RÜYA
ANALİZLERİ

CARL
GUSTAV
JUNG

RÜYA ANALİZLERİ

CARL GUSTAV JUNG

çeviren ADEM BEYAZ

PİNHAN

Rüya Analizleri

Carl Gustav Jung (1875-1961): İsviçreli psikiyatr, analitik psikolojinin kurucusu. 1895 yılında Basel'de tıp eğitimi almaya başladı ve 1900 yılında Eugen Bleuler'in asistanı olarak Burghölzli'de psikiyatrist olarak hizmet verdi. Doktorasını 1902 yılında tamamladı. Konu, okült fenomenler ve onların psikoloji ve patolojiyle bağlantıları idi. Paris'te altı ay boyunca Pierre Janet ile bilgilerini derinleştirdi. 1903 yılında Emma Rauschenbach ile evlendi. 36 yaşında Uluslararası Psikanaliz Birliğinin ilk başkanı oldu. Jung, sadece psikoterapi bilim dalını değil, aynı zamanda psikoloji, teoloji, etnografi, edebiyat ve güzel sanatları da etkiledi. Psikoloji bilim dalında bizzat bulduğu kavramlar geniş çevrelerce kabul gördü.

Adem Beyaz: 1985 yılında Ankara'da doğdu. Ankara Atatürk Lisesi'ni bitirdi. Galatasaray Üniversitesi'nde felsefe lisansını, Paris-Sorbonne Üniversitesi'nden felsefe yüksek lisansını tamamladı. Editörlük ve çevirmenlik yapıyor.

PİNHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 40676

Rüya Analizleri
Carl Gustav Jung

Kaynak metin:
Dream Analysis: Notes of the Seminar Given in 1928-30 (Bollingen Series XCIX), edited by William Mcguire, Princeton University Press, 2012.

Copyright © 2007 Foundation of the Works of C. G. Jung, Zürich.

Bu eserin yayın hakları, ONK Ajans aracılığıyla alınmıştır.

© Pinhan Yayıncılık, 2021
Türkçe çeviri © Adem Beyaz

Birinci Basım: Eylül 2021
İkinci Basım: Eylül 2021

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever
Son Okuma: Mahmut Sever
Kapak Tasarımı: Mahmut Sever
Dizgi: Özlem Sümbül

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 44865

Pinhan Yayıncılık | 285
ISBN: 978-605-7768-72-8

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metnin, gerek görsel malzemenin yayınevinden izin alınmadan herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması ve dağıtılması 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturur.

Rüya Analizleri

CARL GUSTAV JUNG

çeviren ADEM BEYAZ

İçindekiler

Giriş | 9
Seminerin Üyeleri | 21
Kısaltmalar Listesi | 23
Teşekkür | 25
Rüyaların Kronolojik Sırası | 27

Kış Dönemi
1. Kısım: Kasım / Aralık 1928 | 29

1. | 7 Kasım 1928 | 31
2. | 14 Kasım 1928 | 45
3. | 21 Kasım 1928 | 59
4. | 28 Kasım 1928 | 73
5. | 5 Aralık 1928 | 87
6. | 12 Aralık 1928 | 99

Kış Dönemi
2. Kısım: Ocak / Mart 1929 | 113

1. | 23 Ocak 1929 | 115
2. | 30 Ocak 1929 | 123
3. | 6 Şubat 1929 | 133
4. | 13 Şubat 1929 | 145
5. | 20 Şubat 1929 | 157
6. | 28 Şubat 1929 | 169
7. | 6 Mart 1929 | 183
8. | 13 Mart 1929 | 195
9. | 20 Mart 1929 | 209
10. | 27 Mart 1929 | 221

Yaz Dönemi
Mayıs / Haziran 1929 | 233

1. | 15 Mayıs 1929 | 235
2. | 22 Mayıs 1929 | 245
3. | 29 Mayıs 1929 | 261
4. | 5 Haziran 1929 | 275
5. | 12 Haziran 1929 | 289
6. | 19 Haziran 1929 | 303
7. | 26 Haziran 1929 | 317

Kış Dönemi
Birinci Kısım: Ekim / Aralık 1929 | 331

1. | 9 Ekim 1929 | 333
2. | 16 Ekim 1929 | 343
3. | 23 Ekim 1929 | 353
4. | 30 Ekim 1929 | 365
5. | 6 Kasım 1929 | 375
6. | 13 Kasım 1929 | 403
7. | 20 Kasım 1929 | 427
8. | 27 Kasım 1929 | 439
9. | 4 Aralık 1929 | 451
10. | 11 Aralık 1929 | 463

Kış Dönemi
İkinci Kısım: Ocak / Mart 1930 | 475

1. | 22 Ocak 1930 | 477
2. | 29 Ocak 1930 | 483
3. | 5 Şubat 1930 | 495
4. | 12 Şubat 1930 | 503
5. | 19 Şubat 1930 | 517
6. | 26 Şubat 1930 | 531
7. | 5 Mart 1930 | 545
8. | 12 Mart 1930 | 561

9. | *19 Mart 1930* | *573*
10. | *26 Mart 1930* | *587*

Yaz Dönemi
Mayıs / Haziran 1930 | 603

1. | *7 Mayıs 1930* | *605*
2. | *14 Mayıs 1930* | *627*
3. | *21 Mayıs 1930* | *643*
4. | *28 Mayıs 1930* | *661*
5. | *4 Haziran 1930* | *677*
6. | *11 Haziran 1930* | *693*
7. | *18 Haziran 1930* | *711*
8. | *25 Haziran 1930* | *729*

Giriş

Jung, seminerlerinde psikolojiye dair fikirlerini, analiz yöntemlerini, bunla birlikte toplum, birey, din, tarih ve daha fazlası üzerine düşüncelerini izah eder, ancak Jung takipçileri arasında dahi bu seminerleri pek az kişi bilir. Dinleyici sınıfları sınırlıydı, fedakar seminer katılımcılarının tuttuğu notlar ve elyazmaları yayınlanmamıştı ve kısıtlı bir kayıtlı listesi içinde mahrem bir şeymiş gibi dolaşımdaydı. Hususi Jung kütüphanelerindeki Seminer Notları nüshaları, analistin onayını almamış herhangi bir okurdan adet üzere saklanıyordu.[1] Jung'un yayınlarında ara sıra Notlara atıf vardır ama alıntı nadiren yapılır. Jung, kısıtlama tedbirlerine onay vermiş olsa da nihayetinde Seminer Notlarının yayınlanmış eserleri arasına dahil edilmesini kabul etmiştir.

Jung Yazıları Genel Kaynakçası (Toplu Eserler 19) içinde kaydedilen en erken "seminer" 1923 yılında gerçekleşti, fakat elimizdeki kanıtlara göre Jung seminer yöntemini 1912 gibi erken bir tarihte bile kullanıyordu. O tarihte, Fanny Bowditch adlı Amerikalı bir kadını analiz etmek üzere kabul etmişti; kadını Jung'a gönderen kişi ise James Jackson Putnam idi, Putnam bir tıp doktoruydu, ayrıca Harvard Üniversitesinde nöroloji profesörü ve Amerikan Psikanaliz Derneğinin ilk başkanıydı (1911). Jung, 1909 yılında Freud ve Ferenczi ile Clark Üniversitesinde konuşma yapmak üzere Amerika'ya geldiğinde Putnam ile tanışmıştı. Putnam bu üç ziyaretçiyi Adirondack Dağlarındaki bir konağa davet etmişti, bu konak Putnam ve Bowditch ailelerine aitti[2], Jung da Fanny Bowditch (1874-1967) ile orada tanışmıştı.

1911 yılında Fanny Bowditch, bir tür sinir rahatsızlığı yüzünden hasta düşmüştü, Dr. Putnam da hem bir aile dostu hem de hekim olarak üstüne düşeni yapmış ve ona Jung'a görünmeyi tavsiye etmişti, ne de olsa Jung, meslekten tanıdığı bir psikanalistti. 1912'nin başında Zürih'e vardıktan sonra Fanny Bowditch,

[1] Bu onay için genelde Jung analizinde belirli bir saati tamamlamış olmak beklenir.
[2] *The Freud / Jung Letters*, s. 245-6. (Referansların tamamı için Kısaltmalar Listesine bakınız.)

Jung ile birlikte muhtemelen Küsnacht'taki evinde analize başladı. Bowditch, Mayıs ayında not defterine kayıt tutmaya başladı, Üniversitede her hafta Jung'un seminerlerini takip ediyor ve not tutuyordu.[3] Üniversite programında "Einführung in die Psychoanalyse" [Psikanalize Giriş] başlığı taşıyan dersin içeriği, psikolojinin genel ilkelerini, (Freud'un yazılarından alıntılarla birlikte) psikanalizi, çağrışım yöntemini, Jung'un analiz faaliyetindeki vakaları, ve mitolojik ve dinî malzemeyi kapsıyordu. İngilizce tutulan notlar 1912 yazı boyunca sürdü, 1913 yazında ise Almanca olarak kaldığı yerden devam etti (Fanny, Almanya doğumlu annesinden Almanca öğrenmişti). "Seminer" başlığı ilkin 1913 dersleri için not defterlerinde belirir. 1913 yazı boyunca Fanny ayrıca Profesör Jakob Hausheer'in din tarihi derslerinde de not tuttu, herhalde bu ders Jung'un dersiyle bağlantılı veriliyordu. İyi eğitimli bir kadın olan Fanny Bowditch'in Üniversitede yaz derslerine kaydolması şaşacak bir şey değil; hocasının aynı zamanda analisti olması sıra dışı bir psikanalitik işleyiş gibi görünebilir ama Jung zaten Freudculukla yolları ayırmıştı. Kariyerinin bu aşamasında seminer yöntemini kullanıyordu; tıp doktoru adayı olmayan ve analiz edilen bir öğrenci seçiyor ve bir din profesörü tayin ediyordu.

Nisan 1914'te Jung, üniversitede 9 yıl ücretli hocalık yaptıktan sonra bu görevinden ayrıldı[4], 1933 yılına kadar başka resmi bir eğitime de tayin edilmedi. Fakat, Ekim 1916'da, Jungcu yönelimdeki Hollandalı bir psikiyatrist olan Johann Rudolf Katz[5] ile o zamanlar evli olan Fanny, Jung'un yürüttüğü başka bir seminer için bir not defteri tuttu. Jung, savaş yıllarında, İsviçre ordusunda bir tıp görevlisiydi, esir alınmış İngiliz memurlar için Vaud Kantonunda oluşturulmuş bir kamptan sorumluydu, ancak Zürih'te izindeyken özel derslerine de devam ediyordu.

Savaş sona erdikten sonra Jung tekrar seyahatlere çıktı, 1919'da ve 1920'nin sonunda Londra'da meslek dernekleri için

[3] Fanny Bowditch Katz Koleksiyonu (Francis A. Countway Tıp Kütüphanesi, Boston), bu not defterlerini ve bahsedilen diğer belgeleri muhafaza ediyor. Countway'deki elyazmalarından ve nadir kitaplardan sorumlu kütüphaneci Dr. Richard J. Wolfe danışmanlığında bu malzemeye eriştik. Babasının üniversite öğretimi hakkında bizi bilgilendiren Franz Jung Beye de ayrıca minnettarım.

[4] *The Freud / Jung Letters*, s. 551, not 2.

[5] Bkz. Jung'un Fanny Bowditch Katz'a gönderdiği mektuplar: *C. G. Jung: Letters*, 1. Cilt içinde 22 Ekim 1916 ve 30 Temmuz 1918 tarihli olanlar.

konuşmalar yaptı, 1920'nin bahar aylarında Cezayir ve Tunus'ta bulundu, 1920'nin yaz aylarında, İngiltere'nin ucu Cornwall'da, yurt dışındaki ilk seminerini verdi. Sennen Cove'da gerçekleşen bu seminerin bir kaydı olmasa da seminere katılan 10-15 kişinin aklında kalanlar var. Semineri Constance Long ayarlamıştı, üyeler arasında M. Esther Harding ve H. Godwin Baynes vardı, bu üç İngiliz hekim, analitik psikolojinin ilk katılımcılarındandı. Jung'un konusu, *Authentic Dreams of Peter Blobbs and of Certain of His Relatives* [Peter Blobbs ve Bazı Akrabalarının Sahih Rüyaları] isimli bir kitaptı. İlk kayıtlı seminer de Temmuz 1923'te Cornwall, Polzeath'te gerçekleşti. Baynes ve Harding semineri ayarlamıştı, Emma Jung ve Toni Wolff dahil 29 katılımcısı vardı.[6] Dr. Harding ve Amerikan hekim Kristine Mann'ın tuttuğu el yazısı notlar, "Bireyleşme Süreciyle İlişkisi Dahilinde İnsan İlişkileri" başlığını taşıyordu.[7] İki yıl sonra İngiliz Jungcular, Swanage, Dorset'te başka bir seminer ayarladılar, katılımcı sayısı yüzü aşmıştı, bir seminer için bu sayı oldukça fazlaydı, zaten Barbara Hannah'ın söylediği üzere Jung da bundan çok hoşlanmamıştı. Yine, Dr. Harding'in el yazısı notlarından öğrendiğimize göre, 25 Temmuzdan 7 Ağustosa kadar "Rüyalar ve Simgecilik" başlıklı 12 oturumluk bir seminer daha gerçekleşti, bundan sonra Jung, Wembley'deki İngiliz İmparatorluğu Sergisini ziyaret etti ve İngiliz Doğu Afrikasına seyahat etmeye karar verdi.[8]

Fakat 1925 yılında, 23 Marttan 6 Temmuza Jung, Zürih'te İngilizce seminerler dizisinin ilkini verdi, bu seminerler 14 yıl sürecekti. 16 oturumluk seminerin başlığı kısaca "Analitik Psikoloji" idi, sonradan H. G. Baynes ile evlenecek olan Cary F. De Angulo kayıt tutmuştu, Jung kaydı gözden geçirdi, daktiloyla yazılmış 227 sayfadan oluşuyordu. 1896 yılında Jung üniversitede öğrenciyken başlayan ve büyük ölçüde Freud'la ilişkisine dayanan analitik psikolojinin gelişiminin açıklanması, içeriği oluşturuyordu. Aniela Jaffé, bazı pasajları *Anılar, Düşler, Düşünceler* eserine

[6] Barbara Hannah, *Jung: His Life and Work* (New York, 1976), ss. 141, 149-53. *Blobbs* kitabı (XVI + 42 sayfa), tıp doktoru Arthur John Hubbard (1856-19??) tarafından yazılmıştı, "Hubbard Harun da katkılarını sunmuş", yayınlayan Longmans, Green, 1916. Jung kitabın bir nüshasına sahipti.

[7] Yayınlanmamış metin, 38 sayfa, Kristine Mann Kütüphanesi, New York Analitik Psikoloji Kulübü.

[8] Hannah, s. 164-165. Harding notları: yayınlanmamış metin, 101 sayfa, Kristine Mann Kütüphanesi.

dahil etti.[9] 1925 semineri, Jung'un kendi psikolojisi hakkındaki en tesirli gözlemlerini içerir.

1928 Kasım ayının başında Jung, Rüya Analizi üzerine seminerlerini başlattı, ki bu kitap da bunları içeriyor. Bir ay ya da daha fazla bir süreyi içeren sezonluk aralıklarla kesilse de seminer haftalık toplantılar şeklinde 1930 Haziran sonuna kadar devam etti. Katılımcılar Çarşamba sabahları Zürih Psikoloji Kulübünün odalarında bir araya geliyorlardı. Kulüp, Gemeindestraße üzerinde, sarmaşıklarla çevrili kuleli bir konaktaydı, Edith Rockefeller McCormick, Kulüp için bu konağı satın almıştı. Ne yazık ki seminerle ya da bizzat Kulüple ilgili çok fazla bir idari kayıt kalmadı geriye. Yaşayan katılımcıların hatırladıklarına göre herhangi bir katılım ücreti ödenmedi. Sadece çay için küçük bir ücret talep edilmişti. Buna karşın, seminerlere katılmak için Jung'un kişisel izni gerekiyordu. Bütün katılımcılar Jung ya da Zürih'teki başka [Jungcu] analistlerden biriyle birlikte analiz sürecindeydi ya da o süreçten geçmişti. Sicil kayıtları bulunmuyor ama seminer notları tartışmaya katılmış elli civarı kişinin ismini kapsıyor. Elbette hiç söz almamış başka kişiler de var, Mary Foote gibi.

Bunla birlikte, 1928-1939 arasında Jung'un verdiği tüm seminerlerin kayıtlarını Mary Foote'a borçluyuz. 1872 yılında New England'da doğan Foote, ünlü bir portre ressamı oldu, New York, Paris ve Pekin'de yaşadı.[10] Arkadaşları arasında Isadora Duncan, Henry James, Mabel Dodge (sonra Luhan oldu), Gertrude Stein, ve New Yorklu sahne tasarımcısı Robert Edmond Jones vardı. Jones, Jung'un ve Toni Wolff'un analizinden geçtikten sonra Mary'yi Zürih'e gitmeye ikna etti. 1928 Ocak ayında Zürih'e vardı ve sonraki 25 yıl orada kaldı. Jung'la analiz çalışması, Küsnacht'taki Sonne Oteline yerleştikten hemen sonra başlamış olmalı, ve Kasım ayında başlayan Rüya Analizi seminerlerine muhtemelen ilk oturumdan beri katılmıştır.

Seminer notlarını tutmaya çok fazla insan dahil olmuştur. Cary de Angulo, kocası H. G. Baynes ile Carmel, California'ya yaşamaya gittiğinde 1928 güz döneminin notlarını Anne Chapin tuttu, kendisi Massachusetts'teki Mount Holyoke Kolejinde hocaydı, notlar tutuldu, çoğaltıldı ve katılımcılara dağıtıldı. 1929 yı-

[9] Giriş (Aniela Jaffé), s. VII/11.

[10] Edward Foote, "Who Was Mary Foote", *Spring* 1974, ss. 256 vd.

lının ilk yarısı boyunca gerçekleşen buluşmaları başka bir Amerikalı kadın Charlotte H. Deady kaydetti. Mary Foote ise 1929 Ekim ayından itibaren not tutma işine dahil oldu, Aralık ayında Jung'un ona gönderdiği mektuplardan anladığımız kadarıyla[11], farklı katılımcıların notlarından derlenen kayıtları düzenliyor ve gözden geçirilmek üzere bölüm bölüm Jung'a gönderiyordu. Sonraki Haziran seminer bitene kadar bu rolü üstlendi. Daktiloyla yazılmış ve küçük bir matbaada basılmış eksiksiz "ilk baskı", çeyrek boy beş cilt halinde yayınlandı. 1938 yılında Mary Foote "yeni baskı" çıkardı, bu baskıda Chapin'in notları "Ethel Taylor Hanımın tuttuğu notlarla birlikte" genişlemişti; Carol Baumann, Deady'nin notlarını yeniden düzenlemişti, Ekim-Aralık 1929 dönemini kapsayan elyazması notlar Mary Foote ve diğerlerinin işiydi, Cary Baynes ve Mary Howells de "çok yardımcı" olmuşlardı, Ocak-Mart 1930 dönemini kapsayan notlar da elle yazılmıştı, Baynes Hanım, Deady Hanım, Barbara Hannah, Joseph Henderson ve Foote Hanım not tutmuştu. Mayıs-Haziran 1930 dönemi için Mary Foote şöyle der, "Bu bölüm, Köppel Hanımın kısaltarak yazdığı notlara benim el yazısıyla tuttuğum notlar eklenerek düzenlenebilmiştir." Bütün resimler Deady Hanımın işi. Bir İsviçreliyle evli İngiliz bir kadın olan Emily Köppel, 1930'da Mary Foote'un sekreteri oldu, not almaya devam etti, başkalarının tuttuğu notları derleyip düzenledi, onları teksir makinesiyle çoğalttı, tüm idari ayrıntıları halletti, ta ki savaş çıkıp seminerler sona erene kadar.

Başlangıçta Mary Foote, kayıt ücretlerinden bu iş için gereken parayı sağladı, bazen de parayı kendi kaynaklarıyla tamamladı. Daha sonra, 1930'larda, Alice Lewisohn Crowley ile Mary ve Paul Mellon fon sağladı. Jung'dan para istenmedi, seminer notlarının kopyalarını bedava aldı.

Savaş yılları boyunca Mary Foote Zürih'te kaldı, ancak 1950'lerde New England'a geri döndü. 28 Ocak 1968'te, 96 yaşındayken, Connecticut kırsalında dostlarıyla birlikteyken vefat etti.[12] Seminer notlarının sonraki müsveddeleri dahil olmak üzere vesikaları Yale Üniversitesi Kütüphanesinde muhafaza ediliyor.

1930 Ekim ayında, Rüya Analizi semineri son bulduktan birkaç ay sonra, Jung başka bir İngilizce seminer başlattı, ismi de

[11] *A.g.e.*, s. 262, ve C. G. *Jung: Letters*, 2. Cilt, s. XXXIII.
[12] Edward Foote, *a.e.*

Görülerin Yorumları idi, Amerikalı bir kadın hastaya ait resimlere dayanıyordu, kadın "faal muhayyile" süreci boyunca tecrübe ettiği imgeleri tasvir ediyordu. 1934 Mart ayına kadar devam eden bu seminer, Jung'un "faal muhayyile" ve "genişletme yöntemi" dediği tekniklerin faydalı bir sunumu olarak kabul edilir. Mary Foote ders notlarını 11 cilt halinde düzenledi, bir cilt de 29 levhayı kapsıyordu. Mellon ailesinin katkısı sayesinde ilk baskı 1939-1941 arasında çıktı. Ekim 1932'deki bir boşlukta Jung, Tübingen Üniversitesinde Hindoloji profesörü olan J. W. Hauer ile birlikte "Kundalini Yoga" başlıklı altı derslik bir seminer verdi. Mary Foote, 216 sayfalık resimli bir baskıyla bu metni yayınladı, sonraki yıl da Almanca baskı çıktı.

Görü seminerleri bittikten iki ay sonra, 2 Mayıs 1934'te Jung, "Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü Üzerine Psikolojik Analiz" başlıklı İngilizce bir seminer daha başlattı. 15 Mayıs 1939'a kadar devam etti, arada uzun boşluklar oluşmuştu, çünkü Jung o esnada, 1936 ve 1937 yıllarında konferans vermek için Amerika'ya seyahat etti, 1937-1938 kışında Hindistan'a seyahat etti ve dizanteri olup geri döndü. Ders notlarını yine Mary Foote on cilt halinde düzenledi.[13]

Zürih'teki *Eidgenössische Technische Hochschule* yani Federal Teknoloji Enstitüsünde Jung'un Almanca sunduğu konferanslar genelde seminerleriyle birlikte sınıflanır, ama genelde bir ders tarzında işlenmişlerdir ve büyük bir akademi salonunda genel halka hitap eder. Jung için bu konferanslar yirmi yıldan fazla bir süre önce Üniversitede ders verdiği döneme bir dönüş gibiydi. ETH dersleri, 20 Ekim 1934'te başladı, Cumartesi öğleden sonraları yapılıyordu, genel teması "Modern Psikoloji" idi, akademik tatillerle birlikte Temmuz 1935'e kadar devam etti. Jung'un sekreteri Marie-Jeanne Schmid derslerde kalem kağıtla not tutuyordu, sonrasında Elizabeth Welsh ve Barbara Hannah metni İngi-

[13] "Görü Yorumları" seminerinin kayıtları Jung'un izniyle Jane A. Pratt tarafından hazırlandı ve 10 kısım halinde *Spring* (New York Analitik Psikoloji Kulübü yıllık yayını) dergisinde yayınlandı (1960-1969). Bunlar, Patricia Berry'nin hazırlayıp Henry A. Murray'in not düştüğü üç tamamlayıcı kısımla birlikte *The Visions Seminars* başlığıyla yayınlandı (Zürih: Spring Publications, 1976; 2 cilt). 1932 seminerine ait "Kundalini Yoga Üzerine Psikolojik Yorumlar"ı içeren dört seminer, 1975-1976 arasında *Spring* dergisinde yayınlandı (*Spring*, 1970-1977 arasında Zürih'te yayınlandı ve hâlâ New York Analitik Psikoloji Kulübünün bir organıydı; sonrasında, başkalarının desteğiyle, Spring Publications (Dallas, Texas) himayesinde yayınlandı). "Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü Üzerine Psikolojik Analiz" metninden bir pasaj, 1972 yılında *Spring* dergisinde yayınlandı.

lizceye tercüme ettiler ve seminerlerle aynı tarzda yayınladılar. Jung, ETH derslerine belirli fasılalarla 1941 Temmuz ayına kadar devam etti, işlediği konular şunlardı, "Doğu Metinleri", "Aziz Loyolalı Ignatius'un Ruhani Egzersizleri", "Çocuk Rüyaları", "Rüya Yorumu Üzerine Eski Literatür" ve "Simya". Bu derslerin çoğunu Barbara Hannah tercüme edip yayınladı.[14]

Seminerlerin ve ETH derslerinin her bir cildi, daha giriş sayfasında şu uyarıyla başlar, "Kesinlikle özel kullanıma mahsustur ve hiçbir kısım, Profesör Jung'un yazılı izni olmadan, yayınlanmak üzere kopyalanamaz veya alıntılanamaz." "Rüya Analizleri" semineri ve "Modern Psikoloji" dersleri, Psikoloji Kulübünün ve C. G. Jung Enstitüsünün ortak himayesinde yeni baskılarla çıktıklarında aynı uyarı yine Kulüp ve Enstitü namına bir önsöz olarak tekrarlandı. Bu nüshaların satışı, analizde kendini ispatlamış ve meslek ruhsatı olanlara mahsustu. Bunla birlikte, nüshalar bir şekilde genel kütüphanelere erişmiş ve kitapçıların eline düşmüştü.

1954 yılında stok tükenince ve yeni baskılar planlanınca Enstitü, metinleri profesyonel bir yazarın elden geçirmesini teklif etti, böylece tarz kusuru ve ifade hatası olarak görülen şeyler düzeltilebilecekti. R.F.C. Hull'ın ve diğerlerinin ısrarlı tavsiyesi üzerine Jung, Enstitü Yönetimine şunları yazdı, "Dikkatlice düşündükten ve yetkin fikir sahiplerinin taleplerini gözettikten sonra Seminerlerimin ilk haliyle değiştirilmeden basılmasına izin vermeye karar verdiğimi size iletmek istedim. Tarzda da herhangi bir değişiklik yapılmasına müsaade edilmemesini bilhassa rica ediyorum." Her yayının başında şu notun olmasını önerdi, "Bu seminerlerin metni birçok hata ve başka eksiklikler barındırıyor, bunların düzeltilmesi gerek ve bu durumun tamamen farkındayım. Maalesef, böyle bir işe girişmek benim için asla mümkün olmadı. Bu nedenle, okurdan bu metinleri zaruri bir eleştirel zihinle okumasını ve ihtiyatla kullanmasını istirham ediyorum. Mary Foote'un betimleyici yeteneği sayesinde o zaman işleyen sürecin canlı ve sadık bir resmini genel hatlarıyla verdiklerine ise şüphe yok." Nihayetinde bu uyarı, yeni baskılara hiç eklenmedi, fakat Jung'un notlardaki hatalara dair bu kaygısı barizdir. Genel

[14] "Aziz Loyolalı Ignatius'un Ruhani Egzersizleri" üzerine derslerin bir kısmı 1977-1978 yıllarında *Spring* dergisinde yayınlandı. Bütün seminerler ve ETH derslerini zaman sırasıyla görmek için bkz. CW 19: *General Bibliography*, ss. 209-15.

bir kitle için seminerleri yayınlama fikri artık gerçekleşmek üzereydi. *Collected Works* yani *Toplu Eserler* editörlerinden biri olan Michael Fordham, bu baskıların çıkması için sabırsızlanıyordu. 24 Mayıs 1956'da Jung, yine *Collected Works* editörlerinden biri olan Gerhard Adler'e şunları yazıyordu, "14 Mayısta yaptığımız konuşmayı hatırlatayım, *Toplu Eserler*e ek olarak 'Seminer Notlarının' yayınlanması hususunda tamamen hemfikirim, Dr. Fordham ile birlikte gerekli ekleme ve çıkarmaları yapmanızı ve mevcut hataları düzeltmenizi rica ediyorum. Elle tutulan notlar her zaman doğru olmuyor. Tarz ise mümkün mertebe değiştirilmese iyi olur." Belli ki Jung, seminer metinlerini kısıtlamanın beyhude olduğunu artık anlamıştı, eğitim gören analistler ve daha geniş ciddi öğrenci kitlesi için değerini fark etmişti. 19 Ağustos 1957'de Bollingen Vakfına yazdığı bir mektupta bunu resmen bildiriyordu, "Mektubunuzda bahsettiğiniz yazıların (yani Seminer Notları ve Yazışmalar) *Toplu Eserler*e eklenmesine onay verdiğimi bildiririm."

1961 Haziran ayında Jung'un ölümünden sonrasına kadar mesele havada kaldı. O esnada, Seminer Notları ve Yazışmaların *Toplu Eserler*e dahil ciltler halinde yayınlanmasını içeren esas plan değişti. Yazışmaların düzenlenmesi, Jung'un onayıyla (1957), baş editör olarak Dr. Adler'e, ve onla birlikte Marianne Niehus-Jung ve Aniela Jaffé'ye havale edilmişti.[15] Jung, seminerlerin editörü olarak *Toplu Eserler*in çevirmeni R.F.C. Hull'ı seçmiş olduğu için, Hull müsait vakit bulana kadar proje ertelendi, yani *Toplu Eserler*in çevirisi tamamlanana kadar. 1960'ların ortasında Bollingen Vakfı, Hull'dan tahmini bir yayın planı aldı, tabii Herbert Read, Jung ailesi, Adler, Fordham, Cary Baynes, Jessie Fraser, Joseph Henderson, Aniela Jaffé, Henry A. Murray ve Jane A. Pratt da danışılan isimler arasındaydı. Proje beş ya da altı ciltten oluşacaktı; 1925 Semineri, "Rüya Analizleri", "Görülerin Yorumları", "Kundalini Yoga", "Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ünün Analizi" ve belki ETH Derslerinin bir seçkisini kapsayacaktı. Jung'un varisleri temelde rıza göstermişti. Hull, ancak 1972 yazında New York City'ye taşındığında editörlük çalışmasına başlayabilecekti,

[15] Niehus-Jung Hanım 1965'te öldü. Jaffé daha sonra "in Zusammenarbeit mit Gerhard Adler" [Gerhard Adler ile İşbirliğiyle] metnin Almanya/İsviçre versiyonunu hazırladı; üç cilt halinde çıktı, 1972-1973. Adler de "in collaboration with Aniela Jaffé" [Aniela Jaffé ile İşbirliğiyle] metnin Amerika/İngiltere versiyonunu hazırladı; iki cilt halinde çıktı, 1973-1975.

*Freud/Jung Mektuplaşmaları*nın (Almanca yazılan mektupların yaklaşık yarısı seçilmiştir) Jung tarafını ve *Toplu Eserler*in 18. Cildini (*The Symbolic Life*) çevirirken kalan ayrıntılarla uğraşıyordu. Bunla birlikte, Hull'ın sağlığı ve enerjisi zaman geçtikçe gerilese bile, Rüya Analizleri seminerinin yaklaşık yarısını deneme maksatlı düzenleyip notlandırabilmişti, bu esnada araştırma yaparken Lisa Ress'in yardımlarına ve en önemli konularda Dr. Edward F. Edinger'in tavsiyelerine tutunuyordu. 1973 baharında Hull, Mallorca'daki evine döndü, sağlığı öyle kötü bir haldeydi ki herhangi bir mesleki iş yapmaktan onu alıkoyuyordu, 1974 Aralık ayında İngiltere'de vefat etti. Dul eşi çalışma evrakını muhafaza etti ve daha sonra Princeton'a gönderdi. Fakat, 1980 yılında Rüya Analizleri seminerlerinin yayın sorumluluğunu alarak yeni bir başlangıç yapmış oldum.

Benim yayın ilkelerim Hull'ın ilkelerinden az çok farklıydı. Metni olabildiğince nadiren sildim ya da değiştirdim, önemli değişikliklerde editör notu koydum. Sildiğim yerler genelde Jung'un seminere yeni katılanlar için tekrar bilgi verdiği pasajlarla sınırlıdır. Haber vermeden değiştirdiğim yerler genelde noktalama, yazım, dilbilgisi ve anlaşılırlıkla ilgilidir. Katiplerin görece gevşek kurduğu cümlelere çok fazla nokta ve noktalı virgül eklemem, Jung'un tarzına müdahale değildir. Hull ve Lisa Ress'in hazırladığı notların çoğu korunmuş ve önemli ölçüde genişletilmiştir. Hull'ın yorum notları onun parafını taşıyor. Hull'ın yönteminden önemli bir ayrışma, yorum yapan seminer üyelerinin isimlerinin korunmasıdır. Onların çoğu Jungcu dünyada ve ötesinde önemli ve hatta müstesna insanlar, çoğu da vefat etmiş. Benim tanıdığım ve 1982'de hâlâ yaşayan dördü—Hannah Hanım, Dr. Henderson, Dr. Kirsch ve Gaskell Hanım—isimlerinin anılmasına izin verdiler. İsimlerini teşhis edemediğim on civarı kişiden bazıları hâlâ yaşıyor olabilir. Öyleyse hoşgörülerini rica ediyorum. 50 yıl sonra onlardan birini üzebilecek herhangi bir söz sarf etmediğimizden emin olabilirler. Seminerde gerçek bir kişiyle özdeşleşecek herhangi bir vaka malzemesi verilmediğini de belirtmemiz gerek.

Jung'un 1954 yılında umut ettiği üzere, "o zaman işleyen sürecin canlı ve sadık bir resmini" korumak için elimden geleni yaptım, şekilleri ve resimleri de seminerlerin önceki baskılarından doğrudan aldım.

Seminer Notları Jung külliyatı içinde çok önemli bir yere sa-

hiptir, buna şüphe yok, ayrıca başka birçok önemli hususa da sahipler. Jung'un konuşma tarzını—elbette karşılıklı konuşma tarzını—sadakatle aktardım: Onu iyi tanıyanlar ve özellikle seminerlerden herhangi birine katılmış olanlar da bunu teyit etti. Bir katılımcının teyit ettiği üzere, "Notlar, teyp kaydının hayal olduğu bir zamanda, teyp kaydıyla tutulmuş gibi duruyor." Tabii bu takdir, notları tutanların kayıt yeteneğine gidiyor—ilk zamanlar bu yetenek daha da muazzammış, çünkü notlar el yazısıyla tutuluyor ve sonra yamalanıp tamir ediliyordu. Mary Foote'un editörlük çalışması hem biçim hem içerik açısından kayda sadakati ön planda tutuyordu.

Bu kayıtlarla şahit olduğumuz Jung'un İngilizce mahareti bizi şaşırtmadı. Okulda İngilizce eğitimi almıştı ve 1900'lerin başında Londra'da bir yaz geçirmişti.[16] Burghölzli Kliniğinde Jung, Bleuler'in asistanıyken Amerikalı ve Britanyalı doktorlar gözlem ve eğitim için geliyorlardı: Ricksher, Peterson, Macfie Campbell, Gibson, Burrow, ve diğerleri.[17] En önemlisi de Jung'un İngilizce konuşan hastaları olmasıydı: Chicago'dan Harold F. McCormick ve karısı Edith Rockefeller McCormick, Jung'un hemen dikkatini çekip onun hastası olmuşlardı. 1909'dan beri İngiltere ve Amerika'yı sık ziyaret ediyordu; dersler, konferanslar ve analiz seanslarına katılıyor, hepsinde de İngilizce konuşuyordu. 1920'lerden itibaren Zürih'te Jung'un etrafındaki öğrenci ve analiz görenler halkası, Almanca konuştuğu kadar İngilizce de konuşuyordu (Fransızca konuşanlar azınlıktaydı). Jung, Almanca veya İsviçre Almancasında (ki bu onun anadiliydi) konuşup yazdığı kadar İngilizce konuşup yazıyordu.[18]

Son olarak, Jung'un seminerlerdeki diyalogları malzeme bakımından o kadar zengin ki yayınlanmış çalışmalarında bu zenginlik bulunmaz, ya da sadece ima edilir. Jung bu diyaloglara filizlenme kaynağı gibi bakıyordu: Çoğu zaman konuşurken fikirlerini tesis ediyordu. Bu ciltte yayınlanan seminer, bir hastanın rüyalarının analizinde Jung'un kullandığı genişletme yöntemini ve bizzat Jung'un erkek bir hastasının çok detaylı tedavi kaydının tam anlatımını içerir.[19] Seminer kayıtları kendine güvenen ve

[16] Franz Jung'dan edindiğimiz bilgi.

[17] Bu psikiyatrların ayrıntılı referansları için bkz. *The Freud / Jung Letters*, dizin.

[18] *C. G. Jung: Word and Image*, ss. 142-144.

[19] *Psychology and Alchemy* (CW 12) kitabında, mandala simgelemesinin öne çıktığı bir dizi rüyayı içeren vaka, Jung'un meslektaşlarından birinin analiz ettiği bir adama aitti.

rahat bir Jung resmi sunar bize, sözünü sakınmaz, dobradır, kurumlara ve yüceltilen kişilere karşı hürmetsizdir, bazen esprili, hatta küfürbazdır, referans ve atıflarda aşırı bilgilidir, ele aldığı vakanın en narin titreşimlerine vâkıf ve hem kendine hem dinleyicisine karşı hep dürüsttür.

William McGuire

Seminerin Üyeleri

Bu listede, seminer kayıtlarında adı görünen kişileri sıraladık; kayıtlarda adı görünmeyen başka insanlar da elbette bu seminerlere katılmıştır. Seminer üyelerinin kaydına dair bir evrak henüz gün yüzüne çıkmadı. Kayıtlarda sadece soy isimleri verilmiş; isimleri, yaşadıkları ülkeleri vs. mümkün olduğunca eklemeye çalıştık. İsimlerin hemen yanındaki yıldız simgesi, mevcut bilgiye göre, ya o zaman ya da daha sonra analitik psikolog olan kişilere işaret ediyor. Sağdaki tarihler, üyenin seminere ilk katıldığı tarihi gösteriyor.

Bacon Bey, Leonard (A.B.D.)	4 Aralık 1929
Barrett, Dr., William G. (A.B.D.)	6 Kasım 1929
Baumann Bey, Hans H. (İsviçre)	11 Haziran 1930
*Baynes, Dr., Helton Godwin (İngiltere)	29 Ocak 1930
Baynes Hanım, Cary F. (A.B.D.)	6 Kasım 1929
*Bertine, Dr., Eleanor (A.B.D.)	22 Mayıs 1929
*Bianchi Hanım, Ida (İsviçre)	13 Mart 1929
Binger, Dr., Carl (A.B.D.)	6 Şubat 1929
Binger Hanım, Carl (A.B.D.)	6 Şubat 1929
Chapin Hanım, Anne (A.B.D.)	28 Şubat 1929
Crowley Bey, Bertram (İngiltere)	21 Mayıs 1930
Crowley Hanım, Alice Lewisohn (A.B.D.)	22 Mayıs 1929
Deady, Dr., Henderson (A.B.D.)	5 Aralık 1928
Deady Hanım, Charlotte (A.B.D.)	6 Mart 1929
Dell Bey, W. Stanley (A.B.D.)	22 Mayıs 1929
Draper, Dr., George (A.B.D.)	23 Ekim 1929
Eaton, Prof., Ralph M. (A.B.D.)	18 Haziran 1930
*Fierz Hanım, Linda (Fierz-David) (İsviçre)	5 Mart 1928
Flenniken Hanım, Margaret Ansley (A.B.D.)	19 Mart 1930
Gibb Bey, Andrew (A.B.D., aslen İngiltere)	30 Ocak 1929
Gibb Hanım, Helen Freeland (A.B.D.)	30 Ocak 1929
Gilman, Dr.,	26 Haziran 1929
*Hannah Hanım, Barbara (İngiltere)	13 Şubat 1929
*Harding, Dr., M. Esther (A.B.D., aslen İngiltere)	9 Ekim 1929

*Henderson Bey, Joseph L. (A.B.D.)	16 Ekim 1929
*Henley Hanım, Eugene H. (Helen) (A.B.D.)	12 Şubat 1930
Holdsworth Bey,	26 Şubat 1930
Hooke, Prof., Samuel Henry (İngiltere)	21 Mayıs 1930
Howells Hanım, Naomi (A.B.D.)	26 Haziran 1929
*Howells, Dr., Mary (A.B.D.)	9 Ekim 1929
*Jaeger Hanım, Manuela (Almanya)	25 Haziran 1930
*Kirsch, Dr., James (Almanya, Filistin, A.B.D.)	5 Haziran 1929
Kirsch Hanım, Eva (Almanya, sonra İngiltere)	5 Haziran 1929
*König Hanım, Olga, (Almanya)	20 Kasım 1929
Leavitt, Dr.,	15 Mayıs 1929
Muller Hanım,	20 Şubat 1929
*Nordfeldt Hanım, Margaret D. (A.B.D.)	14 Mayıs 1930
Ordway Hanım, Katherine (A.B.D.)	12 Şubat 1930
Pollitzer Hanım,	26 Şubat 1930
Richmond Bey,	11 Haziran 1930
Rogers Bey,	13 Şubat 1929
Roper Bey,	30 Ocak 1929
Sawyer Hanım, Carol Fisher (A.B.D.)	6 Kasım 1929
Schevill Hanım, Margaret E. (A.B.D.)	30 Ocak 1929
Schlegel, Dr., Eugen (İsviçre)	6 Şubat 1929
Schlegel Hanım, Erika (İsviçre)	20 Şubat 1929
*Schmaltz, Prof. Gustav (Almanya)	29 Mayıs 1929
Schmitz, Dr., Oskar A. H. (Almanya)	15 Mayıs 1929
Sergeant Hanım, Elizabeth Shepley (A.B.D.)	21 Mayıs 1930
*Shaw, Dr., Helen (İngiltere /Avustralya)	21 Kasım 1928
Sigg Hanım, Martha Böddinghaus (İsviçre)	6 Şubat 1929
Taylor Hanım, Ethel	8 Aralık 1928
*Wolff Hanım, Toni (İsviçre)	30 Ekim 1929
Zinno Hanım, Henri Fink (A.B.D.)	6 Mart 1929

Kısaltmalar Listesi

B.S. = Bollingen Series [Bollingen Dizisi].

C. G. Jung: Letters. Editor: Gerhard Adler. Aniela Jaffé'nin katkılarıyla. Almancadan İngilizceye çeviren R.F.C. Hull. Princeton (B.S. XCV) ve Londra, 1973, 1975, 2 cilt.

C. G. Jung: Word and Image. Editor: Aniela Jaffé; İngilizceye çeviren Krishna Winston.

C. G. Jung Speaking: Interviews and Encounters. Editor: William McGuire ve R.F.C. Hull. Princeton (B.S. XCVII) ve Londra, 1977.

CW = *The Collected Works of C. G. Jung*. Editörler: Gerhard Adler, Michael Fordham ve Herbert Read; Baş Editör: William McGuire; İngilizceye çeviren R.F.C. Hull. New York ve Princeton (B.S. XX) ve Londra, 1953-1979. 20 cilt.

ETH = Eidgenössische Technische Hochschule (Federal Teknik Enstitü), Zürih.

The Freud/Jung Letters. Editör: William McGuire; İngilizceye çeviren Ralph Manheim ve R.F.C. Hull. Princeton (B.S. XCIV) ve Londra, 1974.

Golden Flower = The Secret of the Golden Flower, Çinceden Almancaya çeviren Richard Wilhelm, yorumlayan C. G. Jung; Çinceden İngilizceye çeviren Cary F. Baynes. New York ve Londra, 1931; gözden geçirilmiş ve genişletilmiş baskı, 1962.

Yi King = The I Ching, or Book of Changes. Richard Wilhelm çevirisini İngilizceye aktaran Cary F. Baynes. 3. baskı, Princeton (B.S. XIX) ve Londra, 1967.

LCL = Loeb Classical Library.

Letters = C. G. Jung: Letters.

MDR = *Memories, Dreams, Reflections*, C. G. Jung. Kaydeden ve düzenleyen Aniela Jaffé; İngilizceye çeviren Richard ve Clara Winston. New York ve Londra, 1963. (Edisyonların sayfaları farklı olduğundan bazen çift sayfa referansı verilmiştir.)

R.F.C.H. = R.F.C. Hull.

Sem. = Bu seminerin önceki versiyonları.

Spring: An Annual of Archetypal Psychology and Jungian Thought. New York, 1941-1969; Zürih, 1970-1977; Dallas, 1978-

Symbols of Transformation, 1912 baskısı = *Psychology of the Unconscious; a Study of the Transformations and Symbolisms of the Libido.* İngilizceye çeviren Beatrice M. Hinkle. New York ve Londra, 1916. *Wandlungen und Symbole der Libido* çevirisi, Leipzig ve Viyana, 1912.

The Zofingia Lectures. Editör: William McGuire; İngilizceye çeviren Jan van Heurck. (CW, ek cilt A.) Princeton (B.S. XX:A) ve Londra, 1983.

[*Faust* çevirileri için İsmet Zeki Eyüboğlu çevirisini kullandım (Sosyal Yayınları, 2013). Metin içindeki editör dipnotlarında Jung külliyatındaki çeşitli eserlere atıflar var. *Psikolojide Tipler* (Psychological Types) başta olmak üzere bu metinlerin bir kısmının Türkçe çevirisi mevcut, fakat bu kitabın tutarlılığı açısından referansları İngilizce haliyle bıraktım. Atıflar paragraf numaraları üzerinden yapıldığı için ilgilenenler Türkçe çevirilerdeki bu bahislere kolayca ulaşabilirler—çn.]

Teşekkür

Düzenlemenin ilk aşamasındaki çalışmaları için R.F.C. Hull, Lisa Ress ve Edward F. Edinger'e minnettarlığımı bildirmiştim. 1928-1930 seminerinin üç üyesine (Barbara Hannah, Joseph Henderson ve James Kirsch) özellikle müteşekkirim, "fiili işleyiş" hatıralarını içtenlikle paylaştılar, diğer seminer üyelerinin kimlikleri hakkındaki soruşturmalarıma da yardımcı oldular. Ya gerekli bilgileri sunarak ya da başvurulacak kaynakları tavsiye ederek sorularımı cevaplayan şu isimlere de şükranlarımı bildirmem gerek: Gerhard Adler; Doris Albrecht; John Alden; Nora Bangs; John T. Bonner; C. Marston Case; Margaret H. Case; Gerald Chapple; Margot Cutter; Ivan R. Dihoff; K. R. Eissler; Jay Fellows; Marie-Louise von Franz; Patrick Gardiner; Felix Gilbert; Rosamond Gilder; Beat Glaus; Leon Gordenker; Norbert Guterman; John Hannon; Martyn Hitchcock; Aniela Jaffé; James Jarrett; Lilly Jung; Violet de Laszlo; Phyllis W. Lehmann; Michael S. Mahoney; Mary Manheim; Bruce M. Metzger; Paul Meyvaert; Joseph P. O'Neill; Emmy Poggensee; Edith Porada; Frank H. T. Rhodes; Richard Rorty; Angela Richards; Merle Greene Robertson; Beata Sauerlander; Gershom Scholem; Marjorie Sherwood; Elisabeth Rüf; Richard Taylor; Pamela Teske; S. G. Thatcher; Elizabeth Thomas; Fr. Chrysogonus Waddell; Charles F. Westoff; Hellmut Wilhelm; John F. Wilson; James E. G. Zetzel; ve Herbert S. Zim.

W. M.

Rüyaların Kronolojik Sırası

Güz, 1928

1. Kız kardeşin çocuğu hasta; tiyatroda koltuklar masaya sırtı dönük dizilmiş | s. 35

Kış ve Bahar, 1929

2. Veremli terzi kız | s. 116
3. Kalıp yapan buhar makinesi | s. 127
4. Tavukların kaçışı | s. 135
5. Siyatik; okyanus dalgalarının tehdit ettiği çakıl tepe | s. 157
6. Enişte si işle alakalı bazı şeylerin yanlış gittiğini söylüyor | s. 177
7. Çimleri biçen tuhaf makine | s. 178
8. Riviera etrafında turluyor | s. 179
9. Karısıyla mahrem sahne | s. 185
10. Mekanizma: çelik yaylı çift merkez/kalp | s. 188
11. Denize girme: Prens Ömer'le iş konuşması | s. 190
12. Beyaz ekmeği yiyen küçük çıplak oğlan | s. 203
13. Deniz bölümleri; genelev; kahverengi başlık | s. 229
14. Solucanların istila ettiği pamuk mahsulü | s. 262
15. Olgun kirazlarla dolu kiraz ağacı ve meyvesiz körpe ağaç | s. 281
16. Bozulan makine; eteğinde delikler olan küçük kız çocuğu | s. 293
17. Ağaçtan ağaca atlıyor; avlusu olan bir binaya varıyor | s. 308

Güz, 1929

18. Polonya'ya seyahat; tamirci ateşleyiciyi tamir ediyor | s. 336
20. Mısır'daki kulübe; haçlar ve hilallerle dolu kazan | s. 351
19. Münchner Kindl gibi güzel çocuk* | s. 470
21. Dev gri düzlük; insanlar şeritler üzerinde çalışıyorlar | s. 471

* Bu rüyalar dizi dışı.

Kış, 1930

22. Dönen silindirlerden oluşan makine | s. 483
23. Kilise ayini; hermafrodit ilahiyi altüst ediyor | s. 517
24. Beşikte jimnastik egzersizleri; fare kaçıyor | s. 567
26. Karısı üçüz doğuruyor* | s. 594

Bahar, 1930

— Dr. Howell, başlangıçtan beri işlenen rüyaların özetini sunuyor | s. 605
25. Adam, üçgen bir hava taşıtından düşüyor, sağ kolunu incitiyor | s. 613
27. Kahve ihracatı; *Michel & Jalaubout* ile ortak şirket | s. 664
28. Çocuk, adamı, çocuk tüküren
kaplumbağaya götürüyor | s. 682
29. Ajanslar, yüksek kalite pamuğu yüksek fiyattan satın alıyor | s. 693
30. Maymun adam, büyük büyükanneye saldırıyor | s. 699

* Bu rüyalar dizi dışı.

Kış Dönemi
1. Kısım: Kasım / Aralık 1928

1. Seminer

7 Kasım 1928

Dr. Jung:

Hanımlar ve beyler: Rüya analizi, analitik tedavinin merkezi sorunudur, çünkü bilinçdışına bir yol açacak teknik araçların en önemlisidir. Bildiğiniz üzere, bu tedavideki ana mesele, bilinçdışının mesajını ortaya çıkarmaktır. Hasta, analiste sık sık başvurur, çünkü kendini bir çıkmazda bulur, orada çıkış yolu görünmez, doktorun bir yol bildiğini varsayar. Eğer doktor dürüstse o da bir yol bilmediğini kabul eder. Fakat doktorlar bazen dürüst olmaz: 150 yıl öncesine kadar doktorlar öyle şarlatandı ki fuarlara giderler, diş çekerler, muazzam tedaviler icra ederlerdi vs. ve bu tutum, doktorluk mesleğinde bir dereceye kadar bugün bile hüküm sürer—ne yazık ki insan evladı her yerde kötü! Analiz esnasında, hasta hakkında her şeyi bildiğimizi veya hastanın zorluklarından çıkış yolunu bildiğimizi sanmamaya dikkat etmeliyiz. Eğer doktor ona sorunun ne olabileceğine dair düşüncelerini söylerse doktorun telkinlerini takip eder ve kendini tecrübe edemez. Telkinler bir süre işe yarayabilir, fakat doktor uzakta olduğunda hasta çöker, çünkü kendiyle bir irtibatı kalmaz ve kendi tarzında değil doktorun tarzında yaşar. Sonra, yeni telkinler almak için doktora dönmek zorunda kalır, ve bir süre sonra bu her iki taraf için de nefret uyandırır. Doktorun bilmediğini kabul etmesi gayet mühim, ardından iki taraf da doğanın tarafsız olgularını ya da bilimsel gerçekleri kabul etmeye hazırdır. Kişisel fikirler az çok keyfi yargılardır ve yanlış olabilir; haklı olduğumuzdan asla emin olamayız. Bu yüzden, rüyaların tedarik ettiği olguları aramalıyız. Rüyalar, nesnel olgulardır. Beklentilerimize cevap vermezler, onları biz icat etmedik; bazı şeyleri rüyamızda görmeye niyet ettiğimizde bunun imkansız olduğunu anlarız.

Sorunlarımızı yahut zorluklarımızı rüyamızda görürüz. Damat gelini asla rüyasında görmez diye bir söz var. Çünkü ona gerçeklikte zaten sahiptir; ancak sonraları, bir sorun olduğunda,

onu rüyasında görür, o zaman da genelde zaten karısıdır. Rüyalarımızı etkileme yetimiz pek yok, halihazırda etrafımızda olanlar ille de rüya malzemesini sağlamaz. Hatta, gerçekten önemli veya muazzam bir şey vuku bulduğunda bile rüyalarımızda bundan bir işaret genelde bulamayız. Afrika'dayken[1], en etkileyici deneyimleri yaşadığım halde, rüyalarımın birinde dahi Afrika'dan bir iz olmamasından dolayı acayip hayal kırıklığına uğramıştım. Afrika manzarasından ya da zencilerden bir tek rüya bile yoktu, biri hariç, üç ayın sonunda, bir zenci, sonradan hatırladığım kadarıyla Chattanooga'da (Amerika) saçlarımı kesmiş olan bir berber olmuştu.[2]

Rüyalarımız bilincimizden özellikle bağımsızdır ve aldatmadıkları için aşırı değerlidir. Fizyoloji olgularını okumak daima ne kadar zorsa onları okumak da o kadar zordur. Kalp, karaciğer, böbrek vs. teşhisleri için ciddi bir teknik gerekiyorsa rüyaların tarafsız olgularını okumak için de ciddi bir teknik üzerinde çalışmamız gerekir. Olguların tarafsızlığı konusunda olmasa da olguları okuma konusunda şüphe bulunur, bu yüzden birçok bakış açısı var: Örneğin Freudcu bakış açısı. Burada farklı yöntemleri tartışmaya vaktim yok, sadece malzemeyi arz edeceğim. Okuma meselesini halletmeye birlikte girişebiliriz, siz de tahmin yürütürsünüz. Tartışma için seçilen rüyalar, benim bir hastamın sıradan rüyaları, çünkü sıradan rüyalardan çok şey öğreniriz. Daha ilginç rüyalar çok heyecanlıdır, fakat önemsiz rüyalara nispetle anlaması daha kolaydır.

İlkeller iki farklı rüya türüne inanırlar: *ota*, muazzam görü, büyük, anlamlı, ve kolektif öneme sahip; ve *vudota*[3], sıradan küçük rüya. Genelde, sıradan rüya gördüklerini inkar ederler, ya da eğer siz onca uğraş verdikten sonra böyle bir şey olduğunu kabul ederlerse şöyle derler, "Önemi yok, herkesin başına gelir bu!"

[1] Jung, 1925 sonbaharından 1926 ilkbaharına kadar Doğu Afrika'ya bir geziye çıkmıştı; bu gezi, Kenya, Uganda, ve Aşağı Nil tarafında Mısır'ı kapsıyordu, bkz. *MDR*, IX. Bölüm, III. Kısım.

[2] Jung'un Chattanooga'da (Tennessee) bulunduğuna dair bir kayıt yok, muhtemelen, 1925 Ocak ayında New Orleans'tan Washington D.C.'ye trenle giderken orada mola vermişti. Bkz. W. McGuire, "Jung in America, 1924-1925," *Spring*, 1978, ss. 44-45.

[3] Svahili dilinin bu terimlerinin doğruluğu tartışmalıdır, yazarken hatalar yapılmış olmalı, ya da Jung bu kelimeleri farklı bir lehçeden duydu. Yale Üniversitesi Afrika Dilleri Programından aldığımız görüşe göre *ota* "rüya görmek" anlamına gelen bir fiil, *vudota* ise kayıtlarda geçmiyor, belki de sadece "rüya" anlamına gelen *ndoto* isminin hatalı yazılmış hali.

Büyük ve önemli rüyalar çok nadirdir, ve sadece büyük insanlar büyük rüya görürler—şefler, büyücü hekimler, *mana*lı kişiler. Dediklerine göre ben de büyük bir *görü* görecekmişim, çünkü yüce bir efendiymişim, yüz yaşındaymışım çünkü beyaz saçlarım varmış ve yüce kitabı yani Kuran'ı okuyabiliyormuşum. Rüyalara karşı olağan önyargımız yani hiçbir şey ifade etmedikleri önyargısı muhtemelen sıradan rüyalardan bahsetmeye değmeyeceğini söyleyen kadim bir ilkel gelenekten ileri geliyor. Kaşiflerin söylediklerine göre bir şef ya da *mana*lı bir kişi büyük bir rüya gördüğünde köyü bir araya toplar, hep beraber oturur ve dinlerlerdi, bekleyip mülahaza ederlerdi, ve çoğu zaman verilen tavsiyeye uyarlardı.

Belki de böyle kamusal öneme sahip rüyaların son izleri Romalılar zamanında bulunur. Bir senatörün kızı rüyasında bir tanrıçanın ona zuhur ettiğini gördü, tanrıçanın ona sitem etmesinin sebebi tapınağının bakımsızlıktan çürümesiydi, onarılmasını ondan istedi. Kız sonra senatoya gitti, rüyasını anlattı, senatörler de tapınağı onarmaya karar verdiler.[4]

Bir başka vaka Atina'da geçer, ünlü bir şair rüyasında bir adamın Hermes tapınağından değerli bir altın kase çaldığını ve onu bir yere sakladığını görür. Rüyalara inanmaz ve rüyayı ilk gördüğünde reddeder. Ancak ikinci defa ve hatta üçüncü defa görünce tanrıların ısrar ettiğini ve doğru olabileceğini düşünür. Roma Senatosu muadili Areopagos'a gider, rüyasını anlatır. Sonra araştırma yapılır, hırsız bulunur, kase de yerine konur.[5]

Afrikalı ilkeller artık büyücü hekimlerin rüyalarına değil de İngilizlerin rehberliğine bel bağlıyor. Genel kanıya göre, İngilizler ülkeye geldiğinden beri büyücü hekimler ya da şefler böyle rüyalar görmüyorlar. Hükümet temsilcisinin her şeyi bildiğini söylüyorlar: savaş sınırları, arazi sınırları, koyunu kim öldürdü vs. Demek ki rüya başta toplumsal ve siyasi bir işleve sahipti, lider düşüncelerini doğrudan gökten alıyordu, doğrudan bilinçdışından halkı yönlendiriyordu.

Rasmussen bir Eskimodan (bir Eskimo kadının ve onla birlikte Grönland'da yaşamış bir Danimarkalının oğlu) acayip bir hi-

[4] Bkz. "The Tavistock Lectures" (1935), CW 18, par 250. Tanrıça Minerva'dır.

[5] Bkz. aynı eser. Şair Sophokles'tir, tapınak da Herakles tapınağı; bu rüya, "Sophokles'in Yaşamı"nda anlatılır, 12. Bölüm, *Sophoclis Fabulae*, ed. A. C. Pearson (Oxford, 1924), s. XIX.

kaye aktarır: Bir rüyasından ilham alan yaşlı bir büyücü hekim, Baffin Körfezini geçerek Grönland'dan Kuzey Amerika'ya kabilesini taşır. Kabilenin nüfusu hızla artıyordu, büyük bir yemek kıtlığı vardı, fokların, balinaların, öküzbalıklarının vs. bol olduğu ötedeki bir ülkeyi yani bir bereket diyarını rüyasına gördü. Tüm kabile ona inandı ve buzun üzerinde yola koyuldular. Yolun yarısına geldiklerinde, her zaman olduğu üzere, bazı yaşlı adamlar şüphe duymaya başladılar: Bu görü doğru muydu yanlış mıydı? Kabilenin yarısı geri döndü, nihayetinde mahvoldular, diğer yarısı ise yola devam etti ve Kuzey Amerika kıyılarına ulaştılar.[6]

Bizim küçük rüyalarımız böyle öneme sahip değiller, belirli bir durumda geçerli olsalar da kolektif yahut evrensel çözümler sunmazlar, ama benim seçtiğim rüyalar gibi herhangi bir rüyada da herhangi bir kişi aynı kılavuz işlevi görebilir ve bir sorunu çözmeye girişebilir.

Rüya gören kişi 45 yaşında bir iş adamı, iyi bir zihne sahip, görgülü, zengin, çok kibar ve sosyal, evli ve üç ya da dört çocuğu var; çok nevrotik değil ama "kırılgan", esas sorunu alıngan olması ve özellikle birinin onu kınayabileceği ya da kırabileceği durumlardan kaçmak için telaşlanması. Midesinde ağrı varmış, ve bir keresinde hız yaptığı için polis yolunu kesince bulantı hissetmiş. Demek ki bazı şeyler pek yolunda değilmiş. Son derece haklı olmaya çalışıyor, ama sadece çok haksız olmaya yetkin ve meyilli kişiler çok haklı olmaya ve mükemmelliğe erişmeye çalışır; insanlar anormal derecede iyi olmaya çalıştıklarında bazı şeyler mutlak manada kötüye gidiyordur. Görünürde çok düzgün biri, tavırları, konuşması, giyimi vs. her halükarda çok dikkatli, sigara ya da içkiyi çok içmez, insanın nasıl yaşaması gerektiği konusunda makul görüşleri var. Fakat bu erdemli yüzeyin ardında cinselliğinde bazı sorunlar var, eşinden yavaş yavaş kopmuştur, eşi artık onla ilgilenmiyordur ve bu yüzden cinsel manada soğuktur. Adam da dikkatini yeni şeylere yöneltir, başta kadınlar dediğimiz varlıklara; fırsat buldukça yüksek sınıf fahişelerle takılır, sonra da bunu telafi etmek adına çok daha fazla düzgün biri olur. Sorunuyla yüzleşmez, "tesadüfi bir hata" diye açıklar, pişman olur, ve her seferinde "bir daha olmayacak" der, tıpkı mastürbasyon gibi, ama ertesi gün bir daha...

[6] Knud Rasmussen, *Across Arctic America* (New York, 1927), III. Bölüm, "A wizard and His Household." Karş. "The Symbolic Life" (1939), CW 18, par. 674.

Soruna karşı ahlak dışı bir tutum takınma bu, çünkü böyle asla çözülmez, insanı daima ahlaki bakımdan düşük hissettirir. Aşırı bir düzgünlükle telafi edilmesi gereken hastalıklı bir düşüklük durumu, kişinin kendi ya da ailesi ya da başkaları için hoş bir durum değil. Karısı üzerinde de çok kötü bir etki yaratır; acayip düzgünlüğü karşısında karısı donup kalır, çünkü o zaman o da hiçbir şekilde terbiyesiz olamaz, dolayısıyla kendinin bilincine varamaz ve kocasını cinsel soğuklukla cezalandırır. Böyle düzgünlüğün korkunç bir soğutucu etkisi vardır, kişiyi son derece düşük hissettirir. Aşırı erdemli biriyle karşılaştığımda, cehennemlik olduğumu hissederim, çok erdemli insanların yanında pek rahat hissetmem. Bu sorun onu zor duruma sokar. Psikoloji alanında gayet bilgilidir ve cinsellik hakkında epey kitap okumuştur, ancak hâlâ bu çözülmemiş soruna sahiptir ve bu sorunu çözmek gerekir, bu yüzden bana geldi. Gerçi özellikle nevrotik değildi, her şey yavaş yavaş kötüye gidecekti, bu sorun hakkında ne yapması gerektiğini ona söyleyebileceğimi düşünmüştü. Hiçbir fikrim yok dedim. Üzüldü, "Bilirsiniz diye düşünmüştüm." Sonra şöyle dedim, "Sorununuzun çözümünü bilmiyorum, fakat rüyalar var, tarafsız olgular bunlar ve bize bilgi verebilirler; gelin ne dediklerine bakalım." Sonra onun rüyalarını incelemeye başladık. İlk rüya onun bütün sorununu içeriyor ve çözüm için bir ipucu sunuyor.

Rüya [1]

"En küçük kız kardeşimin çocuğunun hasta olduğunu duydum, eniştem de gelip bana onla birlikte tiyatroya gitmeyi ve sonrasında yemek yemeyi teklif etti. Ben zaten yemiştim ama onla da gidebileceğimi düşündüm.

Geniş bir odaya girdik, odanın ortasına yayılmış uzun bir yemek masası vardı, büyük odanın dört bir tarafında, sanki bir amfi-tiyatrodaymışız gibi, kanepe ya da koltuk sıraları vardı, ama sırtları masaya dönüktü. Oturduk, sonra enişteme kardeşimin neden gelmediğini sordum. Ardından muhtemelen çocuk hasta olduğu için gelmemiştir diye düşündüm ve çocuğun nasıl olduğunu sordum. Daha iyi olduğunu söyledi, sadece biraz ateşi vardı.

Sonra enişte min evindeydim, çocuğu gördüm, 1 ya da 2 yaşındaki küçük bir kız. (Şunu da ekliyor: Aslında böyle bir kız yok, 2 yaşında bir oğlan çocuk var). Çocuk bayağı hasta görünü-

yordu ve biri bana gelip eşim Maria'nın ismini çocuğun telaffuz edemeyeceğini söyledi. Ben ismi telaffuz ettim ve çocuktan tekrar etmesini istedim, 'Maria Yenge', ama aslında 'Mari Yenge' diyormuşum ve sondaki a'yı atmak yerine, esniyormuş gibi, 'Mari-ah-ah' diyormuşum, hem de eşimin ismini böyle telaffuz etmemi yadırgayan etrafımdaki insanlara rağmen."

Dr. Jung: Bu sıradan rüya hastanın ev atmosferinin içine sokuyor bizi. Burada verilen bütün özellikler ailesi hakkında ve bu yüzden önemli bir sonuç çıkarabiliriz. Nedir o?

Öneri: Rüya görenin ilgisi ailesine çok odaklanmış, bilhassa yakın kişilere?

Dr. Jung: Evet, ve bu durum rüyalarda kullanılan dil düşüncesiyle de uyum içinde. Bizim için kolayca erişilebilir bir dil vasıtasıyla kendimizi ifade ederiz; rüyalarında ailevi şeyleri gören köylülerde, askerlerde vs. dilin mesleğe göre değiştiğini görürüz. Şunu da belirtelim: Bu adam yurtdışında çok yaşamış, aslında bir dünya vatandaşı, büyük bir seyyah. O zaman neden varoluşunun bu kısmını rüyasında görmüyor? Sonraki rüyalarının evle ilgisi yok, dolayısıyla, rüyasında ilkin aile şartlarını görmesi olgusuna dikkat çekmemizin özel bir nedeni var.

Öneri: Sorunun kaynağı burada olduğu için mi?

Dr. Jung: Belli ki ailesinin terminolojisine tutulmuş, bu yüzden belki de bilinçdışı sorununun burada olduğu olgusunu vurgulamaya çalışıyor. Şimdi ayrıntılara bakalım.

En küçük kız kardeşinin çocuğu: İki yıl önce kız kardeşinin ilk çocuğu ölmüştü, iki yaşında güzel bir oğlandı. Adam şunu diyor, "Çocuğun hastalığı ve dizanteriden ölümü esnasında ebeveynin kederini fazlasıyla paylaşmıştık, ben onun vaftiz babasıydım." Kız kardeş, rüya gören kişiyle özellikle bu kayıp vasıtasıyla bağ kurar, zaten rüyada da benzer bir durum var: Küçük kızın hastalığı, oğlanın hastalanıp öldüğü zamanı hatırlatıyor. Duygusal bir kayıp hafızası vasıtasıyla kız kardeş ve adam arasında bağ kurulduğunu bilmek çok mühim, ve yine burada, kız kardeşinin yeniden hastalanan bir çocuğunun *imges*i üzerinden adam duygusal rahatsızlığa kapılır. Şimdi de benzer bir kaybın tehdidini yaşar ama bu kez kayıp psikolojiktir, bir kız çocuğunun temsil ettiği *façon de parler* yani simgesel bir ifadedir. Bu yüzden, durum görece benzer ama gerçekte böyle bir şey yok, ailede bir hastalık yok. Kız kardeşinin bir çocuğu gerçekten hasta olsaydı rüyanın

gerçeklikle çakıştığını söyleyebilirdik. Ama öyle değil, bu sadece kızın imgesini inşa etme amacıyla çağrılan bir hafıza-imgesidir. Böyle bir *imgesel vaka daima rüya sahibini işaret eder*; hafıza-imgesi bir metafor olarak değerlendirilmeli.

En küçük kız kardeşi onun daima gözdesi olmuştur. Adamdan 11 yaş küçüktür, ve adam onu bütün kalbiyle sever, her ne kadar çocukken onla çok alay etmiş olsa da. Kız kardeş önemli çünkü hasta çocukla bağı kurar ve çocuk da adamın psikolojisine aittir, bu yüzden kendiyle canı kadar sevdiği en küçük kız kardeşi arasındadır. Dolayısıyla kız kardeş simgeseldir; yurtdışında uzak bir ülkede yaşar ve fiilî bir irtibatları yoktur.

Bir rüyada böyle figürleri ele alırken çok dikkatli olmalıyız. Eğer kişi, rüya sahibine çok yakınsa ve onla önemli ilişkileri varsa elle tutulur bir gerçeklik olarak görülebilir. Bir kadın kocasını gerçekte olduğu gibi rüyasında görüyorsa sırf simgesel olduğunu düşünmemeli. Ancak, bilinmeyen bir kişiyi yahut uzak geçmişten bilinen bir kişiyi rüyada görmek, büyük ölçüde simgesel olur.

Küçük kız kardeş, abiden görece bağımsız büyümüş ve rüya sahibinin şimdiki yaşamında hiçbir rol oynamıyor. Freudcu teori kız kardeşi eşin bir ikamesi diye açıklardı, ancak rüyada bize bunu düşündürecek bir şey var mı?

Öneri: Adamın duyguları her iki taraf için de zayıfladı diye mi kız kardeşi eşin bir ikamesi?

Dr. Jung: Dediğinizi aklımızda tutalım, fakat kız kardeş her halükarda eşinden farklıdır, ve rüya onun kimliğine dair hiçbir ipucu vermez. Kız kardeşin ana veçhesi, eşin bir ikamesi olduğu varsayımına imkan vermez, ayrıca gerçek kız kardeş de değildir çünkü fiilî bir rol oynamıyor. Bu yüzden, bilinmeyen bir kadını, ya da adamın içinde bilinmeyen bir doğaya sahip feminen bir etkeni temsil eder, hasta olan hayali bir çocuğu vardır, rüya hakkında hiç bilgimiz olmasa havada kalan psikolojik ve kişisel bir mitoloji derdik. Dolayısıyla bunun öznel bir simgecilik yahut onun psikolojisine özgü bir durum olduğunu varsayabiliriz. Benim yöntemim daima varsayımlarda bulunmak yerine olguları kabul etmek olmuştur. Keyfi yorumlarda her şey her şeyin ikamesi olabilir; ikame uğruna önyargılara takılmamalıyız. Kız kardeşin eşi temsil ettiğine dair hiçbir kanıt yok, hatta olgular tersini söylüyor.

Çocuğun hastalığı: Kız kardeşinin ilk çocuğunda bağırsak so-

runları vardı ve bu yüzden öldü. Şurası gayet önemli: Bu çocuğun ölümünden sonra, kız kardeşi, ikinci çocuğu da hasta düşecek diye bayağı huzursuz olmuştu ama hasta olmadı. Kız kardeş epeyce ciddileşti ve Hıristiyan Bilimini alışkanlık edindi, sanki çocuk bundan sonra gerçekten iyi duruma gelmişti; bu bir rastlantı mıydı yoksa kız kardeşin daha sakin olmasının ve kendine daha çok güvenerek çocuğuna muamele etmesinin bir sonucu muydu, adam bunu bilmiyor. Eğer bir anne acıların pençesine düşerse çocuk muhtemelen annenin beklentilerini yerine getirmek için ters yola sapar. İlk çocuğun ölümünden sonra kız kardeşinin Hıristiyan Bilimini alışkanlık edinmesi kız kardeşe ait bir olgu ama adam bundan burada bahsediyor. Hıristiyan Bilimi çağrışımı da kendi psikolojisindeki kadın karakteriyle alakalı, bu da muhakkak bir ipucu. Feminen etken belirli bir dönüşüme uğramış, ve bu adam son iki üç yılda felsefeyle, okültizmle, teozofiyle ve bazı komik şeylerle ilgilenmeye başlamış; bunların tesiri altında kalmayacak kadar aklı başındaymış fakat mistik bir tarafı da yok değilmiş.

Soru: Sizle çalışmaya başladıktan sonra mı gördü bu rüyayı?

Dr. Jung: Evet, rüyalarla çalışmaya karar verdikten sonra. Kız kardeşi Hıristiyan Bilimiyle ilgilenmeye başlayınca o da spiritüalizme vs. sarmış, yani kendi içindeki dişi unsur onu bu ilgiye sevk etmiş. İçinde bir değişim olmuş. Önceden bir iş adamıymış, bütün enerjisini iş meselelerine harcıyormuş, ama bu başka ilgiler içine sızınca felsefi fikirlerle yavaş yavaş zihni dolmuş. Bir talebe gibi okumamış, fiilî bir hedef de gütmemiş, konuyla yüzeysel ilgilenmiş, dikkatini çekecek ne bulduysa okumuş, okuduklarının kendisini etkilemesine ve zihnine sızmasına geçit vermiş—işte kendi üzerinde bir şeyin etki etmesine şans vermenin dişi yolu. Mistik ve felsefi ilgilerinde tamamen dişi bir karakter sergilemiş. Dolayısıyla anlıyoruz ki çocuk, onun içindeki dişi unsurun bir çocuğu.

Enistesi de rüyadaki ikinci figür. Uzun zamandır arkadaşmışlar, kız kardeşiyle evlenmeden önce de tanırmış onu, aynı mesleği yapıyorlarmış ve operaya birlikte giderlermiş, enistesi müzikten anlarmış. Şöyle dedi, "Tüm müzik anlayışımı—fazlasını değil—enişteme borçluyum; benim aracılığımla bizim firmada işe başladıktan sonra şimdi idareci pozisyonunda; yeni işini benimsemesi bayağı uzun vakit aldığı için biraz hayal kırıklığına uğramıştım ancak insanlarla muhatap olmada benden daha fazla

niteliğe sahip." Enistesiyle hâlâ irtibatı olup olmadığını sordum, yok dedi, işten de ayrılmış zaten ve ülkeyi terk etmiş. Dolayısıyla enişte halihazırda çok uzakta yaşıyor, nadir mektuplaşmalar var, ve hastamızın hayatında kayda değer bir rol oynamıyor. Kız kardeşten bir gerçeklik çıkarmak ne kadar zorsa enişteden de o kadar zor. Onun hakkında çok küçük bir gerçekliğe sahip olduğu izlenimini aldım, ama karısıyla ilişkileri bizim hastamızınkine nispetle daha iyi görünüyor. Hasta sanattan anlayan biri hiç değildi; bu yüzden, düşündük ki müzik tutkusu ve işten hoşlanmama nitelikleriyle enişte, rüya sahibinin diğer yanını simgeliyor; hastamız kadar etkin değil fakat sanat hususunda fazlası var. Rüya sahibi için müzik, daha rafine bir bakış açısının simgesi; başlı başına bir hissetme sanatı.

Sokrates korkunç bir akılcıydı, dayanılmazdı, bu sebeple cini ona şöyle demiş, "Sokrates, müzikle daha fazla uğraşmalısın.[7]" Bizim ihtiyar Sokrates de gitmiş bir flüt almış ve berbat şeyler çalmış. Kuşkusuz cinin kastı şuydu, "Daha fazla duygu icra et, bütün gün akılcılıkla kafayı bozma." İşte bu, hastaya gayet uygun uygulanabilir. Çok zeki ve yavan biridir, her şeye akılcı bir şema dayatmaya çalışır, yaşamı düz hatlarla düzenlemeye azmeder, duygu gibi bir şeye geçit vermez, tabii ara sıra konsere gitmek dışında, çünkü saygın ve dürüst insanlar ara sıra konsere ya da operaya giderler. İnandığı için değil, düzgün insanlar gittiği için gider, onu oraya götüren şey sevgi değildir. Dolayısıyla bence enişte, bu adamın daha az etkin yanını temsil eder, kendisine nispetle karşı tarafta olan hayalci ve duygusal figürü simgeler. İnsan olduğu için pek tabii hepimiz gibi her eğilime sahiptir. Etkin bir mekanizmaya sahip olduğuna dair maksatlı yanılsamayı el üstünde tutar, ve her şey yolunda gittiği için bir iş adamı olarak ciddi başarılar kazanmıştır, duygularının esiri olmuş enistesine nispetle bu avantaja sahiptir. Hastamız bu duygulardan kurtulabileceğini düşünmüştür ama bu sadece bir yanılsama. Kötü sonuçlarına katlanmadan kimse insani duygularını kapatamaz. Görünürde duygularını gizlemiştir fakat bunlar sonradan birikmiş ve bu da yıkıma sebep olacaktır; ya biriken her şey ağırlığınca onun üzerine yıkılacak ya da bodrum katından patlak verecektir. İnsan olduğumuz için bizde her işlev var, her işlevin de

[7] Bkz. *Phaidon*, 60e; M.-L. Von Franz, "The Dream of Socrates," *Spring*, 1954; Foreword to the *I Ching* (1950), CW 11, par. 995.

kendine özgü bir enerjisi var, bu enerjinin uygulanması lazım, yoksa o kendini uygular.

Enişte, doğası gereği, *tiyatroya gitmeyi ve sonrasında yemek yemeyi teklif eder*: Hasta şöyle der, "Nikahından beri eniştemle tiyatroya gittiğimizi hatırlamıyorum; gitmiş olsak bile eşlerimiz de gelmiştir, ev dışında akşam yemeği yediğimizi de hatırlamıyorum." Bu da yine yaşanmış bir olayın anımsaması değil; aslında böyle bir şey hiç olmadı, işte bu yüzden simgesel bir icat. Tiyatro, gerçek dışı bir yaşamın yeri, imgeler formunda bir yaşam, komplekslerin sahnelendiği psiko-terapötik bir kurum; bu şeylerin nasıl çalıştığını orada görebiliriz. Filmler, tiyatrodan çok daha fazla etkindir, daha az kısıtlıdır, kolektif bilinçdışını göstermek adına muazzam simgeler üretmeye kabildirler, çünkü sunum yöntemleri sınırsızdır. Rüyalar, bilinçdışımızdaki bazı süreçleri ifade ederler, ve tiyatro görece fakir ve kısıtlı olsa da rüyalar kısıtlamaya boyun eğmez. Dolayısıyla, onu tiyatroya davet eden enişstesi aslında komplekslerini sahnelemeye davet eder; orada tüm imgeler, kendi komplekslerinin simgesel ya da bilinçdışı temsilleridir.

Ve sonrasında yemek yemek: Kompleksleri yemektir. Komünyon, bir kompleksi yeme manası taşır, esasında bir kurbanlık hayvanı ya da totem hayvanını, bu da belirli bir kabilenin temel içgüdülerinin temsilidir. Kendi bilinçdışınızı ya da atalarınızı yersiniz ve bu da size güç katar. Totem hayvanını, içgüdüleri yemek, imgeleri yemek demek onları benimsemek veya özümsemek demektir. Ekranda gördüğünüz ilk şey, ilginizi çeken şeydir, onu izlersiniz, varlığınıza dahil olur, siz osunuz. Psikolojik benimseme sürecidir bu. Ekrana bakarken seyirci oyuncuya şöyle der, "Hodie tibi, cras mihi![8]" Bu Latince özdeyiş, oyunculuğun özüdür. Bilinçdışı imgelere bir bakın, sonrasında onları özümsersiniz, onlar sizi yakalar ve sizin bir parçanız olur—anlam dolu bir an.

Aziz Augustinus, *İtiraflar* eserinde, arkadaşı Alypius'tan bahseder, Hıristiyan bir mühtedidir kendisi, ona göre paganizmin en kötü yanı tanrılar kültü değil arenadaki korkunç zalimlik ve katliamlardır, bu yüzden bir daha asla arenaya gitmeyeceğine yemin eder. Ancak bir gün sonra, halkın arenaya akın ettiğini gö-

[8] "Bugün sana, yarın bana." Sirak 38:22'nin tersidir, şöyle de okunabilir, "Hodie mihi, cras tibi" ya da "Mihi heri, et tibi hodie" (dün bana, bugün sana).

rür, eli ayağı titrer ve onlara katılır. Gözlerini kapatır ve açmayacağına yemin eder, gladyatör yere yığıldığında ve milleti bağırırken duyduğunda gözlerini açar ve kalabalıkla birlikte kan için haykırırken bulur kendini—"işte o anda gladyatörün yarasından daha korkunç bir yarayla ruhu deşilmiştir.[9]"

İmgelerdeki mesele de tamamen farklı değil; cezasını çekmeden herhangi bir şeyi göremeyiz: örneğin çirkinlik. Çirkinlik veçhesi ruhta çirkin bir şey tesis eder, özellikle tohum orada hazırsa. Başta onu kendimiz gibi fark etmeyiz. Aziz Augustinus şöyle der, "Şükürler olsun Sana Tanrım, şükür ki beni rüyalarımdan mesul kılmadın." Bir aziz korkunç rüyalar görebilir. Biz insanız, her şey bize temas edebilir, çünkü Tanrı katından cehennem derekesine düşeriz. İşte o zaman, dehşete kapıldığımızda, allak bullak olduğumuzda ve düzenimiz şaştığında Mesih gelsin diye feryat ederiz; İsa zamanındaki gibi, arenada her gün sahnelenen şey, bir Mesih ihtiyacını gösterir. Ne kadar ilginç ki bazı irfan sistemlerinde kurtarıcı, "sınır hatları çeken kişi[10]" anlamına gelir, yani nerede başladığımızın ve nerede nihayete erdiğimizin açık fikrini bize bildiren kişi. Çoğu insan, ya çok küçük ya da çok büyük olduklarından, bilinçdışının imgelerini benimsemeye tam ne zaman başladığını bilmez. Tıpkı ihtiyar Schopenhauer'in hikayesindeki gibi: Düşüncelere dalmış bir halde Frankfurt'un parklarından birinde dolanırken kendini birden bir çiçek tarhının içinde bulur, bahçıvan da ona bağırır, "Efendi! Ne yapıyorsun çiçek tarhında? Kimsin sen?" "Ah keşke bilseydim!" der Schopenhauer! İşte bu yüzden insanlar güvenli bir persona tercih ederler,[11] "İşte bu benim"; diğer türlü, gerçekte kim olduklarını bilmezler. Bilinçdışının esas korkusu, kim olduğumuzu unutmaktır.

Tiyatro ve akşam yemeği analiz sürecinin bir beklentisidir. İlk rüyada insanlar genelde önlerindeki tüm sürecin ana fikrini edi-

[9] *The Confessions of St. Augustine*, VI, 7-8 (İng. Çev.: F. J. Sheed, 1943, ss. 88-91). Alypius'un hikayesinin daha ayrıntılı hali için bkz. *Symbols of Transformation* (1952), CW 5, par. 102 (1912 baskısındaki not).

[10] Valentinus irfanında, Babayı ararken Uçurumun tatlılığında mahvolmaktan Bilgeliği kurtaran, onu pekiştiren ve kendine döndüren güce Sınır (*horos*) denir. [R.F.C.H.] Karş. Hans Jonas, *The Gnostic Religion* (Boston, 1958), s. 182, ve *Aion* (1951), CW 9 II, par. 118, not. 86.

[11] Latince *persona*: Klasik dramada, bir oyuncunun oynadığı rolü belirtmek için taktığı maske. Jung terminolojisinde, dünyaya sunduğumuz resmî, meslekî ya da toplumsal yüz. Bkz. *Two Essays on Analytical Psychology*, CW 7, par. 243 vd.; *Psychological Types*, CW 6, par 800 vd.; ve aş. s. 104.

nir; aralıklı da olsa uzun zaman boyunca gördüm bu hastayı, özel tiyatronun ne anlama geldiğini fark etmesi 18 ayını aldı. Kişiliğinin duygusal tarafı, iş konularına dahil olmayan tarafı, hayattan uzak kalmış ve evliliğinde bile kapı dışarı edilmiş. Enişte, ikinci bir bilinçdışı kişilik gibi, rüyada onu birlikte yemek yemeye davet ediyor, tabii karıları olmadan. Burada kadınların simgesel anlamına erişiyoruz: Onlar duygudur, çünkü erkekler kadınları genelde bu sayede tanırlar. Duygu faktörünü evde bırakması gerekir, yoksa nesnellikten eser kalmayacaktır; duygusalken film izleyemez ya da kendi hakkında düşünemez. Gayet mecazlı bir sahne. Bu adam öyle düzgün öyle samimi ki biri çıkıp da onun içinde ne olduğunu ona gösterse dehşete kapılacak ve nesnelliği bırakacaktır. Öncelikle duygularını ortadan kaldırmalı ve çok sakin bir nesnel halde imgelere bakması gerekir. Olguları görmesini sağlamak için onu daima duygudan uzak tuttum.

Soru: Peki ya bir kadın?

Dr. Jung: Kadınlarda biraz farklı; kadınlar duygulara sahip olmalı, yoksa hiçbir şey göremezler. Bir kadın ağlar çünkü sıkılmıştır, yorgundur, kızgındır, neşelidir, vs. ama üzgün değildir. Duyguları daima belirli bir amaca yöneliktir, duygularıyla çalışabilir; bunu kabul edip etmemesi başka bir mesele. Bir erkekte bir amaca yönelik duygular asla yoktur; duyguları üzerinden analiz edilemez; onun duygularıyla çalışırsanız aptal olduğunu görürsünüz ve bu durum yıkıcı olur. Ancak bir kadın sadece duyguları üzerinden analiz edilebilir, böyle verimli bir yolla duygusallaşır; bir kadının duygularına erişemediğiniz takdirde hiçbir şeye ulaşamazsınız, bomboş bir kitaplığa konuşurmuş gibi konuşursunuz onun zihniyle. Onun gerçek varlığı Erostur.

Bir ses: Bizi düşük hissettirme! Çünkü biz gerçekten üstün hissediyoruz.

Dr. Jung: Doğru, duygusallaşın o halde. Analiz esnasında gözyaşlarıyla uğraşmak zordur; bu silahların nasıl kullanılacağını anlamak erkek için aşırı zor; erkek zekasını nasıl elde edeceğini anlamak da kadın için aynı sorunu doğurur. Bir kadın, bir erkekten saf Logos alamaz, bir erkek de bir kadından saf Eros alamaz.

Soru: Bir erkeğin duyguları değerli mi?

Dr. Jung: Evet ama ham malzeme yahut parlatılmamış elmas mahiyetinde. Erkeğin duygusu doğal bir üründür, içinde maksatlı hiçbir şey yoktur; ama kişi onu kullanabilirse hakiki ve değerlidir. Bir rüya gibi, başa gelir. Muazzam bir öz denetim vası-

tasıyla adam duygusuyla buz gibi oynayabiliyorsa yararlıdır; işte o zaman, bu maksatlı unsurla birlikte, oynayabilir ve icra edebilir. Ama bunlar asla gerçek duygular değildir. Bir kadın duygularıyla işleyebilir, tıpkı bir erkeğin zihniyle çalışması gibi—burada daima maksat var. Kadının zihni ise doğal bir ürünün masumiyetini ve maksatsızlığını taşır. İşte bu yüzden, kadınlar arasında bir sürü iktidar şeytanı var, Madame de Maintenon ve Madame de Pompadour gibi. Bir *femme inspiratrice* [ilham veren kadın], zihniyle çalıştığında erkekte "Logos tohumu" üretir. Erkek, bir kadının "le formidable secret de ses hanches" [kalçalarındaki müthiş gizem] yüzünden korkuya kapılır, yaratıcı gücünün formudur bu. Kadın da bir erkeğin "le formidable secret de son cerveau" [beynindeki müthiş gizem] yüzünden korkuya kapılır, erkeğin yaratıcı rahmi kafasındadır. Bir erkek, doğurulan bir çocuktan nasıl ürküyorsa bir kadın da erkeğin zihninde gördüğü şeyden öyle ürker. Bir erkek, kadının çocuk doğurmasını gizemli, tehlikeli ve korkutucu bulur: Sevgiyi izler ve bir şey büyür. Erskine'in *Adem ile Havva* eserinde bu olgu komik bir hal alır[12], bir ineğin bir buzağı doğurması karşısında Adem korkunç bir endişeye kapılır. Neden tamamen başka bir şey değil de bu? Neden bir kadının daima çocuk doğurması gerektiğini merak eder. Neden sadece insan evladı? Mesela neden bir buzağı değil? Çıkan şey her şey olabilir, kimse şu kadarcık emin olamaz bundan. İşte bu, erkeğin bir tür belirsiz etkiden tipik korkusudur.

Şimdi, rüyadaki bir sonraki şey, *zaten yediğini düşünmesi*, ve bu sebeple bir daha yemek gereksiz. Bu ona hiçbir şey çağrıştırmıyor, dolayısıyla tahminde serbestiz. Belki de kendini zaten özümsediğini, tam olduğunu, son derece normal olduğunu, eksiksiz bir birey olduğunu, bana gelmek için yahut başka bir şeyi özümsemek için bir nedeni bulunmadığını düşünüyor—analize karşı bazı dirençler. Buna rağmen, eniştesine katılıp gidiyor. "Akşamları dışarı çıkmak adetim değildir, evde kalmayı tercih ederim. Beni dışarı çıkmaya sevk edecek özel bir sebep olmalı, örneğin, karımın da ilgi duyacağı bir oyun, dışarı çıkmazsam, karım erkenden yatmaya gider." Kendisinde daha fazla şey görebileceği ve analizden geçeceği olgusunu kabul ediyor, ancak dışarı çıkmayı sevmediği ve sadece özellikle ilginç bir şey varsa veya karısının ilgisini çekecek bir şey varsa çıkacağı olgusunu

[12] John Erskine'in romanı *Adam and Eve: Though He Knew Better* (Indianapolis, 1927).

vurguluyor. İşte bu onun dürüstlüğü; bir adam evi dışında şüphelidir, bir koca sadece kamu işleriyle ya da karısının sevdiği şeylerle ilgilenmeli ve tuhaf oyunlara ya da yerlere asla gitmemelidir. Son tespiti—karısının erkenden yatmaya gitmesi— de bir bakış açısı sunar. Karısı, kocasıyla sıkıla sıkıla vakit geçirmektense erkenden yatmaya gidecektir. Ne de heyecanlı bir gece. Dolayısıyla, içsel bir dirençle esneme gelir: Mari—ve esneme. Kuşkusuz evdeki durum bu, "Mari"nin sonundaki şu "ah" çağrışımı.

2. Seminer

14 Kasım 1928

Dr. Jung:

Burada bir soru geliyor, "Nasıl oluyor da rüyalarda simgeler yaratıyoruz? Yorumun doğru olduğundan nasıl emin oluyoruz, özellikle hiç çağrışım yokken?" Bu elbette gayet işe yarar ve temel bir soru. Sorunu burada işlememiştim çünkü rüya analizi kuramını bildiğinizi varsaymıştım. Rüyaların simgesel anlama sahip olduğundan asla emin olamayız, yorumun doğru olduğunu da bilemeyiz, ancak bir rüyanın bir anlam içerdiği hipotezini ortaya koyabiliriz. Düşünün ki zor bir sorun sunan bir vaka var, ve analizde bir çıkmazla karşılaştık, nevroz semptomlarına rastladık, hipnoz ve diğer yöntemler denenmiş ancak çalışmamış. Böyle bir durumda, kapıyı açacak anahtar nerede? Hasta bunu bilmez. En zoru da rüya analizinin delillerini sunmaktır, bir vakayı açıklamak için tüm tafsilatını vermek imkansız, çünkü hastanın bütün hayat hikayesi burada saklıdır. Ama burada basit bir vaka var.

İsviçreli bir teğmen[1], bir piyade subayı, çok zeki olmayan gayet basit kafalı, herhangi bir zihinsel kompleksin uğramadığı bir adam, topallayarak odama girdi, dikkat ede ede yürüdü ve ayağındaki ağrılardan şikayet etti, bilhassa topuklarındaki ağrılardan, bir de kalbindeki ağrıdan, sanki "bıçaklanmıştı." (En çok zarar gören ve en çok zedelenen yerimiz acır hep, bir piyade subayı için bu ayaktır, bir tenor içinse boğaz). Bu semptomlar, bana gelmeden iki ay önce başlamış, birkaç doktor onu tedavi etmiş; hipnoz, elektrik, kaplıca vs. denemişler ama bir faydası olmamış. Sorunun nerede başladığını sordum ama yüzü ifadesizdi; belli ki hiçbir fikri yoktu, bana herhangi bir malzeme vermesi de imkansızdı. Tüm sorular boşunaydı. Umutsuz hissetmiştim—adam İs-

[1] Bu vakanın daha ayrıntılı bir anlatımı ve bir sonraki paragrafta bahsedilen Mısır efsanesiyle bağlantısı için bkz. "The Structure of the Psyche" (1927), CW 8, par. 303 vd. ve "The Tavistock Lectures" (1935), par. 230.

viçreliydi, herhangi bir psikolojik komplikasyon nedir bilmemişti—son çare olarak rüyalardan bir şeyler çıkar mı diye düşündüm. Rüyalar "sızdırır", denetime tabi değillerdir; kişi istediği kadar masum ve basit olsun, rüyalardan bazı şeyler çıkarabiliriz, her ne kadar bu sadece çıkıntı yapmış küçük bir kuyruk olsa da. Duygusal bir çatışma sonunda bu sorunun çıktığından veya bu tür semptomların hepsine öyle bir anda sahip olmadığından emindim. Dolayısıyla ona şöyle dedim, "Semptomlarının sebebini bilmiyorum ama sen bana rüyalarından bahsedebilirsin." Böyle yaparak, bu basit kafalı adamın nazarında bir büyücü mahiyetinde görünme riskini göze aldım, rüyalarını sormak neredeyse ayıptı, dolayısıyla neden bu yolu izlediğimi dikkatlice açıklamak zorunda kaldım. Rüyalarını hatırlarken çok zorlandı, ama bazı kırıntılar üretti, ve sonunda onu çarpan çok özgün bir rüya sundu, muhtemelen bu rüya onun üzerinde güçlü bir izlenim bırakmıştı, "Açık bir yerde yürüyordum, topuğumdan ısıran bir yılanı ayağımla ezdim, zehirlendiğimi hissettim. Korkarak uyandım." Özellikle yılan hakkında bir şey düşünüp düşünmediğini sordum, şöyle dedi, "Tehlikeli bir yılan, bir adamı öldürebilirdi, bir yılanın ısırması çok acı verir." Aslında yılan onu hiç ısırmamıştı, ama yılan ısırıkları onun çektiği kadar acı verebilir. İncil'de Yaradılış Kitabındaki sözleri hatırlarsınız, "Yılan topuğunu yaralayacak, Sen onun başını ezeceksin."[2] Yılan bir metafor mu acaba dedim, "Aa, bir kadın mı diyorsunuz yani?" dedi ve heyecanını belli etti. "Belki bu tür bir şey vardır?" Önce reddetti, sonra yaklaşık üç ay önce nişanlanmış olduğunu kabul etti, ama askerden döndüğünde başka bir adamın onu kapmış olduğunu görmüş. "Üzüldün mü?" "Eğer beni istemiyorsa başka birini bulurum." Bazen çok güçlü adamların büyük tükendiğine işaret ettim. Kayıtsız bir tavır takındı, savuşturmaya çalıştı, ama aslında ağlıyordu. Durum son derece açıktı. Ona karşı hissettiklerini ve reddedilmeye dair duygularını bastırmıştı. Kadına lanetler savurdu, bütün kadınların aynı olduğunu söyledi, başka bir kadın bulmaya çalıştığını ama neden bulamadığını bilmediğini anlattı. Gerçek duygusunu fark ettiğinde derinden etkilendi, ve hem topuklarındaki hem ayaklarındaki ağrılar yitip gitti, demek ki bastırılmış ağrılardı. Kalpteki ağrı devam etti, ama işaret ettiği şey başkaydı. Konuyu daha fazla uzatmayacağım, faydalı bir örnek ol-

[2] Yaratılış 3:15. ["Onun soyu senin başını ezecek, Sen onun topuğuna saldıracaksın."]

sun diye topuktaki ağrıları anlattım, çünkü bu rüya, doğrudan sorunun merkezine götürmüştü.

Bir erkek için yılan daima bir kadındır. Eski resimlerdeki Cennet yılanı, bir kadın kafasıyla temsil edilir. Bu adam, insan topuğunu yaralayan yılan hakkındaki İncil deyişini muhtemelen bilmiyordu, ama imge orada bilinçdışındaydı. Mısır ilahisindeki Ra'yı düşünelim, dünya dışından gelmiş bir yılan onu ısırmıştı, çünkü sevgili karısı İsis onu Ra'nın yoluna koymuştu; onu zehirlemişti ki tekrar iyileştirebilsin. Kadın zehirleyicilerin psikolojisi bu. 14. Louis zamanında, sadık hizmetkarını zehirleyen bir kadın vakası var, amacı da onu tedavi etme hazzına erişmekti ki hizmetkarın ölümüne kadar, dört yıl boyunca olağanüstü bir fedakarlıkla kendini bu tedaviye adamıştı, sonra herkes ona azize demeye başladı. Ardından aynı şekilde yaşlı amcasını zehirledi ve tedavi etti, ama bu defa foyası ortaya çıktı ve dört at tarafından dört parçaya ayrıldı, hak ettiği cezayı bulmuştu.

Subay vakası, bir rüyanın nasıl kilidi açacağını gösterir. Savunması iyi olan insanlarda bile bazı şeyler sızar; gerekli yardım büyük olasılıkla sağlanır ki bu yardım olmadan analist hastanın psikolojisini çözemez. İşte bu yüzden rüyalara başvururuz. Ancak, herhangi bir rüyanın bir anlamı olduğuna dair asla bir şey söyleyemeyiz; bu daima bir hipotezdir, asla emin olamayız, hastadaki etkiden hareketle rüyanın doğru yorumlandığını tecrübe eder ve anlarız. Belirli bir rüya analizi sonrasında çoğu insan yorum sayesinde ne zaman "jetonlarının düşeceğini" bilir, turnayı gözünden vurma hissini sezer, doğru yolda olduğunu hisseder. Rüyalar belirli bir teoriye göre açıklanır ve eğer yorum mutlaka yanlışsa, hasta üzerindeki etkisi bunu mutlaka gösterecektir, bilinçdışı bir sonraki rüyada tepki verecek ve böylece yorum düzeltilebilecektir. Bir hastaya yemek tuzu yerine sıçanotu verirseniz, organizma tepki verecek ve zehri dışarı atmak isteyecektir, psikolojide de aynı şey geçerli, fiziksel zehirle olduğu gibi psişik zehirle de insanı besleyemeyiz ve onu özümsemesini bekleyemeyiz.

Şimdi uğraştığımız rüya size az önce anlattığım rüyadan çok daha karmaşık. Rüya sahibi gerçekten nevrotik değil; eğitimli ve çok zeki biri, rüyaları da bunu gösteriyor zaten. İster genç olsun ister yaşlı, köylülerin ya da ilkellerin rüyaları genel hatlarıyla aşırı basittir. Ancak küçük çocukların rüyaları bazen çok açık bazen de çok zor olabiliyor; çocuklar ne kadar bilinçsiz [*unconscious*]

olursa o kadar kolektif bilinçdışının [*unconscious*] etkisi altında olurlar, ya da anne babalarının bilinçdışı sorunlarını özümseyebilirler. Asla rüya görmeyen erkek bir hastamda çok zorlanıyordum, ama bir gün dokuz yaşındaki oğlunun rüyalarından bahsetti. Bir kere de ben anlatmasını rica ettim. Çocuk, babasının sorunlarını rüyasında görüyordu, ve çocuğun rüyaları vasıtasıyla babayı analiz ettim, çocuk alışılmadık biçimde sezgiciydi. Dört hafta sonra baba şahsen rüya görmeye başladı ve çocuğun rüyaları babasının sorunlarıyla uğraşmayı bıraktı. Evlatlar ve ebeveynler arasındaki bu bağlantı muhteşem; çocuk rüyaları, analitik psikolojinin en ilginç fenomenlerini kapsar.

Hastamız ve eniştesinin yemek yiyeceği *büyük oda*, bir konaktaki kabul salonu gibi bir yerdi, hani İsviçre'deki derneklerin toplantı salonları gibi. Özellikle köylerde konserler vs. için bir salon bulunabilir, burada birçok toplantı düzenlenir, kadınlar bunlara bazen katılır bazen katılmaz, bazen bira içilir bazen içilmez vs. Hastamız, iki resmi ortam gereği böyle bir odada toplantılara katıldığını hatırlıyor.

Odanın ortasındaki *uzun yemek masası*, sanki çok fazla insan gelecekmiş gibi yayılmıştı. Sonra koltukların hususi düzenlemesi gözüne çarpıyor, amfi-tiyatrodaymış gibi dört bir taraftalardı, ama sırtları masaya dönüktü. Ancak bu noktayı değerlendirmeden önce büyük oda hakkında belirli bir fikrimiz olması gerek. Büyük odayla bir tiyatro arasında nasıl bağlantı kurarız?

Öneri: Ona özel bir tiyatro, orada kendi iç dramasının sahnelendiğini görecek.

Dr. Jung: Evet, sonra yemek geliyor, zaten yediğini düşünüyor ama yine de yemeğe gidiyor. Geçen seminerde yemenin kompleksleri özümseme anlamına geleceğini varsaymıştık. Yaklaşık 25 yıl boyunca her sene neredeyse iki bin yahut daha fazla rüya analiz ettim ve bu tecrübe sayesinde diyebilirim ki tiyatroyla bağlantısı dahilinde yemek yüksek ihtimalle kendine has tiyatroda görülen imgeleri özümseme anlamına gelir, bir başka deyişle fantezi malzemesini ya da içe bakış vasıtasıyla ortaya çıkan başka malzemeyi özümseme. Çok önemli bir faaliyet bu ve aslında analitik tedavinin de amacı. Aynı zamanda doğanın fiziksel bedene yaptığı şey. Eğer içinizde yabancı bir beden varsa doğa size o bedeni özümsemeniz için bir sürü özel hücre gönderecektir, eğer hücreler bedeni benimsemeyi beceremezse ihraca yol açacak cerahat meydana gelir. Bilinçdışı zihin için de yasalar aynı.

Herhalde mutlak gerçeklikte beden ve zihin diye bir şey yok, ama beden ve zihin ya da ruh aynıdır, aynı yaşamdır, aynı yasalara tabidir, ve bedenin yaptığı şey zihinde de vuku bulur. Nevrotik bilinçdışının içerikleri tuhaf bedenlerdir/bünyelerdir, özümsenmemişlerdir, suni halde bölünmüşlerdir, normal hale gelmeleri için de bütünleştirilmelidirler. Düşünün ki hiç istemediğim bir şey oldu bana ve ben bunu kabul etmedim, belki de korkunç bir yalan. Onu kabul etmeliyim. Yalan orada nesnel halde vardır, hem bilinçte hem bilinçdışında. Eğer kabul etmezsem, eğer onu özümsemezsem, tuhaf bir bünye olur ve bilinçdışında bir çıban oluşturur ve tıpkı fiziksel bedende olduğu gibi psikolojik bakımdan aynı cerahat işlemi başlar. Bir katil olduğum rüyalar göreyim ya da içe dönük halde böyle bir fantezim olsun. Bu rüyalarla ya da fantezilerle ne yaparım? Farisiler gibi onları reddedebilirim ve "Allaha şükür, ben öyle değilim" diyebilirim. İşte hepimizin içinde böyle bir Farisi var, olduğu şeyi görmek istemiyor. Ama bu konudaki fantezilerimi bastırırsam, yeni bir enfeksiyon odağı oluştururlar, tıpkı yabancı bir maddenin bedenimde bir çıbana sebep olması gibi. Makul olduğu takdirde yalanı kabul ederim, onu yutarım. Kabul edersem, olguyu özümserim, zihinsel ve psikolojik teşekkülüme dahil ederim; olguları özümseyerek bilinçdışı teşekkülümü normalleştiririm. İşte rüya henüz sindirilmemiş şeyleri bize özümseten bir girişimdir. Bir iyileşme girişimidir.

İlkeller nadiren rüya gördüklerini söylerler. Ben Afrika'dayken kabile üyelerinden bazı rüyalarını öğrenmeye can atıyordum, bana anlatacakları her bir rüya için bazen onlara yüksek paralar teklif ettim, iki paket sigara, tuz vs. ama öyle dürüstlerdi ki hiçbiri bir rüya getirememişti bana fakat çoğu beni her gün izlemeye geliyordu. Bir gün yaşlı bir şef çıktı, çok gururlu ve heyecanlıydı, iki yüz metre öteden şapkasını sallaya sallaya geliyordu, bir rüya, bir hazine getirdiğini ta uzaklardan işaret ediyordu, "Rüyamda kara inek, nehir kenarında bir buzağı doğurdu, bilmediğim bir yerdi." Bir ilkel için böyle bir rüya görmek, göklerce kutsandığı anlamına gelir. Bu bir *Ota* idi, yani büyük görü, göklerce bu derece takdir edildiğine göre büyük bir şef olmalı. Rüya sahibi gayet zengin bir ihtiyardı, köleler sığırlarına bakıyorlardı, dolayısıyla ne olup bittiğinden haberi yoktu. Sığır-sever bir halktı. İnekler totem hayvanlarıydı, İsviçreliler gibi sığırlarıyla özdeşleşiyorlardı, İsviçreliler gibi nazarlarında aynı şeyi temsil edi-

yordu. Güzel bir kara ineğe sahip olduğunu biliyordu ama ineğin doğurduğunu bilmiyordu, rüyadan sonra sabah nehir kenarına gitti ve buzağıyla ineğini gördü. Bu bir tür telepati miydi? İneği hamile olduğunda bir kere görmüş ve durumundan haberdar mı olmuştu? Hamile olduğunu fark etmediğini söyledi. Bu kabilede kısırlaştırma yoktu, öküz yoktu, boğalar daima sürüyle birlikteydi, çok güzel boğalar, sevimli hayvanlar, iyi huylu, ürkek, tıpkı korkaklar gibi, bizim boğalarımız gibi değil; dolayısıyla bir buzağı mevsimi yoktu, bir denetim yoktu, bir inek her zaman hamile kalabilirdi, ve şefin bundan haberinin olmaması gayet makuldü. Ancak rüya onu haberdar etti. Böyle bir şeyi neden benimsesin ki? Sığır güdenler için bir buzağının doğumu bir çocuğun doğumundan daha önemlidir. Kırsalda yaşamıştım, bir köylü bir buzağı sahibi olduğunda herkes onu tebrik ederdi, bir evlat sahibi olduğunda değil. Bu yüzden, bu çok önemli olay, bilinçdışında olduğundan, bir rüya aracılığıyla ona malum oldu, ve uyumu da düzelmiş oldu, çünkü sürüsüyle ilgili son gelişmeleri takip etmesi gerekecekti. Sürünün gittiği yeri bulmak, düşmanın ne zaman geleceğini öğrenmek vs. için büyücü hekimler rüyalara başvururlar, ilkel koşullar altında yaşasaydık bizde de böyle olacaktı. Bu durumda, bizim psikolojimizde, öznel dünyamızda ters giden şeyler hakkında rüyalarımız aracılığıyla bilgileniriz, bunlar bizim kendimiz hakkında bilmek istediğimiz şeylerdir.

Hastamızın rüyasının yorumuna dair ayrıntıya gireceğim çünkü yorumu adım adım geliştirmek, olgudan olguya gitmek aşırı önemli: çünkü tiyatroya gitti, çünkü yemek yedi, vesaire şeyler oldu. Böylece akıl dışı gidişat, *nedensel* bir gidişat olarak anlaşılabilir. Büyük oda, yemek yeme ve tiyatro arasındaki bağlantıyı görmüştük; tiyatrodaki gibi büyük odada amfitiyatro koltukları var; her ikisi de kamusal alan, masa yayılmış; ve bize dendiğine göre tiyatroya ve belirli bir yere yemek yemeye gitmiş, dolayısıyla rüyanın bu kesitinin aynı temaya ait olduğundan tamamen emin olabiliriz.

Şimdi masaya sırtı dönük *koltuklara* gelelim. Şöyle dedi, "Kapının girişindeki bir merdiveni tırmanmak zorunda kaldık, sanki bir tür mahkemeye çıkıyorduk, odanın duvarlarına dönük koltuk sıralarına merdivenden geçiş vardı. İnsanların bu koltuklarda nasıl oturduklarını gördüm ve odanın ortasındaki masanın yanında kimsenin olmadığını fark ettim; belli ki yemek henüz baş-

lamamıştı." Böyle bir odayı bir Cezayir kasabasında da görmüş olduğunu hatırladı, orada *jeu de paume* oynuyorlardı, bir tür *pelota basque* [Bask topu], ya da İngilizlerin tenisi gibi. Bu oda da bir amfitiyatroyu çağrıştırıyordu, ama koltuklar odanın yalnızca iki tarafına dizilmişti, ortaya yakınlardı ama oyun için de açık bir alan bırakıyorlardı. Bu oyunda bir duvara karşı bir topa olanca güçle vurulur, öyle ki kol omuza kadar yükselir. İngiliz tenisinin öncüsü olan İngiliz "fives" oyunu gibi bir şey. Bir klinik de bir çağrışım yaptı, oradaki konferans salonunda amfitiyatro koltukları vardı. Böyle bir odanın bir resmini görmüştü, ayrıca böyle bir odada gerçekten bulunmuştu, bir profesör, karısına yapılacak operasyonu karatahta üzerinde ona gösteriyordu.

Hatırlayın; bir yemek odası, şeylerin özümseneceği bir yerdir; fakat yemek henüz başlamadı ve görünen o ki henüz başlanmaması gerektiği kastediliyor. Bu yemek odasının kamusal bir yer olduğunu vurgulayayım. İmgelerin özümsenmesinin gerçekleşeceği kolektif mekanı rüya neden vurguluyor? Rüya şunu der, "Başka insanların da bulunduğu kamusal bir yerde olduğunu hesaba kat, tıpkı bir konserdeki, tiyatrodaki ya da maçtaki gibi, dolayısıyla 'birçok başka insan gibi' davranmalısın, kolektif bir iş bu, hiçbir surette kişisel değil; burada rüyalarının hayaletleri var, bir korkak, bir tembel teneke olduğunu hazmetmek zorunda olmak çok zor." İşte bu, hastamız için neredeyse imkansız bir iş gibi görünüyor. Çok fazla tereddüt ediyor, çok az heves ediyor, çünkü dünyanın başlangıcından beri bunu yapmak zorunda kalan tek kişi olduğunu düşünüyor. Gerçi analiz bireysel bir şey; kolektif kısmı ise itiraf; Roma Katolik Kilisesindeki gibi itiraf kolektif bir şey; ve analitik itiraf da özellikle istenmeyen türden. Katolikler, rahibe her şeyi anlatmadıklarını bana analizde söylediler. Böyle bir hastaya bir keresinde şöyle dedim, "Git ve rahibe bunu söyle!" "Üzülmez mi?" "Umarım üzülür. Git ve söyle!" Bu hastalar analizden sonra çok daha iyi Katolik oldular. Bazen Katolik hastalara nasıl itiraf etmeleri / günah çıkarmaları gerektiğini öğrettim. Bir keresinde, Katolik Kilisesinde yüksek makamdaki bir rahip bir hastama şöyle sormuş, "Böyle itiraf etmeyi / günah çıkarmayı nereden öğrendin?" Cevabı öğrenince bayağı şaşırmış.

Dolayısıyla rüya adama şunu der, "Yaptığın bu şey, kolektif bir iş; bunu doktorun odasında mahremiyetle yaptığını düşünüyorsun ama başka birçok insan da aynı şeyi yapıyor." Analiz itirafa benzer, ve itiraf da daima kolektif olmuştur ve olmalıdır;

yalnızca kişinin kendi için yapılmaz, herkesin menfaatine yapılır, toplumsal bir amacı vardır. Kişinin toplumsal bilinci sorun yaşar ve kişiyi itirafa zorlar; günah ve gizlilik vasıtasıyla kişi dışlanır, ve kişi itiraf ettiğinde tekrar dahil olur. Böylece, insan topluluğu, Protestan dönemin inzivasından sonra, evrensel bakımdan kabul edilmiş hakikat fikri üzerine yeniden tesis edilir. Kolektif bir görev sayılan itiraf fikri, bilinçdışı tarafında yeni bir kolektifliğin temelini kurma girişimidir. Şimdi bundan eser yok.

Bu çok geniş kapsamlı bir çıkarım diyebilirsiniz ama bu adam için tam isabet kaydediyor. Çok vicdanlı biri ve insanların günümüzde birbirinden ne kadar ayrı düştüğünü acı içinde fark ediyor; karısından ayrılmış, onla konuşamıyor, arkadaşlarından da ayrı düşmüş çünkü onlarla gerçek sorunları tartışamıyor. Saçma sapan bir durumun içinde. İlkel durumlarda herkes her şeyi tartışabilir, herkese her şey anlatılabilirdi. Bir adam karısının başka bir adamla yattığını söylediğinde bir terslik görülmez—her kadın bunu yapar. Ya da bir kadın erkeğinin başka köyden bir kızla kaçtığını söylediğinde bir terslik görülmez, herkes bilir ki her erkek bunu yapar. Bu insanlar birbirlerini gizemle dışlamaz, birbirlerini ve dolayısıyla kendilerini bilirler, kolektif bir akımda yaşarlar. İlkel bir kabileyle yaşamada en vurucu şey, kolektif yaşam akımının içinde olma hissidir; eğer adam zekiyse kendini bile kendinden ayrıştırır, yeter ki kabileden ayrışmasın; tüm kabile gerçek bir birimdir. Kasabalarımızı sırf bir gruplar yığını olarak düşünürüz, herkesin kendi takımı var ve kendini onlara bile ifşa etmeyi göze almaz, kendini kendinden bile gizlemeye çalışır. Ama bu tamamen bir yanılsama meselesidir. Sözde en samimi arkadaşlar birbirleri hakkındaki en önemli sorunları bilmezler. Eşcinsel bir hastam ne kadar çok arkadaşı olduğundan bahsetti, "Bu kadar çok samimi arkadaşınız olduğu için çok şanslısınız." Sonra düzeltti, "Yaklaşık beş samimi arkadaşım var." "Sanırım samimi arkadaşlarınız eşcinsel olduğunuzu biliyor?" Afallamıştı, bunu onlardan gizliyormuş. Arkadaşlardan böyle sır saklama toplumu mahveder, gizlilik topluma karşıdır, yıkıcıdır, toplum içindeki bir virüstür. Hasta özellikle hakikati söyleyememe olgusundan ızdırap çeker, ve rüya da bunun kolektif bir görev olduğunu söyler.

Peki bu top oyunu neyin nesi? Bir masa, yemek yenecek bir yer olur, koltuklar da kolektif yemeğe katılacak insanlara hizmet edecektir—gerçekten psikolojik bir komünyon masası. Komün-

yonun psikolojik kökeni ve zorunlu başlangıcı daima itiraftır; komünyon almaya layık olmak için önce itiraf ederiz. Havariler arasındaki "hatalarınızı birbirinize itiraf edin[3]" emri erken dönem Kiliseye de verilmişti ki kardeşlik tesis edilsin. Peki bu koltukların sırtı neden masaya dönük? Bu kuşkusuz çok anormal bir şey anlamına geliyor, kuvvetli bir şekilde vurgulanmış bu husus, zaten bir rüyada en fazla vurgulanan herhangi bir saçma olgu, az çok patolojik bir şeye işaret eder. Bunu yorumlamak için kendimizi rüyanın verdiği duruma sokmalıyız. Düşünün ki komünyonun gerçekleşmesi gereken odaya girdiniz, ve koltukları odadaki merkezi şeye sırtı dönük buldunuz, ne anlama gelir bu? Pek tabii komünyona katılmayı reddettiğinizi. Herkes arkadaşlarına sırtını dönse oyun oynanamaz, komünyon mümkün olmaz, devam eden şeyde eş merkezli bir ilgi kalmaz, bir çeşit aforoz olur [*excommunication*]; herkes başka insanlardan ayrık durup duvara bakar, böylece herkes aforoz edilir, herkes tecrit edilir. Bu çok kişisel bir rüya, toplumsal tasavvurlar rüyaya girmiş; mitolojik bir şey barındırmıyor, kolektif bilinçdışından süzülen bir rüya değil. Rüya şöyle der, "Ketumluğunla yaptığın şey, başka herkesin yaptığı şey; herkes arkadaşlarına sırtını dönüyor."

Bir toplumsal grubun merkezi daima dini bir simgedir. İlkellerde bu totemdir; daha sonra bir kurban simgesidir, Mitra'nın boğayı öldürmesi gibi; daha yüksek din formlarında ise kutsal varlıktır. Çok ilkel koşullar altında toplumsal faaliyetin odağı, kulübelerin ortasında bir daire içinde dans etme ya da büyü törenidir. Cornwall'da hâlâ görülen şu antik taş çemberleri muhtemelen bu tür toplanma [*community*] yerleriydi. Anlaşılan o ki insanlar bir araya geldiklerinde ata ruhları da orada oluyor ve onları izliyordu; sadece bilinçleri değil, ataları yani kolektif bilinçdışı da komünyonda yer alıyordu. Tören, simgesel bir oyundur. Mitra kültündeki boğa güreşleri şimdi İspanya'da olduğu gibi değildi; boğaların göğüslerinde farklı renklerde kuşaklar vardı, matador da boğanın sırtına atlamalı ve onu omzunun üstünden hançerlemeliydi—kılıçla değil. Mitra'nın böyle bir matador olduğu düşünülür, boks ringindeki ya da futbol maçındaki bir İsa gibi. Bu oyunlar komünyondu, insanlar yüzlerini birbirlerine çevirirdi. Boğa güreşleri İspanya'da hâlâ kendine karşı katıksız şiddet vasıtasıyla terbiyeli davranmanın simgesidir, boğa

[3] Yakup'un Mektubu 5:16.

güreşlerine sahip olmasalardı İspanyol mizacı terbiyeli davranışa imkan vermeyecekti, matadorun tutumuna sahip olmalılar, matador boğayı ne kadar kontrol ediyorsa tutkular da yaşanarak kontrol edilmeli.

Mitraizm, disiplini sebebiyle Roma lejyonlarının kültüydü. Roma'da mağaralarda buluşurlardı, buluşma ve yeme için bir yer vardı, iki paralel koltuk sırasıyla birlikte bir tür triklinyum gibi, odanın dip tarafında da Mitra'nın boğayı öldürmesinin simgesel bir resmi; resim dönecek şekilde yapılmış, döndüğü zaman, diğer tarafında, ölü boğadan filizlenen yeni yaşamı, üreme organından çıkan hayvanı, kandan yapılan şarabı, vs. yeryüzünün tüm bereketini gösterir.[4] İnsanlar, resmi görebilecek şekilde koltuklara uzanır ve orta alan boş kalırdı. Bu bir tür tiyatro ve yemek salonuydu, kutsal yemek vasıtasıyla tanrıyla bütünleşirlerdi [*commune*], "Tanrı boğayı öldürürken ben de kendi tutkularımı öldürüyorum." Su içilir ve üzerinde istavroz işareti çizilmiş küçük ekmek somunları yenirdi. Roma Katolik Kilisesi ayininde kullanılan çanlar Mitra kültünden gelir: 25 Aralık tarihi de Hıristiyanlığa aktarılmıştır. Boğa katili, askerin nazarında yetenekli bir kahramandır, Cizvitler de bu anlamda Kilisenin askerleridir, Selâmet Ordusu bu formu kullanır; çünkü bir asker, disiplinli olmak için bencil tutkularını öldürmelidir. Mitra kültünden başka birçok şey daha Katolik Kilisesine geçti. Esas Hıristiyan sevgi ziyafetleri bazen gayet şüpheli bir yapı sergiler, çoğu zaman cümbüşlerle sona erer. Aziz Pavlus bundan pek hoşnut değildi, disiplin amacıyla Mitra kültünden pek çok şey aktardı, çünkü elde başka bir şey yoktu. Nitekim, ilk ritüel formu "kuzu"nun kurban edilmesiydi, artık boğa güreşi yoktu, kutsal ziyafet Katolik ayini oldu.

Bir ritüel oyunu fikri yaklaşık 13. yüzyıla kadar sürdü. Kiliselerde gerçekten top oynuyorlardı, yani *jeu de paume*, ve bu da Hıristiyanların bir çocuğu canı çıkana kadar bir top gibi bir o yana bir bu yana fırlatarak öldürdükleri dedikodusuna sebep oldu. Bu sebeple, Gnostikler Hıristiyanları suçladı, Hıristiyanlar da Yahudileri. Henüz 30 yıl önce Bohemya'da Yahudilerin bir çocuğu öldürdüğü söylentisi çıkmıştı, bir ritüel cinayetiymiş bu. *Jeu de paume*, ritüel bir anlama sahiptir, bayramlar da öyle zaten. Manastırlarda bahar bayramı esnasında, başrahiple genç gönüllü

[4] Karş. *Symbols of Transformation*, CW 5, par. 354.

rahiplerin konumları değiştirilir, en genç gönüllü rahip ve başrahip birbirinin yerine geçerdi. Pozisyonların değiştiği ve başrahiple yaşlı keşişlerin genç gönüllü rahiplere hizmet ettiği bir şölen de vardı, bir maskaralık ayini kutlanırdı, en genç gönüllü rahip resmi işleri yerine getirirdi, şarkılar ve şakalar müstehcendi, sadece yönetici rahip değil herkes şarap içerdi, sonra leyla alemler düzenlenirdi, kiliseden sokağa akarlar ve tüm mahalli altüst ederlerdi. Papa, 13. yüzyılda bu *jeu de paume* ve şölenleri yasakladı, çünkü çok aşırıya kaçıyorlardı.[5] Tarihsel yayınlar aşırı önemlidir, fakat kilise yayınlarında birçok şey gizlenir; dini konularda çok aldatmaca vardır, çokça yalan ve savsama da cabası. Örneğin, erken dönem Hıristiyan kilisesinin paganizmden devraldığı kadim fallus kültünden hiç bahsedilmez, bakiyesi haç formlarının birinde belirir, ama insanlar gözlerini kaçırır.[6] Böyle bir olguyu Hıristiyan neşriyatında aramak boşunadır.

O halde merkezî simgesel oyun, tarihsel bakımdan doğrudur. Bu rüya, kolektif bilinçdışına nadiren dokunur, belki de bu kısmı bir istisna çünkü bir zamanlar tarihsel bir olgu olan şeye hafif bir atıf var. Mead, *The Quest* [Arayış] kitabının ilk cildinde kilise oyunlarına bir bölüm ayırır. Ayrıca "The Sacred Dance of Jesus?" [İsa'nın Kutsal Dansı] adlı bir makale de yayınlanmıştır, Hıristiyan bakış açısından son derece imkansız bir fikir bu, ama ilk yüzyıllara ait; bir de *İsa'nın İlahisi* diye küçük bir kitap var, 2. yüzyıla ait Gnostik bir belgeden bir dans ve çarmıha gerilme temsili.

Yemek masasına sırt dönmek günümüzde ve toplumumuzda anti-sosyal bir tavır anlamı taşır, tıpkı Protestan dünyanın ayrılması gibi. Bir zamanlar evrensel olan kilise şimdi dört yüzden fazla mezhebe ayrılmış, böyle sonsuza dek ayrışabilir. Ve bu topluma öyle sirayet etmiş ki hepimiz "birbirine sırt dönen insanlar" olduk. Dolayısıyla, rüyadaki simgecilik hastayı derde sokan so-

[5] Jung bu cümbüşlerin bazılarını tarif eder, "The Psychology of the Trickster Figure" (1954), CW 9 I, par. 458 vd.

[6] Bir örnek için bkz. aş. 6 Kasım 1929, Figür 12.

[7] G. R. S. Mead, "Ceremonial Game-playing and Dancing in Mediaeval Churches," *The Quest* (Londra), IV (1912-13), 91-123; "The Sacred Dance of Jesus," *a.g.e.*, II (1910-11), 45-67; *The Hymn of Jesus* (Echoes from the Gnosis, London and Benares, IV; 1907). Ayrıca bkz. Yuhanna'nın İşleri (2. yüzyıl) içindeki "Daire Dansı": *The Apocryphal New Testament* (1924), İngilizce çeviri: M. R. James, ss. 253 vd.; ve Max Pulver, "Jesus' Round Dance and Crucifixion according to the Acts of John" (1942), *The Mysteries* (Papers from the Eranos Yearbooks, 2; 1955), ss. 179-180.

runa işaret eder. Soyut bir varlık mahiyetindeki toplum umurumda olmaz, ama toplum temsilcileri vasıtasıyla topluma bağlıyım, o temsilciler bana en yakın olanlar, eşim, çocuklarım, akrabalarım, dostlarım, yani beni topluma bağlayan köprüler. Bu sevdiklerimden ayrılırsam toplumdan ayrılırım. Bu duruma kayıtsız kalamam. Bu adamda da öyle olmuş, karısından kısmen ayrılmış, artık bir komünyon paylaşmıyorlar, aralarında *jeu de paume* geçmiyor.

Rüya çok kişisel bir soruna geri götürüyor. "*Oturduk, sonra enişteme kardeşimin neden gelmediğini sordum.* Soruyu sorduğum an neden gelmediğini hatırladım. Bir cevap beklemedim çünkü çocuğun hasta olduğunu unutmadığımı enişteme göstermek istedim." Hastalık hakkında da şöyle diyor, "Eşim hiç sosyal değil, çocuklarından biri iyi hissetmiyorsa asla keyif için dışarı çıkmaz, ya da kendi dışarıdayken çocukların yeterince kontrol altında olmayacağını düşünürse." Küçük çocukların bakımında son derece özenli olmayı gerektiren tropikal bölge ülkelerinde çok fazla yaşadıkları için, onları yetiştirmek İsviçre'deki şartlara kıyasla çok daha zorlu olmuştu. Afrika'da çocukları güneşin tehlikeli sıcağından korumanın ne kadar meşakkatli olduğunu bizzat gördüm. *Hasta çocuk* şimdi daha iyi, sadece biraz ateşi var. Bu olguyla ilgili çağrışımlarında eniştesinin oğluna işaret ediyor, "Oğlan ölmeden önce çocuğun nasıl olduğunu enişteme durmadan soruyordum." Eniştesinin karısı hakkındaki tüm bu tartışma, pek tabii kendi kişisel sorununa işaret ediyor, yani karısının kendisiyle gelmediğine ve bir komünyon olmadığına. Şöyle dedi, "Bir çocuk hasta olduğunda eşim daima korkunç dertlenir, feleği şaşar." Çocuğun hastalığı, kendinin ve karısının neden birbirine sırt döndüklerinin en bariz sebebi; ancak gerçek bir çocuğun hastalığı bir adam ve karısı arasında bir engel yaratmazdı. Zaten bildiğimiz üzere, komünyon noksanlığı genel bir sosyal sorundur, ve neredeyse her evlilikte tezahür eder. Nasıl ki aslında başka bir yerde bir çocuk hastalandığında bir kadın çağırılır, öyle de rüyadaki çocuğun hastalığı sebebiyle psikolojik bakımdan kadın adama katılmaz. Çocuğun hastalığı tüm rüya boyunca cari olduğu için kadına sırf oyun dışı olma imkanı vermesinden daha fazlasını ifade ettiğini düşünebiliriz. Ayrıca hasta çocuğun kız olması da önemli.

Öneri: Daha önce kız çocuğunun hastadaki bir veçhe olduğunu gördük.

Dr. Jung: Ölmüş gerçek çocuk bir oğlandı ve burada fiilî bir öneme sahip değil. Bu sebeple, rüyasında bir erkek çocuk görmüş olsaydı bu da onda bir şey ifade edecekti. Rüyalardan ve klinik tecrübelerimden hareketle, insanın dönemlerini kişileştirme eğilimini gözlemledim. 19. yüzyılın başında bir köy doktoru vakası vardı, yorucu bir hayat yaşayan bir adammış, gece eve geç saatlerde berbat bir halde gelirmiş, yorgun argın uzun yollar yürürmüş, günün birinde yolun ortasında gölge bir figürün onu izlediğini fark etmiş. Bu figür, kendinin on yıl önceki hali gibiymiş. Sonra görü kaybolmuş, ama ardından yirmi yıl önceki halinde tekrar belirmiş, ve böyle sekiz on yaşındaki bir çocuğa kadar devam etmiş. İşte bu kendinin kişileştirilmesiymiş, "O zamanki halimi o zamanda olduğum gibi görüyorum." Dolayısıyla, ölü çocuktan kinaye, hastanın kendi ölü gençliğine atıftır. Yaşamının ikinci kısmına varmıştır, bu aşamada kişinin psikolojisi değişir, gençlik yiter, ikinci yarı başlar. Fakat bu sadece bir atıf; biz şimdi dikkatimizi kız çocuğunun hastalığına verelim.

3. Seminer
21 Kasım 1928

Dr. Jung:

Bugün cevaplamamız gereken iki soru var. Birincisi, "Rüya imgeleri öznel düzeyde değerlendirilmesi gerektiğinde, çok az çağrışıma sebep olmak bu imgelerin bir niteliği mi olur?"

Hayır, bir rüyanın öznel düzeyde değerlendirilmesine çağrışımların sayısıyla karar veremeyiz. Burada kıstasımız gayet farklı. Bu aynı zamanda ikinci sorunun da konusu, "Öznel ve nesnel yorum arasında seçim yapmamızı sağlayan etmenleri ayrıntısıyla tartışabilir misiniz?"

Nesnel yahut öznel denen yorumu tercih etmemi kararlaştırmamda bazı belli ilkeler var. *Öznel* ve *nesnel* kelimelerini kullanma tarzlarında narin farkların olduğundan haberdarsınız sanıyorum. Bu konuyu açıklığa kavuşturalım; öznel yorum demekle sıradan öznelliği kastetmeyiz; örneğin öznel bir fikir çok esas değildir, kişiseldir, konu hakkında *siz* ne düşünüyorsanız odur sadece, ancak asla nesnel bir hakikat değildir. *Öznel* kelimesini bu anlamıyla kullanmıyorum. Bir rüya öznel düzeyde doğru dürüst yorumlanır dediğimde kastettiğim şu: Rüyadaki imge öncelikle veya münhasıran öznenin kendisine işaret eder, nesnel düzeydeki bir yorumda da imge bir nesneye işaret eder, yani kendinden başka bir kişiye. Öznel ve nesnel yorumu hangi durumlarda uygulayacağımızı bilmek aşırı derecede önemli. Genel kıstas şu: Bir rüyadaki bir kişiyi samimiyetle tanıyorsanız, şu anda yaşamınızda bir rol oynuyorsa, yorumu nesnel düzeyde değerlendirebiliriz, çünkü nesne o anda önemlidir. Ama burada hata yapmamaya çok dikkat edin. Freud'un bakış açısına göre, rüyada gördüğünüz kişi başka birinin kılığına girmiştir, bir kişi diğerinin yerine geçmiştir.

Örneğin bir hasta bir aile hekimi olan Dr. Jones'u rüyasında görmüşse Dr. Jones'un benim kılığıma girdiğini sanabilir. Freud bunu böyle düşünecektir ki teorisine uydurabilsin. Fakat, hasta

bir bağlantı kurmuş olsa bile, bilinçdışının beni kastettiği asla kesin değildir. Pek tabii, hastanın o yorumu tercih etmesi gayet anlaşılabilir, çünkü ben buradayım, Dr. Jones ise uzakta. Ancak bilinçdışı eğer arzu ederse benim imgemi kullanmakta tamamen özgür, rüyasında beni görmesi için bir engel yok, dolayısıyla bilinçdışı neden Dr. Jones'u seçti, işte bunu açıklamamız gerek. Freud bu durumda şöyle derdi: Hastanın Dr. Jones'u rüyasında görmesinin sebebi, hastanın benle ilgili olan ancak bahsetmekten çekindiği bazı fanteziler; rüyasında Dr. Jones'u görmeyi yeğliyor çünkü uzakta. Freud'un teorisi böyle, ancak ben teoriden ziyade gerçek olgulara inandığımdan, belki böyle olabileceğini ama emin olmadığımı söyleyebilirim. Bu teorinin her vakayı açıklayıp açıklamadığını görmem gerek. Ancak birçok vakada böyle bir açıklamanın doğaya aykırı düştüğünü ve başarıya ulaşmadığını gördüm. Bu iddiayı yani Dr. Jones vasıtasıyla ifade edildiğim iddiasını ciddiye almamız gerekse bile neden bilinçdışı böyle bir zahmete girsin? Bilinçdışı Dr. Jones figürünü kullanır, çünkü o figür Dr. Jones'u ifade ediyordur, beni değil. Freud'un söylediğinin tam aksine, bilinçdışının kastettiği şeyi söylemediğine inanmaya lüzum yok. Bilinçdışı kastettiği şeyi söyler diyorum. Doğa asla diplomasi gözetmez. Eğer doğa bir ağaç üretmek isterse ağaç üretir, yanlışlıkla köpek üretmez. Dolayısıyla bilinçdışı kılıktan kılığa girmez, bunu biz yaparız. İdrarda albümin bulmak hoş değil, ancak albümini de şekerin kılık değiştirmiş hali olarak görmemiz gerekmez. Freud'un teorisini hastaları oluşturdu. Analist, kadın hastalarının aşırı etkisi altındaydı, onun zihnini kendi fikirleriyle doldurdular. Kadınların bu dinamik istekleri, doktorun hata yapmasına sebep olur, bu tarz telkinlere karşı daima tetikte olmalıyız. Mutlak hakikat şu ki bilinçdışı Dr. Jones'tan bahseder ve Dr. Jung'dan tek kelime etmez.

Uzak bir akrabayı ya da uzun zamandır görmediğiniz birini ya da ailenizin tanıdığı ama sizin kendi yaşamınızda fiilî bir rol oynamayan ve asla önemli olmayan birini rüyanızda gördüğünüz durumlarda bu kişinin sizin psikolojinizde özerk bir faktör olduğunu düşünmek için hiçbir sebep yok. Gerçek bir kişinin hücumuyla sizin alanınıza girmediği için, zihinsel atmosferinizde psişik bir girdap oluşturmadığı için, muhtemelen sadece sizle ilgili olan bir imgeden ibarettir. Doğrudan bağlantılı olduğunuz biri, zihinsel atmosferinizde büyük rahatsızlıklara sebep olabilir, işte bu sebeple, uzak bir kişinin rüyada bütünüyle size işaret eden bir imge olduğundan emin olabilirsiniz.

Nesnel yorumun tavsiye edilebileceği yerde bile öznel bir ihtimali hesaba katmak yeğdir. Muhtemelen bazı kişilerin size özellikle yakın gelmesinin sebebi, simgesel bir hakikatin taşıyıcısı olmalarıdır, çünkü *gizemli katılım*[1] ilkesi gereği, psikolojinize dahil olan herkes bunu yapabilir. Diğer türlü, başka bir kişi sizin ruhunuza hakim olmayacaktır. Dolayısıyla, teorik bakış açısı gereği, ve ayrıca pratik amaçlardan ötürü, nesnel yollarla değerlendirilmesi gereken bir nesnenin sizde aynı zamanda öznel bir etmen de olabileceğini görmek aşırı kıymetli ve akıllıcadır. Fakat bu, felsefi bir varsayımdır, ve bunu gerçekliğin yerine koymak büyük bir hata olacaktır. Nesneyi daima öznellikle yorumlarsanız yaşamınızı göreceli ve yanıltıcı kılar; bu durumda kendinizi tamamen tecrit etmelisiniz, çünkü sizi gerçekliğe bağlayan köprüleri yakmışsınız demektir. Böyle nesnel imgelerin nesnel değerine bakalım şimdi.

Ancak, nesne üzerinde değil *imge* üzerinde duracağım. Herhangi bir şekilde bir ilişki kurmadığınız uzak bir insanın size yalan söylediğini rüyanızda gördüğünüzde; bir başka deyişle, uzun zamandır görmediğiniz bu insanın bir yalancı olduğunu söylemek hiçbir şey bildirmez, işte bu özneldir. Ancak, halihazırda atmosferinizi paylaşan bir kişinin yalan söylediğini rüyanızda gördüğünüzde, o zaman ona bu veçheden bakmalısınız, çünkü ortada bir şey olabilir, yalan sizde mi, yoksa başkasında mı, yoksa ortada bir yanılma mı var, işte buna karar vermek gayet önemli olur. Haberdar olmadığınız belirli bir niteliğiniz olabilir. Çoğu insan kendinin iyi olduğunu düşünür, kara safranın onlarda hiç bulunmadığını sanır ama insan oldukları için epey miktarda bulunur. Rüyalarında kara bir koyun gördüklerinde kara koyun çok önemli değildir, ama kendini kara koyun farz etmek son derece önemlidir, ya da onların kendini öyle sanması. Dolayısıyla, en iyi arkadaşınızın bir kara koyun olduğunu rüyanızda gördüğünüzde ya siz ya da arkadaşınız kara koyun olur, ya da aranızda bir pislik vardır.

[1] Jung, *participation mystique* yahut "gizemli katılım" terimini yahut kavramını Fransız filozof Lucien Lévy-Bruhl'den (1857-1939) alır; Lévy-Bruhl, *Les Fonctions mentales dans les sociétés inférieures* [Düşük Toplumlarda Zihinsel İşlevler] (Paris, 1912) adlı eserinde bu kavramı ilk kez kullanmıştır. Jung ise ilkin *Psychological Types* (1921, CW 6) eserinde bu kavramı anmıştır: Özellikle bkz. par. 736, tanım, "Nesnelerle özel bir psikolojik bağlantıyı belirtir ve öznenin kendisini nesneden açıkça ayırt edememesine, kısmi özdeşlik anlamına gelen doğrudan ilişkiyle ona bağlanmasına dayanır." Ayrıca bkz. *Mysterium Coniunctionis* (1956), CW 14, par. 336, n. 662, ve par. 695, n. 106.

Şimdi şu *jeu de paume* ya da Bask topu [*pelota basque*] meselesine dönmek istiyorum. Size söylediğim üzere, salonun düzenlemesine dair hastamızın çağrışımları, bir komünyon törenine ya da ritüeline işaret ediyor; ayrıca bir tür pelota oyununa atıf da var sanki, çünkü oyunun oynandığı bir salonu hatırlıyor, ayrıca üyelerin gelip yemek yediği ve oyun oynadığı bir İsviçre derneğinin salonuna da atıf var, yani bir komünyona. Ortaçağ yazmalarından öğrendiğimize göre, kadim *jeu de paume* ritüeli 12. yüzyıla kadar dayanıyor, Fransa'nın Auxerre şehri gibi bazı uzak yerlerde ise 16. yüzyıla dayanıyor. Bu oyunlar hakkında bazı hususi araştırmalar yapıyordum. Bu pelota oyununu tasvir eden Ortaçağ elyazmalarından Latince metinleri çıkardım, size tercümesini okumak isterim. Ne yazık ki oyunlar o zamanlar herkesin malumu olduğu için tasvirler yarım yamalak ve metinler biraz muğlak ama elbet bir şekilde nasiplenebilirsiniz. Hatırlayacağınız üzere, rüyadaki salonda akşam yemeği için hazırlanmış bir yemek masası var, ve yemek yenmeli, ama bunun yerine çağrışımları, devam eden *pelota basque* yani bir top oyununa işaret ediyor.

Ortaçağ Elyazmalarından Parçalar[2]

"*Pelota* denen top, uzun giysi giyip başlık takan başrahibin yeni seçtiği rahipten kabul edildiğinde geri kalan rahipler hep birlikte ses verdiler, "Hamdolsun Paskalya Kurbanına." Bunun üzerine başrahip sol eliyle topu havada tutup dans etti, diğerleri de el ele tutuştular, şarkılar söylediler, labirent etrafında bir koro dansı icra ettiler; bu esnada başrahip *pilota*yı tek tek ve sırayla dansçılara attı. Danstan sonra koro yemeğe üşüştü (başrahip ve rahipler ve en müstesna vatandaşlar, bir orkestra ya da korodaki yüksek arkalıklı koltuklara oturdular), istisnasız hepsine yemekten ikram edildi, beyaz ve kırmızı şarap itidalle içildi (kadehler iki ya da üç kez dolduruldu) o sırada bir vaiz de kürsüden vaaz okuyordu. Sonra büyük bir çan çaldı, ve son seçilen rahip göğsünün önünde top tutar vaziyette ayağa kalktı, Aziz Stefan'ın sahanlığında saat 2 civarı topu başrahibe sundu, başrahip de başlığını geriye attı ki topu düzgün idare edebilsin."

[2] Jung'un burada andığı çeşitli örnekler G. R. S. Mead, "Ceremonial Game-playing and Dancing in Mediaeval Churches," özellikle ss. 97-111'de geçer (Bkz. yuk. 14 Kasım 1928, n. 7).

Paskalya Pazarından sonraki Pazartesi ritüeli mahiyetinde Narbonne'da oynanan bir başka oyundan daha bahsedeyim, 13. yüzyıldan kalına bir Latince elyazmasından okuyorum: "Akşam duası için çanlar çaldığında, tüm keşişler başpiskoposun konutunda toplanırdı, hizmetçileri de onların hepsine yemek ve şarap ikram ederdi. Sonra başpiskopos topu atardı. Başpiskopos yokken de vali yahut beldenin siyasi yöneticisinin topu tedarik etme ve atma yükümlülüğü vardı."

9. yüzyıldan bir kanunnamede Napoli'den (Napoli Piskoposu, 508-536) hoş bir parça var, "Ruhun huzuru ve yenilenmesi için her yıl bazı top oyunları bu olayın anısına düzenlenirdi." Bunlar, Santa Maria Maggiore Bazilikasında, Mayıs ayının üçüncü Pazar günü Aziz Januarius Bayramında büyük bir kitlenin önünde gerçekleşirdi. "Ruhun dinlenmesi ve tazelenmesi" için bu oyunların oynanması gayet ilginç.

Sonra, 12. yüzyıldan bir elyazması var, Paris Üniversitesinden bir teolog olan Jean Beleth şöyle der, "Öyle kiliseler var ki piskoposlar ve başpiskoposlar bile astlarıyla oyun oynuyorlar, top oynamaya tenezzül ediyorlar, gerçi oynamamak daha övgüye değer olsa da." Belli ki bu yazı oyunun rağbet görmediği bir zamanda yazılmıştı.

Bu aşırı tuhaf adetle ilgili çok ilginç olgular var. Gelin ve damat arasında atılan "gelin topu" töreniyle muhtemelen bir ilgisi var. Ayrıca kiliselerdeki başka oyunlarda topa vuruluyor ve geçmiş yılın tanrısı gibi parçalara ayrılıyordu. Bir keresinde meşhur bir dava vardı, kilisede oynanan top oyunları yüzünden açılmıştı, oyunların artık rağbet görmediği bir zamandı; metin, "geçmiş yılın topu"ndan bahsediyor, eski bir Paskalya adeti gereği, eski rahip bu topu korumalı ve yeni yılın yeni rahibine devretmelidir. Bu da tıpkı uzuvlarına ayrılması gereken önceki yılın tanrısı gibiydi, herkesin buna katılması gerekiyordu. Tanrının uzuvlarına ayrılıp yenildiği Hıristiyan komünyonu ile karşılaştırabilirsiniz bunu. Bunların hepsi bahar dönemi yapılan kurban törenleriyle alakalı; tıpkı, kabileyi güçlendirmek ve gelecek yıl tarlaların verimliliğini artırmak için bahar bayramında kralı parçalarına ayırıp yiyen yamyam adeti gibi. Dolayısıyla bu topun güneşi simgelediği gayet açık.

Ayrıca bir başka tuhaf adetle de ilişkili, "Alleluia'nın gömülmesi." Ortaçağda Alleluia'nın kadın olduğuna inanılıyordu, çünkü ismin sonundaki a harfi kadın adlarına özgüydü, Paskalya

dönemi gömülmüş bilinmeyen bir kadındı, dolayısıyla bir şekilde önceki yılın kraliçesi olmalıydı. Fransa'nın Lorraine bölgesinin Toul kasabasındaki bir kilisenin arşivinde bir elyazması var, 1497'de Katedral rahibi olan Nicolas diye biri yazmış, 15. maddede şöyle diyor, "Alleluia gömüldü." Buna işaret eden Latince metin, defin esnasında ne yapılması gerektiğini bildiriyor. "Septuagesima Pazarından önceki Cumartesi, korodaki çocuklar bayramlık kıyafetlerini giyip ayinde toplanacak ve Alleluia'nın defnini ayarlayacaklar; son bereket duasından sonra fenerlerle, kutsal suyla, tütsülerle cenaze alayına katılacaklar, bir tabut arabası üzerinde bir toprak parçası taşıyacaklar, revaklı avludan geçip ağlayıp inleyerek Alleluia'nın gömüleceği yere gidecekler; orada su serpecekler, toprak parçasını sepileyecekler, tütsüyü sallayacaklar, ve aynı yoldan geri dönecekler." Bu adet çok eski. Toprak parçası toptur, top da güneş, yeryüzü gibi her Paskalya döneminde yenilenir. Esas mana gayet açık: Güneş, desteklenmezse şayet, bir daha doğmayacaktır, Paskalya vakti kurbanlar aracılığıyla yenilenir. Alleluia bayağı Toprak Anadır, ölümü, gömülmeyi ve dirilmeyi çekmeye zorlanmış kadın kudreti, ve yeni güneşten de sorumlu olduğuna inanılıyor. Amerikan Pueblo Yerlileri, ritüelleriyle güneşi desteklediklerini düşünüyorlardı; ölüm, gömülme ve dirilme de aynı şey. Benim Yerli dostum Dağ Gölü bir mektubunda bana şöyle der, "Eğer beyaz adam, dinimize burnunu sokmaya devam ederse, on yıl içinde gününü görecek"—güneş bir daha doğmayacak.[3]

Jeu de paume meselesini ilk tartıştığımızda tüm bu ayrıntıları yani ayrıca *pelota* da dendiğini vs. hatırlamıyordum, muhtemelen siz de bilmiyordunuz, rüya gören kişinin de bu bağlantılara dair herhalde en ufak bir fikri yoktu, dolayısıyla rüyası gayet tuhaf—yemek, koltuklar, *pelota*, bütün bu malzeme rüyasında ve çağrışımlarında bir araya geliyor.

Ayrıca başka bir katkı da var. Hatırlarsınız, son seminerde topluluk [*community*] fikrinden bahsetmiştik, rüya da zaten "herkes sırtını dönmüştü" ifadesiyle buna atıf yapıyor. Bilinçli faaliyetlerimizi dinlerken bilinçdışımızın aynı anda tepki verdiğini unuturuz: Topluluk fikrindeki kargaşadan bahsettiğimizde ken-

[3] Pueblo Yerlilerinden Dağ Gölü (Ochwiay Biano) ya da Antonio Mirabal (1890-1975 civarı), Jung 1925 Ocak ayında Taos'u ziyaret ettiğinde onla tanışmıştı. Karş. *MDR*, IX. Kısım, ve Jung'un Mirabal'a mektubu, 21 Ekim 1932, *Letters*, ed. Adler, Cilt 1. *C. G. Jung: Word and Image*, s. 155'te Mirabal'ın bir fotoğrafı var.

dimizdeki topluluğun kargaşasını da kümeleriz. Hastanın psikolojisi bizim psikolojimizdir, ve bu bağlantı pek görünmez. Biz bunun sadece bir rüya olduğunu düşünürüz, ve bilinçdışının kendine özgü tepki verdiğini unuturuz. *Bizim* sırtımızı komünyona dönmemiz olgusu bizde kümelenir ve bazı sonuçlar doğurur. Bu yüzden, son seminerden sonra bazı insanlar bir kargaşa atmosferinden şikayet etti, ve bazıları buna akılcı bir açıklama getirdi: Bunun sebebinin durup çay almamız olduğunu ve bunun da toplantının devamlılığını bozduğunu söylediler. Belli ki birlikte yeme komünyonu hissetmediler. Bozuk topluluk fikrinden haberdar olsalardı birlikte çay içmek gerçekten yapılacak şey olurdu; topluluğu ifade edebilirdi. Çay almadığım için ayıplandım ben, ama en azından huzur içinde pipo içtim. İnsanlar bilinçdışından bir tepki sebebiyle rahatsızlık duyduklarında konuyla alakalı bir rüya gören büyücü bir hekim vardır daima. Bir topluluk bir organizmadır, bir ortak yaşamdır, ve biz burada birlikte düşünürken bir tür organizma oluştururuz, ve bu organizma dahilinde rahatsız edici bir şey gerçekleşirse, bir zihin çıkar, rahatsızlığı kavrar ve "şuraya bak" der. İlkel bir toplumda bu şefin ya da büyücü hekimin zihni olacaktır. Şimdiki zamanda biz de ilkel bir kabile oluşturuyoruz ve büyücü hekim de şöyle diyor, "Gece uyurken bir rüya gördüm, bir ruh gelip konuştu." Bu büyücü hekim rüyasını Dr. Shaw gördü, şimdi bize anlatacak.

Dr. Shaw: Rüyamda İspanya'ya gittiğimi gördüm, büyük bir arenada devam eden bir boğa güreşi vardı; bir adam ve bir boğa güreşiyordu, ve büyük kalabalık boğanın öldürülmesi için çığlık atıyordu. Ben boğanın öldürülmesini istemedim ve tüm gece boğa için mücadele ettim. Ardından Dr. Jung bir sonraki seminerde Mitra boğasının öldürülmesinden bahsetti.

Dr. Jung: Şimdi bu rüyayı söz konusu sorunla birleştirin. Hatırlarsınız, Mitra boğasının öldürülmesini tartışmıştık ve boğayı öldürmenin hâlâ aynı simgesel manayı taşıyıp taşımadığı konusunu ele almıştık, bir boğa güreşinde insanlar yüzlerini birbirlerine döner ve bu sebeple bir topluluk simgeler; ayrıca, Mitra kültü Roma lejyonlarının dini olduğunda, bu simgenin bir özdisiplin mahiyetindeki öneminden de bahsettik. Mitra ritüeline sadece erkekler kabul edilir, kadınların hepsi Toprak Anaya gider. Dr. Shaw'ın rüyasında boğa öldürülmeyecek, Dr. Shaw bunun mücadelesini veriyor. Bu rüya sizin için ne manaya geliyor? Herhangi birimiz de bu rüyayı görebilirdi.

Öneri: Kurban etmeye karşı mücadele olabilir, ne de olsa hepimiz kurban etmeye karşı geliriz.

Öneri: Bu boğada öldürmememiz gereken iyi bir şey yok mu?

Öneri: Boğayı öldürmek eski tarz bir kurban etme anlamına gelebilir. Belki de yeni bir yol bulunmalı.

Dr. Jung: Son iki öneri arasında bir bağlantı var. Bir topluluk simgesi mahiyetindeki boğayı öldürmek gayet eski bir tarz, bu bizim için topluluğu ifade etmiyor. Yakın zaman önce [Meksika'daki] bir hastamdan bir mektup aldım, kadın bir boğa güreşine gitmiş ve kana susamış bu insanların hepsinden nefret etmiş, çok sinirlendiğini ve bir silahı olsa oradaki herkesi öldüreceğini söyledi bana. Dolayısıyla bir boğa güreşi günümüzde bir topluluk hissiyatı vermiyor. Bütün performans öyle aşağılık ki tüm duygularımız tamamen karşı çıkıyor. Kıçıyla dağ deviren biri olmamalıyız, kontrolü kaybetmemeliyiz. Simgesel manayı yani öz disiplini anlayabiliriz ama boğa güreşi izlerken artık böyle bir ilham almıyoruz; gerçek bir boğa güreşi tam ters bir etki yaratacaktır. Bu simgeciliği aştık artık, kurbanın etini yiyip kanını içerek kurtulabileceğimiz fikrinden geçtiğimiz gibi, bugün bir komünyonda et yiyip kan içerken çok az insan Ortaçağda hissedilen duyguları hisseder.

Ancak bugün hâlâ İsviçre'de gömülü ve arkaik birçok mistisizm var. Yakın zamanda tedavi için bana gelen İsviçreli bir kadın, uzun bir müddet direndikten sonra uykusuzluğa, hazımsızlığa vs. karşı gizli bir aracı olduğunu itiraf etti, "İhtiyar bir adam bana bu sırrı verdi. İsa'nın kanını içiyorum. Geceleri uyuyamadığında kendi kendime tekrar ediyorum: 'Kan içiyorum, İsa'nın kanını, kanını, kanını,' sonra kanı içtiğimi hissediyorum ve uyuyabiliyorum. Uyanırsam aynı şeyi tekrar yapıyorum, bazen gecede on sefer olabiliyor." Bir gün kilere girer—iyi bir ev hanımıdır—bir sandalyenin üstüne çıkıp raftaki elmalara uzanayım derken kayıp düşer. Şöyle der, "Kanı hızla içtim ve incinmedim." Kan içmekten muazzam bir mistik çağrışım edinmiş; böyle şeyler günümüzde hâlâ vaki.

Dolayısıyla, mistik bir simge mahiyetindeki boğa güreşi köhneleşmiştir, tıpkı bizim Hıristiyan simgeciliğimizin çoğu gibi; bizim ortak hissiyatımız, bu simgeler vasıtasıyla harekete geçemez artık. Eğer biri günümüzde bir boğayı öldürdüğünü rüyasında görse, tamamen farklı bir yorum getirmeliyiz buna. Bu yüzden, bir topluluk [*community*] duygusunu tekrar hissettirecek ortak

[*common*] bir paydaya ihtiyacımız var. Dr. Sahw'un rüyasında boğanın öldürülmesine karşı mücadele ettiğini görmesi, boğanın öldürülmemesi gerektiği anlamına gelir. Boğa, *doğal* bir güçtür, denetim dışı bir hayvandır, illa yıkıcı olması gerekmez. İnsanın içindeki hayvana karşı Hıristiyanlıktan gelen bir önyargımız var, fakat bir hayvan kötü değildir, tıpkı iyi olmadığı gibi. Kötü olan biziz, insan zorunlu kötüdür, çünkü iyidir. Sadece evcil hayvanlar uygunsuz davranır; vahşi bir hayvan asla uygunsuz davranmaz, kendi doğal yasasını izler; sadece elmaları ve havuçları yiyen iyi bir kaplan gibi bir şey yok. Vahşi bir hayvan, bir mütedeyyindir, kanuna itaat eder, Tanrının iradesini en kusursuz şekilde yerine getirir. Boğa da gayet vahşi bir hayvandır, ve eğer içimizdeki hayvanı öldürürsek, bırakın görünürde iyi şeyleri, içimizdeki gerçekten iyi şeyleri de öldürmüş oluruz. Bu sebeple, bizim için, boğayı öldürmek küfre girmek olacaktır, bir günah olacaktır, içimizdeki doğal şeyi öldürme anlamına gelecektir, doğal haliyle Tanrıya hizmet eden şeyi... Tek umudumuz, doğayla ters düşmeyeceğimiz şartlara geri dönmek. Doğa yasalarına göre kaderimizi yerine getirmeliyiz, yoksa Tanrının hakiki kulları olamayız. Dolayısıyla büyücü hekimin mesajının ne olduğunu anlarız. Dr. Shaw haklı olarak boğanın öldürülmesine karşı mücadele ediyor, "Boğayı öldürme hatasına düşmeyin, çünkü bu bizi bağlayan tek şey; doğal ve ebedi yasalara geri dönmeliyiz; o zaman hayvanların mübarek durumunda oluruz, böylece daha önce ayrılmış her şey tekrar bir araya gelecek." Büyücü hekimin tavsiyesi gayet değerli.

Rüyada ben de görünüyorum—Dr. Shaw ve ben birbirimizi gayet iyi tanıyoruz, ve rüya aleminde karşılaştığımız zaman birbirimizi çok ciddiye almıyoruz—çağrışımlarında diyorum ki matador boğayı öldürmüş; öldürülmemiş olması gereken boğa öldürülmüş. Neden bunu teyit ediyorum? Çünkü bizim boğa öldürülüyor, Mitra boğayı bizim için öldürüyor. İsa'nın Mitra'yı tamamen özümsediğini unutmayın; o kadim Mitra fikri, Ortaçağdan günümüze kadar Hıristiyanlıkta devam etti, boğalar ve hatta küçük kuzular öldürüldü, hayvan olan her şey çağlar boyunca öldürüldü. Ben de boğanın öldürüldüğünü teyit ediyorum, matador halletti o işi. Elbette, boğa öldü demek mecazlı bir konuşma şekli; tekrar tekrar diriliyor ve tekrar tekrar öldürülmesi gerek. Şimdi, bu bir kolektif sorun değil de bireysel sorun olduğundan, boğayı yaşama döndürmek için ne yapmalıyız? Onla

bağlantıyı yeniden tesis etmenin yollarını aramalıyız, ya da psikolojimizin bir kısmında bilincimizin erişemediği bir yerde tekrar canlanmalı. Nasıl başarırız bunu? Boğa canlı olmalı, yoksa topluluk imkansız olur. Bilinç ve bilinçdışı arasındaki etkileşimi göstermesi için rüyanın üzerinde durdum, ama şimdi hastamıza geri dönelim.

Eniştenin karısının neden onlarla gelmediğini tartışıyorduk, muhtemelen *çocuğun hastalığı* yüzündendi. Rüyanın sonraki parçasının konusu bu. Rüya sahibi şimdi *eniştesinin evinde*, çocuğu görüyor, küçük bir kız, bir ya da iki yaşında. Yerin değişmesi, psikolojik manzaralı arka planın değiştirilmesi anlamına gelir, bu da başka tür bir sorun demektir, kolektif temelden ailevi temele geçişi temsil eder, örneğin halka açık bir alandan kişiye özel bir eve. Rüyanın orta kısmının ana ifadesi, herhangi bir topluluk olmamasıdır, bir araya gelme olmamasıdır, bunun sebebi de kadının onlara katılmaması; Mitra doğa kültündeki gibi kadın onlara katılmaz, ayrıca *jeu de paume* da bir erkek oyunudur. Eğer kadın gelmiyorsa, erkek sadece aklıyla içeridedir, duygularıyla değil. İşte bu yüzden bazı erkekler meclislerde kadın olmasından nefret eder; çünkü kendi psikolojilerinin feminen tarafıyla uygun bir bağlantı kuramazlar. Bu kadın onlara katılmadı çünkü çocuk hasta; ve çocuk halka açık bir yerde değil, evde. Sahne kişinin içindeki mahrem bir yere geçiş yaptı.

Eniştesinin evi hakkında şöyle diyor, "Babam birkaç yıl burada yaşamıştı, kardeşim evi devraldı, benim kendi evime yalnızca 100 adımlık bir mesafede, dolayısıyla bazen birbirimizi görürüz. Ev ve panjurların hepsi tekdüze griye boyanmış, kasvetli ve monoton bir hava veriyor. Keşke en azından panjurları farklı bir renge boyasalardı da ev biraz canlı görünseydi."

Yerin tasviri çok önemli; rüyanın sahnelendiği yer, ister otel, istasyon, cadde, orman olsun, ister su altı olsun, yorumda aşırı farka sebep olur. Eniştenin gayet öznel bir imge olarak tasavvur edilmesi gerektiğini zaten konuşmuştuk, enişte gerçekten rüya gören kişinin bir parçası, doğru dürüst bağlanmamış bir kısmı, bu yüzden o kısmı eniştesine yansıtıyor. Ancak evinin çok uzak olmadığına dair önemli bir bilgiyi çağrışımından alıyoruz, demek ki bilincinden de çok uzak değil. Kendinin ne ölçüde eniştesi olduğunu kolayca öğrenebilir; tabii eniştesinin çocuğunun ne ölçüde kendi çocuğu olduğunu da; eniştesinin evi de kendi evinin bilinçdışı veçhesi ya da dramanın devam ettiği yer olacaktır.

Ev, rüyalarda çoğu zaman bir simge olarak nükseder, ve genelde olağan ya da tevarüs etmiş tutum manası taşır, alışıldık yaşam şeklidir, ya da bir ev gibi elde edilmiş bir şeydir, ya da belki de kişinin tüm aileyle yaşadığı bir tarzdır. Hastamızın olağan tutumu ilginçlik içermez ve eniştesinin evi gibi gridir, ve tutumunda daha fazla rengin özlemini duyar. Rüyadaki diğer olaylarla bunun ne kadar bağlantılı olduğunu görmeliyiz; iki yaşındaki bir kız çocuğun hastalığıyla bağlanabilir.

Çocuk: Aslında hastalanıp ölen, iki yaşında bir erkek çocuktur, ve rüya görenin diğer iki kız kardeşi de 7 yaşlarında kız çocuklara sahiptir, hastamız onları sever. Şöyle der, "Oğlan çocuklardan ziyade kız çocukları seviyorum, daha hoşlar ve daha etkileyiciler. Kendi küçük kızımı da oğlanlardan daha çok seviyorum." Başka bir çağrışım yoktu, dolayısıyla hastanın dikkatini çocuğun yaşına çektim. İki yaşla—yani belirli bir zaman zarfıyla—ilgili bazı çağrışımları olması gerektiğini söyledim ona, "İki yıl önceye dönelim mi?" "İki yıl önce yurtdışından geldim ve İsviçre'ye yerleştim. O zamanlar okült edebiyat, ruhaniyet, teozofi vs. gibi şeyleri okumaya başladım, ama son zamanlarda ilgim azaldı, çünkü çok tatmin olmamıştım, yalnızca ilgim kaybolmadı, konuya karşı nefret de duymaya başladım. Küçük yeğenim iki sene önce öldüğünde Dennis Bradley'nin *Yıldızlara Doğru* (belli ki dini bir kitap) adlı kitabını okuyordum.[4] Bu kitabı özellikle sevmiştim ve çocuğun ölümünden sonra kız kardeşime verdim."

Alman okült edebiyattan da okumuştu, "Dr. Justinus Kerner'in *Prevorst Görüleri*[5] adlı meşhur Almanca kitabını da okudum, psikolojik açıdan gözlemlenmiş bir uyurgezerlik vakasına dair ilk hikayeydi, gayet ilginçti." Analitik psikolojiyi bilen bir doktor tanıdığını söyledi, ama çok uzman değilmiş, görüler hakkında analitik bir inceleme yazmasını teklif etmeyi düşünmüş, tabii Kerner'i haklı kılma değil, taklit etme şartıyla. "Vazgeçtim çünkü doktorun da biraz nevrotik olduğunu gördüm, böyle bir çalışma ona zarar verirdi." O doktoru tanıyorum, psikolojik açıdan pek parlak değil, bu analitik çalışmayı yazmaya kalkışsaydı, zayıf bir iş ortaya çıkardı, o yüzden, vazgeçmesi iyi olmuş.

[4] Herbert Dennis Bradley, *Towards the Stars* (Londra, 1924).

[5] *Die Scherin von Prevorst* (1829), 2 cilt; İngilizce çeviri: Catherine Crowe, *The Seeress of Prevorst* (New York, 1859). Jung bu eseri en az 1897 yılından beri biliyordu, öğrenci cemiyetine bu eserden bahsetmişti, bkz. *The Zofingia Lectures*, par. 93-94.

Bu çocukla ilgili devasa bir malzeme var şimdi elimizde. Bazı olguları tekrar edeyim:

1. Bu çocuk aslında yok, bilinçdışı muhayyilesinin bir yaratımı sadece.

2. Hasta, kızları oğlanlara tercih ediyor.

3. İki yıl önce okült şeyleri çok okumuş, patolojik psikolojiyi de sarmış, *Yıldızlara Doğru* gibi okült bir kitap vasıtasıyla kız kardeşine özellikle bağlı.

4. *Prevorst Görüleri* kitabıyla da bilhassa ilgili, bir doktorun bu hikayeyi yazmasını istemiş ama vazgeçmiş çünkü adamın incineceğinden korkmuş.

Küçük kız, adamın animasının[6] *çocuğudur*, ve yaratıcı enerjiyle ilgilidir, okült yandan gelmesi ise ruhanidir. O kitabın içinde pozitif değerler olduğunu söyler, bir tür ruhani yaratımdır, poetik bir tasarımdır, ama doktorun bundan kötü etkilenebileceğinden korkar, ve okumalarını bırakır çünkü kendi de kötü etkilenir. Okült incelemelerin insanları gerçeklikten kopardığını, çok fazla şüpheli konu olduğunu, spekülasyona kapı açtığını ama bunla birlikte son derece etkileyici olduğunu, insanların kafalarını havai fikirlerle doldurduğunu düşünür; bu tarz şeylerde genelde zehirli bir gerçek-dışılık vardır, tıpkı bazı kurgu eserlerin insanı zehirlemesi gibi. Dolayısıyla, kendinin bir yanı, azimli bir ruhani yaratıcı unsurla ilgilidir, bu da iki yaşındadır ve doktor da akılcı yanını temsil eder, çocuğun ifade ettiği bu poetik unsuru incelerken doktoru kullanır. Son iki yılda bu adamda yeni bir şey büyür, zihnini meşgul eden okült mevzulara ilgili değil sadece, ayrıca yaratıcı bir ilgi ve tasarım, bu da düşüncelerinin değil duygularının ifadesi olacak ve evini renklendirecektir.

Bu çocuğun yüzünün rengi kötü, özelliklerinin de biçimi bozulmuş, tıpkı ölen çocuğunki gibi. Görünür bir bağlantı olmadan ekliyor, "Okültizm hakkında çok az okuyorum şimdi." Okült şeyler, onun hazmetme güçlerini aştı, zihinsel hazımsızlıktan

[6] *Anima*: Erkek psikolojisinde feminen unsuru tarif eden Jungcu kavram; karşı cinsle ve bilinçdışıyla ilişki işlevini (Eros) temsil eder. Anima rüyalarda kişileşmiş halde tezahür eder; bilinmeyen bir kadın ya da "rüya kızı" olur ve her durumda gerçek bir kadına ya da kadın dizisine yansıtılır. *Animus* da kadın psikolojisinde maskülen (Logos) unsuru kişileştirir. Bu iki arketip bazen bir erkeğin duygusunun (anima halleri) ve bir kadının düşüncesinin (animus fikirleri) oransızlıklarında ifade bulur. Her ikisinin de tam anlatımı için bkz. *Two Essays*, CW 7, par 296 vd., ve *Aion*, CW 9 II, 3. Bölüm.

azap çekiyor. Kız, ölen çocukla ilişkilendirildiği için, onun da bağırsak sorunu yaşadığını tahmin ediyoruz; okült edebiyatla beslendi ve hastanın içinde gelişen küçük poetik ruh için böyle bir yemek uygun değildir.

"Biri bana gelip eşimin ismini çocuğun telaffuz etmeyeceğini söyledi," bu vesileyle eşinin ismini çocuğa telaffuz ediyor ve tekrar ettiriyor. Şöyle dedi, "Eşimi en çok yeğenleri sever; çocukların genelde telaffuz etmeyi başardığı ilk isim onunkidir." Kısa zaman önce diğer kız kardeşlerinden birinden bir mektup aldığından bahsetti; kız kardeşin küçük oğlu bir melodi bestelemiş ve ona da söyleyecekmiş, "Maria yenge tatlı bir oğlan." Gerçekliğin aksine, rüyadaki çocuk, karısının ismini telaffuz etmeyecek ya da edemeyecek, ve eşiyle açıkça zıt konumdalar. Rüya sahibi ve karısı arasındaki ilişkinin görece monoton olduğunu biliyoruz, ve iki yıl içinde de hastanın içinde bir gelişme başladı, bu da karısından sapan bir canlı varlık üretti. Animasının bu çocuğu, okült ilgilerle ve bilimsel ve sanatsal faaliyetin mümkün bir türüyle bağlantılı. Ne yapacağını bilemez halde ve çocuğa ismi doğru telaffuz etmeyi öğretmeye çalışıyor, kendi içinde eşiyle uyuşmayan bir şeyin gelişmesine çok şaşırmış, ve bu durum evliliğe uygun değil. "Hem kendi çocuklarıma hem de kız kardeşlerimin çocuklarına yanlış telaffuz ettikleri kelimelerin doğrusunu öğretmek için bazen çok uğraştım." Uygun formu temsil eder, zihninde ya da kalbinde doğru olmayan hiçbir şey olmamalı. Dolayısıyla, karısının ismini telaffuz etmek istemeyen içindeki şey, olmaması gereken bir olgu; karısına dair bir tema belirdiğinde her bir parçası ahenk içinde haykırıyor. Hastanın tavrı hakkında gayet bilgilendirici bir ayrıntı.

Karısının ismi Maria ve şöyle diyor, "Karımın büyük halasının ismi de Maria idi, ama o bayağı uzakta yaşıyor, hiçbir bağımız yok." Sonra devam ediyor, "Çocuğa 'Maria' kelimesini düzgün telaffuz etmesini öğretirken, sadece 'Mari' demem hoşuma gitti, 'a' harfini telaffuz etme yerine esnedim, kelimeye son harfi yerine bir esneme ekleniyordu; rüyada bunu yapınca kendimi gayet nüktedan hissettim, ama uyanıkken şakanın ne olduğunu anlamıyorum." Sözüm ona bu şakasına karşı tüm ailesi onu yadırgamış, şöyle diyor, "Evet, gayet haklılardı, böyle kötü davranışları çocuklara göstermemeliyiz, çünkü yetişkinler gibi gerçek ve şaka arasındaki farkı ayırt edemezler." Yine doğru tavır. Rüyanın bu kısmı, panjurları griye boyanmış evde hatırlanıyor. Ev

gri, kendi sıkılmış, bilinçdışı da bunu bu komik atıfla ifade ediyor, yani karısının ismini söylerken esnemeyle. Ama bilinçli halinde bunu kabul etmiyor, yaşamın başka bir hatta geliştiğini görmeyecek.

Sonraki bir rüyada bir transatlantikte karısıyla birlikte bir kamarada seyahat ediyor; gemi iskeleye yanaşıyor. Lombardan dışarı bakıyor ve kıyının hemen yanında bulunduklarını ve bir tepe üstündeki bir harabeye yakın olduklarını görüyor. Sonra güverteye çıkıyor ve bir transatlantikte değil de bir nehir üzerinde düz tabanlı bir vapurda olduğunu görüyor; sonra bir nehirde bile değil, bir köydeki ördek havuzunda olduklarını görüyor, gemi artık burada hareket edemez, kapana kısıldılar, köydeki insanlar gemiye geliyorlar, artık bir gemi olmaktan çıkıyor ve merak ediyor: O zaman ne halt yemeye bir gemide yaşıyorduk?

4. Seminer

28 Kasım 1928

Dr. Jung:

Rüyamıza devam etmeden önce, bu süre içinde vuku bulan bazı şeylerden bahsetmek isterim. Aranızda sezgisel olanlar muhtemelen fark etmiştir; ikinci seminerimizdeki ruh halimiz biraz bozuktu. Topluluk veçhesiyle boğa rüyasını gördük, ve antik Atina'da izleyebileceğimiz küçük bir sahne vasıtasıyla yaşadık; önemli insanların rüyalarını anlattıklarından bahsettim ve senatörün kızının rüyası ve Yunan şairin rüyası ile bunu gösterdim. Yahut, böyle bir sahneyi ilkel bir köyün pazar yerinde izleyebilirdik, orada biri çıkar ve şöyle der, "Gece bir rüya gördüm, bir ruh gelip benle konuştu," herkes onun etrafına toplanır ve dehşet içinde dinler. Bunların hepsi ilginç tesadüfleri gün yüzüne çıkarmıştır.

Hatırlarsınız, 21 Kasımda boğadan bahsettik ve boğa güreşinin anlamını konuştuk. Rüya gören kişi, benim hâlâ ara sıra gördüğüm biri, demek ki analiz onu daha öldürmemiş! Ayın yirmisi ve yirmi dördü arası dört gününü anlamadığı bir resim yaparak geçirmiş, bu onu öyle şaşırtmış ki bana gelip bir açıklama istedi. Bir boğa kafası çizmek zorunda kalmış, bu boğa çok kutsal bir boğa olmalı ki güneş dairesini boynuzları arasına yerleştirmiş. Ne yazık ki size resmi gösteremem, çünkü rüya sahibi buradaki seminerlerde rüyalarını tartışmakla yeterince patavatsızlık ettiğimizi düşünüyor. Ben örneklerimi hastalarımdan ve hatta sizlerden alırım. Onun rüyasıyla ilişki içinde boğadan bahsettiğimizi ve çiziminin de bunla eş zamanlı olduğunu söyledim, sonra ona çiziminin anlamını açıkladım.

Peşinden, son görüşmemizden yani Dr. Shaw'ın rüyasından sonra, boğa güreşinin antik anlamını yorumlamamın ardından, Meksika'dan başka bir mektup aldım, gerçekten bir boğa güreşinde bulunmuş bir arkadaştan. Bu mektup, son seminerden iki gün sonra geldi, yaklaşık iki haftasını yolda geçirmiş olmalı, do-

layısıyla seminerde boğadan ilk bahsettiğimiz gün civarı yazılmış olmalı. Güreşi tasvir etmiyor. Ne söylediğini aktarayım, "Tüm olaydaki en dikkat çekici nokta, boğanın durup beklediği, kafasının karıştığı, matadorla yüzleştiği, matadorun da onun karşısına dikilip patronun kim olduğunu göstermek için tahkir hareketi yaptığı andı." "Bu bilinçdışı karmaşası içinde, barbarlığın bu kara zemininde, matador, kusursuz bilinç denetimi noktasıdır." Sanki simgenin anlamı da bu: Barbarlığın bağrında yaşayabilmek için, kusursuz bilinç denetimine, kusursuz bir tarza, eksiksiz nezakete ve cesarete sahip olmamız gerekir. Zayıfladığımız an hapı yutarız. İşte bu yüzden boğa güreşi, kutsallığın simgesidir. Matador da kahramandır çünkü bu karanlık tutku ve öfke yığınında, denetim ve disiplin eksikliğinde parlayan tek ışık odur. Kusursuz disiplini kişileştirir. Arkadaşım görece bağımsız bir gözlemci, ama konunun ana fikrini kapmış, ve o anda bana iletmeyi zaruri görmüş.

İşte sadece bir rastlantı dediğimiz şey bu. Rüyanın nasıl canlı bir şey olduğunu göstermek için aktarıyorum bunu size, kuru peçete gibi hışırdayan bir şey değil asla. Yaşayan bir durumdur rüya, antenleri olan bir hayvan gibi, ya da birçok göbek bağı olan bir hayvan. Rüyadan konuştuğumuz sırada ürettiğinin farkında olmayız. İşte bu sebeple ilkeller rüyalarını anlatırlar, ben de bu yüzden rüyalardan bahsediyorum. Rüyalar bizi tahrik ederler, bizi ifade ederler, biz de onları ifade ederiz, ve rüyalarla bağlantılı rastlantılar oluşur. Rastlantıları ciddiye alma eğiliminde olmayız, çünkü onların nedenselliğini düşünmeyiz. Gerçi, onların nedenselliğini düşünürsek hata yaparız; olaylar, rüyalar *vasıtasıyla* meydana gelmez, bu son derece saçma olurdu, bunu asla ispatlayamayız, olaylar sadece olur. Ama bunların vuku bulduğu olgusunu düşünmek akıllıcadır. Laboratuvar deneylerindekinin aksine, tuhaf bir düzene sahip olmasalardı, onları fark edemeyecektik, burada sadece akıl dışı bir düzen türü var. Doğu, bilimini bu düzensizlik üzerine daha çok inşa eder, ve nedensellikten ziyade rastlantıları dünyanın güvenilir zemini olarak görür. Eşzamanlılık[1] [*synchronism*], Doğunun önyargısıdır; nedensellik de

[1] Görünüşe göre Jung bu kavramı ilk kez "tevafuk" [*synchronicity*] manasında kullanıyor, ya da anlamlı tesadüf manasında, yani paralel fiziksel ve psişik olayların açıklayıcı ilkesi manasında, ki nedensellik ilkesiyle aynı önemdedir ve onu tamamlar. Ayrıca bkz. aş. 27 Kasım 1929, n. 6 ve 4 Aralık 1929, s. 455. Jung, 1930 yılında Richard Wilhelm için yaptığı anma konuşmasında (CW 15, par. 81) tevafuk

Batının modern önyargısıdır. Rüyalarla daha çok meşgul oldukça bu rastlantıları ya da şansı daha çok görürüz. Bildiğiniz üzere, Çin'in en eski bilimsel kitabı muhtemel yaşam şansları hakkındadır.[2]

Şimdi rüyamıza devam edelim. Çağrışımlara çok daldık, yorumlamaya geçsek iyi olur. Çağrışımların hepsini toplamalıyız, bu açıdan gayet zahmetli bir iş gibi görünüyor çünkü bahsedilen bütün imaları hesaba kattığımızda ortaya çok fazla çağrışım çıkıyor. *Jeu de paume* ve boğa güreşi rüyada geçmiyordu, ancak tüm bağlamı düşünmeliyiz çünkü rüya görenin zihni bu modele göre biçimlenmiştir. Zihinlerimizi kalıba döken, insanlık tarihidir; insanların düşünmüş oldukları şeyler, bizim kendi zihinlerimizin yapısını da etkilemiştir. Bu sebeple, zihinsel süreçlerimizi dikkatli ve özenli analiz ettiğimizde geçmişte başkalarının ne düşündüğüne kadar gitmemiz gerek. Modern bir insandaki belirli bir düşünce sürecini açıklamak için geçmişle bugün bağdaşmalı. Örneğin, bir kişiyi açıklamak istediğimizde, bir noktaya kadar, bu kişi yeni bir araba almak istiyor diyebiliriz; ancak, modern bir düşünce olan yeni bir araba almak, o kişinin üretmediği belirli bir düşünce biçimini uyandıran bir sebep sadece; o kişinin mantıksal tümevarımının önemli bir kısmından tüm geçmiş sorumludur. Biz yalnızca Ortaçağdan itibaren mantıksal düşünmeyi öğrendik, o da din öğretmenleri sayesinde. İlkeller mantıksal düşünmeye sahip değillerdi, çünkü bizim üretebildiğimiz soyut muhakeme türünün benzerini üretemiyorlardı. Duyuların ve duyguların ayartmalarına karşı soyut bir zihin durumu üretmek için zihinlerimiz eğitilmeden önce çok zaman geçmesi gerekti.

Eskiler, teknik konularda, soyut bir düşünceyi belirli bir süre boyunca tutmayı asla başaramadılar, daima oyunbaz içgüdülerine kapıldılar. 1820 gibi geç bir dönemde bile motorlarda ve makinelerde bunu görebiliriz; örneğin, eski bir tulumbada dingiller, iki Dor sütunu üzerine yerleştirilmişti; bazı makineler de rokoko tarzında inşa edilmişti—acayip komik gerçekten. İşte bu bir oyundu, pek tabii, daha çok oynadıkça makinenin verimli olma şansı da azalıyordu. Hislerini okşayan tuhaflıklarda takılıp kal-

---

kelimesini ilk kez kullanır. Bu kavram, "Synchronicity: An Acausal Connecting Principle" (1952; CW 8) makalesinde ayrıntısıyla işlenir.

[2] *The I Ching, or Book of Changes*, Richard Wilhelm'in Almanca çevirisinden (1924) İngilizceye çeviren Cary F. Baynes (1950). Jung, İngilizce çeviri için bir önsöz yazmıştır: CW 11, par. 964 vd. Karş. aş. 6 Şubat 1929, n. 8.

mışlardı, dolayısıyla ciddi bir düşünme biçimi asla edinmemişlerdi. Rüzgara karşı yelkencilik, faça, antik dönemde bilinmiyordu; 12. yüzyılda Normandiyalılar icat etti bunları. Bu vakitten önce denizciler daima doğru rüzgarın çıkmasını beklemek ya da küreklere asılmak zorundaydılar, derin gemi omurgaları ya da ağır omurgaları yoktu, yalnızca dibi düz tekneleri vardı. Ancak tekneleri 1500 tona ulaşabiliyordu, Roma'ya buğday getiren Mısır tekneleri 1800 ton civarındaydı. Bu tonajda gemiler üretmeye ancak 19. yüzyılda, 1840 yıllarında tekrar başladık.

İşte bunlar zihnimizi şekillendiren tarihsel yollar ve dikkate alınmaları gerekir; rüyaları açıklamaya çalışırken tarihsel imaları düşünmemiz lazım, rüyaları sadece kişisel bir temelde anlayamayız. Ancak, pratik analizde, tarihsel patikaların derinlerine inemeyiz. Ben, mümkün olduğunca, kısa, pratik ve kişisel olmaya çalışırım. Hastayla birlikte analiz ettiğim bu ilk rüyada, Mitra kültüne, *jeu de paume*a vs. dikkatini çekmedim, bunu yapmanın gereği de yok, anlama dair yüzeysel bir fikir vermekle yetindim. Fakat burada seminerde rüyanın neyden yapıldığını görmek için ayrıntıya inmemiz gerek, belki de sizle şahsen analiz ettiğim rüyalardan fazlasına gitmek gerek. Bu adam, rüyası hakkında böyle şeyler konuştuğumuzu duysa şaşıracaktır, ama bundan haberi yok.

Şimdi tekrar rüyaya dönelim ve genel bir yorum çıkarmaya çalışalım. Genelde, bir rüyanın sonu bize bir şey öğretir, sahnede beliren kişilere sonunda bir şey olur, öyle ki baştaki durum ve arada geçenler gayet açıklanabilir hale gelir. Bu durumda, kolayca sondan başlayabiliriz, bütün rüyanın zemin hazırladığı en önemli olguyla sonda karşılaşırız, o olgu da rüya sahibinin Maria isminden açıkça sıkılması, ismi telaffuz ederken esnemesidir; aile üyelerinin yadırgamaları da gösteriyor ki kendi de bu davranışa karşı ailenin bakış açısından tepki koyuyor. Kendi bir aile adamı, aile de neredeyse kutsal bir şeydir, insanın karısının ismini söylerken esnemesi fena bir şeydir. Böylece hastanın kişisel çatışmasına doğrudan gireriz; isteği karşısında sıkılmıştır, niyeti bu değildir ve durumdan hoşnut kalmaz. Böyle bir vakada, zihinsel durumundaki tasarrufa göre bir sonuca varırız. Siz hangi sonuca varırdınız?

Öneri: Sıkıldığının farkında değil?

Dr. Jung: Evet, gayet doğru: Zaten farkında olsa rüyasında görmezdi, kabullenmemesi öyle bir noktaya varır ki rüyasına gi-

rer. Rüya ona şöyle der, "Sevgili dostum, sıkılmışsın işte." Bilinçdışını daima bildiğimizi sanırız, ama böylesi saçmalık olurdu; bilinçdışı zaten bilmediğimiz şey demek. Sıkıldığınızda fark edeceğinizi sanırsınız, fakat öyle durumlar vardır ki fark etmeye bile cesaret edemezsiniz, hasta olduğunuzu düşünmeyi tercih edersiniz. Bazı durumlar var ki hakikati kabul etmeyi kaldıramayız, çünkü çıkarlarımıza aşırı ters düşebilir, duygularımızın hakiki doğasını kabul edemeyiz, bizi derinden sarsabilirler. Hasta çok hoş bir adam, bir aile adamı, bir baba ve dahası, dolayısıyla karısıyla son derece ilgili, ama rüya gelip şöyle der, "Sıkılmışsın işte, hakikat bu!" Şimdi, eğer bir insan sıkıldığının farkına varmaya zorlanırsa yaşam gücüne yahut libidosuna ne olur?

Öneri: Bence elinden ne geliyorsa onla meşgul olmaya başlar.

Dr. Jung: Ne için tasalanır [*preoccupation*]? Doğru kelime bu aslında, meşguliyetlerden [*occupation*] önce gelen şeyler. Kadınlar kocalarından sıkılmazlar mı? Onlar ne yaparlardı?

Öneri: Erkek psikolojisinden çıkmıyor muyuz şu an?

Dr. Jung: Ben pek emin değilim. Ama burada rüya sahibi bir erkek, dolayısıyla onun rolüne odaklanalım. Ne yapacaktır?

Öneri: Pencereden dışarı bakmaya başlayacaktır.[3]

Dr. Jung: Rüyada böyle bir şeyden hiç bahsedilmedi. Bu durumda, sizin fikrinizin kanıtı yok.

Öneri: Bence, bu rüyayı görmeden önce dışarı bakmış olması lazım.

Dr. Jung: Gayet doğru, bazen pencereden dışarı bakmıştır ve bir rüyada gelebileceğimiz durumun ötesine geçmiştir. Şimdiyse daha fazlasını aradığı bir durumun içinde, karısı yüzünden hâlâ canı sıkkın, pencereden dışarı bakmak fayda etmemiş, ve bunun işe yaramayacağı sonucuna varmış. Rüyadaki bazı ipuçları ona yardım edebilir fakat bunlar o kadar küçük ki onları kabul edemez; bunlar ona komik görünecektir, bir cevap niteliği taşımayacaktır, başka bir cevaba muhtaçtır; dolayısıyla hasta işlemez hale gelir. Hastanın bu büyük sorununa rüyanın bir cevap içerdiğini düşünüyoruz, bu yüzden onu bilinçdışından gelen bir mesaj olarak okumalıyız, bunu çok ciddiye almalıyız, çünkü bu adamın durumu başka birçok adamın durumuna da benziyor, ayrıca kocasından ölümüne sıkılan sayısız kadın da var. 40-70 yaş arasındaki pek çok kişi aynı durumda olmuştur yahut olabilir. Bu se-

[3] "Gözü dışarıda olma" manasına gelen Almanca bir ifade.

beple, rüyanın genel bir önemi var. Çağrışımlarla beraber rüyanın derinlerine inmek, böyle bir durumda ne yapılacağına dair bize bir fikir verebilir.

Rüya öncelikle en küçük kız kardeşinin çocuğundan ve eniştesinin tiyatroya ve sonrasında yemeğe gitme davetinden bahsediyor. Kuşkusuz, ailesinin bu kısmıyla ilişki içine girmiştir. Hatırlarsınız, bu en küçük kız kardeş onun gözdesi olmuştur, kendinden 11 yaş küçüktür ve onun hâlâ küçük bir çocuk olduğunu hisseder ve ona çok düşkündür; kız kardeşi, çocuğunu kaybettiğinde, sanki kendi çocuğunu kaybetmiş gibi kahrolmuştu, dolayısıyla kendi ve bu kardeş arasında bilhassa yakın bir ilişki var, eniştesiyle de arası gayet iyi. Hastanın fiilen alakadar olmadığı bu insanlar, nesnel düzeyde ele alınabilirlerdi, tabii yakında olsalardı ya da fiilî bir öneme sahip olsalardı. Fakat, uzakta oldukları için, rüyada öznel içerikler temsil ettiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz, rüya sahibinin kısımlarıdırlar, rüya sahibine has tiyatroda sahne figürleridirler. Dolayısıyla, bu insanların onun için ne temsil ettiklerini görürsek rüyanın bu kısmının gerçek anlamına erişebiliriz. Bildiğiniz üzere, çocuk gerçek olmayan, hayali bir çocuktur; gerçek çocuk ölmüştür. Bu hayali çocuğu şimdilik bir kenara bırakalım.

Önce, *eniştе*: Rüya sahibi, önemli bir pozisyonda bulunmuştur, bir şirketin müdürü olmuş, eniştesi de kendisinden genç olduğundan onun yerine geçmiş; yani onu izlemiş, bizi izleyen birinin temsili, bir gölge. Gölge daima izler.

Öneri: Gölge bazen önden gider.

Dr. Jung: Evet, güneş arkada olduğunda. Fakat *synopados*[4] kelimesinin içerdiği kadim fikre göre takip eder ve bizimle gelir; kişisel ruha dair bir fikir içerir:

Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturae deus humanae, mortalis in unum,
Quodque caput, voltu mutabilis, albus et ater.[5]

[4] "Geriden izleyen" (Yunanca). Bkz. "Basic Postulates of Analytical Psychology" (1931), CW 8, par. 665.

[5] "Deha bilir onu, hani yıldızlara ve insan yazgısına hükmeden tanrı
Bizle birlikte doğar ve ölür, farklı farklıdır yüzleri
Kimileri için dingin kimileri içinse karamsar ve üzgün" — Horatius, *Epistulae*, 2.2.187 vd.

—farklı yüz tanısı, dingin ve karamsar, bizle birlikte var olur, çelişkili veçheler ruhu. Şimdi, böyle bir çehreyi neden böyle bir yola nakledelim? Eniştesine neden onun gölgesi diyelim?

Cevap: Rüya sahibi, iş dünyasında o kadar çok bulundu ki eniştesinin temsil ettiği tarafları yadsıdı.

Dr. Jung: Peki, ışığa ne kadar çok dönersek arkamızdaki gölge de o kadar büyük olur. Yahut, gözlerimizi bilincin ışığına ne kadar çok çevirirsek arkamızda o kadar çok gölge hissederiz. Bu anlayış, antik fikirlerle de mutlak uyum içindedir. *Gölgesi Olmayan Adam*[6] diye harika bir kitap var, filmi de yapıldı, ismi *Praglı Öğrenci*, ikinci bir *Faust* sanki. Paraya sıkıştığı için şeytanla anlaşma yapan bir öğrencinin hikayesi. Şeytan ona 900 bin altın önerir, hepsini masanın üzerine yığıp önüne koymuştur, o da buna karşı koyamaz. Şöyle der, "Tabii bu kadar altını karşılığında bir şey beklemeden bana verdiğini sanmıyorum?" "Yo, önemli bir şey değil", der şeytan, "sadece bu odada zaten sahip olduğun bir şey." Öğrenci güler, odada pek bir şey yoktur, eski bir pala, yatak, kitaplar, vs. çok fakirdir. "İstediğin şeyi almaktan çekinme, gördüğün gibi pek değerli bir şey yok zaten." Sonra şeytan şöyle der, "Şurada dur ve aynaya bak." Filmlerdeki en kıymetli şeyler, üretebildikleri harika efektlerdir. Öğrenci ve aynadaki yansıması görülür, şeytan arkada durur ve öğrencinin aynadaki yansımasına bir baş işareti çakar, yansıma da gayet sıra dışı bir şekilde aynadan çıkar ve şeytanı izler. Öğrenci aynaya bakar ama artık kendini göremez, gölgesi olmayan bir adamdır artık. Ve şeytan basıp gider. Sonra film, öğrencinin karşılaştığı tüm can sıkıcı durumları sahnelemekle geçer, çünkü artık gölgesi kayıptır. Örneğin berber onu tıraş ettikten sonra bir ayna tutar, aynaya bakar ve "Evet, güzel olmuş!" der, ama aslında hiçbir şey görmemiştir, bir yansıması yoktur, görmüş numarası yapar. Bir başka sefer, bir kızla birlikte baloya gider, ve merdivenlerin başındaki bir aynada kızı görür ama kendi orada değildir. Bütün gölge bilincini kesmiş, o bilinci kaybetmiş bir adamın durumu bu.

[6] Adelbert von Chamisso, *Peter Schlemihls wundersame Geschichte* (1814); başlık genelde İngilizceye *The Wonderful History of Peter Schlemihl* (1923) diye çevrilir. *Der Student von Prag* (1926) filminin yönetmeni Henrik Galeen, yıldızı da Conrad Veidt idi, hikaye benzer olsa da film Chamisso'ya atfedilmez. S. Kracauer, *From Caligari to Hitler*, 1947, s. 153'e göre "film sanki Almanların kendi ikilemini gerçekleştirmelerini mümkün kılıyor."

Bizim hastamız da az çok böyledir; onu takip eden biri yani eniştesi, burada hastamızın gölgesini temsil eder. Böyle olduğuna dair bilimsel bir kanıt yok, çalışan bir hipotez olarak öyle olduğunu varsayıyoruz. Ayrıca, eğer enişte gölgeyi temsil ediyorsa, gölgenin karısı da çok belirli bir figür demektir, ve o figürün niteliklerine sahip olmalıdır, bu kadın animadır. Gölge, anima vs. gibi böyle muğlak ve karmaşık kavramları aydınlatmak için, neyin mantıklı neyin mantıksız olduğunu gösteren bir şema yararlı olabilir.[7] Arketip fikirlerinden başlamamız gerek, bütünlük fikriyle başlamalıyız; ister erkek olsun ister kadın, kişilik bütünlüğünü bir daire ile ifade edebiliriz. İster istemez, dairenin bir merkezi olacak, ancak bilince bir merkez yeri atayamayız, çünkü bilincimiz daima tek yanlıdır. Gözümüzün önünde olan şeye baktığımızda arkamızdaki şeyden bihaber kalırız; belirli bir anda her şeyin bilincinde olamayız. Bilinçli olmak için odaklanmak gerek; daima, belirli bir şeyin bilincinde oluruz. Bütün kişilik, bilinç artı bilinçdışı şeklinde tasvir edilebilir. Adet üzere bilinçdışı alan var, görece bilinçdışı alan var. Öte yandan, sadece görece bilinçli bir alan var, bunun bilincine vardığımız zamanlar var, başka bir şeyin bilincinde olduğumuz zamanlar var. Bilinç, arazi üzerine yansıtılan ışıldak gibidir, sadece aydınlatılmış yerler bilinçlidir.

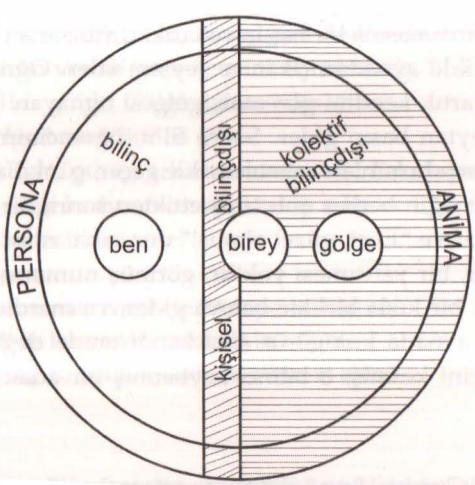

[7] Şemanın alındığı yer: *Sem*[2] (1938), buradaki dipnota göre Jung'un esas şeması kaybolmuş ve Ethel Taylor'ın anımsadıklarından yeniden çizilmiş. Joan Corrie, *ABC of Jung's Pscyhology* (1927), s. 21 de aynı şemaya referans verir. *Sem*[2,3] şemanın aynı versiyonunu kullanır, *Sem*[1] kullanmaz.

Bilinçdışı ya da karanlık taraf, adet üzere bilinçsiz olan taraf, gölge alanıdır, ve burada belirli bir merkez yoktur, çünkü nerede olduğu bilinmez. Gölge elbette bir tür merkezdir, bilinçli kişilikten farklı belirli bir kişiliktir, bu rüyada da eniştedir.

Bilincimiz, dünya dediğimiz şeye dönüktür. Dünyada hareket etmek için, belirli bir persona tutumuna muhtacız, bu da bizim dünyaya yönelttiğimiz maskedir. Çok güçlü bir persona sahibi olan insanlar, çok maskemsi yüzler taşırlar. Böyle bir yüze sahip bir kadın hasta hatırlıyorum. Erkekler için bir anima figürüydü, maskesi sebebiyle gizemli ve büyüleyiciydi, gizem arkadaydı, bir gizem kadınıydı. Bunu duyduğumda beni bir illet sarar, ama herkese böyle olmaz. Filmlerdeki "gizemli kadın" bir anima figürüdür. Bu kadın hakkında pek huzurlu bir ahenkli doğası olduğu söylenir, ama içeride durum tam tersidir, korkunç derecede yıpranmış ve muazzam karakter çelişkileriyle doludur. Maskesini çıkardığınızda sadece posası kalır, yüz ifadesi filan yitip gider. Persona bir tür hamurdur, insan onu yüzüne takar.

Dünya diye gördüğümüz şey bütünlükten uzaktır, sadece yüzeydir; dünyanın özünü görmeyiz, Kant'ın "şeyin kendisi" dediği şeyi görmeyiz. Bu öz, şeylerdeki bilinçdışı olacaktır, ve şeyler bilinçdışı olduğu müddetçe bizim için de bilinmez kalacaklardır. Dolayısıyla, dünyanın diğer yarısına muhtacız, şeylerin içindeki gölge dünyasına muhtacız. Bilinç ve bilinçdışı arasındaki bölünme dünyaya nüfuz eder. Bilinçli dünyaya uyarlayacak bir tenim olsa bilinçdışı dünya için de bir tane olması gerekir. Bilinmeyen yahut kısmen bilinen şeylere erkeğin bütün uyumunu tamamlayan şey animadır. Maalesef çok geç vardığım sonuçlardan biri bu; anima, personanın mukabilidir, ve daima belirli bir nitelikteki bir kadın gibi belirir, çünkü erkeğin belirli gölgesiyle bağlantı içindedir.

Bizim hastamızın durumunda animanın gayet tipik bir kanıtlanması var. Enistesiyle yani gölgeyle bağlantılıdır, tıpkı karısı gibi; küçük kız kardeşiyle, kadın gözdesiyle, en çok sevdiği en derinindeki kadınla bağlantılıdır; çok müşfik duygular beslediği çocukla bağlantılıdır, sanki kendi ruhuna yakın bir şeymiş gibi. Bu yüzden, bir ruh simgesi olarak tayin edebileceğimiz bir figürdür. *Anima* kelimesini kullanmayı seçtim çünkü "ruh" anlamıyla karışmasından sakınmak istedim. Rüyasındaki kız kardeşi, gölgeyle evlenmiş bir figür, rüyanın ilave bir ifadesi ise bu kadının hayali bir çocuğa sahip olduğu. Hayali bir olgu, var olmayan bir

olgu değildir, yalnızca farklı bir düzenden bir olgudur. Örneğin bir fantezi, çok dinamik bir olgudur. Bir fantezinin insanı öldürebileceğini unutmayın, bir savaşta bir kurşun yüzünden ölmekle, burada bir mecnun yüzünden ölmek aynı şey, nihayetinde ölen ölür. Rüya bir çocuktan bahsettiğinde bu kesin bir varlıktır, tıpkı kız kardeşi ve enişteşi gibi, rüyadaki anne ve baba kesin varlıklardır. Psikolojik bir varoluşa sahiplerdir, işleyen olgulardır ve işleyen bir dünya tesis ederler.

Medeniyetimizde tek bir şey bile yok ki önce muhayyilede ya da fantezide üretilmemiş olsun; evler ve koltuklar bile önce mimarın ya da tasarımcının muhayyilesinde oluştu. Dünya Savaşı da Sırbistan'a savaş ilan edilmesi gerektiği fikri vasıtasıyla çıktı, bunlar fantezide, muhayyilede filizlenen fikirlerdir. Fanteziler en tehlikelileridir, hayali bir çocuğun ya da kadının tehlikeli bir gerçeklik olduğu düşüncesine zihnimizi alıştırsak iyi ederiz, çünkü görünmezdir. Gerçek bir kadınla meşgul olmayı hayali bir kadınla meşgul olmaya yeğlerim. Bir anima, en muazzam sonuçları ortaya çıkarabilir; bir adamı dünyanın her yerine yollayabilir, animanın yapabildiğini gerçek bir kadın yapamaz. Anima öyle diyorsa gidilecek demektir. Eğer karımız saçma sapan konuşsa ona lanet ederiz ama anima saçma sapan konuşsa...

Soru: Anima neden böyle bir güce sahip?

Dr. Jung: Çünkü muhayyilenin önemini azımsarız. Anima ve animus devasa etkilere sahiptir, çünkü gölgeyi onlara bırakırız. Bir gölgeye sahip olduğunuzdan haberdar olmadığınızda kişiliğinizin bir kısmının var olmadığını ilan edersiniz. Bu kısım sonra var olmayan aleme dalar, şişer ve devasa kısımlar ele geçirir. Böyle niteliklere sahip olduğunuzun farkında olmadığınızda, tek yaptığınız şey şeytanları beslemek olur. Tıp dilinde, psişedeki her bir nitelik belirli bir enerji değerini temsil eder, ve bir enerji değerinin var olmadığını ilan ederseniz, bunun yerine bir şeytan belirir. Evinizin yanında akan nehrin var olmadığını ilan ederseniz, nehir kabarabilir, bahçenizi çakıl ve kumla doldurabilir ve evinizi yıkabilir. Doğaya böyle kendi başına sınırsız bir işleme imkanı verirseniz, ne isterse onu yapar. Bir sığır ya da domuz sürüsü görüp var olmadıklarını söylerseniz, hemencecik her yeri dolduracaklar, sığırlar gül bahçenizi tarumar edecek, domuzlar da yatağınıza çıkıp orada uyuyacaklardır. Bu şekilde, var olmayan semirir. Meyrink'in *Die Fledermäuse*[8] [Kaçık] eseri, aşırı zaval-

[8] Gustav Meyrink, *Fledermäuse. Sieben Geschichten* (1916).

lı insan örneklerinin yaşadığı bir dünyayı gayet canlı (yoksa zaten bedbahtlık olurdu) tasvir eder; solgun, üzgün sağlıksız insanlardır bunlar ve gittikçe daha beter olurlar; sonra bir şey keşfederler, kendileri tükendikçe mezarlıktaki bazı cesetlerin belirli oranda semirdiklerinin farkına varırlar. Siz zayıflarken, gömdüğünüz şey şişmanlar. Sevmediğiniz nitelikleri inkar ederek onlardan kurtulursanız, olduğunuz şeyden gittikçe bihaber kalırsınız, ve kendinizin aşama aşama var olmadığını ilan edersiniz, şeytanlarınız da habire palazlanır.

Gölge, nasıl kesin bir varlıksa anima da öyle kesin bir varlıktır, dolayısıyla bu çocuk da kesin bir varlıktır, ve hatta daha tehlikelidir çünkü hayali bir çocuktur. Tehlikelidir çünkü hastanın kendini bize hatırlatabilir. Bu da yine deneyseldir, sadece çalışan bir hipotezdir, ama bizi bunu yapmaya mecbur bırakır. Buradaki ana nokta çocuğun yaklaşık iki yaşında olduğu, solgun ve hasta olduğu, ve anima ile gölgenin birleşmesinin ürünü olduğudur, bunlar bir şekilde bir araya gelirler. Bunu tamamıyla açıklamak gayet gizemli ve zor. Ürünün iki yaşında olduğunu biliyoruz, ayrıca hastayı analize sevk eden okült araştırmalarının da iki sene önce başladığını biliyoruz; bu önemli bir olgu. Eğer böyle kesin bir zaman rüyada belirtilmişse bu bir ipucudur ve vaka tarihçesinde zaman unsuruna dikkat çekmek zorunlu hale gelir. Yedi yaşında bir çocuğu rüyada görmek, yedi yıl önce bir şeyin başladığı anlamına gelir.

Başka bir hastam, beş yaşında bir çocuğu olduğunu rüyasında görmüştü; çocuk, korkunç sorunlara neden olmuş ve zihninde kötü bir etki bırakmıştı. Ben de "beş yıl önce aynı aylarda ne olmuştu?" diye sordum. Kadın başta düşünemedi, sonra çok mahcup oldu: Bir adama aşık olmuş ama duygularını beyan etmemiş. Başka bir adamla evlenmiş ama hayatı zindana dönmüştü, delirme korkusu ruhuna musallat olmuştu. Bu olguyu gizleyen kadınlar gerçekten delirebilirler. Kadın basit bir aileye mensup olduğundan, adam da aristokrat bir aileden geldiğinden, kadın sevgisinin umutsuz olduğunu sanmıştı, adamın da onu sevebileceğini hiç tahmin etmemişti; bu yüzden başka bir adamla evlenip iki çocuk yapmıştı. Ardından, üç yıl önce, ilk adamın bir arkadaşına rastlar, bu arkadaş ona adamın onu sevdiğini ve bu sebeple hiç evlenmediğini söyler. "Evlendiğini duyunca kalbinden vuruldu." Bu olaydan sonra, üç ya da dört yaşında bir kız çocuğu olan ve ilk aşkının gözleriyle aynı gözlere sahip olan—aşık oldu-

ğu adamın çocuğuymuş gibi düşünmeyi seviyordu—büyük çocuğu yıkarırken küçük kızın küvetten su içtiğini fark etti, arıtılmamış mikroplu suydu bu. Bunu bilmesine rağmen müdahale etmedi, hatta oğlunun da aynı sudan içmesine müsaade etti. İki çocuk da tifoya yakalandı ve büyük çocuk öldü. Kadın sonra derin bir depresyona girdi, erken bunama gibi bir şeydi, akıl hastanesine gönderildi, ben de onu orada tedavi ettim. Kısa süre içinde tüm hikayeyi öğrendim ve kadın için tek umudun artık ona acımasız hakikati bildirmek olduğunu hissettim, "Evliliğini öldürmek için çocuğunu öldürdün." Elbette ne yaptığının farkında değildi, çünkü önceki aşkını reddetmişti, var olmadığını ilan etmişti, şeytanlarını beslemiş ve onlar da kocasının kızını öldürmelerini önermişti. Bu vakada rüyasındaki korkunç şey, üç yıl önce, başka bir adamla evlendiğini öğrenen eski sevdiğinin derinden müteessir olduğunu duyduğu andan çıkageldi. "Şeytanlarını (animus) beslemiş" ve onlar da çocuğunu öldürmüşlerdi. Kadın sonra iyileşti.[9]

Soru: Gölge ve animanın evliliği ile hastanın okült araştırmalara yönlenmesi arasında gerçekten bir bağ olduğunu düşünüyor musunuz?

Dr. Jung: Tahminim o ki öğrenmeye çalıştığı okült bilim, simgesel açıdan şeylerin karanlık ve bilinmeyen yönlerini temsil edecektir; bu ilgi, gölgeyle animanın birliğinden doğduğu için doğal olarak okült bir şeyle ifade edilecektir. Gölgeyle animanın birliği, son derece gizemli bir şey niteliği taşır. Neticede hastamızı okült araştırmalara sevk etmesi, tecrübe türü açısından önemli bir ipucudur. Yalnızca var olmayan hayali bir dünyada vuku bulacak bir olaymış gibi, tuhaf ve harika bir şey hissi verir; kişi bunu layıkıyla ifade edemez, çok gariptir, duyulmamış bir şeydir, bu yüzden sadece yankılarını biliriz. Böyle araştırmalara sizi ne sevk etti diye sordum adama, cevap veremedi; dünyanın başka bir tarafı olduğunu hissetmişti. Dış dünyada başaramadığı hiçbir şey kalmamıştı, ama her şeyin bundan ibaret olmadığını da düşünüyordu, bu yüzden okülte yöneldi, Atlantis vs. hakkında okumaya başladı, "o şey"in nerede gizlendiğini öğrenmek istiyordu. Gölge ve anima arasındaki birlik ne olursa olsun, etkisini gösterir.

[9] Bu vakanın daha ayrıntılı hikayesi için bkz. "The Tavistock Lectures" (1935), CW 18, par 107 vd.

Bilinçdışı der ki bu çürük bir meşguliyet türü ve bu yüzden çocuk hasta. Bu, hem onun için hem de benim için önemli bir bilgi. Yoksa eleştirel olma hakkım olmazdı. Ne ben ne de bir başkası, okült araştırmalarının illa zararlı olduğunu düşünemez; rüya bize bunun patolojik olduğunun ipucunu verir, bu araştırmaların yanlış olduğunu söyler. Sonra tiyatroya ve yemeğe gitmeye davet edilir, ancak Anima hanımefendi orada değildir, uzak durur ve hasta çocukla ilgilenir. Gölge, rüya sahibini tiyatroya davet eder ki gölgenin gördüğü her şeyi yani bilinçdışı senaryosunu o da görebilsin. Enişte'nin gizli maksadı ne? Ne demek istiyor? Bir tür komünyona varmak istiyor; rüya sahibi, gölgeyle birlikte giderek aslında kendinin var olmadığını ilan ettiği bir kısmıyla birlikte gidiyor. Biriyle yemeğe gittiğimi söylediğimde o kişiye gerçeklik atfederim. Gölgeyle yemeğe çıkması olgusu, gölgenin varlığını kabul ettiği anlamına gelir, tıpkı enişte'sini kabul ettiği gibi; gölge yanının gerçekliğini kabul eder, acayip sıkıldığını, fantezileri olduğunu vs. kabullenir. Gidip bu imgeleri görecektir, onları özümseyecek ve rüyanın nihai amacı, yani çocuğun iyileşmesi kolaylaşacaktır. Çocuk hasta çünkü araştırmalarına yanlış yoldan başladı, gölgeyle başlaması gerekirdi. Geçenlerde temsilci bir teozofist bana analizi teozofilerine soksalar iyi olur diye düşündüğünden bahsetti. Doğru hedeften yani gölgeden başlamayınca okült meşgalelerinin marazi olduğunu fark etmeye başlamışlar. Doğru başlangıç içeriden olur. Kişi kendi karanlık yanını öğrendiğinde teozofiye girişebilir. Teozofi "Tanrı hikmeti" demek. Bunu elde edebilir miyiz? Allah muhafaza! Kendinizin hikmetinden haberdar olun, o zaman bazı şeyleri öğrenirsiniz.

Gelecek hafta sizin rüya hakkındaki yorumlarınızı duymak istiyorum, ister kişisel yorumlarınızı dile getirin, ister bir sözcü belirleyip gruplar halinde tartışın. Her şeyi öğretmenden beklemeyin.

5. Seminer

5 Aralık 1928

Dr. Jung:

Bugün sizin rüya hakkındaki yorumlarınızı duymak istiyorum.

Dr. Deady (İlk Yorum): Rüyadaki sorun bir anima sorunu. Kız kardeşinin etkisi altında okülte sığındı, bir erkeğin yaptığı gibi değil, bilakis, daima animayı kasteden bir haletiruhiye ile. Kız kardeşi animasıdır, dolayısıyla bu entelektüel ve bilinçli bir iş değil.

Dr. Jung: Bu adam hakkında tam öyle diyemeyiz. Geniş bir kültüre ve keskin bir zihne sahip bir adam, yaptığı şeyi gayet itinalı yapmış. Bir ilgiye önayak olan anima hakkında konuşurken çok dikkatli olmalıyız. Haletiruhiyeler sadece animanın bir semptomudur, bunun yanında birçok bariz semptom daha var. Anima bize çok tuhaf fikirler verebilir; örneğin, bir adama hayatını bir tür macera ya da arayış gibi yaşamasını sağlayacak müstesna bir nitelik sunabilir, görevi de tüm yaşamının amacı haline getirebilir. Napolyon bunun bir örneği, hayali Büyük İskender gibi olmaktı, yaşamı bir arayışa dönüştü, romantik bir maceracıydı, işte bu animanın etkisini gösterir.

Bizim İsviçreli hastamız baştan aşağı romantik, bir arayış yolunda okült araştırmalara dalmış, bir şövalye gibi yola koyulmuş ve macera peşine düşmüş, ve bu da animanın mahareti. Anima kendini sadece saçmalıklarla meşgul etmez, aynı zamanda *femme inspiratrice* yani ilham veren kadındır. Bir erkeğe muazzam fikirler ve cömert güdüler sunabilir, bir adamın hayatını şanlı ve soylu kılabilir, yani sırf haletiruhiye demetine döndürmez. Gerçi bir adamın arkasında bir anima varsa orada bir tuzak da vardır, sanki teşvik biraz yanlışmış gibi, ya da sanki aklının yarısıyla yapılmış gibi, sanki adamın bütünü ya da tüm kişiliği yokmuş gibi. Bu adam bir tüccar, ve okülte daldığında kendinin sadece yarısı yaşıyordu, kişiliğinin tamamı değil. Hobisi olan biri gibiydi. Son rüyalarının gösterdiği üzere bir tüccardır ve pratik bir

zekaya sahiptir; gayet mitolojik durumları rüyasında görecektir ama sonrasında pratik zekalı tüccar gelecektir. Bir keresinde acayip bir habis tanrının huzurunda olduğunu rüyasında gördü, sarı bir top aslında, ve onla büyü yapıyordu, dolayısıyla muazzam bir şey umabilirdik, ama onun resmini yaparken sarı bir tanrı olması gereken şeyin bir bozuk para, bir altın sikke olduğu ortaya çıktı. Bu sarı topu yakmak istemiş ama biri kabloları kesmiş. Sonra sinirlenmiş, herkesi öldürmek istemiş, bulabildiği tek silah da nalmış, düşmanlarını öldürmek için yeterli değilmiş bu, sonra bir çocuk gibi yan çizmiş, telaşlanmış, kaçayım derken tırabzanlardan kaymış, çünkü bu sorunun üstesinden gelemeyeceğini düşünmüş. Sanki, sarı tanrının yanmaması için kabloları kesen kişi kendisi. Karşıtlar çiftlerinin birbirlerine ne kadar yaklaştıklarını rüya gösterir, yakın mesafeli bir mücadele bu. Ama sonra sarı tanrının ne kastettiği ve okült araştırmaların ne anlama geldiği sorunundan yine de uzaktır. Öncelikle bir iş adamıdır, ama sonra akımı okült araştırmalara yönlendirir. İşte bu, adamın yardımı olmadan, animanın yalnız yapabileceği bir şey, adamın devrelerini tamamen farklı bir alana açar, adam orada sıradan yaşamını unutur. Ama anima uzakta durur, *Kadın* hikayesinde olduğu gibi.

Dr. Deady: Bu yüzden bu araştırma, yani yeni bir ilginin doğması, bir çocuğun doğmasıdır; dolayısıyla çocuk, okülte ilgisidir. Ancak, okülte ilgisi bir anima ilgisidir, maskülen bir logos ilgisi değil; sonuç olarak da çocuk hasta. Gölgesi ve animası bu ilgiye sahip, ve ikisi de bilinçdışında, böylece hiçbir denetiminin olmadığı bir şeye yönlenmiş. Teozofi vs. ile bilinçli ilgilenecekse bilinçdışını bilmeli ve gölgesiyle bağlantılı olmalı. Rüya, durumu temsil eder ve dinamiktir; hasta tiyatroya ve yemek yemeye gider, bir başka deyişle, yeni bir tavra doğru, bilinçliliğe doğru ilk adımı atar.

Dr. Jung: Eniştesinin yani gölgesinin onu tiyatroya gitmeye davet ettiğinden de bahsetmelisiniz, bunu düşünen kendi değildi. Mesaj, bilinçdışından gelir, sanki alçak bir ses şöyle der, "Tiyatroya git!" Tıpkı bir sesin Sokrates'e "müzikle daha fazla uğraş!" demesi gibi. Bir kere de "sokağın solundan yürü" demişti de bu sesi dinleyen Sokrates, sokağın başından üzerine doğru koşturan büyük bir domuz sürüsünden paçayı kurtarabilmişti. Geçenlerde böyle bir ses duyan bir kadın danışmaya geldi, tatlı kaçıktı, cana yakındı. Alttan konuşan bir sese sahipmiş, karnından konuşuyormuş ve harika tavsiyeler veriyormuş, sesi yüzün-

den tedavi olmaya gelmiş ama o sesi muhafaza etmek de istiyor. Elbette bu, gölgenin sesi. Örneğin, Noel günü tüm tanıdıklarına kişisel notlar yazma adeti varmış, ama sonra o ses herkese aynı notu göndermesini tavsiye etmiş. Bizim hastamız kaçık değil, sesi uykusunda duyuyor, bilinci yerindeyken değil. Ses, bilhassa sıradan ve ayrıca müthiş. Kişiyi hataya sürükleyebilir, Sokrates de öyle yapmıştı, sesi lafzen anlamış ve gidip bir flüt satın almıştı. O kadın da afallamıştı, sesin Tanrıya mı yoksa şeytana mı ait olduğunu bilmiyordu. Kişinin bundan korkması gerekir ama tamamen ciddiye alınmamalı. Biraz kaçık olan Zenci bir kadın bir keresinde bana şöyle demişti, "Evet, Tanrı içimde bir saat gibi işliyor, hem komik hem ciddi." Rüyalar da tam olarak böyledir, hem komik hem ciddi. Dolayısıyla, hastamız için, mesajın nereden geldiğini bilmek ya da bilinçdışından geldiğini bilmek önemli. Çünkü bilinci, zaten yediğini düşünüyor, zaten bazı okült araştırmalar yaptığını düşünüyor. Ancak rüyanın esas noktasını hâlâ yakalayamadınız.

Taylor Hanım (İkinci Yorum): Rüyanın mesajı dönüşüm, bir tutum değişimi. 40 ve 70 yaş aralığında herhangi bir zamanda eski yaşam tarzı gözden düşmeye başlayınca, bir değişim vakti gelir, dış şartlarda değil, içeride değişim: Çünkü Ego ve gölge arasındaki bir birleşim, bilinçdışı imgelere bakıp onları özümseyecek ve onların içinde saklanan kuvveti elde etmek isteyecek ve yeni bir yaşam tarzı yaratacaktır, "Eniştesi birlikte tiyatroya gitmeyi ve sonrasında yemek yemeyi teklif etti."

Rüya sahibinin sorunu, (1) aşırı dürüstlüğü: Okült araştırmaları bırakmış, bunun sebebi de ilgi eksikliği değil, konuya karşı "biraz nefret" geliştirmesi; (2) ardından gelen bıkkınlığı: Gri panjurlar; ve (3) bilinçdışı ilkel duygusu: Hasta bir çocuktan karısının ismini doğru telaffuz etmesini istiyor ve konuşurken esniyor. Karısından sıkılmış ama dürüstlüğü bunu fark etmesini engelliyor, ta ki rüya ona söyleyene dek ve suçlamanın ("insanlar yadırgar") kendi içinde olduğunu çıtlatana dek.

"İki yaşındaki kız": İki yıl önce kız kardeşinin çocuğunun ölümünün üstüne, duygusu kümelendi ve bir kız çocuğu doğdu, yani içindeki Eros ilkesi. Sorgulamaya başlar: Faal ve başarılı bir yaşamı vardı, ama sıkılmıştı, içinde yeni bir ilgi uyandı, başka bir dünyaya ilgi. Ayrıca, iki yıl önce, kendi animasını yansıttığı kız kardeşi de alıp başını gitmişti. Gerçek bir kadınla gerçek bir ilişkisi olmadığı için, libidosu animasına düştü, o da adamı okült

araştırmalara sevk etti, okült araştırmalara yönelmesinin "nedenini tam manasıyla bilmiyor." Bu yüzden, çocuk, bilinçdışının yaratıcı ifadesidir, ve "hastadır" çünkü okült araştırmalarla beslenmiş; libido da zaten çocuktan ayrılıp animayı beslemeye gitmişti. Çocuğun besini, bilinçdışı imgelerin serbest yayılması ve incelenmesi olacaktır, okültizm değil, çünkü bu animasının çocuğu, dolayısıyla içeride, dışarıda değil.

"Eniştem de gelip bana onla birlikte tiyatroya gitmeyi ve sonrasında yemek yemeyi teklif etti." Akıl dışı tarafı, rüyalarına bakması gerektiğini söyler, yani bilinçdışının imgelerine bakmasını söyler, sonra da kendinin bilinçdışı kısımlarını özümsemesini. "Yalnız": Kadınlar olmadan, yani duygu olmadan. "Ben zaten yemiştim ama onla da gidebileceğimi düşündüm." Kendi hakkında her şeyi bildiğini düşünür, ama analistin söyleyeceği şeyleri de duyacaktır, analize karşı bir direnç bu. "Geniş oda, yemek masası, rezerve koltuklar, vs.": Yeni bir tür kolektifliğin bir öncüsü mahiyetindeki sezgisel bir analiz kavrayışı; ilk itiraf, gerçek bir komünyonu herkes için imkansız kılan sırları sırtından atma; karısından, arkadaşlarından ayrılmış vs. Oyuncu, top ve duvar, yani ego, kendi ve analist. Sonra yemek, gerçek komünyon. "Sonra karısının neden gelmediğini sordum. Ardından muhtemelen çocuk hasta olduğu için gelmemiştir diye düşündüm." İlgisini okült araştırmalarla besleyince sanki duygunun ya da doğru komünyonun olamayacağını fark etti. "Çocuk daha iyi, sadece biraz ateşi vardı." Okült araştırmaları bırakmıştı, analiz doğru hattır. "Eniştesinin evinde": Sahne kişisel sorununa kayar, bu sorun da kendi psikolojisinde yatar.

Dr. Jung: Burada bir efsane, bir fantezi unsuru var. Gerçekte kız kardeş sadece rüyasında adamın animası, fiiliyatta değil. Yaşayan bir kadına yansıttığı pozitif bir anima yok, sadece haletiruhiyeler var. Bu vakte kadar animası neredeyse tamamen negatif olmuş. Ama rüyanın sonuna bakmamız lazım.

Fierz Hanım (Üçüncü Yorum): Küçük yeğenin şiiri ve şarkısı, "Maria yenge tatlı bir oğlan," ve adamın bir çağrışım olarak sunduğu yaşlı Maria yenge önemli görünüyor. Karısı onun için uzaktaki bir yenge gibi bir şey, yaşlı yenge sıkıcı görünüyor, tıpkı karısı gibi. Kendi karısıyla gerçekten *bir şey yapabileceğini* şarkı ona gösterebilir; bir başka deyişle, çocuklara tatlı gelen bir kişiyi çağırdıklarında genelde kastettikleri şeyi. "Tatlı" biriyle oynama ya da bir şey yapma arzusunun ifadesi mahiyetinde bir fikir.

Belki de bu adam karısıyla birlikte çocukları için bir şey yapabilir, örneğin eğitimleriyle meşgul olabilir vs. Erkekleri çok önemsemediğini kabul ediyor, kızları daha çok seviyormuş, burada işlememiz gereken bir mesele var. Kendi hakkında sadece çocukların dilini düzelttiğini söylüyor, yani çocuk eğitiminin aptalca bir kısmı. Böylece, belki de rüya karısına ve çocuklarına karşı tutum değişikliği gösterebileceğini söylüyor, çünkü belli ki çocuklarına karşı tutumu da aynı karısına karşı tutumu gibi.

Dr. Jung: Bu ailede Maria Yenge yaşlı yenge anlamına geliyor. Sıkıcı biri ve adamın karısını işaret ediyor ama karısının da "tatlı çocuk" olduğu ilan ediliyor.

Fierz Hanım: Bu şarkıyı yazan çocuk bir oğlan, yengesini de kendine arkadaş bellemiş. Çocukların dostlukları faaldir.

Dr. Jung: Yengeyi kendi seviyesinde mi düşünüyor? Bu doğru. Hasta çocuğun semptomlarından biri, Maria ismini telaffuz etmek istememesi, ailedeki çocukların hepsinin yalnızca bunu yapması olgusuyla da çağrıştırılıyor bu.[1] Karısının çocuklar nezdinde bir cazibesi var, çocuksu biri, ailedeki tüm çocukların oyun arkadaşı, adamın kendi sorunu için son derece önemli bir olgu, çünkü karısının bir erkek için iyi bir oyun arkadaşı olmadığı anlamına geliyor. Kadın anima tipi daima bir erkekle oynayabilir, ve bu yüzden zihinsel ve ruhani gelişimi için önemlidir. Çağrışımı da karısının çocuklar için iyi bir oyun arkadaşı olduğunu açıklıyor ve kendi için iyi bir oyun arkadaşı olmadığını ima ediyor. Çocuk bu ismi telaffuz etmeyecek çünkü kadını sevmiyor; adamın içindeki küçük kız çocuğu, yani okült araştırmalar, onu karısından uzaklaştırıp gizeme yöneltmiş. Ayrıca adam gizemi istemiyor, yahut kendindeki bir kısmın karısının isminden hoşlanmamasını, bu yüzden çocuğa ismi telaffuz etmeyi öğretmeye çalışıyor, ama bunu esneyemeden yapamıyor. Bu da onu ele veriyor, sıkıldığını artık inkar etmiyor. Erkekler yosmalarla takılabilir ve hâlâ düzgün insan olduklarında ısrar edebilirler. Kadınlar da şeytanlarla kaçıp gidebilirler ve yine de sadık eşler olduklarını söyleyebilirler. Dünyanın çok ciddi ve çok komik olduğu gerçeğine kendimizi teslim etmeliyiz. Rüya bu olguyu rüya sahibine çok açık bir şekilde dayatıyor. Düzgün koca olmadığı fikrinden nefret ettiğini bana açıkça söylemişti, bu olguyu kabullenmek zorunda olmak onun için iğrenç bir şey. Bir adamın ço-

[1] Bkz. yuk. 21 Kasım 1928, s. 41.

cuklara karşı davranış şekli kadınlara karşı davranış şekliyle aynıdır ve tabii kendi duygularına davranış şekliyle.

Bir ana düşünceye sahip olmaması bakımından rüya görece şaşırtıcı. Tamamen bağımsız iki şeyler dizisi içeriyor, bir tarafta aşırı kişisel bir malzeme, diğer tarafta hiç kişisel olmayan bir malzeme. Rüyanın başlangıcı ve sonu gayet kişisel; tam ortadaki malzemenin nasıl dahil olduğunu ve rüyayla ilgisinin ne olduğunu zaten anlattık.

[Adamın ve karısının ilişkisinin bireysel mi yoksa kolektif mi olduğu üzerine bir tartışma başlar burada.]

Soru: Bir adamın karısıyla herhangi bir ilişkisi kolektif midir?

Dr. Jung: Bir adam karısıyla ilişkisini sadece kolektif görebilir, ama böyle gitmez. Bireysel bir ilişkiye sahip olmalı; eğer bu eksikse bireysel bir düzenleme olmaz. Adam mazbut ve son derece saygın bir koca, karısı da adamın kendini evlilik kurumu içinde bulduğu kadın, adam kocalık görevini yerine getirmeye çalışıyor ve bir şirkette iyi bir idareci olmaya azmediyor. Ancak karısı hususi bir kadın, onla hususi bir ilişkisi olmalı.

Evliliği anlamak için onu bir kurum olarak düşünmeli ve ne manaya geldiğini bilmek için tarihte geriye gitmeliyiz. Kadim zamanlardan beri evlilik bir eşleşme sistemi olarak düzenlenmiş ve sevgi eşleşmesi çok az olmuş. Esasında bir takas olayıymış, kadınlar alınıp satılmış; kraliyet ailelerinde de neredeyse bir tür sığır alışverişi olarak görülmüş, ki çok zengin ailelerde de aynı niteliği fazlasıyla taşıyor. Güçlü ekonomik nedenlerden dolayı köylüler için de bu olgu gayet geçerli. Evlilik bir kolektif kurumdur, evlilikteki ilişki de kolektif bir ilişkidir. Zaman daha karmaşıklaştığında ve belirli bir kültür oluştuğunda birey şımarır; daha fazla arzumuz ve iddiamız olur, içselleştirip anlamak isteriz, işte o zaman gerçekten dengeli olmadığımızı ve gerçekten bir ilişkimizin olmadığını anlarız. Büyük bir felaketten sonra güvende olacağımız su sızdırmaz bir oda ararız, eğer çatı akıntı yapmıyorsa herhangi bir oda bunu sağlayacaktır, ancak bu odayla bir ilişkimiz olmaz, kapatılmış ve görece güvenli herhangi bir hücre sadece. Dolayısıyla, eski zamanlarda ve daha barbar koşullar altında, ve ilkel kabileler arasında, her kadın aşağı yukarı böyle olacaktır. Bu durum, köylüler arasındaki ensesti açıklar. İsviçre'de sıra dışı vakalar görebilirsiniz. Yeni duyduğum bir vakadan bahsedeyim: Bir köylü çocuk evlenmek ister, o ve annesinin güzel bir yeri varmış, annesi de şöyle demiş, "Neden evlenmek

istiyorsun? Besleyecek bir boğaz daha demek bu; bu durumda benim gitmem, senin de bana destek çıkman gerekecek, bir kadın istiyorsan, beni al." İşte köylü, ve bunu ekonomik sebepler yüzünden yapıyor. Bazı bölgelerde mahkemelerin bildirdiği üzere, ekonomik sebepler yüzünden enseste çok sık rastlanıyor ve adi vakadan görülüyor, bunlarla vakit harcamıyorlar. Bu tarz şeyleri her yerde görebiliriz. Bazı Britanya adalarında, Hebridlerde vs., insanların durumu aşırı kolektif, sadece içgüdüsel, hiç psikolojik değil. Bu yüzden, evliliğin genel durumu, daima aşırı kolektif olmuştur; kişisel unsur ise bir kültür çağı hüneridir, ancak sadece son zamanlarda evlilik, ahlaksızlıkla suçlanmadan tartışabileceğimiz bir sorun haline geldi. Ahlak, iyileştirilemeyen tek şeydir denir. İyileştirilemeyen tek şey!

Bugün büyük bir sorunumuz var çünkü bu kolektif evlilik ilişkisi insanların bir ilişkiden beklediği şey değil, yani kişisel bir ilişki bekliyorlar ve bunu evlilikte tesis etmek son derece zor. Evlilik kendi içinde bir direnç yaratır. Bu basit bir hakikat. Çünkü insanın içindeki en güçlü şey *participation mystique* yani "gizemli katılım"dır. Bireysellik ihtiyacından daha güçlüdür bu. Bir nesneyle birlikte yaşarsın ve bir süre sonra birbirinizi özümser ve benzeşirsiniz. Birlikte yaşayan her şey, birbirinden etkilenir, bir *gizemli katılım* vardır, birinin *manası* ötekinin *manasına* benzer. Bu özdeşlik, bu birbirine tutunma, bireysel ilişki için büyük bir engeldir. Özdeş ise bir ilişki mümkün olmaz, bir ayrılık varsa şayet ilişki mümkün olur. Özellikle insanlar genç evlendiğinde, *gizemli katılım* evliliğin olağan koşulu olduğundan bireysel bir ilişkinin imkanı kalmaz. Belki de iki taraf da gizemlerini birbirinden saklar; bunları kabul etmişlerse bir ilişki tesis edebilirler. Ya da belki de paylaşacak hiç gizemleri yoktur; o halde, *gizemli katılım* karşısında korunacak bir şey yok demektir, insan bu dipsiz özdeşlik çukuruna batar ve bir süre sonra hiçbir şeyin vuku bulmadığını keşfeder.

Böyle bir durumda hastamız açıkça bazı şeylerin yanlış gittiğini, durumdan memnun olmadığını fark eder. Karısıyla cinsel ilişkisi yolunda değildir, karısı kendini mümkün olduğunca geri çeker, ve 47 yaşında iken daima zahmetli bir işe girişmeye mecali yoktur ve az çok kendini koyuverir. Dolayısıyla nahoş bir durum bu. Okült araştırmalara meyli görece Freud'un yüceltme fikri gibi, yani meleklerle bir münasebet var. Teozofi, bu bağlamdaki her tür şeyi sağlar insana. Atlantis'teki salınımları duymuş ol-

saydım, eski Mısır'a kulak verebilseydim vs., ben de karım hakkındaki her şeyi unuturdum, hatta sevgili hastalarımı bile unuturdum. Böyle bir insan için teozofi muazzam bir cazibedir, ve yüceltme de gayet yerinde bir kelime, cuk oturuyor gibi ama gayet tuhaf biçimde cinsellik gerçekte tamamen yüceltilemez. Bir gün aniden, belki de Paris'te, adam bir hata yapar ve yüceltme o gün işe yaramaz. İki haftada bir kez işe yaramaz belki ama teori bayağı iyi. İşte bu rüya bu memnuniyetsizlik halinden çıktı. Gölge belirir ve şöyle der, "Gel bakalım, bilinçdışının gerçek resmini bir görelim; her şeyi olduğu gibi, hakiki ve tarafsız haliyle görelim, gel de onları bir yiyelim, sonra da kadınlar olmadan özümseyelim—yani duygu olmadan, tarafsız ve nesnelce, her şeyi olduğu gibi görerek."

Tiyatro, kamusal bir alan olduğu için şunu kasteder: Sen de diğerleri gibisin, aynı gemidesin, herkes ne yapacaksa ya da yapmışsa aynını yapıyorsun. Amfi-tiyatro koltuklarını pelota oyunu oynanan bir odayla bağdaştırır, ancak odanın düzeninin pelota ile ilgisi yoktur, daha ziyade, lokanta masaları gibidir, fakat koltuk sıraları duvara bakıyor, o yüzden masaya oturamıyorlar. Hatırlayacağınız üzere burada tarihsel çağrışımlar yumağına dolanmıştık. Burada besbelli kolektif bir şeye dalıyoruz; kamuya açık bir mekanda geçtiğini vurgulayan rüya, kolektif olduğunun önemini kasten öne sürer. Bu noktada soruna kolektif unsur dahil olmalı. Sorunu hakkındaki yoğun kişisel duygusunun aksine, bilinçdışı bunun kolektif bir sorun olduğunu söyler—belki sadece bu formda değil, dünyanın her yerinde başa gelen bir sorun. Sadece yaşamamış insanlar konu hakkında yanılsamalara düşerler, sorun tüm dünyada geçerlidir.

Bir sorun kolektif olduğu andan itibaren, o hususi toplumun tarihiyle ilgili demektir ve kolektif simgeleme olması gerekir. Kolektif sorunların hiçbiri günümüzde ortaya çıkmamıştır, şartlarımız derinlemesine tarihseldir. Genel anlamıyla evlilik sorununu ele alın: Muazzam tarihsel bağlantılara sahiptir, evlilik hakkındaki yasalar son derece eskidir, tüm evlilik adetlerimiz ve cinsellikle ilgili bütün ahlaki sistemimiz çok kadimdir. İnsanlar şöyle der, "Bunlar modası geçmiş fikirler, boş ver gitsin!" Ancak bir sorun kolektif olduğunda tarihseldir, ve tarihi açıklayamadan o sorunu açıklayamayız; öyle ya da böyle tarihsel tartışmalara dalarız. Böyle evlenen tek aptal sen değilsin, hepimiz öyle evlendik, eski yasalara, kutsal fikirlere, tabulara vesaireye göre. Evlilik bir

ahittir, yasaları delinemez; adetleri eleştirmelisiniz, bireysel insanları değil.

Yaptığımız her şeyin ardında genel bir felsefe var; yaşayan bir felsefe de bir dindir. Hıristiyanlık bizim felsefemizdir. Ta Augustus zamanında filizlenmiştir ve birçok tabunun, yasanın vs. ardında bulunur. Dolayısıyla, gördüğünüz gibi, tarihe dönmekten kaçamıyoruz, bu bizim elimizde değil. Bilmemiz gerekir ki rüya sahibi, sözlü çağrışımlarında sunmadı bize bunu; ancak daha sonra bunun ihtiyacını hissetti. Pek tabii, bilinçdışı haldeyken yaptığımız şeyde tarihsel hiçbir şey görmeyiz. Dilimiz öyle sıra dışı şeylerle dolu ki bunlardan bihaberiz, durup düşünmeden kullanırız bu şeyleri. Örneğin, "filanca doktor beni tedavi [*treatment*] ediyor" dediğinizde Latince *trahere* kelimesini kullanırsınız, bu da çekmek [*pull*] demektir. Doktor sizi yeniden-doğuş deliğinden çeker [*pull through*], ve sizi sağlam ve sıhhatli kıldığında "Doktor beni iyileştirdi [*pull through*]" dersiniz. Cornwall'da tarih öncesi bir klinik vardı, ismi Mên-an-Tol[2], dev bir taş levhanın ortasında bir delik vardır, babalar çocuklarını o delikten çekerler [*pull through*] ve hasta insanların bu şekilde deva bulduğu düşünülür. Ben de bizzat delikten geçmiştim. 19. yüzyılda Almanya'da da hasta kişinin yatağının arkasındaki duvara bir delik açma ve hastayı yeniden doğum bahçesine sokup çıkarma adeti varmış.

Hastamız rüyasındaki bir odadan bahsediyor; birçok insan bir araya gelmiş, herkes onun için gelmemiş ama bir aradalar, sanki bir oyun oynamak ya da birlikte yemek yemek için gelmişler, herkes aynı masanın etrafına oturmuş, yüzleri birbirine bakıyor ve aynı şeyi yapıyorlar. Dolayısıyla, bir tiyatrodaki ya da bir restorandaki gibi biz de onla birleşiyoruz, hep birlikte resimlere bakıyoruz. Gölge ona gelip diğer birçok insanla birlikte bir şey yapmasını tembihliyor ki kendinin bu hususi sorununda topluluğu hissetsin. Kendi hususi rahatsızlığından ızdırap çeken ve bundan kendini sorumlu tutan tek kişinin kendi olduğunu düşünen bir insan için bunun ne anlama geldiğini fark edersiniz. Bunun genel bir sorun olduğunu öğrendiğinde rahatlar ve ken-

[2] Polzeath'in çok uzağında olmayan Penzance yakınlarında, 1923 Temmuz ayında Jung burada bir seminer vermişti. Taş aynı zamanda Menetol ismiyle de anılır; bkz. Jaquetta Hawkes, *A Guide to the Prehistoric and Roman Monuments in England and Wales* (1951), s. 169: alıntılayan S. Giedion, *The Beginning of Art* (1962), s. 159-161, taşın resimleri de var.

dini insanlığın kucağına bırakır, birçok insanın aynı tecrübeyi yaşadığını, onlarla konuşabileceğini ve yalnız olmadığını bilir. Öncesinde, sorun hakkında konuşmaya cesareti yoktur, şimdi herkesin anlayacağının farkındadır. Yeni Ahitteki hususi reçete—"Birbirinize hatalarınızı anlatın" ve "Birbirinizin yükünü yüklenin[3]"—burada rüyada sahip olduğumuz aynı psikolojiyi gösterir. Hususi yükümüz olan sorunumuzda komünyon ve dostluğu benimsemeliyiz, rüyanın tembihi böyle.

Her şeyden önce, *jeu de paume* ve *pelota basque* çağrışımları var. Bunlar aynı değildi. *Jeu de paume* Ortaçağda oynanırdı, raket değil avuç içi kullanılırdı; aynı fikir *pelota basque* oyununda var ama top duvara karşı oynanıyor; sonra bir üçüncü tür de kilisede oynandığı haliyle *jeu de paume*, yani papazların birbirlerine top atması şekliyle. Hangi figürleri [*figure*] yaptıklarını bilmiyorum ama hepsi aynı oyunu oynuyordu. Biz de oynuyoruz zaten; *top* oyunu, bizle birlikte bir mecaz [*figure of speech*] haline dönüştü; "topu atmak", "oyun oynamak", "yakalamak" vs. gibi benzetmeleri sıkça kullanıyoruz. Bunların hepsi birlikte oynamak anlamına geliyor; hep birlikte oynuyoruz ve tepki gösterdiğimizde(n) oyuna dahil olup sorumlu ve etkin hale geliyoruz, işte fikir bu.

Sonra burada hususi bir biçim var, sade bir çağrışım, dolayısıyla bunu çok zorlamamalıyız: Duvara karşı oynanan pelota oyununda topu diğer insanlar yakalamaz, oynayan kendi yakalar, bu yüzden burada kendini-yalıtma ya da oto-erotizm unsuru olabilir. Böyle top oynamada, yani bir partnerle değil de duvara karşı, hususi bir anlam vardır. Ancak bu noktayı çok zorlamamalıyız; rüyaları ayrıntısıyla ele almalıyız, tıpkı bir sanat eseri gibi tasavvur etmeliyiz, sanki bir demeç veriyormuş gibi mantık ya da akıl kıstaslarını dayatmamalıyız, gerektiğinde küçük kısıtlamalar da yapmalıyız. Rüyaları üreten şey doğanın yaratıcı gücüdür, dolayısıyla rüyaları yorumlamaya çalışırken doğaya riayet etmeliyiz. Birlikte değil de yalnız oynanan bir oto erotik oyuna burada işaret edebilecek bir ayrıntı olması olgusu, adamın bunu önce tek başına oynayacağı olgusundan ileri gelir. Bazı insanlar dostlarıyla değil de "duvara" konuşur, bazı konuşmacılar az çok oto erotiktir, topluluğa konuşsalar bile kendileriyle konuşurlar.

Rüya sahibi, gölgesinin imasını takip ederse sorununun kolektif bir sorun olduğunu görecek; bu tekil bir bireyin hatası,

[3] Yakup 5:16; Galatyalılar 6:2.

normal mutlu aileler böyle değil diye düşünüp gizlememeli, kendi zamanının ruhuyla genel bir bağlantı içine sokulması gereken bir sorun. Bütün dünyayı sevimli minik evlerde yaşayan sevimli ailelerden ibaret sanıp, onların hep 5 çayı içtiğini, bebek arabalarıyla küçük tatlı çocuklarını gezintilere çıkardıklarını zannedip adamın sorununu genel önyargı şartları dahilinde tartışmamalıyız. Bu manzaranın ardında daima en korkunç şeyler vardır, ben de zaten onla meşgul olmalıyım. İnsanlar tribünlere oynarlar, sanki her şey güllük gülistanlıkmış gibi. Rüyanın bütün bu kısmı, adamın kolektif bir soruna girişeceği ve çözümün de aynı ölçüde kişiyi aşacağı olgusuna dair hazırlar onu: bu bir komünyon olabilir, bir erginleşme olabilir, kilisede gizemli bir oyun, ya da Mitra kültünün merkez simgeciliği gibi bir tür ritüel oyun olabilir. Hatırlayacağınız üzere, bu kült hakkında konuştuğumuz esnada, bilinçdışı tüm mekanda tepki vermeye başlamıştı, ve boğa rüyaları ürünlerini elde etmiştik, bu da bize mevzunun burada bile gerçekte faal olduğunu ve buradaki insanlar için bile genel bir problem teşkil ettiğini göstermişti.

Şimdi, adamın hususi sorununa karşı tamamen farklı bir tutum takınması için onu hazırlayan bu genel açıklamadan sonra, rüya tekrar kişisel hususlara döner, yani çocuğun patolojik durumuna. Çocuğun durumu ürkütücüdür çünkü okült araştırmalar hiçbir yere yönlendirmez; yalnızca, gerçekliğe asla tekabül etmeyen bir yüceltmeye dönük bir girişimdir, bu da çağımızın acil sorunlarından biri. Şimdi bu çocuğu ne yapmalı? Buna kolektif bir sorun demek işin kolayı, *mais il faut cultiver son jardin*[4], kendi sorununa dönmek, kendi çocuğuna dönüp bakmak ve evde sevgili eşinden sıkıldığını gelip kabul etmek gerekir. Demek ki psikolojik açıdan *gölgesini kabullenmesi* gerekir; akılcı koşullara göre yaşamayan bu düşük adamı, doğanın ihtiyaçlarından daha çok haberdar olan ve sıkıldığını kabul etmesi için ona baskı yapan bu ilkel türü ikrar etmesi gerekir. Sonra, gölgesine dair bilgi edinecek, onun doğal olduğunu kabullenecek ve onla el sıkışacak, ve kendi psikolojisi hakkındaki hakikati bir daha asla inkar etmeyecektir. Gölgesinden kaçamayacağı için kendindeki en az zarif yanın bilincine varacaktır. Ardından, gölge, animasından ayrışacak, çünkü gölgenin bilincine vardıkça gölge bilinçdışından çıkar. İşte o zaman gölge ve anima arasında gerçek bir ilişki olabilir, bunun sonucunda da çocuk normalleşecektir.

[4] Voltaire, *Candide* (1759), kapanış kısmı.

Ayrıca gölge ve anima münasip bir ilişkiye sahip olduklarında karısıyla ilişkisinin daha iyi olma ve onla bireysel bir ilişki kurma şansı var. Çünkü gölgesinden haberdar olursa şayet gerçek bir ilişki tesis edebilir. Kendimiz hakkında en şaşırtıcı yanılsamalara kapılırız ve diğer insanların bizi ciddiye aldığını düşünürüz. Yalnızca 1.50 boyunda olmam yanılsamasına kapılmam gibi—çılgınlık bu! İnsanların ahlaklı ve saygıdeğer olduklarına bizi inandırmak istemelerinden daha saçma değil bu. Hayır, bu doğru değil, zaten insanlar gerçek değilse, gerçekten oldukları gibi değilse nasıl gerçek bir ilişki kurarsınız? Bildiğimiz üzere insanlar, saygıdeğer ve ahlaklı olmak yerine yalnızca umutsuz basiretsizlerdir. Böyle bir yaratıkla nasıl bireysel bir ilişki kurabilirsiniz? Deniz tuttuğunda midemiz bulanır. Bir köpekle bireysel bir ilişki kurmayı açık ara tercih ederdim; saygıdeğer bir köpek olduğunu sanmayan bir köpek, kendini kutsal bir köpek, bir tabu köpeği, ya da başka bir köpek olarak görmeyen bir köpek, yalnızca bir köpek. Bazı insanlar var; diğer insanlardan daha iyi oldukları yanılsaması içindeler, farklı olduklarını düşünüyorlar, sanki farklı bir tür kan taşıyorlarmış gibi. Bunların hepsi yanılsama; bu yüzden, böyle insanlarla kişisel bir ilişki kurmak mümkün değil.

Öncelikle, hastamız yanılsamalarından vazgeçmeli, saygıdeğer olmadığını ve sıkıldığını kabul etmeli; ölümüne sıkıldığını *karısına söylemeli* ve "bazen yüceltmesinin çalışmadığını" da kabullenmeli. Eğer karısını tanıyor olsaydı bu daha kolay olurdu. Adamın sadakatsizliği sebebiyle kadın çileden çıkacak ama kendi de gece animus şeytanlarla birlikte basıp gidecektir—fakat adam bunu bilmez. Eğer adam, okuduğu şeylere onun ilgisini çekse kadın muhtemelen şöyle diyecektir, "Yo, böyle zor kitapları okuyamam", adam da onun iyi ve tatlı olduğunu düşünür. Kadının gerçekten olduğu halinden haberdar olsaydı yüceltmesinin olması gerektiği gibi çalışmadığından bahsetmeyi daha kolay görebilirdi.

Şimdi bütün bunları pratiğe dökelim, bu işin başka kısmı.

6. Seminer

12 Aralık 1928

Dr. Jung:

Şimdi bu rüyanın yorumunun önemli bir kısmına geliyoruz, yani sizin eleştirinize ve çağrışımların tarihsel niteliği sorununa. Bu rüya hakkındaki görüşlerimi gayet serbest sunmuştum, ve rüyanın nasıl anlaşılabileceğini görme fırsatını vermiştim size. Hastanın kişisel malzemesinin çoğunu ve rüya atmosferinin tümünü aktarmıştım; bir başka deyişle, bizim şimdiki zihnimizin altını dolduran tarihsel mizacı. Bu mizaç genelde yanlış anlaşılır. "Tarihsel kıyas neden tümüyle işin içine giriyor? Bu aslında alakasız bir konu ve tamamen fanteziden ibaret" der insanlar. Ancak tarihsel kıyas alakasız değil, aksine aşırı önemli, çünkü biz beyaz insanlar, hangi dereceye kadar uzun bir atalar dizisinin varisleri ya da çocukları olduğumuzu bilmiyoruz. Sanki yeni piyasaya çıkmışız gibi davranmayı seviyoruz; güya Tanrı bizi sıfırdan yaratmış, tarihsel önyargımız hiç yokmuş ve zihnimiz doğuştan bir *tabula rasa* imiş gibi. İşte bu, zihinlerimizin hususi bir yansıması; bu özgür olma isteği, bir arka planın sınırlamaması zihinlerimizin bir tür yanılsamasıdır ki tam özgürlük hissine sahip olalım, yoksa tarihsel geçmişin köstek olduğu ve özgür eyleme izin vermediğini düşünürüz, bu da yine psikolojik sebepleri olan bir önyargı.

Bizim şimdiki zihnimiz binlerce belki de milyonlarca yıllık bir işleyişin sonucu. Her cümlede uzun bir tarih var, konuştuğumuz her kelime muazzam bir hikayeye sahip, her metafor tarihsel simgecilikle dolu; eğer bu doğru olmasaydı, hiçbir anlam taşımazlardı. O tarihin tümünü kelimelerimiz taşır, bu tarih bir zamanlar çok canlıydı ki şimdi bile insanlarda mevcut. Her kelimeyle birlikte, bir bakıma, bizimle aynı türden varlıklardaki tarihsel bir tele dokunuruz; bu yüzden, telaffuz ettiğimiz her sözcük, ne zaman aynı dili konuşsak, başka her canlıdaki akordu etkiler. Bazı sesler, yeryüzünün her yerinde geçerlidir; örneğin,

korku ve dehşet sesleri uluslararasıdır. Hayvanlar, tamamen farklı bir türün korku ifadelerini anlayabilirler, çünkü aynı temel tele sahipler.

Dolayısıyla, altta yatan imgelerin atmosferini ve tarihini anlayamazsak bir rüyayı muhtemelen anlayamayız. Rüyalarda kişisel sorunlar vardır; sadece o hususi vaka için önemli oldukları düşünülebilir, ancak yapının derinlerine inildiğinde, söz simgeciliğine inildiğinde, tarihsel katmanlara girilir ve sırf kişisel bir sorun olarak görünen şeyin daha derine gittiği anlaşılır, analist ve onu duyan herkes buna ulaşır. Aynı sorunu atalarımız nasıl ifade etmişse biz de o yola gelmeden edemeyiz, bu da bizi tarihsel malzemeye sevk eder.

Sessiz sakin odanızda uyuyup kendi mahrem rüyanıza daldığınızda sizin hususi rüyanızla piramitler arasında nasıl bir ilişki olabilir? Bunların ikisi kıyaslanmaz gibi görünür. Ancak, rüyanızdaki aynı simgeleri içeren bir Mısır metniyle rüyanız arasında yakın benzerlikler kurabilirsiniz. Ya da E. A. Wallis Budge'ın yazdığı gayet öğretici bir kitapta bazı hiyeroglifl erin bir tercümesini bulup şöyle düşünebilirsiniz: Bu Mısır, bu da benim rüyam, ikisini karşılaştırmak aptalca, ortak hiçbir şey yok. Ancak bu metni üreten katip de bir insandı, birçok açıdan tıpkı size benziyordu; saçı, iki gözü, bir burnu, iki kulağı ve kolu, aynı doğal işlevleri vardı, seviniyor, üzülüyor, seviliyor, doğup ölüyordu, ve bunlar ana özellikleriydi. Rahatsızlıklarımız bile pratikte aynıydı, o arada bazı hastalıklar tükenmiş bazıları türemiş olabilir ama bütüne bakıldığında fark yok. İnsan yaşamının ana özellikleri beş altı bin yıl ya da daha fazla bir süredir aynı kaldı, nihayetsiz uzun bir süre bu. İlkel kabileler, bizimkilerle aynı duygularla harekete geçiyordu. Bir köylünün ufku farklıdır ancak ana özellikler aynıdır, yaşamın temel kavrayışları ve dünya ayrıdır; bizim bilincimiz de en uluslararası dili konuşur. Sanki Zürihlilermiş gibi Somalili zencilerin rüyalarını analiz ettim; tek istisna dil ve imge farklılıklarıydı. İlkelleri timsahlar, yılanlar, boğalar ve gergedanlar kovalarken bizi de trenler ve otomobiller ezer. İkisi de gerçekten aynı sese sahip, bizim modern şehirlerimizin sesi balta girmemiş ormanların sesi gibi. Bankacı derken biz ne ifade ediyorsak Somalili de piton derken onu ifade ediyor. Yüzeydeki dil farklı olabilir fakat altta yatan olgular hep aynıdır. İşte bu sebeple tarihsel benzerlikler kurabiliyoruz; bu zorlama bir iş değil; bu şeyler, düşündüğünüzden ya da sandığınızdan çok daha canlı.

Arkaik Almanca yazılmış eski bir parşömen var; Wotan (Odin) ve Baldur'a bir nida içeriyor; son derece nadir ve kıymetli bir parşömen, zamanla sararmış, Zürih'te bir müzede fanus içinde muhafaza ediliyor. Bunu okuyunca şöyle diyebiliriz, "Ne kadar da uzak bize; sanki aydan gelmiş gibi!" Bütün bunların soyunun kuruduğunu düşünürüz ama Zürih bölgesinde bir köy var, köylüler hâlâ aynı kitapla yaşıyor, sadece Wotan ve Baldur yerine İsa ve havarilerini koymuşlar.[1] Parşömen içinde Ortaçağ psikolojisinden emareler var, fakat temelde aynı kadim şey söz konusu. Şimdi, o ailelerden bir kız ya da bir oğlan analiste gelse ve o kitaptan çıkma eski bir şeyi rüyasında gördüğünü söylese, analist iki şey arasında ilişki kurduğunda insanlar bunun zorlama olduğunu söyleyecektir. Lakin bilmedikleri ya da bilmek istemedikleri şey, eski batıl inançların hâlâ devam ettiğini düşünmekten nefret etmeleri.

Elli tane normal insanı bir araya getirin ve onlara batıl inançlı olup olmadıklarını sorun, olmadıklarına yemin edecekler ama 13 numaralı evde de yaşamayacaklardır. Gulyabanilerden, hayaletlerden, öcülerden korkmadıklarına emindirler ama bunların bahsi geçtiğinde tahtaya vururlar. Üstelik yalnızca eski literatürde bulunabilen fikirler ve fanteziler geliştirirler. Babil'de, Mezopotamya'da, Çin'de, Hindistan'da da aynı malzeme bulunabilir. Bunların hepsi aynı bilinçdışı zihniyetten doğar, akıl-dışı ve ebedi stoktan çıkar, önden işleyen kolektif bilinçdışı iş başındadır, çünkü bu bilinçdışı kendini yüzyıllar içinde tekrarlar, bir tür ebedi, tükenmez bir dil gibidir. Amerika'da analiz ettiğim deli zenciler, karanın da karası zenciler, rüyalarında Yunan mitlerini görüyorlardı, örneğin çark üzerindeki İksion'u.[2] Bunların gayet kopuk olduğunu düşünmek yanılsamadan ibarettir; Yunanistan'da veya başka bir yerde bu simgeleri üretenlerle zenciler aynı tür bilinçdışına sahiptirler. Bilim adamları simgelerin göç ettiğini düşünmeyi severler. Bu doğru değil, simgeler gayet yerlidir. Zü-

[1] İsviçre'de Ortaçağ büyüsünden kalan adetlerin tartışması için bkz. "Flying Saucers" (1958), CW 10, par. 700 vd.

[2] 1912 güz aylarında Jung Amerika'da Fordham Üniversitesinde konferanslar verirken devlet hastanesinde (St. Elizabeths, Washington, D.C) bazı zenci hastaları "analiz etmişti", bkz. *The Freud/Jung Letters*, 1 Kasım 1912. Malzemeye asla açıklık getirmez ama atıf yapar: *Psychological Types* (1921), CW 6, par. 747; "The Tavistock Lectures" (1935), CW 18, par. 81 vd.; ve *Symbols of Transformation* (1952), CW 5, par. 154.

rih'te hizmetçi bir kız, eski bir Babil simgesini üretebilir. Bu eski halkların bizden farkı yoktu; anatomik yapıları bile aynıydı; günümüzde Zürih'te bir tramvayda neandertal birine rastlayabilirsiniz. İnsanlarda gerçek anatomik farkları görmek için elli altmış bin yıl geriye gitmemiz gerek. Bütün bunların hepsini açıklama ihtiyacı duydum çünkü *jeu de paume* ve boğa güreşlerinden neden bu kadar çok bahsettiğimi bazılarınızın anlamadığını hissettim. Bunun sebebi tarihsel benzerlikler.

Soru: Sanırım 1925 tarihli Zürih seminerinde animanın çocuğu olduğunda öldüğünü söylemiştiniz.

Dr. Jung: Bu sadece bir metafordu. Sanki bilinçdışındaki bir kişileştirme belirli içerikler vasıtasıyla hayat kazanmış gibi, ve kişileştirmedeki o içerikler tükendiğinde o zaman o hususi kişileştirme de çöker. Tıpkı bir hayalete doğru isim verildiğinde çökmesi gibi.

Soru: Sonne Otelinde[3] çocuğun hastalığını tartışmıştık. Hastalık kronik miydi akut muydu?

Dr. Jung: Cevabı rüya verir. Hatırladığınız üzere, bu çocuğun hastalığıyla ilgili çağrışım, rüya sahibinin kız kardeşinin dizanteri yüzünden bir çocuğunu kaybetmiş olmasıydı. Bu çağrışıma göre, kız kardeşin gerçek çocuğu gibi rüyadaki çocuğun da hasta olduğunu varsayabiliriz. Burada daima bir benzerlik var; rüya sahibi, bilinçdışı fikrini genelde gerçek yaşamdaki ya da tecrübedeki duruma göre ifade eder, köpeğin rüyasında kemik görmesi ya da balığın balık görmesi gibi. Bu yüzden, mesleğini bilmediğiniz bir insanı analiz ettiğinizde, eğer rüyasında et, eklemler vs. görüyorsa onun bir kasap ya da bir cerrah ya da bir anatomi hocası olduğunu varsayabilirsiniz. Bu çocukla ilgili çok yakın bir çağrışım olduğuna göre hastalık kaptığını ve ille de doğuştan hasta olmadığını varsaymalıyız. Çocuk, hastanın okült araştırmalara yeni ilgisinin simgesel ifadesidir, bu da illa yanlış bir şey değil. Tümüyle tutuma bağlıdır. Okült sahayı yanlış bir tutumla incelerseniz hastalık kapabilirsiniz, çünkü bütün bu alan metafizik tuzaklarla doludur, bu tuzaklara düşebilirsiniz, kuyularda yitip gidebilirsiniz; astrolog, teozof ya da kara büyücü olabilirsiniz. Bu adam, bir teozof olma tehlikesi içindeydi. Hastalığın süresi hakkında rüyada doğrudan bir şey söylenmez, ama

[3] Küsnacht'ta, Jung'un evinin yanındaki küçük otel, hastaları ve öğrencileri sık uğrarlardı oraya.

benzerlikten hareketle hastalığın gayet kısa sürdüğü ve okült araştırmaların çocuğa çok sıkıntı yaratmadığı sonucuna varabiliriz. Muhtemelen hazımsızlıktan gelen akut bir rahatsızlık bu. Bir süre sonra "özellikle boş" hissettiğini ve kitapları bir kenara bıraktığını söyledi, "Gına gelmişti artık."

Soru: Anima ve animus hakkında kafamda yeterince net olmayan bir şey var. Birey ve gölge dünyası arasında bir aracı değil mi animus? Ben, ham maddesini animus aracılığıyla almıyor mu? Faust, bir animus değil mi?

Dr. Jung: Goethe'yi insan olarak ele alırsak o zaman bir kısım Faust olur diğer kısım da şeytan, tipik gölge. Faust, Goethe'nin bilinçli özleminin büyük, kahramanca, ideal kişileştirmesi olacaktır, Mephistopheles de mahzurlarının ve noksanlıklarının kişileştirmesi, aklının negatifliği, karanlık kısım, gölge olacaktır. Fakat bunun anima ve animus ile ilgisi yok. Ama Goethe'yi rüyanızda görürseniz, bir animus figürü olarak işler, sizin içinizdeki bilinçdışı Dr. Goethe'nin kişileşmesidir. İki deniz arasındaki bir dağ üzerinde bir kadının resmiyle durumu ifade edebilirsiniz, dağın bir yanı aydınlık bir yanı karanlıktır, karanlık kısımdan da büyük bir figür belli belirsiz görünür: Goethe. İşte bu sizin muhayyilenize belirme şekli. Ama şimdi diyagramımıza (s. 80) geri dönelim. Birey, kişiliğin merkezi olacaktır. Biz de Goethe'yi karanlık bilinçdışı taraftaki küçük daire ile temsil ederiz. Gölge dünyasının orada o adam ne yapıyor? O adam, bilinçdışından bir mesaj getiren ya da bilinçdışına bir niyet taşıyan psikolojik bir işlevdir. Ona sorabilirsiniz, o sizi bilgilendirir, ya da ona bir şey söyleyebilirsiniz. Bir tür insan figürü aslında, aracı ya da elçi olma amacında, ki bu da kişiliğin bir işlevi.

Dairenin diğer yarısında başka bir figür belirir. Bu sizdeki persona ya da maskedir, dünyaya görünmek istediğiniz biçim ya da dünyanın sizi gösterdiği biçim. Persona size bilgi de verir. Bu sabah buraya seminer için meslek cübbemi giyip geldim. Bu cüppe içinde karşınızda beliriyorum, sizi az çok tatmin edebilirim, orası bana kalmış: Ben kısmen sizin benden beklediğiniz ya da umduğunuz şeyi yapıyorum, kısmen de istemediğiniz ve hoşlanmadığınız şeyleri—karar benim.

Kişisel bilinçdışı bir içerikler katmanıdır ve bu katman pek tabii bilinçli de olabilir; kişisel bilinçdışı sahibi olmak tam manasıyla fazlalıktır, ihmal edilebilir. İnsanlar, doğal olgulardan bihaber kalmamalı; açlıktan, cinsel sorundan, bazı insanlarla bazı

ilişkilerden vs. bihaber kalmak son derece anlamsız. Bütün bunlar bilinçli olmalı. Hiç kimse, başkalarından farklı olduğunu hayal etmemeli, ya da kusursuz ahlaka ya da estetiğe ya da başka bir yanılsamaya sahip olduğunu. Böyle insanlarda pek tabii kişiyi aşan bilinçdışını fark etme kabiliyeti yoktur, çünkü daima karanlıktalar ve bu yüzden bundan asla haberdar olamıyorlar, ta ki kişisel bilinçdışı kaybolana kadar, yani kendileri veya dünya hakkında yanlış teorileri, beklentileri, yanılsamaları muhafaza ettikleri sürece. Alevlerde yanmadan, ateşlerde pişmeden kimse Gökteki Krallığa yaklaşamaz. Kolektif bilinçdışı, nesnelerdeki bilinmeyen şeydir.

Herhangi bir psikolojik kıstasa sahip olmayanlar daima aynı kaldıklarını sanırlar, ama bu sadece bir roldür. Bireyde gördüğümüz şey personadır. Burada hepimiz kabuğuz, sadece yüzeyiz, içeride ne olduğuna dair çok müphem bir bilgimiz var. Küçük görevlerini yerine getiren çoğu insan, maskeleri olduğuna inanır, ve bu yüzden nevrotik olurlar. Tam manasıyla yaptığım şey olduğuma inanmam gerekseydi korkunç bir hata olurdu bu, o adamla çelişirdim. Şimdilik sadece sizi memnun etmek için rolümü oynuyorum dediğimde her şey yolunda. Şimdilik sadece Sezar'ı oynadığımı bilmeliyim; sonrasında küçülüp, sıradanlaşacağım, bir hiç olacağım. Dolayısıyla, bu kişisel kabuk, istendiği vakit kuşanılabilecek basmakalıp bir işlevdir. Sabah kalkıp "Kral benim!" diyebilirim, gece de "Lanet olsun, her şey ne kadar anlamsız" diyebilirim. İnsanlar kabuklarıyla özdeş olurlarsa, sadece hayat hikayelerini yaşarlar ve onlarda ölümsüz hiçbir şey bulamazsınız; nevrotik olurlar ve şeytanlar onlara dadanır. Wagner büyük bir sanatçı, büyük bir yaratımcıydı, o çarmığa muhlanmıştı. Arkadaşlarını davet ettiğinde şişelerini getirmek zorunda kalırlardı; o da Viyana'daki bir hanıma pembe ipek sabahlıklar hakkında mektuplar yazmak zorunda kalırdı. Bu persona gayet çekici bir şey olabilir; eğer kişi, çekici bir persona sahibi olma fırsatı bulursa mutlaka onla özdeşleşecek ve o olduğuna inanacaktır, sonra da onun kurbanı olacaktır. Rüyalar genelde personayı en sevimsiz nesne olarak kişileştirirler. Göründüğüm şey olduğumu hayal edersem, personamı simgeleyen zavallı bir korkuluğu rüyamda görürdüm. Çünkü sadece bu figür içinde ve ilişkilerimiz dahilinde yaşamıyoruz; yerken, uyurken, giyinirken, yıkanırken vs. de her tür sıradan şekilde yaşıyoruz. Wagner gece gündüz büyük besteci değildi; doğal işlevleriyle meşgulken on-

ları genel insani şekilde icra ederdi, sıra dışı bir yol seçmezdi; yoksa diğer türlü, bir sapkınlık ve tamamen yanlışlık olurdu. Dolayısıyla, personaları ile özdeşleşmiş kişiler, ekranın ardında, telafi adına muazzam şeyler yapmaya zorlanırlar, ne de olsa düşük tanrılara da hürmet etmek gerek.

Personanın karşıtı anima ve animustur. Karanlık bir yanımız olduğunu görmek aşırı zordur. Pek tabii bu sadece bir şema; metafor ve mecazdan ibaret; herhangi bir faaliyet icra etmek için bilinçli dünyaya döndüğünüzde bunu persona maskesi vasıtasıyla yapacağınızı, yaşam boyunca acı içinde inşa ettiğiniz uyarlama sistemi vasıtasıyla yapacağınızı ifade etmek içindir. Ayrıca, sonrasında bu dünyadan çekildiğinizde içinize dönersiniz ve kendi başınıza olduğunuzu düşünürsünüz ama Doğu şöyle der, "Kalbinde yaşayan ve her şeyi gören ihtiyarı unutuyorsun." Ardından, yalnızken, hayati noktaya varırsınız, yani kişisel bilinçdışınıza. Dışa dönükler yani personaları ile özdeşleşmiş herkes, yalnız olmaktan nefret eder çünkü kendilerini görmeye başlarlar. Bizim kendi toplumumuz daima en kötüsüdür: Kendimizle baş başa olduğumuzda her şey çok tatsız olur. Çok fazla kişisel bilinçdışı olduğunda kolektif aşırı yüklenir; bizim farkında olmamız gereken şeyler sanki kolektif bilinçdışına itilir ve onun esrarengiz nitelikleri yükselir. Bir tür korku ve panik oluşur, kolektif bilinçdışının tipik özelliğidir bu; tıpkı çalılık korkusu gibi, bir çalılıkta yalnız olduğunuzda sizi belirli bir tür korku ele geçirir. Çalılıkta yitip gitmeye dair özgün bir histir bu—hayal edebileceğiniz en korkunç şey, insanlar çabucak delirirler—ya da her yandan size bakıldığı duygusu semptomu geliştirebilirsiniz, her yerden size bakan gözler vardır, sizin görmediğiniz gözler. Bir keresinde Afrika'da bir çalılıkta yarım saat boyunca küçük bir daire içinde dolanıp durdum ki beni izlediğini hissettiğim gözlere sırtımı dönmüş olmayayım, ve evet oradalardı, belki de bir leoparın gözleri. Kendinizle baş başa kaldığınızda—ebediyen yalnız olduğunuzda—kendinize dönmeye zorlanırsınız ve arka planınızı bilmeye mahkum olursunuz. Kişisel bilinçdışı arttıkça kolektif bilinçdışı da kendisini size daha fazla dayatır. Kişisel bilinçdışı düzene girdiğinde belirli bir baskı kalmaz, dehşete düşmezsiniz; yalnız kalırsınız, okursunuz, yürürsünüz, sigara içersiniz, hiçbir şey olmaz, her şey düzenlidir, dünyayla uyum içindesinizdir.

Fakat bilinçteki bazı yanlış tutumlar sebebiyle kolektif bilinç-

dışında hâlâ bazı bağımsız faaliyetler olabilir. Estetik ya da ahlaki kişisel noksanlıklarınızdan haberdarsınızdır ama bilinçli tutumunuz yanılıyor olabilir. Örneğin, yeterince güvenilir olmadığınızı bilebilirsiniz ve şöyle düşünürsünüz, "Güvenilmez olmamalıyım, bunu yadsımalıyım, ıslah edilmiş bir duruma sıçramalıyım, bugünden itibaren güvenilir olmalıyım, bunu bir daha yapmamalıyım, şu an ıslah edildim." Fakat işe yaramaz ve sonraki gün aynı eski şeyleri yaparsınız. Hıristiyanlıktaki tipik kaidedir bu: Bugünden itibaren bunu asla bir daha yapmamalıyım.

Yaşlı bir Kilise Rahibinin canı acayip sıkılmıştı, çünkü bazı mübarek adamlar vaftiz ve ıslah edildikten sonra bile günah işlemişlerdi. Vaftizin doğru yapılmadığı sonucuna vardı, ritüelle ilgili yanlış gitmiş bir şey olmalıydı, ve bu sebeple günah işlemiş insanların bir kez daha vaftiz edilmesi ve ikinci kez ahlaken temizlenmesi gerekirdi. Ama yine bazı şeytanlar günah işlediler. Sonra onlardan umudu kesti, bunların yitik ruhlar olduğu sonucuna vardı, cehennemliklerdi. Büyük bir sıçrayışla gökler alemine adım atmanın Hıristiyanlıktaki fikri budur. Bu doğru *değil*; ani reform fikri yanlıştır. Bir anda günahlarınızdan kurtulup yüklerinizi bir kenara bırakamazsınız. Böyle düşünmek yanlış.

Günahın bütün anlamı sizin onu taşımanızdır. Onu bir kenara atabilirseniz bir günah ne işe yarar? Bir günahınızdan baştan aşağı haberdarsanız, onu taşımalısınız, onla yaşamalısınız, o sizsiniz. Yoksa kardeşinizi, gölgenizi inkar edersiniz, içinizdeki kusurlu varlıktır o, sizi izler, ve heves etmediğiniz, yapmaktan çekindiğiniz ya da uygun görmediğiniz her şeyi yapar. Günah işler ve bu yoldaş yadsınırsa kolektif bilinçdışına itilir ve orada sıkıntıya sebep olur. Doğaya karşı olduğu için gölgenizle temas halinde olmalısınız, şöyle demelisiniz, "Evet, sen benim kardeşimsin, seni kabul etmeliyim." Kendinize karşı kibar olmalısınız ve kardeşinize "Senle bir ilgim yok[4]" dememelisiniz. Gölgeyi reddetmek bir hatadır. Eğer reddederseniz kolektif bilinçdışından bir tepki bir tür kişileştirme şeklinde karanlığın içinden belirecektir. Dindar insan kendine "hayır, bu değil" der ve gölgeyi bir tarafa atar, gayet memnun olur. Sonra birden muayyen suretler, cinsel fanteziler, yarıktan zihnine çıkmaya başlar; ne kadar dindar olursa o kadar çok şeytani şey gelir başına. Padovalı Antonio gibi olur, ve böyle dindar bir adamın zihninde korkunç görüler

[4] Karş. Matta 5:22.

vuku bulur. Belki zihnine bir kadın gelir; işte çıkıp gelen animadır, korkunç doğallığıyla genelde çıplak bir kadındır. Bir tabuyu yıkan doğadır bu, kolektif bilinçdışının intikamıdır. Kolektif bilinçdışı gerçektir, dolayısıyla bir anima ya da animus çıktığında gerçektir. Herkes, başka biri için kolektif bilinçdışı olabilir, yarıktan çıkıp gelebilirlerse insanlar da şeytanların davranacağı gibi davranacaktır, "Homo homini lupus[5]", insan insanın kurdudur, kurt adam fikri bu.

Yalnız olduğunuzu ve canınız ne isterse yapabileceğinizi düşündüğünüzde bile gölgenizi yadsırsanız daima var olan zihinden, içinizdeki bir milyon yıllık insandan bir tepki gelecektir.[6] Asla yalnız değilsiniz çünkü yüzyılların gözleri sizi izler; Yaşlı İnsanın huzurunda olduğunuzu hissedersiniz, ve yüzyıllara karşı tarihsel sorumluluklarınızı fark edersiniz. Çağlar süren bir plana karşı bir şey yaptığınızda ebedi yasalara ve ortalama hakikate karşı günah işlemiş olursunuz ve bu uygun olmaz. Bu tıpkı sindirim organlarınız için uygun olmayan bir şeyi yemişsiniz gibi olur. Bu yüzden, canınızın istediği şeyi yapamazsınız, düşünemezsiniz, yoksa milyonlarca yıllık geçmişi olan bir farkındalığı incitirsiniz; kestirme bir yoldan tepki alırsınız. Tepki vermenin birçok yolu vardır, doğrudan etkiyi belki hissetmezsiniz, ama bilinçdışından daha fazla haberdar oldukça, kanuna riayet etme sezginiz daha çok gelişir, izlememeniz gereken hatta temas ettiğinizde daha fazla hassas olursunuz. Yasayı çiğnediğinizde ya doğrudan ya da dolaylı bir tepki alırsınız; yanlış olanı yapmışsanız, kendiniz aracılığıyla çok güçlü bir tepkiyle karşılaşabilirsiniz, ya da yalnızca sürçebilir veya tökezleyebilirsiniz. Bunun sadece bir rastlantı olduğunu düşünürsünüz, çünkü yanlış yaptığınız şeyi ya da yanlış düşündüğünüz zamanı hatırlamazsınız.

Bu kısmı basit, ama çok daha karmaşık bir yol var; bir tepki size dostlarınız aracılığıyla veya çevrenizdeki dalgalar vasıtasıyla erişebilir. Tepki sadece içinizde değildir, tüm grubunuzdadır. Siz tepki göstermeyebilirsiniz ama yakınınızdaki veya yakın çevrenizdeki biri, sevdiğiniz biri, belki de çocuklarınız, tepki verir; ama bunu sizin hakkınızı teslim etmek için yapmışlardır, çünkü siz yasayı çiğnemişsinizdir. Ya da şaşırtıcı durumlar intikamın yerine geçebilir. Çünkü kolektif bilinçdışı kafanızdaki psikolojik

[5] Karş. Plautus, *Asinaria*, 495.

[6] Karş. "The 2,000,000-Year-Old Man" (1936), *C. G. Jung Speaking*, s. 88 vd.

bir işlev değildir, bizzat nesnenin gölge yanıdır. Bizim bilinçli kişiliğimiz görünür dünyanın bir parçası olduğundan bizim gölge yanımız da kolektif bilinçdışında bir bünyedir, şeylerdeki bilinmeyendir. Bu yüzden, imkanı olan her şey sizi gölge vasıtasıyla yakalar. Tepkilerin hepsi size psikolojik etkiler formunda erişmez, başka insanların ya da durumların bariz eylemleriyle de erişir.

Bu durumların ne ölçüde birlikte takıldığı bir hipotezdir ancak tüm zamanların batıl inançları bu hipotezi iddia eder—biri kesin yanlış bir şey yaptı, yoksa böyle bir şey vuku bulmayacaktı. Uğursuz bir durum varsa bir yerde yanlış giden bir şey olduğunu varsaymakta mutlaka haklısınızdır. Örneğin, denizde bir fırtınada, gemide kötü bir adam olduğu düşünülür, genel zihniyet bir kötü adamı suçlar. Tıpkı şöyle demem gibi, "Bu kimyasal ilaç işe yaramayacak, ama şu yudumu al, iyi olacaksın," nihayetinde işe yarar. Eğer gemi batıyorsa musibet getiren insanı aramak en eski tarz batıl inanç gibi görünebilir, ancak işler kötü gidiyorsa birinin sınırı geçtiğini düşünmek bilgeliktir; çünkü bilinçdışına uyar ve psikolojimizle sindirimimizin pürüzsüz işlemesini sağlar. Nedenini söyleyemeyiz, İhtiyar Adama uyacak şekilde düşünmenin bilgece olduğu sadece bir olgudur; diğer türlü yapmak size ve akılcılığınıza uyabilir fakat bu dünya dışından bir şey getirir.

Habis Tutku Ruhu hakkında hem güzel hem utandırıcı bir Yahudi efsanesi var.[7] Çok dindar ve bilge bir ihtiyar varmış, çok iyi biri olduğundan Tanrı onu çok severmiş, hayat hakkında çok düşünmüş ve anlamış ki insandaki bütün kötülükler bir tutku ruhundan geliyor. Tanrı huzurunda başını secdeye koymuş, dünyadaki habis tutku ruhunu söküp atması için ona yalvarmış, çok dindar bir ihtiyar olduğu için Tanrı razı gelmiş. Her zaman olduğu gibi, büyük bir iş başardığı için ihtiyar çok mutlu olmuş, ve o gece, alışıldığı üzere güllerin kokusunun keyfini çıkarmak için güzel gül bahçesine gitmiş. Bahçe her zamanki gibi görünüyormuş, ama yanlış giden bir şey varmış, koku aynı değilmiş, bir şey eksikmiş, bir madde noksanmış, tıpkı tuzsuz bir ekmek gibi.

[7] Gershom Scholem'e göre, bu efsanenin dayandığı fikir Talmut'ta Yoma 69b'de bulunabilir, orada anlatılana göre bir zamanlar İsrail'de "kötü güdü"den (cinsel dürtü) kurtulmak istemişler ama üç gün sonra İsrail topraklarının hiçbir yerinde taze yumurta bulunamamış. Scholem'in yorumuna göre Jung'un genişletilmiş fikrinin kaynağı belki de kendinin bilmediği bir Yahudi-Arap halk hikayesi olabilir (kişisel iletişim).

Yorgun olabileceğini düşünmüş, altın kasesini almış ve yıllanmış harika şarabından biraz doldurmuş, mahzeninde bu şarap hiç fos çıkmazmış ama bu sefer tadı yavanmış. Sonra, bu bilge ihtiyarın hareminde çok güzel bir genç hanım varmış, son imtihanı da bu olmuş, onu öptüğünde tıpkı şarap ve koku gibi o da yavanmış. Ardından yine dama çıkmış, Tanrıya nedametini bildirmiş, habis tutku ruhunu kaldırmasını istemekle büyük bir hata yapmış olmaktan korktuğunu söylemiş ve ona yalvarmış, "Habis Tutku Ruhunu tekrar gönderemez misin?" Çok dindar bir adam olduğundan Tanrı dileğini yerine getirmiş. Sonra her şeyi baştan denemiş, ve fevkalade biçimde hiçbir şey yavan değilmiş, güllerin mükemmel kokusu, şarabın harika tadı varmış, karısının öpücüğü de hiç olmadığı kadar tatlıymış.

Makul olsun ya da olmasın, ihtiyarın ebedi yasalarına riayet etmediğinizde dünyadan bir şeyi çıkardığınızı hikaye size söylüyor olmalı. Dünya ve var oluşumuz mutlak akıl dışıdır, ve makul olması gerektiğini asla ispatlayamazsınız. Hesaba katmamız gereken bazı rasyonel tasavvurlar olduğunu düşünmekte son derece haklısınız; Alpler Avrupa'nın merkezindedir ve bizim bu olguyu hesaba katmamız gerek, çünkü yolumuzu keserler, tünel yapmamız icap eder. Bizim psikolojimiz de bazı akıl dışı yasalara tabiidir, bizim psikolojik kıtamızın merkezindeki Alplerdir onlar ve biz bu olguya dikkat kesilmek zorundayız. Yoksa habis ruh dünyası yiter. Bazı akıl dışı olgulara razı gelmemiz bilgeliktir ve hayati önem taşır. Genelde psikolojik hakikat için kıstas, düşündüğümüz şeyi İhtiyara havale etmektir; eğer o onaylarsa muhtemelen doğru yoldayız ve hakikatten çok uzak değiliz demektir. Ama eğer İhtiyar onaylamazsa yoldan saptığımızı ve büyük risk aldığımızı öğreniriz. Deneye tabi tutabiliriz, bunu yapmanın mahzuru yok, emeklemek istiyorsanız, buyurun!

Soru: Anima, bilinçdışına döndüğünde ne olur?

Dr. Jung: Anima, bir filtre gibi işler, bazı etkilere maruz kaldığı gibi bazı etkilere maruz bırakır. Persona vasıtasıyla bazı etkilere maruz kalırız, başka insanlar üzerinde de bazı etkiler üretiriz, anima ile de aynı şeyin olduğunu varsayabiliriz. Bu açıklama için özellikle deneysel olan bazı sebepler var. Çoğu insanın farkında olmadığı şeyi anima bilir. Rider Haggard'ın *Kadın*[8] adlı romanın-

[8] Jung, H. Rider Haggard'ın *Kadın* (1887) adlı romanında hikayeye ismini veren figürü sık sık anima örneği olarak anar. İlk atıf da "Mind and Earth" (1927, CW 10, par. 75) metninin asıl halinde görülür.

da, Kadının Leo ve Holly'ye, adama ve gölgesine, aktardığı bütün sırları animanın kolektif bilinçdışından nasıl bildiğini görürsünüz. Kitabın birinci kısmında Kadının gizli dünyası üzerinde nasıl çalıştığına tanık oluruz; ikinci kısımda İsis daima arkadan belli belirsiz görünür. İsis'in rahibesi olarak onun kulağına sahip olduğu için İsis'i etkilemiş ya da ondan etkilenmiş olabilir. Animanın bizi psikolojimiz dahilinde etkileyebileceği psikolojik bir olgudur, tıpkı Meryem Anaya yakardığımız gibi ya da azizlerden şefaat dilediğimiz gibi. Tanrı yolunda azizler yardımcı anima figürlerdir, insanların hususi rahatsızlıklarına veya kötülüklerine karşı bir ihtiyaç durumunda yardım ederler. İşte anima, İsis ile romandaki adam arasında bir tür şefaatçidir.

İçerideki hususi bir duygu tepkisi mahiyetinde animayı anladığınızda kendi psikolojinizde de benzer bir şey görürsünüz. Dünya tarafında bıktığınızı ve kendinizi bu düzene soktuğunuzu düşünün; diğer tarafa sokulur ve yanaşırsınız; o zaman içeride hususi bir duygu tepkisi alırsınız, işte o animadır. Kadim bir Çin metni der ki bir adam sabah ağır uyandığında ve yataktan çıkamadığında, bu onun feminen ruhu, yani animasıdır. Hususi bir ruh halidir, onda etki yapar, karanlık yanında, yani bilinçdışında etkisini gösterir. Bu ruh halinin sonuçları bunu ispatlar. Diyelim ki bu sabah kolektif bilinçdışına çıktım, sonra 365 adım atıp eşiğe vardım ve evime yani bilincime girdim, orada maskemi bulurum, Dr. Jung, hazır ve nazır, tıpkı Madame Tussauds[9] gibi. Eğer kolektif bilinçdışından çok tatsız bir şey aldıysam, lanet eder ve çok kötü bir ruh halini beraberimde getiririm. Sonra sizi kötü ruh haliyle etkilerim, ardından siz de beni etkilersiniz, peşinden bırakırım ve ruh halimle kolektif bilinçdışını etkilemeye giderim. Sonra o da hususi bir imgeler dizisiyle tepki verir, yaratıcı fantezinize oynama imkanı verirseniz bunu mutlaka alırsınız. Bir gece sahnesi yaratabilir, vahşi, devasa, fırtınalı bir deniz, tıpkı bir şairin yaratacağı gibi. Bu imgeler çok spesifik olabilir, ve kendinizi sahneye koyarsanız çok ileri gidebilir: Şimdi ben neredeyim, ne haldeyim? O denizin ortasında dalgaların alabora ettiği bir kayığın içinde görebilirsiniz kendinizi, sonra bilinçdışının etkisini alırsınız ve diğer resimleri fark edersiniz.

Bu fantezilerden hareketle ruh halinizin kolektif bilinçdışında ne ürettiğini görebilirsiniz; kolektif bilinçdışının yapısı ve bütün

[9] Londra'daki ünlü bal mumu müzesi.

bu şeyin nasıl işlediği hakkında çok şey söylerler. Bilinçli zihninizin arka planı üzerindeki ruh halinizin etkisini size geri dönen etkilerle incelersiniz, personanızın dış dünya üzerindeki etkisini de kalabalığın tepkisinde görürsünüz. Başkalarının tepkisi sonrası kendi hakkında bazı şeyler öğrenen birçok kişi vardır, biri çıkıp onu alnının ortasından vurur. Adamın biri gelip bana acı acı dert yandı "Filanca şöyle şöyle dedi", aslında adam bu cevabı sunan bir şey de söyledi, bu sonucu üretmek için ne yaptığını sorarak cevap anlaşılabilir. İnsanlar, personalarının gerçekte ne olduğunu bilmek için sonuçları görmeliler. Animanın ne olduğunu bilmek istiyorsanız, işte yol bu: Bir ruh halinin içeriklerine erişin ve bilinçdışından gelen resimleri görün. Bazı ruh halleri gerçek ve zorunludur. Ama eğer anlaşılmaz, ve çok güçlü ve akıl dışıysalar (Bir İskoç şöyle der, "Mavi bir gökten bir gölge düşüyor üzerime.") demek ki bazı bilinçdışı içerikleri kümelenmiş; ayrıca, bu ruh haline fanteziyle dalarsanız kolektif bilinçdışı bir dizi özgün resimler ya da imgeler üretir, bu da sizin içinde bulunduğunuz durumu açıklar. Kolektif bilinçdışındaki bu süreç için bazı Doğu dinleri, dini ritüellerde canlı şey yerine geçecek bir ikame ayarlamaya çalışır.

Kış Dönemi
2. Kısım: Ocak / Mart 1929

1. Seminer
23 Ocak 1929

Dr. Jung:

Geçen seminer başladığımız rüya dizilerine devam edeceğiz, çünkü aynı hastanın rüyalar dizisini izlersek şayet rüyaların analizinin nasıl yapılacağına dair daha iyi bir izlenim edinirsiniz.

Devam etmeden önce şunu belirteyim: Konuşmamız gereken analiz hakkında bazı önyargılar oluştuğunu fark ettim. Dikkate alınması gereken en önemli şeylerden biri bireyin yaşıdır; bu, analiz esnasında tutumumuzda dev bir fark yaratır. Yaşamın sonraki kısmında önemli olan her şey, önceki kısmında tamamen yadsınabilir. Dikkat etmemiz gereken sonraki şey de bireyin yaşama uyum sağlayıp sağlamadığı, standart yaşam seviyesinin altında mı üstünde mi olduğu ve makul beklentileri yerine getirip getirmediği olmalıdır. İnsan 40 yaşında kök salmalı, bir pozisyona, bir aileye, vs. sahip olmalı, psikolojik açıdan serseri olmamalı. 40 yaşına gelip bir amaç edinmemiş, evlenmemiş, yaşamı tesis etmemiş insanlar, göçebe psikolojisine sahiptir, sahipsiz topraklardadır. Böyle insanlar, evlerini ve ailelerini sebatla tesis edenlere nispetle farklı bir amaca sahiptir, çünkü görev hâlâ tamamlanmayı bekler. Sorulacak soru şu: Birey normal biçimde uyum sağlamış mı sağlamamış mı? Gençler uyum sağlamaz çünkü çok gençler, başkaları da farklı nedenlerle uyum sağlamaz; çünkü engellerle ve dirençlerle karşılaşmışlardır, ya da gereken fırsatı bulamamışlardır. Bir durumda değişmesi gereken şeyler diğer durumda değişmemeli. Makul yollarla uyum sağlayamamış kişi için bazı fantezi formları en zararlı zehir olabilir. Ancak, çevresine sıkı sıkıya kök salmış, hatta mahkum olmuş birinde muhayyile tohumları bulduğunuzda en kıymetli malzeme olarak muamele görmeli, bunlar mücevherdir ya da özgürleşme tohumlarıdır, çünkü bu malzeme sayesinde özgürlüğüne kavuşabilir. Bütün genç insanlar fantezilere sahiptir ama bunlar farklı yorumlanmalı. Bunlar genelde güzeldir, ama çoğu zaman negatif bir öneme

sahiptir, ve eğer genç insanlar dikkatlice ele alınmazsa fantezilerine saplanabilirler. Simgecilik kapısını açarsanız onlara, gerçek yaşam yerine orada yaşayabilirler.

Birkaç gün önce beni görmeye gelen genç bir kız nişanlıydı, evleneceği adamı seviyordu, tabii adam da onu. Dört yıldır, haftada beş gün, analize geliyormuş, senede sadece üç hafta ara veriyormuş. Neden evlenmediğini sordum. Önce analizi bitirmesi gerektiğini söyledi, bu bir yükümlülükmüş ve evvela bundan kurtulmak gerekiyormuş. "Analiz yükümlülüğün olduğunu kim söyledi sana? Senin yükümlülüğün yaşama karşı!" dedim ona. Bu kız, analizin bir kurbanıydı. Doktoru da saplanıp kalmıştı. Kızın fantezilerinde yaşadığı bir durum bu, ama diğer tarafta yaşam da onu bekliyor. Kızı animusu yakalamış. Aptalca bir şey yapsa bile onu yaşamın içine iteklemiyor. Bu haliyle sonuç da karmaşa ve hiçlik oluyor. Analisti bir teoriyi takip ediyor, kız da yaşamak yerine analiz vazifesini yerine getiriyor. Yaşamın ikinci aşamasındaki bir kadın olsaydı, tedavi tamamen farklı olacaktı, yani bireyi inşa etme amacında olacaktı. Bu doktorun gerekçelerini sorgulamıyorum, ama ben aksine hastalarımı tedavi ederken kaba olurum. Onları haftada sadece iki ya da üç defa görürüm, ve sene boyunca beş ay ara veririm.

İzlediğimiz vakayı hemen özetleyeyim. Hastamız 47 yaşında, nevrotik değil, büyük bir tüccar, klasik bir dürüst adam, yüksek derecede entelektüel ve kültürlü. Evli ve çocuklu. Sorun şu ki çok fazla uyumlu, çevresine tamamen zincirlenmiş durumda, dünyasına karşı yükümlü. Özgürlüğünü kaybetmiş. Bu sebeple, onun durumunda, bir muhayyile izi görüldüğünde el üstünde tutulması gerekir. "Gerçekçi" olmak için bütün yaratıcı muhayyilesini kaybetmiştir, bu sebeple, onun durumundaki fanteziler aşırı değerlidir. Sorunu gayet narin. Bilinçli halde, sorunun ne olduğunu göremiyor. Kadınlarla bazı erotik maceraları olmuş ama pek tatminkar değilmiş; sonra yavaş yavaş yaşama karşı daha fazla şey olması gerektiğini hissedip keşfetmiş. Teozofi okumaya başlamış, biraz psikanaliz okumuşluğu da varmış, sonra bana geldi ki ona yardım edebileyim, iki yıl boyunca ara ara gördüm onu. İlk rüyasının analizinden itibaren genelde yaşamdan ve özelde karısından felaket sıkıldığını keşfetti. İkinci rüya dört gün sonraydı ve ilk rüyanın bilgisi temelinde görülmüştü.

Rüya [2] şöyle, "Karım bana gelip genç ve fakir bir kadını ziyarete gitmemizi istiyor, kadın terziymiş. Sağlıksız bir hücrede

yaşayıp çalışıyormuş. Verem ona çok çektiriyormuş. Oraya gidip kıza içeride çalışmaması gerektiğini, açıkta çalışması gerektiğini söylüyorum. Benim bahçemde çalışabilirsin diyorum, ama makinesi olmadığını söylüyor. Karının makinesini alabilirsin diyorum ona."

Rüya sahibinde rüyanın önemli bir kısmını unuttuğu izlenimi var. Çağrışımlarında şöyle diyor, "Rüyada erotik hiçbir şey geçmemesine rağmen, erotik atmosfere sahip olması gerektiğini hissettim. Karım, ziyarete gitmemizi istediği zaman bir şey olacak diye hissetmiştim." Bir otelin lobisinde oturan adamların yüzünde de aynı beklenti ifadesini görebilirsiniz, sosislerin kokusunu alan bir köpeğin yüz ifadesidir bu. Dolayısıyla rüya sahibi, bir şey olabileceği beklentisi içinde. "Karım tamamen pasif bir rol oynadı, ben de belli ki bayağı yalnızmışım gibi davrandım. Kadın [terzi] koyu renk giyinmişti, veremli insanların bazen erotik olabileceğini birinin bana söylediğini hatırladım. Libido kullanılmadığı zaman erotizm artarmış. Dikiş makinesi karıma ait, ve ilk sözü onun söylemesi gerektiğini hissediyordum."

Kendi hapis hayatını kızın hayatıyla bağdaştırır. Duygularının açıkta çalışmasına izin veremez; yapılacak tek şey, kızın kendi bahçesinde karısının dikiş makinesiyle çalışmasını sağlamaktır. Muteber bir adamın duyguları açıkta çalışamaz, "kendi bahçesinde" ifadesi de duygularını kendi evliliğine itme anlamı taşır. İtibarına yönelik gerekçelerinden biri de sağlığının zührevi hastalık etkisi altında kalmasından korkmasıdır. İlk rüyasının analizinin sonucu, evliliğinde sıkıldığını kabul etmesidir. Akılcı bir adam için kendi Erosunun gerçekten ne olduğunu kabul etmek zordur. Bir kadın için Erosunun ilişki ilkesi olduğunu fark etmekte özel bir zorluk görünmez, ama bir erkek için bu son derece güçtür, çünkü onun ilkesi Logostur. Kadınlar da zihinlerini fark etmekte güçlük yaşarlar. Erkekteki Eros düşüktür, tıpkı kadındaki Logos gibi. Bir erkek, ilişkiselliğinin farkına varmak için içinde yeteri kadar feminen miktara sahip olmalı. Eros, kadının işidir. Bir erkeğe duygularını kabul ettirmek için onla altı ay cebelleşebilirsiniz, kadına zihnini kabul ettirmek için de öyle. Bu çok çelişkili. Annem bölünmüş bir zihne sahipti, ve ben ondan kadının doğal zihnini öğrendim. Meret bir oğlandım, annemin sevdiği tüm iyi davranılmış, temiz ve hoş elbiseleri ve pak elleri olan oğlanlardan nefret ederdim. Onları pataklama fırsatı bulduğumda ya da onlarla makara yaptığımda onlar da benden tiksi-

nirdi. "Ne hoş çocuklar, ne güzel yetiştirilmişler" derdi annem. Mahalledeki bir aile böyle çocuklara sahipti, annem de daima onları bana örnek gösterirdi. Bir gün, bu hoş çocuklara özellikle ölçüyü aşan bir şey yaptığımda annem bana fırça kaymıştı ve böyle devam edersem hayatını mahvedeceğimi söylemişti. Bunalıma girmiştim, odanın köşesine çömelip kalmıştım. Annem orada olduğumu unutmuş ve kendi kendine konuşmaya başlamıştı, şöyle dediğini duymuştum, "Bu süprüntüyü niye evde sakladım ki!" Birden anneme ısınmıştım.[1]

Kadınların iki zihni vardır, biri geleneksel ve alışılagelmiştir, diğeri de Doğanın acımasız ve makul zihnidir ve hakikati söyler. İki tarafta da düşünebilir. Anatole France, *Penguenler Adası* hikayesinde güzelce anlatır bunu. Vaftiz penguenlere işletileceği zaman uğursuz bir şey yapılıp yapılmadığı konusunda münakaşa çıkar, çünkü penguenlerin ruhu yoktur. Onlar sadece kuştur, ve kuşlar ölümsüz ruhlara sahip olamaz, çünkü ruhlar sadece insana aittir. Münakaşa öyle alevlenir ki nihayetinde bir Kilise Pederleri Şurası toplanır ve Bilge Adamlar Göğe çağrılır. Sorun çözülmez ve sonunda Azize Katerina'yı çağırırlar. Azize, her iki tarafa da iltifat eder ve şöyle der, "Penguenler hayvan oldukları için ölümsüz ruhlara sahip olmadıkları doğru ama aynı derecede doğru olan başka bir şey varsa o da vaftiz yoluyla ölümsüzlüğe erişildiğidir, bu yüzden" der Tanrıya "donner leur une âme mais une petite" [onlara ruh üfleyin ama birazcık].[2]

Kadınlar belirli bir aşamaya kadar Doğadır ve Doğa korkunçtur, tutarsızdır ve aynı zamanda makuldür. Pek tabii, bir adam Eros tarafına baktığında onu öğrendiği şeyle uzlaştırmayı zor bulur. Ondaki Eros çelişen fikirlere ve çatışan eğilimlere sahiptir. Yine de Doğayla ilişkisi vardır ve bu onu sersemletir. Kadınların *düşündüğü* korkunç şeyi *hisseder*.

Rüya sahibinin sıkıldığını kabul etmesi büyük bir başarıydı. Sorunuyla baş başadır. Doğal zihnin bu tabusunu herkes hisseder. Tabii ki rüya sahibi bütün bunları karısından saklar. Rüya adamı sakinleştirir diyebiliriz ama bu doğru değil. Yatıştırıcı şeyler söyleyen müşfik bir şey değildir rüya, çünkü nezaket doğal

[1] Jung'un bu hikayeyi anlattığı yer: *MDR*, ss. 49/58 vd. Annesi "hoş çocuklar"a atıf yapar.

[2] *Penguin Island*, İngilizce çeviri: E. W. Evans (1948), s. 30. Karş. *Mysterium Coniunctionis*, CW 14, par. 227.

bir şey değil. Nezaket ve zalimlik insanlık kategorileridir, doğanın tarzı değil. Rüya "Karım bana gelip kadını ziyarete gitmemizi istedi" dediğinde adamın sorununu hafifletir. Eğer adam karısının ona karşı olmadığını hissedebilirse daha az yalnız hissetmesini sağlamaya başlar. Bu rüyanın bir tutumu kümelediğini varsayabiliriz, çünkü bunun hakkında gerçek hakikate erişmenin tatminkar bir yolu yok.

Rüyadaki karısı nedir? Kız, alıp başını giden duygularını temsil eder, karısı da evde duran duygusunu, saygıdeğer duygusunu. Yorum, "Karımla birlikte olan duygularım, o başka duyguların hakkından gelmenin peşinde." Aslında karısı başka kadınlara karşı o duygularla ilgilenmiyor, ama rüyası, eğer adam bunlarla baş ederse, karısına karşı duygusunu daha bireysel, daha gerçek kılacağını söylüyor. Belki de karısını sert ve esnemeyen bir şekilde düşünüyordu çünkü duygularına da aynı adaletsizliği yapmıştı. Alıp başını giden duygularını (bunlar yaratıcı duygulardır) halletmeyi öğrenebilirse karısıyla ilişkisi de canlı olacaktır, çünkü bu ilişki şüpheli. Şüphe hayatın baş tacıdır, çünkü hakikat ve hata birlikte gelir. Şüphe canlıdır, hakikat bazen ölüm ve durağanlıktır. Şüphe duyduğunuz zaman yaşamın karanlık ve aydınlık taraflarını birleştirmeye dönük büyük bir şans elde edersiniz. Giden duyguları halletmeye başladığı an, karısıyla ilişkisi şüpheli ve deneysel ve canlı olur. Rüya ona yardım etme niyetinde değil, ama onun tarafındaki yeni bir duygu ilişkisi sayesinde karısıyla ilişkisinin fayda göreceği gerçeğine dikkat çekiyor.

Bir kadın sadece belirli şeyleri düşünmek için yetiştirilmişse hiç düşünemez. Sadece belirli şekillerde işlesin diye yetiştiremezsiniz birini. Bir kişinin duygusunu ya da düşüncesini engellediğinizde artık düzgün işlemeyecektir. Belirli bir dogmaya inanmaya mahkumsanız onun hakkında düşünemezsiniz. Başka herhangi bir işlev gibi duygu da bir alana sahip olmalı. Rüya sahibinin karısıyla ilişkisi, hissetme izni olmadığı için acı içindedir. Alıp başını giden duygularını halledebilirse karısıyla bir ilişkiye sahip olabilir. "Şüphelenme!" buyruğu büyük bir hatadır. İşte şimdi şu olguyu anlayabiliriz: Sıra dışı duygularını halletmek, karısıyla ilişkisine yardım edecektir.

Duygularına dikkat çektiğinde onları ciddi bir hastalığa kapılmış bir kızla bağdaşmış bulur. Duygular ve düşünceler hastalanıp ölebilir.

Birkaç gün önce bir kadın danışmak üzere bana geldi. 15 yıl önce benim hastamdı. Son derece zor bir vakaydı çünkü bazı şeyleri görmüyordu, oyun oynamıyordu, çocuk kalmak istiyordu. Bazı insanlar yaşamı ciddiye alamazlar, sanki ebediyen çocuk kalmak üzere doğmuşlardır. Eğer bir hasta bana diyabet şikayetiyle gelmişse ve hasta semptomlarına dikkat etmeyip tavsiyelerimi dinlemiyorsa benim yapabileceğim hiçbir şey olamaz. Birkaç gün önce eski hastamı tekrar gördüm. Korkunç görünüyordu, ben de dehşete düştüm. Bunu anladı ve şöyle dedi, "Evet, çok kötü, ama artık hiçbir sorunum yok." Kocasına artık histerik olmadığını söylememi istedi, gerçi dediği doğruydu, hiçbir sorunu veya derdi kalmamıştı, hepsini emmişti, bedenine aktarmıştı. Böyle vakalarda kalp, psikolojik nedenleri sahiplenir, ve sonuçta savaş sonrası nevroza benzer bir nevroz ortaya çıkar. Kişi her şeye balıklama atlar ve hareketlerini kontrol edemez. Sorunlar bedene aktarıldığında harici sorunlar gider ama beden çürür. Eğer nevroz psikolojik[3] sürece derinlemesine işlemişse muazzam bir musibet şart olur, belki de bir yaşam riski gerekir. Bir kapı genelde ebediyen kapanır. Eski filozofların en bilgesi Herakleitos, Karanlık Adam, der ki "Ruhlar için yaş olmak ölümdür.[4]" Bilinçdışı olmak ruhlar için ölümdür. İnsanlar, bedenleri ölmeden önce ölürler, çünkü ruh ölümleri gerçekleşmiştir. Kurtçuk gibi sülüklerdir, hayalet gibi yürürler, ölüdürler ama emmeye devam ederler. Bir çeşit ölüm bu. Zihnini bir lapaya döndürmüş bir adam görmüştüm. Sorunlarınızdan kurtulmayı başarabilirsiniz, onlara yeterince uzaktan bakmanız gerek sadece. Kaçabilirsiniz, ama bu ruhun ölümü demektir. Eğer bizim rüya sahibi, duygu sorununa dikkat etmezse ruhunu kaybedebilir. Bir otelin lobisine gidin, orada maskeli yüzler göreceksiniz. Bu ölü insanlar çoğu zaman sorunlardan kaçmak için kanat takıp uçarlar, avlanmış gibi bakarlar, bir korku maskesine bürünmüşlerdir. Bir zamanlar üçüncü kez dünya turuna çıkan bir kadınla tanışmıştım. Ne için böyle bir şey yaptığını sorduğumda şaşırıp şöyle cevap vermişti, "Neden ki, seyahatimi bitireceğim işte. Ne yapmam gerekiyor başka?" Ford arabasıyla Afrika'da başka bir kadın görmüştüm. Kor-

[3] "Fizyolojik" yazacakken hata yapılmış.

[4] Frag. 68: John Burnet, *Early Greek Philosophy* (4. Baskı, 1930), s. 138, "Ruhlar için ölümdür su olmak, su için ölümdür toprak olmak. Ama topraktan su gelir, sudan da ruh" (*Psychological Types*, CW 6, par. 708, "Enantiodromia" tanımı).

ku dolu alevli gözleriyle kendinden kaçıyordu. Yaşamından nasıl vazgeçtiğini bana anlatmak, itiraf etmek istedi. Eskinin sadece hatıratını saklamıştı; kaybetmiş olduğu şeyleri avlıyordu. Belirli bir yaşam kıvılcımının gözden yittiğini gördüğünüzde bedenin fiziksel işleyişi bir yerlerde yanlış gitmiş demektir.

Rüyadaki kız bir terzi, yani elbise yapan kişi; yeni tutumları yapan kişi. Yeni bir tutumun doğuşu uzun bir tarihsel arka plana sahiptir. Bir zenci miti var; herkesin ölümsüz olduğu ve herkesin derisini çıkarabildiği bir zamandan bahsediyor. Bir gün hepsi yıkanıyormuş ve yaşlı bir kadın derisini kaybetmiş; ölmüş, ve ölüm de dünyaya böyle gelmiş. Analoji yaparsak şayet, insanların da yılan gibi davranması gerek, eski elbiselerinden kurtulmalılar. Katolik inancında genç kızlar beyaz elbiseler giyerler. Afrika'da intisap törenlerinde sünnet edilen oğlanlar görmüştüm, baştan aşağı bambu çalılarla kaplılardı. İşte bu yeni ruhani deriydi, ruhani bir elbiseydi. Polinezya halkı bahar yenilenmesini işaret eden bir maske takar. Karnaval vakti yeni yıl giysileri giyerler. Yeni yılda tekrar doğarsınız. Analist için en pohpohlayıcı olan da ona terzi denmesidir. Rüyada terzi olarak görüldüğünde yeni bir bedenin, yeni bir derinin yapıcısı olur; yeni bir ölümsüzlüğü başlatan kişidir. Alıp başını giden ve reddedilen hastanın bilinçdışı duyguları da yeni doğum imkanı içerir. Geleneksel olmayan bu duygu, terzi kız, yeni bir derinin yapıcısıdır, ölümsüzlüğün yaratıcısıdır. Bu yeni duygunun yolunu tutarsa adama yeni bir yaşam bahşedilecektir.

Yapıp ettiğiniz ve yeterince sık tekrarladığınız şeyler eskir, ölür. Kırk yaşından sonra kadınlar, erkekliklerini fark etmeye başlarlar, erkekler de kadınlıklarını, çünkü yeni ve denenmemiş bir şeydir bu. Bir yerli miti, bir şeften bahseder; Manitu ona tezahür edermiş, kadınlarla birlikte yemesini, kadınlarla oturmasını ve kadınlar gibi giyinmesini telkin edermiş—ilginç bir psikolojik sezgi. Bazı bölgelerde, örneğin İspanya'da, yaşlı kadınların gür kara sakalları vardır ve bundan gurur duyarlar. Kadınların sesleri bazen çok tok çıkar. Burada da ihtiyarlaşan köylüler arasında erkeklerin elinden artık bir iş gelmediğini ve kadınların kontrolü ele aldıklarını çoğu zaman görürüz. Kadın küçük bir dükkan açar ve yaşamını kazanır. Erkekler kadın olur, kadınlar da erkek. Dikkate alınmayan şey, hakir görülen şey, Kurtarıcının doğumu olacaktır. Bu sebeple, en çok utandığı şey olan duygu, yeni bir tutumun yaratıcısı olacaktır.

İki makine, iki yöntem var. Biri kızınki, diğeri karısınınki. Makine psikolojik bir faktördür, zihinsel bir düzenektir, insan bunun kullanımını öğrenir ve bu yolla sonuçlar üretir. Makine bir yöntemdir. Bir yöntem sayesinde belirli ve kesin bir yol takip edersiniz. Şimdi rüyanın derinliklerine inebiliriz. Kız "benim kendi tarzım var" diyor. Adam da karısının yöntemini öneriyor. Yeni yöntem nasıl üretilir? Dikiş, şeyleri kenetlemektir. Yöntem de kenetleme amacı taşımalı, ayrılmış şeyleri bir araya getirmeli. Adamın içinde bir araya getirilmesi gereken şeyler de psikolojik bakımdan bilinç ve bilinçdışıdır. Analiz onları kenetler, ve bütünleşme olur.

2. Seminer
30 Ocak 1929

Dr. Jung:

Hatırlarsınız, geçen seminer dikiş makinesinde kalmıştık.

Gibb Beyin sorusu, "Geçen hafta 'dikiş makinesi' simgesini bir 'yöntem' olarak yorumlamıştınız. Daha ileri gidip yöntemi bu simgeden ayıramaz mıyız? Külkedisinin ayakkabılarla birlikte bir balo elbisesi vardı ve yöntem de bir perinin sihirli değnek hareketiydi. Bir rüyanın amaçları doğrultusunda, bir büyü, bir çek defteri, bir iğne ve iplik ve makas, ya da sihirli değnekli bir peri, bunların hepsi, tıpkı dikiş makinesi gibi etkin şekilde, yeni bir elbise takımı üretmenin bir yöntemini simgeleyebilir, ama her bir vakada içerilen ilkede önemli bir fark olmayacak mıdır?

Rüya malzemesinin kendine göre bir tür mantık içerdiğini varsaymakta haklı değil miyiz; tabii rüyanın simgelerinin telkin ettiği öncülleri tamamen kabul etmemiz ve belirli bir öncül veya ilke uğruna kendi takıntımızı rüyaya yansıtmaktan uzak durmamız şartıyla? Söz konusu rüyada *dikiş makinesi* simgesi bana görece mekanik bir sebep-sonuç atmosferini kabul etmemizi telkin ediyor, tabii bu unsur söz konusu olduğu müddetçe."

Dr. Jung: Makinenin yapısı, belirli bir yöntem tarzı sunar. Ben bu noktada Freud'dan ayrılıyorum. Bir rüyadaki simgenin sırf ön cephe olduğunu, bunun arkasına saklanabileceğinizi ve sonra rüya hakkında konuşabileceğinizi söyleyemezsiniz. Simge bir olgudur, ve bu rüyadaki gibi bir dikiş makinesidir, ve biz sadece dikiş makinesinin ne anlama geldiğini anlayarak rüyaya devam edebiliriz. Dikiş makinesi yeni elbiseler almanın bir yöntemidir deyip sıyrılamazsınız, çünkü birçok yolla yeni elbiseler alabilirsiniz: mistik yolla, sihirli yolla vs. Dikiş makinesi yöntemi mekanik bir yol kastedebilir, sebep-sonuçtan ibaret ruhsuz bir yol. Hastanın çağrışımlarını inceleyerek bu mekanik yolun ne olabileceği fikrini edinebilirsiniz. Bir rüyadaki bir simge ne ise onu kasteder. Bir doktor idrarı analiz edip şeker bulduğunda bunun

yalnızca bir ön cephe olduğunu söyleyemez, dolayısıyla Gibb beyin işaret ettiği yolu takip edeceğiz.

Dikiş makinesinin anlamını daha tüketmedik. Dikiş makinesinin mekanik bir şey olduğuna özellikle işaret edecektim. Rüya sahibi, çağrışımlarında şöyle der, "Şu veremli kız benim hasta duygularımı temsil ediyor olabilir mi, duygularım karanlık bir dehlizde yaşıyor olabilir mi? Dikiş makinesinin gerçekten karıma ait olduğu ve ilk sözü onun söylemesi gerektiği hissiyatına sahiptim." Bu çağrışımda dikiş makinesi hangi anlama gelir?

Cevap: Anatomik bir ilişki, cinsel ilişki.

Dr. Jung: Yöntemi sırf mekanik anlıyor ve cinselliğe bakma şekli de böyle. Kadın ve erkek arasındaki ebedi yanlış kavramanın kaynağı bu. Birçok erkek için cinsellik fikri sırf mekaniktir ve psikoloji dışıdır, kadınlar ise onu duyguyla bağdaştırır.

Gibb Bey: Bu soruyu sormamın nedeni sizin genelde rüya malzemesinden akıl dışı diye bahsetmenizdi ama şimdi akılcı olduğunu söylüyorsunuz.

Dr. Jung: Olgu olarak kabul edilmesi gereken bazı akıl dışı şeyler vardır, örneğin su en büyük yoğunluğuna 4 °C derecede ulaşır. Akıl dışı ama nihayetinde bir olgu.

Rüya sahibi bana bu malzemeyi nasıl görmesi gerektiğini sordu, ben de ona bu şeyleri olgu olarak kabul etmesini söyledim; yani şeylerin olduğu haliyle. Ayrıca şunu da dedim, "Şeytanın ya da meleğin bunu sana telkin etti mi bilmiyorum ama sadece bekleyip nasıl çalıştığını görmemiz gerek. Bu kıza aşık olmak ve evliliğinizi altüst etmek sizin için çok münasebetsiz olacaktır, biliyorum, ama duygularınızı açık yere çıkarma fikri sizi korkunç etkilemiş. Sabırlı olmalı ve bekleyip görmelisiniz." Karanlık bir dehlize kapatılmış bu zavallı şey için kurtarıcı rolü onu fena cezbediyor. Çok az erkek bu role direnebilir.

Freud'un fikrine göre rüya makuldür. Ben makul olmadığını, başa geldiğini söylüyorum. Bir rüya bir hayvan gibi dalar içeri. Ormanda oturuyor olabilirim, bir geyik belirir. Freud'un düşüncesine göre rüyalar önceden düzenlenir, ben buna katılmıyorum.

Bu rüyanın genel anlamı, üzerinde çalışıyor olduğumuz şeyin sürmesidir. Hastanın duyguları ona açık yere çıkma izni vermiyor. Dikiş makinesi karısına ait olduğu için cinsellik mekanizması da karısına ait. Bu rüyadan acayip keyif almış, her ne kadar bu kıza aşık olmanın onun için münasebetsiz olacağı fikriyle yüzleşse de.

Schevill Hanım: Üç hanım, kadınların doğal zihni hakkında daha fazla şey bilmek isteyecektir.

Dr. Jung: Geçen sefer size annem hakkında bir örnek vermiştim, kendimi de esirgememiştim. Bu soruyu kendinize sorabilirsiniz. Eminim ki kara ruhlarınızda bu sorunun ardında bir şey yatıyor. Doğal zihin sizin yüzeyde asla göremeyeceğiniz bir şey, çünkü her kadın bu tür bir zihniyetten korkar, tıpkı bir adamın duygularını kabul etmekten korkması gibi.

Gibb Bey: Bunun hakkında ne yapabilirsiniz, eğitebilir misiniz onu?

Dr. Jung: Hayır, sadece orada olduğunu ve hakkında hiçbir yanılsama olmadığını kabul etmeniz gerekir. Onu eğitmeye çalışırsanız içine düşersiniz. Elektrik akımı taşıyan tel gibidir, dokunamazsınız.

Bir adam her tür günahkar düşünceyi kabul eder ama duyguyu etmez, bir kadın da düşünceleri kabul edemez. H. G. Wells'in *Christina Alberta's Father* [Christina Alberta'nın Babası] romanında bunun güzel bir örneği var.[1] Oradaki kız gün boyunca saçma sapan her şeyi yapar, akşam olunca da vicdan muhasebesi yapar ve gün boyu yapmış olduğu her şeyi dinler. İnsafsız bir düşünme bu ve kız bundan kaçamaz. Zihinlerinizde böyle bir ayrışma olduğu gerçeğini kabul etmelisiniz. Doğal zihinle ilgili yapabileceğiniz tek şey onu kabul etmektir. Hepimiz bir Tanrımız olsun isteriz, bir ruhumuz olsun isteriz vs., hepimiz yaşamın ikiliğinden kaçmak isteriz, doğamızdaki zıtlıktan ve ayrışmadan sıyrılmak isteriz ama yapamayız. Bir tarafta göründüğünüz şeysiniz, tamamen masumsunuz, diğer tarafta doğal düşünmeniz var. Genç insanlar bundan paçayı sıyırmada çok haklılar; ama daha yaşlı insanlar için, kendilerinin ve dünyanın muğlak olduğunu bilmeleri gayet önemli. Şüphe, bilgeliğin başlangıcıdır. Varoluşun değerinden şüphelenmeye başlamaları önemlidir, böylece kendilerini dünyadan kurtarabilirler. Genç insanlar şüphe içinde yaşayamaz. Eğer kişi yaşama dair derin şüphelere sahipse dünyaya nüfuz edemez, ama yetişkin biri dünyadan daha fazla kopmuş olmalı. Ömrün ortası geride kaldığında bu son derece normal. Eğer insan yaşamdaki kavrayışını daha erken kaybederse dağılır, ve yeni bir tutum takınmazsa sonra bir baş belası olur.

[1] E. A. Bennet'a göre (*What Jung Really Said*, Londra, 1966, s. 93) H. G. Wells'in bu romanı (1925) Jung ve Wells arasındaki bir konuşmadan doğdu. Jung bu kitabı ayrıntısıyla tartışır: *Two Essays*, CW 7, par. 270 vd.

Dr. Shaw: Düşünmenin doğal zihin tipi, animus düşünmesi midir?

Dr. Jung: Bir kadın bu tarz düşünmeyi animus vasıtasıyla alır, ama bunu kabul etse de yine de kendidir ve böylece animusu zayıflatır. Bir kadının animusu, zihninin genişlemesi pahasına güçlüdür. Zihni genişledikçe animus zayıflar, böylece bir kadın olarak bu düşünme biçimini şüpheyle görmemesi gerektiği bilincine erişir, çünkü tamamen normal bir şekilde düşünüyordur. Bu şeyler, kadın tarafından zayıflatıldığında güçlerini kaybederler, Maya örtüsüne bürünürler.

Kendinizi tekrar ilkel dünyaya döndürebilseydiniz dışınızda vuku bulan çok şey olacaktı, içinizde ise çok az şey meydana gelecekti, bütün dünya tuhaf biçimde hareket etmeye başlayacak, ağaçlar konuşacak, hayvanlar acayip şeyler yapacak ve hayaletler tezahür edecekti. Bilincinizi yükselttiğinizde bu fenomenlerin hepsi kaybolur, onlar sadece sizin bizzat düşündüğünüz şeyi size ifade ediyordu. Ağaçlar artık konuşmaz, hayaletler tezahür etmez.

İşte insan böyle ilerler; dış dünyayı zayıflatır; son kalıntı da mutlak bir Tanrı fikri ya da anima ve animus gibi figürlerdir. Bilincinizi ne kadar yükseltirseniz bu şeyler o kadar az var olur. Doğunun söylediği şey işte bu. Onlar bu olguya canlı tecrübesinin devamlılığı sayesinde eriştiler, ben de psikoloji aracılığıyla. İnsanlar bazen benim materyalist olduğumu söyleyip kınarlar. Bu asla materyalizm değil, *psykhe* dediğimiz şeyin önemini tanıtmaktan ibaret. *Psykhe*'nin ne olduğuna dair en ufak bir fikrimiz yok, ne olduğumuza dair en ufak bir fikrimiz yok, Bilmiyoruz, ve bildiğimizi söylemek de çocukça.

Schevill Hanım: Ancak bize doğal zihnin daha fazla örneğini vermediniz. Verebileceğimizörneklerimiz olduğunu hepimiz kabul ediyoruz ama bunlar konuşurken çok kişisel görünüyor.

Dr. Jung: Hah şunu bileydin. Bir kadının gerçek düşüncelerini ifade etmesini asla sağlayamazsınız, tıpkı bir erkeğin gerçek duygularını ifade etmesini asla sağlayamayacağınız gibi. Bu şeylerden örnek vermek daima öze inmektir. Bende bunlardan çok var ama hepsi kişisel. Sizi ilgilendirebilir, ya da tanıdığınız birini, ama böyle bir şey olmayacak. Doğal zihin çok dolaysız bir şey ve doğrudan öze iner. Erkek çocuk genelde doğal zihne dair ilk fikrini annesinden alır. Doğal zihnin bir başka veçhesini sunabilirim; eğer oğlan güçlü ve yaramazsa buna direnebilir, ama eğer değilse ona toslar, zehirlenir.

Anneler, oğullarının doğal zihinlerini gevşeterek onları yaralama yetisine sahiptirler. Ben çocukken babam, dar kafalılığıyla ünlü bir şehirde din adamıydı. Bu düzende yaşamaya devam etseydim tamamen boğulmuş olurdum. İnsanlar, atalarının yüzyıllardır yaşamış oldukları odalarda yaşıyorlardı, duvarlarda da Dürer ve Holbein'ın çizdiği atalarının portreleri asılıydı. En iyi arkadaşlarımdan biri 1680-1790 yılları arasından kalma bir kütüphaneye sahipti, kütüphane olduğu gibi kalmıştı öyle, yeni bir şey bile eklenmemişti. Bu yaşamın bütün atmosferi acayip büyüleyicidir. Doğal zihin der ki bir oğlan bundan asla çıkamaz. Tabii ben de bütün yaşamımı baştan yaratmak zorundaydım, yaşamımı tasarlamak zorunda kaldım.

Yaşamımın çok kritik bir anında, çok sıkı çalışırken, annem beni görmeye geldi. Beni çok severdi ve bana yardım etmeye çalışırdı, ancak doğal zihniyle beni sarsabiliyordu. Çağrışım testleri üzerine gece gündüz çalışıyordum ve annem beni ansızın ziyarete geldiğinde duvarlar grafiklerle doluydu. Duvarların her tarafına göz gezdirdi ve şöyle dedi, "Bütün bunlar bir anlam ifade ediyor mu?" Söylediği şey hava kadar hafifti ama benim üzerime tonlarca yük çökmüştü sanki. Üç gün boyunca kaleme dahi elim gitmedi. Eğer zayıf bir çocuk olsaydım ezilirdim, "tabii, hiçbir faydaları yok" derdim ve vazgeçerdim. Annem de beni sevdiğini söylerdi ama bunun hiçbir anlamı olmazdı, ancak insan medeni bir varlık ve en büyük tehlikesi de doğa. Birçok adamdan geriye duvara çizilmiş hoş hayaletler kalır, içlerindeki bütün şeytanlar öldürülmüştür; anne, doğal zihniyle onların hepsini yemiştir. İyi bir anne, doğal zihnini oğlu üzerinde kullanmayacaktır, iyi bir baba da doğal duygusunu kızı üzerinde kullanmayacaktır. Neyse, çok sinirlenmiştim ve sonra çalışmaya devam ettim.

Bir sonraki rüya [3] şöyle. Hasta anlatıyor, "Sanki yüksek bir noktadayım da bir tür buharlı silindir görüyorum. Makine gidiyor ve pek tabii bir yol yapıyor, tıpkı bir labirent gibi belirli bir kalıp oluşturuyor." Rüyada da şöyle düşünüyor, "Bu, benim analizim"; sonra, yukarıdan baktığı resmin içine giriyor. Ormandaki bir yol ayrımının başında duruyor, hangi yoldan gideceğini bilmiyor. Başlangıçta, makinenin yaptığı arabesk tarza dikkat etmiyor.

Hastanın *yüksek konumu* ile ilgili çağrışımı, insanın şeyleri doğru ilişkileri dahilinde, kişiliğini katmadan görebilmesidir, ama daha yakın olduğumuzda makine hükmeder.

Yol makinesi hakkında şöyle der, "Okuduğum teknik bir makaleye göre, bu makinelerle şose bir yol oldukça kısa bir sürede yapılabilirmiş."

Arabesk çağrışımı ise, "Hiçbir yere çıkmayan yol yapmanın alemi yok." (Ben de bu yolların oluşturduğu belirli bir tasarım bir yere çıkabilir diyorum). Şöyle diyor, "Bu tasarım bir bulmaca gibi görünüyor. Belki de yeterli sabra sahip olsak amacımıza ulaşabiliriz; belki de bunun anlamı, analizimle bir yere varmak istiyorsam yeterince sabırlı olmak gerektiğidir. Yol ayrımı, önceki rüya hakkında konuşmanın sonucu olabilir. Doktor bana dedi ki eğer sorun çok zor gözüküyorsa analizden geçme zorunluluğu yokmuş." Belli ki ona bir direnç hissedip hissetmediği ve devam etmek isteyip istemediği hakkında düşünmesi gerektiğini söylemiştim.

Orman çağrışımı da Dante'nin *İlahi Komedya* eseriyle ilgili.[2] Ortaçağın iyi bilinen bir simgesi bu ve bilinçdışına inmeyi kastediyor. Dante, yolunu kaybeder ve sonra bilinçdışına inişi bulur. Hasta ayrıca 1450'li yıllardan başka kadim bir hikayeyi de düşünür; bu hikayede bir keşiş Kara Ormanda yolunu kaybeder ve Yeraltına giderken bir kurt ona rehberlik eder.

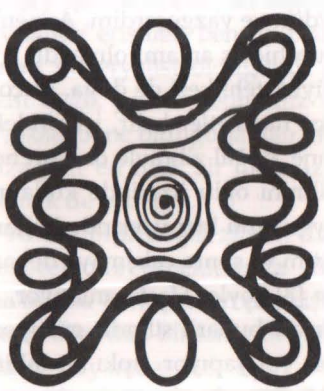

Bir şey yeterince bariz, "makine" etkisi onun zihninde. Bir sonraki rüya, bir önceki rüyanın sorunuyla meşgul olduğunda önceki rüyanın analizi henüz bitmedi demektir. Adamın sorunu

[2] *İlahi Komedya* şöyle açılır, "Nel mezzo del cammin di nostra vita / mi ritrovai per una selva oscura, / che la diritta via era smarrita." ("Hayat yolculuğumun tam ortasında / kendimi bir kara ormanda buldum / çünkü düz yol artık kayıptı").

bir cinsellik sorunu. Bir adam acil bir şeyle karşılaştığında bu daima cinsellikle ifade edilir. Bilinçdışı şöyle der, "Peki şimdi cinsellik ne olacak?" Dolayısıyla sorun çözülmemiş demektir. Bir adam, faal ve acil cinsellik tipiyle başa çıkmalı. Bir kadında böyle değildir; yalnızca yaşamın ikinci yarısında böyle olur, başlangıçta böyle değildir. Bir erkekte cinsellik, olması gereken şeyin itkisi için bir simge olur.

Makinenin üzerinde yüksek bir yerde konumlanması daha az kişisel, daha az zor olabileceği anlamına gelir. Kendini ve sorununu daha kişi dışı görebiliyordur; tıpkı Karınca Hanım ve Beyin karınca cinselliği hususunda ve Karınca Beyin başka bir karıncaya ilgi duyması hakkında tartışmaya tutuşması gibi, adam da buna kolayca bakabilir. Bir buharlı silindir bile bir uçaktan baktığınızda çok küçük görünebilir; her şey minicik olur. Yukarıda olduğunuzda artık buharlı silindirin gücünün tesirinde kalmazsınız, yolu görürsünüz, yolun girişini görürsünüz; yakında olduğunuzda ise makinenin gücünü görürsünüz; tozun, gürültünün, yaygarının içinde kalırsınız, fakat silindirin ne yaptığını göremezsiniz. Ama yukarıdan simetrik bir kalıp görürsünüz. Bir rüyada bir kalıp daima bir tür anlam taşır. Şöyle der, "Görünürde anlamsız kalıbın bir labirent olduğunu görmek çok ilginç." İşte zihnine işlemesi gereken şey bu—bir kere işledi mi bir daha çıkış yok. Bu yüzden, bundan kaçınıyor. Pek tabii, bir çıkışın olmadığı bir yere kimse girmek istemez, ama görmesi gereken tek şey de bu. Analize gidecekse o yoldan gitmesi gerektiğini görmeli. Kendinden kaçış yok. Öyle bir şeye giriyor ki ondan kaçış yok. "Analiz işte" diye düşünüyor. Rüyanın sonraki kısmında yol ayrımında. Gidecek mi? *İlahi Komedya*daki gibi bir ormanda olduğunun farkına varıyor. İnsanın ilahi komedyası da bu işte.

Kalıp çizilirken yol herhangi bir yerden başlayabilir, nihayetinde fark ediyor ki artık buharlı silindirin yaptığı yolda değil, sarmal bir patikada. Bütün plan simetrik: Dışarıda acayip şaşırtıcı yollar var, ama kusursuz bir kalıp sunuyor, içeride de kendi ayaklarıyla yaptığı bir sarmal var. Kalıp neredeyse kare ve simgeler içeriyor; yonik ve fallik simgeler, doğanın üreten ve oluşturan gücü anlamına geliyor, kadın ve erkek Yang ve Yin güçleri gibi. Tasarımda da belirli bir ritim var, hem içeride hem dışarıda merkeze yaklaşıyor ve sonra uzaklaşıyor, zemindeki sınırları çizdiğinizde sanki insanların dans ederken yaptıkları bir kalıp gibi görünür. Bir önceki rüyayla bağdaşan, topu ileri geri atma

kalıbını hatırlıyor musunuz? Kalıplar fikrine önemli katkılar elde ediyoruz, kalıpların bilinçdışı kaynağını ve makinenin ne anlama geldiğini buluyoruz. Doğal gelişimin temel yasalarından biri sarmal halinde hareket etmesidir, hakiki doğa yasasına da labirent kat edildikten sonra erişilir. Sarmal matematiğini keşfeden adam benim şehrimde yaşamış. Mezar taşının üstünde şunlar yazıyor, "Değişsem de tekrar aynen tezahür edeceğim.[3]"

Psikolojik bakımdan bir sarmalda gelişirsiniz, daha önce olduğunuz noktaya gelirsiniz daima, ama asla tamamen aynı değildir, ya üsttedir ya altta. Bir hasta şöyle der, "Üç yıl önce olduğum yerdeyim", ben de şöyle derim, "En azından üç yıl seyahat etmişsiniz." Şimdi ilgilendiğimiz şey kalıp. Telkin ettiği fikir de buharlı silindirin yaptığı yolun kendi içinde bir amacı olması—sarmala götürüyor. Sarmal bir gün kollara ayrılacak ve kendi amacına ulaşacak. Buharlı silindirin yaptığı "yol" hem gider hem gelir, hem erkeğin hem kadının işlevini telkin eder, ama sanırım cinselliğe yol vermekte ve bunu yaşam ritmi mahiyetinde (aktif ve pasif fazlar, yükseklikler ve derinlikler olarak) düşünmekte çok haklıyız.

Gılgamış efsanesinde[4], Kusursuz İnsan ya da Tam İnsan fikrine göre insanın üçte ikisi ilahi, üçte biri insanidir. Elem ve neşe insanıdır, en yüksekteki ve en derindeki iki hareketi de yapar. Gılgamış, en ulu zirvelere çıkarken ve en alçak derinliklere inerken en yüce neşede ve en dip kederde gösterilir. Tam yaşam fikri yüksekten alçağa ve alçaktan yükseğe, dıştan içe ve içten dışa muazzam bir sallanmadır. Eğer yaşam karşıtlar çiftlerini içermese bu düz bir hattır. Sanki nefes almamışsınız gibi, sanki yaşamamışsınız gibi bir şey. Yaşam bir ritimmiş gibi, diyastol ve sistolmüş gibi yaşandığında tamdır veya tam olmaya yaklaşır. Dolayısıyla, rüya sahibi kendine (zamansal boyut dahil olmak üzere) üç boyutlu bir şekilde baktığında hem içeridedir hem dışarı-

[3] Jung, Basel'in kırsalında büyümüş ve Basel Üniversitesine gitmişti. Sarmal matematiğinin kaşifi Jacob Bernoulli (1645-1705) idi, Baselli ünlü bir aileye mensuptu, mezar taşının üzerine "Eadem mutata resurgo" (çevirisi yukarıda) kelimeleriyle birlikte bir sarmal kazınmasını talep etmiş. Bernoulli'nin talebi yerine getirilmiş, Basel katedralindeki mezar levhasının üzerine kazınmış. (*Die Kunstdenkmäler des Kantons Basel-Stadt*, III [1941], ss. 261 vd.) Karş. *Psychology and Alchemy*, CW 12, par. 325.

[4] Babilli kahraman Gılgamış efsanesi, modern Irak'ın Ninova kentindeki tabletlerde bulunmuştur, milattan önce ikinci bin yıla tarihlenir. Jung, Gılgamış efsanesine sıkça atıf yapar: *Symbols of Transfomation*, CW 5, indeks ve "The Tavistock Lectures" (1935), CW 18, par. 235 vd.

da, ama kendini *sub specie aeternitatis* [ebedi biçimiyle] gördüğünde yaşam suyunda asılı kalır, bir hücre gibi ileri geri nefes alır.

Buharlı silindir, yaşamın ritimli niteliği, görevini yerine getirmiştir; içeri ve dışarı doğru bu hususi hareket dallara ayrılabilir ve bir sarmal haline gelebilir. Bu iç kürede insan ileri geri gitmeyi bırakabilir ve ritim de o zaman bir bitkinin yaşamı gibi olur. Bu kalıp, aşırı anlamlı bir şey telkin eder, ve kuşkusuz rüyanın söylediği en önemli şey bu, "Burada Herkül gibi kahramanın mitolojik durumu içindesin. *İlahi Komedya* ormanındasın." Hatırlayın, Dante nasıl da cennetten cehenneme, cehennemden cennete savrulmuştu.

Rüyalar muhteşemdir. Büyük bir sanatçının dramayı terk edeceği yerde dururlar. Kaderin büyük sorusu bu adama sorulmuştur: Sen bir kahraman mısın? Hangi yolu tutacaksın? Adamın cevabını beklemeliyiz.

Gibb Bey: Ormanda zaten kaybolmadı mı?

Dr. Jung: Kaçabilirdi. Kaçacağını düşünüyor musunuz?

Roper Bey: Dış tasarımlardaki yollar durmadan birbirine karışıyor ve hiç kesişmiyor.

Dr. Jung: ihtimalleri henüz tüketmedik. En az iki melodi var. İkinci hat dokumadır, çok daha az sallanır; biri büyüktür, diğeri küçük. Bundaki imanın ne olduğunu tam manasıyla bilmiyorum. Eğer yaşam ritmini kastettiğini düşünmekte haklıysam, farklı büyüklükte bir dalga boyu olur. İki büyüklüğümüz var. İnsan etken ya da edilgen biçimde yaşayabilir, maskülen ya da feminen bir yol tutabilir. Bir adam bir şekilde kaderin sillesini yer ve tamamen değişip feminen olur, çünkü feminen bir dalga boyu da vardır. Maskülen büyüklük daha geniştir. Bir kadında bu, daha az geniştir. Bir kadın genelde daha az zıvanadan çıkar, ya da dünyada kendini kaybeder. Zıvanadan çıktığında kendini kaybeder ama bu nadir olur. Bir adam, dünyaya çıkmaya yetkin olmalı, uyum için büyük riski almalı. Kadınlar bazen kocalarının iş yaşamlarında nasıl davrandıklarını gördüklerinde hayatlarının şokunu yaşarlar.

3. Seminer
6 Şubat 1929

Dr. Jung:

Dikkatinizi yine hastanın çizimine çekmek isterim; çünkü çizim, onun analizinde gayet önemli. Bütün akışın ve analizin amacının ilk üstü kapalı anlatımı. Tasarımın her bir ayrıntısına inemesem de tasarım hakkında size bazı genel fikirler verebilirim. İç içe geçmiş iki akış var. Buluştukları bir yerde başka bir hat başlıyor, bir sarmal çiziyor ve tasarımın ortasında sonlanıyor. Hasta buna bir labirent diyor ve buharlı silindirin akıl dışı yolunun analizin akışı gibi olduğunu düşünüyor. İçi biraz rahatlamış çünkü rüyalarında ortaya çıkan malzeme hakkında daha az şaşkın hissediyor. İlk rüyalar genelde yapar bunu. Analiz hakkında bir fikri vardı [yanlış bir fikir], analizin temel bir komplekse saldırdığını, sonra da bu kökü sökebileceğinizi düşünüyordu. Bu fikri analizle uyuşmuyordu, dolayısıyla şaşkındı, rüyadaki şaşkınlık hissi de çizimde ifade ediliyordu. Bir labirent meydana getiren bu hatların kalıbı, hiçbir amaç içermiyor. İç içe geçmiş ve ucu olmayan akıl dışı hatların çaprazlama geçişi sadece. Tasarımın simetrisine dikkatini çektim, ancak neye işaret ettiği hakkında hiçbir fikri yoktu. Doğulu bir filozofa bu tasarımı göstermiş olsaydım, şöyle derdi, "Aaa evet, bunu bilmeyen mi var, mandala işte" derdi. Biz Batıda böyle figürleri hiç bilmeyiz. Bir büyü çemberi diyebiliriz buna. Batı Avrupa'da birkaç örneği var bunun. British Museumda İngiliz bir koleksiyonda bir numunesini bulabilirsiniz, Prof. Wilhelm de yakın zamanda Taocu bir manastırdan bir numune göstermişti.[1] Bu figürü incelediğinizde dört

[1] Sanskritte "büyü çemberi" anlamına gelen *mandala*, Jung terminolojisinde, kaynağı ne olursa olsun çemberli figürlere geniş çapta uygulanmıştır. Karş. 13 Şubat 1929, not 8 / daha önce Çin'de misyonerlik yapan Alman ilahiyatçı Richard Wilhelm (1873-1930) bazı Çin klasiklerini tercüme etmişti, bunlardan en önemlisi *Yi King* metnidir. Bu dönemde Wilhelm, Frankfurt'taki Çin Enstitüsünde müdürdü. 1929'un sonunda *Das Geheimnis der goldenen Blüte* [Altın Çiçeğin Gizi] eserini

kısımdan meydana geldiğini görürsünüz; merkez genelde bir karedir, içinde bir daire vardır, ve dört kısım alt-kısımlara bölünüp sekiz veya daha fazla kısım meydana getirebilir. Bir doğu mandalası meditasyon için kullanılır. Meditasyondan kastımız, çok farklı bir şey. Örneğin, Katolik Kilisesinde Loyolalı Ignatius'un talimleri var.[2] İnsanlar bazı saptanmış konular üzerine tefekkür ederler, dogmatik bir imge de belirli bir amaca odaklanmak için zihne yardımcı olur.

Mandalalar Batıda da bilinir. Sık rastlanan bir form, merkezde İsa'nın, dört köşede de havarilerin olduğu mandaladır—melek, kartal, öküz ve aslan, Horus'un dört oğlu gibi düzenlenmiştir.[3] Horus efsanesi sıra dışı bir rol oynamıştır, ve henüz tam manasıyla açıklanamamıştır. Efsanede Horus, şeytanı gördüğü için kör olmuş babasına gözünü verir. Horus, babasının görmesini ve gün ışığını eski haline getirmek için gözünü vermiştir, dolayısıyla bir kurtarıcı rolü oynar.[4] Göz de bir mandaladır.

Normandiya sanatında mandalalı elyazmaları vardır; Köln Katedrali hazinesinde yaklaşık 1150 tarihli bir tane bulunur. Meksika'dan da bir mandala var, ünlü Takvim Taşı[5], ortada bir yüz var, etrafında da gruplanmış dört kule gibi form. Bütünü bir çemberle çevrelenmiş ve takvim hesaplamaları da çemberin arakesitlerinde görülüyor.

Rüya sahibinin tasarımı, analizinin nasıl devam edeceğine işaret ediyor, aynı zamanda onu toplamaya da yarıyor. Bir Taocu rahip bir mandala üzerinde tefekkür ettiğinde ve libidosunu merkeze topladığında merkezin anlamı ne olur? Bilincin merkezi benliktir ama mandalada temsil edilen merkez benlikle özdeş değildir. Bilincin dışındadır, başka bir merkezdir. Naif insan onu uzaya yansıtır, dünyada dışarıda bir yerde olduğunu söyleyecek-

---

Jung'un şerhiyle ve mandala resimleriyle birlikte yayınladı (CW 13'te şerhi ve resimleri bulabilirsiniz). Jung'un söz ettiği "Taocu bir manaştırdan mandala" ise muhtemelen CW 9 I'de "Concerning Mandala Symbolism" (1950) makalesinde 2. Figür olarak yeniden kullanılan resim. Dört kısmı var ve *Yi King* ile bağlantılı; bkz. *a.g.e.*, par 640 vd. Ayrıca bkz. 12 ve 19 Şubat 1930 seminerleri.

[2] Karş. Jung'un seminerleri, *Aziz Loyolalı Ignatius'un Ruhani Egzersizleri*, Eidgenössische Technische Hochschule (Federal Teknik Enstitü), Zürih, 1939-1940.

[3] Dört Havari içeren bir mandala örnekleri için bkz. *Psychology and Alchemy*, CW 12, figür 62, 101. Mısır tanrısı Horus ve dört oğluna tüm külliyat boyunca sıkça atıf yapılır; bkz. *General Index*, CW 20, ama özellikle CW 12, figür 102 ve par. 314.

[4] Bkz. aş. 26 Haziran 1929 semineri.

[5] Bkz. CW 12, figür 41.

tir. Talimin amacı, rehber etmeni benlikten bilinçdışındaki bendışı bir merkeze kaydırmaktır, analitik sürecin genel amacı da budur zaten. Bunu icat eden ben değilim, böyle olurken buldum. On yıl önce bu resmi görmüş olsaydım ne kastettiğini anlamayabilirdim. Belirli bir noktaya kadar bilinçli benlik merkez olabilir, rehber etmen olabilir, ama eğer yaşamın ikinci yarısındaysak bir başka merkez zorunlu görünür. Benlik sadece bilincimin kapsadığı bir alandır, ama psişik sistem çok daha geniştir, aynı zamanda tüm bilinçdışını da kapsar ve nerelere ulaştığını bilemeyiz. Dünyayı ne kadar güneş sisteminin merkezi sayıyorsak benliğimizi de o kadar ruhumuzun merkezi sayabiliriz. Ben bilinci haricinde bir merkez yarattığımızda benliğimizden belki de daha gerçek bir merkez olacak. Ama bu meseleye girersek derin sulara dalmış oluruz.

Pueblo yerlileri de mandalalar yaparlar, Doğu mandalalarıyla aynı şekilde kum resimleridir bunlar.[6] Belki de Puebloların Doğu kökenlerinin kalıntılarıdırlar.

Sonraki gecenin sonraki rüyası [4]. Hasta şöyle diyor, "Bir vagonda bir tür kafesim var, aslanlar ya da kaplanlar için olabilecek bir kafes. Kafeste farklı kısımlar var. Bunlardan birinde dört küçük tavuğum var. Tavuklara göz kulak olmalıyım, çünkü devamlı kaçmaya çalışıyorlar, ama aşırı gayretlerime rağmen arka tekerleğin dibinden kaçmayı başarıyorlar. Onları elimle yakalıyorum, ve kafesin bir diğer kısmına yerleştiriyorum, en güvenli olduğunu düşündüğüm kısım bura. Bir penceresi var ama tel sineklikle kaplanmış. Sinekliğin alt kısmı düzgün takılmamış, sonra hayvanlar kaçmasın diye gidip birkaç taş alıp sinekliğin bu alt kısmını kapatmak aklıma geliyor. Ardından, kenarları yüksek bir leğenin içine tavukları koyuyorum, buradan zor kaçarlar diye düşünüyorum. Leğenin dibine yerleştiriyorum, ve birinin hareket etmediğini görüyorum, herhalde çok sıkıştırdım diye düşünüyorum. Tavuk ölmüşse yenmez artık diye aklımdan geçiyor. Onu izlerken hareket etmeye başlıyor, ben de kızarmış tavuk kokusu alıyorum."

Çağrışımları çok az. *Kafes*, "Sirkteki vahşi hayvanlar böyle kafeslerde tutulur. Biz insanlar düşüncelerimizi tutarız, ve düşün-

[6] Jung burada Puebloların kum resimlerini tekrar göstermez, fakat "The Tavistock Lectures" (1935), par. 271'de bu temsilleri tartışır. Navaho kumu ya da polen çizimi için bkz. CW 12, figür 110, ve *C. G. Jung: Word and Image*, figür 74.

celerimizin kaçıp gitmemesi için dikkatli olmalıyız, eğer kaçarlarsa onları tekrar yakalamak zor olacaktır." Kendine soruyor, kuşlar düşünceler mi yoksa duygular mı, kendilerini özgürleştirmeye çalışan ama ölecekleri ya da artık yenmeyecekleri ölçüde bastırma pahasına adamın zapt ettiği psikolojik unsurlar mı? Ancak hayvan olmaları içgüdüsel bir şeye işaret ediyor sanki.

Arka tekerlek: Bir otomobilde bu son derece önemli bir kısım çünkü hareket ettiriyor ve araba için olmazsa olmaz.

Dr. Jung: Size özellikle önemli görünen bir şey var mı?

Dr. Binger: 4 sayısı. Mandala meselesini onla tartışmış mıydınız?

Dr. Jung: Hayır, özellikle tartışmadım. Pythagoras felsefesinde 4 sayısı çok önemli bir rol oynuyor.[7] Gizemli dört, var olan her şeyin özü, temel sayı. Çoğu mandala 4 sayısı üzerine kurulur.

Başka ne var? Bu küçük hayvanlar neden devamlı kaçmaya çalışıyorlar ve adamın onları zapt etmesini neden çok zorlaştırıyorlar? Mandalayı temsil ediyorlarsa bu özellikle garip olacaktır.

Dr. Schlegel: Belli ki kişiliğinin bölünmesini temsil ediyorlar.

Dr. Jung: Kişilik değil bireyliğinin. Adamın içinde toplanmaya karşı savaşan bir şey var. Kısıtlamadan çok sıkılmış, şimdiki yaşamında da bunu hissediyor. Bölünmesinin nedeni de bu, yeterince toplandığını düşünüyor, ve kendini daha fazla zapt etmekten nefret edecektir. Bilinçdışı onu bu hayvanları birlikte tutma sürecinde fiilen gösteriyor, böylece bilinçdışı açıkça onun bireyliğini bir arada tutmasını arzuluyor. Direnci sahte bir analoji yolunda. Bu bir arada tutma, adamın yaşamı gibi diyebilirdik, ama rüyada bunu gösteren hiçbir şey yok. Bireyliğinin merkezine toplanmaya muhtaç. Sıradan yaşamındaki baskı gibi deme hakkına sahip olduğumu hissetmiyorum, bu durumda benlik merkezi kastedilirdi. Bireyliğin merkezi illa benlik merkeziyle aynı yerde olmak zorunda değil. Kişiliği [*personality*] daha çok persona ile özdeşleştiririz, ama fiilî bireylik için başka bir kelimeye ihtiyacımız var. Bireylik, insan dediğimiz bütün varlığın niteliğidir, böylece bireylik merkezi kendilik merkezi olur; bu dört tavuk da belli ki o merkeze ait; hastanın müdahalesi ve büyük çabası da gerekli yoksa merkez devamlı bölünüp ayrışır. Hastadaki bilinçli baskı ve direnç sorununu kendiliğin baskısı sorunundan ayırmaya meyilliyim; bir başka deyişle, bilinç alanının dışındaki merkez bütünleşmesinden. Belki de hasta *zorlama*

[7] Karş. "Psychology and Religion" (1937), CW 11, par. 61.

ya da *kendini kontrol etme* sözcüklerine karşı direnç gösteriyor, çünkü bilinçli kısıtlama sorunundan yeterince çekmiş. Rüyada kastedilen şey ile bilincinin sorunu arasında hiçbir bağ yok. Bilincinin dışındaki merkezle alakalı. Bir leğende toplanması gereken dört tavukla ilgili, tabii bir de kızarmış tavuklar fikriyle. Bu merkezi temsil etmenin komik bir yolu.

Yi King metninde bir altı köşeli yıldız var, 50 numaralı "Kazan" denen yıldız.[8] Profesör Wilhelm'e göre, üç ayaklı bir kase yogada yeni insan üretmenin tekniğine işaret eder. Kasede çok önemli bir şey var, kralın yemeği, sülünlerin şişmanı kasenin içinde. Sizdeyse bir tavuk var. Rüyanın bu kısmının telkin ettiği üzere, benlik dışı merkez gerçekten kendi başına var olmuyor, hasta bizzat onu üretmeli, hem de büyük bir çabayla.

"Kazan" kısmında şöyle denir, "Odun üstünde ateş. / Kazan sureti. / Böylece üst insan kaderini pekiştirir / konumunu düzelterek." "Ayaklı *ting* ters döner." (Her şey kapı dışarı edilir, o zaman kullanılmaya hazırdır.) "*Ting* içinde yemek var. / Yoldaşlarım hasut, / Ama bana zarar veremezler." "*Ting*in kulpu değişti. / Biri yaşam tarzından alıkondu. / Sülünlerin şişmanı yenmedi / Yağmur yağınca pişmanlık tükendi." "*Ting*in bacakları kırıldı. Kralın yemeği döküldü." "*Ting*in sarı kulpları, altın sapları var." "*Ting*in yeşim sapları var" (Bunun anlamı muazzam şans). Bu kase fikri, Taocu ata kültünde kullanılan bir tür kurban tasından geliyor. Yeni bir varlığın oluştuğu ruhani bir rahmin simgesidir. İlk dönem Hıristiyanlardaki *krater* ile aynıdır, ya da simyacıların imbiğiyle, orada da yeni bir varlık yapılır. Parçalar ya da şeyler bir araya getirilir ama rastgele karışmazlar, ateş içinde birleşirler ve altın yahut yeni insan üretirler. Böylece kasenin altın kulpları olur, hatta yeşimden, en kıymetli taştan, taşların taşından [*lapis lapidum*]. Burada yine Ortaçağ simyasın-

[8] Bu seminer esnasında Jung, Richard Wilhelm'in *Yi King* çevirisini (*I Ging: Das Buch der Wandlungen*, Jena, 1924) kullanıyordu, bazı alıntıları sözlü tercüme ediyordu. Mevcut tek İngilizce versiyon, James Legge çevirisiydi: *The Yi King* (Sacred Books of the East, 16; Oxford 1882; 2. Baskı, 1899), Jung bu kitabı daha önce 1924 yılında kullanmıştı. Bu seminerin katılımcılarından biri olan Cary F. Baynes, Jung'un önerisi üzerine, 1929 yılında Wilhelm versiyonunun çevirisine başladı, bu çalışma 20 yıl sonra tamamlandı ve 1950'de yayınlandı: *The I Ching, or Book of Changes*. Jung bu çeviriye bir Önsöz yazmıştı, 1967 tarihli 3. Baskısı ise Hellmut Wilhelm'in yazdığı bir Giriş içerir. Bu çalışmadaki *Yi King* alıntıları ve referansları 1967 baskısıyla uyumludur (Baynes, "kazan" için çoğu zaman Çince *ting* kelimesini kullanır.)

daki aynı fikre rastlarız; *lapis lapidum*, felsefe taşıdır. Tencere içinde sülünlerin kral için bir yemek olarak pişirilmesi fikri kullanılır, çünkü tüm pişirme işlemi altı köşeli yıldızın beşinci hattına yani İdarecinin yerine işaret eder. Beşinci hat altındır, kral ise yapılacak yeni insandır. Ama önce sülüne sahip olmalı, sülün vurulmalı. *Yi King* metninde çok fazla av simgesi var. Bunların hepsi şu anlama gelir: İnsandaki içgüdüler demeti, içgüdülerin kaotik birliği, hiç de bütünleşmiş değil. İçgüdüler çok çelişkili, insan da onların gazabına uğruyor. Bir hayvanat bahçesindeki hayvanlar gibiler, birbirlerini hiç sevmiyorlar, birbirlerini ısırıp kaçmaya çalışıyorlar. Dolayısıyla, seni oluşturan bu içgüdü demeti için bir şey yapmak istiyorsan, içgüdülerini ele geçirmeli, bir araya getirmeli ve dönüştürmelisin. Tüm dünyadan nadir şeyler toplamalı, onları kasede birlikte pişirmelisin, böylece yeni bir şey, belki de altın oluşur. Rüyadaki fikir bu. Kaçmaya çalışan dört hayvan var, bunlar avlanmalı ve kaseye koyulmalı. Bunlardan biri hastaya sanki yemeye hazır gibi görünüyor. Yetkin insan için yemek hazır. İçgüdüler yemektir, zapt edilir, ateş üzerinde dönüşür. Kralın yemeği böyle hazırlanır. Böyle bir sürecin ardından kişi artık karşıtlar çiftlerinin gazabına uğramaz, bilakis kendiyle uyum içindedir—eski ihtiyaç. Bir önceki rüyada bunla ilgili bir şey denmez. Tasarımın telkin ettiği üzere rüya sahibi her yeri dolaşmalı, kalıba göre, dünyanın dört bir köşesine gitmeli, hem de bir kere değil, iki kere. Her şeyi tecrübe etmek için yanılsama dünyasında büyük bir hata seyahati yapmalı. Ona olan her şey kendinden. Bu seyahat bir avdır, ve tamamlandığında pişirme ve tek kişiyi yaratma süreci devreye girer. Kendimizin önemli kısımları bizim için bu dünyada bekler, ve biz de bu niteliği tecrübe etmemiz için belirli bir yazgıya kavuşmalıyız. Eğer bunu tecrübe edersek, bu nitelik kafeslenir, biz de tavuğu tadarız. İşte yazgı bu anlamda yaşanır, maksat da kendimizin başka kısımlarını tecrübe etmek ve bütünleşmektir.

Hastanın "tavuk"larla ilgili neredeyse hiçbir çağrışımı yoktu, tabii yemek dışında. Tavuklar bizim çok fazla saygı duymadığımız hayvanlardır. Panik halinde, kör, aptal yaratıklardır, bir araba geçtiğinde kendilerini yola atarlar. Bastırılmış ya da hiç başımıza gelmemiş parçalı eğilimler için kusursuz bir teşbih oluştururlar, bizim bilgimizin dışında yaşayan canlı otonom varlıklardır. Parçalı ruhun bu kırıntıları, tavuklar gibi, korkunç saçmalık körükler, akıllı insanların yaptığı bütün aptalca şeyler, ya da kib-

ritlerini biriktiren mirasyedi gibi. Karakterleriyle kesinlikle uyuşmayan şeylere sahip birçok insan örneği bilirsiniz. Denetimimizden ve gözlemimizden kaçan her şey "tavuk"tur.

Roper Bey: Ezdiği tavuğun neden kızarmış tavuk olduğunu hissediyor?

Dr. Jung: Bunla ilgili bir çağrışımı yok. Bazen dirençler yüzünden bazen de gayet şaşkın oldukları için insanların hiç çağrışımları olmaz. Hastanın rüyalara karşı tutumu farklı olsaydı, çağrışımları olacaktı. Bazen hiç çağrışımımız olmaz, çünkü bir şey öyle saçma görünür ki bizi sinirlendirir, bu yüzden duygularımız da çağrışımları önler. Dolayısıyla, önceki güzel rüyadan sonra bu aptal tavuk rüyası adamı sinirlendirmiş ve bu yüzden hiç çağrışımı yok. Peki neden tavuğu öyle şiddetli sıkıştırıyor ve tavuk ölü gözüküyor? Bu tavuk belli ki kaçmaya çalışmış işlevlerinden biri, dolayısıyla alt işlevi olduğunu varsayabiliriz, denetim dışında en çok kalan işlev. Adam entelektüel bir tip, alt işlevi de duygu. Karısını memnun etmek için duygusunu çok sıkıştırıyormuş, ama görünürdeki kazanç buna değmemiş. Duygusunu yakaladığını, onu ezdiğini, neredeyse öldürdüğünü ve sonra ona baktığını güvenle varsayabiliriz. Ama şimdi eski bir büyü parçasında geliyor. Bir şeye bakarak, ona odaklanarak ya da onun hakkında derin düşünerek onu ya büyütürsünüz ya da yumurtasından çıkarırsınız. Kendisi hakkında kara kara düşünme eylemi içinde. Tanrılar, bir şeyi meydana getirmek istediklerinde, onu kara kara düşünürler, *tapas*[9] yaparlar, temaşa ederler. Dolayısıyla, bu durumda, hasta öldüğünü düşündüğü tavuğa bakmaya başladığında, yaşama geri döner. Ne kadar şiddetli ezilmiş olursa olsun duygu üzerine derin düşündüğünüzde hayat bulur.

Dr. Schlegel: Demek ki bu bir ilke meselesi, yani tavukları bir araya getirmek ve onları kızartmak iyi bir şey?

Dr. Jung: Tekrar belirteyim; bilinçdışı ahlaki hiçbir niyet taşımaz. Bilinçdışı sırf Doğadır, vuku bulan şeyi nesnel bir olaymış gibi söyler. Rüya, ne olması gerektiğini ya da ne olmaması gerektiğini asla söylemez. Kendi sonuçlarımıza bizzat varmalıyız. Bilinçdışı bizim şunu yapmamızı istiyor ya da bunu yapmamızı istemiyor diyemeyiz; şöyle desek daha iyi, "Bazı şeyler oluyor böyle, dikkat etsek iyi olacak" ya da "böyle olmaları güzel." Rü-

[9] Sanskrit *tapas*, meditasyon yoluyla bizzat kuluçkaya yatma anlamı taşır. Bkz. *Symbols of Transfomation*, CW 5, par. 588 vd.

ya, fiilen devam eden şeylerin bir ifadesinden ibarettir. Bu tavuğun kaçmasını ya da bir tavuğun kızartılmasını iyi ya da kötü sanabiliriz. Her şey mümkün. Başka insanlardaki veya dış dünyadaki beyni olmayan eğilimler ya da parçalı ruhlar mahiyetinde "tavuklar"dan bahsedebiliriz. İçimizdeki her parçalı şey, bilinçdışı olduğu müddetçe, dışarıdaki başka insanlarla karşılaşacaktır. Bu adam, hatalarının yekununu tamamlamış değil. 47 yaşında, ama hatalar için hâlâ çok vakti var. Kim bilir, belki de bu tavuk kaçması gereken parçalı bir ruh, bilemiyorum. Bazıları kaçabilir, bazıları kaçamaz, çünkü yeterince güçlü değildirler. Bazı insanlar vardır kötü olamayacak kadar zayıftırlar, kötü olmaya yönelik özel bir yetenekleri yoktur, çünkü kötü olmak bir yetenektir. Bazı insanlar buna sahiptir, hedefleri de hapishanedir, tıpkı başkaları için Kraliyet Akademisi hedef olduğu gibi. Bir süre önce bir adamdan bahsedildiğini duymuştum, kilisenin sütunlarından biri, çok saygın bir vatandaş. Git gide hayatından daha da hoşnutsuz hale gelmiş, ta ki gecenin bir yarısı uyanana kadar, uyandığında şöyle demiş, "Şimdi ne tür bir adam olduğumu biliyorum. Ben şeytana aitim", sonra da şeytana uyup mürtet olmuş.

Dolayısıyla, tavuk sadece kaçıp gidebilecek bir parçalı ruh olabilir. Yalnızca şunu diyebilirim, "Kaçmayı başarmış işte, elden ne gelir ki!" Bir keresinde bir tanıdıkla karşılaşmıştım; rüyasında bir karakolda olduğunu ve mahkum yerleşkesi gibi bir yerde bir evin denetiminin ona verildiğini görmüş. Bu evde gerçekten kötü suçlular yokmuş, sadece serseriler, madrabazlar vs. varmış. Kapıyı kilitlediğini düşünmüş ama biraz uzakta olduğunda bütün "kuşlar" uçmuş. Rüyayı bana anlattı ve hepsinin def olup gitmesinin gayet komik olduğunu düşündü. Ben de "çok tuhaf, bu adamda yanlış giden bir şey var" diye düşündüm, ve yanılmamıştım. Yaklaşık bir yıl sonra kötüye gitmiş, iflas etmiş ve tamamen çökmüş. Tavuk değildi bu. Ciddi bir şeydi, bilinçdışı ona şöyle demiş, "Şimdi iyi bak—senin bilinçdışın berduşlarla dolu ve hepsi basıp gidecek." Bu adamın serserilere ve tuhaf insanlara özel bir ilgisi varmış. Onlarla muhabbet eder ve birlikte vakit geçirmekten keyif alırmış. Bu bana acayip gelmişti, çünkü yaşamı bunla uyuşur gibi görünmüyordu, ama bilinçdışı avarelik ve sorumsuzlukla doluydu. Fahişelere ilgi duyan rahip gibi bir şey. Paris'e bile seyahat etmiş, her tür geneleve girip onları kurtarmaya çalışmış. Burada sanki tuhaf bir şey vardı, neticede adam

frengi kapmış ve çok hasta olmuş. Dolayısıyla, bu tavuklarla ilgili bir sorun var: Kaçmaları mı yoksa kurtarılmaları mı gerekiyor? İşte bu noktada doktorun bütün sanatı devreye girer. Bir kafeste kuğularım ve hatta kartallarım olduğunu düşünün. "Tabii ki açılmalarına izin vermek gerekir, kartallar uçmalı" diyebilirim, ama aynı şeyi tavuklar hakkında söylemek saçma olur. Bir kartal için özgür olmak iyi bir şey, ama tavukların kaçması ve yerlerini terk etmesi komik olur. İşte bu, kendinden emin olmayan bir analist için harika bir fırsat. Eğer analist hastanın üzüntü dolu biri olduğunu hissetmişse tavukların çıkıp gitmesi daha iyi olabilir. Onları muhafaza etmeye çalışmakla rüyada kendini gülünç hale düşürdüğü söylenebilir. Keşke sıradan bir küçük tavuk kesip yeseydi, ne de olsa sadece bir tavuk. Ama bu adamdan hâlâ emin değilim. Çok karmaşık bir doğası var, bir tavuk olmadığından da emin değilim. Bir nevrozu yok, aksine büyük bir entelektüel ilgisi var. Parmaklıkların ardında aslanlar ya da kaplanlar olsaydı kükreyeceklerdi. Hiç kükreme duymamıştık, adamı iki yıldır tanıyordum. Gayet dingin bir ruhu var ve nereden pirelendiğini bilmiyorum. Belki de bu tavuklar pireler gibidir ve "dökülmeleri" gerekir. Rüyadaki duygusu kaçmamaları gerektiğini söylüyor, ve bu da beni şüphelendiriyor. Bu adamda serbest bırakma namına bir ses olmadığını düşünmeye daha meyilliyim. Bazen bazılarınızda aslan mı yoksa tavuk mu olduğunu bilemem. Bunlar bir analistin kuşkularıdır. Bu adam mutlak manada saygıdeğerdir. Öldüğünde papaz masum bir hayat yaşadığını ve örnek bir koca olduğunu söyler, ama yolda pirelenmiştir, yüksek sınıf bir yosmaya takılmıştır (100 frank. Böylece enfeksiyon kapmaz). Zamanla bunun işe yaramadığının farkına varır. Böyle bir kız için bazı duyguları olmuştur. Belki de kız yaşlandığında, elli yaşına geldiğinde nasıl görüneceğini, Paris'te görülen korkunç kocakarı yosmalar gibi olacağını hayal etmiştir. Böyle şeyler aklına gelebilir ve çok tatsız duygulara sebep olabilir. Bir çocuk gibi kör olmuştur, tavukların kaçması da yaşamının kör kaçamakları anlamına gelebilir.

Dr. Binger: Burada telafi eden yapıda bir şey görüyor musunuz?

Dr. Jung: Adamın bunu nasıl karşıladığına bağlı. Örneğin bu adam, küçük tatlı kız eşiyle birlikte cennette yaşayan masum bir oğlan olsaydı tavuklarının kaçması elzem olabilirdi ki böylece dünyanın gerçekten ne kadar güzel olduğunu fark edebilsin. Fakat bu adam saf değil, iş dünyasının kurdu olmuş bir tüccar, ama

idealist bir tarafı da var. İnsani bir yöne sahip, bu yüzden analizine devam ediyor.

Sigg Hanım: Rüyasındaki "Ben" kim? Evcil bir adam değil mi bu?

Dr. Jung: Tavuk yakalayan kişi klasik bir adam değil. Fahişelerin peşine düşen kişi klasik adam. Klasik dış tarafı fahişelerle düşüp kalkıyormuş, işte gelenek bu. Tavuklar, kaçamakları örgütleyen parçalı bilinçdışı ruhlardır. Bu adamın bir felsefesi var ve iyi okumuş; kaçamakları hesaba katmıyor ama bir şişe şarap verince de felsefe falan kalmıyor. Gelenek bu ve meydana çıkmadığı sürece birçok insan umursamıyor. Hatta birçok kadın, kocalarının yosmalarla takılmasını, ya da eşcinsel olmasını ve oğlanları ayartmasını ve böyle her tür çirkin şey yapmasını umursamadığını söyler. Umursadıkları tek şey, kocalarının saygın bir kadına aşık olmasıdır. Bu adam fahişeleri kafaya takmıyordu, tabii bir sorun çıkmadığı müddetçe. Bir kere gayet klasik bir adam gelip bana şöyle demişti, "Karımdan boşanabilirim, öyle değil mi? 22 yıldır evliyiz ve onu gayet çok seviyorum ama daha genç bir kadın gördüm ve onla evlenmek istiyorum. Karımla resmen evliyim, resmen boşanamayacağıma dair bir sebep göremiyorum." Bu adam yeterince mantıklıydı ama hiç duygusu yoktu.

Bu rüyayı özetlerken fikrim şu: Rüya, yeni adam yaratmak için malzemeleri veriyor. Bu nedenle, *Yi King* ile benzerlik kurabiliriz. Tavukların kaçmasına izin vermesi ya da onları öldürüp kızartması pratikte aynı şey. Eğer tavuklar kaçarsa dışarıda bir dizi tavuk macerası başından geçecek ve oyundan geri dönüp onlarla bütünleşmek zorunda kalacak. Yoksa, böyle maceralara girmeye değmezse bu eğilimlerle bütünleşmeli. Örneğin, varsayalım ki Bahnhofstrasse boyunca yürüyorum ve bilhassa güzel bir baston görüyorum, sonra diyorum ki işte tam istediğim gibi bir şey, ardından, neden bunu istiyorum diye düşünüyorum. Bana hitap etmiyor. Bunlardan zaten çok fazla var bende ve belli ki bunu da bir kenara atacağım. Aptalca olduğunu düşünüyorum ama 100 frank ödeyip alıyorum ve sonra bir kenara atıyorum. Sonra, peki diyorum, aldım ve bir kenara attım, bir tecrübe oldu. Bunu gözdelerim arasına ayırabilirim, ya da bunu yapmakla nasıl aptallık ettiğimi, bu bastonu istemekle nasıl tutarsız davrandığımı söyleyebilirim; ama bu fark edişi de gözdelerim arasına ayırabilirim. Dolayısıyla bu adam konusunda, fahişelerle bazı tecrübeleri olmuşsa bu durum meseleyi daha açık hale getirebi-

lir, ya da şöyle diyebilir, "Bunların hepsi bir yanılsama" ve tavukları kafesleyip kızartabilir. İkisi de aynı kapıya çıkar. Esas mesele kendini görebilmesi, kendini bir arada tutabilmeyi öğrenmesi çünkü bayağı dağılmış. Emin değilim, aile içinde ve akrabalarıyla ve dostlarıyla birlikteyken gayet büyüleyici olabilir, ama işinde muhtemelen üçkağıt yapmaya yetkin biri. Bilmiyorum, ama biraz dağınık bir karakter olabileceği izlenimi ediniyorum. Yöntemi ne olursa olsun, kendini görmeyi ve kendini bir arada tutabilmeyi öğrenmeli. Bazı insanlar tüm dünyaya saçılarak kendilerini tanırlar, bazıları da kendilerini içeriye kilitleyerek. Bunların hepsi mizaca bağlı. Bunun için birçok sebep var, dışa dönüklük, içe dönüklük, ailedeki gelenek, vs.

4. Seminer
13 Şubat 1929

Dr. Jung:

Ele almamız gereken bazı sorunlar var, bunlardan çoğu da *Yi King* ile ilgili. Sanki genel bir ilgi uyanmış gibi. Gibb Beyin sorusu tüm sorunun kökenine iniyor, "Bu sorun, bir önceki rüyadaki tasarıma ve genel anlamda böyle tasarımlar ve kalıplar konusuna işaret ediyor. Böyle rüyalar ve fantezilerin belirli bir biçimdeki felsefenin hakikatini desteklediğini düşünmekte haklı mıyız? Örneğin dört işlev fikri üzerine oturan bir felsefe... Ya da bunları sadece bilinçdışı bir arzunun bir ifadesi olarak mı düşünmeliyiz ya da bir tür felsefe ihtiyacı olarak mı görmeliyiz; bir başka deyişle, tecrübenin tam bir bütünlemesini veya sentezini bir şekilde yapma ihtiyacı? Fizik biliminin toplu soyutlamaları üzerine değil de psişik tecrübe üzerine kurulu bir felsefe ihtiyacı olduğuna işaret ettiklerini hissediyorum. Ancak bundan daha fazlasını söylemeye hakkımız var mı?

Kastettiğim şeyin bir örneği Moğol imparatoru Ekber Şahın Fetihpur Sikri'deki Divan-ı Has binası.[1] Bu bina öyle inşa edilmiş ki bizim tartıştığımız gibi bir tasarım oluşturmuş, Ekber Şah da tam ortada bir tür dairenin içinde otururmuş, dünyanın dört bir yanından okumuş insanlar ise her tür din ve felsefeyi ona anlatır ve bunları onla tartışırlarmış. Şah buradan kendi için bir bütünleşme yaratmaya çalışmış.

Kırmızı kumtaşından daire, salonun ortasında simsiyah gövdesi olan bir sütunun üzerinde duruyor. Dört geçit, dört köşeden gelip daireye çıkıyor, dört köşe de salonun etrafını dolanan bir

[1] Ekber Şah (1542-1605) başkentini ilkin Hindistan'ın kuzey iç kesimlerindeki Agra yakınında bulunan Fetihpur Sikri'de kurdu; Ekber şehri terk etmiş olsa da kraliyet şehri iyi korunmuştur. Hindistan'da birkaç yıl kalan Gibb, muhtemelen orayı ziyaret etmişti. (Jung da 10 yıl sonra ziyaret edecekti. Bkz. "The Dreamlike World of India" [1929], CW 10, par 983.) Ekber Şah, Müslüman, Hindu, Zerdüşt ve Hıristiyan unsurları barındıran eklektik bir inancı kucaklamıştı.

koridorla birleşiyor. Yukarıdan baktığınızda kara gövdeli sütun görünürde belli olmuyor, böylece her şey havada asılıymış gibi duruyor."

Dr. Jung: Mandala hakkında konuştuğumuz şeylerin ve mümkün manasının bir felsefe gibi göründüğünü kabul ediyorum ama felsefe değil. Pythagoras ve onun dördüne daha yakın. İlkelerle alakası var ama yine de felsefe değil. Yalnızca *bilinçdışı* olguların bir ifadesi.

Birçok insan dini felsefeye tercih ettiği için bir bilinçdışı felsefe ihtiyacını ifade ettiğini bile söyleyemem. Bu figürler, bilinçdışının naif ürünleridir, ve bu sebeple dünyanın her yerinde onlarla karşılaşabilirsiniz. Bunlardan bildiğim en eskisi, Mayalardan kalma Chichén Itzá kentinde bir savaşçı tapınağında bulunmuştu. Bir Amerikan kaşif[2] piramidin dış duvarını kırmış ve bunun esas tapınak olmadığını keşfetmiş; çok daha eski ve daha küçük bir tapınağın içeride olduğunu bulmuş. İkisi arasındaki boşluk molozla doluymuş, bu molozları temizleyince daha eski tapınağın duvarlarına erişmiş. Ritüel hazinesini zemin altına gömmenin bir tür büyü gibi adet olduğunu bildiği için terasın zeminini kazmış ve 30 santim boyunda silindir şeklinde kireçtaşından bir kavanoz bulmuş. Kapağı kaldırdığı zaman içinde bir tahta levha olduğunu görmüş, üzerinde de mozaik bir tasarım varmış. Sekiz kaide üzerine kurulu bir mandalaydı bu, yeşil ve turkuaz mavi alanların içinde bir daireydi. Bu alanlar sürüngen kafalarıyla, kertenkele pençeleriyle vs. doluydu. Hastalarımdan bir tanesi benzer bir mandala yapmıştı, bölümleri aynıydı ama hayvan değil de bitki tasarımıyla doluydu. Demek ki bunlar öyle doğal ifadeler ki dünyanın her yerinde bulunabiliyor. Gibb bey bize güzel bir örnek verdi. Aynı fikrin naif bir ifadesi: Has divanındaki Moğol imparator Ekber Şah. Binanın kalıbı neredeyse bir mandala şekli oluşturuyor, Moğol imparator ufak bir sütunun üstünde duran kırmızı kum taşından bir tür daire içinde oturuyor, böylece daire neredeyse gökten sarkıtılmış gibi duruyor. Bir ihtiyar için mandalasının ortasında bu tarz oturmak hoş bir fikir, böylece hikmet ona dünyanın dört bir köşesinden gelecektir.

[2] Jung muhtemelen Chichén Itzá, Yucatán'daki bu Maya keşfini *Illustrated London News* (26 Ocak 1929, s. 127) dergisinden okumuştu, çünkü tapınak, kavanoz ve mozaik mandala illüstrasyonlarıyla birlikte Jung'un tarifleri burada yayınlanan haberi takip ediyor. Keşfi Earl Morris yapmıştı; Morris, Washington, D.C.'deki Carnegie Enstitüsündeki keşif heyetinin başıydı.

Çin felsefesinde mandala "ayak kare evin inç kare alanıdır.[3]" Söylenene göre ev, Çürümez Beden anlamına geliyor, bu mandaların inşa edilmesi de Çürümez Bedenin inşasını kastediyor. İnsanda fiziksel ve maddi bedeninin ardında narin bir beden olduğunu söyleyen teori hakkında Mead çok ilginç bir çalışma ortaya koymuştu.[4] Geley de bu teoriyi tamamlamıştı, "psikodinamik sistem[5]" adlı yeni bir fizyoloji ortaya koymuştu, bizim bilimsel terimlerimizin çoğu gibi, eski bir şeye yeni bir isim takmıştı. Narin beden, kadim felsefenin *entelekya* (kendini varoluşta gerçekleştirmeye çalışan şey) diyeceği mutlak yerdir. Çin fikri ise mandaların narin beden simgesi olduğunu söyler. Doğu teorisine göre, mandala üzerinde tefekkür etme sayesinde narin bedenin bütün unsurları dışarıdan içeri çekilir ve en içteki insana odaklanır, burada çürümez bedeni inşa ederler. Aziz Pavlus'un ilk dönem Hıristiyan öğretilerindeki yeni insan, narin bedenle tamamen aynı şeydir. Aşırı derin bir arketip fikri bu, ve ölümsüz arketipler alanına mensup. İçinde bir şey olabilir, doğru olabilir, bilmiyorum; Tanrı değilim ki her şeyi bileyim, ben meselenin psikolojik tarafına bakıyorum.

Her halükarda, Doğu teorisi ve simgeleri, çok şaşırtıcı bir şekilde, bizim çalışmamızla uyuşuyor. Bir Çin metni, narin bedenin inşası yoluyla yaşamı uzatma sanatını açıklar.[6] Bu metin birçok simgeleme içerir, hastalarımda bunları görmüştüm, ve ben bu

[3] Bkz. "Commentary on 'The Secret of the Golden Flower'", CW 13, par. 33, 76.

[4] G. R. S. Mead, *The Doctrine of the Subtle Body in Western Tradition* (1919).

[5] "Commentary on 'The Secret of the Golden Flower'", par. 76, not 2'de Jung, Gustave Geley'in (Tıp Doktoru, Paris'teki Uluslararası Metapsişizm Enstitüsünün müdürü, 1868-1924) "parafizyolojik teori"sinden bahseder. Ayrıca Jung'un yorumuna da bakabilirsiniz: *Letters*, Cilt 1, 30 Eylül 1933. Jung'un kütüphanesinde Geley'in üç çalışması vardı: *De l'inconscient au conscient*, Paris, Félix Alcan, 1919; *L'Être subconscient: Essai de synthèse explicative des phénomènes obscurs de psychologie normale et anormale*, Paris, Félix Alcan, 1899 ve *L'ectoplasmie et la clairvoyance*, Félix Alcan, 1924. Bu çalışmalardan birincisi (I. Kısım, 1. ve 2. Bölümlerde) Geley'in "psikodinamik sistem" kavramını tartışır. (30 Haziran 1929 tarihli bir röportajda James Kirsch'in hatırlattığı üzere, Jung o yaz "Altın Çiçek" üzerine bir şerh yazıyordu.)

[6] Jung ve Wilhelm, "Tschang Scheng Schu: Die Kunst das menschliche Leben zu verlängern" (*Europäische Revue*, V: 8 (Kasım 1929), s. 530–556) çalışmalarını yayınlamışlardı, bu çalışmanın yarısı Jung'un yazdığı giriş kısmını kapsıyordu. Hellmut Wilhelm'e göre, aynı yılın sonuna doğru yayınlanan *Das Geheimnis der goldenen Blüte* dahilinde genişletildi (özel bilgi). İkisi esasında aynı çalışma, sadece başlıklar değişik.

simgelemeyi iyi bildiğim için Doğunun yaptığı gibi cesur yorumlara kalkışmayacağım. Doğu, "ruhların göçü" gibi kavramlar kullanmayı göze alır.

Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde, bir adama "Tanrının oğlu" demekte acayip bir şey yoktu, alelade bir günlük kullanımdı. Mısır Kralı binlerce yıldır Ra'nın oğluydu, öyle de İsa'ya Tanrının Oğlu dendiğinde buna inanmak güç değildi. Ancak bu durum bize gayet inanılmaz gelir, çünkü bizim Tanrıya inancımız bir soyutlamadır, felsefi bir tutumumuz vardır. Dolayısıyla, bizim ölümsüzlük arketiplerimiz hususunda konuşurken, ölümsüzlükten bahsetmeye ne kadar yaklaşırsak kaşarlanmış spiritüalistler için bile bu ölümsüzlük o kadar imkansız görünür. Peki ya her çağın yavrulayan nesilleri, ya hayvanlar, böcekler, köpekler, pireler vs.? Bunlar nihayetinde saçma hale gelir, cennet ve cehennemin herkese yeteceğine zor inanırız. Metafizik konularda hakikate asla karar veremezsiniz, tek kıstas "tıklaması". Eğer tıklarsa düzgün düşündüğümü hissedebilirim, ve böyle düşünerek düzgün işlerim. Başka bir kanıtımız yok. Ruhani deneyimler denen şeyler kolayca eleştirilebilir. Bir hayaleti asla kanıtlayamazsınız. Kendini kandırmanın binlerce yolu var.

Dr. Shaw'ın sorusu, "Çin felsefesinde bulunup bizim bugünkü psikolojimize çok uyan böyle şeyleri nasıl açıklıyorsunuz? Sanırım *Yi King*in 50. altı köşeli yıldızına özellikle dikkatimizi çekiyorsunuz, çünkü Yoga yolu kadar analiz yolunu da simgeliyor."

Dr. Jung: Dr. Shaw, analiz ile Yoga arasındaki benzerliğe dikkat çekiyor. *Yi King*in kaseyi işleyen bölümü, yoga işleyişini içeren bölümlerden biridir ve bizim analitik işleyişimiz de Doğuda Yoga olan şeyin Batılı formlarını üretir. Terminoloji farklıdır ama simgeleme aynıdır, amaç da aynıdır. Yoganın Çin formu bir bakıma bizim genelde rüyalarımızdan ve bilinçdışından çektiğimiz simgeleme gibidir.

Yogadan bahsetmek belirli bir tür analitik yöntemden bahsetmektir. Bu şeyler az bilinir ve direnci yükseltir. Dirençler genelde cehalette kurulur. Avrupa'da çok az insan yoga hakkında bilgi sahibi. Muazzam bir megalomani kaplamış bizi, Doğudaki insanları cahil sanıyoruz, biz Batıdakilerin de muazzam bir hakikati keşfettiğini düşünüyoruz. Örneğin birçok insan astrolojinin saçma olduğunu düşünür. Astrolojinin yıldızlarla alakası olmadığı doğru. Yıldız haritası size boğa burcunda doğduğunuzu söyleyebilir, ama takımyıldızlar bugün yer değiştirmiştir ve yıl-

dız haritaları artık yıldızların gerçek konumuna tekabül etmiyor. Milattan önce 100 yılından beri zaman ölçme sistemimiz gayet gelişigüzel sekteye uğratıldı. İlkbahar noktamız artık Balık burcunun 29. Derecesindedir, yıldız haritalarının esas aldığı Koç burcunda değil. Ayrıca ilkbahar noktası Kova burcuna girmek üzere. Ama insanlar astrolojiyi eleştiriyor, sanki yıldızlarla alakası varmış gibi.

Yogadan bahsedildiğinde insanların aklına hemen *fakir*ler gelir, hani şu başlarının üstünde 7 yıl duran ve tüm bu saçmalığı yapan insanlar. Yoga faaliyetleri hakkında gerçek bilgi Batıda çok nadirdir. Bu şeylerden haberdar olduğumda çok mahcup hissetmiştim. Pekin'deki Beyaz Bulut Tapınağında bulunan bir resmin kopyası var burada.[7] Çin Tao sistemine ait bu resim. Analitik psikoloji yolu boyunca nasıl ilerlenmesi gerektiği üzerine bir risale yazıyormuşum gibi sanki. Bu resim yayınlanmamış, ama zaten yayınlanmış olsaydı da ne kastettiğini kimse anlamazdı. Pişirme kasesi fikri ve mandala bu resim içinde. Bütün bu ayrıntıları anlamak için bilinçdışı simgeciliğin muazzam tecrübesi şart olur. Bu resmin formu insan omurgasını gösterir, baş, gözler, kalp bölgesi, ve bunların altında diğer merkezler ya da bölgeler. Belkemiği yerine su bölgesinden yokuş yukarı akan bir nehir boyunca sıralanan taşlar bulunur. Taocu yoga, analizle çok fazla benzerlik taşır. Yakın zamanda, bin yıllık bir metin bir Çinli tarafından bulundu ve Frankfurt'taki Çin Enstitüsünde anlamı çözüldü.[8] Wilhelm'in dediğine göre bizim buradaki sonuçlarımıza benzer malzeme içeriyormuş. Bu metin, Doğu ve Batı arasında bir tür psikolojik köprü. Doğulu şeyler hakkında neden bir tür megalomanimiz var anlamak mümkün değil. Çinlilerin aptal olduklarını ve bizim aşırı zeki olduğumuzu varsayamayız, karşı tarafı küçümsemek daima bir hatadır.

[7] Bu resmin ayrıntısıyla tartışıldığı yer: Erwin Rousselle, "Spiritual Guidance in Contemporary Taoism," *Spiritual Disciplines* (Papers from the Eranos Yearbooks, 4; 1960), ss. 75-84; aslında ilk Eranos Konferansından (1933) bir konuşma. Rousselle, Beyaz Bulut Manastırındaki bir taş tableti ovarak bu resmi yeniden üretmiş (önceden Richard Wilhelm koleksiyonundaymış).

[8] Hellmut Wilhelm'e göre Jung burada Çin'e ait *Altın Çiçeğin Gizi* metnine işaret ediyor, bu metnin izi 17. yüzyıla kadar sürülebilir, sözlü gelenekte ise 8. yüzyıla kadar gider. 1920 tarihli Pekin baskısı, Çin Enstitüsünde Richard Wilhelm tercümesinin (anlamının çözülmesinin değil) temelini oluşturur. Bkz. *The Secret of the Golden Flower* (New York, 1962), Richard Wilhelm'in metni tartışması, s. 3 vd.

Dr. Binger: Mandala sözcüğünün kaynağını söyleyebilir misiniz?

Dr. Jung: Mandala bir büyü çağrışımı taşıyan bir küre ya da daire anlamına gelir. Bir mandala çizebilirsiniz, bir mandala inşa edebilirsiniz, ya da bir mandala dansı yapabilirsiniz. "Mandala Nritya", figürlerin bir mandala çizdiği bir danstır.

Kaçıp giden ve sıkışan ve az çok yenecek durumda kasenin içinde bulunan ünlü tavukla ilgili bir sorun daha var burada. Sigg Hanımın düşüncesine göre kaçıp giden tavuk bir sezgi. Ancak ben bu tavuğu sezgi olarak yorumlamanın bir imkanını göremiyorum. Hastanın herhangi bir özel işlev geliştirmiş olabileceğini varsayabileceğimizi sanmıyorum.

Sigg Hanım: İlk rüya doğaldı, sonra bütün durumu ifade eden mandala geldi, şimdi de bütün süreci sezgiyle görüyoruz; ve bu sentetik.

Dr. Jung: Adamın kafası karışmış ve şaşırmıştı, dolayısıyla bütün durum hakkında berraklığı ona sağlayacak bir şey olması gerekiyordu. Mandala, bilinçdışından gelen bir tür mektuptur, zihnini temizlemeyi kasteder. Bu durumda, işlevi de bir karmaşa halinden bir düzen devşirmektir, ve bu düzen sanki bu hususi mandala kalıbında tesis edilir. Muska gibidir. Muskalar genelde mandala şeklindedir. Bronz Çağdan kalma birçok tarih öncesi mandala, kazılar sonucu bulunmuş ve İsviçre Ulusal Müzesine konmuştur. Bunlara güneş dişlisi denir ve eski Hıristiyan haçları gibi dört basamağı vardır. Katolik Kilisesindeki kutsal ekmeğin ve Mitra kültünde kullanılan ekmeğin tasarımı da böyledir, bir heykel üzerinde gösterildiği üzere bir tür "mandala ekmeği" Ekmeği yemek, tanrıyı yemektir, kurtarıcıyı yemektir. Bir uzlaşma simgesidir bu. Totem hayvanını yemek, bütün klanın toplumsal birliğinin güçlenmesini simgeler. Çağlar boyunca sonsuz kere tekrar edilen asıl fikir bu.

Sigg Hanım: İçsel bir görü ile sezgi arasında bir fark görmüyorum.

Dr. Jung: Rüya esnasında bu ya da şu işlevi kullandığınızı söyleyemezsiniz, ama zihninize bir şey girebilir. Bunu almak için gözlerinize ihtiyacınız yok. Sezgi, bilinçli bir gayret anlamına gelebilir. Eğer bir durumda ona muhtaçsam onu almak için aramam gerek. Bu adamın daha önce gayret göstermiş olması gayet muhtemel, ancak rüyadaki şey sadece bir olgunun görüsü. Zihnin bir işlevi değil.

Sigg Hanım: Bir rüyada insanın bilinçli ortaya koyduğu gayreti dışlamak gayet zor.

Dr. Jung: Adam gayret etti ve sonunda ödül olarak iyi rüyayı kaptı diyerek kendimizi ve hastayı rahatlatmaya gerek yok. Bu şeyin düşünce sonucu olduğuna gayet eminiz ama sezgi değil. Rüyayla yeterince uğraşıldığını varsayabileceğimizi zaten çok kere söylemiştik. Anlamadığınız bir nokta var mı? Rüyanın bütün anlamını bağlantı içinde görüyor musunuz?

Rogers Bey: Bilinci ne zaman dahil edeceğinizi ve ne zaman çıkaracağınızı nasıl anlıyorsunuz? Örneğin *Macbeth* ve *Faust*'ta olduğu gibi üç figürün olduğu bazı açıklamalarda siz bilinci ekleyip dört yapmıştınız. Ama diğerlerine de eklediyseniz beş olacaktır. *Macbeth*'te üç insan bilinçle birlikte dört eder; burada dört tavukla birlikte etmez. Ne zaman çıkaracağınızı nasıl biliyorsunuz?

Dr. Jung: Fark şu ki bizim rüyamızda dört hayvan var, dört tavuk. Bunun da işaret ettiği üzere, mandalanın temsil ettiği kendilik bilinçdışıdır (hayvan). Eklenecek bir bilinç yok.

Rogers Bey: Peki ya Horus'un dört oğlu, burada ne yapacağız?

Dr. Jung: Horus merkezdedir ve dört oğlu da onun dört vasfıdır. Dört Havaride olduğu gibi Horus'ta da merkez figür insandır ve dört sadece sıfattır. İsa (*Rex gloriae*) grubu gibi Horus da üç bilinçdışı işlev ve bilince erişmiş bir işlevle birlikte kendiliği simgeler. Öyle de Horus'un oğulları genelde üçü hayvan kafalı ve biri insan kafalı olarak temsil edilir. Aynısı Hıristiyan mandala için de geçerlidir. Böyle dört şeyle tek başlarına karşılaşsaydık zor olurdu, ama zaten Horus olmadan bunlara asla rastlayamayız. Dolayısıyla Havarileri asla yalnız göremezsiniz, Kurtarıcı etrafında daima gruplanmış görürsünüz.

Sayılar ve geometrik tasarımlar hakkında yorum yaparken dikkatli olmak zorundasınız. Ben size mandala motiflerimizi mitolojik benzerliklerle açıklarken ve mitolojik figürleri psikolojik gözlemlerimizle yorumlarken sırf varsayımlar sunuyorum. Bir merkezi olmayan dört hayvan sanki dört işlevin bilinçdışı olmasını temsil edecektir, ama üç hayvan ve bir insan başlı figür, üç işlevin bilinçdışı ve birinin bilinçli olduğu olgusunu temsil edecektir. Merkezdeki beşinci bir figür, insanın toplamını temsil edecektir: Bir tanrı ya da "ben dışı merkez" idaresi altındaki [bilinçli ya da bilinçdışı] dört işlevi.

Rüyamız hakkında dikkate almamız gereken başka bir şey var mı?

Hannah Hanım: Peki ya arka tekerlek? Bunun hakkında henüz konuşmadınız?

Dr. Jung: Arka tekerlek neyi temsil ediyor?

Dr. Binger: Rüya sahibinin kendisi onu itici güç diye yorumladı.

Dr. Jung: Psikolojik bakımdan ne demek bu?

Dr. Binger: Libido demek; tavuk, adamın libidosuyla kaçıyor.

Dr. Jung: Bu işlevlerden biri, heveslendiren libidonun olduğu yere kaçıyor. Neden?

Roper Bey: O kadınla birlikte mi gidiyor?

Dr. Jung: O kadın fanteziydi. Bir kadına gittiğine dair rüyada bir işaret yok. Rüya diyor ki bir işlev heveslendiren ya da yaratıcı libidonun olduğu yere kaçıyor. Bir kadın fantezisiyle heveslendiğini varsayarsanız o zaman bura tavukların kaçtığı yer olabilir.

Roper Bey: Okült çalışmalar olabilir mi?

Dr. Jung: Bunlarla libidonun nasıl bir bağlantısı var?

Roper Bey: Bunlar, adamın iki güçlü hattından biri.

Dr. Jung: Evet, bu adamla alakalı bilmediğimiz şey şu: Acaba daha güçlü hevesi kadınlar hakkındaki fantezisi mi yoksa okült araştırmalar hakkındaki mi? Eğer okült araştırmalara kadınlarla tecrübesinden daha fazla vakit ayırmışsa o zaman okültizme daha fazla ilgi duyduğundan emin olabilirsiniz. Ben daima bir insanın bir şey üzerinde tam olarak ne kadar vakit ve para harcadığını bilmeye azmederim, çünkü o zaman hasta için önemini anlarım. Bir kadın, duygu yoğunluğunu değil, onla geçirdiğiniz vakti sayar. Duygu güzelliğinin az vurgulandığı dört saat, muazzam sözlerle dolu on beş dakikadan evladır. Kadınlar merhametsizdir, ama bu da çok etkin bir araçtır. Ben bunu kadınlardan öğrendim. Analizlerin dörtte üçünü kadınlar yapar, ben de onlardan öğrenirim.

Bu vakada, acaba heveslendiren libido yani "arka tekerlek" okült araştırmalarla mı yoksa cinsel fanteziyle mi daha çok ilgili, işte bunu bilmenin bir yolu yok, ama en azından arka tekerleğin sızdırmasıyla ilgilendiğini tahmin edebiliriz. Analizdeki sızıntı çok mühim. Birçok insan var ki analiz edildiklerinde bir tür müstahkem mevki tesis etmeye çalışırlar, adete bir ada gibi, hiçbir şeyin hareket etmediği, hiçbir şeyin gerçekleşmediği, hiçbir şeyin konum değiştirmediği bir yer. Karşı bir kutup inşasıdır bu, ben bunu yıkmam, üstelik böyle bir ada fikri sevindirici ve önemli bir simgedir, ama birçok insan yargılarını saklayarak ya da bir şeyi geri çekerek onu yanlış kullanır. Kibarlıktan dolayı, bu saklamalar hep akılcılaştırılır ya da bahaneler üretilir. Böyle bir manevrayla sıvışacakları güvenli bir yer yaratırlar. Kadının biri analiz

için bana gelir ve aynı anda başka bir adama aşık olur. Çok merak ederiz, çünkü o adam kadını cezbedebilecek biri değildir. Sadece kadın için bir emniyet vanasıdır, aktarıma karşı kendini koruyordur. Diğer adam sızıntı yeri haline gelmiştir. Hasta, aşık olduğunu tam manasıyla kabul etmeyecek ve şöyle diyecektir, "Küçük bir fantezi canım işte!" Fakat orada libidosu sızıp gider. Analiz esnasında hiçbir şey olmaz çünkü sızıntıya açıktır. Ardından analist bir bakıma ıslak çamaşırların arka planı üzerinde çalışmak zorunda kalır. Hiçbir tepki alamazsınız. Güvenli bir yere sızıntı sayesinde her şey ertelenmiştir. Bu tür insanlarla uğraşmak zorunda kaldığınızda elinizden hiçbir şey gelmez. Ne zaman bir şey yakalamaya çalışsanız geri kaçar. Bir tür geçici analiz yaparsınız. Yaşamda da böyledir; erkek çocuklar babaları için güvenli bir teminattır. Bu insanların bir karşı kutbu olduğunu veya sızıntının aktığı güvenli bir teminatları olduğunu keşfedebilirsiniz. Sarsılmaz bir otonom unsur vasıtasıyla analistin etkisi savuşturulur, ta ki analist karşı kutbu keşfedene kadar.

Dolayısıyla, bu adam analizin bu aşamasında bir *restriction mentale** yapmaya meyletmişti, bir tür tuhaf hile yani. Örneğin, 18. yüzyıldan bir manastır hakkında bir hikaye var; bu manastır bir köylünün mülkünü almak istiyormuş. Buna hakları yokmuş ancak almak için de her şeyi yapmışlar. Sonra baş keşiş bilge bir adamdan yemin vasıtasıyla karar verilecek bazı şeyler için *restriction mentale* uygulayabileceğini öğrenmiş. Böylece baş keşiş kendi bahçesindeki topraktan bir miktar almış ve ayakkabısının içine koymuş, sonra da köylünün arazisine gitmiş ve orada "kendi toprağım üzerinde duruyorum" diye yemin etmiş.

Passe-partout par l'Eglise Romaine[9] [Roma Kilisesinin Maymuncuğu], bu hileler üzerine bir kitap. Bunlar korkunç şeyler, ama başa geliyor. Bu durumda *restriction mentale*, hastanın şöyle demesi olacaktır, "Evet, analiz yapıyorum. Aa evet, çok ilginç ama farklı şekilde de açıklanabilir, örneğin Dr. Jung'un bir tür med-

* Kelime anlamıyla "zihinsel kısıtlama" ama sırf yalan söylemeden insanları aldatma biçimi. Ortaçağın sonunda Rönesans döneminde gelişen, safsatanın özel bir türü. Genelde Cizvitlere atfedilir—çn.

[9] Zaragoza'dan Katolik bir rahip olan Antonio Gavin'in yazdığı papalık karşıtı bir risale. Gavin daha sonra İrlanda'da Anglikan rahip olmuş. Kitap da ilkin 1724 yılında *A Masterkey to Property* [Mülkiyet Maymuncuğu] adıyla Dublin'de basılmış. Bazen *The Great Red Dragon* [Dev Kızıl Ejder] adıyla da anılır. 19. yüzyıl boyunca Almanca ve Fransızca tercümeleri defalarca basılmıştır.

yum olmasıyla. Söylediği iyi şeyler, Tibet'te bir manastırdaki keşişlerden ilham almış, diğer şeyler ise bir hiç." Böyle bir varsayımla benim elimden hiçbir şey gelmez. Gerçekten böyle çekincesi hiç yok, ama buna eğilimi var. Analizde bu her zaman başa gelir; anima ve animus böyle şeylerle çok meşgul olur. Bir keresinde beni gerçekten çıldırtan bir vaka vardı. Bir kadın hastaya bir şey anlatmaya çalışıyordum, ve empati kurabilmek için olabildiğince zinde olmaya gayret ediyordum, ama kadın gittikçe donuklaştı ve kısa bir süre sonra dinlemediğini fark ettim. Ona aşık olduğumu ve cinsel bakımdan tahrik olduğumu düşündüğünü anladım, çünkü acayip alakalı ve canlıydım ve o da söylediğim şeyi önemsiz görüyordu. İşte bu, sızıntı yapılan yerde bir *restriction mentale* uygulamaktı, ve ben buna bir şey yapamam. Dolayısıyla bu adama dair fikrim o ki okült araştırmalar heveslenen libidodaki sızıntı.

5. Seminer
20 Şubat 1929

Dr. Jung:

Bugün rüyalarımızla devam edeceğiz, artık tavuk yok. Bir sonraki rüya iki gün sonra geliyor.

Rüya [5]

"Bir azize tapılan bir yere geliyorum; adı anıldığında yaraları iyileştirdiği söylenen bir aziz. Ben de oradayım çünkü siyatik rahatsızlığım var. Yoluma birlikte devam edeceğim başka birçok insan olduğunu düşünüyorum ve biri gelip bana bir hastanın şimdiden iyileşmiş olduğunu söylüyor. Azize seslenmekten daha fazlasını yapmam gerektiğini düşünüyorum, denizde yıkanmam lazım diye aklımdan geçiyor. Sahile geliyorum ve birkaç iri kara parçasını sahilin karaya doğru olan kısmında buluyorum. Kaya parçalarıyla taşlık tepeler arasında bir vadi uzanıyor, bir tür koy. Okyanus, sakin ve güçlü dalgalarıyla koyu delip geçiyor ve karanın oldukça içine giren koyun girintilerine doğru kendini yavaşça koyuveriyor. Görkemli dalgaları ve yüksek kabarmaları bu arada bir süre izliyorum. Yüksek taşlık tepeye tırmanıyorum. Sonra en küçük oğlumla birlikteyim. Daha yükseğe tırmanmak üzereyiz, o sırada, diğer tarafta, tırmandığımız tepenin üstünden doğan bir su kaynağı görüyorum, sonra dalganın çok güçlü olacağından korkuyorum ve ana kayalardan değil de çakıl ve taş yığınlarından oluşan bu tepenin diğer tarafının suyla aşınmasından ürküyorum. Tepe yıkılabilir, ve büyük bir kabarma onu sürükleyip götürebilir. Bu sebeple, çocuğumu alıp gidiyorum."

Rüyanın tasviri gayet açık, iyi görüntülenmiş. Düz bir sahil var, ama karaya doğru çakıllarla kümelenmiş. Sürüklenip gidebilecek taşlardan ve gevşek kayalardan oluşan bir tepeye geliyor.

Çağrışımlar: Aziz, "Azizin ismini hatırlayamıyorum ama Papatheanon ya da Papastheanon gibi bir şey olduğunu düşünüyorum. Bu Yunan ya da Romen ismini açıklayamam." Romencede

çok fazla Yunanca kelime var çünkü Roma İmparatorluğu döneminde köylülerin konuştuğu kırsal diline Yunanca çok karışmış. Bu dil İsviçre'de hâlâ Romanşça olarak yaşar. *Sihirli tedavi*, "Lourdes'daki tedavi gibiydi, ya da Kuzey Afrika, Mısır vs. gibi Müslüman dünyanın her yerinde bulunan evliya türbelerindekine benziyordu. Bu tedavilerin gerçekliğini inkar edemem. Bu tedavileri en azından etkisine inanma vasıtasıyla ve kendine telkin vasıtasıyla açıklayabilirim, kendine telkin de zaten daima tedavilerle güçlenir. İnsanların sihirli tedavilere şahit olduğu Lourdes'un atmosferi muazzam bir telkin etkisi yaratır, kalabalık telkini vardır orada." İnsanın nasıl kalabalığın inancının telkini altına girdiğinden ve tüm kalabalık üzerindeki etkiden bahseder.

Sonra rüyada bile böyle bir tedavinin doğabileceğinden şüphelendiğini düşünme olgusuna gelir, "Başkaları tedavi olmuş olsa da bir mucize ya da kör bir inançla tedavi olabileceğimden kuşkulanıyorum ve denize girip gün içinde dalgaların güçlü hareketlerini seyretmenin bana iyi geleceğini düşünüyorum."

Çağrışımlar: Deniz: Burada, ilksel yaşam ortamı anlamına gelen Almanca bir terim kullanır. Evrim okyanusta başlamıştır ve yaşamın ilk tohumları orada görülmüştür. Denize doğanın rahmi denebilir. *Denizden gelen devasa silindir gibi dalgalar*, "Bilinçdışımızın böyle olduğu söylenebilir. Bilinçdışı, bir koy barındıran bir vadi halindeki bilincimize neredeyse belirli bir düzende güçlü dalgalar gönderir." Hastalarının dile getirdiğini sıkça fark ettiğim bir mecaz kullanır; yani bilinç, bilinçdışındaki bir koy ya da lagün gibidir, denizle bağlantılıdır ama bir baraj veya yarımadayla ayrılmıştır. Şöyle devam eder, "Bu dalgaları seyretmek çok sakinleştirici ama aynı zamanda çok ilginçti. Böyle konuşurken bilincimiz, bilinçdışının inişli çıkışlı hareketinden etkilenir." Bilinçdışı hareket, doğanın bir tür ritimli solunumudur der aslında, tıpkı Goethe'nin diyastol ve sistol fikri gibi. Tek hücrelilerdeki gibi, hareketin ilk çeşidi bu. İçe dönüş ve dışa dönüş hareketi ise hedeflediği şey.

Rüya sahibi devam eder, "Ancak fırtınalı bir günde okyanusa yaklaşmak gayet tehlikeli olabilir. Denizin şiddeti, denizin bizzat inşa ettiği duvarları, kıyıları ve kum tepelerini imha edebilir; birçoğu da güçlü dalgalardan kendini kurtaramaz."

Çocuk hakkında şunu diyor, "Muhtemelen benim gözdem. Benim en küçük oğlum o ve kendini benle özdeşleştirmiş, babası gibi olmak istiyor. Diğer çocukları çok kıskanıyor ve kardeşle-

rinden bir eksiği olmadığı anı dört gözle bekliyor." Rüya sahibi, okyanusun görkemli oyununu bir süre temaşa ettikten sonra tepenin zirvesine tırmanmak ister. Diğer tarafta fışkıran bir kaynak görür ve tepenin yok olabileceğinden korkar. Bunla ilgili çağrışımı şu, "Diğer tarafta galiba öyle güçlü bir gerilim var ki bir felakete yol açabilir, dolayısıyla insan tepeye çıkarken tedbirli olmalı ki suya kapılıp gitmesin." Burada kendini muğlak ifade ediyor. Kısmen rüya metaforuyla konuşuyor, kısmen psikolojik bakımdan, yani "Diğer taraftaki gerilim tehlikeli."

Alman dilini İngilizceye tercüme ettiğinizde tam manayı veremiyorsunuz. Bir şey eksik kalıyor çünkü hâlâ ilkel bir muğlak durumda, dolayısıyla ince farkları ve ayrıntılarıyla psikolojik anlamları ifade etmeye özellikle uyuyor. Bilimsel suni [doğal değil] olguların tam ifade edilmesine geldiğimizde ise Alman dili verimli olmuyor, çok fazla ima ve çok fazla yan anlam içeriyor. (İngilizcede ya da Fransızcada böyle değil. Hukuki veya felsefi bir dil olarak Fransızca ideal) Mark Twain'in dediği gibi *zug* kelimesi 27 farklı anlam içeriyor: Bir Alman nakletmek istediği anlamı ifade etmek için *zug* kelimesini kullanır ve diğer mümkün anlamlarını hiç düşünmez. İlkel bir dil gibi, bazen aynı kelime hem siyah hem beyaz için kullanılır. İlkel biri kelimeyi kullanır ve beyazı kasteder, ama başka bir ilkel için siyah anlamına gelebilir. Almancada hava cereyanına, trene, eğilime *zug* denir, elbisenizin herhangi bir yerine koyduğunuz esnek kurdelelerden birine bile *zug* denir. İlkel dil işte. İngilizcede *good* [iyi], *better* [daha iyi], *best* [en iyi] kelimeleri var; *best*, *bad* [kötü][1] sözcüğünden gelir. Anglosaksonlarda "bad" yerine *bat* kullanılır. Fransızca *sacré* sözcüğü de çift anlam içerir: *sacré cœur* ve *sacré nom de chien*.*

Rüyaya dair izlenimlerinizi duymak isterim. Öncelikle aziz; bir önceki rüyayı hatırlıyor musunuz? Rüyaları yorumlarken ilk görevimiz daima mevcut rüyayı bir önceki rüyaya bağlamaktır. Son rüyadaki tavuklarla aziz arasında mümkün bir bağlantı görebiliyor musunuz? Çok zoraki. Ben şahsen birçok rüya analiz etmeseydim böyle bir bağlantıyı sezemezdim. Tabii bir önceki rüyanın ve bu rüyanın maksadını bilmem de avantaj. Bir önceki

[1] Oxford İngilizce Sözlüğü, böyle bir etimoloji vermez.

* *Sacré* kelimesi kutsal/kutsanmış anlamına gelir. *Sacré cœur*, olumlu anlamdadır, düz manasıyla "kutsanmış kalp" demektir ve Paris'teki ünlü katedralin de ismidir. *Sacré nom de chien* ise düz manasıyla "köpeğin kutsal ismi" anlamına gelse de söverken kullanılan bir kalıptır—çn.

rüyanın maksadı, kutsal yemeği kasede toplamaya dönük arketip maksattı, yani yeni insanın inşası için simya işleyişi. Kurtuluşa, kefarete veya tedaviye muhtaç bireyin veya insanın dönüşümüne dair kadim bir fikir bu. Bozulmuş eski bir makine gibi bu adam, eski püskü. "Kadim Adam/Adem" günahlarıyla birlikte atalarının günahlarını da yüklenmiş. Tutarsız sefalet birikintisi haline gelmiş. Bir kase ya da kabın içine atılmış, bu kasede kaynatılmış ya da eritilmiş ve ortaya yenisi çıkmış. Tavuk rüyasına zayıf bir ima var burada. Malzemelerin pişirilmesi bir tür tedavidir. Almancada *heilig* [aziz/kutsal] kelimesi *heil* ya da "tam olma" ile bağlantılı; *geheilt*, tedavi edilmiş demek. Tedavi tam olmaktır, ulaşılan durum ise tam veya bütün bir durumdur, ama bundan önce sadece parçalar bir araya getirilmişti. Dolayısıyla, tavukları toplamak ve kızartmak, tedavi ya da yeniden yapma anlamına gelir.

Burada ilaç fikri devreye girer. Kurtarıcı, yeni insanı yaratan ölümsüzlük ilacı yani *pharmakon athanasias* veren büyücü doktordur daima. Simyacıdan *tinctura magna* aldığınızda ebediyen iyileşirsiniz, bir daha asla hasta olmazsınız. Simya işleyişinin mitolojik çağrışımları bunlar ya da dönüşümün eritme potası, dolayısıyla bir sonraki rüyaya bir azizle başlamasında şaşacak bir şey yok. Peki neden sadece bir aziz? Bir büyücü hekim ya da sihirbaz da olabilirdi. Neden bir azizi seçti? İşte bu, hastanın psikolojisinin iyi parçası. Aziz, doktordur. Telefonla beni arar, "Dr. Jung siz misiniz? Beni iyileştirebilir misiniz? Ne kadar vakit alır bu?" Dr. Jung'u bir aziz olarak anar. Tabii ki hasta beni bir aziz olarak görmez. Ama bilinçdışı şöyle der, "Bir azizin ismini anıyorsun." Bilinçdışı bunu aynı kadim hakikati yine tekrarlıyormuş gibi nakleder, yani bir adam Kurtarıcısını çağırıyormuş gibi, bir yerli büyücüsünü, bir Arap dervişini çağırıyormuş gibi. Bir Katolik, Aziz Antonio'nun mezarını ovalar ki ondan iyileştirici güç alabilsin. Bilinçdışı neden böyle konuşur, bunun faydası ne olur?

Schlegel Bey: İnanmaya yardımcı olacaktır.

Dr. Jung: Evet, inanç inanma iradesinden yani bir tür beklentiden başka bir şeyi kastetmek zorunda değil, "Benim inancım ve beklentim Rabbimden." Rüya, hastanın aynı eski arketip durumda olduğunu söyler. Arketip bir durumun sonuçlarından biri şu: Bu duruma girdiğinizde muazzam ölçüde duygu vardır, ve bilinçdışı daha fazla karıştıkça her şeyin yoluna gireceğine dair beklenti de daha fazla olur. Bir arketipe dokunduğumuzda psikolojimizde ne olur?

Dr. Binger: Kolektif bilinçdışından bir ırk ya da kabile imgesi meydana gelir.

Dr. Jung: Bir arketip, kolektif bilinçdışı yapısına aittir, ama kolektif bilinçdışı da bizde olduğu için aynı zamanda bizim bir yapımızdır. İçgüdüsel doğamızın basit yapısının bir parçasıdır. Bu içgüdüsel kalıba döndürülen herhangi bir şeyin iyileştiği farz edilir. İnsandaki bu yapının tamamen uyarlanmış bir hayvan yani harika yaşamaya yetkin fevkalade bir şey olduğu varsayılır. Ruh kökenli hastalıklarımızın çoğu, içgüdüsel insan kalıbından saptığımız için meydana gelir. Kendimizi birden havada buluruz, ağacımız artık yeryüzünden besleyici madde almaz. Dolayısıyla, gördüğünüz gibi, arketip bir duruma geri döndüğünüzde yeryüzünde yaşamak isterken olmanız gereken doğru içgüdüsel tavrınızda olursunuz, doğru besininizle doğru atmosferinizde olursunuz vs. Arketip içgüdüsel doğal insandır, her zaman da öyleydi zaten. Eski rahipler ve büyücü hekimler bunu anlaşmışlardı, ama bilgiyle değil, sezgiyle anlamışlardı. Hasta birini arketip bir duruma geri döndürmeye çalıştılar. Birini yılan ısırsa biz ona serum veririz, ama eski Mısır rahibi kütüphanesine giderdi, İsis hikayesinin[2] geçtiği kitabı raftan indirirdi, onu hastaya verirdi, Güneş Tanrısı Ra'yı okurdu ona: Ra, Mısır üzerinden geçerken karısı İsis korkunç bir solucan yapar, sadece hortumunu kumun üzerine çıkaran bir kum engereğidir bu. Engereği yol üstüne koyar ki Ra'yı ısırsın. Ra da bu muteber solucanın üzerine basar, çok kötü ısırılır ve zehirlenir, çenesi ve uzuvları titriyordur. Tanrılar onu alırlar ve ölmesi gerektiğini düşünürler. Anne İsis'i çağırırlar, çünkü onu yalnızca İsis iyileştirebilir; sonra ona ilahi okunur, ama İsis'in büyüsü onu tamamen iyileştiremez ve Ra da Gökteki İneğin ardına çekilmek zorunda kalır ve daha genç tanrıya yer açar. Peki, Ra ilahisinin okunması onu yılan ısırığından nasıl iyileştirebilirdi? Bu aptallığın faydası ne? Bu insanların salak olduğunu sanmıyorum. Ne yaptıklarını çok iyi biliyorlardı, bizim kadar zekilerdi, bu yöntemlerden iyi sonuçlar elde ediyorlardı, ve onları da kullandılar, bu da "iyi tıp" idi.

Kadim Galenos'un ilaçlar kitabını incelerseniz hasta olursunuz, bok yığınının ortasında bulursunuz kendinizi, ama Galenos harika bir doktordur. Bizim fikirlerimize göre tamamen gülünç

[2] Hikayenin tam anlatımı ve analizi için bkz. *Symbols of Transfomation*, CW 5, par. 451-455 (1912 baskısı).

bir farmakoloji vardı o zaman, ama biz farmakolojiyi dışarıdan içeri rasyonel bir şekilde uygularız, onlarsa içeriden dışarı uyguluyorlardı. İçeriden gelen iyileştirici şeyleri asla görmeyiz; Hıristiyan Bilimi bunları fark etti, ama klinik tıp günümüzde bile dış olgularla yaşıyor ve işliyor. Eski Mısır rahibinin yapmaya çalıştığı şey, bu adama çektiği acının sadece insanın değil Tanrının da kaderi olduğunu nakletmekti. Öyle de olmuştu, zehri yapan Anne İsis, sonucu da iyileştirebilirdi (tamamını olmasa da çoğunu). Annenin sebep olduğu yılan ısırığının arketip imgesinin ebedi hakikatine hastayı ulaştırınca içgüdüsel güçleri tahrik olur ve bu son derece yardımcı olur.

Bizim hastamız da arketip güçler ortaya çıkarılabilirse fayda görecek. Ancak bizim durumumuzda bu hiç kolay değil, böyle bir imgeden son derece uzağız biz.

Biri çaresiz ya da çok üzgün olduğunda papaz gelir ve şöyle der, "Buraya bak, Çarmıha gerilen Efendimizi düşün, ne kadar çile çekmişti, hepimizin adına yükü sırtlanmıştı." Bu tarz tekniği anlayabiliriz, İsa arketip imgesinin hâlâ anlamlı olduğu insanlar için bunun kesin etkisi vardır, ama bu arketipten sapmış olanlar için boş laftır. Böyle bir teknik, haliyle bilinçdışından başlar. Galenos gibi bu eski doktorlar hastalarına rüyalarını sorarlarmış. Tıbbi tedavilerde rüyalar önemli rol oynar. Eski hekimlerden biri, rüyasında bacağının taşa dönüştüğünü gören bir adamdan bahseder, iki gün sonra adamın bir bacağı felç olmuş. Bir vakanın teşhisi için bazı rüyalar çok mühimdir. Olağan rüya tekniği hastayı iyileştirmek için arketip duruma sokar, örneğin ızdırap çeken Tanrı insan durumuna ya da insan trajedisi durumuna. Yunan trajedisinin etkisi böyleydi.

Bu rüya hastayı birden hacı rolüne sokar, Padova'da Aziz Antonio'nun türbesine ya da Lourdes'a gidiyormuş gibi bir mabede seyahat eder. Tüm zamanların olağan insanının durumuna sokulur, ve bu sayede insanın temel doğasına daha çok yaklaşır. Ne kadar yaklaşırsa o kadar iyileşir, ve bazı insanlarda bunun işe yaradığını farz edebiliriz. Kısmen psikolojik, kısmen fizyolojik içgüdüsel güçler açığa çıkar, ve bu sayede bedenin bütün mizacı değişebilir. Öğrencilerimden biri kanın akışkanlığını farklı analiz evrelerinde takip edip bu konu üzerine bazı deneyler yapmıştı. Hasta arapsaçı olduğunda, direnç gösterdiğinde ya da zihin hali kötü olduğunda akışkanlık çok düşüyordu. Böyle bir zihin halinde olan insanlar enfeksiyonlara ve fiziksel rahatsızlıklara açık

olurlar. Mide ve zihinsel durumlar arasındaki bağlantının ne kadar yakın olduğunu bilirsiniz. Kötü bir ruh haline alıştığınızda midenizi bozarsınız ve bu çok ciddi olabilir.

Rogers Bey: Tartışmayla biraz alakasız bir soru sorabilir miyim? Aynı kelime karşıt şeyleri kastettiğinde, ilkel zihinde karşıtları böyle yaklaştıran şey nedir?

Dr. Jung: Şeylerin var olup yok olduğu bilinçdışında hâlâ var olan şeylerin şaşırtıcı bir simgeciliği. Yani genelde rüyalarda ve bilinçdışında bulabileceğiniz bir şey. Sanki cüzdanınızda yüz dolarlık bir banknot var, onun var olduğunu biliyorsunuz, o parayla ödeyecek bir faturanız var, ama parayı bulamıyorsunuz. Dolayısıyla, bilinçdışı içerikleriyle şeyler hem olumlu hem olumsuzdur, hem iyi hem kötüdür, hem siyah hem beyazdır. Belki de bilinçdışınızda kastedemediğiniz bir ihtimal var. Yüksek kaliteler ve alçak kaliteler var. İkisi birden olamaz, ikisinden biri olabilir. Dolayısıyla, iyi insanlar kötü insanlara belirli bir derecede benzerler, çünkü her ikisinin de ahlaki bir sorunu var. İlkellik ve beceri, bir sanatçıdaki gibi, birlikte olabilir. Bütün zenciler, üretebildikleri şeylerde harika sanatçılardır. Bütün sanatçıların karakterlerinde ve yaşam şekillerinde çok ilkel bir yön vardır. Bilinçdışıları muğlak bir durumdadır. Yeni bir keşif değil bu. Gnostikler bu fikre sahipti ve buna da pleroma derlerdi; yani olumlu ve olumsuz, gün ve gece gibi karşıt çiftlerin bir arada olduğu bir doluluk durumu, sonra "dönüştüklerinde" ya gün olurlar ya gece. Dönüşmeden önceki "vaat" durumunda, var değillerdir, ne siyah ne beyazdır, ne iyi ne kötüdür. Genelde rüyalarda iki farklı hayvan gibi ya da biri diğerini yiyen hayvan gibi aşırı simgelenir. Bilinçdışı içeriklerin bir semptomu bu. Kuzey Lombardiya'da duvar süslemelerinde birbirini yiyen hayvanlar görürsünüz, 12. ve 13. yüzyıldan kalma erken dönem elyazmalarında birbirini yiyen hayvanların iç içe geçmiş birçok tasarımı vardır. İnsan zihni başlangıçta bilinçdışı olduğu için ve dillerin kökeni şeylerin nasıl olduğunu açığa çıkardığı için bunu bir şekilde hâlâ hissedebilirsiniz. Loş bir zihinle, siyah bir şey görürsünüz ama bu size neredeyse beyaz hissi verir. Bazı ilkellerde bu, aynı kelimedir. Bir şey sizi üzdüğünde ve çatışmalı duygular uyandırdığında her gün muğlak bir tepki görebilirsiniz. Değerli bir heykeli hizmetçinizin kırıp döktüğünü düşünün, çok sinirlenirsiniz ve "Kahretsin!" veya "Hay aksi şeytan!" veya "Aman Tanrım!" diye nidalar savurursunuz. Böyle kullanıldığında "Tanrı" kelimesi ne kaste-

der? Şaşırdığınızda, afalladığınızda, kızgın ya da umutsuz olduğunuzda kullanırsınız bu kelimeyi, tıpkı bir ilkelin bütün bu durumlar için "mulungu[3]" demesi gibi. Bir gramofon çalındığını duysa "mulungu" diyecektir. Muğlak "mana" kavramı, Svahili dilinde önem ya da ehemmiyeti kastetmek için kullanılır, dolayısıyla bizim için "Tanrı" sadece karşıtlar çiftlerini içermez; aynı zamanda, bu tür kullanımda, mutlak manada farklılaşmamıştır. Muğlaktır, "mulungu" gibidir, acayip etkin ya da kuvvetli bir şeyin kavramıdır. Bilinçdışını düşündüğümüzde tezatlı düşünmeliyiz, bazen evet ve hayır bağlamında. Kötü olabilecek iyi bir şeyi ya da iyi olabilecek kötü bir şeyi düşünmeyi öğrenmeliyiz. İyiyi düşündüğünüzde görelilik bağlamında düşünmelisiniz. Rüyaların yorumlanmasında bu çok önemli bir ilke. Her şey aslında bilincinizin iyi ya da kötü durduğu noktaya bağlı. Psikolojik bağlamda iyi, kötüyle bağlantılıdır. Esasında bu iyi ya da kötü hissi, olumlu ve olumsuzu kasteder. Örneğin bir keresinde bir şefe iyi ve kötü arasındaki fark sorulmuş. O da şöyle demiş, "Düşmanımın karısını aldığımda bu iyi bir şey, ama başka bir şef gelip benim karımı aldığında bu kötü." Ahlaklı ve ahlaksız şeyler arasındaki farktan değil, olumlu ve olumsuz arasındaki fark bu. Hurafe tutumu devamlı "Olumlu mu?" diye sorar. Zihin, bu şeylere karşı şiddetle alarma geçer. Ahlaki kavram çok sonradan gelir. İlkellerde bizim iyi ya da güzel dediğimiz onca şey var, ama onlar bunları böyle düşünmezler, sadece olumlu olup olmadığına bakarlar. "Bu şey bana zarar vermeyecek şekilde davrandım mı?"

Henri Hubert ve Marcel Mauss'un *Mélanges d'histoire des religions*[4] [*Dinler Tarihi Derlemesi*] eserinde, mitolojik zihniyetin temel kavramları, yaratıcı fantezinin kategorileri olarak gösterilir, Kant da bunlara "saf aklın kategorileri" derdi. Muhakeme kategorileri, arketiplerin yalnızca zihinsel uyarlamalarıdır. Arketipler ilkel kaplardır, bunlar vasıtasıyla zihinsel ya da psikolojik her şeyi ifade edebilirsiniz. Bundan kaçış yok.

Pekala, tedavi fikri sürecinde rüya sahibi ruhani rehbere ya da kurtarıcıya gelir. Böyle bir süreç, bir hoca olmadan, bir büyücü hekim, rehber ya da guru olmadan, kısacası intisap sürecini

[3] Jung bu kavramı farklı vesilelerle anar; Orta Afrika için bkz. "On Psychic Energy" (1928), CW 8, par. 117; Polinezya için bkz. *Two Essays*, CW 7, par. 108; ve Melanezya için bkz. "On the Nature of the Psyche" (1946), CW 8, par. 411.

[4] Karş. CW 8, par. 52, n. 44.

izleyen biri olmadan yürümez ki eski erginleşme ritüellerinde de böyle olurdu zaten. İlginç nokta şu ki rüyadaki azize Papatheanon deniyor, ve bu da babayı çağrıştırıyor, çünkü ezelden beri "Baba" bir rehber simgesi, ama neden sadece Papa değil. Neden bu hususi Papatheanon? Bianchi hanım, bir erginleşme hikayesi olan *Sihirli Flüt* operasından hastanın etkilenmiş olabileceğini düşünüyor. Papağan anlamına gelen papagei kelimesi operada geçer.[5] Papagei İtalyanca. Egzotik kökenli bir Polinezya kelimesi. Hastanın bu operayla ilgili çağrışımları olabilir, ya da bu türden hiçbir şey çağrışım yapmıyordur. Yunancayı ve Romenceyi vurguluyordur.

Sigg Hanım: Belki de babadan fazlasını yani aynı zamanda antik dönem babalarını da kastediyordur.

Dr. Jung: Evet baba yeterli değil, özel ve simgesel bir form da eklemek istiyor. Hasta İtalyanca konuşuyor, Yunanca ve Latince de biliyor, dolayısıyla *papa* veya *papas* kelimeleri ona Papayı yani mutlak Babayı telkin eder. Attis kültü, Roma'daki Aziz Petrus bölgesi içinde bir tapınağa sahipti, en yüksek papaza da "Papas" deniyordu, dolayısıyla Vatikan'da bir Papa belirmeden yüzyıllar önce zaten bir "Papas" varmış. Hasta ayrıca burada söyleyemeyeceğim bazı çağrışımlara da sahip, bunlar da Yunanca formla alakalı. Bu sebeple, Yunanca formun bir patriark ya da papa fikri içerdiği az çok kesin. Romence imayı çözemiyorum, ama geniş bir zamanda inceleme fırsatım olsaydı eminim onu da çözerdim. Hasta Romence konuşuyor, dolayısıyla onun için bir şey ifade etmiş olmalı, ancak azizle alakalı yeterince malzeme var elimizde; bu sayede azizin guru, lider, rehber veya ruhani danışman anlamına geldiğini tereddüt etmeden söyleyebiliriz. Sonuç olarak, hasta arketip bir durum içine girmiş.

Bir sonraki çağrışımı Lourdes gibi kutsal bir yerde olması. Azizin isminin anılması, bir tür arkaik tedavi sunar. Yukarı Nil'de çok az su çeken bir vapurda seyahat ederken vapuru dengelesin diye yan tarafta dubalar vardı. Dubaların üstüne uzanmış bir Arap sıtma hastalığı çekiyordu, ve bütün gece boyunca "Allah!" diye sayıklamasını dinledim, bir "Allah!" fasılası bitip diğeri başlıyordu. İyileşmek için Tanrısının ismini anıyordu. Mitra

[5] Mozart'ın *Sihirli Flüt* eserinde Papageno karakteri bir kuş gibi giyinir. Kayda geçen kişi muhtemelen ismi yalnız duymuş. "Papağan" kelimesinin İtalyancası *pappagallo* ve hem Yunanca hem de İtalyanca köklere sahip.

kültüne atfedilen Yunanca eski bir papirüste bir intisap tarifi vardır, çömeze bir nasihattir, yanaklarını tutup olabildiğince yüksek sesle Mitra'nın ismini bağırması söylenir. Ritüelin önemli bir kısmıdır bu.

Bu hasta Doğuda seyahat etmiştir ve hiç kuşkusuz bilinçdışı bu şeyleri özümsemiştir. Siyatik hastalığından mustarip olduğunu ve iyileşmek için bir nidadan fazlasına ihtiyaç duyduğunu gündeme getirir. Meslekten olmayan bir insandır, bir doktor değildir, bacağındaki bir ağrının sinirsel bir rahatsızlıkla bir ilgisinin olmadığını düşünür, çünkü kafasıyla ya da beyniyle bir ilişkisi bulunmaz. Meslekten olmayanlar siyatiği fiziksel bir rahatsızlık olarak düşünür, ve bunu tedavi etmek için de fiziksel bir şey yapılması gerektiğini zannederler, örneğin denizde yıkanmak gibi.

Müller Hanım: Siyatik hareketi aksatabilir, değil mi?

Dr. Jung: Evet, hasta da siyatiğin fiziksel bir sorun olduğu fikrinde; makinenin gitmeyeceğini, kendinin ilerleyemeyeceğini ve bazı gelişmelerin gerçekleşmeyeceğini telkin ediyor. Bacaklardaki bir rahatsızlık ya da yaralanma bunu telkin eder, ve bu simgeleme genelde rüyalarda kullanılır. Öyleyse bu hastada gidişatın sekteye uğradığı ve sadece zihinsel değil fiziksel sorun olduğu da telkin ediliyor. Peki fiziksel sorun nerede?

Müller Hanım: Dış dünyayla bağı fiziksel sorun olabilir.

Dr. Jung: Ne olabilir bu?

Müller Hanım: Karısıyla bağı yok.

Dr. Jung: Cinsellik eksiği, fizyolojik bir sorun. Karısıyla fiziksel bir bağı yok; isterseniz beze sorunu diyelim buna, karmaşık bir durum, denizde yıkanma fikrine onu götüren fiziksel bir şey. Eve dönüş yolunda biri ona hacılardan birinin şimdiden iyileştiğini söylüyor.

Bunun çağrışımını sunuyor: kalabalığın telkin edici atmosferi. Eğer onlardan biri iyileştiyse cesaretlendiren bir şey bu, dolayısıyla rüya ona analizinde şimdiden bir şeyin gerçekleştiğini söylüyor. Rüya, şimdiden büyülendiğini ifade ediyor. Neden bilinçdışı bunu ima ediyor?

Gibb Bey: Ondaki bir şey şimdiden iyileşmiştir.

Dr. Jung: Evet, şimdiden büyülenmiş, bir telkin etkisi şimdiden oluşmuş. Bilinçdışı ona yönelimi için bu imayı sunuyor. Bir kişinin ya da durumun büyüsü altına girdiğini bilmek onun için gayet değerli. Eğer insan bunu fark etmezse o kişi onu gizlice ha-

reket ettirebilir. Analizde eğer bir hasta bunu bilmezse kendinden uzaklaşır. İlkeller nazardan korkarlar. Onlara biraz sert bakarsanız sizden kuşkulanırlar. İlkel zihin daima bir büyü ya da cazibe altına girmenin yollarını arar. Yunanistan'da birine bir parmak gösterirseniz o da size iki parmak gösterir, bu da üç yapar ve büyüyü kırar. Biz ise genelde bir büyü altına gireriz ve bunun farkında olmayız. Başka insanların etkisi altına giren birçok insan gördüm. Bana danışmaya gelen genç bir kız, başka birinin fantezileriyle uğraştığı acayip tuhaf bir duruma girmişti. Kendi çıkarlarınıza karşıt bile olsa başkalarının fantezilerini yaşayabilirsiniz. Biri sorar, "Bunu yapmayı istedin mi?" Cevap, "Zorunda olduğumu düşündüm."

İlkeller bunu bilir ama biz bilmiyoruz. İnsan böyle bir büyü altında olduğunda bunu kestiremez ya da göremez, atmosferden çıktığınız zaman da bu duruma nasıl girdiğinizi, nasıl böyle düşündüğünüzü ya da hissettiğinizi anlayamazsınız. Başka herkes için gayet aşikar olan aktarımları defalarca gördüm, ama hastanın bundan hiç haberi yoktu. Hiç farkında olmadan volkan gibi kaynayabilir ve topun ağzına gelmiş olabilir. Çok kötü insanların cazibesine kapılabilirsiniz. Bu yüzden, birçok rüya durumu ima eder ki nerede olduğumuzu bilelim. Komik görünebilirler ama hayli önemlidirler. Bir cazibe altında olduğunu veya bilahare bunu keşfedeceğini ve sonra bunda şeytani bir şey bulunduğunu ve bundan kurtulmaya çalıştığıru bilmek hasta için önemlidir. Eğer anlamamışsa korkunç dirençler geliştirebilir.

Rüyalarımızı ve fantezilerimizi analiz ettiğimizde sadece kendi malzememizi değil bazen komşularımızın malzemesini de analiz etmeliyiz. Rüya görmediği için oğlunun rüyaları üzerinden analiz ettiğim bir hastadan sanırım bahsetmiştim size. Birkaç hafta böyle gitti ve sonunda baba da rüya görmeye başladı. Siz bir odada uyursunuz, yan odadan bir şey o odaya gizlice sızar. O kadar sosyal hayvanlarız ki atmosferdeki en küçük psişik değişim içimize doğar, sürü halinde yüzen balıklar gibi, biri biraz dönse hepsi döner. Buradaki de hastanın daldığı telkin atmosferi. Analiz altındaki bu bir grup insanın içine girer, büyüye kapılır, bunu ya bilmeli ya da sonra direnç geliştirmelidir. Bazen bu acayip bir şekilde cereyan eder. Yüksek eğitimli, çok saygın, makul bir genç kız analiz için bana gelmişti. Analizine devam edemedi ve eve döndü. Bir süre sonra, eski bir hastama şöyle demiş, "Dr. Jung ile analizime devam edemedim, çünkü benle cinsel yoldan

birleşti." Hastam ona bunun nasıl olduğunu sorunca "Onla ilgili gayet cinsel rüyalar gördüm." demiş. Cinsel fantezilere sahip olan kişinin kendisi olduğunu akıl edememiş, bu yüzden ihale bana kaldı.

6. Seminer
28 Şubat 1929

Dr. Jung:

Gibb Beyin sorusu önemli ve basit. Sızıntı ve tavuklara geri gidiyor; sihirli olmalılar.

Gibb Beyin sorusu, "İki hafta önce 'sızıntı' hakkında söylediklerinize istinaden, tavırdaki ikiyüzlülüğe içkin çelişki rüyalarda ortaya çıkmaz mıydı? Örneğin, analiz için gelmiş birini ele alalım, ama Hıristiyan Bilimi, Davranışçılık ya da Teozofiye gizli bir düşkünlüğü olsun. Zihninin bir tarafıyla tecrübelerine analitik bir bakış açısından bilinçli halde muamele eder, zihninin diğer tarafıyla da sevdiği teori bakımından buna farklı bir açıklama getirir. Eğer bu çelişki bilinçli halde halledilmezse kaçınılmaz biçimde bilinçdışı çatışmaya ve dolayısıyla rüyalara neden olmaz mı? Ki bu durumda mesele analizin seyrinde sıradan şekilde halledilecektir.

Bu bağlamda, insanın psikolojik tipi bakımından bir fark olmayacak mı? Örneğin, yukarıda önerilen çatışma türü, sezgisel bir tiptense düşünen bir tip durumunda daha rahatsız edici olabilir.

Ya da çelişkinin keşfine neden olabilecek rüya malzemesine dair çağrışımlar sunma konusunda böyle bir kişinin isteksizliğinden mi sorun doğuyor?"

Dr. Jung: Böyle bir çatışma, sezgisel bir tipten ya da duygusal bir tipten ziyade düşünen bir tipi rahatsız eder; düşünen tip, kabiliyetinin sınırlarını zorlayarak oyunu muhakkak sonuna kadar oynar. Analizinin başında duyguyu devre dışı bırakabilirsiniz; duygu sonra gelecektir. Duygusal bir tip önce duygusunu temize çekmeli; ikili duyguya sahip olmaya katlanamaz. Entelektüel bir tip sizin hakkınızda her türden çelişkili duyguya sahip olabilir, ve bu çok az fark arz eder. Her tipe kendi açısından yaklaşmalısınız.

Çelişkili bir bakış açısı, bir *restriction mentale*, genelde bir tür

karşı kutup olarak tutulur, mümkün bir aktarıma karşı muhafazadır. Sonra, çatışmaya neden olabilecek çağrışımlar sunma konusunda isteksizlik var; tıpkı, eli kulağında bir aktarımın keşfedileceği izlenimi altında olduklarında başka bir adam için dev bir aşk geliştiren ve böylece mümkün bir teslimiyete karşı bir kutup tesis eden hanımlar gibi. Logos dahilinde de mümkün bir teslimiyete karşı bir müstahkem mevki tesis edilir. Örneğin, Katolik Kilisesinde böyle bir şey yok. Onlar tamamen otoriteye teslim olmuşlar ama Protestanlar bunu tamamen kaybetmişler. Adam taşkınlık yapıyor, fakat gizli arzusu teslim olabileceği bir yer bulmak, ama bunu kabul etmeye cesareti yok.

Son seferki rüyayla devam edelim isterseniz. Denizde yıkanma ve dalgaları seyretme kısmına kadar gelmiştik.

Resimde bir koy var, bir tür girinti, uzaktaki sahile çarpan güçlü ve heybetli dalgalarla okyanus buraya sokuluyor. Rüya sahibi kıyıda bekliyor ve bu manzarayı izliyor. Okyanusun dalgalarını küçük bir koya göndermesi gibi, bilinçdışının dalgalarını bilince göndermesini çağrıştırıyor. Kuramsal bir bakış açısından bu ilginç bir tasvir. Zihninizde betimlemeye çalışın bunu, ne söyler size?

Gibb Bey: Bütün faaliyet okyanustan geliyor.

Dr. Schlegel: Bilinç ve bilinçdışı arasındaki muazzam boyut farkı.

Dr. Jung: Evet, boyuttaki muazzam fark. Bilincin altındaki bir şeymiş gibi bilinçdışını hayal etmeyi severiz, sanki köşeye atılmış küçük bir paçavra. Rüyanın kendi tamamen farklı bir resim sunuyor. Şu tıfıl bilinç, okyanusun devliğinin altında kalır. Bilinçdışı kendini böyle tarif ediyor. Tepeye çıkmak, çağrışımlarında bilinçdışına bir yaklaşmadır. Bilinçdışından gelen büyük dalgalar nedir?

Dr. Binger: Güçlü dalgalar bilinçten içeri dalıyor.

Dr. Jung: Nasıl hissediyor?

Dr. Binger: Bir rüya gibi.

Sigg Hanım: Duygular halinde.

Dr. Jung: Hangi duygular. Duygulara dair bir kanıt var mı?

Dr. Binger: Korku.

Dr. Jung: Evet, korku olabilir, başka?

Sigg Hanım: Doktoruna devasa bir aktarım gerçekleştirmesi olabilir. Karısıyla iyi bir ilişkisi yokmuş, arka planda çok fazla duygusu var ve bu bazen analizde erkeklere olur.

Dr. Jung: Bunun aslını öğrenmeye çalışmak ölümcül olabilir; hastayı korkutur. Bu dalgaların aktarımla ilgili bir sevgi duygusu olup olmaması, öğrenilecek en hassas şeydir. Hasta, duyguyu çoğu zaman reddeder, bunu kabul edemez. Daha fazla kanıta muhtacız. Şimdilik, kesinlikle korku var. Demek ki okyanus korku dalgaları gönderiyor, ama öyleyse buna nasıl hayran kalıyor?

Sigg Hanım: Bazı dinsel duygular olabilir. Hayranlık bazen dindeki korkuyla karışır.

Schevill Hanım: Ritim, çarpıcı bir düzenliliktir.

Dr. Jung: Evet çarpıcı, ama size ne hatırlatıyor?

Dr. Shaw: Cinselliğini.

Dr. Jung: Evet, korktuğu şey cinselliği. Ama denizi neyle kıyaslıyor? Hepinizde anne kompleksi olmalı!

Schevill Hanım: Ebedi anne.

Dr. Jung: Evet. Denizle ilgili çağrışımında denize "yaşamın ilk sebebi, ebedi ana, doğanın rahmi" dediğini hatırlamak gayet önemli.

Dr. Binger: Geri çekilen bir simge diyebilirsiniz: annesini özleme.

Sigg Hanım: Faust'un bir baraj inşa ederek kestiği bir okyanus gibi.

Dr. Jung: Evet, ama burada barajdan bahsedilmiyor. Bir kum tepesi var, doğal bir baraj. Denizle ilgili çağrışımlarını nasıl değerlendirirsiniz?

Müller Hanım: Yaratıcı enerji kaynağıyla bağdaştırıyor.

Dr. Jung: Çağrışımının niteliği nedir? Estetik mi, bilimsel mi, dinsel mi, duygusal mı, geri çekilen mi?

Müller Hanım: Biyolojik.

Dr. Jung: Hayır, kesinlikle biyolojik değil.

Chapin Hanım: Felsefi.

Dr. Jung: Tabii ki. "Doğanın rahmi", "ilk tohumun gelişimi" gibi bu özdeyişleri kadim felsefede görebilirsiniz. Biyoloji değil bu; aksine, modası geçmiş, fazlasıyla romantik bir arketip felsefesi. Haliyle, denizin hareketini izlediğinde onu nasıl nitelediyse öyle. Belli ki onda felsefi fikirler uyandırıyor. Bir tür felsefi duyguyla denize bakıyor.

Sigg Hanım: Cinsellik hakkındaki fikirlerini değiştirmek zorunda kalmıştı, haliyle bunun hakkındaki felsefesini de değiştirmeye mecburdu.

Dr. Jung: Evet, analizinin ilk kısmında cinselliği bir köşedeki

nahoş bir şey diye düşünmüş, hiç gayret göstermediği kişisel bir zorlukmuş. Bilinçdışı, cinselliğe dair daha geniş bir vizyona ya da anlayışa yavaş yavaş gözlerini açıyor. Acınası dikiş makinesi simgesi şimdi neredeyse kozmik bir boyuta ulaşmış. Dikiş makinesinin ritmi şimdi kendini cinsellikte de gösteren yaşamın sistol ve diyastolü gibi; haliyle cinselliğe de denizin ritmiymiş gibi bakabilir, yani ilk ananın ritmi gibi, doğanın rahminin ritimli gerilmesi gibi. Bu da ona cinselliğin başka bir veçhesini sunar. Bir köşeye atması gereken zavallı bir kişisel işi değildir artık, yaşamdaki büyük bir sorundur. Kirli bir macera değildir artık, büyük bir şey haline gelip genel hatlarıyla evrensel bir insani soruna dönüşmüştür. Böylece, sulh mahkemesinde görülecek bir dava gibi cinselliğe muamele etmek yerine onla başa çıkmak için gayet farklı taburlar seferber edecek.

Artık sorununu devasa yaşam ritmi olarak görür; felsefi açıdan baktığı bir doğa sorunu bu ve artık kendindeki yaratıcı işlevi serbest bırakabilir. İlk önce işlemeyen dikiş makinesiydi; sonra buharlı silindir mandala yaratan gizemli bir patika açtı, şimdi de okyanusun kendi evrensel bir simge haline geldi. Bu da ona felsefi bir tutum kazandırır ve sorunuyla başa çıkmak için artık daha büyük şansı var. Buna karşı kişisel bir tutum takınmak bir işe yaramaz. Genç biri böyle bir sorunla şahsen başa çıkmak zorunda kalacaktır, ama bu yaştaki bir adam bunla şahsen başa çıkamaz; ruhani gelişimi için bir şey kazanıyormuş gibi halletmeli, hususi kutsal ailesinin yavrulaması için değil.

Rüyasının sonraki kısmında bu kumdan tepeye en küçük oğluyla birlikte tırmanmaya çalışır, sonra taşların üzerinden bir fışkırma olduğunu görür. Tehlikeli olduğunu düşünür, tepe yıkılıp gidebilir, bu yüzden geri basar. İşte bu, kendini güçlü dalgalara maruz bırakarak hareket halindeki bilinçdışına yaklaşma girişimidir. Psikolojik bakımdan da sorunuyla ilgileneceği ve bu sorun hakkında bir şey yapacağı anlamına gelir. Peki ya onla birlikte olan en küçük oğlu için ne demeli?

Sigg Hanım: Demek ki ilerleme var. Önceden çocuk hastaydı, ölüydü, şimdi hayatta ve sağlıklı.

Dr. Jung: Babanın (hastanın) bir ikamesi. Bu çocuğun kendiyle özellikle özdeşleştiğini söylüyor. İlkel fikre göre çocuk gerçekten babanın uzantısıdır, babanın replikasıdır; bedenen ve zihnen babadır. Yetişkin oğluna bağıran yaşlı bir zencinin hikayesi var, oğlu kulak asmayınca baba da şöyle demiş, "Benim bedenime bin-

miş gidiyor, ama bana itaat bile etmiyor!" Dolayısıyla, hasta şimdi yeni girişimiyle (oğlan) umut vadeden yenilikçi bir başlangıçta. Önce denize yaklaşalım diyor sonra korkuyor. Rüyadaki bu korku neyin nesi?

Dr. Binger: Bilinçdışı ve onun açığa çıkarabileceği güçlerin sebep olduğu korku.

Dr. Jung: Evet, belli ki doğanın muazzam gücünü hafife almış, ama şimdi ayağının altındaki zemini yani tesis ettiği durumu o gücün süpürüp geçebileceğini görüyor. Demek ki bu güç doğal, toplumsal, fiziksel ve felsefi konumunu yıkabilir. Gayet tuhaf biçimde bilinç ve bilinçdışı arasında duruyor. Bu güçler, üzerinde durduğu tepeyi sürükleyip götürebilir, çünkü çok gevşek çakıl ve taşlardan oluşuyor, bir uyumu yok. Deniz sayesinde kümelenmiş, doğanın gücüyle yapılmış. Biz böyleyiz, sadece gevşek çakıl işte, uyumdan yoksun bir doğa gücünün alıp götürebileceği malzeme. Hakkımız bu değil. Bu malzemeyi bir arada tutacak çimentoyu henüz bulmuş değiliz. Rüyanın görevi de bu zaten.

Mandalayı açıkladığımda bu gevşek malzemeden bahsetmiştim, farklı malzemelerin taneleri bir tür simya süreciyle bir araya getirilmeli, öyle ki denizin bu hareketi onu bir daha yok edemesin. Hastamız hâlâ paramparça durumda, her şey gevşek, haliyle tepeye güvenmemekte de gayet haklı, çünkü kolayca ayağının altından kayıp gidebilir. Demek ki henüz bir bireyselliği yok, içindeki hiçbir şey betonlaşmamış, dolayısıyla bilinçdışının gücüyle hemen çözülebilir. Dönse iyi olacak.

Dr. Shaw: Çocuk ona sorununa güvenli bir tutumla yaklaşması gerektiğini gösterir mi?

Dr. Jung: Evet, hastamız cinselliği hakkında eski bir bekarlık felsefesi oluşturmaya çalışıyordu. Henüz erginleşmiş 11 bin bekardan biri olmayı denemiş, hem de doğayı dikkate almadan. Çocukla az çok özdeşleşmiş, çocuk da onla. Bir tür çocuksu coşkunlukla sorununa yaklaşıyor, ve soruna balıklama atlıyor. Hastalar genelde atlar ve bacaklarını kırarlar.

Sigg Hanım: Kadın hastalar da sıklıkla cinsellik olmayan bir felsefe inşa ederler. Neden deniz banyosuyla ya da ateşle temizlenmeli?

Dr. Jung: Ateşe çok zayıf bir atıf var. Yıkanma arınmadır. Doğaya her dokunduğumuzda temizleniriz. Yabanlar kirli değildir, kirli olan biziz. Evcil hayvanlar kirlidir, vahşi hayvanlar asla. Yanlış yerdeki madde kirdir. Çok fazla medeniyet vasıtasıyla kir-

lenen insanlar, ormanda bir yürüyüşe çıkarlar veya denizde yıkanırlar. Şu ya da bu yolla bunu makul hale getirebilirler ama prangalardan kurtulup doğanın onlara dokunmasına imkan sağlarlar. Bu, içeriden ya da dışarıdan olabilir. Ormanda yürümek, çime uzanmak, denizde yıkanmak dışarıdandır; bilinçdışına girmek, rüyalar vasıtasıyla kendinize dalmak, doğaya içeriden dokunmaktır ve bu da aynı şeydir, her şey tekrar rayına oturur. İşte tüm bu şeyler geçmiş çağlarda erginleşmelerde kullanılırdı. Bunların hepsi eski gizemlerde vardı, doğanın yalnızlığı, yıldızları seyretmek, bir tapınakta kuluçka uykusuna yatma. Malta'da cilalı taş devrinden kalma bir yeraltı tapınağı bulundu, müntesipler için yatakhanesi var, tarih öncesi kadınları kuluçka uykusunda tasvir eden heykelcikler de keşfedilmiş. Akla getirdikleri şey Brassempouy Venüsü, Fransa'da bulunmuş fildişi bir oyma bu, yontma taş devrine ait bir heykelcik; ikincil cinsiyet nitelikleri, kıçı, göğüsleri vs. aşırı abartılmış.[1] Malta'daki kuluçka yatakhanelerinde müntesipler yeniden doğum için bilinçdışına daldırılırlar. Ne kadar tuhaf ki, bir mezar derinliğindeki kare bir çukura kuluçka oyuklarından ulaşan, zemine kazılmış ve suyla doldurulmuş bir koridor var. Tapınağın kendi gayet karanlık, öyle ki müntesip koridor boyunca yürüdüğünde soğuk suya düşmüş olması lazım, böylece soğuk banyosunu ve kuluçka uykusunu birlikte yapsın.

Bu son rüyadan sonra çok tuhaf bir tepki geldi. Hasta bana ailesiyle alakalı bazı notlar yazdı. Üç çocuğu var ve onlarla alakalı bazı gözlemler yazmış. "Birkaç gündür, karımda bir sorun olduğunu gözlemliyorum. Sorun nedir diye ona sorduğumda biraz tereddüt edip çocukların anne babasıyla yeterince mutlu olmadığından korktuğunu söyledi. Kızın gayet tuhaf davrandığından bahsetti, odasından bir anda ağlayarak çıkmış ve nedenini söyleyememiş."

Bir sebep olduğu anlamına gelmez bu, ağlamanın güzel bir şey olduğunu düşündüğü için ağlıyor olabilir. Eğer oğlan olsaydı farklı olurdu. "Sonra, çocuk öksürdüğü için verem olabileceğinden korkmuş. En küçük oğlan da psikolojik bakımdan olması gerektiği gibi değil, egoist ve biraz nevrotik; o da durmadan ağlıyormuş, ama annesi çocuğun ağlayarak bir şey elde edeceğini

[1] Malta heykelcikleri için bkz. Erich Neumann, *The Great Mother* (1955), 3. Levha. Brassempouy Venüsü için bkz. S. Giedion, *The Beginnings of Art* (1926), s. 438 ve 287. Resim.

düşündüğünü sanmış." Rüya sahibi bunları son analizinden sonraki akşam yazmış. İşte size pratik psikolojinin güzel bir örneği. Bütün bu tepkiyi nasıl açıklıyorsunuz? Hasta belli ki bütün bu kötü durumdan gayet korkmuş, karısı da tatsız bir ruh halinde, vs.

Chapin Hanım: Ailesi ve psikolojik durumu arasında bazı bağlantılar hissediyor, haliyle bu notları yazdı.

Dr. Jung: Evet, ama bağlantı ne? Neden son rüyadan hemen sonra bu hisse kapılıyor?

Dr. Binger: Çakıllar sürüklenip gidiyor.

Dr. Jung: Unutmayın, bunlarla birlikte ortaya çıkan kişi *karısı*.

Dr. Shaw: Bilinçdışı, sorunuyla iltihaplanmış.

Dr. Jung: Şimdi yaklaşıyorsunuz. Bu sorun üzerinde bir süredir çalışıyor. Dikiş makinesi, buharlı silindir, mandala, deniz. Karısının birkaç gündür kötüye gittiğini gözlemlemiş. Son rüyadan sonra sorun nedir diye ona sorduğunda çocuklar hakkındaki bütün korkularını açığa vuruyor. Kadın da adamın sorunlarıyla iltihaplanmış. Adam bunları karısıyla hiç tartışmamış, her psikolojik şeyin tabu olduğu bir seviyede kadın.

Gibb Bey: Adam bunu yansıtıyor olamaz mı?

Dr. Jung: Hayır, bu gerçek, adam çok nesnel bir kişi. Belli ki karısının söylediklerini tekrar ederek korkuları ortaya çıkarıyor ve karısından şikayet ediyor.

Binger Hanım: Sorunu daha az kişisel bir bağlama oturdukça adam o soruna yaklaşabilir, ama karısı için tehlikeli bir durum var burada.

Dr. Jung: Evet, kadın her şeyi zapt edebildiği sürece, soruna kişisel bir yolla yaklaşılmadığı sürece, bunu kaldırabilir, ama önemli bir veçhe kazandığında kadın bir bit yeniği sezer. Adamın bahsetmediği zamanlar değil, aksine tam da sorunla felsefi açıdan yüzleştiği bir zamanda, seher vaktinin taze havasını soluduğunda, artık tutukluk yaşamadığında, bölünmediğinde, kadın tesir altında kalır. Bir bakıma, atmosfer vasıtasıyla kadına erişir. Bunların yaşandığı pek çok evlilik var. Adam bir gün biraz daha girişimci görünür, birkaç derece yükselir, kadın dibe vurur. Adamla ilgili bir sorun olmadığını göremez, haliyle çocuklara yükler. Annelerin tuttuğu yol bu, ya kocası ya çocukları. Bu vakada belli ki kocası değil, bu yüzden çocukları olmalı. Peki neden çocuklar?

Sigg Hanım: Çocuklar, yeni gelen bir şeyin simgeleri. Adamın çocukları da böyle bir simge.

Dr. Jung: Bu vakada çocuklar annenin simgeleri. Bu, annenin psikolojisi. Çocuklar, annedeki az gelişmiş şeylerin simgeleri. Kadın yanlış yola gidiyor, analize karşı yani adam için iyi olabilecek bir şeye karşı dirençler geliştiriyor, ve kadın korkusunu çocuklara yansıtıyor, bu şekilde onları zehirliyor. Anneler tarafında hep böyle olur. Gerçek anne asla yanılmaz. Bu kadın neden yanılsın? Kendisi bir anne, üç çocuğu var ve evli. Eğer yanlış bir şey varsa kocasıyla ya da çocuklarıyla alakalı olmalı. Çocuklar kötü değil, o halde hasta olmalılar. Anneler çocuklarını kaşla göz arasında hasta edebilirler, hastalığı onlara yansıtabilirler. Şeytan verem ve daha neler neler yaratabilir. Veremi bir çocuğa yansıtırsınız ve başına gelir. Bazen bazı ailelerden çocukları koparmalısınız ki yanlış varsayımların korkunç baskısından onları kurtarabilesiniz. Mesele şu ki sorun karısında. Hasta da alarma geçmiş. Kendisi çok hoş bir aile adamı. Karısı ne yapması gerektiğini anlıyor, onu rahatsız etmek için bir tür psikolojik gürültü çıkarıyor. Kadın, çocukların hastalığından bahsederek adamın dikkatini analizinden başka yöne çeviriyor. Bu şekilde, şeytan kadını zapt etmiş, adam da bu var olmayan şeyleri anlatarak en az yarım saatimi boşa harcadı. Çocuklar için bir doktor bulmalarını ve endişeye bir son vermelerini söyledim. Vaktini harcıyordu ve bu onun işi değildi. Haliyle, karısı ilerlemeyi engeller, çünkü kocasının yaptığı şeyle ilgilenmeyi reddeder. Kadının korkunç bir gücü var, ortalığı cehenneme çevirebilir, çocukları bile öldürebilir. Daima tamamen haklıdır, ama çocuklarını öldürüyordur. En sevdiği çocuğunu öldüren bir kadını tedavi etmiştim. Başıma geldi bu.

Gece vakti küçük çocukların öz annelerinden korkmaları boşa değil. İlkel anneler çocuklarını öldürebilirler. Gündüz vakti olması mümkün değil, çünkü o vakitler en adanmış anne olurlar. Ama gece vakti maskelerini çıkarırlar ve cadı olurlar; çocukları ruhsal açıdan üzerler, hatta onları öldürürler. Onlara yanlış yoldan ne kadar adanmışlarsa o kadar kötü olur.

Hastaya karısıyla konuşması gerektiğini söyledim, analizin gerçekte ne olduğunu ona fark ettirmeye çalışmasını, yoksa çocukların gerçekten hasta olacağını, ve karısının da sonradan bunun kendi hatası olduğunu fark ettiğinde enkaza dönüşeceğini anlattım. Bu durumu başından beri bildiğinizde bunu durdurmak için bir şey yapabilirsiniz. Kadının her şeyi durdurabileceğinden, çocuklara hastalık bulaştıracağından ve adamın sorunu

çözülmeden analizden alıkoyacağından öyle emindim ki! Batıl inanç gibi görünebilir ama böyle şeylerin başa geldiğini biliyorum; tıpkı çocuğunun mikroplu suyu içmesine izin veren ve hatta o suyu kardeşine de veren annenin gizliden gizliye çocukların ölmesini umduğu gibi. Üç kez denedikten sonra dolaylı güzel bir yoldan karısını öldürmeyi başaran bir hastam vardı. Sonra kötü bir nevroz geçirdi. Tüm hikayeyi dinledim ve ona karısını öldürdüğünü söyledim, sonra bütün psikozları ortaya çıktı ve iyileşti. O zamandan beri öğrendiğim bir şey var ki o da bir kadın böyle başladığı zaman dikkatli olmalı ve durdurulmalı.

Dört gün sonra hasta bir sonraki rüyayı gördü [6], "Enişte bana işyerinde bir şey olduğunu söyledi [Eniştesi firmada hastanın yerini almıştı]. Bir süre önce, satılmış bazı stoklar gönderilmesi gereken zamanda gönderilmemiş. Haziran gelmiş, ama Mayısta gönderilmesi gerekiyormuş. İlk o zaman unutulmuş, ikinci kez de Haziranda. Acayip sinirlendim, enişteme dedim ki eğer müşteri zarar beyan ederse o zararın tazmin edilmesine mecbur kalırız."

Çağrışımlar, "Bir ortak olarak firmamıza giren enişte, dün bana bir iş gezisine çıkmış olduğunu yazdı, işle alakalı gidişat hakkında bazı şeyler sormak istiyormuş. Ama ne olduklarını söylemedi, ben de rüyada benle konuşmak istediği şeyin ne olduğunu merak ettim. Yanlış giden ya da bana anlatmak istediği bir şey var mektupta."

Satma ya da *unutma* hakkında, "Herhangi bir yükümlülüğü yerine getirmede hep çok dikkatli oldum. İşi çok ciddiye aldım ve şirketten çıktığımda eniştemin işletmeye gereken hususi dikkati verip veremeyeceğinden biraz korkuyordum. Rüyaya göre şimdi ben işletmeden uzak olduğum için her şey böyle kısa vadede unutulursa işle ilgili şeyler kötüye gider, bu da sonu gelmez zarar demek. Enişte benim gölgem gibi, benden genç, firmaya benden sonra girdi ve benim önceden tuttuğum pozisyonda." Sanki eniştesi gölgesi olduğu için işletmede bir karışıklık olduğunu bildiriyor, yani yaşamında (bilinçdışında) bir karışıklık olduğunu söylüyor, öyle ki son derece bariz yükümlülükleri yerine getirmiyor. Böyle bir unutkanlık sadece zararı ödemeyi kabul ederek tamir edilebilir. Açık bir rüya bu. Siz nasıl açıklarsınız?

Sigg Hanım: Belki de karısının üzgün olmasının kendi hatası olduğunu düşünüyor.

Dr. Jung: Evet, kendi hatası olduğunu hissediyor, ama rüyayı nasıl açıklıyorsunuz?

Chapin Hanım: Karısıyla konuşmuş mu?

Dr. Jung: Evet biraz, ama çok iyi geçmemiş. Bunla alakası yok zaten.

Sigg Hanım: Ruhuyla ilgili bir şey yapmak, devam etmeyen varlığının o kısmı için bir yükümlülük.

Dr. Jung: Evet, bir tür çocuksu coşkunlukla bir şey gelişiyor. Bir önceki rüyada yaşamın doluluğuna kendini bırakmaya çalışıyordu. Doğanın doluluğuna, sevgi okyanusunun dalgalarına kendini bırakmaya çalışır. Sonra durumunun biraz tehlikeli olduğunu görür, üzerinde durduğu tepedeki çakıllar ve taşların sürüklenip gideceği korkusuyla geri çekilir.

Bunlar, olması gerektiği gibi. Sonra karısının içine kurt düşer ve adamı çocuklarını öldürmekle tehdit eder. Bu, onun intikamı. Sanki şöyle demiş gibi, "Eğer değişmeye cüret edersen çocukları öldürürüm." Haliyle, bu da onu tahrik ediyor ve görevinden uzaklaştırıyor. Çocuklardan endişe ediyor, dolayısıyla vazgeçiyor. Zemini birlikte sağlamlaştırma görevinde daha fazla ilerlemiş olabilirdi. Kendi istekli ama karısı tehdit ediyor, o da duruyor. Sonra rüya geliyor ve şöyle diyor, "Bu, senin işindeki karışıklık. İşini gölgene bıraktın, o da yükümlülüklerini unutuyor. Senin işin denizle, sen denizle ilgilenmelisin. Adamı tahkim et, kendini tesis et. Senin işin küçük bir hastalıkla değil, sanki yaşlı bir hemşireymişsin gibi..." Karısının kıskanç olduğunu bilmeli ama hepsi bu. Rüya onu vazifesine götürüyor.

Dr. Binger: Bana öyle geliyor ki bu sadece bir vicdan azabı rüyası olabilir. Karısını ihmal ettiğini hissetmiş olabilir.

Dr. Jung: Ama doğruyu söylemek gerekirse yapabileceği her şeyi yapmış. Yol boyunca hep doğru şeyi yapmaya çalışıyor. Karısıyla konuşmaya çalışmış. Analize gidiyor, sorununu çözmeye çalışıyor. Bu ayrıca çocuklarının da hayrına olabilir. İyi bir babaya sahip olmak çocuklar için de iyi bir şey. Hatası belki buna doğru paldır küldür ilerlemek, çocuksu bir coşkunlukla hareket etmek. Dalgalar gayet yüksek. Adamın geri çekilmesiyle karısının tepkisi başlıyor. Adam zihnen düzgün, güvenilir ve açık; haliyle, gerçekten çok fazla saptığını tahmin ediyorum. Analizde bazen böyle olur, dış koşullar ilerlemeyi imkansız kılar, sonraki adımı atmaya tam hazır değil, ya da hâlâ dirençleri var.

Sonraki rüya [7] bir gün sonra: Tuhaf bir makine görür, otları

kökünden sökmek için yeni bir aygıt. Görünüşü o kadar tuhaf ki tarif edemiyor. Rüyada sadece bu makineyi kullanması gerektiğini biliyor.

Çağrışımlar, "Geçende gazetede duygusal bir makale okumuştum, caddeleri temizleyen yeni bir makineyi izleyen yaşlı bir yol işçisi hakkındaydı. Bu makine onun yaptığından yüz kat etkin çalışıyormuş. Haliyle, rüyanın anlamı benim için gayet net. Benim vakamda da makine kullanmalıyım."

Sigg Hanım: Bence ilk rüyadaki malzemeyle yeterince ilgilenmedi, bu yüzden makine tekrar belirdi.

Dr. Jung: Evet, makinenin tekrar gündeme gelmesi gerekti. Bir önceki rüya şöyle diyordu, "Eğer müşteri şikayet ederse zararın tazmin edilmesi gerek." Çok zaman kaybedilmiş, şimdi de otları kökünden biçmek için bir makine var, üstelik bir kişinin tek başına çalışmasından yüz kat daha etkin. Bu rüya, zararın nerede olduğunu gösteriyor. Geri çekilmesi karısıyla alakalaydı; karısından hastalık kapmış, ve kendi otlarını sökebileceği fikrini edinmiş, böylece ailesinde hiçbir sorun olmayacak. Rüyanın ona gösterdiği şey de analizi bırakmak yerine türeyen otları sökebileceği bu makineyi kullanması gerektiği.

Daima Ra İlahisini hatırlayın: Sevgili karısı İsis solucan yapıyordu.

Sonraki rüya [8] bir gün sonra, "Riviera bölgesinde arabamla turluyorum. Biri gelip bana diyor ki *route d'en haut et route d'en bas* [inen yol ve çıkan yol] şimdiden itibaren yalnızca ülkede iki ay kalanlar tarafından kullanılabilir, yani bütün arabalar inerken bir yolu, çıkarken diğer yolu kullanmak zorundalar. Bu düzenlemeler her gün değişir. Pazartesi böyle, Salı tam tersine döner, böylece güzel manzaranın tadı her açıdan çıkarılabilir. Biri gelip bana iki yolun planının olduğu bir harita gösteriyor; yeşil ve beyaz daireler haftanın günlerini ve ziyaretçilerin izleyeceği yönleri gösteriyor: Batıdan doğuya veya doğudan batıya.

Orada sadece kısa bir süre için bulunan ziyaretçiler, düzenlemeleri takip etmek zorunda değiller, canlarının istediği gibi gidebilmeleri bana gayet mantıksız geliyor. Ayrıca başka ziyaretçilerin de bu düzenlemelere karşı çıktığını duyuyorum, çünkü altı yıldan az olmamak kaydıyla bu yollarda seyahat etmek için ruhsat ödemesi yapmak gerekiyor. Hepimiz bunun acayip abartıldığını düşünüyoruz."

Çağrışımlar, "Riviera bölgesinde hiç bulunmadım, ama bu ül-

ke hakkındaki hayallerim güzel; Kutlular Adasındaki ebedi bir kaynakmış gibi zihnimde canlanıyor. Arabamla aşağı gitmeyi düşünüyorum, çünkü oraya seyahat etmek muhteşem bir gezinti olacaktır. Gerçekten iki yol olduğundan emin değilim. Sanırım bu yollar üzerinde seyahat etmek yaşamı simgeliyor, tabii eğer kişi bunu çok sık değiştirmeden sistemli biçimde yaşarsa. İki ay kalanların düzenlemelere tabi olması ama orada sadece birkaç gün kalanların canı istediği gibi davranması gerçeği benim yaşamıma uymuyor, ancak bilinçdışına seyahatime uyabilir. Belki de Riviera'ya seyahat kadar ilginç ve güzeldir. Eğer iki ay ya da daha fazla kalmak istiyorsanız çok mantıklı gözükmese de ve hatta kısa bir süre için orada olanlar kurallara uymak zorunda olmasa da siz düzenlemelere tabi olmalısınız. Doğru şartlar altında dağların zirvesine çıkabilirsiniz ya da vadinin dibine inebilirsiniz; orada sağda ve solda göreceğiniz şeyler var. *Beyaz* ve *yeşil* serbest dolaşım demek, yalnızca *kırmızı* dır anlamına geliyor."

Altı yıl seyahat ruhsatı: Tamamen yenilenmiş bir tutumun altı yılını alacağını ona söylemiş olduğumu düşünüyor. Ama ona böyle bir şey söylemiş olduğumu hatırlamıyorum. Altı yıl süren bir vakadan bahsetmiş olabilirim. Bir analizin süre uzunluğu isteğe bağlı olamaz. Tamamen yenilenme de ne demekse artık? Her neyse, anladığı şeyi söyleyen ben değilim ona. Ne anlam çıkarırsınız bundan? Tekrar başladığımızı unutmayın, ve yine bir makine var.

Dr. Binger: Bence analizi hakkında yorum yapıyor. Sadece kısa bir süre kalsa çok bir gelişme olmayacak, ama iki ay veya daha fazlasında düzenlemeleri takip etmesi gerek. Düzenlemeye ve zaman unsuruna direnç var, tabii aşağı ve yukarı iki yola da.

Dr. Jung: Elbette, hepsi analiziyle ilgili, aynı türden dirence yollarla ilgili mandala rüyasında da rastlarız. Burada yollarda seyahat ediyor, makine de araba. Yine başıboş dolaşıyor. Ot biçen makine yerleşik bir şey, buharlı silindir gibi yavaş, onla seyahat edemezsiniz. Ama bir arabayla hızla uzağa gidebilirsiniz. Yolu kullandığınızda bir yere gitmek istersiniz. Hedef de "Kutlular Adası" ya da "Atlantis" gibi ölümsüzlerin yaşadığı bir yer. Ama biraz aksi bir durum var çünkü bu ülkede belirli kısıtlamalar söz konusu. Sanki bu düzenlemeleri ona bu ülke dayatmış. Gitmek istediği yer bilinçdışı, bu hususi yolla gitmesi gereken yer de o ülkenin doğası. Mandalada yol kıvrım kıvrımdı. Burada

önce bir yolda gidiyor, sonra diğerinden, bir dürtü var, sonra karşıt bir dürtü. Bilinçdışının hoş ve doğru bir tasviri. Bazen bir tür kesişen dürtü bazen de yukarı aşağı hareket eden bir tulumba. Bilinçdışının tipik bir özelliği bu; burada sadece karşıt çiftler yok, sağa ve sola giden çelişen dürtüler de var. Önce bir yolu sonra diğer yolu tuttuğunda bütün ülkeyi her noktadan görmek için çok vakti olacak. İyimserlikle ifade edilmiş bu.

Kendinizi hastanın yerine koymalısınız. Kendisi bir dünya insanı, iyi bir iş adamı, her şeyi düzgün yapmaya ve işlerini zaman kaybetmeden halletmeye alışmış. Kendini birden bilinçdışında buluyor, her şeyin inip çıktığı, bir ileri bir geri gittiği, en çelişkili dürtülerin ve fikirlerin olduğu bir yer. Şundan bundan konuşuruz ve ne halttan bahsettiğimizi anlamaz bile. Kaybolmuştur, bundan tiksinir, ama bu tuhaf tecrübenin ana mesele olduğunu anlamaz. Böyle bir engeller sürecine kendini maruz bırakmadan olgunlaşamaz. Bunlar, eski erginleşmelerde erginleşen kişinin sınanmalarıdır, tıpkı Herkül'ün 12 işi gibi. Bazen bunlar faydasız görünür; pis bir işi temizlemek ya da çok başlı yılanı boğazlamak gibi. Bir iş adamı, pis bir işi temizlemek ya da bir yerde yaşayan aslanı öldürmek benim işim değil diyecektir. Ama bilinçdışında bir ileri bir geri hareketin yavaş sürecine maruz kalmalı; bir tür dengeleme çalışması bu, bir tür eziyet. Bir gün net bir karara vardığınızı sanırsınız, diğer gün o karar uçar gider. Aptal gibi hissedersiniz, bu şeyin karşıt çiftleri olduğunu ve sizin karşıt olmadığınızı öğrenene kadar lanet edersiniz. Bunu öğrendiğinizde dersinizi alırsınız. Bu adam bunu öğrenmiş değil.

7. Seminer

6 Mart 1929

Dr. Jung:

Son rüya Riviera'daki biri aşağıda diğeri yukarıda iki yol hakkındaydı. Peki, hastamızın sorunundaki fiilî durum ne? Bir rüyalar dizisi bir oyundaki gelişme gibidir. Fiilî hedefin ne olduğunu bilmeyiz; sadece dramanın gelişimini izleyebiliriz. Seminerden önce, analizde ulaşılmış fiilî durum hakkında daima bir karara varmış olmanızı dilerim.

Dikiş makinesi ve terzi kız hakkında rüya vardı, hasta bir kızdı bu ve rutubetli bir dehlizde çalışıyordu; ardından bir kalıp oluşturan buharlı silindir, sonra otları biçen yeni bir makinenin rüyasını görüyor, ve şimdi de Riviera rüyası var. Rüya sahibinin sorununun durumunu nasıl görüyorsunuz? Son rüya bize ne gösteriyor?

Deady Hanım: Karısının tepkisi ve çocuklar hakkında telaşlanması yüzünden geri çekilmiş. Aşağı ve yukarı yolların simgeciliği, analizinde nerede olduğunu gösteriyor.

Dr. Jung: Rüya neyi vurguluyor?

Gibb Bey: Esasında kendi saygın yanıyla az çok özdeşleşmiş değil mi? Rüyanın gösterdiği üzere kendiyle alakalı duruma bir karışıklık hakim. Karşıt dürtüleriyle de başa çıkması gerekmiyor mu?

Dr. Jung: Evet, bu sorunla daha önce meşgul oldu, sonrasında karısının tepkisiyle karşılaştı, bu da ona mümkün sonuçların ne olabileceğini gösterdi, bu yüzden korktu ve geri durdu; sonra adamdaki düzensizliği gösteren rüya gelir, çimleri biçmek için bir makineye ihtiyaç vardır.

Sigg Hanım: Akıl dışı yoldan gitmeye onu zorlayan bilinçdışı değil mi?

Dr. Jung: Kabul etmesi gereken bir durumda evet.

Dr. Binger: Her ne kadar zor ve uzun olsa da çirkin şey üzerinden gitmeli.

Dr. Jung: Evet, onun sorunu her şeyi çok basite almaktı. Şalteri kaldırdığında her şeyin düzeleceğini düşündü, bu yüzden hevesle atıldı. Analiz bir kimya laboratuvarı gibidir, insanlar orada deneye deneye girişimde bulunurlar, ama gerçeklikte tedbir almışlarsa ortaya çıkacak tüm sonuçları görürler. Top atma pratiği de böyle yapılır; 2 kilo yerine 200 gram barut kullanılır. Bir şeyin risk almadan nasıl çalıştığını gösterir. Haliyle, tedbirini alır ve zorluklara dalar; eğer gerçeklikte harekete geçmesi gerekseydi olabilecek şeylerin ipucunu verir bu zorluklar. Gözleri açılır ve geri çekilir. Şimdi bir kez daha ilerler ve Kutlular Adasına yani Riviera'ya giderken bulur kendini ve orada bütün bir girişimin düşündüğü kadar kolay olmadığını anlar. Sıkıntılı bir durumla karşılaşır; bu tuhaf trafik düzenlemelerine orada iki ay kalanların uyması gerektiğini, ama birkaç gün kalanların uymak zorunda olmadığını ve nihayetinde altı yıllığına teminat vermesi gerektiğini öğrenir. Bilinçdışı altı yıl demekle *uzun* bir zaman kastediyor.

Nijerya'da bir hikaye duymuştum; bin tane Alman İngiliz bölgesine yürümüş, haliyle bir grup asker de durumu tetkik etmek için gönderilmiş, döndüklerinde yolunu kaybetmiş sadece 6 kişilik bir devriyeyle karşılaştıklarını rapor etmişler. Bunun açıklaması da yerlilerin dilinde altının çok anlamına gelmesiymiş. Yalnızca beşe kadar sayabiliyorlarmış, böylece altı da beşin ötesindeki her şeyi yani bini ya da on bini ifade ediyormuş. Yüze kadar sayabildiğini söyleyen yaşlı bir büyücü hekimle çalışmıştım. Bunu çubuklarla yapıyordu ve yetmişe geldiğinde "70 ve bu da 100" diyordu; aslında yetmişten sonra sayamıyordu. Medeniyet sürecinde 1 ve 9 arası bütün sayılar kutsal kılınmıştır; örneğin, dini terminolojide Teslisin üçü ve yedi kollu şamdan, yedi kere yedi vs. Ama iki ve bir de kutsaldır, Hint dininde dört, Mısır'da ise sekiz ve dokuz. Üç kere dört on iki eder ve bu da kutsaldır. Aslında bütün rakamlar kutsaldır çünkü belirli bir tabuyu temsil ederler, mistik bir değer sunarlar. Esasında bunlar sırf sayı değildir, niteliklerdir, soyut nicelik değillerdir. Bizim bilincimiz üç dediğinde nicelikten ziyade nitelik kasteder. [Dr. Jung, üç kibriti bir yerde iki kibriti de başka yerde bir araya getirerek bunu gösterir]. Eğer bir ilkele burada kaç kibrit olduğu sorulsa "üç kibrit" der, şuradaki sorulsa "iki kibrit" der. Şu halde üçlü gruptan bir tane alalım ve ikili gruba ekleyelim, o zaman da "burada üç kibritin ikisi, şurada da iki kibritin ikisi ve bir kibrit var" der. İkilik ve üçlük niteliğini ima eder. İlkeller, şeylerin meydana ge-

tirdiği şekillere bakıp sayar. Bir duyu ayrımı oluşturur çünkü saymadan sayar. Örneğin, yaşlı bir şef altı yüz büyükbaş hayvanının hepsinin ağılın içinde olup olmadığını bilir, her ne kadar altıdan sonra sayamasa da. Onları tek tek ismiyle tanır, haliyle "küçük Fritz" ağıla girdi mi girmedi mi söyleyebilir. Sayı da sığırların kapladığı alanın boyutuyla ve sığırların o alanı kısım kısım ayırmasıyla belirlenir; bütünü görebilmektir bu. Sayının nitelik değeri vardır, görsel ve algısal bir form değerine sahiptir. Bir insanın üç olduğunu söyleyebilirsiniz, üç insan değil, ama bu da bir tabu ya da kutsal teslis anlamına gelir. Her şey insanların sayılara verdiği değere bağlıdır.

Eş-çarpanlı sayılar yüksek psikolojik değerlere sahiptir ve bu sebeple sihirli nitelikler barındırır. Sayılar derecelerin niteliklerini kuşanırlar: 3 X 3 = *Kutsal*—kutsallar kutsalı. 7 sayısı hayal edilebilecek en kutsal sayılardan biridir, haliyle yedi noktası, yedi açısı ya da yedi birimi bulunan bir şekil özellikle güçlüdür.

Dolayısıyla rüya "altı" diyorsa tüm bu imaları içerir. Bazı sürücüler yalnızca kısa bir süre kalmak istedikleri için altı yıllık bir ruhsat için ödeme yapmayı protesto ediyorlar; durum, rüya sahibine böyle görünüyor. Riviera'ya bir keyif gezisi düşünüyor ve bunu da bilinçdışına bir geziyle özdeşleştiriyor. Birkaç zevkli rüyası olacak ve sonra da dönecek ama orayı farklı türlü buluyor.

Bilinçdışı şöyle diyor, "Bekle işte! Altı yıllık ödemeyi yap, uzun bir süre için yüksek bir yoğunlukla teminat göster." Bilinçdışı ona böyle bir anlayış dayattığında rahatsız olur, pek hoşuna gitmez. Meseleyi basit ve makul görmek ister, haliyle bu rüya işi hakkında şüpheler baş gösterir.

Bir sonraki rüyada [9] karısıyla bir bakıma mahrem bir durum içindedir. Karısına biraz şefkat göstermek ister ama karısı gayet negatiftir. Onla çok ciddi konuşmaya başlar ve ondan makul olmasını ister. Ayda en az bir kez birlikte cinsel ilişkiye girmeye müsaade etmesi gerektiğini söyler karısına. Onla konuşurken çocuklarının hepsi odaya girer, belki de hepsi değil, sadece 14 ya da 15 yaşında olan en büyüğü; haliyle, karısıyla konuşmaya devam edemez.

Çağrışımlar, "Karımla konuşmak için ara sıra girişim yapıyorum ama onun tarafında ufacık bir direnç hissettiğimde vazgeçiyorum, çünkü cinselliğe karşı nasıl direnç gösterdiğini laflarından anlıyorum. Bir tümöre karşı x-ray tedavisi görmesi sebebiyle kısırlaştığı için bu gayet aşikar. O zamandan beri cinselliğe karşı

gayet ciddi bir direnç geliştirmiş. Çocuklar içeri girdiğinde herhalde tartışmanın uzamasını imkansız kıldılar."

En büyük çocuk, "Annesinin daima gözde çocuğu olmuştur, ona en çok acı yaşatan da o. Daha sekiz aylıkken bağırsak iltihabı yüzünden az daha ölecekti. Üç yaşından beri astımı var. Bu çocukta tuhaf bir şey var. Biraz yaramazlık yaptığında asabileşiyorum, ve bu anlamadığım bir şekilde oluyor. Diğer çocuklar aynı şeyleri yapsalar bu kadar asabileşmeyeceğime eminim; bu meseleye karım dikkatimi çekmişti."

Dr. Jung: Öyleyse bu rüya hakkında fikriniz nedir? Önceki rüyayla nasıl bir bağlantı içinde?

Dr. Binger: Önceki rüyadaki çıkmaz, karısıyla ilgili çıkmaz gibi.

Dr. Jung: Önceki rüyadan hareketle hangi sonuca varırdınız? Bunu kabul etmiş midir? Analizin çok ciddi bir iş olduğunu düşünüyor. Bunu kabul etmiş midir?

Dr. Binger: Karısıyla ilgili durumu gördü ve bu da onu analizin ne anlama gelebileceğini fark etmeye zorladı.

Dr. Jung: İlkin, analizin çok ciddi bir iş olduğunun farkına varmasını sağlayan rüya gelir. Karısıyla ilgili soruna makul bir çözüm getirmeye çalışır yine, haliyle Riviera rüyasını kabul etmiş olduğunu düşünebiliriz, ama karısıyla sorunu çözmeye yönelik bu girişimi makul mu?

Dr. Binger: Telafi eden bir girişim, ancak etkisiz olacağı için makul değil.

Dr. Shaw: Bence makul ama nihayetinde bir kadınla mücadele ediyor ve onun da söyleyecekleri varmış.

Dr. Binger: Taş duvara toslamış durumda.

Dr. Shaw: Ama karısı bir taş duvar değil.

Dr. Binger: Tekniği makul değil, tartışmanın faydası yok. Önce sevgisini kazanmalı.

Dr. Jung: Evet, önce sevgisini kazanmalı. Soruna böyle yaklaşması tamamen onun aptallığı. Makul tedavi, bir kadının kalbine asla hitap etmemiştir. Bir motorla konuşup onu çalışması gerektiğine ikna edebilirsiniz, bir dikiş makinesini de böyle ikna edebilirsiniz, ama bir kadını asla! Rüya adama ne kadar aptal olduğunu gösteriyor, ama tabii bunu gerçek hayatta yapmış değil. Eğer doğru şekilde deneseydi ne olacağını bilmiyoruz. Karısını hiç görmedim ama hıyarın biri herhalde, benden de korkuyormuş. Bir süre sonra şeytanlar icabına bakar onun. Bütün bu durumda X kişisi aslında. Burada yanlış bir şey var, bu vakanın na-

sıl sonlanacağını bilmiyorum. Rüya ona tuttuğu yolun yanlış olduğunu gösteriyor. Çocuklar neden müdahale etsin, neden içeri girsinler?

Dr. Binger: Çocuklar onun duygu yanını temsil ediyorlar.

Dr. Jung: Buna dair bir kanıtımız var mı?

Dr. Binger: Evet, çocukların hastalığını anlatma şekli.

Dr. Jung: Evet, bu önemli bir nokta. Peki ya en büyük çocuk?

Dr. Binger: Anne-babanın ilk aşkının simgesi.

Dr. Jung: Evet, ve acı çekiyor. Ebeveyn arasındaki çatışmanın simgesi. Çocukta belli ki nevroz var, ve anne-babasının yanlış ilişkilerinin ağırlığı altında çaba harcıyor. Çocuk, üç yaşında astım geçirdiğinden beri hasta olmalı, ne kanıtlıyor bu?

Dr. Binger: Çocuk üç yaşına girdiğinden beri anne-baba arasında yanlış giden bir şey olduğunu.

Dr. Jung: Evet, bir kadın kendini bir erkekten böyle geri çekiyorsa aralarında çok ciddi bir şey olmalı. Çocuk üç yaşına girdiğinden beri yanlış giden bir şey olduğundan tam manasıyla emin olabilirsiniz. Üzerine yayılan kara örtünün verdiği devamlı sıkıntı, gece vakti tepesine çöken korku bulutu, nefes almada zorluğa yol açıyor. Astım bir boğulma korkusudur, korku ne kadar yükselirse boğulma, karanlık ve bilinçdışı durum da o kadar gerçek olur. Gündüz vakti her şey makul ve yolunda görünür ama gece vakti bütün bu kümelenmiş cinsellik arkaik bir korku yaratır. Böyle bir durumun yaşandığı bir eve geldiğinizde bunu havadan hissedersiniz. Ketlenmeleri, korkuları, tabuları, hayaletleri atmosferden anlarsınız, küçük bir çocuk da anlar tabii ki. O yaştaki bir astım ya organlardan kaynaklanır ya da anne-babadan. Üç yaşındaki çocuklar kendi başlarına böyle psişik sorunlara sahip olmazlar. Ayrışmış değillerdir. Acayip tatlı ve sevimli olabilirler ama bir bakmışsınız korkunç bir varlığa dönüşmüşler, hem de bir fasıla olmadan. O yaşta ahlaki değerleri olmaz, çünkü yeterince bilinçli değillerdir. Böyle bir çocukta psikolojik çatışma hiç olmayabilir ama ebeveyn sorunlarının erişiminin ötesinde de değildir. Hem anne hem baba titreşimle doludur ve çocuk atmosferin tam etkisini alır. Siz orada yaşamak zorunda kalsaydınız pencereden atlayıp kaçar giderdiniz ama çocuk kaçamaz. Zehirli havayı solumak zorunda kalır. Çocuk bir *memento mori*, yanlış giden şeylerin simgesi. Bu çocuk bir susturucu. Odaya girdiğinde susturucu çalışıyor, "Kes sesini, bu mesele senin akılcı tartışmalarından daha derin."

Sonraki rüya [10] bir gece sonra: Sorun devam ediyor ve biz de böylece sevgi sorunuyla ne kadar alakadar olduğunu görebileceğiz. Hasta şöyle diyor, "Biri bana bir tür mekanizma getiriyor. Mekanizmayla ilgili yanlış bir şey olduğunu görüyorum. Gerektiği gibi çalışmıyor. Parçalarına ayırıp yanlış olan şeyi görmeye çalışıyorum. Mekanizma kalıbı çift merkez formuna sahip, ön ve arkası çelik bir yayla tutturulmuş. Rüyamda yayla alakalı bir sorun olması gerektiğini düşünüyorum, dengesiz gerilim yüzünden çalışmıyor, sanki bir tarafa on iki diğer tarafa dört birim biniyor."

Çağrışımlar, "Esasında yay bir mekanizmanın ruhu gibi bir şeydir. Bu şeyin bir merkez formuna sahip olması belki de insan mekanizmasının bir işaretidir. Örneğin, düşünmeyi kafayla, sezgiyi sempatetik sinir sistemiyle, duyguyu kalple, duyumu da uzuvlarla özdeşleştirebilirim. Bu rüyada pek tabii evliliğimi düşünüyorum. Hata, duygunun farklı gerilimlerinde bulunmalı. Muhtemelen oradan başlamalıyım ki duyguyu bilinçli bir seviyeye taşıyabileyim; karımı da hassas konularda duygusallığa kapılmadan düşünmeye sevk edebileyim."

Dr. Jung: Ya bu rüya?

Chapin Hanım: Bir önceki rüyadan çok daha az mekanik. İnsani bir şeye uzanıyor.

Dr. Jung: Evet, bir önceki rüyada akılcı yolun işe yaramadığını söylüyor. Rasyonel bir mekanizmayla değil de bir insan kalbiyle [*heart*] uğraştığını şimdi görüyor. Peki bu mekanizmanın ruhu mahiyetindeki yaylı çift merkez [*heart*] de neyin nesi, sanki bir saatteki yaylı mekanizma gibi? Mekanizmanın yayı mahiyetindeki kalp/merkez, harika bir benzetmedir. Yaşamın merkezi diye bahsederiz kalpten, ve kalp daima duygular için bir simge olmuştur. Pueblo Yerlileri kalpleriyle düşündüklerini söylerler, demek ki düşünceyle duyguyu özdeşleştiriyorlar. Beyaz adam kafasıyla düşündüğü için deli olduğunu düşünüyorlar. Zenciler genelde midelerinde düşündüklerini söylerler, duyum ve sezgi birleşmiştir, her işlev bir araya getirilmiştir. Rüyalardan gerçek diye bahsederler; gerçekten hangi dünyada yaşadıklarını söyleyemezsiniz. Haliyle, düşüncelerin yeri de midedir. İnsanlar medenileştikçe düşünce kafaya yürür. Peki ayrı yayla ilgili çift merkez simgesi ne anlama geliyor?

Dr. Binger: Kendi kalbiyle karısının kalbi arasında bir gerilim farkı var; gerilim de on ikiye dört oranında.

Dr. Jung: Evet, ona göre bu karısıyla kendi duygusunun simgesi ve kendi gerilimi on iki, karısınınki de dört.

Dr. Binger: Mekanik bakımdan iyi bir yay bu.

Dr. Jung: Evet, ama bu düşünce krampından kurtulmalı. Kendisi ve başarısı için savaşmak zorunda kaldığı katı bir iş yaşamı vardı. Her şeyi rasyonel düşünceye indirgemiş, ve zekasıyla yapabileceği şeyleri biliyor. Zekasıyla özdeşleşmiş, öyle ki bir tür entelektüel spazm geçiriyor ve bu ona hiç serbest hareket imkanı tanımıyor. Tek taraflı biri, bundan kurtulup insan kalbine geri dönebilmesi uzun vakit alacak. Duygu dolu olduğunu düşünüyor, ama hepsi duyarlılık. Hiç duygusu yok çünkü zihinden ibaret.

Yalnızca erkekler duyarlıdır; bir kadın esasında animusu ile arası iyiyse hiç duyarlı değildir. Duyarlılık bir zayıflıktır, göz yummadır, daima düşük duygunun bir işaretidir. Bazı insanlar harika duygulara sahip olduklarını düşünürler çünkü gözyaşları sel olur. Sinemaya gideriz ve ağlarız. Duygu dolu değil miyiz yani? Ne demezsiniz! Çift merkezden diğerinin karısının kalbi olduğu fikri beni pek tatmin etmedi. Gerçekle pek uyuşmuyor. Bir yatak, bir tabak, bir bardak, bir çatal vs. adamın duyarlılığıdır. Mükemmel bir evlilik fikri de bir kalp, bir zihin, bir ruh vs. Dengesiz gerilimin kendi içinde olduğu fikrini tercih ederim açıkçası.

Dr. Binger: Bu adamın çift kalbi var.

Zinno Hanım: On iki sayısı işinde ve dört sayısı duygularında, yay da çelikten yapılmış.

Dr. Jung: Evet, kalbi hâlâ çelikten yapılmış bir mekanizma. Kudretli bir malzeme çelik! Çeliğin titreşimlerinin de kendi duyguları olduğunu düşünüyor. Aslında kendi gerilimi, buz gibi soğuk ve katı. Haliyle iki kalbi var ama gerçekte iki yarım arasındaki dengesiz gerilimle birlikte bir tane. Yüksek gerilim demek iş, para, güç demek; küçüğü ise evlilik. Her saygın adamın tutunduğu fikir bu: Karısı kendi başına halleder, evlilik kendi başına yoluna girer. Kendi başına hallolmayan tek şey işi. Karısı için kendi başına hallolmayan tek şey evlilik, çünkü bu onun işi. Bakış açısındaki bazı farklılıklar bunlar.

Rüya hakkında bir soru var mı? Bence yorum gayet açık ve benim açımdan tatmin edici. Yorum rüyaya uygun göründüğünde bir tür tatmin hissediyorum. Mekanik fikir, bizim rasyonel zihnimizin bir önyargısı. Doğa böyle donuklaşmadan nefret eder. Bu rüya adamın aklını başına getiriyor ve bilinçdışının bu

mekanik fikri kökünden kazıyacağını gösteriyor, ot biçme makinesinin anlamı da bu. Bir insan yalnızca rasyonel fikirlerle yaşadığında yaşamıyor demektir.

Sonraki rüya [11] bir gece sonra, "Bir sahil şeridinde denize girilecek bir yerdeyim, kıyıya vuran yüksek dalgalara dalıyorum. Orada bir prensin oğlunu görüyorum." (İşinde bu prensle meşgul olmak zorunda; ona Prens Ömer diyelim. Prensin kendisini tanıyor ama oğlunu tanımıyor.) "Sonra babam geliyor, ama korkunç şişmanlamış, biçimsiz, şekilsiz bir adam olmuş. Az daha merdivenlerden düşeceğini ve kendisini su kenarına taşımak zorunda kaldıklarını söylüyor. Prensin arazisinin genel müdürüyle konuşuyor, kaba kara sakallı bir adam." (Bu adamın gerçekte böyle sakalı yok.) "Sonra Prens Ömer'in kendisi geliyor ve denize girdikten sonra bizi yemeğe davet ediyor. Başka birçok kişiyle birlikte bir masada oturuyoruz, babam genel müdürle muhabbet ediyor, İsviçre diliyle konuşuyor." (Bu adam tabii ki İsviçre dilini anlamayacaktır. İşi açıklayayım. Bu arazide çok fazla pamuk yetişiyor, rüya sahibi de genel müdürle bağlantılı bir işin içinde.) "Babam diyor ki mesele pamuk mahsulünü satın almaya geldiğinde firmamız herhangi bir başka firmayla rekabet edebilir, ama fiyat öyle yüksek ki bizim firmamız satın alma işini başka firmalara bırakmayı tercih edebilir. Arazinin bize nispetle başka firmalara daha iyi şartlar sağladığını düşünüyor. Bazen diğer firmalara nispetle bizden daha yüksek fiyat istendiği olmuştu ama hiç bu kadar kötü olmamıştı. Sonra, genel müdürü birinden ödeme almakla doğrudan itham etti; bizim firmaya fiyatları yükselttiğini ve böylece kendi için çıkar sağladığını söyleyerek onu suçladı, çünkü böyle şeyler bu sektörde olan şeylerdi. Prensin anlaşmadan haberi yok. Babam bana bütün durumu prense açıklamam gerektiğini söylüyor. Ben de aynı şeyi düşünüyorum fakat babamın yapmamı istediği gibi doğrudan açıklarsam sonraki bir işi kaçıracağım gayet açık, hatta bu firmayla pamuk tohumu ticareti bile sonlanabilir. Gayet tereddütlüyüm, işletmenin müdürü üzerine alınacak diye açıklamaktan korkuyorum. Ama Fransızca konuşarak deniyorum." (Aslında bu işletme müdürü pamuk tohumlarını rüya sahibinin firmasından satın alıyordu, çünkü en iyi tohumu kullanıyorlardı, ama genelde pamuğunu onların firmasına satmazdı.) "Eğer malın paketlenmesi ve sevkiyatının kendi adamları tarafından yapılmasını sağlarlarsa onların pamuğunu başka firmaların verdiği meblağdan daha yüksek bir fiyata

satın alabileceğimi söyledim." (Bir ekili araziden bir alım yaptığınızda satış bir adam grubu tarafından yapılır, paketleme ve sevkiyat da başka bir grup tarafından, bir bağdan şarap satın aldığınızda da toplama, doldurulacak fıçılar, depolama vs. için ayrı ayrı ödeme yapmanız gerekir.) "Şimdiye kadar alım yapmış insanlar için sevkiyatın daha iyi yapıldığından emindim. Anlaşılabilir bir şey bu, çünkü arazideki insanlar diğer firmaları tanıyorlar, bizim firmamızı ise tanımıyorlar, zira onlardan daha önce alım yapmadık. Sevkiyat koşulları prensin arazisine nispetle diğer arazilerde daima çok daha makul. Prens meseleyi anladı ve duruma bir çare bulmak için konuya eğileceğini söyledi."

Çağrışımlar: Denize girmek, "Denizi genelde bilinçdışım olarak düşünürüm, sahile vuran dalgaları da bilinçdışımdan bilince çıkan kısımlar olarak." *Dalgalara dalmak*, "Dalgalarda yüzerseniz kırılan dalgalar sizi kolayca sürükleyebilir, ama daldığınızda kolayca ilerleyebilirsiniz, böylece sürüklenmezsiniz. Bilinçdışından gelen bu dalgalara dalmayı öğrendiğimde onlarla başa çıkabilirim sanki." *Baba*: (Baba bu iş içinde değilmiş, bir rahipmiş ve uzun zaman önce ölmüş.) "Rüyamda babamın şekli bozuktu. Şişman ve biçimsiz insanlar genelde fiziksel ve zihinsel bakımdan biraz yavaştırlar—ve düşüktürler. Belli ki rüya babamı her bakımdan biçimsizleştirmiş. Gerçekteki gibi hiç değildi. Onu gayet düşük temsil ediyor, ayrıca rüyanın sonraki gelişiminin de gösterdiği üzere genel müdürle iş hakkında tartışırken tutumu da çok patavatsız. Bunun şirketimize zararları olabilir. Belli ki bilinçdışımda kendimi babamın çok üzerine yerleştirmişim, çünkü böyle aptalca bir yolsuzluk sorunu olabilecek bir yerde konuyla meşgul olmam. Bilinçli halimde babama karşı böyle bir üstünlük duygum asla yok."

Kara sakal, "Genel müdürün böyle sakalı yok, ama babam ben küçükken sakallıydı, sonra kırlaştı." *Prens Ömer*, "Çok seçkin bir aristokrat, gerçekten soylu tutumuyla yakışıklı uzun bir adam. Resmi bir makamı olmasa bile politikada büyük bir rol oynuyor, belli ki çok güçlü bir figür."

Uzun iş tartışması: Çetrefil bir durum bu, hasta da afallıyor, çünkü babasını genel müdürle, kendini de prensle karıştırmış. Soruyor, "Bütün rüya babamın kendiyle bir çatışması mı? Babam ve genel müdür anlaşamadılar, bu da bir tartışmayı bitirebilirdi, dolayısıyla babam arazinin genel müdürü halindeki kendiyle çatışma içinde mi, ve ben de durumu prense açıklayıp ve böylece

bütün meseleyi babamın ellerinden alıp çatışmayı çözmek için devreye mi girdim?"

Dr. Jung: Belli ki baba ve genel müdür anlaşamamış ve prensin devreye girip konu hakkında bir şey yapması gerekmiş. Hasta ve prensin aynı kişi olduğuna dair bir işaret henüz yok, ama babası genel müdürün kara sakalına sahip olduğu için hasta onların bir bakıma özdeş olduğunu hissediyor ve ayrıca prensin kendiyle özdeş olduğu sonucuna varıyor. Ancak haklı olduğundan emin değil. Sekiz yaşından on yaşına kadar ailesinin yaşadığı evin Prens Ömer'in sarayının tam karşısında yani caddenin diğer tarafında olduğunu söylüyor, haliyle kendini prensle özdeşleştirebilir.

Alım satım işinin detayları: Bu kısmı gerçek. Genel müdür, hastanın şirketine diğer şirketlerden hep daha fazla fiyat çekiyor, dolayısıyla adam da genel müdür tarafında bir yolsuzluk sorunu olabileceğini tahmin ediyor. Ancak genel müdür de pamuk tohumunu hep onun firmasından almış, çünkü piyasadaki en iyi tohum onlardaymış. Ne anlam çıkar buradan?

Dr. Binger: Rüyada babanın şeklinin bozulması, babaya hayranlığın ve çocuğun babaya aşırı değer vermesinin bir telafisi.

Dr. Jung: Evet, bu doğru. Baba, yüksek eğitimli bir rahip. Rüya sahibi de en yaşlı evlat olarak ona hayranlık duymuş. Baba eğitimli, çocuk da iş dünyasına dalmış, haliyle baba bir bilge heykeli gibi bir kaide üzerinde kalmış. Dolayısıyla bütün hayatı orada geçmiş. Rüyada babasının negatif bir imgesi ortaya çıkıyor. Rüya sahibi genel müdürü içtenlikle küçümsüyor, ama onu babasıyla özdeşleştiriyor, haliyle babasını böyle bir duygu kategorisi altına koyuyor, babasının fiziksel güzelliğini de bozuyor ki gerçekte filinta gibi adam. Dolayısıyla hastanın içindeki baba ciddi biçimde düşürülmüş. Rüyadaki baba hakkında ne düşünüyorsunuz?

Dr. Binger: Baba imgesi biçimsizleşmiş.

Dr. Jung: Evet, ama bu mecazi bir söylem. Psikolojik açıdan bu ne anlama geliyor? Baba uzun zamandır ölü. Eğer hâlâ hayatta olsaydı ve adamın yan sokağında yaşasaydı veya işletmede birlikte çalışıyor olsalardı bilinçdışı ona babanın değerden düşmüş halini gösteriyor diyebilirdik, hatta genel müdür gibi yozlaşmaya açık olduğunu da söyleyebilirdik. Ancak baba ölü ve kimse bir ölüyü değerden düşürmez, dolayısıyla babadan geriye kalan bir şey olmalı, ondan kalan güzel bir anı mesela. Rüyanın sunduğu haliyle babayı düşündüğünde bunun anlamı nedir?

Dr. Binger: Eğer baba hoş bir adamsa kendi sorumluluğunu ona aktarabilir ve kendi çocuksu olabilir.

Dr. Jung: Babası hâlâ hayatta olan bir çocuğun psikolojisi olurdu bu. Sonra çocuk eğreti bir hayat yaşar. Babasının daima bir bakıma açık çekle geldiğini hisseder.

Dr. Binger: Babanın ölümünden sonra da böyle bir tavır devam edemez mi?

Dr. Jung: Evet belki eder ama kesin bir formda değil. Babaları öldüğünde çöken iki erkek çocuk vakası görmüştüm. Eğreti bir hayat yaşıyorlarmış ve bunun gerçek olduğunu düşünüyorlarmış, haliyle baba göçünce çökmüşler. Alphonse Daudet'nin *Tarasconlu Tartarin* hikayesini hatırlatır bu bana.[1] Tartarin tüm bölgedeki en büyük üçkağıtçı ve dolandırıcıdır. Alpçiler Kulübüne mensuptur ama İsviçre'de hiçbir dağa tırmanmamıştır, bu yüzden oraya gitmeye ve Rigi Dağına tırmanmaya karar verir. Güneşten koruyan bir şapka ve uzman dağcıların tüm teçhizatıyla oraya varır. Tepeye giden bir tren bulur, alakasız birçok İngiliz turist oraya doluşmuştur. Sarhoş olur ve bu aptallığa öfkelenir, sonra Rigi Dağının en yüksek dağ olmadığını ve Jungfrau Dağını denemesi gerektiğini duyar. Böylece, iki rehberle birlikte oraya gider. En ufak bir tehlike ihtimali bile yoktur, İngiltere-İsviçre Şirketi turistler için her şeyi ayarlamıştır. Güler, çok kolay gelir ona, sonra eve geri döner ve maceraları hakkında en terbiyesiz yalanları söyler. Arkadaşlarından biri bu hikayelerin gerçekliğinden şüphe eder ve rehbersiz Mont Blanc'a tırmanmayı teklif eder. İkisi yola koyulur, çok geçmeden Tartarin durumun ciddiyetinin farkına varır, ölüm ve yaşam arasında bir düellodur bu. Mer de Glace buzulunda yollarını kaybederler, sis bulutları kaplar, her şey puslu ve korkutucudur. Düşersek ölürüz. Aman Allahım, durum ciddi. Birbirlerine iple bağlanırlar ve buz üzerinde yürümeye çalışırlar. İp üzerinde birden bir salınım olur, Tartarin çakısını çekiverir ve ipi kendi arkasından keser, arkasında küçük bir kuyrukla kalır. Geçitleri aşıp Chamonix'e ulaşmayı başarır. Tarascon'a vardığında arkadaşlarına kendi yiğitliğinden ve cesaretinden bahseder, yol arkadaşının kendi kollarında nasıl can verdiğini anlatır. Birkaç gün sonra diğer adam çıkagelir ve "Ama sen ölmemişsin!" der. Rehberler, her iki taraftan kesilmiş ipi bul-

[1] 1872 tarihli hikaye, bir üçlemenin ilk cildi, *Tartarin Alplerde* (1885) de üçlemeye dahildir. Karş. aş. 12 Şubat 1930, not 9.

duklarında gizem çözülür. İşte eğreti yaşamın bir örneği bu. Tartarin İngiltere-İsviçre Şirketine, babasına inanmıştı, sonra hiçbir şey gerçekleşmedi. Haliyle, bir adamın babası yaşarken sahip olduğu tutumu devam ettirmesi ve eğreti bir şekilde yaşamını sürdürmesi gayet mümkündür. Hepimiz aynı şeyi yaptık. Bu sizin için geçerli mi değil mi diye kendinize sorabilirsiniz. "Birileri halleder" deyip öyle yaşamak en büyük ayartıdır. Baba kompleksidir bu, pozitif bir kompleks. Eğer bir insan negatif baba kompleksine sahipse hayatta hiçbir şeyin onun için hazırlanmadığına inanır.

8. Seminer
13 Mart 1929

Dr. Jung:

Şimdi bu görece uzun ve karmaşık rüyadan ne çıkarabiliriz bakalım. İlk simge, dev dalgalar simgesi, rüya sahibi bu dalgalar arasında yüzüyor. Okyanustan gelip bilincine çıkan dalgaları bilinçdışıyla özdeşleştiriyor. Bu kadarı sizi tatmin eder mi? Bu çağrışım, düşünen tipin yaptığı bir yorum türü. Duyum ve sezgi tiplerinde[1] çağrışımlar açıklayıcı bir nitelik taşımaz, daha ziyade aynı resimde olan şeylerin rastlaşması ya da denk gelmesidir. Örneğin, eğer duvar söz konusuysa duyum ya da sezgi tipi hemen yanda duran şu sandalyeyi onla bağdaştıracaktır. İşte bu akıl dışı bir bağdaştırma/çağrışım şeklidir. Akılcı tipten açıklama çağrışımlarını alırız. Akılcı tip eğer akıl dışı çağrışımlar üretmeye çalışırsa bunların hepsi yanlış çıkar, uymazlar, dolayısıyla bu konuda ne düşündüklerini bana söylemelerini isterim sadece. Rüya sahibinin yorumu sizi tatmin ediyor mu? Aynı simgelemeden daha önce nerede bahsetmişti?

Deady Hanım: Bir önceki rüyada bahsetmişti, o rüyada küçük çocuğu bilinciyle, dev okyanusun dalgalarını da bilince saldıran bilinçdışıyla bağdaştırmıştı.[2]

Dr. Jung: Evet, ayrıca ayağının altındaki zemini dalgaların sürükleyip götüreceğinden de korkmuştu. Aslında neyden korkuyordu?

Gibb Bey: Bilinçdışı heyecanlarından.

Dr. Jung: Evet, dalgaların ima ettiği şey heyecanlı ve dinamik olmaları. Akılcı tip, şeylerdeki akıl dışı niteliklerden hoşlanmaz. Burada güvenli bir nokta görmez, haliyle akıl dışı ya da duygusal

[1] Jung, psikolojide tipler teorisinde bilincin dört işlevini ayırt eder, bunlardan ikisi yani *düşünme* ve *hissetme* akılcıdır, diğer ikisi yani *duyum* ve *sezgi* akıl dışıdır. "Düşünen tip" ifadesi düşünmenin en yüksek işlev olduğu kişiyi tarif eder. Bkz. *Psychological Types*, CW 6, 10. Bölüm.

[2] 20 Şubat 1929 tarihli 5. Seminerin başına bakın.

unsuru kovar. Bilinçdışından gelen bu dalgaların duygusal olmasına bile çağrışımlarında dikkat etmez. Gayet yetkin bir biçimde durumla meşgul olurken gösterilir. Dalgaların arasına dalar ve çağrışımlarında herkesin bunu yapabileceğini ve sürüklenmeyeceğini söyler. Bu rüya onu neşelendirir. Bir önceki rüya, durduğu yeri dalgaların sürükleyip götürebileceğini söylüyordu, ama bu rüya "Durumla başa çıkabilirsin, çok tehlikeli değil" diyor.

Her şey pozitif ve onun keyfine göre, ardından bir *ama* geliyor. Prensin oğlunu görüyor (onu şahsen tanımıyor). Prensin kendi gayet önemli bir adam, bir aristokrat, kendi ülkesinde gayet önemli bir rol oynuyor. Böyle bir figür bir rüyada belirdiğinde çok önemli ve neredeyse ideal bir figürü temsil ettiğine emin olabilirsiniz. O adamın oğlu burada beliriyor ama rüya sahibine hiçbir şey çağrıştırmıyor. Bir hastanın çağrışımı yoksa durum çok zordur. Rüyadaki bir sonraki şeye bakın, bu belki de bir tepkidir. Rüyaya giren bir sonraki figür babası; bu sebeple, prensin oğlu rüya sahibinin babasıyla bir bağa sahip olmalı. Nedir o?

Zinno Hanım: Bu oğul rüya sahibinin birlikte iş yaptığı eniştesi değil mi? Babası ve müdür bağdaşıyorsa eniştesiyle o da bağdaşabilir.

Dr. Jung: Ancak, rüyadaki bu figürlerin rüya sahibi için psikolojik bakımdan gerçek kişiler olup olmadıkları şüpheli. Genel müdürle fiilî bir iş ilişkisi içinde değil artık, dolayısıyla o (işletme müdürü) bir simge. Haliyle, prensin oğlu psikolojik bakımdan gerçek bir kişi olamaz.

Dr. Binger: Rüya sahibinin kendi değil mi?

Dr. Jung: Evet, rüyada babası doğrudan prensin oğlunun peşinden gittiği için, muhtemelen babasının oğlunu kastediyor. Böylece, rüya sahibinin daha sonra çağrışımlarında kendisinin prens olduğunu söylemesinin aksine babanın prens olduğu gerçeğini anlıyoruz. Babasını böyle ideal bir figürle ifade etmesi mümkün mü?

Dr. Binger: Evet, baba kompleksi sebebiyle.

Dr. Jung: Evet, babasını prens figürüyle ifade ediyor. Pozitif bir baba kompleksi var ama rüyada babasının şişman ve şekilsiz bir adam olduğunu söylemeye devam ediyor, az daha merdivenlerden düşüyormuş ve su kenarına taşınmış. Manzara çok negatif. Çağrışımlarında böyle şişman ve şekilsiz insanların genelde düşük olduklarını söylüyor, ayrıca rüyanın devamında babası genel müdürle patavatsızca konuşuyor, öyle ki şirketin başına

bela gelebilir. Dolayısıyla, rüya babasını her bakımdan düşük bir kişi olarak temsil ediyor. Babasını gerçekten kötülüyor. Neden böyle?

Gibb Bey: Babasını negatif bir halde gösteriyor.

Dr. Jung: Tamam da neden?

Dr. Shaw: Pozitif baba kompleksi için bilinçdışı bir telafi.

Dr. Jung: Evet, baba kompleksi çok pozitif. Pozitif bir baba ya da anne kompleksi negatif bir kompleks kadar yaralayıcı olabilir. Kişiyi muhlar. Bilinçdışı, sevgiyle ya da nefretle az ilgilenir. Bunların ikisi de sizi zapt edebilir. Sevgi ya da nefret meselesi olması sadece bilinci ve benliği ilgilendirir. Nefret, sevgi kadar tutkulu bir güç olabilir. Saf nefretle birbirine bağlanan insanlardan bahsedebiliriz, haliyle rüya pozitif baba kompleksine saldırıyor. Neden?

Sigg Hanım: Eğer bu pozitif nitelikler babaya yatırılmışsa o zaman onlara bizzat sahip değil.

Dr. Jung: Hem anne hem baba kompleksi bir enerji miktarını kişi dışı ya da kişiyi aşan bir formda yansıtır. Sanki bendeki bazı nitelikleri başka birine yansıtıyormuşum gibi, sanki onlar bana değil de başkalarına aitmiş gibi. Neden yaparız bunu? Bir kazanç mı getiriyor? Yoksa kayıp mı?

Sigg Hanım: İyi nitelikler yansıtıldığında yaşanmak zorunda değiller.

Dr. Jung: Evet, böylece eğreti bir hayat yaşayabilme avantajına sahip olursunuz. Bana bir miras kalsaydı (neyse ki kalmamış) ve o mirası saçıp savursaydım, mirası kaybederdim, ama aynı zamanda bu sorumluluktan da kurtulmuş olurdum. Haliyle, niteliklerinizi babanıza yansıttığınızda bu niteliklerin sorumluluğundan kurtulursunuz ve eğreti yaşam sürebilirsiniz. Huzurla yaşayabilirsiniz çünkü sadece sizin sorumlu olduğunuz niteliklerin hepsini babaya devretmişsinizdir. Rüya sahibinin babası bir rahipti. Ona ne yansıtmak isterdi? Yansıtmalarınızın nesnesi yansıtmayı tutacak kancaya sahip olmalı. Bir dangalağa deha yansıtamazsınız. Her ne kadar asıl yalancı siz olsanız da birine yalanlar yansıtmak istediğinizi düşünün. Böyle bir yansıtmayı yapacağınız birinin o yalanlara uygun bir kancası olmalı. Ben bunu iyi biliyorum ve bu durumu karşılamaya da hazırlıklıyım. Bu hepinizin başına gelebilir, biri size bir şey yansıtabilir, dolayısıyla siz de benle aynı durumdasınız. Hepimizin kancaları var, benim yaptığım gibi siz de kendinizdeki kancaları aramalısınız. Yansıtma korkunç bir güçtür. O güçle hareket edersiniz ve neden

hareket ettiğinizi bilmezsiniz. Yansıtına etkisi size bilardo topu gibi gelir. Yansıtma vasıtasıyla korkunç şeyler ortaya çıkabilir. Kendi içinizdeki kancayı, ya da açık kapıyı bilmiyorsanız şeytan (yansıtma) gölge gibi içeri süzülür ve muazzam bir etki yaratır. Bir yansıtmaya kayıtsız kalamazsınız. Benim başka birine yansıtmam ya da başka birinin bana yansıtması da aynı derecede önemli. Her iki durumda da neredeyse mekanik etkiyle işler. En ilginç ve açıklanamayan şeyler, yansıtmalardan çıkabilir. *Uğursuz Üzüm Bağı*[3] hikayesinde bir adam, bir kadının bilinçdışı yansıtması vasıtasıyla cinayet işlemeye sürüklenir. İşte bu bir animus yansıtma hikayesidir.

Almanya'daki Arnstein vakası da benzer bir vaka olabilir.[4] Bir adam bir gecede sekiz kişiyi öldürmüş ve bunu yapması için kesinlikle hiçbir gerekçe yahut hiçbir neden keşfedilememiş. Deli olmayan bir adam neden böyle suçlar işlesin? Cinayetleri işlediği vakte kadar uyuyamamış, üzerinde bir yük hissetmiş, ama nedenini bilmiyormuş. Cinayetleri işledikten sonra hapishanede yaşlı bir pislik gibi uyumuş. İştahı açılmış, sekiz kilo almış, keyfi de gayet yerindeymiş. Sekiz masum insanı öldürmüştü; karısını, kayınvalidesini, bütün ailesini, bahçıvanları ve hatta en kötüsü de köpeğini. Konuyu araştırdığımda karısının bir tür cemaate mensup olduğunu öğrendim. İnsanların bunu yapmasının daima bir nedeni var; *kadın*ın peşine bir soru işareti koyun. Benim fikrim o ki bu kadın bir tür şeytandı ve her şeyi yansıttı, adam da bir medyum gibi atmosferden bunu aldı. Zayıf ve zararsızdı. Kendi erkek kardeşi bile olan biteni anlayamıyordu. *Uğursuz Üzüm Bağı* hikayesindeki vaka gibi bir yansıtma altında bu cinayetleri işlemiş olabilir. Bu adam, karısı güçlü olduğunda da zayıftı, ve muhtemelen karısının bilinçdışı (bir cemaate iştirak eden bir kadın böyle bir bilinçdışına sahip olabilir) adamın yapması gereken şeyi ima etmiş olabilir. Bilinçdışında bir hipotez oluşturmak için yıllarca emek harcamıştır. Kendi içinde üstesinden gelmesi gereken başka biri var hissini taşımıştır daima. Bir günlük yazmış, ve bir günlük biriyle sohbet etmeye muhtaç olan ve böylece diğer yaşamının hikayesini yazdığı hissini edinen canlı bir bilinçdışının işaretidir. Cinayetten birkaç hafta önce günlükte

[3] Marie Hay'ın bir romanı (Londra ve New York, 1923), Jung'un bu romanı tartıştığı yer, "Mind and Earth" (1927), CW 10, par. 89 vd.

[4] Vakanın ayrıca tartışıldığı yer, "Crime and the Soul" (1932), CW 18, par. 817 vd.

uzun bir bıçak hakkında bazı ifadeler belirmiş, yani bilinçdışının bir telkini. Anlamı da şu olabilir, "Hazırlan, yapman beklenen şey bu!" Haliyle muhtemelen karısının bilinçdışı ona yansıdı ve hazır hale geldi, tıpkı *Uğursuz Üzüm Bağı* hikayesinde olduğu gibi. Ama pek tabii bir kanca vardı.

Bizim hastamızın durumunda baba üzerindeki etkiden bahsedemeyiz, ancak yansıtmaları alan ebeveynler mutlak kadir Tanrı rolünü almaya zorlanabilirler. Birçok analiste kurtarıcı rolü biçilir, bu da onları gerçeklikten öyle çıkarır ki yanlış yola saparlar. Analistlerin tipik hastalığıdır bu, insanların ruhları için endişelendiğinden yansıtmalar için bir kanca sunar. Bir doktorun kendini enfeksiyonlara maruz bırakması gibi analist de kendini yansıtmalara maruz bırakmalı ama sürüklenmeye karşı da dikkatli olmalı. Hastanın babasına yönelttiği yansıtmaların niteliği nedir?

Gibb Bey: Ahlaki ve entelektüel yansıtmalar.

Dr. Jung: Bütün mesele okült araştırmalara giriştiğinde başladı, bu araştırmaları ahlaki ve entelektüel değerlerin yerine koydu. Haliyle, şimdi görünen o ki bilinçdışı, bu yansıtmaları yıkmak için babasını yani ahlaki ve entelektüel değerlerin kalesini eleştiriyor. Şu halde ne olabilir?

Gibb Bey: Bütün sorumluluklar onun sırtına binecektir.

Dr. Jung: Evet, artık eğreti hayatına devam edemez, bundan böyle doğru ya da yanlış kendi kararlarına bağlı olmalı, babasına değil. Eğreti hayat yaşayan biri kendisi için oluşturulmuş değerlere ve kararlara bağlı kalabilir. Katolik Kilisesinin avantajı bu. Ebedi yasalar önceden karara bağlanmıştır, haliyle insan bu meselelere kendi adına karar vermekten kurtulmuştur. Hasta artık kendi babası olmuştur. Ama biz hâlâ baba imgesini sarsma sürecindeyiz. Ahlaki değerlerimi birine yansıttığımda sorumluluğum da ona yansır. Sorumluluk ya da kendini-eleştirme yükü üzerimden kalkar, böylece hiçbir suçlamaya maruz kalmadan ya da sonuçlarını düşünmeden ağzıma geleni söylerim. "Çok üzgünüm, bilmiyordum. Bağışlayın, elimden bir şey gelir mi? Bu sözlerimin verdiği zararı onarmak isterim" derim ama bildiğimi okumaya da devam ederim. Hepinizin çevresinde böyle hiç düşünmeden konuşan insanlar vardır. Bir çukura düşerler, sonra oradan çıkarılmaları gerekir. Sonra devam ederler ve yine aynı çukura düşerler, sanki daha önce bu durum başlarına hiç gelmemiş gibi. Bu hal bu kişilerde neredeyse bir sistem halini alır, aynı saçmalıkları tekrar tekrar yapmaya devam ederler ama far-

kında olmazlar. İşte bunlar eğreti hayat yaşayan insanlar, sorumluluklarının farkında değiller. Baba kompleksi zayıfladığında rüya sahibi de sorumluluk ve kendini eleştirme özellikleri kazanır. Şimdi baba, büyük arazinin genel müdürüyle konuşuyor, adamın sakalı var ama aslında böyle sakallı olan babasıydı. Belli ki bu adam babasıyla özdeşleşmiş. Şişmanlık sadece onu nahoş kılmak için, aslında böyle değilmiş. Şimdi babası tamamen yozlaşmış bir adamla karışmış durumda. Psikolojik açıdan bu ne anlama geliyor?

Dr. Binger: Hastadaki bir bölünmeye işaret ediyor, bölünme burada babanın iki yanıyla temsil ediliyor, hem bir prens hem de şişman bir ahmak olarak.

Dr. Jung: Evet, ama unutmayın ki bu babanın kendisi değil, rüya sahibinin babaya yansıttığı çeşitli unsurların yansımaları. Gerçekten rüya sahibine ait olan şeyler baba imgesiyle beliriyor; hem iyi taraflar hem kötü taraflar. Dolayısıyla, bir yanda prensin kendi diğer yanda yolsuzluk yapan müdür. Bir yanda üstün insan olarak babasını idealleştiriyor (prens), diğer yanda yolsuzluk yapan genel müdür mahiyetinde aşağılıyor. Bunların her ikisi de rüya sahibinin babaya yansıttığı yönler. Hem kendini babasından daha başarılı ve zeki bir adam kılıyor, hem de daha yozlaşmış. İşte göremediği şey bu. Ahlaki değerlerini yansıttığında mütekabil kötülükleri tanımak zorunda değil. Aşağı üzerine kurulmamış bir yukarı yoktur. Nietzsche'nin de dediği gibi "Dalları cennete uzanan ağacın kökleri cehennemdedir."

Prens şimdi rüya sahibini, genel müdürü ve babayı iş konuşmak için birlikte yemeye davet ediyor. Peki prensin rolü ne? Prens için babanın aşırı değerli hali demiştik. Şimdi bu üstün insan onları iş konuşmaya davet ediyor, belli ki yüksek derecede psikolojik işler.

Sigg Hanım: *İş* kelimesi aslında çok belirli ve çok pozitif bir anlama sahip. Faal olmak psikolojik açıdan iyi ve pozitif bir şey.

Dr. Jung: Kuşkusuz öyle, güven ve dürüstlük sunduğu için iş veçhesi çok pozitif bir veçhe olabilir. Doğru anladıysam pozitif baba olduğu için prensin dürüst anlaşma ve faal bir işleyiş önerdiğini kastediyorsunuz.

Sigg Hanım, "Önce dürüstlük, sonra sevgi" der Ruskin.[5]

[5] John Ruskin (1819-1900), İngiliz sanat ve toplum eleştirmeni. Karş. *The Crown of Wild Olive*, "Kardeşine karşı dürüst ol (onu sevsen de sevmesen de bunu yapabi-

Dr. Binger: Bir tür hakem heyeti değil mi bu?

Dr. Jung: Evet, dürüstlük içermeyen o kadar çok şey var ki, tıpkı bu yansıtmalardaki karmaşa gibi, sanki bilinçdışı "Gelin şimdi oturalım ve bütün konuyu tartışalım" diyor. Rüyanın geri kalanı, açıklama bekleyen şeylerin önemli bir aydınlatılması gibi. İlk nokta şu: Baba, hiç bir iş adamı gibi davranmıyor. Hatta genel müdüre namussuz işlere bulaştığından şüphelendiğini söylüyor. Konuya böyle girilmez, ve bu da babasının bir iş adamı kalıbına hiç uymadığını gösteriyor. Rüya sahibi şu tespiti yapıyor, "Baba, iş adamlığından azledilmiş, dolayısıyla sorumluluk bana kalıyor." Ama nihayetinde genel müdür de rüya sahibinin kendisi, sinsi işler peşinde olan biri. Sağ elinin karıştırdığı işlerden sol elinin pek haberi yok, dolayısıyla vicdanının rahat olması görece mümkün. Mesele şu ki dürüst ve başarılı bir iş mümkün değil, çünkü genel müdür yoldan çıkmış ve münasip şartlar sunmuyor. Rüya sahibi prense bunu açıklamalı, diğer firmaların satın aldığı genel müdürle iş yapılamayacağını anlatmalı. Ne anlama geliyor bu?

Dr. Shaw: Prens onun kişiliğinin en iyi yanı.

Dr. Jung: Evet, prens yani pozitif baba imgesi yüksek ahlaki değerleriyle birlikte bir tür üst insan, babadan çıkmış ve rüya sahibinin kendisine yani ondaki üst insana, ondaki üst kendiliğe gelmiş. Çok manasız görünüyor ama aslında gayet basit. Örneğin, iyi ilişkileri olan iki kişi dövüşecek noktaya gelse ve onlardan biri "Aptal olmayalım. Neden kedi köpek gibi dalaşalım? Mantıklı olalım ve konuya sakin bakmaya çalışalım." dese üst taraf öne çıkmış demektir. İşte bu taraf prens ve rüya sahibi olacaktır, genel müdürün yozlaşmış yöntemlerini saf dışı bırakmak için bir araya geleceklerdir, etkin psikolojik faaliyetle birlikte gerçekten iyi bir müdahale. Gördüğünüz üzere, genel müdür, rüya sahibindeki adi düşük adam olacaktır, hiçbir ufku olmayan anlık çıkarlar ve faydalar için ucuz ve yoz araçlara başvuran bizzat kendinin düşük tarafı. Uzun vadede büyük bir işletme sadece dürüst davrandığında başarılı olur, yolsuzlukla yol alamaz, çünkü yolsuzluk işletmeyi yiyip bitirir. Rüya bu adamı psikolojisinde düzeltmeye çalışıyor, çünkü tekrar karşılaştığı bu bilinçdışı dalgaların hücum etmesi sorunu sadece dürüstlükle çözülebilir,

---

lirsin) sonra gel onu sev!" (*Works*, ed. E. T. Cook ve A. Wedderburn [1903-1912], XVIII, ss. 420 vd.).

kurnaz ve yoz araçlarla değil. Sorunu yalnızca yüksek kendiliğine başvurarak çözülebilir, fakat adam yüksek kendi olmadığı sürece, yüksek değerleri babaya yansıtıldığı ve eğreti hayat yaşadığı sürece bu başvuru değersiz olacaktır. Eğreti hayat yaşayanlar metal bir korunak içindedir, onlara erişemezsiniz. Bu yüzden, bilinçdışı yansıtılmış tüm iyilikleri ve kötülükleri feshetmek zorundadır, ardından, adam kendinin tam bilincinde olduğunda, dürüst bir anlaşma için ona başvurulabilir, bu da analize işaret eder. Her şeyi sorunsuz ve basit kılmak için satın alabileceğiniz bir teknik olarak düşünebilir bazı insanlar bunu. "Doktor, beni analiz edebilir misiniz? Baba kompleksinden mustaribim. Bu zırvayı sistemimden çıkarabilir misiniz?" İşte bu yoz ve ucuz araçları kullanmaktır. Tıpkı bir organı bedenden çıkarmak gibi, sanki bir kol bir dakikada çıkarılabilirmiş ya da kalbi söküp atabilirmişsiniz gibi. Olamaz. Bir kompleksi öylece çıkarıp vakayı iyileştiremezsiniz. Analiz tekniğini bu şekilde temsil eden sayısız yayın var. Sırf yozlaşma böylesi, üstelik bu zırvaları da iyi niyetli insanlar yayınladılar, sanki bu kadar basitmiş gibi. Bu rüyayla alakalı bir soru var mı? Ana fikri anladığınızda gayet basit çünkü.

Dr. Binger: Yansıtmalarının ne kadarı kendi özel yaşamındaki bölünme sonucunda olmuş?

Dr. Jung: Bunu söylemek zor. Sanırım baba kompleksi her zaman vardı. Bir şey yansıtıldığında daima bölünür. Babası hem kıymete biner hem değerden düşer. Evet-hayır; artı-eksi; pozitif-negatif gibi. Psikolojik olguları anlamak istiyorsak şayet bu tezatlı düşünce tarzını da öğrenmeliyiz. Tüm karşıt çiftlerinde geçerli bu: Aşağılık duyguları megalomani anlamına gelir, sadizm de mazoşizm anlamına vs. Bu yüzden sanıyorum bu adam daima bölünmüştü, ancak sonraları gelişimi acil olduğunda eğreti hayatını ortadan kaldırdı. Kendi yaşamının yaratıcısı olduğunu görmek zorunda. Ray döşenmemiş, yol gidilmemiş. Evliliğindeki zorlukların sebebi olarak açıklamazdım kompleksini, tam tersini söylerdim. Baba kompleksi yüzünden karısıyla ilişkisinde yeterince sorumluluk almadı derdim. Baba bunların hepsiyle ilgilenecektir. Böylece insanlar Eros sorununu savarlar. Baba kompleksi olanlar tıpkı Katolik Kilisesindeki insanlar gibidir. İyi bir Katolik şöyle diyebilir, "Felsefi ve psikolojik sorunlar için tasalanmak da neymiş? Bunların hepsi iki bin sene önce Roma'daki bir kardinal meclisinde zeki adamlar tarafından çözüldü." Böyle insanlar hiç kuşkuya düşmeden muazzam şeyler yapabilirler.

Gibb Bey: Faal iş tartışmasını dikkate almak zorunda değil miyiz, yüksek değerde olabilecek bir pamuk işi gibi yani? Zihninde bir yeni yaşam değeri yok mu?

Dr. Jung: Belli ki adamın yaşamı işi. Halledilmemiş iş anlaşmaları büyük engel. İşi ilerleyemiyor çünkü firması bu büyük arazilerle iş bağlayamıyor. Yaşamı için farklı bir yöntem tesis etmesi fikrini, bu işin ucuz ve basit yöntemlerle değil de yalnızca en yüksek değerleriyle halledilebileceği düşüncesini bilinçdışı ona kabul ettirmeye çalışıyor.

Gibb Bey: Daha özgün bir şey olduğunu düşünmüyor musunuz?

Dr. Jung: Bilinçli halde hayır. Bu konuda gayet netim, prensle kendi değerleri vasıtasıyla bizzat uğraşmak zorunda. İnsanlar zorluklarından kurtulmak için doktor isterler, ama böyle olmaz.

Sonraki rüya [12] aynı gece: Önceki ve son rüya arasında sıra dışı bir fark var, çok bariz bir telafi. "Karımla bir yatak odasındayım, ve bir başka odaya açılan bir kapının yavaşça açıldığını görüyorum. Hemen kapıya gidiyorum, açılsın diye itiyorum, ve diğer odada tamamen çıplak küçük bir oğlan buluyorum. Onu yatak odasına taşıyorum ve rüyamda onun doğal bir çocuk olmadığına inanmış durumdayım. Kucağımdan kaçmasın diye (çünkü kollarımı itiyor) onu kendime bastırıyorum, ve bu bana en bariz tatmin duygusunu (kesinlikle cinsel bir duygu değil) veriyor, sanki duygularımın özlemini sadece bu şey gideriyormuş gibi. Sonra karım çocuk için çeşitli yiyecekler getiriyor. Kara ekmek ve beyaz ekmek görüyorum. Çocuk kara ekmeği yemek istemiyor, ama beyazı yiyor. Sonra aniden pencereden uçup gidiyor ve havadan bizi el işaretiyle çağırıyor."

Çağrışımlar: Kapının yavaşça açılması: *Faust*un ikinci kısmında geçen bir pasaja atıf: Faust yaşlanıyor ve akılcı bir hayat yaşamaya çalışıyordur. Gündüzün akılcı hatlarıyla düşünmeyi ve bilimsel olmayı sevdiği hakkında bir monolog var; sonra gece gelir ve her şey farklı olur, kapı açılır ama içeri kimse girmez. Sihir olmadan olmaz. Adamın rüyasında kapı açılır ama içeri kimse girmez.[6] Bunun anlamı doğa üstü bir şey. Okültizm okumuştur,

[6] *Faust*, ss. 620-621.
"Şimdi görüntülerle dolmuş ortalık
Kimse bilmiyor bunlardan kurtulmanın yolunu.
Gündüz bizi aydınlığa, us yoluna çekse,
Gülse yüzümüze bile, gece sarıyor düşlerin ağıyla.

kullandığı kelime ise tezahür, yani daha önce ruhlara, ruh çağırma seansında masanın havaya kalkmasına, tıklamaya, duvarlardan gelen seslere atfedilen teori. Onun teorisine göre bunu yapan bir hayalet değil, içimizdeki bir şey, bir başka deyişle psikolojik içeriklerin tezahürü, ve rüya sahibi de böyle olguların gerçekliğine inanmış. Rüyada kapının tuhaf bir biçimde açıldığı duygusunu taşıyor. Haliyle bakmaya gidiyor ve diğer odada küçük çıplak bir oğlan buluyor.

Oğlan: Sahip olduğu tek çağrışım Erosun geleneksel tasviri, çıplak oğlan bebek. Onu kendine bastırdığında duygularında özel bir tatmin hissediyor.

Ekmek: Kara ekmek beyazdan daha besleyicidir, çünkü tahılının özünde protein vardır. "Karım, küçük yavruyu düzgün besleyemediği için uçup gitti ve bize uzaktan el işareti yapıyor." Burada erkek psikolojisinin kıymetli bir kısmını edinirsiniz. Tüm cinselliği ele veriyor. Bu rüya açıklanmaya muhtaç. İyi bir rüya, mahrem ve kişisel bir rüya. Böyle nesnel bir rüyadan sonra açıklamanız ne olurdu?

Dr. Binger: İçerik neredeyse aynı. Kendini bir çocuk gibi görüyor, Erosu da çocuksu kendi. Diğer rüyada kendini babasına yansıtmıştı, haliyle kendi de bir çocuktu.

Dr. Jung: Peki, bunu tartışmalıyız. Doğru ilerlediğimizden emin olmak için metinden başlasak iyi olur. Rüya sahibi karısıyla birlikte yatak odasında, demek ki karısıyla birlikte mahrem bir ortamda. Bir önceki rüyadaki ifade yani en düşük değerleriyle değil de en yüksekleriyle meşgul olması gerektiği, karısıyla mahrem sorununa sevk ediyor onu. İşindeki bir şey yolunda gitmiyor, karısıyla ilişkisinde bir şey yolunda gitmiyor. Eğreti bir hayat süren bir adam Eros ile meşgul olmaz. Babası her şeyi biliyordur, haliyle bunlarla canını sıkmasına gerek yok. Tüm Eros tarafına gözlerini kapayabilir, ve karısına hiç uyum sağlamaz. Sırf nesnellikle bir kadını idare edemezsiniz, haliyle bu rüyada bir engel belirmesi gayet doğal. Rüya onu doğrudan yatak odasına götürüyor, çünkü sorun aynı zamanda cinsel, çünkü cinsel-

---

Yeşil ovadan dönerken kıvançla
Bir kuş ötse, neden öttü? Bir yıkım deriz.
Yanılıyor bizi boş inançlar er geç,
Tansıklar, belirtiler, uyarılar hepsi yanıltıcı,
Ürküyoruz, yapayalnız kalıyoruz boyuna,
Gıcırdıyor kapı, içeri giren yok."

lik ilişkinin en güçlü ve en açık ifadesi. Bu bağlamda, bilinçdışının bazı unsurları sanki tezahür etmiş. Bildiğim kadarıyla, neredeyse bilinçli olacak kadar bilince yaklaşmış olan bilinçdışının bu içerikleri tezahür etme eğilimi gösterir. Bilince birden dalmaya adeta hazırdırlar, ama yolda bazı engeller çıkar ve tezahür ederler. Burada küçük bir mucizeyle karşılaşırız. Bu küçük mucizelere karşı hiçbir önyargı taşımam. Böyle özel şeyler bazen vuku bulur, ama bizim psikolojimizle ne kadar ilişkilidirler Allah bilir, ben bilmem. Her şeyin açıklanabileceğini yalnızca aptallar düşünür. Dünyanın asıl özü açıklanamaz. Bu durumda, karısıyla ilişkisinde eksik olan şeyin Eros olduğu rüya sahibinin kafasına dank ediyor. Bunu görmemiş olması neredeyse bir mucize. İçeri girmesi gereken şey Eros. Kapıyı açıyor ancak içeri kimse girmiyor, sonra küçük çocuğu diğer odada buluyor ve bir süre onu kollarında tutuyor, çocuğu kendine bastırdığında özel bir tatmin hissediyor, cinsel bir duygu olmamasının tuhaf olduğunu düşünüyor. Erkeklerin sahip olduğu aptalca fikirlerin biri bu. Erosun cinsellik olduğunu düşünürler, alakası yok, Eros ilişkidir. Kadının buna karşı söyleyecekleri var. Adam bunu cinsellik sorunu olarak düşünmekten hoşlanıyor, ama değil, bu bir Eros sorunu.

Ekmek: Kara ekmek daha besleyici olurdu ama çocuk onu reddediyor ve beyaz ekmeği yiyor.

Dr. Shaw: Kara ekmek, düşünmesi yani üst işlevi yerine geçebilir mi?

Dr. Jung: Bunu işaret eden bir şey yok.

Bianchi Hanım: Siyah ve beyaz arasındaki farkı yani karşıtlığı vurguluyor. İki insanın yapısıyla ilgili olması gereken bir şey farz edebilir miyiz?

Dr. Jung: Bundan çok emin değilim. Ben olsam ekmeğin gıdayı telkin ettiğini söylerdim. Zihnimiz, kalbimiz, bedenimiz, her bir işlevimiz yaşamaya devam etmek için kendine özgü besine muhtaç, haliyle Eros da beslenmezse yaşayamaz. Burada Erosa verilen yiyecek ekmek. Siyah ve beyaz ahlaki değerlerin sıradan simgeleridir. Beyaz masumiyettir, saflıktır; kara ise çamurdur, gecedir, cehennemdir. Kapkara ekmek (çavdar ekmeği) çok ağırdır ve hazmı da kolay değildir. Tahılı çok ilkel bir şekilde öğütüyorlar, öyle ki bütün kabuğu içinde kalıyor. Yaş ve ağır bir ekmek ortaya çıkıyor, ama çok besleyici. Oğlan kara ekmeği reddedip beyazı kabul ediyor. Ne demek bu?

Gibb Bey: Daha ideal olanı kabul ediyor.

Dr. Jung: Rüya sahibi, yediği gıdanın türüyle daha alakalı. Bir gıda kompleksi var, ve bu kompleksleri araştırdığınızda arkalarında daima ilginç bir şey bulursunuz. Beyaz ekmek tahılın ta özünden yapılır ve kabuklar atılır, ya da domuzlara verilir, dolayısıyla beyaz ekmek lüks, soyluluk ya da ruh fikri verir. Tahılın "özünden" yapılmıştır. Sadece beyaz ekmek yiyenler soylu, kibar insanlardır, kara ekmek yiyenler ise kaba, adi, alt tabaka ve hoyrat [*earthy*] olanlardır. Acaba çocuk toprağın [*earth*] ağır ve özlü besiniyle beslenecek mi? Bizim Hıristiyan zihniyetimiz için bunun anlamı şeytan ve cehennem gıdası. Topraktan gelen, hoyrat olan nedir? Cinselliktir. Ancak Erosun cinsellikle beslendiğini söyleyen genel düşünce yanlıştır. Gariptir ki yalnızca beyaz ekmekle beslenir, tahılın tam kalbiyle, cinsellik içinde saklanan bir şeyle, yani *duygu* ve *ilişki* ile. "Karınızla cinsel ilişkiye girmek sizin ona bağlı olduğunuzu ispatlamaz" deseydim hastaya muhtemelen anlamayacaktı çünkü bağlayacağını düşünecekti. Duygularınızla, samimiyetinizle ilişki kurarsınız ve Erosu besleyen de budur. Cinsel ilişkiden sonra ruhun üzgün olmaması gerektiği umulur ama genelde evlilikteki en kötü kavgalar ve yanlış anlamalar cinsel ilişkiden sonra başa gelir, çünkü cinsellik Erosu beslemez. Hatta bu çoğu zaman kavgaların ve boşanmaların doğrudan sebebidir.

Rüya şimdiye kadar çok önemli bir kavrayış ortaya koyar. Eros, mucizevi bir şekilde dahil oluyor ve yine mucizevi bir şekilde kayboluyor. Pencereden uçup gidiyor. Bunun anlamı ne?

Dr. Binger: Adam, bir duygu ilişkisi için hazır değil.

Dr. Jung: Daha uzun kalmış olsaydı Eros ne yapardı, bilmiyoruz. Bir süre sonra kara ekmekten bile beslenmiş olabilirdi, ama yeterince uzun kalmadı. "Yapacak bir şey yok; hoşça kalın" der sadece. Hoş bir şaka ama korkunç bir hakikat. Vadedilmiş toprak ama yalnızca bir anlığına bariz görünüyor ve sonra kara ekmekten beslenmeden uçup gidiyor. Analizde de bazen böyle olur. Yalnızca bir anlığına yolun ilerisini gayet açık seçik görürsünüz, sonra görüş kaybolur, sis çöker, ve tekrar karmaşa olur. İşte bu da hakikatin görüntüsünün anlık belirmesi ve sonra gerçekleşmeden yok olup gitmesidir. Kendi evinde ekmek yemek misafirperverliğin arkaik bir simgesidir. Ama Eros ekmeğin hepsini yemez, sadece beyaz olanı yer, sonra kaybolur, uzaktan el sallar, "Hoşça kalın, sizi görmek güzeldi, belli olmaz, belki bir daha görüşürüz."

Sigg Hanım: Oğlanın yalnızca Eros olduğu hakkında bazı şüphelerim var. *Faust*'ta oğlan şiirle ve hayal gücüyle de ilgili. Yani başka bir şeye de tekabül ediyor.

Dr. Jung: Doğru, yalnızca Eros olmayabilir. Benim de şüphelerim var. Ama Erosa bağlı kaldım, çünkü rüya sahibi rüyasının genel niteliğinden haberdar değil. Başlangıç noktalarında Faust'u arabacı, Homunkulus ve Euphorion ile bağdaştırdığı söylenebilir,[7] yani rüyalardaki Puer Aeternus simgesi dediğim unsurun üç formu. Bence bu simgeciliğe işaret ediyor. Baba kompleksinden sonra çocuk olduğu yerde çocukluk kompleksi de zorla belirir. İlkin gözlerini babasına çevirir, bu durumda çocuktur, sekiz ya da on yaşında bir çocuğun psikolojisindedir hâlâ, haliyle Eros figürü de rüya sahibinin çocuksu yanı olacaktır. Ancak bunu dediğinizde, çocuksu yanı karısıyla ilişkisine girecektir, ve henüz bu durumun üstesinden tam gelemez. Keşke bozulmamış doğal duygusu karısıyla ilişkisine girseydi diyebilirsiniz. Oğlan, rüya sahibinin çocuksu yanını temsil etse de aynı zamanda onun içindeki vadedilmiş şey. Gelişmiş şeyler tamamlanmıştır ama gelişmemiş şeyler gelecek için hâlâ bir vaat niteliği taşır. Haliyle, oğlan gelişebilecek şeyleri temsil eder, adamın içinde kendini yenileyen şeyi niteler, ve bu figüre verilecek en güzel isim Puer Aeternus. Kadim fikre göre Puer Aeternus, ilahi bir çocuktu, ezelden beri mucizevi bir şekilde belirir ve kaybolurdu. Etrüsk çocuk Tages[8] de küçük çıplak bir oğlandı, köylü çift sürerken sabanda belirdi ve halka yasaları, sanatları ve kültürü öğretti. Adonis de böyle bir oğlandı. Tammuz, kadınlara her bahar görünürdü. Babilli balık-tanrı Oannes sudan bir balık gibi çıkar, gün doğumunda belirir, gün içinde insanlara tarımı, yasaları vs. öğretirdi, geceleyin de tekrar suda kaybolurdu. Meister Eckhart, onu ziyaret eden küçük çıplak bir oğlanın görüsünü görmüştü.[9] Sonra, ışıldayan bir oğlan hakkında İngiliz peri masalları var, bunlarda oğlanın görüsü daima talihsizlik getirir, bazen tamamen ölümcüldür. Bunun belli bir sebebi olmalı ama ben bilmiyorum. Kısa-

[7] *Faust*, II. Kısım, II. Sahne. Bu üç figürün kaderlerinin bir özeti aşağıda 27 Mart 1929 seminerinin başında verilir.

[8] Etrüsklerin kehanetle gelen töre bilgisinin efsanevi kurucusu Tages, ve birkaç satır sonra bahsedilen Oannes için bkz. CW 5, par. 291-292. Adonis bir Fenike bitki tanrısıydı, Tammuz da onun Babil'deki karşılığıydı.

[9] Detaylı anlatım için bkz. aş. s. 222.

cası Puer Aeternus[10], karakterimizin çocuksu yanının kişileştirilmesidir, çocuksu olduğu için de bastırılmıştır. Eğer rüya sahibi bu unsurun içeri girmesine izin verirse bunun anlamı kendisinin bizzat kaybolması ve küçük çıplak oğlan olarak geri dönmesidir. Eğer karısı onu böyle kabul edebilirse her şey yolunda gidecektir. Küçük çocuk yetiştirilmeli, eğitilmeli ve belki kıçına şaplak yemelidir. İç unsur yaşama girebilirse orada müstakbel bir yaşam vaadi olacaktır, her şey gelişecek ve ilerleme sağlanacaktır. Mitolojide bu küçük çıplak çocuk figürü neredeyse ilahi bir yaratıcı karaktere sahiptir. Puer Aeternus mahiyetinde mucizevi bir şekilde belirir, sonra yine aynı şekilde kaybolur. *Faust*ta üç formu vardır: Arabacı Oğlan, Homunkulus ve Euphorion. Hepsini ateş mahveder, bu da Goethe bağlamında *Pueri Aeterni*nin hepsinin tutkulu bir patlamayla kaybolduğu anlamına gelir. Ateş her şeye son verir, hatta dünyaya bile son verir. Kültürün özsuyu olan ateş her şeyi yakıp yok edebilir. Zaman zaman gerçekleşir bu, örneğin Bolşevik Devriminde, kültürel form artık enerjinin gerilimini zapt edemediğinde yangın çıkmış ve Rus medeniyetini mahvetmişti.

[10] Jung bu temayı daha sonra "The Psychology of the Child Archetype" çalışmasında geliştirmişti (1941), CW 9 I.

9. Seminer
20 Mart 1929

Dr. Jung:

Önceki rüyanın kolektif simgelerini tamamlamadık. Ama önce geçen seminerden bir sorunuz varsa onları alayım.

Gibb Bey: Rüya sahibinin kendinin değil de karısının ekmeği getirmesi hakkında ne dersiniz?

Dr. Jung: Evet, bu önemli, rüyanın kişisel kısmına ait bir olgu.

Gibb Bey: Karısı gerçekte gayet kayıtsız, neden rüyada yiyecek getiriyor?

Dr. Jung: Hasta çağrışımlarında bunu karısının yanlış yiyeceği getirdiğini söyleyerek açıklıyor, haliyle Eros çekip gidiyor.

Gibb Bey: Karısı sanki hatırı sayılır çeşitlilikte ekmek getirmiş.

Dr. Jung: Evet, rüyanın ifadesi bu olguya karşı. Hatırlarsınız, son seminerde bu noktanın üzerinde durmuştum. Karısı çocuğun yemiş olduğu beyaz ekmeği de getiriyor, haliyle kocasının ifadesi çok doğru değil. Rüyaya tekrar derinlemesine dalsak iyi olacak. Bu zor bir rüya çünkü içinde iki çok farklı unsur var, öncelikle rüya sahibinin somut kişisel durumu, yani cinsellik eksikliği, evliliğinde Erosun olmaması. Ama ikincisi, dahil olan başka bir şey var: durumun somut kişisel veçhesini karmaşıklaştıran doğa üstü bir müdahale. Kişisel seviyede belli ki çözümü olmayan bir sorun. Genelde kişisel görünen bazı semptomlardan ızdırap çeken insanlar, sorunlarını bu seviyede çözemezler, çünkü bunların önemi kolektif bir unsur olmalarından ileri gelir. Belirli bir soruna yol açan bazı şeylerin şöyle şöyle olması gerekir gibi genel bir düşünce yüzünden kişisel bir durum üzücü hale gelebilir. İnsanlar, bazı durumların kendi kişisel hataları yüzünden oluştuğu fikrinden acı çektiği sürece düzeltilemezler.

Sanki bir evi umursamadan inşa etmişler de çok soğuk bir kışa denk gelip evi düzgün ısıtamamışlar gibi olur; bunun kendi hataları olduğunu düşünürler, evi düzgün inşa etmediklerini sanırlar, ama gerçek zorluk kışın olağan dışı şekilde soğuk geçme-

sidir. Kendi hataları değil bu. Aynı şey, düşüncelerde de geçerli. Genel kanılar, bireysel sorunun kaynağı olabilirler. Hindistan'daki insanlar, hiç hijyenik olmayan tuhaf dini fikirlere sahipler, haliyle bireysel sorunları da genel bir hatadan kaynaklanıyor. Eğer insanlara neden böyle fikirler paylaştıklarını sorarsanız, neden böyle ahlaklı ve dindar olduklarını sormuş olursunuz, çünkü bu fikirler onların dinidir. Bir tür idealist tavırla kendilerini yaralarlar. Bir erdem olarak tasavvur edilmesi gereken iyilik, en kötü sonuçların kaynağı olabilir. Onu bir erdem kılan şey, talihsiz sonuçlar doğurur. Hastanın rüyasını yorumlarken Eros simgesinin kolektif karakterini hesaba katmazsak rüyayı anlayamayız. Kişisel yorumla elimizden gelenin en iyisini yapmayı deneyelim. Hatırlayacağınız üzere, rüya sahibi yatak odasında karısıyla birlikte mahrem bir durum içinde. Sonra bir doğa üstü olay gerçekleşiyor. Kapı açılıyor ama içeri kimse girmiyor. Adam yan odaya gittiğinde ise orada küçük çıplak çocuğu buluyor. Çocuğu yatak odasına getiriyor, buraya kadar elbette sevginin eksik olduğu söylenebilir; ama öyle değil, çünkü karısını sevdiği şekilde karısı da onu seviyor. Çalışmayan şey cinsellik. Sıradan insanlar cinsellik ve sevgi arasında pek ayrım yapmazlar ve bu iki kelimeyi birbirinin yerine kullanırlar. "Sevişmek" cinsel ilişkiye girmek manasına gelir. Haliyle, rüyadaki Eros figürünün cinsellik olduğu söylenebilir, çünkü belli ki evlilikte eksik olan şey bu. Ancak adam oğlanı kucakladığında duygularının cinsel olmadığının farkına varıyor, farklı bir tür sevgi tatmini hissediyor. Rüya buna işaret ediyor, bu sebeple çocuk cinsellik olamaz. Ardından karısı rüyada çocuk için yiyecek şeyler getiriyor, çoğu beyaz ve kara ekmek, ve çocuk kara ekmeği reddedip beyazı yiyor. Sonra rüya sahibi çocuğun uçup gittiğini çünkü karısının ona doğru gıdayı vermediğini sanıyor. Adamın varsayımına göre çocuk cinselliği kastediyor, bunu söyleyebilir, çünkü karısı bu bakımdan görece negatif, Erosa doğru gıdayı vermiyor, o da çekip gidiyor. Belli ki kişisel yorumu onu hiçbir yere götürmüyor, haliyle rüyanın daha derinine dalmalıyız. Öncelikle, hatırlayacağınız üzere, bu hastanın düşünen bir tip olduğunu size söylemiştim, bu sebeple yorumlayıcı çağrışımlar yapıyor. Onun tipinde çağrışım yapmak için tek yol bu. Bazı analistler böyle yorumları reddederler ve hastalarına "Basit olgular sunmalısınız, açıklamalar değil." derler. Eğer düşünen bir tip bu tür bir çağrışım sunmaya çalışırsa yoldan çıkar ve olguları doğru bağlayamaz, bu da çağrı-

şımlarını yanlışlar. Haliyle, onun açıklama yöntemini kabul etmelisiniz, çağrışımları uymayabilir, ama bu durum akıl dışı tip için de geçerlidir, analistin aklını çelecek olgular ve duygular sunabilirler, analist bunların hepsini hesaba katmalı. Bizim hastamız ise küçük çıplak çocuğu antik bir figürle bağdaştırıyor, bu figüre de Eros diyor; ancak bu, birçok yorumu içerebilen bir Yunan fikri, yalnızca cinsellik olarak düşünülemez. Adamın rüyadaki duygusu bir sevgi duygusu. Çağrışımlarında bile "Burada hiç cinsellik yoktu" diyor, dolayısıyla rüyasında bile cinsel bir şey bekliyor. Karısıyla olan doğaya aykırı ilişkisinde yani cinsellik dışı ilişkisinde beklenen bir şey tabii. Adam karısını gerçekten seviyor, sevgiden ne anlıyorsa elbette, karısı da onu seviyor, anlayışlarının ötesinde bir şey bekleyemezsiniz insanlardan. Adam, cinsellik hariç elinden gelenin en iyisini yapabilir. Rüyanın dediğine göre karısı çocuğu beslemek için elinden geleni yapıyor, haliyle karısının çocuğa uygun yemeği vermediği yönünde açıklaması da hiç uygun düşmüyor. Biz daha ziyade bu rüyadan kadının da adam kadar en iyisini yaptığını çıkarırdık. Adam ve karısı gece vakti odalarında birlikteler, mucizevi bir durum oluyor, kapı açılıyor ve içeri kimse girmiyor. İnsanın ruhunda en acayip ürpermeye bu sebep olurdu, ama adam cesurca bu odaya gidiyor, çocuğu buluyor ve onu yatak odasına getiriyor, sonra karısı üzerine düşeni yapıyor ve çocuğa yemek getiriyor. En yapmacıksız formuyla misafirperverliği gösterir bu ama işe yaramıyor, çocuk pencereden uçup gidiyor. Sanki onlara şöyle diyor, "İkiniz de elinizden geleni yapıyorsunuz, ama cinsellik işe yaramıyor." Haliyle bu çocuk başka bir şey. Nedir o? Cinsellik değil çünkü rüyanın olguları buna karşı geliyor. Sevgi olabilir, sadece cinsellik değil kesinlikle. Rüyada bize yardım eden başka bir ipucu daha var: Oğlan çıplak, neden çıplak olsun ki? Rüya sahibi diyor ki bu çıplaklık Erosun temsil edildiği geleneksel yöntem, dolayısıyla çağrışımı da bir tanrılık fikrine işaret ediyor. Bir tanrıdan bahsettim diye telaşlanmayın. Metafizik bir kancayla Olympos'un tepesinden bir şeyi aşağı indirdiğimi düşünüyor insanlar. Bir şeyi düşünmek onun hakikat olduğu ya da var olduğu anlamına gelmez. Bir hipotez düşünebiliriz. Biz burada bir fikirle veya miras kalan bir psişik olguyla ilgileniyoruz. Zihin daha önce hep işlediği gibi işleme eğilimindedir, hiç işlemediği bir yoldan ziyade beş ya da on bin yıl önceki şekilde işlemeye devam etmesi çok daha olasıdır. Yüzyıllar boyunca canlı kalmış fikirler geri

dönüp işlemeye çok meyillidir. Bunlar arketiplerdir, işleyişin tarihsel şeklidir, dolayısıyla genel yoldur.

Meteorologlar hava tahminlerini son birkaç günün seyrine göre verirler; bir kötü günler dizisi olduğunda sonraki gün için en mümkün tahmininiz yine kötü bir gün olacağı yönünde olur. Eylemsizlik gereği devamlılık doğaldır, zihinlerimiz için de öyle. İnsanın zihni yüzyıllardır aynı şekilde işlediğinde aynı şekilde işlemeye devam edecek olması en mümkün ihtimaldir. Bir rüya o rüyayı görenin zihnine bir kutsallık zerk ettiğinde bu onun için bir tür mecazdan ibaret olacaktır. Ben bir şarap hakkında "Ne kutsal bir şey" diyebilirim, bir tür mecazlı konuşmadır bu, şarabı övmenin abartılı bir yoludur; içinde bir kutsallık taşıdığı anlamına gelmez. Eros da burada mecazlı bir şekilde dahil edilir, sevgi denen şeyin poetik bir kişileştirilmesidir. Ancak, bilinçdışı kavrayışında, bir kutsallığın dahil edilmesi, kutsallığın bütün teçhizatının yayılmasıyla birlikte kutsal bir olgudur. Kutsallık fikri, zihnin işleyişinde belirdiğinde Yunanların *deisidaimonia* (hayaletlerden korkmak) dediği şey ortaya çıkar. Kapı açılır ama içeri kimse girmez. Şimdi arayın durun bakalım hayaletleri, cinleri vs. Bir kutsallıktan önce daima bir dehşet ya da bir korku gelir; veya ilahi bir tecessüm duygusu, müstesna bir hava, bir tür duygusal çeper ona eşlik eder. Bu durum rüyada gayet açık gösterilir, haliyle biz de tanrının tezahür etmesini içeren kadim fikirle aynı hatta olduğunu rahat rahat tahmin edebiliriz. Eski Romalılar ve Yunanlar kutsallığı anlamışlardı. Filanca aşık olmuş demezlerdi, "Erosun oku ona isabet etmiş" derlerdi. İşte bu sevgi duygusunun kişileştirilmesidir, insanda işleyen aktif bir özerk ilkedir. Pek tabii onu kutsal ağaçlara, korulara, mağaralara, nehirlere, dağlara ve Olympos'a yansıttılar. Biz şimdi bu tarz bir psikolojiyi anlamıyoruz, ama ilkel insanlar (Yunanlar da ilkeldi) bir nesneyle *gizemli katılım* vasıtasıyla öyle içli dışlıydılar ki bu tanrılar onların yaşamından bir parça oldular. Dolayısıyla "Bu masa tanrısı benle gece konuştu" dediğinde sanki içimizden biri "Rüyamda belirli bir kompleks bana şu masa şeklinde tezahür etti" derken kastettiği şeyi kastedecektir. Örneğin, babasını kaybetmiş bir kadın rüyasında babasıyla buluştuğunu görür, ve babası ölümünden sonra bir tezgahtar olarak yeni bir bedende dirildiğini ve çok fakir bir adam olduğunu (eskiden zenginmiş) söyler. Kadın ona şöyle der, "Nasıl çıkabildin?" çünkü onun sıcak su kovasında olduğunu biliyordur. Babası da şöyle der, "Biliyorsun

işte, Jung kapağı açtı, ben de kaçtım." Muazzam bir fikir bu, ama ilkel psikolojisini kavrayabilirseniz bunu anlayabilirsiniz. O zamanlar atalar saksılarda ve kavanozlarda yaşarlarmış. İşte bu sebeple Orta Amerika'daki yerliler su testilerini insan yüzü suretinde yaparlar, pişirme kaplarının üzerine kollar ve bacaklar, gözler ve kulaklar boyarlar, çünkü onlar ruhlardır, ev tanrılarıdır, aile mabutlarıdır, ateşin yanında oturan ocak tanrılarıdır. Ben bunu hastama anlattığımda acayip aydınlanmıştı ve bana babasını aktarmıştı, demek ki zihni özgürleşmişti ve işe dönebilirdi. Babasının yeni bir bedende dirilmesini kendi yenilenmesiyle ve yeniden doğumuyla bağdaştırmış. Rüyalardaki arketip fikir işte bu.

Hastamızın şimdiki rüyasında da benzer bir durum var. Bir kutsallık, otonom bir faktörün kişileştirilmesidir. Psikolojik bir olguya indirgediğinizde ne anlama gelir bu?

Dr. Binger: Bence bu adamın kendi ruhu, bir tür anima. Onu kollarına alıyor. Eksikliğinin bir parçası.

Dr. Jung: Ama bir kadın değil bu.

Dr. Binger: Yenilenmiş kendisi olabilir.

Dr. Jung: Elbette psikolojisinin bir parçası, ama bir tanrı olarak, bir oğlan olarak dahil edilmiş.

Dr. Schlegel: Geleceğine ait olan bir şey. Rüya sahibinden daha genç bu, daha genç bir kendilik.

Dr. Jung: Evet, kendisinin gelecekten bir parçası, bir oğlan mahiyetinde, ama bu, kutsallık fikrini açıklamaz. Kişisel erişiminde olmayan bir şey. Size daha önce bazı tarihsel benzerlikler olduğunu söylemiştim. Köylü çift sürerken sabanda beliren Etrüsk oğlan tanrı Tages, halka yasaları ve sanatları öğrettikten sonra tekrar kaybolur. Sonra, 14. yüzyılda Meister Eckhart'ın görüsü var. Meister Eckhart, güzel bir çıplak oğlan tarafından ziyaret edildiğinde ona nereden geldiğini sorar. "Tanrıdan geliyorum." "Onu nerede bıraktın?" "Erdemli kalplerde." "Nereye gidiyorsun?" "Tanrıya." "Onu nerede bulacaksın?" "Tüm yaratılanları (tezahürleri, Maya örtüsü) terk ettiğimde." "Sen kimsin?" "Bir kral." "Peki krallığın nerede?" "Kendi kalbimde." "Dikkat et, kimse ondan pay almıyor." "Ben alıyorum." Onu hücresine alır ve şöyle der, "En çok sevdiğin elbiseyi al." "Ama o zaman kral olamam" dedi ve kayboldu. O, bizzat Tanrıydı, onu bir süre ağırlamıştı. Sonra, Paris'teki Birader Eustakhius'un rüyası hakkında Meister Eckhart'ın bir tutanağı var. Manastırın yemekha-

nesinde birçok biraderin bir daire halinde dikildiğini görmüş, ama ne olup bittiğini göremiyormuş, acayip zevkli ve eğlenceli yeni bir şey oluyormuş. Ne olduğunu merak etmiş, yaklaşmış ve biraderlerin ortasında çok güzel bir küçük çocuk görmüş, Mübarek Meryem Anamızın oğlu İsa Efendimizmiş, o kadar güzelmiş ki istediği kadar üzgün ve ciddi olsun hiçbir adam böyle sıra dışı bir güzellik karşısında tebessüm etmeden duramazmış. Küçük çocuk yemek için ekmek istemiş, Birader Eustakhius da kilere gitmiş; ama yeterince iyi durumda bir ekmek bulamamış, sadece küçük bir parça beyaz ekmek varmış. Tam bir somun buluncaya kadar arayıp durmuş, ama o da tam beyaz değilmiş, haliyle onu çocuğa vermemiş. Bayağı endişelenmiş, sonra ekmek pişirmekten sorumlu Birader Ruopreht gelmiş ve böyle harıl harıl ne aradığını sormuş. "Efendimize verebileceğim yeterince güzel bir beyaz ekmek arıyorum." Birader Ruopreht de "Endişelenme, sana böyle bir ekmek bulacağım" demiş. Bulmuş ve Birader Eustakhius da onu çocuğa götürmüş. Çocuk da şöyle demiş, "Bu kadar büyük rahip var, ama hiçbiri bana böyle saf, kusursuz ve sade bir şey getirmek istemiyor. Saf şeyleri var, kusursuz şeyleri de var, ama hiçbiri saf ve kusursuz ve sade değil. Fakat genelde alim bile olmayan birkaç adam var ki saf ve kusursuz ve sade bir şey getiriyorlar." Sonra Birader Eustakhius, ekmeği bulan mütevazı biraderin böyle bir adam olduğunu fark ediyor, o andan sonra Birader Ruopreht'i onurlandırıyor ve onu bütün kalbiyle seviyor, çünkü o saf ve kusursuz ve sade bir şey getirebilen adam.[1]

Bunun nasıl bir kutsallık olduğunu görebilirsiniz: yeni bir düşünce, yeni bir ruh. Tüm kadim tanrılar psikolojik olgulardır, daha sonra fikir haline gelirler. Satürn, Jüpiter, Mars gezegenlerinin temsil ettiği kadim tanrılar, Olympos'ta yaşayan kadim kişisel tanrılardır. Daha sonra insan karakterinin psikolojik bileşenleri haline geldiler. Satürn edasından, Merkür mizacından, cesur [*martial*] duruştan, şen [*jovial*] davranıştan vs. bahsederiz, böylece insanı Olympos'un yüce idarecilerine benzettiğimizi unuturuz. Eğer bir tanrının hoşuna giderse size tezahür edebilir, ve siz onla kaynaşır ve bütünleşirseniz bu bir bakıma sizdeki yeni bir ruh veya yeni bir tavır demektir. İsa kişisel bir fikirdir, sonra ölür ve bir ruh olur. Hamsin Yortusunda ateşten diller formunda

[1] *Texte aus der deutschen Mystik des 14. und 15. Jahrhunderts*, ed. Adolf Spamer (Jena, 1912), ss. 143, 150.

Gökten yere iner. Havariler belirli bir ruhla dolarlar, onların içinde belirli bir faaliyet ve belirli bir fikir işlemeye başlar. Yeni bir fikirle faaliyete geçtiğimi düşünün. Ona sahip olmadan önce, bilinçdışımda henüz bir kutsallıktır, bir hayalettir, tanrısal bir şeydir; sonra o benim yeni tutumum, yeni ruhum haline gelir. Buradan *ruh*[2] kelimesinin farklı anlamlarını görebilirsiniz. "Ölü babamın ruhunda" ifadesi "onun ruhunu gücendirmek istemiyorum" ya da "onun inançlarıyla uyum içinde" anlamına gelebilir ve bu da sırf bir tutum kasteder. Şimdi kutsallığın gerçekte ne olduğu sorununa gelelim. Meister Eckhart der ki küçük çıplak çocuk Tanrı ya da İsa'dır. Çocuğun kendi Tanrıdan geldiğini söylüyor, bir Kral olduğunu, Krallığının da erdemli kalpte bulunduğunu bildiriyor. Haliyle diyebilirsiniz ki bu rüyadaki çocuğun müphem niteliği sadece dışarıdaki bir Tanrı olması değil, bizim içimizdeki Gök Krallığının bir Kralı olması. Bu "içerideki Tanrı" neredeyse bir çocuk figüründe gösterilen teknik bir terimdir. Tanrıda bir çocuğun nitelikleri olduğu anlamına gelir. İşte bu psikolojik olgudan İsa'nın sözlerini anlayabilirsiniz, "Küçük çocuklar gibi olmazsanız...[3]" Bu tanrı, bu kutsallık bir çocuk görünümüne sahiptir. Küçük bir çocuk gibi olmazsanız Gökler Alemine giremezsiniz, içinizdeki Tanrıyı gerçeğe dönüştüremezsiniz.

Zor olan şu ki içimizdeki Tanrı kendini görünür kıldığında onun yolunu sadece çocuksu dediğimiz, çocukça dediğimiz, içimizdeki gençliği gösteren şeylerle izleyebiliriz, ama bu şeyler de bize gelecekteki gelişimin sözünü verir. Sizde zaten gelişmiş olan şeyin bir geleceği yoktur, zirve noktaya erişmiştir. Yaşamın devamı daima az gelişmiş şeylerde kök salar. İşte bu daim yaratıcı temeldir, yeni gelişimler ondan doğar, ve bu şeyler özerk bir formda içerildiğinde, seçimimize tabi olmayanlar tanrılar ve hayaletlerdir. Psikolojimizde bize direnen her şey ya bir tanrıdır ya da şeytandır çünkü arzularımıza uymazlar. Sanki bizim dışımızdan gelen korkularımız, duygularımız, temayüllerimiz bizi esir almış. Tüm yeni içerikler başta özerk içeriklerdir; böyle bir içeriğin olduğu yerde içeriğin gelişimi esnasında bireyin rızası olsun olmasın o bireye sahip olacağından ve onun yaşamına büyük bir değişim getireceğinden emin olabiliriz. Daha sonra bir ruh olur,

[2] "Ruh" [*spirit*] kelimesinin farklı anlamları için bkz. "The Phenomenology of the Spirit in Fairytales" (1945), CW 9 I.

[3] Matta 18:3.

bu sayede şeyler yapılır ya da söylenir. Haliyle, bu rüyada yeni bir ruh meydana gelmiştir. Adam hâlâ cinsellik sorununda diretse de bilinçdışı ona "hepsi bu değil, ayrıca bir Tanrı da var" der, orada hem olan hem olmayan bir şey, emre amade değil. Bir kutsallığı en iyi karşılayacak ruha ya da tutuma sahip olduğunuzda size görünebilir, kutsamasını size bahşedebilir. Hastamız bunu asla anlamıyor. Çağrışımlarından gördüğümüz üzere sorununu mekanik bir sorun ya da bir cinsellik sorunu olarak görüyor, ama bilinçdışı diyor ki sorununun çözümü sahneye çıkan tanrıya bağlı. Tanrı hâlâ özerk bir kompleks, henüz bir tutum ya da yönetici bir ilke değil. Kolektif benzerlikler bu çocuğu daima zamanın mevcut fikirleriyle bağlantılı gösterir. Ortaçağda bu İsa'ydı, Bambino'ydu veya Mesih'ti. Buna Tammuz ya da Dionysos dedikleri rüyaları görmüyorlardı. Belki de eskilerin Dionysos'a küçük bir çocuk formunda taptıklarını bilmiyorlardı bile. Ona İsa Çocuk dediler. Onu kendileri için bir şey ifade edecek tarzda temsil ettiler, etkileyici bir şey ifade edecek tarzda, bu yüzden ona Tanrının Oğlu dediler. Tanrı o zamanlar bir dış olguydu. O küçük tanrıya artık Tammuz ya da Dionysos diye seslenemeyiz, çünkü artık o çağda yaşamıyoruz. Şimdiki modern zihniyetimizle artık bunu eskisi gibi açıklayamayız; daha önce hiç olmadığı kadar psikolojik bakımdan anlama kapasitemiz var. Küçük çıplak oğlanı psikolojik bir olgu gibi açıklıyoruz. Bin yıldır tamamen yeni bir isim koymuş olabilirler ama aynı eski olgunun yeni bir ifade biçiminden ibaret. Gezegenler, onlara verdiğiniz isimlerden asla şikayet etmezler. Jüpiter'e Jüpiter ya da başka bir isim vermeniz Jüpiter'in umurunda değil. Bu olguları psikolojik bakımdan yorumlamalısınız, ama yorumlarken elinizdeki en iyi teorileri kullanmalısınız. Esas Hıristiyanlık öğretisi zamanının en iyisiydi. 190'lı yıllarda yaşamış yaşlı bir Yunan peder, "Augustus zamanında serpilmiş felsefemiz" diye bahseder Hıristiyanlıktan. O günlerde Hıristiyanlık bir felsefe gibi yorumlanıyordu, Gnostik sistemlerden biriydi, en iyi yaşamın bir tür teorisiydi. Yaşama psikolojik bir uyumda böyle bir imkan görürüz. Otoriter bir vahye artık inanmıyoruz. O mutlak hatlar üzerinden düşünmüyoruz artık. İki bin yıl önceki insanlar için "Tanrının Oğlu belirdi" demek bir şey ifade ediyordu. O zamanlar herkes ilhama muhatap oluyordu. İki bin yıldır işleyen ilke, birinin hakikate sahip olduğu ve onu açığa çıkarabildiğiydi. Katolik Kilisesinin omurgasını ebedi hakikate sahip olma iddiası oluşturur. Yatırımı Papaya ya-

pılır, ve siz onu kabul etmek zorundasınız. Fakat bu bizi pek ikna etmez. Şu devirde kimse hakikatin ona belirdiğini söylemeyecektir, vahiy ya da ilham üzerine bir şey bina edemeyiz. Psikolojik olguları anlamaya dönük dürüst girişimlere inanıyoruz. Bilimsel adanmanın ruhuyla bu şeyleri yeterince ciddi ele alırsanız, otoriter vahyin vaktiyle eriştiği aynı etkiye siz de ulaşırsınız. Kolektif simgeciliğin bu yorumu sizin için yeterli mi?

Dr. Binger: Modern simgecilik bağlamında Oğlana ne isim verirdiniz?

Dr. Jung: Ben bu şeyleri tarif etmek için hep metaforları kullanırım. Herhangi bir şeye bir isim verecek olsam onu yakalamış ve öldürmüş olurdum. İnsanlar kelimelere takılır kalır, ama Puer Aeternus dediğimde bir metafor kullandığım için ne anlama geldiğini hepimiz anlarız.

Dr. Binger: Modern bir simgeleme var mı?

Dr. Jung: Hayır öyle bir şey yok. Bir kafes icat etmeyi, böylelikle Puer Aeternusu yakalamış olduğumu telkin etmeyi kesinlikle tercih etmem.

Dr. Binger: Aslında şunu demek istedim: Önceden "İsa" kullanılmıştı. Bunun simgesi olabilecek bir şey var mı şimdi?

Dr. Jung: Evvel zamanlarda ortaya çıkmış bu şeyler bize kullanım yoluyla ulaşmıştır. Puer Aeternus, bir çocuk çobandır. Hıristiyan felsefede çoban figürünün birçok biçimi var. "İnsanların Çobanı" ifadesi "Gizemli Tanrı" ve "Gizemlerin Hocası" İsa'nın bir sıfatıdır. Hermas'ın *Çoban*ında[4] çoban İsa'dır, ama İsa'nın ismi bütün kitap boyunca anılmaz. Söylentiye göre Hermas, ikinci papanın kardeşidir[5], bir Hıristiyandır, ama Hıristiyanlığın bir gizem kültü olduğu zamanlarda tanrılara da isim konmadığı için kısaca Çoban dendi. İsa'nın Orpheus gibi temsil edildiği bir zaman vardı, iyi çoban gibi de temsil ediliyordu, omzunun üzerinde bir lamba vardı. O zamanlar bu adet, bu rehber ilkeye "sürüleri güden Çoban", "insanların lideri", "insanların Balıkçısı" diyordu, haliyle İsa da Orpheus ve ayrıca Bakkhus ile özdeşleştirilmişti. Hıristiyan kilisesinin ilk döneminin balık simgeciliği daha önce pagan gizem kültlerinde sıkça temsil edilmişti. Bir Bakk-

[4] Hermas'ın zamanı 140 yılı civarıdır. *Çoban*ın anlatıldığı yer: *The Apostolic Fathers*, İng. Çev.: Kirsopp Lake (LCL, 1917), 2. Cilt, ss. 6-305. *Psychological Types*, par. 381 vd.'da Jung anlatının uzun halini yorumlayarak verir.

[5] I. Pius, 154 civarında öldü.

hus kültü tapınağında eski bir mozaik zemin var, burada balık simgeciliği Hıristiyan kültündeki gibi kullanılır. Etrüskler Tages'e "deliğinden çıkmış çocuk", "süzülüp gelmiş çocuk" derlerdi. Tages isminin nereden kaynaklandığını bilmiyorum ama belli ki bu çocuğa bir isim vermek adetti. Puer Aeternus ile bir tecrübe yaşamış hastalarım ona sadece "Çocuk" diyorlar. "Çocuk", "Yıldız", "Deniz Kartalı" veya "Ateş Kıvılcımı" gibi şeylerden bahsettiklerini duyduğumda sanki bir antik metin okuyorum gibi hissederim, tıpkı Mısır'da birinin "Horus'un Gözü"nden bahsetmesi gibi. Neden "Horus'un Gözü" olduğunu göremezsiniz. Bariz değerler yaratan çok narin bir tür tecrübenin yani bir tür gizem atmosferinin özetinden ibarettir. "Çocuğun" ne olabileceğini kimse bilmez. "Çocuk"tan bahseden insanlar bir bakıma tabudur; tabiatıyla, biraz deli oldukları düşünülebilir. Antik dönemde bu kişiler "Papaz"dan, "insanların Balıkçısı"ndan, "Asılmış Tanrı"dan bahsettiklerinde insanların onlara deli diye baktıklarına neredeyse eminim. Roma'daki Palatinus'ta çocuklar için bir tür askeri akademi olduğu tahmin edilen bir odanın duvarları keşfedildi geçenlerde; duvarda sahte bir istavroz, eşek kafalı bir adamın çocuksu tasviri[6], ve "Alexandros Tanrısına böyle tapardı" anlamına gelen Yunanca bir yazı vardı. Bir eşek mahiyetinde tapılan Yehova'ya dair eski bir Yahudi hikayesiyle de bağlantılı bu. Mısırlı şeytan Set'in de eşek kafalı temsilleri var (ama muhtemelen bir eşek değil, bir okapi, yukarı Mısır'da bulunan uzun kulaklı bir tür antilop), üç bıçak saplanarak çarmıha gerilmiş. Böyle bir kültün o zamanki insanlar üzerindeki etkisi, özellikle de ne olduklarını bilmiyorlarsa, bir hususiyet taşır. O zamanların büyük yazarları bunun temelini bilmiyorlardı, yeni kültün dilinden de haberleri yoktu. Bu bir tür Yahudi gizem kültüydü, ama insanların bildiği tek şey mensuplarının Sezarlara feda olmayacağıydı.

Soru: Çarmıha gerilmiş Tanrının anlamı nedir?

Dr. Jung: Bu mesele bizi rüyanın konusundan çok uzaklara götürür. Çoban, "sürü Rehberi" için bir simgedir, onları bir araya getiren bir figürdür. Çoban, rüyada bizim burada sahip olduğumuz tek şey, sürüyü bir arada tutan kişi. Burada adam ve kadın arasında bir birleştiricidir. Bu iki insan da çocukla ilgileniyor. Adam onu içeri alıyor, kadın da ona yemek getiriyor. Çocuk, *ter-*

[6] Bkz. *Symbols of Transfomation*, CW 5, par. 421, 622.

*tium comparationis*tir [mukayesenin üçüncü [bileşeni]]. Karşıt olan iki şey bulunduğunda üçüncü bir şey onları bir arada tutar, yani yeni bir birlik doğar, ve bu sadece ikisi arasındaki uzlaşmayla olmaz. Süreç üçlü işler. Yeni bir şey ilişkiye dahil olmazsa işlemez. Bu vakada işlemeyen şey cinselliktir, çünkü yukarıdan gelen şey eksik. Yukarıdan gelen şey ya da aşağıdan gelen şey eksikse işe yaramaz. Her ikisi de aşağıdan gelen şeyin öneminin gayet farkında olabilecektir, ama yukarıdan gelenin farkında olmayacaklardır. Somut ve elle tutulan dünyanın peşine düşeriz ve canlı bir dine sahip olmamamızın sorun yaratabileceğini kabul etmekten çekiniriz. Roma Katolik Kilisesinde iki insan bizim gibi evlenmez. *In Christo* evlenirler, yani onları İsa [*Christ*] bir arada tutar. *In Christo* evlenmeyen iki kişi evlenmiş sayılmaz, geçerliliği yoktur. Kilisenin otoritesi hem evlilikte hem boşanmada hakimdir. İnsanlar Tanrı vasıtası olmadan birleşemezler fikri hüküm sürer. 2. yüzyıldan kalma bir Roma vazosu görmüştüm, muhtemelen bir Hıristiyan yapmış, çünkü üzerinde bir Hıristiyan evliliği sahneleniyor. Erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkinin farklı veçhelerini gösteren bazı sahneler var. Üç dişli bir zıpkın—*Neptün*—vasıtasıyla birleşen bir çift görülüyor. Adam, kadını cezbetmek için bir adamotu kökü kullanıyor—*cazibe, büyücülük.* Sonra bir balık vasıtasıyla birleşen bir çift var. Balık, İsa yerine geçiyor. İşte bu Katolik Kilisesinin fikri: Bu ruhani olgu vasıtasıyla ikisi bir araya geliyor. Bizim içinse balık bir bilinçdışı içerik yerine geçiyor. Haliyle bu "Oğlan" yeni bir kişileşme mahiyetinde bilinçdışından bir keşfi yani bilinçdışından bir doğumu temsil ediyor. Bu rüyadaki fikir, çocuğun bağı tesis etmeye müdahil olması gerektiğini söylüyor. Beliriyor ve sonra çekip gidiyor. Kalamaz çünkü bu insanlar ne kastettiğini anlamıyorlar.

10. Seminer
27 Mart 1929

Dr. Jung:

"Oğlan" simgesi üzerinde neden çok fazla durduğumu muhtemelen merak ediyorsunuzdur, ama bu simgenin önemini hafife almamamız gerekir. Beni çok fazla merakta bırakan bir konuydu, ben olabildiğince tarihine dalmak istedim. Bu "Oğlan"a dair tarihsel örneklerden gözüme ilişenleri zaten size sunmuştum, bugün de aynı hat üzerinden giden daha güncel örnekleri sunmak istiyorum. *Faust*un ikinci kısmında "Oğlan" belirir. *Faust*un ikinci kısmıyla ilgili çok az insan bilgi sahibidir. Gençliğimde eserin hepsini anlayamıyordum, ancak daha sonra mümkün oldu bu. Eserin içindeki bazı şeyler güzel ve hatta muazzamdır, ancak kolektif bilinçdışı hakkında bilginiz olmadan Goethe'nin ne kastettiğini zor anlarsınız. Goethe'nin neyle meşgul olduğuna dair yorumcuların gerçek bir fikri yok. *Faust*un ilk kısmı Goethe daha genç bir adamken yazılmış, ikinci kısım da gayet yaşlıyken, dolayısıyla arada uzun bir yaşamın tecrübesi var. Bu onun son eseri ve çok fazla bilinçdışı malzeme içeriyor. Goethe'nin kolektif bilinçdışıyla ilgili deneyimlerini kendi tarzında ifade etme biçimidir. Bir dâhi olduğundan onla temasa geçebilir. Kolektif bilinçdışı gerçekten tecrübe edildiğinde insan yaşamının hayati tecrübesi olur, kocaman bir tecrübeye dönüşür. Bu tecrübeyi sadece bu görünür dünyanın tüm güzellikleri ve tehlikeleriyle birlikte gerçek tecrübesiyle karşılaştırabilirsiniz. *Faust*'ta Goethe Wagner'e şöyle der,[1] "Yaşamın yalnızca bir yanına karşı bilincin açık, ne mutlu ki diğer yanından haberin yok." Demek ki sıradan insanlar için insan yaşamı yetiyor, diğer tarafla ilgilenmiyorlar bile. Ama bazı insanlar dünyanın diğer tarafını da yani kolektif bilinçdışını veya içerideki dünyayı da tecrübe etmeliler. Haliyle, Faust'ta Puer Aeternusu bulduğumuzda şaşmamalıyız. Simge orada üç formda

[1] *Faust*, *s.* 316.

belirir. Faust, dış yaşamın birçok zor koşulunun üstesinden gelir. Goethe, Fransa'daki azametli toplumsal devrimden çok etkilenmiştir, kağıt paranın icadı da onu etkilemiştir. Haliyle Faust ilkin sarayda kralın bir danışmanı mahiyetinde büyük bir toplumsal ve ekonomik reformcu olarak belirir. Ayrıca bir tür büyücüdür, zeki bir hokkabazdır, finansal bir dâhidir, bir Mussolini'dir. Faust'un karakteri böyle teşhis edilebilir. Faust'un son işi mühendisliktir, Goethe yazdığında gittikçe ön plana çıkan bir meslekti bu, ve o zamanlar İsviçre'de süregiden fiilî bir olguydu.

İsviçreli bir mühendis olan Konrad Escher, sıtma saçan büyük bataklıkları dağların eteklerine boşaltmayı amaçlayan büyük bir proje yürüttü.[2] Büyük bir kişisel adanma ruhuyla işini yaptı, ve Goethe bu adanmayı *Faust*un ikinci kısmında bir simge olarak kullandı. Hollanda'da 17. yüzyılda denizin dev dalgaları bentleri kırmış ve toprağı denizden geri almak için dev bir set inşa etme planları yapılmıştır. Haliyle *Faust*'ta da setler inşa ederler ve tarım yapmak için verimli arazileri geri kazanırlar. Faust kralın sarayındayken "Oğlan" ilkin "Knabe-Lenker" ismiyle belirir, Rehber Çocuktur ya da Arabacıdır. Metni okurken neden bu çocuğun belirdiğini anlamayız, Goethe de zaten onun belirmesinden utanır ve nasıl açıklayacağını bilemez. Oğlan konuşur, "Ben savurganlığın simgesi, şiirin kendisiyim! Nesi var nesi yok tüket-tikten, Tüm varlığını elden çıkardıktan sonra. Benim sayılmaz, ölçülmez varlığım var, Gömülerim çok, Plutus'un dengi sayılırım. Onun oyunlarını, şölenlerini canlandırır süslerim, Ne eksiği varsa hepsini gideririm"[3] (hayal edilenin ötesinde zenginliği olan Plutus'a üstün gelir). Yoğunluğu yükseltir, sanki gittikçe daha çok ateşe giriyordur. Büyük bir festivalde kalabalığa konuşur, "En büyük armağanları, elimdeki, Görüyorsunuz, dağıttım çevremdekilere. Yalımlanıyor şunun bunun başında, Benim püskürttüğüm bir alevcik; Sıçrıyor birinden ötekine, Kalıyor kimisinde, sıyrılıp geçiyor ötekinden, Yükseliyor yalım seyrek olarak da, Aydınlatıyor kısa sürede çevreyi, hızla, Oysa birçok kimse daha sezmeden, Sönüyor üzgün üzgün." Ardından Arabacı Çocuğun eceli gelir. Bütün festival havai fişeklerle sona erer, sonra birden her şey alev alır, oğlan ateşin içinde kaybolur, yalnızca

[2] Johann Konrad Escher von der Linth (1767-1823), Zürih Gölünün taşmasını düzenleyen Linth Kanalının müteahhidi.

[3] *Faust*, s. 320, s. 323.

küller kalır geriye. Bu figürün işi biter. Faust bir sonraki tezahüründe harika şeyler yaparak dünyadaki yaşamına devam eder. Dönüp akılcı Wagner'i bulur, Wagner önceki laboratuvarına yerleşmiştir, mükemmel bir şey yapıyordur, bir imbikte küçük bir adam üretiyordur, yani bir homunkulus. Böyle küçük bir adam yapmak Ortaçağın hayaliydi, Faust hayrete düşer. Sonra geceleyin Homunkulus fanustan havaya kaçar ve cennet bahçelerine varır. Mephistopheles Ortaçağda muazzam bir rol oynamıştı, ama burada afallamış bir durumda görünür, çünkü Yunan mitolojisinin bu figürleri arasında salak gibi hisseder, ne de olsa antikçağ dünyasında ne iyi vardır ne de kötü. Homunkulus bu tanrılar ve tanrıçalar dünyasında belirir, ve fanusundan gerçek dünyaya çıkmayı nasıl başaracağını onlara danışır. Devamlı yeni formlara bürünen yaşlı Tanrı Proteus tavsiye verebilir sadece, "Dönüştüğünde önce en küçük şeylerden başla", çok bilgece. Homunkulus böyle iyi bir tavsiye aldığına sevinir ve şişesinden zıplamaya çalışır, sonra muazzam bir şey olur. Galatea denizler üzerinden tahtına gelir. Pygmalion'u hatırlarsınız, Galatea'nın güzel bir heykelini yapmıştı, sonra da tanrılara onu gerçek kılsınlar diye dua etmişti. Duası kabul edildi ve gerçek bir kadın olarak dünyaya geldi. Şimdi Homunkulus onu gelirken görür, mutlu olmuştur, ona kavuşmak için acele eder; tahta doğru fırlar, fanusu patlar ve alevler içinde kaybolur. Dolayısıyla "oğlan"ın üçüncü formuyla karşı karşıyayız. Her zamanki gibi tatminsiz Faust Analara iner. Orada sihirli üçayağı bulur, ve üçayağın alevlerinden kusursuz çifti üretir: Paris ve Helena. Faust, (aslında Marguerita'nın ardına saklanmış) en güzel ve kusursuz kadın Helena'ya aşık olur. Onla birlikte yaşar ve birleşmelerinin meyvesi de Euphorion (mutlu) olur, ateşli bir mizacı vardır, hem hava hem alev karışımı, ve sonra kızların peşinde olduğu ortaya çıkar, bir alev gibi onların peşine düşer. Aşk alevinin içinde yanana kadar kısa bir mevcudiyeti olur ve çekip gider. Bu bütün simgelemede tipik olan şey alev benzeri kısa mevcudiyettir, her seferinde ateşte son bulur. İlk durumda "Oğlan"ın yaşamına bir son veren şey güçtür (gücünün zirvesinde yanar). Diğer iki durumda ise onu yakan şey aşk duygusudur.

Gayet az bilinen bir yazarın yazdığı bir kitapta[4] da Puer Ae-

[4] Bruno Goetz, *Das Reich ohne Raum* (1919), Jung bazen bu eseri alıntılar. "Wotan" (1936), CW 10, par. 384, Jung bu hikayeyi Nazi Almanyasının habercisi olarak yorumlar.

ternusun başka bir tezahürünü bulabilirsiniz. Adam muhtemelen bir kaçık, kitap da bi tuhaf zaten, ama fikir olağanüstü. Hikaye, Almanya'daki hayli saygın bir küçük katedral kenti hakkında. Lüterci bir papaz ve sıradan bir cemaat var, doktor, belediye reisi, kentin yüksek memurları; herkes küçük ve saygın. Bazı tuhaf oğlanların ortaya çıktığı hakkında bir dedikodu çıkar, bu oğlanlar kahverengi deri başlıklar takıyordur. (Bu sıradan erken bunama görüsü. Bu yazarın beyninde bir sorun olabilir) Bu çocuklarla bağlantılı uğursuz söylenti hakkında tekinsiz ve açıklanamayan bir durum vardır sanki çünkü kimse kendini onlara karşı koruyamaz. Bir akşam partisi verilir, tuhaf bir adam kapıya dayanır. Çok ilginç biridir, seyahat etmiştir ve bolca hikayesi vardır. Küçük ve tuhaf bir ilaç şişesi çıkarır, içinde minik bir alev vardır. Bunun çok nadide bir şey olduğunu ve içine bakanın hakikati göreceğini davetlilere söyler. Hanımlar ve beylerin hepsi kafalarını eğip şişenin içine bakarlar, iki küçük insan belirir, ev sahibesi ve bir adam ama kocası değil. Çıplaktırlar ve sarmaş dolaştırlar. Herkes utanır ama bakmaya devam ederler. Sonra parti yarıda kesilir, bütün davetliler mahcup olur ve şaşkına dönerler. Yabancı kaybolur ve bir daha asla görülmez. Birkaç ay sonra bütün saygın insanlar mevsimin en büyük olayı olan resmi balede bir araya gelirler. Küçük kızlar beyazlar içinde yaşlı hanımlar da karalar içinde gelirler, herkes duvarların dibinde aşırı resmi halde dikiliyordur, biraz konuşurlar, biraz dans ederler, her şey korkunç derecede saygın ve sıkıcıdır. Kahverengi deri şapkalı küçük bir çocuğun arka kapıdan girdiğini ve balkona çıkıp saklandığını kimse fark etmez. Aniden atmosfer değişir, orkestra daha canlı çalar, kızlar daha yüksek sesle güler, belediye reisi de eşine tuhaf şakalar yapar. Her şey kötüye gider, daha da vahşileşir, ta ki gerçek bir sefahat alemi olana kadar, muazzam bir ilkellik yaşanır, ve kimse bunun farkında değildir. Sonra oğlan sinsice gülerek ortadan kaybolur. Birden herkesin aklı başına gelir, kendilerini tanımadıkları partnerlerle en sıra dışı haller içinde bulurlar. Acayip utanırlar, afallarlar ve mahcup olurlar. Kendilerini haftalarca evlerine kapatırlar ve kimse komşusunun gözlerine bakmaya bile cesaret edemez. Ardından dış dünyadan haberler gelir; bu çocuklar kent dışında da korkunç şeyler yapmışlardır, haliyle insanlar da baloda gerçekleşen tuhaf şeylerin izaha kavuştuğunu düşünmeye başlarlar; muhtemelen bu çocuklardan biri de oradaydı ve bunlardan da o sorumluydu derler ve rahata

ererler. Ancak baloda bulunmayan papaz durumdan çok rahatsızdır. İnsanlar daha önce kiliseye gitmekten çekinmişlerdi ama şimdi tekrar gidebileceklerini hissettiler. Papaz onları bekliyordu ve yaptıkları korkunç sefahat alemi için sövüp saymaya başladı, "Oğlanlar" kısmına ise hiç inanmıyordu. İnsanlar onun gazabının altında mecalsiz kaldı. Ancak kapıdan çaktırmadan süzülen ve vaiz kürsüsünün yanındaki sütundan tırmanan kahverengi deri başlıklı küçük bir çocuğu fark etmemişti papaz. Oğlan papaza baktı ve papaz birden gülümseyip canlandı, vaaz vermeye devam etti ama hiç söyleme niyetinde olmadığı kelimeler kullanırken buldu kendini. Kendini daha fazla kaptırdı, sövüp sayıyordu ama farklı sözcükleri kullanıyordu, müstehcen bir dil konuşuyor, şeytani şakalar yapıyor ve cemaati azılı bir sefahat alemine doğru körüklüyordu. Şimdiki balodan daha kötüydü, tam kilisedeydi. Sonra oğlan kayboldu ve herkes yine kendine geldi. Papaz belediye reisinin eşiyleydi vs. Bu kadarı artık fazlaydı, hiç yaşanmaması gerekiyordu. İşte *Faust*un ikinci kısmındaki çocuğun karakter psikolojisi de böyledir, kendini patlatarak bir alevin içinde son bulur, geriye sadece küller kalır.

Üçüncü örnek felsefi ve teolojik bir formda. H. G. Wells'in *Görünmez Kral Tanrı*[5] kitabında, Tanrı bir tür cahil gençtir, dünyayı geliştirmeye çalışır, bizim desteğimize ihtiyacı vardır. Wells'in Tanrı tarifi, büyük bir şevkle elinden gelenin en iyisini yapmayı deneyen genç bir çocuk tarifidir. Wells bu kitabı yazdığı için şiddetle kınanmıştı ama ben bu ülkede genç bir çocuk görmüştüm, 16 yaşında kabiliyetli bir çocuktu, dini vahiyler alıyordu ve Tanrı fikrini anlatmıştı bana, tıpkı Wells'in bu fikri gibiydi, çocuğun en değerli ilhamı buydu. "Oğlan" simgesi arketip bir imge gibi görünüyor, zamanımızda bile hâlâ çok canlı. Goethe'yi modernlik kapsamına sokabilirsiniz, çünkü *Faust*un asla modası geçmiş değil, hâlâ geçerliliğini koruyor.

Örneğin, böyle bir fanteziye kapıldığımda ve analistimin bunu yorumlaması gerektiğinde şöyle diyecektir, "Artık genç bir adam değilsin, ama içinde bir oğlan fikri var. Belki de yaşlılığın kaçınılmazlığını hissediyorsun ve çocuk da senin telafin. Neden böyle? Tavırlarında, davranışında ve inançlarında çok yaşlısın. Olman gerekenden daha yaşlısın, haliyle bilinçdışı da senin yaşlılığını 'Oğlan' figürüyle telafi ediyor." Goethe tabii ki modern

[5] H. G. Wells, *God the Invisible King* (1917).

zamanların habercisidir. Her büyük şair hepimizde ortaklaşa bulunan fikirleri ve duyguları ifade eder, yoksa hiç dinleyeni olmaz. Hiç anlaşılmaz ya da takdir edilmez. Nietzsche'nin fikirlerinin etkisini hissetmiştim, hem de başka kimse onu anlamayı beceremezken. Benim olduğum kentte yaşamıştı. Tarzı ve düşüncesi özgündü. Nietzsche'de bir şey gördüklerini kabul etmeye kimse yeltenmedi, çünkü bu onları sürünün dışına çıkartacaktı. Kendi dünyalarının dışında hissedeceklerdi. Ama Nietzsche de zamanımızın habercisidir, tıpkı *Faust*un ikinci kısmında Goethe'nin yaptığı gibi. Genel simgelerden bahsedebiliriz, bunlar çoğu insan için ortaktır ve birçok tarzda ifade edilir, ve biz bireysel yorumu zamanımızın toplumsal fenomenlerine uygulayabiliriz. Siz nasıl uygulardınız?

Dr. Binger: Tıpkı sizin bireye uyguladığınız gibi. Biz yaşlıyız.

Dr. Jung: Evet biz oldukça yaşlıyız, ve genel kolektif bilinçdışı gençlik simgesini ortaya çıkarma ihtiyacını bir telafi olarak hisseder. Hangi manada biz çok yaşlıyız?

Dr. Binger: Iskartaya çıkmış gibiyiz.

Dr. Jung: Tutumlarımız, ideallerimiz çok eski moda. Neden? Papazlarımıza sorun, onlar böyle demeyecektir.

Dr. Binger: Küçük çocuklardan korkuyoruz sanırım.

Dr. Jung: Mesele şu ki deri başlıklı küçük çocuklar yok. Genel fikirlerimizin, genel teorilerimizin artık canlı olmayan ilkeler üzerine oturduğunu insanlar fark etmiyor; bunlar modern fikirler değil. Giderek daha fazla insan kurumlarımızla savaşmaya başlıyor çünkü artık bu kurumların muhafaza ettiği ilkelere inanamıyorlar, haliyle her yerde bir rahatsızlık durumu ortaya çıkıyor. Bizim ahlakımız hâlâ Ortaçağ tasavvurları üzerine kurulu. Cehennem ateşine inandığımızı artık tasdik etmeyiz ama aslına bakarsak ahlakımız için cehennem ateşi fikrinden başka da bir temel bulamayız. Bu fikir bazı zihinlerde berbat sonuçlara neden olur. Artık hayatta olmayan Alman filozof Lamprecht *Uygarlık Tarihi*[6] diye küçük bir kitap yazmıştı, kitapta şöyle diyordu, "Belli ki insanlık çok ahlaksızmış, çünkü bir ensest çağından geçmek zorunda kalmış. İlk insanlar kadınıyla erkeğiyle kardeşmişler." Bu cümleler, Adem ve Havva'nın ilk ebeveyn olduğu varsayımı-

[6] Karl Lamprecht (1851-1915), Alman tarihçi; ama eserlerinin hiçbiri burada verilen başlığa tekabül etmiyor. Jung, daha sonra benzer bir vesileyle Lamprecht'i anar, "Answer to Job" (1952), CW 11, par. 576.

na dayanır. Bu adam hiç düşünmemiş. Bu arketip fikirler böyle çalışır. Yazar, Adem ve Havva'nın hikayesini kabul etmiştir, tabii haliyle ona göre insanlık bir ensest çağından geçmek zorunda kalmış. Eğer insan çoğalacaksa bunun tek yolu kız kardeşle birleşmekmiş. Adam da bunu bilimsel bir çalışma diye yayınlamış.

Bern'de bir profesör coşkunluk ateşiyle şöyle demiş, "İnsanlık, Kuzey Kutbunun buzlu bölgelerinden Güney Kutbunun alev alev ateşine erişiyor." Bir müddet, söylediği yanına kâr kalmış, sonra aşırıya kaçtığını görmüş ve teslim olmuş, ancak Lamprecht'in dalaveresinin hesabını kimse sormamış, hikayesini kimse tamamlamamış. Bu arketip fikirlerin kabul edilmesi bizim düşünme ve eyleme biçimlerimizi etkiler, ama bu şeyler hiç tartışılmaz. Geçenlerde bir Amerikalı "Bir İdealin Ölümü" başlıklı harika bir makale yazmıştı, bahsettiği ideal sevgi ideali. Sevginin en yüksek ideal olduğuna genelde inanırız. Hiç tartışılmaz bu ama böyle olması gerekir. Bizim çağımız sevginin en yüksek ideal olmadığını gösterecektir, en yüksek ideal Yaşamdır. Bu yazarın benden etkilendiğini sanmıyorum, çünkü sevginin en yüksek ideal olmadığını açık açık hiç söylememiştim.

Puer Aeternus hakkında size anlattığım bunca şeyden sonra bir kez daha rüyaya ve tercih edilen beyaz ekmeğe dönebiliriz; zaten görmüş olduğunuz üzere beyaz ekmek saflık anlamına gelir. "Oğlan" saf beyaz ekmek ister, Birader Eustakhius'un hikayesinde de öyle geçer. Bu rüya ile karmaşık iş rüyası arasında özel bir bağlantı var. Bu iki rüyayı nasıl bağlarsınız?

Dr. Binger: Yolsuzluk yapan müdür ile prens arasında bir karşıtlık var.

Dr. Jung: Pek tabii, müdür beyaz ekmek sağlayamazdı. Bir tür ahlaki leke bu. Bu *ahlaki* kelimesini kullanmak tehlikeli. İyi bir kelime değil, çünkü kesin bir manası yok. Bazı toplumlarda çocukları kurban etmek, kölelere işkence etmek, onları satmak veya satın almak ahlakidir. Ahlak [*moral*] kelimesi Latince *mores* kelimesinden gelir ve alışkanlıklar, adetler anlamı taşır. Bunu iyi ve kötü fikriyle bağlayabiliriz, ancak kelimenin göreli bir manası olduğunu hep aklımızda tutmamız gerek. İyi ve kötü fikri farklı ülkelerde ve farklı yüzyıllarda aynı değil. Burada bir insanın yalan söylemesi ahlaksızlıktır, ama İtalya'da bu hoş bir adet olabilir, yapılması gereken bir lütuf olarak görülebilir. Ama Almanlar İtalya'ya geldiklerinde bunu itici bulurlar, muhtemelen İngilizler de öyle. Bir keresinde İtalya'da bisikletle gezerken çok kötü bir

yola denk gelmiştim, tekerleğime bir çivi batmıştı, bir İtalyan köylü bana çok nazik biçimde yardım etmişti. Birlikte bara gidip iki kadeh şarap içmeye davet ettiğimde çok hoşuna gitmişti, orada benle birlikte içerken görülmekten muhtemelen gurur duymuştu, bahşiş de almayacaktı. Bu adamın bana kesinlikle yalan söylemeyeceğini düşünmüştüm, haliyle ona yolun devamını sordum. Önce bir an tereddüt etti, sonra "Bellissimo, harika! Dünyadaki en güzel yoldur, herkes o yoldan gider" dedi. Ben de o yoldan gittim, on dakika iyiydi, sonra rezalet bir yola döndü. Çukurlar öyle derindi ki bisiklet sürmek imkansızdı ve iki saat karanlıkta yürüdüm. İlk önce çok sinirlendim ama sonra bir İtalyan adamın beni en azından on dakikalığına mutlu etmiş olduğunun farkına vardım. Bir İsviçreli olsa bana hakikati hemen söylerdi, yola da lanet ederdi, ben de on dakika erken mutsuz olurdum. İtalya için ahlaki olan bu. Böyle kötü bir şeyin gerçekliğini aktarmak insanlıktan nasibini almamak olurdu. "Karınız isteksizse hizmetçiyi alın" der Luther, ve bu adam bir din reformcusuydu. Böyle bir durum şimdi çok ahlaksız sayılır. Öğünlerdeki konuşmalarını okusanız iştah açan birçok pasaj bulursunuz, şimdi bahsi bile olmaz bunların. Dolayısıyla, bu rüyadaki ahlaki tavsiye adet mahiyetinde anlaşılmalı, yani en iyi bilginize göre en iyi şey, farklı yüzyıllarda farklı olabilir, ancak belirli bir yer ve zaman için daima en iyisi. Rüya der ki bu sizin en iyi teşebbüsünüz olmalı. Kabiliyetlerinizin en iyisini esas alıp o çocuğa en iyi yemeği sağlamalısınız. Bir önceki rüyada hastamız yolsuzluk yapan müdürün eğriliğini düzeltmeliydi. Şimdi burada çocuğa en iyi yemeği tedarik etmek için en iyi girişimde bulunmalı. Sizin mümkün tahmininiz nedir? Sizce sonraki rüya ne olur? Bilinçli yaşamıyla rüya dünyasını birbirine bağlamak için henüz yeterince ilerlemiş değil. Yaşamı güvenli bir hatta ilerliyor, bilinçdışı da tamamen benim ofisimde yaşanıyor.

Dr. Binger: Karısıyla erotik bir tecrübe geçirdiği bir rüyayı kolayca görebilir.

Dr. Jung: Bir tahmin böyle. Başka var mı?

Sigg Hanım: Sonra ne yapacağına dair tavsiye veren bir rüya görebilir.

Dr. Jung: Peki bu tavsiye ne olacak?

Sigg Hanım: Bilmiyorum.

Dr. Jung: Ama bilmek önemli. Karısıyla ilişkilerini nasıl düzelteceğine dair bir tavsiyeyi mi kastediyorsunuz?

Dr. Shaw: Karısıyla ilişkisini cinsellik vasıtasıyla değil de daha bilgece bir vasıtayla yoluna koymaya çalışacağına dair bir rüya.

Gibb Bey: Adamın rüyalarının ona söylediği şeyi faaliyete geçirmeye henüz yetkin olmadığını söylemiştiniz, o halde rüya neden karşıt tarzda bir şey olmasın, çelişkili bir yapıya sahip olmasın?

Dr. Jung: İki tane açıkça belirlenmiş bakış açımız var. Hangisini tercih ederdiniz?

Dr. Binger: Haksız olduğumu görebiliyorum. Geri çekilmek istiyorum.

Dr. Shaw: Bence tutunmalı.

Dr. Jung: Böylesi bilinçli bir yol olurdu, ama hastanın bütün bunları bilincine bağlayamadığını söyledik. Sorumuz sonraki rüya hakkında, bilinçli tepkisi hakkında değil.

Dr. Shaw: Gibb Bey nasıl bir karşıtlık kastediyor? Bence biraz daha açmalı.

Gibb Bey: Umutlu bir şeyi işaret eden manada değil, geri çekilme yapısında bir şey.

Dr. Shaw: Ne tür bir şeye?

Dr. Schlegel: Hastanın asıl sorunu karısıyla fiilî ilişkisinden ziyade kendi ruhuyla ilişkisi. Haliyle, gerçekliğin ardındaki bilinçdışı derinliklerine hastanın inmesini ummalısınız.

Gibb Bey: Ben bu fikre katılıyorum.

Dr. Jung: Başka fikri olan?

Sigg Hanım: Bence "Oğlan"ın gelmesinin analistle alakası var.

Dr. Jung: Puer Aeternus ile özdeşleşmeyi kesinlikle reddediyorum. Bu rüyadan bir bakıma benim sorumlu olduğum söylenebilir. Benle bir ilişki kurmamış olsaydı böyle bir rüya da görmeyecekti ama rüya yorumlaması için bütün çalışma temeli de bu.

Sonraki rüya [13], "Karım ve ben tanıdığımızı düşündüğüm (kim olduklarına dair hiçbir fikrim yok) bazı insanlarla birlikte bir kutlamaya ya da bir davete gidiyoruz. Okyanusun dibini temsil eden birkaç büyük süslemeli salon var. Sanki elektrikle aydınlatılmış bir deniz sahnesinin içine girmişiz, yüzen ve sürünen her tür deniz hayvanını görebiliyoruz, güya denizin dibinde bekleyen birer dalgıcız. Birçok masa var ve oturmaya başlıyoruz. Bu masalar böyle bir mekanda olamayacak kadar zarafetten yoksun, görece kaba görünümlü, tıpkı İsviçre'de halk atışmaları yapılan masalar gibi. (Ancak rüyadan sonra bu masaları hatırlamaya başladım. Rüyada aklıma gelmemişti.) Şimdi yalnızım, uzun

bir merdivenden çıkıyorum. Yaşlıca bir kadın beni karşılıyor ve geniş bir odaya götürüyor, güzelce döşenmiş bir tür salon. Odanın ortasında bir tür çeşme var, duvarlar boyunca da kapılar, belli ki başka odalara açılıyorlar; bu kapılar kısmen açık ve odalarda fahişeler olduğunu görüyorum. Hanım ev sahibeliği yapıyor, bu kızlardan biriyle ilişkiye girme arzumu belirtmediğim halde odayı boydan boya turluyoruz, sahibe bazı kızların henüz gelmediğini söylüyor, aralarında X kız kardeşler de var (İsmin Kaiser olduğunu sanıyor). Sonra bir Fransızca kitap okuduğum izlenimine kapılıyorum. Sayfayı çeviriyorum ve bir sonraki bölüme geçiyorum.

Bir sayfa süsü ve kelimeler var, 'Gece çok tatminkardı'. Resim, zevk veren bir sahneyi temsil ediyordu, ve özellikle göze sokulmuştu. Sayfanın üst tarafında, yarım daire formunda, gece elbiseleriyle beyefendiler ve parlak tuvaletleriyle hanımefendiler vardı, halının ve yastıkların üzerinde oturuyorlar ya da uzanıyorlardı. Aralarında, ipler üzerine asılmış kuklalar gibi, at üstünde polisler ve askerler vardı. İpler, gruplar arasında bir tür sınır hattı oluşturuyordu. Sol taraftaki birinci grupta kendimi ve tanıdığım başka bir adamı (kim olduğunu söyleyemem) görebiliyorum. Ardından karımla birlikte aşağı iniyorum, ama şapkamı bulamıyorum. Boşu boşuna her yere bakıyorum. Sonunda bana ait olmayan başka bir şapkayı almaya karar veriyorum. Karım, birlikte geldiğimiz arkadaşlarımızı (kim olduklarını hatırlamıyorum) beklememiz gerektiğini düşünüyor, ama yolumuza devam ediyoruz, tam çıkarken şapka bana yakıştı mı diye aynada kendime bakıyorum ve koyu kahverengi bir şapka taktığımı keşfediyorum."

Gördüğünüz gibi, teşhisimiz rüyaya uyuyor. Analizi uygularken genelde sonraki rüyanın ne olacağını görebilirim. Buna söz veremem tabii ki ama bundan önceki gibi bir rüyada, yani adamın zihinsel durumunun ötesine eriştiğimiz sıra dışı bir durumla karşılaştığımızda ve bir figür (Eros) uzaktan işaret ettiğinde, rüya sahibinin ölçüyü kaçırdığına ve bunun üstesinden gelemeyeceğinin belirtisini aldığına emin olabiliriz. Böyle geniş kapsamlı bir görü kadar umut kıran bir şey yoktur; sizi dımdızlak ortada bırakır, çok uzağınızda olduğuna sizi inandırır. Ona ulaşamadıkça daha derine inersiniz. Burada verildiğinden çok daha fazlası olan bu rüya yorumunda hastayı hiç alışık olmadığı ruhani bir atmosfere sokmak zorunda kaldım. Hava çok kuruy-

du, çok ruhaniydi, dolayısıyla hemen içi okşandı. İnsanlar cinselliği ruhanileştirirken çok ileri gittiklerinde cinsel bir cümbüşün içine düşerler, dipsiz kuyunun ebedi yılanı tepki verir ve ısırır, haliyle bu adam da geri çekildi. İşte bu sebeple bu rüyada denize çekilir, ama bu gerçek bir çekilme değil, gerçekten boğulmaz. Gerçek şu ki bura aslında bir genelev, ama yapmacıklıkla kuşanmış.

Çağrışımlar: Denizin dibi, "Denizin dibi bana Lido'da gördüğüm bir ilanı hatırlatıyor. Herhalde denizin dibinde olan bir balo salonunun birkaç resmi vardı orada. Balıklı deniz sahneleri bana akvaryumu hatırlatıyor. Denizin dibini devamlı bilinçdışına benzetirim. Yukarı yalnız çıktığımda güzel deniz manzarasına hayran kaldığımı hatırlıyorum." *Kaba masalar*, "Bunları bizim atışma masalarıyla bağdaştırıyorum, orada da böyle masalar ve banklar var, herkes sevinç içinde aşırı içmeye zorlanır." *Yukarıdaki oda* "bana bir Alman kaplıcasının büyük bir salonunu hatırlatıyor, bir çeşmesi olan yapay bir göleti de var. İnsanlar bu büyük salonu Roma'daki Caracalla Hamamları ile mukayese etmeyi severler." (Muhteris bir kıyaslama) *Gelmemiş kız kardeşler ve Kaiser ismi* onun için hiçbir anlama gelmiyor, gerçi *Kaiser* kelimesi çok önemli bir kişilik yerine geçiyor. Sonra rüyayı özetleyen açıklamalı bir çağrışım geliyor, "Bazı nahoş durumların (bu odalardaki sert banklar) birbirine bağlandığı bilinçdışının imgelerine (deniz manzarası) baktıktan sonra hiçbir heyecan duymadan bu cümbüş maceralarına gidilebilir; kitaptaki süslü cümbüş ve fahişeler." *Kitaptaki resimler* ona Roma cümbüşlerinin, Caracalla Hamamlarının resimlerini hatırlatıyor.

Sonra felsefe yapmaya başlıyor, "Kendini anlayan bir insan böyle bir cümbüşe katılabilmeli ve bir kitaptaymış gibi kendini görmeli" (Rüyadaki bu sahnelerde görüyor kendini). *Memurlar ve askerlerle* kamu otoritesini ve denetimini özdeşleştiriyor. Şöyle diyor, "Rüyada bu polisler kukla biçiminde tasvir edilmişler, kamu otoritesinin böyle kukla olduğu doğru. Sanırım bu benim kamuoyu ve kamu denetimi korkumla alakalı." *Şapka*, "Tuhaf şapka bana yakışmış olsa da kendimi aynada gördüğümde komik bir figüre dönüştüğümü anladım. Sadece bir aptal şapkası değil, tuhaf da bir şapkaydı."

Şimdi rüyanın bir resmi var elimizde, önceki rüyadan sonra bir çöküş var, ve tekrar bu eleştiri. Bu çağrışımlarla birlikte rüya fikrinin kolektif bir duruma battığını görebilirsiniz, binlerce in-

sanın geldiği bir festival sahnesi var, popüler bir kolektif durum. "Denizin dibi" kolektif bilinçdışını işaret eden bir metafor, denizin içinde dipte büyük bir kolektiflik. Burada insandan eser yok, sadece balıklar var, ve diğer sürünen ve yüzen canlılar. Ardından, bu seviyeden yukarı çıkıyor, en azından bir ilişki seviyesine varıyor, bir genelevde bir cümbüşe mecazen katılıyor, ve yanlış şapkayla oradan çıkıyor, komik kahverengi şapka.

Yaz Dönemi
Mayıs / Haziran 1929

1. Seminer

15 Mayıs 1929

[Dr. Jung, önceki seminerlere katılmamış olanlar için, son seminerin rüyasını hastanın çağrışımlarıyla birlikte tekrar eder. Hastanın çağrışımlarına başka çağrışımlar da ekler, denizin dibindeki odaların dekorasyonlarından söz eder ve karnaval zamanındaki Tonhalle ile benzerlikler kurar. Rüya sahibi bu sahnelerin ona Napoli'deki akvaryumu hatırlattığını söyler, ama akvaryuma nispetle burada daha fazla bölüm vardır. Hususi kaba masalar ve sert kanepeler ona nefret ettiği halk festivallerini ve geçit törenlerini hatırlatır. Sert kanepelerde oturmak tatsızdır, ve eğlence ona zorlama görünür. Mekanın niteliğini betimleyen kendi hatıratından sahnelerle birlikte, rüyanın sonraki kısmı ona sadece bir genelev gibi gelir. Soyadları Kaiser olan iki fahişe ona bir anlam ifade etmez, ama açıkça fahişe olsalar da bu iki kız kardeşin önemli insanlar olduğu hissiyatına sahiptir. Kaiser kelimesi önem taşır, ve aynı zamanda bir kelime oyunu da olabilir. Bilinçdışı imgeleri tecrübe ettikten sonra insanın özel bir heyecan duymadan zevk sahnelerini deneyimleyebileceğini söyler. Dr. Jung neden böyle düşündüğünü sorar, o da şöyle der, "Bilinçdışından resimlere baktığınızda, o kadar çok zor ve nahoş şey görürsünüz ki rüyadaki bu sahneler heyecan açısından çok az şey sunarlar. Kendini bilen bir adam böyle zevkleri anlatabilecektir, sanki onları bir kitapta okuyormuş gibi seyredebilecektir." Asılmış polis ve memur figürlerinin sadece kukla olduklarını söyler ve onları kendindeki otorite korkusuyla bağdaştırır.][1]

Dr. Jung: Bir şey onun tecrübesinin ötesine geçtiği anda aşırı korkuya kapılır, ve sırtını dayayacağı bir otorite arar, haliyle kuklaların otoriteyle ilişkili olduklarına dair tahmini imkansız değil, ancak çağrışımının gerçekte ne anlama geldiği konusunda emin değilim.

[1] Seminerin asıl editörlerinden birinin notu.

Şapkayla ilgili sahnede rüya sahibi şöyle diyor, "Sanki başka birinin şapkasını ya da püskülünü takıp takıştırıp rol yapıyordum. Bana yakıştı gibi geldi, ama aynada kendime baktığımda komik olduğumu anladım. Bir aptalın takkesi gibiydi, o kadar olmasa da çok aptalca görünüyordu, iki renkli bir takke."

Rüyanın başlangıcı görece açık bence ama bir önceki rüyayla bağlantı kurmak gerek. O rüyanın önemini Puer Aeternus simgesiyle birlikte iletmek isterim. Simgelemesi o kadar uzak ki hususi değerini tam manasıyla tarif etmek mümkün değil. Ne zaman bir rüya bu kadar geniş mesafeye yayılsa bir gerileme muhtemelen izleniyor. Çok yükseğe çıkmak çok alçağa inmek anlamına geliyor. Son seminerde bizzat siz hastanın bir sonraki rüyasının bir gerileme yapısında olacağı sonucuna varmıştınız, ayrıca bu rüyanın denizin dibiyle yani yeryüzündeki en alçak yerle başlayacağına neredeyse emindiniz. Rüyadaki sonraki sahneler hiç ruhani değildir, olabildiğince şehvanidir, gerçek bir genelev. Rüya bilinçdışından geneleve gider, yani kötüden daha kötüye. Rüyanın hemen başında karısını böyle bir gösteriye, bir tür Lido festivaline, yani görece şüpheli bir yere götürmesi olgusu var. Bunun hakkında ne söylersiniz? Bir fikri olan var mı?

Chapin Hanım: Diğer rüyalardaki sorunu, karısıyla ilişkisiydi, ve şimdi onu yanına alıp bu duruma götürüyor.

Dr. Jung: Ama önceki rüyada da birliktelerdi. Karısını böyle bir yere götürmesi sizce de tuhaf değil mi?

Dr. Binger: Namusu uğruna onu oraya götürüyor.

Dr. Jung: Bu iyi bir fikir ve bir açıklama sunabilir. Bu adam korumayı seviyor, ve hem karısını hem saygın dostlarını bir tür muhafız gibi yanında götürüyor. Burası doğru ama tamamen negatif. Bir içe dönükte dikkatli olmalısınız, tıpkı bu adamdaki gibi. Eğer ona medeni cesareti olmadığını, yalnız gitmekten çekindiğini, bu sebeple karısını ve arkadaşlarını yanına aldığını telkin etseydim, bunu doğru kabul edecek, onun nezdinde bir otorite olduğumdan, bunun altında ezilecekti. Haliyle çok negatif olmamalı ve kötü şeye karşı bir kalkan mahiyetindeki bu muhafızı vurgulamalıyız. Rüyanın bu kısmına daha pozitif bakmalıyız.

Chapin hanımın az önce dediği üzere, adamın karısı bir sorun ama akrabaları ve arkadaşları da bir sorun. Karısıyla sorunu adamın kendi tavrı. Karısına sadece çok saygın yanını gösteriyor, öyle ki tavır onlar arasında kalakalıyor; karısına gerçek kendini

göstermiyor, onla yalnız kaldığında bile daima saygın bir refik havasında. Haliyle, rüyada görece sıra dışı bir şey yaptığını görebiliriz. Fahişelerle düşüp kalkmış, ama karısını yanına alıp oralara gitmedi. Orada bir muhafız istemedi, gerçi tabii ki ahlaken istedi, ama bu saygın insanları böyle bir yere götürme düşüncesi yüzünden aklı başından gidecektir. Ama burada rüyada bütün saygın sosyal atmosferini kendiyle birlikte cehennemin dibine götürüyor. İşte bu gerçek hayatta yapamayacağı bir şey. Haliyle, böyle bir şeyi rüyada yapınca sıra dışı cesurlukta bir eylem oluyor, ya da belki de ölümcül bir hata. Rüya şöyle diyor, tüm akrabalarınla birlikte zevk sahneleri izleyeceğin bir geneleve batıyorsun, demek ki kendinin diğer yanını onlarla tanıştıracak. Pek tabii bu yapmayacağı bir şey, tecrübelerini ya da fantezilerini karısına anlatma cesaretine asla sahip olamayacak. Dolayısıyla rüya alışıldığı üzere bam teline dokunuyor. Karısıyla ilişkisini kuran köprü nedir? Önceki rüyada köprü hakikatten oluşuyordu. Puer Aeternus içeri girmişti ve bunu ilişki mahiyetinde anlamaya çalışmıştı, ama muhtaç olduğu şey hakikati söylemek. Söylediğinden hareketle bunu yapamayacağını varsayıyorum, çünkü kadın çılgına döner, kendisi bir bebek. Ama anlatamazsınız.

Kısa bir zaman önce bir adam bana danışmaya geldi, başka bir kadınla ilişkisinin hikayesini anlattı. Bu durum, karısına dair negatif bir his uyandırmış içinde. Karısına karşı dürüst olabileceğini ima ettim, ama ona anlatmanın çaresi olmadığını söyledi. Bir süre sonra karısını gördüm, bana ilişkiler zincirinin hikayesini anlattı, arka arkaya altı adam. Belsoğukluğuna yakalanmış ve sonra kocasına suçu atmış. Adamda evlenmeden önce belsoğukluğu varmış, doktoru da kadına tamamen iyileşmediğini, bu durumda onu rahatsız edecek kadar nüksedebileceğini söylemiş. Adam o kadar düşük hissetmiş ki bunu bana söylemedi. Böyle bir durum tamamen ebeveynlerin sorunu gibidir, çocuklarını cinsellik hakkında aydınlatacak herhangi bir şeyi onlara söylemekten çekinirler. Çocuklar da "Ne kadar da aptal bir anne, bu şeyler hakkında herhalde hiçbir şey bilmiyor" derler. Haliyle, rüya kısmi bir hakikati anlatıyor. Tabiat yasası gereği mevcut durumu gösteriyor. Rüya size şunu yahut bunu yapmanız gerektiğini söylemez, iyi ya da kötü şeyi de söylemez. Rüya sahibini bir durum içinde öylece gösterir. Adam çok diptedir. İşin aslı bu. Tüm takım birlikte böyle bir yere gidiyorlar. Bütün bunlardan çıkaracağınız sonuç nedir? Belki de doktorun ona bir tavsiye

vermesi gerek. Ben sadece şunu diyebilirim, "Karın artık çılgına dönmeyecek kadar yaşlı, bebek değil ki içine kurt düşmesin." Kadın belki de fantezilerle dolu, belki de medeni cesaretten öyle yoksun ki hakikati göremiyor. Adam onu da analize getirmeli ve her şeyin ortaya çıkmasını sağlamalı. Kadın afallayabilir, belki de sadece afallama numarası yapar. Saçma sapan bir vaziyet. Sağduyulu bir kadın, bu durumda bir adamın cinsel yönden yeterince güvenilir olmayacağını bilmeli. Erkek olsun, kadın olsun çoğu insan böyle. Evrensel bir olgu, hep de öyle olmuş zaten. Böyle bir olgu yüzünden neden paramparça olsun? Ama gerçekte belki de öyle olacaktır. O adamla alakalı elimden bir şey gelmez; karısından öyle korkmuş ki ona söylemeye cesareti yok. Fakat rüya hakikati olduğu gibi söylüyor. En makul şey ona şunu söylemek olur, "Şimdi git, onla makul biçimde konuş, dünyanın hali işte, durum böyle de!" Fakat ben gerçekte hastaya şunu dedim, Karınla ciddi bir konuşma yapmaman gerektiğine dair bazı nedenler olduğunu düşünüyorum. Bu rüyayı görmeden önce medeni cesaretten biraz yoksun olduğunu düşünüyordum, ve cesaretini toplaması için ittirmem gerektiğini sandım, ama sonra bu rüyadan ve sonraki rüyalarda olan diğer şeylerden hareketle tereddüt etmeye başladım, ve o günden beri de tereddüt içindeyim. Şimdi, bu rüyadaki durum denizin dibine inmiş; gayet tehlikeli bir şey bu, ve eğer ekipmanlı bir dalgıç değilseniz oradan cesediniz çıkar. Gerçek bilinçdışına indiği kesin. Peki rüya bilinçdışını neden bir akvaryum gibi temsil ediyor dersiniz? Bir deniz akvaryumu bilinçdışının iyi bir temsili, ama herkes akvaryuma girebilir. Bu adamın medeni cesaretinin eksik olduğunu söylediğimi unutmayın.

Schlegel Hanım: Suni bir deniz dibi bu.

Dr. Schlegel: Bölümler halinde düzenlenmiş.

Dr. Jung: Adam için böyle olmalı, sunilik ve bölümler yani. Aynı şey sonra da olur, gerçekdışı olma etkeni. Gerçek manada tecrübe etmiyor bunu. Sadece bir oyun, sanki bir kitapta okuyormuş gibi. Rüyanın söylediği şey bu. Biz de "Hadi, devam et, yap şu konuşmayı karınla, gir şu soğuk duşa" deriz, fakat rüyadaki bilinçdışı başka bir dil konuşur. İşaret parmağını kaldırır ve durumu suniymiş gibi gösterir, bir oyun, bir akvaryum, bir kitap. Böyle bir rüya gördüğümüzde ne anlama gelir? Neyi telafi edecektir? Rüya onu öyle gerçek bir kanlı ve fırtınalı durumun içine sokmuş olabilir ki terler ve sanki bir kabustaymış gibi çığlık atar.

İşte bu da bilincin arsız ve baştan savma tutumunun bir telafisi olacaktır.

Gibb Bey: Bilinç bunu çok ciddiye alıyor.

Dr. Jung: Evet, adamın bunu bilincinde çok ciddiye almasını telafi etmek için rüya şimdi bilinçdışında uçarı bir düzen kuruyor. Bu adamın içe dönük ve korkak olduğunu hatırlayın, haliyle rüya şöyle der, "Aa, bu sadece bir fantezi, sadece bir akvaryum, bunu bir kitapta okuyorsun." Tıpkı annenin sesi gibi, "Hayvanat bahçesindeki bir ayı sadece."

Dr. Binger: Bilinçdışının kendini böyle sunması sıra dışı bir yol değil mi? Normalde her şeyi daha iğrenç hale getirir.

Dr. Jung: Bilinçdışının normalde her şeyi daha iğrenç hale getirmesi doğru ama bugünlerde insanlar her şeyi yeterince ciddiye almıyorlar. Dolayısıyla onların canını hakkıyla sıkmalısınız. Ancak bu adam görece ciddi ve bilinçdışından biraz korkuyor. Başta bunu tam manasıyla görmemiştim, ama sonra bilinçdışından bayağı korktuğunu anladım. Bilinçdışıyla meşgul olmanız gerektiğinde korkmamanız gerek. Bilinçli tutumunuzda çok uçarıysanız rüyanız durumu abartacak ve terleyip kabus göreceksiniz. Bilinçdışınızı doğru kavrarsanız korkmazsınız. Korkarsanız geçmiş olsun, oyun zaten bitmiştir. Çünkü o zaman bilinçdışı kaybolur. Göründüğü kadarıyla onu yakalayabilirsiniz ve bilincinize entegre edebilirsiniz, ama kaybolduğunda karanlıkta işleyecektir ve o zaman tehlikeli olur. Görünmez bir düşman en tehlikelisidir. Bilinçdışı görünmez olduğunda size her taraftan hücum edebilir. Bu adam bilinçdışından korkuyor, bu sebeple dikkatli olmalı, yoksa panik yapar, ve bu durumda karısıyla konuşursa onu bizzat paramparça eder. Panik halindeki insanlar en tehlikelileridir, bir sonraki şey patlama olur. Borderline vakalarla meşgul olduğumda olabildiğince sakin kalmaya çalışırım ki bir patlama yaşanmasın. Eğer hastam kendine hakim olabilirse durumun üstesinden gelebilecektir. Karısı pek tabii bir gerilim hali içinde, korkunç biçimde içine atıp durmuş, ateş almaya hazır. Dolayısıyla, eğer koca biraz olsun korkuyorsa durumla en iyi ihtimalle beceriksizce iştigal edecek demektir, paniği karısına bulaştıracak ve barutu ateşlemesine sebep olacaktır. Böyle kadınlar bazen silah kullanır ya da intihar ederler. Bunun hayati bir mesele olduğu izlenimi var bende. Böyle şeyler zorlamaya gelmez. Dolayısıyla adam ihtiyatlı olmalı, ahlaklı değil. Makul olmak iyi olmaktan evladır. Rüyanın sonraki kısmında, akvaryum sahne-

sinden sonra, koltukların sert ahşap banklar olduğunu fark ediyor, tıpkı köy şenliklerinde gördüğümüz gibi; duruma uygun gibi gözükmüyorlar. Daha ziyade hazır koltuklar umarsınız ama rüyada banklar çok rahatsız. Ne anlıyorsunuz bundan? Akvaryumda olduklarını unutmayın.

Deady Hanım: Burada verilen şenlikleri ona hatırlattığını ve ona daima çok yapay göründüklerini söylüyor.

Dr. Jung: Ama oralılar için yapay olmayacaktır. Böyle şeylerden çok hazzetmiyor, nihayetinde sosyal biri değil, haliyle onun için çok yapay olacaktır. Her şey, benle geçirdiği analiz saatlerine işaret ediyor. Oturma, analizdeki "oturma". Görece rahatsız ve bu saatler de onun için zorlama bir şenlik gibi geçiyor. Tabii ki analizin ona açtığı tüm güzel manzaraların tadını çıkarıyor, ama sert banklarda konforsuz bir halde saatlerce oturduğu için para ödüyor. Benim kaba İsviçreli alışkanlıklarıma takılmasaydı merak etmezdim. Onu kıvrandıran şeylerden bahsettim ona. Rüyada yukarı doğru hareket ediyor, yukarı çıkıyor, bir geneleve! Bu acayip şaşırtıcı değil mi? Aşağı inmesini beklerdik, bir zemin kapağını açıp daha da aşağı inmeliydi, bir genelev kadar aşağı. Ama yukarı çıkıyor. Neden?

Dr. Binger: Bu şeylerin bulunduğu bilinçli zihnine çıkıyor.

Dr. Jung: Evet, ama bu değil.

Dr. Leavitt: Gayet aşağıda olduğuna işaret ediyor.

Dr. Jung: Benim ofisimde gayet aşağıdaydı. Bir genelevde daha yukarıda mı?

Dr. Leavitt: Orada daha iyi hissedecektir.

Dr. Jung: Orada daha iyi hissedeceğini sanıyorsunuz! Rüya ise şöyle diyor, "Evet, analiz, ama daha yüksek bir seviyede bir geneleve yükseleceksin." O zaman bunun anlamı ne?

Deady Hanım: Daha insani bir ilişki.

Dr. Jung: Muhtemelen analizdeki insaniyetsiz ilişkileri kafaya takmış. Keşke birlikte bazı haz sahneleri geçirmiş olsaydık. Ama onda henüz bir eşcinsellik keşfedemedim.

Dr. Leavitt: Ama bu, onun bastırmasından faydalanmak olurdu, değil mi?

Dr. Jung: Ama cinselliğini bastırmıyor, karısına hissettiği duyguları bastırıyor.

Dr. Deady: Rüya analizden daha yüksek olduğunu söylüyor, daha yüksek bir seviyede, daha samimi.

Dr. Jung: Herhangi bir hanımı akvaryuma götürebilirsiniz, bu

son derece münasip ve ahlak çerçevesi içindedir, bir akvaryuma gitmekte bir ima yok. Ama eğer karınızı bir geneleve götürürseniz bu çok daha tehlikelidir. Haliyle rüya da "yukarı" diyor. Analizden daha yüce bir ahlaki gayret. Bilinçdışında şimdi karısını şeylerin gerçekliğiyle yüzleştiriyor, analiz vasıtasıyla kendi hakkında öğrendiği gerçek olgularla.

Sigg Hanım: Modern kadınlarla ilgili çok önemli bir sorunmuş gibi gözüküyor. Genelevler hakkındaki bilgilerini artık gizlemiyorlar, aksine konuyu içtenlikle tartışıyorlar.

Dr. Jung: Fahişelik evliliğin bir işlevidir. İstatistiklere göre genelevlerin gerçek müdavimleri bekar değil evli adamlar.

Sigg Hanım: Adam, bunu yaparak ruhunu bastırıyor.

Dr. Jung: Çok dağılmayalım isterseniz. Rüya bize arkadaşlarını genelev olgusuyla karşılaştırmaya götürdüğünü söylüyor. Ardından her şey gerçek dışı bir hal alıyor, sanki bunları bir kitapta okuyormuş gibi. Bilinçdışı bir müzeye dönüştürülmüş, gerçek dışı çünkü bilinçte çok gerçek.

Gibb Bey: Bir saplantı halini almış.

Dr. Jung: Evet, çok gerçek demek ona saplanmış demektir. Bir şey çok gerçek olunca, tereddüt etmeden içeri dalarım, bir kuşun bir yılanın ağzına tereddütsüz dalması gibi. Zavallı cinselliği öyle gerçek olmuş ki, öyle fazla değerlenmiş ki onun hakkında konuşmayı hayal bile edemiyor. Çok gerçek, mutlak. Bu yüzden bilinçdışı şöyle der, "Ama bu sadece bir kitapta, bir hikayede okuduğun bir şey, resmi bir rapor bile değil, muhtemelen inanılmayacak bir şey. O kadar uzak ki sana temas etme şansı yok. Gerçeklikte bile yürütebilirsin. Heyecanlanacak bir şey değil." Haliyle rüya onu sadece teskin ediyor, çünkü bunu karısına söyleme düşüncesinden öyle korkmuş ki bu sebeple bunalıma girmiş.

Dr. Leavitt: Bu bir arzu giderme mi?

Dr. Jung: Rüyada bir arzu giderme yok. Karısını elde etmeyi arzulamaktan çok korkmuş; bunun asla gerçekleşmemesini arzulayabilir.

Dr. Leavitt: Öyleyse rüya sadece ne yapması gerektiğini söylüyor?

Dr. Jung: Bir rüya asla ne yapılması gerektiğini söylemez. Doğa asla telkin etmez. Bir rüyayı yorumlamak için bilinçli durumun ayrıntılarını bilmeniz gerek, çünkü rüya tamamen bizim yaşamadığımız ya da bilincinde olmadığımız şeylerden yapılmıştır. Bilincimde doğruya çok fazla gidebilirim. Bir tarafa haddinden

fazla yaslandığınızda bilinçdışında bunun bir telafisi olacaktır. Bilinçdışı bir pusula gibidir, ne yapmanız gerektiğini söylemez size. Pusulayı okuyamadığınız takdirde size yardımcı olmaz.

Dr. Leavitt: O halde yorumdan sonra rüya bir rehber işlevi görür?

Dr. Jung: Evet, tıpkı pusulanın bir rehber olması gibi, eğer onu okumayı bilirseniz, size yönü gösterir, ama anlamıyorsanız hiç fayda etmez. Tıpkı Delphoi kahini gibi, size asla yapmanız gereken şeyi söylemez. Mistik bir durum bu, bizzat kavramaya çalışmanız gerek. O halde, rüya açıklandığında ve durum gerçek dışı olarak görüldüğünde adam en kötüsünü yani bir cümbüş sahnesini çizmekte özgürdür; ve bu karısına gösterebileceği bir şey. Şöyle der, "Buraya bak, bu kitapta ne buldum." Bundan *bizzat* sorumlu değildir, onu uzun zaman önce başka bir sanatçı yapmıştır. Deniz sahnesindeki hususi şeyi görebiliyor musunuz?

Dr. Binger: Akvaryum, bölümlere ayrılmış.

Dr. Jung: Evet, işte bu, bölümlere ayrılmış. Ama önce bir akvaryumdaki ilkel yaratıkların dalgalı hareketleri hakkında gayet akıl çelen bir şey olduğuna işaret etmek isterim. Kıpırdarlarken ve kıvrılırlarken, yüzeyde göremeyeceğiniz bazı hareketleri gayet açık gösterirler. Vücudun, bağırsakların ve sempatetik sinir sisteminin hareketleri gibidirler. Hastaların rüyalarında ve fantezilerinde sıkça gördüğüm özgün bir analoji var; bağırsakların hareketleriyle kurulan cinsel bir benzetme. Haliyle, yukarıda genelevdeki cümbüş sahnelerine dönen aşağıda akvaryumun dibindeki görüntüler pratikte aynıdır. Cinsellikte birleşirler. O halde, bu bölümlerden konuşmak zorunda olduğumuzu görüyoruz. Neden bölümlere ayrılmış olmalılar?

Dr. Binger: Rüya sahibinin gerçek hayatında yapmış olduğu şeydi bu.

Gibb Bey: Bölümlere ayrılırsa şayet her şey daha rahat kontrol edilir.

Dr. Jung: Bölümlere ayırma fikri kontrol anlamına gelir. Su sızdırmaz duvarlarla farklı bölümleri ayırabilirsiniz, ve bunun buraya şunun şuraya ait olduğunu söyleyebilirsiniz. Ayrıştırılırsa şayet her şey daha kolay idare edilebilir, ve bunları karıştırma tehlikesi de kalmaz. Her şey ait olduğu yerde kalır ve bir heyelan riski de doğmaz. İşte dünyanın karanlık tarafına dair adamın yaptığı şey de bu, su sızdırmaz duvarlarla onu diğer taraftan ayırmış. Peki ama akvaryumdaki balıklar neden diğer deniz sah-

nelerinden ayrılmış? Bunlar çoğunlukla aynı şey; neden bölümlere ayrıldığını anlama konusunda görece şaşırmış durumdayız? Pek tabii, bu durumda düzenli, ve daha rahat idare edilebilir, ve bu insana bir güvenlik hissi verir, ama bu kadarı beni tatmin etmiyor. Daha fazlası olmalı.

Sigg Hanım: Edebiyatın eski biçimlerinde çok ayrıntılı ve titiz yazmaları çok tuhaf bir şey. Burada da benzer bir şey olmalı.

Dr. Jung: Eski yazılarda bu hususi titizlik biçimi meselesinde çok haklısınız. Her şey en ince ayrıntısına kadar tasvir ediliyor, öyle ki bu tasvirlerde her şey aynı önemi haiz.

Dr. Schmitz: İtalyan ve Hint resimlerinde sahnelerin benzer biçimde aşırı titiz ve kılı kırk yaran bir düzenlemesi var, aynı analoji aslında.

Dr. Jung: İşte kastettiğim şey de bu. Bahsettiğimiz hususi titizlik herhangi bir özel olaya libidonun sıra dışı odaklanmasıyla meydana gelir sadece, haddinden fazla ayrıntı ortaya çıkar. Yükselmiş bir öznel değer doğar; bu sebeple, her olay bizatihi gösterilmeli, muazzam ayrıntıyla tasvir edilmeli, etrafına bir çerçeve çizmeli, heykellerle donatılmalı vs. Demek ki her olay, kendine iliştirilmiş devasa değere sahip. Her olgu kendiyle kaim, resimde bir sentezleme girişimi yok. Gayet eminim ki bu cümbüş sahneleri rüyada çok bulanık olmasaydı, hastam başına gelen her bir özel olayı bana anlatabilecekti, bu olayların her birinin ayrı ayrı durduğuna dikkat edin, asla bir sentez halinde değiller, ve burada yine güvenlik fikrine geri dönüyoruz. Düşünün ki bir kere cinayet işlemişsiniz, bir kere hırsızlık yapmışsınız, her biri kendi bölümüne ayrışmış korkunç şeyler dizisini icra etmişsiniz. Ama şimdi sadece mevcut bölüm içindesiniz, ve şu an için yalnızca dolandırıcılıkla meşgul oluyorsunuz. Bir suçlunun hali böyledir, "iyilik" hissini de böyle açıklar. Yaşamı bölümlere ayrılmıştır, ta ki polis bütün kayıtları bir araya getirene kadar.

Bir keresinde adamın biri bana gelip "Benim sorunum kadınlarla hiç tecrübem olmaması" demişti. Ben de "Nasıl olur? Evli değil misiniz?" demiştim. "Aa evet, ama diğer türlü olmadı." "Bana öncesinde nişanlı olduğunuzu söylemiştiniz." "Evet, ama bu uzun zaman önceydi." Onu biraz hayatı hakkında konuşmaya zorladıktan sonra birbiri ardına aşk hikayelerini dökülmeye başladı, otuz iki taneye kadar sayabilmiştim. Ama bu adam bir kadınla hiç tecrübesi olmadığını söylemişti ve doğru da. Analizden sonra bir kez daha sürçtü ve sonra farkına vardı, "Bir daha asla" dedi. Bölümlenmeler kaybolmuştu.

Başka bir vaka daha var, çok karizmatik bir adam karısı dahil beş kadınla aynı anda ilişki yaşamıştı. Bundan çok fazla bahsetmemiştim, ama bir keresinde bir rüyayı açıklarken insanın çok eşli doğası hakkında bir şey söyledim. "Ama benden çok eşli biri çıkmaz. Hiçbir ilgisi yok." dedi. "Peki ya X Hanım?" dedim. "Ama işte biliyorsunuz, kendisi müzisyen, bazen birlikte çalıyoruz, ve tabii müzikten sonra—" "Peki G Hanım?" "Ya golf oynuyoruz ve ondan sonra—" "Y Hanım?" "Yok artık, benim sekreterim o, bazen dışarı çıkarırım onu, çok eşlilik anlamına gelmez bu." Gördüğünüz üzere bu adam sevgililerini farklı bölümlere ayırmış, müzik, golf, ofis, eş, haliyle saygın hissediyor, bütün yaşamı bölümlere ayrışmış. "Ben buna çok eşlilik diyorum, beş kadınla aynı anda cinsel ilişkiye giriyorsunuz." dedim ona. "Fakat, doktor, haklısınız. Korkunç!" "Hayır, korkunç değil, ama makul olduğu da söylenemez. Biraz değişiklik yapsanız iyi olur." Sonra bu adama ne oldu biliyor musunuz? Tamamen iktidarsız kaldı. İnanması güç ama doğru.

Bir teyzem[2] vardı, kötü bir kadındı, ağzı durmazdı, eniştem de bir mucitti, bir kayıt aleti vardı, kayıtlar alırdı. Bir keresinde teyzem ona korkunç bir nutuk çekmiş, eniştem de teyzeme çaktırmadan kayda almış. Sonraki gün, teyzem makul bir ruh halindeyken, eniştem sana bir şey dinleteceğim demiş, ve kaydı açmış. "Ben böyle bir şey demedim asla, doğru değil" demiş teyzem. Bazen insanlara bir günlük tutmalarını ve eski yazdıklarını okumalarını öneririm, ya da başka insanlar onların hayatlarını tasvir ederlerken dinlemelerini tavsiye ederim, böylece bölümlenmelerin üstesinden gelebilirler. Hayatımız hakkında başka birinin görüşünü dinlemek çok aydınlatıcıdır. Yaptığımız şeyler bölümlere ayrılır ve biz onların tek tek farkına varamayız. Rüya sahibi, yaşamını şimdiye kadar hiç toplamamış, ve eminim ki eğer bilinçdışı, rüyada biraz daha açık olsaydı hayatının şokunu yaşayacaktı. Bir içe dönük, yaşamının olaylarını farklı bölümlerde saklar, bir bakıma arada duvarlar inşa eder ki birbirine karışmasınlar. Olur da karışırlarsa alev alırlar. Bu adam, alev almaya karşı korunaklı.

[2] Belli ki Preiswerk tarafından.

2. Seminer
22 Mayıs 1929

Dr. Jung:

Bugün rüyamıza devam edeceğiz. Sona doğru bir yerde çıkmaza girmiştik. Dikkatinizi çekmek istediğim yalnızca bir kısım var. Hatırlayacağınız üzere hastanın hayatındaki hatıralar, bölümlenmelerde saklanmıştı, ve rüyada ana hatlarla ayrışmıştı, polis ve asker kuklaları da o hatlardan sarkıyordu, bunlar da bölümlenmeler arasındaki ayrımlara işaret ediyor. Rüya sahibi bir tür yorum olan bir fikre sahip, ama hiçbir çağrışımı yok. Bu hususi simgenin anlamına dair ne düşünüyorsunuz? Belli ki bölüm duvarlarını koruyan polisler ve askerlerle ayrışmış bölüm psikolojisi ne anlama geliyor?

Dr. Schlegel: Ahlakın koruyucuları. Polisler, geleneksel ahlakın simgeleridir.

Dr. Jung: Evet, ben bu noktada ihtiyar bir Alman profesör gibi bir "latife" yapayım. Zürihli bir babanın hikayesi bu, oğlunun yetişkin yaşları geldiğinde ona şöyle demiş, "Şimdi hayata adım atacaksın ve bir şeyi çok iyi bilmen gerek. Aptal insanlar, neyin doğru neyin yanlış olduğunu İncil'in bize söylediğine inanır, ama zeki insanlar için ceza hukuku vardır, ve aslında dikkate alınan gereken her şey orada var." Polislerin ve askerlerin ahlakı temsil ettiğine inanmış çocuk hayata atılır. Önceden polis ahlakı dayatmak için yeterliydi, ama şimdi insanlar otoriteye inanmıyor, bu yüzden daha fazla askerimiz ve makineli silahımız var. Ceza hukuku kuşkusuz rüyadaki fikir; bu adam, ahlaka dair geleneksel bir anlayışa sahip. Peki ama neden polisler ve askerler bu bölünmelere işaret ediyorlar? Bizzat psikolojideki ilginç bir kırıntı, çünkü rüyaya göre bu bölümlenmelerin nedeni polislerin ve askerlerin varlığı. Bunu nasıl açıklarsınız?

Dr. Schmitz: Şunu diyebilirim: Adam şimdiye kadar polislerin ve askerlerin yetmediğini anlamış durumda. Şimdi kendi bölümlenmelerini yaratıyor, askerler ve polisler de sadece orada asılı

kuklalar. Kişinin kendi bölümlenmesi sakıncalı olabilir, ama polis otoritesine güvenmekten de iyidir. Yani ilerleme kaydetmiş.

Dr. Jung: Evet, kuklalar ölü şeylerdir, tabii canlı bir el onları hareket ettirmiyorsa. Polisler ve askerler artık önemli değiller ve bilinçdışı bu gerçeği görüyor. Ama benim sorum şu: Geleneksel ahlak neden bölümlenmeler üretiyor, çünkü belli ki yaptığı şey bu.

Dr. Schmitz: Ama bu burjuva ahlakının fikri. Şöyle der, "Genelevler olsun, ama onları karılarınızın, bacılarınızın ve kızlarınızın uzağında bir bölmede tutun." Hatta polis, genelevi korur.

Dr. Jung: Evet, polisin genelevlerle ve böyle yerlerle anlaşma içinde olduğu iyi bilinen bir olgu. Bölümleme psikolojisinin sebebi gerçekten de geleneksel ahlak, bu da bize bazı şeyleri devletin tedarik ettiğini söyler. Yasaya tabi bir vatandaş olduğunuz için bu aygıtı kullanmanıza izin verilir. Uzun zaman önce transatlantik bir gemide seyahat ederken bir Amerikalıyla tanıştığımı hatırlıyorum. Geleneksel evli bir adamdı, genç bir kıza aşık olmuş, karısını sepetleyip kızla evlenmek istemiş. Benim fikrimi öğrenmek istedi, ben de "Karınız münasebetsiz biri mi?" diye sordum. "Hayır." "Çocuğunuz var mı?" "Evet, beş tane." "Ama siz onu kapının önüne koymayı düşünüyorsunuz?" "Fakat, yasa huzurunda onla evlendim, aynı yasa boşanmaya da müsaade ediyor. Yasa huzurunda boşanabilirim." dedi. İşte bu baştan aşağı bölümleme psikolojisi. Polis koruması altında olduğunuz müddetçe böyle bir ahlak son derece ruhsuz koşullar üretir. Ruh yoksa sentez de yoktur. Acayip sağlıklı bir adam bir keresinde bana şöyle demişti, "Canının istediği her şeyi yapabilirsin, yeter ki polis bilmesin." Fakat, korkunç kabuslar görüyordu ve nevrotik semptomları vardı, çünkü Allah'ın cezası canının her istediğini yapıyordu, ve bu iki olgu arasında bağlantı kuramamıştı. İçimizde bir yasa var, bazı şeylere izin veriyor, bazılarına vermiyor. Bilinçli bir kişi için bir persona tutumu kullanmak, bilinçdışı biri için geleneksel ahlakı kullanmaya karşılık gelir. Geleneksel ahlaka inanan biri için elimden bir şey gelmez. Bu kişi pek tabii suçlu da olabilir, ama geleneksel ahlak dairesi içinde kalıp kendini saygın görebilir. Yanlış yapan ve bunun yanlış olduğunu bilen biri değişebilir. Demek ki kendi ruhunu aldatmıyor. Bu bölümlemeleri yapmak adına insanlara yardım etmek insan ruhu için tehlikelidir. Böylesi bir ahlaka sahip olmak Kutsal Ruha karşı işlenmiş bir günahtır. Geleneksel ahlak yasası altında hiçbir gelişme olmaz. Bölümleme psikolojisine sevk eder. Bölmelerinin

neyi kapsadığını unutan biri nasıl gelişebilir? Böyle biri yasaya tabi kalır ama istediğini yapar, sorunca da "zaten, yıllar önceydi" der.

Dr. Bertine: Bir cümbüş sahnesi geleneksel ahlakı içermez mi? Hayvanlar, cümbüş yapmaz.

Dr. Jung: Evet, polis ve cümbüş sahneleri bir ve aynı şey, ama cümbüş sahneleri başka şeylerin gerçekleştiği diğer bölmelerden güvenle ayrışıp kendi bölmelerine koyulmuş. Rüyadaki bu sahnelerden sonra karısıyla birlikte aşağı iniyor ve şapkasını arıyor, ama bulamıyor, sonra da tuhaf tasarımlı bir şapkayı alıyor, dışarı çıkarken bir aynada kendine bakıyor ve bir şapka değil de komik bir kahverengi başlık taktığını görüyor. Bu sahne bir değişime işaret eder. Son rüyada bir şey olmuş olmalı, böylece dış görünüşü değişiyor, bu da tuhaf şapkayla simgeleniyor. Hastada bunla ilgili bir çağrışım yok, haliyle izini de süremiyoruz. Böyle bir durumda kendi zekamızı kullanmalıyız. Şapka simgelemesi kişiyi aşan bir şey olmalı, eğer kişisel bir şey olsaydı bolca çağrışımı olurdu. Böyle bir durumda çağrışımların eksikliği meselenin kişiyi aşan bir simgelemeye dahil olduğunun kanıtıdır, genellikle kabul edilen bir tür metafor yani. Bu başlıklarla alakalı bir şey biliyor musunuz?

Dr. Schmitz: Sigurd'un başlığı.

Dr. Jung: Evet, Sigurd'un özel başlığı, kendini görünmez kılmak için ejderhadan almıştı. Başka bir malzeme bulabilir misiniz?

Schevill Hanım: Küçük bir Alman kasabasında ortaya çıkan kahverengi deri başlıklı gizemli küçük çocuklardan bahsetmiştiniz, geleneksel ahlak üzerindeki etkilerini de anlatmıştınız.

Dr. Jung: Almanca bir kitaptandı bu, ismini hatırlamıyorum şimdi.[1] Şahsen böyle bir simgelemeyle hiç karşılaşmamıştım, ama çok çarpıcıydı. Bu simgeye tekrar tekrar rastladıktan sonra ancak önemini hissetmeye başladım. Hastam bu kitabı hiç okumamış. Hayli saygın bir Alman kasabasının hikayesiydi bu, kahverengi başlıklı bu gizemli oğlanlar ortaya çıkmış ve sonra tuhaf şeyler yaşanmaya başlamıştı. Bu kasabalarda dernekler vardır. Zaten üç Alman bir araya gelse hemen bir dernek kurar. Yirmi dernek bir araya gelir ve yıllık balo düzenlerler. Tamamen saygı çerçevesinde geçer, bütün genç kızlar dizilir, evlenmek için piyasa yaparlar. Herkes oradadır, papaz hariç, o da olsaymış tam rezalet

[1] Bkz. yuk. 27 Mart 1929, not 4.

olurmuş. Her şey olağan haliyle devam eder, ta ki koridordaki bir sütunun arkasından kahverengi başlıklı bir oğlan belirene kadar. Sonra her şey tuhaflaşmaya başlar. Grup, azimle çalmaya başlar, alazlanmış bir alev mekana yayılır, herkes çılgına döner, nihayetinde balo en çılgınından ilkel bir cümbüşe döner, herkes önüne gelenle cinsel ilişkiye girer. Sonra çocuk ortadan kaybolur ve sonuç: Herkes bilincini geri kazanır. Belediye reisi hizmetçi kızla sevişmiş vs. Şimdi, bizim hastamız da aynı simgelemeye sahip, kahverengi deri başlık. Kitabı hiç okumamış, ama belli ki simgesel malzemenin alttan alta sızmasına da mahal vermiş, tıpkı bu kitabın yazarının yaptığı gibi. Hikayedeki çılgın geceden muhtemelen sorumlu olan kahverengi deri başlıklı oğlanı keşfediyoruz. Böyle saygın bir kasabadaki bir balo, bu adamın bilincinin arka planı gibidir. Birden duvarda bir delik açılır, ve orada karısıyla birlikte korkunç derecede sarsıcı bir yerde bulunurlar. Bu çocukların yaptığı şey de bu zaten, aniden iğrenç ihtimallerin kapısını açarlar, sanki sihirli lambadan aşık suretleri çıkarırlar, partideki tüm insanlar için son derece sarsıcıdır bu; lamba, bu insanların gizli fantezilerini açığa vurmuştur. Rüyada olan şey bu, peçenin yırtılması, bölme duvarının yıkılması, ve bunlar kahverengi deri başlıklı çocuklar sayesinde olur. Bu çocuklar hakkında başka ne biliyorsunuz?

Crowley Hanım: Cüceler.

Dr. Jung: Evet, ve ev perileri. Bu simgenin tarihinde başlık, bu türden her insanın hususi baş giysisidir. Mitra ya da Apollon'un kukuletası, Attis ya da Adonis'in Phyrigia başlığı[2]; sonra Yunan Kabeiroi[3] de sivri başlıklar takarlar. Sanırım Pausanias'tı; kayalıklar üzerinde tehlikeli bir mevkiye seyyahları koruması için iki Kabeiroi heykelinin dikildiğini söylüyordu. Normalde Kabeiroi küçük şeylerdi, kutuların içinde saklanırdı, ve daima özenle sarıp sarmalanırdı. Aiskulapios'a özgü *spiritus familiaris* de böyle bir şeydi, ve Aiskulapios anıtlarında daima muhafızı haliyle bulunurdu. Doktorlara özgü bir tanrıydı—Telesphoros ise yetenek ya da hüner getiriyordu. Bunların hepsi kukuletalı başlık takarlar ve bu başlık genelde kahverengidir. Münih şehrinin armasındaki

[2] Bkz. *Symbols of Transformation*, indeks, "pileus" maddesi (1912 baskısı).

[3] Kabeiroi, kukuletalı minyatür tanrılardı, ana tapınakları klasik zamanlarda Samothrake adasındaydı. Onlara "yüce tanrılar" da deniyordu. *Faust*un ikinci kısmında belirmeleri için bkz. *Psychology and Alchemy*, CW 12, par. 203. Ayrıca bkz. aş. not 10.

"Münchner Kindl[4]" dikkatinizi çekmiştir, o da bacaklarını gizleyen uzun bir keşiş kıyafeti giyer ki bacaklarına baktığınızda cüce olduğu belli olmasın. Bir değirmencinin karısının hikayesi vardır, cüceler ona özellikle yardım ederler. Onun bütün işini yaparlar. Kadın her şeyi sadece mutfağa bırakır, ve gece vakti sesler duyar, sabah uyandığında görür ki her şey temizlenmiş. Bunu cücelerin yaptığını bilir, ama merak eder ve onları görmek ister, haliyle bir gece yere un serper. Sabah bir bakar ki her yerde ördek ayak izleri var, ama cüceler bir daha asla gelmez, kendi işini kendi görmek zorunda kalır. Cücelerin ayak izlerini bilmemesi gerekiyormuş! Burada derin bir fikir var. Bu malzeme bize başlığın gerçekte ne anlama geldiğine dair bir ipucu vermeli. Rüya sahibi, kendi sıradan şapkasını benzer bir şapkayla değiştirir, ama bu şapka da bahsettiğimiz kahverengi başlığa dönüşür. O halde *şapka* nedir, hastanın sıradan şapkası?

Dr. Bertine: Geleneksel bir beyefendinin baş giysisi.

Dr. Jung: Peki neden şapkayla ifade edilir?

Schevill Hanım: Bir şapka genelde bir tutum anlamına gelir.

Dr. Jung: Evet ama neden geleneksellik için kullanılıyor?

Sigg Hanım: Adam onla sokağa çıkıyor.

Dr. Schmitz: Adamın çatısı, örtüsü.

Dr. Jung: Bir adam şapkasını sokakta takar, yani diğer insanların onu gördüğü yerde, saygın olması gerektiği bir zamanda, demek ki görülebildiği bir zamanda. Bu sebeple, düzgün görünüşlüdür. Günümüzde bir adam sokakta Kabeiroi başlığı taksa ya sarhoş, ya bir tür düşkün ya da müzisyen olduğunu düşünürüz. Bir beyefendinin böyle fantezilere girme imkanı yoktur. San Francisco'da bir vakitten sonra sokakta hasır şapkayla dolaşırsanız, sizi doğrudan deliler hastanesine götürürler. Amerika'ya gittiğimde her zamanki gibi Avrupai şapkamı takıyordum, ama bir keresinde bir arkadaşım bana "Bu şapka hoş değil. Melon şapka taksan iyi olur, çünkü herkes öyle yapıyor" demişti.

Gibb Bey: Dr. Baynes[5] da aynı şeyi yapmak zorunda kalmıştı.

Dr. Jung: Aynen. Şapka bir simgedir. Bir adamın rüyasında genelde adamın sokaktaki ya da halk içindeki görünüşüyle özel-

[4] (12. yüzyılda keşişlerin kurduğu) Münih şehrinin armasındaki küçük bir keşiş figürü.

[5] Britanyalı psikiyatrist ve analitik psikolog Helton Godwin Baynes (1882-1943), Jung'un yakın arkadaşıdır, *Psikolojide Tipler* (1923) dahil olmak üzere bazı kitaplarını da İngilizceye çevirmiştir. 1928-1929 arasında eşi Cary ile birlikte California'da yaşamışlardı. Gibb de Baynes'ın bir arkadaşıdır.

likle meşgul olduğu anlamına gelir. Bir adamın hususi önyargısını ya da yakınmasını temsil eder. Şimdi, rüya sahibi evden çıktığında şapkasını bulamıyor, yine dış görünüşüyle alakadar oluyor, onun için ciddi bir kayıp, çünkü olduğu haliyle insan içine çıkamayacağının farkına varıyor, bir şey onu tedirgin etmiş olmalı. Başka bir şapka buluyor, kendininkine benzediğini düşündüğü bir şapka. Bu yine rüyadaki sakinleştirici bir unsur. Rüya şunu diyor, "Boş ver, tam seninki gibi değil ama herkesin taktığı şapka gibi işte." Sonra bir şapka yerine tuhaf bir kahverengi başlık taktığını fark ediyor ve şaşırıyor. Haliyle şöyle diyebiliriz: Geleneksel bir beyefendi gibi girdiği evden yaramaz bir metafizik çocuk gibi ya da Kabeiroi gibi çıkıyor. Onu uykusundan uyandıracak bir sarsıntı.

Dr. Schmitz: Başlık bir köylülük alameti, dolayısıyla beyefendi halinden eser yok şimdi.

Dr. Jung: Kesinlikle, ancak o başlık fikri bizim fikirlerimize artık uymuyor. Golf kıyafeti giymiş bir beyefendi bir başlık takabilir ama bizim beyimize uymaz, dış görünüşü hususunda aşırı titiz, çok dikkatli giyiniyor, kravatı, mendili, çorapları, hep aynı mavi renkte olmalı. Bu vasat başlığı takmak kendi hakkındaki düşüncesini sükuta uğratıyor, birden sokaktaki herhangi bir sıradan insan gibi oluyor, örneğin bir kasap gibi görünüyor. Böyle geleneksel bir adamın bazı farkları olmalı, kılı kırk yaran bir görünüşü olmalı, yoksa kasabıyla arasında bir fark kalmaz. Bu yüzden, başlık giymek toplumsal statüsünü düşürüyor, onu rahatsız eden birinci şey bu. Peki neden düşürüyor?

Sigg Hanım: Önce baba ve oğulla özdeşleşmişti, sonra da Puer Aeternus ile. Öyle yükselmiş ki artık düşmesi gerek.

Dr. Jung: Kesinlikle. Kümelenen bir şeyin bilincinde olmazsak onla özdeşleşiriz, ve biz sanki bir kuklaymışızcasına bizi hareket ya da faaliyete geçirir. Bu etkiden kurtulmamızın tek yolu onu bilinçli hale getirmek, nesnel hale getirmek, kendimizin dışına atmak, bilinçdışından dışarı atmaktır. Bunu yapmak onun için çok zor. Puer Aeternus diye bir şeyden haberi yoksa onu çıkaramaz, somutlaştıramaz, kendi dışında nesneleştiremez. Hastalarım için bunun ne kadar zor olduğunu ara sıra görebiliyorum. Benim kendi ruhumun en mahrem parçası olan bir şeyi şu kibrit kutusu kadar nesnel görebilmem çok zor olsa gerek.

Fakat hasta Puer Aeternus ile özdeşleşmiş, ve bu özdeşleşme onu insan alanından çıkarmış. Böyle bir özdeşleşmeyi nasıl ispat-

layabilirim? Sadece bir şey söyleyebilirim: Geleneksel ahlakla özdeşleşen biri kendi değildir, polistir, genelevdir, ceza hukukudur, başka her şeydir. Daima yasalarla düzenlenir, bu sebeple daima şu ünlü cümleyi kullanır, "Eğer böyle bir şeye inanıyorsanız o zaman her adam ya da her kadın şöyle şöyle yapabilirdi! O zaman medeniyetimiz ne olurdu?" Ben de şöyle cevap veririm, "11 bin bakirenin kaderiyle değil[6], kendi sorunlarınla baş başasın," ama tabii 11 bin bakire olayıyla meşgul olmak kendi sorununla meşgul olmaktan daha kolay; kişi bu durumda dünyanın refahıyla meşgul olan bir tür Kurtarıcıdır. Ancak önemli olan şey insanın Kendine bakmasıdır. Fransa kralı IV. Henry "Benim idealim her Fransız köylünün tenceresinde Pazar günü tavuk pişmesidir" demişti. Ben de derim ki "Her insan kendi ahlakına baksın, halkın refahından ona ne!" 11 binin sorununu çözemez, çünkü tüm hayatı boyunca o hat üzerinde ilerlese de elinden bir şey gelmeyecek, böylece kendi hep güvende kalacak.

İnsan ceza hukukunu barındırdığından geleneksel ahlakı da barındırır; Puer Aeternus onu gizlice harekete geçirdiğinden Puer Aeternusu da barındırır, keza Puer Aeternusun karşıtı kahverengi başlıklı çocuğu da, hani şu toprağın rengine sahip olan ve topraktan gelen tamamen kahverengi [*brown*] ev perisi [*brownie*]. Artık güzel genel ideaların dünyasında değildir, şimdi toprak altında, kahverengi topraksı başlık onu örtmüş, çamura bulanmış. Önceden kendinden yukarıda olduğu gibi şimdi aşağıda, toprağın gizemli gücüne çaresizce tutulmuş. Psikolojik yapılanması üzerinde pek tabii düşürücü bir etkiye sahip olur bu. İlkel insana inmiştir, gerçek manada yeraltında yaşayan mağara adamına dönmüştür. Şimdi, önemli soruya geliyoruz, tüm rüyanın anlamı nedir? Rüyanın bize ne naklettiği, nasıl işlev gördüğü hakkında sizin fikrinizi merak ediyorum. Rüya sahibi bu rüyadan ne sonuç çıkarmalı?

Gibb Bey: Kendi hakkında daha fazla şey bilmeye başladığı anlamına gelmiyor mu? Bütün bölümlenmeleri tek seferde görmek gibi. Bütün zümresini kendiyle birlikte rüyaya getiriyor.

Dr. Jung: Bu çok önemli. Bunu nasıl değerlendirirsiniz? Bütün şürekayı, yani aileyi, arkadaşları, ilişkileri oraya toplamak ne anlama geliyor?

Gibb Bey: Onlar, adamın kısımları.

[6] Bkz. aş. 26 Şubat 1930, s. 536.

Dr. Jung: Evet, bir insan asla sadece kendisiyle temsil edilmez. Bir insan sadece başka bireylerle ilişki dahilinde bir şeydir. Birini grubuyla ilişki içinde görürseniz ancak onun tam bir resmini elde edersiniz, eğer habitatını bilmiyorsanız bir bitki ya da hayvan hakkında da bir şey bilemezsiniz. Haliyle, rüya eğer bütün zümresiyle gittiğini söylüyorsa bunun anlamı birlikte gitmek ve onları kendi yaşamına almaktır. Bizim bilinçli dilimizde, bütün bu insanları bir araya toplayacak ve 24 saat boyunca yalnızca gerçekleri konuşacak derdik. Bütün ruhunun ya da yapması gereken şeyin bir tür duygu durumu aslında. Haliyle, rüyanın başında, bölümleme psikolojisinin bu kapsamlı eleştirisine sahiptik. Sanki rüya şöyle diyordu, "Şimdi bütün takımı topla, ve o meşhur şova git bakalım, sonra onlara her şeyi göster."

Dell Bey: Bölmeler yan yana bir manzara mı oluşturuyor?

Dr. Jung: Evet, ve bunun anlamı bütün yaşamına nesnel bakması gerektiği, bölmeleri bir araya getirmesi ve toplaması. Böyle insanların yapmadığı şey bu işte, her şeyi ayrık tutarlar, böylece ortada kestirme kalmaz. Ardından rüya ona panoramik bir görüş verir, tüm yaşamının bir manzarasını sunar, adamın her yanını bir bütün halinde yaşamıyla tanıştırır. İşte bu, farklı her malzemenin bir eritme potasına dökülmesi ve ortaya ne çıkacağının görülmesidir, ondan sonra bir sentez olabilir.

Dell Bey: Kısa yol, kabus niteliği sunabilir mi?

Dr. Jung: Kuşkusuz, buradaki sarsıntı, rüya sahibinin kahverengi bir başlıkla ortaya çıkması. Düşürülmüş, saygın konumundan aşağı yuvarlanmış ve hayatını kimsenin bilmediği ve hatta polisin bile bilmediği bir yere inmiş. Kahverengi başlık takıyor, ve şimdi gerçekte ne olduğuna dair bir fikir ediniyor. Çoğu insan gerçekte ne olduğunun asla farkına varmaz, bunun sebebi de bölümleme psikolojileridir. Onlar daima suçlunun kusursuz vicdan rahatlığına sahiptir; toplama yetenekleri yoktur, yaşamlarını bir bütün olarak göremezler. İnsanlar, arkadaşlarından onlara dair düşüncelerini dinlerler, ya da günlüklerini tekrar okurlar, "Bütün bunları duyduğumda küçük dilimi yutacaktım." Ama insanlar genelde bunun olmasına izin vermez, bundan çok korkarlar. Sabahın köründen gecenin bir vaktine kadar hep çalışmıştı, ben de ona "Her gün en az bir saat dinlenmelisin, ve ne olduğunu düşünmelisin" dedim. O da "Peki, karımla piyano çalabilirim, ona kitap okuyabilirim, ya da kağıt oynarız" demişti. Birinin onla olması gerektiği fikrinden bir türlü kurtulamıyordu. Sonunda, yalnız olması gerektiğini kastettiğimi ona anlatabildiğimde

"Ama o zaman bayağı melankolik olurum" demişti. "Böylece kendine nasıl arkadaşlık ettiğini göreceksin. Biraz depresif olmanı ve ne yaşadığını fark etmeni istiyorum" dedim. Böyle bir şey yapmayacaktı. Bu adam, bölmelerde muazzam bir hayat yaşıyordu. Kendiyle baş başa kaldığında olabilecek en kötü refakatle karşılaşıyor, yaşamının önce bir parçası, sonra diğer parçası geliyor ve haliyle buna tahammül edemiyor. Bütün yaşamlarından yan çizip korkup kaçan insanlar var.

Gibb Bey: Bölmelerdeki yaşamını bırakmaya yönelik bir şey yapmaya başladığını söyleyemez miyiz?

Dr. Jung: Tabii ki, bir şey gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Kahverengi başlıktan mutlaka bir şey anladı. Bazı vakalar var ki ne doktor ne de hasta çok bir şey yapamaz; analiz, bilinçdışının iyi niyetine bağlıdır, nihai kavrama da bilinçdışının tuhaf dünyasından gelmelidir. Tıpkı bu kahverengi başlık gibi yerin derinliklerinden çıkıp gelen şeyler varsa bir şey gerçekleştiğinden emin olabilirsiniz, her ne kadar bunu kimse anlamasa da. İnsanlığın en büyük fikirleri yıllar yılı gerçekleşip durdu ama kimse bunları anlamadı. Size basit bir örnek verebilirim: Afrika'da Elgonyilere dinleri hakkında soru sorduğumda bir tanrıya, ya da hayaletlere, ya da ruhlara vs. inandıklarını reddetmişlerdi. Bana hiçbir şey söyleyemediler, her sabah güneş doğarken neden kulübelerinden çıktıklarını, herkesin ellerini neden ağzına götürdüğünü ve sonra havayı içine çekip verdiğini, güneşe doğru gerindiklerini ve ardından çalışmaya gittiklerini anlamam üç haftamı almıştı. "Nedir bu?" diye sordum. "Bilmiyorum, babam öyle yapmıştı, büyük babam da öyle yapmış, ben de yapıyorum" demişti. Çoğuna sordum, hepsi aynı cevabı verdi. Sıkıştırıp sorguya çektim. Sonunda yaşlı bir adama sorduğumda "Atalarımız da öyle yapmıştı; gecenin geçmiş olmasından memnun oluyoruz" demişti. Böyle zorlama nefese *roho* deniyor, Arapçada *ruh* kelimesine karşılık geliyor, anlamı da "atılma", haliyle "rüzgar" veya "ruh" işte. Yeni Ahitte rüzgar ve ruh aynı kelimeyle ifade edilir, *pneuma*. "Rüzgar dilediği yerde eser" (Yuhanna 3:8). Hamsin Yortusunda *pneuma* havarilerin üzerine iner ve büyük bir rüzgar gibi tüm evi doldurur. Swahili dilinde can çekişme hırıltısı için çıkan sesle kaim bir sözcük var, *roho* (hem Arapçada *ruh* ile hem de İbranicedeki *ruah* ile bağlantılı)[7]. Ölü adamdan çıkıp giden nefes onun

[7] Bu kelimeler üzerine bir tartışma için bkz. "Spirit and Life" (1926), CW 8, par. 601, ve "Basic Postulates of Analytical Psychology" (1931), CW 8, par. 664. A. C.

ruhudur, bu sebeple en büyük oğul dudaklarını ölen babasının dudaklarına yapıştırmalı ki son nefesini yakalayabilsin. Dolayısıyla, Elgonyi adetinin anlamı güneşin doğumuna yaşam nefesi ya da ruhu sunmaktır. Bir şükrandır, canlarını Tanrıya sunarlar.[8]

Haliyle biz bunu kelimelerle ifade ederiz, ama onlar bunu neden yaptıklarını bilmezler. Bu fikir onlarda psikoloji öncesi bir durumda icra edilir. Birçok törenleri, kutlamaları, nişaneleri vs. olduğunu biliyorum ama onlar neden olduğunu bilmiyorlar. "Onlar ilkel ve bilinçsiz değiller mi? Bu insanlar ne yaptıklarını bilmiyorlar işte" deriz.

Dr. Leavitt: Modern din simgelemesinde insanlar daha fazlasından haberdar mı?

Dr. Jung: "Neden Noel ağacınız var? Ya da Paskalyada yumurtlayan tavşan ne anlama gelir?" diye sorabilirim size. Bu şeylerin anlamını kimse bilmez, folklora gidip bunları anlamalıyız. Bilinçdışının nasıl çalıştığını artık biliyorsunuz. İşte bu ruhtur, ya da Gökten inen bir şeydir. İnsanın bilincinden önce ruhu oradadır. Asla açıklayamayacağınız belirli tarzlarda bazı şeyler yapmaya zorlar insanı. Hayvanlar patilerini doğan güneşe kaldırmazlar, ama insanlar kaldırır. Elgonyi, onları harekete geçiren bir ruh diye açıklar bunu; ruh kavramı onlarda yok, bunu öylece yaparlar, ruhani bir fail onları harekete geçirir. Sadece bizim düzlemimizde ruhlarımızı tanrıya sunarız.

Gibb Bey: Kuzey Hindistan'da yerliler ölecekse bu daima hava ve suyun "münasip" olduğu bir yerde olmalı. "Ab o hava" derler buna, "memleketimde" anlamına gelir bu. "İklim" diye tercüme edebiliriz, ama onlar için bundan daha önemli bir anlam içeriyor. Havanın münasip olduğu, kendilerine ait olduğu bir yere gitmeliler. Salgınlarda bile onların seyahat etmelerini engelleyemezsiniz, böylece kolera ve vebayı da yayarlar, bu düşünce öyle güçlü işte onlarda.

Dell Bey: Ellerine tükürüyorlar mı yoksa sadece üflüyorlar mı?

Dr. Jung: Kuvvetli üflüyorlar, bu da tükürmeyle aynı şey zaten. Saliva, ruhun su anlamıdır. İsa, merhem yapmak için tükürüğünü kullanır, onu balçıkla karıştırır ve kör adamı iyileştirir.

Madan, *Swahili-English Dictionary* (1903; Jung bu sözlüğü kullanıyordu): *Roho* ayrıca "can", "zihin", "yaşam" anlamlarına da gelir.

[8] Aynı malzemenin başka versiyonları için bkz. *MDR*, ss. 266/249, ve "Archaic Man" (1931), CW 10, par 144 vd. Ayrıca bkz. aş. 30 Ekim 1929, not 1.

Tükürme ve üfleme tüm dünyada sihirli bir anlama sahiptir. Gibb Beyin örneği hava ve suyu kullanır, bunların her ikisi de yaşam ruhunun simgeleridir, her yeri sarmıştır. Dünya hareket etmez, ruh da öyle, ama hava ve su hareket eder. Örneğin astrolojide Kova burcu işareti (ruhani bir işaret) Mısırlıların su işaretinden alınmıştır. Esasında hem yoğun kısma hem de uçucu kısma sahipti, çünkü üst kısım daha ruhanidir. Bu rüyayla alakalı başka soru var mı?

Sigg Hanım: Rüya sahibinin benliğinin karısının benliğiyle uyuşmadığını söyleyen üçüncü rüya bu. Birincide dikiş makinesi vardı, fakir kıza veremiyordu onu çünkü karısına aitti; sonra Puer Aeternus rüyası, karısının doğru yemeği getirmediğini söylüyordu; şimdi de bu rüyada karısı ona diğerlerini bekleyelim diyor ama o beklemiyor. Karısı üç kere ayak bağı olmuş. Kadının cinselliğe itirazı değilse şayet, ben bir bağ görmüyorum. Adamda sanki karısına karşı bir tepki var gibi, tutumu düzgün değil, animayı gerçekleştirmiyor.

Dr. Jung: Tabii ki karısıyla kendi arasında fazlaca gerçek bir sorun var, ama biz sadece rüyanın esas sorunlarını tartışabiliriz. Anima sorunuyla yüzleşmeye henüz hazır değil.

Sigg Hanım: Kendini perilerle özdeşleştirmesi tehlikeli değil mi?

Dr. Jung: Onun hakkında bunu söyleyemeyiz. Şimdi kendini toprakla özdeşleştirdiğini ona göstermek zorunda kaldım, tıpkı daha önce kendini kolektif fikirle özdeşleştirdiği gibi. Toprağın altına girmek, geleneksel kanunun altına girmekten çok daha iyidir.

Dr. Binger: Hiç anima anlayışı yok mu?

Dr. Jung: Hayır, henüz yok. Ruhumuzda nesnellik anlayışına sahip olmak çok zordur. Animayı nesneleştirmek mistik bir şey gibi görünür. Çoğu insan, psikolojik bir benlik dışı şeyin ne olabileceğini ya da bazı olguların hangi derecede özerkliğe ve gerçekliğe sahip olduklarını görmeye hiç cesaret edemez. Buna hiç dikkat etmemişlerdir. Önceden, psikolojik fenomenlerin özerkliği denen şey tamamen inkar edilirdi. Bu da tabii ruhaniyet ve teozofiye sevk eden figürlerin yansıtılmasına imkan sundu. Böyle figürleri "eşik muhafızları" ve cinler halinde bulabilirsiniz. Bu da artık bir işe yaramaz. Psişik özerkliğe dair bir orta yol var, zamanımızdaki felsefi zihne henüz girmemiş bir kavrayış. Bu "orta yol"u insanların anlaması için özel çaba sarf ediyorum.

Dr. Leavitt: Bunların hepsi rüya, öyle değil mi? Fantezi değil yani.

Dr. Jung: Evet, hepsi rüya. Eğer hasta bütün bu malzemeyi aktif fantezi seviyesine çıkarabilseydi, rüyasını da görmeyecekti. Bunu yapamaz, çünkü bunu kendinin ürettiği fikriyle çok hırpalanacaktır. "Kendi zihnimi kendim yapıyorum" fikri, Tanrı gibi sınırsız bir güce sahip olmaktır. Bundan sakınıyor ve bu da onun önyargısı.

Dr. Schmitz: Hasta, bu rüyadan bir şey öğrenemez mi? Rüya sahibi şöyle diyor, "Eğer bu geneleve gidersen, böyle yerlere giden bir adam olursun ve bunu bilmen gerek."

Dr. Jung: Evet, kendine dair düşüncesinin altına indiğini bilmeli. Bir süre sonra bütün bu şeyler onun için iğrenç hale gelir, artık tahammül edemediğini hisseder. Birkaç defa hır çıkarmayı denemiş ama bir bakıma hayal kırıklığı içinde kendini bulmuştur. Duyum tipi, fiilî deneyimle öğrenmek zorunda. Analizin ona hiçbir şey katmadığını düşünür bazen, ama sonra bazı şeyler olur, ve sonra rüyalarının ona etki ettiğini kabul etmek zorunda kalır. Bundan böyle bir geneleve gidemeyeceğini keşfettiği anda değişmiş olduğunu fark eder.

Dell Bey: Biz bilincinde olmasak da ruh bizim içimizde çalışmaya devam eder?

Dr. Jung: Biz rüyayı anlamasak bile çalışmaya ve değişimler üretmeye devam eder. Ama eğer anlarsak içimizdeki zamanı aşan ruhla çalışma imtiyazına sahip oluruz.

Dell Bey: Kendini alçalttığının bir işareti mahiyetinde bu başlığa atıf yapmak bence çok dolaylı; analiz olmadan bunu tamamen kaçırmış olabilirdi. Rüya psikolojisinde doğrudan atfı engelleyen bir şey var mı? Rüyasında bir çukura düştüğünü görmüş olabilirdi, ya da öyle bir şey.

Dr. Jung: Hayır, tamamen benim anlattığım gibi rüya gördü.

Dell Bey: Freud, simgenin seçiminde bir sansürden bahseder, değil mi?

Dr. Jung: Evet, ne demek istediğinizi anlıyorum. Rüya şöyle diyebilirdi, "Şimdi düşük bir konumdasın," ama bu vakada dediği şey "Şimdi kahverengi bir başlık takıyorsun." Analiz edelim etmeyelim, biz bilincinde olmadan ruh içimizde işler. Adama bir şey olmuştur. Ben de bazı rüyalar görüyorum, bazı şeyler olana kadar onları anlamıyorum. Rüya bazen somut bir olaya hazırlık yapar. Haliyle, başlık simgesini anlayıp anlamamamız önemli

değil, ama eğer anlarsak önemli olur ve bilincimizin muazzam şekilde genişlemesi için bir şans çıkar önümüze. İşte bu sebeple rüyaları analiz ediyoruz. Eğer bilinçdışı halde kalırsak bilinçdışı faktörlerin bizi devamlı manipüle etme riski taşırız, *enantiodromia*[9] halinde oluruz, kışın yazı izlemesi gibi vs. İnsani amaçlarımız ya da medeniyetimizi inşa etmek bilinçdışının umurunda değil. Onun kendine has bir hareketi var, tıpkı zaman gibi bir şeyin olmaması gibi.

Dell Bey: Kişilikteki değişim daima bilinç eşliğinde gerçekleşir, değil mi?

Dr. Jung: Bilinçdışı faktörlerle değişmeye zorlanabilirsiniz. Bir sabah farklı bir adam olarak uyanabilirsiniz, fakat bu değişimlerin bir kıymeti yok, bu sayede medeniyetimiz namına hiçbir şey elde edemezsiniz. Bizim hedefimiz, bilincimizi yükseltmek olmalı. Bilinçli olsak da olmasak da başımıza gelen gelir, ama eğer bilinçdışı olursak yaşamın bir anlamı kalmaz; yaşamın ne anlam ifade ettiğine dair hiçbir fikri olmayan bir dolu insan geliyor bana. İnsanlar, başlarına gelenleri ve neden yaşadıklarını anlamaya muhtaçtırlar.

Dr. Binger: Bilinçdışı yaşamın deposu sınırsız, değil mi?

Dr. Jung: Evet hiçbir sınır yok. Einstein'ın teorisinden bağımsız söylüyorum: Uzay bizim için hem iyi hem sonsuzdur.

Gibb Bey: Rüya görmeden birçok şeyin başımıza geldiğini söylüyorsunuz, yoksa bizzat rüya mı başımıza geliyor?

Dr. Jung: Rüyayı bir başa geliş olarak ele almak çok akıllıca. Sonrasında şöyle diyebilirsiniz, "Bu rüyayı gördüğüme çok memnunum, şimdi başıma geliyor."

Gibb Bey: Ama rüyada görmemiş olsak bile başa gelenlere müsaade etmemek gerekmez mi?

Dr. Jung: Tabii ki, ancak temel öneme sahip her şeyin muhtemelen rüyada görüldüğünü itiraf etmeliyiz. Rüyalar, bilinçdışından gönderilen mesajlardır, ve orada aslında ne olup bittiğini söylerler.

Dr. Binger: Sizce bu karakterdeki bir dönüşüm gibi bir şey mi? Bir yönü olduğunu ve bir hedefe yöneldiğini söyleyebilir misiniz?

Dr. Jung: Bence sadece bilinç veya farkındalık olan bir yer bunun doğru olduğunu kanıtlayabilir. Tedavisi olmayan delilerin

[9] *Enantiodromia*, Herakleitos'un kullandığı bir kavramdır ve zaman içinde her şeyin karşıtına dönüştüğü fikrini içerir. Bkz. *Psychological Types*, 11. Bölüm, 18. Tarım.

rüyalarında normal veya nevrotik insanların rüyalarındakiyle ayru niteliği bulursunuz. Bir delinin rüyaları rengarenktir, çok umutludur, gelişim simgeleri içerir; haliyle, eğer onlar hakkında konuşabilirseniz hastanın deva bulmaması için hiçbir sebep yokmuş gibi hissedersiniz. Fakat konuşamazsınız, dinlemezler. Bu rüyalar belirli bir zirveye erişirler ve sonra dibe inmeye başlarlar, bütün simgeler yıkıcı hale gelir, ve her şeyin ölümüne ters gittiğini görürsünüz. Eğer normal bir insan böyle rüyalar görse "Bu korkunç bir şey!" dersiniz. Ama delide bir süre sonra tekrar başlar. Bu sadece doğanın bir işleyişidir, bilinç tarafından hiçbir müdahale yoktur. Haliyle, vardığım sonuca göre, bireyin inşa edilmesi mahiyetindeki böyle bir süreç için bilinç kaçınılmazdır.

Dr. Binger: Bir ormandan bir bahçe oluşturmak gibi.

Dr. Jung: Evet, tıpkı bir ormandan bir bahçe yapmak gibi. Sadece insan bir bahçe yapar, doğa değil. Haliyle, gelişimimizin nasıl bilincin müdahalesine bağlı olduğunu görüyorsunuz. Doğada da bir gelişim ve evrim faktörü var ama çok yavaş, milyonlarca yıl alıyor. İlkellerin nasıl yüzyıllarca aynı durumda kaldığına bakın, ancak bilincin müdahalesi sayesinde uygar uluslar kısa sürede muazzam aşamalar geçtiler.

Dr. Binger: Rüya gördüğünüz halde rüyayı anlamayıp ondan bilincin faydalanacağı şeyler türetebilir misiniz? İnşa edici bir değeri var mı?

Dr. Jung: Belirli bir noktaya kadar. Med cezir dalgası gibidir, sizi yükseltir ama tekrar dalgaya kapılıp sürüklenme tehlikeniz var. Bir kayaya tutunup sabit kalırsanız, o zaman sorun çıkmaz.

Dell Bey: Rüya eğer psişik bir durumun ya da başa gelmiş bir şeyin resmiyse aynı anda nasıl bir telafi olabilir? Telafi ettiği şey ne?

Dr. Jung: Rüya sahibinin saygınlık fikri.

Dell Bey: Rüya tutumda bir değişimi naklediyor, ama telafiyi pek göremiyorum.

Dr. Jung: Çok basit. Hasta geleneksel bir adam ve bu panoramik manzarayı görünce onda bir şey değişiyor. Bu rüyayı görmeden önce çok uçmuştu ve doğa bunu sindirmedi, onu aşağı çekti. Şimdi düşürüldü. Telafi bu işte. Hususi bir simgeleme bu, rüya neden düşürüldüğünü söylemiyor?

Dell Bey: Freud, uyuyanı koruma maksadı güden sansürle gizlendiğini söyleyecektir, ama işin aslı adam uyanıyor.

Dr. Jung: Freud, sansürle gizlendiğini söyleyecektir, ben de

diyorum ki daha rüyanın rahatlatıcı niteliğinin tam açıklamasına ulaşamadık, ayrıca neden böyle şifreli bir atıfla ifade ettiğini de henüz bilmiyoruz. Eğer rüya "şimdi düşüksün, önceden daha yüksekteydin" deseydi, tam doğru olmayacaktı, çünkü ruhani bir açıdan baktığınızda daha yüksekte, çok uçtuğu zamandaki haline nispetle çok daha iyi bir adam. Eğer doğa bu hususi figürü kullanıyorsa, yani bir peri gibi bu kukuletalı figürü kullanıyorsa, topraksı yani düşük ve itibarsız bir şey saklanıyorsa, bu aynı zamanda ruhani bir varlık anlamına da gelebilir, örneğin *Kabiri* kukuletalı bir keşiş. Keşişler, *Kabiri*nin kahverengi kukuletalarını takarlar. Bu, çift taraflı bir simgelemedir; düşük olduğunda gerçekten yükselmiş demektir. *Kabiri*, Arapçadan gelir[10], "büyük olan" anlamını taşır, ama *Kabiri* aslında oldukça küçüktür, "küçük olsalar da kuvvette büyüktür." Parmak adamlar, yahut baş parmağın boyutu, ve cüceler de boyutta küçüktür ama çok güçlüdürler. Hint felsefesinde bunun karşılığı Puruşa'dır, tüm yeryüzünü kaplayan ama herkesin kalbinde yaşayan küçük mistik adamdır, "küçükten küçük, büyükten daha büyüktür.[11]" Simgelemeyi daha yakından takip ettiğiniz takdirde adamın bilinçdışının şeylerdeki göreceliği ortaya çıkarmaya çalıştığını görürüz. Bunu anladığınız zaman, bilinçdışının onu şeylerin merkezine getirdiğinin farkına varacaksınız, bu da zaten peşinde olduğu şey.

[10] "Cabura." "Büyük" anlamına gelen Arapça kelime *kebir* (karş. *gabir*: *Psychology and Alchemy*, par. 203), ancak antik Yunanca kelime *kabeiroi* Arapçadan geliyor olamaz. Bazı araştırmacılar, bir Fenike kaynağına dayanarak, Sami dillerindeki *kabirim* (büyük) kelimesinin Yunanlaşmış formu olduğunu savunurlar ama bu görüş şüphelidir. Bkz. Kerényi, "The Mysteries of the Kabeiroi" (1944), *The Mysteries* (Eranos Yıllıklarındaki Makaleler, 5, 1955), s. 48; L. R. Farnell, "Kabeiroi" maddesi, *Encyclopedia of Religion and Ethics*, ed. J. Hastings, VII (1920), s. 628; ve Liddell ve Scott, *A Greek-English Lexicon*, gözden geçiren: H. S. Jones (1940), "Kabeiroi" maddesi.

[11] Bkz. *Symbols of Transformation*, par. 179-184 (1912 baskısı), Jung burada parmak adam Puruşa hakkındaki Upanişatlar alıntılarına başvurur ve *Kabiri* cüce tanrılarla bağlantılarını ayrıntısıyla tartışır.

3. Seminer
29 Mayıs 1929

Hannah Hanımın sorusu: Kahverengi başlık ile kolektif bilinçdışında saçma hissetmeneme gereği arasında bir bağ var mı? Yani bir çocuk gibi böyle bir tutum takınmak nesnel dünyayla alakalı bir şey mi?

Dr. Jung: Biraz daha açıklar mısınız? Ne kastettiğinizi tam anlamadım.

Hannah Hanım: Ejderhalarla ve sfenkslerle konuştuğunda Faust'un aptal gibi hissetmesine benzer bir şeyi kastediyorum. Başlığı takan adam bir aptal gibi hissetti, ama akvaryumda değil, görünür dünyaya çıktığında. Bunu nasıl açıklarsınız? Bilinçdışından çıktığında kişi aptal gibi hisseder.

Dr. Jung: Ama neden bir aptal gibi hissedelim? Sinemadan çıkan insanları hiç görmediniz mi, gözyaşlarına boğulmuşlardır, içeride gördükleri şeyin etkisindedirler hâlâ? Bizim adamımız da hususi bir fikre kapılmış, bir şey onu ele geçirmiş. Sonraki rüyalarda nasıl hissettiğini göreceksiniz. Başlıklar ve baş giysileri bir bakıma zemini kaplayan genel bir fikri kastederler; felsefi dille söyleyecek olursak, daha küçük kavramları birleştiren bir kavramdır. Alman dilinde bunu karşılayan bir deyim var, "Alles unter einen Hut bringen.[1]" Bu adam da perilerin başlığını giyer, yeraltı dünyasındadır, her şeye alttan bakar, bir perinin bakış açısına sahiptir, haliyle dış dünyaya yaraşan bir görüntüsü yok. Şu aşamada bu genel fikir onu kaplamış, ve pek tabii bu da onu aptal hissettiriyor.

Dr. Schmitz: Gerçek dünyaya henüz uyum sağlamış değil.

Dr. Jung: Kolektif bilinçdışının bakış açısının adamın dünyasıyla hiç alakası yok. İki bakış açısının birleştirilmesi uzun bir

[1] "Her şeyi bir başlık altına getirmek." Karş. *Psychology and Alchemy*, par. 53, "Özetlemedeki gibi fikirleri 'bir başlık altına' (*unter einen Hut*) getiririz, böylece başlık ... tüm kişiliği kapsar ve tüm anlamını ona aktarır."

analiz sonucu olacaktır. Bu rüyada kendi dünyasına yaraşmayan bir şeye tutulur, kendi dünyasında anlaşılmayan bir şey bu, bir dereceye kadar onu kendine yabancılaştıran bir şey. Bir sonraki rüyada başlık fikrinin onda ne icra ettiğini göreceksiniz.

Sonraki rüya [14]: Rüyasında Yunan bir tüccar görüyor (kendi de yarı tüccar yarı ziraatçı), bu tüccarın bir pamuk tarlası var, ve orada yeni bir tür pamuk yetiştiriyor. Bizim adama geliyor ve ona ham tohum zarfları (pamuk kozaları: içinde pamuk görünüyor ama henüz açılmamış) veriyor, tarlasının bulunduğu kırsalda yeni bir solucanın ya da bir tür pamuk haşeresinin belirdiğini ve devasa zarara neden olduğunu anlatıyor. Rüya sahibi ona solucanı göstermesini söylüyor. Adam, kozalardan birini açıyor ve rüya sahibi bir tarafta tırtıl benzeri bir solucan ve jöle benzeri bir madde fark ediyor, bu madde kurtçukların yediği eriklerin üzerinde görülenleri andırıyor. Rüya sahibi, pamuk mahsulünü mahveden haşereler hakkında bazı şeyler biliyor, ama bu solucan daha önce gördüklerine benzemiyor. Kıvrılıyor ve kara bir dışkı bırakıyor. Bayağı korkuyor, çünkü belli ki solucan acayip türemiş ve mahsulün çoğunu mahvetmiş. Mümessillerine telgraf çekmesi gerektiğini düşünüyor, çünkü bu felaket mahsul fiyatlarını kötü etkileyecek, rehberine bakıyor ki diğer mümessillere haber uçmadan kendi firmasını bilgilendirsin ama elinde başka bir kitap buluyor. Kitaba bakarken erkek kardeşi içeri giriyor, rüya sahibi de ona rehberin nerede olduğunu soruyor, mahsulün durumunu bildirmek için rehbere ihtiyacı olduğunu söylüyor. Kardeşi gülüyor ve mahsul hakkında bir raporu zaten telgrafla gönderdiğini söylüyor. Rüya sahibi sinirleniyor çünkü telgrafı kendinin göndermiş olması gerektiğini ama bu durumda giden mesajın içinde ne olduğunu bilmediğini düşünüyor.

Çağrışımlar: Yeni bir tür pamuğun ekilmesi ve solucanlar hakkında: Pamuk işinde, hasattan önce olabildiğince çok sayıda kozayı kesip açmak ve solucanların sayısını görmek hem zararın yüzdesini ölçmek hem de mahsulün muhtemel değerini tahmin etmek için çok önemlidir. *Tarla*: Aslında var, ama ekimden sorumlu kişi bir Yunan değil. Tarlanın bulunduğu bu hususi bölgenin böyle haşerelerden görece arınmış olduğu varsayılıyor, dolayısıyla bu haşerelerden arınmış sanılan böyle bir bölgede bu kadar türediklerini ve bilinmeyen miktarda ürünün heba olduğunu öğrenince rüya sahibi sarsılıyor. Bu kara dışkı pamuğu boyayabilir, ve ıskartaya çıkarabilir, haliyle muhtemelen daha fazla zarar var. *Telgraf çek-*

mek: Bilginin iletilme yönteminden hoşnut olmadığını söylüyor. Zararın miktarını öğrenene kadar borsadaki tüm işlemleri durdurmak en mantıklı yol olurdu diye düşünüyor. Bunun yerine mümessillerini sadece bilgilendirmeyi umuyor, satım ve alım hakkında bir talimat vermeyi düşünmüyor. Pamuk mahsulünde bu denli bir zarar olduğu artık aşikar olunca fiyatlar etkilenecek ve borsada bir panik havası oluşacaktır. Haliyle, basiretinin bağlandığını düşünüyor. Rehber yerine başka bir kitabı almış olması da onu şaşırtıyor. Şöyle diyor, "Esasında böyle bir hata yapmazdım, ama işte normalde asla yapmadığımız şeyleri rüyalarda yaparız. Benim hatamı çoktan gören kardeşimin benden çok daha pratik olduğu doğru ama çok daha karmaşık sorunlarla karşılaştığımızda ve sakin kalıp daha üst bir tavır takınmak gerektiğinde sorun yaşadığı da oluyor."

Haliyle rüya sahibi işteki yüksek tecrübesinden dolayı kendini kardeşinden üstün görüyor. Şöyle devam ediyor, "Mahsullerin durumuyla ilgili çekilen telgraflar çok zor bir iş, o yüzden şirkette olduğum zaman ben üstleniyorum. Böyle bir telgraf ilk bana gösterilmeden gönderildiğinde hakikaten çok güvenilmez oluyor. Bu rüyada anlam veremediğim bazı mantıksız şeylerin vuku bulduğu izlenimine kapılmıştım."

Bu yine bir iş rüyası. Bence bu rüyayla bir önceki rüya arasında bir bağlantı kurmayı deneyerek başlamalıyız. Pamuk rüyası, pamuk piyasasıyla ilgilenen bir adam için sarsıcı bir olgu sunuyor. Müdürü olduğu büyük bir firmada muazzam bir sorumluluk hissediyor, çünkü milyonlarla oynuyor. Mahsuller hakkında mümessillerden gelen raporlarla bir süre ilgilenmişti; haliyle, yaşamının bu alanında bir şey olduğunda sıra dışı bir önem arz eder. Mahsullerin tamamen güvende olduğu sanılan bir bölgede çok sayıda haşere türediğini söyleyen rapor, bütün hesaplamaları oynatacak ve bir iş adamının zihninde önemli bir yer işgal edecektir. Bir ameliyat yapan ve sonra hastanın öldüğü raporunu alan bir cerrahın durumuyla bunu karşılaştırabilirsiniz. Bu durum onu derinden sarsacaktır. Bilgi simgeseldir, ve bir solucan türediği anlamına gelir. Bu olgu, bir önceki rüyayla ilişkilendirilmeli. Kahverengi başlık yeniden belirmiştir. Hasta gösteriden tuhaf bir şapkayla çıktığında ona bir şey olmuş olması gerektiğini söylemiştik; artık aynı adam değildir. Kendinizi bu adam yerine koymalısınız. Adam, en bariz haliyle bir duyum tipidir, dünyasında gizemli bir şey yok, her şey tam manasıyla açıklan-

mış, hatta pamuğun fiyatı bile belli. Dolayısıyla, dünyasının veçhesini değiştiren bir şey olduğunda çok yıkıcı olabiliyor.

Kadınlar genelde kendi dünyalarında açıklanamayan şeylerin olmasına fırsat verirler. Bir erkeğin dünyasına giremeyen bazı şeyler kadınların dünyasında olabilir. Bir erkek, bu dünyaya dair görüşüne kesin inanır. Dünyasının doğru bir resmine sahip olmalı, çünkü dünyayla alakalı bir şey yapacaktır, ama kadınlarla alakalı bir şey yapan dünyadır. Eğer bir kadın dünyayla alakalı bir şey yapacaksa dünyaya dair kesin bir fikir geliştirmeli. Kadınların dünyaya dair resminin çok kesin olmaması son derece doğal. Ara sıra su, kaynağına doğru geri akabilir ya da bir kasırga olduğunda barometre yükselebilir. Bir adam buna intibak etmekte zorlanır; bir kadın bazı şeylerin başına gelmesine müsaade etmeye hazır olduğunda o kadında tuhaf bir durum olduğunu düşünür. Erkek devamlı katı gerçeklikle mücadele etmiştir, ve yaşamın açık olgularıyla yüzleşmiştir. Pamuğun fiyatıyla ilgili bir fantezi kuramaz, hata yaparsa tüm varlığını tehlikeye atar. Bir kadın önemsiz bir şey işte dediğinde bir şey olmaz ama adam da bunu anlayamaz. Bir kadın için bir kibrit çöpünün kibrit kutusundan kendiliğinden yükselmesi mümkündür. Eğer bu bir adamın başına gelse akıl hastanesine başvuracak ve "kibrit kutusundan kendiliğinden çıkan bir kibrit çöpü gördüm" diyecektir. Bir adam tanıyorum, gazetede kendi kayıp ilanını görünce akıl hastanesine gitmiş.

Bir önceki rüya hastaya rahatsızlık vermiş olmalı. O rüyayla gerçekten meşgul olduğumda ne kastettiğini söyleyemiyordum, ama pamuk kozalarını yiyen solucan simgesine derinlemesine baktığımızda bir hipotez üretebiliriz. Kendi dünyasında onu sarsan bir şey olmuş, daha önce hiç olmamış bir şey. Onu öyle aptal hissettiriyor ki sanki Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmuş. Bunun üzerinde durmamın sebebi adamın psikolojisine odaklanmak, çünkü her insan böyle bir psikolojiye sahip değil. Belirli bir amaç uğruna zihnini öyle doğrultmuş ki öngörülemeyen olayları rüyada görmenin böyle bir adam için ne anlama geldiğini sadece onun psikolojisini fark ettiğimizde anlayabiliriz. Kahverengi başlıkla mekandan ayrıldı, şimdi de pamuk tohumundaki solucanın gösterdiği üzere başına çok ciddi bir şey gelmiş, öyle sarsıcı ki, o ana kadar güvenli bir bölgede solucanlar pamuğu mahvetmeye başlamış olabilir ama aslında bunu gerçeklikte keşfetmesi gerekirdi. Yalnızca bunu anladığımız takdirde

duygusunun ve şaşırmasının gerçek değerini anlayabiliriz. Bir kitap alıyor ve onu rehber zannediyor. Her şey tuhaf bir şekilde gelişiyor. Dünyası bir yerde dengesizleşmiş. Rüyanın anlamına erişmeden önce hastayı bir insan olarak anlamanız gerek. Bu nokta çok önemli, çünkü böyle şeyler evrim süreci hakkında size rüya sahibinin bizzat vereceğinden daha derin bir görüş sunar. Hasta, olan biten şeyin farkında değil. Ona dedim ki "Hiçbir şey hissetmedin mi?" "Hayır." "Sana rahatsızlık veren bir şey olmadı mı?" "Hayır." Diğer taraftan, hasta şöyle diyebilir, "Muazzam bir rüyaydı bu, çok fazla şeyin üstesinden geldi" ve bir sonraki rüyadan anlarız ki etki sadece yüzeydeki bir dalgacıkmış, derin sular hareket bile etmemiş. 6 ay boyunca rüyasında denizaltı volkanlarını görmüş olabilir, ama yüzeyde hiçbir değişiklik gerçekleşmez. Ancak denizaltı volkanları bir olgudur. Hastam, bu rüyadan sonraki altı ayı rüyanın bir tesirini görmeden sürdürdü. Rüyalarını yazıya dökmeyi vs. sıkıcı buldu. İlginç bir meşgaleydi ama hiçbir değişim görmedi. Doktor ya da psikolog istemiyordu, haliyle analizi yarıda bırakmaya karar verdi. Bir daha gelmeme deneyimini de yaşadı, sonra cehennem azabını gördü, depresyona girip zavallı bir hale düştü. Bu rüyaları gördüğü esnada bir şey olduğunu ancak ondan sonra fark edebildi.

Fiilî simgelemeye gelince, Doğuda ticaretin büyük bir bölümü Yunanların elinde. Doğuda bir deyiş var, Ermeniler hepsinin arasında en zeki olanlarıdır, ikinci sırada da Yunanlar gelir. Doğudaki bir iş adamı için Yunan arabulucudur; bir taraftan basit ve ilkeldir, diğer taraftan yeterince karmaşıktır. Yunanları Doğunun her yerinde görebilirsiniz, Nil Deltasından tutun da terk edilmiş bölgelere kadar Yunanların işlettiği ticari noktalar bulursunuz. Yerlilerle ve beyazlarla arası görece iyidir. Hilecidir, her iki taraf da ondan eşit derecede nefret eder, haliyle rüya sahibi için Yunanın anlamı bir arabulucudur. Hoş olmasa da böyle bir dostunuz olmalı. Burada o gerçek bir adam değil, raporu kolektif bir figür getiriyor. Sizin yorumunuz nedir?

Prof. Schmaltz: Bence pamuk mahsulü rüya sahibinin kendini temsil ediyor. Değerli olduğunu düşündüğü bu mahsulde solucan olduğunu keşfediyor, yüksek bir düzlemde olduğunu hissetse de o kadar itibar edilen ve sayılan biri değil, çünkü içinde bazı solucanlar var. Ama rüya bütün mahsulün değil yalnızca bir kısmının bozulduğunu söylüyor. Bütün kozalar henüz olgunlaşmadı, dolayısıyla mahsulün bir kısmına bulaşmamış olma ih-

timali hâlâ var. Umutlu taraf böyle, ama bunu kendinin bilinçdışı tarafında bulmak hoş bir keşif değil, ve bilinçli yaşamındaki gibi hareket edemeyeceğini hissediyor, haliyle düzgün davranamıyor ve birbiri ardına hatalar yapıyor. Telgraf, rehbere bakarak gönderilmeli çünkü gizli, başka insanların bilmelerini istemeyeceği şeyler var içinde. Diğer taraftan, sonuçlarına katlanmak veya sorumluluk almak istemiyor, ve mümessillerine alım satımı durdurmaları için kesin talimat vermiyor. Onlara sadece solucan olduğunu söylüyor, ve konuyla ilgili karar vermeyi onlara bırakıyor. Rüyanın anlamına dair benim düşüncem böyle.

Dr. Jung: Anlam pratikte bu ama şimdi teknik ayrıntılara inmeliyiz. Şüphesiz, bir dizi hata yaptı, bir iş adamı için olabilecek en bariz dikkat dağınıklığı gerçekleşti. Müdür olarak yalnızca kendinin göndermesi gereken telgrafı kardeşinin göndermiş olması halihazırda bir şeyin olmuş olduğunu gösterir. Kendi sıkıntıdayken kardeşi çalışıyor; demek ki aklımız başımızda değilken, kontrol etmemiz gereken bir şey vuku bulabiliyor.

Önce Yunanla meşgul olalım. Rüya sahibine bu bilgiyi neden bir Yunan veriyor?

Dr. Binger: Adamın doğulu yanı bu, karakterinin düşük tarafı, arabulucu.

Dr. Jung: Evet, karakterinde düşük bir taraf var, adamın bir kısmı toprağa yakın, yerli, ve bu bir bakıma şüpheli figür yukarı çıkıyor, bir arabulucu, alt tabakalarda ne olup bittiğini ona haber veriyor. Peki neden arabulucu gibi ahlaken çok şüpheli ve düşük bir karaktere sahip?

Dr. Binger: Çünkü alt tabakalardaki birçok şey şüpheli.

Dr. Jung: Evet, haliyle bilinçdışı da onu temsil etmek için şüpheli bir karakter kullanıyor. Kendinin son derece saygın biri olduğunu düşünüyor, hata yapmaktan neredeyse arınmış olduğunu sanıyor, ama bir arka kapı var, bu şüpheli karakter bu arka kapıdan bir arabulucu gibi giriyor ve bazı gizli yerlerin olduğunu söylüyor. Bu karakterleri Doğuda görmek eğlencelidir. Ben Tunus'tayken[2] kahvemi genelde küçük bir kafede içerdim, müdavimler de neredeyse hep iş adamıydı. Her gün bir adam gelip "Buğdayı filanca paraya satıyorlar, ticaret yapabilirsin" diye kulağıma fısıldıyordu. Ben de her zaman "Kusura bakmayın, ben iş adamı değilim" diyordum. Ama bana inanmıyordu, orada oldu-

[2] 1920 baharı. Bkz. *MDR*, IX. Bölüm, I, ve Ek III.

ğuma göre beni oraya başka hangi sebep getirmiş olabilirdi ki? Her gün gelip buğday ve yağın fiyatı hakkında beni bilgilendirmeye devam etti. Dolayısıyla, böyle şeylerin kokusunu almak için biraz Yunan olmak gerek. Yunan bir tür işlevdir, bir tür sezgidir, gizli yerlerde bu şeylerin kokusunu alır.

Adamın dünyasında tezahür etmiş görece yıkıcı bir şeyin simgesi olarak pamuğun içindeki *solucan*, gayet makul bir şekilde açıklanabilir. Bir ziraatçının en çok korktuğu olgudur, çünkü mahsulünün değerini mahvedebilir. Yeni bir yıkıcı şey gerçekleşmiştir, tıpkı kahverengi başlık takması olgusunun çok tuhaf ve huylandırıcı olması gibi. Alman kasabasında rahibi ve saygın toplumu huylandıran kahverengi başlıklı çocukları hatırlarsınız. Bu adamda da aynı şey oluyor. Bilinçdışındaki bazı ahlaksız şeylerden birden haberi olmuş ve bu da onu huylandırmış. Neden bir solucan? Solucan bir haşere. İnsanların hepsi içeriden çürümüştür biraz. Peki ama bu kötü şey neden bir solucanla açıklanır?

Schlegel Hanım: Görünmez şeyler, gizli bir sorun, yerin altı— bu bir solucan ya da bir yılan olabilir.

Dr. Jung: Evet, ama bir fare de olabilirdi.

Dr. Schlegel: Yılana bazen solucan denir.

Dr. Jung: Evet, İncil'deki Vebal, "ölmeyen solucandır.[3]" Zehirli bir şeydir, sizi içten yer. Neden?

Sigg Hanım: Yerden çıkıp gelen bir şey.

Dr. Jung: Evet, solucan ya da yılan yerin içinden ya da altından çıkan bir şey olarak görülür. Yeryüzüyle alakalıdır. Görünmezdir, sonra birden meyvenin içinden çıkar. Psikolojik açıdan bu ne anlama gelir?

Dr. Schmitz: Yaşamın içgüdüsel tarafından gelir.

Dr. Jung: Bedenimizden gelir, yani psikolojik yeryüzümüzden. Yeryüzüyle alakalı olan en yakın şeyimiz bedenimizdir. Peki neden özellikle bir *solucan*? Solucan nedir?

Sigg Hanım: Düşük bir seviye.

Dell Bey: Bir omurgasız.

Dr. Jung: Evet, bir solucanın beyni yoktur, sadece sempatetik bir sinir sistemi vardır, bu da sinirsel yaşamın en ilkel formudur. Haliyle, solucan ile sempatetik sinir sistemi arasında bağ olduğunu söyleyebiliriz. Bunun anlamı en derin katmanlardır, en ba-

[3] Markos 9:44, 46, 48, "Oradakileri kemiren solucan ölmez, Yakan ateş sönmez" cehennem ateşine işaret eder.

sit yaşam formudur, tamamen bilinç öncesidir, herhangi bir yerde merkezi olmayan bir yaşamdır. Bir dizide farklı gangliyonlardan oluşur, o zaman hangi yaşam formunu temsil eder?

Dr. Binger: Bağlantısız bir yaşam.

Dr. Jung: Evet, bağlantısız, bölümlere ve kısımlara ayrılmış. Tenyalarda bunu görürsünüz. Solucan simgelemesinin perde önünde bir solucanın her bir bölümü tek başına bir hayvandır. Haliyle, bu en basit sinirsel yaşam formu, esas form, bölümlere ve kısımlara ayrılmış bir yaşamdır. Eğer yaşam tamamen bölümlere ayrışmışsa mutlaka bilinçdışıdır, bir sentez yoktur, dolayısıyla eğer yaşam sempatetik bir sinir sisteminden ibaretse hiç bilinç de yoktur. Bir solucan ortaya çıktığında mutlak bilinçdışı bir yaşam formu ortaya çıkar, ve bu bizim bilincimiz için en yıkıcı şey olabilir. Solucan, psikolojimize hükmeder, yaşam bölmelerde yaşanır, tıpkı şizofrenide olduğu gibi. Tehlike daima bilincin bölmelere parçalanması ve bölünmesidir. Büyüleyici bir çalışma bu. Hastalar bir bölmeden gelen sesleri duyarlar önce, sonra öbür bölmeden farklı sesler duyarlar. Bilirsiniz, Schreber'in ünlü otobiyografisi var[4], öncesinde büyük bir hukukçuyken sonrasında deli olmuş. Seslerini farklılaştırmış, onlar da kendilerine isimler vermiş, örneğin "Kassiopeia altında duranlar", işte bunlar bir tarzda konuşan bir toplumsal grup ya da toplum. Diğer grup muhasebeciye ait, ve onlar bütün yeni olguların Göğe kaydedildiği bir kitaptan okuyormuş gibi konuşurlar. Bu adam müziğe yetenekliydi, piyanonun başına oturduğunda genelde bir ses "bunu zaten çaldık" derdi, ama eğer yeni bir samimi duygusu varsa o zaman Gökteki o sesler susardı, "Anladık." Ardından, havada yüzen küçük insanlardan başka bir grup üretti. Ne zaman birine rastlasa küçük yoldaş ona yanaşır, "Kahretsin!" der ve kaybolurdu. İçinde patlayan ve adamın içine karışan küçük bölmeler vardı, ama daha sonra hastalığı ilerledikçe bu bölmeler alt edilemez hale geldi. Küçük yoldaşlar kaşlarına oturur ama bölmeler artık patlamaz ve onları içeri alır. Tehlike de burada zaten, kolektif bilinçdışıyla ilk temas ettiklerinde insanlar bundan korkarlar. Bir solucanın beyinlerine girmiş olmasından korkarlar.

[4] Daniel Paul Schreber, *Denkwürdigkeiten eines Nervenkranken* (Leipzig, 1903), çev: Aylin Ecdaroğlu, *Akıl Hastalığımın Hatıratı* (İstanbul, 2015). Jung, Schreber'in hatıratını 1905 civarında okumuş ve bu hatıratı Freud'un dikkatine sunmuştur. *Freud-Jung Mektuplarında* bazen bahisleri geçer (Nisan 1910 – Aralık 1912).

Esrarengiz bir şey bu, bir solucan çok ilginç olmasa da beyindeki bir yara kötüdür. Birçok insan rüyasında çok katışık şeyler yediklerini görürler. Hastanın biri bir rüya görmüş, ben onu bir ağacın yanına götürmüşüm, ağaç da salyangozların saldırdığı bir tür glikozla kaplıymış. Midesi bulanmış, ama ben bir bıçak ve çatalla birlikte bir tabak getirmişim ve "buyur" demişim. Bu salyangozları toplayıp yemek zorunda kalmış. Demek ki solucan gibi beyinsiz hayvanı hazmetmek zorunda kalmış.

Solucan hakkında artık bilgi sahibisiniz ve ondan neden korktuğumuzu artık biliyorsunuz, görünmeyen bir bilinçdışı tezahürün dünyamız üzerindeki hususi etkisi de artık malumunuz. Rüya bize bu solucanın özel işlevi hakkında da daha fazla ayrıntı sunuyor. Kara bir dışkı bırakıyor, bu da solucanın kozada tüketmediği kısımlara bile zarar veriyor. Özel bir şey olmalı bu. Bir fikriniz var mı?

Dr. Schmitz: Bilinçdışında nevrotik bir unsur varsa bilinç üzerinde kirletici bir etkisi olacaktır.

Dr. Jung: Fikir şu: Bu olgunlaşmamış kozaların birkaç tanesi kesilip açılır ve mahsuldeki muhtemel zarar tahmin edilir. Bir kısmının bozulduğunu gördüğünüzde solucanın yemediği belirli bir kısım iyi durumda demektir, ama solucanın ürettiği dışkı nedeniyle hepsi bozulmuş. Bilinçdışı bu olguyu özellikle vurguluyor. Mahsulün bozulmasının iki nedeni var. Solucanın kendi neden yetmiyor?

Dr. Binger: Bu bir fantezi ürünü olabilir mi?

Dr. Jung: Rüyanın bu kısmını yorumlamak için öncelikle kozanın ne anlama geldiğini görmemiz gerek, çünkü yeryüzünden yetişen bitkinin meyveleri bunlar. Solucanı yorumlamıştık, bu sebeple kozaları da ayrıca yorumlamalıyız. Bitkide sempatetik bir sinir sistemi bile yok, bu yaşam formuyla ya da herhangi bir sinirsel yaşam ile bir bağı bulunmuyor. Sinir öncesi bir durum aslında, bize göre hayal edilemeyecek bir şey; bilincimizde mümkün bir bağ yok, ancak bu bitki durumunun işleyişi bir meyve üretiyor ve bu solucan için, sempatetik sinir sistemimiz için bir yemek oluyor. Çok önemli bir simgeleme bu. Koza, bir tür çiçektir (çiçek meyveden iyidir), herhangi bir yerden değil, mutlak bilinçdışından yetişir, görünmezdir, solucan da o çiçek üzerinde yaşar. Sanki bizim sempatetik sinir sistemimiz bitkisel bir süreç üzerine kurulu da varoluşunu oradan alıyor. Solucan, bu tamamen bilinçdışı bitkisel süreci kısmen mahvediyor.

Dr. Bertine: Pamuk yumağının kar beyazı olması ve solucanın da onu bozan ilk şey olması içimizdeki çocukluğa yahut çocuksu masumluğa tekabül etmez mi?

Dr. Jung: Evet, pamuk yumağı tamamen masum bir renktedir, kar beyazıdır, bu solucan da onu bozan ilk şeydir. Adem ve Havva efsanesini hatırlarsınız, dünyadaki tüm bela tarihinin başladığı yer. Şu lanet solucan, cennet bahçesinde tezahür eder ve orayı mahveder. Bu bize solucanın yapısı hakkında fikir verir. Hatta daha ileriye de gidebiliriz, bilinç-öncesi yaşamı düşük hayvanların bitkisel yaşamıyla kıyaslayabiliriz, çünkü bunların hepsi tek tek rahim yaşamında kendini gerçekleştirir. Başlangıçta sırf bitkisel olan şey sonrasında sempatetik bir sinir sistemine dönüşür, sonrasında omurilik ve ardından da beyin oluşur, haliyle bitki yaşamından insan yaşamına doğru gelişmeyi neredeyse tekrar ederiz. Bitki, insanın varoluşunda çok erken bir döneme tekabül eder, sonrasında bulanık bir zihinsel yaşam aşaması vardır, bu aşamada bilinç yoktur ama bela başlar, solucan koza içinde yaşamaya başlar ve masum durumu mahveder. Zihinsel yaşamın yahut ruhsal yaşamın başlangıcı, simgeye göre, kötülüğün başlangıcıdır. Aklınıza ne geliyor bunla ilgili?

Dr. Bertine: Çatışma geliyor, ve "Altın çağın" sona erişinin başlangıcı.

Dr. Jung: Ama neden çatışma geliyor, neden çatışma olmalı? Neden gelişme başka bir şeyden olmuyor? Solucan neden başka bir şey yiyemiyor?

Dr. Binger: Adem ve Havva efsanesi sanki bilgiyle alakalı olmalı. Yılan, iyiye ve kötüye dair bilgi ağacıyla bağlantılı. Ganglia yaşamı bilgi değildir.

Dr. Schmitz: Solucan henüz bir yılan değil.

Dr. Jung: Bildiğiniz üzere, sempatetik sinir sistemi psişik bir şeyle ilgili, "Derinleri gören gözle görmek.[5]" Karındaki sinirler neredeyse beynin rolünü oynar, bir tür karşı beyindir, dolayısıyla ölümcül cennet meselelerinden daha geriye gideriz.

Dr. Schmitz: Bireysel bir şeyin başlangıcı, iki merkezi bağlama girişimi, haliyle bir bütünleştirme girişimi.

[5] Jung'la yaptığı tartışmaları hatırlayan James Kirsch, bu pasaj üzerine şu yorumu getirir, "Jung'un anlayışına göre, sempatetik sinir sistemi yani fiilen yaşayan anatomik sistem aslında tıpkı göz ya da kulak gibi bir algı organıdır. Bilinçdışıyla bağlantılı bir işleyişi vardır, tıpkı görecek gözün kapasitesinin beyinle alakalı olması gibi." (Kişisel aktarım)

Dr. Jung: Sinir sistemi daima merkezleri bağlamaya teşebbüs eder, bir ya da daha fazla merkez olması yahut merkezlerin bireysel bir şey temsil etmesi mühim değil. Bu artık yaşamı oluşturan sıvı madde değil. Farklılaşmamış yaşamın mutlak sürecinin çözünmesinin başlangıcıdır, haliyle farklılaşmanın başlangıcı yıkımın başlangıcıdır. Belli ki musibet kaynağıdır. Bu rüyanın bize yürünecek dar bir zemin sağladığını söyleyebilirsiniz, ama bu simgeleme kendini daima tekrar eder; burada sadece bu rüyadan bahsetmiyorum, bu durum aklımdaki birçok rüya için geçerli. Bu simgeleme çok eskidir, kötülük ya da ıstırabın başlangıcı sorunudur, ve bir bakıma bilginin başlangıcı sorunudur. Sanki böyle bir rüya "Neden ıstırap çekiyorum, sebebi ne?" diye ezelden beri soran insana cevap verecektir. Yaratılış Kitabı, lanet yılanın bizi ısırdığını söyler. Artık bir çocuk değilsin, kötülüğü yedin, ve şimdi bilginin farkındasın, ama bilinçdışı için bu yeterli değil. Daha dibe gitmesi gerek, cennetin ötesine, farklılaşmamış varlıkların başlangıcına dalması gerek. Orada bile "Ben benim ve sen sensin" der. Evlilik sorunu da aynı şeydir. Çünkü "Ben benim ve o da o" der. Eğer böyle olmasaydı bir sorun da çıkmayacaktır; psişik yaşamın şafağında sorun ve ıstırap olacaktır. Bu rüya çok negatif. Pek tabii, solucanların belirli bir nimet olduklarına rüya sahibini ikna edemezsiniz, "Allah'ın belası haşereler!" diyecektir. Tahmin edemediği bir şeyin dünyasına girdiği gerçeğini kabul etmeyecektir. Akılcılığı sayesinde bütün bu saçmalıktan, bütün bu sorunlardan kurtulmaya çalışmıştır; sadece kadınların böyle sorunları olur. Ama şimdi o da bunla yüzleşiyor, böyle bir çatışması ve böyle bir sorunu olduğunu artık inkar edemez, ama bütün bunların ne işe yaradığını göremiyor. Baştan belirteyim; rüyayı analiz ettiğimde, solucan hakkında ona güzel bir şey söylemeye cesaretim yoktu. Rüyalar yatıştırıcı değilse pek tabii ben de olmamalıyım, dolayısıyla ona metafizik solucanlardan bahsetmedim. Ama burada seminerde durum farklı, her şeye nesnellikle bakabiliriz, ve solucanı soruşturabiliriz.

Bu solucan gerçekten yıkıcı mı? Sinekler, bitler, sıtma, uyku rahatsızlığı ve benzeri bütün şeyler gibi, Tanrı haşereleri de komiklik olsun diye mi yarattı? Bunlar esasında yıkıcılıktan, zulümden, aptallıktan mı ibaret, yoksa daha derin anlamları mı var? Bir diğer deyişle, psişik yaşamının başlangıcı, bütün yıkıcılığıyla birlikte, bir anlama sahip mi? Eğer acı çekmezse kimse bilinçlenmez. Ana kucağında daima 35 derecede olursunuz, bir şe-

ye de ihtiyaç duymazsınız, ama bilinçli olmazsınız. Görünüşe göre sanki doğa bize bilinç vermek için epey zorlanıyor. Dolayısıyla, bilincin harika, ilahi ve cazip bir şey olduğuna karar verirseniz, bu çiçekleri yiyen solucana minnettar olmalısınız. Uzun vadede bilinç üretmek için yiyordur. Bu nedenle, eğer bilincin iyi olduğunu düşünüyorsanız solucanın olmasını da iyi bir şey olarak görürsünüz. Fakat büyük soru şu: Bilinç sahibi olmak iyi bir şey mi? Birçok insan, "tehlikeli olduğunu düşünmüyor musun?" der. Bazı erkekler, "Kadınları kendilerinin farkına vardırdığında çok tehlikeli bir şey yaptığını düşünmez misin?" der. Ben de "Evet, erkekler için tehlikeli" derim. Gerçekte, böyle konuşan erkeklerin hepsi ruhen bakiredir, kendi masumiyetlerinden bihaber kalmaya çalışırlar ve bozulmaktan korkarlar, ruhun kirlenmesini hiç deneyimlememiş erkeklerdir. Bilinci büyük bir başarı addederseniz solucan çok önemli olur. İlk dönem Gnostik filozofların düşüncesine göre Tanrı ruhani bir dünya yaratmak için solucan yaptı: Yehova[6], maddi dünyayı yaratmıştı ve sonra Tanrı insaf etti de mahlukatına acımak ve onlara bilgi vermek için dünyaya elçisini, evladını, yahut yılanı gönderdi. Yılan, yahut şer görünen hayır, onlara bilgi ağacından yemelerini söyledi, böylece ilahi Demiurgos'un eserinin ne kadar kusurlu olduğunu göreceklerdi. Özgürleşmelerine yönelik ilk adımdı bu. Bir şeyin kusurlu olduğunu gördüğünüzde, o şey hakkında bir şey yapabilirsiniz. Gnostikler yılanın Mesih olduğunu düşünürler, yani ruhani Tanrının oğlu, bilinçdışının lanetinden nasıl kaçılacağını insanlara öğretir.[7] Bu öğreti büyük bir rol oynamıştır. Katolik Kilisesi de bu mecraya dahil olmuştur, ancak ilk pederler bunun tehlikesini fark etmiştir. 2. ve 3. yüzyıllarda Hıristiyanlık dev bir bağırsak solucanıydı, öyle ya da böyle bir sentez yapmıyordu, ve ne pahasına olursa olsun bu durumdan kurtulmak zorunda kaldılar; haliyle, yüksek anlayışın ya da yüksek bilincin bir ideal olduğu teoriyi kabul edemediler. Yalnızca otoriteye itaati kabul ettiler, ana idealleri buydu ve uyuşmayan unsurları bir araya getirme amacı taşıyordu, böylece yüce Katolik Kilisesinin birliği de sağlanacaktı. O zamanda yapılacak tek şey buydu. İrfan [*gnosis*] da bu sebeple hiç açılmamış bir tomurcuk olarak kaldı, ama gü-

[6] Bazı Gnostik mezheplerde Yehova, Demiurgos ile özdeşleştirilir, düşük bir yaratıcı tanrıdır bu, Gnostikler onu Yüce Tanrıdan ayırır. Karş. *Aion*, CW 9 II, par. 118. [R.F.C.H.]

[7] Karş. *a.g.e.*, par. 298-9.

nümüzde anlamaya başladığımız üzere iyilikten kötülük, kötülükten iyilik gelir, ve şeyler göreceli dir.

Karanlığa artık dayanamayız. Bilinçdışı kalmaya tahammül edemeyiz. Örneğin, psikolojik semptomlarımız var ve bu şaşırtıcı şeylerin nereden geldiğini bilmemiz gerek. Bu şeyi içimize kim sürüyor göremeyiz. Bizim göremeyeceğimiz kadar kurnaz çok fazla düzenleme var; sanki biri onları bizim için icat etmiş de bizi belirli faaliyetler içine sokmak istemiş. İçeride bir şema üreten çok zeki bir ahbap olması gerek; bizi şurada burada yakalar ve muhtemelen kendi amaçları üzerinden yönlendirir. Böyle bir keşifte bulunduğumuzda kendi hanemizde neyin yanlış gittiğini anlamamız gerektiğini hissederiz. Sanki giriş katta oturuyormuşuz da bodrum katta gizemli şeyler oluyormuş gibi. Garip kokular alır, tuhaf sesler duyarız. Böyle yaşayamayız, ne olup bittiğini bilmemiz gerek. İki bin yıl önce de insanların meşgul olduğu şey buydu, ama insanlık sorunun içinden çıkamadı. Anlama yolumuz da bizi çıkmaza sürüklemiş olabilir. Daha yüksek bir zorunluluğa göğüs germemiz gerekebilir. İnsanların büyük çoğunluğunun olgun olmaması onları paniklemeye sürükler, sonra da dev solucan ortaya çıkar. İnsan zihninin herhangi bir gelişimi, belirli bir nüfus kitlesince desteklendiği kadarıyla ilerler. Eğer belirli bir sınır aşılırsa toplumsal nedenlerden dolayı ve toplumun çözünme tehlikesinden dolayı hareket bir durma noktasına gelecektir. Hıristiyanlığın başında bu, haddini neredeyse aştı. İnsanlar bireysel ve muhalif hiziplere ayrışır, ancak tam kaosa erişilmeden önce içgüdü bir sınır belirler, biz bu sınırın ötesine geçemeyiz.

Biz şimdilik bilinçdışını anlamakla yetinelim, çünkü bilinç olmadan artık doğru dürüst yaşayamayız. O anlayış irfandır, ancak modern dilimize aktardığımızda solucan Mesih değil, psişik yaşamın başlangıcıdır, zihnin yeni bir açılımıdır. Bu solucan başlangıçta istediği kadar yıkıcı görünsün, sizin en büyük kurtarıcınız olacaktır, çünkü size hayatın rüşeymini getirir, yaşamın irfanını sunar. Sâbiîler denen son Gnostik gruplardan biri, bir Kurtarıcı kavrayışına sahiptir; *manda d'hayye*, "yaşamı anlamak" demektir; *manda* "irfan" ya da "anlayış", *hayye* de yaşamdır. Bu insanlar, Mezopotamya'daki Kût'ül-Amâre civarında, Suppalar ya da Subbalar (Vaftizciler) mezhebini oluşturuyorlar ve hâlâ yaşıyorlar.[8] Üç bin kişiden oluşuyorlar, kuyumculuklarıyla ünlüler.

[8] Şimdiki Irak.

Kitapları biliniyor ama tercüme etmesi zor. Lidzbarski isimli Alman bir araştırmacı onlara ait bir *Yuhanna Kitabı* getirdi.[9] Bazı kısımlar çok ilginç. Manda ayinleri de biliniyor. Bu mezhep sadece boğulmuş hayvanları yiyor, onları herhangi bir şekilde asla öldürmüyorlar. *Yuhanna Kitabı*na göre, aleniyet politikasında İsa'ya şiddetle karşı çıkmış olan Vaftizci Yuhanna'nın takipçileridirler. İsa, öğretinin dünyaya ilan edilmesi gerektiğine inanır, ama Vaftizci Yuhanna ilan edilmemesi gerektiğini söyler, çünkü dünya, hakikati mahvedebilir. Mead, *Vaftizci Yuhanna* içindeki *Yuhanna Kitabı*ndan kısımların İngilizce çevirisini sunmuştu.[10] İsa'nınki gibi bir zihniyeti açıklayan bir atmosfer görürüz burada. *Yuhanna Kitabı*, İsa'ya "Düzenbaz" der, çünkü gizemleri açığa vurur. İsa ve Yuhanna arasında sonuca bağlanmayan uzun bir tartışma vardır. Argümanları içe dönük ve dışa dönük bakış açılarından kaynaklanır. İçe dönük Yuhanna, "Sırrı ifşa etme, yoksa mahvederler" der. Dışa dönük İsa da "Ama onla mucizeler gösterebilirim" der.

Dr. Bertine: Ernest S. Bates'in *İsa'nın Dostları* çalışması[11], modern Gnostik bakış açısını sunar. İsa'nın dostu Yahuda'dır.

Soru: Peki ya modern Gnostik kiliseler?

Dr. Jung: Yeni Gnostik kiliselerin hepsi, eski şeylerin yeniden icat edilmesidir, tekrar ısıtılan bir yemek gibi, doğrudan bir bağları bulunmaz. Gnostik öğretinin son izleri muhtemelen Katharizm ve Albigensialılar ile yitip gitti.[12] Bunlar, Fransa'da Yoldaşlar [*Bougres*] denen Maniheistler ve Gnostiklerdi. "Bougre", Bulgar kelimesinden türeyip Güney Fransa'ya gelmiştir. Gülhaçlılar muhtemelen o günün kuru Protestanlığını telafi etmek istediler, ama hayal güçlerinin eksikliği yüzünden bu yarı pişmiş bir girişimdi.

King'in *Gnostikler ve Kalıntıları*[13] ve Mead'ın *Unutulmuş Bir İnancın Kırıntıları*[14] çalışmaları, eski Gnostikleri işleyen iki kitaptır.

[9] Mark Lidzbarski, *Das Johannesbuch der Mandäer* (2 cilt, Giessen, 1905-1915).

[10] G. R. S. Mead, *The Gnostic John the Baptizer: Selections from the Mandaean John-Book* (Londra, 1924), s. 35-93, Lidzbarski'nin metnin kısmi çevirisini de içeriyor.

[11] New York, 1928.

[12] 11. yüzyılda ortaya çıkan Katharizm ve diğer sapkın mezhepler için bkz. *Aion*, par. 139, 225-235.

[13] Charles William King, *The Gnostics and Their Remains, Ancient and Mediaeval* (Londra, 1864).

[14] Londra, 1906; 3. Baskı, 1931.

4. Seminer

5 Haziran 1929

Dr. Jung:

Herhangi bir soru olmadığına göre rüyayla devam edeceğiz. Meyveyi mahveden solucanın olabildiğince derin anlamlarına ulaştık. Rüyanın son kısmında rüya sahibinin durumla nasıl baş edeceği sorunu var. Solucanın keşfi büyük önem taşır, gerçi tabii ki bu tamamen bilinçdışı bir algıdır. Hastanın bilinci epey yabancı. Geniş kapsamlı bir açıklama yapmama rağmen, rüyanın önemini ve ufkunu anlamadan hâlâ çok uzak. Size sunduğum açıklamaya asla erişmiş olmayacaktır. Burada, rüya ifadesine dair tam teoriyi ve ilkeyi anlamak için daha derine inmeye çalışıyoruz. Her rüya kısa bir drama gibidir. Başlangıçta bir tür sunum vardır, her şey olduğu haliyle verilir, tıpkı Yunan dramasında çok güzel gösterildiği üzere. Öncelikle, her şeyin başladığı durumun bir gösterimi yapılır; sonra karmaşıklık veya gelişim gelir, sonunda da felaket ya da çözüm. Rüyanın ikinci kısmı genelde rüya sahibinin durumla nasıl başa çıkacağı sorunundan oluşur. Bu kısım ihtiyari görülebilir, ama bilinçdışı gerçekten bu şekilde çalışır. İlkin, bilinçdışı bakış açısının ifade edilmesi; sonra, rüya sahibinin onla başa çıkacağı mümkün yol. "Koşullar altında rüya sahibinin yapması gereken şeyler" diyebilirdik buna ama çok nadir vakalar haricinde bilinçdışı insanın ne yapması gerektiğini söylemez. Genelde bazı çözümler mümkündür, dolayısıyla rüya düpedüz mümkün çözümler seçeneği sunar.

*Yi King*de de durum böyledir, tasarladığınız altı köşeli ilk yıldız size mevcut durumu verir, burada her şey olduğu haliyle resme dökülür. Bu resim durgun olabilir, çok uzun süreceği anlamına gelir, böyle bir durumda ikinci bir altı köşeli yıldız olmayacaktır. Ancak bir hareket durumu içindeyseniz, sayılar ikinci bir altı köşeli yıldız işaret edecektir, ki bu da zaten birincinin hatlarını değiştirerek elde edilmiştir. Haliyle, ikinci altı köşeli yıldız tanıyı verir, müstakbel dönüşüm imkanlarına dair bir fikir sunar.

Burada bir kesinlik söz konusu değil, çünkü durumlarda öngörülmeyen değişimler olabilir, ayrıca ilk altı köşeli yıldızdan hangi sonuçlar çıkarıldığı da çok mühimdir. Örneğin, ilk altı köşeli yıldız, nasıl davranmanız gerektiğini size gösterebilir. İmalara dikkat ederseniz ve bu imaları iyi algılayıp takip ederseniz, sonrasında son hattın tanısı sakıncalı olsa da gerçekleşmesi gerekmez. Birinciyle ne yaptığınıza göre her tür ihtimal mevcuttur. Bu rüya neredeyse bir *Yi King* altı köşeli yıldızı gibi inşa edilmiş.

Rüyanın ikinci kısmında rüya sahibi şöyle der, "Mümessillerimizi telgrafla haberdar etmek istiyorum, bu sebeple, bilgiyi gizli tutmak için kodu alayım." Burada rüya sahibinin faaliyetinin başlangıcını görüyorsunuz. Solucanlar hakkındaki rapor konusunda bir şey yapmak istiyor. Mümessillerini bilgilendirmek gibi doğru bir fikre sahip, ve işin bu kısmında gizlilik meselesi acayip hassas. Psikolojik bir dile aktaracak olursak rüyadaki fikir şu: Bir şey olmuş, yeni bir solucan birden ortaya çıkmış, korkunç bir tehlike gibi görünen bir solucan bu; ancak gördüğümüz üzere çok pozitif bir anlama da sahip, daha yüksek bir bilincin başlaması gibi. İşte bu sebeple birçok insan daha yüksek bir bilinçten korkar. Çünkü daha büyük bir sorumluluk ve tehlike demektir. Bana birkaç örnek verebilir misiniz?

Dr. Bertine: Tanrılardan ateşi çalan Prometheus sonrasında yıllar boyunca hayati organlarını deşen bir akbabanın musallat olmasıyla cezalandırıldı.

Dr. Jung: Evet, ateşin keşfi, iyi bir mitolojik örnek bu. Röntgen filmi deneyleri yapmak için hayatlarını ortaya koyan doktorlarda da durum aynı. Ama tarihsel örneklerimiz de var.

Dr. Kirsch: Galileo.

Dr. Jung: Başı dertte miydi? Evet, Engizisyonla başı beladaydı.

Sigg Hanım: Luther?

Dr. Jung: Reform sayılabilir, evet, ama çok daha etkileyici bir örnek İsa'nın gelişidir, uygarlığı altüst etmiş ve büyük bir kıyıma sebep olmuştur. Çileci bir yaşam sürmek için çöle giden yüzlerce hatta binlerce insanı düşünün; kasabalar boşaldı, manastırlar ağzına kadar doldu, mezarlar bile sığınak olarak kullanıldı. Tam perişanlık! Tek tek ailelerin de çökertilmesi söz konusu. Romalıların Hıristiyanlıktan bu kadar nefret etmesinin gerçek sebebi bu, çünkü aileleri böldü, Roma devletinin temellerini dağıtmakla tehdit etti. Romalılar, her türden dine karşı müsamahakardı, ama Hıristiyanlık çok yıkıcıydı. Yeni bir düşüncenin ne yapabileceğine dair güzel bir örnek bu.

Sigg Hanım: Freud.

Dr. Jung: Evet, ne kadar çok kişi lanetliyor psikanalizi.

Dr. Schmitz: Ama Jung'u değil.

Dr. Jung: Aa evet, bunun hakkında uzun bir hikaye anlatabilirim, size de malzeme çıkmış olur. Doğuda İslam'ın parlaması kanlı bir olaydır. Haçlı Seferlerini, Almanya'da Reform hareketlerini ve köylü ayaklanmalarını düşünün. Yeni bir düşünce kanla döşenmiş bir yoldur.

Dr. Deady: Peki ya Rusya'daki olay? O da bilincin genişlemesiyle mi alakalı?

Dr. Jung: Pek tabii.

Dr. Deady: Komünistleri bilinç genişlemesinin örneği olarak düşünmek tuhaf geldi de.

Dr. Jung: Ama komünistler sadece ince bir tabakadır. Rus köylüleri temsil eder. Maurice Hindus'un *Yıkık Dünya*[1] diye güzel bir kitabı var, Bolşevizmin neden bilinç genişlemesi olduğunu gösteriyor. Rus köylüler, kaderden, yönetimden homurdanıp dururlar, sövüp şikayet ederler, demek ki düşünmeye başlamışlar. Rusya'daki mucizedir bu. Rusya, binlerce yıl boyunca Avrupa'nın yanı başında bilinçdışı kaldı ve içine hiçbir şey sızamadı. Rus köylüler öylece ilkel kaldı, ama şimdi beyinlerinde bazı şeyler hareket etmeye başlıyor. Komünistler bizim için bir şey ifade etmiyor ama bir Rus köylü için düşünebileceği anlamına geliyor. Uzun vadede Rus köylülerin eyleme sevk edileceğinden, toplumsal ve siyasi bakımdan düşünmeye teşvik edileceğinden, ve bunun da Rusya'daki Bolşevizmin pozitif bir sonucu olacağından hiç şüphem yok. Köylüler şimdiye kadar karşılarına çıkan her otoriteye boyun eğdiler ama düşünmeye başlarlarsa buradan bir şey çıkabilir.

Yükselen bilinç tehlikesi de hastamızı eyleme geçmeye tahrik ediyor. Mümessillerinin gizlice bilgilendireceğini rüya simgesel açıdan söylüyor. Bunu psikolojik dile nasıl aktarırdınız?

Sigg Hanım: Son rüyada toprak rengi başlığı giymişti, şimdi de toprağın mahsulünden bahsediliyor. Mümessil, analitik açıdan analist yerine geçebilir.

Dr. Jung: Hastanın mümessili olmam mümkün değil. Hasta, mümessillerini bilgilendirecek. Mümessiller kesinlikle analist değil, adamın kendi maiyeti.

[1] *Broken Earth* (Londra, 1926).

Dr. Schmitz: İşlevleri.

Dr. Deady: Onu dünyaya bağlayan üst işlevi, araçları.

Dr. Jung: Evet, tabii ki, kendi bilincini bilgilendiriyor, mümessilleri adamın bilinci, onun beyninden dünyaya uzanan hatlar hepsi. Bilinci bilgilendirmek istiyor, onu fark etmek istiyor. O zaman, kod ne anlama geliyor?

Sigg Hanım: Kısaltılmış dil.

Dr. Jung: Hayır, kısaltılmış değil, gizli dil. "Bu kısımdaki pamuk mahsulüne yeni bir haşere musallat oldu" diye bir telgraf gönderseydi buradaki hata ne olmuş olacaktı?

Dr. Schmitz: Herkes meseleyi öğrenecekti.

Dr. Jung: Evet, milyonların tehlikede olduğu böyle önemli bir durumda, mümessillerine açık bir telgraf gönderme riskini alamaz, haberler hemen yayılıverir. Bilincini doğrudan bilgilendirememesi komik. Neden bilgilendiremiyor?

Kirsch Hanım: Bunu doğrudan yapmak onun için sarsıcı olacaktır.

Dr. Jung: Evet, bu doğru bir sebep, ama başka bir sebep daha var. Bilincini öyle gizli bilgilendirir ki sadece *kendi* bilir, haliyle kod da mesajı ifşaya karşı korumuş olur. Dediğiniz gibi, bunun sebebi, kendini esirgemek istemesi, bu sebeple çok dobra davranamıyor. Bunun başka bir sonucu da olabilir, kendini ifşa ediyor olabilir. Bir şeyin yolunda gitmediği hissini edindiğinizi düşünün, o şeyi kendinize saklamanın daha iyi olacağına dair bir önseziniz var, sonra başka bir ses şöyle diyor, "Kahretsin, olaylar şöyle şöyle oldu, söylesen daha iyi olur." Haliyle, karınıza ve dostlarınıza gidersiniz ve kendinizden emin bir şekilde, olan şeyi söylersiniz. Tehlikeli bir şey bu, başınız belaya girebilir. Haliyle, kod onu açık bilgiye karşı ya da inancını doğrudan dışa vurmaya karşı korur. Ancak muğlak bir önsezi ya da "his" edindiğinde onu bir bölmede tutabilir. Kodun anlamı bu. Anahtarı kullanabilir ama şimdi görüyor ki elinde başka bir kitap var.

Erkek kardeşi, hatasını görüyor ve ondan kodu istediğinde gülüyor. Kardeşinin mesajı zaten gönderdiği ortaya çıkıyor, dolayısıyla mümessiller bilgilendirilmiş, fakat rüya sahibi telgrafın içeriğini bilmiyor. Bütün bunlarla uğraşmak, kurallara gösterilen aşırı titizlik gibi görülebilir, ama en önemli şey bu, çünkü kendimizle meşgul olma şeklimizi aşırı incelikli haliyle gösterir. Biz çok diplomatiğiz. Bilincimizde her ton var, loş, parlak, yarı parlak, koyu, ve her seviyeyle belirli bir meşgul olma tarzımız var.

Her şeyi kendimize bir tür dingin sesle söyleriz, böylece bölümleme sistemini bulandırmayız. Eğer yüksek sesle konuşursak yan odadakiler bizi duyar ve onları rahatsız ederiz. Bazı şeyler hakkında sessiz olmak pratiklik sağlar, işte bu yüzden bu incelikli yollardan bahsediyorum. İnsanları böyle hileler yaparken yakalayabilirsiniz. Asıl mesele şu: Bilincini açık bir tarzda bilgilendirmek istiyor, kendi namına kışkırtmaktan çekiniyor, ama hata yapıyor. Nedir o?

Dr. Schmitz: Her zamanki kodla telgrafı göndermeye niyetlendi, ama şimdi yeni bir kod buldu, belki de sizin kitaplarınızdan birini. Psikanaliz. Erkek kardeşi aslında gölge.

Dr. Jung: Erkek kardeş telgrafı göndermişse kodla göndermiştir büyük ihtimal, çünkü idareci müdür olarak en az hastamız kadar durumun ciddiyetinden haberdar. Demek ki hastanın bilinci, gölge vasıtasıyla kendiliğinden haberdar olmuş.

Dr. Schmitz: Analizdeki tecrübesinden beri bunu yeni bir şekilde yapmaya çalışıyor. Kitap, bir bakıma daha iyi kod anlamına geliyor.

Dr. Jung: Aslında bunun gölge vasıtasıyla yapılması eski tarzda yapıldığını kanıtlıyor. Gölge, gölgeli yollar anlamına gelir. Eğer meseleleri gölgede bırakırsak eski tarzlara dönerler, ya da hatta biraz daha kötü olabilirler, tıpkı sızdıran bir boru gibi ya da bir bakım görmemiş motor gibi. Rüya eğer gölgenin bir şey yaptığını söylüyorsa eski tarzda yapılmış olduğuna emin olabilirsiniz.

Rüya sahibi, kod için başka bir kitap aldığında bir hata yapıyor, ama yeni tarzda bir şeyler yapmak için aslında ilk girişimi bu, yeni bir tarzda bilincini nasıl bilgilendireceğini hiç bilmiyor olsa da. Pek tabii rüya, analiz hakkında hiçbir şey söylemiyor, "Başka kitap" diyor. Adamın hiçbir çağrışımı yok, bilincini yeni bir tarzda bilgilendirmek için kifayetsiz analiz bilgisini nasıl kullanacağı hakkında da bilgisi yok.

Bilgilendirmenin analitik bir yolu var. Bilinçdışında sarsıcı bir hakikat keşfettiğinizde, bunu bazen kodun kör yoluyla fark edersiniz. Bazen de size öyle açık bir şekilde gelir ki sadece "Demek öyle!" dersiniz. Başınıza bir darbe almışsınız gibi sizi çarpar, sersemlersiniz ve ne olduğunu anlayamazsınız. Burada analiz başlar. Analitik yol, bunu fark ettiğiniz anı anlamayı içerir. Bazı rüyalar gayet korkunçtur. Örneğin, birini öldürmek istediğinizi rüyanızda gördüğünüzü düşünün, bu babanız ya da kocanız olsun; eğer bunu anlayacak yolunuz yoksa rüya berbat bir

görünüm alır. Çünkü, hiçbir analitik kodunuz yok, rüyayı bağlamıyla ele almıyorsunuz, haliyle bir kurşun bloğu gibi üzerinize çöker ve sizi ezer. Analiz, gerekli bağlamı sağlamaya çalışır, böyle durumların göreceliğini göstermeye azmeder. Eğer rüyayı düz anlamıyla ele alırsanız, yani babanızı öldürmek istediğinizi düşünürseniz, berbat bir hal alır, ama rüya analitik dile aktarıldığında hiç de berbat değildir. Kural gereği, simgesel bakımdan ele alınması gerekir, dolayısıyla babayı öldürmek, babayı aradan çıkarmak anlamına gelebilir, ya da etkisini aradan çıkarmayı kastedebilir ki fail durumundan çıksın. Bilinçdışının tesirli ilkel dili şöyle der, "Öldür onu!" Ama "zaman öldürmek" derken kastettiğimizden fazla bir anlama gelmez. Gayet masum bir anlamı vardır, "faaliyetini durdur!" Eğer bu tarzda yorumlayabilirseniz, bilinç bunu parçalanmadan kabul edebilir. Bunun gerisinde içgüdüsel bir öldürücü dürtü var diyebilirsiniz. Muhakkak öyle. Atalarımız arasında da katiller vardı, bizim aramızda da belirli şartlar altında hiçbir vicdan azabı çekmeden cinayet işleyecek birçok insan olabilir. Aslımızdaki kan şehveti rüyanın içinde var, ama anlamı farklı, ve bu kabul edilebilir bir anlam.

İşte bu analitik kod, eski koda nispetle her şeyi mümkün kılar; düz manasıyla anlaşılan ve bağlamsız tasavvur edilen eski kod yıkıcı olacaktır. Eski kod sadece bir şeyi örtbas etmeye yarar, onu tam bilince getirmeye değil. Rüya sahibi mümessillerini bilgilendirmek ister, ama eski koda göre. Mahsulün tehlike altında olduğu raporu onu sarsar ve ne yapacağını bilemez. Hastalarımın çoğu şöyle der, "Ben nasıl bir cinayet işlerim?" "Ne gelir elimden?" Eski tarz bunu sadece bastırır, ama yeni tarz yani analitik yol, bunu belirli bir dereceye kadar hazmettirecektir, bunu idare edilebilir kılacaktır. "Kelimenin düz manasıyla babanı öldüreceksin anlamına gelmez bu. Babanı öldürmeden de onun etkisini kırabilirsin" derim ben. Bu daha en baştan hastaya ne yapacağını gösterir; hazmedilebilir ve idare edilebilir bir tarzda bilgiyi alır, onu eski dünyasının manzarasına uydurur, sarsıntı oluşmaz, ve bu bilgiyi benimseyebilir. Fakat hastamız henüz hazırlıklı değil, rüyayı bu yolla ele almaya yetkin de değil. Elinde tuttuğu kitabın ne olduğuna dair bir işaret yok; keza, bunu nasıl farklı bir yolla kullanabileceğine dair bir bilgi de. Elindeki tek şey, telgrafı ona göstermediği için kardeşine sinirlenmesi. Hasta, bunu gölgesinin yani erkek kardeşinin yaptığını fark ediyor; bizzat kendisinin ne yapabileceği karanlıkta kalıyor. Rüyanın nega-

tif sonu bu. Yeni olgular nahoş ve tehditkar bir formda sunulur, fakat solucan simgelemesinde geçen olgular negatif değildir. Hasta, eski yollardan kurtulmaya ve yeni yolları benimsemeye başlar, haliyle rüyanın tamamen negatif olmadığını söyleyebilirim, negatif bir yolla pozitif içerikler sunuyor.

Sonraki rüya [15], "Körpe bir kiraz ağacının altında duruyorum, kıpkırmızı kocaman kirazlar ve çok olgun görünüyorlar. 'Buna değer' diyorum kendime. Sonra, ağaçtan düşen olgunlaşmamış meyveleri çocukların toplayıp bir sepete koyduğunu görüyorum. 'Bu kirazlar bize ait değil ve olgunlaşmamışlar' diyorum onlara. Sepetteki kirazları tekrar ağacın dibine atıyorum. Çocukların arasında iki yaşlarında küçük bir kız gözüme ilişiyor. 'Benim de bir kiraz ağacım var ve bundan gurur duyuyorum' diyor. Bana ağacını göstermek istiyor ve çalılıkların arasından gayet körpe bir ağacın yanına götürüyor, ve karının küçük çocuklarla konuştuğu sırada takındığı ses tonuyla konuşuyor. 'Ağaçta hiç kiraz yok' diyor. Teselli eder tarzda onla konuşuyorum ve küçük bir ağacın meyve vermesi için önce büyümesi gerektiğini açıklıyorum."

Çağrışımlar: Meyveli kiraz ağacı, "Bu ağaçları dikmeye gerçekten değer, çünkü zaman içinde böyle güzel büyük meyveler veriyorlar." *Olgunlaşmamış meyve toplayan çocuklar*, "Beni komik duruma düşüren şapka taktığım önceki rüyamı düşünüyorum. Öyle de bu ağacın meyveleri de benim mülküm değil. Bu nedenle, ona dokunmamalıyım, ama kendi ağacımı dikebilirim. Bu küçük kız bana bir önceki rüyadaki çocuğu hatırlatıyor."

"İki yaşındaki çocuk", ilk rüyasındaki küçük kızı akla getiriyor, hastanın karısının ismi olan Maria'nın sonundaki "a" harfini telaffuz etmek istemeyen animanın küçük hasta çocuğunu anımsıyoruz, gördüğünüz üzere animanın burada tekrar belirmesi söz konusu. Karısının küçük çocuklarla konuşurken takındığı ses tonuyla kızın ses tonunun aynı olmasından özellikle etkilenmiş. "Sanki küçük kız, karımla öncesinden bir ilişki kurmuş gibi, çünkü onun sesiyle benle konuşuyor" diyor.

Rüyanın analizi: Rüya, olgun meyve dolu güzel bir kiraz ağacıyla başlıyor. Rüya sahibi, "Buna değer" diyor, sanki biri çıkıp "Buna değmez" demiş gibi. Neredeyse hiç çağrışım yok, çünkü hâlâ pamuğun ham meyveleriyle ilgilendiği bir önceki rüyanın etkisi altında. Gibb Beyin bana hatırlattığı şeyi size söylemeyi unuttum; solucan pamuğa dadandığında meyvesi yaprak sapın-

dan olgunlaşmamış halde düşer. Hastamın bunu bana zamanında etraflıca anlattığını hatırlıyorum. Burada da yine ham meyve var. Bu güzel ağaç ve kirazlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Gibb Bey: Bilgi ağacı.

Dr. Deady: Topraktan yetişen ve meyve veren şey.

Crowley Hanım: Kirazlar bir cinsellik meselesi olabilir mi?

Dr. Jung: Evet, buna daha sonra geleceğiz. Bir önceki rüyada, mahsulle alakalı ters giden bir şey vardı, meyveler sağlam değildi, ama burada meyveli güzel bir ağaç var. İlk izlenim sağlıktır, tamlıktır; hastalığın üstesinden gelinmiş. O arada ne olmuş?

Dr. Schmitz: İş adamının mekanik tarzının bir telafisi bu. Bir ağaç ya da bir çiçek dikmek aklından geçmeyecektir. "Buna değmez, para getirmiyor" diyecektir. Analiz, yeryüzü ile ve doğal büyüme ile alakalı olmalı. Toprağı süren, küçük bir mahsulle yetinen bir köylünün sabrına sahip olmalısınız, dolayısıyla bir iş adamının durumundan çok farklı. Bu güzel ağaç doğadır, ve "Buna değer" olduğunu görüyor.

Dr. Jung: Bu rüyanın atmosferini tarif ediyorsunuz. Gördüğünüz üzere, bilinçdışı, senaryoyu değiştirdi ve tamamen yeni bir veçhe üzerinde duruyor. Bir önceki rüyada, pamuğun büyümesi rüya sahibini şu kadarcık alakadar etmiyor, adam yalnızca alıp satmayla ilgileniyor. Şimdi bu rüyada ise yeni bir sorunla yani bir ağacın büyümesiyle karşı karşıya, daha önce böyle bir şeyle hiç meşgul olmamış çünkü meyveyi gidip marketten alabilir. Ama herhalde meyve dolu bir ağacın güzelliğini satın almaz. "Buna değer" diyor. Böyle ağaçlar yetiştirmenin ne kadar kıymetli olduğunu fark etmeli, bir iş adamı olarak bunlar ona değersiz gelecektir, çünkü çok küçük bir iş. Haliyle, tüm psikolojik sorun yeni bir dille ifade edilmeli, buna doğal dil diyebiliriz, ya da toprağın dili. Meşgul olduğu sorun artık iş terminolojisiyle ifade edilemez. Alım satım dili çok rasyonel, haliyle bilinçdışının dili de farklı bir simgeleme öneriyor. Burada, meyveli güzel bir ağaç var, buna değer olduğunu kabul etmesi lazım. Önceki tavrına yani sanayiciliğe zıt bir şey. "Ne işe yarar bu?" "Bunla ne yapabilirim?" "Sonuç ne olacak?" "İnsan onca para ve zaman harcar ama eline bir şey geçmez" gibi cümleleri her gün duyuyorum. Daha birkaç gün önce bir hastaya şöyle dedim, "Bilmek istediğiniz tek şey, olguların ne olduğu ve bu olgularla ne yapabileceğiniz. Bunların hepsi yüzeydeki şeyler. Bu olgularla bağlantılı halde gelen şeyleri ya da nasıl etkilendiğinizi ya da ne hissetti-

ğinizi ya da kendinizle alakalı ne yapabileceğini hiç sormuyorsunuz." Dinamit döşemeden bir şeyin hallolacağını hiç düşünmüyoruz. Çoğu şeyin gelişerek ve büyüyerek meydana geldiğini fark etmiyoruz.

Bazen bir duvara denk geliyoruz, duvar çok yüksek, aşamıyoruz, karşısına dikilip bakıyoruz. Akılcılık şöyle der, "Duvarı aşmak diye bir şey yok, orayı terk et yeter." Fakat, doğal gelişim hastayı neredeyse imkansız bir duruma sürüklemiş, ve akılcı çözümlerinin sonuna geldiğini göstermek istemiş. Demek ki oraya gitmeli, belki de orada kalmalı, kök salmalı ve bir ağaç gibi yetişmeli; zaman içinde engeli aşmalı, duvarı geçmelidir. Psikolojimizde olan bazı şeyler var ki günümüzde bunların cevabı yok. Taştan bir duvar karşısında kendinizi bulabilirsiniz, orada kalmalı ve büyümelisiniz, altı ay veya bir yılın sonunda boyunuz duvarı aşacaktır. *Yi King*, bunu çok güzel ifade eder.[2] Gayet umutsuz gözüken benzer bir durum şöyle ifade edilir, "Bir keçi, bir çite toslar ve boynuzları sıkışır." Ancak bir sonraki satırda, "Çit açılır; sıkışma olmaz. Güç, büyük arabanın dingiline bağlıdır." Haliyle, eğer çite toslamamayı becerebilirseniz, boynuzlarınız sıkışmaz, ve derhal dört tekerlekli bir arabanın gücüne kavuşursunuz. Doğada başka bir yol da var, bir ağacın yolu. Akılcılığa ve hayvani bir insanın sabırsızlığına karşı bir yol bu. Şeylerin üzerinden bir kaplan gibi sıçramak isteyen şehvet. Ağaç orada durur, büyür ve kök salar, ve nihayetinde engelin üstesinden gelir. Haliyle, bu rüya onun dikkatini başka bir simgelemeye çeker. Psikolojik zorlukları ele almada özellikle faydalı bir yol bu. Bugün, sorunuyla baş etmede pek tabii yetkin değil, karısıyla düzgün bir ilişkiyi nasıl kuracağını bilmiyor, söyleyecek sözü yok, tavrı belli değil, dolayısıyla her şeyi katıp karıştırıyor. Bilinçdışı ona "Sussan iyi olur" diyor. Akılcılığı da "İyisi mi kaç!" diyor, bölümlemeler yap. Fakat doğanın yolu bir bitki gibidir, sabit bir şeydir, zaman içinde ağaç da meyve verecektir. Fayda göreceği tek yol, gelişim yoludur. Bu fikir, rüyayla da uyuşuyor. Küçük kız onu ağacına götürüyor, henüz meyve verecek kadar olgun bir ağaç olmasa da onla gurur duyuyor, adam da ona ağacın zaman içinde büyüyeceğini ve meyve vereceğini söylüyor. Peki, dalından düşen ve sepete koyulan kirazlar hakkında ne dersiniz? Belli ki bunlar solucanın musallat olduğu pamuğun olgunlaş-

[2] 34. altı köşeli yıldız, "Yücenin Gücü."

mamış meyveleri. Her kiraz ağacı olgunlaşmayan meyve verir. Psikolojik açıdan bunun anlamı ne?

Dr. Leavitt: Bazı psikolojik süreçler olgunlaşmıyor anlamında, yetişkinliğe erişmeden ölüyorlar.

Dr. Jung: Evet, herkesin psikolojisinde ölmeye yatmış bazı şeyler var, tıpkı kesilip atılması gereken faydasız kabuklar gibi. Bedenin metabolizmasında bazı hücreler her gün ölür; bugün yaşarlar ama yarın ölüp kesilmeye hazır olurlar. Psikolojide de asla olgunluğa erişmeyen bazı şeyler yetiştiririz. Bir anlığına kullanışlı olurlar ama sonra kaybolurlar, örneğin, bazı yetenekler gençlikte umut verir ama bir süre sonra pörsüyüp yok olurlar. Peki rüya neden böyle bir sıradanlık üzerinde ısrar ediyor?

Dr. Leavitt: Faydasız tecrübeleri kastediyor olamaz mı?

Dr. Jung: Yaşam bir laboratuvardır, bir doğa tecrübesidir, ve birçok şey foslar. İnsanlar "Şu fosladı, bu fosladı" falan der, ne yapabileceklerinin bilincine varamazlar, kötümserdirler ve yalnızca yapamayacakları şeyin bilincinde olurlar. Rüya şöyle der, "Herkes risk alıyor, doğa risk alıyor, biz hepimiz foslayabilecek deneyleriz." Olgunlaşmamış kirazlar düşüyor. Fakat hastamız bunu göremiyor. Biraz daha az rasyonel olsaydı yaşamla daha fazla oynayabilirdi, ama böyle bir rasyonalist yaşamla oynayamaz, çünkü oyun irrasyoneldir. Bazı şeyler hakkında şöyle deriz, "Bir hata olduğunu bilsem de bunu deneyeceğim." Sadece bu şekilde yaşadığınızda bir şeye yaşam katarsınız, belki bugün bu şekilde ama diğer gün başka şekilde. Yeryüzündeki her kök, bir çekirdek etrafında örgütlenir. Yanlış yola sapabilir. Büyüme ve gelişme fikrine geldiğinizde doğanın irrasyonelliğiyle karşılarsınız. Her rasyonalist bundan nefret eder, çünkü onlara göre her şey güvende olmalı, "risk taşımamalı."

Çocuklar, hiçbir değeri olmayan meyveleri topluyorlar. Ne anlama geliyor bu? Bu çocuklar birden nereden çıktılar? Çocuklar, olgunlaşmamış meyvelerdir, kendi çocukluğundaki eğilimleri temsil ederler, ama olgunlaşmamış meyveleri toplamak ne anlama geliyor?

Gibb Bey: Çocukluk değerlerine tutunmak.

Dr. Jung: Rüyanın temsil ettiği resim de tam olarak bu. Şöyle der, bak şu çocuklara, nasıl da oynuyorlar, yaşamı olduğu gibi kabul ediyorlar, çürümüş meyveleri bile topluyorlar, "Bu değerli bir kiraz mı?" diye sormuyorlar. Rüyanın ona göstermek istediği fikir işte bu. Yaşamınızda bazı şeyler vardır, sanki olgun meyve

olmaya yazgılıdırlar, eğer olgunlaşmazlarsa bırakın düşsünler; bunlar, oyunbaz bir şekilde, çocukça, önyargı olmadan düşünülmeli. Önyargılı olursanız bazı imkanlara geçit vermezsiniz, hayat da artık tam olmaz.

Dr. Schlegel: Adamın çocukluğu olarak da yorumlanabilir bu, sanki kıymetliymişçesine bu olmamış meyveleri topluyor, ve bilinçdışı onu böyle davrandığı için çocuk diye eleştiriyor.

Dr. Jung: Akıl dışı bir tip için bu mükemmel bir yorum olurdu, fakat bu adamın akılcı bir tip olduğunu akıldan çıkarmayalım. O tutup kendi yorumunu söyleyecektir. Ben de kendi tarzımda yorumlarım, çünkü bu çocuklardan biri animasının çocuğu. Rüya sahibi kendi yorumunda, animasını dışlayacak, dolayısıyla ruhunu dışlayacak, sonra tekrar başa dönecektir. İyi bir teorik yorum bu, ancak rüya sahibinin psikolojisini hesaba katmıyor.

Bazen tanımadığım insanlar bana rüyalarını gönderiyorlar, ancak rüya sahibine dair bir bilgim yoksa onları yalnızca teorik açıdan yorumlayabilirim. Yorum için bir hareket noktanız olmaz. Haliyle, Freud'un aksine, rüyaların aynı imgeleri kullandığını kabul etsek de farklı psikolojik durumların simgelemeleri olduğunu unutmamalıyız. Bir yılan bir durumda olumlu bir şey ifade eder, "derinlikler bilgeliği" anlamına gelir, bir başka durumda olumsuzdur, fiziksel bir hastalıktır. Bir keresinde bir kadın bin metre uzunluğunda bir yılan görmüş rüyasında, bir fil kadar da büyükmüş, karahumma anlamına geliyor bu. Kadın, "Hasta olmadan önce hep bir yılan görürüm, ama bu kadar büyüğünü hiç görmemiştim" demişti. Bir yılanın binlerce anlamı olabilir.

Dr. Bertine: Hastalığından önceki rüyayı yorumladınız mı?

Dr. Jung: Hayır, kadını analiz etmedim. Sadece karşılaşmıştım onla, bana rüyasından bahsetti, ama uzun bir hastalık anlamına gelebileceğini düşündüm. Ne zaman bilinçdışı baskın gelse, ne zaman mevcut duruma üstün gelse ağır basar ve önemli hale gelir, geçmişe ve geleceğe gebedir. Bilinçdışı gelecekle dolu olduğunda veya gerçekleşmemiş bir geçmişin yeniden faal hale gelmiş biçimiyse insanlara üstün çıkar. Bu nedenle yılan hem geçmiş hem gelecek anlamına gelebilir.

Dr. Schmitz: Peki ya tanımlanmayan tipler? Örneğin, sezgiciler gibi, sezgi üzerine yaşayamayanlar ve düşünme ya da hissetmeye ikinci abartılı işlev olarak sahip olanlar? Adamın yeni dili iyi, çok makul gözüküyor. Yeni bir dil geliştirdiğimizde ken-

dimizinkinden ziyade onu kullanmak isteriz. Haliyle, akıl dışı bir tip, abartılı bir akılcı tip haline gelebilir. O halde, rüyayı nasıl yorumlardınız?

Dr. Jung: Karmaşık bir mesele bu. Eğer kişi abartılı derecede akılcı ise rüya o zaman benim yaptığım gibi yorumlanmalıdır. Bu vakada emin değilim, doğrusu rüya sahibinin esasında akıl dışı bir tip olduğunu bile ara sıra düşünüyorum. Düşünmesini geliştirdi ve kendini akılcılaştırmaya başladı, sonuçta da abarttı. Kuvvetle muhtemel, kendisi bir duyum tipi ve aşırı bir rasyonalizm ile telafi edildi, böylece rüya da bunu kırmak zorunda kaldı.

Crowley Hanım: Bu durum, kişinin kendi rüyalarını yorumlamasını çok güç bir hale getirmez mi?

Dr. Jung: Evet, kendi rüyalarım söz konusu olduğunda en az bir başkası kadar çaresizim. Işığımın kaybolduğu gölgeme rüyam çöküyor. Sanki daha önce rüya analizi diye bir şey hiç duymamış gibi oluyorum. Bu tabii ki çok sıkıcı bir şey, kendi rüyalarınızla bir türlü denkleşemiyorsunuz. En baştan başlamalı ve en çok acı veren analize gelmeliyim. Demek ki rüyalarımız daima bizim önümüzde. İlahi bir endama asla erişemiyoruz, tanrılarımızla asla birlikte olamıyoruz. İnsanla alakalı en temel şey daima eksik ve ufak olması. Öyle *olmalı*! Yeni doğmuş bir bebeğin tavrını gözünüzün önüne getirebilirsiniz. Kendi rüyalarına sıra geldiğinde insan daima mütevazı olmalı. Yirmi ya da otuz yıldan sonra bu tavrı öğrendim, değerli olan şeylerin önümde olduğunu anladım. İçimizde bazı şeyler var, bize üstünler, bu sebeple bilinçli merkezden üstün yeni bir hipotetik merkez fikri ediniriz.

Akıl dışı tipler daima baltayı taşa vururlar. Neredeyse her zaman yanlış yoldalar, hayalet avlıyorlar. Yolda meyve toplasalar da çöpe atıyorlar, çünkü olmuş bitmiş bir şey.

Şimdi önemli meseleye geliyoruz, rüyadaki bu çocuklardan biri onun çocuksu animası, ama neden sadece iki yaşında? Bu yaşın psikoloji araştırmalarına başlamasıyla bir bağı olmalı. Önceki rüyalardan gördüğümüz üzere felsefeye ve teozofiye ilgisi görece hastalıklıydı. Teozofiyi öyle somut bir tarzda ele almaya yönelmişti ki animasının çocuğu hasta olmuştu. Bize anlattığı rüyada rüya sahibinin karısının ismini bile söyleyemiyordu, şimdiyse karısının ses tonuyla konuşuyor ve onla arası iyi, önemli bir değişim bu. Bir aylık analizin sonunda ise çocuk artık hasta değil, ve güzel küçük kiraz ağacını rüya sahibine gösteriyor. Belli ki adam büyük ağacın kendine ait olmadığını hissediyor, haliyle

çocukların meyve toplamasına izin vermiyor. Animası onu kendi ağacına götürdüğünde ağacın tamamen çocuğa ait olduğunu hissediyor. Peki büyük ağaç nereye ait?

Dr. Bertine: Sizinle konuşmasından hareketle böyle bir ağacın imkanını sezgisel bakımdan algılamış olabilir mi?

Dr. Jung: Evet, bu benim animamın ağacı. Bunu sadece sezgisel yollarla algılıyor, hakkında konuştuğumuz mevzunun değerli olduğunu hissediyor. Sonra, tıpkı Pythagorasçılar gibi, üstadın sözleri üzerine yemin etme eğilimi geliyor[3], ve söylediğim her sözü ebedi hakikat zannediyor. Gün içinde çok fazla anlamsız şey söylüyorum, bazı insanlar var, olgunlaşmamış meyveleri ve çürük yemişleri toplayıp yiyorlar, böylece ziyafet çektiklerini sanıyorlar. O ağaç çok fazla olgunlaşmamış şey üretti, ve bu adam da onları toplamaya kalkmış olabilir, eleştiriye tabi tutmadan bunlara kıymet vermiş olabilir, ama rüya onu uyarıyor ve şöyle diyor, "Bu şeyi kendi haline bırak, senin ağacın değil bu, çekip çevireceğin bir işin var zaten." Sonra, küçük animası onu kendi ağacına götürüyor, çok babacan bir şekilde şöyle diyor, "Sadece sabret, zaman içinde büyüyecek ve meyve verecek." Animasıyla konuştuğunda gayet babacan. Peki anima neden bu kadar küçük? Adam 47 yaşında. Çocuk ise sadece 2.

Dr. Schmitz: Yeni doğmuş çünkü.

Dr. Jung: Anima artık daha ruhani bir ilgiyle yaşamaya başlıyor. Ölümsüzdür, form değiştirebilir, bazen bir ihtiyar olur, bazen yaşlı bir cadı; burada neden bu kadar genç?

Dr. Deady: Genç çünkü bu çocukla ilişkisi yani kadınla ilişkisi de o kadar genç.

Dr. Jung: Evet, karısıyla ilişkisi bu, ayrıca bilincindeki tutum da çok yaşlı olduğundan, bilinçdışı bunun için bir telafiye gidiyor ve animayı çok gençleştiriyor. Bir akılcı, tıpkı tecrübeli bir büyük büyük baba gibi, sanki iki bin yaşındaymışçasına yaşamaya çalışır. Yaşlı Pythagoras ile aynı fikirde olsaydık, bütün dünya şimdiye kadar rasyonel olmuştu. Akılcı bakış açısından yaşadığımızda anima bir bebektir. İki yaş gayet küçük bir yaş, haliyle bu adamın kaç yaşında olduğunu görebilirsiniz, 900 yaşında olduğunu söyleyebilirim. İnsan olmak adına muhtaç olduğu şey, aşırı gençlik dozajı. 2 ve 900 arasındaki fark, doğasındaki

[3] Karş. Horatius, *Epistulae*, I, I, 1 vd., "jurat in verba magistri" (üstadın sözü üzerine yemin etmek). Horatius, yemin eden gladyatörlerden bahseder.

boşluğu simgeliyor. Belli ki küçük kızın onu götürdüğü ağaç, adamın kendi ağacı.

Almanlarda eski bir düşünce var; her insan kendi ağacına sahiptir, çocuk doğunca dikilen totemdir bu; eğer bu ağaca bir şey olursa ona bir şey olur, ama eğer büyür ve serpilirse o da sağlıklı ve mutlu olur. Ağacına bir çivi çakarak bir insanı yaralayabilirsiniz, ya da ağacını keserek birini öldürebilirsiniz. Rider Haggard da *Sis İnsanları*[4] çalışmasında ağacı bir tema olarak kullanmıştı, kabiledeki her bir kişinin kendine has ağacı vardı. Bir insanla ağacı arasında hususi bir ilişki vardır, ağacı devrildiğinde insanın yaşamı da sona erer. Sezar'a göre, Druidler bir ağacı insan şeklinde keserlerdi, bir haç biçiminde kollarını uzatırlardı.[5] Çarmıh üzerindeki İsa da başka bir örnektir; çünkü çarmıh, aynı zamanda yaşam ağacıdır. Sonra, bir Yahudi efsanesi var, Adem ölmeden hemen önce son kez Cennete bakmak için müsaade alır. Ağaç ölür, ama dallarında küçük bir bebek yatar.

[4] *The People of the Mist* (Londra 1894).

[5] Karş. *Symbols of Transformation*, CW 5, par. 402 (1912 baskısı), Jung burada hikayeyi Thomas Maurice'e (*Indian Antiquities*, 1796) atfeder.

5. Seminer
12 Haziran 1929

Dr. Jung:

Kiraz ağacı rüyamızı bitirmiştik. Sorusu olan var mı?

Dr. Deady: Neden gölgenin daima her şeyi "eski yolla" yaptığını söylüyorsunuz? "Eski" derken ne kastettiğinizi anlamıyorum.

Dr. Jung: Sıradan bir ifade bu aslında. Gölgenin eski yolları temsil ettiği genel bir gerçek. Pek tabii, istisna durumlar var, örneğin bilinçdışı, bilinç üzerinde egemen olduğunda. Peki neden gölgenin eski yolları temsil ettiğini söylüyorum? Gölge düşük kişiliktir, eski kişiliktir, kalender meşreptir. En kişisel tepkinizdir, hep o tarz tepki verirsiniz. Mesela en kişisel kinlerinizde ve en mahrem dürtülerinizde gölgeyi bulabilirsiniz. Bunlar hayatınız boyunca hemen hemen aynıdır. Çocukken, bilinç henüz tam manasıyla yerleşmemişken, tamamen doğal yollarla tepki verirsiniz, zaten bunlar da doğrudan dürtülerin sonucu. Daha sonra bu tepkiler eğitim kisvesine bürünür, bilinçli olmanın tüm süreciyle kaplanır. Birçok insan kişisel tepkilerini saklar ve böylece daha fazla gölgeye düşer. Görünürde makbul olmamaları gayet anlaşılabilir bir fikirdir, çünkü insani münasebet belirli formlar ister. Haliyle, eski yollar, eski tepkiler, gölgeye ve bilinçdışına düşerek korunur. Eğer bir şey tamamen bilinçdışına düşmüşse artık düzeltilme şansı kalmaz. Bir şey ilk günkü tazeliğiyle bilinçdışından çıkıp gelir. Şeyler orada birbiriyle sürtüşmezler, eritme potasına girmezler, vitrindeki müze parçaları gibilerdir, hiçbir şey onları yıpratmaz, formları daima aynı kalır. İşte bu sebeple bilinçdışının sınır hattındaki gölgenin "eski yollar" anlamına geldiğini söyledim. Elbette gölgenin "eski yol" olmadığı bazı istisnalar var; tıpkı bilinç, bilinçdışından gelen yeni bir şeyden haberdar olmadığı zaman gibi. Bu insanlar rahatsızlıklardan haberdar olurlar. Uzun zaman önce halledilmiş şeyler birden idare edilemez hale gelir. Bir psikozun patlak vermesinin arifesinde insanlar daha önce umursamadıkları şeylere üzülürler, bunlar şimdi

bir ayak bağı ve engel haline gelmişlerdir. Pek tabii, analist bunları görünürdeki haliyle değerlendirirse mühim bir hata yapmış olur. Bu belirli tepkiler daima idare edilemez bir halde miydi, yoksa görece alışılagelmiş miydi, yoksa sadece şimdi mi idare edilemez oldular; işte bunların hepsinden dikkatlice emin olmalı. Örneğin, bir adam düşünün, bir kini olsun. Otuz yıl önce aldatılınış, sonra birden bütün şey patlak veriyor, aldatma sanki yakın zamanda vuku bulmuş gibi öfkeye kapılıyor. Bir nevrozun ya da bir psikozun başlangıcında olan şey budur. Uzun zaman önce başarıyla üstesinden gelinmiş zührevi hastalıklarda yine de bir düşüklük geliştiğini görürsünüz, ve kişi yıllar sonra deli gibi endişelenmeye başlar, sanki üzerine yüz ton ağırlık çökmüş gibidir. Bu kinin nüksetmesindeki ağırlığı incelediğinizde, kindeki yeni bir şeyden dolayı olmadığını, bunun arkasındaki bir şeyden yani daha önce asla bilinçli olmamış bir şeyden dolayı olduğunu görürsünüz. Kişisel tepkilerin örtüsünün altında gizlenmiş derinliklerden çıkar gelir.

Dell Bey: Fiziki semptomların fiiliyatta tekrarladığını mı kastediyorsunuz?

Dr. Jung: Öyle olabilir, ya da semptomlar sadece psikolojik olabilir. Bilinçdışı, bu "gölge formları" kendi ifadeleri olarak benimseyebilir, çünkü yerleşebileceği bilinçli bir form yoktur. Bu tepkiler, bilinçdışına çıkan güzergahlardır. Bu tepkilerin abartılması sayesinde anima ya da animus yakalanabilir.

Dr. Bertine: O halde, anima ya da animus bu kişisel tepkilerin ardındaki arketip mi oluyor?

Dr. Jung: Animus bir işlevdir, illa kişisel olması gerekmez; eğer kişiselse içeriği itibarıyla kişisel olur, çünkü bir ağırlık taşır. Büyük bir balık kolektif bilinçdışında zuhur eder, çünkü animus onu yutmuştur. Animus şişmanlar, karnı şişer, büyük kelimelerle konuşmaya başlar. Siz bu kelimeleri duymazsınız, hiçbir şey duymazsınız, fakat bir bakıma önyargı edinirsiniz ve bilinçdışı öncüllerle şeylere yaklaşırsınız. Sonra aniden belirli bir yanlılık nedeniyle yolunuzun yanlış olduğunu anlarsınız. Bu sanki animusun duyulmayan bir sesle ifade ettiği fikirlerin düşüncelerinize sızması gibidir ve sanki o bakış açısına sahipmişsiniz gibi çalışır. "Yürüdüklerini" düşünen güvercinin hikayesi gibi, ama aslında hiç düşünmemiştir. Bildiğim en iyi animus hikayesi bu, aptalca ama manalı, çoğu zaman gerçekleşen aptalca şeyler de öyle zaten.

Bir gün bir at, bir araba ve bir güvercin kazara rastlaşırlar. Güzel bir gün olduğu için bir meyhaneye gidelim derler. Gezintiyi daha keyifli hale getirmek için de yarış yapmaya karar verirler, varış noktası da meyhanedir. Araba basıp gider ve tabii ki meyhaneye ilk o varır; sade kahve sipariş edip bekler. Kısa bir süre sonra at varır, nefes nefese ve ter içindedir; sıcak bir gün olduğu için bir bira söyler. Bekleyip dururlar fakat güvercin falan gelmez, tatlı güvercin hanımımıza bir şey oldu herhalde diye düşünürler, geri dönüp onu aramaya koyulurlar, yarışa başladıkları noktadan biraz yol aldığı yerde onu bulurlar. Yürümeye çalışmış ve yol üstünde toz ve kir içinde kalmıştır. "Ne yapıyorsun burada?" diye sorarlar. "Ne bileyim, yürüyerek gideceğiz sanmıştım" diye cevap verir. Peki neden güvercin yürüdüklerini düşündü? Arabanın tekerlekleri var, atın da toynakları, güvercin de kanatlarını değil, ayaklarını kullanmak zorunda olduğunu düşünür. Kıssadan hisse bir yana, işte bu animustur.

Dell Bey: Neden güvercini dişi yaptınız?

Dr. Jung: Almancada güvercin kelimesi dişidir. Ayrıca, güvercin sevginin, Venüs'ün, Astarte'nin simgesidir, anne yerine Kutsal Ruhun da bir işaretidir vs., gördüğünüz üzere onu dişi yapmamın başka sebepleri de var. Güvercin eril olsaydı bile mantık yine de animus mantığı olacaktı, hiç kimsenin düşünemeyeceği öncüllerden haberdar olmuş olacaktı.

Dr. Schmitz: Gölgenin bizzat yaşam vasıtasıyla bir eğitim alması mümkün değil mi?

Dr. Jung: Evet, analiz sayesinde mümkün.

Dr. Schmitz: Ya normal koşullarda?

Dr. Jung: Hayır, çünkü karanlıkta, düşük, dikkatlice saklanmış, utanılacak bir sır gibi. Tabiatıyla onu orada gizlersiniz, ve bu da değişmeden kalmasını temin eder. Onu misafirlerinize takdim etmezsiniz, kirli çamaşırlarınızı herkesin içinde yıkamayacağınız gibi. Dolayısıyla, gölge "normal koşullarda" eğitilemez. Evlilikte bile belirli bir mesafe korunur, insanlar gölgelerini birbirlerinden sakınır. Buna da "namus" derler, "Integer vitae scelerisque purus.[1]"

Dr. Schmitz: Olgun yıllarımızda yaşamla daha içli dışlı oluruz, daha pişmiş oluruz, gölge de öyle gelişmez mi?

Dr. Jung: Uzun vadede gölgenin yüzeye çıkmasını zor engel-

[1] "Yaşamın bozmadığı, kötülüklerin kirletmediği." -Horatius, *Carmina*, 1.22.1.

lersiniz. Belirli durumlarda bazı insanlarda kendini gösterir. Örneğin, bir arkadaşınızı sınamak isterseniz, onu sarhoş edin, içinden bir canavar çıktığını görebilirsiniz.

Dr. Schmitz: Ama bazen böyle bir durumda daha sempatetik bir hal alabilir, daha sevimli olabilir.

Dr. Jung: Ah evet, diğer taraftan gölge çok cazibeli de olabilir. Bazı insanlar en iyi niteliklerini bir animus fikri ya da bir anima hali, yahut miras aldığı bir önyargı altında, aile etkisinde vs. saklarlar. Bu insanlar gölge niteliklerini yaşarlar. Bazı insanlar, özellikle de içe dönük olanlar, daima yanlış ayakla yürümeye başlarlar. Bam teline basmada hususi bir dehaları vardır.

Dr. Bertine: Gölge ne zaman ezici bir güçle ortaya çıksa anima ya da animus ile takviye edilir öyle değil mi?

Dr. Jung: Anima ya da animus daima sahnenin ardındaki bir şeydir, ancak gölge hacmini artırdığını söylemek neredeyse imkansız. Hatta animayı artıran gölgedir. Bazen anima ya da animus kavramını kullanmak yanlış olur. Kolektif bilinçdışından çıkıp gelen yeni bir içerik olabilir. Bazen bir şeyi daha ziyade bir önsezi ya da ilham olarak alırsınız. O zaman anima ya da animustan konuşmak çok kıymetli olacaktır.

Dr. Schmitz: İçe dönük en kötü tarafını gösterdiğinde bunun sebebi gölgesini dışa döndürmesi mi?

Dr. Jung: Evet, öyle uzun beklemiştir ki konuştuğu anda gölgesi yanlış adım atmış olur. İçe dönük bir arkadaşım vardı, daima tereddüt edip beklerdi, öyle ki hazır olmadan ağzını açıp konuşmaya başlardı, ve hep yanlış şeyler söylerdi. Öğrenciyken ünlü yaşlı Virchow'u[2] ziyaret etmek zorunda kalmış. Sinirleri çok gerilmiş, onu iki boynuzlu gergedan olarak düşünmüş. Titreyerek yazıhaneye girmiş, eli ayağına dolanmış ve "İsmim Virchow" diye mırıldanmış. İhtiyar da "Aa öyle mi? Benimki de Virchow" demiş. Sonra arkadaşım gölgesinin önce konuştuğunu ve görüşmeyi berbat ettiğini fark etmiş, yerin dibine girmiş. İzlediğim en iyi film *Praglı Öğrenci*dir.[3] Bilinçli insanla gölgesinin ayrışmasını konu edinir, öyle ki gölge kendi başına hareket eder. Filmde adam düelloda rakibini öldürmemeye namusu üzerine ahdetmiştir. Meydana yaklaştığında gölgesinin uzaklaştığını görür, kılıcından yere kan damlıyordur. Şüphelenmeye başlar ve olay yeri-

[2] Rudolf Virchow (1821-1902), Berlinli Alman patolojist ve liberal siyasi lider.

[3] Bkz. yuk. 28 Kasım 1928, not 6.

ne vardığında hasmının zaten öldürüldüğünü görür. Bilinçli adamın niyetini umursamayan gölge hasmını çoktan öldürmüştür.

Dr. Schmitz: Tıpkı Dr. Jekyll ve Mr. Hyde gibi.[4]

Dr. Jung: Evet, güzel bir örnek bu, edebiyatta daha fazlasını bulabilirsiniz. Gölge meselesini neden bu kadar eşelediniz merak ediyorum.

Dr. Deady: Bence eşeleyen sizsiniz.

Dr. Jung: Soruyu siz sordunuz ama. Gördüğünüz üzere, düşük insan üstün insandan çok daha fazla imkana sahip, işte bu sebeple analize çok ilgiliyiz. İnsandaki en yaratıcı şey daima hiç ummadığınız yerden çıkar gelir, hiç beklemediğiniz göze çarpmayan şeyden. Dolayısıyla, gölge, insanın çok önemli bir kısmıdır.

Sonraki rüya [16], "Bir makine görüyorum, ve onu görürken, sanki bir rüya anlatıyormuşum gibi, makineyi Dr. Jung'a anlattığımı biliyorum. Makinenin bazı kısımlarının arızalı olduğunu söylüyorum ve bu kısımlar, üzerlerine yapıştırılan küçük sarı etiketlerle işaretlenmiş. Sonraki rüyada Dr. Jung makinenin arızalı kısımlarına dikkat etmem gerektiğini tavsiye ediyor. Hangi kısımların arızalı ya da bozulmuş olduğunu görmek için makineye daha yakından bakmak istiyorum ama tam bu sırada makine ortadan kayboluyor ve küçük kızımı etekli görüyorum, etekte büyük delikler var ve önden yırtılmış. Dr. Jung'un dikkatimi çektiği muğlaklığın çözümü işte bu diye düşünüyorum."

Rüya sahibi belli ki analizinin başına geri dönüyor, ve yine makineler fikriyle meşgul oluyor. Önceki rüyaları dinlemiş olanlarınız o rüyalarda makinenin büyük bir rol oynadığını hatırlayacaklardır, ama görünen o ki çağrışımlarında önceki rüyalarının bilincinde değil. Belirli bir imadan bahsediyor. Yürümeye nispetle daha hızlı hareket etmeniz için makinenin size yardım ettiğini söylüyor. Yaşamın gereklerini yerine getirmede el gayretine nispetle daha zahmetsiz biçimde üretim yapabilir. Şöyle diyor, "Benim için makine, insan gücünün yükselmesi anlamına geliyor; psikolojik alanda insan gücünün yükselmesi işlevlerimizin dinamizmidir, irade gücümüzü artıran kaynaktır, araçtır, aygıttır." Haliyle, rüyadaki makinenin insan iradesinin gücü olduğu sonucuna varıyor. Şöyle diyor, "Eğer Dr. Jung makinemle ilgili yanlış bir şeye dikkatimi çekiyorsa demek ki irade gücümle alakalı ters giden bir şey var, öyleyse onun ne olduğunu bulmalıyım."

[4] R. L. Stevenson'ın hikayesinde (1886).

Sarı etiketler, "Büyük fabrikalarda arızalı kısımlar işaretlenir, böylece tamirci de hangi kısımların tamir edilip değiştirileceğini görebilir." *Makinenin ortadan kaybolması*, makinenin gerçek bir şey değil de bir simge olarak kabul edilmesi gerektiğini gösterir. Ortadan kayboluyor çünkü ifade ettiği şey artık tükendi ve bizim yeni bir simgeye ihtiyacımız var. Makinenin yerine küçük kızı geçiyor. *Küçük kız*: Rüya sahibi şöyle diyor, "Karımın aksine küçük kızım yaşamdan bir şey bekliyor, kendince eğlenmeyi seviyor, dolayısıyla yaşamdan aldığım hazzı temsil ediyor. *Eteğindeki delikler*, cinselliğimde sanki yanlış giden bir şey olduğunu söylüyor bana. Eteğindeki deliklerin konumu bunu söylüyor. Haliyle, cinsel meselelerdeki irade gücümde yanlış giden bir şey olmalı."

Bu rüyayı görmeden önce pamuk tohumundaki solucanı analiz etmiştik. Pratik nedenlerden dolayı onun dikkatini size bahsetmediğim bir şeye çekmiştim, yani pamuk kozasının içindeki solucanın dışkısına karışan jölemsi maddeye. Eriklerdeki jölemsi madde ve dışkıyla ilgili çağrışımlarını sorduğumda ilk çağrışımlarında ya da rüya anlatımında olmayan bir şey söyledi. Bir hasta rüyasını anlatırken çoğu zaman bazı şeyleri dışarıda bırakır. Bazen bunları anlatmaya değer görmez, bazen hafif bir rahatsızlık hissi uyanır, ve bu belirli çağrışım sümen altı edildiğinde memnun olur. Haliyle, bu durum dışkı ve erik meselesiyle alakalı: Eriğin üzerindeki jöleyi kadının cinsel organıyla bağdaştırıyor, solucanın dışkısı da ona kahve çekirdeğini hatırlatıyor. Kahve çekirdeği arkaik bir kadın cinsellik simgesidir. Birikmiş cinselliğin olduğu yerde böyle zoraki bir analoji bulabilirsiniz, sonra ait olmadığı her tür şeye bağlanır. Rüya sahibinin bütün insani gelişimi cinsellik sorunuyla bağlantılı, haliyle cinsellik analojilerini her yerde görebilir, kahve çekirdeklerinde bile. Ne zaman ki biz bu rüyayı analiz etmeye başladık, o zaman önceki rüyayla ilgili çağrışımını getirdi, ve önceki rüyada bu rüyanın sebebi olan bir şey olduğunu söyledi. Kadın cinsel organı olarak erikten bahsedildi, tıpkı kahve çekirdeğindeki cinsel analoji gibi. O rüya rahatsızlık ve yıkım rüyası olduğu için ya cinsellik rahatsızlığı anlamına gelir ya da cinsellik rahatsızlığına sebep olan bir rahatsızlık anlamına gelir. Rahatsızlığın esas özü solucandır, haliyle solucan cinsiyet simgeleri üretir, ve solucan ayrıca adamın cinselliğinde. Kadın cinsel organı (*yoni*) bir erkekteki cinsellik yerine geçer, ve fallus da kadın yerine. Bu cinsiyet simgeleri cinsellik yerine geçer, ve onların içinde ya da çevresinde vuku bulan her şey cinsel-

lik rahatsızlığı anlamına gelir. Cinselliğinde bir rahatsızlık var da bu yüzden bir sorun mu oluştu yoksa bir rahatsızlık var da bu yüzden cinselliğinde bir sorun mu oluştu, işte bu karmaşık bir mesele. Rüyaya göre her iki durum da mümkün ve muhtemelen ikisi de doğru, çünkü cinsellik sorunu başlangıçtaki sorun. Bu adamın cinselliği düzgün işlemiyor. Diğer taraftan, cinselliğini rahatsızlığa uğratan bir sorunu var. Nevrotik cinsellik sorunu Janus gibi iki yüze sahiptir. Başka bir sorun olabilir, örneğin henüz gelişmemiş ve kuruluş aşamasında bir ruhani sorun, bu da cinsellik simgeleriyle ifade edilir. İnsan tam manasıyla gelişirse şayet cinsellik bir işlev haline gelir. Burada bilinçdışının tezatlı ve girift bir iması yatar, ama sadece tezatlı terimlerle düşünmediğiniz sürece. Antik felsefede yahut bir başka adıyla mistik felsefede bu sorun Yunanca bir deyişte ifade edilmiştir, "Boğa Yılanın babasıdır, Yılan da Boğanın.[5]" Bu ifade, fikri açıkça belirtir. Bu ifadeden fevkalade bir açıklık çıkaramazsınız, sadece Boğanın ne olduğunu ve Yılanın ne olduğunu anlamanız gerek. Boğa, Mayıs ayıdır, baharın fevkalade verimliliğidir. Taurus, Venüs'ün evidir, tamamen eril tezahürüyle kontrol edilemez güçtür. Yılan soğukkanlı hayvandır, yerdeki mabuttur, karanlık, gece ve nemlilik anlamlarına gelir. Toprakta gizlenir, ölümü ve korkuyu simgeler. Zehirlidir. Boğanın tam tersidir, dolayısıyla bu deyiş Boğanın babasını tam karşıtı yapar, olumsuzun babasını olumlu kılar. Çinlilere göre Yang, zirvesine ulaştığında, içinde Yin belirir. Yin, en dip yerine eriştiğinde Yang yaratılır. Haliyle şöyle diyebilirler, "Gece yarısı, gün ortası doğar, gün ortası da gece yarısı." Aynı kapıya çıkar. Bu son derece tezatlı yol, bilinçdışı zihne özgü niteliklerden biridir, dolayısıyla bilinçdışının dili çok zor ve karmaşıktır çünkü pozitif ve kesin hakikati bulduğumuza inandığımız kendi dilimize acemice tercüme ederiz onu. Böyle bir fikir, daha yüksek açıdan bakıldığında barbarcadır. "Hiçbir şey tam doğru değildir, hatta bu cümle bile" diyordu Multatuli.[6] Biz daima bir şeyin çok doğru olmasını isteriz ancak eğer bir şey çok doğruysa korkunç bir hata olur. Dikkatli olun, ardından felaket gelir, tüm geceniz duygusal açıdan berbat olur.

[5] Karş. "Boğa ejderin babasıdır, ejder de boğanın." Latin yazar Firmicus Maternus'tan (M.S. 4. yüzyıl) alıntı, *Symbols of Transformation*, CW 5, par. 596 (1912 baskısı).

[6] Hollandalı yazar Eduard Douwes Dekker'in (1820-1887) takma adı. Jung'un favori alıntılarından biridir ve *Mektuplar*ında birçok kez geçer.

Hastanın makinelerle ilgili önceki rüyalarına gitmemiz gerek. Bir makine fikrinin belirdiği ilk form, dikiş makinesiydi, o makineyi terzi kıza vermek istiyordu, yani bir tür animaya, bu terzi kız verem hastasıydı ve karanlık ve sağlıksız bir odada yaşıyordu. Bir sonraki form buharlı silindirdi, bir kalıp yani bir tür ilkel mandala üreterek yol yapıyordu. Bunlar bizi bir bireyleşme simgesi olarak mandalanın öneminden bahsetmeye iter. Gördüğümüz üzere, açıkça adamın cinselliği olan makine, otomatik niteliği nedeniyle, onu esas kalıbına yönlendiriyordu, eğer ondan çekinirse onu bireyliğine yönlendiren yoldan da çekinecek. Rüyanın anlamı bu. Şimdi, bu soruna nasıl döndüğünü ve bundan kaçmaya çalışmak için denediği yolları görebilirsiniz. Akvaryum rüyasını hatırlarsınız, hani yukarı kat da vardı, karısıyla olan sorunu üzerine konuşma meselesini rüyanın nasıl dikkatli takdim ettiğini anımsıyorsunuzdur. Ne cüretkar bir düşünce! Ardından son rüya geliyor, kiraz ağacı rüyası, hani meyve dolu tam gelişmiş güzel ağaca (kendi ağacı değil tabii, kendininki çok küçüktü) hayran kalmıştı. Bu adamda kendinin dışında bir şeye hayran kalma eğilimi var, kendine dönmeme bahanesi bulup duruyor. Ama rüya onu kendi sorununa çağırıyor, yani cinsellik sorununa, solucan rüyasında da olan şey bu. Pamuk tohumunun içinde birden solucan beliriyor, mahsulü yok etmekle tehdit ediyor. Yeni sorunla ilgilenmesi gerektiğini hissediyor, durumun ciddiyeti artık inkar edilemez. Sonra bu rüya geliyor ve şöyle diyor, "Hiç de bir felaket değil, senin küçük kiraz ağacın büyüyecek ve sağlıklı meyveler verecek." İşte bu, aynı sorunun pozitif veçhesini gösterir. Bundan sonra, cinsellik sorununa döndüren yeni makine rüyası var. Pamuk tohumu rüyasının teması yeniden işleniyor, makinenin bazı kısımları bozulmuş ve ben de rüya sahibinin dikkatini buna yöneltiyorum. Bunu hususi bir tarzda yapıyorum. Neredeyse rüya içinde rüya analiz ediyorum. Bunu nasıl açıklarsınız? Kolay değil ama kendi tecrübelerinizden de bildiğiniz üzere rüya içinde rüya görebilirsiniz; ya da rüya görürken rüya gördüğünüzün farkında olabilirsiniz. Birbiri içine giren oyun kutuları gibi. Ne anlama gelir bu?

Sigg Hanım: Herhalde, kişiliğinin bir kısmı sizle özdeşleşmiş.

Dr. Jung: Bu gayet muhtemel. Sizce hangi kısım bu?

Sigg Hanım: En çok bastırdığı kısım, fantezi tarafı. Mantıklı düşünmesine nispetle buna kıymet veriyorsunuz.

Dr. Jung: Fakat büyük kiraz ağacını benle bağdaştırmıştı.[7] İşi yapacak bir kahramana sahip olmayı tercih etti. Başka birinin yetiştirdiği meyveyi yemek daha kolaydır, biz de zaten bu şekilde yetiştirilmişiz. Hıristiyanlıkta bütün yükümüzü İsa'nın omuzlarına yüklemek öğretilir bize, o da bizim için onları taşıyacaktır, böyle bir durumda süt çocuğu psikolojisini devam ettiririz. Bu hasta, rüyasını benim analiz edebileceğimi ve kendisinin de rüyaya teorik açıdan bakabileceğini düşünüyor. Çoğu insanın düşüncesine göre bir şey analiz edildiğinde o şey artık onlara zarar veremez, hemen rahatlayıverirler. Analiz onlara muktedir kelimeler verir. "Baba kompleksiymiş canım işte!" derler. Sonra o şeye doğru isim verilir ve kompleks kaybolur. Rumpelstiltskin masalını düşünün, bu küçük orman cini gece vakti pek çok fenalık yapar, çocukları çalar vs. Kimse onun kim olduğunu bilmez, ancak eğer biri onun ismini doğru tahmin edebilirse gücü gider ve birden infilak eder. Eski bir fikir bu, bir dereceye kadar da doğru. İsimlerin bir tür etkisi var, sözcükler kötülüğe karşı koruyucudur. Bir şeye isim koyduğunuzda hasta o anda salıverilmiş hisseder. Dolayısıyla, bir şeyi yok etme maksadıyla isim vermenin sağlıklı etkisini kullanırız. Fakat isim verdiniz diye o şeyin gerçek özüne erişmiş sayılmazsınız. O suretle de yok olmaz. İsimlerin cazibesi de vardır; bazı isimleri andığınızda bazı şeyler belirir. Dolayısıyla "ağzından yel alsın" deriz, tahtaya vururuz, ya da hüsnütabir bir kelime seçeriz, uğursuz şeyi örter bu. Bazı isimler en sakıncalı olanlarıdır, örneğin, Kara Deniz için "konuksever deniz" denir.[8]

Dell Bey: *Telkin Psikolojisi* kitabında Baudouin[9], "Uyuyamadım" demeyin, "İyi uyuyamadım" deyin, der.

Dr. Jung: Evet, aynı fikir. Hastam kelimelerin gücüne kapılmış, bunu da benim gücüm sanıyor, ancak onun bilinçdışının gözü bağlı değil. Rüya benden bahsettiğinde sahiden beni kastediyor. Bu rüyada gerçekten kendimim, onun bir parçası değil.

[7] Bkz. yuk. s. 287, Jung'un Dr. Bertine'ye cevabı.

[8] Kötülüğe karşı koruyucu sözlerin bir örneği; kötü bir şeyin etkisini ona iyi bir isim vererek kırma eğilimi. Kara Denizin ismi aslında fırtınalı karakterinden dolayı Akseinos yani "konuk sevmez". Sonrasında Euksine Denizi olarak bilindi (*euk-seinos* = konuksever).

[9] İsviçreli psikolog Charles Baudouin (1893-1963); buradaki referans da onun *Psychologie de la suggestion et de l'autosuggestion* (Neuchâtel, 1924) kitabına. Başta eklektik olsa da sonrasında Jung'un okulunu takip etti. Bkz. *C. G. Jung Speaking*, s. 76.

Rüyasında onu analiz etmem harfiyen ele alınmamalı ama yine de analize işaret ediyor. Rüya şöyle gelişiyor, "Bir makine görüyorum, ve aniden bir rüya olduğunu anlıyorum." Makinenin önceki rüyalarda cinsellik diye yorumladığı bir imge olduğunu biliyor, ve rüya şöyle devam ediyor, "Cinsellik olduğunu biliyorum ama rüyada olduğumuzu da anlıyorum (yani pek gerçek değil). Ben de bu rüyayı bir analiz konusu olarak Dr. Jung'a aktarıyorum." Rüya da şöyle diyecektir, "Alakadar olduğum bu cinsellik sadece kısmen gerçek, ben de hemen Dr. Jung'a haber verdim, çünkü düğümü çözemiyorum." Dr. Jung, onun cinselliğiyle ilgili yanlış bir şey olduğunu söylüyor. Bu sadece bir *mixtum compositum* yani karmaşık bir yapı değil, aynı zamanda onu bir nevi saptıran da bir şey. Tüm makineyi tamamen göremiyoruz, sadece bazı kısımlarının sarı etiketlerle işaretlendiğini görüyoruz. Bir sonraki şey de makineyi daha ayrıntılı incelemek için daha yakına geldiğinde kaybolması. Makine yalnızca bir simge. Demek ki ona sırf cinsellik olarak görünen şey yakından incelendiği an ortadan kaybolacak. İnsanlar bir şeyi yakından incelediklerinde belirli bir noktaya kadar kaybolduklarını görürler. Şimdi rüyanın önemli kısmına geldik. Artık mesele bir makine değil, küçük kızı. Kız, adamın hayattan zevk almasını ifade ediyor, kız ileri görüşlü biri ve bizim adamımız gibi hayattan keyif almayı umuyor. Adam kendini onla özdeşleştiriyor. O halde küçük kız ne?

Dr. Schmitz: Adamın animası.

Dr. Jung: Ama bunu doğrudan diyebilir misiniz? Bu onu öznel bakımdan yorumlamak olurdu, fakat küçük kız gerçek.

Sigg Hanım: Adam önce cinselliğine mekanik bir şeymiş gibi, makineymiş gibi bakmıştı.

Dr. Jung: Evet, bir tür otomatik salgı bezi mekanizması gibi, psişik hiçbir sonuç çıkarılmayan... Şimdi rüya şöyle diyor, "Cinsellik diye baktığın ve mekanik bir aygıt gibi gördüğün şey bir insan evladı, senin küçük kızın." Peki rüya neden "karın" veya başka bir kadın demiyor? Sadece "senin küçük kızın" diyor. Küçük kızı onun için çok gerçek, her gün onla birlikte, haliyle küçük kızını rüyasında gördüğünde tam manasıyla onu kastettiğinden emin olabilirsiniz. Beni rüyasında gördüğünde ben ne kadar gerçeksem o kız da o kadar gerçek, hatta daha fazla. Peki küçük kız ne aksettiriyor?

Deady Hanım: Ensest fikri mi?

Dr. Jung: Evet, ensest suçunu istemeyiz.

Dr. Schmitz: Bu seminerdeki kompleksimiz, Freudcu olmayan bir kompleks. Ben de ensest kompleksini düşünmüştüm, ama bu Freudcu ve bunu demek istemiyorum.

Dr. Jung: Evet, ama öyle. Burada Freudcu ensest fikriyle baş ediyoruz, hakikat bu. Rüya zaten bu yüzden "*senin* küçük kızın" diyor. Çünkü sürekli olan şey şu: Kişi ne zaman saygın formuna bağlı kalsa bir hücreye yığdığı bütün karanlık malzeme başka bir yerden sızar. Sadece enseste değil, oğullarına, köpeklerine, mobilyalarına. Piyanoyla alakalı sapkınlığın bir ismi olmayabilir ama buna da sızar. Kaloriferlere bile sızar. Libidomuzdan kalanlar öyle yavaş akar ki hemen yakındaki şeye nüfuz eder. Küçük kız olmasaydı ensest için bir şans olmayacaktı, ama o zaman da küçük bir köpek bulunabilir, ya da bilinçdışı bir kulampara ilişki için küçük bir kedi yahut bir ayıcık. Yataklarında yastıklarının dibinde ayıcık olan insanlar tanıyorum. Bu da olmazsa bir baba yadigarı olur, eski bir satranç ya da bir büyükbaba sandalyesi, bunlar kıskanç bir özenle izlenir ve muazzam dikkat çeker. Bunla alakalı bir şey ters gittiğinde o kişi de ölür. Libidosunun büyük kısmını bir ağaca yatırmış bir adam tanıyordum, öyle ki ağaç öldüğünde o da öldü, bu adamın ağaç ensesti vardı. Cinsellikle ifade edilen libido türü bir beden olmadan yapamaz. Bir bedene nüfuz etmezse diğerine eder. Dolaysız çevredeki her şeye girer ve onları delice önemli kılar.

Öyle insanlar var ki nesneler onlar için hususi şeytan halini almıştır, fakat biz bunları şaka olarak algılarız, Alman bir profesör cansız nesnelerin cerbezesi hakkında bir kitap yazmıştı.[10] Afrikalılar için bazı nesneler şeytan ya da cindir. İnsanlar ve nesneler arasında hususi bir ilişki vardır. Bazı dillerde hâlâ kelimelerin cinsiyetleri var, bazıları eril, bazıları dişi, bazıları da cinsiyetsiz. İlkel diller de başka tür sınıflamalara sahiptir; ağaçlar, araziler, tarlalar aynı sınıfa aittir, ancak "bir yer niteliğiyle ilişkiyi" imleyen bir ön ek ya da son ek kullanmadan belirli bir sınıf ifade edemezler. Özellikle yer niteliğini ifade etmek için "New York *pa*" dediğinizde yaptığınız şey budur, çünkü New York tek başına başka bir şey ifade edebilir. Ön ek ayrıca canlılık niteliği de

[10] F. T. Vischer'in *Auch Einer* hikayesine atıf yapılıyor (1884), burada "nesnenin muzırlıkları" hakkında örnekler verilir. Karş. "A Review of the Complex Theory" (1934), CW 8, par. 202.

verir. Almancada biz "Der Mann" deriz; bir ilkelin "Der Mann canlı" demesi gerekir. Bazı ilkel dillerde daha da ileri giderler ve "Der Mann, canlı, dik ve dışarıda" derler. Nihayetinde adam canlıdır, diktir ve kulübesinin dışındadır. Bir nesneden bahsettiklerinde "Der Tisch (masa), dik, ölü, içeride" derler, ön ek ve son eklerle her şey ifade edilmiştir. Kanomdan bahsettiğimde "kano, dışarıda, canlı" demem gerek, sizin kanonuzdan bahsettiğimde "kano, dışarıda, ölü" olur. Sizinki ölü, benimki canlıdır, başka kimse ona sahip olamaz, içinde yanlış yaşam gücü vardır. Bende bir *mana* vardır, haliyle eğer başka biri onu sahiplenmeye kalkarsa onun için tehlikeli olacaktır. İlkeller nesnelerle kurdukları kan ilişkisinin öyle farkındalardı ki bu şeyler ya diri ya da ölüydü.

Şimdi asıl aydınlatmak istediğim konuya dönelim; psikolojik açıdan bunun hakikati var. Bu şeyler sanki insanın yaşamıyla doluymuşlar gibi davranırlar, haliyle kılıç da onla konuşur. Bir adam silahıyla cinsel münasebet yaşayabilir. Mitolojiden bildiğimiz üzere kahramanın silahları bir sihirle canlanır, neredeyse dirilerdir. Bir nesnenin ruhundan bahsedebilirsiniz, ve ilkel seviyede bunun anlamı nesnelerin kendi başına yaşamları olduğudur. Bir ev hikayesi var; evde kimse yokken mobilyalar parti vermiş. Masa ve sandalyeler etrafta dönüp durmuşlar. Bir şeye elinizi sürseniz hareket etmeye başlar, sizin *manan*ız sayesinde ısınmıştır, onun yaşam gücünü yükseltmişsinizdir. İlkeller için bunda şaşacak bir şey yok, çünkü nesnelerin yaşadıklarına inanırlar.

İşte burada yaşanmamış bir yaşam görüyorsunuz, hastamızdaki hapsedilmiş libido fark gözetmeksizin her yana akıp duruyor, hemen yanındaki nesneye, kızına akıyor. Libidosu eğer masaya, sandalyeye, köpeklere aksa çok bir zararı yok ama çocuklara akarsa çok tehlikeli olabileceğini görebilirsiniz. Rüyadaki etek delikleri tehlikenin ipucunu verir. Elbiselerin yırtılması, korkunç cinsel saldırılarda sıkça görülür. Bir saldırganın vahşiliği taşkınlığa yol açar, böylece bu hayvanın tamamen hissiz duygularına şahit olabilirsiniz. Böyle bir ipucuyla hastamız arasında bağlantı kurun. İnanamazsınız. Ancak ensest ve cinsel saldırganlık birbirinden çok uzak şeyler değil. Ne zaman komplekse yaklaşsa bir tehlike sinyalinin belirdiğini ve onu uyardığını fark edebilirsiniz. Şimdi bunları biliyorsunuz. Patlak verebilecek tehlikeli bir dürtü olduğunu da görüyorsunuz. Adamın bilincini biraz düşürün, onu biraz sarhoş edin, ne olacağını bilemezsiniz. Çok saygın aile-

lerde meseleler bazen böyle keşfedilir, ve bu adamla alakalı olarak bir patlak vermenin çok uzakta olduğunu söyleyemem. Cinsel saldırılar asla önceden düşünülmez. Saldırgan sanki epilepsi nöbetine kapılmış gibidir. İşte bu sebeple Lombroso[11] bu suçluların epileptik olduğunu düşünür, çünkü bu insanlar epilepsi tipine mensuplardır, bir krize girerler ve böyle şeyler oluverir. Sıra dışı bir bilinçdışı ile libido böyle biriktiğinde birden bir dalga yükselir, bir heyelan olur, dağdan bir kaya yuvarlanır. Yukarıda asılı kalmış ağırlık öyle bir felaket yaratır ki rüya sahibi uyarılır, cinsel saldırı telkiniyle birlikte ensest, ve yine onun dikkatini buna çeken benim.

Şimdi size rüya yorumlamasındaki teknik bir detaydan bahsedeceğim. Bir hasta "Dr. Jung'a bunu söyleyeceğim" ya da "Benim dikkatimi buna çekti, vs." rüyası gördüğünde bu benim için yani doktor için kişisel bir bilgidir. Hastanın bilinçdışı beni işaret eder ve şöyle der, "Şimdi Dr. Jung'u dinle." O zaman ben bu adama bir şey söylemek zorunda kalırım. Aktif bir rol takınmak durumunda kalırım. Rüya yorumlamasını zorlar ve ben de bunu yapmak zorunda kaldım, "Buraya bak, bu rüya ensest ihtimaline veya cinsel saldırıya işaret ediyor" dedim. Bazı duvarlar o kadar kalındır ki insan onları delip geçemez. İnsan olarak bir adamdan sevdiği küçük kızına tecavüz etmesini bekleyemezsiniz, haliyle analist devreye girmeli ve bunun insan kapsamında olduğunu ve cinsel saldırıların kanımızda var olduğunu söylemeli. Atalarınız arasında böyle saldırı yapmış biri olabilir. Bir insandaki en iğrenç şeydir bu. Bir nüfus içinde canilerin belirli bir yüzdesi vardır, ve hepimiz bu sayının azami olması için katkı sunarız, haliyle, istatistik açısından onlara dahiliz. Belki de terbiyemiz vasıtasıyla katkı sunarız, ya da insanları hırsız yapan zenginlik biriktirme gayretiyle dolaylı yoldan öyle oluruz. Diğer taraftan, Doğa sizi çok erdemli yapar ve kötü olma fırsatını başkalarına verir, ama eğer herkes erdemli olursa Doğa dengesini yitirir.

Dr. Schmitz: Bunu hastaya açık etmenin sonuçları ne olacaktır?

Dr. Jung: Söyleyeceğim. Hayatının şokunu yaşayacaktır. An-

[11] Cesare Lombroso (1836-1909), İtalyan kriminolog ve hekim; suçluluk ve epilepsi üzerine teorilerini *Genio e Follia* (Torino, 1882) çalışmasında sunmuştur, Jung da bu kitaba *Symbols of Transformation* (1912 baskısı) par. 277 ve not 27'de atıf yapar. Jung'un kütüphanesindeki kitabın Almanca çevirisi: *Genie und Irrsinn in ihren Beziehungen zum Gesetz, zur Kritik und zur Geschichte* (Leipzig, 1887). İngilizce çevirisine rastlanmadı.

cak onla konuşurken çok dikkatliydim ve konuyu olabildiğince hafifletmeye çalıştım. Adamın bilinçdışı, dürüstlüğünden dolayı şoka uğrayacağını aslında ima etmişti. İnsan soyunun genel hisselerini taşıdığını adama gösterir, insanlığa geri döner, böbürlendiği yüksek dallardan onu indirir. "Ben onların en kötüsüyüm, peki neden analizde bocalıyorum?" der. İşte böyle şoklarla bilinçdışı, insanları insan yapmaya çalışır.

Prof. Schmaltz: Bence etiketlerin sarı olması da gayet ilginç. Sarı karantinadır, çiçek hastalığıdır, zehirdir vs.

Dr. Jung: Evet, ve fahişeliği simgeler. Korkaklar için "sarı damar" da deriz. Bu hastanın sarıyla ilgili bir çağrışımı yok, ona bilinçdışını ima ediyor, fakat bilinçdışı adamın kendi dili. Etiketlerin mavi olduğunu hayal bile edemezsiniz.

Prof. Schmaltz: Üzerinde bir etiket olduğu sürece tehlikeli olduğunu bilirsiniz.

Dr. Jung: Evet bu yine adamın her şeyi tertipli ve güvenli tutma eğilimi. Sarı, tehlike anlamına gelir, haliyle ona dokunmayacaktır.

Dr. Deady: Erkeklerin sarıyı sevmediği söylenir.

Dr. Jung: Sarı hasetin, kıskançlığın ve kızgınlığın rengidir, yani bizimle ilgili olumsuz olan her şeyin, ama Doğuda tam tersi.

Crowley Hanım: Tenlerinin rengi belki de.

Dr. Jung: Doğu ve Batı arasında tam zıtlık söz konusu. Bizde matemin rengi siyahtır, onlarda beyaz.

Soru: Sarı, zekanın rengi değil mi?

Dr. Jung: Ben, anima bayrağı derdim.

6. Seminer

19 Haziran 1929

Dr. Jung:

Görebildiğim kadarıyla hastanın ensest rüyasının tatminkar bir yorumuna ulaştık. Soru var mı acaba?

Dr. Gilman: Rüyası hakkında yorumunuzu duyunca adam herhalde olduğu yere yığılıp kalmıştır.

Dr. Jung: Yo, hiç öyle olmadı, çünkü fark etmedi. Bazı vakalarda, fark ediş ancak uzun süre sonra mümkün olur. Bazı insanların ne kadar kör olabileceğini görmek muazzam. Adamın bilinçdışı onu ilk defa yere yığma darbesiyle muhatap etti, ben de ona şeker kaplı bir ilaç vermeyi denedim. Herkeste bir anafilaktik[1] sistem vardır, ve onu çok dokunaklı fark edişlere karşı korur. Her şeyi hazmettirme gibi Protestan bir duygum yok. Fakat, bir hastanın bazı şeyleri fark etmeye başladığını düşündüğümde onun anlama yetisi üzerinde dururum. Bu hastanın fark edişi aşırı teorik. Böyle insanlar anlama yetileriyle hususi bir gurur duyarlar. Eğer ona "saldırgan içgüdülerin var" deseydim, "evet, tabii ki, hepimizde var" diyecekti, ancak karısının kafasında bir şişe kırmayı düşünmek, işte bu imkansız. Bir düşünürü bir düşünceyle vuramazsınız, sadece duyguyla vursunuz. Bir tartışmada hiç kimse bir duyguya duygusal tipten daha geçirimsiz değildir. Duygusal tip, duygusuna erişim vermez, çünkü onları idare eder. Bu onun yetisidir, başka insanlarla bağ kurmak için onu kullanır. Düşünen tipe duygu aracılığıyla erişirsiniz, çünkü orada kırılgandır. Üst işlevlerimizde kırılgan değilizdir. Sanki yaşamsız, ucuz, çok az kan içeriyor görüntüsü verir; donuk ve kalın derilidir, ancak başka insanlara saldırmada ve bazı sonuç-

[1] "Anaplerotik" olabilir, bir yara ya da çıbanın iyileşmesini teşvik eden bir etken için kullanılan tıbbi bir terim. Yazım esnasında belki de yanlışlıkla anafilaktik yazıldı, çünkü bu kavram şu anlama gelir: Bilinçdışının hastayı muhatap ettiği "yere yığma darbesi" ile benzer bir "anafilaktik şok" durumu tetikleyebilecek yabancı proteinlerin ya da belirli ilaçların vücuda girmesine karşı vücudun bağışıklık tepkisi vermesi. [R.F.C.H]

lar üretmede çok mahirdir. Değerli bir araçtır ama kendi içinde çok hassas değildir. Bir düşünürün düşüncesinin çok derin olduğunu varsayarken büyük bir hata yaparız. Aslında tam tersidir, ve sadece alt işlevle karıştığında derindir; duygusal tip için de mütekabil hakikat geçerlidir. Bizim hastamız da bu ensest sorununda bir şey olduğunu fark ediyor ama buradan kalkıp duygusunu açığa çıkarmaya kadar çok yol var. Nevrotik bir vaka değil, onu sadece ara sıra görüyorum. Adam, duygunun ne olduğunu anlayana kadar neredeyse iki sene geçti. Duyguya ilk yaklaştığında analizi neredeyse sonlandıracağını size söylemiştim[2], haliyle ensest rüyasında duygunun farkına varmaktan çok uzak. "Evet, bunlar olağan şeyler" diyecektir, ama sanki bir kitaptan okuyormuş gibi konuşacaktır.

Dr. Deady: Bu rüyanın duygusal farkındalığı ne olacak peki?

Dr. Jung: Duygusal bir farkındalık derin bir dehşet olacaktır, bu da durumu birden değiştirecek korkunç bir dürtü yaratacaktır. Böyle bir şey olamaz, diyecektir. Karısıyla rüya hakkında konuşacak ve şöyle diyecektir, "Rüya korkunç bir şey gösteriyor ve bu durum hakkında bir şey yapmalıyız." Ama şimdilik karısına söz etmiş değil. Onu zorlamıyorum; çok yavaş gitsek de dert değil dedim, gerekirse 6-7 yıl sürsün.

Dr. Schmitz: Onu biraz zorlasaydınız sonuç ne olurdu?

Dr. Jung: "Elimi kaynar suyun içine sokacak kadar aptal biri değilim ben" derdi. Analizi sonlandırırdı. Bildiğiniz gibi, hastalar için telaşlanmam, ama bu vakada bir laboratuvar deneyiyle uğraşıyormuşum gibi heyecanlıyım.

Dr. Schmitz: Peki bir hareket oldu mu? Ya onu iki hafta sonra zorlasaydınız ne olurdu? Yoksa hiç mi zorlamamak gerek?

Dr. Jung: Evet bir hareket oldu. Hasta, nevrotik değil; olsaydı, durumu onu zorlardı. Ben neden böyle bir şey yapayım?

Dr. Schmitz: Neden analize geliyor?

Dr. Jung: Entelektüel ilgileri olan biri; zeki ve düşünen bir adam. Onu zorlamak bana düşmez, bu benim işim değil. Bu anlamda onun doktoru değilim, çünkü tedavi edilecek bir vaka değil. Eğer nevrotik bir hasta olsaydı onu zorlar ve şöyle derdim, "Aptallık etme tamam mı! Karına git ve bir şey yap!" Bizim aramızdaki ilk anlayış, bunun bir beyefendiler oyunu olduğu.

[2] *Sem.* "Duyguya ilk teşebbüsünde analizi neredeyse sonlandıracağını size söylemiştim."

Dr. Schmitz: Dediklerinize göre hasta düşünmeye açık değil, bu yüzden bir duygu onu vurmalı, duygusal bir tip de bir duyguyla vurulamaz. Düşünen tipi hareketsiz bırakan durumların duygusal bir tipi vurduğunu düşünürdüm, haddinden fazla yük taşıyan bir at görmenin onlar için iyi olacağını sanırdım.

Dr. Jung: Hayır, sadece böyle konuşurlar. Onlar üst işlevleriyle işlerler ve duygu diliyle konuşurlar. Eğer duygusal bir tiple çalışmak zorunda kalırsanız aynı dili kullanmanız gerek. Örneğin, duygusal bir tip olan bir kadını tedavi ediyordum. Oğlu yeni nişanlanmıştı, alttan alta devam eden hafif bir ensest oyunu vardı, fakat anne bu sorunu görebilecek biri değildi. Ben ona durumdan bahsetmedim ama ince bir tonlamayla şöyle dedim, "Bir anne için evladını kaybetmek çok zor olmalı." Söylediklerimi düz anlamıyla aldı, hazmedip şöyle dedi, "Hayır, çok kötü değil. Bence kız çocuğunu kaybetmek daha kötü." Eğer onla entelektüel bir muhabbet yapmış olsaydık ensestle alakalı tüm bu herze hakkında ve diğer çirkin konularda tartışmış olurduk, ve nihayetinde "Bir anne için oğlunu kaybetmek çok zor" derdi. O da ben de bunun gerçek olmadığını biliyoruz. Bu zorunlu bir kendini inandırma. Bu kadın aptal değil, açık bir duygusal tip. Aptal olmayan iki düşünen tip erkek olsaydı, entelektüel bir konudan bahsettiklerinde, örneğin a + b = c dediklerinde, başka bir şey paketleyip sunduklarını çok iyi bilirlerdi. Meselelerin üstesinden gelmek için onları münasip entelektüel formlar içine sokarlardı. Bir konuşma şeklidir bu. Her biri "ne kastettiğimi biliyor" diye düşünür, işte duygusal tipte de böyledir. Benim hastam bunu çok hoş aksettirdi, sanki gözyaşları bir köşede bastırılmış gibiydi, ama ikimiz de oyunun durumu telafi ettiğini biliyorduk. Her şeyin o kadar sıcak olmadığını, ilk pişirildiğindeki kadar sıcak olmadığını biliyorduk. Üst işlevin üstünlüğü de buradadır zaten, her şey çok sıcak, çok zor değildir. Üst işlev gerçekten soğuktur, zor şey altta yatar, erişilmezdir, ama hepimiz ona eriştiğimiz yanılsamasına kapılırız, yoksa bam teline dokunursunuz ve bu da büyük bir felakete sebep olur. Düşünen bir tiple duygu dilinde konuşamazsınız, duygusal bir tiple de düşünce dilinde konuşamazsınız. Eğer bu adamla duygu tartışmasına girseydim ve "Yıllardır birlikte yaşamış iki insan birbirini severken, yaşamın hazlarını ve acılarını paylaşırken, birbirlerine karşılıklı güven duymamaları çok acı değil mi? Haydi git şimdi eşinin yanına, onu kollarına al vs." deseydim benim tımarhaneye kapatılmam ge-

rektiğini düşünecek ya da bunu yutacak, gözyaşları içinde boynuma sarılacak ve söylediğim şeyleri yapacağını söyleyecekti. Sonra dışarı çıkar çıkmaz şöyle diyecekti, "Allah belasını versin. Bu adam ne yaptı bana böyle! Ağlamaktan gözümün feri sönmüş." Düşünen bir tipe böyle muamele etmek ve onu böyle ağlatmak onda altı ay boyunca korkunç bir direnç peyda edecektir. Cesareti varsa karısıyla konuşmaz, çünkü kandırılmış ve aldatılmış. Duygusal bir tipi karşınıza aldığınızda ve onla entelektüel bir konu konuştuğunuzda sanki bir kamyonun frenini patlatmış gibi olabilirsiniz, korkunç şeyler vuku bulabilir, çünkü iç işlev henüz uyumlu değildir. Bir maymuna bir silah verin ve sonra olacakları izleyin. Bu sebeple, analizde üst işleve seslenmeli ve tetikte olmalısınız. Hastanın konuşmasına izin verin. Bir duygusal tiple karşılaştığımda çok fazla konuşmam, çünkü duyguma güvenmem. Bu kadınla oğlu hakkında konuştuğumda durumun şeytani veçhesini görür diye düşünmüştüm, ama bunu aldı ve hazmetti, ben de duygu işlevimin güncel olduğuna karar verdim. Duygu işlevimin gayet güzel işlediğinin bir kanıtı bu. Ensest kompleksine doğru bir giriş tarzı bu. Duygu işlevi için iyi bir form.

Dr. Deady: Kadının üstün işlevi için mi doğru bir form?

Dr. Jung: Evet, iyi bir bağ kurmak için. Bence onun için iyi görünen bir form; sadece mutlak bir dalavere, ama niyet iyi ve samimi. Başlarda böyle araçları kullanmaktan utanırdım, ama gerçekten iyi bir form işte, kadının kendinden daha hileli değil. Şeytanın vücut bulmuş hali olduğunu düşündüğünüz bir komşunuz olduğunu hayal edin, onu vurmaktansa selamlamak daha iyi değil mi?

Dr. Deady: Düşük ilkel duygusunu ortaya çıkarabileceğini sanmak mı?

Dr. Jung: Bu çok kötü olurdu. Yapılacak son şey olurdu. Onun ensest kompleksine ilişir ve onu belirgin hale getirirdi. Olan şey ise şu: Saatin sonunda bir annenin oğlu hakkında bazı duygulara sahip olabileceği sonucuna varmak. Eğer analizde çok ilerlememiş olsaydı, bu düşünceye bile tahammül edemeyebilirdi. Fakat kadın bu ensestin ardındaki düşük ilkel duygudan hâlâ mahrum. Düşük ilkel duygusunu ortaya çıkarmak sonra mümkün olacak, o zaman zaten gerçekten bilinçli hale gelecek. Bu adam her ne kadar ensest kompleksi hakkındaki duygularını anlayabilse de tam son dokunuş o zaman bile eksik kalır. İşte bu son dokunuş

düşük düşünmesi aracılığıyla fark ediş olacaktır. Sürekli gördüğüm üzere, son fark ediş, üst işlevi meydana getiren ilksel madde, analizde temas edilmesi gereken son şeydir. Örneğin, bir düşünen tip, bir düşünce ahlakına sahiptir. Şöyle diyecektir, "Düşünmek yanlış olamaz, mantıksız düşünmek günaha sokar, böyle düşünmek murdardır, mantıksız düşünmek Kutsal Ruha karşı işlenmiş bir günahtır. Düşünmek, içgüdüler gereği doğru olmalıdır." Haliyle, duygusal tipte de duygu doğru olmalı; eğer değilse, kişi kaybolur. İnsan olmak adına, kendini doğa karşısında konumlandırmak adına insanın kendini üst işlevinin alt kısımlarından ayırmanın ne kadar zahmetli bir gayret gerektirdiğini kişiye gösterir. Fakat bu, çok ileri analizin bir sorunudur.

Dr. Schmitz: Düşünmenin düşük kısmı düşünmeden başka bir şey olabilir mi?

Dr. Jung: Pekâlâ düşünme ama tamamen katışık; yani, doğanın düşünmesi gibi bir düşünme, feminen düşünmenin en kötü biçimi, cahil bir aşçının düşünmesi gibi.

Dr. Schmitz: Kadının doğal zihni mi?

Dr. Jung: Hayır, daha ziyade dişi solucanın düşünmesi gibi. Kant gibi bir adama düşük düşünmesini gösterin ardından hemen kendini asacaktır. Benim için düşük düşüncemi kabul etmek dünyadaki en kötü şey. Her şeyi kabul ederdim, ahlaki delilik, ensest, kötülük... Bu düşük düşünme en kötüsü. Fakat bu bizi konudan çok saptırır.

Sonraki rüyaya geçmeden önce durumu sizin için yeniden kurmak isterim. Ensest rüyasından önce kiraz ağacı rüyası vardı. Rüya sahibi kendinde akıl dışı bir gelişim gerçekleştiğini görmeye ve bende gelişen şeye hayran olmak yerine kendi bireysel gelişimine dikkat etmeye sürükleniyor. Sonra ensest rüyasını görüyor. Her şey dipten başlıyor, haliyle kendindeki temel olgulara erişmesi gerek. Aziz Augustinus şöyle der, "Bok ve sidik arasında doğarız.[3]" Daha ileri gitmeden önce ensesti anlaması gerek. Duygusunun düşük olduğunu anlamalı. Tıpkı eski bir gizem intisabı gibi. "Sahip olduğun her şeyden vazgeç, işte o zaman alabilirsin." Kendini aşağılamalı, pişman olmalı, sonra gizemin anlaşılması için bir kuluçka rüyası gelecek. Bu bizim psikolojimizde de aynı şekilde gerçekleşir. Rüya sahibi ensest fikrini anlamalı ve

[3] Augustinus'taki bu dokunaklı aforizmanın izini sürmek imkansız. Freud da belirsiz bir Kilise Pederine atfederek bu aforizmayı birkaç defa alıntılamıştır.

kısıtlı olsa da kapasitesi elverdiğince durumdaki duyguyu idrak etmeli. Şimdi, bu duyguyu en azından zihinsel düzeyde anladığı varsayımıyla devam ediyoruz. Belki de bazı şeyler oluyordur.

Sonraki rüya [17], "Yükselen bir yol üzerinde yürüyorum." (Ensest rüyası bir aşağılanma, dibe gitme anlamına geliyordu, şimdi tekrar yükseliyor. Eski gizem intisaplarında, pişmanlıktan, secdeden, yere kapanmadan sonra genelde adım adım yükseliş olur, bunun anlamı da astronomik dilde insanın yedi kurucu unsurudur, kurulumunuzdaki yedi tabaka[4] vasıtasıyla tırmanmaktır, kendinizi tam gerçekleştirmektir.) "Yürüyüş öyle acı veriyor ki zıplıyorum artık; hızla geçip gidiyorum, kah uçuyor kah zıplıyorum, yere ara sıra basıyorum. Böylece asası olan yaşlı bir dilenciye yetişiyorum, o da aynı yolda gidiyormuş. Yolun her iki tarafında da ağaçlar var, ve ben kendimi birden o ağaçların içine zıplarken buluyorum, sirkteki bir akrobat gibi daldan dala hopluyorum. Sonra, yolda yürüyen bir kadın ve küçük bir oğlan görüyorum. Herhalde bir şekilde bana aitler. Ben bir ağacın alt dallarından birine tutunurken oğlan gelip bir sopayla beni dövmeye çalışıyor. Sopayı yakalıyorum ve elinden almaya çalışıyorum; sonra bir bakıyorum ki artık sopayı ağzıyla tutuyor. Sopayı ağzından çekip koparıyorum, sonra ağzının kanadığını görüyorum. 'Başka insanları dövmeye çalışırsan böyle olur işte!' diyorum. Nihayetinde yol sarı taştan yapılmış bir binaya çıkıyor, yan tarafları kabaca inşa edilmiş, ön tarafında da bir avlu var. Kapılar açılınca bir parmaklık beliriyor, bir tür çit gibi. Önce oranın bir hapishane olduğu izlenimine kapılıyorum. Güneş fena yakıyor ve bu sarı taştan binanın üzerine vuruyor. Çitin yanında bir tür veranda var, bahçeye çıkıyor, sonra istinat duvarı olduğunu anlıyorum, bir adamın göğüs yüksekliğinde. Üzerinden bakıyorum ve zemin üstüne uzanmış bir adam görüyorum. Giysileri yırtık pırtık, kollarını şiddetle germiş. Neredeyse hiç hareket etmiyor, canlı mı ölü mü bilmiyorum. Bahçede 6-8 yaşlarında Arap bir çocuk var, bizle alay ediyor. Sonra zıplıyorum ve çitin parmaklığına sıçrıyorum, sanki çiti bir at gibi altıma almışım da bahçeye doğru ilerliyorum. Sonra Arap çocuk bağırmaya başlıyor ve bahçeye girmemize müsaade olmadığını söylüyor. Ama onu umursamıyorum, tırmanıyorum ve evin kapısına yaklaşıyorum. Hava çok

[4] Yeryüzünü çevreleyen yedi gezegen tabakasıyla ilgili eski bir fikir, *Psychology and Alchemy*, par. 66 (1935 baskısı) ve 410'un sonunda (1936 baskısı) bahsi geçer.

sıcak, evin yanındaki duvarın dibinde birkaç parça yeni mobilya buluyoruz, sanki bir kamyonetten yeni indirilmişler. Aralarında bir tür lavabo da var; ayna çerçevesi var ama ayna yok. Mobilyaların güneş altında kalmalarının iyi bir şey olmadığını (ironiyle) söylüyorum. Ardından, Arap çocuğu bir iple yakalamaya çalışıyorum ve ellerini bedenine bağlıyorum, ama çocuk deliler gibi bağırıyor ve ben de çocuğu salıvermenin daha iyi olacağını düşünüyorum. Evin kapısına yaklaşıyorum ve levhada 'Dr. Bauer' ismini görüyorum, sonra başka bir kapıya gidip zili çalıyorum."

Çağrışımlar: Yol: Hasta şöyle diyor, "Bu yükselen yolu insanlığın evrimine benzetiyorum, bireyin evrimine de benzetiyorum, ki bu da yükselen bir yolda yürümeyle ifade edilebilir." Böyle bir gelişim acısız gerçekleşebilir.[5] İleri doğru daha hızlı hareket etmek için insanın kendini yeryüzünden koparması şart, yeryüzünü bir hareket noktası olarak kullanmalı. Sıçrarken, yeryüzünü sanki bir zıplama rampası gibi kullanıyor. *Yoldaki yaşlı dilenci*, "Hint *fakir*lerini hatırlatıyor bana, bir tür aziz sanki." *Daldan dala hoplamak* "bana maymunları hatırlatıyor ve onların ağaçlarda daldan dala atlarken izlediği yolu." *Yoldaki kadın ve oğlan*, "Tanımadığım bir kadın bu, ama sanırım benim animam, oğlan da Puer Aeternus rüyasındaki Eros olabilir. Kadın ve çocuğun bana ait olduğunu hissediyorum ama hangi şekilde bilmiyorum." *Onu sopayla döven çocuk*, "Çocuğun ne yapacağından bir an için emin olamadım, sonra bana vurmaya başladı." *Oğlanın ağzındaki kan*, "Kan bir hadım edilme simgesi olabilir." *Sarı taş bina* "bana Afrika'daki bazı binaları hatırlatıyor, Libya Çölü yakınındaki bu binalar Mısır hükümetine ait olabilir, ama gerçekte bahçeleri yok."

Rüyada binaya dair ilk izlenimi bir hapishane olabileceği, ve çağrışımlarında şöyle diyor, "Beden, ruhun hapishanesidir." *Ana girişteki çitin yanındaki veranda*: Hasta şöyle diyor, "Afrika'da bir mülkün girişini girişteki bir kapıcı gözetler, bu kişi genelde bir veranda altında yaşar, ya da ana girişin yanındaki bir tür ilkel binada. Biz buna kapıcı lojmanı diyebiliriz. *Verandada uzanan yaşlı adam*, Adamın hayatta olup olmadığından emin değil, ve ona Hint *fakir*lerini ya da yogilerini hatırlatıyor. Şöyle diyor, "Yoga

[5] Burada "gerçekleşebilir" kelimesi yazımdaki bir hata olabilir, çünkü "gerçekleşemez" olması gerek. Fakat bu noktada bir muğlaklık olması da kayda değer, zira acı, rüyadaki merkezi unsurlardan biri. Hasta, acıdan kaçmak için ağaçlara sığınıyor ve yükselen yolu "acısız" tırmanmaya çalışıyor. [R.F.C.H]

acayip ilgimi çekiyor, fakat itiraf edeyim, dış dünyayı tamamen kaybedip, hatta kişinin kendi bedeninin gerçekliğini kaybedip mutlak içe dönmesi bana sempatik gelmiyor." Hatırlarsınız, analizinin ilk kısmında, okült araştırmalara ilgisinin hastalıklı olduğunu hissettiğini ve onu hiçbir yere götürmediğini söylemişti. Sonrasında tekrar ona eşlik eden kadından ve çocuktan bahsediyor. Şöyle diyor, "Gayet tuhaf biçimde, çitin üzerine zıplayıp oturduğumda kadın ve çocuk bahçede oturuyorlardı, sanki içeri girmeleri hiç sorun olmamıştı. Bahçeye adımımı attığımda oradalardı, dolayısıyla benim kısımlarım oldukları kanısına vardım."

Tuhaf biçimde, Arap çocuk hiçbir çağrışım uyandırmıyor. "Afrika'da gördüğümüz binlerce çocuk gibi sıradan bir çocuk işte, tamamen gerçek. Bu çocuğa erişimim yok." diyor. Evin karşısında güneşin alnına koyulmuş *birkaç parça yeni mobilya* hakkında "ucuz eşyalar, ucuz dükkanlarda genelde görebildiklerinizden. Bireysel ya da kişisel bir şey değil, makbul bir şey de değil" diyor.

Mobilyaları güneşte bırakmanın iyi bir şey olmadığına dair hastanın rüyadaki uyarısından anladığım şey, mobilya parçalarının gerçekten o binaya ait olmadığı. *Arap çocuğu bir iple yakalamaya çalışmak*: Hasta şöyle diyor, "kız mı erkek mi emin değilim. Sanki ona göstermek istediğim şey, ondan korkmadığım. Çocuk bu eve mensup olabilir, belki de kapıcıya." Eğer bu ev Afrika'da özel bir mülk olsaydı, ve aile de yaz tatili için ayrılmış olsaydı, pek tabii bir bekçi orayı bekleyecekti, ve bu insanlar daima uşak barındırırlar, dolayısıyla etrafta gezip duran birçok pasaklı yaramaz olur. Yaz tatilini en son yurt dışında geçirdiğinden beri sekiz yıl geçtiğini hatırlıyor birden. Dolayısıyla son sekiz senedir İsviçre'de. *Kapı levhasındaki Dr. Bauer yazısı*, "Bu bana Dr. Faustus'u hatırlatıyor, ayrıca Meyrink'in *Der Golem* hikayesinde Pernath'ın göğsüne yazılan son iki kelimeyi.[6] Sanırım bu yazıt bir büyünün ya da sihrin girişini ifade ediyor." Hastanın işaret ettiği son iki kelime, İbranice "Aur Bocher" kelimeleri, anlamları da "ışık" ve "talebe", intisap etmiş birine işaret ediyor, haliyle sezgisel yorumu da uygun düşüyor, "Işığa intisap edecek genç."

Tüm rüya hakkında da şöyle diyor, "O yükselen dönüşüm yolunu tırmanmak için kendini dünyadan koparmak ve dünyayı sırf bir hareket noktası olarak kullanmak şart. Eros bizi rahatsız

[6] Leipzig, 1915; İngilizce çeviri: Madge Pemberton, *The Golem* (Londra, 1928).

etmemeli, çünkü onun refakati kaçınılmazdır, hatta belki zorunlu. Hepsinin ötesinde, içe bakış ve içe yöneliş zorunludur, fakat her şey bundan ibaret değil. Kişi, ruhun geçit kapısına yaklaştığında o mobilyalar gibi ucuz şeyler ruhun bahçesinde bulunmamalı. Onları kaldırmalıyım. Bence bu ucuz şeyler bazı önyargılar. Üzerinde Dr. Bauer yazan kapı herhalde doğru giriş değil. Bence bu sihirli yol. Bu yüzden, bu kapıdan vazgeçtim ve diğer kapının zilini çaldım." Arap çocuk hakkında da "benle ne alakası olduğu hususunda en ufak bir fikrim yok" diyor.

Baştan söyleyeyim; bu rüya, hastanın Meyrink'e ait *Der Golem* çalışmasını okumuş olmasından bir nevi etkilenmiş. Kitabın son kısmında kahraman Pernath görü kapısına yönelir, bu kapı tuhaf bir evin meçhul bahçesine açılır. Kapının üzerinde Osiris'in kült simgeleri vardır, intisap ve yeniden doğuşu tarif ederler. İntisap daima ölüler dünyasında gerçekleşir, Osiris de zaten ölüler dünyasının tanrısıdır, haliyle *Golem*deki durum da bir bakıma rüya için bir sahne düzenidir, ama tabii ki tamamen farklı bir tarza aktarılmıştır. Gayet zor bir rüya bu, bu yüzden adım adım ilerlemeliyiz. Başlangıçta onu belirli bir amaca götüren yol var. Kızgın güneşte yürümek çok acı verdiği için ağaçlar üzerinde bir akrobat gibi ya da bir maymun gibi daldan dala atlayıp duruyor.

Prof. Schmaltz: Hastanın açıklaması hakkında gayet şüpheliyim. Ağaçtan ağaca sıçramak, hedefe ulaşmak için doğru yöntem mi? Güneşin alev alev yaktığı zor yol muhtemelen doğru yol, bu yolu bırakıyor ve kolay yol olan, sezgisel yol olan ağaçlara yöneliyor. Hastanın verdiği açıklama, doğru anlam için çok tatminkar değil bence.

Dr. Jung: Hastanın kendi de açıklamadan tatmin olmuş değil.

Prof. Schmaltz: Ayrıca oğlanın Eros olduğunu da düşünmüyorum, ona hakikati söylemek isteyen, hakikati zihnine kazımak isteyen bir figür bence. Herhangi bir hadım edilme simgesinin olduğuna inanmıyorum. Çocuğun ağzındaki sopa hakikattir, hem de nahoş bir hakikat. Hakikat kanatmalı.

Dr. Jung: Evet, kelimeleri kullanıp bir insana vurabilirsiniz, hatta onu dövebilirsiniz. Başta çocuk adamı sopayla dövüyor, ardından rüya sahibi sopayı ele geçirdiğinde sopa birden çocuğun ağzında bitiyor, adam da çekip kanatıyor.

Rüya düzgün başlıyor. Adamın fark etmiş olduğunu düşündüğümüz bir durumdan başlıyoruz. Kendini aşağılamıştır, şimdi kendini secde halinden kaldıracak ve yükselen yola girecektir,

fakat bu yolda yürümek çok acılı, bir tür işkence gibi. Güneş yakıp kavuruyor ve rüya adamın çok iyi bildiği dili maharetle kullanıyor. Adam bir Afrika yazının "la chaleur accablante[7]" durumundan bahsediyor, hazır ağaçlar varken gölgelerinde yürüyebilirsiniz. Ama bir "tricheur" yani dümen çeviren biriyseniz ya da bir maymunsanız, ağaçtan ağaca atlayarak yolun toz ve toprağından kaçınabilirsiniz. Bu, ilerlemek için çok sezgisel bir yol olurdu, sezgisel olan şey hızla serpilir, gerçekliğe bir dokunur sonra tekrar sıvışır. Dağın tepesinden amacı görür, kendinin orada olduğunu düşünür, ama sadece yeri arşınlıyordur. Ağaçtan ağaca zıplayarak amaca ulaşabileceği varsayımı doğru değil. Oraya ancak bir adımını diğerinin önüne onca zahmetle atarak ulaşabilir, gayretle ve güç bela tırmanmalı, haliyle, yolun tozu toprağında kadın ve çocuk didinip uğraşırken, göz açıp kapayıncaya kadar seyahat etme tarzından şüphelenmeliyiz. Yürümek zorundalar, fakat adam hile yapıyor ve bir maymun gibi ilerliyor, maymun hilesi yapıyor. Haliyle, önceki rüyada, gerçek duygu durumuna erişmediği sonucuna varabiliriz. İtiraflarına ve küçük düşmelerine rağmen, hakikati sadece kısmen fark ediyor, dolayısıyla eski aynı yoldan devam etmeye çalışıyor. Yükselen yolun sıcak ve acılı gidişatına dair bir sezgisi var, dolayısıyla tekrar maymun hileleri deniyor. Acılı gerçekliğe dokunmaktan korkuyor. Rüyanın başta söylediği şeyler bunlar.

Sigg Hanım: Son rüyadan sonra, beyaz ekmekle beslenen küçük çocuk yani Puer Aeternus rüyası ile küçük kızın olduğu ensest rüyası arasında bir benzerlik var diye düşünmüştüm. Her iki rüyada da fark etme tamamlanmamıştı, haliyle adam, kendi için kuşkusuz oluncaya kadar aynı şeyi birçok kez tekrarlamak zorunda kalmıştı.

Dr. Jung: Evet, bu doğru, ben de daha önce işaret etmiştim buna. Rüya, şimdiye kadar onun gerçeklikten kaçmak için tuttuğu ucuz yolların bir eleştirisi. Rüya sahibi, önceki rüyanın Eros çocuğunun yine aynı çocuk olduğunu hissediyor. Bir başka deyişle, burada da aynı sorun var, karısıyla ilişki sorunu, pek tabii hiç halledilmemiş bir sorun. Sorunu bir kez karısının tarafına koysaydı, gayet acılı olurdu, ama bu aynı zamanda sıcak ve tozda yürüdüğümüz gerçek yol olurdu. Çocuğun bir tür Eros olabileceği fikriyle hâlâ cilveleşiyor. Fakat Puer Aeternus aslında şahsi

[7] Boğucu sıcak.

hakikatinize erişmede en adanmış girişiminizi kasteder, geleceğinizi yaratmadaki en adanmış teşebbüsünüzü, en büyük ahlaki gayretinizi. Ancak adam yolda yürümeli, ağaçtan ağaca atlayamaz. Haliyle, adam ağaçtan aşağı indiğinde çocuk onu kışkırtmaya çalışıyor. Bu da bir eleştiri; kendi sorunundan kaçtığı için yaramaz bir çocuk gibi kamçılanması gerek. Fakat çocuğun ağzındaki sopayı çekip koparıyor, demek ki Puer Aeternustan gelen hakikat sözlerini koparıyor. Gerçek özü ya da en içteki ruhu ve hakikat perisi şöyle diyor, "Şimdi gör bakalım nasıl hile çevirdiğini, kendini kandırdığını, kendini aldattığını. Ne yapman gerektiğini bal gibi de biliyorsun." Kendini dinlemek istemiyor, bu simgeyi görmek istemiyor, bunun bir hadım edilme simgesi olduğuna dair fikri metaforik açıdan doğru olabilir. Tanrısını, kutsal sesini "hadım etti", gücü elinden aldı, eski Yunan mitindeki Kronos'un babası Ouranos'u hadım etmesi gibi.[8] Haliyle hadım etme basitçe en yüce hakikatini sakatlamayı ya da rehber ilkesini mahvetmeyi kastedebilir. Kutsal Ruha karşı bir günah, onun hükmüne karşı bir cürümdür. Esasında ne yapması gerektiğini gayet iyi bilir ama bunu yapmamayı tercih eder. Rüyaların nasıl işlediğinin kıymetli bir gösterimi bu. Böyle bir rüya karşısında bilinçdışının hiçbir ahlaki işlevinin olmadığını söylemek zor. Bu rüya, hayal edebileceğiniz en iyi ahlakı sunuyor, fakat bazı rüyalar hiç ahlaki değil, haliyle nihayetinde şu sonuca varıyorum: Rüyaların ahlakından bahsedemeyiz, rüyaların bazı davranışlardaki kabul edilemezliği gösterdiğinden, çünkü doğanın bazı şeyleri temsil etmediğinden bahsedebiliriz sadece. Bu adam göründüğünden çok daha edepli aslında. Eğer bu adam gerçek bir suçlu olsaydı ve bir cinayet işlemek isteseydi bilinçdışının şöyle diyeceğinden eminim, "Bu cinayeti işlemelisin, yoksa kendi sorunundan kaçarsın." Doğu bunu bilir ve Doğu şöyle diyebilir, "Kusursuz kişi, Tanrılardan haberdar olup kralın, dilencinin, caninin, ya da suçlunun rolünü oynayabilir." Doğu bir caninin cinayet işlemesi gerektiğini bilir, ya da onun ahlaksız olduğunu. Demek ki cani ya da suçlu olmaya azmeden kişi onu yapmalı, yoksa ona bu hayatta verilmiş rolü yerine getirmiş olmaz. Doğu için bu felsefeye sahip olmak çok kolay, çünkü bir yaşam bir in-

[8] *Sem.* "kendi çocuklarını yemişti." Hesiodos'un *Theogonia*sındaki miti Kerényi "The Primordial Child in Primordial Times" makalesinde özetler (Jung ve Kerényi, *Essays on a Science of Mythology*, 2. Baskı (1969), s. 56. Karş. aş., 11 Aralık, 1929, not 4).

sanın imkanlarının tümünü tüketemez düşüncesi hakim. Biz Batıda öyle aceleciyiz ki her şeyi tek bir hayatın içine sığdırmaya çalışıyoruz. Doğudakiler bu hayatta kaçırdıklarını bir sonrakinde telafi edebilirler. Bu yüzden, size atfedilmiş rolü oynamanız gerektiğine dair derin hakikati idrak etmek için yeterince zamanınız olur. Çocuklu sahneden sonra binaya ulaşıyoruz. Buna ne dersiniz? Burada Golem hikayesinden unsurlar var. Bina, erişmesi gereken amacı simgeliyor, uzanmış kanatlarıyla karşısında duruyor. Burada da yine yanlış giden bir şey var. Nedir o?

Gibb Bey: İçeri alınmamış.

Dr. Jung: Evet, ama sanki bir hırsızmış gibi tırmanıyor. Burada da yine bir dalavere var, ağaçların üzerinde atlamakla aynı şey. *Golem* hikayesinin sonunda, bir görüde görülen böyle bir bina var. Şu şekilde özetleyebilirim size,[9] "Rüyamda yürüdüğüm yolla aynı, ve yine kaleye çıkan küçük yolu tutuyorum. Korkuyorum, kalbim çarpıyor, o sırada kuru çıplak ağaç görüş açısına giriyor, dalları duvara erişiyor. Onu görüyorum, ama ağaç çiçekleriyle bembeyaz olmuş, hava da tatlı bir leylak rayihasıyla dolmuş. Kasaba sabahın ilk ışıklarıyla ayaklarımın altında, sanki Vadedilmiş Toprakların görüsü. Tek bir ses yok: yalnızca rayiha ve azamet. Tuhaf ve eski Simyacılar Sokağı bu, kaleye doğru çıkıyor, ama gece gördüğümde beyaz evin önünde tahtadan küçük bir kafesli geçit vardı. Şimdi yolun sonunda en azametli yaldızlı kapıyı görüyorum. Girişin her iki yanında iki kasvetli porsuk ağacı var. Parmak uçlarıma basarak duvarın üzerinden bakıyorum ve yine zinde azamet beni sersemletiyor. Bahçenin duvarı mozaik kaplı, güzel turkuaz mavisi bir arka plan ve altından özgün freskler var, Osiris kültünü simgeliyorlar. Kapı bizzat tanrı; bir hermafrodit, iki kanatlı bir kapı oluşturan iki kısmı var, sağ kanat dişi, sol kanat eril. Tanrı da yarım kabartma sedef bir taht üzerinde. Altın kafası bir yaban tavşanının kafası. Kulakları dikilmiş ve birbirine değiyor, tıpkı yarı açık bir kitabın sayfaları gibi. Çiy kokusu alıyorum, sümbüllerin rayihası da duvarın ardından geliyor. Kıpırdamadan öylece duruyorum, hayret ediyorum, sonra birden eski moda bir fırfırlı montu ve gümüş tokalı ayakkabısıyla yaşlı bir bahçıvan veya hizmetçi sol taraftan beliriyor

[9] Jung'un versiyonu doğru olsa da Pemberton'un versiyonundan ayrışır, s. 286 vd. *Psychology and Alchemy* (2. Kısım, 1935, par. 53) eserindeki birinci dizi rüya üzerine yorumunda aynı pasajı alıntılar. Ayrıca bkz. 26 Şubat 1930, not 7.

ve parmaklıklar arasından ne istediğimi soruyor. Tek kelime etmeden, Athanasius Pernath'ın şapkasını onu uzatıyorum. (Kahraman, şapkasını kazara almıştı, ve onu taktığı için Athanasius olduğunu düşünüyordu.) Hizmetçi şapkayı alır ve kalenin büyük kapısından içeri girer. Kapıyı açtığında bir tapınak gibi mermerden bir ev görüyorum. Athanasius Pernath orada ve karşısında da Miriam (kadın kahraman, anima) uzanmış. Her ikisini de kasabaya bakarken görüyorum. Miriam bir anlığına beni görüyor, sonra dönüp Athanasius'un kulağına bir şey fısıldıyor. Güzelliği beni büyülüyor, öyle güzel ki, sanki onu rüyamda görmüşüm. Athanasius da yüzünü yavaşça bana çeviriyor, kalbim yavaşça çarpmaya başlıyor, biri aynada kendini görse yüzü benimki gibi olur. Sonra kapı çarpıyor ve ben sadece parlayan hermafroditi görüyorum. Yaşlı hizmetçi şapkamı bana geri veriyor ve şöyle diyor, "Athanasius bey size minnettar, sizi bahçeye davet etmediği için hakkında kötü düşünmemenizi rica ediyor, çünkü evin kendine özgü ihlal edilemez kuralları var. Athanasius bey ayrıca şapkanızı takmadığını belirtmek istiyor, çünkü şapkaların birbirine karıştığını hemen fark etmiş. Şapkasının sizde herhangi bir baş ağrısına sebep olmadığını umuyor."

Farkında olmadan kendi rolüne bürünen bir adamın hikayesi bu. Bunu bir hata olarak görüyor. Bir çukura düşen insanlar da böyle derler. "Lanet olsun, bir tuzağa yakalandım ve tuzak aslında benim." Kendilerine daima yapılmış en büyük hata olarak davranırlar.

7. Seminer
26 Haziran 1929

Dr. Jung:

Bu yaz son seminerimiz bu. Umarım bir sonraki rüya iyi bir rüyadır.

Dr. Schmitz: Puer Aeternus hakkında bir soru daha sorabilir miyim? Faust ve Helena'nın oğlu Euphorion da, tıpkı Puer Aeternus gibi, bilge bir adamın ve animanın çocuğu değil miydi?

Dr. Jung: Bu soru bizi kolektif bilinçdışı figürlerine sevk eder. Faust bilge adamla yahut büyücüyle özdeştir. Genelde Paracelsus[1] olduğu söylenmiştir (ya da Paracelsus'un oğlu). Eğer Faust'u gerçek bir birey olarak, örneğin Paracelsus olarak ele alırsanız, yaşlı büyücüye ait kolektif figürle özdeşleşmiş olan adam Paracelsus olacaktır; birçok dâhi farklılaşmış işleviyle böyle özdeşleşmiştir, ve bu insanlar neredeyse daima en bilge insan figürüne sahiptirler. *Faust* şiirinde, Puer Aeternus, Euphorion, Faust'la Helena'nın çocuğu olacaklardır. Helena çok açık biçimde animadır, dolayısıyla çocuk da bilge adamla animasının ürünü olacaktır. Bu pek tabii tekil bir durum, bireysel bir vaka. Her durumda doğru olup olmadığına bakmak gerek. Burada bir aksama var, çünkü Puer Aeternus kolektif bilinçdışındaki iki figürün ürünü olacaktır. Peki gerçek adam nereden geliyor?

Dr. Schmitz: Evet, Euphorion doğumundan sonra uçup gidiyor, ben de zaten adamla ilişkisini soracaktım. Bireyleşme[2] gerçekleştiğinde ve Puer Aeternus doğduktan sonra, bireyleşme adamın yerini aldıkça Puer Aeternus gölgenin yerini almaz mı?

[1] Asıl ismi Theophrastus Bombastus von Hohenheim (1493-1541), İsviçreli simyacı ve hekim, CW 15 (1941) dahilinde iki makaleye (1929, 1941) ve CW 13 dahilinde bir makaleye konu olmuştur. Ayrıca bkz. *Paracelsus, Selected Writings*, ed. J. Jacobi (2. Baskı, 1958).

[2] Bireyleşme [*individuation*], "Bir kişinin psikolojik bir birey olmasını sağlayan süreç. Bir başka deyişle ayrık, bölünmez [*indivisible*] bir birim yahut 'bütün' olur." Jung, "Conscious, Unconscious, and Individuation" (1939), CW 9 I, par. 490.

Belki de burada Puer Aeternusun adamla, animasıyla ve gölgesiyle ilişkisinde bir benzerlik var. Gölgenin önceden olduğu şeyi ikame ediyor olabilir mi?

Dr. Jung: Meret bir arapsaçı bu. *Faust*'ta Euphorion doğar doğmaz sıra dışı heves semptomları göstermeye başlar, daima kızların peşindedir, ve neticede alevler içinde yok olur. Aynı şey Arabacı için de tamamen geçerlidir; ve hatta Homunkulus için, hani imbiğinde uçuşuyordu, güzel Galatea'nın tahtına atılmıştı da patlayıp infilak etmişti. Bu üç özdeş ölümcül olayın anlamı şu: Puer Aeternus yaratımı uzun süre dayanmıyor. Figürün oluşumunda bir şeyin yanlış olduğuna işaret ediyorlar. Hata da muhtemelen şu: Yaratım iki bilinçdışı kolektif figür aracılığıyla oluyor ve adam da gelmiyor. Genelde görülen şeyi açıklar bu. Bilge adam, dünyada yaya olduğunda, ara sıra güzel bir Galatea'nın tahtına atılır ve tamamen yok olur! Çoğunuz böyle bir adam tanımamıştır. Yolda böyle bir engel olduğunda yani bir Galatea'nın ya da başka bir güzel kızın tahtı olduğunda o adama vakitsiz bir son getirir. Böyle kusursuz bilge bir adam olmak, insanın kendi için çoğu zaman tahammül edilmezdir. Bu sebeple, Puer Aeternus fikrini büsbütün devre dışı bırakmalıyız, ya da farklı bir şekilde yaratılmış demeliyiz. İnsan "Yüce Bilge Adam" ile özdeşleşmemeli, kendi gölgesini benimsemeli. Yüce insanın yani dâhinin sıradan niteliği, bir gölgesinin olduğunu bilmemesidir, ama vardır ve bu gayet komik bir gölgedir. Örneğin Wagner bunu hiç fark etmedi, oturup Siegfried hakkında yazarken aslında kendi gölgesini ifşa ediyordu, ona bakan herkes bunu görebilirdi. Siegfried'in kılıcı hakkında düşünüp taşınırken kabarık bir etek giymişti. Pembe kurdelelerle kaplı bir robdöşambr içinde Nibelungen Destanını yazmıştı ve kendini komik duruma düşürmüştü. Fakat böyle bir adam gölgesi olduğunu kabul etmez. Zekasını bahşettiği için Tanrıya minnettar olmaz, aksine kendinin yaratıcı bir zihin olduğunu sanır, her şeyi kendi başına yapmıştır. Kendi gölgenizi gördüğünüz ve kusursuz olmadığınızı kabul ettiğiniz anda "Yüce Bilge Adam" ile özdeşleşemezsiniz ve animanızla birlikte bir Puer Aeternus yaratamazsınız.

Ardından şu soru akla gelir: Kendi gölgesinin bilinciyle tamamlanmış ve bireyleşmiş bir insan, belirli koşullar altında, animasıyla birlikte bir şey yaratabilir mi, örneğin adı kadar ebedi olan gerçek bir Puer Aeternus? Bireyleşme sayesinde zamanı aşan ebedi bir şey yaratırsınız, bu da ölümsüzlük niteliği taşır.

Doğunun aradığı şey de bu, ve metinlerinizde tamamen tasdik edilmiş durumda. İster alırsınız ister bırakırsınız, tamamen size kalmış. Haliyle Puer Aeternus da ebediyet niteliğini yarattı. Lütfen unutmayın, sadece psikolojik bir beyanda bulunuyorum, metafizik değil, çünkü uzay ve zaman koşulları altındayız. Demir kadar sağlam deriz ama sağlamlık nedir? Demir gerçekten akıcıdır. Sorun sadece sizin hangi açıdan yargıladığınız. Bal mumunun çok sağlam olduğunu sanırız, ama bir süre asılı tutun, aktığını göreceksiniz, çünkü yarı akışkandır. Sağlamlık, insana ve zamanına göre değişen psikolojik bir tutumdan ibarettir. Haliyle, bir şeye ebedi dediğinizde, zamansızlık niteliği taşıdığı anlamına gelir. Tam bireyleşme bu nitelikten bir şey getirir.

Dr. Schmitz: İnsanın işinde değil de hayatındaki bir şey anlamına mı gelir?

Dr. Jung: Hayır, insanın ne işinde ne de hayatında. İnsanın içindeki bir şey anlamına gelir. Kısaca, iç tecrübenin mistik bir olgusudur. Kişi bunu sadece beyan edebilir. Yaşamın açıklanmaz olgularından biridir. Dindar bir adama dini hakkında, Tanrı tecrübesi hakkında soru sorun, bunu yalnızca teyit edecektir. Daha fazla söyleyeceği bir şey olamaz. Buna bir şey ekleyemezsiniz ve bundan bir şey çıkaramazsınız. Haliyle, bu ebedi nitelikle alakalı bir şey.

Şimdi biz bina, bahçe ve buraya çıkan yolla alakalı rüyayla meşgul oluyoruz. Rüya sahibinin sopayı çocuğun ağzından kanatıp çekmesini yorumlamayı tamamlamıştık. Bina artık yolun amacını temsil ediyor. Yol, bu binaya özel yapılmış, ve bu yoldan yürüdüğünüzde bir kapıya varıyorsunuz, üzerinde de bir parmaklık var. Bu bina hakkında bir fikriniz var mı? Sarı taştan kare bir yapı, iki kanadı var. Hasta, sarı taştan yapılması olgusunu vurguluyor, ve Mısır'da çöle yakın idare binalarını kendisine hatırlattığını söylüyor, tek farkla ki onlarda bahçe yok. Hastam, *Golem* hikayesini okumuş, söylediğim üzere bu rüya size tercüme ettiğim o hikayenin sonuyla yakından bağlantılı, orada da böyle bir bina var, ve yolun nihai amacını temsil ediyor. Kapı, bir yaban tavşanı kafasıyla birlikte bir Osiris figüründen yapılmış. Osiris aslında bir yaban tavşanı kafasıyla asla temsil edilmemiştir. Bunu icat eden Meyrink'tir, ama bunu bilinçli mi yaptı yoksa bilinçsiz mi, bilmiyoruz. Bu resimde hususi bir şey var, Meyrink bunun farkında olmayabilir. Osiris bir yaban tavşanı kafasıyla asla temsil edilmemiş olsa da rakibi, yani Set, yani Mısırlı bir şeytan, uzun kulaklı bir hayvan kafasıyla temsil edilir. Bazıları bu-

nun bir yaban tavşanı kafası olduğunu söyler, bazıları eşek der, bazıları da bir okapi kafası der (Okapi yakın zamanda Kongo'da keşfedilen bir antilop türü, şimdi çok nadir, ama muhtemelen geçmiş zamanlarda çok daha yaygındı). Antik dönemlerde eşekle özdeşleştirilir. Bir Roma efsanesi vardır; Yahudilerin Kudüs'te bir eşek kafasına ibadet ettiklerini söyler. Çünkü Yahudiler Osiris'e ibadet etmeye karşı çıkıyorlardı, haliyle düşmanı Set'e ibadet ettikleri düşünüldü. Sonra, Roma'daki bir askeri akademide[3] İsa'yla alay eden bir resim vardır, bir duvar üzerine kabaca çizilen çarmıh resmi çok komik yapılmış. Çarmıhın üzerindeki figür bir eşek kafasıyla tasvir edilmiş, kötü bir Yunancayla yazılan yazıt da şunu diyor, "Genç memur Aleksandros, Tanrısına işte böyle ibadet ediyor." İsa'yla dalga geçiyor, Yahudilerin Tanrısının eşek kafalı olduğunu ima ediyor.

Set, Mısırlı bir şeytandır, Güneş Tanrısı Ra'nın şerli bir rakibidir. Osiris, gerçekten çok kadim bir tanrıdır, daha sonra yerini Ra aldı. Osiris çok yaşlıyken, bir keresinde şöyle bir şey oldu, yeryüzünde yürürken birden gözündeki bir acıdan şikayet etti. Oğlu Horus ona ne gördüğünü sorduğunda "Kara bir domuz gördüm" dedi. Horus da "O halde Set'i gördün" dedi. Horus kendi gözünü çıkarıp Osiris'e verdi ki görme yetisi yerine gelsin, fakat bunun hayati bir sonucu oldu, Osiris ölüler diyarında ölüm yargıcı haline geldi, Horus da yükselen tanrı oldu. İnsan varoluşunun ikinci kısmının tamamen simgesel anlatımıdır bu. Hakkında asli bir metin olmasa da Horus'un gözünün doğrudan İsa'ya sürüklediği gayet açık. Erken dönem Katolik öğretisi İsis ve Horus'tan Meryem ve İsa'nın öngörüsü olarak bahseder. Horus "şifacıdır", yaşlı tanrıya kendi görme yetisini (her zaman görme, görüş ya da öğreti anlamına gelir) verir ve onu iyileştirir. Horus aynı zamanda Gizemler tanrısıdır; genelde, bir resmin ortasında tasvir edilir, resmin dört köşesinde dört oğlu vardır, biri insan başlıdır, diğer üçü hayvan başlı. Bu kesinlikle Hıristiyanların dört İncil vaizi temsilleriyle bağdaşır, bunlardan üçü hayvan figürü, biri insandır, aslan, öküz, kartal ve melek. Hıristiyan mandalasının merkezinde İsa vardır, çevresinde de dört İncil vaizi. Horus ve evlatları da Mısır mandalasını oluştururlar.[4] Bu

[3] Bkz. *Symbols of Transformation*, CW 5, Levha XLIII: İmparatorluk Harp Okulunun duvarından bir yazı, Palatino Tepesi, Roma.

[4] Dört İncil vaizi ve Horus'un dört oğlunun simgeleri hakkında bkz. yuk. 6 Şubat 1929, not 3.

mandalalar bireyleşme simgeleridir. İsa'nın kadim mistik anlamı kusursuz insandır, arif Adam Kadmon'un[5] gerçekleşmesidir, İlksel İnsandır, yükselmiş ve en mükemmel insan haline dönüşmüştür.

Set kafalı Osiris heykelinden yapılmış kapıya ayrıntılı bir giriş oldu bu; Osiris ve Set birlikte gelir, haliyle karşıtların birleşmesi vardır; fakat bunun hepsi rüya yorumuna ait, peki şimdi bina hakkında ne düşünüyorsunuz? Bir fikriniz var mı? İlginç olan şey şu ki çok sıradan bir şekilde ifade edilmiş, kamu idaresi binası şeklinde. Herhangi bir bireyselliği böyle bir binayla bağdaştıramayız, otel ya da kışla gibi kişiyle alakasızdır. Toplumsal bir değeri vardır, birçok insan için bir merkezdir. Çoğunluğa hizmet eder, birçok insan orada yaşar, herkes oraya akın eder veya oradan kaçar.

Gibb Bey: Kendisi için bir simge olabilir mi?

Dr. Jung: Kendisi için simgenin bireysel olması gerekirdi. Simge neden böyle kişiden eser taşımıyor?

Dr. Bertine: Muhtemelen kendine ait özel bir fikri var ve tüm ortak insani unsurları içeren bir şey vasıtasıyla ona erişmek zorunda, bu da yanlış fikrinin bir telafisi oluyor.

Dr. Jung: Doğru, bireyleşme hakkındaki yanlış fikrinin bir telafisi bu. İnsanlar kendinin sadece benlik kişiliği barındırdığını sanırlar, "Ben kendim!" Haliyle rüya da şöyle der, "Hata yapıyorsun, bu kendin değil, bir kamu binası, kolektif bir kurum."

Dr. Schmitz: Kendiliğin evrenselliğini vurgulamak gerek, kendilik kolektifliğin bütününü içerir.

Dr. Jung: Evet, hepimiz içgüdülerimiz gereği bu hatayı yapıyoruz; "kendilik"ten bahsedince kastettiğimiz şey "Ben, kendim." Birçok insan bireyleşmenin bencil ve egoist olduğunu düşünür ama alakası yok. Siz yoksanız kalabalık da yok. Su damlaları olmazsa okyanus olmaz. Her bir kum tanesi olmasa Sahra nasıl Sahra olacaktı? İyi bir kum tanesi olmanız koşuluyla Sahra yaratırsınız. Ebediyet niteliğine sahip olmanın yanında birey "yüceden yüce olsa da zerreden zerredir." Kendiliği benlik sanma hatasını işte bu rüya düzeltiyor.

Birçoğunuzun filozoftan saymayacağı Swedenborg'un felse-

[5] Adam Kadmon'un farklı veçheleri için bkz. Jung'un sonraki yorumları, *Mysterium Coniunctionis*, CW 14, par. 44 ve dizindeki "Adam Kadmon" maddesinin işaret ettiği diğer referanslar.

fesinde en büyük insan yani *homo maximus* öğretisi vardır, biz de o vücuttaki hücreler gibiyizdir. Kimimiz onun ruhunu, kimimiz gözlerini, kimimiz beynini iskan eder, böylece hepimiz onu bir bütün yapmaya katkıda bulunuruz. İyi beyinli insanlar onun beyninde yaşarlar, görüşü iyi olanlar belki de avcı olacaklar ve gözlerini meydana getireceklerdir. Üreme organları da unutulmamış, bu sayede bazı özgün mizaçlar açıklanmıştır. İşte bu Swedenborg'un *correspondentia*[6] öğretisidir, ama bu fikirler metafizik bir somutlaştırmada kalmışlardır. Psikolojik bakımdan asla tam manasıyla evrilmemişlerdir. Bilinç yolunda takılıp kalmışlardır.

Rüya sahibi bu binanın ona bir mahkum olma hissiyatı verdiğini söylüyor, çağrışımı da "beden ruhun hapishanesidir."

Dr. Bertine: İnsanlar kendileri olduklarında "yakalanma" hissini açıklamıyor mu bu? Ariflerin ağıdır bu.

Dr. Jung: Bunun çok tipik bir örnek olduğunu söyleyebilirim. İnsanlar kendilerine geldiklerinde hususi bir özgürleşme umarlar, sorumluluklardan ve hem kötülüklerden hem erdemlerden azade olmayı beklerler, ama gerçekte durum gayet farklıdır. Bir tuzak gibidir bu, birden içine düşersiniz. "Kahretsin!" dersiniz, ve işte oradasınızdır, ait olduğunuz yerde. Bizler, ait olduğu yerden uzaklaşmış küçük karaciğer hücresi gibiyizdir. Küçük karaciğer hücresi kaçar ve tüm dokuları gezer. Beyni bulduğunda şöyle der, "Güzel yüksek bir yermiş bura, havası da temizmiş", ama komşusu şöyle der, "Defol buradan, sana yer yok burada", haliyle küçük hücre kovulur ve akciğerlere kadar yollanır ama aynı şey orada da olur. "Dünya çok çetin, kimse beni anlamıyor" der. Eğer kendini anlasa oraya ait olmadığını bilecektir. En sonunda karaciğerdeki kan damarlarının tortulu geçitlerine kadar ilerler, orada bir çukura düşer, ölümcül bir felaket yaşar. Küçük hücre şöyle der, "Lanet olsun, en olmayacak yer, nasıl geldik buraya?" Ama Tanrı "sıkı dur" der, ve bir karaciğer hücresine dönüşür. Bireyleşme diyebileceğiniz şey bu. Haliyle en kötü tuzak bedendir. Biz hepimiz zihinlerimizin ve diğer erdemlerimizin taktığımız kanatlar olduğunu düşünürüz, dolayısıyla kendimiz

[6] Emanuel Swedenborg (1688-1772), İsveçli filozof ve din bilgini. Ortaçağ filozoflarının çok rağbet gösterdiği *correspondentia* öğretisi klasik "her şeyin sempatisi" ile ilgilidir. Jung bunu tevafuk [*synchronicity*] kavramının öncüsü olarak görür; bkz. "Synchronicity: An Acausal Connecting Principle" (1952), CW 8, par. 924. *Homo maximus* için bkz. "Paracelsus" (1929), CW 15, par. 12.

üzerinde uçmaya yelteniriz, bedenimiz yokmuş gibi yaşarız. Sezgisellerde sıklıkla olur bu, ama aslında herkeste olur. Beden bize en ciddi engel olarak görünür. Ağırdır, çaresizlik hissine daldırır bizi, sanki korkunç bir engelmiş gibi. Ortaçağ Hıristiyan eğitimimiz boyunca beden kötü bir nam kazandı. Kişi düştüğü çukura beden vasıtasıyla ve beden kısıtlamaları yüzünden düşer; sonra bedeni suçlarız, beden de "ama bu sensin" der. Bunların hepsi hapishaneyle ifade bulur, dolayısıyla hastanın çağrışımı da "beden ruhun hapishanesidir." Bedene karşılık ruh, şu kanatlı şeydir, ve dünya üzerinde uçmakta serbesttir. Burada yine güneşin yaktığından bahseder, tüm yeri kavurduğunu söyler. Bu ısı, tüm durumu niteler. Bu adam tropik bölgelerde yıllarca yaşamış, Afrika güneşinin tehlikesini de iyi biliyor.

Dr. Deady: Zihni güneş çarpmasının tehlikesi altında. Entelektüel tutumundaki bir şeyden vazgeçmesi gerek. Daldığı şey yani kolektif bilinçdışı malzeme tehlikeli.

Dr. Jung: Ben daha ziyade Afrika güneşinin sıra dışı *hararetini* düşünürdüm. Sorunla ilgili çağrışımı böyle, sıra dışı bir hararetin gerginliği altında iş gördüğünü hissediyor. Birinin başına kötü bir iş gelmeden evvel "suyu ısındı" deriz. Güneş yakar, haliyle maymun hileleriyle bundan kaçmaya çalışıyor. Bir gölgelik arıyor, ama kadın ve çocuk güneş tam tepedeyken yolda yürüyorlar. Eğer rüya hararetli bir güneşten bahsediyorsa hararetli bir durum var demektir, yani çok fazla libido söz konusu. Bu adamın Mısır mitolojisini iyi biliyor olması yüksek ihtimal, haliyle poetik bir yorumlama yapabilir ve merhametsiz Tanrının gözüyle binanın ısıtıldığını söyleyebiliriz. Tanrının huzurunda olması kuşkusuz bilinçdışı zihninde. Bu yine gözden kaçırmamamız gereken bir bireyleşme niteliği. Tüm okyanusu kapladığını düşünen, tüm Sahra'yı kapladığını düşünen bireysel kuşatıcı güç, bireyleşme vasıtasıyla bir su damlasına, bir kum tanesine indirgenir. Umutsuz küçüklük ve varoluştaki boşluk arında evrensellik fikrini kümeler. En yüce şey, en büyük fikir, daima Tanrı olmuştur. En küçük güç daima en yüce güçle karşılaştırılır, en küçük yer sonsuzla mukayese edilir, haliyle bireyleşmedeki içsel tecrübe daima mistiğin "Tanrı tecrübesi" dediği şeydir. Bu, psikolojik bir olgudur ve bu sebeple bireyleşme süreci her zaman hayattaki en değerli ve önemli şey olarak takdir edilmiştir. İnsana kalıcı bir tatmin sağlayan tek şeydir. Güç, şan, zenginlik, buna kıyasla bir hiçtir. Bu şeyler dışsaldır ve bu sebeple boştur. Gerçekten önemli

şeyler içeridedir. Mutluluk için dışsal bir sebebe sahip olmaktansa mutlu olmak benim için daha değerlidir. Zengin insanlar da mutlu olabilirler, ama genelde değildirler, ölümüne sıkılırlar; bu sebeple, bir insan için ona iç mutluluk verecek bir iç durum hazırlamaya çalışmak çok daha iyidir. Tecrübenin gösterdiği üzere öyle psikolojik durumlar var ki insan onlarda ebedi semereler elde ediyor. Bu semerelerde ebediyet niteliği var, zamansızlık var, insanın ötesine erişme özelliği var. İlahi bir karaktere sahipler ve insan yapımı şeylerin veremeyeceği her tatmini sağlıyorlar.

Rüyanın ikinci kısmına geldik artık. Hatırlayacağınız üzere kapı kilitliydi, görünen o ki içeri girmenin bir yolu yok, hile yapıp parmaklıkların üzerinden atlama haricinde. Kilitli demek kolay giriş yok demek, doğrudan girmeye kimse yeltenmesin demek. Kapının girişinde bir tür sundurma ya da veranda var. Rüya sahibi, kapıdan içeride eski püskü giysili yaşlı bir adam görüyor. Kolları gergin, neredeyse hareketsiz, haliyle canlı mı ölü mü olduğu şüpheli. Rüya sahibi çağrışımlarında böyle bir evin kapıcısı için böyle bir verandanın gayet sıradan bir şey olduğunu söylüyor. Kaba görünüşlü ihtiyar adamı soyutlanmış yoga halindeki bir yogiyle bağdaştırıyor, buna mutlak içe bakış diyor, öyle ki kendi bedenini yadsıma noktasına gelmiş. Rüya sahibi, böyle bir durumdan hoşlanmadığını söylüyor. Yaşlı adam figürü hakkında nasıl bir sonuca varırdınız?

Gibb Bey: Önceki teozofi araştırmalarına ilgisi tam ölmüş değil.

Dr. Jung: Evet, yaşlı adam onun için kuşkusuz önceki teozofi araştırmalarını temsil ediyor, hatta insanları bedenlerinden çıkarmaya yeltenen *fakir* marifetlerini ve felsefesini. Hastanın analize gelmesinin sebeplerinden biri de buydu zaten, bir dereceye kadar kapılmış buna. Resim hiç davetkar değil, ki zaten yaşlı adam bu noktada rüyadan kayboluyor, daha fazla bir rol oynamıyor. Bilinçdışı düşüncenin gelişiminde bir tür perde arası oyun bu. Yaşlı adam, bireyleşme sürecini simgeleyecek bir yoga filozofunun suretlerini bilinçdışına hatırlatabilir, çünkü yogalar bir "yol" felsefesi işlemişlerdir. Haliyle, pek tabii resim tam da burada kapıya yaklaştığında görünür, belki de bu yolla kapı açılacaktır. Fakat kapıcıyı koma halinde bulursanız kapıyı açamaz size. Ona seslenmek beyhudedir, bir trans haline girip bedeninden çıkmıştır, iyi bir kapıcı değildir. Belli ki rüya sahibinin bahçeye girme arzusu çok büyük, her ne suretle olursan olsun o bahçeye girmesi gerek. Bahçe kapısının girişinin civarında sekiz ya-

şında bir çocuk görüyor, rüya sahibiyle dalga geçen Arap çocuk, ayrıca kadın ve küçük oğlan. Peki bu çocuk neyin nesi? Adamın çağrışımlarına göre sıradan bir sokak çocuğu; bir müştemilat etrafında dolanıyorsanız böyle bir çocuk görebilirsiniz. Ev sahibi evde yokken kapıcının ilgilendiği pek çok çocuktan biri gibi. Bu çocuğun çok çekici olmadığını hayal edebilirsiniz, kirli ve pasaklı, göz nezlesinden gözleri iltihaplanmış. Muhtemelen egzaması var, döküntü üzerinde yatıyor, bit ve pire kaplı.

Dr. Schmitz: Negatif formda bir Puer Aeternus olabilir mi?

Dr. Jung: Çocuğun oğlan mı kız mı olduğu belli değil. Sonraki rüyada benzer bir çocuk var, bir kız, ama bu çocukta belli değil, gerçi çok daha değerli başka bir ipucumuz var.

Chapin Hanım: Arap çocuk, kapıdaki kapıcının bir benzeri, ama tabii genç bir halde.

Dr. Jung: Evet, tabii. Yaşlı adam kapıyı açamaz, ama çocuk açabilir, fakat öyle pasaklı bir sokak çocuğu ki. O ülkede[7] bu çocukları sürüyle görebilirsiniz, sinekler gibi istila ederler. Kapının genç muhafızı neden böyle sevimsiz bir şekilde sunulmuş?

Dell Bey: Çünkü muhafız gösterişsiz, en başta çok sevimsiz, bir tür hermafrodit.

Dr. Jung: Evet, rüya sahibi kapıyı açmak ve içeri girmek istiyor, fakat nihai hedefe girerken burada pasaklı küçük çocuk var. Kapıyı açan, sevimli altın kanatları olan bir melek değil, pasaklı bir sokak çocuğu. Cennete geldiğinizde ne umardınız?

Prof. Schmaltz: Katlanması gereken aşağılanma bu. Kendisi hoş bir adam değil, pasaklı bir çocuk.

Dr. Jung: Evet, Doğuda bunun ne anlama geldiğini biliyor musunuz, yani kirli, pasaklı küçük çocukların? İsa bize "küçük çocuklar gibi olmazsanız...[8]" der. Günümüzde okula giden tertemiz küçük çocuklardan bahsetmiyor herhalde, İsa'nın gördüğü haliyle sokaktaki aynı pis çocuklar bunlar.

Howells Hanım: Kilise camlarındaki resimlerle alakasız sanırım.

Dr. Jung: Kıldan ince kılıçtan keskin köprünün üzerinden geçmek zorunda kaldığınızda ya tüm kötülüklerinizi ya da tüm erdemlerinizi görürsünüz. Bu adam çok erdemli olduğundan tüm kötülüklerini görür, haliyle kirli bir velet ona kapıyı açar. Bu

[7] Jung, 1920'lerde Kuzey Afrika'yı ziyaret etmişti. Bkz. *MDR*, IX. Bölüm, I. Kısım, ve Ek 3.

[8] Matta 18:3.

aşağılık durumunu kabul etmezse kuşkusuz Cennete giremeyecek, bireyleşmeye yönelik bu adımı atamayacak. Ancak kapının üzerinden atlıyor ve Cennete tırmanıyor, "Göklerin Hükümranlığını allak bullak ediyor[9]"; sezgisel düşüncenin yolu. Peki buna ne dersiniz?

Dr. Gilman: Maymun hileleri.

Dr. Schmitz: Sezgisel yol.

Dr. Jung: İçeri girdiğinde kadını ve çocuğu da orada buluyor. Kadın ve çocuk kendinin bir parçası, kendinin psikolojik ailesi. Rüya sahibi bahçeye atlar atlamaz çocuk içeri girmene izin yok diye çığırmaya başlıyor. Binaya yaklaştığında yakıcı güneşin altında bırakılmış bazı yeni mobilya parçaları görüyor, aralarında bir lavabo da var ama aynası yok; çerçevesi var ama ayna yok. Rüya sahibinin çağrışımları şöyle: Bu mobilya parçalarının hepsi çok zevksiz, ucuz ve alelade, bireysel hiçbir özellikleri yok. Belli ki paketlerinden henüz çıkarılmışlar ve eve çıkarılmayı bekliyorlar. Yakın zamanda olmuş bir olaya işaret etmeli bu.

Dr. Bertine: Bence aile içi işlerini kastediyor. Mobilyanın aynası yok, haliyle kendini göremiyor.

Dr. Jung: Evet, aynası yok. Akıl bazen ayna olarak adlandırılır. Çerçevede ayna yoksa içe bakış da olmayacak.

Prof. Schmaltz: Bu adam gayet girişken, mobilyasını da önden göndermiştir, kabul edileceğinden gayet emin bir halde.

Dr. Jung: Bilhassa heyecanlı çünkü yeni mobilyalar güneşte bırakılmış, malzeme zarar görebilir. Kendi kabul edilmezse mobilya da kabul edilmez. Burada bir benzerlik var, mobilya dışarıda bırakılmış, çitin üstünden tırmanmasaydı kendi de aynı durumda olacaktı. Mobilya çitin üstünden tırmanamaz, haliyle güneşin altında kalıyor. Mobilyalar muhakkak ona ait, mekanın da ona ait olduğundan şüphesi yok, haliyle kapı açılmıyorsa üzerinden atlayıveriyor. Buna girişkenlik denebilir. Çok saygın ve düzgün bir adam olduğu düşüncesine sahip, Cennetin kapısına geldiğinde doğrudan kabul salonuna alınıyor ve bizzat Tanrının onu karşılayacağını umuyor, ancak karşısında yalnızca küçük pasaklı bir çocuk var. Cennete gönderdiği mobilyaları dışarıda güneşin altında bırakılmış ve çok ucuz malzeme. Ayna henüz lavaboya takılmamış (yine ham meyve). "Göklerin Hükümranlığı-

[9] Karş Matta 11:12, göklerin hükümranlığı zorlanıyor ve zorlu olanlar onu ele geçiriyor."

nı allak bullak etme" girişiminde, kendisi hakkında çok nahoş bazı keşifler yapıyor. Rüyanın son kısmında, mobilyalara gelmeden önce, Arap çocuğa hiç dikkat etmemiş, üzerinden geçip gitmiş, ve şimdi sanki rüyada bir şeye içerlemiş, bazı şeylerin yanlış gittiğini fark ediyor. "Yine çıktı karşıma şu lanet sokak çocuğu. Dur şunu bir yakalayayım!" diyor. Bir iple onu bağlıyor. Çocuk feryadı basıyor, adam da yaygara kopmasına mahal vermemek için gitmesine müsaade ediyor. Çocuğu bir iple bağlamak ne anlama gelir?

Dr. Schmitz: Kendi ruhuna işkence ediyor.

Dr. Jung: Ama sadece onun çağrışımlarından hareket edebilirsiniz. Şöyle diyor, "Sanki bu çocuğa ondan korkmadığımı ve onu alt edebileceğimi gösteriyordum, her ne kadar bu eve mensup olsa da." Belli ki "Giremezsin" diyen bu çocuğu aciz bırakmak istiyor.

Crowley Hanım: Kendinin o tarafını, düşük tarafını alt etmek istiyor.

Dr. Jung: Evet, ne pahasına olursa olsun kendinin bu tarafını alt etmek istiyor, çünkü bu düzgün olmayan tarafı. Afrika'dan bazı şeyleri özümsemeden böyle bir memlekette yaşayamazsınız. Medenileşmemiş niteliği bilinçdışına sızar ve onu etkiler, sonrasında görece ilkel unsurlardan kurtulmak ve tekrar medeniyeti benimsemek çok zor olabilir. Doğuda uzunca bir süre yaşamış Avrupalılar bunu keşfeder. Hastamız şimdi tekrar Avrupa'da yaşıyor, bu medenileşmemiş unsur onun başına bela açacak. Onu bağlamaya çalışıyor ama üstesinden gelmek o kadar zor ki salıveriyor. Kendinin bu yönünün nasıl ortaya çıktığını sonraki rüyalarda göreceksiniz.

Sigg Hanım: Cennetten bir çocukla ya da dünyadan kirli bir çocukla özdeşleşmemeli.

Dr. Jung: Bu rüyada herhangi bir özdeşleşme sorunu yok. Sonra ortaya çıkabilir, ama şimdi kesinlikle ayrışıyor.

Gibb Bey: Daha önce animanın çocuğuyla birazcık övünmüş müydü ki bu çocuk bir telafi olsun?

Dr. Jung: Beyaz adam gururuna sahip, bu da onu ayrıştırıyor.

Dr. Deady: Çocuğun temsil ettiği şeyle mücadele ediyor. Çatışmasını bağlamaya çalışıyor.

Dr. Jung: Evet, ama işte çocuğun başıboş öteye beriye koşturmasını istemiyor, "O çocuğa göstereceğim." Afrika'daki beyaz insanın gücünü gösterir bu. Eğer bir zenci kapıda durup "Giremezsiniz" dese beyaz adam gelir ve "Canın cehenneme! Giriyo-

rum" der. Çocukla geçen ara sahneden sonra evin gerçek kapısına ulaşır ve üzerinde Dr. Bauer yazan levhayı keşfeder. Çağrışımı ona Dr. Faustus'u ya da Meyrink'in *Golem*indeki ifadenin son iki kelimesini yani "Aur Bocher"i işaret eder. Dr. Kirsch bunu araştırmış, dolayısıyla tüm ifade elimizde. Kısmen anlaşılmaz Kabala kelimelerinden oluşan bir kesit. Anlamı da topluluk, ya da iktidar, sonra bir tercüme edilmez kelime, sonra "talebe ışığı". Bunlar kuşkusuz kitapta büyük rol oynayan kelimeler ve kavramlar. "Talebe", bireyleşme yoluna talip olandır, "ışık" da aydınlanma. Bir büyü kitabından bir tür İbranice alıntı olması kuvvetle muhtemel. Arifler Süryanice, Aramice, İbranice ve Yunancayı kırıp döküp bunlardan çok ürettiler, hatta yapay kelimeler bile icat ettiler. Bu yazıtlar çok güçlüdür, çünkü kimse sözlerini anlamıyor.

"Güç" ve "topluluk" bu rüyada büyük rol oynuyor ve *Golem* okumasıyla ne kadar yakından ilişkili olduğunu gösteriyor. Bu alıntının bağlamına bakalım isterseniz. İlginç bir görüler dizisinin sonunda geliyor; kahraman, bu görüler esnasında bilincini yitirmiş. Dipsiz derinliklere düşmüş, ve nihayetinde ayaklarının dibe dokunduğunu hissetmiş. Orada bir grup mavimsi figür görür, bunlar onun etrafında bir halka oluşturuyor. Hepsi göğüslerinin üzerinde altın hiyeroglifler taşıyorlar ve figürlerden her biri elinde kırmızı bir tohum kapsülü tutuyor. (Bir avuç dolusu tohum kapsülünü kabul etmeyi reddetmişti ve hatta onları sunan hayaletin eline vurmuştu, haliyle tohumları da dağıtmıştı.) Şimdi bu figürler kapsülleri tekrar tutuyorlar. Şimşeklerin çaktığı bir fırtına var. Bitap ve korkmuş hissediyor, ve şöyle diyen bir ses duyuyor, "Muhafaza Gecesi bu" (tıpkı İsraillilerin Mısırlılara karşı muhafaza edildiği Çıkış gecesi gibi). Ardından halkadaki biri şöyle diyor, "Aradığın kişi burada değil." (İsa hakkında söylenmiştir bu; hani bir kadın mezara gelmişti de boş olduğunu görmüştü.) Sonra figür, anlayamadığı bir şey söyler, sadece "Henok" kelimesini yakalar. Halkadaki figürlerden biri birden ona yaklaşır ve göğsündeki hiyeroglifleri işaret eder, yazıtı okuduğunda sona geldiğini hisseder ve derin bir uykuya dalar.[10]

Kuşkusuz bu görüler bir dizi mandaladan ibaret; ama çizebildikleriniz gibi değil, bunlar dansla ortaya konur ya da icra edilir. Sihirli bir halka oluşturmak bireyleşme anlamına gelir. To-

[10] Karş. *The Golem*, İng. Çev.: Pemberton, s. 151.

humların sunulması timsahın hikayesini hatırlatır; hani annenin cevabı ne olursa olsun çocuğu yiyecek timsahın.[11] Tohumlar da aynı şey, bir tür ölümcül soru. İster "kabul ediyorum" deyin, ister "kabul etmiyorum" deyin, her iki durumda da ne olacağını bilemezsiniz, çünkü ne kastettiğini bilmiyorsunuz. *Golem*deki kahraman tohumları reddetti, sonrasında tekrar tehditkar bir formda belirdiler. Demek ki tohumlar onun çeşitli kısımları. Biz birçok parçacıktan oluşuruz, bunların hepsi sihirli bir kazanda ya da eritme potasında bir araya gelmeli ki kişiliğimizin ayrık kısımları kaynaşsın. Haliyle, kahramana sorulur, "Bütün taneleri senin kısımların olarak kabul ediyor musun?" "Hayır, kabul etmiyorum" diye cevap verir ama reddedemez, çünkü bu taneler zaten kendidir. Nihayetinde hepsi ona karşı birleşir, etrafında sihirli bir halka oluştururlar, ve bir ses şöyle der, "Aradığın, burada değil." Meyrink, Kabalacılar için "Mesih"in ne anlama geldiğini bilir, "Birleştiren, yetkinleştiren, burada değil." Çünkü kişiliğinin kısımlarını reddetti, o kısımlar da şimdi ona başkaldırıyor. Sonra hortlaklardan biri beliriyor ve ona aydınlanma yolunu gösteriyor. Kuşkusuz ikinci kısım, aydınlanma yaşayan bir talebe olduğu anlamını taşıyor.

Bizim hastamız da aynı durumda. O da taneleri reddetmişti, bütün bölümlerini bir araya getirmek istememişti, yolunu da Cennete doğrultmuştu. Haliyle hâlâ öğrenmesi gereken talebe konumunda. Bir hoca değil, ve Dr. Faustus'un yaşadığı yere giremez, çünkü Dr. Faustus bir bakıma kamil insan ya da müntesip kişi. Yan kapıya gitmeli ve zili tevazu içinde çalmalı (maymun hilelerini, çitten atlamayı ve insanları yakalamayı işin içine katmadan). Düz anlamıyla şu manaya gelir, "Herhalde biraz hızlı oldu, Dr. Jung'a gidip kapısını çalsam iyi olacak." Sadece bir talebe olduğunu ve öğrenmesi gereken şeyler olduğunu itiraf etse iyi olacak. Hastanın sorunu sihirli bir yolla, yogayla ya da başka bir teozofi aracıyla çözmeye yönelik son girişimi bu. Bundan böyle artık tamamen farklı bir yol benimsiyor. Bir sonraki rüyada Polonya'ya bir araba yolculuğuna çıkıyor, bir yerden tanıdığı bir

[11] Bu "quaestio crocodilina", "On the Psychology of the Trickster-Figure" makalesinde işlenir (1954, CW 9 I, par. 486, not 19), "Bir timsah, annesinden çocuğu çalar. Annesi onu geri vermesini isteyince de timsah soracağı soruya doğru cevap verirse çocuğu ona geri vereceğini söyler: 'Çocuğu geri vermeli miyim?' Eğer 'Evet' derse doğru cevap vermiş olmayacak ve çocuğu geri alamayacak. 'Hayır' derse yine doğru cevap olmayacak, her iki durumda da anne çocuğunu kaybedecek."

adamla birlikte seyahat ediyor, büyük bir *coureur de femmes* [kadın avcısı] kadar meşhur bir bulvar gediklisi bu adam. Polonya ile ilgili çağrışımları da çok ilginç. Bundan sonraki rüyasında Afrika'daki fakir bir küçük kulübeye giriyor, orada bir timsah var. Kutsal Kaseyi görmeye şans eseri geldiği için ve gayet ham olduğu için geri dönen Parsifal gibi; dünyaya yelken açıyor, uzun bir zaman sonra ve birçok macera ardından Kaseye dönüyor. Haliyle, bu adam, bir bakıma, küçük sokak çocuğuna yani Arap şeytana geri dönüyor, sanki ona en nahoş gelen şeyi yani az çok ilkel duygusunun zayıflığını ve tevazuunu özümsemek zorundaymış gibi. Bu sebeple ilkin daha az medeni bir ülkeye, bir başka deyişle bozuk ve yozlaşmış Polonya'ya gidiyor, sonra çok daha geriye çekiliyor, bir timsahın girip çıktığı ilkel bir kulübeye, cehennemin dibine, tehlikenin ortasına gidiyor, çünkü timsahlar ara sıra insanları yer. Bundan böyle, rüyalar onun kişiliğinin en düşük ve reddedilmiş kısmıyla yani düşük insanlığıyla meşgul olacak. Düşük kısmıyla meşgul olursa ve iki tarafını birleştirirse şayet tam insan olabilir, ve bu rüyanın işaret ettiği yeri alabilir.

Editör notu: Kronolojik sırayı takip etmek için 19 sayısı, ilkbahar ve sonbahar dönemleri arasındaki boşluğa ait 28 Temmuz 1929 tarihli rüyaya verilmiştir. Bkz. yuk. s. 27, ve aş. s. 470.

Kış Dönemi
Birinci Kısım: Ekim / Aralık 1929

1. Seminer
9 Ekim 1929

Dr. Jung:

Hanımlar ve beyler: Geçen sene çalıştığımız rüyalar dizisini sürdüreceğiz ki devamlılıklarını gösterebilelim, hastanın bilinçdışındaki simgelemenin açığa çıkmasında kendini ortaya koyan gelişimi de görelim. Bunların her biri psikolojik bir varlık gibi görünür, anlamları hemen ortaya çıkmayabilir. Aslında küçük dramalardır, her birinin bir girizgahı, dramatik durumu, felaketi ve çözümü vardır, bunun yanında bir bakıma statiktir. Fakat bir rüya dizisini ele aldığımızda hareket olduğunu görürüz, dairesel ya da daha ziyade sarmal bir hareket. Hatta, yanlış bir tahminin sonraki rüyalarda düzeltilebileceğine veya doğrulanabileceğine dair çok fazla kesinlik ve güven hissi verir insana; ayrıca, aynı kişinin dizisini takip ettiğinizde rüya analizinden çok daha iyi bir izlenim edinebilirsiniz.

Rüya sahibinin kendisine dair bir fikir vereyim size, çünkü bazılarınız geçen dönem yoktu. Avrupalı biri ama hayatının büyük kısmını egzotik memleketlerde geçirmiş.[1] Çok zeki bir adam, başarılı bir iş kariyeri var, şimdi emekli olmuş ve işletmeyi enişte sine devretmiş, ama şirket müdürü olarak hâlâ onun ismi geçiyor. 47 yaşında, evli, hoş bir ailesi, güzel çocukları, iyi bir talihi var. Sorunu da bu yaşların tipik sorunu. Eğer bir Fransız olsaydı emekli olup balığa giderdi, yapılacak normal ve akıllıca şey bu olurdu. Çünkü 45 yaşından sonra her şey görece zorlaşıyor. Bu yaşlarda depresyon olur, çünkü bu insanlar genelde hedeflediklerine ulaşmamışlardır, gerçekleri tutkularıyla karşılaştırırlar ve bir hayal kırıklığı olur. Halihazırda sahip olduklarından daha fazlasının üstesinden gelemeyeceklerini düşünürler ve muğlak bir melankoli üzerlerine çöker; dayanamazlar. Aynı şey

[1] Bkz. aş. s. 359, rüya sahibinin "doğuştan Avrupalı olmadığı, Afrika'da doğduğu" olgusundan ilk bahsedildiği yer.

sıradan insanlarda da görülür; adam içmeye başlar, ölçülü yahut ölçüsüzdür, yavaş yavaş kadını olmaya başlar, kadın ise daha fazla erkeksi olur ve sorumluluk alır; bazen çok başarılı biçimde küçük bir işletme açar, bir mağaza olabilir bu ve kendinin patronu olur. Bu hususi değişim gerçek manada kırklı yaşlardan sonra yaşanmaya başlar, sanki adamın yelkenlerinden rüzgar çekilmiş gibidir, nasıl ve neden olduğunu bilmez ama gerçek budur. Haliyle, yaşamdaki yeni dönemin başlangıcı, yavaş veya yoğun olabilecek bir tür devrimle nitelenir. Genelde yaşama karşı bir kırgınlık hissi vardır, çünkü kişi ya yapabileceği şeyi yapamamıştır, ya da yaşayabileceği şeyi yaşamamıştır. Ardından insanlar işlerinde aptalca şeyler yapmaya meylederler, ya da muhtemelen aşık olurlar, çünkü bu ihmal ettikleri taraflarıdır. Anatole France "gün ortası cini" diye bir şeyden bahseder, aşk yüzünden bir tür cinnettir bu.[2]

Zaman bu adama bir şans verdiğinde entelektüel yaşamı ve duygusal yaşamı arasında korkunç boşluklara rastlar. Saygın bir evli adam olmayı denemiştir, ancak bu buz kalıbı içinde de sonsuza dek yaşayamaz, karısı ebediyen frijit olmuştur, cinselliğe ilgi duymaz, kendisi de çok meraklı değildir zaten. Bir tür yalıtılmış durumda birlikte yaşarlar. Bu eksiklik onu aşağılık kadınlarla maceralara sürükler, fakat tüm bu şeyler o kadar heyecansız gelişir ki kendine şöyle der: Asıl mesele bu değil. Zarif bir tiptir, daha dolu bir tecrübe umar, sadece seks ve para değil, sevgi de bekler, bu tür kadınlarda bulunmayan yüksek bir sevgi türü ve gerçek adanmışlık—gerçekten çok ahlaklı bir eğilim. Fakat ahlaklı bir şey peşinde olsa da kurumlarımızla mücadele eder; gerçek sevgi durumunda bu çok daha tehlikelidir, kişi yaşamın bu hattında imkansızlıklarla karşılaşır. Dolayısıyla bundan yüz çevirir ve teozofiye sarar, kendini suni bir imgeler dünyasında hayal eder, saçma sapan bir yerdir bura, kişi kendini her havailikte kaybeder, ayrıca bu bir ikame olduğu için, bir tür ruhani yosmayla takılmak gibidir, ve bundan bezmiş artık.

Sonra hafif nevrotik olmuş ve bana danışmaya geldi, gerçekten tedavi amacı yoktu. Araştırmaları sonucunda psikanalize

[2] "Le demon de midi" ifadesini Anatole France'ın yazılarında bulamadık, ama Paul Bourget'nin bu başlıkla yayınladığı bir romanı var (1914), konusu da orta yaşlı bir adamın ruhu üzerinde aşkın bıraktığı tahribattır. *Demonium meridianum* ifadesi Vulgata'dan (Ps. 90:6 = A.V., Ps. 91:6) alınmıştır, "gün ortasını harap eden yıkım" olarak geçer.

varmış ve teozofiden daha iyi bir "afyon" olacağını düşünmüş, çünkü Freudcu yüceltme fikrinden anladığına göre doğanın ifadesi sihirli bir yolla piyano çalmaya ya da mübarek bir yaşam sürmeye dönüştürülebilir, kişi muazzam bir şekilde düşünür ve cinsellik silinip gider. Yanılsamalarından bazılarını giderdim, onun için elimden gelen tek şey buydu, ancak sorununu çözemeyeceğimi söyledim ona. Birkaç kadınla takılmaya devam etmesini söylemiş olsaydım, bunu zaten yapamayacaktı, yapsa bile kısa süre sonra işe yaramayacağını görecekti. Teozofinin ruhani yolunu denemişti, ne de olsa yedi kat gök vadediyordu, ama bundan tiksinmişti, ben de ona şöyle dedim, "Hem fiziksel hem ruhani doğanız ne üretecek görelim. Sabırlı olmalısınız, ben de öyle. Burada bir reçete yok."

Rüyalarının gösterdiği üzere bilinçdışı bir tür kalıp örmeye başlamış, yani bir tür dalavereli yol, insan ruhunun dipleri ve tepeleri arasında mekik dokuma, eski kültlerin belirli simgelerini ufak ufak ima etme, ki bunlar vasıtasıyla insanların zihinsel tutumları geçmişte dönüştü—raporlar öyle diyor.

Örneğin bir rüya çok önemli bireyleşme ya da yeniden doğum simgesi içermişti. Fakat ne zaman bir rüya bir adım ötesini vadetse bir geri çekilme olmuştu. Deniz kenarında bir tepeye tırmanmıştı, dalgalar vurmuş ve orada kalmasını imkansız hale getirmişti. Ne zaman kesin bir şey yapmayı denese, yaşamda kendi psikolojisini devreye soksa—onun durumunda bu, karısını anlama girişimi manasına gelecektir—onla ne zaman konuşmaya çalışsa geri çekildi. Ve her seferinde bunun için çok iyi nedenler olduğunu kabul etmem lazım, sadece cesaretsizlik değil yani. Karısıyla tanışmadım, ondaki bir şey bunun sebebi olabilir; temel bir uyuşmazlık olabilir. Cinsiyet psikolojilerinde dipsiz bir boşluk var. Cinsiyetler arası ilişkide hâlâ ilkel bir *gizemli katılım* durumu içindeyiz, yalnızca farklı şeylerin ilişki içine girebileceğini henüz keşfedemedik. Kendini beklemeye çekmesi ve olacak şeyleri görmesi gerektiğini söylemek zorunda kaldım, ne kadar uzun süreceği önemli değil.

Dr. Deady: Onla hâlâ çalışıyor musunuz?

Dr. Jung: Geçen Temmuzdan beri onu görmedim, ama sonrasında bir çözüme yaklaşıyor gibiydi sanki. Sarmal şeklinde yaklaşıyordu. Fakat daha psikolojik bir iç görü edinmesi ve buna dayanmak için daha fazla güven duyması gerekir. İlerlemesi çalışmayla daha pozitif bir ilişki içinde tezahür eder. Psikoloji onun

için bir hakikat mi, şu masanın üstündeki kitapların hakikatini kabul ettiği gibi psişik gerçekliği kabul edebilir mi, bunlar çok kesin değil. Bu kesinlik seviyesine yükseldiğinde o da hemen bir girişimde bulunacak. Çok uzun bir yol bu onun için. Adam bir duyum tipi, dünyaya düşkün, bir borsa adamı, böyle bir adam için gözle görülmeyen elle tutulmayan şeyleri gerçek yerine koymak çok zordur. Yol, risklerle ve tehlikelerle dolu, çünkü panikleyebilir, ayrıca bilinçdışında gizli yahut örtük bir sorun olabilir, tıpkı gevşek duran bir taşıma yükü gibi; ve bu da lokal bir şizofreniye sebep olabilir, yani onun psikolojisine uymayan bir atadan kalma zırva. Bu sık görülür ve çalışmayı zor ve tehlikeli hale getirir.

Bugünkü rüya, o binaya yaklaştığı rüyanın[3] devamı. Oraya çıkan bir tür bulvar var, ve bina da simgesel değere sahip, üst insanın (Dr. Faustus) konağı mahiyetinde. Az çok pozitif bir rüya, burada ileri doğru azimli bir adım umulabilir.

Rüya [18]

Bir tanıdıkla (bir arkadaşla değil, adı B. Bey olsun) ve tanımadığı başka bir adamla birlikte Polonya'ya arabayla yolculuk ediyor. Birden anlıyorlar ki güneye çok fazla gitmişler ve dolaylı bir yoldan doğru yola dönmeliler, doğru yola hemen giremeyeceklerini fark ediyorlar, küçük bir kır yolundan sapmak zorundalar, ama yol o kadar dar ve kötü ki özel haritalarda bile gösterilmemiş. Ama nihayetinde varıyorlar ve sonra güzel, geniş ve düz bir yolda cayır cayır ilerliyorlar. Mola veriyorlar, devam etmek istediklerinde motor hareketi kesiyor. Bir tamirci buluyorlar, kısa şişko bir adam, Güney Almanya aksanıyla konuşuyor, sorunun ateşleyicide olduğunu buluyor, döner kısım patlamış. Yine de tamir edebiliyor ve tekrar çalışıyor.

Çağrışımlar: B. Bey, dünyaya yaşamaya gelmiş, Alman bir iş adamı, güzel sanatlara çok ilgili, sanatçı dostlardan oluşan geniş bir halkası var. Rüya sahibi ondan hoşlanmıyor, ona sempatik gelmiyor.

Üçüncü yani *tanımadığı adam* hakkında hiçbir şey bilmiyor.

Polonya'ya yolculuk hakkında şunu hatırlıyor: Savaştan hemen sonra, iş çevresinden bir tanıdığı Polonya'dan gelmiş ve iyi sigaraların o kadar nadir olduğunu söylemiş ki birkaç tanesi için orospu bile olunabilirmiş.

[3] Yukarıda anlatılan ve tartışılan rüya, s. 308, 324.

Güneye çok fazla gitme hakkında hiçbir şey söyleyemiyor, ama o keşif, şu çağrışıma sebep oluyor, dünyaya yaşamaya gelmiş biri olarak, doğru yolda değil, bu sebeple haritada bile gösterilmeyen başka bir yol tutmak zorunda, yeni bir bireysel yol bu, beklenmedik. Bu dolaylı yol kusursuz ve düz bir yola sapıyor. Ancak durmak tehlikeli gibi, ateşleyicinin bu sebeple bozulduğu sonucuna varıyor.

Orada yetişen *tamirci*nin motor doktoru olduğunu söylüyor ve onu benle özdeşleştiriyor. Çağrışımı da şöyle, benim verdiğim bir dersi duymuş, ve Almancamın aksanlı olmadığına şaşırmış, çünkü Basel'den geliyorum, konuşma orada biraz vurguludur. Küçük tamircinin her açıdan benle tezat oluşturduğunu söylüyor, ama ben doktor olduğum için beni ifade etmeliymiş. *Ateşleyici*, mekanizmanın kalbidir diyor. İnsan organizmasındaki kalple kıyaslanabilir, çünkü ritimli ateşlemeyi etkiliyor, bu olmadan motor çalışmaz. O halde, bu rüya hakkındaki yorumunuz nedir?

Dr. Schmaltz: Bir önceki rüya gibi, orada da doğrudan girmeye çalışmıştı, kendinden emin bir şekilde mobilyaları önden göndermişti ama mobilyalar güneşin altında kalmıştı; içeri girmesine izin verilmemişti, bu sebeple zekice hileler denemişti. Şimdi başka bir yoldan gidiyor, konuşmanın en vurgulu olduğu en çamurlu kır yolundan gitmesini söyleyen rüyaya rağmen.

Dr. Jung: Rüyanın atmosferine pek maharetli daldınız, zaten daima yapılması gereken bu. Peki neden küçük pis kır yolunu tutmalı? Bir önceki rüyada güneş altında sıkıntı çekiyordu. Bu rüyada belli ki güneye gidince kabul görmüyor, bu sebeple rotayı kuzeye çeviriyor ve Polonya'ya gidiyor. Ufuktaki dört ana yön içinde hususi bir hareket bu. Ana yönlere dair bu aynı simgelemeyle başka nerede karşılaşmıştık?

Dr. Howells: Buharlı silindir rüyasında.

Dr. Jung: Elbette. Çizimini de hatırlıyorsunuzdur; mandala yani sihirli daire. Mandala, Doğu kültlerinde büyük bir rol oynar, bireyleşmeye yönelik psikolojik bir yardım olarak kullanılır. Size söylediğim üzere, tıpkı çizildiği gibi dans edilebilir; Hindistan'da sadece hareketsiz mandalalar değil, Tibet'teki gibi bir mandala dansı da var. Bir kere bir hasta bana bir mandala çizimi getirmişti, boşluktaki hatlar boyunca bazı hareketlerin bir eskizi olduğunu söylemişti. Benim için dans olarak icra etti, ama çoğumuz öyle içine kapanığız ki bunu yapacak cesaretimiz yok. Ortada yani nihai hedefte kutsal bir havuz ya da alev vardı, bu

hedefe doğrudan değil de dört ana yönden kanallarla (insanı er geç amacına eriştiren yolları temsil ediyordu) erişmek için düzenlenen bir büyü ya da efsundu. Haliyle bu rüya hastamızın birkaç ay önce çizdiği mandala hareketlerine ait. Şimdi hareketi güneyden kuzeye yerine getiriyor; güneye gitti, irkilip geri çekildi, ve şimdi kuzeye gidiyor. Dans genelde karşıtlar çiftiyle icra edilir; kuzey, güney, doğu, batı, ve tabii ki ufukların kesişmeleriyle.

Üç tür mandala vardır:

(1) Hareketsiz bir tasarım, büyü dairesi. Örneğin, Roma şehrinin kuruluş ritüellerinin temelinde bu vardır. İlk daire, kutsal bölgenin etrafında bir pulluk ile çizilir. Merkezde *fundus* vardır, tarlalarının meyveleri için bir tür mahzendir bu. Çin'de buna ilk göklerin alanı derlerdi, yani ataların evi. Psikolojik bakımdan, bir insan kişiliğinin merkez noktası, ataların canlandığı bir yerdir.

(2) Mandala dansı, *Mandala nritya.* Ya da *circumambulatio*,[4] yahut hareket vasıtası.

(3) Zaman içindeki mandala, yaşam boyu performans.

Pueblo Yerlilerinin bazı ritüelleri vardır; güneşin akışını beş saat boyunca izlerler, doğan güneşle başlarlar ve öğlen vakti Kuzeyi temaşa ederek sonlandırırlar. Bunu yaptıklarında arınırlar ve güneş babalarının gerçek çocukları olurlar. Bu bir dans değildir, daha ziyade zaman içinde bir mandaladır, temsil ettiği olgu da şu: Eğer mandalayı dans eder gibi yaşarsanız, kendinizi arındırırsınız ve ilk halinize rücu edersiniz, Hıristiyan terminolojide buna Tanrının çocuğu olmak denir. Kişi yalnızca haç taşıyarak Tanrının çocuğu olur; eğer yaşam nevrotik bir saçmalık olmadan yaşanırsa zaman içindeki mandalanın tamamlanması olarak görülür. Rüya sahibi, buhar makinesi mandala rüyasında yaşamını önceden gösterir. Kişi genelde rüyalarda yönler bulur, güneye, kuzeye vs. gider, ama her zaman bu kadar aşikar olmaz. Bu, yaşamdaki bir ilkedir, ve sadece bilinçdışı yapısında değildir. Hıristiyan yaşamın bütün seyri haç taşımayla simgelenir. Attis kültünde canlı bir ağaç mağaraya taşınır, mağara da ana rahmini temsil eder, Kutsal Boğayı yani yaşamının yükünü taşıyan Mitra kültünde de tamamen aynı fikir var.[5]

[4] Bir merkez etrafında daire çizerek yürümeyi ve sarmal şeklinde gittikçe merkeze yaklaşmayı ifade etmek için Jung'un kullandığı Latince terim.

[5] Attis, Phrygialı ana tanrıça Kibele'nin çocuk sevgilisidir, onun kültünde çam ağacı önemli bir rol oynar; bkz. *Symbols of Transformation*, par. 659 vd. Mitra, kendisine adanan İran kültünde Boğayı mağaraya taşır; *a.g.e.*, par. 460.

Hastanın Afrika rüyasından sonra güneyden kuzeye yani Polonya'ya geldiği söylenebilir, ama güneye doğru belirli bir gerileme hareketiyle. Şimdi dönmeli ve yeni bir yol seçmeli, hatta haritada bile işaret edilmeyen bir yol.

Rüyasındaki Polonya hakkındaki çağrışımı, orospuların çok ucuz olması ve hatta birkaç sigaraya tav olmalarıyla niteleniyor. Afrika'da üst insan olmaya çalışmıştı, yani hayattaki en değerli şey. Bunu başaramayınca kuzeye döndü ve ters yola girdi, her şekilde ters yol; şimdi ten yolunu tutmuş durumda, fahişelerin çok ucuz olduğu bir ülkede haz düşkünü biriyle seyahat ediyor. Bu bir noktaya kadar bir telafi. Fakat yeni eğilim başta zayıflamış, çünkü haz düşkünü kişi sevimli değil, onu sevmiyor. Burada dünyevi tecrübelerinin ona verdiği bir tiksinme var. İlginç nokta şu ki çok fazla güneye gitme rüyasında bile görece yüksek ve meşru bir şey arıyor sanki, bu da dönmesi gereken şey anlamına gelir. Çok fazla güneye gitti, çok fazla kuzeye değil, dolayısıyla haz düşkünü adam onun ideali değil.

Dr. Deady: Bir uzlaşma yapmak zorunda. Orta yol bulmalı. Bu adam için orta yol ne olabilir?

Dr. Jung: Henüz tam ortaya çıkmış değil. Aslında en ideali merkezdeki düz kral yolu. Bu adam bir hilekar, bir oyun oynuyor. Güneyde biraz kirli olmaya meyyal. Kuzeyde idealizme taviz veriyor. Bir haz düşkünüyle seyahat ediyorsanız şok olma numarası yapmanız ve idealisti oynamanızın alemi yok.

Dr. Schmaltz: Bu bir önceki rüya gibi, hani orada sıcaktan ve tozlu yollardan kaçmak için ağaçlara tırmanıyordu. Maymun hileleri. Polonya'ya giden başka insanlar gibi davranmak yerine cinsellik sefaletini saf dışı bırakmak istiyor. İşini yürütmüyor. Rüya bunu ona aptalca göstermeye çalışıyor.

Dr. Jung: Bu adamın bir korkak olduğunu dile getirmenin faydası yok. Tüm yol boyunca kendi üzerinde oyunlar oynadığından haberi yok sadece. Bir korkak değil, üstelik edepli biri, fakat bir yüz karası ya da kara koyun olmanın acılı duygusundan kurtulmak için idealizm kararına varıyor. Herkes davranışında iyi saikler bulma eğilimine sahiptir, kimse domuzluk yaptım demez. Her şeye doğru ismini vermek yerine iyi tarafıyla makul hale getirirler. İnsanlar büyük günahkar olduklarını söyleyebilirler, tövbekar günahkarlar[6] olarak Cennette huzur bula-

[6] Karş. Luka 15:7.

cağımız fikriyle eğitildik, tövbe ettiğimizde iyi insanlar haline geldiğimiz düşüncesi bize zerk edildi. Bu, insana heyecan verir. Ama asıl mesele hilenin nerede yattığını tam olarak bilmektir, çünkü gayet bilinçdışı ve narindir ve insanın gözünden kaçar.

Çok narin ruhani günahlar vardır. Gerçek günahın nerede gerçekleştiğini göstermek için zahmetli bir analiz gerekir. Böyle bir adam hakikate ve dürüstlüğe göre eğitilebilir, tabii eğer adama tüm küçük yollarının gösterilmesi için sorun ele alınırsa. Kötü bir ortaklık içinde ama saygınlık havasını da koruyor, iblisleri beyaza boyamak için Cehenneme inme riskine giren bir tür melek gibi. Sanırsın, bir fahişeyi yolundan döndürmeye çalışan bir adam; er geç çamurun içine düşüyor, eğilip bükülmeden bir fahişeye giden adamdan daha kötü durumda. Rüya ona bunu düzeltmesi gerektiğini gösteriyor. Dolaylı bir yol tutmalı, harita üzerinde gösterilmeyen bir yol. Bu adam, şu vakte kadar, saygınlık çerçevesi içinde kaldı, nezaketle tepki gösteriyordu, ortamdan sıvışıyordu. Fakat rüya bunun ahlak dışı olduğunu gösteriyor. Küçük yol harita üzerinde değil. Dolaylı bir yol. O halde çıkış yolu ne olacak?

Dr. Harding: Bir harita kolektif bir simgedir.

Dr. Jung: Evet, harita resmi bir yoldur. Kolektif bir yolla böyle bir durumun içinden çıkamazsınız, ancak zevahiri kurtarırsınız. Çıkış yolu bireysel bir yoldur. Durumu bireysel açıdan değerlendirmeli. Kendine şunu demeli: Böyle bir seyahate giriştikten sonra idealizm nedeniyle seyahatten geri çekilmek ahlaki olur mu? Ya bir hata yaparsınız ve geri adım atarsınız, ya da devam edip başkalarının yaptığı gibi yaparsınız. Sonra Gökler en az bir iyi günahkar daha kazanmış olur. "Gökte, tövbe eden tek bir günahkâr için daha büyük sevinç duyulacaktır." Fakat gördüğünüz üzere bireysel yoldan beklentisi daha ziyade bir korku beklentisi, hiçbir haritada gösterilmeyen bir bataklık. Ama hayret veren bir şekilde yol hızla hareket edebileceği güzel ve düz bir yola dönüşüyor. Bu yolda seyahat etmiş ilk insan değil. Belki biraz eğri bir yol. Düz bir yol daha kuzeye gitmek için uygun olacaktır. Peki bilinçdışı böyle davetkar bir yolu bir simge olarak kullandığında ne kasteder? Neden bu kadar güzel? Rüya ne zaman davetkar bir şey gösterse insanın içgüdüsünü cezbetmek ve libidosunu çekmek içindir. Yolun güzelliği hiç kuşkusuz bireysel bir yol olmasını fazlasıyla telafi eder. Bu ne anlama gelir, bireysel yol nedir?

Crowley Hanım: Kendi yolu.

Dr. Jung: Bu durumda kendi yolu anlamına geliyor, meseleyle uğraşabileceği tek yol. Ama genel hatlarıyla gözden kaçırılmış bir şey de içeriyor. Önünüze baktığınızda ve sağa doğru gideceğini sandığınız ama sola doğru giden bir yol gördüğünüzde ya şüphe duysanız da sola gidersiniz ya da hiç gitmezsiniz çünkü hedeflemediğiniz bir yere gidiyordur. Sola giden yol nihayetsiz bir mesafede devam ediyor gibi, çünkü ötesi görünmüyor, her ne kadar o ötede yol sağa dönse ve hedefe ulaşsa da. Bu adam sanki kuzeye giden yolun yanlış yol olduğunu düşünüyor, buna karşın yol Polonya üzerinden bir kıvrım yaparak nihayetinde doğru hedefe gidebilir. Bireysel yol tamamen yanlış görünen yönlere gider. Kişi sola döndüğünü fark etmez, öyle ki sol kendini tüketip tekrar sağa kıvrılmıştır. Yollarımız hâlâ ilk patikaları takip eder. İsviçre patikası uzun bir dalga yapmış kıvrım gibidir. Ben Afrika'da safarideyken taşıyıcıları hızla takip etmeyi son derece rahatsız edici buluyordum, çünkü beyaz insanın kafasında dümdüz yürümek var. Ancak safari kıvrımı gerçekten çok daha az yorucu görülüyor, kıvrımları kolayca takip edip bir saatte yaklaşık 6 kilometre yapabiliyorlar.

Bireysel yol kıvrım kıvrım dönen hususi bir yol, ve rüyanın yolu da bu. Her şeye geçit verdiğiniz takdirde yanlışın tükeneceğini ve doğrunun bizzat tezahür edeceğini görürsünüz. Bu adam içindeki ilkel insana güvenmiyor, bilinçdışı yasaya güvenmek zordur. Akılcılığıyla devamlı sekte vurmaya çalışıyor. Tam dönüş yapabilir, böylece tutarlığını kaybetmeyecektir, çünkü doğanın ellerinde, ve yeterince uzun evet demişse pek tabii hayır da diyecektir. Akılcılığı ona çok kötü bir oyun oynuyor. İşin aslı, bireysel kıvrımlı yol muhtemelen gidebileceği en düz yol.

İşte bu, Burçlar Kuşağında izleyen güneşin kıvrımlı yoluyla da simgelenir, Burçlardaki yılan da İsa'dır, şöyle der, "Ben yolum.[7]" Yılandır, haliyle ilk Hıristiyan kilisesinde güneştir, on iki burç da havarilerdir, yılın on iki ayını temsil ederler.

[7] Yuhanna 14:6.

2. Seminer
16 Ekim 1929

Dr. Jung:

Geçen haftaki rüyamızla devam edeceğiz. Sorusu olan var mı? Herkes soru sormaktan korkarsa durgun bir ortam oluşur. Hepiniz iştirak ederseniz iş birliğiniz bir his ortaklığı yaratır, bu birlik ruhu da son derece önemli. Ketlenmiş bir atmosfer istemeyiz.

Hatırlarsınız, geçen sefer, hareketi kolaylaştıran şu düz yoldan bahsediyorduk. Bilinçdışı bu güzel yol gibi böyle elverişli bir simge ürettiğinde rüya sahibi pek tabii bundan etkilenir, libidosu cezbe gelir, bilinçdışı da bunu onun için kolaylaştırır. Fakat kişi böyle bir durumda güvensiz olur; bu simge, bilinçli muadiline dek izlendiğinde nahoş bir şeyle karşılaşılabilir. Korktuğu ya da hoşlanmadığı bir şey olabilir. Bu adam geleneksel bir adam, geleneğe uymayan bir şeyden korkar, bu harika yol da gerçekte sevmediği bir şeyi kastedebilir. Böyle bir simge ortaya çıktığında, bir şey çok hoş hale getirildiğinde, böyle güzel renklerle boyandığında bilinçdışı onu kabul edilebilir hale getirmeye çalışıyor demektir. Ama dikkat edin, burada uyanık olmamız gerek. Bilinçdışına kayıtsız şartsız güvenemeyiz, yalnızca bilinçdışının tabiatı gereği seçtiği yolun bu olduğu söylenebilir. Bir şart ortaya koyduğunda bunun illa iyi ya da tavsiye edilir olduğu anlamına gelmez, yalnızca şeyleri olduğu gibi gösterir, kişinin doğasının eğilimleri hakkında önemli bilgilerdir bunlar.

Örneğin, işiyle alakalı davranışlarında şüpheli nitelikler gösteren bir adamın rüyasını anlatayım size. Alışverişleri ticari ahlaka uygun değildi, hatta bariz biçimde hileliydi. Şu rüyadan sonra onun gerçek tabiatına ilişkin sonuca vardım. Bir caddede yürüyormuş, yaşadığı kentteki sıradan bir caddeymiş bu, yolun karşı tarafında çok vakur ve zarif yaşlı bir kadının el işaretiyle onu çağırdığını fark etmiş. Kadını tanımıyormuş ama yolun karşısına geçmiş, ve dostane ve samimi bir şekilde kadın ona birlikte yürüyelim demiş, büyük bir bahçe olduğu aşikar olan bir yerin

kapısına kadar gelmişler. Kadın orada durmuş, ve adam şaşkınlık içinde oranın tropik bir bahçe olduğunu görmüş, ağaçlarla doluymuş ve çok güzelmiş. Kadın onu içeri girmeye davet etmiş, ama belirli sebeplerle adamı bir korku sarmış ve geri çekilmeye çalışmış; bu konuda hassasmış. Ancak nihayetinde dayanamamış, kadın onu cezbetmiş. Bir kabus olduğunu söylüyor ama nedenini söylemiyor.

Yaşlı kadını kendi büyükannesiyle bağdaştırıyor, onu yürekten severmiş, öyleyse neden bir kabus olsun? Elbette bahçe bir hayal bahçesi (kuzeyde yaşıyor), bir Cennet bahçesi, bir arzu bahçesi, yanıltıcı, bilinçdışının onu davet ettiği fantastik bir dünyayı işaret ediyor. Peki neden anne değil de *büyük*anne? Bu rüya kadim bir ilkel fikir üzerinden modelleniyor; baba ölüp hayaletler ülkesine göçünce sıradan bir hayalettir; ama oğlunun da bir oğlu olunca büyükbaba olur, artık sıradan bir hayalet değildir, hayaletler ülkesindeki bir çeşit düktür, hayalet büyükbabadır, oğul da ona bir boğa kurban eder. Büyükanne de "büyük" bilinçdışına işaret eder, anne ise "küçük" bilinçdışına. Küçük bir koya nispetle bir okyanustur, ya da bir yarımadaya nispetle dev bir kıtadır. Kolektif bilinçdışı adamı cezbeder, hayaller ülkesine çekilir. Bu rüyadan kısa bir süre sonra korkunç bir hata yapar ve hapsi boylar. Haliyle, eğer biri çıkıp rüyanın iyi görüntüsü nedeniyle pozitif olduğunu söylemiş olsaydı felaketin önünü açmış olurdu. Böyle bir rüya son derece yanıltıcı olabilir. Daha ziyade şöyle denmeli: Bura imkansız bir yer olduğundan, tropikal olmayan bir yerdeki tropikal bir bahçe olduğundan, gerçek olamaz; gerçekleştirilemeyecek bir hayal aleminde yaşayamazsın; bu psişik bir dünya, mutlu bir ada, ama *iç* dünya. O halde yalnızca uygun anlam ona verilecek.

Haliyle, bu vakada yol kolay ve hoş ama rüyanın birinci kısmına bakalım ki anlamın iyi ya da kötü olduğuna karar verebilelim. Belki de şüphelidir. Ayrıca o yolda ne olduğuna da bakalım. Duruyorlar, ve yeniden devam etmek istediklerinde motor çalışmıyor, dolayısıyla bir tamirci çağırıyorlar, o da ateşleyicinin patladığını anlıyor. Durmasalardı daha iyiydi sonucunu çıkarabiliriz. Ateşleyicinin çalışmaması korkunç bir şey, özellikle de bu yol üzerinde yolculuk yaparken durma noktasına gelmek. O zaman şöyle demeye varır mesele: Neden devam etmiyorsunuz, ilerlemiyorsunuz, çünkü dursanız tekrar devam edemeyeceksiniz. Hatırlayacaksınız, çağrışımlarında ateşleyicinin motordaki kalp olduğunu söylüyordu. Nedir bu?

Cevap: Kalp duygudur, duygu patlıyor.

Dr. Jung: Ama kalbi duygu olarak görmekte haklı mıyız? Az çok mecazi olsa da kalbin merkezi ve esas şey olduğunu anlıyorsunuz. Duygudan bahsetmiyor. Bir şeyin merkezinden bahsedebiliriz, hatta bir kentin kalbinden, merkezi yerinden ama bu duygusal bir şey değil.

Fierz Hanım: Ego olabilir.

Dr. Jung: Manzarayı gözünüzün önüne getirin. Doğru yolda sürdüğünü görebilirsiniz. Bir anlığına doğru yolda yani bireysel yolda ilerlemiyor ve o an kalp patlıyor. Bir mecaz bu. Kalp kırılabilir, Almancada parçalandığını da söyleriz, bu da pek tabii duygusal bir olguya işaret eder. Ancak kalbi merkezi şey olarak ele aldığınızda o artık ego değildir.

Dr. Deady: Kalp aynı zamanda cesaret anlamına gelir. Motorun tüm kısımlarını birleştiren ritim ilkesiyle ateşleyiciyi bağdaştırıyor.

Fierz Hanım: Bu onun bireyselliği.

Dr. Jung: Kesinlikle. Psikolojik manada bu onun bireyselliği, bireysel cevheri, yaşamın düzenleyici işlevlerinin hepsi kaynağını bundan alıyor. Bireysel cevher daima alt işlevlerde içerilir, bu sebeple "kalp" aynı zamanda duygu anlamına gelir. Ve burada bireysellik patlar, ayrışmaya mahal verir. Kişiliğin bileşenlerinin birbirinden ayrışabileceğini biliyorsunuz; bendeki şu ya da bu kişi benden ayrılabilir. Örneğin, günlük yaşamla uyuşmayan sanatçı bir kişiliğe sahip biri, elinden geldiğince uyum sağlaması gerekir, sanatçı eğilimi sadece bir zarardır; bizzat bir kişi olan bir bileşen bölünür, ve başına buyruk gider, merkezi yönetimden az çok bağımsız ikinci bir kişilik oluşturur. Haliyle, ateşleyici, merkezi yönetim ilkesi, birçok faktöre bölünebilir, bu faktörler az çok Mendel birimlerine tekabül eder.[1] Kişinin çeşitli fiziksel nitelikleri birçok farklı atadan miras kalır, belki de iki ya da üç yüzyıl önce yaşamış atalardan; ailelerde bazı özellikler kaybolabilir ve sonra tekrar belirebilir; meşhur Hapsburg çenesi böyle bir birim. Zihinsel yapılanmada da aynısı söz konusu. İspanya'daki Hapsburg ailesinde birçok delilik vakası vardı, önce tamamen kaybolmuştu ama iki yüzyıl sonra tekrar ortaya çıktı. Haliyle bir bi-

[1] Augustinusçu keşiş Gregor Johann Mendel'in (1822-1884) 1865'te öne sürdüğü ancak 1900'de (Jung'un üniversite eğitimini tamamladığı yıl) fark edilen kalıtım sistemine atıf var burada.

rey az çok gevşek bağlarla bir araya gelmiş zihinsel birimlerin yahut ata özelliklerinin hususi bir terkibidir. Genellikle kişi yaşama böyle parçalı başlar, sonra yaşamda tedricen bu parçalar bir araya getirilir. İnsanlar kendileri hakkındaki büyük yanılsamalarla bana gelirler, ve yalnızca yavaş yavaş çeşitli taraflarından haberdar olurlar, bunlar da aynı derecede önemlidir ancak yansıtılmıştır. Sanki kişiliklerinin bu bileşenleri patlamış ve yalnızca yansıtmalar vasıtasıyla bilinebilirmiş gibi: O kişide gördükleri şey, kendilerinin bir parçasıdır. Bu pek elle tutulmaz, ancak analiz seyri esnasında bu farklı kısımlar bir araya toplanır, çünkü analizin amacı bunları bir işleme merkezinde bir araya getirmektir.

Burada şunu diyebiliriz: Kişi bireysel yolda gitmeyi bıraktığı zaman kalp yahut merkez noktası hemencecik çözülür. Bireysel yolda gittiğiniz sürece bir birey gibi işlersiniz, ama durduğunuzda tekrar çözülürsünüz, çünkü sadece kendinizin kısmı olarak işlersiniz, kolektif yola geri düşebilirsiniz birden. Buna gerileme denir. Motor durduğunda ateşleyicinin neden patladığını bu açıklar; tamamen akıl dışı görünebilir ama psikolojik bakımdan doğrudur. Karşıtlar çiftleri paramparça olur. İnsanlar bir durma noktasına geldiklerinde onları taşımış olan şey dağılır. Durma sebebiyle anlarız ki uyumsuz kısımların bir araya gelmesiyle oluşan bir şey var. Genelde durma vuku bulur çünkü kısımlar artık bir arada duramaz, ancak aynı zamanda, bu rüyada olduğu gibi, o şey bölünebilir çünkü artık işlemez. Şizofrenide de vaka böyle meydana gelir: Bir kişi belirli bir işleme yolu öğrenmiştir, ve sonra hazırlıklı olmadığı bir şeyle karşılaşır, her ne kadar bu şey başka bir kişi için gayet kolay olabilse de. Örneğin askere gitmek zorunda kalabilir, ya da bir ev almak zorunda kalabilir. Normalde kimse bu sebepten çıldırmaz, ama o çıldırır, çünkü bu durum, onun işleme seviyesinin ötesinde bir şey talep eder. Paramparça olur, belirli insanlar haline gelen ve konuşmaya başlayan bileşenlere ayrışır birden, sonra sesler duymaya ve halüsinasyonlar görmeye başlar.

Rüyadaki bu duruma bir çare bulunmalı, haliyle bir uzman çağrılır, bir tamirci, küçük, şişko bir adam, güney Alman lehçesiyle konuşuyor. Rüya sahibi, ateşleyiciyi toparlaması gereken tamircinin ben olduğuma temin ediyor beni, fakat nitelikleri bana uymuyor, bilinçdışının bana böyle bir form vermesine o da şaşırmış. Burada yine rüya yorumu için önemli bir durum var. Freud, sansürle kılık değiştirmiş bu kişinin doktor olduğundan

şüphe duymayacaktır. Fakat adam, kılık değiştirmemiş. Bilinçdışı neden işe yaramayan bir kılık değiştirme icat etme zahmetine girsin? Freud'a göre bu, beni gizleme maksadıyla dolaylı bir yoldan yapılmış bir girişim. Fakat bilinçdışı neden olguyu gizlemek istesin? Rüyada doktorun kılık değiştirdiğine dair hiçbir kesin kanıtımız yok. Dahası, bilinçdışı, doktorla alakası olmayan bir tamirci yaratmayı vurguluyor. Güney Almanyalı bir herif bu sadece, sanayiye gidince karşılaşacağınız adam, "Almanlar İsviçrelilerden daha çok şey biliyor" diyecektir size. Benim onu toparlayan kişi olduğuma dair hastanın bilinçli fikrinin tam aksine bilinçdışı, ateşleyiciyi toparlayan adamın Dr. Jung ile alakası olmadığı fikrini iletmeye çalışıyor, varacağımız açık sonuç bu olurdu.

Dr. Deady: İşi bizzat yapmalı.

Dr. Jung: Evet. Rüyadaki adam dış dünyadaki hiçbir kimseye tekabül etmiyor, bu kendi içindeki bir unsur. Melekelerinden biri, örneğin zihni, makinesini toparlamasına yardımcı olabilir, ama bunu görmek istemiyor. Daima cehaletinin ardına gizleniyor, bir iş adamı olduğunu söylüyor, Dr. Jung gibi okumuş bir adam değil. Uzun zaman boyunca arkama gizlenip beni siper yaptı. Pek tabii Dr. Jung gibi bir adamın başına gelmeyecek pek çok şey olacak: Bu tarz bir psikolojiyi kolluyor, hiçbir sorumluluk almayacağı şeylerin olmasına geçit veriyor. Bu cehalet gölgeliğinde kendine birçok küçük iltimas geçiyor. Bilgisi olduğunu kabul etseydi, sorumluluğu kabul edecekti, sıkıntılı bir durumdan kendini çıkarmak için gayret gösterecekti. Rüyanın bu kısmı kendine güvenini güçlendiriyor, kendi içindeki üstü kapalı haber onu tamir edecek adamı işaret ediyor.

Dr. Harding: Geriye kalan bir kısım var, üçüncü adam.

Dr. Jung: Evet, hatırlamadığı bir üçüncü kişi, haliyle bu bileşenin de karanlık bir figür olduğu sonucuna varıyoruz.

Dr. Deady: Rüya sahibinin gölgesi ya da diğer kısmı olabilir mi?

Dr. Jung: Bundan bu kadar emin olamayız.

Dr. Harding: Yolda adamın kendi var, ego; haz düşkünü var (belki de gölge bir figür); 3 numara; tamirciyle birlikte 4 eder, tam bir birey olur.

Dr. Jung: Nasıl tercüme edersiniz bunu?

Dr. Deady: Dört işlev.

Dr. Jung: Evet, dört işlev, öyle diyelim. Bu bize bir ipucu verecektir. 3 ve 4 numaranın bir rol oynadığı rüyalar gördüğünüzü

bazılarınız hatırlayacaktır. Neredeyse bir arketip durumu bu. *Faust*un ikinci kısmında bir örnek var, *Kabiri*nin belirdiği çok özgün bir pasaj, denizin derinliklerinden tuhaf bir simge getiriyor, "katı bir şekil.[2]" Goethe bunun ne olduğunu söylemiyor. Pasaj şöyle der, "Üç tane var, dördüncüsü nerede kaldı?" *Kabiri*, Hindulardaki bilinçdışı yaratıcı güçler kavramı yani *samsara* ile özdeştir. Onlar da üçüncü ve dördüncü olacaktır.

Bilinçli psikolojide dört işlevden bahsedebileceğimizi biliyoruz, bu işlevleri ya da yolları belirli bir duruma uyarlarız, ve tecrübeyle bildiğimiz üzere insanlar genelde gerçekten farklılaşmış bir işleve sahiptirler, yardımcı bir işleve yönelik de belirli eğilimleri vardır. Örneğin, düşünen-duyumsal tipi ele alın. Böyle bir insan ne duyup gördüğünü bilir. (Herkes bunu bilmez) O zaman, bu işlevlerin ardında, üst işleve hizmet edebilecek üçüncü bir işlevin bilinci de vardır; bu durumda bu işlev, sezgi olacaktır. Fakat bilinçli işlevler arasında belirmeyen şey, ya da sadece ara sıra denetlenemeyen fenomenler olarak beliren şey, bu durumda *duygu*dur. Böyle bir adamın düştüğü, şoklar ve yaralanmalar yaşadığı bir yerde son ve güvenilmez şeydir, bam telidir. Ne de olsa düşünme ve duygu birbirini dışlar çünkü doğaları karşıttır. Düşünme anında duygulanmamak daha iyidir, duygu anında da düşünmemek; ki ikisinden biri diğerini altüst etmesin.

Burada bu üçü var, eksik olan dördüncü de. Muhtemelen dört işlev dört insan tarafından temsil ediliyor, tıpkı Horus'un dört oğlu gibi, yalnızca biri insan kafasına sahip, diğer üçü tamamen hayvan, demek ki eski Mısırlıların zamanında sadece bir işlev bilinçliydi, diğer üçü eksikti. Bizim felsefemize göre akıl, insan başlı işlevdir. Felsefe yazılarımızda sadece düşünceye yer verilir. Bergson[3] sezgiyi kabul eder, fakat gözlemlenen olgular üzerine tesis edilmiş bir felsefe de vardır, bu da duyuma imkan sağlar. Medeniyet sürecinde bilincin sınırları genişlemiş ve git gide daha fazla işlev içermiştir. Modern bir insan olan Goethe üçünden zaten haberdardır, ve dördüncüsü nerede diye sorar. Hıristiyanlıkta Teslis vardır, üçü göktedir, eksik olan biri de cehen-

[2] Karş. *Psychology and Alchemy*, par. 203, "katı bir şekil" (*ein streng Gebilde*), "katı bir form" diye çevrilmiş. "Üç tane var, dördüncüsü nerede kaldı?" sözleri, metinde alıntılanmamış.

[3] Henri Bergson (1859-1941), Fransız filozof, 1927 Nobel Ödülü sahibi. Jung sık sık ondan alıntı yapar, özellikle de "durée créatrice" [yaratıcı süre] ve "élan vital" [yaşam ilkesi] kavramları için.

nemdeki şeytandır. Ortaya çıkması aşırı can sıkar. Tüm bu psikolojik olgular, kendilerini dogma içinde ifade ederler. Kilise şöyle der: Üçü burada, dördüncü nerede? Ama lütfen ondan uzak durun.

Bu sebeple, rüyalarda 4 numara ile ne yapacağını bilmek bir sorundur. Ama burada 4 numara çok yardımcıdır. Üçüyle bir durma noktasına geldiğimizde ve ne olacağını bilmek önemli olduğunda sezgi çok gereklidir. Düşünme size şeylerin ne anlama geldiğini söyler, duygular neye değer olduklarını, duyum size gerçekte ne olduklarını söyler, sezgi de bir durumun imkanlarını. Haliyle kişi kesinlik içinde seyahatine devam edebilir. Burada düşük tarafı, pek tabii tepeden baktığı tarafı aşırı yardımcı bir şekilde dahil olur. Bu tamircinin şeytan olduğunu elbette söyleyemeyiz; bu küçük herifi kabul etmesi için bazı önyargılardan vazgeçmesi gerektiğini bu adama söylersem ne hissedeceğini de bilmiyorum. Bunun gayet ahlaksız olduğunu hissedebilir. Böyle bir seviyeye düşmekle gururu yaralanabilir, haliyle alt işlevini benimsemekten kendini alıkoymuş. Üçüyle birlikte gökte seyahat ediyor, 4 numara da yerin sıcak sinesinde.

Bu rüyayı bir bütün halinde yorumlamak için gerekli malzemeye artık sahibiz, ve tabii rüyalar dizisine yerleştirmek için de. Önceki seminerlere katılmış olanlarınızın bileceği üzere adamın hikayesi bir bireyleşme süreci. Bu pek tabii daima analizin amacıdır. Amaç aynı fakat yolu tamamen farklı. Ona eksikliğini veya hatasını gösteren *kendi yolu üzerine* rüyalardan bir tanesi bu. Bundan önceki rüya ona amacına bağlı olmadığını göstermişti. Amacını görmüş, ona erişmek istemiş ancak başaramamıştı; çok ucuz yollar ve araçlar kullanmıştı. Haliyle, dönmek zorunda kalmıştı. Güneyin yakıcı sıcağında, Afrika'da bulunmuştu; şimdi kuzeye gidiyor. Söylediğim gibi, bu yönler mandala ile alakalı. Ufkun dört ana yönü genelde dört işlev ile özdeşleştirilir, ya da özel renklerle işaret edilebilir. Duyum genelde Güney ile özdeşleşir, sezgi Kuzey ile. Yahut işlevler bir dramadaki gibi insanlarla kişileştirilebilir. Bizim hastamızın durumunda, gördüğümüz belirtilere göre Güney onda ruhani bir şeyle bağdaştırılmış, her halükarda ona göre ruhani simgelerle dolu bir yer, Kuzey de duyumsallık ile, haz düşkünü adam ile, ucuz orospularla. Sıradan bir durum değil bu, hatta tam tersi, ama adam Avrupa doğumlu değil, Afrika'da doğmuş, bu da durumu izah edebilir.

Bu rüya Kuzeyde başlıyor, sonra da haz düşkünü figürüyle

birlikte duyumsallığa işaret ediyor. Rüya sahibi güneye çok gitme hatasını yapmış. Başka iki kişiyle birlikte seyahat ediyor, toplamda üç kişiler, insan mahiyetinde temsil edilebilecek bireyliğin unsurlarının kişileştirilmeleri, ya da dört ana yön, ya da dört ruh, ya da dört tanrı vs. İşlevler genelde bilincin işlevleri mahiyetinde değil de karakter figürleri olarak ele alınır, çünkü bunlar az çok karakter faktörleriyle özdeştir. Eğer siz bir düşünen tipseniz, içinizdeki edepli her şey bunla bağlantılı olacaktır; düşüncenizde edepli bir yoldaşsınız. Duygunuzda başka bir karakter gösterirsiniz. Rüya sahibinin fiilî sorunu ahlaki bir sorun oldukça bu karakter vurgulanır ve dördü de kişi olarak gösterilir. Haliyle burada, sakıncalı yoldaş, haz düşkünü, aslında kendisi, çünkü çok kötü olmadığına dair hafif bir protesto hariç onu kendinden ayırt etmiyor. Haz düşkünü, onun üst insanlığıyla bir karşıtlık oluşturdukça duygu insanı olacaktır, ancak duygusunda böyle olup olmadığından emin değiliz.

Üçüncü figürün kim olduğu bilinmiyor ama öyle ya da böyle ya sezgi ya da duyum olmalı. Duyum olabilir, ancak böyle bir yorumda çok ileri gitmezdim. Teori tarafından baktığımızda rüya sahibi, ikinci işlevi olarak duyuma sahip bir düşünen tip, bir gerçeklik insanı. Bir dereceye kadar sezgisi var. Belli ki kör noktası duygu; orada aksıyor, hantallaşıyor, kendine hiç güveni yok, duygularında belirli bir kesinliğe sahip olanları kıskanıyor, haliyle duygunun ondaki alt işlev olduğu çıkarımını yapabiliriz, 4 numara, ki bu durumda tamirci. Bu bir tahmin, bir çalışma hipotezi. Bir tamircinin kisvesi altında duygu bulmayı kimse ummaz, fakat tüm unsurların nihai buluşmasını düzenleyebilir, çünkü açıklama yapan daima alt işlevdir, tamamlar, ne de olsa gölgesi olmayan hiçbir insan tam değildir. Alt işlevini bilene kadar bir insan, kendi hakkında hiçbir şey bilemez. Haliyle, pek muhtemel ki, her şeyi bir araya getiren bir tamirci gibi temsil edilen 4 numara, ona doğru değerleri verecek duygu olabilir. Rüya sahibi, doğru değerleri anlamadaki eksikliğinden dolayı başını devamlı derde sokuyor. Duyguları onu yanıltıyor. İnsanların devamlı çok hoş olduklarını düşünüyor, sonra onların acayip can sıkıcı kimseler olduğunu anlıyor. Polonya'da debdebeli bir yaşam sürmeye gelince, zihninde bunun tamamen saçmalık olduğunu biliyor, ancak duyguları bunun hakkında ona yanlış değerler vermiş. Eğer bunlar muteber olsaydı, eğer ona oyun oynamasalardı bu adam çok iyi olacaktı. Onu tam, güvenli, uyumlu yapan şey ola-

cak, ama burada kendini koyuveriyor. Fakat genelde en büyük zayıflığımız, ıslah için son şansımızdır. 4 numara, kalbini yani en merkezi özünü düzene koysa o zaman hareket edebilir. Gelin nasıl hareket ettiğine bakalım. Sonraki rüyayı tahmin edin bakalım; bu devamlı akışa aşina olabilirsiniz, böylece sonraki rüyayı tahmin edebilirsiniz.

Henderson Bey: Güneye gidecek.

Dr. Harding: Tavuklara geri gidip onları kazana koyabilir.

Rüya [20]

Afrika'da bir kulübede buluyor kendini, Mısır'ın üst taraflarında bir yerde. Bir köşede bir timsaha denk geliyor, önüne katıp kovalıyor, böyle bir hayvana rastladığına şaşırıyor, ve bir şekilde hayvan kayboluyor. Sonra, en küçük oğlu ona bir tencere getiriyor, içinde her tür tuhaf eski şey var. Tam bir deste tırpanı kaldırıyor, bunlar çelikten değil demir saçtan yapılmış—yanılsama, gerçek şey değil. Bunun altında, tencerenin içinde, eski kılıçların kabzaları var, metalden ve diğer malzemelerden yapılmışlar, hatta bazıları camdan yapılmış, ama bıçak ağızları hep kırılmış. Bunun altında İsa'nın bir heykeli var, demir saçtan yapılmış, heykel kadar uzun bir kılıcı da var, kılıcın heykelden kolayca çekilip alınabileceğini fark ediyor. Tencereyi içindekilerle birlikte sürüklemek istiyor, ama aniden bir yerli beliriyor, ve bir tür tören usulünce kulübenin duvarında küçük kandillerin arasına kümelenen bütün bu tırpanların kullanılacağını söylüyor. Sonra, kulübenin sıradan bir kulübe olmadığı, bir tür cami olduğu kafasına dank ediyor, tırpanlar da hilalmiş, kılıçların kabzaları da Kıpti haç simgeleri.

Haliyle, Henderson Beyin güneye gitme tahmini doğru. Dr. Harding'in tavuk rüyasıyla alakalı tahmini de doğru, o rüya simya kazanıyla yakından bağlantılıydı, çünkü tavuklar, bileşenleri bir araya getirmek için kazan içinde kaynatılmıştı. Nihayete ermeden tavuklar arka tekerlekten kaçıp gitmişlerdi. Bu vakada yine kazan var, ve sanırım sizin tahmininiz de buradaki aynı fikirle alakalı, çünkü bir tencerenin içine doldurulmuş bu tuhaf köhne kalıntılar, ham malzemelerin pişirileceğini ve eritileceğini akla getiriyor.

Çağrışımlar: Mısır'ın üst tarafları (pek tabii daha güney kısımlar kastediliyor), onun için kendi üst bölgesinin bir simgesi, yani en ruhani tarafının, üst insanının.

Timsah hakkında tarih öncesi devirlerden kalma bir şey olduğunu söylüyor. Rüyanın kendi, eski bir tarih öncesi yaratık olduğunu, bir tür kertenkele olduğunu vurguluyor. Derin hayvan içgüdüleriyle ilgili olmalı, ve üst bölgelerdeki bir kulübede bulunmamalı, kovalanmalı.

En küçük oğlu hakkında onu bazen rüyasında gördüğünü ve onu gençleşmenin simgesi olarak tasavvur ettiğini söylüyor, gelecek umuduymuş. Tencereyi bulan oydu.

Tencerenin içindekiler hakkında tırpanların mahsul ve ürünleri simgelediğini söylüyor; kılıçlar da yıkımı temsil ediyormuş. Hilal üretken olacaktır, haç yahut kılıç ise yıkıcı. Aynı düşünceyi paylaşmayan herkesi ezen ve hatta mahveden Hıristiyan kilisesinin sıra dışı tahammülsüzlüğü üzerine son yıllarda sık sık düşünmüş. Fakat İslam dinine bilinçli bir şekilde yüce bir üretkenlik asla atfetmemiş. Aksine, kısmet dogması yüzünden İslam dininin köhne kalıntı olduğunu ve atılması gerektiğini düşünmüş. Rüyadayken tencerenin içindekilere arkeolojik bir değer atfettiği hissi varmış. *Kulübedeki kandilleri* Müslüman ülkelerde gördüklerinizle bağdaştırıyor, hani iftar vakitlerinde ve diğer mübarek gecelerde camilerde gördüklerinizle. *Bu evin bir cami olması* onu şaşırtıyor, yani bir kült malzemesi olmaktan ziyade arkeolojik değeri var gibi görünen farklı dini simgelerle donatılmış Tanrının evi. Sanki kullanım süreleri dolmuş, kökenine bakmadan hepsi bir sepete doldurulmuş; haç ve hilal pek tabii birlikte bulunamaz, bunlar birbirini dışlar, ama uyuşmazlıkları nedeniyle burada birbirlerini incitmiyorlar.

3. Seminer
23 Ekim 1929

Dr. Jung:

Uğraşmamız gereken iki sorun var. Birincisi, tamirci acaba sezgi işlevini mi yoksa duygu işlevini mi temsil ediyor. Bir figürün temsil ettiği işlevin hangisi olduğunu bilmek bazen gayet önemlidir, ama bu vakada değil, çünkü rüya işlevlerin tayiniyle ilgili değil. Daha ziyade ahlak sorunuyla alakalı. Ruhun yoluna karşılık tenin yolunu tutmaya dair önemli soruna işaret ediyor; hangi işlevlerin oyuna girdiği hakkında az çok kayıtsız. Bu vakada tamirci 4 numara, ayrıca sayılar vurgulanmamasına rağmen, teorik yönden bunu iddia edebiliriz, gerçi biraz keyfî ve zorlama duruyor: Bu adam, düşünen bir tip, en az farklılaşmış işlevi de duygusu, duyum ve sezgi de aradakiler. Şimdi 4 numara bir tür *deus ex machina* gibi ortaya çıktığında bu figürün bilinçdışından belirdiğinden emin olabiliriz. Birden, aniden çıkıp geliyor, belli ki geldiği yer de meçhul. Otonom bir yapısı var, istediği gibi gelip gidiyor. Alt işlevin niteliklerinden biridir bu. Bilinç bunun hakkında hiçbir şey yapamaz. Haliyle, tamirci duygu işlevi olur. Böyle olması gerektiğine dair başka bir belirtiye sahip olduğumuzu düşünüyor musunuz?

Dr. Harding: Tamir edip toparladığı şey kalp.

Dr. Jung: Evet. Kendisi kalp doktoru, çünkü ateşleyiciyi tamir ediyor. Duygu genelde kalple temsil edilir. Alt işlevin dayanamayan ilk işlev olması da pek muhtemel. Kendi bireysel yolunda gerekli konsantrasyonu, adanmayı ve cesareti sürdüremez. Sanki kalbi onu yanıltıyormuş gibi olur.

İkinci soru şu: Bazı adamlar, duygu işlevini ortaya çıkarma gereğiyle neden hiç yüzleşmiyorlar? 60 yaşının üstünde bir adamı düşünüyorum, dışa dönük bir düşünen tip, hâlâ kendi kurallarında diretiyor.

Çok kötü bir adam olmalı, gerçekten kötü. Biz sadece öyle olduğunu söyleyebiliriz; bazı insanlar hayatları boyunca en acayip

şekilde sendeleyebilir ve belli ki hiçbir şey olmaz. Fakat bir yerde bir şey olur, belki de ailelerinde; kuşkusuz çocukları ceremesini çeker ve zararı ödemek zorunda kalır. İnsan yaşamının kendi içinde bir hiç olduğu; bir aile ağacının parçası olduğu olgusuyla da tutarlıdır bu. Yüzyıllarca geriye gidiyoruz ve ataların yaşamını devam ettiriyoruz, tanımadığımız ataların arzularını tatmin ediyoruz, bizim olduğunu düşündüğümüz ancak karakterimizle hiç uyuşmayan içgüdüleri besliyoruz; kendi hayatlarımızı yaşamıyoruz, sadece atalarımızın borcunu ödüyoruz. Miras kalan günah dogması bu. Haliyle bu adam yüz yaşına gelene kadar sendeleyebilir. Fakat ailesinin tarihine girip baksak ne olduğunu görürüz. Atalarımız hakkında çok az şey biliyoruz. Bazen korkunç bir tek taraflı yoldan gidiyoruz, çünkü yüzyıl ya da daha fazla yıl önce yaşamış atalar için tarihsel bir telafi olması anlamlı, her ne kadar atalarımızın bizim yaşamımızla hiçbir alakası yok diye düşünsek de.

İlkellerin hayaletlere inanmasına tekabül eder bu; konu ne olursa olsun, gerekçelerinin bir ata ruhu olduğunu söylerler. Afrika'dayken böyle bir vaka görmüştüm. Bizim kampımızın yanındaki su birikintisinin başında genç bir kadın septik bir düşük yüzünden yere yığıldı, yüksek ateş içinde eve götürdüler onu. Olayı bana anlatmadılar, ya da kendi doktorlarına, ya da civardaki birine, aksine bir yabancıyı çağırdılar, başka bir köyden bir cadı doktoru. Yüce insan daima yurdun dışındandır. Bir şeyin kokusunu alan bir köpek gibi davranarak hayaleti koklamaya çalışıyordu. Kulübenin etrafında daireler çiziyordu, gittikçe daha fazla yaklaştı, birden durdu ve "Burada" dedi. Kadının büyükbabasının ruhuymuş, hep birlikte yaşamışlar çünkü kadının ebeveyni erkenden ölmüş. Hayalet dilinde konuşmuş ve hayaletler ülkesinde çok sıkıldığını ve yalnız olduğunu, onu yanında istediğini söylemiş, böylece gece vakti kızı almak için patikayı aşıp gelmiş, bu da kızı hasta etmiş. Doktor bir hayalet evi inşa etmeyi tembih etti, kendi kamıştan kulübelerinin tam karşısına taştan bir binayı da hünerle yaptılar, içeri de bir yatak, yemek ve yiyecek koydular. Bazen hasta insanın küçük bir balçık imgesini de içeri koyuyorlardı ama bu sefer koymadılar. Sonraki gece hayalet içeri baktı ve çok hoş olduğunu düşündü, içeri girdi ve geç vakte kadar uyudu. "İşte güneş doğuyor. Gitmeliyim" dedi, aceleyle hayaletler ülkesine koştu, kızı da arkasında bıraktı. Doğrusunu isterseniz kızın ateşi düştü ve üç gün sonra neredeyse iyileşmişti. Afrika'da gerçekten komik şeyler oluyor.

Afrika hakkında kuyruklu yalanlar anlatma derdinde değilim, ama her şeyi hayaletlerin eylemiyle yorumlamaları da psikolojik açıdan gayet ilginç; ata olgularının korkunç bir etkisi altında olduğumuzun bilhakkın mantıklı kabulü bu. İlkeller için, bütün çocuklar atalarının yeniden vücut bulmuş halleridir ve onlara da ata isimleri verilir. Ayrıca onlar engellenmez, disiplin altına sokulmazlar, insanlar çocuklara karşı merhametsiz olmaz çünkü ataların onlara musallat olmasından korkarlar, haliyle ergenlik yaşına kadar korkunç bir bela olurlar, ergenlikte tekrar doğarlar ve insan olurlar. Sonra erginleşme başlar ve anasından emdiği süt burnundan gelir. Bütün eğitimleri büyük bir yığın içinde geçer. O kadar sertliğe maruz kalırlar ki tamamen tökezleyebilirler. Fakat bundan önce müdahale edilmezler, çünkü hayaletler incinebilir ve çocuklar hasta olabilirler sonra da köye musallat olurlar. Haliyle bu adam da muhtemelen anne babasının yaşamlarını telafi ediyor. İnsanlar korkunç şeyler yaparlar, ama aile tarihlerine daldığınızda sebebini anlarsınız.

Şimdi, rüyaya devam etmeden önce size bir görev vermek istiyorum. Simgecilik hususunda biraz araştırma yapmanızı rica ediyorum. Burada eşsiz bir fırsat var, çünkü bu son rüyada çok tipik simgeler vuku buluyor, hilaller ve haçlar Hıristiyanlıktan ve İslamdan kalanları temsil ediyor. Bu da açıkça zihnin iki tutumuna işaret ediyor. Hastanın böyle bir rüya görmesi onun için kişisel açıdan muazzam önemde, ama bizzat simgeler de büyük kolektif öneme sahip. Haliyle, karşılaştırmalı simgeciliğe girişmek için iyi bir fırsat. İki gruba ayrılmanızı ve bir grubun haçı diğer grubun da hilali tartışmasını istiyorum, sonra da bir rapor yazmanızı rica ediyorum. Haçın simgelerini bir Benediktus keşişi üç cilt halinde yazmıştı[1], haliyle elinizin altında çok fazla malzeme var. Ayrıca Hıristiyanlık öncesi, ilkel ve tarih öncesi haçları, erken ve geç dönem haç formlarının tarihini ve ilkel süslemeleri dikkate alabilirsiniz. Bunun yanında, mandalaların bir kısmı olarak haçı da ele alabilirsiniz. Latince ve Yunancayı anlayan vardır biri aranızda, araştırmalarınızın sonuçlarını da biri bilimsel bir zihniyetle bir araya getirsin. Hatırlarsınız, Türklerin eski bayrağı bir hilal ve haçtan oluşur. Bazı Kartaca mezarlarını[2] kazdığınız-

[1] Buradaki atıf Alman Cizvit alim Jacobus Gretser'in (1560-1625) *De cruce Christi* (Ingolstadt, 1605, 3 cilt) eserine olabilir, ya da Flaman alim Justus Lipsius'un (1547-1606) *De cruce Libri tres* (Antwerp, 1594) eserine. Lipsius, Katoliklik ve Kalvincilik arasında gider gelir, nihayetinde de Cizvitlere dahil olur.

[2] Modern Tunus'taki Kartaca bölgesinde.

da, Roma kalıntılarının altında, İsa'dan önce 7 ve 8. yüzyıllara ait mezar taşlarında aynı simgeler bulunur. Bu bize İsviçre şehri Bern'i hatırlatır, orada bölge armasında bir ayı vardır, ve ayıları hâlâ bir çukurda saklarlar, onların totem hayvanıdır. Bern ile *bär* [ayı] arasında benzerlik kurup kötü bir etimolojik şaka da yapılırdı, fakat civardaki antik Roma yerleşkesini kazdıklarında ayılarla çevrelenmiş bir Kelt tanrıçasının çok iyi korunmuş bir figürüyle birlikte bir tapınak buldular. Hilal ve yıldız da İştar, Astarte, Magna Mater, Anadolu'nun ana tanrıçası, Mısırlı İsis ve İslam ile alakalıdır. O halde İslam öncesi Saba[3] astroloji kültüyle de alakalıdır, bu da bizi Babil tarihine sevk eder. Rüya yorumu tekniğinde güvenlik sağlamak için bu tarz bilgiler zorunludur. Diğer taraftan, insan zihninin evrenselliğine dair çok kıymetli bir izlenim de verir, çünkü bizim küçük zihinlerimiz, arketip kalıplarının ürünüdür.

Pekâlâ, hastamız tekrar Güneyde, Mısır'da olduğunu söyleyerek başlıyor. Bir önceki rüyada Kuzeydeydi. Duygu işlevi çökmüş, tamirci de tekrar toparlamıştı, güneye de huzurla yolculuk etmişti.

Sigg Hanım: Doğduğu yer olan güneye gitmeye mecbur sanki.

Dr. Jung: Evet, Afrika'ya gitmek onun için ruhani bir anlama sahip, Kuzey ise duyumsal, ve orada doğan biri için böyle olduğunu görmek de ilginç, köken yeri olması bakımından ruhaniyeti var. Çin'de de Güney yani Yang ruhanidir, kuru, sıcak ve aydınlıktır; Kuzey yani Yin ise dişi, maddi ve karanlıktır. Çin'in mistik fikri gerçekten Güney Çin'de doğmuştur. Belirli dogma öğretilerine dair de bir fikir verir bu, altta yatan düşünce insanın ruhani bir varlık olması, "Yurdumuz Cennettir" diyen Hıristiyan düşünce gibi. Bu adam için doğduğu yer neden ruhani bir anlam taşıyor?

Fierz Hanım: Çünkü onun durumunda söz konusu olan şey kanlı canlı doğmak değil, bir yeniden doğum, yeni insanın bir simgesi.

Dr. Harding: Maddi yaratımlar gibi manevi yaratımlar da var.

Dr. Jung: Evet. Peki neden bir kulübede? Hiç çağrışımı yok. Rüyalardaki sıradanlıklardan biri bu, ama bu sıradanlıklar çok önemli.

[3] *Sem.* "Sabinya" Jung, *Aion* (1951, CW 9 II, par 128, 129, 190, 307) eserinde, bu meyanda, Sabalıların simya ve astroloji bağlantılarına işaret eder. Saba yahut Şiba, güney Arabistan'dadır.

Fierz Hanım: İsa bir kulübede doğdu.

Telkin: Anne evinin içinde.

Dr. Jung: Evet, rahmin içinde, bir yeniden doğum yeri. Kulübe, son derece basit bir yerin simgesidir. O ülkede böyle kulübeler karedir, hayal edebileceğiniz en alçakgönüllü hücrelerdir, bir ahır görece daha konforludur; genelde bir çatı bile yoktur, çünkü hiç yağmur yağmaz. Bu da kutuyu akla getirir, balinanın karnı, Çin simgeciliğindeki ayak kare ev ve inç kare ev, en basit yer, bir keşişin hücresi gibi, tamamen yalın. İşin aslı, bu ülke öyle bir yer ki erken dönem Hıristiyan münzeviler hücrelerini kayalara petek misali kazmışlar, haliyle atmosfer gayet davetkar.

Bu evde bir de timsah var. Çağrışımlarına göre bu, insan öncesi, tarih öncesi zamanlardan kalma bir şey, önceki jeolojik döneme ait bir kertenkele, onun içindeki ilkel içgüdüsel bir şeyi temsil ediyor. Janet[4] buna "parties inférieures des fonctions" [işlevlerin düşük kısımları] derdi, bunun karşısında da "parties supérieures" [yüksek kısımlar] vardır. Timsah, onun içgüdüsel doğasının "düşük kısmı" (Janet'nin *Nevrozlar* kitabını okuyabilirsiniz. İyi bir kitaptır.) İyi örgütlenmiş kısım, farklılaşmış kısım, "yüksek kısım"dır, belirli bir kullanıma uygulanan işlev. Düşük kısmın işleyişinde bir bozukluk varsa demek ki organ kaynaklı bir sorun var, örneğin, beyin hücreleriyle ilgili bir şey yanlış gidiyor. Yüksek kısımlarda bir yara varsa psikojenik ve nevrotiktir. Bunun güzel bir örneği histerik dilsizlik, lokalize afazidir, kişi konuşur ama ana dilinde konuşmaz; ya da yürümedeki bir zorluktur, kişi tuhaf bir ritimle yürür, adeta seke seke gider. Atlarda ve köpeklerde görebilirsiniz bunu, çünkü hayvanlar da histerik olabilirler ve insanlar gibi semptomlar gösterebilirler. Bir keresinde bir kısrak görmüştüm, toynakları yüzünden çok sıra dışı yürüyordu. Tüm evcil hayvanlar histerik olabilir.

O halde, bu timsah, hastamızın tüm içgüdüsel doğasının dü-

[4] Pierre Janet (1859-1947): Fransız psikiyatr ve nörolog, histeri üzerine önemli çalışmalar yapmıştır; *Les Névroses* [Nevrozlar] (Paris, 1909) isimli kitabın yazarıdır. 1902-1903 döneminde Paris'teki Salpêtrière Hastanesinde Jung onun gözetiminde çalıştı, ve sonrasında dost kaldılar. Jung, *Two Essays* (CW 7, par. 235) eserinde "Les parties inférieures et supérieures" [düşük ve yüksek kısımlar] ifadesini şöyle açıklar, "Kolektif ruh, ruhsal işlevlerin *parties inférieures* [düşük kısımlar] yani kalıtımsal yolla geçen bireysel ruhun kökleşmiş, neredeyse otomatik kısımlarından oluşmakta olup, bu yüzden ben-ötesi ya da kişilik-ötesidir. Bilinç artı kişisel bilinçdışı, ruhsal işlevlerdeki *parties supérieures* [yüksek kısımlar] dolayısıyla ontogenetik olarak gelişen ve elde edilen parçalardan oluşmaktadır."

şük kısmına tekabül ediyor. Peki, böyle bir yerde böyle bir hayvanın belirmesini nasıl açıklarsınız? Nil önceden timsahlarla dolup taşıyormuş ama coğrafi bakımdan günümüzde orada nadir görülüyorlar.

Sawyer Hanım: Güneydeyken içgüdüleri ortaya çıkıyor.

Dr. Jung: Haklısınız. Yerin karakteri, eski bir ruhani nitelikle bağlantılıdır, ve orada tüm ilkel içgüdüler ortaya çıkar. Kilise gördüğünüz yerde şeytanı da arayın. Bir azizin niteliklerine kıymet veren bir kişi şeytanla hususi bir yakın ilişki kurmuştur. Hiç kimse bir aziz kadar şeytani rüyalar görmez; misal, Aziz Antonio'nun görülerini hatırlayın. Cehennemlik ilişkilere sahip olmak için aziz olmak gerek. Karşıtlar çifti bu işte, enantiodromia yasası. Böyle bir yerde kişi eğer bir tarafa sıkıca sarılmışsa korkunç karşıtlıktan haberdar olabilecek kabiliyettedir. Örneğin, çok eski hayvan içgüdülerinden haberdar olabiliriz, bu da görece korkunç bir tecrübe.

Wolff Hanım: Hasta, kulübenin ruhani anlamının bilincinde miydi?

Dr. Jung: Beyaz biri olarak, pek tabii, gerçekte böyle bir kulübeye nadiren girecektir, ama bunun ruhani yanı olduğunu da biliyordu; sömürgelerde yaşayan tüm beyaz insanlar gibi ikiye bölünmüş. Sıra dışı bir pislik içine girdiğinizi bilirsiniz, diğer taraftan o yerin sıra dışı bir niteliğe sahip olduğunu da zor inkar edersiniz. Kıpti Hıristiyanların çok ilginç simgesel kalıntılarını orada bulabilirsiniz. Bunun anlamı da onun için gayet bilinçliydi, "Les extrêmes se touchent." [Aşırılar birbirine dokunur] Peki bu timsahı başka nasıl açıklardınız?

Sigg Hanım: Timsah, Mısırlılar için çok kutsal bir hayvan değil miydi?

Dr. Jung: Evet Yukarı Mısır'da öyle. Bir timsah kültü bile var. Haliyle bu bir kutsal kertenkele.

Fierz Hanım: Tencereye varmadan önce, ata ruhlarının tecessümü mahiyetindeki totem hayvanını bulması gerekmiyor muydu?

Dr. Jung: Totem hayvanı daima birinci, esas atadır. Sonraki nesil ise kahraman hayvanlar ya da yarı tanrılar olacaktır, Yunanistan'daki Homeros kahramanları da öyle. Avustralya mitolojisinde de kahramanlar çağı hayvanlar çağını izler. İnsan sonra gelir. Haliyle, kaynak yerinde, ata hayvanıyla yani ilahi timsahla karşılaşır. Şimdi yorumlamaya başlayabilirsiniz.

Sigg Hanım: Bir duygu bağı mı olacak? Doğayla bir şekilde bağ kurması gerek.

Dr. Jung: Böyle bir kulübe içinde olmak bir münzevi gibi ya da ruhani bir hayat yaşamaya çalışan azizler gibi tecrit olmak demektir; ya da hayaletler topluluğuna erişmek için çalılıklarda kendini kapatan ilkeller gibi. Asıl mesele, ata hayaletlerden haberdar olmak için insanın kendini tecrit ettiği arketip durumdur. Kuzey Amerika yerlilerinde vurucu örnekler bulunur. Oğlanlar erkekliğe adım attıktan sonra tek başlarına bir mağaraya ya da küçük bir çadıra gidip tüm gün orada otururlar ve oruç tutarlar. Kimse onlarla konuşmaz; rüya gördükleri ve ruhlarla münasebet kurdukları sanılır, özellikle de hayvan şeklindeki ruhlarla. Kuzey Kaliforniya'da[5] bir tür maraton yarışı vardır; bir adam erkenden başlar ve Ateş Gölüne (böyle diyorlar çünkü gün batımında oraya erişiyorlar) doğru dağa tırmanır. Tenha bir yer ora, orada uyur, sabah erkenden gördüğü ilk hayvan da onun totem hayvanı olur. Eğer hayvan onla konuşursa büyücü olur. Döndüğünde ihtiyarlar onu halkalarına katarlar, hayvan şarkıları söylerler, muhabbet ettiği hayvanın şarkısını söylediklerinde de bunu ifşa etmekten başka çaresi kalmaz. Büyücü olmak istemediği için bunu gizli tutmaya çalışabilir, bu tehlikelidir, örneğin kurbağa onla konuşmuşsa, ihtiyarlar şarkı söylediklerinde elinde olmadan sesli biçimde iç çeker, ve sonra başı derde girer.

Haliyle, şimdi gördüğümüz üzere timsahın varlığı ruhani bir kaynakla alakalı, bu da kulübenin ruhani olduğu düşüncemizi teyit ediyor. Ve yine gördüğümüz üzere bu bir arketip durumu, kulübe aslında ruhun yeri; bu, ilkel insanın intisaplarında da görülür. Genelde ormanın içinde ya da dağlarda bir hayalet evi olur, bir direk vardır, bir ritüel sırasında öldürülmüş savaş tutsaklarının kafatasları o direk üzerinde asılıdır, ritüelde herkes hançerini tutsağın bedenine saplar, sonra da sağlık sihri için bıçağını yalar. Bu çok kuvvetlendiricidir. Bizim komünyon adetimize benzer, kan tadarız, İsa direkteyken mızrak saplamaya da benzer. Haç kelimesi için Yunancada direk kelimesini kullanırlar;

[5] Muhtemelen Akhumawi kabilesi, Jung büyük ihtimalle Amerikan antropolog Jaime de Angulo sayesinde onları biliyordu, Angulo'nun dokuz makalesi Jung Arşivlerinde bulunabilir; "La Psychologie religieuse des Achumavi" (*Revue internationale d'ethnologie et de linguistique*, 23 (1928), 141-589) makalesi de bunlar arasında. Jung ve Angulo 1923'te (Zürih) ve 1925'te (Taos) buluşmuştu; Cary F. Baynes, Angulo'nun önceki eşiydi.

ilkel kurban haçın üstünde asılıyordu. Eski bir Alman ritüelinde de Odin bir ağacın üzerinde asılı temsil edilir, bir mızrak onu delip geçmiştir.[6]

Bu ruhlar yerinde totem hayvanını görüyoruz, bu da insanın başlangıcını simgeliyor. İlkellerde her hayvanın ruhani nitelikleri yoktur, sadece hekim hayvanların vardır. Sıradan kurtlar vardır ama eğer onlardan biri komik davranırsa veya normalde çok utangaç olan bir kır kurdu bir köyde belirirse yerliler şöyle der, "İşte bu hekim hayvan." Ruhani nitelikleri olan bir hayvan, sıra dışı bir hayvan, örneğin, beyaz bir fil.

O zaman, ruhani yerde, atadan kalma içgüdüler vardır, fizyolojik yaşamın deposudur bura, ve yine burada neredeyse ruhsuz soğukkanlı bir hayvanın içgüdüselliği vardır. Hamburg Hayvanat Bahçesinden Hagenbeck[7], sürüngenler hariç her hayvanla duygusal bir bağ kurabileceğinizi söyler. Sürüngenlerde psişik bir bağ öylece sona erer. Sıcakkanlı hayvanlar için de benzer bir psikoloji niteliği vardır, bu da bağı mümkün kılar. Maymunlar ve insanlar arasındaki fark büyük değildir. Köhler, antropoitleri araştırırken[8] onları tıpkı ilkel kabileler gibi ritüel dansı ederken görmüş. Balta girmemiş ormanlardaki maymunlar birçok insani niteliğe sahiptir. Köpekler de çok insanidir. Fakat timsah insan erişiminin ötesindedir. Bizim için bu yılanlar olurdu, çünkü timsahlar burada tarih öncesi. Ejder mitlerinde belki de dinozorlara işaret ederler. Ne zaman bir yılan belirse bizde öylece erişilebilir olmayan içgüdüsel psikolojinin bir parçasını simgeler, muazzam gücü vardır, merhametsiz bir şeydir ve uzlaşmaya yanaşmaz. Bir kuzey miti, kahramanı yılan gözlerinden tanırsınız der, soğuktur, güven vermez. İnsandaki yılan tarafı etkileyemezsiniz, bu da onu bir kahraman ya da büyücü yapar. Doğu psikolojisinde yılan çok ruhanidir, bilgelik hazinesini temsil eder. Yogilerde yılan gözlü insanların içgüdüsel anlayışı vardır, çünkü kendi psikolojilerinin bu kısmıyla temas içindeler. Fakat yılanın gözleri pek tabii kötü nitelik anlamına da geliyor, yine ilkel büyücülerde gördüğünüz insanlık dışı bir şey. Spencer ve Gillen'in kitabında[9]

[6] Karş. *Symbols of Transformation*, par. 399.

[7] Karl Hagenbeck (1844-1913), hayvan eğitmeni, Hamburg Hayvanat Bahçesinin kurucusu.

[8] Wolfgang Köhler, *The Mentality of Apes* (1925).

[9] W. B. Spencer ve F. J. Gillen, ikisi de etnolog. *The Northern Tribes of Central Australia* [Orta Avustralya'nın Kuzey Kabileleri] kitabını Jung alıp alıntılamıştı. Burada bahsedilen fotoğrafın nerede olduğunu bulamadık.

böyle bir adamın fotoğrafını gördüm; tuhaf, göz alıcı bir bakışı var, yılanları büyüleyebilen şeytan gözleri. Haliyle kahraman da benzer bir tabiatta. Eski derisinden kurtulup yenisine bürünür ve gençliğini yeniden üretir, dev ejderi yani Ölümü alt edip mütemadiyen gençleşir. Yılanın temsil ettiği insan dışı nitelik, beynin ve omurganın alt merkezleriyle ilişkilidir, *fakir*ler genelde bunlara nüfuz ederler, kendi kanamalarını durdurduklarında ya da bazı aktrislerin yaptığı gibi istedikleri zaman ağladıklarında bunlar yılan güçlerinin ürünüdür.

Böyle bir canavar hayvan bir rüyada belirdiğinde anlarız ki bilinçdışından bir şey çıkıp geliyor ve iradeli güçten de pek etkilenmiyor. Tıpkı önüne geçilemeyen alın yazısı gibi. İlkel üzgündür, kayıp bir çocuk gibidir, ta ki kendi totem hayvanıyla aynı rüyada olana kadar. Sonra Tanrının evladı olur, insan olur, farklı bir kaderi olur. Ne zaman bir seviyeye erişilse orada bir şey gerçekleşir, rüyalarda daima bir işarettir bu. Çok kötü duruma düşmüş, darmadağın olmuş bir sanatçıyı tedavi etmiştim bir kere. Psikozlu olacak diye korkuyordum. Sonra birkaç kifayetsiz ve karmaşık rüyadan sonra muazzam bir rüya gördü, devasa bir düzlükte dağ gibi köstebek yuvaları belirmişti. Bunlar aniden patlamış, ve birçok kertenkele, dinozor vs. içinden çıkmıştı. Ben bunu adamın hayatındaki yeni bir dönemin başlangıcının işareti olarak almıştım. Öyle de oldu, tamamen yeni bir tarzda yaratıcı bir işe girişti. Yaşamındaki ve sanatındaki en muazzam değişimi yaşadı. Eğitimsiz bir adamdı, sıradan bir ressamdı, sonra okumaya başladı, ardından tüm bilgi pınarları adama adeta aktı.

Bir insanın hayatını artık keyfine göre idare edemediği böyle bir simgeyi başka vakalarda da görmüştüm. Tehditkar bir simge olabilir bu. Yaşamla oynamış bir insan için artık ciddidir. Bu türden hayvanlar yalnızca yılan oynatıcıları ve sihirbazlar gibi üstün şeytansı insanların ve büyücülerin etkisi altında kalır. Ancak böyle biri güçlerinin bedelini ödemeli. Kendi sihrinin ceremesini en çok kendi çeker; bir büyücü cehennemden çıkma eziyetlere maruz kalır. Eskimolar onları ayak parmaklarından asarlardı ya da buzlu suya yatırırlardı, ta ki neredeyse ölene kadar. Böyle şok dizileri delikler açar ve kolektif bilinçdışı da her taraftan içeri sızar. Öyleyse, bir insan alttan gelen şeylerin saldırısına dayanabilirse başka insanları etkileyebilir, kabiledeki akranları üzerinde neredeyse hipnoz eden bir tesir uygulayabilir. Haliyle, bu vakada, timsah, çok ciddi bir şeyin vuku bulacağına işaret ediyor. Hasta, çok ilkel ve ilksel bir şeye temas ediyor.

Sonra, en küçük oğlan eski şeylerle dolu tencereyi getiriyor. En küçük oğlanla ilgili çağrışım, onun kendinin gençleşmesi olduğu, yani gelecek umudu. Haliyle, dünyaya bir oğlan getiren kadın, kocanın doğumuna da öncü oluyor. Hıristiyan takviminde ünlü bir gün var, yeni doğan günü, bunlar yeni vaftiz olmuş olanlar, "Quasi modo geniti.[10]" En küçük oğlan, bizzat rüya sahibinin gelecekteki bir formu. Timsahın oğlu, Tannının oğlu; rüya sahibinin sezgisel tahmini ona içinde birçok eski şey olan bir kazan getiriyor.

Kazan bir Kelt simgesidir[11]; bir potadır, damıtıcıdır, bir simya aygıtıdır, rahimdir, günah kasesidir. British Museumdaki değerli Gnostik eşyalar arasında iki kulplu bir küp var, "günah kasesi"ni temsil ediyor, yani her iki taraftaki dokularıyla birlikte rahmi.[12] Dönüşüm kasesidir bu, Nikodemus'un tekrar girmeyeceği rahim, "Bir insan anasının rahmine ikinci kez girebilir mi?"[13] Su ve şarap karışımı için bir *krater*dir. *Krater* denen mistik bir topluluk yaşamış olmalı, çünkü simyacı Zosimos'un bir hanıma yazdığı bir mektup var, Kratere gidip yeniden doğmasını tavsiye ediyor ona.[14] Modern dilde şöyle denirdi, "Daha iyi bir tavır takınman için bir süre analize gitmeni öneririm." Şimdi Roma'da Aziz Petrus Meydanının bulunduğu yerde Attis kültü, *taurobolium*[15] kutluyordu. Müntesip bir kazana koyuluyor, yeryüzündeki bir çukur bu; üzerine bir ızgara konuyor ve orada bir boğa öldürüyorlar ki kurban edilmiş hayvanın kanı onun üzerine aksın. Sonra oradan çıkarılıyor, yıkanıyor, beyazlar giydiriliyor, ve sekiz gün boyunca sütle besleniyor, çünkü o bir bebek, en küçük oğlu. Yüksek rahibe şimdi Papa diyoruz, yani *Papas*.

Dr. Draper: Kazan bazen arzu edilmeyen bir şey temsil eder mi, tıpkı *Macbeth*te kötülüğü içerdiği gibi?

Dr. Jung: Pozitif simgeler daima tersine çevrilebilir. Yaşam

[10] Quasimodo Pazar günü, yani Aşağı Pazar, Paskalyadan sonraki ilk Pazar, açılış ilahisi şöyle der, "Quasi modo geniti infantes," "yeni doğan çocuklar gibi" (I Petrus 2:2). "The Structure of the Psyche" (1927), CW 8, par. 336'daki Kutsal Cumarteside (Paskalyadan önce) yapılan vaftiz ritüeline Jung'un verdiği atıfla karşılaştırabilirsiniz.

[11] Kelt mitolojisindeki sihirli kazan ve esasında Hıristiyan olmayan Kase motifiyle ilişkisi için bkz. *Psychological Types*, CW 6, par. 401, not 149.

[12] *A.g.e.*, par. 396.

[13] Yuhanna 3:4.

[14] Bu hanım Theosebeia'dır. Bkz. "The Visions of Zosimos" (1937), CW 13, par. 96.

[15] = Boğanın boğazlanması.

yaratan rahim ölüm de yaratır. Bir durumda ak büyüdür, diğer durumda kara. Kutsal ayin, geçici güç için de kullanılabilir, insanın ruhani besini için de. Kara yol korkunç belalar getirir, ak yol ise selamet. Hasta bir insanı iyileştirmek için ilkel insanlar tapınağa kil sureti ya da resmi koyarlar, ama bu onu hasta etmek için de kullanılabilir. Bu da ilkellerin neden fotoğraflarının çekilmesinden hoşlanmadıklarını açıklıyor; bunun kara büyü olduğunu düşünüyorlar, ruhlarının o kısmının kara bir kutuya koyulduğunu hissediyorlar. Haliyle kazanda ne pişirdiğinize göre ve tutumunuza göre durum değişir. Kara büyü törenlerinde kutsal isimlerin yazıldığını görebilirsiniz, üstelik kötülük için kullanılacağı halde. Kazan, sihirli rahimdir, şu durumda sıra dışı karşıtlığı bir araya getirir. *Coincidentia oppositorum.*

İnsan yaşamında en büyük korkuya neden olan şeyin aynı zamanda en yüce hikmet kaynağı olması gerçekten hayret veren bir şey. Kişinin en büyük aptallığı onun en büyük sıçrama tahtasıdır. Korkunç bir aptal olmadan kimse hikmet sahibi biri olamaz. Eros sayesinde hakikati öğreniriz, günahlarımız sayesinde erdemli oluruz. Meister Eckhart çok fazla tövbe edilmemesi gerektiğini söylüyordu, çünkü günahın değerini düşürür. *Thais*[16] hikayesinde Anatole France yalnızca büyük bir günahkarın büyük bir aziz olacağını söylüyordu, biri olmadan öbürü olmaz. İnsan bu korkunç tezatla nasıl baş edebilir? "Şimdi günah işleyim de sonra aziz olurum" diyemez ya da "Önce aptallık edeyim ki sonra bilge olayım" diyemez. Asıl soru şu: Mutlak bir çıkmaza girdiğinde ne yapmalı? Sonra rüya şöyle diyor, kazanda her şey birlikte pişiriliyor, ve birbiriyle alakasız ve uzlaşmayan şeylerden yeni bir şey zuhur ediyor. Tezat yahut imkansız çıkmaza verilen cevap bu kuşkusuz.

[16] *Altın Efsane* derlemesinden, 4. yüzyıl Mısır ülkesinde bir azizeye dönüşen bir fahişe masalı üstüne bina edilmiş bir hikaye (1890).

4. Seminer
30 Ekim 1929

Dr. Jung:

Rüyamıza devam edeceğiz. İki komite şu an iş başında, gelecek seminer için malzeme topluyorlar, haliyle haç ve hilal simgelerini tartışmaya girmeyeceğim, çünkü onları sonraki seminere saklayacağız.

Kazandan zaten bahsettik, ama tamamen mitolojik veçhesi dahilinde kaldık, çok somut ve çok nesnel bir arketip simgesi olarak baktık ona. Şimdi de psikolojik bir olgu olarak ne anlama geliyor ona bakalım. Örneğin, Pythagoras'ın ve Yunan filozoflarının gizemli dördünü düşündüğümüzde, her halükarda dört ne anlama geliyor diye sorarız. Açıkça dört işleve tekabül etmesi, günümüzde erişebileceğimiz en yakın veçhe ancak günümüzden binlerce yıl önce insanlar daha öteye gitmiş olmalı. Günümüzde tasavvur edemediğimiz bir şey kastediyor olabilirler. Esasında bu Horus'un dört oğludur, sonra dört İncil vaizi, 20. yüzyılda da dört işlev. "Biz böyle somutlaştırıyorduk" diyeceklerdir. Bu kadim simgeler tükenmez. Bunlar aklın nesneleri değil, muhayyilenin kategorileridir, on binlerce farklı şekilde ifade edebiliriz. Bunlar tüketilemez çünkü zihinsel her şeyin kaynağı olan akıldan *önce* gelirler. Peki ben nasıl biliyorum diye sorarsanız size açık bir kanıt sunamam. Bir başka örnek de Pueblo Yerlilerinin dört ana ufuk noktasıdır, ama onlar zaten medeni bir topluluk, onları yeterince ilkel bir seviyede yakalayamadık ki var oldukları esas bilinçdışı formu gösterelim.

Şahsen gözlemlediğim başlangıçların çok iyi ve vurucu bir örneğinden bahsetmiştim size; Afrika'da Elgonyiler arasında dua fikrinin başlangıcı.[1] Vücutlarının içindeki yaşam özü ellerine

[1] Burada müteakip kısım atılmış çünkü esasında yukarıda anlatılan (s. 253) Elgonyi adetlerini (üfleme, ellere tükürme vs.) anlatmaya devam ediyor. Burada *Contributions to Analytical Psychology* metnindeki bir dipnota atıf da var (1928, s. 113), "Mind and the Earth" (1927) başlıklı makaledeki bir pasaja koyulan bu dipnotta

verilir ve doğan güneşe sunulur. Bizim için anlamı şudur, "Ey tanrım, ruhumu sana arz ediyorum." Vardığım sonuca göre gün doğumu vakti onların Tanrılarıydı, ve o an ruhlarını sunuyorlardı. Ama kendileri de bunun anlamının hiç bilincinde değillerdi. Böyle şeyler, çat kapı belirir, bir anda ortaya çıkıverir. Zamanda daha geriye gidelim, Avustralya'daki kabile insanlarına ya da kaba taş devrindeki insanlara. Orada da yine en muazzam karmaşık ritüelleri buluruz ve hiçbirinin açıklaması yoktur. İnsanın bilinçdışı doğası onu böyle şeyler yapmaya zorlar, bunlar insanın doğal yapısını ifade eder, sanki Doğanın kendisi doğan güneşe hürmetini sunuyormuş gibi. Her hayvan, her bitki, her çiçek, yükselen güneşe karşı belirli bir konum alır, ve insan da neden olduğunu bilmeden aynı şeyi yapar.

Haliyle simgeler, bilinçten önce zaten vardır. İşte bu sebeple kendi ritüellerimizden böyle derinlemesine bihaberiz. Bunların çoğu açıklanamaz. Noel ağacının tatminkar bir açıklamasını yapabilecek biri var mı aramızda? Bir Çinlinin çat kapı geldiğini ve bunun ne mana taşıdığını sorduğunu düşünün. "Kurtarıcımızın doğduğu günü anmak için yapılan bir şey" diye cevap verirsiniz. Fakat bu sizin kutsal kitaplarınızda yazılı mı? Beytüllahim'deki bir damda böyle bir ağaç olduğuna dair bir kanıt var mı? Doğan güneşi karşılayan ilkel kadar alık ve aptalız aslında.

Doğduğum kent olan Basel'de her yıl 13 Ocakta üç maskeli dansçı, bir ejderha, bir aslan ve bir vahşi adam, bir sal üzerinde Ren Nehrinden gelirler; karaya çıkarlar ve etrafta dans ederler ve kimse bunun nedenini bilmez. Modern bir kentte muazzam bir şey bu. İşte bu şeyler akıldan ve bilinçten önce vücuda gelmişti. Başlangıçta eylem vardı, ancak daha sonra insanlar onlar hakkında fikirler icat ettiler, ya da bir dogma, ya da ne yaptıklarına dair bir açıklama.

Kazanda da aynı şey geçerli. Başta, yerdeki bir çukurdu, sonra içine su, et ve kor gibi taş koydukları bir tencere oldu. Aralarından düşünen biri onlara sordu, "Ne yapıyorsunuz? Atalarımızın yemek pişirdiği kaya oyukları yerine mi geçiyor bu?" İkisi arasında bağ kurar. Neden bir kazanı rüyamızda görürüz? Yaşlı cadıların kazanı vardı, simyacıların da potası, böylece yerdeki çukura kadar geri gidebiliriz. Sihirli kazana dair ilk fikir bu. *Bi-*

Jung ilk defa Elgonyiler hakkındaki gözlemlerini anlatıyor. Makalenin bu kısmı şu an "The Structure of the Psyche", CW 8, par. 329 dahilinde.

linçdışı Psikolojisi çalışmamda Wakhandi törenine dair bir açıklama var, yerdeki bir delik çok açık bir şekilde kadının üreme organlarını temsil ediyor.[2] Bura, ilk yerdir, her şeyin üretildiği esas pişirme deliğidir. Bilinçdışı, pişirme işlemini bir yaratım veya dönüşüm simgesi olarak işler. Şeyler ham gider, yenilenmiş gelir, dönüşmüşlerdir, ve iyi pişmiş tatları vardır. Sihirli kazan, şeyleri dönüştüren şey için kullanılabilecek uygun bir ifadedir. Bir yağmur tılsımı gibi, ilkeller suyu zemin üzerine serpiştirirler, böylece yağmuru taklit ederler. Kuzey Kaliforniya'da bir yerli kabilesinde[3], rahipler ve büyücüler bir araya gelirler ve kurbağaların şarkısını söylerler, yağmurlu mevsimde kurbağalar korosunu taklit ederler; yağmuru çağırmak için nemli havada sanki kurbağaymışçasına şarkı söylerler. Bir değişiklik oluşturmak istediklerinde böyle analojilere başvururlardı.

Şimdi, bu adamın rüyalarından gördüğümüz üzere, şeylerin bir araya gelmeye başlamış olması gerekirdi, ancak ne zaman ileri doğru bir adım atsa geri çekiliyor. Onu kimse itemiyor. Yavaş yavaş, değişmesi gerektiğine dair derinden bir kanı zihnine çöküyor, bunu gerçekleştirmek için de bilinçdışı, bir teklif yapıyor. Bilinç diyor ki "Ne derdin var da harekete geçmiyorsun?" Kolları sıvıyor, fakat peşinden bunu engelleyen bir hareket geliyor. Haliyle bilinçdışı da bir tavsiyeyle devreye giriyor, "Al, bak, tencere burada", hiçbir şey çare olmadığında ilkeller de hiç çekinmeden büyüye başvururlar. Dört sayısının simgeciliği için modern bir açıklamamız var, pişirme kabı için var mı? Şunu da söyleyeyim size, pişirme kaplarını icat ettiklerinde onlara yüzler, gözler, kulaklar çizip insan formu vermişlerdi. New York'taki Doğa Tarihi Müzesinde Peru kaplarından oluşan mükemmel bir koleksiyon var, bunların arasında kişileştirilmiş kaplar da var, insan formu verilmişler, insan bedeniyle kurulan benzerlik burada hemen göze çarpar. Sonra kazan insanın içine koyulur, insan bizzat kazan olur.

Crowley Hanım: Yüceler Yücesi de aynı şey mi olacak?

Dr. Jung: Evet ama binlerce yıl sonra, mutfak en kutsal yer haline geldiğinde, yani ateşin durmadan yandığı yer olduğunda. Komünyon, sevgi yemeği, gerçekten ilk defa mutfakta yer bulur.

[2] *Symbols of Transformation*, par. 213 (1912 baskısı). Wakhandiler, Avustralya Aborijinlerine mensup bir kabiledir / kabileydi.
[3] Bkz. 23 Ekim1929, not 5.

İş birliği halinde yemek pişiren topluluklar vardı, bunlar özellikle de Roma'dalardı, Roma o zaman iki milyon kişinin yaşadığı bir şehirdi. O vakitler toplumsal şartlar zordu. Caddeler dardı, evler kifayetsizdi, yemek pişirecek mutfakları yoktu, açlıktan kırılmamak için de bu yemek düzenlemeleri iş birliğine giriştiler, böylece üyelerine her gün bir öğünü garanti ettiler.[4] Bir mutfak ve yemek hazırlamadan sorumlu bir adam vardı, ve bu topluluklar bir azizin ya da kahramanın himayesindeydi. Herakles kahramanlardan biriydi, muhtemelen Hermes de öyle, Hermes Trismegistus, ve İsa, başka bir gizemli tanrı. Yemeği hazırlayan kişi, hep birlikteyken üyelere bir şey okurdu; bu şartlar altında önce Aziz Paulus'un Mektupları okunurdu...[5]

Kazanın sonradan canlı bir simge haline gelmesiyle kazanın aslında adamın içinde olduğunu, adamın kazan olduğunu anlarız. Ama adamın hangi kısmı? Bir kadın olsa yeniden doğumu sağlayan şeyin rahim olduğunu söylerdik ama peki ya adamda? Adam her halükarda aptal bir alet gibi görünüyor ama ne yapsın? Simge tarihine girişelim. Önce zemindeki delik (Zenciler hâlâ deliğe kil çalarlar), sonra kazan çıkarılır, ve ardından fantastik bir sanatçı ona bir yüz verir, ama neden bir ayak vermiyor? O halde içimizdeki kazan nerede?

Öneri: Beyinde mi?

Dr. Jung: Hayır, asla beyinde değil. Hatırlıyorum, Pueblo şefi bana şöyle demişti, "Bütün Amerikalıların çıldırmış olduğunu düşünüyoruz, çünkü kafalarıyla düşündüklerine inanıyorlar, ama biz kalbimizle düşündüğümüzü biliyoruz." Bir zenci midesinde düşünür.

Dr. Harding: İncil şöyle der, "bana iman edenin içinden diri su ırmakları akacaktır."[6]

Dr. Jung: Evet, insanın karın boşluğunda. Bir sonraki analoji bu. Kazanı doldurduğunuzda karnı doldurursunuz; yemeğin kazanda dönüştüğü gibi, karında da öyle olur. Haliyle, bir sonraki adım, beden üzerine odaklanmaktı. Bu sebeple, Hindistan'daki kutsal adamlar, göbek deliklerine odaklanırlar. Ayrıca karnın zihinsel süreci, rüyalarda muazzam bir rol oynar. Peki ya

[4] Muhtemelen ilk editörlerden birinin eklediği bir not, "İş birliği içinde mezar toplulukları da vardı, cenaze törenini garanti ediyordu."

[5] Yukarıda (s. 362) Zosimos hakkında söylenenleri genel hatlarıyla tekrar eden bazı satırlar buradan atılmış.

[6] Yuhanna 7:38.

karnı zihinsel bir organ olarak düşünsek? En önemli işlev karında olsa her şeyin değiştirilebileceği bir ihtimal doğar.

Öneri: Karındaki sinir ağı [*plexus solaris*] mı olacak?

Dr. Jung: Evet, *plexus solaris*, sempatetik sistemin beyni; beyinden daha az yoğunlaşmıştır, ancak her bitkisel işleyişin merkezidir. Sinir düğümlerinin ana birikintisidir, tarih öncesi bir kökeni vardır, *plexus solaris* üzerindeki bir tür parazitten ibaret olan beyin-omurilik sisteminden çok çok daha uzun süre yaşamıştır. Gerçekten göbek deliğine yoğunlaşırsanız, bilinci baskılamayı başarırsanız, her şeyi bitkisel sisteme iterseniz, beyin-omurilik sisteminin işleyişini sekteye uğratırsınız ki *fakir*lerin yaptığı da bu zaten. Transa geçerler, hissetmezler ve duymazlar, ölü gibidirler. Ama yaşam devam eder, sindirim devam eder, adamın gerçekte kafası vurulsa bile devam edebilir; kalbi durdurmaz, gerçi dışarıdan bir şok durdurabilir. Haliyle sempatetik sistemin muazzam bir otonomisi vardır ve beyin-omurilik sistemi kesilse bile yaşamaya devam eder. Zihinsel kısma gelirsek şayet, psişik bir yaşamı olduğunu sanmanın hiç ihtimali yok, ama bence bütün sinirsel yaşam psikolojiktir, her ne kadar hiç bilinçli olmasa da. Konuşamayan veya hareket edemeyen biri de psişik içeriklere sahiptir. Haliyle, sempatetik sistemde psişik içerikler var, ancak henüz bilinçli değiller ve kendilerini sadece simgesel eylemlerle ifade ediyorlar. Dinin bütün ilk tezahürlerinin içerikleri, zihinden değil, sempatetik sistemden gelir. Bilinçdışının içeriklerini bir araya getiren de kertenkeledir, yani esas solucan.

İşte adam karnının dibindeki tencereye odaklandığında bir şeyin vuku bulduğunu keşfeder. Libidosunu ittiği yer, esas ve ilksel içgüdü merkezleridir. Sanki bilincindeki tüm uyuşmazlıklar, ham malzemeler, bir araya toplanmış da sempatetik sisteminin karanlık uçurumuna atılmış gibi, iyi korunmuş bedenin hararetine doldurulmuş gibi, ve orada pişmeye ve dönüşmeye başlıyor. Yeni içeriklerin, yeni doğumun sezgileri olan hoş rayihalar yükselir. Yeniden doğumun tüm analojileri gelir sonradan; adamın yeniden doğuşu çocuk doğumu mahiyetinde temsil edilir; pişirme kabı da doğum simgeciliğinde daima yer alır.

Simyacılar yeni bir insan, yeni bir beşer şekillendirmeye çalışmıyorlardı, yalnızca simya açısından yeni bir felsefe oluşturuyorlardı. Çok dikkatli olmalılardı, çünkü simya sapkındı, toplumsal sonuçlar felaket olabilirdi. Papa, onların üretebileceği altınları almaktan çok memnun olurdu, haliyle onları serbest bı-

raktı. İnsanı değiştirmektense *homunkulus* üretmeye çalışmak daha az tehlikeliydi, çünkü bu, Hıristiyan gizemleriyle yarışmak anlamına gelirdi. Simyacı kazanında *homunkulus* yapmak, insanın kendi karnına dönüşümünün simgesidir.

Sempatetik sinir sistemi aşırı duygusal bir sistemdir, psikolojimizin duygusal kısmını büyük ölçüde idare eder, zihinsel kısmımızı değil. Beyin-omurilik sistemi ise zihni idare eder. Duygular çoğu zaman karmaşıktır ya da karıştırılır, karmaşaya sebep olurlar, insanların aklını kaybetmelerine bile neden olurlar. "Sempatetik" kelimesi, duygularla ilişkili olduğunu gösterir; *çile, merhamet duyma, birlikte hissetme* anlamlarını taşıyan Yunanca kelimeden gelir, haliyle bağlantı veya ilişikli anlamlarını da taşır. Zihinsel bir duygu yalıtılmış bir duygudur, yalnızca siz sinirlenirsiniz, fakat sempatetik duyguda neredeyse kozmik bir karakter var, sanki birçok kişiyle birlikte çile çekiyorsunuz, tüm dünyayla yahut bütün ulusunuzla bağlantılısınız. Bu "sempatetik" kelimesi, o tarz belirli bir tür duygunun çok açık algısından türetilen eski bir sezgi, o niteliğe sahip olmalı. Bireyleşmeyle hiç alakası yok, hayvanlar da dahil insanın tüm tarihiyle alakalı; kolektif bir şey, sizin dışınızda, sanki tuhaf bir şey sizi ele geçirmiş gibi.

Şimdi tekrar en küçük oğlandan bahsedelim, gelecekteki adamdan, yani olacağı adamdan. Tencereye işaret ediyor, yani yaratıcı şeye, demek ki hastamızdaki yaratıcı içgüdü, o analoji cazibesine dikkat çekiyor. Haliyle, "içine bak", "bilincini karnına ve orada olan her şeye doğru itekle" tavsiyeleri, rüya sahibinin bilinçli çözümü değil, yahut ona söylenen bir şey de değil. Orada unuttuğu şeyler olduğunu zaten keşfetmiş durumda. Ana içerikler haç ve hilal; bu simgeler, onun çağrışımlarında Hıristiyanlık ve İslam dinlerine işaret ediyor. Adam, Müslümanlar içinde doğmuş. Çok fiyakalı bir din bu, Kahire'de ve kıyı bölgelerindeki semtlerde hâlâ çok etkileyici görüntülere şahit olursunuz, örneğin, ikindi namazında trafik durduğunda sıra sıra saflar halinde insanlar Mekke'ye yönelip rükudan secdeye gittiklerinde.[7] Bütün caddeleri doldururlar. Haliyle, bu durum onda derin etkiler bırakmış olmalı, zira aldığı Hıristiyanlık eğitimi aşırı cansız ve görece Protestanmış. Camiler, Hıristiyan kiliselerinden çok daha fazla etkileyicidir, muazzamdırlar, Batıdaki en güzel Gotik ka-

[7] Jung 1926 yılında Doğu Afrika gezisinden evine dönerken bahar aylarında Mısır'da kalmıştı.

tedrallerle yarışırlar. Önyargılı hocalar bu dini yanlış yorumladılar; kötü eğitim yüzünden İslam hakkında komik fikirlerimiz var. Teologlarımız onu kuru ve boş diye tasvir ettiler, ama olağanüstü bir canlılığı haiz, özellikle de İslam mistisizminde, ki İslamın gizli belkemiğidir bu. Özellikle Afrika'da hızla gelişim gösteriyor, çünkü o insanlara Hıristiyanlıktan çok daha uygun, çok daha makul. Hıristiyanlığın kötü niteliklerini ona atfedemezsiniz. Hıristiyanlık, dünya savaşını ve zehirli gazı ürettiğinden beri ona farklı bir açıdan bakmalıyız. İslam da bize nispetle bu adam için çok daha pozitif ve belirleyici. Ancak her iki kültte de tipik olan simgeleri tencerenin içinde buluyor. Neden bunu yapıyor?

Sigg Hanım: Onlar zaten ruhunun içinde.

Dr. Jung: Onları zaten bilincinin içinde sansak daha iyi olabilir, ama bir kenara atılmışlar—kırık tırpanlar, metruk ıvır zıvır, artık işe yaramayan şeyler. Bilincin altında, tencerenin içine atılmışlar. Milyonlarca Hıristiyan gibi onun da sorunu tam olarak bu. Canlı simgeler zaten bilinçdışına düşmüşler ve bundan haberleri yok. İnsanlar burada şöyle der, "Ben Hıristiyan değilim ki, bu tarz eski şeylere inanmam", ama bütün psikolojileri Hıristiyandır. Dini işlevin eksikliğini çektiklerinden haberleri yok. Bu simgeler zaten kazana girmiş, biri gelip ateşi yakınca sil baştan dönüşmeye başlayacaklar.

O halde burada iki belirleyici ama karşıt etmen var. Hayatının bir döneminde her iki dinin de gerekçelerini dikkate almıştı. Ama bunların ne olduğunu kestiremedi. Canını neden sıksın? Onları bir kenara atıyor ve onlar da kazanın içine düşüyor. Ama belli ki şimdi bu şeylerin tanınması gerek. Bunlar bağdaşmayan şeyler: kılıçlar, tırpanlar, İsa figürü vs. hepsi düzensizlik içinde bir araya getirilmiş, uzlaştıran bir süreç vasıtasıyla bir araya gelmezlerse doğal halde harmanlanamayacaklar. Bu iki güçlü mühür, İslami ve İsevi, harmanlanmalı, kişiliğin yarıda kalmış bir gelişimi var, çünkü bunlar harmanlanmıyorlar, bu iki bakış açısı birbirinden öyle farklı ki muhtemelen de harmanlanmayacaklar. Adam bir sekteye uğramış, ileri hareket edemiyor, sanki bacakları yanlış yönlere gidiyor, haliyle sabit kalıyor. Hıristiyanlık ve İslam'ın uzlaşmaz doğaları uzlaştırılmalı. Bunu bilinçli yapmaya kabil değil, ben de değilim. Her bakış açısı kendi gerekçesini taşır. Gelişimlerini açığa vuran toplumsal koşulları bilseydiniz her birinin doğru olduğunu söylerdiniz. Siz de o meş-

hur hakimin yerinde olurdunuz: Adamın biri bir konuşma yapmış, "Evet, haklısın" demiş ona, sonra başka bir adam tam tersi bir konuşma yapmış, ona da "Evet sen de haklısın" demiş. Ama, gördüğünüz üzere bu adamın sezgisi, bu iki nesneyi bir araya getirme zorunluluğunu anımsatıyor. Bunların arızalı oldukları çok açık. O halde, demir sacdan yapılmış uzun kılıcıyla İsa figürünü düşünün, ne anlama geliyor bu?

Sigg Hanım: Haç simgesi bu.

Dr. Jung: Evet, kılıç daima haçı simgelemiştir. Pek tabii, kılıcın bir ruhu olduğu düşüncesi çok paganca bir zihinsel kayıtlama; çünkü benim kılıcım canlanıyor, düşmanınki canlanmıyor. Haliyle, bir savaştan önce kılıca ibadet ediyorlar, adaklarını sunuyorlar, kılıçları üzerine yemin ediyorlardı, bunun sebebi de eski Cermen fikri yani kılıçta bir ruh olduğu fikriydi.

Wolff Hanım: Eski bir Alman şiiri var; İsa, büyük işler yapan kılıçlı bir kahraman gibi resmediliyor.

Dr. Jung: Evet orada şifacı ve aynı zamanda kahraman ve savaşçı diye resmediliyor. Büyük Savaştan doğan bizim Hıristiyan uluslarımıza bilhassa uygulanabilir bu. Çoğumuz bunun bilincinde değil. Bir Hıristiyan halkın kılıcı bu kapsamda kullanabilmesi, Doğuda doğmuş biri için muazzam ve etkileyicidir. Almanların savaşçı niteliği bu, Batılı bir adamda genelde bulunan ilkel öfke. Haliyle bu adamın İsa figürü de uzun bir kılıç kuşanmış, en barışçıl kurtarıcı Efendi zırhlı bir ordu idare eder olmuş. Ayrıca kılıç sökülebilir bir şeydir; Batılı Hıristiyan bir zihinde filizlenmeyecek bir izlenim bu, dışarıda doğduysanız ve erdem modeli olarak Avrupa'yı görmüyorsanız tam tersi tabii.

Beyaz medeniyetimizin dışına çıktığım anda Avrupalıların nasıl olduklarını anladım. Berbat görünüyoruz. Çinliler bize şeytan diyor ve bu doğru, ince hissiz dudaklar, kırışıklıklarımız acayip. Üstelik hiçbir şeytanın anlamayacağı şeyleri kafaya takmış durumdayız. Ne arıyoruz? Neden aramak zorundayız sorusunu zaten sormuyorum? Bir Pueblo Yerlisi için Tanrı kendi bütünlüğünde her gün gökler üzerinde yürür.

Afrika'nın uçsuz bucaksız düzlüklerinden Avrupa sahillerine yaklaştığınızda ve karla kaplı dağları, küçük koyları vs. gördüğünüzde, bu ülkede korsanların yaşadığını, sakin, sığır gibi adamlara otlakları üzerinde saldırdıklarını anlarsınız. Beyaz adam, Avrupa'dan, bu yarı adadan, koyunlar getirdi, korkunç hastalıklar ve konyak taşıdı, hatta nüfusu mahvetmek için kasten

mikroplu elbiseler sattılar, Güney Denizinde yaptıkları buydu. Beyaz adam nereye gitse ora diğer milletler için cehenneme dönüşüyor; bunu anlamak için dışarı çıkmanız gerek. Beyaz adam, dünyayı yiyip bitiren çok vahşi bir hayvan, dünya onun karşısında titriyor. Böyle Hıristiyanlık bir telafidir, şeytanca bir yalandır. Misyonerler bana yatak odalarının pencerelerinden antilopları nasıl vurduklarını ve av ruhsatı için İngiliz Hükümetini nasıl kandırdıklarını anlatıyorlardı. İlkel kabileler arasında yaşamaktan daha ilginç bir şey olmadığı zaman bile mızmızlanıyorlardı. Rockefeller, misyonerlere büyük bir fon ayırdı, ama yöre insanı şöyle diyordu, "Misyonerlerin eğittiği bir çocuğu işe almayın, hepsi yalan söylüyor ve çalıyor." Bu ilkeller bizim dinimizden nasıl etkilensin? Romalı lejyonerlerin mızraklarından tir tir titreyen eski Brötonlar, Hıristiyanlığı nasıl kabul ettiyse öyle kabul ettiler.

Bu adamın eleştirisinin inceliğini anlamak için onun yarı Avrupalı olduğunu hatırlamanız gerek. Haliyle, beyaz adamla sadece kısmen meşgul oluyor, aşırı derecede dikkatli, bizim hususi akıl hastanemize kısmen katılıyor. Yarı ilkel adamın korkusu ve düşüklüğü var onda, sömürgelerde doğmuş insanlarda rastlanan bir özellik bu. Bir İngiliz adamı düşünün, Avustralya'da ya da Güney Afrika'da doğmuş bir aristokrat olsun, onu Eton ya da Oxford'a gönderin, İngiliz eğitiminin sınamasına tabi tutun, içinde yine de bir hınç duygusu besleyecektir. Bu herifle ilgili yanlış bir şey var, dışarıdan bir bakış açısı var, ve bunu bir silah olarak kullanmak yerine düşük hissediyor.

Bir keresinde burada büyük bir teoloji konferansı vardı ve Hıristiyan bir temsilciye Budizm hakkındaki fikirlerinin ne olduğunu sordum. Şöyle cevap verdi, "İncil, Tanrının son sözü olduğundan Budizmle ilgilenmiyoruz." Bir aptalın bakış açısı bu, ve tabii beyaz adamın bakış açısı. Zürih halkının Paris'le ilgilenmediklerini söylemeleri gibi. Benim başka bir hastam vardı, Hindistan'da doğmuş bir kadın, Avrupa yaşamına sadece en sofistike seviyede uyum sağlıyordu. Evlendiğini ya da çocuk sahibi olduğunu hayal edemiyordu, nitekim o zaman yerlileştiğini hissedecekti, çünkü doğa kanunu böyleydi. Çatışma onu bunaltmıştı, kımıldayamıyordu. Haliyle, Avrupa dışında doğmuş bu insanlar belirli bir eleştirel mesafeyi ve kopuşu muhafaza edebiliyorlar; bu, farklı bir durum yaratıyor.

Bu adam, ilkeller arasında doğdu diye sekteye uğramış değil.

Müslümanlar arasında doğmuş, ve öyle bir zaman var ki İslam zihniyeti düşüncenin lideri olmuş, Ortaçağın derin kasvetinde bilincin tek ışığı olmuş. Oralardaki okullara gider olmuşuz (Zaragoza ve Kordoba Üniversiteleri). Ve şimdi yerli adam geliyor ve simgeciliğinin hâlâ canlı olduğunu söylüyor: tırpanlar, hilaller, ki bunlar İslam inancının en önemli dönemi olan Ramazan ayında camilerde lambaların arasına asılır. İslam onun yerli tarafında hâlâ yaşıyor. Hıristiyanlık dini onun için artık canlı değil. Haliyle bu adam iki kişiden oluşuyor, o memleketin bir yerlisi ve diğer tarafta bir Avrupalı, ama yerli tarafına daha güçlü bir vurgu var.

5. Seminer

6 Kasım 1929

Dr. Jung:

Bugün, size söz verdiğim gibi, haç ve hilal üzerine raporları dinleyeceğiz. Daha aşina olduğumuz haçla başlayalım, bu raporu Dr. Barrett hazırladı.

Haç Simgeciliği

Hiç şüphe yok ki haç, çağlar boyunca insanlık için büyük simgesel önem taşımıştır. Günümüzde bizle alakalı her yerde görüyoruz onu, ne var ki bu tanıdık simgenin kökenleri ve anlamı hakkında derin düşüncelere asla girmiyoruz, ve muhtemelen on bin yıl öncesinin gündelik insanı da onu yaşamının her aşamasında görmüş olmalıydı, ve tıpkı bizim yaptığımız gibi hiç sorgulamadan kabullenmiş olmalıydı. Bu çalışmamda, dünyanın çeşitli bölgelerinde ve çeşitli çağlarda haçın kullanımı ve anlamı üzerine kısa bir sunum yapmaya çalışacağım, böylece geçmişteki ve şimdiki bazı yorumcuların düşüncelerini bir araya getirip onlara bir bütünlük vermeyi deneyeceğim.

Birçok maddi nesne var ki dış hatları zaten haçın dış hatlarını akla getiriyor; örneğin, kanatlarını açmış kuşlar, kollarını germiş insan, her iki tarafta dalları olan ağaçlar vs. Fakat bu tanıdık nesneler, simgenin devasa anlamını açıklamak için, kendi içlerinde yetersiz kaynaklarmış gibi görünüyorlar; tabii simgesel nesneyi ve kendi başına da bir simge olan nesnenin basitleştirilmiş temsilini insan türüyle derin ilişkileri dahilinde bir araya getiren güçlü bir temel motif bulmazsak şayet. İsterseniz bunun için haçla alakalı tarihsel verileri kısaca inceleyelim.

Asurlular (1)[1], gök tanrıları Anu'yu eşkenar bir haçla temsil ettiler (Figür 1). Güneşi ve onun sekiz bölgesini de sekiz ışınlı bir

[1] Parantez içinde belirtilen numaralar, Dr. Barrett'in raporun sonuna iliştirdiği bibliyografyadaki eserlere işaret eder. Dipnotlar editöre ait.

halkayla tasvir ettiler. Bu ışınları çiftlere böldüler ve ışınlı haç (2) ortaya çıkmış oldu, Asur Kralı bunu boynuna asıyordu, tıpkı günümüzde insanların şövalyelik nişanlarını taktıkları gibi (Figür 2). Bu aynı figür, dönemin çömleklerinde de ortaya çıkıyor, ışınlı dairenin peşi sıra gelmesi sayesinde güneş manasını taşıdığından emin oluyoruz. Zamanında iki simge yan yana beliriyor (Figür 3).

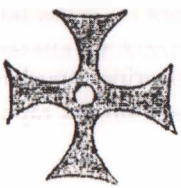

Figür 1

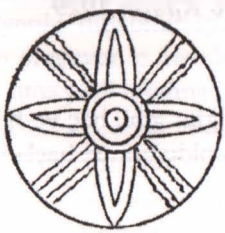

Figür 2

Figür 3

Figür 4

Tarih öncesi Mısır'da Tau yahut T simgesini buluyoruz, yahut haçın darağacı hali. Bu haç, en basit şekliyle kullanıldı ve fallusun temsili olduğu düşünüldü. Tau haçı yerine bir daire ya da bir yuvarlak geçtiğinde *crux ansata* ile karşılaşıyoruz, yani yaşamın büyülü anahtarı (Figür 4). Yuvarlağın (3) şıngırdağı (yeryüzü tanrıçası İsis'e ibadet edilirken kullanılan müzik enstrümanı) temsil ettiği düşünülür, ya da deltanın (Tanrıların icraat gösterip tüm yaşamı ürettiği o topraklar, tabii yine İsis yani Kadın ile bağlantılı) muhtemel bir dönüşümü sanılır. *Crux ansata* böylece yaratımın simgesi haline gelir. Bu haçı en eski Mısır anıtlarında görürüz, genelde bir tanrının, rahibin ya da kralın elindedir; Amon-Ra, Kneph, İsis, Hathor ve Osiris bunlardan bazıları. Mezarların üstüne de yerleştirilmiştir, muhtemelen fallus ile aynı anlamı yani diriliş anlamını taşır. Mezarların üstündeki resimlerde tanrıların yanında açıkça kullanılmış ki ölüyü yeni yaşama uyandırsın. 12. yüzyıl yarım kabartmalarında da böyle görürüz, bir tanrıça, ölü bir kralın burun deliklerine *crux ansata* taşır, yazıtta şöyle der, "Sana yaşam, istikrar, saflık verdim, Ra gibi, ebediyen." Ayrıca canlıya yönelik yaşam gücünün işareti olarak öne sürülmüş. Hem Tau, T, hem Mısırlıların astronomi haçı, ⊕, Palenque kalıntılarında barizdir.[2] Tau, Musa'nın halkına öğrettiği işarettir,

[2] Güney Meksika, Yucatán'daki harap olmuş Maya şehri. Bkz. *Symbols of Transformation*, CW 5, par. 400 (1912 baskısı); "Palenque Haçı" için bkz. *a.g.e.*, levha XLIa.

kapı dikmelerine ve eşiklerine Tau işaretini kanla basmışlar ve böylece Seçilmiş Halk Tanrının gazabına uğramamıştır. Blavatsky'ye (15) göre haç, eski Mısır intisap gizemlerinde de kullanılmıştır. Müntesip Üstat, haça çivilenmese de tutturulur, Keops Piramidinde üç gün yalnız bırakılır. Üçüncü günün sabahında "bir geçidin girişine taşınır, orada belirli bir saatte doğan güneşin huzmeleri, Adayın tüm yüzüne yansır, Osiris ve Erdem Tanrısı Thoth sayesinde intisap ettiğinin farkına varır." Bu yazar ayrıca bu haçlardan bahseden eski bir elyazmasına da işaret eder, yani "eziyet çekenlerin yahut kendilerine yaşam üfleme eylemini yapanların sert yataklarıdır."

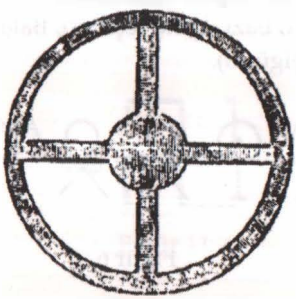

Figür 5

Mısır'da haçın bilindik bir formuna güneş çarklarında da rastlanır, çarka dört jant verir (Figür 5). Güneş genelde bir arabacıya benzetilir, Yunanistan'da da güneş çarkı Apollon'un amblemi haline gelmiştir. Asur ve Babil'de de görülür, svastika da muhtemelen ondan türetilmiş. Güneş haçı yaygın biçimde kullanılmış, Inman'a (8) göre, İrlanda'da hâlâ popüler. Amerika yerlilerinde de ona rastlıyoruz.

Hiyeroglif yazıtlarda *crux ansata* ile belirtilen ideogram, ☥ (*ankh* diye okunur), yaşam ya da yaşama anlamına gelir. Soyut manası şüpheli değildir, yaşam simgesidir, sadece yaşamın değil yeniden doğumun ve böylece ölümsüzlüğün de simgesidir—

The Sculpture of Palenque (5 cilt, Princeton Üniversitesi Yayınları, hazırlanıyor) eserinin yazarı Merle Greene Robertson'a göre, Tau, Palenque sanatı ve ikonografisinde özellikle belirgindir. M.Ö. 6. yüzyıl gibi erken bir dönemde idarecilerin giydiği göğüs zırhlarında belirir, ayrıca taş tabletlerde ve alçı heykellerde görülür, bina duvarlarında açılan pencerelerde de rastlanır (özel bilgi).

"Yaşam Anahtarı" denmesi boşa değil. Bu görece açık simgelemeye rağmen muhtelif arkeologlar, onu bir kanal kapağının anahtarı, bir kanatlı kürenin bozulmuş şekli, bir fallus vs. gibi tasvir etmekle yetinmişlerdir.

Mısır'dan "Yaşam Anahtarı" artık sihirli ve yatıştırıcı bir simge olmuş ve Fenikelilere yayılmıştır, sonra da bütün Sami dünyaya. Her yerde rastlayabilirsiniz, Sardinya'dan Elam'a (muhtemelen Babil kültüründen önceki eski bir medeniyetin işgal ettiği Pers bölgesi), Afrika kıyıları boyunca, Frigya, Filistin ve Mezopotamya'da. Hindistan'da putlar üzerinde görülür. Fenike veya Hitit kökenli heykeller üzerinde, tıpkı Mısır'daki gibi, kralların ellerinde tutulur, ve hem yaşam ağacıyla hem de nilüfer çiçeğiyle özdeşleştirilir. *Ankh*ın bazı ilginç çeşitleri, Baldwin'in (13) bahsettiği üzere şöyledir (Figür 6).

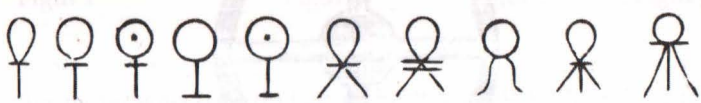

Figür 6

Ayrıca, haçı benimsemiş halkların armalarına da iliştirilmiştir. Fenike'de kesik koni Astarte'ye iliştirildiğini görürüz (Figür 7). Yunanlar bu simgeyi değiştirip genişletti, öyle ki yaşam tanrıçalarını (Figür 8) temsil eder hale geldi (2). İlk Fenike paralarında bir boncuğa iliştirildiği görülür. Roma haçından önce Mısır'dan gelen Hıristiyan haçı benimsendiğinde *crux ansata* kullanılmaya devam ediyordu (4). Carpenter'a (5) göre, bugün bile Kahire'de tesirli bir büyü olarak satılır, bu da açık açık her iki cinsiyeti bir tasarımda birleştirmeye işaret eder.

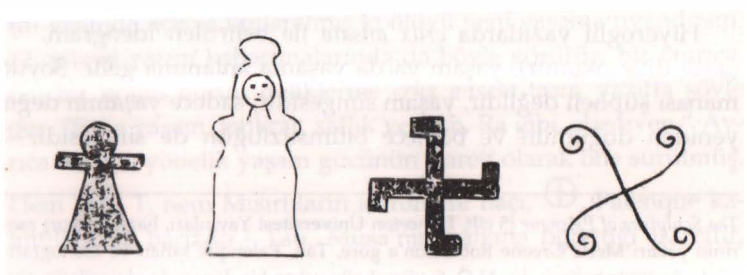

Figür 7 Figür 8 Figür 9 Figür 10

Bir bakıma karmaşık svastika haçı, Akdeniz topraklarında çok erken bir dönemde tezahür eder. Troya'nın en alt katmanında bulunmuştur, bu da onu M.Ö. yaklaşık 3000 yılına yerleştirir, yani Bronz Çağına. Bu basit bir svastika idi (Figür 9). Sonra daha karmaşık hale geldi, uçlarında kısa kıvrımlar oldu (Figür 10) ve başka farklı hallere girdi. Girit ya da Minoa dininde çift ağızlı balta buluruz, tesirli bir simgedir bu, svastika terkibine göre dört katlı ayarlanmıştır. Yunanistan'da sık sık görülür, Demir Çağında hem çömleklerin hem paraların üstünde bulunmuştur. İsa'nın doğumundan önce tüm Avrupa'yı hemen hemen gezmiştir. Svastika daha sonra Hıristiyanlarca ödünç alındı, 3. yüzyılın sonuna doğru, İsa monogramı eşliğinde yeraltı mezarlarında bulunur (Figür 11).

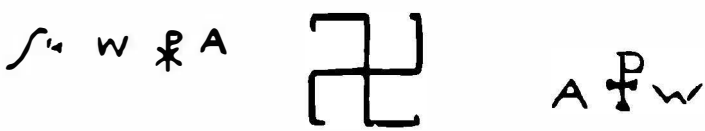

Figür 11

Hindistan ve Çin'de M.Ö. 5. yüzyıldan önce svastikaya dair bir kanıt görmeyiz, demek ki oraya Akdeniz topraklarından götürülmüş. Amaravati Anıtındaki Buda'nın ayak izleri olduğu söylenen izler üzerinde, muhtelif simgelerle birlikte görürüz onu, bu simgelerden bazıları güneş simgeleridir. Budistlerin onu Çin ve Japonya'ya taşıdığı düşünülür. Şunu da belirtelim, bir çember içine yerleştirilmiş svastika, imparatoriçe Wu'nun (yaklaşık M.Ö. 704-684) Çinceye dahil ettiği yeni bir karakter formuydu ve "güneş"i simgeliyordu.

Svastika sıklıkla güneş ibadetiyle bağdaştırılmış halde bulunuyordu, ve bu bağdaştırma vasıtasıyla genel hatlarıyla astronomik hareketi ifade etmek için uygulanmıştı. Belki de bu sayede iyiye alamet, yaşam ve şans işareti özelliklerini kazandı. Kolumbus döneminden önce Amerika'da da görülmüş.

Svastika genelde bir güneş işareti olarak görülür, çünkü formu güneşin dönme hareketini kastediyormuş gibi yorumlanır. Psikolojik yorum ışığında böylece bir libido simgesi olarak belirir. İlginç bir not daha ekleyelim, svastikanın kolları saat yönünde sallandığında eril ilkeyi gösterir ve güneş, ışık, yaşam yerine

geçer. Ama Hindistan'da kollar bazen saat yönünün tersine sallanır; o zaman ona sauvastika denir, dişi ilkeyi gösterir, gece ve yıkım yerine geçer. Haçın bu karmaşık türlerinden bahsettiğimizde, Hıristiyanlık öncesi dönemlerde basit bir dik direkten de bazen bir haç gibi bahsedildiğini söyleyelim.

Mortillet'nin (6) arkeolojik araştırmaları sayesinde antik dönemde haçın varlığı üzerine daha fazla kanıt buluruz. Terramares'in en alt katmanında Etrüsklerin medeniyetinden bile çok daha eski bir medeniyetin kalıntılarını buldu. Bronz Çağa ait bu katmanda ev eşyalarının ve başka alet edevatın kalıntılarını keşfetti, ki bunların üzerinde haç çeşitli formlarda beliriyor. Biraz sonraki bir tarihe yani Demir Çağına ait Villanova'nın mezarlıklarında yaptığı keşifler sayesinde görülüyor ki haç ölüye ibadetle bağlantılı olarak dini bir simge olarak kullanılmış. Bu bağlamda, Maggiore Gölü mezarları çok daha ikna edicidir. Her mezarda en az bir haç vardır, çoğunlukla basit X formundadır. İşin ilginç tarafı, daha sonra İsa'nın kutsal monogramı haline gelecek simge, ☧, de burada bulunur. Mortillet'nin gözlemlerinden yaptığı çıkarıma göre haç ibadeti Hıristiyanlığın gelmesinden çok önce zaten varmış, ve canlı nesnelerin ve putların eksik olduğu yerlerde geliştiği için, İsa'nın doğumundan çok önce putperestliği reddetmiş dini bir grubun en kutsal simgesi olduğuna inanıyor.

Etruria mezarlarında dört fallustan müteşekkil haçlar bulunmuştur. Benzer bir haç, eski bir Fenike amblemi olarak belirir ve Malta'da bir taşa kazınmış olarak görülür. Esas Malta haçıdır bu, fakat o zamandan beri değiştirildi, buna rağmen fallus simgesi hâlâ belirgindir. Bu tür haçın güzel bir örneği (8) Napoli civarında bulunmuştur ve bir Priapus rahibinin onu taktığına inanılır. Dört fallustan ve merkezde kadın organlarının bir çemberinden oluşur (Figür 12). Inman (8), bu haçın farklı biçimleri olabilecek iki Hıristiyan haçla (Figür 13 ve 14) ilginç bir mukayese yapar.

Yunanistan'da Platon'a rastladığımızda şöyle der (9): Tanrı, dünyanın ruhunu boylamasına iki kısma ayırdı, o iki kısmı X harfi gibi bir araya getirdi ve yerle gök arasına gerdi. İşte bu, onların gözde tanrılarının isminin ilk harfiydi ve bizzat haç isimlerinden biriydi. Ayrıca, Apollon'un asasının da zaman zaman haç şeklinde olduğunu görürüz. Antik sanatta Herkül aslında iki sütun taşırken öyle temsil edilir ki kollarının altında tam manasıyla bir haç oluştururlar. Burada belki de (Robertson, 9), kendi haçını

infaz mahalline taşıyan İsa mitinin kökenini buluruz. Yunan kiliselerinde sıkça görünen ve belli ki Hıristiyanlık öncesi bir kökeni olan bir simge, hilalin üstündeki haçtır (Figür 15), haç eril, hilal ise dişidir.

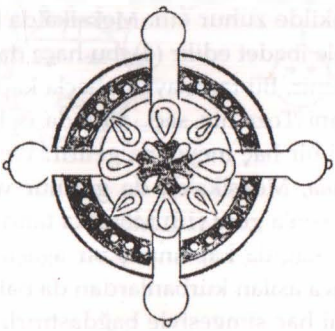

Figür 12

Figür 13

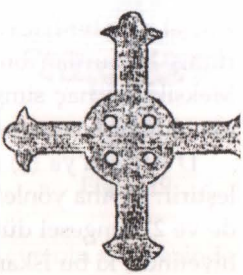

Figür 14

Figür 15

Haç ayrıca Meksika'da, Peru'da ve Orta Amerika'da da görülür. Dini anıtlardaki varlığı, ilk kaşifleri harekete geçirmişti, çünkü Hıristiyanlık inancının bu besbelli yayılmasını izah etmek istemişlerdi, bunu da Aziz Thomas'ın bir zamanlar buraları ziyaret ettiğini varsayarak yaptılar. Fakat şimdiki inanca göre haç buralarda bağımsız şekilde zuhur etti. Meksika'da Inetzolcoatl tanrısına haç simgesiyle ibadet edilir (4), bu haça da "Rızık Ağacı" ve "Yaşam Ağacı" denir. Bu tanrı ayrıca haçla kaplı bir elbise de giyer. Yüce Ana yani Toze'nin saçı, alnında öyle dikkatli toplanmıştır ki bukleleri bir haç meydana getirir. Westropp ve Wake'e göre (7) *crux ansata*, Meksika'da da görülür ve "Yaşam Ağacı" ismini alır. Robertson'a göre (10) Meksika tanrısı, dallarından soyulmuş ve boyalı kağıtla kaplanmış bir ağaçla temsil edilir. Bir haç yerine bir ağaca asılan kurbanlardan da bahseder. Meksikalılar dini törenlerini haç simgesiyle bağdaştırırlar. Mısır tanrıçasına bir bakirenin kurban edilmesinde rahipler maktul kurbanın derisini giyerler ve kollar enlemesine gerilmiş biçimde dikilirler. Kutsal ağaç bir haça dönüşür, üzerinde kurtarıcı bir tanrının pişirilmiş hamurdan bir figürü yerleştirilir.[3] Bu daha sonra yenir. Meksika'da haç simgesinin Hıristiyanlık öncesi antik dönemde var olduğu konusunda tartışmaya yer bırakmaz.

D'Alviella'ya (1) göre Amerika'daki haç, iki kökteş fikri birleştirir: 1) Ana yönlerden çıkan dört rüzgarın simgesi mahiyetinde ve 2) simgesel dünya ağacı, yaşam ağacı, tenimizin ağacı mahiyetinde, ki bu İskandinavlardaki Yggdrasill'e benzer, yani kökleri evreni saran kozmik ağaca. Cortez, Yucatán'da bir buçuk metre yüksekliğinde haçlar bulmuştur, bunların güneşe ve rüzgarlara sunulan kurbanlarla ilişkili olduğuna inanılır. Azteklerin yağmur tanrısı ellerinde bir haç taşır, ve bahar aylarında kurbanlar bir haça çivilenir ve oklarla vurulurlar.

Kuzey Amerika'da çeşitli Yerli yağmurcular, zeminde ana yönlere doğru dört bir uça haç çakarlar. Karaayaklar (1), iri kayaları bir haç şeklinde dizmişlerdir, bu da "Rüzgarları yöneten Güneşteki İhtiyarı" temsil eder. New Mexico'da höyüklerdeki kabukların üzerinde haç bulunması, karakter bakımından açıkça güneş ya da yıldızla (Figür 16, üstteki) ilgilidir. Bu türden diğer haçlar, Dakota Yerlilerinin piktograflarında da görülür (Figür 16, alttaki).

[3] "Transformation Symbolism in the Mass" (1941, CW 11, par. 340) makalesine göre yenen hamurdan figür, tanrı Huitzilopochtli'yi temsil ediyordu.

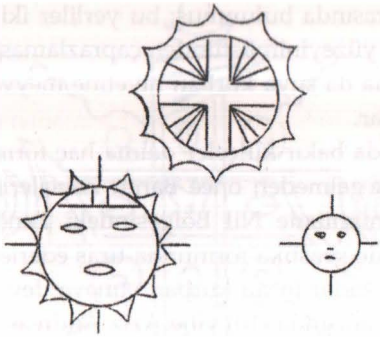

Figür 16

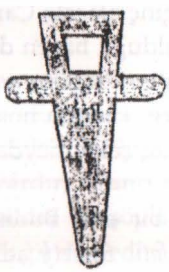

Figür 17

Figür 18

Figür 19

Meksikalılar ve Mayalarda dünya ağacı evrenin merkezinde durur, kökleri atık sularda, dalları bulutlardadır, sanki yağmur arar. Meksikalılar ona "Babamız" diye ibadet eder. Omahaların kutsal direği, kozmik ağacı simgeler, "dört rüzgarın merkezi ve gök gürültüsü kuşunun meskenidir." Kuzey Amerika Yerlilerinin batı kabileleri arasındaki üç defin, muhtemelen ölünün yaşam ağacına yerleştirilmesiyle alakalı mitsel bir anlam taşıyordu (2), başka topraklarda da bu simgelemeyi çok sık görürüz. Sunular (10) da ağaçlara yükseltilirdi. Hudson Körfezi bölgesine giden misyonerler (4), sihirli bir tılsım ve verimlilik simgesi diye bakılan bir ağaç bulmuşlardır. Huronlar (4) haç dövmesi yaptırmışlar. Kulplu haç da bulunmuş Amerika'da (Figür 17). Somut bir figürden ilginç biçimde ayrışan haç simgesi ise Muyskas[4] ve Bo-

[4] *Sem.* "Maskoke": *Psychology of the Unconscious* (New York, 1916 baskısı), s. 300. (Yerlilerden Maskoke ailesi, ABD'nin güneydoğu kısımlarında yaşamışlardır.) CW 5, par. 407: Jung burada "Peru'nun Muyskas Yerlileri" der.

gotá Yerlileri arasında bulunmuş; bu yerliler iki ipi bir derenin ya da gölcüğün yüzeyinin üstünden çaprazlamasına gererler, kesişme noktasında da suya kurban niyetine meyveler, yağ ve değerli taşlar atarlar.

Orta Afrika'da bakır külçeler daima haç formunda eritilmiştir. Hıristiyanlık gelmeden önce Bantu Zencilerinde de haç bulunmuştur. Günümüzde Nil Bölgesindeki Zenciler, adamların kafalarını genelde svastika formunda tıraş ederler (Figür 18). 20. yüzyılın başına kadar insan kurban etmeye devam eden Güney Nijerya yerlileri arasında (10) yine Aziz Andreas'ın haçı formunda kaba darağacına gerilmiş haç figürünün kullanımını görürüz.

Hindistan'da ışınlı daire, eşkenar haçtan sonra gelir. Antik bir parada bir haç buluruz, bunun dalları ok başlarıyla biter (Figür 19). Bunla bağlantılı olarak şunu da belirtmek ilginç olacak; Carpenter'a göre (5), Krişna'nın bazen bir okla vurulduğu bazen de bir ağaçta çarmıha gerildiği söylenmiştir. Krişna'nın doğum yerinin de bir haç şeklinde inşa edildiği ve üç nehrin kesişim noktasına gömüldüğü söylenir ki bu da tabii ki bir haç şekli meydana getirir.

Inman, bir svastika formundaki çok ilginç bir eski Budist simgeden bahseder bize (*Journal of the Royal Asiatic Society* adlı yayından geçiyor), Figür 20'de gösterilen bu simge bir bakıma *crux ansata*yı hatırlatan yaratıcı fikri de içerir, ama tabii çok daha karmaşık bir formda. Her kol, bir bünyeye dik açılı ve arpa tanesine yönelmiş bir fallus temsil eder, arpa tanesi de bir yoni yani kadınlık simgesidir. Her kol, aynı kadınlık simgesiyle işaretlenmiş ve üç unsurlu bir üçgende sonlanıyor, bunun ötesinde de güneş ve ay birleşiyor ki, bunlar sırasıyla erkeklik ve kadınlık simgeleridir. Bütünü, mistik *arba* yahut "Yaratıcı dörtlü"yü temsil eder. Eski Troya kalıntıları olduğu düşünülen kalıntılarda da benzer haçların numuneleri bulunmuştur.

Hindistan'da insan kurban ederken haçın kullanımı (10), Khondlar denen ilkel bir kabilede 1855 gibi geç bir tarihe kadar uygulanmıştır. Kurban kutsal bir koruya alınır ve ya bir haça bağlanır ya da bir ağacın uzun bir dalının yarığına yerleştirilir, kollar gerilir, beden dik duran bir haç oluşturur.

Tibet Budistleri, Yunanistan ve Roma'daki Herma sütunlarına benzer tarzda, haçı sokak köşelerine yerleştirirler.

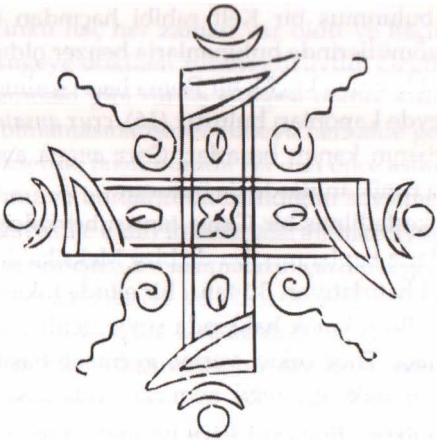

Figür 20

Robertson'a göre (10), Çinliler eşkenar haçı bir daire içine yerleştirir, bu tasarım dünyayı simgeler (Figür 21). Çin'de bir deyiş vardır, "Tanrı dünyayı bir haç şeklinde yarattı." Bir Hıristiyan peder de şöyle der, "haçın kolları, dört yönüyle dünya formu değil de nedir? Üstte Doğu, (haçtan bakınca) sağ kol Kuzey, solda Güney, alt kısım da Batı." Haç formu ayrıca Çin mandalasında da bulunur, evrenin temsiliyle ilişkilidir, tanrılar haçın üstüne yerleştirilmiştir, alt bölgelerin şeytanları da aşağısına.

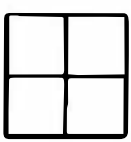

Figür 21

Hıristiyanlık öncesi kuzey Avrupa'da da haç sıkça görülür. Galyalılarda rastlarız. Bir meşe ağacı öldüğünde Kelt rahipler (11), kabuklarını soyarlar ve gövdeyi bir sütun, bir piramit veya bir haç şekline sokarlar ve ibadete devam ederler. Ayrıca bir haç şeklinde yetişen meşe ağaçlarını da arayıp bulurlar, ve görünüm yeterince tatminkar değilse ağaca enine bir kiriş tuttururlar, ya da bir haç oluşturacak şekilde dallarını budarlar. Churchward (4)

Cornwall'da bulunmuş bir Kelt rahibi haçından bahseder, ve Bretonya taş gömütlerinde bulunanlarla benzer olduğunu söyler. Daha sonra üst kısmına küçük bir Roma haçı oyulmuş (Figür 22).

Daha kuzeyde Laponları buluruz (16), *crux ansata* biçimindeki putlarına kurbanın kanını basarlar. *Crux ansata* ayrıca İsveç ve Danimarka'da runik anıtlarda da bulunur.

Fransa'da keşfedilmiş bir Galya tanrısı heykelciğinin cübbesi tamamen haçlarla kaplanmış, bu da bize Meksika'daki Inetzolcoatl'ın elbisesini hatırlatıyor. Bu tanrı bir elinde tokmak, diğerinde kavanoz tutar. Bu tokmak hakkında şöyle denir (2), Galyalılarla birlikte Tau haçı, Thor çekici yerine geçmeye başladı, bu çekiç sadece bir yıkım makinesi değil, aynı zamanda yaşam ve verimlilik aletidir. Bu aynı simge, çift başlı tokmak, Mısır'daki Osiris ile bağdaştırılır (9), ayrıca Hindularda da bulunur (7), ama haçın başka bir formunda (Figür 23).

Hıristiyanlıkta haçın anlamı genelde İsa'nın çarmıha gerilmesine atfedilir. Bu işlemde Romalılar, Yunanların ve Doğu halklarının örneklerini izlemişler, hükümlü suçluları ölene kadar haç üzerine çivilemişler. Zöckler'in dediğine göre, çarmıha germe, öncelikle, ölüme mahkum edilenler için bir hakaretti; bedenleri, hayvanlar ve kuşlar için yem gibi açıkta bırakılıyordu. Tau haçı da bir işkence aracı olarak kullanılmıştı ve hükümlünün alçaklığına işaret ediyordu. Bir Roma vatandaşı üzerinde kullanılamazdı. Belki de bazen haçla bağdaştırdığımız uğursuzluk fikri, bu kullanımdan ileri geliyor.

Figür 22

Figür 23

Figür 24

Bütün İsa vakası bir mit mi değil mi diye soran Robertson'u (9) bir kenara bıraksak bile kesin olan bir şey var ki o da Hıristiyanlık öncesi zamanlarda dünyada bir haç akını olması ve erken dönemde yeni dinin en tesirli simgesi haline gelmesinin şaşırtıcı

olmaması; çünkü haç her zaman var oldu ve haçın gücü daima sadece bir simgeye dökülen ruhun gücüydü. Özgün modern Hıristiyan yorumdaki gibi diriliş simgesi olarak kullanımının asla yeni bir şey olmamasına işaret etmeye herhalde gerek yok. Bundan zaten bahsettik, fakat burada İsa'dan önce asılmış bir tanrılar dizisi olduğunu ve bunların da dirildiğini söylemek güzel olabilir. Attis, Marsyas ve Odin'in asılmalarını hatırlıyoruz, asıldıktan sonra tekrar dirilmişler. Bu asılmaların çarmıha gerilme anlamını taşıması, antik zamanlarda ve Hıristiyanlığın ilk zamanlarında iki kelimenin birbiri yerine kullanıldığı olgusuyla kanıtlanabilir. Robertson (10), File Adasındaki bir tasvirden bahseder; bu tasvirde Osiris çarmıha gerilmiş bir tanrı formundadır, İsis ve Nephthys ona ağlar. Ağacın genelde bir anne simgesi olduğunu hatırladığımızda (12) bu sürecin anlamı bizim için aşikar olur: Kahraman, yeniden doğması için anneye geri teslim edilir, böylece ölümsüz hale gelir. Ağaç burada pek tabii Yaşam Ağacıdır. Odin mitini tartışan Bayley (11) eski bir haçın ilginç biçimde yeniden üretimini bize gösterir, burada ağaca benzerlik belirgindir (Figür 24). Jung (12) da şöyle der, "Hıristiyan efsanesi, ölüm ağacını yani haçı yaşam ağacına dönüştürdü, ki bunda şaşacak bir durum yok, böylece İsa çoğu zaman canlı ve meyve taşıyan bir ağaç üstünde resmedildi." Mitra[5] da bir ağaçtan doğmuş gibi ya da bir ağacın içine yerleşmiş gibi resmedilir, tıpkı Osiris, Dionysos ve Adonis gibi.

Zöckler'in (14) söylediğine göre Hıristiyanlığın ilk dönemi esnasında haçın takibi ilk Hıristiyanlar için hâlâ çok acılı bir gerçeklikti, ve haça tapma ya da ibadete dair bir kanıt şimdiye kadar bulmuş değiliz. Haç taşınan bir şey, saygı gösterilen değil. Fakat, haç simgesi halkın kullanımındaydı, kötü ruhları uzaklaştırma ve kötü ruha tutulanları iyileştirme yöntemiydi. Haçın gizli simgeleri süslemelere, mezar yazılarına vs. yerleştiriliyordu; ve haç imgesini üç uçlu mahiyetinde hatırlatan nesneler formunda yayılıyordu; bir çapa, armalı bir gemi; ve diğer kültlerin halihazırda kullandığı formlarda, *crux ansata* ve svastika gibi. Fakat, dünya Hıristiyanlığa hâlâ gayet düşmandı, dolayısıyla haç açıkça dini bir bağlantıyla gösterilemezdi. D'Alviella'ya göre 3. yüzyılın sonunda Hıristiyanlar İsa'yı Yunanca ΧΡΙΣΤΟΣ kelimesinin ilk iki harfiyle tasvir ettiler: ☧ Konstantin'in gördüğü bir görü sayesin-

[5] Karş. *Psychology of the Unconscious* (1916 baskısı), s. 278; CW 5, par. 368.

de oldu bu, böylece haçın dış anlamlarında da değişiklik yapıldı. Konstantin'in görüsü ona yukarıdaki monogramla birlikte bir haç gösterdi, ve Konstantin monogramı simge olarak benimsedi. Böylece bir savaş bayrağı oldu, dünya üzerindeki egemenliğin simgesi haline geldi.

Yukarıdaki monograma enine çubuğun eklenmesiyle çarmıh üzerindeki İsa'ya işaret ettiği sanılır, böylece şu simgeler ortaya çıkar: ☧ ya da ✳, ya da bir basitleştirme işlemiyle ☩ veya ✝ (Ayrıca bu monogram hakkında duyduğumuz bir şey de Mısır'da *crux ansata*dan türetilmiş olması ve onların tanrılarından birinin isminin yerine geçmesi).

Konstantin, hükümdarlığı zamanında paraların üstüne hem Mars ve Apollon'un temsillerini hem de haç temsilleri basıyordu (2). Daha sonra haç her yere yayıldı. 5. yüzyılda *crux ansata*, Kelt ülkeleri hariç nadir görülmeye başladı. Svastika da o zamanlar Avrupa'da daha az görülür. Latin haçı ve eşkenar haç başlangıçta ayırt edilmeden kullanılıyordu. Zamanla birincisi Batıyla, ikincisi Doğuyla bağdaştırıldı. Çarmıha gerilme, haç üzerinde beden, ilk defa 7. yüzyılda ortaya çıktı. Dikkat çeken olgulardan biri de şu ki (12) ilk Hıristiyanlık temsillerinde İsa haça çivilenmiş halde değil, haçın önünde kolları gerilmiş halde durur. Söylentiye göre çarmıha gerilme duruşu Pers-İskitlerin bir "elçi"yi tanrıya kurban etmelerinden gelir, kollarını gererler, haşlayıp derisini yüzerler. Yahudilerin "sefir" fikriyle benzerlik taşır bu, her iki durumda da haç-formu fikri yabanların beden dilinden ve betimlemesinden ileri gelir, yani elçinin duruşundan ya da aracı olmasından. Bu duruş, kendini korumaya en az uygun duruş olduğundan, tam bir boyun eğme ve kabullenmenin işareti haline gelir, birey kendini çok daha yüce bir gücün merhametine bırakır.

Ortaçağda çarmıha gerilme sanat temsilleri için en popüler temalardan biri haline gelir. Yine bu dönemde haç, halk ritüellerinde simge olur, örneğin Almanya'daki pazar yeri haçları, vs.

Konstantin, haça dair Ortaçağ kavrayışının temellerini atmıştı; haç bu dönemde Hıristiyanlığın misyonerlik gücünün simgesi mahiyetindedir, Haçlı Seferleriyle bu gücün zirvesine erişmişlerdi. Herhangi bir mahallede bir haçın dikilmesi, misyonerlik faaliyetinin ilan edildiği ya da mahallenin Kiliseye ilhak edildiği anlamına geliyordu. Sonunda haç kutsallaştırıldı, saygı gördü ve Kilisedeki ibadet için önemli bir hal aldı. Koruyucu lütfun bir simgesiydi.

Haçın tek başına mucizeler üretmesi de çok sürmedi, sanki canlı bir şeymiş gibi etrafında efsaneler dönmeye başladı. Bu hikayelerin en ilginçlerinden bir tanesi 13. yüzyılda mistik şair Giacomo da Varaggio'da görülür.[6] Bu dönemin dini sanatı son derece simgesel ve biçimseldir.

Reform, haçın yorumlanmasına büyük bir değişim getirdi. Tanrının insana gönderdiği keder ve ızdırap yerine geçti ki insan tövbeye yönelsin, Tanrının yardımını tanısın ve imanını artırsın. İnsanın taşıması gereken şey İsa'nın haçı değil, kendi haçıdır (Luther). Reform Kilisesi, Haçın her şekil temsiline karşı çıktı. Bu etki vasıtasıyla Hıristiyan sanatı İsa'nın Çilesi temsillerinde bariz bir değişime gitti: Daha çok gerçekçi, daha az simgesel oldu.

Bahsi geçen kısa incelemeden hareketle haçın birçok şey yerine geçtiğini biliyoruz. Kolları gerilmiş bir adam figürü ve bu duruşun akla getirdiği her şey haçta taklit edilir. Biz bunu yağmur ve verimlilik simgesi olarak görürüz. Güneş kültünde bir rol oynar. Şeytandan kaçmak için önemli bir simgedir. Büyülü bir verimlilik cazibesidir. Yine Yaşam Ağacı olarak buluyoruz, sadece yaşam işareti değil, aynı zamanda ölümsüzlük simgesi. Haçın bu çeşitli anlamları sadece bir libido simgesi olduğunun farkına varırsak şayet bir birlik arz edebilir. Yaşam Ağacı ve haç daima gizemli bir biçimde fallus simgeleriyle bağdaştırılmıştır, ama ille de böyle tasavvur edilecek diye bir şey yok, çünkü bir libido simgesi özellikle bir fallus anlamı üstlenebilir, yani daha dar bir cinsel anlama da bürünebilir. Dini ateş üretiminde önceden kullanılan iki odun parçasıyla haç arasında bir bağlantı var mı diye birçok otorite araştırma yaptı. Libido kuramı adı altında bu bağlantı tamamen imkansız görünmez, ancak bu burada tartışamayacağımız çok kompleks bir bağlantı. Haç kuşkusuz birlik fikrini ifade eder (*crux ansata* formunda özellikle açıktır bu birlik), çünkü bu fikir bilhassa ebedi yeniden doğuş düşüncesine aittir, bu da gördüğümüz gibi haçla çok yakından bağlantılıdır.

Demek ki haç temel anlamıyla ve ayrıca ilave işlevleriyle birlikte tartışmasız bir libido simgesidir. Okurun libido kuramına dair bilgisi olduğunu varsayıyoruz, çünkü bu sorunun ayrıntılı psikolojik yanlarına dalmak bu çalışmanın sınırlarının ötesine geçiyor.

[6] Jacobus de Voragine olarak da bilinir. Referans büyük ihtimalle *Altın Efsane* hikayesine.

Kaynakça[7]

1. Goblet d'Alviella. *The Migration of Symbols.* 1894.
2. *The Encyclopedia of Religion and Ethics.* Ed. James Hastings. 1910.
3. Westropp, Hodder M. *Primitive Symbolism as Illustrated in Phallic Worship or the Reproductive Process.* 1885.
4. Churchward, Albert. *Signs and Symbols of Primordial Man.* 1913.
5. Carpenter, Edward. *Pagan and Christian Creeds; Their Origin and Meaning.*
6. Mortillet, Gabriel de. *Le Signe de la Croix avant le Christianisme.* 1866.
7. Westropp, Hodder M., ve C. S. Wake. *Ancient Symbol Worship. Influence of the Phallic Idea in the Religion of Antiquity.* 1875.
8. Inman, Thomas. *Ancient Pagan and Modern Christian Symbolism.* 1874.
9. Robertson, John Mackinnon. *Christianity and Mythology.* 1900.
10. Robertson, John Mackinnon. *Pagan Christs. Studies in Comparative Hierology.* 2. Baskı, 1911.
11. Bayley, Harold. *The Lost Language of Symbolism.* 1912.
12. Jung, Carl Gustav, *Psychology of the Unconscious.* 1916.
13. Baldwin, Agnes (Brett Hanım). *Symbolism on Greek Coins.* 1916.
14. Zöckler, Otto. *The Cross of Christ.* 1877.
15. Blavatsky, Helena Petrovna. *The Secret Doctrine.* 1888.
16. Knight, Richard Payne. *The Symbolical Language of Ancient Art and Mythology.* 1876.

Dr. Jung: Tarihsel ve etnolojik alanda hazırladığınız bu harika ve eksiksiz sunumunuz için teşekkür ederim; hakikaten aşırı bir malzeme bolluğu var. Keşke simge hakkındaki libido teorisine daha fazla değinseydiniz. Bu öyle evrensel bir simge ki devasa bir düşünce alanını kapsıyor ve ne anlama geldiğini belirlemek gerçekten aşırı zor. Söylediğiniz gibi, tarih öncesi zamanlara kadar gidebiliyor. Burada, Zürih'te, Landesmuseum içindeki tarih öncesi kalıntılar arasında güneş dişlileri var, bu civarda bulunmuşlar, Bronz Çağdan kalma olabilirler. Bunlar sadece sıradan güneş dişlileri, çapları yaklaşık 7cm, dört jantlı daireler, haçın en eski formu. Muhtemelen bir tür büyü diye giyiliyorlardı.

Daha öncesinden, Paleolitik Çağdan kalma eşsiz taş boyamaları (örneğin, İspanya'nın Altamira mağaralarında), hayvanların—at, rengeyiği, mamut, vs.—doğal temsilleri var. Sırtında te-

[7] Maddeler kontrol edildi ve gerektiği yerde düzeltildi.

temizlikçi kuşlarla birlikte bir gergedanın taşa çizilmiş harika bir resmi Rodezya'da keşfedildi[8]; ayrıca muntazam kaslı bir saldıran gergedan resmi de var, ki doğal bakış açısından en ilginci bu. Sonra bu hayvan çizimlerinde hiç ayak olmadığı fark edilir, bunun sebebi o ayakları görmemeleri sanılabilir, ayaklar çimde saklanmıştır; haliyle bunlar ilk izlenimcilerdi, modern bir sanatçı daha iyisini yapamaz. Bunlar çok eskiden kalma belki de tarihleri 50-60 bin yıl öncesine dayanıyor. Yine Rodezya'da doğa temsillerinin arkasında, içinde iki haç bulunan bir daire keşfettiler geçenlerde. Bu insanlar kendince böyle doğa taklitçisi resimler üretti diyelim hadi, peki bu haçı nerede gördüler de çizdiler? Bu simgeyi yani en soyut fikri aynı ırk üretti. Nasıl açıklarsınız bunu? İlk filozofun oturup güneş hakkında düşünmeye başladığı ve güneşi gökler üzerinde dönen bir tekerlek gibi tasavvur ettiği söylenebilir. Fakat halihazırda tekerlekler yoktu, çünkü tekerlekli araba çok sonra icat edildi, muhtemelen Bronz Çağda. Yahut daha öteye gitmiş ve ufkun dört ana noktasını düşünmüş olabilir. Ancak bu ilkel insanlara geç bir dönemin zihniyetini yansıtamayız, bu ihtimal dışı, haliyle bu şeyi gördüklerini farz etmeliyiz, bu bir görüydü.

İlkel insan, hiç karmaşık olmayan dolaysız bir algıya sahiptir, sadece dışarıdaki değil, algılama işleminin öznel kısmı olan içerideki şeyleri de öyle algılar. Sürecin dış ucuna gerçek nesne denir, sonra bir de içimizde olan öznel kısım var. Kendinizi benim gördüğüm gibi görebilseydiniz şaşıp kalırdınız, benim nasıl göründüğümü söyleseniz ben de şaşıp kalırım. Bu ilkel insanlar öyle canlı bir algıya sahiplerdi ki gördükleri şeyleri ilginç bir tarzda yeniden üretebiliyorlardı. Binlerce yıl akıp geçti, aynı derecede doğa taklitçisi bir karakterde çizimlerin yeniden üretilebilmesi sanatın gelişiminde çok geç bir döneme rastlar. Böyle bir nesne algısı vasıtasıyla, içimizdeki şeyleri de genel hatlarıyla çok keskin bir şekilde gören bir yeti farz etmemiz gerek. Mağara çizimle-

[8] Jung muhtemelen Güneybatı Transvaal'daki (Güney Afrika) keşiften hemen sonra *Illustrated London News* (14 Temmuz 1928, ss. 72-73) dergisinde yayınlanmış sırtında temizlikçi kuşlar olan bir gergedanın taşa çizilmiş resminin büyük fotoğrafını gördü. Birkaç satır sonra bahsettiği çark benzeri formdaki taşa çizimler ya da mağara resimleri de 20 Nisan 1929 tarihinde *Illustrated London News* dergisinde yayınlandı, onlar da Transvaal'da bulunmuştu. Bunlar yıldız, haç ve güneş formları denebilecek şeyleri kapsar. Eş merkezli dairelerden oluşmuş aynı bölgeden bir mağara resmi şu eserde gösterilir: *C. G. Jung: Word and Image*, s. 80. Bu eserler üzerine yorumlar için bkz. "The Tavistock Lectures" (1935), CW 18, par. 81, n. 6.

ri hakkında iyi bilinen bir teori var; buna göre, bu çizimler sihirli imgeleri temsil ediyorlar, ilkel insan için pek tabii yaşamsal ihtiyaç olan avın bereketini temin etme maksadıyla sihir amaçları için mağaraya toplanmış hayvanların hayaletlerini resmediyorlar.

Günümüzde yaşayan ilkellerde de aynı şey gözlemlenir. Bir misyonerin Zenci bir çocuğu vardı, çocuk yakın zamanda annesini kaybetmiş, ve akşam vakti ateşin etrafında oturup yemek yerlerken çocuk daima bir yana annesi için yemek koyar ve onla konuşurmuş. "Annen burada değil ki" demiş misyoner, çocuk da "ama burada, çünkü benle konuşuyor" diyormuş. Annesinin sesini duymuş ve ne dediğini misyonere anlatmış. Bu çocukta öznel bir algı var. Şimdi, adam ona annesinin bir resmini yapmasını söylemiş olsaydı pek tabii insan bir kadın çizmiş olacaktı, ve bunun bir hayaleti temsil ettiğini nereden bilecektik?

Haliyle, resimler böyle bir çağa tarihlendiğinde, neyi temsil ettiklerine dair üzerlerinde bir işaret olmadığında Dordogne'daki o resimlerin gerçek hayvanlar mı yoksa hayalet hayvanlar mı olduğunu bilemeyiz. Belki de hayaletlerin olduğu yere hayvanların toplanacağını düşündüler; hayaletleri bir arada tutarak hayvanların da bu bölgede olacağını sandılar. İlkeller şimdi de aynı şeyi yapıyorlar; kendi atalarının hayaletlerinin oturduğu meskenlerini terk edip düşman hayaletlerin yaşadığı yabancı ülkelere gitmeye cesaret edemiyorlar. Haliyle bu insanlar belki de hayaletleri muhafaza ederek *mana*, sağlık, verimlilik—ki bunlar ata ruhları fikriyle ilgilidir—elde edeceklerini sandılar. Bunların gerçek hayvanlar mı yoksa içeriden gördükleri hayalet hayvanlar mı olduğunu ayırt edecek bir aletimiz yok, dolayısıyla o çağın resimlerine dair gerçekten geçerli bir fikrimiz de yok.

İçeriden görünen imgeler iki türe ayrılır: nesnel gerçeklikte rastlanan şeylerin ayna ya da hafıza imgeleri, bunlar gerçek imgelerin resimlerinden ayrıştırılamaz; ve bunların ardında, doğrudan bilinçdışından gelen soyut resimler ya da tasarımlar görebiliriz, üçgenler ya da daireler ya da başka bir geometrik tasarım tarzı gibi. Haliyle, iki algıyı ilkel insanda da görürüz, somut temsil resimler ve soyut süslemeler. Böyle karmaşık geometrik figürleri, üçgenleri, kareleri ve daireleri nerede buldular diye merak edebiliriz, çünkü bunlara doğada hiçbir yerde rastlamayız, belki sadece kristallerde. Biz bunları düşünce sürecinden türetiriz. Bu sebeple, bu haçın gerçekten bir hayalet olduğunu varsayıyorum, Paleolitik Çağdaki psişik bir gerçeklik. Bunun sırf bir tekerlek ol-

duğunu söyleyemeyiz; tekerleğin soyut bir görü vasıtasıyla keşfedildiği farz edilir daha ziyade. Bu sadece bir tahmin, ama bu tarz şeylerin muhtemelen böyle işlediğine dair başka kanıtlar da var. Haliyle, Paleolitik Çağ insanı mutlak soyutu yani hakiki hayaleti görmüştü, ve bu o insan üzerinde muazzam bir etki bıraktı, tıpkı kolları gerili İsa'nın ya da haçın görüsünde Hıristiyan mistik üzerinde bıraktığı gibi; ya da geyiğin boynuzları arasında haçı gördüğünde Aziz Hubert üzerinde bıraktığı gibi.[9]

Soru şu: Bu şey, neyi temsil ediyor? Kuşkusuz, bu bildiğimiz en eski simgedir, öyle soyut ki eğer bir bağlam ya da kuşatıcı bir malzeme yoksa, açıklamaya kalksak ne yapacağımızı bilemeyiz. Fakat çağları aşıp modern zamanlara kadar takip ettiğimizde bu belirli psikolojik teşekkülün tam tarihini edinmeyiz sadece, muazzam önemine dair neredeyse tam bir iç görü de kazanırız.

Sawyer Hanım: Güneş ışınlarından almış olabilirler.

Dr. Jung: Güneş olabilir, bir yıldız da olabilir. Babil'de böyle formlar kralların dekorasyonları olarak kullanılırdı. Ama eğer o ilk günlerin doğal insanı sadece güneşi tasvir etmişse onun doğa taklidi bir resmini yapacaktır, sonsuz ışını olan bir küre ya da daire çizecektir. Onun içinde bir haç görmeyecektir. Böylesi binlerce yıl sonra gelecektir, muhtemelen tekerlekle birlikte. İlginç olan şu ki böyle doğa taklidi bir zamanda bu kadar soyut bir simge bu formda üretilebilmiş.

Başka soyut simgeler de var; hiyerogliflerin sıradan yazıma dönüşmesindeki gibi, Mısır'ın resimli yazılarının resimli alfabeye ve nihayetinde modern Arapçaya dönüşmesi nasıl açıklanıyorsa onlar da öyle açıklanabilir. Böyle simgeler eski püskü kısaltmalardır; bazı şeylerin şekillerinin bozulup sıradan ya da kısaltılmış formlara dönüşümünü görmek bizim erişimimizde. O zaman simge belirli bir derecede zayıflar, esas değerini kaybeder. Eskiden, Çin'de, sadece kutsal insanlar ve rahipler yazabiliyorlardı, tüm kağıt parçaları da toplanıyordu çünkü yazı kutsaldı. Saygın ve güzel bir karakteri de vardı ki bunu bugün de görebiliriz. Fakat bizim şimdiki yazımızda saygın bir unsur yok, simgesel önemini kaybetmiş durumda.

Ancak bu simge, haç, değerini kaybetmemiş; çağlar geçtikçe

[9] Liègeli Aziz Hubert (727'de öldü), avcıların koruyucusu. Efsaneye göre, paskalya yortusundan önceki Cuma günü avlanırken geyikle karşılaşması sonucunda dünya hayatından yüz çevirdi.

değerini artırmış. Eski püskü olmamış, bozulup dönüşme süreciyle açıklayamayız onu. Aksine, ebediyen canlı bir simge. Bilinçdışı malzemesini gerçekten çizen bazılarınız[10], analizlerimizde bunun ne kadar muazzam rol oynadığını bilir, geleneksel Hıristiyanlıkla uzun zamandır bağını koparmış olduğunu düşünenler bile bunu görür; simgeyi yani haçı çizmeye başladıklarını görmek gayet şaşırtıcıdır. Gördüğümüz üzere, uzak geçmişten başlar, ve muazzam önemini asla kaybetmemiştir. Dünyanın dört bir köşesinde görülebilir, Hıristiyanlık öncesi Meksika'ya bile ulaşmış. İspanyol istilacılar ve pederler oraya eriştiklerinde, şeytan herhalde onlardan önce oraya ulaştı diye düşündüler, haça ibadet etmeyi insanlara öğrettiğini sandılar, tıpkı İsa'dan yedi yüzyıl önce de yapmış olduğunu zannettikleri gibi. Hıristiyan rahiplerin dediğine göre şeytan Yunanistan'da İsa'nın gelişini Dionysos mitiyle öngörmüş, gerçek Kurtarıcı geldiğinde de "Şeytan bunu zaten bize öğretmişti" diyebilmişler. İspanyol pederler de aynı hilenin olduğunu düşünmüşler, şeytanın tekrar geldiğini ve onlara haç yapmayı öğrettiğini sanmışlar. Harika kadim Maya uygarlığını yok etmelerinin sebeplerinden biri de bu; örneğin, alfabelerinden sadece iki harf kaldı geriye.

Haç simgesinde olağanüstü bir evrensellik var, bitmez tükenmez mistik bir güce sahip, buna psişik bir güç diyebiliriz, insandaki ilksel bir psişik olguyu tekrar tekrar ifade ediyor. Bu olgunun ne olabileceğini bilmek için, onu tarih içinde ve etnolojik dağıtımı vasıtasıyla takip etme zahmetine girdik. Günümüzde bu konuda Dr. Barrett'tan etraflıca bilgi edinebilirsiniz. Bu malzemeden hareketle, etrafında bir daire varsa şayet güneşi simgelediğini bilirsiniz; bir yaşam simgesidir; ayrıca cinsellik simgesidir; insan formunun hülasasıdır; bir ağaçtır; topraktır, daha somut haliyle, doğurganlıktır; aynı zamanda tekerlektir, çekiç, balta ve daha ötesidir. Benzeşmeyen nesneler koleksiyonudur. Bunlar nasıl bir arada olabilir?

Tıpkı Lumholtz'un *Bilinmeyen Meksika*[11] kitabında ayırt ettiği ünlü diziler gibi; bu kitaptan anladığımız üzere, bazı yerli kabileler, tamamen farklı üç şeyin özdeşliği hakkında belirli bir fikre

[10] Jung'un "faal muhayyile" dediği şeyle alakalı psikoterapötik bir teknik, "Bilinçdışına bilinçli batmak; işte o zaman bilinçdışının içerikleri gözlemlenir, resimlenir, boyanır, modellenir, bazen dansla icra edilir ve üzerine düşünülür" (Aniela Jaffé, *C. G. Jung: Word and Image*, s. 115).

[11] Carl S. Lumholtz, *Unknown Mexico* (Londra, 1903).

sahiptir; örneğin, *hikuli*, mısır ve geyik özdeştir.[12] Aynı şey, kendilerine kızıl papağan diyen Brezilya yerlileri için de geçerlidir. Onlar kuş değil, ağaçlarda da oturmazlar, ama bunun bir önemi yok. "Evet, insan formundayız ama biz kızıl papağanız[13]" derler. Formun ötesinde içsel bir özdeşlik hissediyor olmalılar. Biz de tabii ki bariz farklı şeylerin özdeş olması önermesiyle şaşkına döneriz.

Elgon Dağındaki ilkel Zencilerim için de aynı muamma geçerli. Onların güneşe taptıklarını sanmıştım, ağza alınmaz saçmalıklardan bahsetmişim gibi bana gülmüşlerdi. Kafam karışmıştı. Tanrıya *adhista* yani güneş diyorlardı; Svahili dilinde Tanrı anlamına geldiğini düşündüğüm *mungu* değil. *Adhista* dediklerinde tanrıyı kastetmek için *adhista mungu* diyorlardı. Fakat güneş doğudayken *mungu* dedikleri için, neden tepe noktası için de öyle olmasın diye düşündüm? Nihayetinde gün doğumu olduğunu anladım, güneş değil, belirli bir andı, ve onlar bizzat o an içindeydi, onların gün doğumu ile alakalı hususi bir öznel duygusuydu.[14] Haliyle mesele şu: Belirli bir öznel açıdan kıyaslandığında, örneğin değerleri ya da kıymetleri bakımından karşılaştırıldığında en ayrık nesneleri bile bir araya getirilebilir. Bilirsiniz, aynı paraya satın alınabilen şeyler eşittir, takas edilebilir diyebiliriz. Ancak, sadece madeni parayı bilen bir ilkeli düşünün, yüz franklık altın ile yüz franklık banknotun eşit olduğunu söyleyin, size gülecektir. İnsanların fikre alışması gerekti. Madeni para ve kağıt para tamamen farklı şeylerdir, ancak ister altında ister banknotta olsun, biz aynı öznel hissi alırız. O halde, öznelliğin dolaysız ve büyük bir önem arz ettiği ilkel için şeylerin somut haliyle farklı olmaları sorun yaratmayacaktır, onun için önemli olan şey onlardan aynı duyguyu alabilmesi, bir bakıma, çok farklı şeyler bile aynı dizi içine konabilir.

Mana şefin sesi olabilir, ya da nefesi *mana*dır, şefin karısı *mana*dır, koltuğu, kulübesi, hepsi *mana*dır. Bir mızrak, bir kano, şimşek, belirli bir ağaç, hepsi *mana*dır. Gramofonu duyduklarında *mulungu* derler.[15] *Mana* veçhesi altında bu farklı şeyler özdeş-

[12] Bu ifadenin ayrıntılı izahı için bkz. "On Psychic Energy" (1928), CW 8, par. 121 ve not 79. *Hikuli*, Huikhol yerlileri için meskal anlamına gelir.

[13] Jung bu örneği tekrar sadece son eserinde verir, "Symbols and the Interpretation of Dreams" (1961'de yazıldı ve *Man and His Symbols* içinde yayınlandı, 1964), CW 18, par. 465.

[14] *A.g.e.*, par. 551.

[15] *A.g.e.*, Jung burada Svahili dilindeki *mungu*nun Polinezya dilindeki *mulungu*dan türediğini söyler. Ayrıca bkz. yuk. 20 Şubat 1929, not 3.

tir, onlar için bunlar aynı tutuma sahiptir. Onlara boyun eğerler, onlara dokunmamaya dikkat ederler, ya da başka usullere riayet ederler, çünkü onlar *mana*dır. Böyle bir durum söz konusu olduğunda nesnelerin ne olduğunun bir önemi kalmaz, önemli olan şey sadece öznel duygudur. Bazen bugün *mana* olur, sonra artık olmaz. Tekrar sırf somut bir nesne olabilir. Örneğin, eski bir benzin bidonuyla karşılaşan bir yerli düşünün, bu bidona bir tekme atsın, iki hafta sonra da hasta düşsün. Sonra, bidonun *mana* olduğunu ve ona tekme atmaması gerektiğini düşünecektir. Dolayısıyla oğlunu çalılık arazideki o şeye gönderecek, ona bir meyve veya yağ sunacak ki onu yatıştırsın, artık onun yanından geçerken çok hürmetkar olur.

Sonra bir de sahilde bulunan eski çapa hikayesi var. Bir zenci, saban niyetine kullanmak için keskin uçlarından birini kırar, bir süre sonra da hasta düşer. Ardından, çapanın *mana* olduğunu anlar, hürmet ederek kırılmış ucu gidip geri takar, ondan sonra, onu devamlı selamlar, yanından her geçtiğinde derin bir saygı gösterir. *Mana* oldukları müddetçe en alakasız şeyler aynı olur, hepsi ilahi sürecin parçaları haline gelirler. Kendi psikolojimizde de aynı şeyi görebiliriz. Örneğin, anne kompleksi olan bir adam neredeyse bütün yaşlı kadınlarda annesini görür, ya da herhangi bir kadında, hatta kendi kızında bile. Hepsi özdeştir, hepsi bir sıraya girer, birbirine benzer, aynı olurlar. Bunların farkında olmayız ama her gün başımıza gelirler.

Benim Pueblo şefim, uzun zaman boyunca, güneş hakkındaki hislerini tarif etmek için tatminkar bir benzetme bulmaya çalıştı. Sonunda şöyle dedi, "Dağlara çıkmış bir adam güneş olmadan ateşini destekleyemez bile." Odun yanmayacaktır, güneş olmadan hiçbir ağaç yetişmeyecektir, haliyle güneş ve yaşam özdeştir. Ayrıca cinsellik yaşamdır, çocuk üretir, haliyle güneşe de bazen üretici gücün simgesi mahiyetinde fallus olmak atfedilir.[16] Yaşam, insan formu, insan, canlı şeyler, doğurganlık, hatta tanrılar bile insan formundadır. Ağaç da yaşamı simgeler. İnsan gibi canlıdır, kafası, ayakları vs. vardır, ve insandan fazla yaşar, haliyle

[16] 1906 civarında bir psikoz hastasının halüsinasyonlarında gördüğü güneş fallus hakkında Jung'un ilk açıklamaları için bkz. *Symbols of Transformation*, par. 151 (1912 baskısı). 1910 yılında, antik bir Mitra ayininde bir güneş borusuna atıfla karşılaştığında bu örnek Jung için klasik bir vaka haline gelir. Ayrıca bkz. "The Structure of the Psyche" (1927), CW 8, par. 317-319, ve "The Concept of the Collevtive Unconscious" (1936), par. 105.

etkileyicidir, bir ağaçta *mana* vardır. Afrika arazilerindeki kavak ağaçları muazzam bir yüksekliğe erişirler, ve genellikle huşu uyandırırlar. Ağaçlar konuşurlar, birçok kabilede erkekler gidip ağaçlarla konuşurlar, onlarla özdeşleşirler. Önceden bir çocuk doğduğunda bir ağaç dikilirdi, ağaç yaşadıkça çocuk da yaşardı, özdeşliğin farklı bir şekli bu. Ağaçlar meyveleri vasıtasıyla besleyicidirler, haliyle bir anne niteliği kazanırlar. Dişbudak ve gürgenin ilk iki insan olduğuna dair bir Alman efsanesi var, İran mitolojisinde de eril ve dişi bir ağaç hakkında aynı hikaye anlatılır, bunlar ilk insanlardır. Sonra dünya ağacı vardır, Yggdrasill, kökleri yeryüzünde, dalları da Göktedir; ilk yaşam bu ağaçtan gelir, dünyanın sonunda da son çift Yggdrasill içinde yanacaktır; insan yaşamı ağaç içinde başlar ve biter.[17]

Dünya da öyle. Üretkendir, verimlidir, anne gibi yaşam verir, tıpkı güneşin yaşam ve cinsellik olduğu gibi. İşlevleri gereği onlar özdeştir. Bütün bu şeyler aynı işleve ve aynı değere sahiptir, haliyle aynılardır. İlkellere aygıtlarını sağlayan alet-edevata simgelerin uygulanmasıdır. Tekerlek, çekiç, balta, bunlar ilk aletlerdi, aynı zamanda yaşam da sunuyorlardı, ruhları vardı. Savaş baltam yaşamımı kurtarır. Bazı ilkel dillerde aletimin ya da silahımın ismine bir ön ek ya da son ek eklenir, bu da onun canlı olduğuna işaret eder; kılıcım canlıdır, seninki ölüdür. Haliyle bütün aletler gerçekten canlıdır çünkü yaşamımıza yardım ederler. Tekerleğin ne kadar önemli bir icat olduğunu onsuz yaşamaya çalıştığınızda anlarsınız. Önce ilkel koşullar altına girin, sonra iğne gibi basit bir anne aracı kaybolsun, görün bakalım ne olacak. Sırf iğne için muazzam bir ücret ödemeye hazır oluruz. Vahşi hayvanların şiddetli saldırılarına karşı silahlar, yaşam bahşeden koruyuculardır. Minoa medeniyetinde en kutsal şey olarak savaş baltasına tapıyorlardı. Minoalılar ahşap oymacılığında iyiydi; büyük Minos sarayının üst katları ağaçtan yapılmıştı.

Güneş, yaşam, cinsellik, insan, tekerlek, çekiç, balta, bu gördüğümüz şeyler ve daha fazlası özdeştir çünkü aynı şekilde işlerler. Haç, onların hepsini simgeler, hepsini içerir, onların hepsi haç formunda türetilmiştir. Kişinin sürdüğü yaşamı doğrudan temsil eder, yaşam olduğu için de hepsi çok önemlidir. İlkeller

[17] İskandinav mitolojisindeki kozmik dişbudak ağacı yani Yggdrasill için bkz. *Symbols of Transformation*, par. 349, 367 (1912 baskısı) ve "The Philosophical Tree" (1945), par. 461.

yaşamın tükeneceğinden korktukları için yaşamın geldiği yerin tam merkezine kurban sunarlar, ve bu haçın merkezidir. Yerliler bir gölcük üzerinde iki ipten bir haç yaparlar ve tam ortasında kurban sunarlar, çünkü bura yaşam veren kaynağa iner. Orayı beslerler ki yaşam pınarı tekrar aksın. Haç ayrıca kötülüğe karşı koyan bir simgedir. Korunma için kullanılır, ölüm getiren şeytanı defeder; insan eğer bizzat yaşam verenin tasarrufundaysa şer ona ilişemez. İnsanlar hâlâ bir tehlike durumunda ya da gök gürlediğinde istavroz çıkarırlar. Kudüs'teki son kargaşada[18] Hıristiyanlar kendilerini Araplara karşı korumak için kapılarının üzerine haç koymuşlardır.

Bu kadar yeter herhalde. Yaşamı veren neden haçla temsil ediliyor?

Dr. Barrett: İnsanın bütün yaşam kavrayışlarına insan sureti verme eğilimiyle birlikte haç formunu da kendi figürü yapar.

Dr. Jung: Dolayısıyla, haçın *mana* kaynağı mahiyetinde insan olduğunu mu söylüyorsunuz? Böyle bir şey mi kastediyorsunuz? İnsan kuşkusuz cinsellikte kendini bir yaratıcı olarak tecrübe eder. Cinsellik iki farklı ilkenin birleşmesidir, cinsel eylem iki karşıt yönelimin birleşmesidir. Haç ve cinselliğin bağdaşması, Dr. Barrett'ın bahsettiği fallus haçla gösterildi, haliyle yaşam cinsel ilişkiden kaynaklandığı sürece insan cinsellik sayesinde kendini yaşam veren olarak hisseder.

Yaşam doğurganlığının başka bir kaynağı yeryüzüdür. İlk ilkel insan için yeryüzü düzdü ve yeryüzünün ufkunu bir daire olarak görüyorlardı. Kuzey Amerika Yerlilerinin daha gelişmiş medeniyetinde yeryüzü bir daire olarak tarif edilir, ve dört ana yönü dahil ederler. Gözlemci pek tabii daima bu dairenin ya da haçın merkezindedir. Haliyle yine dairenin içindeki haç simgesine erişiriz. Eğer insan figürü bir haçı temsil ediyorsa onun etrafındaki daire de muhtemelen ufku temsil ediyordur. Ya da belki de insanın etrafına bir *mana* figürü mahiyetinde çizilen sihirli bir dairedir. *Mana* figürleri bir bakıma daima tabudur. Bence güneş dişlisi denen şey de böyle ortaya çıktı. İnsanın, yeryüzünün, ağacın—yaşamın her formunun—*manası*, haçla ve daireyle temsil edilir, belli ki bunun sebebi de insan formunun ve ağacın haçla benzerliği, yeryüzü söz konusu olduğunda da ufkun bölünmesi. (Astrolojide yeryüzü simgesi ♁, Venüs simgesi ise ♀.)

[18] 1928'de Ağlama Duvarı yüzünden çıkan Yahudi-Arap çatışması.

Fakat bu, simgeyi nesnelleşmesi aracılığıyla açıklamak olacaktır, benim sorum ise şu: Yaşam-veren neden haçla temsil ediliyor? Haç sadece güneşi değil, cinselliği de simgeler, ya da ufuk noktalarını, ya da insan formunu, fakat bunlar illa haçı akla getirmez. Tüm bu *mana* nesneleri yerine neden geçtiği çok açık değil. Özgün elektrik fenomenlerini ele alın, şimşek, kutup ışıkları, bunların hepsi elektrikle alakalıdır, peki elektrik nedir? Haç, tüm bu nesnelerin özünü tarif eder, elektrik de özü tarif eder, yani tüm farklı tezahürlerindeki gücü ya da kuvveti.

Dr. Barrett: Bütün bunlar için haçın doğru simge olduğunu telkin eden bir fikir var mıydı?

Baynes Hanım: İlkel insanın ilk görüsüne yani sezgiye dönmek zorunda değil misiniz?

Dr. Jung: Evet, *mana* kaynağını ifade etmek için doğru formun haç olduğuna dair en asli insan sezgilerinden biri var gibi sanki. Platon *Timaios*ta der ki Demiourgos dünyayı yarattığında onu dört kısma ayırdı, sonra onları tekrar birbirine dikti, haç şeklinde dört dikiş.[19] Burada dünyanın kökeni haç işaretiyle alakalıdır, yani asli yaşam verme eylemiyle. Platon'dan önce Pythagoras temel sayının dört olduğunu söylemişti; *tetraktys*, Pythagorasçılar nezdinde mistik bir varlık olarak tasavvur ediliyordu. Mısır'da 8 sayısı kutsaldır, *Ogdoad* yani sekiz tanrıyı işaret eder. Orada *dört* maymun ve *dört* kurbağa dünyanın kökenini izler. Horus, yükselen güneş, dört oğula sahiptir. Cennet bahçesinden dört nehrin çağladığı—yaşam kaynağı—cennet efsanesinde de yine dört sayısını buluruz.[20] Haliyle, dört, tarih öncesi bir dönemde yani soyut sayma henüz icat edilmediğinde geometrik bakımdan ilk görselleştirilen ilkel sayılardan biri olduğu için insanlar muhtemelen haçı dört şeklinde görüyorlardı. Bu figür, tipik haçı akla getirir: + ve X. Haliyle dört sayısı ve haç büyük ihtimal özdeş.

Benim fikrime göre haç simgesi herhangi bir *dış* formdan değil, ilkel insanın *ruh-içi görü*sünden kaynaklanıyor. Görünün hususi yapısı, insanın kavrayabildiği kadarıyla ve sadece o insanda değil bütün nesnelerinde tezahür ettiği sürece, yaşam enerjisinin esas niteliğini ifade eder. Yaşam enerjisinin bir haçla ya da dört

[19] *Timaios* 36B. Bkz. "A Psychological Approach to the Dogma of the Trinity" (1940), CW 11, par. 190 ve ilgili şekil, ve *Symbols of Transformation*, par. 404, 406 (1912 baskısı).

[20] *Aion* (1951), CW 9 II, par. 353, dört nehir Gihon, Pison, Hiddekel (Dicle) ve Fırat'tır.

sayısıyla bir ilişkisinin olması benim için tamamen akıl dışı bir olgu. Neden böyle bir formda algılanmış bilmiyorum; bildiğim tek şey, haçın daima *mana* ya da yaşam gücü manasına gelmesi.

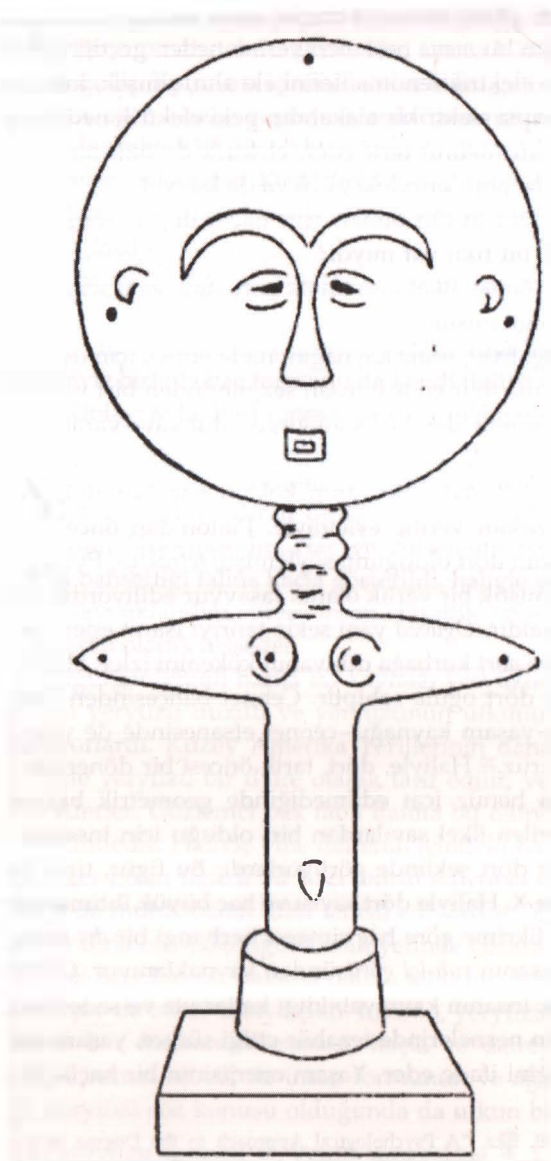

Bir tanrının odundan heykeli
Akra, Altın Sahil (bugünkü Gana)

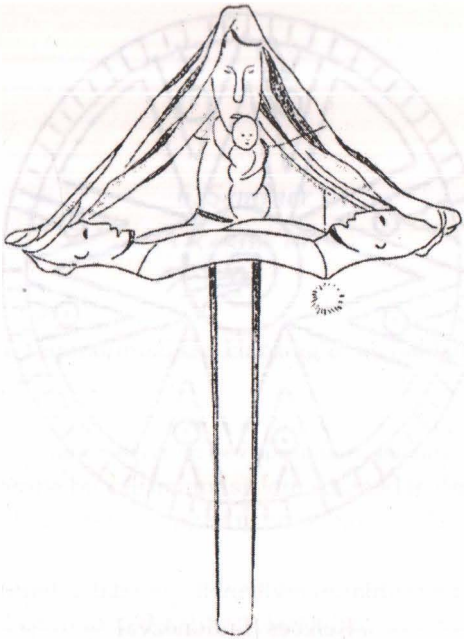

Odundan yapılmış merasim kılıcı.
Batak, Sumatra [Endonezya]

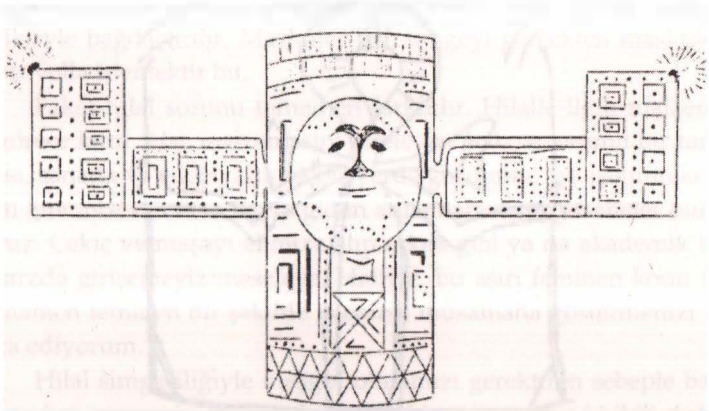

Maske (odundan). Opaina Yerlileri, Kuzey batı Brezilya

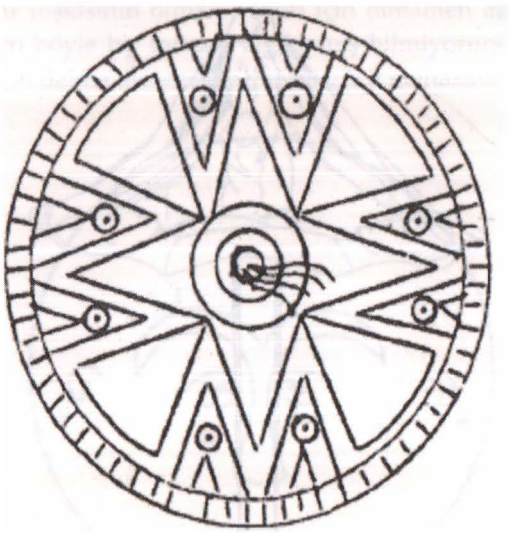

Pirinç ruhlarını etkilemek için takılan başlık.
Kelebes [Endonezya]

Kilden kap üzerine bir tasarım.
Mısır, İÖ 1580-1350

6. Seminer
13 Kasım 1929

Dr. Jung:

Bugünkü seminerimizi Dr. Harding'in ay hakkındaki raporuna ayıracağız.

Hilal Simgeciliği ve Psikolojik Anlamları[1]

Hilal üzerine bu çalışmamı sizlere sunmadan önce grubumuzun karşılaştığı sorunun yapısı üzerine bazı açıklamalar yapmak isterim. Haç mevzusunda asıl mesele, Dr. Barrett'ın çalışmasını dinlerken hepimizin fark ettiği üzere, devasa bir malzeme birikimini bağdaştırmaktı. Bir simge olarak haç, izlenmesi görece kolaydır. Her yerde görülür, neredeyse her çağda ve kültürde, sanatta ve edebiyatta ve heykellerde. Malzemede bir eksikliğe rastlamayız, grubun icra etmesi gereken görev de bunun peşinden gitmek ve biçimini ortaya çıkarmaktı. Haç, bu tarz bir incelemeye açıktır, çünkü enerjiyi simgeler ve silahlar—kılıç, çekiç, balta—fikriyle bağdaştırılır. Maskülen bir simgeyi gerçekten maskülen bir yolla işlemektir bu.

Fakat hilal sorunu tamamen farklıdır. Hilalle ilgili malzeme görece kıttır. Haç malzemesini niteleyen açık ve verimli bir tarzda, sanatta ve edebiyatta hiçbir yerde görülmez. Ay ışığının kendi gibi ince ve elden kayıp giden anlamlara sahip efsaneler buluruz. Çekiç ve maşayı elimize alıp erkek gibi ya da akademik bir tarzda girişemeyiz meseleye. Haliyle, bu aşırı feminen konu tamamen feminen bir şekilde işlenirse müsamaha göstermenizi rica ediyorum.

Hilal simgeciliğiyle meşgul olmamızı gerektiren sebeple başlayalım isterseniz. Rüya sahibi öyle bir yere gelmiş ki ikili doğasını tam manasıyla fark ediyor. Bir taraftan, entelektüel ve ruhani

[1] Bu rapordaki malzemenin çoğu daha sonra Harding'in *Woman's Mysteries, Ancient and Modern* (Londra ve New York, 1935; Jung'un önsözüyle (CW 18, par. 1228-1233) yayınlanmış gözden geçirilmiş baskı 1955) kitabında bir araya getirildi.

araştırmaları onu muallakta bırakmış, verimsiz oldukları anlaşılmış. Diğer taraftan, tensel yanının arayışı onu bezdirmiş ve iğrendirmiş. Bir yolda doğrudan ilerlediğinde diğerinde gitme tutkusu ortaya çıkıyor ve adam bir çıkmaza giriyor. Sonra kazan rüyasını görüyor. Kazanın içinde de iki dini eğilimin simgeleri var. Eğilim diyorum çünkü günümüzde bu simgeler her ne kadar dünyanın en baskın dinlerinden ikisinin yani Hıristiyanlık ve İslam'ın simgeleri olsa da bu tezahürleri yüzyıllar önceden zaten edinmişlerdi, çağlar boyunca aşama aşama insanlığı bir *yol*un gizemine yani insanın ikili yapısı sorununu bir ihtimal çözebileceği *yol*un gizemine iletmişlerdi. Çünkü rüya sahibinin sorunu büyük bir insan sorunu, ve bu sebeple eğer mümkünse bir çözüme nasıl ulaşılabileceğini bulmak hepimiz için hayati önem taşıyor.

İnsan haline geldiği için ve tamamen hayvan olmayı bıraktığı için insan bu badireye zemin hazırlamıştır; hâlâ hayvandır, ancak insan haline geldiğinden ayrıca bilinçli hale de yani ruhani bir varlık haline de gelmiştir. Rüya sahibinin karşılaştığı sorun da tam olarak bu. Hatırlamadığımız zamanlardan beri insanı meşgul eden sorun; bir zihne sahip hayvan olarak insan *kendini* bir yerde bulmalı. Çağlar boyunca insanın derdi bu oldu. Doğada başka alanlarda uyuşmayan güçlerin iş başında olduğunu görmüştü, orada belki de bir çözüme ulaşıldı ve bu hiç bitmeyen çatışmadan sıyrılıp biraz da olsa huzur sağlandı. Bu dış hadiseden bir simge kopardı, simgenin geçerliliği de dış hadiseyi iç psikolojik çatışmanın bir resmi mahiyetinde kavramakta saklıydı, bir tür özdeşleşme ya da taklit büyüsü vasıtasıyla insan iç çatışmasından gerçekten sıyrılabiliyordu, ve simge sayesinde enerjilerini farklı bir düzlemde yeniden örgütleyebiliyordu, sorunu en azından teoride çözüyordu, ta ki çatışmanın çözümü sayesinde salınan enerji insan için yavaş yavaş doğasının her iki kısmından da unsurlar barındıran yeni bir kendi yaratmaya varana kadar.

Böylece, en erken antik dönemlerden günümüze kadar bütün bir dinler serisinin nüvelerini durmadan şekillendirmiş bu iki simgeyi rüya sahibi kazanda bulduğunda sanki rüya şöyle der, "İşte bak, geçmişteki en iyi ve en büyük insanlar bu çatışmadan böyle sıyrılmışlar, bir grup haçı izlemiş, diğer grup hilali." Fakat bu simgeler karşıt yol tutarlar. Bu adam her ikisinin etkisine de maruz kalmış, ama başka zamanlarda başka insanlar için çatışmayı çözebilecek ve onları yaşamda yeni bir düzleme taşıyabilecek olsa da bunların hiçbirini bir mücbir güç mahiyetinde kendi-

ne esas almamış. Ona göre sorunun bir sonraki adıma taşınması gerek. Ama önce kendi namına bu simgelerin ne anlama geldiğini keşfetmeli; kendi anladığı terimlerle, yani sihirli ya da dini bir açıdan değil, psikolojik açıdan.

Grup üyeleri, hilali ve onun simgeciliğini araştırma görevine başladıklarında masaya koymaları gereken sorun buydu işte. Grup üyelerinden biri ilkel malzemeye baktı; bunlardan biri Hindu; diğeri Doğu Akdeniz dinleri, tabii Yüce Ana ve ay tanrıçası kültleriyle birlikte. Sonra grup bir araya geldi ve toplanan devasa malzemeyi birleştirmeye ve mümkünse anlamaya çalıştı. Müteakip notlar sadece onların bulgularının kısa bir özetini verir. Çalışmanın temelini oluşturan malzemenin ayrıntıları için tek tek grup üyelerine yönlendirmem gerek sizi, çünkü konuyla ilgili literatürü kendi başlarına taradılar. Fakat, bizzat hilal simgesinin de yapısından dolayı, bize göre sanki en iyi yol etnolojik malzemenin ayrıntılı bir açıklamasını vermeye çalışmak değil de konuya içeriden yaklaşmak olacak, böylece hususi niteliklerinin öznel bakımdan kavranması mümkün olduğunca doğru hale gelecek.

I. *Bir Adam Mahiyetinde Ay.* Pers kültürü gibi en eski kültürlerde ay bir adam mahiyetinde belirir. En eski formunda kralın efsanedeki atasıdır. Örneğin Cengiz Han[2], atasını bir ay ışınının doğurduğu bir kral olarak görüyordu. Mitin sonraki bir formunda ay bir tanrıdır. Tipik hikayede ay-adam, babasını yani eski ayı yiyen şeytanla savaşarak mesleğini icra etmeye başlar. Şeytanı yener ve yeryüzünde hükümranlık kurar, orada düzeni tesis eder, tarımı başlatır, insanların yargıcıdır. Fakat, nihayetinde düşmanı şeytan onu takip eder ve parçalara ayrılarak ölür. Sonra yeraltına çekilir, orada ruhların yargıcı işlevini icra eder.

Ay tanrıları hikayeleri aynı kalıbı izler. Yer üstündeki süreçlerinde cömerttirler, Hakikat, Adalet, Yapıcılık ve Verimlilik niteliklerine sahiptirler. Yeraltı süreçlerinde ise yıkıcıdırlar, ölüleri yargılarlar ve insanlarla tanrılar arasında aracı olurlar.

II. *Kadın Mahiyetinde Ay.* Babil'de, Mısır ve Yunanistan'da birçok eski dinde bir ay tanrıçası merkezi bir figür olarak belirir. Roma'da Diana kılığında da görünür, Ortaçağ Avrupasında ise Bakire Meryem. Tipik bir örnek olarak Babil'deki tanrıça İştar'ı aldık.

[2] Moğol imparatoru (1167-1227).

Ay tanrıları gibi İştar da iki katlı bir karakterdir. Hem gökyüzünde yükselen ve dolunaya erişen aydır, hem de dolunaya çaktırmadan yanaşan ve onu tamamen ele geçiren karanlık aydır. Çok aşığı vardır ama hep bakiredir. Oğlu Tammuz bir güneş kahramanıdır. Ayrıca tüm yeryüzünün bitki örtüsüdür. İştar'ın aşığıdır, ve onun eliyle her yıl ölüme mahkum edilmiştir. Tammuz'un yıllık ölümü anıldığında dini bir ağıt perhizi uygulanır. Sonraki aşığı Gılgamış[3], dönekliği sebebiyle İştar'ı kınar, çünkü sırayla Tammuz'u, bir kuşu, bir aslanı, bir atı, bir çobanı, bir bahçıvanı sonra kendini sevmiştir. İştar başlarda kaynak sularıyla bağlantılıdır, ki Arap çölünde bu yaşam kaynağıdır.

Parlak ya da yeryüzü aşamasında İştar'a Yüce Ana diye ibadet edilirdi, çünkü dünyaya bereket getirirdi. "Tozun Kraliçesi ve Arazinin Sahibesi" olarak bilinirdi. Erkeğin ve hayvanın üretkenliğini teşvik etti, nikah ve anneliğin tanrıçasıydı, insanların ahlaki idarecisiydi. Daha önce yer üstü faaliyetiyle yarattığı ne varsa yeraltı aşamasında mahvetti. Gece Korkularının Tanrıçasıdır. Korkunç Anadır, fırtınaların ve savaşın tanrıçasıdır. Mümkün bütün feminen rolleri oynar. "Bakire Ana, Oğulun Kızı" olarak anılır.[4]

Ritüelleri sefahat içerir. Aynı zamanda kutsal fahişeler olan rahibeler ona hizmet eder. Tüm canlı şeylerin tohumunu taşıyan "Yaşam Gemisi" olarak bilinir. Su üzerinde duran hilal şekliyle bağlantılıdır. Bir Keldani tanrıçası vardır, ismi Nuah, tüm canlı şeylerin tohumlarını bir gemide [*ark*] saklar. (Hilal anlamına gelen Hintçe *arka* kelimesiyle karşılaştırınız.) bu da onu Nuh ve gemisiyle ilişkilendirir, dünya sel yüzünden mahvolunca gemide her türden bir çift korunur. Bu hayvanlar yaşam tohumunu korudu ve onlar sayesinde dünya yeniden canlı doldu. Bu bakımdan, yeniden doğmuş dünyada tüm yaşamın ebeveyni gibiler.

Figür 1

Figür 2

[3] Bkz. yuk. 30 Ocak 1929, not 4.

[4] Dante, *İlahi Komedya: Cennet*, XXXIII, I.

III. *Üç Aşamasında Ay.* Sanatta ve simgelerde ay üç formda belirir: a) Hilal veya büyüyen ay, burada genelde bir yıldızla bağdaştırılır. Sanattaki en ortak formdur bu. Ay tanrıçasının simgesidir, Müslüman bölgelerde kullanılan formdur, Türkiye ve Mısır'ın ulusal bayraklarının da formudur (Figür 1 ve 2).[5] Erken dönem Hıristiyanların yeraltı mezarlarında da Gök Aleminin bir simgesi olarak belirir (Figür 3). (b) Dolunay ara sıra görülür. Bazı Yerli resimlerinde Buda'nın sol elindedir, güneş ise sağ elinde. Dr. Jung'un kütüphanesinde böyle bir resim var. Orada M.Ö. 5. yüzyıldan Çinli bir bilgenin resmi de var. Bilimsel reçeteleri, mineralleri ve dünyanın dört bir yanından topladığı bitkileriyle bilge bir doktor olarak gösterilir. Fakat insanlar yine de ölür ve onun hikmeti onları kurtarmaya yetmez. Resimde anlık bir aydınlanma haliyle gösterilir; ayın da hikmetini elde edebilse tüm hastalıklara çare bulacak ve insanlığa ölümsüzlüğü sunacaktır. (c) Küçülen ay. Küçülürken ay ölüm korkusunu ve kaçınılmazlığını simgeler. Tırpanın ters hilaliyle temsil edilen Zaman ve Ölüm resimlerinde bunun çizimleri var.

Figür 3

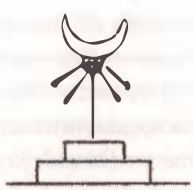

Figür 4

IV. *Esrime Getiren Ay.* Veda Upanişadlarında ay sihirli güçtür, esrime getiren *mana*dır. Aynı fikir, ay-ağacında gösterilir, tanrılar onlara ölümsüzlük sunan *soma* içeceğini bu ağacın meyvesinden çıkarır. Keldani ay ağacının bir resmini burada görebilirsiniz (Figür 4). Efsanenin yeryüzü muadili de ay ağacı denen bir ağaç ya da çalılıktır. Bu ağacın meyvelerinden "soma" denen bir içecek sıkılır. Bu içecek, bir esrime hali üreten bir ilaç içerir, bu sebeple bazı dini ritüellerde kullanılır. Esrime üretmenin aynı yöntemi-

[5] Türkiye ve Mısır bayraklarında hilal sol tarafta dikine gösterilir.

nin birçok başka bölgede de kullanıldığını görüyoruz, örneğin Dionysos gizemlerinde şarap, ve Kuzey Amerika'da belirli bir kültte maksatlı kullanılan bir ilaç olan peyote. Ayın [*luna*] hâlâ bu etkiye sahip olduğu söylenir. Belki bilinçdışı halde olsa da cinnet [*lunacy*] gibi kelimeler kullanırken bu etkinin hakkını bugün bile veririz, ve tabii dolunay ışığı altında uyursanız aklınızı kaçırırsınız diyen batıl inançlarda. Patavatsızlıklarına bir bahane olarak mehtaplı geceleri sunan aşıkları da duymuşsunuzdur.

V. *Ruhların Yaşam Yeri Mahiyetindeki Ay.* İran, Hindistan ve Mısır edebiyatlarında ay, insanın ölümünden sonra ruhun gittiği yer olarak temsil edilir. Ayda ruh yargılanır, ve ya üst dünyaya gider ya da yeryüzüne döner. Ay mavnası üzerinde ölü, yeraltına seyahat eder ve yeniden doğmak için bekler. Bu sebeple ay doğum, ölüm ve yeniden doğum yeri olur.

VI. *Doğurganlık Veren Mahiyetinde Ay.* Birçok ilkel dinde ay, çocukları veren olarak tasavvur edilir. Haliyle, çocuksuz kadınlar sunularını ona yaparlar. Çocuk doğarken onun yardımı dilenir. Diğer taraftan, bir genç kızın ay ışığı altında uyuması tehlikeli sayılır çünkü hamile kalmasından korkulur. Nijerya'nın ilkel halkı, Yüce Ay Ananın bebek getirsin diye Ay Kuşunu gönderdiğini düşünür. Bizim leylek mitimiz de herhalde bunla alakalı. Ayın kaynaklarla ve havayla bağı da bu kategoriye dahildir. Islaklığı veren de aydır, yağmur tılsımları da genelde ayın evreleriyle ilişki halindedir. Ayın fazlarındaki değişimleri havadaki değişimlerle bağdaştırırken yine aynı fikri işletiriz.

VII. *Zamanın Düzenleyicisi ve İnsanların Ahlaki Yöneticisi Mahiyetindeki Ay.* Ay zamanı yüzyıllar boyunca güneş zamanını önceledi. Yahudilerin ve Hıristiyanların dini takvimi hâlâ ay temeline dayanır. Örneğin, Paskalya, belirli bir dolunayı izleyen ilk Pazara rastlar.

Dalgaların ayla bir bakıma bağlantılı olduğu çok erken zamanlarda biliniyordu. "Zaman ve dalga kimseyi beklemez" deyişimiz gerçekten de ay düzeninin baskın karakterinin bir teyidir. Ayın ahlaki yönetici olarak düşünülmesi ilginçtir ve insani işlerin düzenlenmesinde Eros buyruğunun tuttuğu yerle tam tamına uyumludur.

Bütün bu mit ve efsanelerde belirli olguların yer aldığını görürüz. Öncelikle, güneşe nispetle ayın değişen karakteri insanın dikkatini çeker. Güneş ya parlar ya da parlamaz; ya buradadır ya da değildir. Ama ay öyle değil. Ay kısmen burada olabilir, de-

vamlı değişir. Ayın değiştiği ve hercai olduğu fikirleri de buradan gelir. Kadınlara atfettiğimiz kavramlardır bunlar. Kadınların da değişen ve hercai olduğu söylenir, ve erkeğin bakış açısından öyledirler. Kadının aya benzer karakteri ona böyle görünür, çünkü erkek için onun doğasını anlamak zordur. Fakat bir kadın için yaşamının döngülü fazlarda akıp gitmesi dünyadaki en doğal şeydir. Bir kadın için yaşam gücü yalnızca dalgalar gibi kabarıp alçalmaz, erkeklerdeki gibi sadece geceli ve gündüzlü bir ritimde gelgit olmaz, kadın ayrıca ayın döngülerini de izler, çeyrek evre, yarım evre, dolunay, gerileme ve karanlığa batma. Bu döngü esnasında enerjisi yükselir, tam parlar, sonra tekrar solar. Değişim yalnızca fiziksel ve cinsel yaşamını etkilemez, psişik yaşamını da etkiler. Bir erkeğe çok tuhaf gelir bu. Ancak erkek de animası vasıtasıyla kendi bilinçdışı içsel yaşamında aynı yasayı tecrübe eder, ve bunu anlamazsa rahatsızlık duyar ve dengesizleşir. Böyle bir duygu o kadar saplantılı olabilir ki adam dış gerçeklikle temasını tamamen kaybedebilir, ve dünyaya sadece huysuzluklarını yansıtır, bu da zaten kendi öznel iç gerçekliğine karşı tepkisidir. Fakat bu, aşırı taraf. Bir adam kendi içinde gerçekleşen bu tuhaf ve esrarlı şeyi bulduğu sıradan bir durumda ayın doğru fazı gelene kadar beklemesi gerektiğini fark etmez. Bazı şeylerin ayın belirli fazlarında yapılması gerek dediklerinde eski insanlar bunu kastederler. Eğer bir insan bir sevgi tılsımı ya da bir yağmur tılsımı ya da sanatsal bir ilham isterse ve ritüelin buyruğu da ayinlerin ve büyülerin yeni ayda ya da dolunayda ya da belki de ayın karanlığında icra edilmesini söylüyorsa vakti gelene kadar sabırsızlığını zapt etmelidir. Bir kadının öğrenmeye zorlandığı bir ders bu. Her ne olursa olsun, tabiatının bu yasasına boyun eğmeli. Fakat bir adam için boyun eğmek çok daha zor. İstediği bir şey için savaşmak ve tüm engellerin üstesinden cebren gelmeye çabalamak onun doğasında var. Ancak ayla iştigal etmeye sıra geldiğinde, ki bu ister bizzat kendi içindeki anima ilkesi olsun, ister yakından bağlantılı olduğu bir kadın olsun (mesela karısı), farklı bir düzene tabi olmaya zorlanır. Adamın doğası güneş gibidir. Gün içinde parlar, adam çalışır ve işini tamamlar. Sonra gece olur, güneş artık orada değildir, adam yatağa gider, o da artık orada değildir. Fakat ayda öyle değil, bazen gece gökyüzünde olduğunda dolunaydır, birkaç gün içinde pörsür ve sadece belirsiz bir ışık verir, ya da tamamen karanlık olabilir. Bir adam bir kadınla tanışır. Kadın o anda dolunaydır, adam da "Oh

be! Sonunda parlak bir kadın buldum" der. Birkaç gün sonra tekrar buluşurlar, korktuğu başına gelir, ayın parlaklığı gitmiştir, yalnızca zayıf ve belirsiz bir ışık verir, ya da belki de tamamen karanlık bir kadın haline gelmiştir. Sersemletici bir olgu bu. Kadınları suçlayarak anlaşılmaz durumdan sıyrılmaya çalışır; anlaşılmaz, hercai ve güvenilmez olanın kadın olduğunu söyler. Ancak ardından sorunun sonraki aşaması gelir, ve kendi duyguları açısından da aynı şeyin vuku bulduğuna şahit olur. Güneşin altındaki yani gerçeklik dünyasındaki bir adam duygularının sabit, anlaşılır ve güvenilir olmasını bekler. Bir şeyi ya sever ya da ondan nefret eder; bir kadını ya sever ya sevmez, ne de olsa güneş ya parlıyordur ya da gecedir. Ama tıpkı bir kadınınki gibi duygularının dengesiz ve güvenilmez olduğunu anlar. Bir gün sevdiğini diğer gün kayıtsız kaldığını görür. Korkunç telaşlandıran bir durum bu, böylece duygularını bir tarafa bırakmaya karar verir, onları görmezden gelir, davranışlarını güvenilebilen şeyler üzerine kurar, bunlar olgulardır, bir saçmalık barındırmazlar. Duygu vasıtasıyla bağlanmadaki ay ilkesinin böyle görmezden gelinmesi, kadınlar ve erkekler arasında büyük çatışmalara ve huzursuzluklara yol açmıştır. Erkek onu görmezden gelse de kadının temel ilkesidir. Duyguyu böyle görmezden gelme sebebiyle bir adam en itici çevrelerde yaşayabilir. Eşyaları sağlam ve kullanışlı olduğu sürece göze hitap etmeyen şeyleri umursamaz. Fakat bir kadın için en önemli şey bu. Bir sandalye ya da masa onun için bir duygu değeri taşıyorsa hiç işe yaramasa bile onu saklayacaktır, öyle ki ya devamlı onlarda oturulur ya da üzerine oturulmayacak kadar hassaslardır. Fakat bir odanın atmosferi söz konusu olduğunda onun için olgular küçük öneme sahiptir. Kadınlar ve erkekler arasındaki doğrudan ilişki hususlarında ise ayın böyle görmezden gelinmesi sebebiyle ya da duygu vasıtasıyla ilişki ilkesi olan Eros yarının hesaba katılmaması nedeniyle daha fazla yıkım görülür. Bizim Batı medeniyetimizde buna hiç dikkat etmeyiz. Fakat diğer medeniyetlerde erkekler ve kadınlar arasındaki bu fark gözetilir. Sevgi Sanatı üzerine yüzlerce yıllık bir kadim İran kitabı var. Sevişme konusu üzerine birçok eski irfan içeriyor, bir hanıma doğru yaklaşma yollarına da çok önem gösterilmiş. Ayın her günü için düzenlemeler sunulur. Bu uyarıları dikkatle takip ederse şayet seven kişi sevgilisinin onayını almayı umabilir. Ayın bir günü, adama parmaklarının ucuyla sevgilisinin sağ yanağını okşaması buyurulur. İkinci gün bu yanak-

tan öpülmeli, üçüncü gün şöyle, dördüncü gün böyle filan. Bu eski kitap derin bir bilgelik katresi barındırıyor. Antik Pers ritüellerinde bilgelik dış dünyaya yansıtılmış, öyle ki bu düzenlemeler gökyüzündeki aya nispetle yapılıyor. Fakat biz bunları psikolojik açıdan anlamalıyız. Bir adam, tıpkı bu eski Pers kitabının buyurduğu gibi, kendi iç ayının belirli evrelerini dikkatlice gözetip kendi duygularını elde etmeye çalışmalı. Dahası, kadına yaklaşımlarında sert düzenlemeleri göze almalıdır. Çünkü kadını tesiri altına alan ayın evresi kadının çok istese de kontrol edebileceği bir mesele değil, aksine ay duruma hükmeder.

Güneş ışığı ve ay ışığı arasındaki nitelik farkı da ay simgeciliğinin bu yönüyle yakından bağlantılıdır. Güneş ışığı parlak, sıcak, kızgın ve kurudur; ay ışığı ise yumuşak ve soğuktur, insana sıcaklık vermez; dahası ay nemlidir, çünkü mehtaplı gecelerde çiy düşer. Güneş kendi ışığıyla parlar, ay ise yansıyan ışıkla, kadının kendi başına hiç fikir üretmediği, sadece erkeğin düşüncelerini yansıttığı şikayetlerini duymuşsunuzdur. Ama ay vardır ve onu hesaba katmalıyız. Bir tarafta parlaklık, sıcak, kuruluk, diğer tarafta soğukluk, karanlık, nemlilik nitelikleri Çinlilerce devasa Yang ve Ying yani eril ve dişi kavramlarında bir araya getirilmiştir.

Grubun erkek üyelerinden biri şöyle diyor, "Ay bana özellikle dişi varlıkmış gibi görünüyor. Bu izlenimimi de tatlı ışığı ve geceleyin yani mistik koşullarda görünmesi üretiyor." Bu tuhaf bir tespit, çünkü kadınlar da erkekler gibi gün ışığında görülebilirler. Fakat ne kastettiğini hepimiz anlıyoruz. Bilhassa dişi olan şey sadece gece parlar, yani güneşin ışığı çekildiğinde ve adam işini gücünü bitirdiğinde. İşte bu sebeple ay simgeciliği hakkında konuşmak çok zor. Çünkü Çinli bilge Laozi'nin Tao hakkında dediği gibi, "Hakkında konuştuğumuz Tao, gerçek Tao değil.[6]" Dolayısıyla biz de şöyle diyebiliriz, "Dişi öz de ondan bahsettiğimizde artık gerçek dişi öz değildir." Dr. Jung'un söylediği gibi, "Yin, evin en derin kovuklarında gizlenen bir sedef gibidir."

Ayın ışığı soğuktur. Fakat biz bir kadını soğuk, bir adamı da sıcak düşünmeye alışkın değiliz. Biz genelde bir adamı görece

[6] *Tao Te King*in 1. Bölümünün giriş cümlesinin muhtemelen açımlaması veya başka versiyonu, Arthur Waley bu cümleyi şöyle çevirir (*The Way and Its Power*, 1934), "Hakkında konuşulabilen Yol, Değişmez Bir Yol değil; koyulan isimler değişmez isimler değil."

hissiz yani soğuk, bir kadını da sıcak düşünürüz. Ancak hatırlamamız gerekir ki bir adam düşünme veya işletme tarafında soğuk ve hesapçı olabilse de korkunç derecede soğuk ve hesapçı olabilen bir kadın türü de var, hem de açıkça duygu tarafında yaşadığı halde. Erotik taraftaki hararete dokunulmamış bir erkek bulmak görece zordur, ama buzdağı gibi soğuk ve borsa simsarı gibi hesapçı tüm bir kadın sınıfı vardır, hem de erotik tarafta yaşasa bile. Ay, kadının bu yönünü temsil eder, sıcaklık bakımından eksik olsa da erkeklere korkunç cazibedar gelir. Kadın, sevgi oyununun dışında kaldıkça, bunu bir oyun gibi oynadığı için, baştan çıkaran kadın rolünü daha etkin oynar, erkeğin çaresizce tuzağa düşmesi de daha muhtemel hale gelir.

Pek tabii, kadının mevcut fiziksel yapısının bir bakıma ayla ilişkili olduğu, yani aybaşı dönemleriyle ilgili olduğu en eski zamanlardan beri biliniyordu. Böylece, çağlar boyunca kadına yüklenen kanama tabularını buluruz. İlkel insan, kadının böyle zamanlarda özellikle ayın etkisi altında olduğunu ve bu sebeple bilhassa tehlike arz ettiğini hissetmişti. Böyle bir zamanda, bir adamın yoluna kadının gölgesi bile düşse adamın işinden aklının çelinmesine yeter. Öyle ki, Kuzey Amerika Yerlileri arasında söylenenlere göre adet gören bir kadının gölgesi, bir savaş saldırısının etkinliğini kıracak, ya da iaşenin kötüye gitmesine sebep olacak, ya da bir yolculuğun maksadını hüsrana uğratacaktır.

Kadınlar hakkındaki tabular, tüm dini kültürün simgesi olarak hilali gördüğümüz İslam dininde uç noktalara taşınmıştır. Burada kadınlar sadece adet döneminde tecrit edilmezler, bütün hayatlarını peçe ardında yaşamak zorundadırlar. İslam sisteminde kadın sanki sadece ay veçhesiyle biliniyor ve bu sebeple her zaman tehlikeli. Bu doğrultuda, İslam öğretisine göre, kadınlar kendi başlarına bir ruha sahip değiller. Peygamber şöyle der, "Kadın, bir adamın esvabıdır." Yani, sadece bir adamın animasının kişileştirilmesi olarak tanınır, ve cennette ona sadece kocasının eşi olarak bir yer tahsis edilir. Hatta şunu da söylemek ilginç olacak, ister sebep olsun ister sonuç, harem dairelerinde tecrit altında yaşayan kadınlar aslında sadece hayatın erotik tarafı için yaşarlar.

Ayın dikkatimizi çeken sonraki özelliği, erkeklere tuhaf fikirler verme yetisidir. Ay [*moon*] fikirler, sezgiler ve fanteziler çıtlatır ve bunlar entelektüel standartlarla uyum içinde değildir, aksine tuhaftır, gariptir, ve hususi bir heyecanla ve sarhoş eden bir

zevkle doludur. *Soma* içeceğinde de görülür bu, ay ağacından gelir ve sarhoşluğa, esrimeye, ve mücbir bir büyünün fantezilerine sebep olur. Efsanenin Hint ve İran versiyonları böyle, ama bizim dilimizde de aynı şey var, en vahşi fantezi söz konusu olduğunda teklifsizce divanelikten [*lunacy*], aysar olmaktan ve saçmalamaktan [*moonshine*] bahsederiz. Argo konuşmalarda bu kelimeyi kaçak içki [*moonshine*] için de kullanırız, hani genelde metil alkol içerir, ana özelliği de bazen gerçek bir deliliğe varan çılgın bir sarhoşluk üretmesidir.

Haliyle, ay, kadını fahişelik yönüyle temsil etmenin ötesinde, düşünmenin başka bir tuhaf türünü de temsil eder, ki bu tür, erkeğin rasyonel yasalarıyla temsil edilmez. Çünkü ay, tıpkı güneş gibi, gökyüzünde çok yüksek bir konumda ve bizim buyruklarımıza tabi olmaz. Mantığın egemenliği altında olmayan bu tür bir başına buyruk düşünme, erkeğin kafasında filizlenmez. Daha ziyade, varlığının dip derinlerinden yükselir ve kafasını allak bullak eder, tıpkı sarhoş eden içecek *soma* gibi. Böyle düşünceler, Dr. Jung'un kazanla bağlantılı bir şekilde anlattığı karındaki o merkezlerden gelir. Bir adam, böyle bir düşüncenin kadınsı bir düşünce türü olduğunu ve kadının çoğu zaman düşündüğü karmaşık yol olduğunu söyleyecektir. Fakat bir kadın da bu şekilde düşündüğünde haklı olduğunu söyleyecektir, ancak bir erkeğin düşünme şekliyle yani kafasıyla düşündüğünde muhtemelen haksız ve her halükarda verimsiz olacak. Buna karşın bir erkek bu şekilde düşündüğünde burada son derece düşük bir şey, tekinsiz bir şey, bir bakıma çok aşikar olmayan bir şey olduğunu hisseder. Fakat, ay altında şekillenen bu fikirler, kafada filizlenen fikirlerin nadiren sahip olduğu bir güce ve mücbir niteliğe sahiptir. Bunlar ay gibidir, kendiliğinden gelişirler, bir menfez isterler, ve onlara uygun bir menfez sunmazsanız pek tabii aysar edebilirler. Çünkü, ayın çocukları da tıpkı fiziksel çocuklar gibi muhakkak doğmalılar.

Ayın dikkate almamız gereken bir diğer veçhesi ikili özelliğidir, aydınlık ayın yerine geçen karanlık ay mitlerinde ve hatta daha net haliyle ay tanrıçası hikayelerinde bu özellik zaten ortaya çıkmıştır. Ay tanrıçası bir taraftan bitkilerin ve tüm canlıların anasıdır, diğer taraftan da şaşmaz bir düzenlilik ve duyarsızlıkla kendi ürünlerini mahveder. Birçok bakire ana hikayesinde bu veçhe özellikle tasvir edilir; oğulları ona aşıktır ve her sene ölmeye mahkum edilirler, genelde de bizzat annenin fermanıyla.

Bu ikili nitelik bazı eski resimlerde gösterilir, bunlarda ya hilal görürüz ya da bir ay tanrıçası. Bu tanrıça iki hayvanla yani ona ya ibadet eden ya da onun için savaşan bir karşıtlar çiftiyle yanlardan desteklenir. Fenike'den hayvan kullarıyla birlikte kutsal bir ay ağacının bir resmini dolaştırayım aranızda, efsanesi de şöyle, "Kudretli ananın gökleri kuşatan bir evi var." Cluny goblenlerinden birinin bir kopyasıyla da karşılaştırabilirsiniz. Orada Meryem ya da Diana'yı görürüz, her tarafta hayvanlarıyla birlikte hilalli bayraklarıyla ona nezaret eden iki de hayvan vardır. Goblenler duyuları temsil eder, duyma, görme, tatma, dokunma ve koklama, bu gösterdiğim resim de onlardan biri. İsmi de "Mon seul désir" [Benim tek arzum] ve açıkça altıncı hisse yani cinselliğe işaret ediyor.

Ölülerin ölürken aya gittiği çeşitli efsanelerde ayın ikili özelliğine dair aynı fikri daha metafizik bir formda buluruz. Efsanenin bir formunda, aklananlar oradan güneşe götürülür ve ebedi alevin içinden geçip en yüce cennete giderler, değerli sayılmayanlar ise başka bir yeniden doğum için yeryüzüne döndürülürler. Bu efsanede ifade edilen fikre göre adamın yargıcı bir erkeğin güvenebileceği makul ve mantıklı bir Varlık olmayacak. Aksine, adam sadece kaçınmak için onca çaba harcadığı bu akıl dışı ve hesapsız unsur tarafından yargılanacaktır. Çünkü erkek, ayın temsil ettiği o diğer taraf olmadan tam değildir. Konuşmama başlarken size gösterdiğim Çinli bilgenin resminde bu zaten temsil edilmiştir.

Ayın ikili niteliğine geri dönelim. Hem karanlık hem aydınlıktır; hem iyi hem kötüdür; tüm yeryüzünün kaynağı ve her şeyin mahvıdır; sağlık getirir, hastalığa sebep olur. İştar hakkında dendiği gibi, "ilahi Astarte o, güçtür, candır, insanların ve tanrıların dirliğidir; ama aynı zamanda Şerdir, Ölümdür, Yıkımdır."

Bu malzemenin modern bir yorumunu aradığımızda ak ayın yönettiği üst dünyanın bilinçli yaşamımıza ait olduğunu fark ederiz, kara ayın kraliçe olduğu yeraltı dünyası ise bilinçdışıdır. İki dünya arasında gidip gelen ay tanrıları ve tanrıçaları ise aracı olarak işlerler. Bunların iki yüzlü nitelikleri, doğurganlıkları ve yıkıcılıkları, döneklik ve hilekarlıkla denkleşen adaletleri ve hakikatleri günümüzde Dr. Jung'un tarif ettiği anima ve animus kişileştirmelerinde yeniden belirir, Dr. Jung bunları insanın bilinçli ve bilinçdışı dünyası arasındaki ilişkinin işlevleri olarak görür. Fakat bu sorunun sadece bir veçhesi. Çünkü erkek için ay, ge-

nelde onun Eros değerlerini taşıyan animasının bir simgesi olarak tasavvur edilebilirken, kadın için ay onun en derin varlığını temsil eder. Öyle ki simgenin anlamını yorumlama girişimimizde bir üst düzeye gitmemiz gerek. Çünkü kadını yalnızca erkeğin animasının bir kişileştirilmesi olarak tasavvur edersek Müslümanlarla aynı hataya düşeriz. Bir kadının kendi başına bir yaşamı olduğu, bu yaşamın her halükarda ona ait olduğu ve erkeğin bilinçdışı niteliklerinin yansımasından asla ibaret olmadığı konusunda direttiğimde eminim çoğunuz benle hemfikir olacaksınız.

Yüce Ana Ay Tanrıçaları hepsi birden cinsel sevgiyi verenler olarak addedilirler. Tapınaklarında onlara kutsal fahişeler hizmet ederler. Törenleri karanlıktır, sözle anlatılmaz, sarhoşluk ve cinsellik cümbüşleriyle genelde gece vakti kutlanır, ve bazen bir çocuk kurban edilir. Bize göre bu, dinden ibaret görünür. Antikler neyin peşindelerdi? Bütün bunlarla neyi kastediyorlardı? İslam'ın mistiklerine baktığımızda derindeki anlamına dair bir işaret yakalıyoruz. Rıza, Şevk, Ünsiyet yahut Samimiyetin farklı aşamalarında sevgiyi değerlendirirler, sanki Tanrıyla Birleşmenin dışa dönük yaşanmış bir temsili gibi, Hıristiyan ritüellerimizde de aynı ayinleri görürüz, Vaftiz, Komünyon, evet, ve hatta evlilik bile amacı Tanrıyla Birleşmek olan intisap aşamalarının dışa dönük yaşanmış bir temsilidir. Müslümanlar içinde büyük bir kadın mistik var, adı Rabia, 8. yüzyıl civarında yaşamış. Sevginin üçüncü aşaması yani Samimiyet hakkında şöyle der:

> "Seni (Allah) kalbime Refik yaptım,
> Ama bedenim onun refakatini isteyenlere açık,
> Bedenim konuklarına karşı dostanedir,
> Fakat kalbimin Sevgilisi ruhumun konuğudur.[7]"

İşte bu somuttan ve maddiden görünmeyen ve ruhaniye dönüşümü elde etme girişimi. Çinlilerin kutsal kitabının Kazan üzerine hitabesinde dediği gibi, "Görünen her şey kendinin ötesine gitmeli ve görünmezler alemine erişmeli. Orada hakiki takdislerini ve berraklıklarını kazanırlar, kozmik düzende sabit bir kök kazanırlar."[8] Burada medeniyeti dinde zirve noktasına eri-

[7] Margaret Smith, *Rabi'a the Mystic and Her Fellow Saints in Islam* (Cambridge, 1928), s. 98.
[8] *I Ching*, İng. çev.: Wilhelm/Baynes (3. Baskı, 1967), 50. Şekil. Harding'in alıntıladığı pasaj, Hüküm üzerine yorumun parçası.

şirken görüyoruz. Fakat dönüşümü elde etmeye yönelik bu girişim, aşağı giden yol yaklaşımıyla elde edilir, fakat haç bizi yukarı giden yoldan götürür. İsa'nın dediği gibi, "Ben yerden yukarı kaldırılsam, bütün insanları kendime çekeceğim.[9]" Fakat hilalin bu yolu aşağı gider. Ancak yine de dönüşüme sebep olur. Gnostiklerin dedikleri gibi, "Aşağı gitmek, ya da yukarı, ikisi de aynı.[10]" Ya da William Blake'in dediği gibi, "İnsanın doğru yolu mu yanlış yolu mu tuttuğu çok önemli değil, yeter ki o yolu samimiyetle ve adanmışlıkla sonuna kadar takip etsin, çünkü her iki yol da onu amacına ulaştırabilir.[11]"

Haliyle, ay, *en düşük şeyler vasıtasıyla dönüşüm ilkesi*ni temsil eder. Karanlık ve soğuk ve yaş olan şeyler, gün ışığından ve insanın aydınlanmış düşüncesinden saklanan şeyler yaşam sırrını da taşır, nihayetinde, insan o vakte kadar somut oluşumun dokusu dahilinde gizlenmiş iç anlamı kavrayabileceğini anladığında, bu sır durmadan kendini yeniler.

Geçmişte böyle bir dönüşüm arandığında gizem dinleri bir intisap töreni buyururdu. Mısır'da müntesip, törenle ölüme gönderilir, Osiris'in gücü sayesinde tekrar doğardı ve "Güneşin Oğlu" ilan edilirdi. Benzer bir dönüşüm ay altında da gerçekleşebilir, ama burada yeniden doğum Eros tarafındadır, Logos tarafında değil, müntesibe de "Ayın Kızı" denir.

Bu tarz bir intisabın iki modern örneğini verebilirim size, iki vaka da genç adamlardan. Bunlardan ilki rüyasında babasına ait olan hilal şeklinde bir toprak parçası görüyor, zamanla bakımsız ve yabani bir yer olmuş. Rüyasında bu toprak parçasını kurtarma görevi de ona verilmiş. Tehlikeli yılanların dadandığı bataklık bir yer olduğu için görevinin aşırı zor olacağını biliyormuş. Önünde ağır bir görev hissiyle uyanmış. Hafta sonu gelmeden önce ciddi bir hastalığa yakalanmış. Sayıklamaları sırasında devamlı toprak parçasını ıslah etmeyle ilgileniyormuş. Ölümün kapıya dayandığı üç dört hafta süresince ayın evreleri hakkında ona söz edilince çok sıkıntı çekiyormuş. İşin aslı, hasta düştüğü gece yeni ay varmış. Nihayet iyileştiğinde, yaşama karşı hem erotik hem yaratıcı taraftan tamamen yeni bir tutum kazanmış. Bu onun ay altındaki intisabıydı.

[9] Karş. Yuhanna 12:32.

[10] Karş. Herakleitos, "Aşağı giden yol da yukarı giden yol da bir ve aynı." John Burnet, *Early Greek Philosophers* (4. Baskı, 1930), s. 138, frag. 69.

[11] *The Concordance to the Writings of William Blake*, ed. David V. Erdman (Ithaca, 1967; 2 cilt), bu alıntı için bir kaynak belirtmez.

İkinci örnek bir resimle gösterilir. (Bu resmi tarif etmek zor olduğundan Dr. Harding bu tasviri çizdi.) Yukarıda bir tapınak var. Ortada ise En Yüce Kutsal Taş, yeşilimsi bir kaideyle temsil ediliyor. Etrafında eski rahiplerin yazıtları var, rahipler önceden tapınakta kurban kesmişler. Bir kurban daha yeni kesilmiş, kurbanlık hayvanın kan bulaşmış postu sunağın önündeki zemine yayılmış. Altta karanlık bir mağara var. "Kimsenin gitmediği bir yer bura." Zeminde kan bulaşmış hançer var, kurban bunla kesilmiş. Bunun altında, bir nehir var, daha derin ve bilinmeyen bir yeraltı dünyasına çıkıyor. Resmi 17 yaşında bir genç adam çizmiş, o sırada, anestezi yapılmadan gerçekleşen acılı bir ameliyatın ardından yataktaymış, hem fiziksel hem duygusal büyük bir sarsıntıya maruz kalmış. Ameliyatın hemen ardındaki birkaç gün boyunca annesiyle ilişkisi çok acayipmiş. Sanki tekrar küçük bir çocuk olmuş. Annesi olmadan doğrulamıyormuş, bu korkunç tecrübe esnasında destek için ona yapışmış. Bir gün kalem kağıt istemiş ve size tasvir ettiğim çizimi yapmış. Ne yaptığının farkında değilmiş. Bunun psikolojik bir manası olacağını bilmiyormuş. Başta bunun hakkında konuşmayacakmış, ama sonra şunları söylemiş, "hepsi bir dağın içinde. Yukarıda bir tapınak var. Bir kurban daha yeni kesilmiş, kurbanlık hayvanın postu sunağın önündeki zemine yayılmış. Altta karanlık bir mağara var, kimsenin gitmediği bir yer bura." Bu resmi çizdikten sonra annesiyle ilişkisi tamamen değişmiş. Gerilemesinden kurtulmuş ve tekrar kendi olmuş. Bunun hakkında söylediği tüm şey bu. Fakat belli ki ameliyat bilinçdışında bir kurban mahiyetinde belirmiş. Gel gör ki kurban kendi. Bir kuzu gibi katledilmiş ve postu zemine serilmiş. Psikolojik açıdan bu, annesinin küçük kuzusu olarak, katledildiği anlamına geliyor. İşte erkekliğe intisap etmesi bu. Bundan böyle artık annesinin etekleri ardına sığınamaz, artık bir adam, annesi onun adına bahaneler üretemez artık. Neredeyse ölü olduğu dönem boyunca, doğmak için tekrar annesinin rahmine girdi. Bunun bilinçteki anlamı, çocukluğundaki anne bağımlılığına gerilemesidir. Fakat bu ölüm ritüelinden ne doğacak? Dağın derinliklerini—kimsenin gitmediği yer—bilinçdışının en derin seviyelerini göreceğiz. Burada yükselen bir hilal görüyoruz, boynuzları arasında da bir yıldız. Demek ki bu intisap tecrübesi sayesinde kendi gökyüzünde yeni bir ışık kazanacak, Eros ışığı. Annesi artık onun Eros değerlerini ve animasını taşımayacak, bunları bizzat kendi için bireysel yollarla aile dışındaki ka-

dınlarla ilişkilerinde aramalı. Onun için sanki bu tecrübeden kadın doğdu. Ayrıca ona orada tek bir yıldız geliyor, birlik geliyor, güneş ve ay arasındaki yıldız. Bu sunumun ilk bahsini oluşturan insanın ikilemi sorununun onun tarafındaki çözüm vaadi.

Kadın psikolojisinde ay bir bakıma farklı bir rol oynar. Buradaki sorun, dış dünyaya yansıtılmış Eros değerlerini bilinçli bir gayret ve çabayla kavrama sorunu değil, daha ziyade ay ilkesini kendi içinde kabul etme ve Ayın Kızı mahiyetinde kabul edilme sorunudur. Kendi Eros ilkesini yaşam idarecisi mahiyetinde doğru yerine koyma sorunudur. Çünkü bizim Batı medeniyetimizde kadınlar eril yasalar ve işleyiş tarzları altında yetiştirilirler, ayın ve simgelediği her şeyin de adı kötüye çıkmış. Öyle ki, kadınlarda, intisap (ya da analiz) yoluyla ayın altına getirilmek, tüm varlığının bir bakıma yeniden aydınlatılmasına benzer. Bir kadının çizdiği bu resimde onun tüm yapısının ay ışınları doğrultusunda değiştiği fikrini alırsınız, bu ışınlar ona neredeyse kuvvet hatları gibi nüfuz etmiş, öyle ki gelecekte bir ay-kadın olarak işleyecek. Uyku ve unutma saatlerinden sonra bilinçli gayret saatleriyle güneş şemasını izleyen bir adam gibi çözmeye çalışmayacak sorunlarını; aksine, ay orada gökyüzünde olsa bile sadece kısmen orada olabileceğini, ya da hatta tamamen karanlık olabileceğini kabul edecektir. Öyle ki onun çözümü daima kaçamaklı bir şey barındıracaktır. Hem aydınlık hem karanlık olacaktır. Erkeğin çözümünden ayrışan bir şekilde ikilem sorununu çözecektir, çünkü karanlık-aydınlık ayın ikili karakterini kendi varlığında tezahür ettirir.

Dr. Jung: Dr. Harding'in bu ilginç raporunu da dinlemiş oldunuz, bizim psikolojimizde ayın temsil ettiği sıra dışı güçlükteki fasılayı da böylece fark edebilirsiniz. Geçen sefer, güneşle meşgul olmuş ve onu pozitif bir ilkeye indirgemiştik. Bu simge dışarıda görünen güneşle vücut bulur, içeride de haçla, insanın en eski görüsüdür bu. Bugün ayı tartışırken, sonsuz karanlık bir küreyi ele aldık, hem de sadece mecazen değil, gerçekte de karanlık. Ay, gecenin durmadan değişen ışığıdır, insan tecrübesinin gece küresidir.

Hatırlarsınız, geçen sefer, doğan güneşi selamlayan Afrika Zencilerinden bahsetmiştim size. Aynı zamanda, büyüyen ayı da selamlarlar, akşam gökyüzündeki o ilk gümüş yarım daireyi. Ruhlarını büyüyen aya sunarlar çünkü bu umut veren bir işaret-

tir, küçülen ay ise tam tersi. İlkel insanda belirgin bir gündüz psikolojisi ve gece psikolojisi vardır, bunun yanında bir gündüz dini ve bir gece dini de var. Gün iyicildir, gece ise korkuyla rahatsız eder. İlkel dinlerin çoğunda, lütufkar bir tanrı vardır, hatta bazen bir teslis ama bu biraz uzak ihtimal, genelde ufak tanrılar var, daha insanidirler ve onlara daha yakındır. Sonra, daima bir gece kültü vardır, büyü buraya mensuptur. Gece unsuru bazen çok keskin bir ritüel formuna katılır, tıpkı Katolik Kilisesindeki gibi, "kara" büyü "ak" büyüye dönüştürülür. Gece tehlike hissedilir ve korku doludur. Hiçbir şey görmeyiz ve kendimizi savunamayız. Gece, yalnızca belli belirsiz duyduğumuz ve gün içinde hissetmediğimiz şeylerle canlanır. Hayaletler, cadılar ve büyücüler vardır, yani geceye esrarengiz biçimde tesir ederler. Karanlıktaki müphem şeylerin bu korkusu, güneş batarken beliren büyüyen ay tarafından belirli bir dereceye kadar engellenir. Müşfik ay geceyi aydınlatır, güneşten daha ılımlı ve daha az etkindir, ama faydalıdır.

Diğer taraftan, küçülen ay sakıncalı hissedilir. Şer ve yıkım bildirir. Hayaletlerin vaktidir, her şey karanlık olduğunda hayaletler ve korku için fırsat doğar. Her seferinde daha geç yükselir, ve gece ışıksız kalır, öyle ki küçülen ay altında toplanmış her şey çürümeye mahkumdur, baştan beri kısırdır. Bu hisse her yerde insanların adetlerinde rastlarız. İsviçre köylüleri mahsullerini küçülen ay vakti dikmezler, çünkü tohumlar gelişmez; tohumlar, büyüyen ay altında ekilmelidir. Benim annem de sirke tortusunu[12] küçülen ay vakti asla yıkamazdı, çünkü ardından ölürdü: Faydalı olması için büyüyen ay olması gerek. İşte bunların hepsi, yükselen ayın korkuyu engellediğine dair ilkel insanın milyonlarca yıllık izlenimiyle uyuşur. Küçülen ay ise tükeniş ve ölümdür, hayaletlerin gücü ele geçirdiği ve insanın tamamen savunmasız olduğu bir zamandır. Haliyle, zamanın başlangıcından beri, ayın iki anlamı vardır, karakter bakımından son derece muğlaktır, güneşin ise yalnızca bir anlamı vardır.

O halde ay, Dr. Harding'in bahsettiği üzere, hem uğurlu hem uğursuz veçheye sahiptir. Hastalık ve iyileşme üretir, delilik ve zihin sıhhati üretir. Sağlık üzerinde hem iyi hem kötü etkiye sa-

[12] Lifli ve yapışkan bir zar; maya hücreleri ve bakterilerden oluşur, alkollü sıvıların yüzeyinde belirir ve asetik bir mayalama üretir. Ekşilik üretimini başlatsın diye şaraba ya da elma şarabına eklenir.

hip olmanın yanı sıra çift cinsiyetli karakteri de vardır. Bu ikiliği dillerde görürsünüz, ayı cinsiyete göre sınıflamak filolojide pek tabii bir çalışma olabilirdi. Durumların çoğunda feminen hissedilir, ama bunun çok fazla istisnası var. Maskülen ay tanrısı belirli bir coğrafi taksime sahiptir, genelde Anadolu'da bulunur, Karadeniz'den Mısır'a kadar uzanır, Yunan adalarında da bulunur. M.Ö. 3. yüzyılda Yunanistan'da bir örneği görülür, ama aynı zamanda feminen özellikler de taşır; su, çiy, yağmur ve ıslaklık anlamlarına gelir; kahinlerin, olgunlaşan meyvelerin tanrısıdır, savaşta da yardımcı olur, iyileştiren tanrıdır, sağlığa ve hastalığa hükmeder. Karon'da[13] bir tapınak vardı, orada ay tanrıya tapılırdı ve bunla bağlantılı olarak onun himayesinde bir tıp okulu vardı. İşlevlerinden bir tanesi ölümden sonra ruhları bir araya getirmekti. "Ölümden sonra ruhun geçidi" olarak adlandırılırdı. Bu özellikler yalnızca maskülen ay tanrısının değil tüm ay fikirlerinin niteliğidir, ayrıca "ay" kelimesinin etimolojisinde bile, bu özelliklerin bazılarının farklı dillerde ortaya çıktığını görmek ilginçtir.

Kelime, üç farklı kökten türer:

1. *leuk*, Yunanca *luka* kelimesinde beliren bir kelime; Almanca *leuchten*, parıldamak; Latince *luna*, Farsça *lou, luan.*

2. *men*, ay için isim mahiyetinde, Farsça *mi*; Kuzey Bretoncada *miz*; Sanskritte *mas*, Yunancada *mene.*

3. *men*, "ölçü" anlamına gelen farklı bir kök; Gotik *mena*; Süryanice *mano*; Anglosakson *mono.* Yılın ayları [*month*] anlamına gelen Almanca *monat* ve Fransızca *mois* kelimesi bu kökten gelir.

Burada ayla ilgili çok karakteristik bir şeye rastlarız; bu tür kök kelimelerin kadim zamanlardan beri, ilk insandan beri var olduğunu farz ederiz, o insan ayın değişimlerini ölçü fikriyle bağdaştırmıştır. İlkel insan ayı zihinsel faaliyetle de bağdaştırmıştır, böylece zihnin aydan geldiğini düşünmüştür. Zamanı ölçmeye dair ilk kavrayış, ayın evrelerinden ileri gelir. Güneş ölçümü sonradan gelir. Dr. Harding'in de işaret ettiği üzere ay ve zihin arasındaki bu ilk bağ hakkında düşünmeliyiz. Size başka örnekler de verebilirim. Hint ve Sanskrit edebiyatlarında bunun işaretlerini bulabiliriz, eski filozoflar belli ki bu hususi bağı anlamışlardı. Sanskrit bir metin var, "Sonra merkezde 'Bunla birlik-

[13] Belirlenemeyen bir yer. Birçok kaynağa başvurduk ama Frazer'ın *Altın Dal* eserinde bile bu isim geçmiyor.

te, yukarıda, zihin' var; yukarıda, kuşkusuz, ay; neden kendinden 'yukanda' diye bahsettiğine gelince, ay tabii ki yukarıda; neden 'zihin' dediğine gelince, zihin kuşkusuz sözdür, ve söz vasıtasıyla herkes burada düşünür. Ay da söz haline geldiği için yukarıda kalır."

Şeylerin var olup olmadığı hakkında ya da var olup olmadıklarını zihnin düşünmesi hakkında daima şüphe içinde olmuş kadim Hindu zihniyetindeki hususiyetin bir örneği bu. Şöyle derler: Bir şeyi düşünürsen o *vardır*. Bir başka deyişle, ay-zihniyeti yaratır; ya da Dr. Harding'in de şairane biçimde söylediği üzere, ay çocukları gerçek çocuklar kadar gerçektir. Günümüzde insanın zihni hiç böyle değil. Zihinlerimizin ifade ettiğini söyleyebiliriz, ama zihin ürünlerimizin olgu olduklarını söyleyemeyiz, biri bir şey düşündü diye o şeyin yaratıldığını hele hiç söyleyemeyiz. Bir ilkel bir şey düşündüğünde o vardır, ya da vücuda gelir. Zihniyeti soyut değildir, henüz farklılaşmamıştır.

Başka bir Sanskrit metin okuyayım size, "O ateş çekildiğinde, rüzgarla taşınır, insanlar 'ateş söndü' derler ama aslında rüzgarla taşınır. Güneş battığında rüzgara girer, ay da öyle, böylece rüzgarda yönler tesis edilir, ve rüzgardan tekrar neşet ederler. Bu dünyadan bu yitip gitmeleri bilen kişi sözüyle ateşi harmanlar, gözleriyle güneşi, zihniyle ayı, kulağıyla yönleri, nefesiyle rüzgarı harmanlar, ve bunlardan müteşekkil biri olarak seçtiği bu tanrılardan herhangi biri haline gelir ve rahata erer."

Bu örneklerden anladığımız üzere, biz sadece bilinçli bir analoji kurmuyoruz, bu eski filozoflar da bunu fark etmişler.

Fierz Hanım: Almancada "zihin" ne demek?

Dr. Jung: Burada büyük bir zorluk var. İngilizcedeki "mind" [zihin] kelimesini karşılayacak Almanca bir kelimemiz yok. Almanca konuşurken bile genelde "mind" kelimesini kullanıyorum. *Verstand* kelimesi tam anlamı vermiyor, zaten tam Almanca da değil, yarısı Latince ve akıl/zeka [*intellect*] anlamına geliyor. Almancada böyle bir kelime yok, bu "mind" kelimesini tercüme etmek için tüm tanımı vermelisiniz. Burada tek yardımcımız Latince *mens* kelimesi, Fransızca *mentalité* kelimesi de buradan türer.

Wolff Hanım: Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi*nde geçen *Vernunft* kelimesi olabilir mi?

Dr. Jung: Bu, akıl demek, zihin değil.

Dr. Harding: Düşünsel taraftaki zihin veya bilinç de olabilir.

Dr. Baynes: Zihin, maksatlı faaliyet anlamı taşır.

Dr. Jung: Evet, belki de en iyi tanım bu, entelektüel süreç, maksatlı içerikleri olan bilinç. Duygusal değil, sırf imgesel de değil. Almanca "sinn" kelimesini poetik formuyla "Du bist im Herzen, du bist im Sinn[14]" dizesinde düşündüğünüzde zihin kavramını verir. Psikolojik konularla meşgul olduğumuzda kelimelerin anlamları hususunda çetin bölgelere gireriz. Haliyle, ayın zihinle bu bağlantısı hususunda zihni modern felsefi anlamıyla anlamamalıyız. Zihin burada tamamen esas anlamındadır. Dr. Baynes'ın bize verdiği maksatlı içeriğe dair bu ipucunu kullanabiliriz; İlkel insan bunu aya yansıtmıştır.

O halde, bu çok önemli kavrayış şu olgudan ileri gelir; insanın dış gerçeklik izlenimleri tükendiğinde ve kendi öznel işlevleri nesnel uyaranların tesiri altında kalmadan tezahür ettiğinde o insan, gece vakti zihni keşfetmeye yönelik en önemli imkana sahiptir. Haliyle ay [*luna*] da pek tabii fantezilerle ve delilikle [*lunacy*] bağlantılıdır. Dolayısıyla, ayın zehirli ışınlarının beyne nüfuz ettiğini, insanın çılgın bir rüyayla ya da çıldırarak uyandığını söyleyen eski batıl inanca rastlarız. Ortaçağda cadılar sihirli bir ayna kullanırlardı. Belirli gecelerde onu dışarı çıkarırlar ve ay ışığına tutarlardı ki ayın ışınları ona nüfuz etsin. Sonra onu zarar vermek istedikleri birine verirlerdi ki yansıyan kötülük ışınları onu deli etsin.

Ayın zihinle bu bağlantısı çok karmaşıktır ve bizim psikolojimiz için olağanüstü öneme sahiptir. Bu meseleye şimdi girmek istemiyorum, gerçekten çok kafa karıştırır, ama diğer yönlerden bahsedebiliriz, yani ayın hususi değişimlerinden ki bunlar ilkel insanı çok etkiliyordu. İlkel insan, gökteki ışık değişimlerini açıklamaya girişmişti, ve bu hikayeler bazen psikolojik açıdan çok ilginçtir, her ne kadar bizim için genelde bir değerleri olmasa da. Ayın değişimlerinden öyle etkilenmişti ki onun içinde benzer olan bir şeyi yani animayı ona yansıtmıştı. Ama tabii anima kavramı çok geç döneme ait ve acayip soyut bir kavram, dolayısıyla bu şeylerin ilkel kökenlerine daha fazla girmemiz gerek.

Ay ışınlarının karşısında duran bir kadın resmi var elimde. Üreme organından başa ulaşan belirgin kırmızı hattı görebilirsiniz. Üreme organıyla zihinsel bölgeyi birbirine bağlayan ay ışınlarıyla kanın bağlantısını çok iyi gösteriyor. Bu resim ayrıca başka bir özellik de içeriyor. Nedir o?

[14] = "Kalbimdesin, zihnimdesin." Olağan manasında *sinn*, "anlam" demektir.

Dr. Draper: Kavisli ışınlar.

Dr. Jung: Evet, akıl dışı bir fenomen daha. Güneş ışınları daima düzdür. Bunun açıklaması nedir?

Dr. Harding: Sanatçı ruhuyla, ayın kavisini ifa ediyor.

Dr. Deady: Güç naklediyor.

Fierz Hanım: Bir dalga hissi yaratıyor.

Dr. Jung: Doğru. Ay, bir varlığa dalgayla nüfuz eder. Peki bu dalga niteliğine sahip olan hangi etkisini biliyoruz ayın?

Baynes Hanım: Meddücezir.

Dr. Jung: Evet, ayın değişimlerinin bir ifadesi olan meddücezirler gibi bir dalgalanma. Bu resmi yapan kadın mistik tecrübesini deniz dalgalarıyla bağdaştırmaz, ama yine de bir dalga üretir, tıpkı ay ışınlarının etkisi gibi. İnsanın içinde hususi bir dalga [*wave*] algısı vardır. İngilizce "brain-wave" ya da "brainstorm" [parlak fikir] ifadesinde bunu görebilirsiniz. Dalga gibi niteliğe sahip mizaç değişimleridir bunlar. Fransızcada *les lunes* derler, Almancada *Launen*. Mizaç Almancada *Mut* kelimesine denk dü-

şer, cesaret anlamına gelir, fakat *Gemüt*[15] bugün zihinle kastettiğimiz şeyin tam tersidir. Duygusal tepki verme mekanizmasıdır, ve öyleyse, etimolojik açıdan değilse de psikolojik açıdan, ayın dalgaları ya da meddücezirleriyle bağdaştırılır, zihinsel ya da duygusal bozukluklara ve hususi ruh hallerine sebep olur. İnsanın aydaki değişimlerle mukayese edebileceği en asli algılar arasındadır bunlar. Bize nispetle ilkel insan için çok daha barizdirler, ayrıca o bizden çok daha fazla etkilenir.

Kadınlardaki aybaşı haliyle ayın ilişkisi hususuna gelince, aybaşı dönemiyle ayın evrelerinin artık zamansal bakımdan çakışmadığını biliyoruz ama dönem de ay takvimine göre. Böyle bir şey nasıl olmuş bilmiyoruz; yapımızın güneş ve ay ve gezegenlerle bağlantılı olduğunu söyleyen astrolojiye inanmasak bile. Ancak bu kanıtlayamayacağımız bir hipotez. Kadınlar neden bir ay dönemine sahip? Eski hocalarımdan olan güzide bir fizyoloji profesörü[16], adet dönemiyle dalgaları ve tüm yaşamın denizde olduğu zamanı bağdaştırmaya yönelik umutsuz girişimlerde bulunmuştu. Deniz kıyılarında yaşamış ve suyun çekilmesinde çok zengin besin bulurken suyun yükselmesinde çok az besin bulmuş yüzergezerlere geri dönmüştü. Bağlantı çok açık değildi, biz ona çok soru sorup baskı altına aldığımızda daima kötü bir ruh haline girerdi. Ay ona hükmediyordu, o aya değil.

Bilim bunu açıklayamaz, fakat belirli bağlantıyı takip etmede bu bizi engelleyemez. Eğer fikri biraz daha izlersek şuna varırız: Astroloji, eskilerin göklere ve oradaki en uzak cisimlere yansıtılmış psikolojisidir. Burçlarda iki ana ilke vardır, güneş ve ay. Güneş, insanın faal doğasının psikolojik niteliğini içerir, ay da insanın tepki veren doğasının. İnsan faal doğasında karakterini iradeli ve ihtiyari görür. Tepki veren doğasında ise edilgendir, sadece uyaranlara tepki verir. Gerçekten de bir insana örneğin evinde tembellik saatlerinde rastladığınızda ve sadece olaylara tepki verdiğini gördüğünüzde iş saatlerindeki insandan çok farklı olduğunu anlarsınız. İki ayrı insan olurlar; astroloji bize bunlardan birinin ondaki güneş karakteri diğerinin de ay karakteri olduğunu söyleyecektir. Güneş ve ayın eylemi "evler"[17] denen

[15] *Gemüt*, hem "his" hem "duygu" hem "heyecan" hem "kalp" olarak tercüme edilebilir [R.F.C.H.]

[16] Muhtemelen Friedrich von Müller (1858-1941), Alman dahiliyeci, Basel Üniversitesinde Jung'un hocasıydı. Bkz. *MDR*, s. 107/110.

[17] Astroloji kuramında, gökleri bölen on iki kısımdan biri.

konumlarıyla belirlenir. Eğer güneş sıcak ve ateşli bir burçtaysa insan da sıcaklıkla, acelecilikle ve ani öfkeyle nitelenir, özellikle coşkulu bir faal doğa bu. Eğer ay güçlü bir konumdaysa, insanın daha kişisel, mahrem ve savunmasız tarafına işaret eder, çok edilgen durumda bulunan birini belirtir. Haliyle, insanların karakteri veya kaderi, güneşin ve ayın konumu sayesinde harfiyen okunabilir. Pek tabii, burçlar ne kadar eskiyse o kadar yansıtılmıştır. Modern astroloji "Bu adam yaman, fevri, tehlikeden çekinmeyen biri, her tür patavatsızlığa gözü kapalı dalar, sonra pişman olur" dediğinde eskiler şöyle diyecektir, "Bu adam cinayet işleyecek ve kafası vurulacak", ya da yolculuğa çıkacak ve sürülecek, ya da daha ziyade kötü insanlar ona saldıracak. Haliyle, günümüzde sırf bir psikolojik faktör olarak alınan şey o devirlerde kader olarak görülüyordu.

Bir Alman üniversitesindeki son astroloji profesörünün yazdığı 15. yüzyıl burçlarının bir koleksiyonu var elimde[18], bunlar günümüzde gayet psikolojik açıdan yorumlanabilir. Burçları işlenmiş insanlara ne olduğunun kaydını tutmuş. Biri İngiltere'ye ulaşmaya çalışırken boğulmuş, diğerini korsanlar öldürmüş, diğerleri de bir ormana vs. seyahat ederken öldürülmüşler. O günlerde tedbirsiz bir kelime insanları katletmeye sebep olabilirdi, ama günümüzde içgüdülerimizi tutuyoruz, ta ki taşana kadar ve onlarla büyük bir şey yapıncaya kadar, büyük bir savaş gibi. O eski günlerde sarhoş sokak kavgalarında o içgüdüleri orada bırakıyorduk. İşin aslı, günümüzde daha beteriz. Haliyle, ayın bazı evrelerinden bazı kaderler türetilirdi, bunlar da modern insanda tepki tavırlarına tekabül eder.

Böyle tepki yapılarına sahip olan insanlar edilgendir, zihin ya da mizaç açısından doğanın parçalarıdırlar. Rollerini oynarlar ama tabii ki faal liderler değillerdir, daha ziyade kurbanlardır, durumlar ya da başka insanlar veya iç ve dış uyaranlar onları idare ederler. Pek özgür değillerdir. Kara bir kanuna tabidirler. İnsanın gece vakti genelde hissettiği şey bu, haliyle ay da insanın psikolojisinin bu tarafının misali olmuş, güneş psikolojisinden gayet ayrışmış. İnsanın bu tekinsiz yanını idare etmek çok zor olduğundan, ay münasip bir simge olmuş; gece psikolojisinin tezatları ve paradoksları ayla uyum içindedir. Dr. Harding'in belirttiği üzere rasyonel bir dil kullanarak bu psikolojiye nüfuz et-

[18] Jung'un kütüphanesinde bu koleksiyonu bulamadık.

mek aşırı zordur, böyle bir yaklaşımla sanki istismar edilir. Her şeyi örtmede ay ışığı kadar aldatıcıdır. Böyle bir psikoloji, bir şeyin önce böyle sonra şöyle olduğu belirsiz ve hususi bir zihin durumunu temsil eder. Onu tanımlamaya dair bütün girişimlerimiz, yarı bilinçli ve leylî bir duruma işaret eder. Gece vakti, güneş batıp gittiğinde, başka bir ilke işlemeye başlar, ve insanın bütün psikolojisi gündüz vakti faal olmayan etmenlerin etkisi altına girer. Haliyle, aydan bahis açıp bilinçdışından konuştuğumuzda yarı bilinçli bir durumdaki ruh hakkında konuşuyoruz demektir, bu durumda her şey belirsiz ve çelişkilidir, ay ışığında görünen nesneler gibi ne oldukları belli olmaz, kediyle köpek birbirine karışır. Bilinçdışında karşıt şeyler birbirlerine yaklaşırlar. Tuhaf gelgitler oluşur. Yaklaşan bir bilinçdışı durum hissedilebilir; bilinçdışı faal hale geldiğinde denizin tuttuğu hastalar gördüm, ya da vertigo olan, bunun sebebi de tuhaf bir dalgamsı hareket ya da bir ay hareketi gibi görünen şeydi.

7. Seminer

20 Kasım 1929

Dr. Jung:

Bugün ayı tartışmaya devam edeceğiz. Sorun acayip karmaşık olduğu için belirlediğimiz komitenin üyelerinden bu konu hakkındaki izlenimlerini anlatmalarını rica ediyorum.

Henderson Bey: Yunanca malzemeyi araştırdım ve Selene'nin Yunanlar için esas ay tanrıçası olduğunu öğrendim, ama ana tanrıça seviyesine hiç erişememiş. Herhalde Yunanlar onu çok sönük bulmuş ve tatmin olmamışlar, haliyle gücünün çoğunu da Hekate gasp etmiş, çünkü Hekate çok daha kullanışlıydı. Daha pozitif bir tanrıçaydı, pratik mevzularda insanlıkla çok yakın ilişki içindeydi.

Dr. Jung: Hekate'nin daha fazla dikkate alındığı doğru ama kendi namına kimdi Hekate?

Henderson Bey: İki işlevi vardı. Doğumun ve doğurganlığın tanrıçasıydı, ama genelde bir cadıydı, kara büyü tanrıçasıydı. Kültleri gizli kapaklıydı, İştar ve Aphrodite ile bağlantılıydı, çünkü çocuk kurban ediyordu ve kutsal fahişeleri vardı.

Dr. Jung: Onun kültüyle İştar ve Aphrodite arasında bağ kuruyorsunuz, ama o bunların hiçbiri değil. Hekate hangi veçheyi temsil eder? Nasıl ayrışır?

Henderson Bey: Ayın yıkıcı gücünü temsil ediyor.

Dr. Jung: Kesinlikle yıkıcı. Ayrıca ismin kendi de bize bazı şeyler söylüyor. Bir oktan bile uzağa erişen, uzağa isabet eden anlamına geliyor. İlkellerin inancına göre hastalığa neden olan sihir, temel bir şeyi dışarı atmakla elde edilir, tıpkı çakıl gibi; bazı Amerikan Yerli Kabileleri bunun buz saçağı olduğuna inanırlar. Toparlamak gerekirse Hekate'nin özellikle yıkıcı olduğunu ve dolayısıyla yatıştırılması gerektiğini söyleyebilirsiniz. Fakat yıkım onun tek niteliği değil, onu daha yakından nitelemeliyiz. Onun tüm niteliklerini birlikte ele alın: Kara büyünün, çocuk doğurmanın ve kavşakların tanrısıydı. Esas özelliği gizli niteliğidir,

bu da size resmi verir. Psişik bir güç temsil eder, tüm bu bağlantılara sahip olan bir unsur, aşırı gizemli, gizli kapaklı, faydalı ama aynı zamanda yıkıcı, tekinsiz, ve insanın anlayamayacağı bir şekilde bilinçdışından çalışıyor. İşte bu, özellikle kadının bilinçdışındaki cadılık özelliği. Bir adam için ışığının çok uzağa eriştiğini söyleyebiliriz, bu devamlılıktır; ama kadın için aynı anlama gelmez.

İlginç bir örnek vermek istiyorum size. Seminerimizin üyelerinden biri bundan size bahsetmeme izin verdi. Haç ve hilal simgelerini tartışmamızdan sonra eve gitmiş, aklında ay ve güneş varmış. 17 yaşındaki oğlu hasta yatağındaymış, işsizmiş, ona diş fırçasını vermiş, fırçaya bir işaret atsın ki kardeşininkiyle karıştırmasın. Onun yanından ayrılmış ve aşağıda kocasıyla gündelik meselelerden konuşuyorlarmış. Sonra çocuğu kulak kesilmiş, ona bir şey olabileceği hissine kapıldığının farkına varmış, onun yanına çıkmış ve fırçanın üstüne ismini işaretlemek yerine şu şekilleri çizerken bulmuş oğlunu.

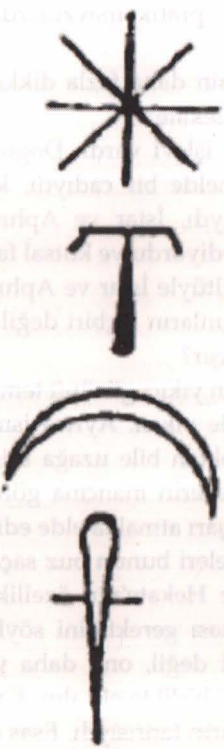

Seminerimizin ışığında bakın bunlara. Anne oğluna bunun hakkında tek kelime etmemiş. Aşağıdan yukarı okuyunca ilkin haç var, sonra hilal, sonra "Tau", sonra da X gibi bir haç ya da bir insan bedeni olabilecek bir işaret çizmiş. Yukarıdaki yıldızdan bahsetmedik. Hem kolektif bilinçdışından hem de kendi bilinçdışından geliyor. Bu sadece bir düşünce aktarımı değil, bir büyü etkisi, bir Hekate rüyası, kolektif bilinçdışının dili. Halihazırda meşgul olduğumuz rüyaya bir cevap. Etkiyi aydınlatmak adına bu hususi örnekten faydalandım. Ayrıca simgeciliğin en değerli parçasını da size gösteriyor, ve tabii birkaç kilometrelik bir erimde şeylerin nasıl uyumlu hale geldiğini. Belki de üst kattaki insanlar ya da oradaki komşularımız tuhaf rüyalar görüyorlardır, bilemiyoruz. Bu bir güç merkezi ve onlar erim dahilinde.

Bu hiyeroglif yazı, düşüncelerimizin dizilişini açıklıyor. 17 yaşındaki bu çocuğun ulaştığı aynı sonuçlara biz de ulaşırız ama şu andaki meşguliyetimiz hilal etrafında. Çok ilginç bir vaka bu. Pek tabii, annenin bilinçdışının ima ettiğini varsayamayız; tamamen annenin tavrından açığa çıkmış. İnsanın hep ulaştığı ve hep ulaşacağı aynı sonuç bu, ve bu süreç onda bizim hastamızdaki gibi ortaya çıkacak. Temas edildiği an meydana çıkacak. En farklı hastaların fantezi malzemelerini inceleyin, benzer simge ve sonuçlara nasıl ulaştıklarını görürsünüz, pek tabii muazzam çapta bir bireysel çeşitlenmeyle. Şimdiye kadar böyle muntazam bir sonuç görmediğimi söyleyebilirim, muazzam bir şey bu. O halde, ayın bu Hekate veçhesi, sizi en fazla etkileyen şey miydi?

Henderson Bey: Hayır, Artemis kültü—genelde üretken tanrıça, tarlaların ve çocuk doğurmanın tanrıçası, büyüyen ay—Hekate kültünü dengeledi.

Dr. Jung: Sonra siz de Hekate'yi esasen yıkıcı ve küçülen ay diye tarif ettiniz. Ayrıca bunun için bazı gerekçeler olduğunu da gördük, küçülen ay altında işler tıkırında gitmiyor.

Dr. Barrett: Demiryolu traversi işindeki bir arkadaşım ay küçüldüğü zaman kesilen ağaçları satın almadıklarını söyledi. Bunun bilimsel açıklaması da yakın zamanda polarize ışığa maruz kalmış kerestenin uzun zaman dayanmadığıymış.

Von König Hanım: İsveç'te ay küçülürken kesilen ağaçlar, odun solucanlarına maruz kalırlar, ay büyürken kesilenler ise kalmazlar.

Sawyer Hanım: Fransa'da, Devrimden önce, ormancılık kanunları büyüyen ay vakti haricinde ağaç kesimini yasaklamıştı. Yoksa içi su dolu olurmuş ve kurumazmış.

Dr. Jung: Küçülen ayın etkisinin pratik somut kanıtları bunlar, büyüyen ayda ekim yapmayla ilgili duyduklarımızla da uyuşuyor. Güney Afrika'da çok büyük bir arazisi olan bir adam tanıyorum, her şeyi büyüyen ay altında ekmeyi ilke edinmiş çünkü ekinlerin sadece bu şekilde serpildiğini gözlemlemiş. Bu düşünceye pek güvenmemiştim ben fakat tüm bu ilkel inançlar sanki bir bakıma doğru, her ne kadar biz onları anlamasak da. Bir meteoroloji uzmanı size havanın aya göre değişmeyeceğini ispatlar ama fikir gerçekleşmeye devam eder, haliyle ben havanın ayla bir ilişkisi olmadığına asla ikna olmuş değilim. Rasyonel bir açıklama, açıklama değildir. Bu şeyler deney yoluyla teyit edilene kadar beklemek zorundayız. Örneğin, astroloji, doğrulandığı takdirde çok önemli olacak muazzam öneriler sunuyor, ama böyle bir şey hiç gerçekleşmedi. Araştırmalarını istatistiklerle halletmeliler.

Paul Flambart adında Fransız biri bazı akıl dışı ifadeleri doğrulamaya azmetmiş.[1] Hava üçgeni denen şeyle bağlantılı olarak bazı bilimsel araştırma çalışmaları yapmış. Eğer bütün burçlar kuşağı bir dairenin bölümleri içinde tasarlanmışsa, o zaman üç nokta yani İkizler, Terazi ve Kovanın temsil ettiği aylar hava üçgenini oluşturur. Bunlar hava grubu burçlarıdır ve hava da zihin ya da ruh anlamına gelir. Eski deyişe göre bu burçlar altında doğanlar akıllı ya da zeki olmaya eğilimlidirler; bu nitelik onlara doğuştan verilir. Flambart da zekalarıyla öne çıkan yüz insanın astrolojik doğum haritasına bakmış, ve bulgularına göre, doğum tarihleri daire üzerinde her yere yayılmış olsa da, üçgenin her bir noktası üzerinde sıra dışı bir yığılmaya rastlamış, haliyle diyebiliriz ki böyle astrolojik doğum haritalarının çoğu hava üçgeninin köşeleriyle yani zekayla bağdaşıyor. Bilimsel hakikat yapısında bir araştırma bu, ama herkesin bildiği üzere astrologlar böyle araştırmalar yapmaya pek istekli değiller. Sezgiye dalmayı tercih ederler. Bilimsel çalışmak çok fazla dert demek; her burç üç saat alır ve onlardan binlercesi lazım olur. Astroloji karanlık bir bilimdir, bir Hekate bilimidir. Küçülen ayı konuşuyorduk. Artemis hakkında söylemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Henderson Bey: Bu ikisi yani Hekate ve Artemis fiiliyatta birbiri yerine geçebilir, ama Artemis, doğurganlık fikriyle birlikte da-

[1] Flambart'ın araştırmaları yayınlandı: *Preuves et bases de l'astrologie scientifique* (Paris, 1921), s. 79 vd. Karş. "Synchronicity: An Acausal Connecting Principle", CW 8, par. 869, not 64.

ha ziyade büyüyen aydır. Yeterince tanımlanmamış Selene'nin ayağını kaydırırlar, haliyle onun kültü de halka çok daha yakın ve kullanışlı olan bu iki tanrıça yani Hekate ve Artemis'in kültlerine bölünmüş.

Dr. Jung: Evet, Selene biraz sönük. Ay son derece paradoksal, haliyle onun kişiliğinin kavranışını da bölmek gerek. Paradoksal ifadelerle düşünmek çok can sıkar. Farklılaşmış bir zihnin işareti bu, yalnızca çok ileri filozoflar paradoksal düşünürler. Çok azı dayanır buna. Haliyle ay tanrıçasının Artemis tarafı parlak ve pozitiftir, karanlık tarafı da örtbas edilmiştir; ya da karanlık tekinsiz Hekate tarafı ifade edilmiş ve iyi tarafı örtbas edilmiştir. Sanki zehir, iyi bir etki yaratmıştır; ya da Tanrı fayda edememiş de Şeytan yardıma koşmuş. Bence burada ayın çift karakterine dair kıymetli bir resim var elinizde. Sizdeki malzeme nedir Sawyer Hanım?

Sawyer Hanım: Beni en çok etkileyen ayın ikili anlamı oldu, bir yanda yaşam, diğer yanda ölüm.

Dr. Jung: Evet, bu ayrıca ilkeller hakkında bildiğim şeylerle de bağdaşıyor. Tartıştığımız *mana*nın merkezî kavrayışında bu tanım eksikliği özellikle görülebilir. Modern kaşifler *mana* ve *tabu* terimlerini uygulama şekilleri yüzünden afallamış durumdalar. Onlar için arada bir fark yok, çünkü rüyaları gerçek gibi ve gerçekleri de rüya gibi. Bir kavram herhangi bir başka kavram gibidir. Mısır'da komşu köylerde çelişen mitlere rastlayabiliriz, hatta aynı tapınak içinde tek ve aynı tanrı hakkında bile. Onların düşünme şekilleri bizim için tamamen anlaşılmazdır. İlkel bilinci öyle müphemdir ki farklılıkları öylece göremezler, çok saftırlar, yalnızca tesir altında kalmalarını şiddetle hissedebilirler. Haliyle, çok farklı şeyler onlar için tek bir şey gibi görünür, çünkü aynı etkiyi üretirler. Örneğin, şaşırırlar, hem de onları şaşırtan şeyden bahsetmeden, "şaşırma" kelimesi dinamik bir kavrayış halini alır ve şaşırtıcı yani *mulungu* olduğunu söylerler. Böyle örnekler vermiştim size. Haliyle, ilkel inançlarda aya dair farklılaşmış görüşler bulamayız. Sonrasında, bunu Yunan mitolojisinde bulduğumuzda insan zihninin binlerce yıl boyunca gelişimini temsil eder.

Crowley Hanım: Sami dinlerinde ay ibadeti, güneş ibadetinden önce gelmiyor mu?

Dr. Jung: Babil literatürünü okudunuz mu? Orada ay tanrıçasına ibadetin oldukça eski olduğu doğru, ama bence Sam[2] da o kadar eski olabilir.

Crowley Hanım: Göçebe yaşamları gereği ayın onlar için çok önemli olup olmadığını merak etmiştim. Güneş, tarım halkları için ne kadar önemliyse ay da göçebe kabileler için o kadar önemli olabilir.

Dr. Jung: Evet, ama bunu teyit etmek zor çünkü göçebe kabileler arkalarında bir kültür ya da tapınak bırakmadılar. İslam öncesi kült, yıldızlarla ve ayla alakalıydı. Geceleyin seyahat eden biri için gökyüzü acayip etkileyiciydi ama kadim Babil tapınaklarında ay ibadetinin yanında güneş ibadetini de bulabilirsiniz. Tapınağın bir ucunda duvarın karşısında güneş tanrısını görebilirsiniz, tam ters tarafta da eşit boyuttaki kralın heykelini. İnsan ve tanrı birbirine karşı, eşit değerde, çok ilginç bu. Mısır'da da Firavun tanrıların muadiliydi ve Osiris ve Ra formunda temsil ediliyordu ve güneşle özdeşleştirilmişti. Haliyle, ayla özdeşleşmeyecekti.

Fierz Hanım: Gelişim açısından bana tuhaf gelen şey şu: Elimizde önce Mummu-Piamut gibi bir ejder vardı, ya da göksel bir inek, ay tanrıçasının anası, dünyayı yaratmış ve sonra onu yemişti. Ardından, muhtelif ay tanrıçaları geldi, sonra gelişim sürecinde, tekrar birleştirici bir ilke gelir, tıpkı *Altın Eşek*in 11. Bölümünde olduğu gibi. Bunlar yine aynı ve birleşmiştir. İsimler farklı olsa da bu tanrıçaların anlamı her memlekette aynıdır. Dolayısıyla, geç Roma döneminde herhangi bir yabancı tanrıçaya ibadetle meşgul olabiliyorlardı çünkü temel anlam özdeş olacaktı. Bence burada bireysel psikolojiye paralel bir şey var.

Dr. Jung: Sizin görüşünüz daha ziyade genel anlamıyla ay simgeciliğinin psikolojisiyle alakalı. Belirli bir ay tanrıçasını esas bir dünya hayvanı kavrayışına indirgeyeceksiniz, yani dünyayı yaratan sonra da onu yiyen göksel bir ineğe. Buraya kadar yanlış bir şey yok, tanrıların bile öncesine dair sıra dışı bir kavrayış var, yapma ve bozmayla ilgili. Fakat mevcut tartışmamız bunla alakalı değil; ayın tanrılığının farklılaşmış bir kavramına bağlı kalmalıyız. Ayın ardına gidersek güneşin de ardına gitmeliyiz; göksel inek hikayesinin artık ne güneşle ne de ayla alakası var, ikisinin de gerisinde. Aynı rahimden çıkan Osiris, İsis ve Nephtys fikrine

[2] Nuh'un en büyük oğlu, Sami kavimlerine adını vermiştir.

benzer derin bir sezgi var. Osiris güneştir, İsis ve Nephtys de ay. Mısırlılarda ilksel ana Nu ya da Nut diye de bir fikir var, ilksel sular dedikleri de olur, herhangi bir şey yaratılmadan önce rahminde güneş ve ay varmış. Bu hem çok ilkel hem de çok gelişmiş bir fikir. Sonrasında insanlık belki de bu en ilkel batıl inançların en keskin doğruluktaki sezgisel algılar olduğunu anlayacaktır. Bilimsel fikirler daima geçicidir, çünkü teori üzerine kurulurlar. Modern fizik paramparça oluyor. Örneğin, ben öğrenciyken, "emanasyon" tamamen saçma görülüp dalga geçilirdi, ama şimdi yeniden ona dönüyoruz. Burada Einstein'ın teorisinden bahsediyorum, bir tür kozmik emanasyon öngören bir teori. Dr. Draper, ay hakkındaki araştırmalarınızı siz de bizimle paylaşmak ister misiniz?

Dr. Draper: Araştırmalarla başlayan düşünceler, benim incelediğim mekanik veçheyle renklendi ve böylece biyolojik bir eğilim kazandılar. Bence de ayın çift cinsiyetli karakteriyle hayvanların çift cinsiyetli karakteri arasında ilginç bir benzerlik vardı. Horozlarda, kümes hayvanlarında ve güvercinlerde cinsiyetin tersine dönmesi söz konusudur, sanki devamlılığı güvence altına almak adına kendilerini döllemeye uyum sağlıyorlar ki bu da ölümün üstesinden gelme araçları anlamını taşıyor. *Soma* içeceğiyle de ilgileniyordum. Tanrılar onu içerler ve hayat bulurlardı.

Dr. Jung: Hint malzemesini araştırdınız mı bunun için, Dr. Harding?

Dr. Harding: İki mit dizisi var. Ayda bir *soma* ağacı yetişir, tanrılar ondan bir içecek çıkarır ve bu da onlara ölümsüzlük bahşeder. Ayrıca bir Varuna miti de var; ay, kozmik okyanusu çırpmış ve *soma*yı üretmiştir. Sonra, yeryüzünde yetişen bir ay ağacı var, ondan da *soma* denen bir içecek çıkarılıyor.

Dr. Jung: Evet, Veda dininde *soma* bir mitolojik içecek, Hıristiyan inancındaki ya da Dionysos gizemlerindeki şarap gibi sihirli. Can katan bir içecektir ama aynı zamanda sarhoş da eder. Eğer ben iyi bir Hıristiyan olsaydım, alkolsüz bir içeceğin alkollü içecek yerine geçmesine karşı olurdum çünkü sarhoşluk dokunuşu kesinlikle kaçınılmazdır. Eğer İsa, yani kurucu, şarabı alkolsüz kılmaya çalışsaydı su içtiği söylenirdi. Manişeizm gizemlerinde kutsal yiyecek kavundur. Komünyon sofrası enfes meyvelerle doludur, özellikle kavunla, kutsal meyvedir bu çünkü olgunlaşmak için güneşe ihtiyaç duyar ve bu sayede ışığın birçok parçasını içerir. Haliyle, insan kavun yediğinde muazzam bir ışık mik-

tarı özümsemiş gibidir ve sonra kara madde yani şeytanın üzeri örtülür. İsa şarabı seçti, Katolik Kilisesi de şarabın alkolsüz olmasına asla izin vermeyecekti. Zaten komünyon ekmeğinin de buğday unundan başka bir undan yapılmasına izin vermeyeceklerdi. Kutsal yağ, zeytinyağı olacaktır, kandiller de belirli bir şekilde yapılacaktı. Fakat savaş bir değişikliğe neden oldu; zeytinyağı eksikliği yüzünden, Papanın da özel bir izniyle küçük elektrik ampulleri koymalarına izin verildi, fakat bu sadece o zamanların sefaleti yüzündendi. Katolik Kilisesi böyle bir durumda çok makuldür, ancak büyük meselelerde geleneğe sıkı sıkı sarılır. Sorun şu ki bu şeyler değiştirildiğinde veya protesto edildiğinde hemen sapkınlık haline gelir; Protestanlar, farkında olmadan geleneği en esas noktalarından altüst etmiştir. O şarap, Rabbin kanıdır. Bu inançların kaybolmalarına izin vermeleri, ayrışma noktasında oldukları anlamına gelir; zaten Protestanlar da dört yüzden fazla mezhebe ayrıldılar. Öte yandan Katoliklik de böyle ilkelerin ihlal edilmezliğiyle özdeşleşti; şarap olmalı, sarhoş etme etkisi olmalı.

Sarhoş eden içeceğe dair en eski fikirlerden biri, Veda içeceği *soma*dır. Rig-Veda acayip eskidir, M.Ö. 5000'li yıllara dayandığı sanılır, *soma* fikri orada bile zuhur eder. Şimdi de ayla özdeşleştiğini duyuyoruz; ay ağacı tanrılar ve insanlar için bir içecek sağlar. Çok önemli bir simge bu.

Dr. Draper: Soma içeceğinin verdiği zindelik belki de derin ve hızlı nefeslenmeden sonra gelen zindelikle aynıydı. Kanın süratle aşırı oksijenlenmesinin yarattığı öznel etki neredeyse alkol içmenin ardından gelen etkiyle aynıydı. Burada bir analoji var mı?

Dr. Jung: Evet, bütün bu şeylerin fiziksel bir temeli var. İlkellerin bilgileri bazen bilim adamlarının bilgisinin ötesindedir. Modern sıtma kuramı, Doğu Afrika'daki yerlilerce zaten biliniyordu, hem de beyaz adam buna sebep olan şeyin anofel sivrisineği olduğunu öğrenmeden önce. Haliyle, derin nefes alma, oksijen birikimi ve alkol etkileri arasındaki bağlantıyı muhtemelen anlamışlardı. Hatha Yoga, nefes egzersizleriyle bilhassa ilgileniyordu, derin nefes alarak kendilerini ruhanileştirmeye çalışıyorlardı. Çin Yogasında nefes almanın kesildiği bazı ritüeller var; nefes almaya ara verilir, bunun yerine içten nefes alınır.

Dr. Draper: Kuzey Amerika Zencisi, eğer bir cebinde ustura, diğer cebinde ay ışığında yakalanmış bir mezarlık tavşanının sol ayak arkası yoksa huzurlu hissetmez, insanın ölüm sorununu çözme girişimi mi bu?

Dr. Jung: İstedikleri şey hayvan içgüdüsü ve ayak hayvanın bir parçası. Mezarlıktan gelmesi, ölü nitelikleri ya da *manası* zerk edildiği anlamına gelir, haliyle, ay simgeciliği başlığı altında muhatap olduğumuz tüm sorular kompleksiyle ilgili olan bir büyüdür. Kötülüğe karşı koruyan bir büyü bu, çünkü ölüden gelir; örneğin, eğer atalarından bazı muskalar alırlarsa perilere ve kendi ölülerine karşı iyi bir şeydir. Tıpkı yağmurun su dökerek oluşması gibi; ya da bir rüzgar, gemici ıslığından veya ana direği demirlemesinden oluşur, bir rüzgardaki yelkenler gibi bir gürültü çıkarır. "Kes ıslık çalmayı, yoksa çok fazla rüzgar çıkacak" derler. Aşılama da aynı ilkedir, pratik uygulamada ay simgelemesinin bir parçasıdır. *Soma* içeceği ölüme karşı, kötülükten koruyan bir içecektir, kişi onu içtiğinde artık ölmez, bu ilaç ölüler diyarından gelir, ay diyarından, ay ağacından, ölümsüzlük ilacıdır. Gılgamış Batı diyarına seyahat eder, güneşin battığı ülkeye. Sonra Babillilerin Utnapiştim[3] miti var, Nuh efsanesinden binlerce yıl önce gelen bir efsane. İkisi de büyük bir seli aşarlar ve ebedi bir yaşam sürmek için Batı diyarına taşınırlar. Ölüler diyarında ölümsüzlüğü ararlar. Ölüden gelen bir şey, kişiyi ölümden korur. Haliyle, bizim kutsal komünyon şarabımız da ölüden gelir; İsa'nın ölü bedenini yiyip kanını içeriz, ve bu bize hayat verir. *Soma*daki ilkel fikirle neredeyse aynı.

Sonra ayın diğer tarafı var, deli eden tarafı, Dr. Harding bahsetmişti bundan, ay deliliğinin de zihin mahiyetindeki ay ile ilgisi var. Sarhoşluk yapay deliliktir. Bir kişinin akıl dışı tarafını ortaya çıkarmak için küçük bir doz fazlasıyla önemlidir; küçük bir delilik iyidir, biraz da mutsuz eder, ama fazlası tehlikelidir. *Soma* törenlerinde eğer biri çok sarhoş olursa gözden düşer. Aziz Pavlus, Korintlilere yazarken çok yiyip içtiklerinden şikayet eder; kutsal bir şeyin korkunç istismarıydı bu.[4] Büyük yudumlar içmek cezbeder. Akıl hastanelerinde hastaların komünyon yapmalarına müsaade edilir, ama tam dolu bir şişe isterler ve kadehin de kurtarılması gerekir.

Gizem kültlerinin önerdiği bu orta hat aşırı önemli ve hassastır. Çok içersen sarsıntı geçirirsin, az içersen de yeterince mantık-

[3] Gılgamış destanındaki Utnapiştim figürleri. *Symbols of Transformation*, par. 293 ve 513'te (1912 baskısı) Jung'un belirttiği üzere, Gılgamış'ın ölümsüzlük otu arayışı "onu denizleri aşıp bilge Utnapiştim'in (Nuh) yanına getirir, ölüm sularını nasıl aşacağını o söyleyecektir." Bkz. yuk. 30 Haziran 1929, not 4.

[4] I Korintliler 11:23-29.

sız olmazsın. Amaç zaten olağan ve kasılmış bilincimizden kurtulmaktır. İlkel, bizim günlük alışkanlıklarımızda ve rutinlerimizde olduğumuz kadar kendini kaptırır. Dini törenin gerçek amacı dirilmektir. İnsanı sıradanlıktan çıkarmak, alıştığı şekilleri bozmak için yaratılmıştır, böylece dışarıdaki şeylerden haberdar olabilir belki. Birçok insan korkunç hayvanlar olarak öylece yaşarken uğursuz çevrelerinden kurtulmak için içmiş, dünyanın sıra dışı güzelliklerini keşfetmiş ve dünyayı kucaklamıştır. Sarhoşluğun güzelliğini keşfetmişler, kutsal niteliği sebebiyle şarabı benimsemişler, kalplerini açmışlar ve insanlığa yeni yollar göstermişlerdir. Böyle bir gerçek an, bir vahiy anı olabilir. İlkeller de en az bizim kadar muhtaçtı buna. *Agape*deki[5] esas fikir hafif bir cümbüştü, birlikte yemek, ziyafet vermek, kutsal şarabı yani dünyanın kanını içmek. Herkes birbirini kardeş gibi öpüyordu, Aziz Pavlus'un şikayet etmesinin bir nedeni de buydu zaten. Düz manasıyla anlamışlardı bunu, ruhani tadını biraz kaybetmişti. Ama gerçek bir komünyon girişimiydi.

Şimdi bizim komünyonumuzu esasında olduğu şeyle karşılaştıralım. Alkollü şarabı alkolsüz şarapla ikame etmek tüm anlamı mahveder. Tabu kısıtlaması altında, bir kült izni olmalı, başka zamanlarda yapılması imkansız şeyler o sıra yapılmalı. *Agape* sırasında bir adam komşusunun karısını öpebilir ve her şey hissedebilirdi. Sanırım herkes yerini seçebilirdi. Yoksa rezillik olurdu, dolayısıyla insan doğasına müsaade etmeliyiz. Şüphesiz, insanlar bugün olduğu gibiydi. Tüm bu ay ve *soma* törenleri psikolojisine girsek gerçekten kafir olmayız. Bunların hepsi ay ışığı altında yapılmış, çok sersemletici olmalı. Dans geceleri görece güvenliydi, bir tabu çerçevesi dahilinde, kişi normalde yapamayacağı şeyleri yapabiliyordu. Örneğin bir tören icra eden ilkeller bunu kendileri gibi yapmazlar, atalarının yapmış olabileceği gibi yaparlar. Bu atalarla ya da kahramanlarla özdeşleşirler ve belki de çok müstehcen törenler icra ederler. Ardından tekrar normal vatandaşlar olurlar, her şey normale döner.

Günümüzde bir Hıristiyan mezhebi var, kendilerine ne isim taktıklarını unuttum, bunlar bir mütevelli heyeti atamışlar, heyetin üyelerine de İncil vaizleri, havariler, hatta melekler ve baş melekler deniyormuş.[6] Gökteki hiyerarşiyi yerde simgeliyorlar-

[5] Genellikle *Efkaristiya*dan önce gelen ve ilk Hıristiyanların kutladığı bir "sevgi bayramı".

[6] İsa Mesih'in Ahir Zaman Azizler Kilisesi (Mormon Kilisesi).

mış ve yeni koşulları da harikaymış—gündüzleri Mr. Jones ve Mr. Smith, geceleri de baş melek oluyorlarmış. Sanırım kahramanlarla da özdeşleşmişler, esas şenliklerine doğru aldıkları yolda bir merhale bu, o şenliklerde hayvanlara yani totem atalarına dönüşürler.

Dionysos kültünde Korybantes vahşi ve sefih bir dansçı gurubuydu. Satyroslara olabildiğince benzemek için hayvan postu giyerler, keçi boynuzu takarlardı, genç kızlar sevimli çıplaklıklarıyla su perileriydi, Baküs perilerini de andırıyorlardı, ondan sonra olan oluyordu. Atina'da gayet müstehcendi; geçit töreninde dev bir edepsiz fallus taşınırdı. Goethe'nin fark ettiği üzere, Roma'da bile, devlet Hıristiyanlık hakimiyetine girdiğinde, şenliklerde kadim Priapus tanrısı Pulcinello formu altında kadınları rahatsız ederek yürürdü. 18. yüzyılda olan şey bu, Hıristiyanlığın tam bağrında, ve bu simge hayvan gelişimini veya hayvan cinselliğini temsil etmek üzere buradaydı. Eski dini şenliklerin hayatta kalan yanıydı bunlar, pek tabii Kiliseyle pek alakaları yoktu...[7]

Günümüzde hayatta kalan tek şey sarhoş eden şaraptır. Bizim ritüellerimizde, Katolik Kilisesinde bile, herhangi bir sefahat unsuruna müsaade edilmez. Şu zamanda, diğer bütün devirlere nispetle, insanın bu konuda artık hiç şansı kalmadı. Bu şenliklere müsaade edilmesine ihtiyacımız var. Sarhoş olduğumuzda hayvanlaşırız ve saygınlığımızı kaybederiz, çünkü bizi bu taşkınlıklara sevk edecek tabu çerçevemiz artık yok. Tanrıya kulluk etmemiş, sadece sarhoş olmuşuzdur. O zamanlar bir insan hem saygınlığını koruyabilir hem de Tanrıya kulluk edebilirdi ve bu büyük bir şeydi. Şarabın bu açıdan hangi anlama geldiğini bilmeyen insanlara acıyorum. Dini dairede kalıp huzurla sarhoş olacağımız bir tabu formu yok, komşunun karısını öpmekten bahsetmiyorum bile.

Ayla alakalı hususi tuhaflığın bazı veçhelerini aktarmak istedim size, tüm kutsal unsurların bir bükülmesi sanki. Ayın simgelerini özetlemek güneşinkileri özetlemekten çok daha zor. Ay daha çok eğilip bükülüyor.

[7] Jung, 14 Kasım 1928 tarihli seminerde *jeu de paume* hakkında söylediklerini tekrar ettiği için paragrafın gerisi atılmıştır.

8. Seminer

27 Kasım 1929

Dr. Jung:

Haç ve hilal simgelerini bağıntılı veçheleriyle tartışmaya tekrar girişmeden önce simgesel olguların aileler içine nasıl sızdığını size göstermek isterim. Dört ya da beş yaşındaki bir kız çocuk, bahsettiğimiz şeylerin bir çizimini yapmış. Annesi de bu seminerde. Kuşkusuz, burada tartışılan simgelerden ona bahsetmedi, fakat çizdiği resimden anlayacağımız üzere bu simgelerin bilgisini sıra dışı biçimde almış.

Resim, bir annenin göğsünü ve bir evi temsil ediyor. Yukarıda solda bir hilal var. İçeride bir kadın; ve burada pencereler tuhaf biçimde çizilmiş, buna karşın anne kızının pencereleri düzgün çizmeyi bildiğini söylüyor. Kuşkusuz burada haç ve hilal simgeleriyle resmin merkezine sinmiş insan anne figürünün bir-

leşimini görüyoruz. Düzenli bir resim değil bu, ilkel psişik işleyişin özgün kaotik düzensizliğine hâlâ sahip. Unsurlar orada ama bir kozmos ya da bir düzen durumu içinde değiller, ilksel ya da kozmik bir kaos içindeler. Ancak bu ifade çelişkili; biz evren için "kozmos" kelimesini kullanıyoruz, ama evren bir kozmos değil de bir kaos olarak da düşünülebilir, çünkü bir çocuğun kolektif bilinçdışında bu kaostur, ilksel kaotik durumdur, her şey orada sadece şekil almaya başlar.

Çocuğun zihninde bu baştaki kaos insan figürlerine yansıtılmış. Yetişkin zihninde, özellikle yaşamın ikinci kısmında, güneş, ay, yıldızlar vb. gibi kozmik figürler ve dahi diğer arketipler, insandan ayrışmaya başlar. İnsan daha az önemli olur, gücü azalır. Fakat başlangıçta hiç kişiliği olmayan çocuk, ilkel kaostan uyanır ve bağlantı durumuna gözlerini açar, ve bu hayatın geç vaktine kadar devam eder, insan da giderek daha önemli hale gelir. Ergenliğe kadar baba ve anne ve aile çevresi çocuk için her şeyi ifade eder. Anne ilk yere sahiptir; sanki tüm güneşler ve yıldızlar ve aylar anneye girmiştir. Ardından, ergenlikte ayrılma başlar, önce toplumsal sonra ruhani ayrışma olur—son ayrılma da yaşamın zirveye eriştiği vakit gerçekleşir.

Bu vakayı size anlatmanın önemli olduğunu düşündüm, çünkü bu tarz şeylerin nasıl sızdığını gösteriyor—eşsiz olan ve kolektif figürlerce dayatılmayan kişisel sırlardan daha hızlı yayılıyorlar. Kolektif simgeler çocukta var, haliyle bu uyaranı kabul etmek için gerekli temele sahip. Kişisel sırlar daha az güce sahip—bugün çok önemli olurlar, ama yarın yok olup giderler, çünkü kolektif bilinçdışının o korkunç gücü onlara arka çıkmaz. Bilinçdışı bir kişisel sır kendini açığa vurma eğilimine sahiptir; delip geçme özelliği vardır çünkü kolektif bilinçdışı bulaşmıştır; bilinçli hale geldiği vakit de herkese açık olacaktır, çünkü bilinçli bir sır saklayan insanların çoğu dillerini tutamazlar, boşboğazlık yaparlar. Doğa sırları sevmez, onları konuşmaya zorlar bizi, er ya da geç her şey aydınlığa kavuşur.

Bugünkü seminerimizin konusu haç ve hilal simgeleri arasındaki ilişki sorunu; bunları ayrı ayrı tartıştık zaten, haliyle ne anlama geldiklerine dair fikrimiz var. Güneş, haç simgesinin ana temsili. Genelde haçın güneşi ifade ettiği düşünülür, fakat ben şimdi tam tersi bir öneri sunacağım: Güneş haçı temsil ediyor. Haç, teşhis edilemeyen yaratım güçlerinin ifade edilemeyen arka plan temsili olduğu için, ve bu arka plan ya da zemin teşhis edi-

lemeyen bir yapıda olduğundan ve sadece türlü türlü temsillerle ifade edildiğinden, insan daima bu soyut simgeyi kullandı.

Ay için de aynısı geçerli, gerçek varlığından apayrı halde o da bir simge. Örneğin, fallus simgesi çok kesin bir şey, üretici gücün bir simgesi, ama başka birçok şey de onu simgeleyebilir—bir nehir, meyve, bir ağaç, rüzgar vs. Üretici güç simgelerinin haddi hesabı yok. Tıpkı haç gibi ay da farklı psikolojik faktörlerin simgelerinden bir tanesi. Tüm farklı vasıfları aracılığıyla, muhtelif şekillerde ifade edilebilen kolektif bilinçdışına işaret ediyor—okyanus, göl, orman, bulut, sis, koru—bunların hepsi bir ve aynı şeyi ifade eder, teşhis edilemeyen kolektif bilinçdışını. Burada yine daha önce işaret ettiğimiz iki simge arasındaki çok ilginç fark ortaya çıkar. Haç tartışmasız dinamiktir, ay öyle değil; daha ziyade bir formdur, malzememizi içine akıtırız. Buradan da ayın kesinlikle dişi niteliği belirir. Bakire ve fahişe fikriyle bağlantılıdır, ya da ölülerin ruhları için bir haznedir. Pasif bir haznedir, ama sırf pasif de değildir, çünkü ne kadar ölü ve suskun olsa da daima belirli bir etkisi var: bir şeyi biçimlendirme ve ona kesin sınırlar koyma etkisi. Dinamik bir unsur yakalar ve onu sertleştirir, dönüştürür ve billurlaştırır, öyle ki neredeyse besbelli bir dinamik etki kazanmıştır; tıpkı bir şarap kadehi gibi: Sapı kırmızı yaldızlı kristal bir kadehin içine yıllanmış bir şarap dökün, içme adabına böyle uyulacağını düşünürsünüz, o şarabı topraktan yapılma bir süt kasesinden içmek münasip kaçmaz, çünkü artık aynı şey olmaz; içeren şey, içeriği değiştirmiştir. Haliyle ay da sanki dinamiktir, çünkü güneş ya da haçın simgelediği dinamik nitelik üzerinde şekillendirici bir etkisi vardır.

Haç ve hilal hakkında yani kolektif bilinçdışının etkenliği ve edilgenliği hakkında daha çok konuştukça Çin felsefesinin bazı kavramlarına daha fazla yaklaşırız; bu kavramlar, eril ilke Yang ve dişi ilke Yin ile ifade edilir. İki simgenin karşılıklı muayyen ilişkisi, Çin anlayışına tekabül eder. Yang erildir, kuru, faal, ateşli, yaratıcı, ve dağın güney tarafıyla ve ejderhayla temsil edilir. Yin ise dişidir, soğuktur, geceye mahsustur, yaştır, ve dağın kuzey kısmıyla temsil edilir. Maddenin pasif kısmıdır. (Madde [*matter*] ve ana [*mother*] aynı kelimeden türer, *materia, mater*.). Bizim ruhaniyet ve maddiyat fikirlerimiz tamamen aynı paraleldedir; tek farkla ki Yang tamamen ruhani değil, Yin de tamamen maddi değil. Çinli filozoflar bu fikirleri evrene yansıtmış ve evrenin bu faillerden oluştuğunu düşünmüşler, dinamik fail ile alıcı fail, bunlar da yeri ve göğü ve o arada olan her şeyi tesis eder.

Fakat bizim Batılı düşüncemiz tam manasıyla böyle olmayacaktır; çünkü o düşünce bizimkiyle aynı yapıyı paylaşmıyor. Psikoloji anlayışımız olmazsa şayet Tao'yu kavrayamayız, haliyle Çin felsefesi kavramlarını açan şey sadece psikolojidir. Ama bu bilgiyle birlikte de aktif ve pasif bir veçhe olduğunu kabul ederiz, üretici bir eril ilke ve alıcı bir dişi ilke. Bunlar psikolojik faktörler olarak anlaşılmalı, ancak fiziksel evrene geldiğimizde, zihnimizi inşa ederken dev engellerle karşılaşırız. Psikolojik açıdan bunları anlayabiliriz ve bu bize tamamen tuhaf görünmez, haliyle bu simgelerin zihinlerimizdeki yapıyla ortak bir şey paylaştığını görürüz. Çizim ve resim yapanlarınız bilirler, biz bu simgeleri hâlâ tekrar tekrar üretiyoruz, bu da onların hâlâ canlı ve dokunaklı olduğunu gösterir. Tıpkı gizem dinlerinde ve Çin felsefesinde nasıl işliyorlarsa analiz esnasında da aynı şekilde işlediklerini keşfederiz, fakat bunların dünya ilkeleri olduğunu düşünmeyiz. Onlara psikolojik bir önem atfetmekle yetiniriz, hilalin insandaki dişi doğaya ve haçın da eril yaratıcılığa tekabül ettiğini söyleriz, aynı zamanda evrensel simgeler olduklarını hesaba katmayız.

Ama, dediğim gibi, eski gizem kültlerinin ve Çin felsefesinin tanıklığı var elimizde. Bunlar da birbirinden bağımsız şekilde dünyanın teşekkülüyle bağlarını idame ettiriyorlar, hem de sadece dünyanın teşekkülüyle ilgili öznel önyargımızı değil. "Gök Yasaları"nın işleyişinden sorumlu olduklarını da söyleyeceklerdir. Biz böyle bir ifade duyduğumuzda metafizik bir beyan tasavvur etmemeliyiz, ya da bir doğa bilimi olgusu, daha ziyade bir demokrasi içindeki siyasi bir partinin programını düşünmeliyiz. Hatalı olabilse de bir görme şekli bu, ama, devleti sağlamlaştırmaya kalksak ve makul bir yönetim kursak, bu düşünceleri idame ettiren aptal sürüleri olacağını da hesaba katmalıyız. İnsanların önemli bir çoğunluğu aptalca düşünür. İşte insan böyle, ve biz de insanız, nihayetinde şu olguyu hesaba katmalıyız: Birçok insan, hatta atalarımız bile, insanın, bu genel yasaları tezahür ettiren birçok vaka içinde sadece bir vaka olduğu düşüncesini benimsiyordu. Güneşin ve ayın işleyişiyle bizim işleyişimizin çakıştığını bilimsel manada pek tabii ispatlayamayız. Kadının ve ayın döngüleri arasında benzerliği gözlemleriz, ama bunlar çakışmazlar, yalnızca aynı ritmi paylaşırlar. Haliyle de, bir metafora başvurarak, erkekteki faal ilkenin güneş gibi olduğunu söyleyebiliriz.

Astrolojide de başka bir anlayış var, biraz kaygılandırıcı, zaten bu yüzden fenciler özellikle nefret ediyor. Büyük adamların doğum günü tarihleri hakkında size anlattığım şeyi hatırlıyorsunuzdur: Hava üçgeninin üç noktası etrafında toplanırlar.[1] Eğer bu veri doğrulanırsa daha ileri gidip intiharlar, delilik, sara hastalığı vesaire hakkında istatistikler çıkarabiliriz. Bu girişim somut sonuçları bize sunabilir, sonra da astroloji çok ciddi bir anlayış olur. Daha bilimsel ifadeler kullanabileceğimizi astrologlara önermiştim. Bazen birinin doğum gününü bilmeden o kişinin burcunu sıra dışı biçimde tahmin edebiliyorlar. Benim başıma iki kez geldi bu, biri Amerika'da diğeri İngiltere'de. Güneşimin Aslanda Ayımın da Boğa burcunda olduğunu söylediler. Bu beni derinden etkilemişti. Allahım, nasıl bilebiliyorlardı bunu! Yüzüme bakıp mı anlamışlardı? Aksine, bir kere bunlardan birazcık anlamaya başlayınca gizemli hallerinden çıkıveriyorlar ve örneğin anatomik olan bazı karakterleri kolayca keşfedebiliyoruz. Ya da bazen bazı şeyler tam tersi şekilde tezahür ediyor. Örneğin, bir adamın kesinlikle Akrep olmadığını düşünmüştüm, sonra anladım ki öyleymiş. Haliyle, bazen insanlardan "Kesinlikle evlenmem onla!" dediğini duyarsınız, sonra evlenir. Ya da bir hasta "Dediklerinizin hepsi doğru, ama bu değil!" der, sonra görürsünüz ki en doğrusu oymuş.

Günümüzde astrolojinin geldiği nokta bu. Bazı insanların doğrulanabilir teşhisler koymasını sağlıyor; bazı tahminler ve bazı sezgi zanları da özellikle münasip çıkabiliyor. Gerçekten çok şaşırtıcı! Örneğin, bir astrologla temasım vardı, doğum günümü biliyordu ama kişisel yaşamım hakkında hiçbir şey bilmiyordu, bir gün ondan bana bir mektup geldi, "Filanca gün şunu şunu hissetmiş olmanız lazım"—hep geçmişten bahsediyordu, böylece dediklerinin doğruluğunu kolayca teyit etme imkanım oldu. Bir başka seferinde yazdığına göre, 31 Martta, diyelim bundan iki yıl önce, yeniden doğmuş hissine kapılmış olmalıydım, çünkü filanca gezegen benim doğum günümde falanca yerden geçmiş. O zamanlar başıma gelen her şeyi dakik kayıtlarla psikoloji günlüğüme yazıyordum. Dolayısıyla o tarihe baktım ve şöyle yazdığımı gördüm, "Bugün, tarifi imkansız bir yeniden doğuş hissini yaşıyorum." Başka akıl dışı olgulardan ve belirli kanıtlardan da bahsedebilirim size. Fakat bunlara kesin gözüyle baksak ve bu

[1] İkizler, terazi, kova.

olayların mutlak hakikat olduğunu düşünsek korkunç ciddiyette bir soruyla karşılaşırız, Yıldızlarla ne işimiz var *bizim*? İnanılmaz kozmik mesafelerde seyahat eden Yüce Jüpiter ve Satürn gibi bu yıldızlarla bizim zavallı küçük günlük yaşamımız arasında bir bağ var mı? Bunun yanında, doğum anının rastlantısal olmasını, doktorun geç kalmasını, ebenin beceriksiz çıkmasını, annenin biraz tez canlı davranmasını saymıyorum bile. Öyleyse böyle bir bağlantıyı nasıl farz edebiliriz? Bu açıdan bakıldığında mümkün bir cevap görünmüyor. Sezgisel bilginin etkisi altındaki astrologlar şöyle diyecektir, "Çok basit canım, titreşimler işte!" *Bilinçdışı Psikolojisi* çalışmamı okuyan bir astrolog bana yazmıştı, "Bir libido kavramı geliştirmek için neden bu kadar yoruyorsunuz kendinizi? Hepsi titreşimden ibaret sonuçta." Peki nedir bu titreşim? Işık enerjisi olduğunu söylüyorlar, belki de elektrik, pek emin değiller. Her halükarda, bizi etkileyebilen titreşimler görülmüş değiller, haliyle laftan öteye geçmiyor.

Acayip korkunç başka bir marifet anlatayım şimdi size. Umarım beni takip edebilirsiniz. Astroloğun dediğine göre güneş Terazi burcunun filanca derecesindeyken, ay da Akrep burcunun falanca derecesindeyken vs. biri doğmuş. O kişinin burcunun okumasını da tamamen gezegenlerin o konumu üzerine oturtuyor. Örneğin şöyle diyor, "Bugün Jüpiter senin doğum günündeki yerinden geçiyor, bu sebeple, senin doğduğun andaki aynı derecede." Teleskobunuzu alın, burçların kümelenmesini bulun, Jüpiter'in hiç de orada olmadığını görürsünüz. Sonra astrolog yine sizi bilgilendirir: İlkbahar ekinoksu Koç burcunun sıfır derecesinde der, siz de pek tabii güneşin sabah saat altıda doğmasını beklersiniz, tam manasıyla Koç burcunun sıfır derecesinde. Gel gör ki tamamen farklı bir şeyle karşılaşırsınız, belki de Balık burcunun 28. derecesinde çıkar. İlkbahar ekinoksunda güneş Koç burcunda yükselmez. Tarihe bakın, göreceksiniz ki milattan önce 100 yıllarında güneş Koç burcundan çıkıp Balık burcuna girdi. Sonrasında Ptolemaios'un kraliyet astroloğu da şöyle demiş, "Bunun olmasına izin veremeyiz, bu olguyu ilelebet sabitlemeliyiz, çünkü milattan önce 2000 yılında da güneş aynı şeyi yapmıştı, yani Boğa burcundan çıkıp Koç burcuna girmişti." Gördüğünüz üzere, ilkbahar noktası geri hareket ediyor, bir gerileme var. İşte buna ekinoksların gerilemesi diyorlar, her sene 55 saniye hareket ediyor, bahar burçlarından kış burçlarına doğru geri gidiyor. Ama bu astronom bu işleyişi durdurmuş. Sabit hale getirmiş. Yoksa saatler her sene 55 saniye şaşacaktı. Haliyle milattan

önce 100 yılından beri, İskenderiye Akademisi himayesinde, ilkbahar noktasına Balık burcunun sıfır derecesi deriz. Astronomiye olan inancımızı koruduk, ama gök hareket etmeye devam etti ve evren zamanına nispetle bizim zamanımız şaştı. Milattan önce 2000 yılında bir adam Yay burcunun 25. derecesinde doğduğunu söyleseydi, doğru olurdu, ama yüz yıl sonra çok doğru olmazdı, çünkü 100X55 saniye hareket etmiş olacaktı ve burç da tam çıkmayacaktı. Astrolog belki şöyle diyecek, "Böyle bir mizacının ya da böyle soylu bir karakterinin olmasında şaşacak bir şey yok, çünkü senin güneşin Aslan burcunun başlangıcında; senin doğduğun an, güneş evinden sana baktığında sen de pek tabii küçük bir aslan oldun." Ama evinden sana bakamazdı, çünkü aslında İkizlerdeydi. Bunla birlikte, güneşi Boğa burcunda olduğu söylenen birinin kalın boyunlu hale geldiğini ispatlayabilirsiniz, ya da Terazi kadınının güneş niteliklerine sahip olduğunu, veya güneşi Yayda olan birinin sezgici olduğunu söyleyebilirsiniz ve yanılmazsınız. Ama güneş o pozisyonlarda değildi. Bu da herhangi bir titreşim umudunu mahveder. Hava üçgeniyle alakalı istatistiklerden bahsetmiştim size, fakat üstün zekalı bu insanlar güneş o burçlardayken doğmadılar. Ortada sıra dışı bir bulmaca var ve bundan haberi bile olmayan astrolog çok. Onlara kalsa "Basit işte, hepsi titreşim" deyip sıyrılırlar. Ama görüyorsunuz ya, bizim Batılı zihniyetimiz devreye girdiğinde, düşünmeliyiz. Hususi niteliklerimizin gezegenlerimizle açıklanabilmesi olgusunu nasıl izah ederiz? Biri çıkıp "Tam Venüs insanısın!" der. Öyle olmadığı halde bu—mış gibiyi nasıl açıklarsınız?

Burada başka bir tezat var. Bu bilmeceyi çözmek için, diyebiliriz ki asıl mesele yıldızların konumu değil zaman. Zaman için istediğiniz şeyi söyleyebilirsiniz. İlkbahar noktasının Koç burcunun sıfır derecesine ya da 28 Balığa denk geldiğini söylemek çok fark etmez. Bu, uzlaşmadan ibaret, ama yine de bir ilkbahar noktası var. Haliyle, takdir edersiniz ki zamana dair bu eski adlandırmalar gökten alınmamış, göğe verilmiş. Örneğin, bahar ve kış göğe yansıtılmış. Burçları insanlar yaratmış. Dolayısıyla, burçlar, bizler için bir astroloji el kitabı olsunlar diye dünyanın yaratıcısı tarafından icat edilmemiş. Farklı astroloji sistemlerinde burçlar farklı düzenlenir. Meksika'nın takvim taşında ya da Mısır'daki ünlü Dendera taşında[2] burçlar farklı gruplanmış. Hatta "Büyük

[2] Luksor yakınlarındaki Dendera Tapınağında burçlar şemasını kabartmalarla gösteren bir taş. Şimdi Louvre Müzesinde.

Ayı" ya da "Yük Arabası" hakkında bugün hâlâ şüphelerimiz var. Eskiler ona "Düve Omuzu" derdi. Burçlar kuşağında sadece dört burcun olduğu bir zaman vardı. Romalılarda 11 tane vardı. Terazi, Sezar devrinde çıktı. Çok geç icat edildi, alet olan da sadece odur. Akrebin pençelerini keserek teraziyi icat ettiler. Diğer bütün burçlar mitolojik yaratıklar ya da insanlardır. Yıldızlara isim veren insandır. Aslan bir aslan gibi gözükmez, ama insan ona öyle demiş çünkü sıcaklığın dayanılmaz olduğu ve her şeyin kuruyup yandığı, yılın o kahreden döneminde güneş gerçekten zirve noktadadır. Mahveden bir güç gibidir, haliyle onlar da güneşin çılgın bir aslan gibi kudurduğunu söylemişler. Burçların belirdiği sıra şöyle:

Kova Beş bin yıl önce, 3000'ler civarında, güneş kıştayken yağmur selleri vardı. Kova da suyunu sağa sola saçarak dolaşıyordu.

Balık Sonra balık sellerde yüzdü.

Koç Küçük koç, filizlerin ve fidanların vakti.

Boğa Doğanın güçlü hamlesi.

İkizler İnsanın üreticiliği. Kimse ikizlerden daha iyi yapamaz.

Yengeç Bir çekilme, yaz gün dönümü. Güneş tekrar alçalacağı zaman yengeç geri yürür.

Aslan Gün dönümünün ilk işaretinden sonra insan güneşin gerçekten gideceğini sezer. Bu burç, 22 Temmuz – 21 Ağustos arasında sürer, her şeyin en hararetli olduğu zaman.

Başak İnsan bir aslan gibi kükrediğinde onu uysallaştırmak için bir bakireden daha iyisi yoktur. Aslanın yelesini kesip kısaltır, Samson ve Dalila'da olduğu gibi. Bu hiç hoş olmaz, tüm simge bir bakıma müstehcendir. Ancak yılın bu döneminde, Mısır takviminde 15 Eylülde, tanrıçanın sol gözü Tanrı Ra'yı almaya hazırlanır, o da oraya girecektir.[3] Göz bir rahim simgesidir. Feminen unsur idareyi eline alır. Tanrı, karanlık dehlize girer, Yang, Yingin altında. Kadın tepede.

Terazi Bakire işini yaptıktan sonra gelen denge.

Akrep Güneşin kendini ölümüne kurban etmesi. Baki-

[3] "[Sonbaharın ilk günü], Tanrıça Nehmit'in işini tamamladığı gündür, böylece tanrı Osiris sol göze girebilir." — Heinrich Brugsch, *Religion Und Mythologie Der Alten Aegypter* (Leipzig, 1885), s. 281 vd.; *Symbols of Transformation*, par. 408'de (1912 baskısı) alıntılandı.

re, güneşi köşeye sıkıştırır ve güçler eşit olduğunda (Terazi), güneş intihar eder, sonra anneye tertemiz iniş gelir. Bir efsane var, akrebin etrafı ateşle sarılınca kendini öldürürmüş.

Yay Güneşin ölümü. Ölüm bir tür nehirdir, ya da gedik. Ötede bir yaşam var, ama biz bu nehir kıyısındayız ve oraya erişemiyoruz. Sonra bir insan başlı at efsanesi gelir, iyi bir okçu, yayıyla öyle bir ok atıyor ki nehrin diğer tarafına geçiyor. Bir iletişim şekli bu. Okçu Yay, sezgi okuyla, bilinçdışından yeni doğumu görür. Yükselen mevsim bu, ruhlar yeniden yürümeye başlar, bilinçdışı tekrar tezahür etmeye başlar.

Oğlak Tekir balığı (Augustus Sezar'ın armasındaki imparatorluk alameti bu). Ölü adam denize gömüldükten sonra, müteakip burç bu barbunya balığıdır. Yarı balık yarı tekirdir, bir başka deyişle, başlangıçta balık olarak denizin derinlikleriydi, bilinçdışında gözden uzaktı. Sonra yüzeye çıkar ve en yüksek vadilere ve zirvelere tırmanır. İşte güneş bu, yeni yıl vaadi, haliyle bazı astrologlar Noel'den sonraki zamana "Yıl Vaadi" diyorlar. Mitra'nın, İsa'nın, yeni ışığın doğum vakti, gelecek yılın bütün umudu. Bu dönemde doğanların güçlü kalpleri vardır. Azimlidirler, ama amaçlarına ulaşmak için sıkı çalışmalılar.

Ancak yeni yıl üretilmeli. Güneş, yılı Kovada üretir. Kova, doğurganlık sularını saçar. Aynı zamanda Priapus gibi fallik bir tanrı gibi gösterilir. Verimli sulardan sonra balıklar gelir ve döngü tekrar başlar.

Burçlar kuşağı böyle meydana gelmiş. Belirli iklim niteliklerıyle gerçekten bir mevsim döngüsüdür—kış, ilkbahar, yaz, sonbahar, insan zihninin fantezileri ve metafor muhayyilesiyle vasıflar kazanmış. Böylece insan da mevsimlerle eş zamanlı yıldızlara her mevsimin niteliklerini ifade eden isimler koymuş. Etken ilke belli ki zaman; yıldızlar değil, yıldızlar sadece tesadüf eseri. Eğer, astroloji bilinçli varoluşa geldiği vakit, başka takımyıldızlar gökte belirmiş olsalardı, farklı yıldız gruplarımız olacaktı, ama yine aynı şekilde bir aslan ya da su testisi taşıyan bir adam olarak adlandırılacaklardı. Bunlar isimlerinin izlerini göstermezler, en çarpıcı takımyıldızlar bile. Hayal gücü için muazzam bir çaba bu.

Dediğim gibi, belli ki etken ilke zaman. Yılın belirli bir zamanında doğan insanlar belirli özelliklere sahip olabiliyorlar. Yıldız-

ların göreli konumları sadece zamanı saymak için bir araç. O halde burada da başka bir tezat var. Zaman nedir? Nasıl etken bir ilke olabilir? Zaman, süreye dair soyut bir anlayıştır, ama tamamen keyfidir; tamamen farklı bir bölümleme yapabiliriz. Bir saniye bir dakika olabilir, neden bir dakika altmış saniye? Hiç inandırıcı değil bu, bir uzlaşımdan ibaret keyfi bir anlayış. Bu anlayışı en basit ifadesine indirgemeye çalışırsak zamanın şeylerdeki akış olduğu sonucuna varırız, tıpkı su saati ya da kum saati gibi. Akan bir şey, günü dört parçaya bölüyor, gün doğumu ve gün batımı arasında her parça da günün bir çeyreği oluyor. Zamanı gözlemlemek için, belirli bir zaman süren şeylerin hareketini gözlemleriz, bir saatin ibreleri gibi. Bu, belirli bir akışın süresidir. Soyuttur, fakat şeylerin akışı soyut değil, tamamen somut ve elle tutulur. Enerji dediğimiz şey de bu çünkü enerji olmadan hiçbir şey hareket etmez. Saatinizin çalışması için onu kurmalısınız, kum saatini de çevirmelisiniz. Akış üretmesi için enerji alır; bizim ölçtüğümüz şey de enerji zaten; bu da başka bir soyut anlayış zira şeylerin değişen bir durumu anlamına geliyor. Zaman enerjinin sadece bir veçhesi dediğimizde onu daha somut yaparız, çünkü herkes onu gözlemleyip ölçebilir. Zaman ve enerji bağlantılı kavramlar. Enerji olmazsa hiçbir şey hareket etmez, böylece zaman da olmaz. Bunlar özdeştir, zamandaki belirli bir hareket enerjideki belirli bir harekettir. Enerjiyi gözlemlediğimizde gerçekten zamanı gözlemleriz, çünkü enerji vasıtasıyla zamanı ölçeriz. Haliyle şöyle diyebilirim, zaman olmadan ölçmek imkansız olur.

Bayırdan yuvarlanmadan önce bir taşı alın. Belirli bir enerji konumunda bulunuyor. Bir çarpışma yaşanacak ama henüz değil. Gizli bir enerji bu, konum enerjisi, potansiyel enerji. Korkunç bir kuvvetle, her an serbest kalabilir. Ardından, mekanik enerjiyi açığa çıkaran yuvarlanma yaşanır. Vadiyi boylar, çarpışır, kırılır, nerede enerji o zaman? Taşın sıcaklığında ve çarpıştığı taşta. Enerji dönüşmüştür. İşte bu, enerjinin yeni hareketi. Ancak, bütün bu dönüşümü zaman bakımından tasvir edebilirsiniz. Eğer bir şey olmazsa zaman yok. Taş harekete geçtiği an zaman başlar. Sıcaklığın harcandığı belirli bir süre boyunca zaman akar, sonra yine gözlenmez olur. Belirli sıcaklık tamamen tükenmiştir, haliyle zaman da sadece taşın harekete geçtiği anla taşın parçalandığı son sıcaklık izini ölçtüğümüz an arasında kaydedilebilir.

Burada enerjiyi üç farklı türüyle görürüz: gizil enerji, meka-

nik enerji ve sıcaklık. Siz bunu bir türbine düşen ve elektrik üreten suyu anlatarak da anlatabilirsiniz. Sürecin sürdüğü kadar zaman vardır. Haliyle, farklı formlar ve ifadeler altında beliriyor.

Şimdi dünyanın evrensel enerjisini düşünün, yaşam enerjisini. Biz bunu bilmiyoruz ama bu terimler altında anlamamız şart. Hiçbir şey vuku bulmazsa gözlemlenemez. Örneğin, bir yumurta gizildir, hiçbir şey hareket etmez, ama gelişirse zaman da gelişir ve yaş başlar. O zaman, evrenin enerjisini ve güneş sistemini ele alalım. Kış aylarında daha az radyasyon var, yaz aylarında daha fazla. Demek ki yılın belli bir zamanında doğmuş biri pek tabii kökeninin koşullarına bağlı belli özelliklere sahip olacaktır. Buna dair elimizden bir şey gelmez, bu böyle işte. Fakat, ilginç nokta şu ki bir şeyin yaşını tam başlangıç vaktine kadar takip edebiliyoruz.[4] Örneğin, bazı arkeologlar var, bir nesnenin yaşına dair öyle hassas duyuları var ki on yıllık bir sapmayla tahmin edebiliyorlar, tıpkı bir antikacının baskıyı, kağıt kalitesini vs. bilip bir kitabın tarihini mesela 1460-1470 arasına yerleştirmesi gibi. Bir gravür işte böyle tarihleniyor. Gravürün Fransız ekolüne ait olduğunu ama Felemenklerden etkilendiğini bir uzman size söyleyebilir. Kağıt, mürekkep, betimlenen nesneler vs. gibi kullanılan malzemelerin fiilî niteliğinden hareketle bu kanıya varır. Beyaz saçlı ve çökmüş bir ihtiyar gördüğünüzde 1850'lerde doğduğunu söyleyebilirsiniz. Ben de bazen yaklaşık iki yıllık sapmayla yaşı tahmin edebiliyorum. İnsan bunu zorlanmadan yapabilir, kişinin Kova olduğunu söylemek de az çok aynı şey, ama biraz daha fazla dakiklikle. Bu sadece teknik bir yöntem, belirli küçük becerilerden faydalanan zeki bir antikacının gözlüğünden bakmak gibi bir şey—örneğin belirli bir cilanın ne zaman Avrupa'ya girdiğini bilir, ya da ilk piponun Kuzey Amerika keşfinden daha eski olmadığını.

Astroloji de daha dakik tespit yapmaya yardım eden bu küçük becerilerden oluşuyor. Haliyle astrolog, doğum yılınızı ya da ayınızı bilmese de nitelikleriniz vasıtasıyla bunları tahmin edebilir. Fakat, talihsizliğimiz şu ki enerji durumunu yahut evrensel enerjiyi sadece zaman yoluyla tarif edebiliyoruz. Taşın düşme zamanını söylemek yerine taşın on saniye önce düştüğünü söyleyebiliyoruz. Bu yıla 1929 diyoruz, çünkü İsa'nın doğum tarihini

[4] Arkeolojide "karbon tarih saptama yöntemi" ancak 1950'lerin ortalarında mümkün oldu: Karş. W. F. Libby, *Radioactive Dating* (1955).

bildiğimizi sanıp bir zamanlar saymaya başlamışız—gerçi bu da tartışmalı, İsa milattan önce 100 yılında doğmuş olabilir. Mead bu konu hakkında çok ilginç bir kitap yazmıştı.[5] Çin'de yılların ismi var. Roma'da yılları konsüllere göre isimlendiriyoruz, ve hesaplama da milattan önce 750 yılında Roma'nın kuruluşuyla başlıyor. Fransız İhtilalinden sonra sanki yeni bir devrin başlangıcıymış gibi yılları saymaya başladılar. Zamanın koşullarını bir sayıyla işaret ederiz. Örneğin, 1875 yılı çemberli eteklerin, ilk demiryollarının, haftada iki defa basılan gazetelerin, kadınlar için korselerin, erkekler için silindir şapkaların ve genel hatlarıyla kötü zevkin zamanı olarak adlandırılabilir. Nietzsche'yi hiç bilmiyorlardı, Schopenhauer'i yeni keşfediyorlardı. Chicago o zamanlar acayip küçük bir yerdi, 1875 yılında New York'u hayal edin! Fransa-Almanya savaşından dört yıl sonra her şey farklı bir şekilde ilerlemeye başladı, bu da o yılın bir özelliğiydi, ondan önce ya da sonraki hiçbir şey aynı olmayacaktı.

Hatta, 1929'da bile her şey bu senenin mührünü ve izini taşıyor. Bu yıl doğan çocuklar büyük bir sürecin parçası olarak ve belirli bir durumun izini taşıdıkları halleriyle hatırlanacaklar.[6]

[5] G.R.S. Mead, *Did Jesus Live 100 B.C.?: An Inquiry Into The Talmud Jesus Stories, The Toldoth Jeschu, And Some Curious Statements Of Epiphanius* (Londra ve Benares: Theosophical Publication Society, 1903).

[6] Jung'un bu seminerde açıklamaya çalıştığı fikirlerden bazıları, Richard Wilhelm için yaptığı hatıra konuşmasında tekrar belirir (1930), CW 15, par. 81-82, ilkin "tevafuk" bahsine atfen yayınlanır, teori sonrasında "tevafuk" monografında geliştirilir (1951-1952), CW 8, par 816 vd., ama "eşzamanlılık" olarak ilk bahsedildiği yer 28 Kasım 1928 semineri (yukarıda, not 1). Ayrıca bkz. sonraki seminer, not 8.

9. Seminer
4 Aralık 1929

Dr. Jung:

Bugün bir soru yok sanırım, o zaman her şeyin açık ve anlaşılmış olduğunu varsayıyorum. Hatırlarsınız, enerji ve zaman mevzularını tartışıyorduk, haç ve hilal hususunda böyle karmaşık meselelerden neden bu kadar çok bahsettiğimi merak ediyor olabilirsiniz. Aranızdan bazıları çıkıp bugün bu meseleyi neden bu kadar uzattığımı, neden en temel sorulara indiğimi—hatta yıldızlara çıktığımı—sorarsa anlayışla karşılarım. Bunun sebepleri vardı. Bir sonraki seminerin malzemesi üzerine düşünürken düşüncelerimin yıldızlara doğru geliştiğini, zaman ve enerji ya da libido özdeşliği sorununa yöneldiğini fark ettim, sonra kendime şu soruyu sordum: Sorunumuzun kapsamını bu kadar genişletmenin gerekçesi nedir? Hastanın sonraki rüyaları konu hakkında ne demiş diye merak etmeye başladım. Kayıtlarıma baktım ve böyle bir hazırlık yapmadan bir sonraki rüyayla meşgul olamayacağımızı anladım. Yakında göreceğiniz üzere, bu özel sorunu içeriyor. Haliyle, zaman ve enerji hakkında konuşurken kendimi kaybedip boş spekülasyonlara girmediğimden emin olabilirsiniz. Metafizik bir sorun değil bu, psikolojik ve hatta astrolojik bir sorun; çünkü astroloji, çok genç bir bilim olan ve henüz 19. yüzyılın başında doğan psikolojinin ilk biçimidir. Pek tabii, Fransız Aydınlanması döneminde ve Hıristiyanlığın çöktüğü bir zamanda psikolojik bir tekniğin başlangıcı vardı. Voltaire, ilk psikologlardan biriydi, La Rochefoucauld ve Fénelon da öyle.[1] Ama psikoloji henüz bir bilim değildi. Daha ziyade entelektüel aforizmalardan ibaretti ve temelde bir eleştiriydi. Nietzsche'nin de kendi malzemesine psikolojik açıdan yaklaştığı söylenebilir.

[1] François de La Rochefoucauld (1613-1680), *Ahlak Düşünceleri ve Düsturları* kitabı ilkin 1665'te yayınlandı. François de Salignac de la Mothe-Fénelon, (1651-1715), rahip ve teolog, mistik dinginlik kitapları yazdı.

İnsan ruhu daima var olduğu için psikoloji muadili bir şeyin de her zaman var olması gerekir. Felsefe böyle bir muadil olabilirdi, ama saf zihinsel uğraştan ibaret, ya da metafizik bir tasarım. Din de böyle bir muadil olabilirdi denebilir, ama o da metafizik somutluk. Sonra bir de astroloji vardı, 17. yüzyıla kadar meşruydu ve üniversitelerde bir hastalığı teşhis etmeye yardımcı olması için rüyalarla birlikte doktorlar tarafından kullanılıyordu. El falı da kullanıldı. Ünlü bir Würzburglu profesörün 16. yüzyıl sonuna doğru yazmış olduğu küçük bir tıp ders kitabı var bende.[2] Astroloji, frenoloji, el falı ve fizyonomiye tahsis edilmiş ve özellikle doktorlara hitap ediyor. Yazar, o zamanlar bir tür psikoloji olan ama yansıtma özelliklerine ve niteliğine sahip astrolojinin resmi profesörlerinin muhtemelen sonuncusuydu. En eski haliyle bizim psikolojimiz bu. Bizim modern bilimimiz astronomiyle başlar. Bir insanın psikolojik dürtülerle hareket ettiğini söylemek yerine yıldızların yönlendirmesiyle hareket ettiğini söylüyorlardı.

Schiller'in *Wallenstein* eserinde Wallenstein ve astrolog arasında bir konuşma geçer, astrolog şöyle der, "Kaderimin yıldızları senin kalbinde yatar.[3]" İşte bu, astrolojinin psikoloji kavramlarıyla söylenmesidir. Ama bu çok geç bir dönemden, 19. yüzyılın başından. O vakte kadar insanlar, kişisel tepkilerinin psikolojik dürtülerden değil de yıldızların hareketlerinden kaynaklandığını düşünürlerdi, sanki yaşamlarının yönelimi gezegenlerin hareketleriyle yaratılmıştı. Kafa karıştıran şey ise astrolojik ve psişik olgular arasında gerçekten ilginç bir çakışma olmasıydı, bu sayede, zaman bir kişinin niteliklerinden ayrıştırılabiliyordu, aynı şekilde, belirli bir zamandan da nitelikler türetilebiliyordu. Bu sebeple, psikolojik dürtüler dediğimiz şeylerin bir şekilde yıldız konumlarıyla özdeş olduğu sonucuna varmalıyız. Bunu ispatlayamayacağımız için hususi bir hipotez oluşturmalıyız. Bu hipoteze göre ruhumuzun dinamikleri yıldızların konumuyla özdeş olamadığı gibi, onların titreşimleriyle de alakasız çıkar—ki bu hatalı bir hipotez. Bunu bir zaman fenomeni olarak düşünmek daha

[2] Rodolphus Goclenius, *Uranoscopiae, chiroscopiae, metaposcopiae et ophthalmoscopiae contemplatio* (Frankfurt, 1608); Julius Spier, *The Hands of Children* (Londra, 1944; 2. Baskı 1955) için Jung'un yazdığı önsözde alıntılanmış; CW 18, par. 1818.

[3] Friedrich von Schiller (1795-1805), üç ayrı dramaya ayrılmış *Wallenstein* (1798-1799) eserinden; alıntı ikinci kısma ait, *Die Piccolomini*, II, 6. CW 5, par. 102, not 52 (1912 baskısı).

iyi. Zaman kavrayışında ikisi bir araya gelir. Zaman, yahut belirli bir enerji formu olarak anlaşılan an, psikolojik durumumuzla çakışır. An eşsizdir, öyle ki belirli bir anda kaynağını bulan şey, o belirli anın enerji ve niteliklerine sahiptir. Böyle olması şart çünkü yüz yıl öncede kaynağını bulan bir şey o çağın karakterine sahiptir. Zamanın bu kavrayışıyla birlikte aracı bir kavramımız olur, astrolojinin akıl dışı açıklamalarından da böylece kurtuluruz.

İnsan yıldızları sadece zamanın işaretçisi olarak kullanmış, bizim psikolojimiz de yıldızlara biraz saat muamelesi yapmış, saat dediğimiz şey belirli bir anı ölçme aracından ibaret—10.45 diyelim. Güneş Kovada, ay Yayda, ve İkizler 5 derecelik bir yükselmeyle ufuktan geliyor demekle aynı şey. Belirli bir an bu. Bir burcun ufuktan bir derecelik yükselmesi için dört dakika gerek. O dereceyi saniyelerine bölüp tam anı bile bulabilirsiniz. Çok büyük bir zaman dilimine yayılan böyle bir takımyıldız emsalsizdir. 26 bin yıllık periyotta bu tarz sadece bir konum gözlemliyoruz, yıl, ay, gün, saat ve saniyeler. Önemli olan şey bu hususi duruma karşılık gelmesi ve onu işaret edenin yıldızlar olmaması. Zamanı tesis etmek için diğer takımyıldızlar da kullanılabilir. Önemli olan şey, şimdiki anın ne ise o olması—belirli an, o andaki dünyanın fiilî hali, enerjisi ve hareketi. O zamanda kaynağını bulan her şey o belirli anla işaretlenecek, haliyle psikolojik faktörler de fiilî konum ve o konumun nitelikleriyle belirlenecek.

Haç ve hilale geri dönecek olursak, bu iki simgeyi özümsemenin en iyi yolunu Çinlilerin Yang ve Yin terimlerinde bulabileceğimizi söyleyebiliriz; bunlar, enerjiyi açıklamak adına ihtiyaç duyduğumuz karşıtlık kavramlarıdır. Enerji sadece karşıtlar iş başında olduğunda var. Bütün dünya düz bir zemin ve her yer eşit sıcaklıkta olsaydı, o zaman hiçbir şey olmazdı. Her karşıtlık silinse, kimyasal gerilim hiç olmasa, üst ve alt seviyeler olmazdı, imkanlar da olmazdı. Enerji dağılır ve Almanların "Wärmetod" dediği şey elimizde kalırdı, yani eşit bir ısıda ölüm—bir başka deyişle entropi.[4] Dünyanın sonunun böyle geleceğine dair tartışmalı bir güncel görüş var. Her şey bütün enerjinin harcandığı bir durum içine girecek, örneğin, orada etraftaki şeylerin sıcaklığı güneşin sıcaklığına eşit olacak. Haliyle, Yang ve Yin gibi iki karşıt ilke de enerji kavramı için kaçınılmaz öncüllerdir. Çatışma

[4] Entropi evrende enerji imkanının giderek kaybolmasıdır, bu da nihai bir durağan tekbiçimlilik durumuna yol açar.

olmadan dünya hareket edemez. Kompleksler kuramını aydınlatır bu. İyi niyetli insanlar sanır ki analiz insanları komplekslerinden kurtarmak için gökten inip icat edildi. Ama bence kompleksler olmadan enerji de olmaz. Kompleksler enerjinin ocağı ve hakiki anasıdır. Öyle ki analizin hedefi muhtemelen olamazlar—eğer bunu Tanrı icat etmiş olsaydı yaratımını tam bir hareketsizliğe getirirdi.

...[5] Kompleksler, tutkulardan ileri gelir. Haliyle, Yang ve Yin de sadece fizik ve metafizik değil aynı zamanda psikolojik ilkelerdir. Bizim kavramlarımıza hiç benzemezler çünkü içeride üretilen şeyin dışarıda üretilenle sıkı sıkıya bağlı olmasını isteyen Çin düşüncesinin bir özelliği bu. Öte yandan biz yıldızların konumunun ya da Mars gezegeninde vuku bulan bir şeyin bizle alakalı olabileceğini düşünemeyiz. Görünüşe göre bir bağ yok. İki şeyi karıştırmaya yetkin değiliz, zihnimizde bu önyargı var. Buna karşın Çinliler her şeyin her şeyle bağlantılı olduğu inancına alışkınlar, öyle ki en mahrem şeyler bile onların gözünde aynı zamanda dünya ilkeleri olabiliyor. İçimizde işleyen Yang ve Yingin aynı anda göklerde, yıldızların ve gezegenlerin büyük hareketlerinde de işlediğini söyleyecekler. Temel Çin inancı böyle, haliyle onlar insan psikolojisini kabaca ruhani ilkelerin özel bir durumu olarak anlıyorlar. Büyük küçük gibidir, küçük de büyük. Aynı güç hem içeride hem dışarıda işliyor.

*Yi King*in teorik açıklaması böyle, bir kehaneti işleme şekli açıklaması da. Çubukları döktüğümüzde[6] tamamen döken insanın psikolojisine ve anın genel şartlarına göre hareket ederler, danışmanın konusu önemli değildir; bu bir birey de olabilir bir grup da, fark etmez. Çinliler, çubukların her şeyi hareket ettiren tek ve aynı enerjiye tabi olduklarını düşünürler. Ayrımlarımız sadece bilinçli dünya düzeyinde geçerliymiş gibi oluyor sanki her şey, ama bilinçdışına geldiğimizde bir şeyin sana ya da bana olması arasında bir fark kalmıyor. Aynı şeyden hepimiz etkileniyoruz, çünkü psikolojimizin bilinçdışı köklerine geldiğimizde her şey bir ve aynı enerjiden kaynaklanıyor. Size gösterdiğim çocukların iki çizimini[7] ortak köklerin kurduğu bağ imkanlarının

[5] Burada bazı satırlar atılmış, çünkü 12 Aralık 1928 tarihli seminerin 7. Notunda Habis Tutku Ruhuna dair Jung'un açıkladığı Yahudi efsanesini tekrar ediyor.

[6] *Yi King*e başvurmanın iki yöntemi (civanperçemi saplarından oluşan bir demeti bölmek ve üç bozuk parayı savurmak) için bkz. Wilhelm/Baynes edisyonu (1967), s. 721-724.

[7] Çizimlerden biri için bkz. yuk. 27 Kasım 1929 semineri.

örnekleri olarak düşündüğünüzde söylediğim şeyin ne kadar doğru olduğunu görebilirsiniz. Bu çocuklar sanki bizimle burada birliktelermiş gibi simgelemeyi almışlar. Alakasız insanların etkilendiği aynı türden başka birçok örnek gördüğüm için *eşzamanlılık*[8] kavramını ürettim, bu fenomenleri yani aynı zaman içeriğinin bir ifadesi olarak aynı anda vuku bulan şeyleri kapsayan bir terim. Haliyle, psikolojimizin ilkeleri genel enerji fenomenlerinin ilkeleridir olgusunu Çinliler kabul etmekte zorlanmaz; bu olgu sadece bizim ayrıştırıcı zihnimizi zorlar. Fakat bu veçhenin bir de pozitif tarafı var, bu veçheye bağlı şeylerin ayrıntısını hassasiyetle algılamak gerek, ki Doğu burada yetersizliğini açıkça ortaya koyuyor, çünkü Doğulular olguları işleyemiyorlar ve her tür fantastik fikre ve batıl inanca kendilerini maruz bırakıyorlar. Öte taraftan, insanın kozmostaki rolünü açık ara daha tam kavramışlar, ya da kozmosun insana nasıl bağlandığını. Biz bu olguyu ve onların bildiği daha başka acayip ilginç ve muazzam şeyleri keşfetmeliyiz.

Enerji ve zaman özdeşliği kavramını neden bu kadar vurguladığımı umarım şimdi görebiliyorsunuzdur. Bilinçdışının hususi işleyişini anlamak için çok uzağa gitmeliyiz, teorik spekülasyonun da ötesine geçmeliyiz, ve bu olgular olmadan bilinçdışında bu simgelerin gelişimini anlayamayız. Rüyada haçların ve hilallerin aynı kazanda bir araya getirilmesi boşuna değildi, belli ki orada belirli bir amaç için harmanlanacaklardı. Burada önemli unsur amaçtır. Yang ve Yin bir araya geldiğinde sonuç da farklı formlarda simgelenebilecek bir enerji boşalması olur. Bizim hastamızın durumunda bu duygusal enerji olabilir, parlak bir keşfin tezahürü, bir ilham ya da büyük bir görü de olabilir. Grubumuz içinde işleyen bilinçdışının görüyü zaten nasıl sezdiğini görmek ilginç. Bir görsel var elimde, grup üyelerimizden birine ait ve tartışmalarımızdan önce çizilmiş, haliyle simgelerin birleşmesi hususundaki tartışmadan da çok etkilenmemiş. Bu görsel, hilalle haç birleşince ne olabileceğinin bir temsilini içeriyor. Küçük çocuğun diş fırçası üzerine çizdiği şekillerde de aynı şeyi görmüştük. Burada bir haç var, sonra hilal, tuhaf biçimde bir aradalar, ardından bir anda korkunç bir patlama yaşanıyor, dev bir ışık halesi formunda enerji boşalması. Enerji fenomeni böyle tezahür eder. Karşıtlar bir araya geldiğinde bir şekilde büyük bir enerjinin dışa vuracağını söyleyen bütün teoriyi burada görebilirsiniz.

[8] Bkz. bir önceki seminer, not 6.

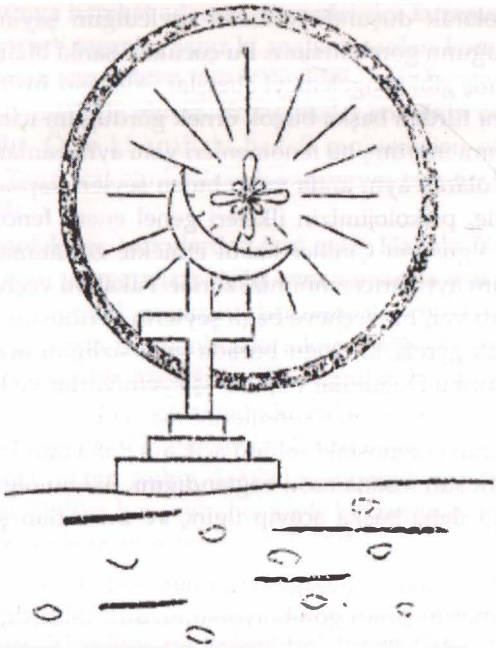

Haç ve hilalin birleşmesiyle oluşan hususi ışık, yeni bir aydınlanmadır, bir tür vahiydir. Hilalin hakikati haçın hakikatiyle birleştirilebilseydi, bu aydınlanmayı oluştururdu, İslam ve Hıristiyanlığın ortak hakikatini. Her birinin özündeki hakikati çıkarıp harmanlamak mümkün olsaydı, bu çarpışmadan muazzam bir aydınlanma yaşanacak ve bu da yeni bir inanca sebebiyet verecekti.

Hem Hıristiyanlık hem İslam insan ruhunun hastalıklarını tedavi etmenin psikolojik yöntemleridir. Yaşam yöntemleri, tavırlar, ahlaki kodlar buyururlar, bunun yanında her şeyin neden böyle olduğuna dair dogmatik açıklamalar getirirler—insan nasıl itaatsizlik etti ve Tanrı buna tepki göstermeye nasıl mecbur kaldı, ne de olsa evlatlarını veya peygamberlerini gönderip insanın kötülüklerini tedavi etmek istemişti. İsa özellikle şifacıdır. Mensup olduğu Esseniler mezhebi, Tedaviciler olarak bilinir. Günümüzde fiili Hıristiyanlığın nasıl iyileştireceğini bilemiyoruz, çünkü Hıristiyanlık ve bir nevroz arasında bir ilişki kuramıyoruz. Bir hastama dininin onu iyileştirebileceğini söylesem zırdeli olduğumu düşünür herhalde. Fakat başlangıçta işe yarıyordu.

Augustus zamanında eski tanrılar ölmüştü ya da ölüyordu, eski dinler ve köhne tapınaklar yıkılmak üzereydi. Büyük bir karmaşa vardı, dünya nevrozluydu, ve yeni bir terapi sistemi zorunlu hale gelmişti. Örneğin, mutlu, doğru ve tam yaşam teorisiyle Stoa sistemi vardı. Doğudan sayısız kült ithal edildi. Zosimos'un bir kadına gönderdiği mektuplardan birkaç kez bahsetmiştim size, yeniden doğmak için *krater* yani karıştırma kasesine gitmesini tavsiye ediyordu ona. Modern bir insan da arkadaşına şöyle derdi, "Analiz için Zürih'teki kratere—*Jungbrunnen*[9]—gitmeni şiddetle tavsiye ederim." Temelde aynı fikir.

Başlangıçta bu yöntemler gayet basitti. Sonrasında insan alanından giderek soyutlandılar. İşe yaramazlığı arttıkça mucizeleri ve her türden karmaşayı toplamak şart oldu. Yeni bir ışık, ışık olmaktan çıkınca insanlar onu dogma haline getirir; daha az etki ettikçe daha fazla abartılır. Buna karşın gerçek bir din aşırı basittir. Bir vahiydir, yeni bir nurdur. Fakat insan ondan bahsederken kızarmadan edemez, çünkü içine yanlış fikirler sokuşturulmuştur, iki bin yıllık telkinle takdis edilmiş büyük sözler vardır. Hıristiyanlık dini uzun zamandan beri etkinliğini kaybetti, bunun sonucunda da telkin yoluyla etkinliğini artırmak için azametli ve kudretli bir Kiliseye dönüştü. Fakat telkin de uzun vadede çalışmaz. Kilise çürür. Işık gittikçe zayıflar ve insanlar artık söneceğini hisseder, bunun semptomu da Protestanlıktır. Ardından yeni bir ışık ararlar, ve onu da belirli bir zamanda Luther'de bulurlar, ta ki Luther politikaya atılana ve dünyayla uzlaşana dek. Sonra yine ışık zayıflar ve sıradan dogmatik tarzda bir din ortaya çıkmış olur.

Bu resim de yeni bir ışık gösterir. Böyle bir patlama yeni bir anlayışın ve yeni bir vizyonun habercisidir, dünyaya ve insana yeni bir ifade kazandıran bir birliği müjdeler. Her şey yeni bir ışıkta tezahür eder. Bir yenilenme, yeniden doğuştur bu. Ama böyle bir resmin üretilmesi o ışığa sahip olduğumuz ve bunu bilinçli tecrübe ettiğimiz anlamına gelmez. Böyle bir vizyon kişiyi aşar ve o an için bilinçdışında bulunur. 14. yüzyılda barutu keşfetmiş birinin sanki şöyle demesi gibi, "Gaz geriliminin ürettiği patlama sayesinde gülleyi toptan çıkarabildiğin gibi gülleyi tekrar topun içine de sokabilir ve patlayıcı hareketi yeniden yaratabilirsin." Bu çıkarımı yapabilecektir ama bu kadar ileri gideme-

[9] = "gençlik pınarı", Jung'un isminin de geçtiği bir söz oyunu.

yecektir. İskenderiyeli Heron[10] da ilk basit buharlı oyuncağı icat ettiğinde potansiyel bir buharlı makine keşfetmiş olduğunu hayal etmemişti, bunun potansiyel değeri hakkında hiçbir fikri yoktu. Bu eski Romalılar buhar makinesinin ilkelerinin burunlarının dibinde olduğunu fark etmemişlerdi. Belki bir deli de aynı sezgiye sahipti, çünkü bizim sonradan keşfettiğimiz şeylerin ilk sezgilerine onlar sahip oluyorlar. En basit çıkarımın farkına varmak bile insanlık için uzun bir zaman alıyor.

Bu rüyaların şemasının nasıl geliştiğini gördünüz. Bir sonraki rüya bize sıra dışı bir esin sunacak. Ama devam etmeden önce sorularınız varsa sormanızı istiyorum. Bir sonraki rüyaya geçmeden aydınlatılmamış bir şey kalsın istemiyorum.

Dr. Baynes: Zaman ve enerjinin özdeş olduğunu söylemeniz kafama takıldı. Daha ziyade, zaman enerjinin bir ifadesi gibi geliyor bana. Sözün düşünceyle ilişkisi gibi.

Dr. Jung: Zaman, yaratıcı enerjinin esas özdeşidir. Bir Yunan özdeyişi şöyle der, "Yaratım olan her yerde zaman vardır." Khronos, ışığın, yaratımın ve zamanın tanrısıdır. Stoacıların ilk sıcaklık kavrayışı da esasında zamanla özdeştir. Yıldız tazyiki anlamına gelen Yunanca *heimarmene* kelimesi de ilk sıcaklıkla yani ilk yaratıcı güçle özdeştir. Tuhaf geldiğini kabul ediyorum, bu olgularla yeterince hemhal değilseniz anlamak da kolay değil. Bizim Batılı zihnimiz Çin hatları boyunca işlemeyi reddediyor. Rüzgarları, bulutları, kuşları ve hatta tramvayları hareket ettiren zamanın yaratıcı dalgasını sezgiyle hissetmek gayet zor. *Şimdi* olan her şeyin muazzam önemini fark etmeliyiz. Çinliler için bu her şey demektir, ama bizim için bir tesadüften ibaret—burada olmamız tesadüf, kuşların ötmesi, köpeklerin havlaması tesadüf. Şu ana özgü bir özellik bu. Şu andan kaynaklanan her şey, şu anın izini sonsuza dek taşır.

Size bahsettiğim astrolog hadisesini de soruşturdum, hani bana filanca yılın 31 Martında yeniden doğma hissine kapıldığımı söylemişti. Bu hissin sebebi, belirli bir gezegenin benim doğumum esnasında olduğu yerden tekrar geçmesiymiş. Bir gezegen falanca şeyi yaparsa az çok filanca şey olur—ama daima az çok—diyen eski kural sayesinde ulaştığı bir olgu var burada.

Baynes Hanım: Doğumunuz anında bu gezegenin aslında o konumda olmadığını söylediniz diye hatırlıyorum ben.

[10] Yunan matematikçi ve mucit (tarihler bilinmiyor; milattan önce 2. yüzyıl ile milattan sonra 3. yüzyıl arası).

Dr. Jung: Evet, değildi, çünkü zaman ve astronomi konumu özdeşleşmiyordu.

Dr. Baynes: Fakat doğduğunuz yerden bahsedilmeli—zaman ve mekan vurgulanmalı. Haliyle, mizacınızı teşhis etmek için tahmin etmek zorunda, zira doğum yerinizi bilmiyor.

Dr. Jung: Burcumda zaten var bu. Doğum yerimi ona söylemem zorunlu, çünkü burcumun içerdiği belirli bir meridyende bulunması gerek.

Dr. Deady: O zaman, sanki her şey iki bin yıl önce gerçekleşmiş bir doğumdan bahsediyormuşuz gibi vuku buluyor?

Dr. Jung: İki bin yıl önce doğruydu. Yıldız-namelerin çok azı bulunabiliyor. Malzeme kıt, ve modern bilim ruhuyla işlenmemiş. Hava üçgeninden bahsetmiştim size. Bu Fransız böyle bir girişimde bulundu. Bütün zorluk da makul çalışmayı reddeden güneş yüzünden çıktı. Çok şaşırtıcı!

Wolff Hanım: Belki tahtada göstererek konuyu aydınlatabilirsiniz.

Dr. Jung: Milattan önce 2200 yılında olduğumuzu hayal edin, 21 Marttayız ve Koç da ufuktan 1 derecede beliriyor. İlkbahar noktasındayız, yani tutulma dairesi gök ekvatoruyla kesişiyor. Burçların her biri 30 derece temsil eder. Yavaş yavaş, ekinoksların gerilemesi sebebiyle, ilkbahar noktası milattan önce 150 yılında Koç burcundan çıkıp Balık burcuna girdi. Hipparkhos[11], Koçun gittiğini ve güneşin yeni bir burçta belirdiğini gözlemledi.

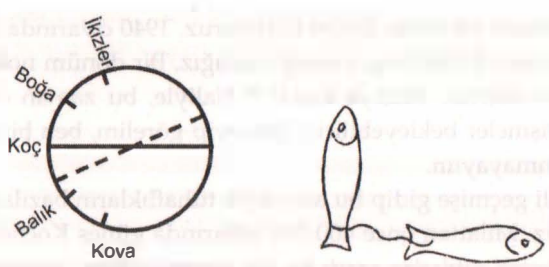

O günlerde muazzam şeyler oluyordu. Tıpkı yıldızlar gibi tanrılar da değişiyordu. Burada Koç Balığa dönüştü, bir koç olarak öldü ve bir balık olarak doğdu. Güneş Boğadayken tanrılarda boğa boynuzları vardı, Koç döneminde ise koç boynuzları oldu.

[11] Yunan astronom. Ekinoksların gerilemesini keşfetti (milattan önce 130).

Sonra Balık, simge haline geldi. Hıristiyanların suyla yaptığı vaftiz, bu simgelemeyle alakalı. Papa hâlâ balıkçı yüzüğü takar—Hıristiyanların hepsinin Kilise bünyesinde toplanmasını simgeleyen mucizevi balık avını temsil eder. Haliyle, yeni bir psikoloji kendini hissettirmeye başlar. Hıristiyanlığın şafağıdır bu, seyrini de astrolojik manzarada takip edebiliriz. Balıklar, burçlar kuşağında hususi bir şekilde temsil edilir. Neredeyse kuyruk kuyruğa dizilirler, sanki bir sinir lifi onları bağlamış gibi. Balıkların bu ikili konumlanmasının İsa ve Deccal'e işaret ettiği sanılır. Bu tuhaf efsanenin izi 1. yüzyıla kadar sürülebilir—fikre göre İsa'nın bir kardeşi varmış, o da Deccal'miş. İlkbahar noktası ilk balığın tüm uzunluğunu katettiğinde milattan sonra 900 yılındaydık—Hıristiyan etkisinin zirve yaptığı dönem. Sonra düşmeye başlar, ilkbahar noktası da sinir lifinin ortasına gelir, bu da 1500 yılına tekabül eder.[12]

Bacon Bey: Tuhaf tarafı şu ki Papanın ve Dalai Lama'nın dünyevi güçleri zirve noktalarına 50 yıl içinde ulaşıp 50 yıl içinde de yok olup gitti.

Dr. Jung: Evet, çok ilginç bu, böyle başka benzerlikler de var. 1500 civarında Luther ortaya çıkıyor, Katolik Kilisesi de onun Deccal olduğunu söylerken son derece haklı. İkinci balığın kuyruğuna geldiğimizde, 1750 yılındayız, Fransız Aydınlanması dönemi, bu dönemde Hıristiyanlık ilk defa tahtından edildi ve onun yerine Akıl Tanrıçası geçti. İkinci balığın kafasına ulaşmadan, ilkbahar noktası balıkları terk ediyor. Günümüzde bu ilkenin en azami yıkımına doğru ilerliyoruz. 1940 civarında Kovanın ilk yıldızının boylamına varmış olacağız. Bir dönüm noktası olacak bu—1940'tan 1950'ye kadar.[13] Haliyle, bu zaman civarında yeni gelişmeler bekleyebiliriz. Bekleyip görelim, ben bir tahminde bulunmayayım.

Şimdi geçmişe gidip bu astrolojik tuhaflıkların bazılarını teyit edebiliriz. Milattan önce 400-500 yıllarında güneş Koçtayken bilhassa parlak yıldızlar vardı ve bu zaman dilimi, Yunanistan'da ve Çin'de felsefenin devasa gelişimine denk düşüyordu.

Milattan önce 2000 yıllarında Hammurabi[14] kendinin büyük

[12] Belirli zamansal olaylar ve İsa-Deccal efsanesiyle bağlantısı dahilinde Balık takımyıldızının tartışılması için bkz. *Aion* (1951), CW 9 II, par. 147-149.

[13] *Aion*, par. 149, not 84'te Jung bu tarihleri düzeltir, çünkü Kova çağının başlangıcının 2000-2200 yılları arasına tekabül edeceğini hesaplar.

[14] Babil Kralı.

kanun yapıcı olduğunu açıkladı. Kendini Koç ilan etti. Güneşin tam da Koça geldiği bir çağdı bu. Muhtemelen burada yaratıcı enerjinin bilinçdışı yasalarına temas ediyoruz, bu da bize olayların nasıl geliştiğini gösteriyor ama biz belli belirsiz kehanette bulunuyoruz. Bu hâlâ çok soluk bir heyula ama her şey şekillenmeye başlıyor.

İlkbaharın her bir burcu pek tabii bir sonbahar burcuyla dengelenir. Burçlar Kuşağı ilk yaratıldığında, Boğa karşısında, güneşin intiharını ilan eden Akrepti. Kahraman Gılgamış, Batı topraklarına giderken Akrep devlerin koruduğu sonbahar kapılarından geçer. Roma devrinde Akrep, sonbahar burcu olmaktan çıktı, artık bu Teraziydi. Güneş Balığa girdiğinde sonbaharı Başak [*Virgo*] simgeliyordu, astroloji de bu olguyu Bakire [*Virgin*] Meryem kültüyle bağdaştırdı. Kovaya girdiğimizde karşı tarafta Aslan olacak, böylece aslan vasıfları tanrısallaştırılacak—güneş kişiliklerine ya da güneşe tapma. Bir dahaki seminere kadar bunların hepsini ayrıntısıyla zihninizde tutmanızı tavsiye ederim, yoksa sonraki rüyayı anlayamazsınız.

10. Seminer
11 Aralık 1929

Dr. Jung:

Sawyer Hanımın sorduğu bir soru var, aslında beklediğim bir soruydu, ve hem astroloji hem zaman ve enerji arasındaki bağlantı hakkındaki bu aşırı girift sorunun bitmediğini gösteriyor. Size daha önce dediğim gibi, hastamızın malzemesini anlamak için kaçınılmaz olmasaydı böyle çapraşık bir konuya asla dalmazdım. Biz burada onun dünyasındayız, ve bu sorunu reddedersek bu onun psikolojisiyle yeterince ilgilenmediğimiz anlamına gelir. Ona göre, çoğu erkekte olduğu gibi, malzemesinin Logos kısmı en ilginç olanı. Bu bir kadının vakasında çok daha az ilginç olabilir.

Sawyer Hanımın sorusu sıradan astrolojiyle ekinoksların gerilemesi arasındaki ilişkiye dair. Sorunu bir kez daha açıklayayım. Bildiğiniz üzere, sıradan astrologlar şöyle diyor: Yaşamımız, gezegenlerin sözde salınımlarına bağlı, bu gezegenler bizim doğumumuz esnasında belirli bir göreli konumda bulunuyorlar ve hem doğum anımızı hem de bütün yaşamımızı etkiliyorlar. Haliyle, bir gezegen doğumumuz esnasında olduğu yerden belki de yirmi yıl sonra yine geçtiğinde belirli bir etki yaratıyor. Astrologlar hâlâ gezegenlere atfedilen yerleri esas alıyorlar ama gördüğümüz üzere onlara atfedilen konumlarla gökyüzündeki fiilî konumları arasında günümüzde hiçbir mütekabiliyet yok. Milattan önce 100 yılında ilkbahar noktası Koçun sıfır noktasında suni biçimde sabitlendi ama astronomi açısından bunun bir geçerliliği yok artık. Aslında, ekinoksların gerilemesi sebebiyle, ilkbahar noktası Koçtan Balığa geçti ve yakında Kovaya girecek. Haliyle bizim hesaplamalarımız da gayet keyfî, çünkü zamanla alakalı, fiilî konumla değil.

Geçen sefer size görünürde gayet çelişkili bir şey söylemiştim. Yıldızların konumunun bizim üzerimizde hiçbir etkilerinin olmadığını söyledikten sonra güneşin bir burçtan diğerine geçer-

ken dünya üzerinde yarattığı etkilere dair bazı sonuçlara varmıştım. Örneğin, şunu demiştim, milattan sonra 900 yılında, fiilî astronomi hesaplamasına göre ilkbahar noktası Balığın en tepe noktasında olduğunda Hıristiyanlık da tesadüfen gücünün zirvesindeydi. Sonra, 1500 yılında ilkbahar noktası, iki balığı birleştiren şeritte yani eklem yerindeydi ve bu noktada zihinsel ve ruhani bir devrimle birlikte Kilisenin düşüşü başladı. İkinci balık Deccal'i ve Hıristiyanlığın çürümesini temsil eder. Gotik hareket dikeydi, sonrasında yatay maddecilik çağı başladı, büyük entelektüel genişlemenin, keşif gezilerinin vs. çağıydı bu, ama Dünya Savaşıyla ve Avrupa ruhunun ahlaken çöküşüyle nihayetlendi. Sonraki elli-yüz yılda, ilkbahar noktası Kovaya ilerlediği vakit, dünyanın zihniyetinde hususi bir değişim görebileceğimizi de söylemiştim. Haliyle astronomik konumlarla insan işleri ve zihniyetteki belirli değişimler arasında sanki bir bağ kurmuşum gibi oldu. Aşırı zor bir sorun bu, anlamak benim yıllarımı aldı, dolayısıyla sizden de bir anda çözmenizi beklemiyorum. Bir astrolog bana gezegenlerin konumlarının yıldızların gerçek konumuna nispetle değil de zamana nispetle kesin olduğunu söylemişti. Şimdi size Sawyer Hanımın sorusunu okuyayım, "Anladığım kadarıyla astroloji yıldızlara yansıtılıyor, ve yıldızların aslında ilkbahar noktasında olup olmaması da önemli değil, çünkü asıl önemli olan zaman unsuru. Fakat ilkbahar noktası bu çağda artık Balıkta dediğinizde ve 1940'lı yıllar hakkında kehanette bulunduğunuzda yıldızların fiilî hareketini izlemiş olmuyor musunuz? Bütün yansıtma ilkin gerçekten bu geri hareketin sezgisiyle mi yapılmıştı, haliyle yansıtma her iki yönde mi işliyor—yani hem statik bir noktadan hem de aynı zamanda dinamik bir noktadan mı hareket edecek?"

Önemli olan nokta şu: Burçlar kuşağı sadece zaman bakımından doğrudur, astronomik açıdan değil. Yıldızlardan bağımsız bir şey. Adet dönemlerinin bir ay döngüsü var, ama ayın fazlarıyla çakışmıyor, yoksa her kadın aynı zamanda regl olurdu, ama olmuyorlar. Demek ki her kadında bir ay kanunu işliyor, tıpkı yıldızlar kanunlarının her insanda işlenmiş olması gibi, ama tabii sebep sonuç ilişkisi dahilinde değil. İlkbahar noktasının değişmesi olgusu dünya üzerinde olacak değişimlerin sebebi olduğu anlamına gelmez. Yaşam değişti ve değişmeye devam ediyor, tıpkı ilkbahar noktasının değişmesi gibi, fakat görünürdeki bağ sadece bir tesadüf, yani, iki şey zaman bakımından birlikte vuku buluyor ama sebep sonuç ilişkisiyle değil.

Sıradan bir yıldız-name, ilkbahar noktasıyla ilgilenmez. Kişinin yaşamında ilkbahar noktasının hiçbir önemi yok, ama insanlık ağacının yaşamında çok önemli bir yer tutar. Bir yıl bizim için neyse 26 bin yıl süren Platonik Yıl da ırk için o. Ekinoksların gerilemesi de geriye doğru bir daire çiziyor; Koçtan Balığa, Kovaya ve Oğlağa vs. Döngü tamamlandığında 26 bin yıl doluyor. Ağaç yaşamında Platonik bir birim bu. Bahar noktasının sabitlenmesi bizim keyfi kullanımımız için keyfi bir ölçüm, çünkü aynı koşullar milattan önce 2000 yılında hüküm sürüyormuş, yani astronomi koşulları gerçekten burçlar kuşağı koşullarıyla çakıştığında. Ekinoksların gerilemesine bir saatin ibreleri diyebileceğimizi söylemiştik, zamanın büyük aralıklarını işaret ediyorlar, insanlık ağacının zamanını ölçüyorlar. Bizim saatlerimizde ibre ileri ilerler, fakat ırkın saatinde diğer yöne. Her bir burç [platonik] bir ay olur, ve her 2150 yıllık periyoda örneğin Balık [platonik] ayı deriz, pek tabii bu da yine bir yansıtma. Haliyle bizim için bütün tarihsel yaşamımız, insan bilincinin bütün uzunluğu sadece üç aydan ibaret. Fakat insanlık bu 26 bin yıllık süreçlerden defalarca geçti. İnsanın muhtemel yaşı olan 1 milyon yılı 26 bine bölün ve kaç tane Platonik yıl olduğuna bakın. Paleolotik insan yüz binlerce yıl geriye gidip *Pithecanthropus erectus*a, oradan maymunlara ve hatta kertenkelelere ulaşabilir.

Haliyle, rüyalarımızda zuhur eden kertenkelelerden bahsettiğimizde sonsuz derecede uzak bir zamanın izlenimlerinin kendini hissettirdiğini söyleriz. Platonik yılların sayısız döngüsü esnasında o şartların izleri bizde kaldı, bunların bilincinde değiliz ama bilinçdışımızda varlıklarını koruyorlar. İş başındaki yalnızca üç ay çok az, buradan iyi bir performans çıkmaz. Entelektüel açıdan fakiriz çünkü hâlâ hiçbir şey bilmiyoruz; insan bilinci hâlâ çok genç. Rüyalarımızda ve fantezilerimizde bazı simgesel kanıtlar var ama bunlar bilimsel olmaktan çok uzak. Boğa ve Koç aylarından bize kalan tek şey, örneğin, boğa tanrılar ve koç tanrılar. Bilinçdışının daha ayrıntılı incelenmesiyle belki bir gün daha öteye gidebiliriz; İkizler ve Yengeç burçlarının insanlık için ne anlama geldiğini bilebiliriz. Her halükarda, Burçlar kuşağı diye bir şey var, sayısız Platonik yıl boyunca bilinçdışı izlerin naif bir yansıtması. İnsanlık, çok uzak çağlardan beri döngü döngü ilerledikçe sezgisel hafızasını yıldızlara yansıtmış, ve o zamanlar bu yansıtmanın son derece tarihsel niteliğini hissedip hissetmediğini bilmiyorum. Ama nihayetinde görece ilkel insan bu yansıtmaları gerçekleştirmiş.

Sonra zaman ilerledi ve ilkbahar noktası yavaş yavaş Koçtan çıktı. Ardından, o çağın insanları bunu sabitleme ihtiyacı hissetmiş, o zamandan beri de astrolojinin geçerliliğini bizim iç kanunumuz vazediyor. Kadınların adet periyodu ve ay döngüsü arasında var olan bağlantı ile aynı geçerliliğe sahip. Haliyle, yıldız yasalarını bilinçdışımızın temel yasaları olarak düşünebiliriz. Fakat yapay ilkbahar noktası ile insanlık ağacının yaşamı arasında hiç bağ yok. Burçlar kuşağı icat edildiği zaman insan, bilincinin baharındaydı, haliyle ilkbahar noktasının bir bahar burcu olan Koça düşmesi de münasipti; insanlığın burçları bilincin şafağıyla başlamıştı sanki. Hatırlamamız gereken esas nokta şu: Ekinoksların gerilemesi, astronomi olgularıyla insan psikolojisinin periyodlarının özdeşliğini kanıtlamaz. Her şey şu çok basit olguya indirgenebilir: Bizim bilincimiz insanlığın baharında başladı, bu da tam o dönemdeki burçla kusursuz bir uyum içindedir.

Ama burada küçük bir hata var. Hipparkhos, ilkbahar noktasını Koç yerine Boğaya sabitlemiş olmalı. O zamanlar burçlar kuşağında sadece 10 ya da 11 burç vardı. Roma zamanında 11 idi; 12. Burç yani Terazi, Akrebin pençelerinin kesilmesiyle yapılmıştı.[1] İlkbahar noktasının Boğadan Koça geçmesi böylece açıklanır. Bütün bunlar pek tabii çok karmaşık, ama şu hususi olguyu akılda tutmalıyız: Enerji akışı yani bizdeki libido, canlı doğadaki ve evrendeki enerji akışıdır, her ne kadar iki dünya, kuvvet fenomenleri bakımından ve nedensel açıdan birbiriyle alakalı olmasa da. İkisindeki kuvvet de esasında özdeştir, fakat her birinde farklı nedensel süreçler izler. Ayrıca, bizdeki enerji akışı ve evrendeki enerji akışı zamanla bağlantılı. Bizzat bir soyutlama olan zamanı en iyi nasıl yakalayabiliriz? Pek tabii, enerji akışı içinde bir şey bulup zamanı onun üzerine asıyoruz.

Zamana dair bizim modern fikrimiz acayip soyut, zamanın saatlere, dakikalara, saniyelere vs. bölünmesi hakkında kesin kavramlarımız var—bir başka deyişle, zaman değerleri hakkında çok hassas ayrımlar. Ancak, bir ilkel için zaman çok şüpheli bir şey. Medeniyetle bağlarımızı kopardığımız anda bunu hissedebiliyoruz, ve pek tabii bütün Doğu bizim anladığımız gibi anlamıyor zamanı. Haliyle, bizim bildiğimiz zamanın belirli niteliklerine göre simge üretmeyi ilkel insandan bekleyemeyiz. Fakat, onun *mana* anlayışında gösterildiği üzere, enerji akışıyla daha

[1] Karş. yuk. s. 445-446.

fazla ilgilidir. Bu enerji simgelerini bize gösteren çok fazla malzeme var. Ancak zaman simgeleri sorunu soyut ve en zor olanları, ben de şimdi dilde belirenlere odaklanmak istiyorum. Örneğin, durmadan metaforlar kullanırız, bu metaforlarda zaman bir nehir gibi, bir rüzgar ya da bir fırtına gibi belirir—"geçen saatlerin akışı"— ya da "Tempestas horarum?"—zamanın yiyip bitiren özelliği. Mitolojide zaman, sevdiğimiz her şeyi—anne, baba, sahip olduklarımız—yiyip bitiren ejderha formunu alır. Bu sebeple, ejderhayı yenen kahraman, bütün ataları, ekinleri, hatta zamanın yediği tüm ulusları tekrar var eder. Geçmişteki tüm bu değerli şeyleri telafi eder.

Bu sebeple, ebediyet özelliği din kahramanına atfedilmiştir. İsa'dan önce kahraman ölümsüzlüğe sahipti, ebediyete değil. Babillilerin Gılgamış mitinde kahramanın üçte ikisi ilahi, üçte biri insaniydi, tamamen ilahi olmak ve ölümsüzlük kazanmak için büyük denizi geçip Batı ülkesine erişmesi gerek. Bu simgelerde—ejderha, rüzgar, nehir vs.—enerji simgeleri var. Yaşam akışı, yaşam nehri, rüzgar, ruhani enerji. Zaman kavramı enerji kavramlarıyla nasıl karışıyor, görüyorsunuz işte. Nehir nasıl bir gübre anlamına geliyorsa zaman da üretici mahiyetiyle anlaşılıyordu. Bergson *durée créatrice*[3] [yaratıcı süre] ifadesiyle bu fikri geliştirdi, esasında enerji, ışık, ateş, fallus gücü ve zaman tanrısı mahiyetindeki Khronos'a[4] dair yeni-Platoncu bir fikirdir. Dilde beliren zaman simgelerine dair malzeme çok dağınık. Zaman kavramı o kadar soyut ve enerji kavramıyla o kadar karışıyor ki zamanın gerçekte ne kastettiğini göstermek için bile olsa onları birbirinden ayırmak çok zor. Ne olduğunu anlamadan birden enerjiye dönüşüyor. *Mana* ilk bakışta sadece enerjiyle ilgiliymiş gibi görünüyor ama sonra zaman nitelikleri kazanıyor.

Şimdi Khronos'a bakalım, kendi çocuklarını yiyen tanrı, kelime de zaman anlamında. Khronos Yunanca *khre* kökünden ge-

[2] *Tempestas*, Latince = "zaman uzayı", "zamanın geçen akıntısı" ve tabii "hava" ve "fırtına".

[3] Yuk. bkz. 16 Ekim 1929, not 3.

[4] Burada ve bir sonraki paragrafta, Yunan dininin iki varlığı arasında bir karışıklık var. Kronos (ya da Kronus) Titanlardan biri, gök-tanrı Ouranos'un en genç oğlu, babasını hadım etti, Rhea ile evlendi, çocuk yaptı, sonra da onları doğarken yedi, Zeus dışında, o sağ kalıp Kronos'u mağlup etti. Kronos ile *khronos* yani zaman kelimeleri arasında bir bağ yok. Orpheus geleneğinde Khronos kişileşirken kozmogonik bir tanrı halini alır, Aither ve Khaos da ondan türeyecektir. (C. Kerényi, *The Gods of the Greeks*, Penguin baskısı, 1958, s. 17-20, 100).

liyor, daha sonra *r* ve *e* yer değiştiriyor ve Hint-Cermen kök *gher* halini alıyor, her ikisi de fiil anlamı taşıyor ve bir faaliyet bildiriyor. *Khre* kelimesi rüzgar gibi gelip geçmek manasında. Almancada *hinstreichen über*. *Gher* ise almak, tutmak manasında. *Khre* kelime-kökünden *khronos* geliyor, *gher* kelime-kökünden ise *geron*, yaşlı anlamına gelen Yunanca bir kelime, Almancası *Greis* yani ihtiyar. Haliyle zaman, bir ihtiyarın suretine giriyor. İlkellerde zaman kavramı, bir ihtiyar vasıtasıyla ifade edilir, ya da yaşlılığın görünür bir alametiyle. Bir ihtiyar gördüğümüzde zamanın var olduğu görünür hale gelir. Benim Afrikalılar, beyaz saçlarım olduğu için yüz yaşında olduğumu düşünüyorlardı. Onlara göre yüz yaş, tarifsiz bir yaştı. Khronos, tanrıların en yaşlısıdır.[5]

Sonra Farsça *zrvan* kelimesi var, genelde başka bir kelimeyle yani bir tanrı anlamına gelen *akarana* ile bağlantılı kullanılıyor, *Zrvan Akarana* da olup biten her şeyi kapsayan sınırsız süre anlamına geliyor.[6] Yaşlı bir Fransız araştırmacı bir keresinde bu ifade hakkında zekice bir tahminde bulundu, ama maalesef bunun yanlış bir tahmin olduğu kanıtlandı. Tahminine göre, muazzam uzun bir zamanı kastettiğinden, Hürmüz (aydınlık) ve Ahriman (karanlık) fikirlerini de içeriyordu. Bir başka deyişle, karşıtlar çiftini. Fakat bu mümkün değil, çünkü bir tasvirde *Zrvan* yani şeytan zamanı yaratır, diğerinde ise *Akarana* yani süre tanrısı yaratır, haliyle, bu muazzam şeyin yani enerji akışının kaynağı hakkındaki fikirler ikiye bölünmüştür. Sorumlunun kim olduğuna asla karar veremeyiz. Hiçbir yerde böyle muhteşem bir ikilik yok. Şu şekilde bunun şemasını çıkarabiliriz: Bir haç yaptığını görüyorsunuz değil mi? Resimli bir kitap var bende, keşke size gösterebilseydim. Haç üzerinde çarmıha gerilmiş bir tanrı var, sağ tarafta güneş, sol tarafta ay. Yaralarından süzülen kan rahmet gibi toprağa akıyor—ilahi enerji. Haç üzerinde acı çeken adam vasıtasıyla güneş ve ayın çarpışması enerji veriyor. Akan şey ise zaman.

Sonra, eski Pers dininde başka çok ilginç bir simge var, gerçek bir *mana* kavramı. Adı *Haoma*[7], rahmet anlamına geliyor. Aslında

[5] Kerényi'ye göre (*a.g.e.*) Kronos ikinci neslin en genciydi. Ayrıca karş. yuk. 19 Haziran 1929, not 8.

[6] *Symbols of Transformation*, CW 5, par. 425 (1912 baskısı).

[7] "On the Psychology of the Unconscious", *Two Essays*, CW 7, par. 108.

ateşli ihtişam anlamı taşıyor, ama Hıristiyanların rahmet dediği şey işte, Kutsal Ruhun hediyesi, havarilerin omuzlarına gelip yüklenen ateşli diller gibi—semavi rahmetin ateşli dilleri, *mana*. Pers ve Hıristiyan anlayışları arasında bir yerde bir bağlantı olması çok muhtemel. Gördüğünüz üzere, zaman dışında, enerji kavramı da var.

Zamanla alakalı başka bir Yunanca kelimeyi de tartışmak isterim; *Aion*, yaşam zamanı anlamına geliyor. *Aion*, ilginç bağlara sahip. Latincedeki karşılığı *Aevum*, ebediyet anlamına geliyor, aynı zamanda yaşam süresi, ya da tarihte bir devir. Horatius'ta muazzam bir dize var[8], aktıkça akan bir nehirden bahsediyor, ebediyete (*aevum*) uçup giden geçmiş. Burada da yine enerji ve zamanın hususi birleşmesini görüyoruz. Eski Almanca kelime *ewa*, "daima" anlamına gelir ve hem Anglosaksonlarda hem de modern İngilizlerde var olan *ever* [hep] kelimesine çok yakındır. *Aion* hakkında ilginç bir olgu var, Perslerdeki *Zrvan Akarana*, sonraki zamanlarda *Aion* tanrısı haline geldi ve Mitra kültünde büyük bir rol oynadı. Anlaması görece zor. Aynı zamanda Deus Leontokephalos da deniyor ona, yani aslan başlı tanrı, onun heykelleri genelde yeraltı mağaralarında bulunuyor. Mitra kültü karakter bakımından yeraltına ait vasıflar taşır, haliyle bütün tapınakların en azından yarısı yeraltındadır, başlangıçta da zaten mağaralardaydı. (Söylentiye göre İsa'nın doğduğu hücre bir yeraltı Attis tapınağıydı.) Heykellerde tanrı *Aion*, aslan başlı bir adam olarak tasvir edilir, bedenine bir yılan sarılıdır, yılanın başı adamın kafasının üzerinden fırlar.[9] Bir başka Mitra simgesi bir amforadır, aslan ve yılan ona sahip olmak için savaşır, amforadan genelde bir alev çıkar.[10] Aslan Temmuzdur, yazın yakıcı ateşi, yılan da dünyanın karanlığını ve soğukluğunu temsil eder, işte yine Yang ve Yin. *Aion*, karşıtların birleşmesinin tanrısıdır, her şeyin bir araya geldiği zamandır. Zaman, enerji ve psikoloji arasındaki hususi bağlantı hakkında yeterince konuştuğumu düşünüyorum artık. Çok derin bir tartışmaya girmiş olduk. Şimdi isterseniz rüyalara dönelim.

Aranızdan biri buradaki tartışmalarımızın rüya sahibine tesir

[8] *Epistulae* 1.2.43, "... labitur et labetur in omne volubilis aevum" ("fakat [nehir] akıyor ve akmaya devam edecek, suyu ebediyen çağlayacak").

[9] Böyle bir heykel, *Aion* (1951, CW 9 II) eserinin başında iç-kapak resmi olarak bulunur; ayrıca bkz. CW 5, Levha XLIV (par. 425, 1912 baskısı).

[10] *A.g.e.*, Levha LXIIIb.

edip etmediğini sordu bana. Bence ediyor, yaz boyunca azimli bir ilerleme kaydettiğini söylemem gerek. Duyguları çok pozitif hale geldi, o vakte kadar görünür biçimde kımıldamamışlardı bile. Dört hafta önce, ilk defa, yeni güneşin doğuşu hakkında gelişigüzel bir şiir yazdı, ki bu da Afrika'nın kuzeyinde kutlanan ilkbahar festivaline işaret ediyor. 28 Temmuzda bir rüya görmüş, 21 Kasımda yani üç hafta önce analiz etmem için bana anlattı.

Rüya [18][11]

Rüyasında Budist bir keşiş görüyor, devasa bir duvardaki bir çatlağa onu yönlendiren küçük bir ihtiyar, duvarın içinde duvar insanlarını görüyor, gizemli bir şeyler yapan gizli bir topluluk gibiler. İçeriye girince bir tür tapınak görüyor, ihtiyar birden küçük güzel bir çocuğa dönüşüyor, rüya sahibi dizleri üzerine çöküyor ve ilahi bir varlıkmışçasına ona ibadet ediyor. Üst üste üç harmani giymiş ve bir tür başlık takıyor. *Münchner Kindl* gibi bir şeye benziyor.[12]

Rüya sahibi bu manzaradan bir şey anlamıyor, ama *Kabiri*nin genelde böyle temsil edildiklerini ona açıkladım. Münih şehrinin armasındaki de küçük bir keşiş. Doktorlara ilham veren tanrıdık ruh yani Asklepios *Kabiri* gibi, genelde elinde bir parşömen tutarken tasvir edilir, Asklepios'a bilgelik kaideleri okur. Baştan aşağı elbisesi vardır ve kapüşonu da yüzünü gizler. İsmi Telesphoros'tur; tamamlanma, yetkinleşme ve erginleşme sağlayan anlamlarına gelir. Bunları ona açıkladım, ve öyle ya da böyle zihninde bunları işledi, çünkü geçen seminerden sonra haç pozisyonunda duran bir çocuğun resmini çizdi. Gerilmiş ellerinden birinde bir güneş tutuyordu, diğerinde ise bir şıngırdak, ya da bir hilal. Bakın, buradaki seminerlerimize dair hiçbir şey bilmiyor, ama burada yaptığımız şeylerin aynısını yapıyor. Rüya ilginç fakat simgeler benim ona söylediğim şeyden ileri gelmiyor. Seminerlerimiz olmasa simgeler muhtemelen hiç ortaya çıkmayacaktı. Sanırım içeriden bir kıpırdama oldu. Mantosunda taşıdığı desene dikkatinizi çekmem gerek. Zambak gibiydi ama bu aynı zamanda yıldırım ya da kolektif enerji yerine geçen bir Budist simgesi, ama rüya sahibi bunu bilmiyor. Bu imgeyi açıklamasını istediğimde bana şöyle dedi, "Ne zaman resim yapsam

[11] Bu rüyanın numaralandırılmasına dair açıklama için bkz. yuk. s. 320.
[12] Bkz. yuk. 22 Mayıs 1929, not 4.

zihnimde hep şu kelimeler dolaşıyor: 'Ben Dirilişim ve Yaşamım.'"

Şimdi de karşıtlar çiftlerinin birleşmesiyle yani kılıç ve tırpan simgeleriyle ilgili rüyadan hemen sonra gelen rüyaya bakalım.

Rüya [21]

Çok büyük bir gri düzlüğün ona yaklaştığını görüyor, yaklaştıkça da tekdüze grinin çok renkli şeritler halinde çözüldüğünü görüyor, bazıları dar bazıları geniş, ve her biri diğeriyle birleşip ayrışırken içe içe geçiyor ve tuhaf bir tarzda hareket ediyor. Ardından birçok insanın o şeritleri işlediğini görüyor, sanki onlara bir form veriyorlar, kanal açıyorlar, yönünü değiştiriyorlar ya da karıştırıyorlar. Diğer şeritlerden gelen baskıyla bu işleme aksıyor. Bu çatışma insanların faaliyetini bozuyor ve en baştaki niyetten çok farklı sonuçlar ortaya çıkmasını sağlıyor. Sonra kendine şunu diyor, "Sebep ve sonuç." Ardından yardıma geliyor ve işleme esnasında farkına varıyor ki bu şeritler aslında dev bir kütlenin yüzeyinden ibaret, belirli bir doğrultuda akan dev bir nehir misali, hareket de bir lav akıntısı gibi süzülen kütlenin bir sonucu, şeritler beliriyor ve tekrar kayboluyor. Aynı zamanda farkına vardığı bir şey daha var, her şey saydamlaşıp berraklaşıyor, hem de sadece kütle değil ayrıca atmosfer de, insanlara ve kendine de sıvı bir ışığa benzettiği bir şey nüfuz ediyor, nüfuz ettiği her şey üzerinde muazzam bir etki bıraktığını biliyor. Kendi kendine şöyle diyor, "İnsanın Kaderi, İnsanlığın Kaderi, Dünyaların Kaderi," bunla birlikte, şeritlere verdiği formlarla meşgul olmaya devam ediyor.

Çağrışımlar: *Gri düzlük* hakkında, grinin bütün renkleri kapsadığını çünkü hepsinin bir karışımı olduğunu söylüyor.

"*Sebep ve sonuç*" tespiti: İnsanların şeritler üzerinde çalıştıklarını ve onlara yeni bir form verdiklerini gördüğünde şöyle diyor, "Gerçekten tamamen mantıksız. Bu dev kütle üzerinde insanlar bir etki yaratmayı umamazlar. Bütün üzerinde bir etkileri olmayacak."

Ardından, rüyanın anlamını kavrayamayacağını söylüyor. Okuduğu bir kitaptan edindiği izlenimlerle alakalı olduğunu düşünmüş; kitap Künkel'e ait, ismi de *Büyük Yıl*[13], yani Platonik Yıl. Bu kitabı okumuştum, çok parlak değil ama Balık çağı ve Kova

[13] Hans Künkel, *Das grosse Jahr* (Jena, 1922).

çağını sunan anlatımları gayet hoştu. İlginç bazı fikirler de içeriyordu. Rüya sahibinin de bu kitabı okuyası tutmuş. Peki, astrolojik bir rüyadan bahsettiğimizi nasıl ispatlayabiliriz?

Dr. Baynes: İnsanın Kaderi, İnsanlığın Kaderi vs. demesiyle.

Dr. Jung: Evet, bu üç aşama gösteriyor, bireysel insan, insanlık ve dünya. Tam da bahsettiğimiz şey—enerji ve zaman akışlarının özdeşliği, ki hem büyük Platonik yılları hem de bireysel kaderini içeriyor. Peki şeritler ne anlama geliyor?

Sigg Hanım: Bireysel yaşamını şekillendirmek.

Dr. Jung: Evet.

Fierz Hanım: *Parcae* silsilesiyle[14] aynı fikir.

Dr. Jung: Evet, bu şeritler zaman uzamını temsil ediyor, kader tanrıçasının ördüğü şeritler. Peki renkler?

Dr. Baynes: Renkler, tayfın bireysel unsurları.

Dr. Jung: Evet, peki nüfuz eden şu hususi sıvı?

Wolff Hanım: Her şeye nüfus eden ruhani bilinç ilkesi, aydınlık, ışık.

Dr. Jung: Evet, herkese ve her şeye nüfuz ediyor. Lav gibi bu kesif madde akışı, ışığın nüfuz ettiği fiziksel madde fikrini temsil ediyor, sadece bizim içimizde olmayan aynı zamanda üzerimizde de olan ruhani ilke. İki şey var, madde ya da maddi cisim ve bilincini gizemli maddesiz ilkesi. Biri diğerine nüfuz eder. Madde hakkında bilgimiz olduğunu düşünürüz, peki ya bilinç? Hiçbir fikrimiz yok. Bilincin dışında bir noktamız yok ki niteliklerini yargılayalım. Burada her birey bir şeritle temsil edilir, Fierz Hanım rüyadaki şeritleri *Parcae* silsilesinden ilkinin ördüğü şeritlerle kıyaslar, ikincisi onları güllerle süslemiş, sonuncusu da makasla kesmiş, ki bu da ölüm demek. Uzam simgesine benzer bir tür.

Daha derinlere inmek ilginç olabilir. İnsan yaşamının uzun bir nehir gibi uzun bir hat olduğunu söyleyebiliriz. Bir dağın tepesinden nehre bakınca insan belki de yüzlerce kilometresini görür, hatta kaynağından denize olan mesafeyi bile takip edebilir. Baktığımızda bir ya da iki saniyede tümünü görebiliriz, ama nehir üzerindeki bir gemi bu mesafeyi katetmek için çok fazla zamana ihtiyaç duyar, nehrin suyu için de bu mesafeyi katetmek çok zaman alır. İşte çok uzaktan görünen insanın yaşamı ya da zamanı, başlangıç ve bitiş aynı anda. Uzamda zamanı görmek. Şimdi, bir İsviçre dağının tepesinde olduğunuzu hayal edin, iki

[14] Roma dininde üç kader tanrıçası.

atın arabalarıyla geldiğini görüyorsunuz, onların buluşmasının iki günü alacağını bilirsiniz. Yukarıdan baktığımızda iki arabacının geleceğine bakabiliriz. Haliyle, böyle bir rüyada insan yaşamını bir şerit olarak görüyoruz, zaman nehri olarak görüyoruz, böyle bir rüya gören bir insan da yüksek bir noktada bulunur, geçmişi, şimdiyi ve geleceği aynı anda görür. Böyle bir noktadan, insan yaşamı insanın bir uzamı gibi görünecektir, o zaman insanın kendi de nihai bir figür olmayacaktır. Zamanda bir uzam gibi görünecektir. Sahip olduğu diğer tüm bedenler şimdiki bedenine eklenecektir. Dünkü bedenim, önceki günkü bedenim, el kadar ya da bir embriyo kadar olduğum bedenimden tutun ta ölüme kadar bir hat oluştururlar, bir bedenler dizisi. Bu, insanı bir yılana dönüştürür, zaman da bir yılandır. Dördüncü boyutunda insan bir solucandır, uzunluğumuz da metreyle değil yıllarımızın sayısıyla ölçülür. Çılgınca bir anlayış olduğu söylenebilir, ama çok muteber bir dini örnek verebilirim size. İsa, sırtında on iki simge taşıyan büyük bir yılan olarak temsil edilir, yani burçlar kuşağının on iki burcu ya da on iki havari. "Ben asmayım, siz dallarsınız[15]" diyordu. Burçların yılanıydı, dallar da ayların tezahürüydü. Dolayısıyla insanın yılan gibi temsil edilmesi tuhaf değil.

Yılan, hekimin tanrısının esas biçimiydi. Asklepios tapınağında büyük bir yılan vardı, 3. yüzyılda vebaya karşı savaşmak için Roma'ya dev bir hayvan getirildi. Tapınaklarda yüzyıllarca bir yılan durdu. Yılana tapılıyordu. Yılanın sardığı bir değnek doktor simgesidir. Aynı zamanda Büyücü Hermes simgesidir. Başlangıçtaki fikre göre Asklepios bizzat bir yılandı, böylece iyileşme hissi veriyordu, tıpkı İsa'nın iyileştirdiği gibi. Kurtarıcı ve yılan birbiri yerine kullanılan kavramlar. Musa yılanı yukarı kaldırdı, İsa da tüm insanlar gelip kendini görsün diye yukarı kaldırılacağını söyledi. Gnostiklere göre, gerçek ruhani Tanrı insanların zavallı yarım akıllı mahluklar olduklarını görünce onlara acımış ve İsa'yı onlara bir yılan olarak göndermiştir. İsa'yı bir yılan mahiyetinde cennet bahçesine gönderir ki insanlara ağacın meyvesini yemelerini, iyi ve kötüyü bilmelerini ve bilinçli olmalarını öğretsin. Bu hususi fikre göre yılan gibi bilge olmalıyız.

[15] Yuhanna 15:5.

Kış Dönemi
İkinci Kısım: Ocak / Mart 1930

1. Seminer
22 Ocak 1930

Dr. Jung:

Hatırlayacağınız üzere, son seminerdeki tartışmamızda haç ve hilal simgelerinin tezahür etmesiyle alakalı üç ya da dört vaka üzerinde durmuştuk, bu konuyu tam manasıyla ifade eden çizimler yapmış çocukların vakalarıydı bunlar. Şimdi size başka bir vaka anlatayım. Berlin'de bir hastayı yeniden gördüm, daha öncesinde sadece sekiz ya da dokuz defa görmüştüm, ama o aralıkta onu çizime başlatmıştım, çok çabuk ve etkindi. Sonraki sefer bana bir çizim gösterdi, kocası suni diye eleştirmiş. Sawyer Hanımın bize burada gösterdiği aynı resmi çizmiş, haç, hilal ve büyük ışık, hem de aynı tarihte yapılmış. Özellikle ilginç bir vaka bu çünkü o hastayı çok az görmüştüm. Bu aralıkta kocasından resmi nitelikli iki ya da üç mektup almıştım, ama doğrudan bir bağlantımız yoktu.

Ardından, Berlin'deki Müzenin[1] Doğu Asya kısmındaki mahzenlere baktığımda silindir mühürlerin bu örneklerine eriştim, aynı simgelemeyle bağlantısı dahilinde büyük önem arz ediyorlardı.

[Dr. Jung burada bize bazı fotoğraflar gösteriyor, ayrıca mor kuvars ve yeşim taşından yapılmış Babil silindirlerinin yüzeyine kazınan tasarımlar ve mühürler de gösteriyor. En etkileyicilerinden biri bir Malta haçıydı, bir köşesinde hilal vardı, ortada haç, altta da güneş. Bir diğeri karşıtlar birliği fikrini içeriyordu— Babillilerin kutsal ağacının her iki tarafında iki erkek figür. Ağacın gövdesi tuhaf biçimde bölünmüştü, üzerinde bir ışık vardı, kanatlı güneş tekerleği şeklindeydi. Tekerlek, haç formuyla dört parçaya bölünmüştü, kanatlar sayesinde de bir Mısır simgesine benzemişti. Bir diğer örnek de tepesinde bir amfora bulunan bölümlü bir ağaç, kanatlı bir tekerlek beliriyor ağaçtan. Yine benzer

[1] *Staatliche Museen zu Berlin: Vorderasiatische Abteilung*. Şimdi Doğu Berlin sınırları içinde. Jung'un söz ettiği Berlin ziyaretinin bahsi başka bir yerde geçmiyor.

bir başka kalıbın da tepesinde tıpkı kanatlı güneş gibi insan kafaları var.][2]

Babil kültünde kutsal ağaç çok önemli bir rol oynadı ve mühürlerde de bu sıkça görülür. Bazen bir hurma ağacı gibidir, iki rahip de ibadet halindedir, ya da ağaca su verirler. Bizim Noel ağacımız da buna benzer, yeni yılın ışığıdır. Sonra, ağacın tepesinden güneşin doğması fikri vardı; Mitra ve Ra'nın ikisi de böyle temsil edilmişlerdir. Mitra bazen bir ağaçtan çıkan üç başla temsil edilir, yani teslis. Aynı zamanda bir Ortaçağ fikri de var, Adem'in aile ağacı gibi, köklerde uyuyan Adem bulunur, dallarda ise İsrail Kralları, son varis olarak da İsa tepede tahta kurulur—yine ışık taşıyan ağaç. Bir hastam tepesinde kanatlı bir tekerlek bulunan bölümlü bir ağaç çizmişti, köklerin çevresinde ise dört baş vardı. Bölümlü ağaç gövdesi omurga yerine geçer, ya da Ka yahut Mısırlıların bedenli ruhu, tepedeki iki kanat arasındaki güneş tekerleği ise zihin ya da akıl olacaktır.

Ricam üzerine Dr. Deady ve Henderson Bey önceki seminerlerin rüya malzemesinin bir özetini çıkardılar, okuduğumuzda seminere yeni katılanlar çok faydalanacaklar. Bütün ayrıntıları kavramak sizin için neredeyse imkansız ama bu rüyalarda bilinçdışının müzikal hareketi ya da bir tür ritmik hareketi dediğimiz şey hususunda duraklayıp mümkünse not almak çok yararlı olacaktır. Bugüne kadar denenmemiş bir yol bu. Bilinçdışının dinamiklerini ya da hareket yasalarını anlamaktan çok uzağız; belki de bir tür senfonidir bu. Bir arkadaşım, üç yıla yayılan kendi rüyalar dizisinden ilginç bir şema çıkarmayı başardı; motifleri bir bir dizdi ve bizzat icat ettiği bir sistem içinde onları düzenledi, ayrıca yoğunluk dereceleri için bir işaret sistemi de oluşturdu. Bundan bir tür kontrpuan da çıkarılabilir. Bazı motifler öne çıkınca diğerleri kaybolur. Örneğin, anima motifinin çıktığını fark ettiğimde cinsellik motifinin indiğini gördüm; cinsellik de öne çıktığında anima geri çekiliyordu. Haliyle, bu rapordan hareketle, rüyaların akışındaki hususi bir müzikal karakter izlenimini alabiliriz. Müziğin bilinçdışımızla alakalı olduğuna dair bir his var bende; belki de bilinçdışında geleceğin müziği çalıyordur.

[2] Anton Moortgat, *Vorderasiatische Rollsiegel: ein Beitrag zur Geschichte der Steinschneidekunst* (Berlin, 1940), no 630, 535 ve 667'de bu mühür oymaları ya da onlar gibi başkaları yayınlandı. Profesör Edith Porada'ya göre burada seminer editörlerinden birinin verdiği ayrıntıların teşhisi çoğunlukla isabetsiz. (Kişisel bilgi)

Schopenhauer'deki ebedi fikirlerin hareketi fikri bizde arketiplerin hareketi olabilir. Bakıp göreceğiz bunları, şimdilik sadece soru işaretleri var elimizde.

[Henderson Bey raporu okudu.][3]

Dr. Jung: Okunan yoğun malzeme kitlesini tam manasıyla takip edemediniz sanırım, daha ziyade muğlak bir izlenim edindiniz. Buna karşın, temsil edilen imgeler akışını duymuş olmanız çok önemli. Şimdi size yeni bir görev vereceğim. Bu raporun ve önceki seminerlerin daha kapsamlı raporlarının da yardımıyla, rüya dizisi vasıtasıyla bilinçdışının hareketini bir bakıma soyut bir şekilde yeniden oluşturmanızı rica ediyorum. Bu hususi melodi yasaları hakkında bir şey kavramak istiyorum. Belki de bir önseziye sahip müzik insanları vardır aranızda; ben hiç müzik insanı değilim, bunu yapamam, fakat bu tür bir iş için size bazı telkinler sunabilirim. Zaman zaman bazı motiflerin tekrar tezahür ettiğini sanırım görmüş oldunuz—bir makine, ya da ima edilen bir mandala ilkesi, ya da bir kazan, anima, vs. Bunlar dünya çapında bir frekansa sahip ilkeler ve motifler ve hem anlam hem yorum bakımından büyük bir istikrar arz ediyorlar. Ayrıca bu motifler kavranabilirler: Burada görece somut bir şey var, bir olgu, tutup kavrayabileceğiniz sert bir kulp gibi. Pek tabii muğlak bir sınır olduğunu da kabul ediyorum, insan bunları tam manasıyla nasıl ele alacağını bilemez. Bazen çok açıktırlar, bazen narin ve mesnetsiz; anlamın birçok katmanı vardır. Böyle durumlarda bunlar şüpheli ya da kesin sıfatlarıyla sınıflandırılabilirler. Her bilimde şüpheli olgular bulunur. Fakat bir bütün olarak belirli sayıda gayet kesin olgular da bulabiliriz; uzaydaki yönler gibi, ruhani simgeler ve cinsellik gibi, bunlar dikkatimizden kaçmaz. Eğer böyle somut temalarımız varsa bunun bir yeniden doğum rüyası ya da gerileyen bir rüya vs. olduğunu söyleyebiliriz, böylece bir çalışma temeli kurarız. Eğer ayrıntılara sahipsek hareketin nasıl gerçekleştiğini belirleyen bazı kuralları da belki tesis ederiz. Sayılarla bir yöntem icat edebiliriz, ya da çizimle, bu sayede bu motifler görünür kılınır. Arkadaşımın kullandığı yöntemi göstereyim size.

1, 2, 3 ve 4 rüyaları temsil ediyor.
A, B, C ve D de motifleri.

[3] Bu rapor artık mevcut değil.

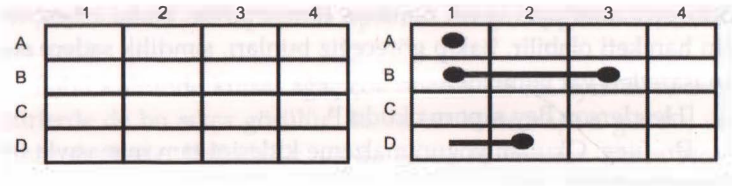

Çeşitli motiflerin varlığı ya da yokluğu ve yoğunluğu her rüya için not edilmiş. Bir hastayla çalışırken, malzemesine atfettiği değeri ölçmenin iki yöntemi vardır. Eğer belirli bir tema hakkında çok fazla konuşuyorsa libidosunun nerede olduğu aşikardır; ya da onun hakkında hiç konuşamaz—libidosu yine oradadır, ama bunun bilincinde değildir. Diğer yöntem de çağrışımların sayısı ve duygu tonudur.

Bu yönteme benzer başka bir imkan daha var, burada çeşitli motiflerin yoğunluğunu saptayabiliriz. 1. Rüyada C'nin tamamen eksik olduğunu söyleyebiliriz. 1. Rüyada işaretlenen A, sonraki rüyada fire vermiş, B de öyle, ama B 3. Rüyaya gidiyor ama A gitmiyor. D, 1. Rüyadaki hafif vurgusunu 2. Rüyada güçlü bir vurguya dönüştürüyor.

Bu size sunduğum araştırma alanı—yeni bir alan. Altın bulan da olabilir. Daha önce kimsenin keşfetmediği bir şey de görebilirsiniz. Belki de, bizim hastamızın nehir görüsüne benzer biçimde, şeritlerin nasıl hareket ettiğini gösteren farklı renkler kullanırsınız. Yeter ki bilinçdışının telkinlerini dikkatle takip edin, mutlaka bir yere varırsınız. Çünkü böyle bir şey mümkün. Hastamızın rüyasında o tuhaf şeritler farklı motifler olacaktır. O rüyada bireysel yaşamlar manasını taşıyorlardı, ama belki biz de tek tek daha büyük bir zihindeki kompleksleriz, çünkü bizim kendi zihinlerimizde de kompleksler bireysel otonom girişimler anlamına gelir. Bazen üstün varlık olduğumuzu düşünüyoruz, sanki bize bir hedef biçilmiş de ona göre hareket ediyoruz gibi, ama sataşıp duran, tartışmadan edemeyen, bizim yaptığımız gibi dalaşmadan duramayan ve çıngar koparan bu komplekslerden ibaret olmamız çok muhtemel. Bu tür spekülasyonlara geçit vermeliyiz, zihinlerimizi böyle tartışmalara açık tutmalıyız, ve bütün önyargılardan kurtulmalıyız—hakikati aramalıyız. Hakikati ararken, daha önce düşündüğümüz her şeyi daima bir kenara bırakmalıyız. Neden olmasın? Kendi başıma bir kalıp çıkarmayı denedim, ama komik bir şey ortaya çıktı: üzerinden yağ

akan bir nehir. Fakat gayet estetik görünüyor, ve bir şey kendi formunda güzellik ya da harmoni sunuyorsa çirkin haline nispetle hakikatle daima daha fazla ilişkilidir.

2. Seminer
29 Ocak 1930

Dr. Jung:

İşlediğimiz son rüya o büyük felsefi görüye mensuptu. Sonraki rüya tamamen farklı.

Rüya [22]

Rüya, tuhaf bir tür makine görüsüyle başlıyor, hasta o makineyi bizzat idare etmesi gerektiğini hissediyor. Sanki bir şeyi öğütmek için yapılmış ama hasta, maddeyi bilmiyor. Ya atlarla ya da motorla sürülen bir tür araç ve hususi bir çatıyla kaplanmış. Hastanın ilgisi özellikle büyük silindire odaklanıyor, o silindirin etrafında da birkaç küçük silindir dönüyor, çarpık ve yumru yüzeyleri var. Ana silindir tamamen yumru değil, dişleri var, küçük silindirler döndükçe devamlı büyük silindirin dişlerine yerleşiyor, küçük silindirler aynı zamanda her iki taraflarındaki daha küçük silindirlerin dişlerine de yerleşiyor, tıpkı dişli çarkların hareketi gibi, ya da belki bilyeli mafsalın hareketi gibi. (Biz buna "kniegelenke" diyoruz, Fransızlar ise "rotule".) Daha baştan, makinenin düzgün çalışmadığının farkına vardığını söylüyor; gerektiği gibi işlemeyen bir şey var. Haliyle, her silindiri kendi başına hareket ettirmeyi deniyor, çeviriyor ki ana yumru yüzey tepede görünsün. Sonra bir tamirci çağırıyor, ona açıklıyor, Fransızca konuşuyor, bu silindirlerin *rotules* konumlarını değiştirmesini istiyor ki makine düzgün çalışsın.

Çağrışımlar: *Makine* hakkında, bir şey öğütme aleti gibi göründüğünü söylüyor, kendisine de bir metafor gibi geliyormuş. Günlük rutin çalışmada bir ayak değirmeni gibi diyor, ve aslında öyle oldu çünkü o esnada uzak bir ülkeye iş seyahati yüzünden analiz yarıda kaldı. İşleri hâlâ çok dikkat gerektiriyor, ve bunları takip etmek de onun işi. Bu makineyle ilişkisi nasılsa eski işiyle de ilişkisinin bir bakıma aynı olduğunu söylüyor. İş bazen bir makine gibi çalışıyor, ama bazen de çalışmıyor, sonra idareyi ele

alması gerekiyor. Belli ki bu rüyanın ana veçhesi, hastanın işini ifade eden bir tür metaforda gizli, dil de az çok iş uğraşlarından ödünç alınmış.

Sonra, tuhaf *silindir dizilimi*nin ona bir tür zaman bölünmesini düşündürdüğünü söylüyor, zaman da öyle ya, bir birimler dizisinden oluşuyor, bu birimlerin hepsi birbirine bağlı, ama her biri de diğerinden ayrışıyor, günler, saatler, yıllar, vs. Ana kısım yıl olacaktır, bütün küçük aykırılıklar da günler olacak, bunlar ya kısa ya uzundur, ya da başka niteliklere sahiptir. Ardından, aykırılıkların ona dişlerin davranma şeklini hatırlattığını söylüyor. Bir diş çıktığında karşıdaki diş boşluğu doldurma eğilimi gösteriyor. Belli ki dişlilerin yerleşmesini kastediyor.

Peki *tamirci*. Makineyle ilgilenen bir tamirci halihazırda olmasına karşın, hastamız makineyi çalışır duruma getirmeyi bizzat deniyor. Tamirciyle Fransızca konuşuyor, acayip bir şey değil bu çünkü özellikle işinde Almanca kadar Fransızca da konuşuyor, belki daha fazla. Silindirlere *rotules* diyor. Esasında bir dişli çarktan ya da bir *rotule*den bahsetmenin farkı yok, ama hasta için bir fark var, zaten çağrışımlarında bundan bahsediyor.

İşte tüm rüya bu, çok zor bir rüya. Rüyayı daha önce dinleyenlerin belki bir fikri vardır. Bağlantı nerede?

Fierz Hanım: Bağlantı, son rüyanın sonunda. Bence, kendi şeridi üzerinde çalışan her insan ile rüya sahibinin burada makineyi bizzat çalıştırmayı denemesi arasında bir metafor var.

Dr. Jung: Evet, bağlantılardan biri bu. İş meşguliyeti onun için son derece bilincinde olduğu bir şey, haliyle rüyasının iş dilini ödünç aldığını rahatlıkla söyleyebiliriz, eski bir deyişe göre köpek rüyasında kemik görür, balıklar da su.[1] Başka bir bağlantı var mı?

Crowley Hanım: Her iki rüyadaki zaman unsuru.

Dr. Jung: Evet, Çağrışımlarında da zaman unsuruna rastlıyoruz; küçük silindirlerin aykırılıkları aylar, günler, ve benzerini simgeliyor, bunlar yılı dolaşıyor. Başka bir analoji?

Sigg Hanım: Makinelerin söz konusu olduğu birçok rüya gördük, ve hayatında bir boşluğun olduğunu biliyoruz. Cinsellik so-

[1] "The Practical Use of Dream-Analysis" (1931), CW 16, par. 318'de Jung eski bir meşhur sözü alıntılar: *Canis panem somniat, piscator pisces* (Köpek ekmeği hayal eder, balıkçı balığı). Çeşitli kültürlerde karşımıza çıkan deyişin her iki halinin de Latince kaynağının izini sürmek mümkün olmadı.

runu çözülmüş değil. Cinselliğinin devamlı sekteye uğraması esas çekirdek, tüm rüyaları da zaten bunun etrafında dönüyor.

Dr. Jung: Evet, son makine rüyası motorun düzgün çalışmadığı ve ateşleyicinin patladığı bir rüyaydı. Bu rüyada ayrıca merkezi bir çekirdek etrafında dönme fikri de vardı. Bundan önce buharlı silindir rüyası vardı ve tabii öğütme ya da ezme fikri. Çakılı öğütüp yola döküyordu, onun da motorunun üzerine bir çatı kaplanmıştı. Yol yapıyordu ve parkuru sayesinde bir mandala deseni oluşuyordu, tam hali düşünüldüğünde mandalanın zemin planı da ortaya çıkardı. Şöyle bir çiçek mandala motifi olacaktı:

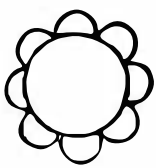

Haliyle, yine kendi yaşamıyla zaman arasında bir özdeşlik var. Hastaya bu analojiden bahsetmedim. Pratik analizde doğrudan şeylerle ilgileniriz, dolayısıyla sadece ima ettim. O zamanlar onun için daha önemli olan şey, kendi makinesini tekrar çalışır duruma getirmekti. Esasında çok pratik bir adam, felsefeye ilgisi ikincil kalıyor, bir tür vakit geçirme. İşte bu sebeple bilinçdışı tekrar bunun üzerinde ısrar ediyor, çünkü yaşam, zaman ve enerji arasındaki bu tuhaf özdeşliği görmesi zorunlu. Bir rüya bir motifi vurguluyorsa geri gidip ona dikkat kesilmeliyiz. Pek tabii, bazı motifler, bazı düşünceler var, öyle derin ve ulaşılmazlar ki aylarca konuşup bir nihayete erişemeyebiliriz. Psikolojik özdeşlik de bu fikirlerden biri, ve buna odaklanmak iyi olacak.

Sigg Hanım: Makinenin işleyememesi doğal görünüyor çünkü hasta bunu sadece fiziksel mekanizma bağlamında düşünüyor. Rüya sanki şöyle diyor: Yaşamını rüyanda bir makine gibi gördüğün için zamanının çocuğusun, ama aslında daha ziyade bir çiçek gibi, düzenlenmesinde canlı unsurlar var.

Dr. Jung: Pek tabii, bir makineden bahsetse bile, içinde akıl dışı bir fikir var, bu adamın yaşamına karşı çok akılcı baktığı da aşikar. Yaşam asla rasyonel ve simetrik değil, aksine çok karmaşık ve düzensiz, rüya adamın dikkatini bu olguya çekiyor. Kuşkusuz bu görmezden geleceği bir nokta çünkü yaşamını hep belli

ilkelere göre düzenlemeye çalışmıştı, akıl dışı olgulara göre değil. Bu sebeple, makinesi tekrar tekrar bozuldu ve o da makineye dönmek zorunda kaldı. Fakat tüm bunlar tali açıklamalar, biz genel duruma geri dönmeliyiz.

Gördüğünüz üzere, bu rüya, adamın gözlerini sorununun gerçek boyutlarına aniden açan büyük görüden sonra geliyor. Rüyalarının kendini bu kadar öteye taşımasını hiç beklemiyordu. Psikolojik sorunun tam kapsamını görmek için bu kadar yüksek bir noktaya çıkmak gerektiğini pratikte kimse fark etmez. Psikolojinin yaşamımızda küçük bir veçhe olduğu fikrinden başlarız hepimiz. Genelde "şundan ibaret" veya "bundan ibaret" diye küçümseyici bir tavırla bahsederiz psikolojiden. Fakat, "rüyaların kral yolunu" izlemeye başladığımızda bir süre sonra insan psikolojisi sorununun hiç de küçük olmadığını keşfederiz. İnsanın bilinçdışı dev unsurların bir tür aynasıdır anlayışından etkileniriz. Bilinçdışı, dünyanın tümünü yansıtır—yansıyan imgeler dünyası olur. Bilincin açısından bakıldığında, bu dünya gerçeklik ve o dünya da yansıma. Fakat yansıma da bir o kadar canlı ve gerçek, o kadar büyük ve karmaşık. Hatta bir bakış açısına göre dış dünya da bilinçdışının bir yansıması. Bu dünyanın gerçek olduğuna, diğerinin bir serap ya da suretler dünyası olduğuna ancak Batılı azınlık inanır. Ancak tüm Doğu, yani çoğunluk, asıl gerçekliğin bu suretlerde yattığını ve gerçeklik dediğimiz şeyin de bir tür bozuk hayal oyunlarından ibaret olduğunu düşünür ve buna da Maya örtüsü derler. Platon'un fikri de böyleydi—bu fikre göre, esas şeyler gizlidir, bizim bilinçli yaşamımızın gerçeklikleri de gerçekliğin taklitlerinden ibarettir.

Bu mevzuları ele alacağımız nihai konum hakkında karar vermede insanlık ikiye ayrılmış, Batı bilinci de bilinçdışı ürünlere sırf ayna suretler olarak bakmakta ısrar ediyor. Fakat rüyaları incelediğimizde görüyoruz ki bilinçdışı kendi kurallarını dayatıyor, gerçekliğin bu tarafının görmezden gelinmemesi gerektiği fikrini sunuyor. Yoksa her şey tersine gider ve açıklayamayacağımız her tür nevrozla karşılaşırız. Görünürde tamamen rasyonel bir dünyada yaşıyoruz, ardından o dünya bilinçdışından gelen bir ruh haleti yüzünden darmadağın oluyor. Bilinçdışı burada ve onu iptal etmenin bir yolu yok. Çok bilmiş bir tavırla, bilinçdışını "şundan ibaret" diye açıklayan filozof bile herkes gibi bir nevroza ve intihar fantezilerine sahip olabilir.

Size bahsettiğim gibi, bizim hastamız, o zamanlar tamamen

akılcılığının etkisi altındaydı. Bu tam manasıyla egosantrik bir bakış açısı—çünkü *bence, bana göre,* her şey bu yasaya göre hareket etmeli. Eğer bir taş çekim yasalarını ihlal etse ve birden yükselmeye başlasa polis çağrılır çünkü bir taş yasayı ihlal etmiştir, onu gören herkes de akıl hastanesine gönderilir. Fizikçilere bakın, atomların yerleşik kurallara göre davranmadığını keşfettiklerinde tüm bilgin çevreleri altüst oldu, çünkü maddeyle alakalı tüm fikirler gözden düşmüştü. Demek ki belirli bir küçüklük seviyesine ulaşınca fiziğin geleneksel eski yasaları uygulanmıyordu. İnsan tecrübesi yalnızca üç aylık, altı aylık olunca bir taşın düşmek yerine yükseldiğini de görürüz belki. Evrendeki temel akıl dışılığın takdir edilmesi bizim Batılı *Weltanschauung* çerçevemize henüz nüfuz etmedi. Biz hâlâ her şeyin rasyonel kurallara göre işlediğine inanıyoruz. İşte bu sebeple bu rüya, büyük nehir görüsünde içerilen düşüncede ısrar ediyor. Bilinçdışı ona diyor ki ne yaparsan yap bu bir yanılsamadan ibarettir, hepsi büyük nehrin oyunundan ibarettir, yaşamın da nehrin yüzeyinden bir dalga sadece. O şeritleri değiştirebileceğini düşünüyor ama yaşamının anlamı yok. İnsanın büyüklüğünün durmadan çözüldüğü Batılı bakış açısı bu. Uçsuz bucaksız bir okyanus sanabilir kendini, fakat okyanus olduğu kadar çölde bir kum tanesidir aynı zamanda. Böyle bir anlayış tüm insan yaşamını vazgeçilecek noktaya erişene kadar yok etme yetisi taşır. Nihai hakikat olarak buna ikna olmuş biri, bir şeye girişmek neye yarar diye sorar kendine. Daha büyük güçlerin bizi istismar ettiğini hissederiz, çaba göstermenin boşuna ve tamamen beyhude olduğunu anlarız. Doğu dinginliğinin sebebi bu. Daha Büyüğün yaşamı önemlidir, benim diri ya da ölü olmamın çok önemi yok. Bu da neredeyse yarı bilinçli bir duruma sevk eder. Nirvana, hiçlik içinde varlıktır, ya da varlık içinde hiçlik, tezatlı bir durum zira kendilik bilinci tamamen tükeniyor ve Daha Büyükte özümseniyor.

Ama şimdi aynı bilinçdışı, doğal ve tarafsız işleyişi dahilinde, rüya sahibini doğrudan kendi yaşamına sevk ediyor, günlük yaşamından suretler seçiyor, ona özel bir görev yüklüyor. Makinesinin çalışmadığını ve onla ilgilenmesi gerektiğini ona gösteriyor. İki rüya aslında tutarsız ama bu rüya, çelişik görünen öncekine atıfla dolu. Önceden ana tema olan şey şimdi bir bakıma bir köşeye itilmiş, az çok önemsiz bir detay olarak kalmış; şimdi sadece çağrışımlarıyla sınırlanmış, buna göre, makinenin ayrıntıları zaman kısımlarıyla ilişkili. Demek ki Doğulu bakış açısı artık Batılı

olandan daha fazla mutlak bir hakikat değil. Bizim kişisel yaşamımız bir yanılsama değil, aynı zamanda bir değere de sahip. Ayrıca iki *Weltanschauung* arasında yani kendi psikolojimizin iki büyük veçhesi arasında muazzam bir çatışma da var.

Haliyle, bu rüyada bir dünya görüsü halinden çok uzak. Sanki bilinçdışı o büyük resmin zirve noktasına ulaşmış da sonra onu en kişisel sorunları seviyesine bırakmış gibi. İnsan bazen rüyalarında yaşar bunu—çok yücelerden en bireysel sefalete ani bir düşüş olur, sanki bize şöyle diyor, "işte sana bir görü, yaşam kanunu görüsü, bu arada makinen bozulmuş." Rüyalardaki karşı konum bu. En genel temadan sonra, bir tür karşıtlık gibi birden bireysel bir not duyulur. Bilinçdışı bile bireysel konumun zorunluluğunu tanıdığı için genel motifteki aynı diretmeyle onu devreye sokar, aynı değer ve itibarı verir ona. Hatta diyebilirim ki en küçük şeyin en büyük şey kadar önemli olduğunu düşündürür bize. Kum tanesi olmasaydı Sahra olmazdı, okyanus olması için su molekülü zorunludur. Kozmosun var olması için bireysel insan zaruridir, kişisel yaşamımızın küçük gülünç kusurlarına döndüğümüzde bu öyle bir sorun halini alır ki sanki evrensel yaşamı tüm genişliğiyle kuşatabileceğimiz o yüksekliklere çıkmışız gibi hissederiz. Şimdi, önceki rüyalarda makinenin önemli bir rol oynadığını hatırlıyorsunuzdur. O zamanlar hangi sonuçlara varmıştık?

Dr. Baynes: Cinsellikle alakalıydı.

Dr. Jung: Evet, rüyalardaki bir mekanizma, mekanizma anlamına gelir. Ve biz de adamda otomatik işleyen bir mekanizmadan bahsediyoruz, bir başka deyişle şundan sonra bunun geldiği bir mekanizm yasasına tabi bir mekanizma. Neyin vuku bulacağı tam manasıyla belli. Olguların tamamen güvenilir ve düzenli dizilişi bu. Otomatik süreçlerin ve içgüdülerin alanında gördüğümüz şey pek tabii. İrade alanında göremeyiz bunu.

Fakat cinsellik sadece bir makine değil. Özgür iradenin yönlendirdiği, bilinçli zihnin birçok süreciyle bağlantılı. O zaman her şey acayip karmaşıklaşır. İnsan zihninin işlevlerini yalnızca mekanizm açısından açıklamak imkansızdır. Ama belli ki bu vakada bozulan kısım tam da mekanik kısım yahut organlı kısım. Yol yapan makine simgesi aracılığıyla cinselliği ifade eden önceki rüya, görmezden gelemeyeceğimiz bir anlam taşıyor. Yol yapımı bir mandala şekli oluşturuyordu, demek ki cinsellik yolu kader yoluydu, bireyin tamamlanma yoluydu. Haliyle, diyebiliriz ki bu

mekanizma olmadan kaderin kolları bize erişmeyecek. İşin aslı, insan cinsellik baskısından sıyrılsaydı, yeryüzüne bağlı olmayacaktı, devamlı bir özgürlük içinde olacaktı, tıpkı kanatlı bir kuş gibi. Belirli bir yazgıyla sınırlı kalmayacaktı, çünkü her tür yükümlülükten kaçacaktı. Cinsellik herkesi birbirine bağlayan bir güçtür, bu sebeple en önemli ve en heybetli gerçekliktir. Nevrozlu insan bundan kaçmak ister, çünkü çocuksu arzularıyla ve egoizmiyle uyuşmayan bir kaderden kaçmak ister. Buharlı silindir simgesini seçen rüya, dayanılmaz yıkıcılıkta bir güç fikri, muazzam bir ağırlık fikri uyandırmak istemiş, öyle bir makine ki adamın üstünden geçip dümdüz ediyor, toz ediyor.

Bu makinede bir şey çalışmıyor. Bu adam cinselliğinde eksik. Onu üzen bir şey var, ve aslında karısıyla ilişkisinde sorun yaşıyor. Bu aşamaya vardığınızda, böyle bir durumun yaşanmaması konusunda onla hemfikir olursunuz, ama böyle bir sonuca varırken dikkatli olun. Her ne olursa olsun, doğru ya da yanlışı bilemeyiz. Bir yargıya nasıl varırız? İnsan yaşamı ve kaderi öyle çelişkili ki insanı tabi kılacak bir yasa geliştirmeyi istemek imkansız bir şey. Ortalama kanıya göre bir kadın bir erkekle evlenirse aralarında cinsel münasebet olur, fakat onları tamamen farklı maksatlarla bir araya getiren ve cinsellikten daha güçlü olan bir şey olabilir. Böyle şeylere göz yumuyoruz, çünkü bunlar gerçekleşiyor, ve bu durumları incelediğimizde kaderin türlü türlü yüzüne karşı sıra dışı bir müsamaha göstermeyi öğreniyoruz. Belirli bir kader yaşamak zorunda olan insanları o kaderi yaşamaktan alıkoyarsanız nevrozlu olurlar, istatistik verilerine göre onların kaderi çekilmez bir saçmalık olsa bile. Suyun bazen yukarı akması hakikattir. Rasyonel bakış açısından bu yanlış olabilir, ama böyle bir şey de gerçekleşir ve biz buna tabi oluruz. Bu tür şeylerde belirli bir yönelim keşfederiz ve onları engelleyecek hiçbir dayanak olmaz elimizde. Bu unsurlar hayatın tam olmasına katkıda bulunurlar ve hayat yaşanması gerekir. Bir kaplana elma yemeyi öğretmeye çalışmamalısınız. Et yerse şayet bir kaplan kaplandır; vejetaryen bir kaplan tamamen saçmalıktır. Ancak, bu durumda, karısıyla ilişkisindeki eksiklik epey rahatsız edici, çünkü başından beri rüyalarının işaret ettiği gibi ters giden bir şey var. Bu nokta tekrar tekrar gün yüzüne çıkıyor ve bunun tek sebebi var. Bu adamın felsefi eğilimleri var, ve onları bu en elemli sorunundan kaçıp sığınabileceği bir liman haline getirmeye meyletmiş. Başta okültizm ve teozofi denemiş, sonra bu kaygı-

landırıcı şeyden kaçıp saklanabileceği buzdan bir şatoyu keşfedeceğimi ummuş. Yükseklere çıkıp pek tabii orada olmaktan çok memnun olduğu son rüyadan sonra rüya onu acımadan kendi gerçekliğine fırlatıyor.

Ateşleyici rüyasında tamirci motoru tamir etmek zorundaydı, kendisi ise kenarda bekliyordu. Ama bu sefer rüya, makineyi bizzat kullanması gerektiğini söylüyor. Bilinçli bakış açısından, tamirci doktordur, fakat şimdiki rüyada *quantité négligable* [önemsiz nicelik] olarak beliriyorum. İnsanlar kendilerine yardım etme hususunda sadece zorunlu hissettiklerinde değil aynı zamanda yetenekli de olduklarında analisti önemsiz rollere itmeye meylederler. Fakat bu ifade, hastanın analisti ezip geçmesi olarak anlaşılmamalı. Bilinçli konum dikkatle incelenmeli. Bir megaloman düşünün, ben ona çok komik görüneyim, ve bundan çok eğlensin, sonra rüyasında beni sıradan bir berber ya da bir terzi olarak görsün. Bu durumda rüya tamamen farklı bir anlama sahip olacaktır. Ben ona şöyle diyeyim, "Ekselansları, ben sizin en sadık hizmetkarınızım, ve ayakkabı bağcıklarınızı bağlamaktan çok memnunum." Böylece hatasının nerede yattığını öğrenir. Ya da bir kadın hasta beni rüyasında odacı olarak görsün, çıkarken de bana bahşiş bıraksın. Dolayısıyla, onun bilinçli zihninde ben Papadan ve hatta Tanrıdan öte bir şey olurum. Odacı, muazzam bir abartmanın telafisi olarak sunulur. Haliyle, bir rüyayı yorumlamanın mutlak bir kuralı yoktur; daima, hastanın psikolojisine bağlıdır. Bilinçli bakış açısına göre her şey değişir, rüyanın neyi telafi etmeye çalıştığını anlamamız gerek. Önceki rüyada beni usta bir tamirci olarak almıştı, bu rüyada ise bir adım öteye gidiyor; tamirciyi görmeden bile önce makineyi bizzat tamir edebileceğini anlamıştı. Haliyle ben tamamen devre dışıyım.

Takdir edersiniz ki arzularını gerçekleştirmek istiyor—biz buna Almancada "Zukunftmusik[2]" diyoruz, çünkü rüya onda güçlü bir izlenim yaratıyor, oynayabileceği ama oynamadığı rolü gösteriyor. Belli ki bilinçdışı beni *quantité négligable* haline getirmeye ve onu da makineden anlayan önemli biri kılmaya çalışıyor. Bu büyük bir adım çünkü onun kendi faaliyetini fark etmesine, kendi yargısına ve kabiliyetine güvenmesine yardım ediyor. Ayrıca bilinçdışının gelişiminde bayağı yol katettiğini gösteriyor; öyle ki, onu sorumlu bir rol almaya yetkin kılmış, ve bu gelişim

[2] = "Geleceğin müziği"; mecazen, rüyalar.

devam ederse kendi sorununun çözümünü bizzat bulacağını varsayabiliriz. Bana ilk geldiğinde yapılacak şeylerin söylenmesini bekliyordu, bir reçete istiyordu. Söylediklerim işe yararsa beni tanrılaştıracaktı, ama ilk hatada "Neden bana böyle kötü bir tavsiye verdin?" diyecekti. Ya fiyasko olacaktı, ya da tanrı katına yükselecektim. Bu sebeple, onu mutlak kayıtsızlığıma maruz bıraktım ve ona bir reçete vermeyi reddettim. Halletmemiz gereken bir iş olduğunu telkin ettim. Bilinçli haliyle bir çözüm görmüyordu ve olmadığını söylüyordu. Fakat çözülemeyen bir sorun yoktur. Bilinçdışı büyük bir nehirdir, eğer bu nehre girebilirse sorunu bir şekilde çözülecektir. Sorun bazen bilincin rızasıyla çözülmez, bazen sizi ezer ve dümdüz eder, nehir sizi sürükler. Bu da bir çözümdür ama pek tabii bundan hoşlanmayız. Eğer sadece bilinçli zihnine güvenirse nehir onu elbette sürükler. Durup mütevazı bir yer tutması ve işi benle halletmeye çalışması makul. Ama şimdi, analizinin gelişiminde, tüm sorunu bizzat halledebileceği dank ediyor, ve bunu yapabileceğine dair güven geliyor. Tıpkı bir uzman gibi artistik bir şekilde sorunla başa çıkmaya derin bir azim hissediyor—motoru cezalandırmak için tekmeleyen bir Zencinin içgüdüsüyle değil, bilgelikle, tıpkı gerçek bir uzman gibi. O silindirleri tamir ederken de yaptığı şey tam olarak bu.

Bu simgelemeyi aydınlatmak gayet zor, özellikle de zamanla olan bağı. Fakat, günler, aylar, yıllar vs. bakımından psikolojik olgular ifade edilecekse diyebiliriz ki bu birimler, büyük nehre ait unsurlar olan psikolojik unsurlar manasını taşır, ve bu tuhaf düzenlemeyi de böyle anlayabiliriz. Böyle bir mandala, ruhun ya da kendiliğin yapısının bir tür haritası ya da zemin planı olacaktır, haliyle insanın psişik bir varlık olarak ifadesi tabii ki. Doğu bunu bu şekilde anlayacaktır. Ana gövde ya da suni merkez kendiliği ifade edecektir, onun etrafındaki kısımlar da kendiliğin bileşenleri olacaktır, tıpkı aylar ya da günlerin yıldaki bileşenler olması gibi. Erken dönem Hıristiyanlık düşüncesinde böyle bir kıyaslama var; İsa'nın bedeni Kilise yılıdır; her yıl, İsa'nın yaşamındaki olayları tekrar eder. Nasıl ki İsa'nın bedenini oluşturan on iki havarisi var, yıl da öyle on iki aydan oluşur, burçlar kuşağı da on iki burçtan oluşur, bu da yine İsa'ya tekabül eder, çünkü bizzat şöyle der, "Ben asmayım, siz de dallarsınız.[3]" Asma ve

[3] Yuhanna 15:5.

dallar birbirleri için kaçınılmazdır, öyle de on iki havarisi olmayan Kilise yoktur, aynı on iki ay olmadan yılın olmaması gibi. İnsan da yıl gibidir, on iki ayı, haftaları, günleri ve saatleri vardır. Dört mevsimi olduğunu da söyleyebiliriz, yani dört bileşeni, tıpkı Doğudaki bilincin dört kapısı gibi ve size bahsettiğim dört işlev gibi.

Bu dörtlü sistemin dönüp durduğunu tekrar tekrar görürüz. Budizmdeki tipik mandala daima kareyi içerir, bir başka deyişle manastır avlusunu içerir, burada bilincin dört kapısı vardır, kırmızı, mavi, sarı ve yeşil renkleriyle temsil edilirler. Aslında bu benim hastaların çizmeye başlayınca her gün gördüğüm şey. Bileşenlerin sayısı herhangi bir sayıya yükselebilir, genelde dörttür, ama on iki ya da yirmi dört de olabilir, ama daima çift sayıdır. Bir mandala sadece üç köşeye sahip olduğunda bazı şeylerin yolunda gitmediği izlenimine kolayca kapılabiliriz. Demek ki dört işlevden biri tamamen eksik. Bir keresinde böyle çizilen bir mandala görmüştüm, duyum işlevinden neredeyse tamamen yoksun bir adam çizmişti. *Quadratura circuli* [Çemberin Karelenmesi], Ortaçağın bir sorunudur, psikolojik tamamlanma sorunudur. İnsanın bütünlüğünü ve evrendeki doğru konumunu ifade eden bu mandala fikri, makine motifinin altında yatan temel fikirdir. Merkezi olgu ya da altta yatan modeldir, başka bir şey değil. Dolayısıyla, yolu yapan buharlı silindir bu modeli yeniden üretir.

Haliyle, kişiliğin bu bileşenleri—onlara dört işlev ya da kalıtım birimleri diyebiliriz, ya da ilkellerin dediği gibi, ata ruhlarının kalıntıları—bu bileşenler daima düzgün değildir. Düzensiz olabilirler, ve bunun sebebi belki de içsel bir sürtünmedir. Ancak, yaşamdaki gelişimle, yıllar içinde, bu bileşenler öyle bir işlemeli ki nihayetinde tam bir sentez ortaya çıkmalı: insan kişiliğinin bütünlüğü. Birçok nevrotik durumun sebebi başlangıçta bazı uyuşmazlıklardır, ya da harmanlanmayı reddeden geçici eğilimler; ateş ve su bir araya gelmez, ve tüm nevroz da bu bölünme üzerine kurulur. Nevrozun amacı, yarığı gizlemek ya da üzerine köprü kurmaktır. Analizin görevi ise bu boş alanı hususi bir tecrübeyle doldurmaktır, ki bu da ateş ve su arasında tutkal olup iki direnen şeyi bir araya getirebilir. Yaşamdaki zorluklar neredeyse tamamen böyle çatlaklar ve uyuşmazlıklar üzerine kurulur, ve sanki psikolojik yaşamın amacı, düzensizlikler silinip gidene kadar bunların birlikte işlemesine izin vermektir, tıpkı bir

çarkın kısımlarındaki düzensizlikler gibi, ne de olsa nihayetinde uyumsuzluklar kendilerini sakin bir işleyişe intibak ederler. Bizim hastamız da bunu yapmaya çalışıyor, belli ki bileşenleri birlikte işlemiyor. Bu fikre daha önce nerede rastlamıştık?

Cevap: Tavuk rüyası.

Dr. Jung: Evet, bir tavuk daima sıvışır, bileşenlerden biri de kaçma eğilimi taşır ve kaçmaya çalışır. Hastamızın durumunda böyle bir kaçma unsuru olması için sebepler var, çünkü alt işlevin tipik bir örneği bu. Ayrıca bu alt işlev, hoş görülür bir olgu değil. Üst işlevle uyuşursunuz ve üst işleve yardım eden aracı işlevi buyur edersiniz, fakat sizde makinenize uymayacak bir şey varsa ve bu başınıza daima iş açıyorsa bu şeyin kaybolmasına pek tabii müsaade edersiniz. O zaman makineniz görünürde kusursuz işlemeye başlar, ama zaman zaman arıza çıkarır ve sizi üzer, bu da tabii nevrotik durumdur. Nevrotik durum, kişinin işlev bakımından kronik biçimde yaşadığı rahatsızlık durumudur. Almancada biz bunu küçük bir dişli başından gevşedi ya da sıkıştı diyerek ifade ederiz. Hasta "rotule" kelimesini kullanıyor, etimolojik bakımdan tam denk düşüyor. "Küçük dişli" anlamına gelen Latince bir kelimeden geliyor ama bu tip bir maksat için kullanılan Fransızca teknik bir ifade. Kişiliğinin bir bileşeni diğerleriyle birlikte işlemiyor. Belirli bir seviyede oyuna dahil olması gerek, bu sebeple hastamız şimdi her dişliye ana yüzeyde görünecek bir konum veriyor; belli ki sorunu tamir ediyor. Bunun anlamı nedir?

Dr. Deady: Kişilik unsurlarının bilinç düzeyinde farklılaşması.

Dr. Jung: Evet, belli ki doğru şeyi yapmış. Bana kalsa, cinsellik sorununun gerçekten temel bir sorun olduğunu söylemezdim, ama rüya daha iyi işleyeceğini söylüyor. Bu bir bakıma hayal kırıklığına uğratan bir rüya, pek tabii daha sarsıcı bir şey beklerdik. Bunların hiçbiri olmuyor ama gel gör ki işlemeye başlıyor.

Sigg Hanım: İşlevleri en büyük farklılaşma sırasına yerleştiriyor.

Dr. Jung: Evet, bu bileşenleri öyle düzenlemeye çalışıyor ki en farklılaşmış yüzeylerini göstersinler. İçerdikleri ana değerlerine göre alıyor onları.

Dr. Deady: Onları öyle basit düzenliyor ki her silindir görünsün.

Dr. Jung: Kesinlikle. Kişiliğinin bileşenlerinin ana değerinin farkında olan bir bilinç tesis ediyor. Bilinçte anca bir değişim

oluyor. Bir hiçmiş gibi görünüyor ama en önemli şey. Büyük bir işletmede hesapları kapatmak gibi bir şey. Öncesinde düzensizlikler daima onu aldatırdı, doğru fikre asla sahip değildi. Şimdi her bir bileşenin kendine özgü önemi olduğunu biliyor ve hakkını teslim ediyor. Onu rahatsız eden şey şimdi bizzat kendi ismiyle belirecek, görece sakin bir işleyişin garantisi bu. Gelecekte daha iyi işleyecek.

3. Seminer
5 Şubat 1930

[Patlayan ateşleyici rüyasında ve son öğütme makinesi rüyasındaki tamirci figürünün yorumuyla ilgili Sawyer Hanımın bir sorusuna cevaben seminerin ilk kısmında öyle canlı bir tartışma olmuş ki notlar karmakarışık alınmış ve sadece müteakip kısım düzgün aktarılmış. Bu konu, sonraki seminerin başında tekrar ele alınıp aydınlatılıyor.

Motorun tamirinin bilinçdışı bir figüre havale edilmesi ifadesine binaen bu örnek, otonom bir kompleksin bağımsız yapısının bir aydınlatılması olarak veriliyor.]

Dr. Jung: İçimizde gerçekten işleyen otonom unsurların olmasını fark etmek aşırı zordur. Somnambulizm vakalarında nesnel biçimde görebiliriz bunu; insanlar gayet bilinçdışı halde gece vakti kalkarlar ve bazı şeyler yaparlar, sabah kalktıklarında ise bunların hepsini iyi huylu perilerin yaptıklarını sanırlar. Böyle bir şey yaşayan bir amcam vardı. Sayıştayda gayet iyi tanınan bir uzmandı, korkunç bir sahtekarlık vakasını aydınlatmak zorundaydı. En önemli faktörü bir türlü bulamıyordu, ta ki bir gece, saat üç civarı, karısı onu uyanık görene kadar, giyinmeden çalışmasının başına gitmiş. Yarım saat boyunca masasında oturup çalışmış, geri döndüğünde ise karısı dik dik baktığını görmüş, gözleri tamamen açık ve dalgınmış, somnambulizm durumunda olduğunu fark etmiş. Adam sabah kalktığında morali bozukmuş ve üzerinde bir ağırlık hissediyormuş, lanet hatayı bir türlü bulamadığı için söylenip durmuş ve tekrar o hatayı bulmaya koyulmuş. Pek tabii, bütün vakayı aydınlatan uzun bir beyanatı uykusunda yazdığını fark edince şaşmış kalmış. Hatta afallatan bazı ayrıntılar da görmüş, kağıtta delikler varmış ve alt kağıttaki sayıları gösteriyormuş. Bilinci hiçbir şey görmedi ama bilinçdışı sorunu düzeltti; haliyle, vakayı çözen otomatik işlev oldu. Burada da tamirci olacak. Analizlerde her gün başıma gelen bir şey var, "Cevabın ne olduğunu bilmiyorum ama bilinçdışı bunun

hakkında ne söyleyecek, bakıp görelim" derim hastalarıma, ve sonra müteakip rüya muazzam bir çözüm getirir, sanki bütün meseleyi daha yüksek bir otoriteye havale etmişim gibi.

Dr. Deady: Bu tamirci yorumu, adamın bilinçli tutumuna ne ölçüde bağlı? Ateşleyici rüyasından ilk bahsettiğinizde sanırım o rüyaya karaktere dayalı bir yorum atfettiniz.

Dr. Jung: Rüya görenin karakterini bilmek pek tabii bir gereklilik. Rüyaların genel anlamları yoktur, bir metin tercüme eder gibi tercüme edemeyiz onları. Belirli bir bireyde, belirli bir ya bilinçli ya bilinçdışı durumu telafi etmek için varlar. Sawyer Hanımın sunduğu zorluk gerçekten büyük bir teorik zorluk. Hatırlarsınız, Freud başlangıçta, rüyanızda babanızı görürseniz o babanızdır, ya da Filanca Hanımı görürseniz o Filanca Hanımdır diyordu. Buna babanın bir *imgesi* desek daha iyi olmaz mı dediğimde, bu konuyu onla derinlemesine tartıştığımı hatırlıyorum. Bir kişiyi rüyamızda gördüğümüzde onun gerçekten o insan olduğu düşüncesinden hareket etmek doğru değil, çünkü o imge, tamamen simgesel olabilir. Örneğin bir hastam rüyasında beni Papa olarak ya da İsa olarak ya da restoranındaki garson olarak görse bunlardan hiçbiri olmadığımı bilirim. Bu basit olgu beni "imge" kelimesini kullanmaya zorluyor. Freud artık bu düşünceyi benimsedi. Rüyamızda gördüğümüz insanların az çok gerçek kişilere tekabül etmesinin tartışılacak bir tarafı yok. Yakın ilişki içinde olduğumuz birini rüyamızda gördüğümüzde o insanın belirli kişiye tekabül ettiğini varsayarsak yanılma şansımız tabii ki çok az. Ama burada kısıtlamalar var. Örneğin, eğer bir kadın kocasını bire bir göründüğü gibi rüyasında görüyorsa gerçekten rüyasında kocasını gördüğünü varsayarım. Fakat dolambaçlı bir yolla rüya gördüğünü varsayalım, ya da yakın bir analoji olsun, tam manasıyla kocası olmasa da onun imgesine benzeyen bir imge görsün, gayet yaygın olan böyle bir durumda ne yapmamız gerekir? Bilinçdışı, "tam anlamıyla değil" deme eğilimine sahiptir. Kocaya ait olmayan bazı özellikler belirir, belki de bunlar kadına ait özelliklerdir, koca imgesi de bu yansıtmalarla süslenmiştir. Ya da bu nitelikler tartışmasız kocaya ait olabilir, ama kadın kendi davranışlarıyla bunları ortaya çıkarmıştır, ve olayın farkında değildir. Bu ayrımları yapmayı öğrenmek gayet önemli.

Bu tamirci vakasında hasta kendine simgesel bakımdan bile bağlı olmayan bir kişiyi rüyasında görüyor, üstelik karşılaşması

daha mümkün olan bir şoför ya da kahya bile değil. Ayrıca benle de tamamen alakasız. Tek mümkün benzerlik, onun motorlarda uzman olması, benim de ruhsal motorlarda uzman olmam; tek bağlantı bu, haliyle hasta buna bel bağlıyor, onun Dr. Jung olduğunu düşünüyor, çünkü adam motoru tamir ediyor. Fakat, daha önemli olanı, bu adamın motorunu bizzat tamir etmeyi öğrenmesi. Bu tamircinin ben olduğumu iddia etmek, sürecin tüm maksadını mahvedecektir. Bir analistin sahip olabileceği en büyük maharet gözden kaybolmaktır ve analistin aslında hiçbir şey yapmadığını hastanın düşünmesini sağlamaktır.

Dr. Baynes: Rüyada bir nokta var, bence kafa karışıklığına da mahal verebilir, o da İngilizce bazı ifadelere atfedebileceğimiz farklı anlamlar. Mekanik bir şey, kendini tekrarlayan bir şeydir, örneğin bir gramofon, fakat bir makinenin esası, enerji devamlılığını ifade eder. Fakat rüyada bu makine daha ziyade yeni bir tür icat karakterinde, ya da yeni bir fikir, dolayısıyla sanki bir tür aktarım süreci ima ediliyor.

Dr. Jung: İşte şaşırtıcı bir başka ayrıntı—enerjiyi aktarmaya yarayan yeni bir icat izlenimi veriyor. Bu hem doğru hem yanlış. Rüyanın söylediği şeye sıkıca sarılırsak o zaman bu makine yeni bir icat olmaz, sadece bir tür öğütme aleti olur. Hatta, bu rüya önceki iki makine rüyasıyla da alakalı, ve onlar hakkında da yeni bir şey yok, haliyle bilinçdışının az çok bilinen bir motif seçtiği varsayımıyla başlamalıyız. Ancak, diğer taraftan, bu makine çok gizemli bir amaç icra ediyor. Buharlı silindirin amacı belli ki yol yapmaktı. Otomobilin amacı onu bir yere götürmekti, farklı bir duruma sokmaktı. Ama bu makinenin hiç böyle bir amacı yok. Peki neden bir şey öğütüyor olsun? Hasta, makinenin bir şey öğüttüğünü ve düzgün çalışması gerektiğini söylüyor fakat biraz kararsız. Haliyle anlamı da gizemli, tahmin etmek de bize kalıyor. Birinci rüyada buhar makinesinin cinsellik işleviyle yani cinsel bir formdaki enerjiyle bağlantılı olduğuna dair bir belirti görmüştük. İkinci rüyada makine kalple alakalaydı, yani duygu formundaki enerjiyle, dolayısıyla cinsel işlevin kesinlikle organlı kısmına işaret ettiğini düşünmemiz için elimizde yeterince sebep vardı. Fransızca *partie supérieure et partie inférieure des fonctions* [işlevlerin üst ve alt kısımları] deriz. *Partie inférieure*, bir eylemin en organlı kısmıdır. Örneğin, bisiklet sürmeye başladığımızda önce bilinçli halde dengede kalmayı öğreniriz, sonra bu otomatik hale gelir, ama bunu düşünürsek düşeriz. Bir müdahale görmediği

sürece *partie inférieure* kendi başına nasıl kusursuz çalışır, işte bu örnek sayesinde görürüz. Tıpkı yutkunma gibi—bilinçli yutkunmaya çalışsak beceremeyiz, işte bu da herhangi bir işlevin alt kısmı için olağandır. İyi organlı otomatik kısım, münasebetsiz bir özenle bozulmadığı sürece, kusursuz işler. Ancak, *parties supérieures* dahilindeki rahatsızlıklar köken bakımından daima ruha dayanır derken Janet[1] tamamen haklıydı. Yeme işlevini düşünün. Herkes yiyebilir, hayvanlar yiyebilir, bunu yapmakta herhangi bir zorluk yok, tamamen bir mekanizma meselesi. Fakat belirli koşullarda yemek her zaman kolay bir iş değil, özellikle de diplomatik bir yemekte düzgün davranmak gerektiğinde, bir taraftan sülün kanadı yerken diğer taraftan masanın dört bir yanındaki hanımların ve beylerin konuşmalarını dinlemek zorunda kalırsınız.

Bu hastayla alakalı, organ bakımından yanlış bir şey olduğunu söyleyemeyiz, organları tamamen düzgün. Ancak ruh kaynaklı rahatsızlıklar yüzünden organlarda bir bozulma mümkün; bir aygıt körelebilir. Belki de su içmemeye karar vermişizdir, o zaman organlarımız zarar görür; bir organ rahatsızlığı ruh kaynaklı da olabilir, *parties supérieures* dahilinde bir rahatsızlık olmuştur. Gerçek fiziksel rahatsızlıklarla son bulan birçok işlevsel bozukluk var böyle. Örneğin, biri belirli bir olumsuz ruh halinde çok fazla kalırsa sonuçları çok kötü olabilir, bir boğaz yangısı oluşabilir, midesi düzgün çalışmayabilir, ya da Allah bilir ne işte. Devamlı vesveseliyse ya da şu yahut bu sebeple düzgün nefes alamıyorsa vereme yakalanıp kendi makinesini mahvedebilir. Bağışıklığın zayıflamasıyla antitoksik unsurlar kaybolurlar ve kişi tamamen savunmasız kalır.

Haliyle bu vakada kolayca tahmin edebiliriz ki hastamız bazı psikolojik nedenlerden kaynaklanan bir sıkıntı çekiyor. Psikolojik bakımdan kötüye giden insanlar genelde hastalık hastasıdır. Hep doğru yiyecekleri doğru içecekleri ararlar, sigara içmezler, içki içmezler, aktarlardan ve eczanelerden çıkmazlar. Devamlı yeni yaşam reçetesi bulurlar ama asla sağlıklarına kavuşamazlar. Şurası gerçek ki günahkar genelde masum kişiden daha iyi hisseder, çünkü yabani otlar buğdaydan daha fazla serpilir. Tüm vicdanlı insanlar bundan şikayet ederler. Kendilerine böyle özen

[1] Bkz. yuk. 23 Ekim 1929, not 4. Tartışılan görüş için bkz. *Les Névroses*, s. 386 vd.; alıntılanan yer: *Symbols of Transformation*, CW 5, par. 26, not 26 (1912 baskısı).

gösteren insanlar daima marazlı olma eğilimine sahiplerdir. Örneğin, özellikle belirli bir suyu içmeye yönelik o muazzam enerji, onların içindeki daimi bir korkudan ileri gelir, ölüm korkusundan. Çünkü onların içindeki bir şey şöyle der, "Allah aşkına, ölmeyeyim, çünkü henüz yaşamadım!" Bizim hastamızda da böyle bir sağlık manyaklığı var, bu da yanlış giden bir şeyler olduğunun göstergesi. Ölümden o da korkuyor çünkü henüz yaşamadı, ya da sanki şöyle diyor, "Yaşamama müsaade etmezsen ölürüm." Sağlıksız görünmüyor, fakat bazı şeylerin yanlış gidebileceğini tahmin etmek gayet kolay—kendi olmasa da belki karısı ya da çocukları çile çekecek. Sağlık manyaklığının genelde çocuklara bile nüfuz ettiğini görüyoruz, zavallı yavrucaklar, anne babalarının korkuları yüzünden hasta düşüyorlar.

Vücudunda yanlış giden bir şey olduğu fikrini bu rüya da teyit ediyor, çünkü mekanizma fizyolojik mekanizmaya işaret ediyor; işlemeyen cinselliği pek tabii belirli bir rahatsızlığa yol açabilir. Bir kadından çok daha fazla hareketli ve güçlü cinselliğe sahip bir erkek için bu durum özellikle geçerli, cinsellik rayına girmeli, yoksa sorun çıkar. Cinsellik kadında uzun zaman sessiz kalabilir, bir kadın her tür cinsel tecrübeden geçebilir ve buna dair en ufak bir fikri bile olmaz. Örneğin, Paris'te bir otelde Rus bir kadın görmüştüm—fahişeydi—tecrübelerini de kaydettim. Elliden fazla sevgilisi vardı, ama sırf meraktan, cinsel bakımdan hep soğuktu. Fakat bir keresinde onda cinsel hisler uyandıran bir adama rastlamış. Şaşırmış ve "İşte buldum!" demiş, sonra onla evlenmiş ve saygın bir küçük burjuva olmuş. Zamanında cinsellikten dem vurmuş, kitabını yazmış, hem de hayal edilebilecek en kepaze şeyleri, çılgınca bir hayat yaşamış ama ne yaptığından haberi yokmuş. Yağ ve su gibidir bu. Aynı bilinçsizlikle devam eden pek çok kadın var, demek ki cinsellik, erkeklere nüfuz ettiği gibi kadınlara nüfuz etmiyor.

Eğer bu adam bedenindeki organlarda yanlış giden şeyler olduğunu anlamasa rahatsız olmayacak ve hayatı hakkında endişelenmek için bir gerekçe de göremeyecek. Örneğin, insafsızca dırdır eden o küçük içgüdü şeytanının sinirlendiren varlığı olmasa mükemmel bir teozof olabilirdi. Ona şöyle diyebiliriz, "Çok şükür bu yüce görüye sahip oldun, ama burada dolaysız hakikat var ve bu sorunla yüzleşmek senin için zorunlu; çünkü, eğer düzgün işlemezsen bu ışık nasıl aydınlatsın?" Didinip çalışması gerek. Önceden rüyalarında ve psikolojik gelişiminde ateşleyici

tamircisi bu işi yapıyordu, ama şimdi kaderini şekillendirirken etkin olmalı ve sorumluluk almalı. Bu adamın nihayet kendi sorunuyla ilgileneceğine dair bir umut ışığı aldığım ilk rüyaydı bu gerçekten, belki de kaderine karşı öyle bir sevgi geliştirecekti ki cesaretini toplayıp ipleri kendi eline alacaktı, çünkü rüyanın anlamı tam manasıyla buydu. Şimdiye kadar her kadın ve erkeğin düşündüğü gibi düşünüyordu; işte, evlendim ve karım yanımda, evle ilgileniyor, şikayet edemem. Erkek bunu kadından bekler, kadın da erkekten. Eğer işler yolunda gitmezse yanlış bir şey yapıldığından şikayet ederler ve başka birini suçlarlar, örneğin kadının annesi ya da ailenin başka bir üyesi; hiç kimse, ipleri kendi eline alma zorunluluğunu düşünmez. Böyle etkin bir adam, meslek yaşamını nasıl idare edeceğini bilir, ama özel yaşamı tamamen çöker; kadın da öyledir, toplumsal konulara temas eden yaşamını kusursuz sürdürebilir, ama dünyadaki önemli meselelere sıra gelince çöker ve bunu kocasına ya da başka birine havale eder.

Bu adam için artık yaşamının büyük zorunluluğu aşikar oldu ve mücadeleye girişti, demek ki kısa ya da uzun vadede cinsel sorununu halledecek bir yaşam yolu tutacak kendine. İzleyecek hiçbir ilke yok. Bireysel seçimini, bireysel kaderini izlemeli, ve bu öngörülemez. "Bu ikilemden nasıl çıkabilirim? Ne düşünüyorsun?" diye gelip bana sorsaydı, "Doğru pozisyon alırsan, her şeyin düzeleceğine emin olabilirsin, benim diyeceğim bu!" derdim. Şimdiye kadarki soru şu: Cinselliğini ne yapacak? Çok basit ve eksiksiz bir soru. Fakat önceki rüyalardan gördüğümüz üzere buharlı silindir mandala şekilleri çizdi ve bu makinenin işlemesini çizdiğimizde pratikte aynı sonuca varıyoruz. Bu tamamen yeni bir durum sunuyor. Mandala dairesel bir simgedir ve kimse onu cinsellikle bağdaştırmaz.

Yeni katılımcıların bazıları mandalanın daha fazla tartışılmasını istediler, burada mandalanın Doğuda evrensel bir simge olduğunu tekrarlayayım, orada mandalalara çok büyük bir önem atfediliyor. Batıda ise sadece "sapkınlar" kullanınca bulabiliyoruz bunları. (Mandala aslında cinsiyetsiz bir isim, *mandalam* da "suret" anlamına geliyor.) Enerji dönüşümü için kullanılıyor, bazı ritüellerde *yantra* da öyle kullanılıyor. *Yantra* esasında tanrının bir şekli, bir sureti manası taşıyor, ya da tanrıya ait bir şey, bir ikon gibi. Şiva ya da Vişnu kültündeki Hindular her gün tanrının suretlerini oluştururlar—küçük balçık suretler. Palmiye lifleri ya

da yapraklarından bir tabak hazırlayıp tanrıya sabah ritüel yemeği sunarlar, sonra da onu atarlar çünkü tanrı hepsini tüketmiştir. Yeri gelmişken hatırlatayım, kendinizin en derininde siz o tanrısınız, tanrı sizin içinizde. Yalnız olmanız sadece bir yanılsama. Bu sureti oluşturduğunuzda, temaşa vasıtasıyla bir süreliğine tanrıya dönüşürsünüz, böylece arınırsınız, sağlık gücünüz de artar. Büyük nehir içindesiniz. Bazı tapınaklar tipik mandala formuna sahiptir, Java'daki ünlü Borobudur Tapınağı gibi[2], bir kare içinde daire şeklindedir.

[2] 8-9. yüzyıllara ait abidevi Budist anıtı. Heinrich Zimmer, *The Art of Indian Asia* (New York, 1955), cilt 1, s. 298-312 (tasvirler) ve cilt 2, s. 476-494.

4. Seminer
12 Şubat 1930

Dr. Jung:

Devam etmeden önce meşhur tamircimize geri dönmek istiyorum biraz. Muhtemelen fark etmişsinizdir, hâlâ bazı şüpheler var. Büyük zorluk tabii ki böyle bir durumda kişinin vereceği tezatlı açıklamadır. Böyle bir simgeyle meşgul olduğumuzda daima iki tarafla ilgileniriz, birincisi rüya görenin bilinçli tavrı ve bilinçdışının tavrı. Sonra başka bir zorluk gelir, birkaç defa bundan bahsetmiştim size, bu da Freud'un takip ettiği yorumlama yöntemidir, yani rüya simgesi az çok somut bir yüzeydir, bir tür aldatmacadır, sizi saptırmaya çalışır, bu yüzden, rüyanın gerçek anlamını ortaya çıkarmak için yok edilmesi gerekir. Herkes şimdi bu görüşte. Hepimiz bu görüşe alışığız, ama aslında benim durmadan savaştığım bir önyargı da tesis ediyor. Rüya bir yüzey değil, bir olgu demeye zorluyor beni. Tıpkı bir hayvan gibi— Avustralya'daki o tuhaf hayvanın ismi neydi? Ornitorenk miydi?

Ordway Hanım: *Ornithorhynchus anatinus*.

Dr. Jung: Ha işte o! Bu hayvan bir ördek değil, bir köstebek ya da bir tavşan da değil; hatta kesesi de var. En korkunç unsurların bir karışımı, olmaması gereken bir şey. Biri böyle bir şeyi rüyasında görse analist şöyle diyecektir, "ama böyle bir kuş yok ki! Belli ki çok lanet bir şey, doğanın bir hatası ve yok edilmeli, böyle bir hayvanın olmadığına şüphe yok, haliyle böyle bir şeyi görmüş olamazsın." Ama böyle bir hayvan var. Kimse onun bir hata olduğunu söyleyemez. İlkellerde bir kadın, bir canavar dünyaya getirdiğinde yani üç ayaklı ya da iki başlı bir çocuk doğurduğunda onu hemen öldürürler; böyle bir şey tehlikelidir ve yaşamasına izin verilmemelidir; anormal şeylerden daima korkmuşlardır. Haliyle, rüyanın ilk bakışta anormal görünen tezatlı yüzeyi, Freud'u şu görüşü ifade etmeye itti: Bu, rasyonel ya da anlaşılır bir şeyin yerine geçen bir yüzey, dolayısıyla yırtılmalı. İşte karşı durduğumuz önyargı. Ama bana göre doğa şu lanet

ornitorengi üretmişse tam olarak onu üretmeye niyetlenmiştir. Gerçekten var olan bir şey ve bir insan ya da bir filden daha çok hata değil. Bütün tezatlıklarıyla ve beklenmedik yönleriyle dünyaya gelmiş işte. Aynı şekilde rüya da öyle bir olgudur, haliyle onu olduğu gibi ele almalıyız, bir tamirciden bahsettiği zaman da o adamla tamirci kastedilmiştir. Bu kadar meşhur olacağını asla tahmin etmezdim. Tarihteki büyük bir karaktere harcayacağımız vakitten daha fazlasını ona ayırıyoruz. Rüya bu tanınmayan tamirciden bahsediyor, ama onun makinesini gerçekten tamir ettiğim sürece ben de pek tabii bu işi yapıyorum. Rüya sahibi yani bilinçli bakış açısı, ateşleyiciyi tamir eden adamın Dr. Jung olduğunu söylüyor, fakat rüya, tanınmayan tamircinin Dr. Jung olmadığını söylüyor. Kuşkusuz, bir çelişki bu. Bilincin belirli bir inanca tutunması muhtemel, her ne kadar bilinçdışı aynı derecede doğru ama tam tersi bir inanca tutunsa da. İnsan kendine "Mükemmelim, çok harika bir insanım" diyebilir, ama bilinçdışı tam bir puşt olduğunu söyler.

Peki öyleyse, geçen haftaki tartışmada esas rakibim olan Baynes Hanım, nihai bir metin üzerinde çalışma inceliğini gösterdi ki ben de o metinle hemfikirim. Şöyle diyor, "Ateşleyicinin patladığı bir önceki rüyada bilinç, tamircinin doktor olduğunu söylüyor, ama bilinçdışı tamircinin tanınmayan bir adam olduğunu söylüyor. Öğütme makinesiyle ilgili bu rüyada bilinçli tutum aynı kalıyor, ama bilinçdışı tutum değişiyor. Bilinçdışı şimdi şöyle diyor, 'Bir tamirci hâlâ var olsa da bir uzman mahiyetinde onun yerini alacak kişi sensin (rüya sahibi), makineyi sen tamir edeceksin.' Haliyle, rüya, doktoru göz ardı edilebilir bir varlık olarak açığa çıkarıyor, rüya sahibi için de bu, müstesna bir gelişim sağlıyor."

Çok saygı duyduğu doktorun bu dereceye düşürülmesi pek tabii rüya sahibini yıkıyor; örneğin, onu bir kapıcıya ya da bir şoföre ya da bahşiş verdiği bir garsona indirgemeli. Freud bu durumda, "Ah, direnç işte! Beni bir garson gibi tasavvur ediyorsun." derdi. Fakat bu yanlış. Onu böyle düşünmek bir hata olur, çünkü bunu yapınca hastanın bilinçdışının analist boyunduruğundan kurtulmaya yönelik tamamen meşru girişimini yok edersiniz, ki bir analist, istesin ya da istemesin, Tanrı konumuna gelir, mucizeler gösterip deva sunması beklenir. Fakat hasta, kendi içinde devamlı onla kalacak başka bir tamirci olduğunu öğrenmeli, her ne kadar doktor onun makinesini hâlâ tamir etse

de. Bu hâlâ rüya sahibinden ayrı bir görüş ama o da zamanla kabiliyeti elverdiğince bu görüşü benimseyecek. Umarım bu noktayı tamamen aydınlatmış olmuşumdur. O zaman devam edelim.

Hatırlarsınız geçen hafta size Doğu mandalasının öneminden bahsetmeye başlamıştım. Doğu mandalalarının farklı formları bir dogma gibi sabittir, farklı dini tutumlara göre çeşitlilik gösterir. Mandala Hindistan'da hem Tantra hem de Budist din sistemlerinde büyük bir rol oynar, ama sayısız mezhep var, işin erbabı için bile belirli farkları ortaya çıkarmak bazen çok zor. Özellikle dogmatik ve kesin inançlı bu gruplardan biri Tibet ya da Lamaist Budizmidir, gelecek hafta size bu grubun bir mandalasını getiririm.[1] Dış daire genelde bir tür ateş çemberidir, *concupiscentia* ya da arzu ateşini simgeler. İlk günahı yahut günahın temelini oluşturan niteliği insandaki arzu olarak tasvir eden Aziz Augustinus ve Hıristiyan Kilisesi anlayışı, tam manasıyla bir Budist anlayışıdır—buna göre tüm hisler alev almıştır ve tüm dünya arzu çemberiyle sarmalanmıştır.

Sonra kara daire gelir, genelde küçük altın yıldırımlar ihtiva eder, bu yıldırımlar devamlı enerjinin simgeleridir; sihirli bir dairedir bu, şöyle der, "Enerjimi kasıyorum, içime çekiliyorum ki arzu ateşlerinde yanmayayım." Ardından, ceylan bahçesi gelir, sevimli cariye bahçesi, Buda orada öğretir, güzel bitkilerin ve kuşların ve çiçeklerin yeridir. Bahçeye girmeden önce bir taçyaprağı çemberi vardır; nilüferin taçyaprakları bunlar, Buda tezahür edip kanunu ilan ederken onun üzerinde oturur. Bahçenin içinde manastırın tapınağının avlusu ya da "pagoda" vardır, dört kapıya sahiptir. Anlayacağınız üzere bu sadece düz bir şey değil, bir bedene sahipmiş gibi düşünülmüş, kabartmalı, yüksek bir set var. Birlikte yayınladığımız kitapta Wilhelm, "yaşam seti"nden bahsediyor.[2] Borobudur Tapınağı bu şemaya göre inşa edilmiş, eski Meksika veya Maya tapınakları da öyle, zeminden adım adım piramit şeklinde yükselirler ve farklı seviyeler oluştururlar. Mısır'da, Sakkara'da[3] çok eski bir piramit var, üst üste binmiş setler üzerine yükselmiş, muhtemelen az çok aynı fikri ifade ediyor. Bunların simgesel manasının açık bir yorumunu tam mana-

[1] Aş. bkz. s. 517.

[2] *The Secret of the Golden Flower*, 1962 baskısı, s. 22.

[3] Zoser Piramidi, 3. Hanedan, milattan önce 2900 civarı, tarihte bilinen ilk büyük taş yapıt.

sıyla verebilecek bir metin yok elimizde. Böyle bir simgeciliğe erişimimiz olan tek yer Çin.

Mandalamızın bu seti üstünde merkezi bir daire var, yine avlu seviyesine nispetle yüksekte duruyor, fışkırma ya da kasılma simgeleriyle dolu. En iç dairede ise ortada elmas kama var. Bu simge esasında yonik veya fallik bir anlama sahip. Örneğin, günümüzde, doğulu bir fahişenin bir adamı cezbetmek için yaptığı hareket, müstehcen bir harekettir; cinsel ilişki isteme manası taşır.

Babil'de ise tanrıya tapmaktır; rahipler bu hareketi putlara ya da Yaşam Ağacına yaparlar. Başparmak fallik bir anlama sahip, hareketi ise yaşam anlamına gelir. Haç simgesi tartışmamıza katılanların hatırlayacağı üzere, güneş dairesi de ortadaki haçla birlikte yaşam anlamı taşıyordu. Yaşam çarmıhını(*ankh*) tanrıya doğrultmanın anlamı şudur, "Yaşamı tanrıya bağışlıyorum"; ya da tanrılar bu simgeyi bir kralın önünde sallıyorlardı, krala yaşam bağışladıklarını ima ediyorlardı. Haliyle bu simge üretici güç manası taşır, çünkü üretici ya da yaratıcı güç sadece insanın kurban olduğu yerde tezahür eder. Kendini tanrılara bir alet gibi sunar, ve ne yaratırsa yaratsın, tanrının iradesi onun arzusuna üstündür, her ne kadar kendini tanrıyla özdeşleştirse de ve böyle bir şey yaratmaya kabil kutsal bir kişilik olduğunu düşünse de.

Gördüğünüz üzere, yaşamı ifade eden bu simge, sağda ve solda, yukarıda ve aşağıda, bizzat dengeleniyor. Bunu her yerde görürüz, anlamı da şu: Yaşam merkezden fışkırır ve merkeze geri döner, sistol ve diyastol. Nefes alma hareketine benziyor bu ve Hatha Yoga ritüellerini akla getiriyor; ritimli nefes alma performansı Yoga ritüelinin bir parçasıdır ve amipteki kofula benzetilebilir. Bu sebeple, uzamın dört yönünün birleştiği merkez yerine jerminal kesecik diyoruz; dışa dönüş ve içe dönüşün simgelendiği bir yer.

Dışa dönüş, avlunun kapılarından çıkıp gitmek demek. İçerideki kare şöyle bölünür: ⊠ ve üçgenlerin her biri de farklı bir renkle nitelenir ve belirli felsefi kavrayışları temsil eder. Kızıl ku-

zeydir, aşağıdadır, çünkü esas ufuk noktaları ters yüz edilmiştir. *Bardo Thödol* yani *Tibetlilerin Ölüm Kitabı*, Evans-Wentz isimli bir Amerikalı tarafından yakın zamanda tercüme edildi.[4] O kitapta renkli üçgenler açıklanır, Batı psikolojimizden bildiğimiz dört işlevle özdeşleştirilebilirler; hem bilincimizin temeli hem de uzayda yönümüzü belirleyen dört nitelik olduğundan esas ufuk noktalarıyla özdeştir. Farklı işlevler ya da alışıldık tavırlar vasıtasıyla kapılardan geçeriz. Güney kapısından çıkıp giden kişi, güney dünyada yaşayacak, düşünme kapısından çıkıp giden ise düşünce dünyasında. Fakat döndüklerinde işlevlerin bir önemi kalmaz; dışarıda oldukları sürece işlevler önemlidir. Manastırın avlusuna girdiğinde dört işlevin buluştuğu yere yaklaşıyor; merkezde, boşluğa giriyor, hiçlikten ibaret. Bilinçdışı diyemeyiz buna, sadece var olmayan bir bilinç.

Güney

Doğu Batı

Kuzey

Burada ünlü Budist paradoksa erişiriz, var olmayan varoluş, olmayan oluş, ya da tamamen boş bilinç. Wilhelm ile birlikte yayınladığım kitapta, bilincin boşluğu fikrini açıklamıştım. Budistlerin daima açıklamaya çalıştığı üzere, bu gerçekten bizim boşluktan anladığımız haliyle boş bir bilinç değil, yalnızca içeriklerinin hükmü altında olmayan bir bilinç. Bu içerikler, arzu ateşiyle bilincimize saldırır, biz de onlara kapılır gideriz. Budistlerin özgürleşme fikri gereğince onlar bizi yiyip yutmamalı, biz onların efendisi olmalıyız; dolayısıyla, güçleriyle bize hükmeden bu içeriklerden bilinci bir şekilde boşaltmak gerek. Ya da illa bir şey olacaksa denizdeki balık gibi olmaları lazım; balıklar denizin efendisi değildir, sadece içeriklerdir ve denize hükmetmezler. Deniz, balıkların varlığının sebebidir, onları kapsayan kaptır, balıklar denizi kapsamazlar—gerçi megalomaniden devamlı ızdırap çeken balıklar var, denizi içerdiklerini sanırlar, tüm suyu içebileceklerini ve şişen karınlarında tutabileceklerini zannederler.

[4] *The Tibetan Book of the Dead: Or the After-Death Experiences on the Bardo Plane, according to Lama Kazi Dawa-Samdup's English Rendering*, ed. W. Y. Evans-Wentz (Londra, 1927). Jung, Almanca çeviri için psikolojik bir yorum kaleme almıştı (Zürih, 1935), R. F. C. Hull da İngiliz-Amerikan versiyonunun üçüncü baskısı için bu yorumu İngilizceye çevirmişti (1957), CW 11, par 83 vd.

İç dairenin ya da o boşluğun bilinci belki de hiçbir şey olmadığı için her şeyin akıp geçtiği ve birçok içerik taşıyan dev bir bilinçdışı olarak daha iyi tarif edilebilir. Nirvana fikrine dair size verebileceğim en iyi fikir bu: olumlu bir olmayış ya da var olmayan bir varoluş.

Öyleyse, size tasvir ettiğim mandalanın ortasındaki tezatlı yıldırım, uç bir keşif anını simgeliyor, potansiyel ya da gizil bir enerji durumu. Her şey mümkün ama her şey hareketsiz, tıpkı dünyanın şafağından öncesi gibi; her şey askıda, bu yüzden bir sonraki an bir dünya yaratılacak. İşte bu bir tanrı hakkında sahip olacağımız en muazzam hissi ifade eder, henüz hiçbir şey var olmadan var olan bir Demiurgos, ya da acayip bir baş ağrısından ızdırap çeken ve bundan hemen kurtulmaya çalışan bir tanrı gibi. Çünkü bu gebelik dönemindeyken korkunç acılar çekmiş olmalı. Bunu ben uydurmuyorum, Tanrının başlangıçta çok yalnız olduğunu söyleyen kadim ezoterik fikirler var, tarifsiz sıkılmış, kendi olmayan bir başkasıyla konuşma arzusu sözle anlatılmazmış. İşte dünyanın kökeni de burada yatıyormuş. Korkunç baş ağrısı varmış ve bundan kurtulmak istemiş. Aynı psikolojik durumda hepimiz bulunmuşuzdur ya da bulunacağız ve o vakitlerde yaratıcı bir baş ağrısına sahip Tanrının durumunda olduğumuzu tam manasıyla hissedebiliriz.

Doğudaki mandalaya dair böylece genel bir fikir edinebilirsiniz, ve ben size bu simgeciliği anlatırken bizim bizzat hissettiğimiz ya da tecrübe ettiğimiz şeyle bazı benzerlikler taşıdığını da düşünmüş olabilirsiniz. Şüphesiz öyle. Aslında, çoğu hasta, kişisel sorunları aşan sorunlara bulaştığında bu tür benzer ürünleri gayet doğal üretir. Her analizde öyle bir vakit veya nokta gelir ki o esnada, ya da en azından bir an için, kişisel düzen çöker, artık bir önem arz etmez, kişiyi aşan güçlere geçit verir, bu güçler çok daha kuvvetli hissedilir, hatta bazen bireyin iradesine ve amacına bile karşı olur. İşte o zaman bu simgeler belirir. Batı mandalalarının farkına vardıktan sonra Doğu mandalalarından haberdar olmuştum.[5] Doğu mandalalarını gördüğümde çok şaşırmıştım çünkü kendi hastalarımda gördüklerimi sanki tekrar görüyordum. Sonrasında bunlar hakkındaki araştırmalarımı derinleştirdim ve arada muazzam benzerlikler gördüm.

[5] Jung, Avrupa mandalalarını (bir atıf olmasa da kendine ait olanlar dahil olmak üzere) *Altın Çiçeğin Gizemi* eserinin Almanca çevirisi içinde yayınlamıştı.

Pek tabii, Batı mandalası henüz dogmatik formunu bulmadı, çünkü tamamen bireysel. Sanki hâlâ bir oyun gibi. Doğulu formu ise işlemeye hazır bir makine gibi, dönüşmek için onun içine girebiliriz, fakat Avrupa çizimleri henüz kullanıma hazır değil, hâlâ işlenmesi gerek. Çok bireysel bir ifade, ve böyle bir şey yapan herhangi biri tamamen kendine özgü bir şey ürettiği hissini taşır. Bireysel bir sapma ya da fantezi olduğuna inanır, genel bir öneme sahip olabileceğini düşünmez. Haliyle, Batı mandalası bir kendini ifade etme aracı olduğu için Doğudakinden tamamen farklı şekilde işler. Kesin bir ritüele sahip tamamlanmış bir tapınak gibi değildir, sadece bir girişimdir. Ne ritüeli vardır ne rahipleri. Sanki her insan kendi tapınağını inşa ediyormuş gibi. İşte bunlar da böyle vücuda geliyor. Doğudaki Budist anıtları bir zamanlar bireysel girişimlerdi, piramitler de öyle. Kralın birinin zihninde bir gün bir fantezi çaktı, ya da bu bir rahipti, ya da iktidarda olan ve böyle büyük bir şey inşa etme gücüne sahip biri. İlkellerde bile daima bireysel bir girişim vardır; ruh evlerini daima kendi planlarına göre yaparlar. Batıda henüz kimse Yaşam Seti yapma dürtüsü hissetmedi, bir toprak parçası satın alıp mandala çizmedi, bunun yerine sadece çizdiler ve analiz seansları için bana getirdiler. Zamanı ve parası bol bir kişi şöyle diyebilir, "Şöyle bir şey yapayım!" ve hususi bir yapı ortaya çıkar, belki daha sonra ulusal bir yapıya da dönüşür, çünkü çok büyük bir öneme sahip bir şeyi ifade ediyordur. İnsanlar severlerse sürüp gider; hakkı teslim edilmeli çünkü genel muhayyileye hitap ediyor. Ekber'in inşa ettiği büyük dinleyici salonu da aynı şekilde bir mandalaydı[6], o hususi adamın en bireysel ifadesiydi, ve biz onu tarihî bir yapı diye yüceltiyoruz çünkü çoğunluğun inandığı hatlar üzerine inşa edilmiş. İşte bu şeyler böyle üretilir. Bizde, dediğim gibi, henüz yapım aşamasında, ama böyle bir şey ortaya çıkınca da şaşırmıyorum çünkü mümkün. Bu Batı mandalalarından bir şey yaratılabilir, tabii aynı zamanda sanatsal ve temel bir şey ifade ettiklerini anladığımız takdirde.

Dr. Draper: Şu an bana biraz çelişkili gelen bir şeyi açıklayabilir misiniz? Yani az önce bahsettiğiniz ilkel halklar, tepkilerinde kolektif hareket ediyorlar ama bizden çok daha bireyseller, öyle mi?

Dr. Jung: Evet, bu bir çelişki, hakkınız var. Hem çok bireyseller hem de değiller. Hayvan gibiler. Tam bir şey, engelsiz, ne ise

[6] Bkz. yuk. 13 Şubat 1929, not 1.

o, türünün yasalarıyla özdeş. Tam bireysellik derken ben bunu anlıyorum. Kusursuzluk değil, ama iyiliklerinde ve kötülüklerinde tam bir bireysellik. Türün anlamını icra etmek, tamamen kolektif ama aynı anda bireysel bir şekilde. Tamamen bireysel olmadan gerçekten kolektif de olamazsınız zaten, çünkü doğanın sizden olmanızı istediği şeyi tevazu ile kabul edip olmadan, doğanın size uygun gördüğü tecrübeyi efendi gibi yerine getirmeden toplumun terbiyeli bir üyesi olamazsınız. Şimdi size mandalanın nasıl rüyamıza girdiğini göstermek istiyorum. Sorunuz var mı?

Baynes Hanım: Hıristiyan azizlerinin psikolojisine girmeden yani hazdan vazgeçme hazzı yaratmadan o iç daireye girmek Batılı zihin için mümkün mü acaba, bilmek isterim.

Dr. Jung: Evet, Doğu psikolojisi hakkında konuşmak gayet tehlikeli, çünkü biz Batılılar acayip taklitçiyiz, özellikle de anlamadığımız şeyler konusunda. Bir şeyi hemen taklit etmeye başlarız, böylece ona nüfuz ettiğimizi sanırız. Batı psikolojisini Doğulu forma sokmaya çalışırız, ama bu korkunç bir hata olurdu. Misyonerlerin Zencilere yaptığı şey de aynı derecede korkunç bir hataydı. Hıristiyanlık son derece medeni halkların dinidir, ilkel insanları ifade etmez. Misyonerler yerli dinleri tamamen zehirlerler, sonra da kendileri zehirlenirler. Batılı halk Doğuyla özdeşleştiğinde olan şey bu. Gerçekten çok üzücü, tamamen bir fiyasko. Kendi sorunlarından kaçmak için bunu yaparlar, ama bir aldatmacadan ve yalandan başka bir şey değil. Doğudaki şey yalan değil, çok kutsal, ama Batılı bir şehirden gelen ve Batılı yaşamı içinde yaşayan biri için değil.

Kolektifliğin geçerli kıldığı bir ritüel vasıtasıyla Doğu, iç daireye erişir; gerçek hayat oradadır, ama Batılı için bu bir sahtelikten ibarettir. Doğulunun öngördüğü bir yaşamdan gelmez bir Batılı; bilhassa, hem düşük hem de soylu bir adam olamaz, erdemleri kadar kötü huylarını da bilen biri olamaz. Çok saygın bir donuk Batılı işte böyle belirir. Daha fazla saygınlık kazanmak için eşikleri aşar, ancak bunu sadece hususi sahteliğini artırmak için yapar, bunun sonucunda da bomboş insanlar ortaya çıkar. Dalgın gözlerle avare dolaşırlar, ölü gibidirler, muhayyileden eser yoktur, sanki hadım edilmişlerdir. Kendilerini yaşamdan koparmak için bu ritüeli kullanırlar. Doğuda ise yaşamı yükseltmek, hayatı bereketli yaşamak için kullanırlar; tıpkı bir orman gibi. Her şey muhafaza edilir ve kesafet üretir. Bir Batılı,

aynı araçları yaşamını daha fazla kısırlaştırmak için kullanır. Sol kolu zaten kesiktir, şimdi de tutar sağ kolunu keser, öyle ki tecrübesini zenginleştirmek yerine cehaletini zenginleştirir. Dinginliğin doğuda bir anlamı var, çünkü dingin olmayan insan parçalanır; endişelenen insan çıldırır. Geçen zamanı yaşarız biz. Onların saati ebediyeti gösterir. Bize yeter ki yok saymak olsun, çünkü bizim için zaman kullanışsız ve verimsizdir; şimdiki anda yaşarız ve onu yok saydığımızda kendimizi daha fazla kısırlaştırırız. Doğu ritüellerinde üretilen çoğu şey, sessizlikte geçer. Örneğin, Bazı Tantra sistemlerinde, zirve anda, müntesip, Yaşam Setinin merkez noktasına girdiğinde bir kadınla birlikte ritüel bir ortak yaşam icra eder. Bu olgu bilinmez, ya da sadece fısıldanır. Batılılar merkezin büyük bir boşluk olduğunu düşünürler. Bu eylemi kutsal bir halvet olarak düşünebilen bir kişi, Doğuyu anlayabilir. Hıristiyanlık esasında kendini bir sirkin ortasında buldu, arenadaki vahşi hayvanlar ve ölüm... Zorunlu unsur olan bütünlük fikri bu; suni bir iki boyutlu varlık değil. Haliyle, Batılıların böyle bir şekil içine girmeleri tamamen saçmalık. Böyle bir şey düpedüz imkansız.

Fakat, bilinçdışının hakikaten üretmeye çalıştığı şey, bu tapınağın inşasıydı, demek ki insanın bütünlüğü fikrini yaratma eğilimi var. Ahlak değerlerimize daha fazla yöneldikçe—biraz iyi olmadan kötüden eser olmayacağını, biraz kötü olmadan iyiden eser olmayacağını öğrendikçe—bu fikir de çok daha güçlü hale gelir. Göreliliği sayesinde bu hakikat bizi geliştirecektir; yeryüzüne daima yakın olan ve doğa yasalarına tamamen hükmetmenin hayalini asla kurmayan Doğulunun bu tavrından azıcık nasiplenebiliriz. Onlar doğa yasalarına kulluk ederler. Her Hintlinin fallusa tapmasında bunu görebilirsiniz. Bunun bir fallus olduğunu bilirler, ve kısır kadın ona hediyeler sunar; çoğu zaman bu, içinde uzunca bir taş bulunan ve küllüğe benzeyen parlatılmış küçük bir taştır. Bir zeytin değirmenidir bu, yağ çıkarmaya yarar, verimlilik simgesidir. Sokaklarda rastlayabilirsiniz buna, hatta satın alabilirsiniz, tapınaklarda sayısız temsilini görebilirsiniz. Roma zamanında fallus simgesi biçiminde broş takan bir kadın hiç utanmazdı. Ortaçağın başına kadar bile fallus muskaları kullanıyorlardı. Ancak geç dönemde edepsiz bir figür haline geldi ve tamamen hasıraltı edildi. Şimdi bu şeyler gayet açıkça tekrar tartışılıyor ama bu da ahlakımız hususunda yanlış bir yönlendirmeye mahal veriyor. Günümüzde bazı ülkelerde hüküm

süren yaşam koşulları ve özellikle genç insanların durumları ve bakış açılarını öğrenmeye çalıştığınızda şu an neyle karşı karşıya olduğumuz hususunda bir fikir edinirsiniz. Bilinçdışı neden yeni bir denge ve yeni bir düzen vermeye çabalıyor, işte o zaman anlarız.

Bütün bu anlattıklarımızın rüyayla olan bağına dönelim; makinelerin mandalayla ilgili olduğu sonucuna ulaşmıştık. Birinci makine bir yol çizmişti, o yol açıkça mandalaya benziyordu. Bu rüyada da makinenin yapısı bize yeniden bunu düşündürüyor—dönen bir merkezî kısım var, kusursuz bir düzende çalışan unsurlarıyla ya da kısımlarıyla karmaşık bir aygıt gibi görünüyor. Anlayabildiğim kadarıyla, her kısım dönüyor, ve mandalada da bu dönme var. İçerideki kutsal yeri saran sihirli çemberi üretmek için aslında dönme fikri zorunlu. Örneğin, bir Roma şehri kurulurken, bir daire yani *sulcus primigenius*[7] içinde hareket ederler, merkezde de bir *fundus* vardır, güneş yönünde bir saban sürerler, o merkezî yer etrafında kertikler açarlar. Zürih yakınlarında Pfäffikon civarında bulunan Irgenhausen'de eski bir Roma kalesinin kalıntıları var, tabii tam merkezde bir *fundus*, kazı yapılmış ve olabildiğince restore edilmiş. Bu şeyleri kanlı canlı görmek daima iyi geliyor, ulaşması da kolay zaten, Zürih'ten otobüse binip gidebilirsiniz.

Bu dönme hareketini daha iyi anlatmak için geçen konuştuğumuz Borobudur'daki tapınaktan da bahsetmek lazım, ki psikolojik açıdan da gayet ilginç. Piramit şeklinde bir yapı bu, daire şeklindeki geçitler bir spiral gibi giderek küçülüyor, ta ki tepedeki merkez noktaya erişene kadar. Dönüp duran bu spiral içinde yürünüyor, geçitlerin duvarları da Buda'nın önceki tecessümlerini temsil eden yarım kabartmalarla süslenmiş. Bir erginleşme haccı bu, o esnada bu kamil insanın birçok yaşamının suretleriyle her iki taraftan çevreleniyoruz. Hacının bir bitki, bir çekirge ve bir maymun olarak yaşadığı ona öğretilir. Bizim Batılı fikirlerimize hiç benzemez bu. Bizde olsa duvarda *Verbot*[8] yazılı bir afiş görürdük. Ama hacı orada tüm doğa yaşamını görür, hem de yapılacak tüm hatalarla birlikte—çember şeklinde uzun bir yol kat edip merkeze erişene dek Buda'nın geçmek zorunda olduğu

[7] = "sihirli saban"; *fundus* = "arazi parseli" Jung'un *Altın Çiçek* üzerine yorumuna bakınız, CW 13, par. 36.
[8] = "Yasak".

576 süreç de içinde. İşte ancak o zaman kamil insan olur. Bizim düzgün yaşam fikrimizden tamamen farklı. Dönme hareketi yaşamın tam gerçekleşmesinde özel bir öneme sahiptir; tüm yolu katettiğimizde kendimizi gerçekleştirmekten eksik kalmayız. Eğer kişi Doğu tarafında kalırsa sadece o tarafta gelişir ve diğer tarafta besinsiz ve noksan kalır. İşte bizim psikolojik durumumuz bu; gölge yanımızdan bihaber tek taraflı ürünleriz, ama o gölge yan her an bizi karanlığa sevk edebilir. Buda inancı yani dairesel hareket, kamil insan olma şansını bize sunar. Platon'daki ilk insan fikri tamamen küre bir varlık sunuyordu, çift cinsiyetliydi, çünkü bu fikre göre insan, erkek yaşamları kadar kadın yaşamlarından da geçmeli ki kamil insan olabilsin. Böyle bir erginleşme vasıtasıyla neredeyse tam bir bilinç üretilebilir, bu bilinçte bizi ele geçirebileçek hiçbir şey unutulmaz. Batılılarda bu taraf, insanın kendine dönen otonom kompleksler üretir, ardından bir karanlık belirir ve insan artık kendini tanımaz. İşte bu, bilinmeyen diğer taraf. Dönme fikri gerçekten evrimci bir hareketi kasteder, tamamına erdirmektir, kişinin yaşamının toptan kapsam bilincidir.

Haliyle, hastanın rüyası da açıkça makinesini düzene sokma ve dönmesini sağlamayı kastediyor. Ve gördüğümüz üzere mandala simgeciliğinin devreye girmesinin sebebi, hem işlemesi hem de onu dönüştürmesi—sanki Borobudur'da döne döne yürüyormuş gibi—gereken bu mekanizmanın esasında ondaki kişisel *yantra* olduğunu ona göstermek. Makinesiyle özdeşleşerek amacına ulaşacaktır. Doğu fikri, özünde daire özelliğiyle gösterilir, burada haç açıkça temsil edilmez. Fikre göre insan merkeze girmeli ve orada kendini kapsayan tanrıyla özdeş olmalı. Buna karşın, bizim Batı mandalalarımız, haçı merkezde şöyle gösterme eğilimine sahip: ⊕ En merkezi şeyin farklılaşması demek olur bu, ve Doğuda böyle bir şey yok. Bizim hakkımızda eleştirdikleri şey bu muhtemelen, çünkü onlarda yok, ve bu sebeple Doğu, Batıya geliyor; tıpkı, şu sivri uçlu işkence aletinden kurtulmak ve dairesel bir hareketle yola gelmek için bizim onlara gittiğimiz gibi. Bunu ihtiyatla söylüyorum ama şimdiye dek çok fazla Avrupa mandalası gördüm ve çok etkileyiciydiler çünkü merkez öncelikle haçla simgeleniyordu ve bence bunun bir anlamı olmalı. Bu bir rastlantı ya da şans değil. *Circumambulatio* yani dönerek gelişme olgusu Doğunun özelliği olduğu gibi bu da Batının bir

özelliği. Onlar, merkezi daima sağlarına alıp dairesel hareket ederek çalışırlar. Ters yöne gitmek tamamen yanlış ve gerileyici olurdu, buradan da kara büyü çıkar zaten.

Dr. Draper: Semazenlerin ayinleriyle bir alakası var mı bunun?

Dr. Jung: Bilmiyorum. Bir bağlantı olabilir. Çok güzel bir mandala dansı var, güzel olmasının sebebi de dönme hareketi ve zemindeki konumlar. Merkez, kenarlardaki figürlerle ilişkileri sağlıyor. Bazen merkezde altın bir kap görüyoruz, kaptan alevler çıkıyor, etrafında da dört sütun var. Yaratıcı bir muhayyileye sahip bir insan, bundan çok güzel dans motifleri çıkarabilir.

Ama bizim hastanın rüyasında mandala cinsellikle alakalı ve bu da onun alt işlevine bağlanıyor. Bu bir lanet, bir tabu, belki de onun sömürge düşüklüğünden kaynaklanıyor. Sanki mandalada bir kısım yok edilmiş gibi. Önce toparlanması gerek ki bu lanet şey işlemeye başlasın. O vakte kadar kendine ayak bağı olmuş olan ilişkisellik düşüklüğünün farkına varması lazım. Bütünün birlikte işlemesi gereken yere gelince göçüyor ve baştan başlamak zorunda kalıyor, çünkü cinsellik bir kenara bırakılamaz. Aklımızdan şu geçebilir: Buda bir maymunken gerçekten bir maymundu ve bundan ibaretti, yoksa o meziyete erişemezdi. Örneğin, Doğuda, bir adam bir veli olmak isterse bir manastıra girmesine müsaade edilir. Sonra eğer bu bekar yaşamı ona uygun değilse manastırdan çıkıp evlenebilir ama yine de bir keşiştir, sadece manastırda yaşamıyordur. Çok mantıklı! Bu aşamayı yeterince yaşamamıştır, yakılması gereken her şeyi yakmamıştır, oysa bir şey yakıldığında tamamen aşılır. Yoksa insan bu hayatta ona ve daha nice başka şeye bağlı kalır. İnsan bu şekilde hareket etmeli, sonra geriye bir şeyin kalmadığı yere varır. Budizmdeki fikir, tamamen doğal bir fikir, o kadar doğal ki ona saf akıl dini deniyor.

Dr. Deady: Sizin bu rüyayı böyle işlemeniz, hastanın bilincinde ne gibi faydalara yol açtı?

Dr. Jung: Aslında, size söylediğim her şeyi ona söylemedim, sadece ima ettim. Bu makinelerin cinsellikle ilgili olduklarının ve aynı zamanda insan iradesinin ifadesi yerine geçtiklerinin farkındaydı. Mandala hakikaten insandaki temel bir fikrin etkisinden kaynaklanıyor, fakat bu fikrin açıklaması bende değil. Belirli şeylerin neden güzel olduğunu kendimize sormak gibi bu— insanlar o şeylere güzel diyor ve güzel oluyorlar. Öyle de bu makine de ideal bir doğanın temel bir olgusunu simgeliyor ve adamın kendini dönüştürmesinin bir aracı. Dönen makinenin saat

mekanizmasıyla, zamanla alakalı olduğuna onun dikkatini çekmiştim, ayrıca libido üretme makinesi olduğunu ve yaşam enerjisinin tam işleyişini simgelediğini söylemiştim. Bunu tamir etmesi gerektiğini de belirtmiştim. Rüya şöyle diyor: Şimdi git ve cesaretin varsa yap şunu. Ama belki de Çinlilerin dediği gibi doğru vakit değildir. Bu nedenle bir sonraki rüyanın bize ne söyleyeceğini bilemeyiz. Eğer olgunlaşma vakti gelirse umabileceğimiz şey şu: Çekirge hattı boyunca ya da maymun hattı boyunca ya da belirli insan hatları boyunca yeni bir şeye başlasın, ama her halükarda bir adım öteye gidecek ve psikolojisinde yeni bir sayfa açacaktır. Bunla birlikte, genel durum uygun değilse bir felaket olur. Bir engelle karşılaşabilir. Belki aranızdan biri bunu sezebilir.

Deady Hanım: Rüyalarının hepsini gördük mü?

Dr. Jung: Uygulamada hepsini gördük. Çok rüya gören bir insan değil. Bu rüya, önceki rüyadan 17 gün sonra görülmüş. Bir sonraki sahnede ne olacak sizce?

Henley Hanım: Makineyi mi deneyecek?

Dr. Jung: Güzel. İyimser birisiniz.

Baynes Hanım: Bence bilinç alanını şöyle bir inceleyecek.

Dr. Jung: Umarım yapar, çünkü yapması gerektiğini söylemiştim. Peki başka?

Baynes Hanım: Bir kez daha bundan kaçmayı deneyebilir.

Dr. Deady: Şimdiye kadar gördüğü en pozitif yapıcı rüya. Bir şey gerçekleşmesi gerek.

Dr. Jung: İşte bu gerçekten umabileceğimiz şey. Hatta ummalıyız. Bir şey hazır olunca analistin beklentisinin pozitif olması gayet önemlidir—şimdilik her şey yolunda! Bu özgüvene sahip olmalı, dışarı çıkıp motorun kusursuz işlediğini söylemeli. Ama büyük soru şu: Daha önce böyle bir duruma düşmüş müydü? Düşmemişse ve eğer bunu ciddiye almazsa Tartarin[9] sonucu ortaya çıkabilir—İngiltere-İsviçre Şirketinin Alplerdeki tüm buzları oraya taşıdığını ve buzlara tırmanırken hiçbir tehlike arz etmeyecek şekilde düzenlediklerini düşünüyordu. Daha önce, şimdiki gibi hiç hazır olmadığı için, hipotezleri ciddiye aldığında karşılaşabileceği tehlikelerin ve şüphelerin yapısını fark etmemiş olması da kuvvetle muhtemel. Hazır olsa bile, şimdiye kadar görmediği bir engel—daha ziyade umulmadık yapıdaki narin bir mani—

[9] Bkz. yuk. 6 Mart 1929, not 1.

karşısında kendini yaralaması şimdi kuvvetle muhtemel. Bu rüyayı analiz ederken şöyle düşündüğümü hatırlıyorum: Şimdi her şey hazır, motoru çalıştıralım. Sonra düşünce beliriyor, belli ki bir yerde bir mani var.

Dr. Deady: Dış bir mani mi? Motor çalışmaya mahkum.

Dr. Jung: Motorunu garajda çalıştırıyor, muhtemelen yine orada saplanıp kalabilir. Libidosu bir türlü dışarı çıkamıyor.

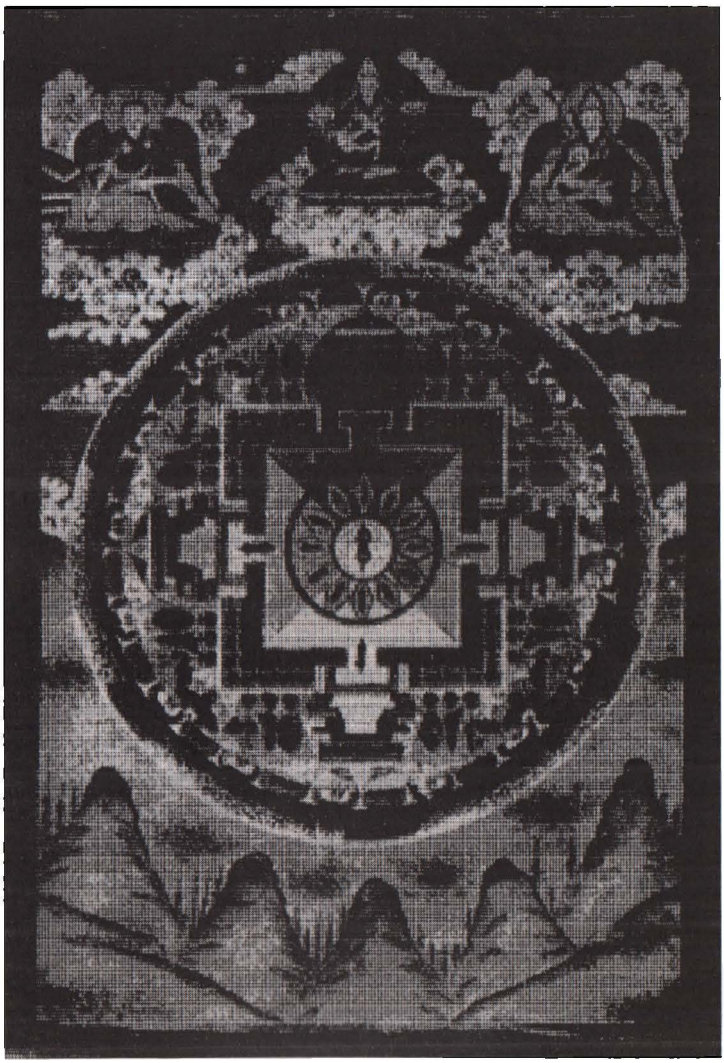

5. Seminer
19 Şubat 1930

Dr. Jung:

Geçen hafta bahsettiğim resmi getirdim bugün size[1], Tibet mandalasının tıpkı basımı. Bu bir *yantra*, Tibetli Budist rahiplerin en felsefi düşünceleri üzerine muhakeme etme amacıyla kullanılıyor. En içteki çemberde elmas bir kama ya da yıldırım figürü görüyorsunuz, potansiyel enerji simgesi bu, beyaz ışık da mutlak hakikati simgeliyor. İşte burada dört işlev var, dört renk alanı, sonra dünyaya açılan dört kapı. Ardından ceylan bahçesi gelir, nihayet, dış kısımda, arzu ateşi çemberi. Fark edeceğiniz üzere bu çember tam ortadan yeryüzü bölgesine gömülü, üst kısmı ise semavi dünyaya erişiyor. Üstteki figürler üç büyük öğretmen, yaşayan Budalar ya da Bodisatvalar, ikisi sarı bir kırmızı. Tibet rahiplerinin öğretisiyle bunun bir bağı var. Aşağıdaki, yeryüzündeki dağlara tekabül ediyorlar. Yeryüzüne nispetle dağlar neyse insanlara nispetle büyük öğretmenler de odur. Bendeki bir başka mandalada da merkezdeki yıldırım yerine tanrı Mahasukha var, Hindu tanrı Şiva'nın biçimlerinden biri, kollarında karısı Şakti'yi sarmalarken. Neyse bugün rüyalarımıza devam edelim.

Rüya [23]

Hastamız bir Protestan kilisesinde bir tür bayram kutlamasında olduğunu söylüyor, kilise oturakları ayrı doğrultuda değil de bir kare şeklinde düzenlenmiş, öyle ki hepsi kilisenin uzun duvarlarından birinin ortasında duran vaiz kürsüsüne bakıyor. Bir ilahi söyleniyor, çok bilinen bir ilahi, bizim Noel bayramlarında söyle-

[1] Jung, *yantrayı The Secret of the Golden Flower* (ilk baskı 1929, çeviri 1931) için iç resim olarak kullandı, *Psychology and Alchemy* eserinde de bu *yantra* geçer (1944, CW 12, figür 43—burada Tibet'e ait boyanmış bir sancak gibi tasvir edilir, öncesinde Frankfurt'taki Çin Enstitüsündeydi, sonra II. Dünya Savaşında kayboldu). Daha sonra "Concerning Mandala Symbolism" (1950, CW 9 I, resim I) dahilinde yayınlandı ve 630-638. paragraflarda analiz edildi.

diklerimiz gibi, "O du fröhliche, O du selige Weihnachtszeit"[2] (Yılın o vaktinde her yerde duyarsınız bu ilahiyi). İlahiyi söylemeye katılıyor, sonra birden arkasında birini duyuyor, aynı sözleri tuhaf bir soprano edasıyla söylüyor, sesi aşırı yüksek ve melodi de gayet farklı, öyle ki bu kişinin etrafındaki herkes melodiyi ıskalıyor. Bizim hastamız hemen duruyor ve bu ses kimden geliyor diye dönüp arkasına bakıyor. Kendisine göre sağ taraftaki bir oturakta oturan bir adam bu, tuhaftır, sanki bir kadın elbisesi giymiş. Haliyle, baktığı kişi bir adam mı yoksa bir kadın mı tam manasıyla ayırt edemiyor. Ardından tören bitiyor ve çıkarken şapkasını ve montunu vestiyerde [*wardrobe*] unuttuğunu fark ediyor. (Pek tabii İngilizce "*wardrobe*" kelimesi değil, Fransızca "*garde-robe*" kelimesi aklından geçiyor, ama Fransız biri olsa "vestiyer" derdi. "*Garde-robe*" Almancada kullanılıyor, eski Fransızca bir kelimeden türetilmiş, ve esasında giysileri kaldırdığımız yer manasını taşıyor). Vestiyere geri dönüyor ve Fransızcadaki "*garde-robe*" kelimesinin dişi mi yoksa eril mi olduğunu merak ediyor, nihayetinde de şu sonuca varıyor, "le garde-robe" [eril] demeliyiz, Almancadaki gibi "die Garde-robe" [dişi] dememeliyiz. Bunları düşünürken birden şarkıcının, yanındaki bir adamla konuştuğunu duyuyor, bugün kendinin de ilahi söyleyebileceğini bu sefer gösterdiğini anlatıyor. Hastamız yine ona bakmak için dönüyor ve nahoş bir tepki vermekten kendini zor alıkoyuyor. Bu kez daha erkeksi göründüğünü ve Yahudi yüz tipine sahip olduğunu fark ediyor, sonra sanki kim olduğunu anlıyor ve adamın oğlunun kendiyle arkadaş olduğunu hatırlıyor. O zaman adamın oğlu birden beliriyor ve ilahiyi mahvettiği için şiddetle babasını azarlıyor.

Çağrışımlar: Çocukken her Pazar günü kiliseye *gitmeye zorlanmıştır*. Bu zorlanım nedeniyle, kiliseler ve rahiplere karşı bir antipati geliştirmiş, bu sebeple, belirli bayramlar hariç kiliseye asla gitmiyor. Tarif ettiği şekliyle oturakların vaiz kürsüsüne doğru düzenlendiği kilise, küçükken gitmek zorunda olduğu kilise.

İlahi hakkında şöyle diyor, "Bu ilahi aklıma geldiğinde son kısmındaki nakaratı hatırlıyorum, "Freue dich O Christenheit', yani 'Sevin, ey Hıristiyanlık!'"

[2] "Sanctissima" melodisiyle söylenir, genelde de İngilizce kelimeler kullanılır, "O thou joyful day, O thou blessed day, Holy, peaceful Christmastide." [Ey sevinç günü, ey kutsal gün, ey Noel vakti, mübarek ve huzurlu].

Sonra ilahiye katılmasını *şarkı söyleyememe* olgusuyla bağdaştırıyor. Müzikten pek anlamıyor, denese muhtemelen keskin bir soprano sesiyle tamamen farklı bir melodi söyleyen adam kadar besteyi berbat edecek.

Cinsiyeti belirsiz şarkıcı ile çocukken okuduğu bir kitabı yani Meyrink'in *Der Golem* kitabını bağdaştırıyor[3] (Muazzam bir kitap bu, sanırım artık İngilizce çevirisi de var). Hatırlarsınız, önceki bir seminerde kare bir bina gördüğü rüyadan bahsetmiştik, çitin üzerinden tırmanmıştı. *Der Golem* kitabının sonuyla alakalı çağrışımlarından uzun uzun bahsetmiştik, kahraman orada kilitli kapılara erişmişti. Burada yine sadece son sahneyi çağrıştırıyor; kahraman nihai bir noktaya erişmişti ve tüm muammalara artık gerçekten bir cevap bulması gerekiyordu, tüm sorunu kuşatacak bir çözüm, ama sonra üzerinde hermafrodit simgesi olan kilitli kapıya geliyor. Hastanın yorumuna göre bu hermafrodit simgesi bir simya birleşimini kastediyormuş, yani erkek ve kadının tek ve bölünmez bir bütünde kaynaşmasını. O şarkının Protestan kilisesindeki ilahiden çok farklı bir tınıya sahip olduğunu hissetmekten kendini alamadığını söylüyor—bir başka deyişle, böyle fikirler Protestan kilisesi fikirleriyle uyuşmayacak, aksine belli ki rahatsız edici oldukları ortaya çıkacak.

Garde-robe kelimesiyle alakalı olarak, dişi mi eril mi belirsizliği pek tabii şarkıcı adamın şüpheli cinsiyetiyle aynı şeye işaret ediyor, ve yine hermafrodit simgesini çağrıştırıyor.

Şarkıcının Yahudi olduğu keşfi hakkında Meyrink'in Yahudi olabileceğini düşündüğünü söylüyor; dini vecibelerini yerine getirmese bile onun inancının Yahudilik olduğuna ve ruhunun en mahrem yerinde Yahudi inancını taşıdığına ikna olmuş. Dediğine göre, Meyrink'in *Yeşil Yüz*[4] kitabında, Avrupa kıtası çökerken kahramanını kurtulmak için Brezilya'ya göndermesini bu olgu açıklıyormuş. Biliyorsunuz, bu kitabın görece tatmin etmeyen bir sonu var. Belli ki Meyrink bu karmaşık senaryoya saplanıp kalmış ve bu çıkmazdan nasıl kurtulacağını bilememiş; sonunda ilahi bir takdir ile dev bir fırtına çıkar ve tüm Batıyı mahveder ve tatminkar bir çözüm bulma zahmetinden onu kurtarır. Kitaptaki kahraman Sefardi, Yahudi bir alimdir, olanları öngörmüştür, ailesini ve dostlarını yanına alıp Brezilya'ya göç etmiş ve bu bela-

[3] Bkz. yuk. 19 Haziran 1929, not 6, ve sonraki metin.

[4] Gustav Meyrink, *Das grüne Gesicht* (Leipzig, 1916).

dan yara almadan kurtulmuşlardır, çünkü fırtına sadece Avrupa'yı vurmuştur. Hastanın açıkça kastı şu: Meyrink bir Yahudi olduğu için ölümcül anda başka kimseyi değil, kabilesini kurtardı, tıpkı lanetli topraklardan bir tür çıkış gibi.

Önceki rüyalardan sonra muhtemelen böyle bir rüya beklemiyordunuz, ben de kesinlikle tahmin edemezdim. Bilinçdışının muazzam akıl dışı yanını işte burada görüyoruz, bizi hep sarsar. Ben de bu rüyayı öngöremezdim—ama bir ihtimal hariç: Bu son mandala rüyası bazı Batı inançlarını sarsacaktır, bu adam da dar ufuklu ve katı bir dinî eğitimden geçtiği için bazı önyargıları muhafaza etmekten kendini alamıyor, tabii mandala psikolojisinin fikirleri de bunları acımasızca eziyor, çünkü bu fikirler yeni bir etik yönelim içeriyor. Bu bakış açısı Hıristiyanlığın bakış açısına uymaz; Hıristiyanlık dünyayı iyi ve kötü diye ikiye böler, herhangi bir uzlaşmaya da izin vermez. Bütün Hıristiyan eskatolojisi, nihai şeyleri öğretirken bu düşünce hattını izler; bir başka deyişle, dünya nihayete erdiğinde bir mahşer günü olacak, iyi ve kötü birbirinden ebediyen ve tamamen ayrışacak, bu da Cennet ve Cehennem denen müthiş kurumlar sayesinde olacak. Kötülük yapanların hepsi cehenneme atılacak ve orada ebediyen yanacaklar, iyilik yapmış olanlar da o saadetli koşullara erişecekler ve orada sonsuza dek keyif sürecekler. İyi ve kötünün uzlaşmazlığına dair dogmatik bir ifade bu. Elinizden hiçbir şey gelmez, sadece teslim olursunuz, seçiminiz yoktur. Fakat mandala psikolojisi çok farklı bir model sunar: İyi ve kötü boyunca, eşyanın tüm veçheleri boyunca hareket eden sonsuz bir canlılık zinciri. Varoluşun durmadan devridaim eden çemberi kah karanlıkta kah aydınlıktadır. Etik sorununun sıra dışı biçimde göreceleştirilmesidir bu—yükseldiyseniz alçalacaksınız, alçaldıysanız yükseleceksiniz. Karanlıktan sonra aydınlık gelecek, aydınlıktan sonra da tekrar karanlık, haliyle kötü o kadar kötü değildir, iyi de zaten o kadar iyi değil, çünkü bağlantılılar, ve sadece açıklaması olmayan bir hata yüzünden birlikteler. Buna rağmen, madem kusursuz bir Ustanın eserleriyiz, o zaman neden kusursuzluk içinde değiliz? Batıda bunun cevabı şöyle verilir: Çünkü şeytan, mutlak kadir ve mutlak alim bir Varlığın bu eserini bir şekilde kirletti, ya da insan öylesine aptal ki onu bir şekilde bozdu. Kötülüğün icadı şeytanın icadının sebebidir; şeytan, kusursuz Ustanın iyi niyetlerine ihanet etmiştir.

Doğunun mandala psikolojisinde tüm bunlar tamamen farklı

bir veçhe kazanır. Bir Batılı için görelilik oldukça sarsıcıdır. Belirli bir müsamaha da sezdirir ve bu durum, tutucu bir zihin için katlanılmazdır. Bu adamda olan şey de bu. Teoride ise tam manasıyla öyle olmayacaktır, çünkü bu adam kiliseye gitmiyor, geleneksel inancı da takip etmiyor, ama pratik yaşama baktığımızda garabet beliriyor, çünkü bizim kilise görüşlerimizin hepsi gerçek tanrımızla alakalı, o tanrı da saygınlık ve toplumun gözleridir. Gerçek tanrıyla ve başkalarının bakışlarından duyduğu korkuyla karşılaştığında korkunç bir çatışma içinde buluyor kendini.

O zaman, son rüyanın manasını gerçekten anlamışsa, yani makine şimdi çalışacaksa, demek ki yaşama yeni bir şekilde başlamak üzere, öyle bir yaşam ki her şey rayına oturacak, makine eksiksiz bir yaşam üretecek, öngörüldüğü üzere tam bir yaşam, aydınlığıyla karanlığıyla. Fakat, bu noktaya erişir erişmez geleneksel inançlar karşısında mahcup oluyor, ve bu sonraki rüya da açıkça incinmiş Batılı değerler problemini içeriyor. Bu sebeple, kiliseye gitmeye zorlandığı döneme yani çocukluğuna aniden döndürülüyor. Sanki içinden bir ses şöyle diyordu, "Hâlâ kiliseye gittiğin ve bu şeylere inandığın günleri hatırla. Bundan nasıl kaçabilirsin ki? Sen hâlâ oradasın ve tüm Hıristiyan cemaat ile birlikte aynı ilahiyi söylüyorsun." Sonra ilk huzursuzluk geliyor, sopranonun o sesi. Öyleyse, sopranonun sesi nereden geliyor?

Howells Hanım: Adamın feminen tarafı, yani anima.

Dr. Jung: Kesinlikle. Birden ilahi söylemeye başlayan kişi Anima Hanım. Adam sanki o kilisenin muazzam saygın bir üyesiymiş gibi cemaat ilahisini söylüyordu, sonra anima tamamen münasebetsiz bir ilahiyle araya giriyor. Peki melodi ne ifade ediyor? Kelimeleri değil, melodiyi soruyorum: Bunun kıymeti ne?

Cevap: Duygu.

Dr. Jung: Evet, bir orgdan daha tesirli bir şey yoktur. Bir Protestan kilisesini hatırladığınızda sadece esnersiniz, acayip sıkılırsınız, ama müziği duyduğunuzda duygulanmaktan kendinizi alamazsınız, sizi alıp götürür. Eğer kiliseye düzenli gidiyorsanız sizde bu etkiyi yaratmayabilir, ama kiliseye en son ne zaman adım attığını unutan benim gibi biri böyle bir içli duyguyu hissedecektir—bizi saran çok güzel bir hatıra bu. Bunun farkına varmamak bir hata olacaktır. Bir vaaz can sıkar, ama müzik kalbe dokunur. Haliyle, rüyanın duygulardan bahsetmesi son derece doğal, bu duygular bu adamın durumunda gerçekten tehlikeli. Kendi düşüncesine göre bu fikirlerin onun üzerinde artık bir nü-

fuzu yok; inançları sabit. Ama müzik onu alıyor ve yere seriyor. Ayartılıyor ve ilahiyi söylemeden duramıyor, haliyle bir önceki rüyada bahsedilen niyete gayet karşıt bir durum ya da ruh hali içine giriyor. Sonra duygu sahasında çatışma yükseliyor, ve bu sebeple animası ilahi söylemeye başlıyor. Anima daima alt işlevle bağlantılıdır. Adam entelektüel olduğu için duyguları bir bakıma düşüktür, anima da alt duygu işlevinin kişileşmiş halidir. Peki, anima neden kilise ilahisini değil de tamamen farklı bir melodiyi söylüyor?

Baynes Hanım: Orada olduğunu belli etmek için.

Dr. Jung: Ama ne için?

Baynes Hanım: Çünkü sorun çıkarmak istiyor.

Dr. Jung: Bu, animayı küçümsemek olur.

Baynes Hanım: Adam, animasına kıymet vermiyor, o da kendini göstermek istiyor.

Dr. Jung: Ama sadece kendini göstermek ya da sorun çıkarmak isteseydi, pek tabii havlayan bir köpek de olabilirdi, ya da kilise dışında korna çalan bir araba.

Sigg Hanım: Animanın farklı bir üslubu var. Kilisenin üslubuyla uyuşmuyor, belki daha ziyade Hint usulü.

Dr. Jung: Mandala psikolojisi tarafını daha fazla mı vurgulayalım diyorsunuz? Gayet muhtemel çünkü anima Hıristiyan çerçeveden dışlanmalı. Anima, ıslah olmaz bir sapkındır, hiçbir kalıba girmez. Kusursuz bir pagandır, Hıristiyan bakış açısına karşı az çok açık bir isyan halindedir. Tamamen kişisel bir tarzda animadan bahsetmem sizi şaşırtabilir, ama anima oldum olası hep böyle anlatılmış, şairler bu figürü hep kişisel bir formda anlatmışlar. Genelde gerçek bir kadına yansıtılır, bu sayede daha hayalî olur, tıpkı Ozanların Hanımı ve Cours d'Amour Şövalyeleri[5] gibi, birazcık da ilahi tarafları var. İşte bu sebeple Rider Haggard "İtaat edilecek Kadın" figüründen bahseder;[6] onu çok belirli bir figüre dönüştürür. Haliyle, ona doğru niteliği vermek için bir kişi olarak tasvir ederiz, bilimsel bir soyutlama olarak değil. Zoolojide türlerden bahsedersiniz, örneğin balina. Ama çok farklı çeşit balina var, hangi balina olduğunu belirtmeniz gerekir, sonra onun belirli bir değeri olur. Anima, erkek psikolojisinin ilkel katmanını temsil eder, ve ilkel psikoloji soyutlamalar yapmaktan

[5] Bu kavramlar, Ortaçağda Batı Avrupa'daki şövalye geleneğine aittir.

[6] Bkz. yuk. 12 Aralık 1928, not 8.

çekinir. İlkel dillerde neredeyse hiç kavram yoktur. Arapçada altmış deve çeşidinin de ismi var, ama devenin soyut bir ismi yok. Bir Araba deve nedir diye sorun, bilmez. Yaşlısı, genci, dişisi vs. hepsinin farklı bir ismi vardır. Daha ilkel bir dilde de kesmek için otuz farklı kelime kullanılır—bıçakla kesmek, kılıçla kesmek, şeritle kesmek, vs.—ama kesme eylemi için bir kelime yok.

Benim sevgili dostum Steiner[7], dünyanın ön aşamaları olduğunu düşünüyor, bu aşamalardan biri ateş küresi, diğeri gaz küresi, ve dediğine göre bunların her birinde bazı tat duyumları bile gözlemlenebilirmiş. Peki bu tat duyumları kime ait? Soyut bir duyum yok, doğrudan Büyük Ayı ya da Sirius ile bağlantılı, uzayda asılı bir duyum diye bir şey yok. Bir Afrika dilinde yürümek için elliden fazla ifade var, ama yürüme eylemi için bir kelime bile yok; kimse "yürüyorum" diyemez. *İnsan* diye de bir kelime yok. Bizde bu soyut kavramların hepsi var, ama bunlar bir bakıma bizi şaşırtırlar ya da bizi bilgilendirmezler. Bir adam ya da bir kadın ya da hatta daha belirsiz bir şekilde bir kişi sizle konuşmak istiyor diyebiliriz, ama biz ona dair hiçbir şey bilmeyiz—kadın mı, erkek mi, içeride mi, dışarıda mı, ayakta mı, oturuyor mu, canlı mı, ölü mü? Bir ilkel size aynı şeyden bahsetseydi, dilinin yapısı sayesinde sizi bilgilendirmiş olurdu, örneğin, ayakta dikilen canlı bir adam kapının dışında sizi bekliyor diye belirtirdi. Onların dilinde bir insan için bir kelime varsa onu neredeyse tamamen tasvir edecek birçok tanımlamanın peşi sıra kendiliğinden geleceğini varsayabilirsiniz. Yürümek için öyle tuhaf ifadeleri var ki yürümenin nasıl yapıldığını tam manasıyla anlatıyor. Diz kırarak ya da topuklar üzerinde dahil yürümenin her özel durumunu betimlerler. Sadece tasviri duyuyor olsak da biz tasvir edilen kişinin nasıl yürüdüğünü tam manasıyla hayal edebiliriz. Her bir özneye dair tuhaf bir karikatür sunmak bu. Kolektif kavramların bu eksikliği ilkel zihinlerin mutlak karakteridir.

Benim anima kavramıma dönecek olursak, bilimsel bir olguyu ifade etme maksadıyla neredeyse mitolojik bir terim kullandığım için bazı üniversite hocalarının beni zaman zaman aşağıladıkları oldu. Bu kavramı bilimsel terminolojiye aktarmamı umdular herhalde, ama öyle yapsaydım figürü özel hayatından

[7] Rudolf Steiner (1861-1925), Alman okültist, önceleri bir teozoftu, sonra teozofinin bir dalı olan antropozofiyi kurdu. Buradaki referans, *Wie erlangt man erkenntnisse der höheren welten?* [Yüksek dünyaların bilgisine nasıl erişiriz?] (1922) kitabına olabilir, Jung'da bu kitabın bir nüshası vardı.

mahrum bırakmış olurdum. Misal, deseniz ki anima bilinçle bilinçdışı arasında bir ilişki ya da bağlantı işlevidir, çok parlak bir şey söylemiş olmazsınız. Büyük bir filozofun resmini gösterip ona sadece *homo sapiens* demek gibi bir şey bu. Bir suçlu ya da bir aptalın resmi de pek tabii *homo sapiens* başlığına uygun olabilir. Bilimsel terim hiçbir şey sunmaz, sırf soyut anima kavramı da hiçbir şey sunmaz, ama animanın gayet kişisel olduğunu veya sanki küçük bir kişiymiş gibi ya da ara sıra çok önemli bir kişiymiş gibi davranan bir kompleks olduğunu söylediğinizde, işte o zaman tasviriniz gayet doğru olacaktır. Bu sebeple, özellikle de pratik amaçlar nedeniyle, animayı kişi formunda bıraktım, tıpkı Başkan Wilson, Bismarck ya da Mussolini'yi tasvir ederken yapacağım gibi. Onların *homo sapiens* numuneleri olduğunu söyleyemem, onlara bilhassa oldukları haliyle muamele ederim. Anima da öyle kişisel ve hastır. Yoksa, sezgi ve düşüncenin birer işlev olmaları gibi anima da bir işlevden ibaret kalır. Fakat böyle gerçek olguları kuşatamayız, animanın sıra dışı kişiliğini de ifade edemeyiz, kesinlikle fark edebileceğiniz bir kişilik bu, öyle ki her yerde görebilirsiniz. Bu yüzden, çok kişisel bir terimi kasten muhafaza ettim, çünkü neredeyse bir kişi kadar önemli bir kişisel etken olduğunu anlatmak istiyorum.

Tabii, diğer taraftan, insanların onu bir tür hayalet gibi düşünme tehlikesi de var. İlkel zihin için kuşkusuz bir hayaletti. Kesin bir mevcudiyeti vardı, eğer çok ilkel bir ruh halindeyseniz, onu bir hayalet formunda görebilirsiniz—bir duman figürü ya da bir nefes figürü. Bir sanrı haline gelebilir. Örneğin, deliler, anima tesiri altında kaldıklarında bu gözlenebilir. Geçenlerde Zürih'teki bir kliniğe çıldırmış bir çocuğu görmek üzere danışman hekim olarak çağrıldım. Odaya girdiğimde beni çok kibarca selamladı ve şöyle dedi, "Muhtemelen bana inanmayacaksınız ama ben ablamım ve bir Budistim." Evli bir ablası vardı, ama çocuğun hayatında hiçbir rol oynamıyordu. İnsanların onu bir erkek olarak ele almasının bir hata olduğunu düşünüyordu, hatta annesinin kötü niyetli bir icadı olduğunu da belirtmişti. Onun için bu anima abla tartışmasız gerçekti, kendinden daha gerçekti, onla özdeşti. Ablası Budistti ve bu sebeple Doğu gizemlerine intisap etmişti, Hint ismi de vardı, zekice uydurulmuştu. Tam olarak hatırlamıyorum ama ismi üç heceden oluşuyordu, ortadaki hece *dava* idi, tanrısal anlamına gelen bir Hintçe kelime. İsim, yarı İtalyanca yarı Hintçe ya da Sanskrit biraz da Yunancaydı, anlamı da ilahi-hanım-abla

idi. Erkeklerin animayı sıra dışı bir gerçeklik sandıkları başka birçok vaka da gördüm. Eğer Rider Haggard için anima bu kadar gerçek olmamış olsaydı böyle sonu gelmez bir hikaye dizisini muhtemelen yazamazdı diye düşünüyorum. İşte bu sebeple kişisel karakteri bu kadar vurguluyorum. Bu figür burada alışıldık figürlerden tamamen farklı bir şekilde sunuluyor, çünkü canlı bir unsur tayin ediyor, her ne kadar belirli gelişim koşulları altında tüm kişisel karakterini kaybedip sırf bir işleve dönüşse de. Ama bu sadece bilinçli tavır, insan olma niteliklerini ve özelliklerini kaybetmiş gibi olduğunda vuku bulur—mandala psikolojisi bu.

Howells Hanım: Doğunun ya da daha eski bir medeniyetin niteliğini almak anima için yaygın bir durum mu? Anima burada bir Yahudi.

Dr. Jung: Öyle gözüküyor. *Kadın* romanında anima Doğulu bir varlıktı, Pierre Benoit'nın *Atlantide* romanında da öyle.[8] Animus da aynı şekilde ama şimdilik bundan bahsetmesek iyi olur. Beni korkutuyor, onla uğraşmak daha zor. Anima belirlidir, anima ise belirsiz.

Soru: Anima her erkeğin ve her kadının kesinlikle bir kısmı mı?

Dr. Jung: Hayır, anima erkek psikolojisindeki kadın kısım, haliyle bir kadında tabii ki bulunmaz. Ama bulunursa kadının bilinçli ilkesiyle tamamen özdeş olur, ve ben o zaman ona Eros diyorum. Aynısı tersten bir erkek için de geçerli. Animus bir erkekte bir kişi değil, onun bilinçli ilkesi, ve ben ona Logos diyorum.

Çin felsefesinde bir insanın kadın ve erkek ruhlarından bahsedilir. Bu yüzden Richard Wilhelm de tıpkı benim gibi anima ve animus kavramlarını kullanıyor. Anima ve animus kavramları Çince *hun* ve *kvei*ye tekabül eder[9], ama daima bir erkeğe uygulanır. Çinliler kadın psikolojisiyle ilgilenmezlerdi—ne yazık ki ben de öyle! Ortaçağda bile kadınların bahsetmeye değer bir ruhlarının olmadığı söyleniyordu, sadece "küçük ruhlara"a sahiplerdi, Anatole France'ın *Penguenler Adası* eserindeki penguenlerin hikayesi gibi.[10] Aziz Maël onları vaftiz ettiği için ruhlarının olup

[8] 1920 yılı Mart ayı gibi erken bir dönemde bile Jung'un sıkça atıf yaptığı başka bir eser olan *L'Atlantide* romanı (1919); bkz. *C. G. Jung: Word and Image* (1979), s. 151.

[9] Wilhelm'in Çince metni tartışmasında (*Golden Flower*, 1962 baskısı, s. 14 vd.) ve Jung'un yorumunda (*a.g.e.*, s. 115 vd.; CW 13, par. 57-60) animayı karşılayan Çince sözcük *p'o*; *kvei* ise "ruh" ya da "merhumun hayaleti" anlamına gelir. Cary Baynes'ın Wilhelm'e düştüğü dipnot, terimlerin kullanımını aydınlatma amacındadır.

[10] Jung, *Mysterium Coniunctionis* (1955, CW 14, par. 227) eserinde ve *Tibetlilerin Ölüm Kitabı* üzerine yazdığı yorumda (1935, CW 11, par. 835) bu hikayeyi kısaca

olmadığı bir sorun olarak ortaya çıkar, nihayetinde de İskenderiyeli Azize Katarina'yı karar vermesi için çağırırlar. "Peki" der ve kutsal tartışmaya son noktayı koyar, "onlara ölümsüz bir ruh verin ama küçük olsun!" Haliyle Ortaçağda kadınların psikolojisi *chose inconnue* [bilinmez şey] idi, aynı şekilde eski Çin filozofları da maskülen animusun semayı kastettiği, feminen ruhun da sadece bir hayalet ya da ölümden sonra yerin dibine batan bir hortlak olduğu bir anlayışı benimsiyorlardı. Biri ebediyete uğurlanır, diğeri bir tür avlanacak ruh, bir iblis olur. Bu sebeple Çinliler erkekteki animus derken bizim Logos ilkesiyle ya da bilinçli ilkeyle kastettiğimiz şeyi söylerler.

Fakat, erkek psikolojisi kadar kadın psikolojisiyle de ilgilenmem gerektiği için erkekteki bilinçli ilkeye Logos, kadındaki bağlantı ilkesine ise Eros demek iyi olur diye düşündüm. Erkekteki düşük Erosu anima, kadındaki düşük Logosu da animus diye tanımladım. Bu Logos ve Eros kavramları, Hıristiyanlığın ruh anlayışıyla kabaca uyuşur. Tam oturmayan, yanlış ezgiyle şarkı söyleyen şey ise bir erkekte Eros ilkesini temsil eden anima olacaktır, kadında da Logos ilkesini temsil eden animus, ama bir bakıma düşük formda, minik bir konumda. Animanın burada *diabolos in musica* rolünü oynamasının sebebi ise erkekteki hususi Logos ilkesinin Eros ilkesinin tezahürüne müsaade etmemesidir. Logos, her şeyi ayrıştırmalı, kendi ayrılığı içinde görmelidir, yoksa onları tanıyamaz. Fakat bu, bağlantı ilkesine ters. Bir kadın şeyleri ayrıştırılmış görmek istemez, onları neredeyse eş zamanlı görmek ister. Animasının tesiri altındaki bir adam, kadınların çektiği en korkunç zorlukların içine batar, çünkü ayrıştıramaz. Animus yasasına tabi bir kadın da bağlantı kuramaz, ayrıştırmadan ibaret olur, sanki etrafında dikenli kaktüsten bir yasa duvarı inşa edilmiştir. Bir erkekten ne beklendiğini ona o kadın söyler, bu da erkeğin kanını dondurur, bunun karşılığında ise erkek kadınla uğraşamaz bile.

Şimdi bu rüyadaki animanın hususi rolüne gelecek olursak feminen olduğu muhtemelen sizin için açıktır, ama neden ayrıca maskülen? Alın size çok sıra dışı bir vaka. Ve unutmayın, sonrasında bir adam, bir Yahudi olacak. Bir adamın animasının ya maskülen ya da hermafrodit olduğu koşullar hususunda ne düşünüyorsunuz?

---

anlatır. Anatole France'ın *Penguenler Adası* hikayesi hakkında bkz. yuk. 23 Ocak 1929, not 2.

Cevap: Eşcinsellik.

Dr. Jung: Kesinlikle. Bilinçli zihin feminen olunca çok şüpheli bir cinsiyetten ya da tartışmasız maskülen bir cinsiyetten anima figürleriyle karşılaşılır. Fakat bizim hastamızın durumunda herhangi bir eşcinsellik sorunu yok. Sapkınlıklarından tam kurtulmuş olmayabilir; zaten kim kurtulmuş ki; diğer insanlar gibi, hepimiz varoluşumuzda bu berbat yüzdeden bir miktar barındırırız. Fakat onun durumunda bastırılmış eşcinsellik gibi bir şeyin bir emaresi yok. Peki neden o zaman maskülen bir anima?

Fierz Hanım: Anima öyle kudretsiz ki kendini adama kabul ettirememiş, bunun için de bu rolü yapmak zorunda kalmış, bir tür taklitçilik yapmış. Aslında bilinçdışı, bilince yaklaşıyor.

Sawyer Hanım: Adam anima ile özdeşleşmemiş mi ve anima bu yüzden maskülen değil mi?

Dr. Jung: Adam, animaya yaklaşamadığı için onla özdeşleşmek zorunda mı demek istiyorsunuz? Fierz Hanım meseleye bilinçdışı tarafından yaklaşıyor, yani bilinçdışı kendini duyurmak istiyor. Sawyer Hanım ise bilincin bilinçdışı ile bağlantı kurmaya çalıştığını düşünüyor—çünkü bilinci, animanın tesiri altında ve bu sebeple hermafrodit. Her iki durumda da bir bağlantı tesis etmek için anima ayrışmalı.

Henley Hanım: Eşcinsellik bir gençlik vasfı olduğu için bu durumda sadece gelişim eksikliğini ifade ediyor olabilir mi?

Dr. Jung: Bu da doğru olabilir, çünkü adam din bakımından az gelişmiş, bu açıdan bakıldığında 10 ya da 12 yaşlarında eşcinsel bir erkek çocuk olarak ifade edilebilirdi. Böylesi simgesel eşcinsellik olurdu. Belli başlı cinsel sapkınlıkların sadece simgesel olduğu bir gerçek; yalnızca az gelişmiş durumu ifade ederler. Bu durumda, eşcinselliğin tespit edilebilecek bilinçli bir tezahürü yok, haliyle bunun sadece simgesel bir eşcinsellik olduğunu ve normalin bir sapması olmadığını varsayabiliriz. Önceki rüyalarının bazılarında bu hissin bazı emareleri vardı, örneğin Puer Aeternus rüyasında, çocuğa Eros adını koyuyor ve ona karşı bariz bir şefkat duygusu gösteriyordu.[11] Yine geçen seminerlerimizden birinde işlediğimiz bir rüyada bu rastlaşma durumu var, hani adam çocuk Telesphoros'a ibadet ediyordu[12] ve bunun altında eşcinsel bir saik mi var acaba diye de merak ediyordu. Fakat bu

11 Yuk. bkz. 13 Mart 1929, s. 170.

12 Yuk. bkz. 11 Aralık 1929, s. 431.

sadece bir simgeydi ve 12 yaşındaki bir çocuğa özgü hamlığı gösteriyordu. Böyle zihinsel hamlık çok sınırlı olabilir. Bu eşcinselliğin belirli bir ifadesinden ibaret olabilir, ya da tersine, bir adamın gerçekten eşcinsel olduğuna onu inandıracak kadar ileri gidebilir, her ne kadar hiç böyle bir tecrübe yaşamamış olsa da. Eşcinsel oldukları şikayetiyle bana gelen adamlar vardı, ama "Nasıl oldu? Oğlanlarla bir şey yaşadın mı?" diye sorduğumda bir oğlana asla dokunmayacaklarını söyleyip kızgın tepkiler veriyorlardı. "Peki erkeklerle?" "Hayır." "O zaman ne bok yemeye kendine eşcinsel diyorsun?" Sonra bir doktorun öyle söylediğini anlatıyorlar çünkü eşcinsel şeylerin geçtiği rüyalar görüyorlarmış. Bunun basit bir anlamı var: Bu adam bazı açılardan olgun değil, hamlığı da kendini belirli şekillerde ifade ediyor—kadınlarla ilgisi yok, hayattan kopuk ya da ruhani şeylerden anlamıyor. Buradaki durum bu: Bazı açılardan tamamen ham olması, rüyada çocukluğuna geri döndürülmesiyle ifade ediliyor. Peki hangi konuda ham? Nerede bilinçdışı halde?

Deady Hanım: Cinselliğini yönetemiyor.

Dr. Jung: Ama aklınızda olsun, bu adam hızlı kadınlarla her tür şeyi yaşamaktan çekinmeyen biri, dolayısıyla cinsellikten tamamen bihaber değil. Cinselliği yanlış ama somut manada değil. Peki bu adamla ilgili sorun ne?

Dr. Deady: 16 yaşında bir oğlanın cinselliğine sahip, ama duygu yok.

Dr. Jung: İşte bütün mesele bu: Duygu yok. Cinselliği gayet normal ama bağsız bir cinsellik, sanki bir tür oto-erotizm gibi, bir nevi mastürbasyon gibi. Nesneyle bir bağ yok, karısının soğukluğunun sebebi de muhtemelen bu, ve tabii diğer maceralarının. Eros az gelişmiş, cinselliği değil. Cinselliği asla az gelişmiş değil, ama cinsellikle ilişkisi yanlış. Önceki rüyada makinesini çalıştıracaktı, ve soru şuydu: Makinenin farklı kısımları, merkez kısmına doğru bağlanmış mı? Özellikle cinsellik de dahil tüm işlevleri, toptan mekanizmayla entegre olmalı. Eğer bir kopukluk varsa toptan bir kişilik olarak tabii ki işleyemeyecek. Cinselliği tüm bu açılardan incelenmeli ki bunun hakkında duygular geliştirsin. Bir diğer deyişle, Eros ilkesi tanınmalı. Animanın belirmesinin sebebi onun Eros olması. Ve eski bakış açısında olduğunda yani eski ilahiyi söylediğinde Eros ilelebet bastırılır ve şeytan devreye girer. Bu sebeple anima kilisede ortaya çıkıyor ve kilise ilahisini bozuyor. Çocukluğuna geri dönmesi ve aynı zamanda simgesel

eşcinselliği ile hamlığı ifade ediliyor. Eğer bir adamın animası erilse anima onu ele geçirmiştir ya da adam animaya takmıştır, dişi olana kadar da onla bir ilişki tesis edemez. Adamın efemine olduğunu söylemek de aynı kapıya çıkar—çünkü animanın tesiri altında. Rüyanın ifade ettiği olgu: Sen efeminesin, anima seni ele geçirmiş.

6. Seminer

26 Şubat 1930

Dr. Jung:

Bugün rüyayı tartışmaya devam edeceğiz. Sorunuz var mı?

Sigg Hanım: Kütüphanede *yantra* üzerine bir şey bulamadım.

Dr. Jung: Doğrudur. *Yantra, Tantra* felsefesinden[1] bir terim, libidoya odaklanan birinin libidoyu dönüştürme ya da onu merkeze alma amacına hizmet eden bir alet ya da simge türünü tarif eder. Alman bir akademisyen, terimi "makine" diye açıklar. Bu kelime mandalalar için ya da dönüşüm esnasında alet görevi gören başka ritüel simgeler için kullanılır. Bir ritüel vasıtasıyla enerji dönüşümünden bahsetmek size garip gelebilir, ama bu çok temel bir fikir. Yantranın en kadim biçimi, orta Avustralya yerlilerinin kullandığı çuringadır. Bu ya taştan bir tabakadır ya da dikdörtgen bir levhadır, erginleşmeden sonra adama verilir. Herkesin kendi çuringası vardır, kimsenin bilmediği bir yerde gizli tutar. Sonra vakti geldiğinde, libidosu saptığında ya da hasta düştüğünde, ya da sağlık gücü tükendiğinde çuringayı çıkarır, dizlerinin üzerine koyar ve elleriyle uzun süre ovar. Bu işlem sayesinde çuringanın kötü sağlığı emdiği düşünülür, aynı zamanda iyi sağlık gücü yani *mana* da ortaya çıkar ve adamın bedenine girer; sonra, ritüel tamamlandığı için, çuringasını saklar ve oradan uzaklaşır. Birkaç hafta ya da birkaç ay sonra, ihtiyacına göre, tekrar kendini yenilemek için geri döner. Bu belki de ibadetin en ilkel biçimi ve yantranın da en ilkel biçimidir. Tabii, sonraki devirlerde medeniyetlerin gelişmesiyle çok daha farklılaşmış ve anlamlı hale gelmiştir, bugün bile İtalya'daki Aziz Antonio türbesinde benzer yapıda bir örnek görebilirsiniz.[2] Hacılar orada tüm bedenlerini azizin mermer sandukasına bastırırlar ve sandukayı

[1] *Yantra*nın daha tam bir açıklaması için bkz. Heinrich Zimmer, *Myths and Symbols in Indian Art and Civilization* (1946), s. 140-144.

[2] Aziz Antonio (1195-1231), türbesi Padova Kilisesi içindedir ve mucizeleriyle ünlüdür.

elleriyle ovarlar, maksat da iyi sağlık gücüne kavuşmaktır. Biz buna lütuf diyoruz, yani beden ve ruh ıstıraplarından bir kurtuluş.

Daha sonra, bu somut ovma bir tür zihinsel ovmayla yer değiştirdi. *Bilinçdışı Psikolojisi* kitabımda hem etimolojideki hem de tarihteki libidoya ve simgelerin dönüşümüne dair bu fikrin gelişimini göreceksiniz. Orada Prometheus'tan bahsetmiştim, ateşi getiren kişi (Sanskrit kelime kökü *manthami*den gelir, *matematik* ve İngilizce *thinking* [düşünmek] kelimeleri de buradan türemiştir).[3] İlk ovma işi buydu, düşünceleri zihinde durmayan ve ritimli bir hareketle her yana sallamaktı, ama günümüzde ihtiyaç gereği ruhani bir forma yani meditasyona büründü. Haliyle, inançlı biri yantra üzerine derin düşündüğünde çuringayı ovmakla aynı şeyi yapar. Bir kez daha söyleyeyim, mandala tıpkı Doğuda olduğu gibi bir *yantra*dır dediğimde bize kastettiği anlamdan başka bir anlam kasteder. Mandala bizim için bir ürün, bir ifade anlamı taşıyor, hususi değeri de bir ifade biçimi olmasından ileri geliyor, hazır bir enstrüman gibi kullanılmasından değil, zamanla teyit edilen geleneksel dogmatik bir form ya da ritüel bir simge veya *yantra* gibi kullanabileceğimiz bir şey de değil. Bizim için önemi tam tersi. Batı ve Doğu simgeleri arasında korkunç bir fark var. Bizim için bu simgeleri üretmek büyük önem taşıyor, çünkü bir ifade etme aracı; ayrıca libidomuzun dönüşümünü gerçekleştirmek için Doğunun hazır ürünlerini kullanmak bizim için zararlı olurdu. İşlediğine şahit olsak bile kısırlaştırıcı bir etki ortaya koyardı, çünkü ilk başta bilinçdışımızı simgesel ifadeye hazırlamamız gerekecekti. Belki de iki bin yıl içinde *yantra* gibi hazır hale gelmiş bu simgeleri kullanacağız, ama bu şimdi mümkün değil.

Holdsworth Bey: Bu teni ovma pratiğinin daha derin kökleri mi var acaba diye merak ediyorum, çünkü hayvanlar da durmadan yapıyorlar. Hasta bir ruh tenini mi tahriş eder? Bir sığır kendini öyle ovar ki bazı yerleri tahriş olur ve bence arada bir bağlantı var. Ayrıca sığırlar huzur ve mutluluk içinde bir ağaca sürtünüp kendilerini ovaladıklarında bu simgeyi uygularlar.

Dr. Jung: Kesinlikle doğru. Bir taşa ya da kayaya sürtündüklerinde bu elbette asli bir ibadet biçimi. Lingam simgelerinde de aynı fikir var, onları ovalamak için yağlıyorlar. Bu alışkanlığın kökleri hayvan içgüdülerinde; muhakkak ruhani bir anlamı da vardır. Bir sığırın hangi coşkunluk hislerinde olduğunu bilmiyoruz.

[3] *Symbols of Transformation*, CW 5, par. 208, 248 (1912 baskısı).

Dr. Baynes: İngiltere'de bir tören havasında ovalama taşları dikerler ki sığırlar gelip sürtünsün. Cornwall'da bunlardan istemediğiniz kadar var.

Dr. Jung: Kesinlikle. Bu taş anıtlar kuşkusuz bu amaç içindi, başka bir amaç için değil.

Crowley Hanım: Doğululların boncuklarını ovalaması da aynı şey mi?

Dr. Jung: Hayır, bu tamamen farklı. Bir çeşit asabiyetten ileri geliyor. Köklerine inmek istersek yolumuzu kaybedebiliriz. Örneğin, tespih kullanmak acayip ilkel bir davranış, küçük boncukları ovalamak da neredeyse bir alışkanlık. Parmaklarının arasında daima bir şey tutan bazı insanların alışkanlığı gibi, ya da düşüncelere daldığınızda birden kulağınızın arkasını kaşımanız gibi. Cinsellikle alakalı gibi gözüken bir şey kastediyor, bu ovalama cesaret aşılıyor. Bir keresinde Kuzey Afrika'da seyahat ederken acayip bir sahneye şahit olmuştum. Bedevi bir anne yaklaşık iki yaşında oğluyla çıkageldi. Çocuğa bir parça ekmek vermek istedim, ama beyaz bir adamdan almaktan çok korkmuştu. Annesi gülümsedi ve çok korktuğunu söyledi. Sonra birden çocuğun pipisini tutup ovaladı, çocuk da cesaretini toplayıp ekmeği gülümseyerek aldı. Cesaret aşılamanın bir aracı bu, ki aynı mekanizmadan ileri geliyor. Tabii ki bu şeyleri etraflıca konuşabiliriz, bu açıdan bakıldığında birçok şey dikkati hak ediyor.

Holdsworth Bey: Alkol, bağırsakları tahriş eder mi?

Dr. Jung: Alkol, bağırsak yolunu ovalar diyemeyiz. Düştükten sonra acıyan yerimizi merhemle ovarız, ama fayda veren şey merhem değil, ovmaktır. Biz Almancada "Behandlung" deriz, elle bakmak/ilgilenmek manasında. Eski Ahit böyle hikayelerle dolu. Cazibe, hipnoz, ne derseniz deyin, bu durumlarda kan dolaşımının yükseldiğini saptarız. Çocuklar kendilerini incittiklerinde anneler, küçük ve hoş büyü ve *mantra* türleri kullanırlar; çocuğun elini alıp ovalarlar ve ufak bir şiir okurlar.

Dr. Schlegel: Sanırım, etki, bir noktaya kadar, dikkati başka bir şeye kaydırmaktan geçiyor, marazi dikkati acı bölgesinden başka bir yere çekiyorsunuz. Hassas bir iş meselesinde de öyle olur, biri gülümsediğinde genelde ortamdaki gerilim düşer.

Dr. Jung: Doğru.

Dr. Deady: Batılılar mandala yaparken Doğu formunu kullandıkları oluyor mu?

Dr. Jung: İçgüdüleriyle odaklanıyor göründükleri form, Doğu

formuyla az çok benzerlik taşıyor, ama sadece az çok. 4 sayısı bunun bir örneği. Şimdiye kadar pek çok mandala gördüğümü ve 4 sayısı üzerine kurulan mandalaların açık ara en yaygın olduğunu söylemem gerek. 5 sayısıyla yapılanı da gördüm, ya da bazen 6 sayısıyla, hatırladığım kadarıyla sadece bir kere de 3 sayısıyla, ama bu durumda onu yapan kişinin bir işlevden yani duyum işlevinden eksik olduğu çok barizdi. Örneğin, Yunan mandala haçı, svastika, dört bacak üzerinde dönen dört ayaklı bir güneştir. Bunun esas formu aslında dört küçük bacaklı güneş çemberidir, ki Kızılderililerde öyle. Fakat Hıristiyanlık öncesi Yunan paralarında üç bacaklı bir simge buluruz, buna *triskelos* denir.

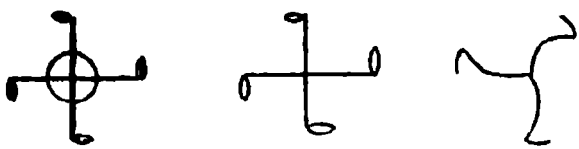

Pollitzer Hanım: Yunanlar hangi işlevi dışarıda bırakmış?

Dr. Jung: Bilmiyorum. Konu hakkında bu kavramlarla tartışmak zor. Yunanistan psikolojik açıdan bir muamma. Yunanistan hakkındaki fikirlerimiz çok büyük değişimlere maruz kaldı. Saf güzellik, mavi gök altında parıldayan muazzam tapınaklar, cesur bir yaşam süren azametli Olympia tanrılarından ibaretmiş gibi düşünüyoruz bu ülkeyi. Eski Yunanistan sanki keskin gün ışığında ayan beyan göze çarpan bir yerdi. Ama bunların hepsi yanlış. Geçmişte gizlenen gayet karanlık, trajik ve mistik bir Yunanistan var, ancak Nietzsche döneminde keşfedilmiş çok farklı bir yön. Ondan önce insanlar sadece Attika güzelliğine dikkat kesiliyor, karanlık tarafa hiç bakmıyorlardı. Bilhassa Yunan zihniyeti hakkında hiç net değildik, en azından ben değildim. Çok özgün bir zihniyet, belki siz de fark etmişsinizdir, yaşamınızın farklı dönemlerinde Yunan yazarları okuduğunuzda çok farklı izlenimler ediniyorsunuz. Örneğin, okuldayken klasik Yunan trajedilerini okumuştum, ardından yirmi yıl sonra tekrar okudum ve sıra dışı ilkelliklerinin korkunç etkisinde kaldım—cinayet, ensest, her yerde kan, okuldayken bunlar beni hiç etkilememişti. Belki de Yunanlar bize çok yakın olduğundan öyle—özellikle Batılılar.

Peki, bu rüyayı tartışmaya başlamış ama bitirmemiştik. Bu rüyadaki durum, en karmaşıklarından biri. Hatırlarsınız, bir önceki rüyadan sonra bazı şeylerin vuku bulmasının beklenebileceğinden ve *şimdi* her şeyin hazır olduğunu, makinenin işleyebileceğini varsayabileceğimizden bahsetmiştim. Ama bunun yerine tamamen yeni bir durumla karşı karşıyayız. Kuşkusuz hasta az çok işlemeye başladı, sonra da bu engelle karşılaştı—küçük bir çocukken gittiği kilisede karşılaştığı engel. Mevcut zamandan 11 ya da 12 yaşlarına geri dönmüş, haliyle, hareket edememesinin, makine çalışmaya hazır olduğu halde henüz işleyememesinin bir nedeni olduğunu varsayabiliriz. Sanki yolunun üzerinde onu engelleyen bir şey var. Belli ki 11 ya da 12 yaşlarında filizlenmiş belirli bir tavrın etkisinde kalmış.

Bu kilisede dikkatinizi çekmek istediğim bir ayrıntı var, banklar öyle düzenlenmiş ki kürsüyü üç yandan kuşatıyorlar, vaiz de vaazını verirken tüm cemaati önünde dikdörtgen halinde toplanmış bulacak, kendi sırtı da kilise duvarına dayanmış. Bu sıra dışı bir düzenleme, ama buna odaklanmaya gerek yok, çünkü çocukluğundaki kiliseden doğrudan türetilmiş bir ayrıntı, öyle olmasaydı şarkıcı belirdiğinde tekrar bahsedilirdi. Şarkıcı, rüya sahibine göre sağ taraftaki köşe etrafında bir koltukta oturuyor, tüm rüyayı kapsayan bir ayrıntı olduğu için belirli bir simgesel anlama sahip olmalı. Rüya sahibinin çok karmaşık psikolojik durumunu daima aklımızda tutmalıyız. Onun özellikle kendi sorunuyla ilgilendiğini—kendi makinesiyle ne yapacak?—varsaymaya meyilli olurdunuz muhtemelen. Ama bu doğru değil. Tabii ki kendi özel sorunuyla ilgili ama analiz durumunun hususi açısından bakıp ilgileniyor. Bir hasta analizle bağını bir tarafa bırakıp rüya görmez asla. Belki başlangıçta olabilir, ortada hiçbir bağ yoktur, ve hasta da tamamen kendi kabuğundadır, kendine otoerotik bir şekilde bakıyordur, fakat bu adam benle pek çok analiz çalışması yaptı, ve benle iyi bir bağı var, haliyle sorunun çözümü ne olursa olsun analiz hep işin içinde olacak. Rüyalar daima analistle belirli bir bağ içerir. Bu açıdan bakıldığında banklar ne anlama geliyor?

Deady Hanım: İlk rüyasında banklar öyle dizilmişti ki sanki bir merasim yoktu. Burada var gibi.

Dr. Jung: Evet öyle. Siz ilk rüyaya atıf yapıyorsunuz, ama orada bir kilise yoktu, esasında bir *jeu de paume* idi, ve banklar öyle dizilmişti ki hepsinin sırtı merkeze yani vaizin ya da her-

hangi bir merkezi figürün bulunduğu yere dönüktü. O rüyada analistle henüz bir bağ yoktu. O başlangıçtaki bir rüya ve adam hâlâ kendinde. Ama burada tamamen farklı bir durum var. Konuşmacının yüzü dinleyicilere dönük. Peki nedir, kimdir bu dinleyiciler? Tüm cemaat de kiliseye toplanmış.

Holdsworth Bey: Gösteri yapıyor, dünyanın geri kalanına bir tavır gösteriyor; dinleyiciler de gösterinin hitap ettiği insanlardan oluşuyor.

Dr. Jung: Aslında tam manasıyla bir gösteri yaptığından söz edemeyiz, çünkü kendi de dinleyicilerden biri. Analizde sıkça karşımıza çıkan bir motif bu. Hastalar rüyalarında danışmak için bana geldiklerini görüyorlar, ofisime girdiklerinde birinin zaten orada olduğunu ya da insanların durmadan odama girip çıktığını görüyorlar. Asla yalnız kalamıyorlar, haliyle ne için danışmaya geldiklerini asla söyleyemiyorlar, çünkü başkaları onları hep meşgul ediyor. Ya da bir hastanın benle olduğu ve benim onları göremeyeceğim söyleniyor onlara. Bütün bu rüyaların söylediğine göre hasta yalnız gelmiyor. Birçok insan formunda geliyor; bakış açısı tek değil, çoklu. Hangi koşullar altında bunun vuku bulabileceğini düşünüyorsunuz?

Dr. Schlegel: Bir kişi, başkalarıyla özdeşleştiğinde.

Dr. Jung: Tabii ki. Bu sık olur, özellikle kadınlarda. Belirli bir sorundan bahsettiğimizde, *kadının* ne yaptığı değil, ne *yapıldığı* ya da başkalarının ne *yaptıkları* önemlidir. Ben bu soruna 11 bin kız sorunu diyorum çünkü genelde tedbir gerektiren bir sorunla ilişkili olur. Ama tedbirli bir çözüm kendini dayattığında da 10999 kızın ne yapması gerektiği hakkında konuşmaya başlar, buna karşın, hasta olarak kendinin ne yapması gerektiği ya da düşündüğünü tartışmaktan dikkatle kaçınır. Taşkın bir kalabalık gibi belirir, bu da herhangi bir bireysel çözüm imkanını öldürür.

Animus, sürü halinde düşünme özelliğine sahip. Başka on bin insan da aynı soruna sahip olsaydı sorun nasıl çözülürdü diye düşünür. Ama toplumsal sorunlar daima bireysel sorunlardır. Beş bin insan, tifo ateşi ıstırabı çekebilir ama her hastanın kendine özgü tifo ateşi vardır. Haliyle, bu insanlar da kendilerini kalabalıklarla özdeşleştirirler, dolayısıyla ortaya bir çözüm de çıkmaz. 11 bin kızın sorununu tek hamlede çözmem imkansız—belki biri için bir şey yapabilirim, ama kalabalık için yapmam mümkün değil. Haliyle rüya da şöyle diyor: Bu kadar çok insanla—anne, baba, büyük anneler, büyük babalar, dostlar—

uğraşırken kendi sorununu çözemezsin, hepsi burnunu sokuyor, biri bir şey diyor, diğeri başka bir şey. Bu sebeple, böyle bir insana şöyle diyorum: Bunların hepsini bir tarafa bırak, sahneye çık ve *Ben* de! Ben düşünüyorum, *onlar* değil.

İşte bizim hastamızın durumu böyle. Tavrı da sanki bir taburdaki askerin tavrı gibi, o küçük saygın kilisedeki tüm cemaat sanki ona toplanmış, hepsinin de aynı evlilik sorunu var ve ne yapacaklarını bilmiyorlar. Bakın, her toplumsal tabakadan henüz evlenmemiş insanlar var, ayrılmış olanlar var, yaşlılar var, ama adam hepsinin aynı soruna sahip olduğunu düşünüyor. Fakat bu imkansız, *gizemli katılım* denen şey bu. Kendi sorununu kalabalığa yansıtıyor, dolayısıyla sorun elverişsiz bir hal alıyor ve üstesinden gelemiyor. Bu insanların çoğu böyle bir soruna sahip olduklarını reddedeceklerdir, ama bizim hastamız herkesin aynı soruna sahip olduğunu düşünüyor ve kendini ifade etmek için tüm cemaati öne sürüyor. Çoğunluğun bakış açısından meseleyi halletmeye çalışıyor, sanki meclisten her insanın ne yapması gerektiğini söyleyen bir yasa geçmiş de onun sorunu da öyle çözülecekmiş gibi. Tüm bu kalabalık düşüncesi vaiz etrafında toplanıyor. Ne demek bu?

Cevap: Vaiz, analist demek.

Dr. Jung: Evet, ben vaiz oluyorum. Burada vaiz bizzat yok, ama belli ki ben o oluyorum, hastamızın kalabalık düşüncesi de vaizin aydınlatan sözlerini dinlemeye gayet meraklı. Burada yine bir hata var. Nedir o?

Cevap: Vaiz, bir şey demiyor.

Dr. Jung: Başlangıçta bir şey demiyor, hiç vaaz yok, demek ki boşa dinleniyor. Başka?

Öneri: Sorununu vaize mi yansıtıyor?

Dr. Jung: Vaizin uygun sözler söyleyeceğini sanıyor, bu sözleri kilisede duyduğu için de doğruluğundan şüphe etmeyecek; tavsiyeyi pek tabii tutacak, çünkü vaizin ağzından çıkmış sözler. Çok karakteristik ve özgün bir tutum—vaizin sözleri dikkatle dinlenir ve benimsenir, bireysel girişimden vazgeçilir, kişinin kendi ilerlemesi de engellenir. Adamın sözlerini hatırlıyorsunuzdur, çocukken kiliseye gitmeye zorlanmış, bundan acayip nefret ediyormuş, bu sebeple de sonra bir daha asla gitmek istememiş. O halde rüya şunu demeye getiriyor, madem kiliseye gitmekten nefret ediyorsun, o halde neden gidiyorsun? Neden böyle bir tavrın var? Rüya, adamın tavrının simgesi olarak bu

olumsuz örneği alıyor. Ardından ilahi geliyor, bir vaaz verilmediği sabit, ama cemaat ilahi söylüyor. Pek tabii ilahi, bir duygunun ifadesi, haliyle şimdi alt işlevini kullanıyor. Burada bir şeyi anlıyoruz. Gördüğünüz gibi, karmaşık bir psikolojik durumla başa çıkamadığımızda, o zaman genelde, bir işlev de eksik olduğu için, uygulaması güç işlevleri kullanarak bu durumla başa çıkmaya çalışırız. Hayatta öyle zor ve narin durumlar var ki onlarda düşünme işlevi uygun işlev olmaz. Bu çok narin erotik durum da duygu istiyor. Bunun hakkında düşünmüş—gerçi hiç tatmin olmamış—ve belli ki duygularını açığa vurmak istiyor. Önceki rüyalarda da durum buydu. O zaman, bu ifade bir rüyada belirdiğinde, bu olgudan ne çıkartırdınız? Rüya sahibi neyi ihmal etmiş olabilir? Rüya, bir şarkıcıya işaret ediyor.

Sigg Hanım: Karısına duygularını ifade etmeyi ihmal etmiş.

Dr. Jung: Tüm cemaat içinde karısına duygularını nasıl ifade edecek?

Öneri: Analist için hissettiği duygularla mı?

Dr. Jung: Doğru, ama bunu belirli bir şekilde ifade ediyor—Protestanlar acayip insanlar. Hepsi Tanrıya bir ilahi söylüyor, yüzleri vaize dönük, Tanrı yolunda olduklarını düşünüyorlar. Benle olan ilişkisi esasında teknik, ben entelektüel bir tamirciyim, ve benle alakalı duygu rüyalarında bir rol oynamıyor. Duygusu tamamen kolektif, haliyle karısına da uygulayamıyor. Bütün bir tabur Filanca Hanımı nasıl sevebilir? İlk defa burada uygulayabilir, *Hoşana* söyleyebilir. Beni kiliseye vaiz olarak koyduğunda ve kendini de kalabalıktan biri yaptığında duygularını sürü halinde ifade edebilir, aynı zamanda şarkı da söyleyebilir çünkü diğerleri söylüyor. Şimdi de Noel ilahisi söylüyor. Neden özellikle bu ilahi? Dikkat edin, bu ülkede en iyi bilinen ilahilerden biri.

Howells Hanım: Söylediği ilahi doğum ilahisi, duygularının doğumu.

Dr. Jung: Evet, bir doğum ilahisi, ama duygu değerini de görmemiz gerek. Simgecilik hakkında gayet bilgili, çok okumuş, entelektüel kısımda sorun yaşamıyor. Ama burada duygusu çocuksu. Küçük çocukken hepimizin söylediği bir şarkı bu; bir çocuğun kalbinde bir izlenim yaratacak belki de ilk şarkı. Kelimelerini anlamayabilirler—hatta kelimeleri bazen komik şeylere dönüştürebilirler. Çocukların dualarında komik ifadeler vardır, bilirsiniz. Burada, gördüğünüz üzere, tüm cemaat Noel ilahisini söylediğinde o da duyguyu onayladığını törensel bir edayla ilk

kez açığa vuruyor. Burada çocuksu birçok hakiki duygu açığa çıkıyor, ve bunlar da rüyada üstü kapalı diyebileceğimiz şeylerle alakalı. Ben, üstü kapalıyım. Cemaatin böyle ilahi söylemesinin mümkün değerini böylece görebilirsiniz. Nedir o değer?

Cevap: Birlik?

Dr. Jung: Sadece o değil, gerçi birlik sadece sonuç olabilir.

Sigg Hanım: Duygunun güçlendirilmesi.

Dr. Jung: Kesinlikle. Güçlendirme. Bu adamın duygusunu kamının üstünde sürünen bir şey olarak anlamalısınız, başını kaldıramıyor, zayıf ve yumuşak, bu yüzden güçlendirilmeli. Duygusunu ifade etmesi için ona yardım edecek bir dinleyici topluluğuna ihtiyacı var. Ayağa kalkıp ilahiyi tek başına söyleyemez, bana karşı bireysel duygularını da ifade edemediği gibi. Başkasının benim hakkımdaki sözlerini alıntılayabilir—"filancanın da dediği gibi." *Zürcher Zeitung*[4] da sizin hakkınızda şöyle şöyle yazmıştı der, ama bunu kendi ağzıyla diyemez, hatta daha fazlasını hissetse bile. Bu noktayı vurguluyorum çünkü rüyada daha sonra adam birden ayağa kalkıyor ve tamamen farklı bir şarkıyı tek başına tüm cemaat karşısında söylüyor. Rüya sahibi için kendi melodisini söylemek korkunç derecede önemli olmasaydı böyle bir şey yaşanmayacaktı. Burada tartışmasız bir pozitif değer var, ama bir bityeniği de göze çarpıyor.

Dr. Schlegel: Bireysel değil.

Dr. Jung: Kesinlikle. Kolektif yapılıyor, duygusuna sahip olurken herhangi bir sorumluluk taşımaz, ve böyle bir adama da bu lazım. En ufak bir sorumluluk, duygusunu hemen çiğneyecektir, haliyle sorumluluklar içeren bir duyguyu fark etmede o kalabalığın ona yardım etmesi neredeyse zorunlu. Fakat tabii bu vuku bulur bulmaz yeni bir sorun çıkıyor ortaya: şarkıcı. Tamamen farklı bir melodi söylemesi sizce ne anlama geliyor?

Holdsworth Bey: Başkalarının söylediği melodiye inanmayan birinin olması.

Dr. Jung: Kesinlikle. Sanki bir protesto gibi.

Dr. Baynes: Parlamentodaki muhalefet şerhi.

Dr. Jung: Evet, ve bu yine bir duygu ifadesi, bir düşünce değil. Aslında yine aynı şarkı ama tamamen farklı bir tonda. Manası ne bunun?

Dr. Schlegel: Ufukta beliren bireysel bir tutum var.

[4] Şehrin önde gelen gazetesi, şimdiki adı *Neue Zürcher Zeitung*.

Dr. Jung: Evet, şimdi bireysel olduğu söylenebilir. Öncesinde hüküm süren tamamen sürü durumuna karşı baş kaldırmış hastanın içindeki bireysel ses. Şarkıcı artık çok ilginç bir figür. Hatırlarsınız, tip olarak bir Yahudi gibi tarif edilmişti, ve bir hermafrodit—en azından cinsiyeti hakkında büyük şüphe var—hasta da Meyrink'in *Der Golem* hikayesindeki hermafroditi anımsıyor.[5] Şimdi kısmen de olsa bu hikayenin derinlerine inmeliyiz, çünkü kolektif bilinçdışının figürleriyle baş etmede çok büyük bir girişim olacak. Meyrink tabii ki teorilerim hakkında hiçbir şey bilmiyor. Bu figürlerle tamamen edebi bir şekilde meşgul oluyor, bu yöntemin sunduğu fayda ve zararlara göre hareket ediyor, ama figürler gayet tanıdık.

İlkin, Miriam isimli bir anima figürü var, bir Yahudi. Sonra onun babası var, Hillel, yaşlı bir Kabalacı, tipik bir bilge adam, kolektif bilinçdışının bir figürü. Çok sağlam bir bağ bu, yaşlı bilge adam genelde animayla bir baba gibi bağ kuruyor—hem fizikî hem ruhani açıdan. Haggard'ın *Hikmetin Kızı*[6] hikayesinde gerçek bir baba yok, bunun yerine yaşlı bir Mısırlı rahip var, *Kadın* da onun aracısı olacak. Rahiplerin genelde kahin olarak ya da kehanet bildirmek için genç kızları kullandığı iyi bilinen bir gerçek. Bu iki figür hikayede önemli roller oynuyor. Sonra o korkutan şey geliyor, Golem. Bunun yanında bir de Athanasius Pernath denen gizemli bir karakter var. Miriam'ın sevgilisi olarak hikayenin başında beliren hususi bir figür, birinci kişi olarak konuşan hikayenin kahramanının da ilgisini çekiyor. Bir yerde karşılaşıyorlar ve şapkalarını değiş tokuş ediyorlar, haliyle hikayenin kahramanı da Athanasius'un şapkasıyla oradan ayrılıyor, onun kim olduğunu bilmiyor, bu şapka vasıtasıyla kafasına fanteziler ve düşünceler giriyor, ama bunlar kendine değil Athanasius'a ait. Athanasius ismi kendi başına çok değerli bir ipucu, ölümsüz kişi anlamına geliyor, haliyle kahramanın ölümsüz kısmı. Mandala bağlamında bu, "merkez" olacaktır, yani "elmas beden." Bu, başka kuramsal felsefelerde birçok yoldan ifade edilmişti, "ebedi ateş kıvılcımı" ya da "deniz şahini" gibi; ya da bu kıymetli ölümsüz beden, *Nous*, gökten denize iner ve bu sayede her şey var olur. İnsan da böyle, kaotik bir deniz, ilahi bir

[5] Bkz. yuk. 19 Haziran 1929, not 6 ve 9.

[6] H. Rider Haggard, *Wisdom's Daughter: The Life and Love Story of She-who-must-be-obeyed* (New York, 1923.)

kıvılcım onun içine iniyor. Ürdün'de İsa vaftiz edilirken Kutsal Ruhun bir güvercin gibi başının üstüne inmesi de aynı fikir. Hamsin Yortusunda havarilerin üzerine Kutsal Ruhun küçük alevler şeklinde inmesi de aynı—yaratıcı kıvılcım yukarıdan geliyor. Dünyanın kendi kadar eski bir simgeleme.

Kitabın sonunda anlıyoruz ki tüm hikaye kahramanın Athanasius'un şapkasını alma hatasından kaynaklanıyor. Birden, anlamadığı bazı görüler görmeye başlıyor, bir tür psikoz, hikaye de bunun farklı aşamalarını ele alıyor. Golem tamamen olumsuz bir figür, ölümsüz kişinin mutlak bir gölgesi. Başlangıçta sadece bir balçık yumrusu ve ona kara büyüyle hayat üfleniyor; alnına kutsal isim yazılıyor. Dolayısıyla, ruhsuz bir canlı varlık oluyor, kutsal ismi silince öldürülebilecek bir mekanizma. Kadim birçok Yahudi efsanesinde bu figür belirir, Meyrink de bu görüler yüzünden kahramanın başına gelen iğrenç sorunları kişileştirirken bunu kullanır. Sonra, hikayenin sonunda bir tür aydınlatıcı görü görür. Birçok maceradan sonra Hillel ve Miriam'ın yaşadığını sandığı eve gelir—bir bahçe içinde basit bir beyaz ev, önünde ahşap bir kapısı var. Rüya sahibinin kendi hikayesinde bahsettiği yer bura olduğundan yazarın anlattığı şekilde kaba bir aktarımını sunacağım size:[7]

"Bir önceki gece de aynı yerdi, ama şimdi sabah görüyorum ki hiç de öyle bir yer değil. Muhteşem bir altın kapı var, acayip gösterişli bir şey, kısa çalılıklar ve çiçekli fundalıklar üzerinden yükselen iki de porsuk ağacı var, girişi yanlardan sarıyorlar. Bahçenin etrafındaki duvarın lacivert taştan yapılmış güzel bir mozaikle kaplandığını görüyorum şimdi. Hermafrodit olan tanrı, kapının iki kanadını bizzat şekillendirmiş, sağ kanat eril, sol kanat dişi. Tanrı çok kıymetli bir sedef taht üzerinde oturuyor, başı da bir yabani tavşan başı; kulakları dikilmiş ve birleşmiş, açık bir kitabın iki sayfası gibi duruyor. Hava çiy ve sümbül kokularıyla dolu, ben de orada şaşkın şaşkın dikiliyorum. Sanki tuhaf bir dünya gözlerimin önüne serilmiş. Birden, yaşlı bir bahçıvan ya da hizmetçi 18. yüzyıl elbiseleri içinde kapıyı açıyor ve ne istediğimi soruyor. Bir kağıda sardığım Athanasius Pernath'ın şapkasını ona veriyorum. Hizmetçi şapkayı alıp kayboluyor, fakat kapıyı ardından kapatmadan önceki an içeri bakıyorum ama bir ev göremiyorum, bir tür mermer tapınak görüyorum, tapınağa çı-

[7] Jung'un aynı pasajı farklı aktardığı kısma bakınız: 19 Haziran 1929, s. 314.

kan merdivenlerde de Athanasius ve Miriam oturmuş, Miriam onun koluna yaslanmış. İkisi de şehre bakıyorlar. Miriam beni fark ediyor, gülümsüyor ve Athanasius'a bir şey fısıldıyor. Güzelliği beni büyülüyor, çok genç, en az rüyamda gördüğüm kadar genç. Athanasius sonra başını bana çeviriyor, kalbim duracak gibi oluyor. Sanki kendimi aynada görmüş gibi oluyorum, yüzü benimkine öyle benziyor ki. Sonra kapı kapanıyor ve gördüğüm tek şey hermafrodit tanrının görkemli yüzü oluyor. Bir süre sonra hizmetçi Athanasius'un himayesinde olan şapkamı getiriyor, sesini duyuyorum, yerin derinliklerinden geliyormuşçasına keskin. Sonra şöyle diyor, 'Pernath Bey size minnettar, sizi içeri davet etmediği için gönül koymamanızı istiyor, çünkü bu evin katı bir kuralı var, misafir kabul edemiyoruz. Ayrıca bu şapkanın kendisininki olmadığını anladığından beri onu kullanmadığını iletti, kendi şapkasının kafanızda bir baş ağrısı yaratmamış olduğunu umut ediyor.'"

Fakat korkunç bir baş ağrısı yaratmıştı. İşte burada çok derin sulara dalıyoruz, çünkü rüyadaki bu figür belli ki bu simgecilikten alınmış. Pek tabii bunu rüyanın formundan değil çağrışımlardan göreceğiz. Böyle bir durumda çağrışımlar çok önemlidir, rüya sahibinin farkında olmadığı birçok şey bu sayede keşfedilir. Meyrink'in bu pasajında bulunan tüm bu tasavvurları sunmaya mecburuz. Yahudi unsuru belli ki bu kitaptan geliyor; hasta çağrışımlarında tekrar Meyrink'in hermafroditini hatırlıyor ve onun yarı Yahudi olabileceğinden bahsediyor. Hikayenin ana karakterleri de Yahudi ama rüyada belirmiyorlar; rüyada beliren tek kişi hermafrodit olduğu sanılan adam. Bütün bu unsurları gördükten sonra bu figürün anlamı hakkında ne dersiniz?

Crowley Hanım: Tektanrıcı bir fikir. Yehova Kabalada[8] hem eril hem dişi tasavvur edilir. Burada hermafroditle ilgili bir benzetme var.

Dr. Jung: Mistikler genelde bu bakış açısına sahipti, ve bu figürün bizzat Tanrı olabileceği fikriyle de uyumlu aslında bu bakış açısı. Bu sizin fikriniz mi? Size göre hermafrodit, Athanasius, Hillel ve Miriam neleri temsil ediyorlar? Rüyada ölümsüz kişi, Athanasius ve Miriam esasında tek ve aynı kişi ve birlikte res-

[8] Kabala (ya da Kabbalah), Ortaçağdaki Yahudi gizemciliği, her kelime ve her harfin gizemler içerdiğini ve bunu da sadece intisap etmiş kişinin anlayabileceğini iddia eden bir inanç. Kutsal metin yorumlamasına dayanan bir irfan biçimi.

mediliyorlar, böylece bunun neredeyse Tanrı olduğunu söyleyebiliriz, çünkü teolojik zeminde böyle bir yoğunlaşmaya Tanrı deriz. Böyle bir kompozisyonun tarihsel örnekleri var mı? Bunları anlatacak bir teolog yok mu içimizde? Tabii ki Teslis: Baba, Oğul ve dişi figür Kutsal Ruh. Aşkın simgesel kuşu, güvercin, Astarte kuşudur. Ayrıca Doğu Kilisesinde esasında Kutsal Ruh dişi bir figür olarak görülür, Bilgeliktir, Tanrının karısıdır. "Pistis Sophia" dahilinde bu figür bulunabilir, ve tabii diğer Gnostik elyazmalarında.

Holdsworth Hanım: Kıpti Kilise Meryem'i dışarıda mı bıraktı? Onun kocası kim olacak?

Dr. Jung: Bu da bizi hermafrodit fikrine götürecek, ama şimdilik bu yoğunlaşma fikrine odaklansak daha iyi olur; iki eril ve bir dişi figürden oluşan bu figür, Teslis fikri üzerine kurulu. Crowley Hanımın telkinini ve rüya sahibinin çağrışımlarını izlediğimizde bu figürün Tanrı olduğuna dair ilginç sonuca varıyoruz şimdi. Meyrink'teki hermafrodit belli ki bir tanrı, bir kişide üç kişi. Fakat böyle tuhaf bir sonuçla karşılaşmak sizce de acayip değil mi? Demek ki Tanrı kendi mabedinde insanlardan farklı bir telden çalıyor. Zengin köylünün meşhur hikayesini hatırlatıyor bu; insanlar gelip ondan para istemişler, çünkü yıldırım yüzünden harap olmuş eski kiliseyi tamir etmek istiyorlarmış, zengin köylü de şöyle demiş, "Kendi hanesini mahveden birine para verecek kadar aptal mı sandınız beni?" O zaman, yeni bir melodi söyleyen bu Tanrı hakkında nasıl bir sonuca varmalıyız?

Holdsworth Bey: Tanrının alaycı bir mizah anlayışının olması, ki bundan hep şüphelenmişimdir.

Dr. Jung: Dine hakaret etmeyelim, psikoloji söz konusu olduğunda olgulara tutunmamız gerek.

Dr. Schlegel: Kilise eski kolektif Tanrıya ait, ama şimdi yeni bir Tanrı geliyor.

Dr. Jung: Öyle olabilir, çünkü Tanrı günümüzde söz hakkına sahip değil, Kilise onun elinden alınmış. İki bin yıl içinde görüşlerini değiştirmesi çok muhtemel; herkes görüşlerini değiştirirdi, ebedi olsa bile. Haliyle, şimdi farklı bir şarkı söylemesi gayet mümkün. Bizim buna dair bilgimiz yok. Tarihin içine daldığımızda ve Tanrının Çinlilere, Hindulara, Yahudilere ve Mısırlılara söylediklerini hatırladığımızda bunların hepsini uzlaştırmak zor olacaktır. Meşru birçok bakış açısı var. Bunların hepsini uzlaştırmak üstün bir zihnin işi.

Bu konuda ciddi olmalıyız, çünkü hastamız dinsiz biri hiç değil, inançları var. Karşısındaki bankta oturan zavallı günahkarın farklı bir tonda ilahi söyleyen Tanrı olduğunu söyleseydim, gayet ürkütücü olurdu; tartıştıklarımızdan hareketle, sesin Tanrıya ait olduğu sonucuna vardığımda bu büyük bir iddia oluyor. Smith Beyin sesi olduğunu söyleseydim, tuhaf kaçmayacaktı. Ama hastaya desem ki her dakika Tanrının huzurundayız, bu yüzden algılarına çekidüzen vermeli ve uzak ilkel atalarımızın inandığı gibi rüyaların sesinin tanrı sesi olduğunu fark etmelisin—o zaman, bu adamın algıları biraz açıksa en azından söylediklerime kulak kabartması beklenebilir. Ama hep şöyle oluyor: Size kötü haberlerim var diyorum—Rasathaneden alınan bir mesaja göre 70 milyon kilometre uzaklıkta bulunan Afrika büyüklüğünde bir meteorit dünyaya doğru geliyor, ve bu 70 milyon kilometrenin kat edilmesi an meselesi, birkaç gün, belki de birkaç hafta. Siz bunun korkunç bir haber olduğunu söylersiniz bana, ama ben de size insanların bunu kavrama yeteneklerinin hiç olmadığını söylerim. Yıkanırız, tıraş oluruz, hastalarımıza bakarız, yemek yeriz, meteoridi boş veririz. Fakat on gün içinde tüm dünyamızın mahvolacağı artık kesinleşmiş olur. İnsanların bazı hakikatleri fark edemediklerini zaman zaman görmüşümdür. Haliyle, bu adama bu Tanrının sesi dediğimde bunu biraz metafor gibi algılayacak ve bazı şeyleri anlatmanın poetik yolu sanacak. Bu durumda duygularına dokunmak çok önemli. Çok dikkatli olmalıyız ve duygu vasıtasıyla bunu ne derece fark edebileceğini görmeyi denemeliyiz. Çok narin, çok zayıf duygusuna bir şey olmalı; şu ya da bu formda ilahi bir şefaat gerçekleşmeli. Eğer ona bu şarkıcının bir telafi fenomeni olduğunu söylesem bunu entelektüel bir şaka sanacak. Fakat dümdüz söylesem; açıkçası bu Tanrının sesi diye, böyle bir duygu durumunda ilahi şefaati davet ettiği, ve zayıf düştüğü yerde üstün bir gücün ona yardıma koştuğu anlaşılacak. En kırılgan ve zayıf düştüğümüz yeri fark etmemiz daima çok faydalı olmuştur; işte o zaman bir şefaat gerçekleşir.

7. Seminer

5 Mart 1930[1]

Dr. Jung:

Geçen sefer, kilisede şarkı söyleyen hermafrodit figürün gerçekten bir tanrı simgesi olabileceğine dair tuhaf sonuca varmıştık, bugün de bu sonucu daha fazla tartışma niyetindeyim. Görece beklenmedik bir sonuç bu, ama kabul edelim ki bu sonuca erişmek için çok fazla sebep var. Size söylemiştim, böyle sıra dışı bir sonuca eriştiğimizde ne kastettiğini fark etmek zordur, ve bu durumda bu sonucun doğrulandığını hastanın görmesini sağlamak özellikle meşakkatli olacaktır. İşin aslı, bu rüyayı onla birlikte analiz ettiğimde böyle bir imkana asla işaret etmedim. Emaresini gördüm ancak bunu onla tartışmaktan çekindim. Neden biliyor musunuz?

Dr. Deady: Önceki rüyalarda buna hazırlıklı olduğuna dair bir belirti yoktu ve böyle bir şey onda bir direnç başlatabilir.

Dr. Jung: Evet, bundan bizi alıkoyan sebep buydu, çünkü rüyadan hareket ettiğimizde hâlâ anılarının etkisi altında olduğunu görebiliyoruz. Tüm bu konular hakkında fikirleri hâlâ çok sabit ve elimizde olmadan tanrı kelimesini kullandığımızda bunu hemen önceki anlayışıyla karşılaştıracak ve muazzam bir direnç gösterecek. Zihinsel açıdan saldırıya uğrayacağı için değil tabii ki—bu açıdan, eski Tanrı kavramını uzun uzun eleştirmiş ve bir kenara bırakmıştı—başka bir anlayışı olmadığı için. Bu sebeple, daha öncesinde öğretilen şeylerle yani geleneksel fikirlerle özdeşleşmiş kalır. Hatta, günümüzde bazı insanlar için dinden konuşmak bile basbayağı yakışıksız görünür. Öyle ya da böyle bilimle bir şekilde alakalı insanlarla dini meseleleri tartışmak aşırı münasebetsiz bir şeymiş gibi algılanır; sarsıntıya uğrayıp tamamen bilime aykırı diye kınanma riskini göze almalısınız. Cinsel

[1] Bu seminerin elyazmasında bahsedilmese de Jung'un arkadaşı Richard Wilhelm 1 Mart 1930'da öldü.

konular hakkında istediğinizi söyleyebilirsiniz ve tamamen bilimselmiş gibi algılanırsınız ama işte dinin adı çıkmış. Bu minvalde bir hikaye hatırlıyorum, "Bahis açmamamız gereken meseleler" başlığı taşıyordu. Yazar bir albayla akşam yemeği yer. Tam bir erkek adam yemeği, üst düzey bir yemek. Nihayet sıra puro içmeye gelir, o noktada yazar şöyle der, güneş altındaki her şeyden hiç çekinmeden konuşabiliriz, bir şey hariç. Ev sahibine döner ve şöyle der, "Söyleyin albay, Tanrıyla ilişkiniz ne durumda?" Albay afallar ve derinden sarsılır. Bu konular hususunda acayip bir tabu var, bizim hastamız gibi son derece edepli, zeki ve iyi eğitimli bir adamla meşgul olduğunuzda, zamanımızın önyargılarını hesaba katmalı ve çok dikkatli olmalısınız.

Fakat burada biz tarafsız bir tartışmayla muhatabız, meseleye nüfuz etmeli ve gerekli tüm vakti harcamalıyız, çünkü zaman içinde böyle sıra dışı bir değerlemeye maruz kalmış bir terimi kullanmak hiç kolay bir iş olmasa gerek. Eğer iki ya da üç bin yıl önceki bir Yunanla muhatap olsaydım ve buna bir *daimon*un sesi deseydim bir sorun çıkmazdı. Bunu hemencecik kabul ederlerdi, zira kişisel *daimon* anlayışı eksiksiz aşina oldukları bir şey. Sokrates'in kendi *daimon*u vardı. Herkesin kendi *synopados*u[2] vardır, onun peşi sıra gider, gölgedir, kişisel *daimon* gibi anlaşılır. Kullanmış olduğum kelime—*daimon*— ilahiden öte gizemli ve şeytani bir şey canlandırmasın zihinlerinizde. Fakat o zamanlar ilahi kavramı da günümüzde verdiğimiz anlama sahip değildi. *Daimon* işte, muazzam bir şey, kesif, güçlü, illa iyi ya da kötü değil, iyi ya da kötü kategorisine de girecek bir şey değil, bir güç o. Daha ilkel bir seviyede *mana* terimi kullanılırdı, anima ve animus—bir ruh—anlamlarını daha fazla içerecek şekilde. Ya da sizle konuşan ya da size emreden ruh-yılanı, bazen faydalı bazen de zararlı. İşte esas ilahî anlayışı ya da *daimon* anlayışı bu, kimi zaman bize üstün gelen, kimi zaman da bize şiddetli biçimde müdahale eden bir güç.

Tam manasıyla ilahi bir öze sahip olan Olympia tanrıları bile kutsal bir ulaşılmazlığa sahip bir yere taşınamıyordu. Güçlü ve kutsal oldukları düşünülüyordu ama tüm iyi ve kötü kategorilerimiz dışında. Bazen rezalet eylemleri olurdu, en yakışıksız aşk maceralarına girerlerdi, oğlancılıkları da vardı, ama bunlar halkı şu kadarcık rahatsız etmezdi. O zamanlar, bir tanrının aşk entri-

[2] Bkz. yuk. 28 Kasım 1928, not 4.

kalarını hayata geçirmek için bir boğa ya da bir kuğu şekline girmesi zeki insanları sarsmıyordu. Ama medeniyet belirli bir derece geliştiğinde ve iyi ve kötü kategorileri de iyice ayrıştığında insanlar başta aşk meseleleri yüzünden gülünç durumlara düşen tanrılarla dalga geçmeye başladılar. Davranışları utanç vericiydi, ölümlüler böyle şeyler yapsalardı muhakkak hesabını verirlerdi. Hıristiyanlığı savunanların en önemli silahlarından biri buydu, bu silah sayesinde eski tanrıların hakkından geliyorlardı. O tarihten beri tanrı kavramı esasında daha kutsal bir ulaşılmazlık tarafında gelişti, ta ki mutlak iyi ve mutlak ruhani olan mutlak tanrı keşfedilene kadar, tüm kötü yanlar da iblislerin yaşadığı karanlık bir köşeye atıldı. *Daimon* da kötü varlıklar için bir terim haline dönüştü. Sadece Yunan tanrıları değil, kadim Tekvin tanrılarıyla birlikte Cermen Tanrıları Wotan ve Thor ve geri kalan hepsi silindi gitti. Tanrıların isimlerini köpeklere koyuyoruz şimdi. Haliyle, Tanrı kavramı aşırı tek taraflı hale gelmiş, hastamızın kendini bulduğu durum da tam olarak bu.

Tabii, dediğim gibi, dogmatik bir Tanrı fikrine sahip değil, Kilisenin Tanrısına inanmıyor, ama bu kavrayışı değil, sadece inancının değerini değiştirir. Kavrayışın kendi aynı kalır, bu değer azalmasının yerini ise hiçbir şey alamaz. Bu kavrayışın hikayesini ona açıklamak için uzun bir sunum yapmam gerekecekti, ama pratik nedenlerden dolayı şu kadarını söylemek yeterliydi: Burada kendini bireyselliğiyle dayatan bir ses var. Sadece kolektif değerlere inandığına ve bu sesin de bireysel değerleri temsil ettiğine işaret ettim. Sadece bunları söyledim ona, fakat çağrışımlarında verdiği malzemeye bakılırsa bilinçdışı bu sese ilahi değerler atfediyor, demek ki bu şarkıcı figürü teoride değeri azalan Tanrı kavramının yerine koyulmuş. Burada gözlerimizin önünde vuku bulan çok ilginç bir şey var: Tarihsel açıdan değerden düşmüş Tanrı kavramının yerine nasıl da kadim kişisel *daimon* koyuluyor. Buna bir tür gerileme diyebiliriz, iki ila altı bin yıl arasında değişen bir döneme gerileme, o zamanlar mutlak yüce tanrı kavramı henüz çıkmamıştı, kutsal unsur da sadece içimizdeki sesti, rüyanın sesiydi.

O zaman bu adamda dini süreç üç ya da dört bin yıl öncesinden başlar, o aşamada kişisel *daimon*, ruh-yılanı, onla konuşup şöyle der: İşte senin tanrın. İçinden çıkılmaz bir durum bu, bunu benimsemesi için başına kaksam elbette korkacak çünkü böyle bir tanrının—o şey, o hermafrodit—ona kolektif değerlerine halel

getirecek sarsıcı bir şey söyleyebileceğini düşünecek. Eğer bu sesin önemini ve ilahiliğini vurgulamada ısrar etseydim, bu korkmasından başka bir işe yaramayacaktı, ama korkmamalı, eğer korkarsa kendini asla savunamaz—tabii bana inanmışsa. Ama bana inanmayacağına adım gibi eminim, çünkü üstün bir güç ile aynı kapıya çıkacak bir şeyin psikolojimizde gerçekleşebileceğine inanmaya tamamen karşıyız. Hepimiz pek tabii ki psikolojimizin hariçten etkilenmediğine inanmaya, bizde bizim temin etmediğimiz, bizim sağlamadığımız hiçbir şeyin olmadığını düşünmeye alışmışız. Bu düşünce de elbette bir olgudan ileri geliyor: Bilincimizin içerikleri belirli kazanımlardır, bireysel tecrübelerdir, ve bunlar arasında üstün bir gücün varlığını kanıtlayacak hiçbir şey yoktur. Günlük hayat böyle işte; bazen tuhaf şeyler oluyor, büyük tecrübeler yaşıyoruz, ama bunlar için daima belirli bir açıklamamız var, ve bunlar çok dikkatli incelenmezse bizim öznel psikolojimizden ibaret sanabiliriz. Bir gün tedavi ettiğim bir deli şöyle demişti, "Bu gece bütün göğü cıva klorürle[3] ilaçladım ve tek bir tanrıya rastlamadım." İşte bizim bilinçli bakış açımız bu, ya da belki de şöyle diyoruz, "Je n'ai pas besoin de cette hypothèse.[4]"

Haliyle, rüyalarındaki sesin ilahi olduğunu ve üstün bir gücün emriymiş gibi ciddiye alınması gerektiğini böyle bir adama söyleseydim, bana inanmayacak ve güvenmeyecekti. İnsanların esas itirazı da şu oluyor, "Sesin otoritesi ne ola ki? Herkes fantastik rüyalar görebilir, ama hepimiz duyduğumuz sesleri dinleseydik yolun sonu nereye çıkardı? 11 bin kız hikayesini hatırlayalım; onların her birinin sesini dinlersek dünya bir akıl hastanesine döner, bir sonraki an her şey imkansız olur." Bu bizim önyargımız. Hatırlayın, bu adam bir papazın oğlu ve teolojik bir damara sahip. Gayet liberal ve aydınlanmış olabilir ama bir yandan da Protestan Hıristiyan.

Henley Hanım: Bu adam teozofiye merak sarmıştı, neden bu kadar şüpheci olsun?

Dr. Jung: Kitaplarda okuduğunuzda her şey çok güzeldir, ama bu sesle karşılaştığınızda her şey değişir; eğer hastamıza şöyle deseydi, "Şimdi, üstündekileri çıkar ve hepsini fakirlere

[3] *Corrosive sublimate.*

[4] Pierre Simon de Laplace (1749-1827), Fransız astronom, bir keresinde Napolyon onun *Gök Mekaniği* (1799-1825) incelemesine bakıp Tanrıdan bahsetmediğini hatırlatınca Laplace, "Efendim, böyle bir hipoteze ihtiyacım yok." demiş.

ver, banka hesabını boşalt ve Zürih'in fakirlerine dağıt." O zaman ölümcül bir korkuya kapılacaktı ve sesin bunu gerçekten söyleyebildiğini sanacaktı. Ya da ses şöyle diyebilirdi, "Karına git ve ona şu kadına aşık olduğunu söyle!" Eminim, bunu yapmaktansa ölmeyi tercih ederdi. İşte bütün mesele bu—gerçekliğe geçiş. Buda'nın tecessümlerini ve ruhani hayatını kitaplarda okuduğunuzda gayet hoş gelir, çünkü banka hesabınıza halel getirmez, ama gelip aileye temas ettiğinde, herkes saklanacak bir delik arar, felsefenin canı cehenneme der. Biliyorsunuz, ilahiyatçılarla çok fazla tartışmışımdır, hepsi de beni psikolojizmle yani Tanrıyı psikolojik bir faktörmüş gibi görelileştirmekle suçlamıştır, onlara göre ben Tanrıyı psikolojik bir faktörden ibaret görüyorum, güya insanların istedikleri zaman cebinden çıkarıp sonra tekrar yerine koyacakları bir faktör. Sanıyorlar ki psikoloji bir tür akıl oyunu, metafizik olgular da orada psikolojik kombinasyonlar olarak ele alınıyor. Psikolojiye bir olgular alanı olarak baktığımı bilmiyorlar. Örneğin, mesele yıldızlar bilimi ve yıldızların şu ya da bu yasaya göre hareketleri olsaydı, ben yıldızlara farklı yasalar atfedebileceğimi düşünmezdim, onları cebimde tuttuğumu, Satürn'ü aşağı çekip güneşin yanına yerleştirebileceğimi sanmazdım. İlahiyatçıların yaptıkları şey bu, benim de aynı şeyi yaptığımı sanıyorlar. Psikoloji benim için tecrübeye dayalı bir bilim. Ben gözlemlerim, icat etmem. Tıpkı astronomların gök cisimlerini kendi kanunlarına uyan hareketleri—gökteki olgular—içinde binbir güçlükle gözlemlemeleri gibi, ben de psikolojik hareketleri gözlemlerim, burada bazen sıra dışı güçlerin otonom faktörlerini inceleriz, bazen de sadece o güçlerin yollarını araştırırız. Gökteki yıldızların yollarını değiştirebileceğimizi düşünemediğimiz gibi o güçlerin de yollarını değiştirebileceğimizi düşünemeyiz. Ruh, benden büyüktür, avucumun içinde değildir. Olympos tanrılarının hareketlerini gözlemleme yetim olsaydı, davranışlarına dair küçük ayrıntılar keşfedeceğim için, onları cepte görmezdim, öyle de, psikolojik olgular hususunda da en ufak bir güce sahip olduğumu iddia edemem.

Görüyorsunuz, insani yaşamımızda psikoloji yüce bir faktör. İnsanların büyük bir çoğunluğu kafalarında yeni bir fikir oluşturduğunda tüm dünya tersyüz olabiliyor. Rus devrimine bakın. İslam'ın infilak etmesine bakın. Arabın o bedevi kabileleri içinde böyle bir olayın patlayacağı kimin aklına gelirdi? Ama oldu işte, tarihte daha önce hiç rol oynamamış insanlar sahneye çıktı, İslam Avrupa'nın yarısına yayıldı, İsviçre'nin kapılarına dayandı. Fa-

kat bu bir fikir, psikolojik bir olgudan ibaret. Hıristiyanlığın dünyaya neler yaptığına bakın. Büyük Savaşı ne çıkardı? Sadece ekonomik faktörler değil elbette. Bu da bir fikirdi—içinde duyulmamış bir güç saklıydı. Sıra dışı bir şey, eşi görülmemiş bir delilik. Bunların hepsi psikolojik olgu. Bazen bunu aklı fikri tamamen yerinde bir kişinin, bir bireyin yaşamında görürsünüz; fakat çılgınca bir fikir o insanın yaşamını ele geçirir, tevarüs eden küçük bir faktör tüm işleyişe musallat olur ve yaşamı tümden mahveder; sadece o kişinin değil, tüm ailenin yaşamı mahvolur. Sonra da psikolojizmden şikayet edilir. Fakat ilahiyatçı Tanrıya emirler vermeye alışmıştır, ona nasıl davranması gerektiğini söyler. Tanrıya yazılarıyla hükmeder ve şöyle der: İki bin yıl önce davrandığın gibi davranmazsan artık Tanrı olamazsın. İlahiyatçı, Tanrının özgürlüğünü ondan almıştır.

Bu bakış açısı bizim hastamızda da önemli bir rol oynar, haliyle, böyle bir sesin ilahi olabileceğini düşünmeye birçok açıdan gönülsüzdür. Fakat bizim teorik bakış açımızdan, bilinçdışının ne yaptığını anlamak kaçınılmazdır, ve burada öyle bir durumun içindeyiz ki iç sese ilahi değerleri atfettiğimizi kabul etmek zorundayız. Peki bunun anlamı ne? Dediğim gibi, ilahi ses, sadece bir *mana* değeridir—güçlü bir sestir, kişiyi ele geçiren bir nevi üstün olgudur. Tanrıların ya da herhangi bir ruhani olgunun daima işlediği şekil bu; insanı ele geçirirler. İlahi gücün bir kanıtlamasının olduğu yerde doğa fenomenleri kategorisinden bahsedemeyiz, psikolojik bir olgudur bu. İnsan hayatı düşük seviyede yaşandığında, bilinçli niyetler zarar gördüğünde, ilahi müdahalenin belirdiği görülür, güçlü bir olgu yani bilinçdışı vasıtasıyla bir müdahale. Haliyle, ahlak kategorilerinin hepsi azledilir. Tanrının illa iyi ve ruhani olması fikri insanın basit bir önyargısından ibarettir. Keşke öyle olsaydı, keşke iyi ve ruhani güç üstün olsaydı, ama öyle değil. İlk dini fenomene geri dönmek için insan o işleyişin tamamen önyargısız olduğu duruma yani neyin iyi neyin kötü olduğunun bilinmediği ve doğa dini hakkındaki bütün yanlılıklardan vazgeçildiği bir duruma dönmeli; çünkü yanlılık olduğu müddetçe teslimiyet de olmaz.

Bu bağlamda Afrika'dan Somalili bir dostum bana çok güzel bilgiler verdi. İslam mezheplerinden birine mensup bu dostuma Hızır[5] yani belirli bir Tanrı kültü ve onun tezahür etmesi hakkın-

[5] "Yeşermiş" manasında, Kehf Suresinde bir melek suretinde anlatılır, hiç yaşlanmayan bir arketip dosttur. Bkz. *Symbols of Transformation*, CW 5, par. 282-293 (1912

da sorular sorduğumda şöyle cevap verdi, "Tıpkı benim gibi yahut şu adam gibi sıradan biri şeklinde tezahür edebilir, ama onun Hızır olduğunu bilirsin ve hemen ona yönelirsin, iki elini de alıp sallarsın ve şöyle dersin, 'Allah'ın selamı üzerine olsun' o da aynı şekilde karşılık verir ve bütün arzuların yerine gelir. Ya da bir ışık şeklinde tezahür edebilir, bir mum ya da ateş ışığı gibi değil, saf nur şeklinde, sen de onun Hızır olduğunu bilirsin." Sonra yere eğilip bir tutam ot aldı ve şöyle dedi, "Ya da şöyle tezahür edebilir." Burada önyargı yok, mutlak teslimiyet var. Tanrı, istediği herhangi bir şekilde tezahür edebilir. Fakat, Tanrı sadece ruhani şekilde, yüce şekilde, yahut Kilisenin kurallarına göre tezahür edebilir demek insan ürünü bir önyargıdır, abartıdır. Bu fenomeni olduğu gibi kabul etmek yerine nasıl olması gerektiğini dayatmak, teslimiyet değildir.

Haliyle hastamızın bizim yorumumuzu kabul etmesi sadece tam teslimiyet halinde mümkün olabilir; tüm önyargılarını bir tarafa bırakacak ve ne zaman ve nerede olursa olsun teslim olması gereken bu sesin konuştuğunu kabul edecek. Pek tabii bu, insanları fena korkutur—insanın dışından ya da deyin ki içinden gelen bir olgu var, birden çıkıp geliyor ve size "senin istediğin değil, benim istediğim olacak!" diyor. Kilisede böyle bir vaka ilk değerlendirilirken çok dikkatli olunur, verilen hükmün uygun olup olmadığına bakılır, iyi davranış ya da saygınlık kurallarıyla uyuşup uyuşmadığı araştırılır. Her şey uygunsa *o zaman* itaat edilir. Fakat ses sizin sevgili önyargılarınıza, yanılsamalarınıza, arzularınıza karşı bir şey söylüyorsa o zaman farklı bir tasavvur benimsenir. Dolayısıyla böyle bir sesin olmadığını varsaymak en iyisi. Ama bu teslimiyet değil. Hani nerede üstün rehberlik? Bizim arzumuz, kaderimizin efendisi olmak. O zaman yaşamlarımızı niyetlerimize göre neden düzenlemeyelim? Arzularımıza ve irademize tekabül edecek şekilde yaşamlarımızı düzenlemek en çok arzu edilen şey elbette ama işe yaramıyor. Peki insanlar neden hayatlarının dizginlerini tutup kendi fikirlerine göre düzenleyemiyorlar?

Crowley Hanım: Çünkü tam açıklıkla göremiyorlar. Dışarı çıkamıyorlar.

---

baskısı). Jung'un 1939'da Eranos'ta verdiği "Yeniden Doğum" konferansı (CW 9 I) Hızır efsanesi üzerine kurulur ve burada da yine Somalili şeften bahseder (par. 250). Hızır ayrıca bir kendilik simgesidir.

Dr. Jung: Bilincimizin çok sınırlı ve kör olduğunu mu söylüyorsunuz? Gayet güzel bir bakış açısı bu.

Sigg Hanım: Düzenlenemez çünkü daima başkaları müdahale ediyor.

Dr. Jung: Tabii, çok fazla müdahale varsa araçları hesaba katmamız gerek; sınırlarımız dahilinde hareket etmemiz gerek. Herkesin ilahi bir kudrete sahip olabileceğini düşünmemeliyiz. Bunu kabul edemeyiz ve arzulayamayız, yalnızca doğal araçlarımız dahilinde hareket etmeliyiz. Crowley Hanımın işaret ettiği gibi bilincimiz kuşkusuz sınırlı, dünyanın sadece küçük bir kısmının farkındayız. Gözlerimiz sadece belli bir mesafeye kadar görebiliyor, hafızamız yetersiz, algılarımız kifayetsiz, o kadar çok şey olup bitiyor ki farkına bile varmıyoruz, kör köstebekler gibiyiz. İntibak için çok önemli olan ama fark edemediğimiz bütün duyu algılarını düşünün. Buna dair çok güzel bir misal var: Hindistan'da kaplan avlayan adamın biri av hayvanlarının bol olduğu bir yerde bir ağaca tırmanmış ve karanlıkta sessizce oturmaya başlamış ki avı çıkıp gelsin. Sonra hafif bir soluk, tatlı bir akşam yeli hissetmiş, birden korku sarmış ve titremeye başlamış. Sonra soğukkanlı düşünmüş ve hissin aptalca olduğuna karar vermiş. Rüzgar sakinleşmiş, korkusu da geçmiş. Bir süre sonra rüzgar tekrar esmiş, bu sefer güçlüymüş, yine korkuya kapılmış. Görünürde bir tehlike yokmuş, ama korkudan terlemeye başlamış, ve bu sefer öyle paniklemiş ki kaplanlara rağmen yere düşüvermiş, kaçmaya başlamış. Düştükten kısa bir süre sonra o ağaç devrilmiş. Onu kurtaranın ilahi takdir yahut Tanrının eli olduğunu düşünmüş. Fakat aslında böyle bir ülkede yaşamış biri ağacın devrileceğini kolayca görmüş olmalıydı, kanatlı karıncaların ağacı oyduğu öyle belliydi ki. Ağacın dibine baksaydı hemen anlardı. Gözleri muhtemelen bunu gördü ama izlenim bilince taşınmadı. Demek ki adamın bilinçdışı yavaş yavaş çalışmaya başladı ve kanatlı karıncaların ağacı tükettiğini ve gece rüzgar estiğinde bir kaza olabileceğini adama söyledi. Kanatlı karıncalar varsa tehlike kapıda demektir, evde bile dikkatli olmalı. Kamp yaparken çadır direkleri birkaç günde bir düzenli olarak kontrol edilmeli, çünkü bu sıra dışı böcekler küçük tüneller açıp çadırın yıkılmasına sebep olabilir. Bir adam tanıyorum, birkaç aylığına evini kapatıp gitmiş, geri döndüğünde gitmeden evinin duvarına asmış olduğu gravürlerin yerinde olmadığını görmüş. Camlar da duvarlara yapıştırılarak tutturulmuş, ki düşmesinler, ama çerçeveye do-

kunduğunda un ufak olduğunu görmüş. Karıncalar onları içeriden yemiş. Bir avcının bunu bilmesi gerekir, biliyordu da zaten, ama açgözlülüğü yüzünden tehlike ihtimalini es geçti.

Bizim yetersiz bilincimiz, doğamızın hayati zorunluluklarını es geçmesine neden olur, özellikle de ertesi gün tamamen önemsiz olacak anlık kişisel arzularımıza karıştıklarında. Böylece ebedi şeyleri unuturuz, uzun vadede çok önemli olacak şeyleri. Diğer taraftan, odaklanabilmek son derece önemli, yoksa beceriksiz hayalciler oluruz. Burada büyük bir çelişki var. Araba sürmek için bilinçli olmak gerek. Bir makinist rüya görmeye kapı açmamalı, muazzam bir şekilde odaklanmalı. Aşırı kalabalık medeniyetimizin gündelik yaşamında bilinçli olmak zorundayız, böylece diğer tarafta kör köstebekler oluyoruz.

Bu sebeple, harika ve ruhani bir Tanrıya dair bu fikirler tamamen yetersiz hale gelir, çünkü bize rehber olmazlar. Neredeyse felsefi bir kavram olmuşlardır; kendilerine özgü bir yaşamları yoktur, insan ürünüdür ve bizim asli psikolojimiz bunu fark eder. Bir yönlendirme ilkesi bulmamız gerek, bilincimize eşlik edecek bir işlev, avcının uyarıldığı gibi bizi uyaracak; öyle ki sapma ya da tehlike durumlarında bize bilinçli düşünmediğimiz bazı bakış açıları sunsun.

Belli ki bizim hastamız şimdi böyle bir noktada; bir çıkış olmadığına ve sadece benim otoritemin ona yardım edeceğine tamamen ikna olmuş. Sorununu çözemeyeceğimi söylemiştim ona, fakat böyle şeylerin belirli bir tarzda çözülebileceğini biliyordum; böyle vakalarla karşılaştığımı ve onun bilinçdışını analiz edersem bir çözüm bulabileceğimi söyledim. Denemeye niyetliydi. Bunu söyledim çünkü bu faktörü bir süre sonra bilincinden başka yerde bulacağımızdan emindim. Beklediğim şey, ilahi müdahaleden farksızdı. Ne yapacağımı bilmiyordum, zekamız bir yol bulamadığı zamanlar adamda bir şeyin çalışmaya başlamasını umut ediyordum.

Bu ses gerçekten ondaki otonom bir tür işlevin başlangıcıydı, gerçekte hiç sahip olmadığı bir bakış açısını ortaya çıkardı. Bilinçdışı bir işlevin muazzam bir tezahürüydü, önceden buna bireysel *daimon*, ya da kişisel rehber, ya da bir kehanet, ya da bir ata ruhu diyorlardı. Ya da çok ilkel bir seviyede bu ses nesnelere yansıtılırdı, hayvanlar insanlarla konuşurdu. Ruh yılanı, ya da totem hayvanı, ya da bir ağaç uyulması gereken bir emir verirdi. Bu sesi dinlemeyi kabul eden kişi daha zengin bir yaşam sürme

şansına sahip olurdu, çünkü o zamanlar kişi sadece kendinin değil de sanki iki kişinin hayatını yaşıyormuş gibi yaşıyordu. Böylece bütün bir bilgi ve tecrübe alanı oluşur; o alanda tüm işlevler ve tüm fikirler sıradan bilincimize dahil olur.

Hermafrodit tartışmamıza devam edelim; Yahudi bir yüz tipine sahip olduğu gözlemine varıyoruz. Bildiğiniz gibi, bunla bağlantılı çağrışımlar, esasında *Der Golem* hikayesindeki Yahudi karakterler, ayrıca Meyrink'in de bir Yahudi olabileceğini düşünmesi. Haliyle, bu ilahi figürün Yahudi bir karakter olmasına dair güçlü kanıtlar var. Fakat ben bu ilahi kelimesini kullandığım zaman, kelimenin sıradan anlamı asla aklınıza gelmemeli, ben bunu antik anlamıyla kullanıyorum, yani bir *mana* figürü. Bu figürün neden Yahudi olabileceğine dair bir fikriniz var mı?

Howells Hanım: Bence düşük insanın niteliklerini barındırıyor. Gölge bir figür temsil ediyor.

Dr. Jung: Peki neden Yahudi?

Howells Hanım: Çünkü çok daha eski bir medeniyeti temsil ediyor, ya da belki de antipati duyduğu bir ırkı. Figür, öncesinde Yunandı.

Dr. Jung: Ama neden Yunan karakterini ya da başka daha eski bir medeniyetin karakterini almıyor? Neden özellikle Yahudi?

Sigg Hanım: Kendi dini eğitimi sebebiyle.

Dr. Jung: Bilmiyor olabilirsiniz ama Avrupalı tüm Protestanlar bilinçdışında Yahudilik taşırlar, tıpkı Amerikalıların Zencileri ve hatta Kızılderilileri taşıdıkları gibi. Şöyle açıklayabiliriz bunu: Halkımızdaki Yahudi unsurlar bir azınlık, ve azınlık bizim karakterimizin azınlık niteliklerini temsil eder. Diğer taraftan, bir azınlık olarak bizle yaşayan Yahudilerimiz yok sadece, içimizdeki Yahudiyi de hesaba katmak lazım, çünkü dini öğretimiz esasında Yahudi dininden türüyor. Eski Ahite inandık, ona göre yetiştirildik, haliyle bilinçli Yahudi olmayı da umabiliriz. Ama neden sadece bilinçdışında?

Sigg Hanım: Çünkü Hıristiyanlar açıkça göremiyor. Bizim dini öğretimizde Sami unsurunun bu kadar güçlü olduğunu fark etmiş değiller.

Dr. Jung: Evet, ama bu Yahudi unsur kendini Protestanlıkta nasıl gösteriyor?

Dr. Deady: Tevrat'ta, Yasa, yani akılcılık?

Dr. Jung: Evet, yasa bakış açısından ifade edildiği söylenebilir.

Dr. Deady: Püritenler bu sebeple Eski Ahiti tutuyor.

Dr. Jung: Ama bu sadece Püritenlerin işi değil, Katolikler de öyle. Yahudi karşıtı bir antipati izinin olduğu yerde bilinçdışında bir Yahudi olduğundan emin olabiliriz.

Dr. Deady: Yahudiliğin aşama aşama Hıristiyanlaştığı doğru mu?

Dr. Jung: Bir bakıma doğru, günümüzde Yahudilik gayet Hıristiyanlaşmış, psikolojisi de mutlak Hıristiyanlık nitelikleriyle donanmış. Zamanın gerisinde kalmamış, bizim kadar gelişmiş. Avrupa Yahudileri benim görüp incelediğim Kuzey Afrika Yahudilerinden çok farklı. Örneğin, Bağdatlı bir Yahudiyi incelemiştim. Fakat modern Avrupalının bir Yahudiyi bilinçdışında taşıması olgusu belirli koşullar altında çok fazla vurgulanmıştır. Bu koşulların ne olduğunu biliyor musunuz?

Sigg Hanım: Almanya'da insanlar iş projelerine çok fazla libido yatırımı yaptıklarında bunu tamamen Yahudiliğe yansıttılar.

Dr. Jung: Kesinlikle doğru. Bu bilinçdışı Yahudi figürünü en başta Protestanlarda ve Katoliklerde buluruz, ki onlar için gerçek tanrı sarı tanrıdır. Ama aynı zamanda para düşkünü diye küçümseyemeyeceğimiz idealist ve güzel insanlarda da buluruz. Kimdir onlar?

Dr. Baynes: Yasa düşkünü insanlar.

Dr. Jung: Evet, tam manasıyla bakış açısı yasa olan insanlar. Çünkü yasayı Tanrı vermedi, insan yaptı. Bu bakış açısı, Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde alt edildi. Pavlus'un mektuplarında yasanın dışarıdan gelmediği olgusu bizde tekrar tekrar iz bırakır: Hıristiyanlar yasadan kurtulmuş ve yeniden doğmuşlardır. O yasaya karşı bir devrim olmuştur. Ama şimdi görün bakın ne yaptık, Katoliklik özellikle yasa otoritesi üzerine kuruldu, Protestanlık da öyle.

Dr. Deady: Yahudilerden daha Yahudi.

Dr. Jung: Evet, çocuklarına Yahudi isimleri koydular. Örneğin, annemin babası[6], büyük bir Püritendi ve çocuklarına Yahudi isimleri verdi. Onun inancına göre cennette İbranice konuşulacaktı, dolayısıyla cennette gazete okuyabilmek için İbranice hocası oldu.

Dr. Deady: New England'daki Püritenler öyle şiddetli cezalar

[6] Samuel Preiswerk (1799-1871), Baselli rahip ve İbranice alimi, 13 çocuğu vardı. Bkz. *C. G. Jung: Word and Image* (1979), s. 12. Fakat Jung'un annesinin ismi, Emilie, bir Yahudi ismi değildi, esasında Latinceden geliyordu.

kesiyorlardı ki insanın anasından emdiği süt burnundan geliyordu.

Dr. Jung: İşte bunun sebebi bilinçdışında Yahudiliğin olması. Çünkü Yasaya inanıyorlar, otoriteye inanıyorlar, farkında olmadan Eski Ahit tavrına kayıyorlar, sadece bu tavra başka bir ad koyuyorlar. Buna kilise diyorlar—Protestan ya da Katolik. Ama esas tanrıları saygınlık ve yasa; hiçbir özgürlüğe de müsamahaları yok. Doğal olarak bizim hastamız da bu tipte. Aziz Pavlus'un sözleriyle kendimi ifade edersem, "Üst şehrin değil, alt şehrin kölesinin çocuğu.[7]" Hastamız hâlâ Eski Ahit şartlarında yaşamaya devam ediyor. Şimdi görüyoruz ki ilahiyi gerçekten bozan, farklı bir melodi söyleyen bu ondaki ses Sami tarzında. Burada bariz bir çelişki var. Sanırsınız ki Yahudi olduğu için inancı gereği yasaya tamamen boyun eğecek, ama burada öyle bir birey var ki farklı bir melodi söyleyerek cemaati altüst ediyor.

Crowley Hanım: Bence bu o kadar da tuhaf değil, peygamberleri hatırlayın. Onlar da yasaya karşı çıkmışlardı.

Dr. Jung: Evet, o peygamberlik bağlamında başka bir Sami unsur ortaya çıkıyor. Biliyorsunuz, bir Hıristiyan Yahudilikten konuşunca sadece bir tarafı görüyor. Tanrının gerçekten eleştirdiği on kabileyi görüyor sadece; kutsal olan ve peygamber unsuru barındıran iki kabileyi görmüyor (Bu bir Yahudi deyişi, benim icadım değil). Hastanın bakış açısına göre bu ses yüz kızartıcı ve öyle olmaması gerekiyor, sese karşı ırkçı bir hınç taşıyor, Yahudi unsur aşağılanması gerekiyor gibi geliyor ona. Ama olgulara baktığımızda bu unsurun bambaşka bir anlamı olabilir, peygamberane bir ses olabilir, ve belki de şunu diyordur, "Farklı bir melodi tutturacaksın—İlahi söyleyen cemaati altüst edeceksin." Şimdilik her şey gölgesine atfedilmiş durumda ama bu bir vahiy ve şöyle diyor, "Bu sensin, senin yapacağın şey!"

Halletmemiz gereken başka bir ayrıntı daha var. Rüyanın son kısmında şarkıcıyla tekrar karşılaşıyor, ve kendinin şarkı söyleyebildiğini bir kereliğine göstermek istediğinden bahsettiğini duyuyor. Bu bahis de yeni belirip ona katılan birine açılıyor; şarkıcının oğlu ve rüya sahibinin bir arkadaşı. Cemaatin düzenini bozduğu için babasına sitem ediyor. Bunun anlamı nedir? Oğul, rüya sahibinin bir arkadaşı, babasını yani şarkıcıyı azarlıyor.

Sigg Hanım: Bana öyle geliyor ki Almanya'da kadim Yahudi

[7] Karş. Galatyalılar 4, 22-26.

Tanrısı öğretiliyor kiliselerde, çocuklar da bu yüzden "O du fröhliche" şarkısını söylemiyor. Çocuklar açısından psikoloji açık değil. İyi bir Tanrıya inancı öldürüyor.

Dr. Jung: Daha başlangıçtan günahkar oldukları olgusundan etkileniyorlar. Ama söyleyin bana, bu çocuk neden babasını azarlıyor? Hastamızın bu arkadaşı kim?

Dr. Schlegel: Eğer şarkıcı Tanrıysa çocuk da İsa olacak.

Dr. Jung: Evet, ve bu durumda rüya sahibinin bir arkadaşı olacak ve babası yanlış melodi söylediğinde onu azarlayacak. Burası açık mı? Soru şu: İsa, yasa Tanrısının mı oğlu yoksa peygamberlerin Tanrısının mı oğlu?

Dr. Deady: Peygamberlerin Tanrısının oğlu.

Dr. Jung: Elbette. Gerçek İsa özgürlük Tanrısıdır. Ama o halde ilahi söyleyen cemaati altüst etmesi yüzünden babasına sitem etmesini nasıl açıklarsınız?

Dr. Schlegel: Bilinç ve bilinçdışı arasında bir aracı o. Şu an için bu yeni melodiyi kabul etmek rüya sahibi için çok zor.

Dr. Jung: İsa'nın babasına "Şşşş! Böyle ilahi söyleme! İnsanlar huylanıyor." dediğini düşünüyorsunuz. Yahut başka bir tür muhakeme yürütebiliriz; kiliselerde anlatıldığı ve herkesçe anlaşıldığı haliyle İsa tabii ki özgürlük Tanrısının değil de yasa Tanrısının oğlu olacak. Katolik Kilisesinin İsa hakkında söylediklerine bakın, bir Protestan kilisesinde her Pazar günü işittiklerinizi hatırlayın. Burada babasına karşı olan bir çocuk var, rüya sahibinin bir arkadaşı olarak yani bir adamın arkadaşı olarak belirmesi unsuru da var. Fakat hastamız rüyasını deftere yazarken parantez içinde "Fakat bu adamı gerçekte hiç tanımıyorum" ifadesini kullandı. Bir rüya yazımında parantez içine yazılan bir şey, şiddetli bir protestodur, dehlizden bir tür haykırma alametidir. Hastamız, bu adamın arkadaşı olma fikrine şiddetle karşı çıkıyor, onun tamamen yabancı olduğunu söylüyor. Haliyle, o adamın niteliğinden şüphe etmeliyiz. Bu figür hakkında şüpheli ve muğlak bir şey olduğunu varsaymada hiçbir beis yok, İsa figürü hakkında da geçerli bu, çünkü ona dair tamamen farklı iki kavrayışımız var. Bir tarafta Kilisenin İsa kavrayışı var, diğer tarafta da gerçeklikle daha bağlantılı bir kavrayış, yani Meryem isimli bir kadından doğma, Pandira adlı Mısırlı bir askerden olma gayrimeşru oğul. Bu sebeple İsa'ya "İsa bin Pandira" denir.[8]

[8] İsa bin Pandira ya da Pandera için bkz. Joseph Klausner, *Jesus of Nazareth: His Life, Times, and Teaching*, İng. çev.: H. Danby (Londra ve New York, 1925), s. 23-24 ve

Bu sadece bir efsaneden ibaret, ancak gayrimeşru bir oğul olduğu ve bu itibarla toplumdan dışlandığı ve tabiatıyla korkunç bir aşağılık hissine sahip olduğu fikriyle uyum içinde her şey. "Celile'den iyi ne çıkar ki zaten?" Her halükarda yanlış yerdeymiş, bu da onda devasa boyutta bir ihtiras üretecektir, özellikle de zeki bir çocukta. Şeytanla ilk mücadelesi iktidar belası üzerine oldu, dünyalık hırsı üzerine, bundan vazgeçme büyüklüğünü gösterdi. Böylece ruhani büyüklük elde etti. Okullarda ya da manastırlarda temaşa hayatı sürmek için dünyayı terk etmiş dini bir mezhep olan Therapeutae[9] okullarından birine gitti. Hocalar ve şifacılar vardı orada, görece geniş menzilli bir ruhani ve felsefi etki uyandırıyorlardı, rüya yorumları da meşhurdu. Flavius Josephus'un *Yahudi Tarihi*nde de bunun bir misali var. Filistin valisi bir gün onlardan birini rüya yorumlaması için çağırır. Az çok analist gibilerdir.. Onlardan biri de Aziz Yahya'ydı, İsa da onun okuluna gitmişti, Ürdün'deki vaftizinden bildiğimiz üzere Yahya onu erginleştirdi.[10] Sonra bir şekilde fikir ayrılığına düştüler.

Şimdi neyse ki Aziz Yahya'nın yazıları keşfedilmiş durumda; bu yazıların var olduğu hep söylenirdi ama ancak son dönemde tercüme edildiler.[11] Yuhanna kitabında Yuhanna ile İsa bin Meryem yani hilekar arasındaki tüm tartışma var. İsa burada hilekar sıfatıyla tanıtılır, çünkü Aziz Yahya'nın okulunun bakış açısına göre gizemleri ifşa etmiştir. Büyük yaşam sırlarını halka açıkladı diye Yahya, İsa'ya sitem eder, İsa da kendini savunur, bunu yapmakta haklı olduğunu söyler. Tuhaftır ki bu tartışma nihai bir uzlaşmaya varmadan biter. İki karşıt bakış açısı vardır, hiçbiri boyun eğmez, terazi kefeleri tam bir denge içindedir, Yahya haklıdır, tıpkı İsa gibi. Biri der ki gizemleri yayma, insanlar onu istismar eder. Diğeri der ki selamet ve sevgi için yaymalı. Böylece İsa büyük bir reformcu ve şifacı haline gelir, tabii peşinden de resmi Kiliseyle çatışmaya girer, o zamanlar bu, siyasi sorun demektir, haliyle ondan kurtulmak zorunda kalırlar. Tıpkı Sokrates

---

Morris Goldstein, *Jesus in the Jewish Tradition* (New York, 1950), s. 35-37. CW 5, par. 594'te Jung başka bir İsa bin Pandira'dan bahseder, milattan önce 100 civarında Essenilerin kurucusu olduğu söylenir.

[9] Hıristiyanlık öncesi bir mezhep, pagan ve Yahudi unsurlarını harmanlamıştır, İskenderiye civarında faaliyet göstermiştir (milattan sonra 1. yüzyıl). Therapeutae, Josephus'tan ziyade Philon sayesinde bilinir (*De vita contemplativa*, LCL Philo, IX).

[10] Matta, 11. Bölüm. Fakat Yahya bir Therapeutae mensubu değildi.

[11] Bkz. yuk. 29 Mayıs 1929, not 9 ve 10.

gibi. Eğer bu açıdan bakarsanız insanlığın selameti için kapı açan büyük bir özgürlükçü ruh olduğu söylenebilir. Bilincin artmasını, insanlar arasında daha fazla anlayışı, daha fazla sevgi ve gönülden bilgiyi arzulamış bir insandı. Ama görün bakın Kilise bu fikirlere ne yaptı. İsa bugün geri gelse ve Vatikan'da Papayla bir görüşme yapsa ona şunu diyeceklerdir, "Evet, çok hoş, yeni bir şey, ama bize uymaz. Tüm iyi niyetimizle söylüyoruz, değiştiremeyiz."

Dr. Deady: Değiştirmeye kalksa üç ay hapis cezası verirler.

Dr. Jung: İşte bu iki değerlendirme var. Düzen olmalı, gelenek olmalı, yasa olmalı, çünkü insan gerçekten fena. Bu salondaki insanların çoğu muhtemelen polise ihtiyaç duymaz. Komşumun elmalarını çalmaktan ve onun evini yakmaktan kendimi çok uzak gördüğüm için kendim için de polise ihtiyaç duymuyorum. Fakat polis zorunlu, çünkü insanların en az yarısı gerçekten bozuşmuş durumda, ve Kiliseye muhtaçlar çünkü özgürlüklerini istismar edecekler. İnsanların çoğu hapiste yaşamalı, yoksa hiç yaşayamazlar, yasaların ve kurumların sebebi de bu zaten. Nihayetinde şöyle de denebilir: Özgürlüğü getiren İsa hakikaten yasayı çağırıyordu; kitle karanlıklarına düşmesin diye ışığı sakınan Yahya ise onu istismar ediyordu. Çünkü madem karanlığa ışık tutmayacağız, o ışık neye yarar o zaman? Yahya'nın takipçileri[12] yaklaşık üç bin kişilik bir gruba indirgenir, ve günümüzde rahiplerin bile onların kutsal yazılarını anladıklarından emin değilim. Bunlar genelde kuyumcular, ve sadece boğulmuş hayvanları yiyorlar; kanları akıtılmamalı, yedikleri her şeyi boğmalılar, tavukları, keçileri ya da koyunları, ve yerken de bakışlarını etten sakınırlar. Onlardan alınan tek şey bu. Esas metni okuduğunuzda sıra dışı güzelliğinden büyülenirsiniz. Fakat Hıristiyanlığa yaptıklarına baktığınızda da aynı derecede gülünç bulursunuz. Haliyle burada iki farklı kavrayış, muğlak bir figür bulursunuz. Bir tarafta geleneksel Kurtarıcı vardır, diğer tarafta da günümüz Kilisesinin mesajından çok farklı bir şey kasteden bir adam. Kendini gayet temiz ifade eden Pavlus'u okuduğunuzda onun ruh kavrayışının bizim Protestanlık ruhu kavrayışımızdan tamamen farklı olduğunu görürsünüz.

Bu sayede görüyoruz ki babasını susturan arkadaş figürü çok muğlak bir figür. Bir taraftan, cemaat ilahisini bozduğu için ba-

[12] Sâbiîler ya da "Aziz Yahya Hıristiyanları". Bkz. yuk. 29 Mayıs 1929, s. 274.

basını azarlaması çok hoş bir davranış olarak görülebilir—bu farklı ses gerçekten susturulmalıydı çünkü fazlasıyla münasebetsizdi. Diğer taraftan, hastayı ilksel dini fenomenden ve sorunun gerçek çözümünden mahrum bırakmak neredeyse bir ihanet. Haliyle burada da aynı korkunç ikilem var. Yasaya mı başvurmalı, yoksa özgürlüğe mi? Belli ki ikisine de. Hukuk ve polis olmalı, çünkü insanlar kötü; özgürlük de olmalı çünkü düzgün insanlar da var. Bu sebeple sonsuz bir şüphe hep olacak. Bunu ifşa mı etmeli, yoksa gizlemeli mi? İsa şöyle der, "İçinizdeki cevheri gizlemeyin." Ama cevheri belli edince ne olur?

Holdsworth Bey: Kirlenir.

Dr. Jung: Evet, ya da bozulur—güce dönüştürülür. Haliyle rüya çok hassas bir soruna değiniyor. Tabii ki bu çok ikna edici değil, ve hastama bunlardan hiç bahsetmedim, ama teorik tartışmaya geldiğimizde bütün malzemeyi ortaya dökmeliyiz. Onun sonraki gelişimini biliyorum, böyle düşünceleri fark etmesi iki yılını aldı. Başlangıçta gerekli bilgiye sahip değildi, çünkü bahsettiğim unsurların çoğu ancak şimdi kısmen biliniyor. Görüyorsunuz, en iyi şeyler asla açığa vurulmuyor. Örneğin, ilahiyatçılar Yahya'nın o deyişlerinden hiç söz etmezler, halbuki o deyişler İncil'den daha sahihtir ve İncil'den önceki döneme aittir. Bir örnekten bahsedelim, İncil der ki, "İki ya da üçünüz benim namıma bir araya geldiğinizde[13]" vs., ama asıl metnin anlamı şu, "İkiniz bir araya geldiğinizde Tanrı onlarla beraberdir, tek bir kişi olduğunda da ben onlayım.[14]" Kilisenin ne yaptığını buradan görebilirsiniz.

[13] Matta 18:20, "Nerede iki ya da üç kişi benim adımla toplanırsa, ben de orada, aralarındayım."

[14] *Oxyrhynchus Papyrus 1*, Mısır'da keşfedenler B. P. Grenfell ve A. S. Hunt, *Logia Iesou* (Oxford, 1897). İngilizceye çeviren: M. R. James, *The Apocryphal New Testament* (Oxford, 1924), s. 27.

8. Seminer
12 Mart 1930

Dr. Jung:

Bugün, rüyaların şekillenmesini ya da rüyalardaki motiflerin melodisini kavramak için gösterilen farklı girişimler hakkındaki raporu dinleyeceğiz—kış döneminin başında teklif ettiğim bir görevdi bu.[1]

Dr. Baynes: Yedi girişim var burada. Grubumuzun ortak düşüncesine göre genel zorluk şuydu: Rüyaların motiflerinde bir ritim bulmaya çalışmak böyle kısa dizilerde neredeyse imkansızdı, çünkü muntazam bir ritim oluşturmak için tekrarlara izin verecek yeterli bir uzunluk yoktu. Ayrıca, melodi uyumu etkisini vermek için hastanın bilincinin fiilî durumunun da gerektiğini anladık. Bu etkinin konumu ise hastanın bilinçli tutumunun gelişimi ve rüyalarını gerçekleştirme kabiliyetinin artması arasında olacaktır. Rüyaların tüm gelişimi, gerçekleştirme sorununu ister istemez içerir, Ordway Hanımın hazırladığı grafik de bu gerçekleştirme sürecinin eğrisini gösterir; ama görebildiğim kadarıyla kimse gerçekten bir melodi uyumu niteliği görmedi.

[Burada Deady Hanımın güzel ve renkli çizimi gösteriliyor.][2]

Dr. Jung: Buradaki fikir sarmal fikrine benziyor; bilinçdışının bilince nüfuz etme girişimini gösteriyor. Rüyaların gelişiminde gerçekten bilinçdışı bakış açısıyla bilinci etkileme girişimini görürsünüz. Nihai olgu da bilinçdışı girişimin fiilî bilinç niteliğiyle tam harmanlanması olacaktır. Renklerde bu, tüm renklerin birleşimi ya da toplamını ifade eden saf beyazla gösterilecektir. Ayrıca, Tao simgesini ifade eden bir şeye sezgi yoluyla varacaksınız. Siyah alanda beyaz bir nokta, beyazda da siyah bir nokta göreceksiniz, diğer bir deyişle, Yang zirveye ulaştığında, içinde Yin doğar.

[1] Bkz. yuk. 22 Ocak 1930, s. 479.

[2] *Sem.* Ne yazık ki çizimlerin kopyaları kullanışlı değildi.

[Dr. Howells, resimlerden oluşmayan bir grafik gösteriyor.]

Dr. Jung: Burada kullanılan yöntem göze hitap etmiyor, düşünceye hitap ediyor, ancak kuşkusuz ilginç sonuçlar sunuyor, çünkü rüyalarda tezahür eden arketiplerin kapsamlı bir listesini veriyor bize. Arketip motifleri veya simgeleri belirlemek muhtemelen size çok zor geliyordur, ama aslında o kadar zor değil, çünkü simge farklarını ayrıştırırken yaptığınız hatalar çok önemli değil. Bir motife yanlış isim verseniz bile, çok mühim değil, zira arketip motifler öyle muğlaktır ki onlar hakkında kesin bir hükme varamazsınız zaten. Herhangi bir arketip hakikaten tamamen tarifsizdir, tamamen boş bir şeydir, fakat muazzam çeşitlilikteki malzemeyi içine alacak kabiliyettedir, bunla birlikte belirli bir arketip niteliğine işaret eder. Örneğin bir ev, bir kulübe, bir mağara ya da bir tapınak arketipi. Bunların hepsi çok farklıdır, ama onlara hangi ismi verdiğiniz önem arz etmez, nihayetinde tüm bu isimler veya kavramlar sadece altta yatan şeyin sıfatlarından ibarettir, o da zaten tarifsizdir. Bu grafikte, gördüğünüz üzere, rüyalar silsilesinin başında, bir arketipler dizisi gösteriliyor ve bu dizi sonra tezahür edenlerden çok farklı. Silsilenin neredeyse ortalarına kadar bariz olanlar daha sonra az çok kayboluyor; belirgin bir değişim görülüyor. Buradan önemli bir sonuç çıkarabiliriz; gelişimin tüm süreci yavaş yavaş farklı bir atmosfere ilerliyor. Bunu tanımlamak istemem, ama bence rüyaların sonraki gelişiminin yeni bir dil seçtiğini rahatça varsayabiliriz, sanki başlangıçtaki ilk motiflerin üzerine kurulacak üstün tarzda bir üst yapı inşa ediyor. Bir başka deyişle, esas arketip temelleri üzerinde yeni bir yapı inşa ediliyor sanki. Bu bir çalışma hipotezi, bir bakış açısı, bize kalan şey ise sonraki rüyalarda gerçekten geçerli olup olmadığına bakmak, bir yasaya erişip erişemeyeceğimizi görmek. Eğer öyleyse önemli bir bakış açısı kazanacağız demektir, ancak ondan sonra göze de hitap edecek uygun bir yöntem bulabiliriz. Resmetme yetinizi soyutlama yetinizle birleştirebilirseniz, kusursuz bir harman ortaya çıkacaktır. Bu birlikteliği öneririm.

[Henderson Beyin grafiği]

Dr. Jung: Bu grafikte gayet muazzam bir şey görüyoruz. İlk bakışta her şey çok parçalı, iyi nitelenememiş görünüyor. Dizinin ortasından sonra daha güçlü bir niteleme beliriyor. Haliyle burada grafik yöntemin büyük avantajını görüyoruz, çünkü göze hitap ediyor. Örneğin, zaten tamamlanmış analiz motifinin hacim

açısından acayip büyüdüğünü görüyoruz, sona doğru da dini hissin muazzam artışı var. Bu bize yine farklı bir veçhe sunuyor.

[Ordway Hanımın grafiği]

Dr. Jung: Bu yöntemin avantajı şu: Bilinçli gerçekleşmenin derecesini bize sunuyor, aynı zamanda hastanın amacına ilerlediğini ya da amacından saptığını gösteriyor. Belirli rüyalardan hareketle şüphesiz şu izlenimi alabiliriz: Rüyalardan bazıları bir tırmanıştayken diğerleri gerileme gösteriyor sanki, ve rüyalar üzerine çalışırken, gösterilen bilinçli gerçekleşmenin—sadece arketiplerin işleyişinin değil, onların bilinçle bağının—miktarını dikkate almak tabii ki gayet önemli. Bence bunların fiilî davranışının tezahürü Dr. Howells ve Henderson Beyin grafiklerinde daha iyi gösteriliyor. Bu grafikte arketiplerin tezahürünün sabit frekansını görmek bana zor geldi, ama diğer taraftan bilinç için sundukları önemi burada daha iyi görürüz, ki bu da zihnimizde tutmamız gereken önemli bir bakış açısı.

[Hannah Hanımın resimli grafiği; bu grafikte, rüya motiflerine dair kavrayışlarını temsil etmek için bilinçdışı imgeler çizdi.]

Dr. Jung: Bunları siz icat ettiniz sanırım. Hastanın rüyalarına dair yaratıcı bir çalışma çıkarmışsınız. Yani, düşünmeye muadil bir çalışma. Gülecek bir şey yok burada, düşünmenin yerine geçecek o kadar çok şey yapmak zorunda kalıyorum ki. Bazı bilinçdışı şeyler var ve onlara sadece bu şekilde erişebilirsiniz çünkü düşünme onları mahveder. Örneğin, oymacılık vasıtasıyla çok önemli bir şey keşfettim. Ellerim yaptı onu, kafam değil. Buradaki temel fikir sarmal, ve bilinç merkezde. Deady Hanımın çizdiği sarmal deseninde bilinç merkezde bulunuyor ve orada da gittikçe yoğunlaşması fikri var, Hannah Hanımınki ise tam tersi şekilde, bilinç bu merkez noktadan gittikçe daha geniş sarmallara yayılıyor ve nihayetinde kozmik nehir rüyası haline geliyor. Bu farklar, psikolojik tiplerle alakalı. Bazıları dışarıdan hareket edip bilinçli olur, bazıları içeriden. Sarmala dair bu iki girişimin gösterilmesi beni çok memnun etti, çünkü bu temelde bir grafik gösterimi üretirken bile mizaç eğiliminin devrede olduğunu gösteriyor. Aslında böyle bir imkan hiç aklıma gelmemişti, ama bana gayet dikkate almamız gereken bir fikir gibi göründü, ne var ki rüyaların devamlı akışını bu yöntem sayesinde göstermek de son derece zor olacaktır. Burada benim hayal gücüm hiçbir işe yaramaz. Benim mizacım bunu Dr. Howells ve Henderson Beyin işlediği şekilde görmeye daha meyilli; çünkü daha entelektüel ve

soyut şekilde gösteriyorlar, ama diğeri daha dinamik, rüyaların hususi dinamizminden daha çok etkilenen insanların seçtiği bir yöntem.

Eğer bir öneri sunacak olsaydım, Dr. Howells ve Henderson Beyin yöntemlerini harmanlamayı denemenin ilginç olacağını söylerdim. Dr. Howells'in arketip motifleri daha kesin, daha sabit, ama Henderson Beyin genel açıklamaları da daha anlamlı. Eğer bunu yapabilseydik sonra da Deady Hanımın bütün dinamizme el atmasını isterdim, bu şekilde bir şeye ulaşabilirdik. Bu girişimler dikkate değer. Şahsen benim düşünceme göre sonraki rüyaların yeni motifler seçmesi aydınlatıcı. Bilinçdışının aşama aşama nasıl geliştiğini ve vakti geldiğinde bilinci yakalayacak arketipleri nasıl ürettiğini göstermemize imkan sağlayacağını düşünüyorum. Pek tabii, bilinçdışı acaba bilince katılacak mı, acaba ikisi kaynaşacak mı, nihayetinde hangi arketiple birleşecekler, bunları görmek için yeterince malzemeyi henüz toplamadık. Bütünlük namına, hastanın analiz esnasındaki tüm bilinçli durumlarının yazılı kaydı tutulmalı. Gelecekte yapacağımız bir iş olsun bu—birimiz bir günlük tutsun ve bilincinde gerçekleşen her şeyi oraya yazsın, böylece biz de çalışacağımız iki malzeme dizisine sahip olalım.

Dr. Howells: Benim raporumda bir belirsizlik var. Buhar makinesi rüyasında buhar makinesini mekanizma başlığı altına mı yoksa cinsellik başlığı altına mı koysam, karar veremedim, çünkü hastanın kendi o rüyada herhangi bir cinsellik farkındalığı göstermemişti.

Dr. Jung: Bence cinsellik mekanizması çağrışımlarında bariz biçimde açığa çıkıyor. Ben olsam hem *cinsellik*, hem *mekanizma* hem de *yol* başlığı altına kaydederdim. *Yol* motifi orada görülebilir, her ne kadar hususi bir yol olsa da. Böylece motiflerimiz birikir, fakat birçok arketip vasıf neredeyse her zaman bir imgede içerilir.

Dr. Howells: Fakat böyle yaptığımızda hastanın bilincinin değil de sizin ya da benim bilincimin bakış açısını dayatmış olmaz mıyız?

Dr. Jung: Hastanın bilincinin bakış açısını uygulamak tamamen imkansız. Bazı şeyler alışılmadık anlamlara sahip olabilir, ama bundan asla bahsetmez, umursamadığını ya da unuttuğunu düşünür; fakat niteleme için son derece önemli olacaktır. Bu durumda, bir cinsellik ayrıntısı olduğundan bahsetmez, ama çağrı-

şımlarında bir şekilde ortaya çıkar. Burada ben daha ziyade az çok gelişigüzel bir yol takip etmeyi seçerim. Büyüme ya da artma motifi birçok şekilde gösterilebilir; örneğin, ağaç simgesi ile, ki büyüme anlamını ve bunun yanında birçok yan anlamı da içerir. Kavramdaki bu muğlak veçhe sadece mitolojide değil belirli bir yere kadar felsefede de bulunabilir. Schopenhauer ilginç bir grafik[3] yapmıştı, kesişen felsefi kavramların tüm ağını böylece vermişti, birbirlerini nasıl kestiklerini, hiçbir kavramın tek başına kalmadığını, hepsinin bağlantılı olduğunu göstermişti. Yoksa zaten düşünemezdik. Yalnızca kesişen bu köprüler vasıtasıyla düşünebiliriz; hiçbir yerde birbirine temas etmeyen uzlaşmaz kavramlarla düşünmeye girişmek imkansız olurdu. Dolayısıyla, kesişmek ve kaynaşmak düşünme süreci için kaçınılmazdır, ve bu hususiyet muhtemelen zaten bilinçdışının kendinde var. Bilinçdışına yaklaştıkça şeyler daha muğlaklaşır, ta ki her şey zar zor görünene ve başka bir anlama gelene dek. İlkel psikolojisinde bunu görürüz—en sıra dışı çelişkiler vardır orada, size geçen dönem anlattığım bir Alman kaşifin bahsettiği ünlü hikayedeki gibi, hani kendilerine kızıl papağanlar diyen Brezilyalı Yerliler vardı. Söylediklerine göre kendileriyle kızıl papağanlar arasındaki tek fark onların kuş kendilerinin insan olmalarıymış; yoksa tıpatıp aynılarmış. Biz hepimizin insan olduğunu ama bazılarının Alman bazılarının İngiliz olduğunu söylüyoruz, böylece insanlar arasında bile ayrım yapacak kadar geliştiğimizi gösteriyoruz, fakat onlar insanlar ve hayvanlar arasındaki farkı bile teşhis edemiyorlar. Diğer ilkel fikirlerle de uyuşur bu; örneğin, hayvanlar skalasında insanı en tepeye değil de ortaya bir yerlere koyarlar. En başta fil, aslan, piton, gergedan vs. vardır, sonra insan gelir ve asla en tepede değildir.

Şimdi bir sonraki rüyaya geçelim, ama rüyayı size okumadan evvel bir önceki rüyayı size özetlemek isterim. İlerlemeye bir engel teşkil ettiğini görmüştük. Makine sorunsuz ve çalışır gözüküyordu, sonra belli ki önemli bir engel yüzünden çalışmadı, yani Kilise ve Kilisenin belirttiği geleneksel Hıristiyan bakış açısı yüzünden. Bu noktayı bir kez daha vurguluyorum, çünkü bir sonraki rüyada bu motifle tekrar karşılaşacağız. Söylediğim gibi, hastayla birlikte bu rüyayı analiz ettiğimde size söylediklerimin

[3] *The World as Will and Representation*, İng. çev.: E. F. J. Payne (1958), I. Cilt, I. Kitap, par. 9, grafik 49.

yarısını bile ona söylemedim. Önce bir temel olacak ki bazı fikirleri oraya yerleştirelim; zavallı bir kurbanın kafasına bunları öylece tıkıştırmaya girişemeyiz. Öyle çok safsata, tatlı yanıltmacalar ve aldatmaca var ki basit ve açık olana yapışmak en iyisi olacak. Dolayısıyla, Kilise engeli baş gösterdiğinde demek ki bilinçdışının bulmaya çalıştığı çözüm, geleneksel Hıristiyan fikirlerinden ötürü onu rahatsız ediyor. Çocukluğuna bakıyor ve dini bakış açısının o zamandan beri sanki gelişmediğini görüyor. Hastanın bilinçli varlığından hareketle böyle bir ihtimali asla varsayamayacağınızı söylemiştim. Akıl tarafında açık ara önde ama duygularında ve gölge kişiliğinin büyük kısmında hâlâ eski önyargıların etkisinde kalmış. Mizaç açısından, yetiştirildiği inanca bağlı bir Hıristiyan hâlâ. Cemaat ilahisini bozan Yahudi tipli adam aslında bilinçdışında birikmiş tüm malzemenin sesi ve dini duygusunda devamlı bir gelişim tesis edecekti, tabii çocukluğundan beri bu bağlamda bir ilerleme kaydetmiş olsaydı.

Gördüğünüz gibi, dini ruh her zaman bir ve aynı değil. Çok değişken ve bu nedenle onun hakkındaki varsayımlar da çok değişken. Din tanımları ve dini ruhu kıyasladığınızda acayip sıra dışı farklara şahit olursunuz. Bir Kilise bakış açısı var, bir de çok liberal bir bakış açısı—bunların ikisi tamamen farklıdır, neredeyse uzlaşmazlar, ve biz burada bu ikisi arasındaki karşıtlığı görüyoruz. Duygu yaşamında—akıl yaşamından bahsetmiyorum—geleneksel Kiliseye sıkı sıkı sarılmışken, zihin gelişimine tekabül edecek duygusundaki gelişim tamamen depolanır, ve bu bilinçdışı birikim de nihayetinde kişileşmiş bir şey ya da bir kişi oluşturur. Bilinçdışı psikolojimizdeki özgül olgulardan biri, herhangi bir enerji birikiminin daima kişisel bir karaktere sahip olmasıdır; öyle bir şey ki daima kişisel bir ad verebiliriz buna. Delilikte görürüz bunu; bilinçdışı düşünceler ya da duygular duyulur ya da görünür olurlar; gerçek insanlar olurlar. Bir deli farklı sesler işitir ama bunlar düşüncelerden ibarettir. İlham fikri ve hatta bazı hayalet teorileri buna dayanır. Bu bağlamda, akıl gelişimine tekabül eden duygu gelişimi Yahudi bir insan tipi formunda tezahür eder. Hasta aslında Yahudi karşıtı değil, fakat figürün negatif yanını ifade eden o Yahudi karşıtı duyguya da sahip olmadan edemiyor. Ama, diğer taraftan, bu Yahudi karakterde bir peygamber özelliği var, bu da çağrışımlarda ortaya çıkıyor, Meyrink'in kitabındaki Sefarata atıf yapıyor, yani halkını güvenli bir toprağa çıkarmış kişiye. Burada peygamberlik ve liderlik niteliği var.

O halde, davetsiz misafir şimdilik şüpheli bir figür. Niyeti kötü olmasa da yeni bir şey olduğu kuşkusuz, yeni bir şey ne kadar iyi, yararlı ya da harika olabilse de ham bir hal içine düşerse kötü etkiye de yol açabilir. Doğru anda doğru kelimeyi kullanmak psikolojide daima bir sorundur. Yanlış anda doğru şeyi demek bir işe yaramaz. İkisi daima bir araya gelmeli. Doğru söz zarar vermez diye biliriz, hakikat her an faydalıdır diye düşünürüz, ama öyle değil, muazzam bir zehir olabilir, ve bu, başka hiçbir yerde analizde olduğu kadar belli olmaz. Böyle bir davetsiz misafir, ne kadar hakikatli olursa olsun, hasta fark ettiği takdirde ne kadar değerli olursa olsun, belki de münasebetsizdir ve bu sebeple anlamsızdır. Kuşkusuz bize hakikati söyleyen nice insan vardı geçmişte, ama doğru anda söylememişlerdi ve bu yüzden silinip gittiler. Doğru an belki de yedi yüz yıl sonraydı. Asıl soru şu: Doğru an mı?

Holdsworth Bey: İsa günümüzde yaşamış olsa ve kendi zamanındaki öğretisini yaysa yine çarmıha gerileceğini düşünüyor musunuz?[4]

Dr. Jung: Hayır, akıl hastanesine ya da hapse gönderilirdi. Ama günümüzde sözleri doğru söz olmazdı. Çarmıha gerildi ama bunla birlikte doğru sözü doğru zamanda söyledi; işte bu sebeple bu kadar kapsamlı bir etki yarattı. Sözün sırası gelmişti, münasipti. Bizim hastamızın durumunda ise bu sesin yapısı hususunda burada vardığımız sonuçların hepsini ona söylemek münasip olmaz. Vardığımız sonuçlar, doğru durumla uyuşmayabilir.

Din alanındaki keşfimizden sonra hastamızın fiilî insan gerçekliğine dönelim. "Tout est bien dit, mais il faut cultiver notre jardin.[5]"

Rüya [24]

Bir tür çocuk yatağında jimnastik egzersizleri yapıyor, yatağın yanları yüksek—bir beşik—ve yanında yerdeki bir minderde

[4] Aynı soru Jung'a 28 yıl sonra da bir seminerde soruldu (*Cosmopolitan*, New York, Aralık 1958). Cevabı şöyleydi, "Eğer günümüzde bir İsa dünyada tekrar tezahür etse basın onla röportaj yapar ve fotoğraflarını çekerdi, İsa da bir aydan fazla yaşamazdı. Kendinden usandığı için ölürdü, çünkü bayağılaşması katlanma sınırlarının ötesinde olacaktı. Ahlaki ve fiziki açıdan, kendi başarısı onu öldürürdü. Buna hiç şüphem yok." (CW 18, par. 1461).

[5] Bkz. yuk. 5 Aralık 1928, not 4.

de karısı var, onun akrobatik hareketlerini izliyor. Bu egzersizleri öyle şiddetli yapıyordu ki küçük yatak parçalandı, yüksek yanlarından biri de elinde kaldı. Tam o esnada yatağın altından sıçrayan bir fare gördü. Elinde kalan yatağın demir parmaklığıyla vurup onu öldürmeye çalıştı, ama fare yan odanın açık kapısından kaçtı, o odada genelde çocuklar uyurdu, gerçi çocukların o an orada olup olmadığını tam bilmiyordu. Meseleyi biraz hafife aldı, çok önemsemedi, farenin kaçmasına çocukların müsaade edeceğini düşündü. Ama karısına bundan bahsedince kadın birden korkunç heyecanlandı, çocuklara zarar vereceğini düşündü. Bir sopa kaptı ve küçük fareyi öldürmek için yan odaya koştu.

Çağrışımlar: *Egzersizler* hakkında, genelde sabahları jimnastik egzersizleri yaptığını söylüyor, böylece kan dolaşımının hızlandığını ve moralinin de yükseldiğini düşünüyor. "En azından, şimdiye kadar öyle tecrübe ettim." diye de ekliyor.

Çocuk yatağı hakkında, çocuklarının hepsinin böyle beyaz demir parmaklıklı beşiklerde uyuduğunu söylüyor, bu beşiklerin yanları istendiğinde çıkarılabiliyormuş.

Karısının yanında olması ama yerdeki bir minder üzerinde oturması hakkında şunu diyor: Demek ki egzersizlerimi onun yatağının yanında yapıyordum, onun yatağını da çocuk yatağına benzettim. Bu tamamen yanlış; çocuk yatağında olan kendisi, bunu ayırt edemeyip kendini onla karıştırıyor.

Fare hakkında, bir farenin kadınlarda daima bir korku durumu yarattığını söylüyor. Burada cinsel bir analoji olduğunu da düşünüyor, çünkü etrafta bir fare varsa kadınlar hemen yüksek bir yere çıkar ve eteklerini bacakları arasına kıstırırlar ki fare tırmanmasın. Bir keresinde bir otelde aniden korkunç bir çığlık duymuştum, kesin bir cinayet işlendi dedim. Sonra bir kadın gördüm, zıplıyor ve son ses yardım çığlıkları atıyordu, herhalde sara krizi geçiriyor diye düşündüm, ama bir fareymiş. Hasta açıklamalarına devam ediyor; ona göre bu fare karısının cinsellik korkusunu ya da cinselliğe direncini simgeleyebilirmiş.

Sonra tekrar *jimnastik egzersizleri*ne dönüyor ve diyor ki bunlar karısının izlediği kendi entelektüel faaliyetleri olabilirmiş, "sanırım böyle zihinsel faaliyetler içinde olmam onun cinsellik korkusunu defediyor." Çok karmaşık bir düşünce. Şimdi de jimnastik egzersizlerini fare avlamayla karıştırıyor. Hatta şunu da diyor: Yan odaya kaçan fare olgusu, cinsellik korkusunun çocuklara aktarıldığına işaret ediyor, bu da onları yaralayabilir, dolayı-

sıyla onu öldürmek için sopayla kovalamak gayet yerinde bir hareket.

O zaman, tartıştığımız tüm bu malzeme ile hastanın şimdiki durumu arasındaki muazzam farka dikkat edin. Çocukluğunun kilisesinde değil ama bir çocuk beşiğinde, etrafı da yüksek parmaklıklarla çevrilmiş; bu beşiklerde yüksek yanlar vardır ki çocuklar düşüp kendilerini incitmesinler. Demek ki hâlâ çitle çevrilip korunacak bir yaşta. Bilinçte nasıl tezahür eder bu?

Dr. Baynes: Karısını içgüdülerinin muhafızı yapmış.

Dr. Jung: Evet, karısını bir sopayla silahlandırıyor, ama bu bir metafordan ibaret, çünkü gerçeklik bu kadar keskin değil.

Dr. Schlegel: Anne kompleksinden dolayı karısına karşı çocuksu bir tutumu olabilir.

Dr. Jung: Zihinsel davranışında bu nasıl tezahür eder?

Cevap: Her şeyde geleneğe aşırı bir bağlılıkla.

Dr. Jung: Kesinlikle. Ahlaki sorunlarla ilgili bir canlılık göremezsiniz, bu sorunlar beşikte sıkıca saklanır, sanki kendi yataktan düşünce ölümcül bir tehlike tepesine çökecekmiş gibi. Bu güvenli alandan çıkmaya çalıştığı takdirde münasebetsiz ve geleneklere ters düşen biri olmaktan acayip korkuyor. Tabii ki çok üzücü bir tanıtlama bu; bir önceki rüyayı onla neden etraflıca tartışmadığımı da size anlatıyordur herhalde. Böylesi, beşikteki bir bebeğe konuşmak gibi olurdu, zamanın büyük dini sorunlarını bir bebeğin fark etmesini nasıl beklersiniz? Zihniyle, evet, ama bu durumda balonla deniz seviyesinden üç bin metre yükselecek, sonra tekrar beşiğine geri inecek ve her şey önceki gibi olacaktır—tek bir istisna var, bir şeyi kabul etmeliyiz. Beşikte jimnastik yapıyor ve belli ki bunu zihinsel ve entelektüel bir egzersiz olarak anlıyor. Ne anlama gelir bu?

Crowley Hanım: Analizi.

Dr. Jung: Evet, ama sadece analiz değil. Başta teozofi olmak üzere az çok okült bir yapısı olan çeşitli zihinsel uğraşlara merakı var, zaten keskin bir hijyen damarına sahip, her sabah helva [*manna*][6] yiyor ve doğru düşünceleri düşünüyor, ve bunlardan en hijyeniği de analiz. Her sabah egzersizlerini yapıyor, banyoyla başlıyor, muhtemelen küvetinde şarkı söylüyor—ki çok sağlıklı bir etkinlik—sonra alkolsüz kahvesini içiyor ve özel bir tür ekmek yiyor. Zihniyle de aynısı olacak. Bu egzersizleri yapmasının

[6] *Sem. mana.*

sebebi aşırı sağlıklı olması, ama çok şiddetliler ve yatak parçalanıyor, ki bu aşırı tuhaf. Aslında, yatağın kırılması çok tuhaf olmayacaktı, eğer başka bir şey çıkmasaydı, evet, fare. Ayrıca fare onu rahatsız etmiyor, fare huzursuz ediliyor. Sorun burada. Böylesine şiddetli bu egzersizler ne anlama geliyor sizce?

Holdsworth Bey: Muazzam bir kaygı; ruhuyla uzlaşmaya varmalı.

Dr. Jung: Evet, kesinlikle öyle. Analize gayet tereddütlü başlamıştı, zihinsel ve ahlaki birçok çekincesi vardı, ama sonra ciddiyetle yürüttü. Fikri kavrar kavramaz tam manasıyla uyguladı. Haliyle, sabah egzersizlerini eksiksiz inanarak yaptı, ve analize böyle derinlemesine dalınca, bir süre sonra beşik parçalandı ve farenin kaçması engellenemedi. Sır ifşa oldu—hem de en acınası sır. Belli ki farenin karısıyla alakalı olduğunu düşünüyor. Karısının korkusunun kaynağı olduğunu düşünüyor, karısının cinselliğe direncinin de sebebinin bu olduğunu sanıyor. Ama önce karısının yerde bir minder üzerinde uzanıp onu izlemesinden bahsedelim. Bu hususi duruşun sebebi nedir?

Baynes Hanım: Kadın, adamın büyümesini bekliyor.

Dr. Jung: Bir anne biçiminde sanki, ama neden yerde bir minder üstünde?

Sigg Hanım: En azından, yataktan yere düşme riski yok.

Dr. Jung: İşte fikir bu. Delilere de böyle yapılır zaten.

Baynes Hanım: Bence bunun sebebi adamın bir beşik içinde olması, böylece kadın daha kötü bir konumda yani yerde uzanır vaziyette olacak. Kadının gücünü azaltmak istedi.

Dr. Deady: Eğer kadın da onla aynı yatakta olsaydı bu tutumunu devam ettiremezdi—birlikte olgunlaşmak zorunda kalırlardı.

Dr. Jung: En küçük kulübede bile birbirini seven iki ruh için yer vardır derler, ama bir beşikte değil. Bence her ikisinin konumları hakkında en etkileyici nokta, Baynes Hanımın işaret ettiği gibi, adamın yukarıda olması ve aşağıya bakması. Belli ki kendine hayran ve entelektüel egzersizlerinden gurur duyuyor. Zaten fiziksel jimnastik yapan çoğu insan biraz narsisttir, kendi bedenlerine hayranlardır. Bir tür oto-erotik iş gibi, ve o da bu özelliğe biraz sahip, muazzam ruhani işleyişine adeta tapıyor. Bu kadarcık kibir çok rahatsız etmez. Niyetlerindeki ciddiyeti engellemez; sadece küçük bir insani dokunuş bu; örneğin, alçakgönüllü bir insanın kibri gibi. İnsan buna da geçit vermeli, çünkü bu

da insani bir şey. Haliyle, zihinsel üstünlüğü muhtemelen minderde oturan karısına yukarıdan bakmasıyla ifade buluyor. Kadın için çok konforlu bir oturuş değil bu, yerdeki minder sert olmalı, haliyle rüya da kadının gayet rahatsız olduğunu ima ediyor; hatta kadın anne konumunda, ama ona yukarıdan bakılıyor. Bu imkanların hepsini dikkate almalıyız, çünkü burada psikolojinin girift bir kısmı karşınıza çıkacak: sonraki şey, farenin kaçışı. Hastanın bize sunduğu gayet karmaşık çağrışımları akılda tutarak şimdilik kendimizi biraz soyutlayalım. Belli ki durumu aydınlatmaya çalışıyor, ama ümitsizce kafası karışmış durumda, karısının yatağını bir çocuğun yatağıyla karşılaştırması zaten karmaşayı başlatmış. Kendi yatağı bir çocuğun beşiği, kadının değil, daha bunu ayırt edemiyor. Hususi bir karışıklık olmalı, yani *gizemli katılım*, ve şu an için kendi rolünün ne olduğunu kestiremiyor. *Gizemli katılım* olduğunda zaten böyle olur, insan muhatabının kendi mi başkası mı olduğuna karar veremez. Kardeşimi kendi ismimle çağırmam yani onla kendim arasında bir fark görememem gibi. Ya da günah çıkaran bir rahibe alışkın bir Katoliğin beni rahiple özdeşleştirip bana Peder Jung demesi gibi. Bazı hastalar, bir doktorun ne kadar korkunç bir insan olduğunu anlattıklarında bana o doktorun ismiyle hitap ederler. Bizim hastamızın da belli ki kafası çok karışmış, ve bu sebeple çağrışım malzemesini tek seferde işlemiyoruz, fakat fareye soyut bir açıdan bakmalı ve farenin genelde ne anlama geldiğini sormalıyız.

Holdsworth Bey: Sanırım, kadının cinselliği.

Dr. Jung: Hastanın çağrışımlarını hesaba katmadan yorumladığımızda olabildiğince saf olmalıyız, çağrışımlarla bağlantısı olabilecek bir önyargıya kapılmamalıyız. Bahsettiklerimizi tamamen lafzi anlamda ve soyutluğuyla ele alın. Fare görmemiş birine fareyi nasıl anlatırsınız? Çok küçük bir gri hayvan, gün içinde pek görünmez, küçük nahoş seslerle gece vakti rahatsızlık verirler; her türlü şeyi yerler, mutfaktaki iyi şeylere dadanmadıklarından daima emin olmalıyız. Evlerde yaşayan parazitlerdir, kapanlarla ve kedilerle onları yakalamaya çalışırız, çünkü genelde evin başına bela olurlar. Sonra, fare halk hikayelerinde, özellikle de masallarda ortaya çıkar. O halde, psikoloji açısından, neyi temsil eder?

Dr. Baynes: Bastırılmış içgüdü.

Dr. Jung: Evet, ama hangisi. Çünkü psikolojik açıdan baktığımızda her hayvan insanda bir içgüdü temsil eder. Otomatik ve

içgüdüsel olduğumuz sürece hayvandan farksızız, çünkü o zaman davranışımız hayvanınkinden farksız olmaz. Rüyada bir hayvan belirdiğinde onun bir içgüdü olduğunu söyleyebiliriz, ama, dikkat edin, bu daima belirli *bir* içgüdüdür. Bir aslan ve devasa bir yılan çok farklı şeyler anlamına gelecektir.

Crowley Hanım: Korku mu? Fare acayip korkunç.

Dr. Jung: Evet, gerçekten korkutucu bir hayvan, ama arsızdırlar da.

Dr. Deady: Her zaman müsamahayla karşılaşırlar. Ev sahibi onların kökünü kurutmaya asla yeltenmez.

Dr. Jung: Son derece sağlıklı bir bakış açısı bu.

9. Seminer

19 Mart 1930

Dr. Jung:

Burada arketiplerle alakalı bir sorun var. Arketipleri aydınlatma yöntemi sayesinde rüyaları temsil etme imkanını tartışıyorduk, Dr. Schlegel de onları sayabilir miyiz diye sordu. Kendi, saymanın imkansız olduğu görüşünde. Bir soru bu. Bir diğerine de az sonra geleceğiz.

Arketipler sayıca sınırlı mı sorusunu cevaplamak neredeyse imkansız, çünkü az çok keyfi bir cevaba gelip dayanıyor. Bir rüyadan arketipleri çekip çıkarmaya çalışsak az çok birbirine benzeyen bazı kesin arketiplerin olduğunu görürüz. Kazanı ele alalım. Vaftiz kabına, yeraltına, volkana, denizin derinliklerine ve başka birçok şeye benzer. Şimdi bunları tek tek mi inceleyelim, yoksa tek ve aynı şeymiş gibi mi tarif edelim? Tüm arketiplerin bir ve aynı şeyi tarif ettiğini düşünürsek, onları ayrı ayrı ele almayı bırakırız ve her şey idare edilmekten çıkar; bu durumda vardığımız sonuca göre sadece bir arketip vardır, o da kolektif bilinçdışı. Eğer onları ayrıştırmaya kalksak sayılarına bir hudut çekemeyiz. Onları nitelemeye ve bütün mümkün çeşitlenmelerini adlandırmaya yetecek temsil ve imge, insanın hayal gücünde yok. O zaman, teorik açıdan, şu sonuca varırız, her bir arketip nitelik bakımından tamamen sınırsızdır, ama sadece teoride, çünkü dilimiz tamamen sınırlı. Sayısız çeşitlenme ürettiğimiz bazı anlar olabilir, ama pratikte aynı şeye tekabül ederler. Haliyle soru da cevaplanamaz. Sadece teorik açıdan sınırsız olduklarını söyleyebiliriz, çünkü saydığımız sayılar tükenmiyor, ama pratikte bir sona varıyorlar, veya idare edilemez oluyorlar.

Fakat, açıkça teşhis edilebilen ve sırf birbirlerine benzerlikten ibaret olmayan makul sayıda arketipin olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, kahraman ve kazan arketipleri kesinlikle özdeş değildir, buna rağmen kahraman, kazan fikriyle çok yakın bir bağlantı içindedir. İlkel mitlerde kahraman bir mağaraya girer, ya da ye-

raltı dünyasına gider, ya da bir balığın karnına, orada bir ateş yakar vs. Bir başka deyişle, kazana girer, böylece yenilenme veya yeniden doğuş mucizesini meydana getirir, ki bu kazan motifinin en karakteristik özelliğidir. Böylece, kahraman imgesi ve kazan imgesi arasındaki bu yakın münasebete rağmen, biz bu iki şeyi ayırt edebiliyoruz, gerçi kahraman ve kazan esasında özdeştir, çünkü tek ve aynı süreci bildirirler. Kazana girmek ya da kazanın ifade ettiği bir duruma girmek, enerjinin içe kıvrılmasıdır, kazandan tekrar çıkmak ise enerjinin inkişafı. Bu sebeple, buna, bu arketip figürlerin temsil ettiği belirli bir hareket ya da bir enerji dönüşümü diyebiliriz; daima aynı enerji vardır—aynı enerjinin iki farklı durumu. Fakat, gördüğünüz üzere, bu şeyler bilimsel ya da felsefi bir indirgemeye maruz kaldıklarında, tamamen soyut ve hayal dışı olurlar ve bu sebeple uygulanmaz hale gelirler. Bir yeniden doğum rüyasına bir enerji dönüşümü demek öyle soyuttur ki hiçbir şey ifade etmez. Haliyle arketiplere ihtiyacımız var, bu hususi dönüşüm türünü ifade etmek için bu canlı dile muhtacız.

Anima fikrinde de aynısı geçerli. Ondan bir işlev olarak bahsettiğimizde hiçbir şey ifade etmez, fakat kişisel hale getirdiğimde o da kişisel bir gerçeklik haline gelir. Onu soyutlaştırdığımda sadece kafamdaki bir figürden ibarettir, suni bir özettir, şeyin kendi değil. Bilimde bile, olgulardan soyutlandığımızda, bize meşgul olacak bir şey kalmaz; gerçek hayvanlarla değil, doldurulmuş hayvanlarla meşgul oluruz, ya da belki de bir hayvanın ideal bir inşasıyla, ki bu da gittikçe bir hiç demek. Arketiplerde de böyle olur; onları ne kadar bilimsel açıdan incelersek o kadar buharlaşırlar. Eğer özleri olduğunu düşündüğümüz şeylerle onları sınırlarsak, enerji dönüşümü bağlamında ifade edilen bir ilkeye varırız, ki bu da bir hiç demektir ve tamamen yaşamsızdır. Bu sebeple, arketiplerden bahsetmeliyiz, ve onları ayırmaya başladığımızda belli ki bir kısıtlama yok. Rüyalardan kaç tane çıkardınız Dr. Howells?

Dr. Howells: 20 rüyadan 38 tane çıkardım, ve hâlâ yarısına gelmiş değilim.

Dr. Jung: Flenniken Hanım, sanırım siz kendi rüyalarınızdan bazı arketipler çıkardınız, öyle mi?

Flenniken Hanım: 90 rüyadan 62 tane çıkardım.

Dr. Jung: Hatırladığım kadarıyla sizin durumunuzda yaptığım gözlem şuydu: Peygamber ve büyücü gibi aslında aynı olan

pek çok arketipiniz olduğu için sayıyı kısıtlamak zorunda kalmıştınız. Ama başka bir durumda onları ayırmak durumunda kalabiliriz. Peygamber, büyücü, yaşlı kral ve rahip, bunların hepsi bağımsız figürlerdir, ama hepsi beraberdir. Hususi bir sorunda bunlar arasında önemli bir fark olabilir, sonra da pek tabii ayrıştırılırlar, ama çoğu durumda onları birlikte tutmak daha iyidir, ki birbirlerine bulaşsınlar. Böyle uğraşacak o kadar çok arketip var ki bu tür bir büzüşme uygulayarak sayıları kısıtlanmalı, bu şekilde hepsi tek bir figürde toplanmalı. Bu ihtiyari azaltma, teorik açıdan ele alınmaz; aksine, belirli bir amaca bağlıdır; örneğin, arketiplerin tezahürünün frekansına dair bir istatistik değeri oluşturmak için sadece sınırlı sayıda arketip seçilir. Yoksa onları temsil etmek mümkün olmaz, renkler yetmez, tüm resim de çok karmaşık olur. Pratikte her kelime bir arketip olacak şekilde onları sonsuz sayıda ayırt etmek mümkün olacaktır, çünkü her kelimenin kendi tarihi vardır. Her kelime geçmişe gider ve daha önce milyon kez tekrarlanmış bir şeye varır, bu sebeple bir arketip niteliği kazanır. Haliyle, sınırsız arketipleri nasıl sınırlayabiliriz sorusu tamamen görünürdeki nihai maksadın bir sorunudur.

Dr. Schlegel arketipler günümüzde yaratılabilir mi diye de sordu. Örneğin, önceden semaya çıkan ateşli arabaların günümüzde ifade ettiği şey uçaklar olabilir. Demiryolları Fransa'da yapılmaya başladığında Victor Hugo şöyle demişti: Lokomotifleri ve vagonları neden bir şeye benzetmiyoruz? Ardından dev bir yılan formu önermişti, lokomotif ejderha başı gibi olacaktı, burun deliklerinden ateş çıkacak ve duman tıslayacaktı. Yeni bir kolektif fenomeni arketip bir fikre benzetiyordu. Ejderhalar günümüzde büyük makinelerdir, arabalardır, ağır silahlardır, bunlar artık arketip, eski şeylerin yerine geçen yeni terimler. Bu yeni şeyler en az eskileri kadar geçerli: Yeni şeyler, imgeleri söyleyen kelimelerdir, tıpkı eski şeylerin imgeleri söyleyen kelimeler olduğu gibi. Mitolojik ejderha fikri muhtemelen dev kertenkele fikrinden ileri geliyor; kertenkelelere dair ata hafızasında kalan son kalıntıların ejderha mitleri olduğu çok yüksek ihtimal—bu korkunç şey yüzünden insan uzak ve karanlık geçmişte dehşete kapılmış. Elbette, tarihsel zamanlarda bile ejderhalardan korkmak boşunaydı, çünkü o zamanlar da ejderha yoktu. Psikolojik bir korku haline geldiler, çünkü bu hayvanlar gerçekte yoktular; tıpkı baba ya da ana uzun zaman önce ölmüş olsa bile bir baba ya da ana kompleksinin psikolojide işlemeye devam etmesi gibi.

Simgesel imgeler halinde hâlâ canlı olabilirler; tıpkı ejderhanın bir imge formunda hâlâ canlı olması gibi, her ne kadar gerçekte bir isimden ibaret olsa da. Öyle de bir makine vasıtasıyla arketip bir fikir ifade ettiğimizde sanki makinelerin olmadığı ve hâlâ kertenkelelerin var olduğu bir zamandan bahsediyormuşuz gibi olur. Makinelerden artık bahsetmediğimiz bir vakit gelebilir, fakat makinelerin hükümsüz kaldığı zamanda bile fikirler ve korkular baki kalacaktır, işte o zaman bu imgelerin bizi korkutan şeylere verdiğimiz isimler yani korkularımızın isimleri olduğu belli olacak. Kertenkelelerin gerçekten var olduğu zamanlarda bile bunlar bu korkunun isminden ibaretti. Haliyle, arketiplerin işleyişi doğal haliyle devam ediyor, ama bugün ejderhalardan değil de arabalardan, makinelerden ve büyük örgütlenmelerden bahsediyoruz. Kuşkusuz, *Standard Oil Trust* adlı petrol şirketi tarafından ezilen Amerika ve Avrupa'daki küçük esnaf bu mahveden dev canavarın o olduğunu hissetmiş olmalı.

Dr. Holdsworth: Büyük kertenkelelerin zamanında yeryüzünde insan var mıydı?

Dr. Jung: İnsan, mamutları avlıyordu, Kokos Adalarındaki[1] bu kertenkeleler devasadır, tropik bölgelerde de hâlâ yaşarlar. Sezar'ın *Galya Savaşı* hatıratında Kara Ormanda görülen tek boynuzlu attan bahsedildiği görülebilir, eklemleri kaskatı olduğu için uzanamıyormuş, o yüzden ağaçlara yaslanarak ayakta uyuyormuş; insanlar, ağaçları kesmişler ki düşsün de onu öldürebilsinler.[2] Tek boynuzlu at kuşkusuz bir gergedandı. Avrupa'da uzun zamandır gergedan yoktu, ama son zamanlarda bir gergedanın kalıntıları Silezya'nın petrol sahalarında keşfedilmiş, tüm beden hiç bozulmamış.[3]

Dr. Schlegel: Arketipler fikrini simgeler fikriyle özdeşleştirir miydiniz, öyleyse simgesel bir değeri olan her şey bir arketip olarak görülebilir mi?

[1] Belli ki Java yakınındaki Komodo Adasını yazmak isterken bir hata olmuş; "Komodo ejderi" denen dev kertenkele orada yaşar, boyu da üç metreye ulaşabilir. Hint Okyanusundaki Kokos Adalarında görülmez.

[2] *Bellum Gallicum*, 6.26-27. Sezar'ın vahşi hayvan anlatımına dair buradaki yorum gayet serbest. Jung daha sonra tek boynuzlu at konusunda daha bilgili açıklamalar yapacak: bkz. "The Paradigm of the Unicorn", *Psychology and Alchemy* (1944), CW 12, par. 518-544.

[3] C. O. Dunbar'a göre (*Historical Geology*, New York, 1949, s. 31), "tüylü gergedanın muazzam bütün kadavrası, 1930 yılında Polonya'da bir petrol sızıntısı batağından çıkarıldı... Tüylü gergedan, tüylü mamutun çağdaşıydı." Bu buluş, *Science News-Letter* (Washington, D.C., 17 Mayıs 1930) adlı dergide yayınlandı.

Dr. Jung: Hayır, simge tamamen farklı bir kavrayış. Bir arketip bir simge gibi işlediğinde ona simge derdim, ama illa öyle işlemek zorunda değil. *Simge* kelimesi çok yanlış kullanılmıştır. Freud, sadece gösterge değeri olan şeylere simge demiştir.[4] Felsefi eğitim almış olsaydı bu terimleri karıştırmazdı. Örneğin, demiryolu çalışanları, başlıklarının üzerinde kanatlı küçük bir teker tasarımı taşırlar, Freud buna da demiryolu simgesi diyecektir, ama bu demiryolunun göstergesidir. Eğer bir simge olsaydı, onu takan insanın kanatlı bir tekerle simgelenen gizli bir külte intisap ettiği anlaşılacaktı, ve sadece şeytan buna bir anlam katacaktı, bu belki de ilahi bir anlam olacaktı. Belli belirsiz nitelediğimiz şeyler için sadece simge kelimesini kullanırız. Bizim başka türlü tasarlayamayacağımız bir şeyi ifade eder bir simge; belirli tasarımları kullanarak anlama biraz yaklaşırız. Örneğin Hıristiyan inancı haçla simgelenir, demek ki haç başka türlü ifade edilemeyen bir şeyi ifade eder. Yunanca *symbolon* kelimesi inanç anlamına gelir, *symbol* [simge] kelimesi de esasında inanç anlamına gelir. İnançtaki esas fikir, Tanrının halihazırda yakalanması ve onun ne kastettiğini tam manasıyla bilmek değildi. Gerçek inanç, belirli sezgilere ve inanışlara insani bir yolla bizi en çok yaklaştırandır—örneğin, Tanrının hem Baba, hem Oğul, hem de Kutsal Ruh olması. Yaşam ve ebediyetin büyük gizemleri sadece simgelerle ifade edilir, ve bu sebeple daima kutsaldırlar.

Arketip işlediğinde bir durumun ifadesi olabilir, ve durum az çok meçhul olduğu sürece ona simgesel denebilir, fakat arketip sizin tam manasıyla bildiğiniz bir durumda da işleyebilir. Örneğin, huysuzluktan mustarip bir kadın hakkında ateş saçan ejder deriz. Bu bir arketiptir, ona simge diyemeyiz; yalnızca abartılı bir metafordur. Fakat biri çıkıp başka türlü ifade edemeyeceği bir şeyi ifade etmek için hususi bir tasarım ortaya koyarsa ve bunu yaparken bir arketip kullanırsa o zaman ona simge diyebilirsiniz. Biri bir yılan çizse, onun üstüne bir haç, onun da üstüne bir ay koysa ve siz de bunun ne olduğunu sorsanız büyük ihtimalle kekelemeye başladığını göreceksiniz, laf salatası ve muğlak kavrayışlarla karşılaşacaksınız; tahmin etmekten başka elinizden bir şey gelmez, sonra o da düşüncelerini ve görülerini belirtmek için bulduğu tek yolun bu olduğunu söyler. İşte bu bir simgedir; haç, yılan ve ay arketiplerini kullanmıştır, ama bu durumda gösterge

[4] Bu ayrımın tam bir açıklaması için bkz. *Psychological Types* (1921), CW 6, par. 814 vd., "Simge" tanımı.

değil simgedir. Bu ayrım felsefede hep bilinirdi ama Freud bunları hep karıştırır, Freud'un *simge* kelimesini kullanması gerçekten anlamsızdır.

Dr. Baynes: Yeni arketipler üretme mevzusu bana biraz sorunlu geldi, çünkü günümüzde kimse ejder üretimine katılabileceğini düşünmez, fakat modern insan makine üretiminde mutlak ustalığa sahip olduğunu bilir. Onları yapabiliyoruz.

Dr. Jung: Evet, ama makinelerin bizi yönettiği bir çağı düşünün. O zaman makine bir ejder olur, eski zamanlardaki dev kertenkelenin bir muadili, ve gerçekten New York'a baktığınızda bu şehrin insanı yönettiğini görürsünüz; kişi her şeyi yaptığına inanır ama şehir onu mahveder.

Dr. Baynes: Arketipe yönelik insan tutumuyla bir alakası yok mu bütün bunların? *Çuringa* meselesindeki gibi olmayacak mı? Onu yapmayı biliyor ama yine de insan üzerinde bir etkisi var. İnsanın hem üstünde hem altında.

Dr. Jung: Evet ama bu da insanın arketipler ürettiğinin bir kanıtı—çünkü bir şeyi ejder yapma kabiliyetine sahibiz. Ejder imgesinde saklı bu gücü başka bir şeye dönüştürebildiğimizi söylemek istiyorum, fakat o başka şey de yaratım gücüyle donanımlı. Yaşlı haham, kara büyü vasıtasıyla bir parça topraktan canlı bir şey yarattı: Golem. Fakat o şey de öyle büyüme kabiliyetine sahipti ki nihayetinde onun üzerine çöktü ve onu öldürdü. Haliyle, *çirunga* da insan eliyle yapılır, çünkü bir simgedir, ama ilahi gücün de meskenidir. Puta tapanların hepsi imgenin insan eliyle yapıldığını bilir, ama o imge tanrının bir meskeni mahiyetinde seçilir, çünkü onun simgesidir, bir tanrı orada meskun olduğu müddetçe de kutsaldır ve bir tabudur. Bir makine inşa ederken gayemize öyle dikkat kesiliyoruz ki o makineyi yaratıcı bir güçle donattığımızı unutuyoruz. Dışarıdan bakınca mekanik bir şeyden ibaretmiş gibi duruyor, ama görünmez bir şekilde bizi aşabilir, zamanın ve dünya tarihinin fazlasıyla gösterdiği üzere, kurumlar ve yasalar da insanı öyle aştı. İnsan eliyle yaratılmış olmalarına rağmen bizi yok edecek ilahi güçlerin meskenleri haline geldiler.

Dr. Baynes: Söylemek istediğim şuydu, makineleri yaparken akıl dışı bir şeyi akıllı bir güce dönüştürüyoruz. Bu sebeple, bana öyle geliyor ki, arketipleri şekillendirmek, bu akıllı kılına işlevine göre olmalı—Nil Nehrini ehlileştirmek gibi, ejder örneğinden gayet farklı olsa da.

Dr. Jung: Evet, ama ejderin bir makineye dönüşümünden bahsettiğimizde o gelişimin sadece bir evresine şahit oluruz. Esasında makineyi icat etme aşamasındayız, bu ilkel enerjiyi bir makineye dönüştürme evresindeyiz. İnsanın tanrısallığı konusunda çok fazla fikrimiz var ve bu bize esas tanrıları unutturuyor. Bir süre sonra, tüm enerjimizi akıllı formlara yatırmış olduğumuzda, bizi bastıracaklar. Şimdinin ejderleri onlar, bir tür kabus haline geldiler. Yavaş yavaş ve fark etmeden onların kölesi haline geldik ve bizi yiyip bitiriyorlar. New York öyle korkunç ebatlarda büyüdü ki ve bu da makine sayesinde oldu. Ayrıca öyle tüketen bir canavar haline geldi ki Dr. Draper[5] şehirdeki insanların ortalama yaşam beklentisinin kırk yıl olduğunu söylüyor. İsviçre'de altmış.[6] Neden psikoloji var? Çünkü akıllı sistemlerimiz bizi durmadan bastırıyor. İnsanların devasa makine gibi işletmelerinde, ordularda ya da diğer örgütlenmelerde de bunu görebilirsiniz, bunların hepsi yıkıma yol açıyor. Napolyon'un muazzam güçteki ordusunu düşünün, nasıl da tamamen yok oldu. Büyük İskender ki ordusu Hindistan'da mahvoldu. Babil ve Asur tarihini düşünün. Şöhretlerinin zirvesine ulaşmaları iki bin yıl aldı, sonraki otuz yıl içinde her şeyin canına okudular. Hep böyledir. Büyük örgütlenmeler kendilerini yiyip bitirir.

Holdsworth Bey: Sanayileşme esnasında fabrikadaki makineleri bozup başkaldıran işçilerin de ejder korkusundan etkilendiğini söyler miydiniz?[7]

Dr. Jung: Bu sorunu tartışmak çok zor, çünkü zamanımıza çok yakın, ama belki de İngiltere'deki bu isyanlar makinelerdeki ejder korkusundan çıkmıştır.

O zaman, rüyamıza geri dönelim. Ciddiyetle ele almamız gereken fareye kadar ilerlemiştik. Fare hakkında rüya sahibinin çağrışımlarını duymuştunuz, ve bunun içgüdüsel bir şey olduğuna karar vermiştik. Ne şekilde nitelemek lazım bunu? Rüya yorumunda mümkün olduğu kadar dakik olmalıyız. Teoriyi gerçeklik seviyesine indirgemeliyiz.

[5] New Yorklu tıp doktoru George Draper, psikosomatik tıpta öncü araştırmacılardan biriydi, monolog sanatçısı Ruth Draper'ın kardeşiydi, ki Jung onu da tanırdı.

[6] Princeton Üniversitesi Nüfus Araştırmaları Merkezine göre, 1930 yılında New York'ta insanın yaşam beklentisi 60 yıldı, İsviçre'de de aynıydı. 1980'lerin başında hem ABD'de hem İsviçre'de 70'i aşmıştı.

[7] Muhtemelen 1811-1816 yılları arasında başkaldıran ve makineleri kundaklayan İngiliz imalat semtlerindeki işçilerden bahsediyor, bu işçiler makinelerin işsizliğe sebep olduğunu düşünmüşlerdi.

Sigg Hanım: Bir fare genelde beklenmedik anlarda çıkar. Belli ki erkek cinselliğinin simgesel bir temsili, ve bu adamın cinselliği tüm varlığıyla o kadar da ilişkili değil.

Dr. Jung: Fakat neden başta cinselliği düşünmeliyiz?

Holdsworth Bey: Adam, beşiğindeki bir çocuk. Beşik kırıldığına göre sığmıyor demek ki. O halde pek tabii cinsellik beliriyor.

Dr. Jung: Yaşı geldiği halde cinselliği işlemeyen adam sayısı da az değil.

Sigg Hanım: Kadınlar bazen cinsellikten doğalarının sadece hayvani tarafı diye bahsederler.

Dr. Jung: *Sadece* kelimesi bize doğru yolu gösterebilir. Bu gerçekten önemli bir konu, çünkü fare hep "sadece" olmuştur. Doğum sancıları çeken dağı hatırlarsınız belki, sonra gülünç bir şekilde fare beliriyor. "Sadece" fare. Küçük, önemsiz; zararlı ama asla tehlikeli değil. Peyniri ve ekmeği yemesin diye, yemeği kirletmesin, oyuklar açmasın diye dikkat etmek gerek ama o kadar da mühim değil. Bu bakış açısını tutalım. Peki rüyada bunun kanıtı nerede?

Sawyer Hanım: Fare kaçtı ama adam bunu umursamadı.

Dr. Jung: Evet, kanıt hastanın çağrışımlarında. Fakat karısının farklı bir bakış açısı var. Çok endişeleniyor ve bir sopayla peşinden gidiyor, çünkü çocuklara zarar vereceğini düşünüyor. O zaman, bu fare neyin nesi? Sanırım çoğumuz cinsellik anlamına geldiğinden şüpheleniyoruz. Ayrıca fare tamamen içgüdüsel; cinsellik gibi içgüdü de güçlü bir tabuya tabiidir. Bu imkanı tartışalım derim. Bu evlilikte, bahsettiğimiz üzere, esas zorluk, Eros dediğimiz şeyin önemi hususunda karı ve koca bakış açıları arasındaki temel farktı—cinsellik mi bağlılık mı? Adam cinsellik sorunuyla yüzleşiyor, anlaşmazlık çıkan nokta bu. Meseleyi tartışmuşlar ama karısı bizim hastamızınkinden tamamen farklı düşüncelere sahip. Adam cinselliği çok önemli ve kaçınılmaz bir şey olarak görüyor, kadın için ise boş bir şeyden ibaret, çocuk yapmak dışında gayet vazgeçilebilecek bir şey. Bu konuda muhafazakar bir düşünceye sahip, cinselliğin sadece o amaca hizmet ettiğine ve bunun dışında hiçbir gerekçesi olmadığına inanıyor. Bu bizim için bir ipucu. Adam şöyle diyecektir, "Bırak ufaklığı gitsin, çok önemli değil," kadın ise, "Hayır, olamaz. Olmamalı." Öyleyse, farenin cinsellik olduğunu tahmin ediyoruz ama başka bir düşünce de var. Elbette gizli bir gece içgüdüsü misalinden bahsediyorum, çünkü fareler gecelerin ortaya çıkarlar. Karanlık deliklerde yaşarlar, parazittirler, haydutturlar, her seferinde on-

ları tuzağa düşürmeye veya zehirlemeye çalışırız. Haliyle, güçlü bir tabu altındaki bir içgüdüyü temsil etmeli. Hangi içgüdü bu? Hepsi cinsellikten ibaret mi? Başka bir sonuç da var.

Dr. Draper: Münasebetsiz olabilir ama belki de arketipler ve ejderler hakkındaki bu seminerin ilk yarısı, fare simgesinin yorumlanmasına bizi hazırlamak gibi gizli bir amaç taşıyordu. Böylece fare, minicik bir ejder olabilir. Rüya sahibinin yaşamındaki fare aslında bir ejder kadar önemli. Fareye ters çevrilmiş ejder gözüyle bakabiliriz. Yaşamın sadece fiziksel sorunlarına değil, daha geniş alanlarını kastediyor olabilir.

Dr. Jung: Doğru. Cinsellik sadece küçük bir fare değil, çok büyük bir şey, çökerten bir sorun; fakat rüya bir fareden bahsediyor, bunu yaparken bir amacı olduğunu varsayıyoruz. Çok daha güçlü bir simge umabilirdik, ama bir ejderin yerine sadece küçük bir fare buluyoruz. Farenin gerçekten cinselliği kastettiği fikrine karşı bir iddia değil bu, fakat şu noktada cinselliğin önemini azaltmak, onu bir hiç gibi görünecek kadar küçültmek kesinlikle bilinçdışının niyeti, bunu söylemek gerek. Bir tür aldatmaca sanki. Kadın kıyamet koparıyor, sanki aslında göründüğünden daha büyük bir şeymiş gibi, çünkü kadının rüyada temsil ettiği figür, o farenin ya da cinselliğin önemini rüya sahibinin kendinden daha iyi biliyor. Farkına varmayı karısına havale ettiği söylenebilir, sanki şöyle diyor, "Kıyamet kopardın ama bu benim için bir hiç." Haliyle, soru şu: Bilinçdışı neden bunu bir hiçe indirgiyor? Neden tam değeriyle temsil edilmiyor? Şu an için rüyanın temel sorunu bu.

Sigg Hanım: Adamı cesaretlendirmek için.

Dr. Jung: Evet, esas fikir bu. Bazen gerçekte önemsiz görünen şeylerin rüyalarda aşırı vurgulandığını görürüz; eğer bir şeye hak ettiği değer verilmiyorsa öyle büyük boyutlara gelir ki rüya sahibi etkilensin. Aşırı önemli bir şey küçültüldüğünde de tam tersi gerçekleşir. Yakın zamanda konuştuğumuz misaller gibi; hani rüya sahibinin kendini ispatlamasına bir şans vermek için analist küçültülüp güçten düşürülmüştü. Yoksa analist figürü onun için bir saplantı. Bu durumda, adam cinselliğin öneminin gayet bilincinde, ve küçücük fare figürünün amacı da onu cesaretlendirmek olabilir. Peki onu ne yapmaya cesaretlendirecek?

Sigg Hanım: Karısıyla olan sorununu çözmenin bir yolunu bulmayı denemeye; örneğin, karısının neden korktuğunun sebebini sorabilir.

Dr. Jung: Fakat bunu ona ara sıra sordu ve nihayetinde bir şey de elde edemedi. Her kadında bu fare korkusu vardır, ve bu daima adamlara komik gelir. Böylece fare bir de komikleşiyor, belli ki bilinçdışı, adamın onu küçük bir mesele gibi düşünmesini istiyor, gerçi karısı çocuklara zarar verecek diye kıyamet koparmıştı ama saçmalık bu. O halde, rüyanın eğilimi, adamı cesaretlendirmek için sorunun önemini düşürmek. Ama onu neye cesaretlendiriyor?

Dr. Baynes: Çok korktuğu libidosunu izlemeye.

Dr. Jung: Yatak kırıldığında libidosu kaçıyor. Korkup peşinden koşmuyor, çünkü bu korkuyu karısına havale etmiş, ama bunla ne yapacak? Beşiğin demir parmaklıklarından biriyle onu öldürmeyi deniyor ama başaramıyor—büyük bir silahla sinek öldürme sanatı. O zaman, rüya adamı neye cesaretlendiriyor?

Holdsworth Bey: Karısının icabına bakacak. Eline bir sopa alacak, tıpkı "sırtından sopayı eksik etmeyeceksin" diyen eski bir atasözünde olduğu gibi.

Dr. Jung: Hayır bunu asla yapmayacak. Karısını dövmekten zevk alacak bir adam değil, son derece kibar. Pek tabii, ona körkütük aşık olsaydı ve Doğuya daha yakın bir yerde yaşasaydı eline bir sopa alacaktı, ama eğitimli bir Batılı erkek için kadını dövüp sonra da onla cinsel ilişkiye girmek çekici bir şey değil.

Sigg Hanım: Ama bence her şey tekrar yoluna girerse hem onlar hem de çocuklar için önemli bir şey olmuş olacak. Bu önemli sorunu ve çocuklar üzerindeki etkisini beraber tartışabilirler.

Dr. Jung: Belli ki kadın farenin çocuklara bir şekilde zarar vereceği görüşünde, ama bu tamamen saçmalık. Biz şimdi rüyanın onu cesaretlendirmesi olgusuyla ilgileniyoruz. Ama neye? Devam edelim.

Dr. Baynes: Adam beşiğin içinde, sanki köşeye sıkışmış da farenin içindeki şeytanla savaşıyor, ve sıkıştığı yerden açığa çıkmalı.

Holdsworth Bey: Bu çiftleşme mevzusuyla fazla meşgul olduk sanki? Sadece bir fare bu.

Dr. Jung: Adamın yapması gereken şeyi bir hanıma söyletmeye çalışıyorum. Tatlı bir sadist soru bu. Cümlelerine nasıl devam edecekler onu merak ediyorum. Hanımlar, samimi olsun, sırrı açık edin. Görüyorsunuz burada sorunları derinlemesine tartışmak durumundayız. Bu konuda bize aydınlatıcı şeyler söyleyecek kadınlar nerede? Biz erkekler insan duygularının zavallı uzmanlarıyız. Kadınlar, kendilerini ilgilendiren bu tartışmada bir

söz alırsa onlar için muazzam bir fırsat olacak. Adamın cesaretlendirilmesi gerektiğini söyleyen Sigg Hanım son derece haklı. Korkmayın. Çekinmeyin. Ne anlama geliyor bu?

Baynes Hanım: Belki de karısının onu reddetmesi cesaretini kırıyor, ve bu sebeple libidosu böyle küçük bir ölçekte.

Dr. Jung: Evet, adamın bilincinde öyle. Bu adam ve karısı arasındaki durum bir bakıma korkunç biçimde yavanlaşmış. Karısı miadını doldurmuş. Onun daha canlı olmasını kocası da istermiş ama olmadığı için ara sıra sağa sola takılmaya başlamış ve çok sıradan kadınlarla aptalca maceralar yaşamış. Sonra teozofi çalışmalarına sarmış, ama böyle beyhude bir yolla sorununu çözememiş, sonra analize geldi ve soruna ciddiyetle girişti. Şimdi kendini toparlamaya ve bu sorunun üstesinden gelmeye çalışıyor; Polonya seyahatlerinden[8] sakınıyor ve makul olmaya azmediyor. Ama işte fare ortaya çıkıyor, hani şu gece illeti, ve elbette bilincinde bunun acayip önemli olduğunu ve bu konuda bir şey yapılması gerektiğini düşünüyor.

Deady Hanım: Adam kendi içinde muazzam bir korku dağı yaratmamış mı?

Dr. Jung: Onu yaratan kadın; adam değil.

Sigg Hanım: Deady Hanımın kastını gayet iyi anlıyorum, ve bence böyle uzun bir ayrılık yaşandıysa adamda da görünmez bir duvar olabileceği doğru.

Dr. Jung: Elbette görünmez bir duvar var, ama bunu görünür kılamayız. Bu rüyada gördüğümüz tek şey, sorunun önemini azaltmaya çalışan bilinçdışı eğilim. Hatta şunu bile diyebiliriz: Adam kendini dört duvar arasına hapsetmiş, sanırsın bir bebek, ve bebek gibi davranıyor, işlevlerini bir bebek gibi yerine getiriyor, ona söyleneni yapıyor, ve bunları icra ederken yatak kırılıyor ve fare kaçıveriyor. Çocukluk yani yatak kırılmasaydı fare ortaya çıkmayacaktı. Ama sorun ifşa oldu işte. Adamın elinden bir şey gelmiyor ve fareyi öldürmeyi beceremiyor, fare kaçıyor, karısı da hiddetleniyor çünkü adamın cinselliği meydana çıkarsa çocuklara zarar vereceğini düşünüyor—bu tabii daima kadınların iddiası, çocukların zarar göreceğini söylerler.

Hannah Hanım: Buda gibi bir maymun olarak mı yaşamaya çalışması gerek acaba?

[8] Polonya seyahatleri için bkz. Rüya 19 ve Polonya seyahati çağrışımları, yukarıda, 9 Ekim 1929, s. 336.

Dr. Jung: Bir maymun olarak yaşamaya çalışmak mı? Farenin yöntemlerini taklit etmek ve kaçmak mı? Rüyalarda hayvanların belirmesi genelde hayvanların yöntemlerini taklit etmek anlamına gelir. Masallarda yardımsever hayvanlar vardır. O zaman, pratikte bu ne anlama gelir? Bu konuda özellikle kadınların zekalarını kullanmalarını rica ediyorum.

Baynes Hanım: Bence en önemli noktalardan biri, herhangi bir şeyi halletmeye girişmeden önce beşikten çıkmalı.

Dr. Jung: Beşikten çıkmış. Artık bir yardım yok—beşik parmaklıkları ardındaki bir koruma da. Bir şey yola çıkmış, güvenli mıntıkayı terk etmiş, ama ne olduğunu bilmemiz gerek.

Deady Hanım: Bunun hakkında bu kadar düşünmeyecektir. Farenin atikliğine sahip olmalı—tek bir sıçrayış.

Dr. Jung: Tek bir sıçrayış, şimşek gibi mi, sessizce? Evet böylece fareyi taklit edebilirdi, ama hâlâ metaforun içindeyiz, daha somut olmalıyız. Burada bu fareyi otonom bir faktör olarak düşündük, içgüdüsel bir şey, gizlendiği yerden çıkmış ve sahnede belirmiş. Onu öldürmeye çalışmak beyhude, fare daha hızlı; karısı çocukları zarar görecek diye diretse bile beyhude. Mekanizmadaki bir şey gevşemiş. Yapmaya niyetlenmediğimiz şeyleri yaparken ya da söylemeye niyetlenmediğimiz şeyleri söylerken bir bozukluktan bahsederiz. Otonom bir faktör sahnede belirmiş, çok küçük bir formu var, ama farenin kendini ortaya koyduğu gibi ortaya koyuyor. Hem gece hem gündüz bela olacak, her yerde delik açacak, çünkü hiçbir şey onu ebediyen zapt edemez; duvarların ve kapıların içine sızacak, kilitlenemeyecek; adam istesin ya da istemesin, bu faktör çalışacak.

Rüyanın açık anlamı böyle, ama tabii ki adam bana "Bu nedir?" diye soracak, ben de ona cinsel sorunu olduğunu söyleyeceğim, ne kendisi ne de karısı kontrol edemiyor, illa ki kendine bir yol buluyor. "Peki büyük bir sorun için neden bir fare?" Benim de cevabım şöyle olacak, belli ki önemi büyük ölçüde düşürülmüş, ve bu rüyanın düz anlamına göre rüya sahibi cinselliği hakkında yaygara koparmak istemiyor. Onu kendi başına bırakabilir, çünkü fare kendi başının çaresine bakar. Adam, yapılması gerekenler hakkında daima kaygılanan biri, kendi yapması gerekenler hakkında değil; sorunla başa çıkmak için genel kabul görmüş bir formül ya da kaide arıyor. Aslında bu tavrı tümden bırakabilir; durumun üstesinden gelemediğini ve çözümü bilmediğini rahatça söyleyebilir. Eğer bu şey yaşamak istiyorsa ya-

şar ve adam ona izin vermeli. Kendi başına bırakılan şey başının çaresine bakar, kendi yasalarına göre işler. Ağzından baklayı çıkarır, ve sorun böyle işliyorsa işlemeye devam edecektir, ilerleme göze çarpacaktır. Gerçek olduğu sürece belirli etkileri de olacaktır, haliyle kişi de az çok onun merhametine kalacaktır; kişi yer ve zamanı kestiremese bile o işlemeye devam eder. En önemlisi de hiçbir şeyi tahmin edemeyiz. Birçok sorun var ki akıllı zihnimiz baş etmeye yetkin değildir, belli ki bunlar imkansız durumlar, ve ben bunları karıştırmamaya çok dikkat ediyorum. Örneğin 35 yaşında manastıra giden insanlar var. İnsanlar bazen tuhaf yaşamlar seçer, ortalama görüşe göre yanlış yaşamlardır bunlar, ama bu yaşam onlara kusursuz uyar, bunu ben nasıl bilebilirim? Eğer onun bilinçdışı bu adamın cinselliğinin tamamen kaybolduğunu, kesinlikle önemsiz olduğunu ve var olmadığını söylese bu beklenmedik bir şey olur ama belki de doğrusu budur. O zaman ben de hastaya şunu derim, fare kaçtı, eğer gerçekten canlı ve güçlüyse bir şey yapabilir. Kendi başının çaresine bakacak ve bir şey olacak.

Anlıyor musunuz? Kastım şu, otonom komplekslere gerçekten inanıyorum. Bence otonom faktörler bir şey üretebilir, çözülemeyen bir sorunun çözümüne yardımcı olabilir, hem de sorunu bastırmadan ya da görmezden gelmeden. Sanki hizmetçinizi bir teminat mektubuyla tahsilata göndermişsiniz gibi: Kendiniz gidemezsiniz, bu yüzden güçlerinize havale edersiniz. Sorununuzu başınızdan savarsınız, hiçliğe, bilinmezliğe terk edersiniz ki yolunu bulsun. Ben size nasıl çözeceğinizi söyleyemem, ama bir sorunu görmezden gelirseniz genel bir yasa hatları boyunca işleyecektir. Görüyorsunuz, bu durum hakkında çok kesin konuşabiliyorum, çünkü hangi *peripeties*[9] vasıtasıyla gittiğini ve yaşamının nasıl geliştiğini biliyorum. Bu andan itibaren her şeyin harekete geçtiğini de biliyorum. Hatırlarsınız, bir önceki rüya makinenin çalışmaya hazır olduğunu söylüyordu, siz de zorluğun nerede olduğunu biliyorsunuz—kilise önyargılarıyla ve ahlak yasalarıyla yüzleşiyordu. Sonra irkildi ve kendini beşikte buldu. Şimdi beşik kırılıyor. Makine fare oluyor. Kendi kurtuluşunu sağlayabilecek canlı bir mekanizma olduğunu anlıyor. Mekanizmanın kendi başının çaresine bakabileceğini ilk keşfettiği an. Bilmiyorum nasıl! Allah'ın lütfu işte, ama çok canlı olduğunu söyleyebilirim size. Kendi başına işledi.

[9] Yunanca *peripetia* yani "durumdaki ani değişim" ifadesinden türer.

10. Seminer
26 Mart 1930

Dr. Jung:

Bugünkü tartışmamıza başlamadan önce gelecek seminer için bir teklif sunmak istiyorum. Aranızdan çoğu kişi yaz dönemi için burada kalacak, muhtemelen birkaç yeni katılan da olacak. Onlar için bu dönemin işleyişinin kısa bir özetini hazırlamamız gerek. Rüyaları anlatmamıza gerek yok ama sorunu genel hatlarıyla sunmak önemli olacaktır, nasıl gelişti ve hangi çeşitlenmeleri içerdi—rüya sorununun oluşturduğu bu uzun serüvenin genel hatlarına dair psikolojik bir özet.

Sonra, başka bir teklif sunmak istiyorum. Son seminerlerde, rüya malzemesindeki arketipleri ifade etme girişimlerimiz oldu, ve bu konuda çok zorluk yaşadık. O halde, arketipler esasında rüyalardan değil de masallar, efsaneler ve dini düşünce formları gibi mitolojik malzemeden türediğinden, arketipleri ilkin bu malzemeden sınıflamayı denemek yerinde olacaktır. Bence, aranızdan bazıları çalışmak üzere farklı mitolojiler seçse ilginç bir girişim olur—biriniz Alman mitolojisini alsın, diğeriniz Grekoromen mitolojisini, başka biri de ilkel folkloru, vs. *Bilinçdışı Psikolojisi* çalışmamın dizinine bakarak sınıflama hakkında bir fikir edinebilirsiniz, orada bu doğrultuda İngilizce kitaplar da var. *Külkedisi* isimli hikaye yavan olsa da psikolojik bakış açısından çok değerli; arketiplerin nasıl ortaya çıktığı orada görülebilir. Almanca literatürde benzer iki çalışma var: Stucken'e ait *Yıldız Mitleri* ve Frobenius'a ait *Güneş Tanrının Devri*; bu çalışmalarda arketip motiflerin bir listesini ve bu araştırmacıların sonuçlarına ulaşmalarına sağlayan yöntemleri göreceksiniz.[1] Bazılarınızın ilgileneceğini umarak bu teklifi yaptım. Sorunuz var mı?

Dr. Baynes: Bu dönemin işleyişinin özeti hakkındaki ilk teklifinize dair bir sorum var; çeşitli üyelerin bir özet çıkarmalarını,

[1] Eduard Stucken, *Astralmythen: Religionsgeschichtliche Untersuchungen* (2 cilt, Leipzig, 1896, 1907). Leo Frobenius, *Das Zeitalter des Sonnengottes* (Berlin, 1904).

sonra raporu teslim etmelerini ve en iyi ve kapsamlı olanının çoğaltılmasını mı öneriyorsunuz?

Dr. Jung: Bir kişi rapor çıkarsa yeter, genel bir özet sadece, Dr. Deady'nin yaptığı gibi ama daha az ayrıntılı.

Dr. Deady: Benimkinden hangi açılardan farklı olacak?

Dr. Jung: Ben olsam rüyaların ayrıntılarına inmezdim. Yalnızca düşüncenin genel gelişimini tarif etmeye çalışırdım. Düşüncenin bir özeti olacak bu, gerçek rüya malzemesi değil.

Dr. Baynes: Arketip motiflerini bulmak için bence sizin kitabınız en iyi kaynak.

Dr. Jung: Bunla sınırlı kalmanızı istemem. Külkedisi motifi son derece açık bir örnek. Ayrıca Hint mitolojisinde de aşırı ilginç malzeme bulunabilir. Aynı motiflerin rüyalardaki gibi işlediğini görmek size yardım edecektir.

Soru: Herkesin bunu yapmasını istiyor musunuz?

Dr. Jung: Herkesin değil. Sadece ilgili kişilerin.

Öneri: *Balıkçı Orpheus*, buradaki kütüphanede bulunan ilginç bir kitap. Bachhofer'in de bir kitabı var ama tercüme edilmemiş.[2]

Dr. Baynes: Jane Weston'ın *Kutsal Kase*[3] kitabı da motifleri gayet bilgece gösteriyor.

Dr. Deady: İngiltere'de geçenlerde yeni bir kitap çıktı; Shepherd'ın yazdığı *Tek Boynuz Bilgisi*.[4] Yazar sanki başka insanların okumadığı tüm kitapları okumuş. Kaynakça sıra dışı. Efsanelerden rüyalara kadar her şeyi kapsıyor—muazzam bir araştırma.

Dr. Jung: Evet ama tek bir motifin monografik tartışmasına dönüşmesini de istemem, aradığımız şey kesinlikle bu değil. Arketip motifleri daha geniş bir malzemeden ayırmanın bir yöntemini arıyoruz. Tabii, *Külkedisi* bir bakış açısına göre sadece bir motif, fakat yöntem kusursuz, sizin bahsettiğiniz Shepherd'ın kitabı da iyi bir yönteme sahip olabilir. Silberer'in gizemcilik üzerine kitabı[5] da gerçekten iyi. Bu kitapta kazan motifini ve diğerlerini bulacaksınız.

[2] Robert Eisler, *Orpheus-the Fisher* (Londra, 1921). Eisler'in eserinin bir yorumu için bkz. *Aion* (1951), CW 9 II, par. 147, not 75. Herhalde Bachhofer yerine Bachofen yazılması gerekiyordu: Johann Jakob Bachofen (1815-1887), İsviçreli yargıç ve yazar, simgecilik ve mitoloji üzerine yazıyordu. Bkz. *Myth, Religion and Mother Right: Selected Writings* (Bollingen Dizisi, 1967).

[3] Jessie Weston, *The Quest of the Holy Grail* (Londra, 1913).

[4] Odell Shepard, *The Lore of the Unicorn* (Londra ve Boston, 1930).

[5] Herbert Silberer, *Problems of Mysticism and Its Symbolism*, İng. çev.: Smith Ely Jelliffe (New York, 1917).

Pekala, masamın üstünde şu dokümana rastladım, ama yazarını bilmiyorum, çünkü imzalı değil. Size okuyayım.

Rüyadaki fare hakkında bazı hatırlatmalar

Son seminerdeki tartışma, fareler dünyasında bir husumet doğurdu. Konuyu aydınlatmak adına fare şu uzlaştırıcı önerileri göndermeye cüret etti.

Dr. Jung dedi ki rüyada bir hayvan belirirse onu tıpkı gerçeklikteki gibi ele almalıymışız, ve kendi niteliklerinden hareketle anlamını bulmaya çalışmalıymışız. Bu yüzden dedik ki evcil fare küçüktür—utangaçtır—deliklerde yaşar—genelde geceleyin çıkar—domuz yağının kokusunu aldı mı dayanamaz ve ev sahiplerini durmadan rahatsız eder. Tüm bu niteliklerin yanında işaret edilmeyen şey, evcil farenin sıra dışı doğurganlığıdır, bu bakımdan dengi belki de sadece kobay faresidir. Bir çift beyaz evcil fareye sahip olan her çocuk bunu bilir—bilir ki sadece Hirodes tarzı bir katliam, durmadan üreyen yavruların büyüyen sürüsüne karşı bir şey yapabilir. Görseniz, sanırsınız erkekler de doğuruyor.

Farelerin bu sıra dışı doğurganlığını görmezden gelmemek faydalı olabilir—belki de bu olgu bizi bir yere götürebilir. Diyelim ki fare bir karanlık hayvanı, gece hayvanı ve doğurma hayvanı. Bu da açıkça onun ay yaşamıyla, ayın bütün simgeciliğiyle bağlantılı olduğunu gösterir, ki önceki seminerlerde bunlar tartışılmıştı. Fakat bu mehtaplı gecede farenin özel bir yeri var, biz de bu yeri bir fare gören bir kadının davranışına dikkat kesilerek en iyi şekilde keşfederiz.

Eski bir deyiş vardır, fareden korkmayan bir kız bekaretini kaybetmiş demektir. Ayrıca bir fare gören bir kadının korkusunu çok tuhaf biçimde gösterdiği de muhakkak—sanki bekaretlerine kastedilmiş gibidir. Bu gerçekten çok garip, çünkü bir fare kuşkusuz kadının bekareti için hiçbir tehlike arz etmez.

Şimdi tüm cesaretimizi toplamalı ve şunu demeliyiz: Bir odada bir adam, bir kadın ve bir fare varsa—kadın çığlık attığında adam kayıtsız kalıyorsa, tüm görünüşün aksine, korkan kişi kadın değil, muhtemelen erkektir. Böyle deyince şimdi tüm erkekler üzerimize gelip muzafferane diyecekler ki bu da kadının yanılsamasının ve ikiyüzlülüğünün başka bir kanıtından ibaret—tıpkı kadının aldatıcı gözlerindeki timsah gözyaşları gibi. Biz de buna evet demek zorunda kalırız. Fakat erkekler zaferlerinin tadını çıkardıktan sonra devam edip aynı yerde durmasak iyi olur

diyebiliriz. Havva'nın zamanından beri, çağlar boyunca kadınlar bir fare gördüklerinde hep böyle tuhaf ve aldatıcı bir tarzda davrandılar, bu tarzın bir anlamı olmalı. Sahteliğin belki de iyi bir nedeni vardır—belki de nihayetinde sahtelik değildir, bir tür simgesel davranıştır—farenin kendi kadar simgeseldir.

Bizce fare, kadının doğurganlık arzusunun bir simgesidir. Bu arzu tüm kadınların derinine işlemiştir, çünkü sadece çocuk doğurduğu takdirde kadın doğal görevini yerine getirmiş ve kaderine göre yaşamış olur. Ayrıca bu olgu, kadının cinselliği ve bedenindeki maddi ve fizikî dünyayla da sınırlanamaz. Kadının ay zihni için de aynı derecede geçerlidir; kadın her zaman ışığın oğullarının dölünü umar ve bekler, ki karanlık ama bir o kadar da ateşli bir yaratıcılık içinde ayın ruhani çocuklarını doğursun. Hem fiziki hem ruhani doğum arzusu kadınlarda birbiriyle öyle bağlantılıdır ki sık sık ikisini karıştırırlar ve gerçekte ne istediklerine karar vermeyi erkeklerin ayrıştırma kabiliyetine bırakırlar. Bazen olur ki bir kadın art arda çocuk doğurur, çünkü ay zihninin yadsınma ıstırabı çektiğinden haberi yoktur, bazen de ruhani bağlılık kurma maksatlı buyurgan arzularla kocasını çileden çıkarır, ama aslında çocuk yapmasının vakti gelmiştir.

Fakat, ister biri olsun ister diğeri, farenin doğurma hevesi dahilinde Yin ilkesinin simgesi olduğu son derece muhtemel görünüyor.

Tıpkı maddi dünyadaki gibi kadında yaratan şey sadece rahimdir, ruhani dünyada da kadının yaratıcı gücünü barındıran akıllı ya da zihinsel yaşam değildir. Akıllı tarafta kadın muhafızdır, annedir. Fakat, akıl dışı Erosun sıcak ve kavruk toprağı, erkeğin ruhani tohumlarını almalı. Zira Eros, tabiatında acayip akıl dışı olduğu için, dilden tamamen yoksundur—ne İngilizce, ne Fransızca ne de Almanca konuşur. Mantıklı hiçbir kelime bilmediği için de Eros ne istediğini ya da neden sadece bunu istediğini asla açıkça söyleyemez. Bu sebeple, Eros kadında iş başında olduğu zaman, yapabildiği tek şey bazen çok tuhaf simgesel şekillerde hareket etmek ya da konuşmaktır, ki erkeğin dikkatini çekebilsin. Erosun istediği şey, erkeğe soru sordurmaktır, çünkü Eros sorulara cevap verebilir. Cevap daima bebek olacaktır—maddi dünyada dokuz ay alır, manevi meselelerde daha çabuk gelebilir.

Fakat, erkek bunların hiçbirini bilmez. Ne zaman Eros söz konusu olsa, kendi içinde kadın tarafını hiç geliştirmemiş erkek,

Parsifal kadar cahil olur. Gerçekten bilmez—nihayetinde kendinin korkmuş olduğunun bile farkında değildir. Kutsal Kase önündeki Parsifal gibi erkek de kadının Erosu önünde bekler. Ve tıpkı Parsifal'in yalnızca soru sorduğunda Kutsal Kaseye kabul edilmesi gibi, erkek de soru sorduğunda kadının Erosu ortaya çıkacaktır.

Fark şu ki Kase—kutsal olduğundan—sessiz kaldı ve soruyu bekledi, ama kadın toprağa bağlı olduğundan ve hayatı da kısıtlı olduğundan o kadar bekleyemez. Doğurma özlemi o kadar büyük ki erkeği konuşturmak için en çok hayrette bırakan araçları kullanır.

Farenin durumunda ise kadın sanki erkeğin iç korkusunun bütün dış işaretlerini benimsiyor ki ondaki mertlik ve cesaret uyansın ve o durumdaki korkunun ne kadar yüzeysel olduğunu görsün. Bir kadın bir fare gördüğünde çığlık atıyorsa bunun anlamı "Korktum!" değildir; bunun anlamı şu, "Fareyi gördün işte! Anlamıyor musun? Lütfen, sor hadi, bir soru sor!"

Bize göründüğü kadarıyla fare, Eros özleminin harika bir simgesidir. Fareler bütün ülkelerde ve bütün iklimlerde neredeyse görünmeden nasıl yaşıyorsa kadının Erosu da en derin fare deliğinde gizlenmiş olsa bile her yerde hazır ve nazırdır. Tıpkı fare gibi ayın dost ışığını parlak gün ışığına tercih eder, evin en sakin bölmesinde de en iyi hisseder. Ayrıca fare gibi sayısız evlat vadeder. Bu evlatlar hususunda Fransız yasası her durumda geçerli görünür, yani *La recherche de la paternité est interdite* [Babayı araştırmak yasak]. Sadece Erosun çocukları, babalarına böyle kusursuz benzeyebilir, ki bu da bazen şakaya vurulur.

Belki erkek, kendi içinde, fareden neden bu kadar korkuyor diye de sormak lazım. Erkek burada bir bakıma haklı, korkusu kutsal bir korku. Logos, Erostan korkmalı, çünkü Erosta karşıtına rastlar. Ve karşıtlar tamamen doğru bir şekilde rastlaşmazlarsa felaket olur. Haliyle erkeğin korkusu da kadının kör ve mantıksız arzusunu istismar etmemek için içe dönük bir uyarı gibi çalışır.

Şunu söylemeyi de unutmayalım, tüm farelerde olduğu gibi simgesel faremiz için de bir kedi var. Ve bu kedi çağlar boyunca sayısız ev faresini yok etti. Bir ev faresi çok gürültülüyse ve durmadan ürüyorsa kedinin onları yemesi normal. Fakat bir kedi de midesine zarar verecek kadar fare yememeli. Ama bir kedinin hazımsızlık yaşayana dek fare yemesi de görülebilen bir durum—hatta daha kötüsü, fare yemekten o kadar şişkolaşır ki

hantallaşıp huysuzlaşır. Rüya faresini yiyen kedinin ismi Anima. Bu sebeple, bizim rüyamızda fareyi kovalayanın hastamızın karısı olması ve ortalıkta hiç kedi olmaması güzel ve iyi bir işaret.[6]

Dr. Jung: Harika. Meçhul yazarı kutluyorum. Rüya faresini yiyen kedinin anima olması tamamen yeni bir bakış açısı.

Baynes Hanım: Siz bunun hakikatini kabul ediyor musunuz?

Dr. Jung: Eh, bunun hakkında düşünmek zorunda kaldığım için çok şaşkınım.

Baynes Hanım: Bu makaleyi yazan farenin neden gizli kalacağını düşünüyorsunuz? Bence, bir parça peyniri hak etti.

Dr. Jung: O kadar emin değilim. Etraflıca işlediğimiz fare hakkında sorusu olan var mı? Bu kadarcık küçük bir şeyin bu kadar çok yoruma sebep olacağını düşünemezdik—dağları hareket ettirdi diyebiliriz.

Sawyer Hanım: Fare neden çocukların odasına kaçtı?

Dr. Jung: Doğru, bunun hakkında konuşmadık. Önerisi olan var mı?

Howells Hanım: Cinsel soruna kadının bir tepkisi de çocuklara kaçabilmesi.

Dr. Jung: Rüyada bu—yani farenin çocuklara zarar verebileceği—kesinlikle kadının fikri. Oğlan çocuklar üzerinde bir vurgu var. Kız çocuk da olabilirdi—rüya sahibinin Erosu kızların odasından kendini sakınıyor, ama bura oğlanların odası, bu da gayet dikkate değer. Ne dersiniz?

Sawyer Hanım: Çocuklar kaç yaşında?

Dr. Jung: Sekiz ya da belki de on.

Sigg Hanım: Görünüşe göre ebeveynler, yaşamlarının belirli bir kısmına çok fazla ya da çok az libido verirse çocuklar ters yönde davranma eğiliminde oluyorlar.

Dr. Jung: Ama biz çocukların odasına giden bu Eros sorunuyla ilgileniyoruz. Kızların odasına gittiğinde tam manasıyla ensest libido söz konusu olacaktı, o zaman, oğlanların odasına gittiğinde ne olacaktır?

Dr. Baynes: Eşcinsellik.

Dr. Jung: Evet, ensest eşcinsellik. Böyle bir bastırılmış libido pek tabii sonraki nesneyi hedef seçer—bazen kız çocuğu, bazen

[6] 1939'da kaydedilen seminerler dizinine göre yazar, Linda Fierz-David idi, Barbara Hannah da bunu teyit etti (1980). *Der Liebestraum des Poliphilo* başlıklı eseri yazdı (Zürih, 1947), Mary Hottinger bu kitabı *The Dream of Poliphilo* başlığıyla İngilizceye çevirdi (New York ve Londra, 1950), Jung da önsöz yazdı.

oğlan çocuğunu. Elbette, oğlanların da simgesel olması çok muhtemel, ama burada son derece hassas bir durum içindeyiz, çünkü karısı ne kadar gerçekse oğlanlar da onun için o kadar gerçek. Karısı simgesel değil, düz manasıyla var—rüyanın gerçekten karısını işaret ettiği varsayımını koruyoruz. O halde, burada oğlanlar var, onun oğulları, bundan kaçış yok; rüya, Erosun kaçtığını, oğlanların odasına gittiğini ve onlara zarar verebileceğini anlatıyor. Bu gerçeği kabul etmeye mecburuz. Kuşkusuz, eğer böyle bir bastırılmış Eros ensest ilişki biçimi alsa kadının korkusu haklı çıkacak. Soru şu, neden kızlar değil de oğlanlar? Cevabın bir önceki rüyada olduğunu söyleyebilirim; benzer koşullar altında bu kız çocuğuydu. Fare—libido—kız çocuğuna kaçtı ve ensest bir durum doğdu. Ben o rüyayı analiz ettiğimde sert bir sarsıntı yaşamıştı; bunu hemencecik fark etmişti, böylece muhtemelen yolu da tıkamıştı. Fakat, oğlanlara giden yol açık. Eşcinsel olabileceğini varsayma ihtimali görmüyor kendinde, ve dolayısıyla bu da şeytan için surdaki gedik oluyor. Böyle bir şeyin neredeyse imkansız olduğunu söylediğimizde şeytanın girebileceği bir kapı açmış oluruz. Hastamız bu imkanın rüyasını görmüyor, tamamen uzak ihtimal, farenin tarzı da tam böyle zaten—görünmez tarz. Haliyle, kadının doğru içgüdüsü ortaya çıkıyor ve tehlikeyi fark ediyor.

Henley Hanım: Adam eğer bu kadar güçlü cinsellik hissine sahipse neden fareyi öldürmeyi denemiyor?

Dr. Jung: Öldürmeyi denedi, fakat yatağın yarısı kucağındayken bir fareyi nasıl öldürsün? Karısında bir sopa vardı, sopa daha pratik, ama adamın silahı çok hantal, haliyle doğru enstrüman değil. Elbette bunun da psikolojik bir anlamı var; beşiğin anlamından ayrışmayan bir anlam, çocukluğunda beşiğin içindeyken kendine ya da başka birine zarar veremezdi ve güvenle oyun oynardı. Şimdi yatak parçalanıyor, ve onu muhafaza eden aracı elinde tutuyor. Fareyi öldürmek için de aynı araçları kullanıyor, aynı çocukça önlemler, ama tabii ki böyle bir şey pek işe yaramıyor.

Dr. Deady: Erosu oğlanlara yüklediği anlamına geliyor olamaz mı bu? Böylece sorumluluğu da onlara havale ediyor.

Dr. Jung: Ama bilinçli bir şey yok burada, haliyle bu durumda sorumluluktan pek konuşamayız. Eşcinsel ensest ortaya çıkacaksa, fare onların yaşamlarını mahvedecekse, bu sonraki bir dönemde olacaktır, şimdi değil. Şimdilik sırf müsamaha anlamına gelecektir; oğulları için hissettiği duygusal sevgi, ya da bir özdeş-

leşme, ki eşcinsel ensestten ibaret. Bilahare, oğul babanın günahlarını devralacak ve bu miras günahı telafi etmek zorunda kalacaktır.

Şimdi gelelim bir sonraki rüyaya. Bu seminerin akışında muhtemelen fark etmişsinizdir, beklenmedik şeyler çok sık oluyor, tamamen göz ardı ettiğimiz belirli bir nitelik şimdi beliriveriyor, yani, farenin doğurganlığı, üretim ilkesi. Hastanın bilinçli zihninde bu nitelik çok uzaktaydı. Bu sebeple, bu sonraki rüyada beliriyor.

Rüya [26][7]

Karısı aynı anda üç çocuk doğuruyor—üçüz (insan evladı için elbette biraz sıra dışı bir doğurganlık), fakat ilk iki çocuk doğarken ölüyor, sadece üçüncü çocuk hayatta kalıyor. Bu rüyanın aynı gece birçok kez tekrarlandığını söylüyor, buna rağmen, başka bir ayrıntı hatırlayamıyor. Doğuma yardım ettiğini, ebenin orada olduğunu ve ebenin ölü iki çocukla gittiğini hatırlıyor sadece.

Çağrışımlar: Üçüz veya hatta ikizlerin bile ona tek seferde haddinden fazla nimet izlenimi verdiğini söylüyor. Sadece üçüncü çocuk hayatta kalsa bile bu kadarı kâfi gibi geliyor ona. Bu ölü çocuklar hakkında bir müddet düşündü ve ruhaniyet ve yoganın ona öyle gereksiz göründüğünü ve ebenin de onları aldığını söyledi—cinsiyetime bakmadan beni ebeyle bağdaştırıyor. Üçüncü çocuk ona erkek ve onun animası ya da ruhu arasındaki ilişkinin bir gelişimi gibi görünüyor, ki bu kısım karanlık.

Öyleyse, bu rüyada sıra dışı bir doğurganlık var. Haddinden fazla doğurmaya alışkın ev fareleri için küçük olsa da insan evladı için muazzam. Doğurganlık meselesi bir tarafa, bu rüya hakkında ne dersiniz?

Dr. Deady: Hastanın hijyen tavrı yani bastırılmış cinselliği ile teozofi zihniyeti tavrı arasında psikolojik bir bağlantı var mı?

Dr. Jung: Vejetaryen yani hijyenik dediği ilgiler ile Yoga ve ruhani ilgileri arasında yakın bir bağdaşma var.

Dr. Deady: Beşiğin içindeki egzersizleri hijyeninin bir parçası olarak düşünmüştüm, ama fare, yani hijyenin bastırdığı cinsellik, istediği asıl şey.

Dr. Jung: Elbette, ruhaniyet ve yoga onun ilgilerini yaşamın

[7] Bkz. aş., 7 Mayıs 1930, s. 612 ve 14 Mayıs 1930, s. 636, bu seminerlerde bu rüya kronolojik sırada no 26 olarak gösteriliyor.

gerçeklerinden uzak tutuyordu. Ayrıca, yeme çılgınlığı da yani sadece marul, ya da keçiboynuzu ve devetabanı yemek de cinselliği bastırmanın iyi bir yolu.

Dr. Deady: Bunların hepsi bastırma yöntemleri mi?

Dr. Jung: Evet, yatak altına bastırılmış, gizlenmiş. Kendi yatağın üstünde hijyenik numaralar icra ediyor, ama fare yatağın altına gizlenmiş. Kemgözden koruyan bu kültü icra ettikçe beşik daha da parçalanıyor ve fare kaçıyor, böylece her şey boşa gidiyor. Ancak, o rüyayla bu yeni rüya arasında fare belli ki bir şeyi yerine getirmiş. Arada beş gün var ve bu beş günde bir şey olmuş. Fare, olağanüstü bir doğurganlığa sebep olmuş—karısının üçüz doğurmasını sağlamış. Şaşırtıcı bir olgu bu. Elbette burada gerçekliğe bir referans yok, kadının hiç üçüzü olmadı, bu açıdan gayet normal, ama rüyadaki tam manasıyla kendisi. Örneğin, adamın animası anlamına geldiğini söyleyemeyiz. Bu gerçekten karısı, ve kadın doğurgan. Adam karısının tamamen kısır olduğunu düşünmeye ve bu doğurganlığı kendisininmiş gibi görmeye meyilli, çünkü karısının durumunda görünürde bir şey yok. Adama göre, son altı ya da yedi yıldır değişen tek şey ise ruhaniyet ve yoga kültlerinden analize dönmesi. Karısı galiba hiç yaşamamış, bu sebeple onla ilgili izlenimi de mutlak istikrar ve sabit hiçbir şey yapmama durumu. Fakat rüya, üçüz doğurabilme yetisinin olduğunu söylüyor ki çarpıcı bir telafi bu. İki kaşının ortasından vurulmak gibi. Öylesine öngörülmezdi ki bu veçheyi onla tartışmamıştım bile. Bu veçhe fark edilmeden geçip gitmiş, çünkü adam karısının inandığı halinden farklı olamayacağına öyle ikna olmuş ki bunu teklif etmeyi bile beyhude görmüş, haliyle ben de o durumu adamın tasavvur ettiği halde bıraktım—adamın gelişiminde iki çocuk ölü doğuyor ve biri yaşıyor. O zamanlar adamın erişebildiği tek bakış açısı buydu, bunu çok açık hissetmiştim. Rüya bana bile muazzam bir sürpriz gibi geldi, çünkü karısına dair sunduğu tasvirlerden kapıldığım izlenimden hareketle üçüz kimsenin aklına gelmez diye düşünmüştüm.

Ancak, sonraki olayların gösterdiği üzere, muazzam bir değişim yaşandı, hiç beklenmiyordu, haliyle biz de nihai sonucun ne olacağını bilmiyoruz. Her halükarda, kadında meydana gelen değişim öyle muazzamdı ki en azından ikizlerden bahsedebilirdik. Haliyle, bence gelecekteki sıra dışı bir olaya işaret ediyor—psikolojik bir beklenti durumu. Sanki, yaşlı adam İbrahim ve karısı Sare'nin durumundaki gibi, kadının hamile kalıp doğuraca-

ğını önceden haber verebilirim. Karısının rahmi zaten ölü, peki böyle bir şey nasıl mümkün olacak?—Ayrıca adam Rabbin sözünden de şüphe etmiş.[8] Adamın hali böyle olacaktır, ve ben rüyayı destekleme gücünü kendimde bulamadım, çünkü böyle bir şeyin gerçekleşebileceğinden ben de epey kuşkuluydum. Fakat, oyunun bütün kurallarına göre, şunu demiş olmam lazımdı, "Önünde sonunda eşin olduğu gerçeğini göz ardı edemeyiz, ve emin ol, onun başından bir şey geçecek." İşin aslı, iki yıl sonra, çok şaşırtıcı bir şekilde ortaya çıktı—şaşırdığımı söylemeliyim. Mucizelere inanmama hatasını her zaman yapıyoruz. Fakat mucizeler var, sadece biz onlara inanmıyoruz. Ölü çocukları okült araştırmalarıyla, yaşayan çocuğu da psikolojik ilgileriyle bağdaştırması da çok değerli. Burada bir benzerlik var. Demek ki ruhaniyetten başlayıp yogaya geçip sonunda da psikolojiye ulaşıp nasıl şaşırtıcı bir dönüşüm yaşadıysa karısı da aynı şekilde değişebilir. Burada karısını bir gerçeklik olarak değil de bir yansıtmadan ibaret olarak yani adamın kendi kadınsı bilinçdışı olarak ele aldığım için beni eleştirebilirsiniz, bir noktaya kadar da hakkınız var. En azından görünürde oyunun kurallarını ihlal ediyorum. Fakat bir koca ya da bir karı bir rüyada kendilerine has biçimlerde tezahür ediyorlarsa kuralları çok sertleştirip onların kendilerinden *ibaret* olduklarını söyleyemeyiz. Onlar ayrıca karı ve kocanın suretleridir. Adam karısını rüyasında gördüğünde o karısıdır, ama ayrıca karısının ne olduğu da ona kalmış—karısı aynı zamanda adamın bir ifadesidir.

Burada çok önemli bir tasavvura geliyoruz: Evli insanları ya da aralarında evlilik bağı olmasa bile çok yakın ilişkideki insanları analiz edince onların psikolojilerini ayrık bir unsur gibi inceleyemeyiz. Sanki iki kişiyle meşgul oluyoruz gibi, ama bireysel özellikleri ilişki özelliklerinden ayırmak son derece zor. Her durumda gördüğümüz üzere, böyle bir vakanın bireysel denen psikolojisinin açıklanabileceği tek varsayım başka bir insanın da aynı zamanda o zihniyetle işlemesidir; bir başka deyişle bu ilişki psikolojisidir, ayrı bireylerin psikolojisi değil. Bireysel kısımları ilişki kısımlarından ayırmak da son derece zordur. Haliyle böyle bir rüyayı adamın kendi malıymış gibi düşünemeyiz; rüya bir o kadar karısının da olacak. Adamın psikolojisi karısının psikolojisinde, karısınınki de adamınkinde, ve her birinin gördüğü bir

[8] Yaradılış 17:15-17; 18:10-15.

rüya az çok bu ilişkiselliğin bir ifadesi. Sanki başka bir insanla yakın psikolojik ilişkideki bir insan iki ayağını, iki kolunu ve bir başını kaybetmiş de artık dört ayağı, dört kolu ve iki başıyla iki yaşama sahipmiş gibi. Birey, partnerin psikolojik alanına nüfuz etmiştir, ve böylece birbirlerinin tüm yaşam sorunları ve tüm ruhani sorunları doğrudan birbirine geçmiştir. Onların psikoloji malzemesinin esas gövdesini ilişki malzemesi oluşturur, ve bu da iki psikolojinin izini taşır.

Bu sebeple, bu rüyadaki kadının adamın karısından *ibaret* olduğunu söyleseydim doğru olmazdı. Onun hem kendine aidiyetiyle bir birey olmasını hem de adamın psikolojisinin bir parçası olması gerçeğini görmezden gelmiş olurdum. Örneğin, adam ruhani ihtiyaçlardan bahsettiğinde karısının onu ilk yoga ve diğer okült bilimleri araştırmaya teşvik ettiğini ve hatta analize girmeye de onun yönlendirdiğini söyleyecektir. Bu bize durumun tamamen farklı bir yüzünü sunar, ama psikolojik bir hakikattir, çünkü ne yaparsa yapsın, ilişkisinin bir ifadesi olacaktır. Böyle durumlar psikolojik bir füzyona ve psişik bir geçişime sebep olabilir. Adam, karısının esasında kendi bilinçdışını kastettiğini ve okült bilimler araştırmalarının da kendi bilinçdışının özlemlerinin belirli halleri ve aşamaları olduğunu varsaysaydı, bu da doğru olacaktı; ama bunu fark etmiyor, ve bilinçdışı da kendi için verimli olduğu sürece pek tabii kendi bilinçdışının üçüz doğurduğunu, ya da ilgi alanları doğurduğunu sanıyor, hem de karısının doğurgan olduğunu hesaba katmadan. Hatta karısı bilinçli halde bu ilgi alanlarını geri çeviriyor, ama hepsini kendi bilinçdışında tutuyor, ve bu sebeple bilinçdışı bir direnç geliştiriyor; bunlardan haberdar olmak istemiyor. Bir adamın bu tür psikolojik ilgilere sahip olması bazen belirli tip kadınlarda nefret uyandırır. Aslında kadınların bu konulara ilgisi muazzamdır ama belirli sebepler yüzünden bunu bastırırlar. Fakat, evlilik durumunda her şey öyle birbirine dolanır ki karısının onu bu ilgi alanlarına yönelttiği söylenebilir, zaten rüya da pratikte aynı şeyi diyor.

Böyle bir rüya, bir ilişkinin ifadesi olarak ele alındığında ancak anlaşılabilir. Sanki adam ve karısı gece vakti bir araya gelmiş de bir rüya tertiplemişler, bu rüya durumu anlatıyormuş, hem de her iki taraf için de aynı doğrulukta. Adam bu kadar ilgi alanı doğurtmaktan son derece memnun, kadın da üçüz doğurmaktan. Fakat kadının rolü şimdilik gölgede kalmış. Bu ilgi alanlarında yaşadığının ve doğurganlığını da orada bulduğunun hiç bilin-

cinde değil. Bu şeyleri bastırmasının sebebi belki de sıra dışı hilelerden sorumlu üstün bir bilinçdışıdır. Tecrübeyle sabit olduğu üzere bir şeyi bilinçli istediğimizde onu öldürürüz, ama hiç bilincinde olmadığımızda gerçekleşiverir. Sanki bir şeye bakakaldığımızda ya da onu arzuladığımızda onu kirletiyoruz, ama herhalde ondan korksak büyülü bir şekilde meydana gelecek. Bu sebeple insanlar, bir şeyden korkmanın onun gerçekleşmesi için yeterli olduğunu söylerler. Bunu gerçekleştiren başka biridir, bundan en ilginç şeyler sızabilir—hem de sadece iyilik için değil, kötülük için de. Haliyle, kendi içimizde bilincinde olmadığımız kötülük çevremize sızar ve orada iş görmeye başlar. İyi etkiler kadar kötü etkiler de yaratabiliriz. Bu yüzden, bundan kaçmamız gerek, ama o kadar geniş ve o kadar çok belalı imkan içeriyor ki bu bilinçdışı okyanusunun bir gün tükeneceğini umamayız.

Bu durumda, rüya sahibi, karısının bu konular hakkındaki ilgilerini bastırdığını ve bu bastırmanın ardında üstün bir amaç olduğunu nereden bilsin? Burada korkunç bir oyun var, muazzam bir senaryo var, haliyle birkaç ip gördüğümüzde bunlar ipten ibarettir; ama bu ipleri çektiğimizde olağandışı kalıptaki olağandışı bir ağı sökebiliriz. Fakat bunu yapamayız, çünkü insan üstü bir zekanın ürünü.

Bu rüya hakkında söyleyebileceklerim bunlar. Sorunuz var mı? Çok zor bir düşünce olduğunun tamamen farkındayım, zira *gizemli katılım* vasıtasıyla bir geçişim var. Hemencecik hazmedemeyeceğinizi biliyorum, ama bu hipotez olmadan da bazı şeyleri açıklamak imkansız hale geliyor, ve benim tecrübeme göre, evli insanların rüyalarının büyük çoğunluğu bu şekilde. Evli olmayıp biriyle ilişki yaşayanlar için de pek tabii aynısı geçerli. Biriyle sıkı ilişki içinde olmasalar bile dış faktörler nedeniyle yine de geçişim vardır. Örneğin, bir otel odasında yaşayan bir insanın durumunu ele alalım, hemen yan odada tuhaf bir psikolojiye sahip biri yaşıyorsa bu psikolojinin belirli bir kısmının duvarı aşıp o adamın rüyalarına girmesi muhtemeldir. Belirli bir odada uyuduğunda cinayet ve intihar rüyaları gören bir adam tanıyorum, sonra anlaşıldı ki böyle şeylerin yaşandığı odayı tutmuş, atmosfer de onu etkilemiş. Canlı insanlar söz konusu olduğunda da aynı şekilde etkilenebiliriz. Zihinsel sirayet çok güçlüdür; bu fikirden hoşlanmayıp onu olabildiğince bastırırız. Kendi içimizde ayrık kişiler olmamız fikrini, dışarıyla tüm iletişimin kopuk olduğu ve kimsenin bize dokunamadığı, hatta yönelim ve kararlarımızda

bizi manipüle edemeyeceği fikrini severiz. Fakat, işin aslı, açık bazı kapılar var, bazı şeyler buradan girip bizi huzursuz edebilir, hatta yakın bir ilişki diyebileceğiniz bir şey olmasa bile.

Birçok durumda bu, atmosferle alakalı bir şey, ve insana da özgü değil. Hayvanlar da geçişim yaşayabilir, bu geçişimden dolayı bazen insanların psikolojisine göre davranırlar, böyle şeyleri kabul etmezsek, onların kurbanı oluruz. Kötü hayvan kokusu tutan insanlar var, ahır gibi kokarlar, haliyle pencereleri açmak zorunda kalırım. Şaka değil. Bir keresinde bir hastam vardı, bir koku yayıyordu, gerçek bir koku değil, ama yılanları koklayan ilkel büyücü gibi aşırı gelişmiş bir koku hissim var. Ben de leş kokusu aldım. Koku o kadar güçlüydü ki artık onu ofisimde tutamadım. Neyse ki hava ılıktı da onu evimin havadar bahçesine çıkardım, çünkü beni az daha hasta edecekti. Bu kadından kurtulur kurtulmaz başka biri geldi, çok sezgici bir hanım. Diğer kadını çıkarken görmedi, onu tanımıyordu, hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Odaya girer girmez güneş şemsiyesini aldı, hararetle sallamaya başladı, "Ne kadar kötü bir koku sinmiş buraya!" dedi, "Ama bütün pencereler açık, bunaltıcı olamaz!" dedim, "Sanırım korkunç bir hastanız buradaydı" dedi—onun da bunu kokladığını anladım. Hastanın kendi bunu bilmiyordu, ama çok geçmeden bir rüya gördü, zorluk o rüyada ortaya çıkmıştı, ve böylece çözüldü, koku da gitti. Hayvanların da bunu koklaması çok muhtemel. Benim koku hissim bozulmuş, köpeğinkine kıyasla acayip zayıf, fakat hayvanların bu tür şeyleri koklayabildiğine neredeyse eminim. Bu bizde sezgiyle bağlantılı bir his; fiziksel mi psikolojik mi olduğunu tam manasıyla söyleyemeyiz, ama kesinlikle bazı durumlar var ki komplekslerin etkisiyle insanlar kötü kokular yayıyorlar. Bu hususi sorunla alakalı sorunuz var mı?

Dr. Baynes: Kadını daha ziyade öznel açıdan mı yoksa nesnel açıdan mı ele almak gerektiğine dair teorik bir soru sormak istiyorum. O zamanlar kadının bizzat doğurgan bir şekilde işlediğini bilmediğinizi hesaba katarsak kadını gerçek bir eş değil de aslında adamın yolunu kesen, onu analize sevk eden, beraberinde de verimli sonuçları getiren sorunun temsilcisi olarak yorumlamayacak mıydınız?

Dr. Jung: O zamanlar sadece öznel açıdan ele alıyordum, çünkü rüyanın nesnel açısı henüz onun zihnine nüfuz etmemişti. Böylesi çok üzücü olurdu. Görüyorsunuz, canlı bir *gizemli katılımı* anlamak için bir hazırlık gerekiyor, ve bizde sadece 15 ya da

16 rüya vardı. Çok fazla değil, haliyle daha iyi bir imkan için beklemek en iyisi. Sonraki bir aşamada, daha dakik olmamız gerektiğini ona söyleyebilirim, sonra neler olduğunu ona gösterebilirim, yani rüyadaki karısının gerçekten karısına karşılık geldiğini ve doğurgan olduğunu, ruhaniyet ve yogadan analize doğru olan ilerlemesine karısının da dahil olduğunu. Bu sebeple, adam karısının tamamen kısır olduğuna inanmamalı.

Dr. Baynes: Demek ki şu an için öznel bir tahmini yorum getireceksiniz?

Dr. Jung: Evet. Şu an, hemen hemen analizinin başında, bundan etkilenmişti, gerçi çok ihtiyatlı ve dikkatli bir zihne sahip, ve sonraki rüyalarından da göreceksiniz, tüm meseleyi entelektüel alanda kavrıyor, kendine tam manasıyla güvenmiyor. Bütün bunların çok ilginç bir tür felsefe olduğunu düşünüyor, ama soru şu: Gerçekliğe ne kadar uygulanabilir? Hastanın hangi zemin üzerinde durduğunu kesinlikle öğrenmeli ve buna aşırı dikkat etmeliyiz. En kritik nokta bu. Gerçek duygusu yoktu; derine inememişti. Haliyle, ölü doğan iki çocuğu geçmiş ilgileri olarak, hâlâ yaşayan diğerini de ona yardımcı olarak yorumlasın diye onu serbest bıraktım. Daha sonra, fırsat bulduğunda, diğer tasavvurlar da peşi sıra gelecektir. Bu kadarı yeterli ve işe yarıyor. Aslında, hususi geçişim olgusunun farkına varması çok uzun zaman almıştı, ve eminim ki ona bu rüyayı şimdi versem ve anlamını sorsam, yine aynı şekilde yorumlayacaktır.

Crowley Hanım: İlişki ne kadar sıkı olmuşsa bilinçdışındaki özdeşlik de o kadar sıkı mı olur diyorsunuz? Aslında rüya adamdan çok kadını yansıtıyor.

Dr. Jung: Hayır, adamın bakış açısını olabildiğince yansıtacak. Bunun özellikle güçlü bir bilinçdışı ilişki olduğunu söylemeliyim. İlişkinin bilinç seviyesinde daha güçlü olduğu bir çiftte bilinçdışı ilişki çok daha az güçlü olacaktır. Birbirine bilinçdışı bağlanmış insanlar arasındaki mesafeye nispetle birbirine bilinçli bağlanmış insanlar arasındaki mesafe çok daha fazladır. Birçok şeyin bilinçdışı olduğu bu evlilikte geçişim çok güçlüdür. Muazzam bir geçişimin olduğu bir vakada da insanlar farkı işaret etmeye can atarlar. Böyle bir evlilik hatırlıyorum, ve arkadaşlarımdan biri çiftin arasında yirmi fark türü olduğuna işaret etmişti. Yazın korkunç sıcakların olduğu bir zamanda adam ateş başında oturuyordu, kadın da pencere kenarında bir rüzgar essin diye bekliyordu. Kadın tatlıya bayılıyordu, adam nefret ediyor-

du. Kadın aşırı aydınlık odaları seviyordu, ama adam karanlık odalardan hoşlanıyordu—onların sıra dışı *gizemli katılım*ları sebebiyle tüm bu farklılıklar günlük dırdır amacına hizmet ediyordu. Adam çok entelektüel bir kişilikti, ve kadın onun temizlikçisiydi, korkunç aptal bir kadındı, budala ve çirkindi, adam onla niye evlendi bi Allah bilir. Kadın öncesinde mutfaktaki fareydi—yüksek entelektüel adam ve aşçısı. Sıra dışı bir *gizemli katılım* oldu, ama bilinç seviyesinde onlar arasında kilometrelerce umutsuz mesafe var. Bir araya gelmek imkansız sanki.

Henley Hanım: Bilinçdışı geçişim durumunda, eğer bir ayrılık olursa insanlar yeni bir ilişki geliştirirler mi?

Dr. Jung: Sıra dışı vaziyetlere, büyük rahatsızlıklara sebep olabilir. Eğer böyle bir *gizemli katılım* yıkılırsa açık bir yara bırakır ve büyük ihtimal aynı şey tekrar yaşanır.

Henley Hanım: Eksiksiz biçimde mi?

Dr. Jung: Neredeyse, çünkü bu sizsiniz. Yaratmış olduğunuz durumlar ne olursa olsun, onları tekrar yaratırsınız. Dengesiz bir varlıksanız değişmezsiniz; nerede olduğunuz fark etmez. Uzun vadede, bir şey bilinçdışı ise, aynı şeyleri dönüp dönüp yaşarız; bilinçdışı şeyler devreye girer. Fakat, ikinci bir evlilikte, *gizemli katılım* bilinçli hale geldiğinde, çok büyük bir fark ortaya çıkabilir. Bilinçli olduğumuzda küçücük bir irade parçasıyla bile bir şey yapmaya girişebiliriz. Ancak şeytanlar, bilinçdışı şeyleri hazırlamaya devam edeceklerdir.

Crowley Hanım: Bu *gizemli katılım* birinin zihninde benimsenip diğerininkinde benimsenmezse ne olur peki?

Dr. Jung: Bu çok zor bir soru, genelde bunla analizde karşılaşırız. Böyle bir durum yeni bir imkan yaratır. Bilinçli hale gelen şöyle der, "Artık buna dayanamıyorum. İlerlemeli ve sen de bilinçli olmalısın." Sonra, aralarından biri bilinçli olsa bile bir şey gerçekleşme ihtimali de var, bizim hastamızın karısına olduğu gibi işte. O da her daim analizdeydi.

Yaz Dönemi
Mayıs / Haziran 1930

1. Seminer
7 Mayıs 1930

Dr. Jung:

Bugün, rüya sahibinin sorunları hakkındaki raporu dinlemek üzere buradayız. Başlangıçtan son seminerde bıraktığımız noktaya kadar bu sorunlar nasıl gelişti?

Dr. Howells'in Raporu

Bu rapor, seminerde analiz edilmiş rüyaların bir özeti asla değildir, rüya sahibine ve onun bilinçdışına bir göz atma girişimidir, böylece bize yeni katılmış olup önceki seminerlerin notlarını okumaya zaman bulamamış olanlar, rüyalarının bu seminerde analiz edilmesine rıza gösteren hastaya dair küçük bir fikir edinebilir.

Adam bir Avrupalı. Hasta değil, yani bir rahatsızlığı yok, ya da belli bir derecede nevrozu yok. Analize gelmesinin esas sebebi tatminsiz olması—yaşamdan, cinsellikten ve sahte felsefelerden biraz bıkmış—ve tüm bıkan insanlar gibi aç kalmış. Zengin bir emekli iş adamı, 47 yaşlarında. Evli ve dört çocuğu var.

Düşünme-duyum işleviyle birlikte içe dönük olarak sınıflandığını bilmek aranızdan bazıları için ilginç olabilir.[1] Şimdiye kadarki yaşamı herhangi bir akıl dışılığa müsamaha gösterme şansını az vermiş, haliyle ona katı ve kurt bir iş adamı diyebiliriz, onun için yaşamın maddi tarafı öncelikli. Karısıyla gerçek bir ilişkisi yok, muhtemelen kimseyle yok, fakat toplum içinde iyi bir tip, ve kelimenin alışıldık anlamıyla, çok saygın.

Notları ilk kez okuyanların bilmesi gereken bir başka şey de hastanın analiz saatleri içinde burada yaptığımız şeyin yarısına bile vakıf olmaması. Kendi buna hazır değil, ayrıca onun hakkında burada konuşulanları ona anlatmak sadece adamın dü-

[1] Jung'un sınıflamasındaki içe dönük tip için bkz. *Psychological Types* (1921), CW 6, par. 620-671, özellikle par. 668'de *düşünme*nin üst ya da esas işlev, *duyum*un da ikinci ya da yardımcı işlev olduğu bir durum aktarır. Karş. yuk. 13 Mart 1929, not 1.

şürüme işlevi aracılığıyla varlığını tamamlamaya çalışma eğilimini güçlendirecektir. Analizini tahmin etmesine de yol açacak ve böylece duygu vasfı ondan koparılacaktır ki bu vasıf olmadan süreç boşa işliyor demektir.

Toplamda 24 rüya analiz edildi.[2] Bunlara erişimi kolaylaştırmak için üç kısma böldüm: a) birinci rüya, b) ikinci — on yedinci rüyalar, c) on yedinci — yirmi dördüncü rüyalar. Bu bölümleme tamamen keyfi değil, hastanın geçmişe dönüp o rüyalara bizzat bakmasına tekabül ediyor.

İlk rüya daha ziyade tüm sorununu tüm nitelikleriyle ortaya koyuyor. Bu bir rastlantı değil, çünkü tuhaf bir biçimde bilinçdışı, tanınma ihtiyacı sebebiyle güçlü bir çığlık atıyor, ne de olsa kolektif yaşamın talepleri yüzünden uzun zaman boyunca ezilmiş ve istismar edilmiş. Nesnel biçimde değerlendirildiğinde rüya, karısıyla işleyen bir ilişkisi olmayan adamı gösteriyor, adam yaşamın basmakalıp veçhelerine boyun eğmiş. Öznel biçimde değerlendirildiğinde ise kendini hiç anlamadığını kastediyor. Kendi gözünde hatasız ve kusursuz bir beyefendi olduğunu düşündüğü için durumun farkında değil. Gölge adam ya da kendi doğasının karanlık tarafı hiç fark edilmemiş. Personası—hayata sunduğu o maskesi—ile öyle bütünleşmiş ki, içe dönük olduğunu da hesaba kattığımızda, fahişelerle düşüp kalktığının ve başka münasebetsiz şeyler yaptığının farkında olmadığına kolayca bahse girebiliriz. Bu düşük adamdan bihaber olmak bir yana, adamın animası var, iki yaşında küçük bir kız çocuğu. Bu öz vasıtasıyla animayı izleyeceğim, çünkü gelişimi ve değişimi gayet ilginç, adamın eş zamanlı gelişim ve değişimini de ortaya koyuyor, ki biz buna şahit olmadık, Dr. Jung da pek bahsetmedi ya da çok az bahsetti.

Şimdi ikinci kısma gelelim, ikinci ve on yedinci rüyaları kapsayan bu kısım üç buçuk aylık bir analizi temsil ediyor. Analizden geçen ortalama bir insanın canlı imgeleri bunlar, fakat hastanın yaşamı eski bir kültürün ortasında geçtiği için ve adamın büyük avantajları olduğu için, yeni bir medeniyette doğmuş olanların rüyalarına nispetle daha fazla renk ve daha zengin atıflar ortaya koyuyor. Yaşamını zenginleştirmiş bu aynı etkenler yoğun bir çatışmaya da sebep olmuş, ve bu sebeple rüyalarına dramatik bir nitelik katmış. Bunun en güzel örneği on dokuzun-

[2] Üçüz rüyası (artık 26. rüya) da dahilse Jung 25 rüya analiz etti.

cu rüya[3], bu rüyada adamın bilinçdışında Hıristiyanlık ve İslam dinleri arasındaki çatışmayı görürüz, kendisi bu dinlerin ikisinden de etkilenmiş. Haliyle, hepimiz için olduğu gibi, hayatında bir avantaj olan şey dezavantaja da dönüşebiliyor.

İlk 17 rüyanın akışında, hepimizin yapmaya yeltendiği şeyi yapan bir adam görüyoruz—yukarıdan aşağıya dalgalanıyor, metanetten kararsızlığa, büyük evrensel sorunlardan kişisel sorunlara gidip geliyor. Bunlarda bir ritim de var—ilerleme ve gerileme. Aslında, iniş ve çıkış hareketleri kolaylıkla görülebilir.

İkinci rüya, birincinin esas sorununu tekrar ele alıyor, sanki bilinçdışı şöyle diyor, "Beyefendi, farkında olmayabilirsiniz ama animanız iki yaşında hasta bir çocuktan daha fazlası, o bir terzi kız, verem hastası, sefalet içinde ve karanlıkta yaşıyor." Böyle müreffeh, böyle model koca ve iyi vatandaş bir iş adamının bilinçdışında muhafız olarak böyle bir kadın tutması elbette çok hoş bir görüntü değil.

Bundan sonra, mesajı adama az çok ileten bilinçdışı, merhametli veçhesini takınıyor ve üçüncü rüyada ona bir yol gösteriyor—hayatı böyle bir makine gibi süremez, bireysel yolu izlemeli, ki orada parlayan kılavuzlar ve geleneksel davranış kuralları olmayacak. Bu onun için yeni bir yaşam tarzı—yöntem yok, reçete yok, yavaş ve kör bir el yordamı var. Fakat bilinçdışı bir yol var diyor, belirli bir model, ve bunu vurgulamak için de rüyalar dünyası ona yeni bir görüntü sunuyor, bu görüntüde dağınık eğilimlerinin hepsi oraya buraya kaçan tavuklar gibi görünüyor, ki bence bu eğilimler genelde onun duygu ilişkileri. Fakat rüya aynı zamanda tavukların hepsinin aynı kazana koyulabileceğini de söylüyor ki buradan birleşik bir birey inşa edilsin.

Sonraki hareket (beşinci, altıncı ve yedinci rüyalar) bariz bir gerileme, ama muhtemelen hastanın bilinçdışı malzemesine bir bütün olarak bakan birine nispetle hastaya o kadar bariz gözükmüyor. Hastanın bilinçdışı onu erteliyor, sihirli tedaviler sunarak yoluna engeller çıkarıyor, tüm dikkatini analizine vermediğini ona gösteriyor, ve rasyonel bir mizacı en çok cezbeden bir yolla onu tekrar ayartıyor—ona mekanik yolu sunuyor. Şu ya da bu makine ve mekanik tavır hastada çoğu zaman beliriyor.

Haliyle bir kez daha hastanın bilinçdışı zaten işe yaramamış bir yol öneriyor, aşk yaşamını idare etmek için mekanik bir yol,

[3] Mevcut numaralandırmada bu rüya, yirminci rüya.

sanki aylık banka bilançosu çıkarıyor, ya da cumartesi geceleri kurulması gereken saati kuruyor. Olan biten her şeyi düşünüp taşınıyor, ama çıkış yolu yok gibi. Sonra bilinçdışı onu hayatının çok gerisine, yıllar öncesine atıyor, tüm sorunun kaynağına gönderiyor—kendine has duygu hayatını asla yaşamamış. Nasıl yaşayacaktı? Babası papazdı—mesleğe dair tüm sorumlulukları taşıyordu. Protestan bakış açısından geleneksel din, büyük ölçüde bir duygu sorunudur. Hasta, babasıyla gurur duyuyor, ve hâlâ muhtemelen zihninde ayrıcalıklı bir yere koyuyor, kendi doğasının bütün duygu yönünü öylece bir zamanlar vaiz olan babasına yüklüyor. Böylece hasta elbette Erosuna dair herhangi bir yükümlülük almaktan sıyrılıyor. Dindar Hıristiyanlar "İsa benim için öldü." derken aynı şeyi ifade ediyorlar.

Tüm rüyalar arasında bu belki de en açıklayıcı olanı, ve ayrıca en dehşetlisi, çünkü 47 yaşında olan hastamız burada yeterli duygu gelişimi göstermiyor, ne de olsa babası tüm meslek yaşamı boyunca onun yerine bu hayatı yaşamış. Hayatının yarısına gelmiş oğlu da kendi bütün yaşamının sorumluluğuyla yüzleşmenin narin ve ciddi eksikliğini taşımaya yazgılı. Babasına muazzam derecede hayranlık duyuyordu, babası da kuşkusuz örnek bir adamdı, ama papaz bir babaya sahip olmak bile kişinin kendi tam gelişiminin sorumluluğunu almaktan azade kılmaz.

Sorununun derine yerleşmişliğinin bu aniden ortaya çıkışına karşın, bilinçdışı, merhametli bir haletle, tabii bilinçdışının haletleri varsa, ona Puer Aeternustan bir ziyaret sunuyor, yeni bir şey bu, güçlü ve canlı. Fakat bu bir insanın hazmedeceğinden fazlası. Rüyası, adamın çok ilerisinde, ve hemencecik tekrar baş aşağı sendeliyor, kendi içindeki daha karanlık imkanlara bakmaya mecbur kalıyor, aşk yaşamını ayarlamaya yönelik mekanik tutum seçiminden daha kötüsüne, kendi duygusunu geçici bir halde papaz babası vasıtasıyla yaşamasından daha da kötü. Cinselliğinin anormalliğini artık kendi gözleriyle görmeli, hatta kendi kızıyla ensest ilişki imkanlarını zorlayarak. Demek ki bu adam, dürüst ve saygın bir beyefendi mahiyetindeki kendine dair eski kavrayışını işlemeye devam ediyor. Yoksa bilinçdışı ona "Sen potansiyel bir cinsel suçlusun, kendi küçük kızına bile tecavüz edebilirsin." demezdi. Potansiyel suçluluğunun devasalığını tam kavrayamıyor. Tam fark etme muhtemelen geriye dönük biçimde mümkün olacak, tabii büyük bir olgunlukla dönüp geriye bakabilirse.

Hemen akabinde, rüya sahibi, gelişimini tamamlamak için bir hileye daha girişiyor. Bir azizin türbesine gidiyor, bir "üstinsanın konağına", fakat bir maymun gibi ağaçtan ağaca atlayarak gidiyor, böylece tozdan, sıcaktan ve yorgunluktan kurtuluyor. Aslında, emsalsiz bir davranış değil, çünkü çoğumuz analiz esnasında bir aşamada böyle kaçamak hileler yaparız.

Ancak bundan böyle, 17. rüyadan sonra, bilinçdışı malzemesi değişiyor. Artık kısa yollar yok, çünkü hile yöntemine son vermiş, hastanın psikolojik açıdan bireyleşme yoluna girdiğini farz edebiliriz. Ancak, karısıyla ilişkisine dair sorunla somut şekilde yüzleşmiş değil henüz. Yüzleşmesini bekleyebiliriz ama yüzleşmiyor. Bu hastanın yedi aydır analizde olduğuna ve yine de dışa dönük hiçbir şey yapmadığına inanmak gerçekten zor. Dr. Jung, adamın böyle bir kabiliyetinin olup olmadığını düşünmemizi istedi—muhtemelen hastanın ruhunda ayrık ve ıssız bir alan var ve bir türlü bütünleşemiyor.

Artık yeni rüya dizileri başlıyor; bu dizi, adamın ilerleyen gelişiminin başlangıcına işaret ediyor. Hasta, yaşamını düzene sokabilecek kişiyi kendi içinde barındırdığını anlıyor. İşi bizzat halletmesi gerektiğine dair bilinçdışından gelen ilk ipucu—yüce doktor halletmeyecek—kendi yaşamını yaratmalı. Haliyle yine karısıyla ilişkisiyle yüzleşmesini bekliyoruz ama yüzleşmiyor. Bu raporun başında işaret ettiğim rüyaya saplanıp kalıyor, yani iki büyük din Hıristiyanlık ve Müslümanlık arasındaki çatışmaya sahne olan rüya. Ama nihayetinde bu sadece nesnel bir çatışma, çünkü bu iki dinin simgeleri —haç ve hilal—öznel açıdan da yorumlanmalı. Bu adamdaki esas çatışma dinlerin karşıt olması değil, kendi doğasının karşıt ilkeleri—eril ve dişi ilkeler—bu simgeler de onların yerine geçiyor. Kendi doğasındaki Logosa karşı Eros.

Bu rüyadan sonra dramatik ve çok güzel bir rüya geliyor [21]. Ben bu rüyaya "tam isabet" diyorum çünkü Dr. Jung'un vurguladığı şeyi çok güzel gösteriyor—yani analiz eğer yeterince uzun zaman izlenmişse kişiyi önemsiz ve kişisel sorunlardan alıp yüce evrensel sorunlara doğru götürür.

"Çok büyük bir gri düzlüğün bana yaklaştığını görüyorum, yaklaştıkça da tekdüze grinin çok renkli şeritler halinde çözüldüğünü görüyorum, her biri diğeriyle birleşip ayrışırken içe içe geçiyor ve tuhaf bir tarzda hareket ediyor. Ardından birçok insanın o şeritleri işlediğini görüyorum, sanki onlara bir form veri-

yorlar, onları örüyorlar. Diğer şeritlerden gelen baskıyla bu işleme aksıyor. Bu çatışma insanların faaliyetini bozuyor ve en baştaki niyetten çok farklı sonuçlar ortaya çıkmasını sağlıyor. Sonra kendime şunu diyorum, 'Sebep ve sonuç.' Ardından onlara yardıma geliyorum ve işleme esnasında farkına varıyorum ki bu şeritler aslında dev bir kütlenin yüzeyinden ibaret, belirli bir doğrultuda akan dev bir nehir misali, hareket de bir lav akıntısı gibi süzülen kütlenin bir sonucu, şeritler beliriyor ve tekrar kayboluyor. Aynı zamanda farkına vardığım bir şey daha var, her şey saydamlaşıp berraklaşıyor, hem de sadece kütle değil ayrıca atmosfer de, insanlara ve bana da sıvı bir ışığa benzettiğim bir şey nüfuz ediyor, nüfuz ettiği her şey üzerinde muazzam bir etki bıraktığını biliyorum. Kendi kendime şöyle diyorum, 'İnsanın Kaderi, İnsanlığın Kaderi, Dünyaların Kaderi,' bunla birlikte, şeritlere verdiğim formlarla meşgul olmaya devam ediyorum."

Bu rüya onu gevşetecek, ona bir dinlenme şansı verecek. Zavallı herifin derin bir nefes aldığını hissederiz sanki.

Hayatın evrensel ilkelerine dair böyle bir görüden sonra, varoluşun yüksekliklerini ve alçaklıklarını da hesaba kattığımızda, hastanın psikolojik bir uçuruma sürüklenebileceği izlenimine kapılırız. Fakat, bilinçdışının sonraki hareketi, onu kozmik bir görünüme sahip yüksekliklerde tutmak şöyle dursun, ki kozmik ilkelerle özdeşleşmekten korktuğu için böylesi onun için zaten iyi olmayacaktı, onu gerçeklik alemine pat diye indiriyor, ve kendini bilye başlı mafsalla oynarken buluyor. Bu rüyanın formu bizi üçüncü rüyaya geri götürüyor, ki bu rüyada buharlı silindir belirli bir şekilde kalıp çıkarıyordu, şekiller de bir mandala ya da ritimli ve merkezli bir tasarımı akla getiriyordu. Fakat burada muazzam bir fark var, çünkü bilye başlı mafsal sadece üç boyutlu bir şeyi akla getirmiyor—mandala kalıbında üç boyutluluk yok—aynı zamanda bir dönme fikri de sunuyor, bir başka deyişle, birey kendi gelişiminde kendinin bir açısından daha fazlasını bulacak. Öncesinde kendi yaşamını düşüncesiyle tamamlamıştı. Şimdi duygusuyla da tamamlayacak, haliyle bilye başlı mafsal, doğasının bütün taraflarının gelişeceğini telkin ediyor. Kişinin varlığının düz bir yüzeyle—yani sadece düşünceyle—tamamlanmadığını acımasız bir maddeci adama anlatmanın tertipli bir yolu.

Haliyle, rüya sahibiyle birlikte son derece kişisel bir yaşam görüşünden geçerek evrensel bir yaşam görüşüne ve tabii kendi

hakkında da tamamen yeni bir tavra ulaşıyoruz. Ama belli ki bir bütünleşme olmuyor, çünkü bir sonraki virajda adamın bilinçdışı onu çocukluğunun kilise sahnesine fırlatıyor, ve orada tuhaf bir hermafrodit figür bazı tanıdık Noel ilahileri söylüyor, ama tamamen yanlış bir melodiyle. Bu yaratık onun animası—başlangıçta hasta bir çocuktu, sonra sefil ve veremli bir terzi kadın oldu, ardından bir kiraz ağacının altına dökülmüş kirazları toplayan küçük bir kız, ve şimdi de tuhaf bir karmaşık figür, kadın desen değil, adam desen değil. Tekinsiz bir figür. Her şeyi akla getiriyor, ama özellikle hasta personası ile ya da kolektif doğru kendiyle—dünyanın gördüğü adam—öyle özdeşleşmiş ki diğer yarısını—gölgesini—tanıyamıyor, haliyle o gölgeyi bir Yahudi formunda buluyoruz, bir ve aynı kişinin kisvesi altında kadınla ya da anima figürüyle birleşmiş. Ayrıca, hasta ilgisiz ve ham olduğundan animası da ham görünüyor—gerçek bir kadın değil. Dolayısıyla, diyebiliriz ki hasta henüz gerçek bir adam değil, ya da daha kibar biçimde efemine diyebiliriz, çünkü kendi duygusuna sahip değil, daha ziyade o duygu onu ele geçirmiş. Köpeğin kuyruğu hareket ettirmesi değil de kuyruğun köpeği hareket ettirmesi olarak bakabilirsiniz buna.

Bu rüya, 11. Rüyayla yakından bağlantılı, söylemiştim ya, rüya sahibinin tüm sorunu sanki papaz babasına dönüyor, babası oğlunun yaşam duygusunu en azından mesleki düzeyde yaşıyor. Burada hasta kiliseye dönüyor; kilise, adamın yaşamının on ikinci yılıyla duygu bağlantısını temsil ediyor, bizzat söylediği şeyle uyum içinde olmayan bir melodiyi söyleyen bir şeyin kendi içinde olduğunu fark etmesi ona hatırlatılıyor. Bu tuhaf yaratık şöyle diyor, "Beni dinle, aşina olduğun türde bir şarkı söylemiyorum. Ben sana başka bir şey takdim ediyorum, yeni bir sesim ben."

Bu olaydan sonra bariz bir geri çekilme geliyor, ama bu da hiçbir çekilmenin göründüğü kadar ciddi olmadığını gösteriyor, tıpkı bir ilerlemenin göründüğü kadar yüksek olmadığı gibi.

Artık kendi dolaysız sorununun sıradanlığına geri dönüyor. Cinsel sorunuyla fiilen yüzleşmesinin artık zorunlu olduğu bilinçdışı vasıtasıyla ona tekrar hatırlatılıyor. Bu da bir fare ile ona sunuluyor; adamın uzanıp jimnastik hareketleri yaptığı bir beşiğin altından kaçıp gidiyor fare, karısı da yerde bir minder üzerine uzanmış onu izliyor. Hasta, çağrışımlarını sunarken, sağlam bir düşünen tip olduğu halde, her şeyi karıştırıyor, ve burada, uzun bir analizden sonra, rüya metniyle çelişiyor, ve karısının

beşikte olduğunu söylüyor, kendi uzandığı beşiğin altından kaçan farenin de *karısının* cinselliğini temsil ettiğini belirtiyor. Kendi sorunlarımıza çok dikkat kesilsek bile, o sorunları başkasının sorunlarıymış gibi görmemenin ne kadar zor olduğunu böylece anlıyoruz. Psikolojik bütünlüğümüzün ne kadar kırılgan olduğu da açığa çıkıyor.

Buna karşın, kendi hatasını görmeyi ıskalasa bile ve kendi zorluğunu karısına yansıtmaya devam etse bile, sonraki rüya adamın hatasını düzeltiyor, çünkü karısının üçüz doğurduğunu ve kendinin de ebeye yardım ettiğini söylüyor. Bu rüyanın iki veçhesi var. Bu rüya, mecazlı konuşursak, karısının doğurganlığına dair bir kehanet değil sadece, öznel bir değere de sahip. Çünkü kadını adamın gerçek karısı değil de anima figürü yani *adamın içindeki kadın* olarak ele aldığımızda, canlı bir varlık ihtimaline sahip bir şeyin adamın içinde işlediği anlamına gelir bu. Rüya, karısıyla ilişkisinin verimliliğini ve yaratıcılığını haber vermiyor sadece, bundan fazlasını da belirtiyor, *kendi içindeki* kadınla bağ sayesinde canlı bir çocuğa sahip olabileceğini de söylüyor.

Hastada mühim bir gelişim gözlüyoruz; bilinçdışıyla ilişkisi başlangıçta iki yaşında hasta bir çocukla temsil ediliyordu, sonra zavallı bir verimli kadınla, ardından olgunlaşmamış meyveleri toplayan küçük bir kızla, akabinde yanlış melodi söyleyen hermafrodit bir yaratıkla, ve nihayet üçüz doğurabilen *karısıyla.*

Dr. Jung: Bu ilginç raporunuz için teşekkür ederim. Umarım yeni katılanlar burada yaptığımız şeye dair belirli bir fikir edinmişlerdir. Şimdi devam edelim. Ama önce şunu belirteyim, Dr. Howells'in az önce bahsettiği gibi, hastanın üçüz doğuran karısı hakkındaki rüya, fare rüyasının hemen ardından gelmiyor. Ben onu araya aldım, çünkü farenin bir doğurganlık simgesi olarak görüldüğü ünlü makaleyi teyit ediyor; üçüz, bir fare için bir şey ifade etmeyecek ama bir kadın için büyük olay. Rüyaların kesin sırası şöyle: hermafrodit rüyası, sonra fare, sonra size şimdi okuyacağım rüya, sonra da üçüz rüyası.

Hermafrodit rüyası, adamın acil sorunuyla—bildiğiniz üzere, karısıyla kişisel bir ilişkisi yoktu—bağlantılı dini tasavvurları ve simgeciliği sahneliyor. Ardından, analiz esnasında dini ve felsefi sorunların ortaya çıktığını gördük. Dr. Howells az önce o sıra dışı ve neredeyse kozmik rüyayı—kozmik rüyalar nitelik bakımın-

dan daima felsefidir—alıntıladı, sonra hastayı çocukluğunun kilisesine götüren tam manasıyla Hıristiyan rüya geliyor. Hermafrodit çok ilginç bir dini simge, tatmin olacak kadar aydınlatmadık aslında çünkü hâlâ alacakaranlık bir figür. Platon'daki ilk figürlerden başlamak üzere, geçmişte hermafrodit figürün oynadığı çok büyük rolden ne derece haberdarsınız, bilmiyorum. Örneğin Eleusis gizemlerinde ortaya çıkıyordu, keşfedilen mezar taşlarından bildiğimiz kadarıyla Tapınak Şövalyelerinin[4] gizemlerinde ve Ortaçağın şu Hermesçi felsefesinde de vardı ki o zamanlar *daimon* fikri de önemli bir rol oynuyordu.

Hastanın dini bakış açısına yeni bir unsur taşıma girişimini temsil eden hermafrodit rüyasından sonra, fareli rüya geliyor, ki bu rüyada bu kez farenin kaçtığı olgusu gösteriliyor, yani gizli içgüdü kaçtı, ve bu, bağlama göre, cinsel bir imaya sahip. Artık denetime tabi değil, rüya sahibinin analizdeki şiddetli düşünmesine işaret eden şiddetli egzersizleri yüzünden ikiye ayrılan yatağın altında artık saklanmıyor. Demek ki şimdi yeni bir şey vuku bulacak; onun elinde olmayan bir şey, ve bunun şimdi gelişeceğini varsayabiliriz. Bu kuşkusuz önceki rüyanın etkisi, hani tamamen yeni bir unsurun dahliyle belirli bir dereceye kadar yok edilen eski dini bakış açısının—çünkü bir engel olduğu artık belliydi—olduğu rüya. Ayrıca cinsel içgüdünün serbest kalmasını da bu yeni unsur teşvik etti. Şimdi, daha önce bahsetmediğim rüya geliyor.

Rüya [25]

Bir tür uçaktan atlayan bir adam görüyor. Ne olduğu pek belli değil, zeplinle hava gemisi arası bir şey. Çok tuhaf görünüyor; hadi diyelim, sarı bir üçgen şeklinde, üstelik herhalde içi de gaz dolu, yerden de çok yüksek değil, bir evin tepesinden biraz daha yüksekte. Bir paraşüt sayesinde uçaktan atlayan adam, rüya sahibinin evinin hemen yakınlarındaki bir çayıra iniyor. Rüya sahibi, hemen oraya gidiyor ve adamın yavaşça ve acı içinde doğrulduğunu, yaralanmış gözüken sağ elini oynatmaya çalıştığını görüyor. Eklem yerinden şişmeye başlıyor, sanki kırılmış gibi. Rüya sahibi, adamın elini sargılamak için bir şeye ihtiyacı olup olmadığını soruyor, ama adam taşıdığı bir paketi açıyor ve kolunu sarmak için bazı şeyler çıkarıyor. Belli ki başının çaresine bakmak istiyor.

[4] Tapınak Şövalyeleri dini bir tarikattı (yaklaşık 1113-1314), Haçlılarla çağdaşlardı.

Çağrışımlar: Rüya sahibi, hava taşıtının tuhaf görünüşüne hemen vuruluyor ve bir Teslis simgesi yani Hıristiyan Tanrının bir simgesi olduğunu söylüyor. O simgeyi kiliselerde çok görmüştüm—cennet olduğu varsayılan yerin civarında altın bir üçgen; bazen eski kiliselerin tavanları maviye boyanır ve yıldızlarla süslenir, yıldızların arasında da bir üçgen vardır. Zeminden bu kadar kısa mesafe yüksekte de olsa adamın uçaktan atlamaya çalışması karşısında etkilendiğini söylüyor, çünkü paraşütün düzgün açılmaya vakti olmayacaktı ve yere çok şiddetli çarpacağı için kendini muhtemelen yaralayacaktı. Buna rağmen, adam ayaklarının üstünde geldi, ve bu manzara karşısında bazı insanlar için kullanılan bir deyim aklına geldi, "Kedi gibi hep dört ayağının üstüne düşer." Kediyi pencereden attığınızda, ne kadar yüksek olursa olsun, daima ayakları üstüne düşer, bazı insanlar için de aynısını deriz, durumları altüst olmuş olsun, iflas etmiş ya da zihnen çökmüş olsunlar, daima ayakları üzerine düşerler, asla müşkül durum içinde bulmazlar kendilerini. Fakat bir uçaktan atlamak büyük tedbirsizlik, tabii adam da yaralanmış. Hastamızın dediğine göre adam muhtemelen şoktan sersemlemiş, haliyle doğrulurken de sıkıntı çekiyor—yavaşça ve acı çekerek doğruluyor.

Sağ elin yaralanması hakkında: Sağ el onun için daima enerji, insan faaliyeti, maddi ve pratik yaşamdaki insan etkinliği anlamına gelirmiş.

Sonra rüya sahibi bizzat rüyayı yorumlama girişiminde bulunuyor, çağrışımlarıyla birlikte size aktaracağım, çünkü insanlar rüya bilgisi konusunda ilerledikçe rüyaları yorumlama girişimleri de içgüdüsel olarak gelişiyor; bazı rüya simgelerinin az çok ne kastettiğini düşünmeden o simgeleri düşünmek imkansız olur. Bu girişim geri çevrilmemeli, çağrışım malzemesinin bir kısmı olarak görülmeli, gerçi o kadar da ciddiye alınmamalı, çünkü sadece bir *kısım*; doğru çıkabilir, ancak malzemenin tamamını görene kadar beklemeli.

Sonra, Teslisten aşağıya atlamanın—yani belirli önlemleri alıp Hıristiyanlık dininin yüksekliklerinden atlama—son derece tehlikeli bir girişim olduğunu ekliyor. Şöyle diyor, "Hıristiyanlık dini—ya da en azından Teslis kavramı, ki aynı şey değil—sanki böyle bir yükseklikten atlamak ve pratik yaşamda çok faydasız hale gelmek gibi" (gerçekten şaşırtıcı bir sonuç). "Her halükarda, yanımızda bazı şeyler taşımalıyız ki yaralanma esnasında gere-

ğince müdahale edebilelim ve dış dünyayla ilişkiler mümkün olduğunca çabuk tekrar başlasın. Rüya acaba ne kastediyor diye düşünürken, sanki birden İngilizce dizeler duymaya başladım." Sesin nereden geldiğini anlamaya çalışırken dizelerin şair Lowell'e ait olduğunu hatırlıyor. Sanırım bir Amerikalı olan bu şairi tanımadığımı söyleyeyim; işin ilginç tarafı, bu dizeleri Amerikan bir finans dergisinde görmüş. Bu olgu beni etkiledi ve şöyle düşündüm, "İşte iyi edebiyatla finans yan yana gelebiliyor." Dizeler şöyle:

Yeni fırsatlar yeni görevlere gebe
Zaman geçtikçe değerden düşer eski mülk
İlerlemek, yükselmek gerek
Hakikate sadık kalmak istiyorsak şayet.
Bakın kamp ateşi nasıl da parlıyor
Seyyahlar olalım biz ve *Mayflower* gemimize binelim
Dehşetli kış denizinde cesurca dümen tutalım
Geleceğin kapısını açmaya
Geçmişin kanlı-paslı anahtarıyla yeltenmeyelim.[5]

Böyle bir şiir nasıl finansa uygulanır bilmiyorum, fakat hayal gücümüzü biraz çalıştırırsak bu şiiri insan psikolojisi hakkında genel hatlarıyla geçerli bir yorum olarak düşünebiliriz. Her halükarda, görünüşe göre, bu dizeler gayet iyi bir insan bilgeliği olarak zihnine işlemiş, ve rüyanın anlamıyla da bir şekilde bağlantı içinde, dizeleri dikkatle incelerseniz son rüyalara gerçekten bariz şekilde uygulanabileceklerini görürsünüz. Eski Hıristiyanlığa nispetle yeni bir hakikatin tezahür ettiği belli ve bunu izlememiz gerek. "Yeni fırsatlar yeni görevlere gebe"—biz bir tür seyyahız ve *Mayflower* gemimize binip cesurca dümen tutuyoruz, geleceğin kapısını geçmişin anahtarıyla açma gibi aptalca bir girişimde de bulunmamalıyız—yeni kavramları ve yeni görüleri eski anlayışın anahtarını kullanarak anlamaya çalışmamalıyız. "Kanlı-paslı" ifadesine gelince, büyük felsefi kavrayışlarımızın çok fazla kan izi taşıdığını keşfetmek gayet eğlenceli. Devasa bilinçdışı/bilinçsizlik durumundan sıyrılmak, insanlığa daima çok fazla kana mal olmuştur. İspanya'daki Engizisyon[6] yaklaşık 100

[5] Amerikan şair James Russell Lowell (1819-1891), "The Present Crisis" (1845), *The Poems* (1917 Oxford baskısı içinde), s. 98.
[6] *Sem.* "Reform".

bin cana mal oldu, yakılarak öldürüldüler, ilk dönem Roma işkencelerinde kaç kişinin yitip gittiğini bilmiyoruz, ki bunlar sadece iki örnek.

Bu rüya çok zor değil. Dini temayı devam ettiriyor, hastanın çağrışımlarının gayet tatminkar ve yorumlama girişiminin de gayet iyi olduğu ilk rüyalardan biri. Önceki rüyaya dahil olan yeni unsur, belli ki şimdi işliyor. Diyebiliriz ki farenin kaçması, hastanın yeryüzüne dönmesinde etkili olmuş, çünkü adamın hava taşıtından düşmesi, kendi iç tecrübesini yansıtıyor—bir başka deyişle, Hıristiyanlığın yüceliğinden birden aşağı iniyor, hava taşıtının yukarıdaki konumunu bırakıyor ve bir nevi sarsıntıyla aşağı iniyor. Burada benim merakımı celbeden bir nokta var, belki siz de dikkat etmişsinizdir, bir taraftan Teslisi vurgulayıp duruyor, ama diğer taraftan Teslis ve Hıristiyanlık dinini özdeşleştirmekten de kaygı duyuyor. Biraz karmaşık bir durum, şüpheleri var. Bilirsiniz, bir rüyada böyle bir şey oldu mu, bir tür düğüm var demektir. Diyelim ki bir hasta çok da ilginç olmayan bir kapı rüyası görüyor, çok önemli ya da karmaşık görünmüyor, ama kapı hakkında söylenip durduğunda, devamlı kapıya vurduğunda, neden bir kapı var diye dert yandığında, ve bu kapı gerçekse anlarız ki altta yatan başka bir şey var, bir düğüm var. Birçok unsur var olabilir—karanlık ve müşkül bir durum—haliyle, yakından baksak iyi olacak, içinde önemli bir şey olabilir. Burada o üçgenden böyle bir düğüm yapıyor. Dinle alakalı olsun olmasın, fark etmez, Kilisenin bakış açısından sıyrılmaya çalışması bizi memnun ediyor. Ama bundan da bir düğüm yapıyor; Hıristiyanlık ve Teslis arasında belirli bir fark oluşturmaya çalışıyor. Fakat bu, düz manasıyla anlaşılmamalı, sadece kendine göre Tesliste açık olmayan bir şeyin var olduğunu kastediyor. Pek tabii biliyoruz ki Teslis, yüce değerin, yüce ideanın, yüce güdünün Hıristiyanlıktaki ifadesi, ama yüce değerin bir Teslisle simgelenmesi yani birin içinde üç olması da az gizemli bir şey değil. Bu beni her zaman sarsmıştır. Peki neden bundan bahsediyor?

Crowley Hanım: Bütünleşme yolundaki gayretiyle bir bağlantısı olabilir mi? Teslis, üç işlevine uygulanabilir, böylece dördüncü işlevinin yani duygusunun hâlâ eksik olduğuna da işaret eder.

Dr. Jung: Doğru yoldasınız fakat bu Teslis kavramı son derece karmaşık. Bundan bahsettiğimizde doğal olarak üçlü Tanrıyı

kastederiz, uzayda bir yerde olabilir, ya da belki de aşkındır ve uzayda bile değildir, fakat her halükarda bizden çok farklı olduğu kesin, ve bu Tanrının neden üçlü olduğunu kendimize sormadan edemeyiz. Pek tabii, bu bir Hıristiyanlık icadı değil; Teslis fikri Doğudaki diğer dinlerde ve hatta ilkel dinlerde de çok iyi bilinir. Üçlü tanrı, uygulamada dünyanın her yerinde bulunur, dünyanın kendi kadar eski bir ilke bu. Ayrıca, Tanrıyı kendimizden tamamen farklı düşünmeye alışkın olduğumuzdan, uzayın herhangi bir yerinde böyle bir üçgen keşfettiğimizde onu kendimizle özdeşleştirmeyi düşünmeyiz. Bunla birlikte, hermafrodit rüyasında yeni bir fikrin takdim edildiğini duymuştunuz. Diyebiliriz ki kilise bakış açısının yerine, rüya sahibi en azından hermafrodit yapıda ilahi bir varlığın işaretini gördü; bu varlık, rahatsız edici ve kabul edilemez bir formda tezahür ediyor, gerçekten en bozuk karaktere sahip, fakat belli ki adamın kendi malzemesinden yapılmış. O zaman kendimize sormuştuk böyle çirkin ve sakıncalı bir şeye ilahi bir isim takarak doğru mu yapıyoruz diye, ama nihayetinde bu figürün bir tür *daimon* ya da tanrı olması gerektiği sonucuna varmıştık, belki de kişisel bir *daimon*, en azından ilahi bir nitelik atfedebileceğimiz bir şey. Elbette, anladığınız üzere, geleneksel manasıyla ilahiden değil—böylesi çok yüksek ya da değerli ya da muazzam bir şey kastederdi—kelimenin eski anlamıyla ilahiden bahsediyoruz, ki bu haliyle *tremendum* ya da *daimon* niteliği var; ya da daha ilkel bir anlamıyla düşünüyoruz, *mana* figürü anlamında, bu figür hem itibarlı hem nüfuzludur, iyi ya da kötü, siyah ya da beyaz, faydalı ya da talihsiz olabilir, yani ahlaki veya estetik niteliklere her halükarda kayıtsızdır, ama *etkin*dir.

Bu unsur önceki rüyasında takdim edilmişti, ve onu Teslisten düşüren de bu unsur. Tabii, Teslis o hermafrodit varlıktan tamamen farklı bir yapıda. Teslis soyut, insandan ayrı, bağımsız bir varoluş verilmiş ona ve dünyanın sonsuzluklarına yansıtılmış. Fakat böyle bir şey bile insanın bir yansıtmasıdır ve insan psikolojisinde bir yerde başlamış olmalı. En ihtiyatlı biçimde ifade etmeye çalışırsak en yüksek değerin, en yüksek anlamın, en yüksek etkinin, en büyük enerjinin ve gerçekten bildiğimiz en iyi şeyin fikrini temsil ettiğini söyleyebiliriz. Teslis, bizim psikolojimizde mutlak değerli bir rehber ilkeydi, bir üçgen mahiyetinde çok soyut biçimde temsil ediliyordu. Fakat tabii, böyle şeyler soyut formlarda daha fazla simgelendikçe bu formlar da nihaye-

tinde ister istemez ayrık kalıyor ve güçlerini kaybediyorlar. Çok dogmatik ya da felsefi hale geliyorlar, soyutlaştıkları için de etkilerini kaybediyorlar. Hıristiyan üçgeninin kaderi de böyle, artık insandan çok uzak. Tuhaf biçimde ilkel dinlerde de kaderi böyle oldu. Böyle teslisleri bulabileceğiniz birçok din var, bazı durumlarda gerçekten yüksek ve ruhani tanrıları simgeliyorlar. Örneğin, bunlardan biri Bataklarda[7] bulunabilir; böyle bir teslisin varlığını kabul ediyorlar ama çok uzak olduğunu söylüyorlar, halihazırda muhatap oldukları şeyin tanrı mı yoksa teslis mi olduğunu bilmiyorlar, haliyle acil ihtiyaçları için ruhlara, büyücülere ve cadılara başvurmayı yeğliyorlar, çünkü daha pratik. Dolayısıyla, bu soyut tanrılar ilkel dinlerde genelde çok zayıf ve önemsiz bir rol oynarlar, ruhlar ve hayaletlerin ise çok önemli rolleri vardır. Bizde de benzer bir şey oldu. Ruhani tanrı ya da teslisin bu soyut formu elle tutulmaz ve etkisiz bir hal aldı, biz ona bağlı kaldıkça da ayağımızın altındaki zemin kaydı. Gerçekten uygulayamaz olduk. Bu bakış açısına sahip olan biri Hıristiyanlığın mutlak ruhani içeriğini yaşayamaz. Hastamız arayı buluyor ve kendine yalan söylüyor; kendi dünyevi yaşamından vazgeçmiyor, ama bu ruhani ilkenin yardımıyla da kendinde yaşamdan bir şeyi belli bir mesafeden muhafaza ediyor. Hastamız, bataklıkların ötesine geçebilmek için hava taşıtına asılıyor, ellerini ya da ayaklarını kirletmekten kaçınmak istiyor. Ancak bu berbat bir arayı bulma, ve ellerini ve ayaklarını kirlenmekten kurtaramayacak.

Teslis fikri bir işaret değil bir simgedir—bunu belirtmiş olayım. Bir başka deyişle, bir formdur, bir şifredir, bir analoji, bir imgedir, bilinmeyen ama sezilen ya da hissedilen şeyi az çok yaklaştırır; ayrıca çok keskin bir şekilde de ifade edilemez çünkü onu daha iyi ifade edebilecek kimse yoktur. Bu olgu, tüm simgelere özgü bir durumdan ileri gelir, yani simgelerin kökü, gerçek çekirdeği, temel taşı onları hissettiren bilinçdışı içeriklerden oluşur, fakat bilinç onların anlamlarını kavramaya kabil değildir—onların yapı taşını analiz edemez, çözümleyemez, kavrayamaz. Belli belirsiz hissedilirler, ama aynı zamanda çok güçlü bir varlıkları vardır. İnsanlar bu kavranamaz varoluşa bir ad koyma gereği hissederler, ve bu yüzden bir simge kullanırlar. Bir ad mahi-

[7] Sumatra'dan (Endonezya) bir halk. "The Theory of Psychoanalysis" (1912), CW 4, par. 512 ve başka eserlerde Jung onların dinlerini tartışır. Jung'un kaynağı: J. G. Warneck, *Die Religion der Batak* (Leipzig, 1909).

yetindeki simge bizzat kusursuz bir beyhudeliktir, ama görünmez bir mevcudiyete işaret ettiği müddetçe son derece kuvvetlidir. O halde, insanı bilinçdışı alandan etkileyen görünmez ve güçlü bir olgunun yaklaşık bir belirtimidir. Bilinçli alandan gelmiş olsaydı çözümlenip anlaşılacak ve büyüleme kudretini hemen kaybedecekti. Ancak, bilincin çözümleyemediği bilinçdışından gelen bir olgu olduğu müddetçe belirli bir işleve sahip somut ve etkin bir faktör olmaya devam edecektir.

Bu durumda, rüyada işaret edilen işlev çok şüphelidir; Teslis burada bir uçak olarak belirir, yani insanları ve malları bir yerden başka bir yere belirli bir rotada taşıyan, yeryüzüne değmeyen, havadan giden çok modern bir araç. Bir makine. Hatırlarsınız, bir simgenin bizim psikolojimizde bir makine gibi işlediği gerçeğini sık sık vurgulamıştım. Geçenlerde, bir Almanın[8] Doğu dinleri üzerine yazdığı bir kitaba rastladım, birçok şeyin yanında, Hindistan'da kutsal imgelerin formlarından ve Yoganın etkisinden bahsediyordu, ve sanırım size bahsettim, yazar *yantra* için makine ifadesini kullanıyordu, *yantra*ların tam manasıyla makine gibi işlediğini söylüyordu, çünkü bunlar simgelerdir ve simgeler de enerjiyi dönüştürmenin araçlarıdır. Gördüğünüz üzere rüyada da aynı bakış açısı var. Teslis, insanları havalandıran ve taşıyan uçan bir makine gibi temsil ediliyor. İşte simgenin işlevi ve insan için değeri bu. Eğer hastamız bu şeyi tarif edemeyecek olsaydı, o şey hastamız olmadan kendi başına işleyecekti. Demek istediğim şu: Simge bir insanı ele geçirebilir, onu birden yere serebilir, tıpkı Eski Ahitteki Yehova gibi—Yehova, peygamberi ensesinden kavrar ve onu kendi iradesine boyun eğdirir. Simge olmadan, ilahi faktöre ne yalvarılır ne de tapılır. Biz, tanrıları zorlamak için simgeyi bir tür büyü aracı olarak kullanırız; onlara doğru isimlerle hitap ederek onları ortaya çıkarırız, onların kulağına erişir onları etkileriz. Bu yüzden, antik dönemde tanrının doğru ismini bilmek son derece önemliydi, o gizli ve kutsal isim-

[8] Heinrich Zimmer (1890-1943), Alman Hindolog, başta Heidelberg'de çalıştı. Jung ve Zimmer 1932'de tanıştılar, ve sonrasında Eranos Konferanslarına ortak katılımları sayesinde yakın dost oldular. Zimmer, Nazi rejiminden kaçıp ABD'ye iltica ettikten üç yıl sonra New York'ta öldü. Zimmer ilk kitabında (*Kunstform und Yoga im indischen Kultbild*, Berlin, 1926; 2. Baskı, Frankfurt, 1976, s. 46) *yantra*yı bir alet (*werkzeug*), bir araç (*apparat*) ya da bir mekanizma (*mechanismus*) olarak niteliyordu. Makine mahiyetindeki *yantra* fikrini de ölümünden sonra yayınlanan çalışmasında aydınlatmıştı (*Myths and symbols in Indian Art and Civilization*, ed. Joseph Campbell, New York, 1946), s. 141.

le tanrıya nida edilirdi ki kulağı duysun. Psikolojik olgunun doğru simgesi yahut doğru ifadesi bilinçdışı faktör üzerinde böyle hususi bir etkiye sahipti ki bir şekilde doğru isimlendirilerek ortaya çıkarılırdı.

Şimdi burada olmayan birinin suretini ister kendinize ister karşınızdakine tam manasıyla hatırlatmak istediğinizde böyle olur; o insanı taklit edersiniz, nasıl konuştuğunu, nasıl güldüğünü, ne dediğini, ya da ismini anarsınız, ve böylece onun suretini hatırlatırsınız. Aynı yöntem sayesinde bu bilinçdışı faktör de anılır, tabii ona doğru isim vermek şartıyla. Bu yüzden, bilinçdışı faktörleri denetlemek maksadıyla bu simgelere sahip olmamız gerek. Yoksa tamamen denetimimiz dışında kalırlar ve onların kurbanı oluruz, etkilerinin hayır mı şer mi olacağı onlara bağlı olur. Haliyle, tanrılar üzerinde belirli bir büyü denetimine sahip olmak insan için hep çok önemli olagelmiştir. Muhtemelen bu fikir sizi gayet sarsmıştır, çünkü bir Hıristiyan daima Tanrıyı zorlayamayacağını düşünür, tamamen onun rahmetine bağlı olduğumuzu sanır, fakat Katolik Kilisesindeki ayinler, Tanrının rahmetini zorlayan büyü aletleridir, büyü yöntemleridir—örneğin evlilik ya da vaftiz töreni gibi. *Penguenler Adası*ndaki[9] meşhur hikayeyi hatırlarsınız, penguenleri nasıl da vaftiz ediyorlardı, Aziz Maël de diyordu ki eğer ayinler doğruysa, eğer ritüel düzgün icra edildiyse kuşlara ruh üflenmiş olması gerek; beklenen etki gerçekleşmemişse demek ki icra edilen şekilde bir hata var. Vaftiz edildikten sonra insanların artık günah işleyemeyeceğine gerçekten inanılıyordu. Fakat insanların hâlâ günah işlediği durumlar vardı, demek ki Semanın rahmeti işlememişti, demek ki bir yerde bir kusur vardı—belki de ritüel düzgün icra edilmemişti ve bir daha icra edilmesi gerekiyordu. Hatta iki kez vaftiz edildikten sonra bile günah işleyen insanlar vardı, sonra muhtemelen rahip bambaşka bir şey düşünüyordu—onlar Şeytanın evladı olmalıydı, cehennemde ebediyen yanacaklardı, konu böylece kapanıyordu.

Doğru isimle seslenmenin etkinliğine insanlığın ne kadar güçlü inandığını göstermek için bütün bunları anlattım. En ürkütücü saçmalık olduğunu söyleyebilirsiniz bunun ama insanda böyle sıra dışı bir düşüncenin olması bunun hiç de saçmalık olmadığını gösterir, aksine psikolojik bir olgu olduğunu gösterir. Ayrıca,

[9] Bkz. yuk. 23 Ocak 1929, not 2; ve 19 Şubat 1930, not 10.

böyle seslenmeler mümkün olmasaydı simgelere sahip olmak yani bilinçdışı olgulara isimler vermek beyhude olurdu. Vurgulamak istediğim nokta şu: Bir simgenin gerçek varlığı daima bilinçdışı bir olgudur. Öyle de Teslis simgesinin gerçek varlığı bilinçdışı bir olgudur, bilinçdışı olduğu müddetçe de işleyecektir. Etkisi de insanları yükseltmek, yaşamlarını idare etmek, varoluşlarını yönetmektir. Bir simge canlı oldukça işler, ardındaki bilinçdışı maddenin anlamından haberdar olmadıkça da canlı kalır. Örneğin, bu adam artık Teslise inanmıyor, fakat bu rüyada da gördüğümüz üzere, psikolojik Teslis olgusu hâlâ adamda işlemeye devam ediyor. Uçaktan ancak şimdi iniyor, demek ki şu vakte kadar Teslis onun içinde bilinçdışı bir olgu olarak işlemiş. Şimdi sorumuza gelelim, bu bilinçdışı olgu nedir ve ona ne oldu da hasta şimdi uçaktan atlıyor? Hermafrodit ve fare rüyalarında bu soru kısmen cevaplanmıştı. Birinci rüyada, *daimon* fikri takdim edilmişti, *daimon* kelimesi antik anlamda kullanılıyordu, *mana* kuvvetiyle bağlantılı olarak farklı bir şeyi ifade ediyordu. İkinci rüyada yani fare rüyasında aşağıdaki karanlık dünyadaki bir şeyin kontrolden çıktığını öğreniyoruz. O zaman bu durum Teslisi nasıl etkiler? Buradan hareketle Teslisin yapısının ne olduğuna dair bir sonuca varabiliriz. Crowley Hanımın tespitini duydunuz ve bu size bir fikir verebilir. Tekrar eder misiniz Crowley Hanım?

Crowley Hanım: Sizin de bahsettiğiniz üzere, üçgen ya da Teslis adamın kendini bütünleştirme ya da gerçekleştirme yolundaki gayretinin bir yansıması, adamın kullandığı simge de üç işlevinin teslisi içinde hareketsiz kaldığına işaret ediyor, dördüncüsü henüz bilinçte doğmamış, bana öyle geliyor.

Dr. Jung: Doğru. Dört işleve dair bir sorun. "Üçü burada, dördüncüsü nerede?" Önceki rüyada yeni bir figür takdim edildi ve fare kaçtı. O zaman bundan ne çıkarabiliriz? Belli ki Teslisin etkinliği yara almış. Görece alçaktan uçuyor, neredeyse evlerin üzerinden, indi inecek.

Dr. Draper: Şimdiye kadar gizlediği feminen bileşeninin ilk tezahürünü temsil edecek hermafrodit figür vasıtasıyla feminen unsurun takdimi olabilir mi?

Dr. Jung: Bu hermafrodit kişiliği yaratan aslında bilinçdışı kadın tarafla birleşmiş bir bilinçdışı erkek taraf. Bu hermafrodit kötü şöhretli bir şey, var olmaması gereken bir canavar, ama kaçınılmaz.

Dr. Draper: Ama sanırım bu feminen unsurun kabul edilmesi olgusunun erkek için zorunlu olduğunu vurgulamıştınız.

Dr. Jung: Evet, feminen tarafı bütünleştirmek bir zorunluluk ya da etik bir varsayım. Fakat, içine düşersek şayet berbat bir zayıflık da olabilir. Bilinçdışına ait karanlık taraf olan anima bizi ele geçirmesin isteriz, ve hepimiz ondan kaçmaya çalışırız. Tekinsiz bir durum, yenilgi kokuyor. Bu şey adamın içine geliyor ve böylece fare kaçıp kurtuluyor. Farenin kaçması fare için gayet iyi fakat adam için belki de o kadar değil. O zaman, farenin Teslisle alakası nedir?

Dr. Baynes: Teslis simgesini cansızlaştıran otonom yeraltı faktörün gelişimi değil mi?

Dr. Jung: Evet, Teslis simgesini hemen cansızlaştırıyor. Belki yeryüzüne de yansıtılmış. Her halükarda, yeraltı dünyada bir şey olduğu için Teslis simgesinin gücü yitiyor. Yere inme kuşkusuz önemli bir an, ve bir uçaktan paraşütle atlayarak bunu yapmak kolay değil.

Dr. Schlegel: Fakat Teslisin rüya sahibi için etkin bir simge olduğunu düşündürecek herhangi bir geçerli sebep var mı?

Dr. Jung: Onu hayatta tutmuş olmasından etkin olduğunu anlıyoruz. Ama simge her şeyin üzerinden süzülmüş, dolayısıyla hasta gerçek durumuyla asla yüzleşmemiş, ama şimdi yüzleşmeye mecbur. Bir şekilde hep zihnine kaçmış, her tür ilgi alanına sığınmış. Ancak bütün rüyalar onu kaçınılmaz biçimde bu rüyaya sevk etti, ve bu rüyada ona sorununun kaynağındaki şey gösterildi, o da Kilise inancıydı, bu inançtan azade olduğumuzu düşünürüz, ama hasta bir şekilde bu inancın etkisi altında ve inancın kanaatleri ve fikirleri hastada engelleyici bir rol oynuyor. Bu engellenme, olguyla yüzleşmemesinin sebebi. Kendi doğamızın karanlık menfaatlerinden kaçmamıza yardımcı olan bir inanç ya da dini bir kanaate sahipsek ona yapışırız.

Henderson Bey: Kolektif veçheden bakarsak yeraltı unsurun Tesliste eksik olduğunu ve şimdi geri dönmekte olduğunu söyleyebilir misiniz?

Dr. Jung: Son iki rüyada beliren şeylerin açıkça karanlık taraftan geldiğini her halükarda söyleyebiliriz. Ayrıca, son derece yeraltı bir unsur olan cinsellik faktörü de hastanın kontrolünden çıkıyor; bu da kendini zaten çok etkin bir faktör olarak tesis ediyor, *mana* niteliği taşıyor, ve bir isim verilmeli. Hasta şimdi yeni bir simge yaratmalı. Kısacası, şimdi beliren şey alt işlev; ve bu iş-

lev, Teslis ifadesinde içerilmiyor, çünkü Teslis bilinçli zihinde henüz fark edilmemiş güçlü üç işlevi temsil ediyor. İlkel insanda sadece bir işlev vardır, sadece bir şeye kabildir, haliyle üç işlev bilinçdışıdır. Üç bilinçdışı işlevin çok çarpıcı bir örneği olarak daima Batı mandalasının en ilkel formunu sunuyorum; Horus merkezde, köşelerde de dört oğlu var, bu oğullardan üçü hayvan başlı, sadece biri insan başlı. İlk Hıristiyan mandalasında da ayrıı simgeleme var, İsa ortada, dört İncil yazarı köşelerde; bunlardan sadece biri melek, diğer üçü ise hayvan.[10] Hayvanlar bilinçdışı işlevlerdir, haliyle Teslis de bilinçdışındaki üç hayvan üzerine bina edilir, bu da onu çok kuvvetli kılar; Teslis makinesi yani Teslis simgesi sayesinde üç hayvan ortaya çıkarılabilir.

O zaman, dördüncü işlev sahneye çıkıyorsa, demek ki Teslis gücünden o kadar çok kaybetmiş ki diğer işlevi denetleyemiyor. Tavukları hatırlıyor musunuz? Hani bir tanesi kaçmıştı. Görüyorsunuz, bilinçli olan bir işlev çok zayıf olacak (modern insanda değil, iki ya da dört bin yıl önceki insanda) ve böylece düşük ve günahkar hissedecek, kendine nispetle bilinçdışı daha etkin olacak. Ancak daha fazla işlev ve daha farklılaşmış bir bilinç edindiği an, Teslis birden etkinliğini kaybeder. Prometheus'un yaptığı gibi devrimci bir iş bu, tanrılar karşısında insanın kendini ortaya koyma şekli, insanın bilincini yükselten bir şey. Sanki yeni bir iç görüyü, yeni bir aydınlanmayı tanrıların elinden çekip alıyor, ve bu korkunç süreç bu rüyada geçiyor ve rüya sahibinin gerçek sorunu olarak ortaya çıkıyor. Karanlık kısmını artık görmezden gelemeyeceği bir noktaya erişmiş durumda, ki bu artık kontrol edemediği önemli bir faktör, ilahi bir şey; görmezden gelmeyi bırakıp fark edince de Teslis simgelemesi bozulacak, çünkü artık bu güçlü unsurun yani bu ilahi şeyin üç değil dört olduğu gerçeğiyle yüzleşiyor. Anlıyor musunuz? Tesliste eksik bir şey var, şimdi onun şeytan olduğunu keşfediyor, Prometheus, dördüncü, Tanrıya karşı gelen İblis. Elbette burada Hıristiyan terminolojisiyle konuşuyorum, çünkü adam da kendini böyle hissediyor. O halde farenin kaçtığını ve Teslisin artık mutlak kadir olmadığını fark etmesi gerek, bu simge artık tükenmiş durumda.

Birçok insan hayatta berbat tecrübeler yaşamıştır, ve onlar için iyi Tanrı diye bir şey yoktur, hatta Tanrı diye bir şey yoktur.

[10] Bkz. yuk. 6 Şubat 1929, not 3.

Haliyle, Tanrı kesinlikle mutlak kadir değil, görünüşe göre çok sınırlı bir gücü var. Muhtemelen iyilik yapmaya çalışıyor, ama şeytan o esnada hep şer tohumları ekiyor. Fars ikileminde[11] görebiliriz bunu, karanlık ve aydınlık arasında bitmek bilmez bir mücadele vardır, ve kimin kazanacağı pek belli değildir. İşte bu, Tanrının gücünün çok sınırlı olduğunu kabul etmektir, çünkü yanı başında kötü Tanrı duruyor. Hıristiyan inancına göre şeytan bir süre rolünü oynamaya müsaade almış, insanoğlunu sınamış, sonra tekrar cehenneme tıkılmış ve etkisiz hale gelmiştir. Kilise, Tanrıyı kandıran ya da Tanrının iyi niyetlerini bozan bir şeytan olduğunu söyler bize, elbette son derece noksan bir açıklama bu, çünkü kötülüğün gücü belki de iyiliğin gücü kadar büyüktür. Bu adam şimdi karanlığın önemini fark ediyor—artık onu bastıramıyor—ve bu, Teslis simgesini tüketmeye yeter, şimdi ondan kurtulmalı. O zaman, anlayabildiğim kadarıyla, Teslis simgesi, görece ilkel insanın, diyelim ki antik dönem insanının üç bilinçdışı işlevini temsil etmesinden kaynaklanıyor, günümüzde hâlâ değerini koruduğu için demek ki görece aynı ilkellik durumu içindeyiz, bir çocukluk durumu. Bilincimiz ilerledikçe böyle bir fikri yani üç kişiden oluşan yüce varlık fikrini daha az yansıtabiliyoruz. Doğu dinleri gibi, daha büyük felsefi gelişim şansına sahip olmuş dinlerde insan aşağılık değildir—yaratımın tam ortasındadır; her halükarda, yüce varlığın mevkidaşıdır, ilahi sürecin bir tarafıdır, belki de bizzat yüce varlığın kendidir, tıpkı Buda formunda olduğu gibi. Fakat bizim Batılı düşüncemizde Tanrı şu solucanlardan yani bizden öylece vazgeçebilir, onun rahmeti sayesinde ki yok olup gitmiyoruz. İşte bu ilkel düşüncedir, tanrıların gerçekten bizim ruhumuzun bir kısmı olduğundan haberi yok. Üstelik insanlar hâlâ öyle ilkel ki bu gerçeği onlara söylediğinizde "öyle değil!" derler, ruhun ne olduğunu biliyorlarmış gibi. Yüce varlığın insana, insanın da Tanrıya nispetle var olduğunu fark etmek daima bir gelişim işaretidir.

O zaman, bu hava taşıtının inmesi, üç işlevin artık bilinçdışında hususi bir varlığa sahip olmadığı anlamına geliyor. Teslis, bilincin bir parçası oluyor, haliyle simge mahiyetini kaybediyor, ve sırf bir idea ya da kavram oluyor. Teslis şimdi psikolojik olma durumunda. Aynı süreç, antik Yunan Tanrılarını yere indirdi, ve idealar ya da duygular haline geldiler—Eros, Phoebus, Aphrodite, Mars, vs.

[11] Zerdüştlük.

Bilincin genişlemesi vasıtasıyla, bilinçdışının hükümranlığı değerden düşer. Bilinçli hale gelmiş işlev, o vakte kadar bilinçdışı olmuş işlev üçlüsünden takviye bir işlev koparır, ve bu takviye işlev yardımıyla da bilinç, o vakte kadar bilinçli olmuş tek işlev üzerinde yeni bir bakış açısı kazanır. Bu bakış açısından insan artık önceki bilincine bakacak durumdadır; yeni işlev bir ayna gibidir, insan orada önceki bilincinin suretinin yansıdığını görebilir. Demek ki artık şunu diyebiliyoruz: Kendimi bu düşük, aptal ve yabancı varlık olarak görüyorum, ben aynı zamanda şunu düşünüp de söyleyebilirim: Ben ikiyim, bilinçli işlevim, ayrıca başka bir işlevim, sanki bir tanrıymışımcasına bu zavallı varlığa bakabiliyorum. Kendimize bakabilmek gibi ilahi bir nitelik elde ettik, ilkel insan bunu yapamaz, biz ikinci bir gözlemci kazandık. İlkel insanın gözleri sadece nesneyi görür, gözlerinin ardında hiçbir şey yoktur. Ama biz kendimize bir ayna kattık; şöyle diyor, işte bu sensin, ve bunu dediğimizde yüksek bir bakış açısına sahip oluruz. Sanki bir tanrıymışım gibi, üstünmüşüm gibi, gözlerimi aşağı çevirip kendime bakarım, ve üstün olan benim, bu benim üstünlüğüm. Eğer başka bir işlev elde edersem iki aynam olur ve şöyle diyebilirim: Bu zavallı kişiyi görüyorum ve bu kişiyi gözlemleyen adamı da görüyorum; işte bu 3 numaralı işlev. Eğer üçüncü bir işlev kazanırsam şöyle derim: Bu adamı görüyorum, o da şu adamı görüyor, o da şu zavallı insan evladını görüyor, ve böylece tamamlanıyor, işte dört numara. İnsanın tam kutsallığı böylece elde edilir, yani insanın kendi aracılığıyla tam bir öz eleştiri. Schopenhauer bu yüzden çok haklıydı: İnsana atfettiğim tek ilahi vasıf, mizah duygusudur.[12]

[12] Krş. "Akıl yetisi eksikliği ve bu yüzden evrensel kavramlar eksikliği yüzünden hayvan konuşamadığı gibi gülemez de. Dolayısıyla gülmek insanın bir imtiyazı ve niteliğidir." — *The World as Will and Representation*, İng. çev.: E. F. J. Payne (1958), 2. Cilt, s. 98.

2. Seminer
14 Mayıs 1930

Dr. Jung:

Sawyer ve Crowley Hanımların soruları var. Sawyer Hanımın sorusunu cevaplayarak başlamak isterim çünkü çok daha genel. Şöyle diyor, "İki mandaladan bahsettiniz, biri Hıristiyanlara, diğeri Mısırlılara ait, bunlarda üç işlev hayvan kafalarıyla, bir işlev de insan kafasıyla tasvir edilmiş. İnsan başlı işlev, bilinçli üst işlevi temsil ediyor; diğer üçü de bilinçdışı. Hıristiyan psikolojisinde üç üst işlevi Teslisin, alt işlevi de şeytanın taşıdığını söylemiş miydiniz? Böyle bir durumda, fiilen hiç bilinç yok mu—çünkü dört işlevi de simgeler taşıyor?"

Üç bilinçdışı işlevi Teslisin, tek bilinçli işlevi de şeytanın taşıdığını söylemiştim. Üç hayvandan bahsetmiştim, bu üç bilinçdışı işlev de üstün bir rol oynuyor demiştim. Ama bu, güç bakımından üstün demek, farklılaşma anlamında değil. Çünkü ilkel insan daima üstün bir otoritenin altındadır, bir şey ona hükmeder. Ne de olsa "istiyorum" demek için sıra dışı bir bilinç ve sıra dışı bir öz denetim gerekir. İlkel insan "istiyorum" diyemez, dürtülerine tabidir; ilkel insan, neredeyse tamamen ruh hallerinin büyüsü altındadır. Seçim söz konusu değildir, her şey kendi kendine karar verir. Bu olgu da tanrılarına atfettikleri üstün güçle tasvir edilir; örneğin, o tanrılar öyle güçlere, dev boyutlara ve kötücül etkilere sahiplerdir ki, bunlar karşısında insan bir hiçtir. Az çok ilkel insanın psişik durumu yahut bilinciyle bilinçdışı arasındaki ilişki böyledir. Onun bilinçdışı bilincine üstündür, bu olguyu da korkunç tanrılar formunda metafizik alana yansıtır. İnsan, bilincini geliştirdikçe tanrılar da boyut ve güç bakımından sönerler.

Budizmin gelişiminde bunu çok güzel görebiliriz, süreç içinde tamamen yeni bir bakış açısı benimsenmiştir. Budizmde, Buda'nın doğumunda bile tanrıların tezahür ettiğini görürüz, tıpkı öldüğünde tezahür ettikleri gibi, ve tanrılar bile kurtulmak için insan olurlar. Hâlâ arzuları vardır ve insanlar gibi birbirleriyle

savaşırlar. Bu koşullarda Buda'nın arzusu, halkını böyle inançlardan kurtarmaktı ve onları daha yüksek bir bilinç seviyesine çekmekti ki tanrıların karşıt güçlerinden azade olabilsinler. Görüyorsunuz, bir insana karşı üç tanrı olduğu müddetçe insan demek ki tamamen düşük halde ve şeytanın tarafında oluyor. Elbette, Hıristiyan inancında insanın daha baştan kötü olduğu belli, muhtemelen onu kurtaracak olan Tanrının rahmeti olmasa yitip gidecektir. Fakat bu aşırı belirsiz bir iş, bilirsiniz, hasbelkader Kilisenin onurlu üyelerinden biri olamazsanız, geldiğiniz cehenneme geri dönersiniz. Daha önce size Yeni Ahitteki ünlü pasajdan bahsetmiştim, "İkiniz ya da üçünüz benim namıma bir araya gelirse, ben onlarla birlikte olurum.[1]" Bir Mısır papirüsünde bulunan esas ifade şöyle, "İki kişi bir araya geldiğinde Tanrı onlardan el çekmiş değildir, ama sadece bir kişi olduğunda onla birlikte olduğumu söyleyeyim.[2]" Kilise, bu ifadeye müdahale eder ve yalnız kişiyi rahmetten alıkoyar. Bu şanstan faydalanmak için birçok insan birlikte olmalı, ve eğer Kilisenin dışında kalırsanız kurtuluş yoktur. İnsanın bu mutlak düşüklüğünün bilincine varması Teslisle tasvir edilir, dediğim gibi, üçe karşı bir—yani daha güçlüsü—ve elbette bizim inancımız bu Teslisin sonsuz kusursuzluğu temsil ettiğini varsayar, her ne kadar kötülüğü yok etme açısından o kadar iyi olmasa da. Şeytan, aksi köpek gibi hâlâ aramızda dolaşıyor. Benim babam bir rahipti ve onla bu konuyu çok tartışırdım. Bir insanın aksi köpeği varsa polis müdahale eder derdim ona. Buna karşın, Tanrı ya da Teslis böyle tehlikeli bir şeytanın gayet iyi insanlar arasında dolaşmasına müsaade ettiğinde bu sebeple Tanrıyı cezalandıracak kimse yok ve bu rezalet bir şey; insana müsaade edilmeyen şey Tanrıya da edilmemeli.

O zaman, üç işlevi Teslis temsil eder. Bunlardan biri belli ki insani, çünkü insan başıyla tasvir edilmiş; bu insanın bilincidir, insanın sonsuz bilinçdışı denizinden koparmayı başardığı bir işlev. Elbette tek işleve sahip olunca bu işlev onun üst işlevi olmayacak. Biz duruma psikolojik açıdan yaklaşıyoruz, ve bu sebeple ona bu ismi veriyoruz. Ancak tek bir işlev olunca mukayese imkanı kalmaz, üst demek de anlamsız olur. Daha ziyade, genel bi-

[1] Bkz. yuk. 5 Mart 1930, not 14.

[2] Karş. M. R. James, *The Apocryphal New Testament* (1924), s. 27: Oxyrhynchus Papyrus I, X.

linçdışından farklılaşmış bir işlev diyebiliriz, ve bu işlev de bilinçdışıyla karşılaştırıldığında zavallı ve düşük bir şeydir. Hatta, tanrılardan çalınmış olması insanı düşük ve günahkar hissettirir, işte bu sebeple doğanın bu şeytani karışımından kendimizi arındırmamız gerekir. Katoliklerin ekmek ve şarap ayini metninde bunu okuyabilirsiniz, vaftiz suyu ve buhurla karışması gereken tuzu bile defederler, çünkü her şeyin kötülükle kirlenmiş olduğunu düşünürler. Sunaktaki buhurun amacı, ruhani açıdan arındırmaktır. "Tüm şeytani hileler defolsun[3]" der Latince metin. Sünnet bir defetme ritüelidir, doğanın temel murdar etkilerinden kaçmamızı sağlar. Bu ritüelleri yerine getirmedikçe cenabet oluruz, kirleniriz, ve Tanrının rahmetinden uzaklaşırız. İşte insanın başlangıcı böyle. Bütün çaresizliğini ve sefilliğini her açıdan hissediyor; her şeyin kendi çabasına bağlı olduğunu biliyor ama her tür şeytanın ona karşı olduğunun da farkında. Bu sebeple, ilkel biri, insan oluşunu erginleşme törenleriyle simgelemiştir. Haliyle, diyorum ki, başka bir işlev koparmayı da başarırsa tanrılarla neredeyse denk olacak. Sonra bir psikolojiye sahip olacak ve üçüncü bir işlev koparmayı da başarırsa kendi için bir tür kutsallık yaratabilecek. Tanrıların gittikçe daha çok düş haline indirgendiği Doğu dinlerinde olan şey bu aslında. Doğulular, tanrıların gerçek olduğunu kabul ederler; örneğin Şiva, düşük halk için bir gerçekliktir; ama bilincin artmasıyla düş olurlar. *Bardo-Thödol*[4] ya da *Tibetlilerin Ölüm Kitabı*nda bu çok güzel gösterilir; rahipler, tanrıların aşılması gereken bir düş olduğu hakkında ölüleri bilgilendirirler. Bu gerçekten şimdiye kadar gördüğüm en iyi psikoloji pasajlarından bir tanesi.

Bu edinilmiş kutsallık hakkında söylediklerimi anlıyorsunuz umarım. Tanrı haline geleceğinizi kastetmiyorum. Görünüşe göre, en karmaşık şey, insanların üç işlevi hususi işlevler olarak düşünmeleri. Hiç öyle değil. Gördüğünüz üzere, daima tipler söz konusu, bazı insanlar için belirli bir işlev farklılaşır ve diğer üçü bilinçdışı kalır. Bir başka deyişle, işlevlerin çoğunluğu bilinçdışıdır. İşte Teslisin anlamı bu. Hususi üç işlevi asla temsil etmez. Burası açık mı? Neden dört işlevden bahsettiğimizi bilmeyenle-

[3] Tuzu kutsama ritüeli, sunaktan ziyade kutsal emanetler kısmında, Ayin sırasında değil de ondan hemen önce icra edilir, Jung'un tercüme ettiği "et effugiat a loco ... versutia diabolicae fraudis" sözlerini kapsar. Kutsal Cumartesi Tarikatı, (kilisenin girişinde) ateş ve buhurun kutsanmasını da dahil etmiştir.

[4] Bkz. yuk. 12 Şubat 1930, not 4.

riniz için söyleyebilirim ki bu işlevler bilinç alanındaki yönelimimizin dört tarafıdır. Buna bir şey ekleyecek değilim. Dört işlevin dayandığı olguya göre bilinciniz, bilinçdışında bir şey olduğunu söyler. Duyum bir tür algıdır, o şeyin orada olduğunu bilir; düşünce onun ne olduğunu bize söyler; hissetme o şeyin bizim için değerini söyler, o şeyi kabul etsek de reddetsek de. Sezgi ise onun ne olabileceğini yani imkanlarını söyler. İtiraf edeyim, buraya başka ne ekleyebilirim bilmiyorum. Bence böylelikle hepsini söylemiş oluyoruz. Ve tuhaf biçimde, sadece bu dördünün olması gerçeği, benim çok sonraları keşfettiğim Doğuluların benimsediği inançla da örtüşüyor. Doğuluların mandalalarında bilincin dört kapısı dört işlevi ifade eder, dört renk de bilincin niteliklerini. Size bahsettiğim *Tibetlilerin Ölüm Kitabı*nda bunu çok iyi görebilirsiniz. İşlevlerle ilgili başka sorunuz var mı?

Henley Hanım: Sanırım çoğumuzun aklında düşünme, hissetme ve duyumla ilgili muğlak bir şey yok ama sezgi öyle değil. Bunu biraz daha açabilir misiniz?

Dr. Jung: Duyum size sadece görüneni, dokunulanı, duyu niteliklerini söyler, sezgi ise bunun imkanları hakkında bir tür tahmindir. Duyularınız burada bir şey olduğunu, düşünceniz onun ne olduğunu söyler, ama duvarların arkasında ne olduğunu söylemek için fazlasıyla sezgi gerekir. Nahoş bir yolla açıklamama müsaade ederseniz, sezgi için insanın omuriliğine konmuş bir fil hortumu diyebilirim—usulca sokulur, ardına geçer ve koklar. Bu sebeple iyi sezgi bazen burunla ifade edilir. Bir ilkel burnunu kullanır, hırsızları ve hayaletleri koklar, günümüzde medyumlar da aynısını yapar; bir eve giderler, kokuyu içlerine çekerler ve ev eğer periliyse "burası perili" derler. Size daha önce söylediğim gibi, koklama sayesinde hususi bir psikoloji keşfedebiliriz. Bir fare kokusu alıyorsanız bu bir sezgidir.

Dr. Deady: Hâlâ görece ilkel insanın bilinçdışında üç işlevin ayrışmasının koşulu nedir? Bunların zaten ayrışmış olduğunu söyleyebilir misiniz?

Dr. Jung: Hayır ayrışmamıştır. Bilinçdışında olan herhangi bir şeye başka her şey bulaşmıştır. Sadece bilinçli işlev farklılaşmıştır. Pleroma ile yahut Tanrı ile ya da evrensel bilinçdışı ile (ne derseniz deyin) insan arasındaki ayrışma burada. İnsan tanrılardan bir işlev çaldı. Tanrılardan ateşi çalan Prometheus mitinde bu çok güzel anlatılır. Bilinçli insan, edindiği her şeyi tanrılardan çalmak zorunda kalmıştır. Bilinçdışı durumun puslu ortamından

yavaş yavaş ortaya çıkmış ve işlevlerden birinin kurtulması sayesinde ayrışabilmeyi başarmıştır. Bu nasıl oldu bilmiyorum. İnsanın psikolojik yapısındaki hususi bir nitelik bu; hayvanlar başlangıçtaki ruhtan kendilerini azade kılamazlar. Bir tür ayrışma. Gizemli bir şey, hakkında çok tartışabiliriz, nasıl olmuş bilmiyoruz ama öyle.

Dr. Baynes: Sanırım, kafamı karıştıran meselenin bir kısmı, yardımcı işlevler sorunundan ileri geliyor, yani, işlevlerden herhangi biri fiilen tezahür eder ve yardımcı işlev olarak işler ama büyük bir işlevin bizatihi karakterine erişmemiştir. Size kalsa sadece bizatihi değerini kazanmış bu işlev ya da işlevler için "farklılaşmış" ifadesini kullanırdınız, öyle değil mi?

Dr. Jung: Evet, öyle.

Dr. Baynes: Örneğin, düşünmenin sezgiye yardımcı kuvvet olarak işlediğini gördüğünüzde ona farklılaşmış işlev niteliğini atfetmeyecektiniz?

Dr. Jung: Bizatihi niteliğe sahip bir işlev, üstün ya da farklılaşmış bir işlev gerçekten işletilebilir, yardımcı işlev ise sadece görece işletilebilir. Yardımcı işlevle birlikte sorunlar hemen başlar.

Dr. Baynes: Yarı insan yarı hayvan olan bu figürler gibi mi?

Dr. Jung: Evet, bir figür insan kafalı, diğeri maymun kafalı, ve kişi kendini maymun kafalı işlev üzerinden temellendirmeye başlarsa sorun çıkar; hayvanlar alemiyle temas ettiğimiz an bilinçdışı devreye girer. Herkes, üst işleviyle halledemediği bir sorunla öyle ya da böyle karşılaşmıştır—örneğin, bir düşünce işlevi, bir hissetme işlevine ihtiyacı olduğunu keşfediyor. Ardından, onun duyumu ya da sezgisi onu yeni bir dünyaya götürecektir. Tartıştığımız fare rüyasında buna pek tabii sezgi işlevi denebilir, çünkü bu adam kendi yaşam sorununu artık zekasıyla halledemiyor. Bunu tam keşfettiğinde ise fare kaçıveriyor. Otonom faktör hükmetmeye başlıyor çünkü adam artık kumanda başında değil. Sonra hayatı serpilmeye başlıyor. İşte bu sebeple fareyi gelecek bir yeniliğin bir tür işareti ya da belirtisi olarak yorumladık.

Dr. Baynes: İlkel insanı üçe karşı bir olarak düşündüğünüzü söylediniz, modern insanı da ikiye karşı iki olarak düşünebilir miyiz acaba?

Dr. Jung: Buna cevap vermek çok zor, ama öyle anlar oluyor ki ben de öyle olduğunu düşünmeye meylediyorum. Bunun çok basit bir örneği şu: 19. yüzyıla kadar yaşlı Yahuda'ya iade-i itibar için hiçbir girişim yapılmamıştı. Demek ki sonunda tanrılara kar-

şı gelen bir adalet duygusu tezahür etti. Çok saygın, iyi niyetli insanlar bu hususta umutsuz girişimlerde bulundular, takipçileri de vardı, bu iade-i itibar girişimini takdir eden geniş bir dinleyici kitlesiydi. Bu sadece küçük bir belirti, ama başka birçok belirti de var, örneğin İncil eleştirileri, bilimsel bir girişim şimdi tabuları soruşturmaya açıyor, demek insan bunları idare edebileceğini düşündü ki böyle bir işe girişti. Önceden kuşku götürmez ve sorgulanamaz otorite artık gözden düşüyor, mütekabil tarafta insan yükseliyor, otoriteyi eleştirebiliyor, başıma yıldırım düşecek diye korkmadan onla yüzleşebiliyor. Fakat aşağıdan çıkan başka yıldırımlar var. Biz hep yukarı bakarız, lakin yıldırımlara karşı şemsiye de bir işe yaramaz—şeytan tamamen farklı bir köşeden çıkar gelir.

Şimdi diğer soruya gelebiliriz: Crowley Hanım şöyle diyor, "Vaktiniz olursa hermafrodit figür simgesi ve analizi hakkında daha fazla şey söyleyebilir misiniz? Daha önce buna ayrıntılı bakacağım demiştiniz."

Hermafrodit önemli bir simgedir, psikolojik gelişimin belirli bir aşamasında bazen karşımıza çıkar. Bir arketiptir. Alman bir araştırmacı yakın zamanda bir kitap yazdı bu hususta; hem mistik inançlarda hem de kadim Hermesçi felsefede rol oynayan bu iki cinsiyetli olma hususunda çok fazla malzeme toplamış. Bu simgenin tarihine girmeyeceğim şimdi, yalnızca dikkatinizi bir noktaya çekmek istiyorum, Platon'un küre şeklindeki varlığı hermafrodit idi, biseksüel bir durum, yani aseksüel, çünkü her bir durum, diğerini etkisiz kılıyor. Henüz farklılaşmamış bebeklik durumunun simgesidir, çünkü cinsiyetler ayrıştıkça bilinç olur. Bu sebeple, analitik gelişimde hermafrodit, bilinç öncesi durumun bir simgesidir, zira kişinin olması gereken nihai şeyin henüz bilinçli olmadığı bir dönemden bahsediyoruz. Fakat bu, bilinçdışında olduğu için böyle bir simge rüyalarda vuku bulabilir. Bizim hastamızın durumunda üstün bir rehber faktörün ya da üstün bir benliğin imasıdır, ama hâlâ hermafrodit durumdadır. Görüyorsunuz, bilinç demek ayrılma demek, ayrışma demek; fakat burada karşıtlar çiftleri henüz ayrışmamış, bir bilinç yok. Pleroma durumu derken bundan bahsediyorum, şeylerin potansiyel durumunu tarif etmek için kadim felsefeden aldığım çok uygun bir terim, hiçbir şey tam olmamış ama her şey orada. Bilinçdışındaki durum bu; işlevler henüz farklılaşmamış, beyaz siyah, siyah da beyaz.

Kelimelerin farklılaşmasıyla alakalı tuhaf olgudan bahsetmiştim size, hem İngilizcede hem Almancada *better* [daha iyi], *best* [en iyi] sıfatları *bad* [kötü] ile aynı kökten geliyor. Karşıtların özdeşliğinin başlangıçtaki durumuna dair bir vaka. Cennetteki hal gibi; kurtla kuzu yan yana uyuyor, şaka maksadı hariç kimse komşusunu yemiyor, her şey ezeli bir huzur içinde birlikte, hermafroditin simgelediği asıl bir bilinçdışı pleroma durumu var. Gelecekteki ideal bir durumun bilinçdışı bir öngörüsü gibi, zaten cennetin tarihi de bunu ispatlıyor. Biliyorsunuz, başlangıçtaki muazzam cennet bahçesi ebediyen kayboldu, kadim bir Kabala geleneğine göre Adem ve Havva kovulduğunda Tanrı cenneti geleceğe koydu, bir başka deyişle, başlangıçtaki farklılaşmamış bilinçdışı durum bir amaç haline geldi, ki ilk günahtan sonra ayrışmış şeyler tekrar bir araya gelsin. Bu bir bakıma bilincin gelişiminin tarihi. Çünkü insan başlangıçta sürgün gibi hisseder, esasında bilincinde yalnızdır, ve sadece bilincin gelişimi sayesinde doğa ile gerçek özdeşliğini tekrar keşfeder. Bu sebeple, Doğu hikmetinin zirve noktası, *tat tvam asi* yani "bu sensin" ifadesidir—her şey ben olduğu için ben de her şeyim, nihayetinde tekrar her şeyin özdeşleşmesi—ama bu cennetvari durumda bilinçlidir. Fakat hermafrodit durumda hiçbir şey bilinçli değil. Öyle ki bu esas pleroma durumu yahut cennet durumu gerçekten ana formdur ve bilinç oradan doğar. Bilinç gelişimi esnasında bu esas durum simgesi, farklı formlar altında durmadan yeniden tezahür eder, daima geçmişteki bir şeyi tasvir eder ama o aynı zamanda geleceğin de simgesidir. Çünkü geçmişte olmayan hiçbir şey gelecekte olmayacak, ne de olsa biz sadece bize verilen malzemeyle işliyoruz. Başlangıçtaki durum, gelecekteki durumun simgesidir; sema alemi fikri, cennetin bir tekerrürüdür. Bu simgeler hastaların çizimlerinde görülebilir, örneğin çember ya da küre çizimlerinde, bunlar tamamen kusursuz varlığı ifade eder ve bir bakıma diğer kısmı kapsar. Bu da ezeli Platoncu varlık fikridir.

Şimdi Crowley Hanımın ikinci sorusuna geçelim, "Hastanın duygu işlevinin alt işlev olmadığını—örneğin, üst işlev olduğunu—farz edersek, hava seyahatinden yere inme şekli hakkında ne derdiniz?"

Tamamen aynı olurdu, çünkü üç bilinçdışı işlevin hangileri olduğu fark etmez.

Crowley Hanım: Tepkisi aynı mı olurdu? Daha dikkatli farklılaştırmayı nasıl öğrenebileceğimizi merak ediyorum; hissetme iş-

levinin üst işlev olduğu bir bireyin durumunda, böyle bir rüya için tepki ne olurdu?

Dr. Jung: Esasında tepki aynı olacaktır, ama elbette rüya biraz farklı olacaktır.

Crowley Hanım: Hissetme bakış açısından gerçekliğe yaklaşma konumunda olmayı kastediyordum aslında.

Dr. Jung: Dünyayı ister düşünme ister hissetme üzerinden makul kılın, uzun vadede aynı kapıya çıkacaktır. Nihai sonuç tamamen aynı olacaktır.

Crowley Hanım: Evet, sorumu böylece cevaplamış oldunuz.

Dr. Jung: Peki, rüyamızı henüz bitirmedik. Uçaktan yere inme meselesine henüz girmedik. Adam yere düşüyor ve kalkmakta zorluk yaşıyor. Sağ eli yaralı, şişmeye başlıyor ve herhalde kırık. Hatırlarsınız, hastamız sağ eli enerjiyle, insan faaliyetiyle, maddi ya da pratik yaşamdaki etkinliğiyle özdeşleştiriyor. Ne anlıyorsunuz bundan?

Baynes Hanım: Rasyonel tutumundan vazgeçmeli. Sola dönmeli ve bilinçdışında farklı bir yol bulmalı.

Dr. Jung: Evet ama pratik yaşamda bu ne ifade ediyor?

Henderson Bey: İşleri etkileniyor.

Dr. Jung: Evet. Bu rüyayı gördüğü sırada, rahatsızlık belirtileri gösteriyordu, ben de finansal durumuyla ilgili bir şey var zannettim, ama yavaş yavaş ortaya çıktı ki artık işiyle alakadar değil, iş hasta için artık bir şey ifade etmiyor. Alakadar olduğu tek şeyin insan yaşamı ve genel olarak yaşam olduğunu söylüyor. Bunun üstesinden gelebilir, bu sorun o kadar da kötü değil. Hayatlarını idame ettirmek için işleriyle alakadar olan insanlar, yaşamın diğer tarafındaki sorunla o kadar ilgili olmayacaklardır. Çünkü her şey dengelidir, her şey düzenlidir. Elbette herkes kendi sorununun en kötüsü olduğunu düşünür, ama gerçekte insandan beklenen şey imkansız değildir. Fakat, insanın gücünün kırılması onun çapındaki birini en çok kaygılandıran şeydir. Görüyorsunuz, sağ el daima gücün simgesidir. *Bilinçdışı Psikolojisi* çalışmamı okumuş olanlar orada eylemden alıkoyan kol burkulması imgesini görmüşlerdir; ya da kalça burkulması, Eski Ahitteki Yakup efsanesi gibi, Rabbin meleğiyle tüm gece mücadele eder, melek de onun kalçasını burkar.[5] Bu, insanın bencil gücünün imha edilmesidir ve kaçınılmazdır.

[5] Yaradılış 32:24-25 ("Yakup'u yenemeyeceğini anlayınca, onun uyluk kemiğinin başına çarptı. Öyle ki, güreşirken Yakup'un uyluk kemiği çıktı"). Bkz. *Symbols of Transformation* (1952), par. 524.

Farklılaşmış işlev neredeyse her zaman insanın bencil güçleri namına kötüye kullanılır. Başlangıçta böyle bir silaha sahip olmak paha biçilemez bir şeydir, fakat genelde insan onu öyle bencil amaçlar için kullanır ki ardından bilinçdışının telafisi gelir. Sonra bir şey belirir ve silahı sizin elinizden alır. Bu sebeple, kahraman mitinde, yüce mücadelede kahraman çıplak elle savaşmak zorundadır, çünkü olağan silahı bile onu yüzüstü bırakır; içeriden bir kurnazlıkla canavarı alt etmiş kahraman kolunu burkulmuş bulur. Farklılaşmayı bekleyen sonraki işlev namına üst işlevinden mahrum kalır; çünkü belli ki doğa, insanı esas bilinçdışı durumundan ayrıştırma arzusunu takip ediyor. Doğa bir işlevi bilince ittiğinde ikinci bir işlevin bilincine varmaya insanı zorluyor sanki, ve bu amaç namına—çünkü sonraki işlev gelişmek zorunda—farklılaşmış işlev birden kullanışsız oluyor.

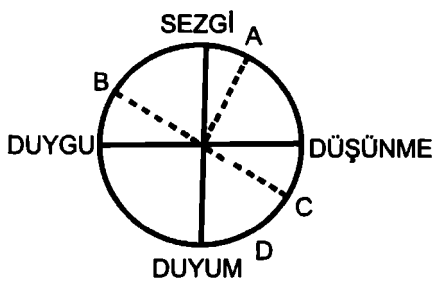

Tekrar bir şekil çizersem sanırım faydalı olacak ve daha iyi anlaşılmasını sağlayacak. Dört işlevi daima bir haç formunda temsil ederiz, düşünmeyi Doğuya koyduğumda duyguyu da Batıya koyarım çünkü düşünmeyle duygu karşıt. Duygumuzu gerçekleştirmek istediğimizde düşünme bakış açımızı dikkatlice bir kenara bırakmamız gerek, tam tersini yaparken de öyle. Bundan sonra, duyum aşağıya sezgi de yukarıya yerleşecek. O zaman, farklılaşmış işlev sezgi olsun, yardımcı işlev de düşünme; o halde ayrım A civarında olacaktır. Bu, insanı sezgisinin bilincine büyük ölçüde vardıracaktır, saf bir sezgi tipinde bilinç ve bilinçdışı arasındaki kesim hattı (BC) da gösterdiğim gibi olacaktır. Sezgisinin ona yardımcı olmadığı bir durum içine girerse—örneğin, diyelim, bazı şeyler üzerine düşündüğünde—sezgisi işe yaramaz. Durumun ne olduğunu anlamaya yönelik bir zorunluluk baş gösterirse, daima yeni imkanları kovalamak yerine, belir-

li bir dereceye kadar sezgiyi yok etmesi gerekir; çünkü sezgi, onun bilincini yeni içeriklerle doldurmaya devam edecektir, ve ne zaman yeni bir şeye başlasa onun peşinden gitmek zorunda kalır. Bu sebeple, sezgi kolunu iptal etmeli ve tüm gücü düşünceye vermeli, tamamen bir irade meselesi olan odaklanma eyleminde de genelde bu yapılır. Ama eğer bir insan odaklanmaya yetkin değilse o zaman ona bunu yapmaya zorlayacak bir şey olur. Genelde bu sezgici tipler, fiziksel hastalık kaparlar; verem ya da ülser yahut başka karın rahatsızlıkları bunların başında gelir; ayrıca tuhaf histeri rahatsızlıkları da görülür, bunlar bu insanları harekete geçirecek her tür semptomu üretebilirler, onları yatağa düşürür, ve bütün imkanları hariçte bırakmaya zorlar. Artık seçenekleri kalmaz, sakinleşirler ve şeylerin peşinden koşturmayı bırakırlar. Bu insanlar öyle bir durumun içine sıkışırlar ki düşünceden kaçamazlar. Düşündüklerinde de artık öfkeyle düşünürler. İşte bir başka işlev uğruna bir işlev böyle harap edilir ya da öldürülür.

Bu durumda birey D noktasına hareket eder ve burada bilinçdışı alana yaklaşır. Haliyle burada muazzam bir tehlike vardır; üst işleve karşı alt işlev; kişinin içindeki şeytan. Bu komşuluk çok tekinsiz olur, bundan olabildiğince sakınırız, bilinçdışı duvarının ardında olabilecek her şeyden korkarız. Bu sebeple farklı bir hareket yaparız, daha düşük tehlikeye gideriz, yani duyguya gideriz, ve ancak üç işlevi bir tarafa topladıktan sonra o şeye saldırma cüretinde bulunuruz. Üçe karşı bir olmalı. Hastamızın alıntı yaptığı Lowell'ın dizilerini hatırlarsanız (neden gülüyorsunuz?) en azından bizim tartışmalarımızın zihniyetiyle uyuştuğunu görürsünüz. Sanki bizim buradaki konuşmalarımızı duymuş da çağrışımları da bundan ileri geliyor gibi vuku buluyor her şey. Haliyle, hastamızın duygu alanının içindeyiz.

Bence şimdilik bu rüyayı bir kenara bırakıp sonraki rüyaya geçebiliriz, size daha önce bahsetmiştim, üçüzler hakkındaki rüya [26].[6] Geçen seminerde okumuştuk bu rüyayı ama yeni üyeler için tekrar hızla üstünden geçeyim. Karısının üçüz doğurduğunu söylüyor, ikisi ölü doğmuş, ama üçüncüsü hayatta. Tüm rüya bu; rüyayla alakalı başka hiçbir şey hatırlayamadığı halde rüyanın tekrar ettiğini söylüyor. Sadece doğum anında orada olduğunu hatırlıyor, ebe de oradaymış ve ölü çocukları götürmüş.

[6] Bkz. yuk. s. 594.

Çağrışımlarında ikizlerin ya da üçüzlerin ona çok fazla bereket izlenimi verdiğini söylüyor. Sadece üçüncü çocuğun hayatta kalmasında hiçbir mazur görmüyor. Üçüzlerin ne anlama geldiği hakkında etraflıca düşünmüş ve onların ruhani çocuklar oldukları sonucuna varmış, çünkü gerçek çocuklarıyla aslında hiçbir ilgileri yokmuş. İki çocuğun ölü doğması olgusunu somut gerçeklikle bağdaştıramıyor, haliyle bunların ölü doğmuş *girişimler* olduğu varsayımını yapıyor, çünkü psikolojik simge mahiyetindeki çocuklar çoğu zaman bu anlama gelir, tıpkı her insanın doğanın bir girişimi olması gibi. Haliyle iki ölü çocuğun ruhaniyet ve yoga araştırmalarını temsil ettiğini düşünüyor, ki bu araştırmalar bugün ona gereksiz ruhani akamet olarak görünüyor. Ölüleri götüren ebenin ben olduğumu söylüyor, çünkü bana geldikten sonra bu diğer girişimlerini yani teozofi ilgilerini devam ettirmeyi gereksiz görmüş. Bu ilgilerinin aleyhinde tek kelime etmedim, çünkü gerçekten ilginç şeyler barındıran konular bunlar. Biliyordum ki bunlarda kendi namına ilginç bir şey görürse onlara yapışacak, görmezse terk edecek. Bu şeylerle bir süre vakit geçirdiğini söylüyor; üçüncü girişim yani canlı çocuk da analiz süresince ruhuyla ilişkisinin yavaş gelişimiymiş. Almanca *Seele* kelimesini kullanıyor, can anlamına da gelebilir, Hıristiyanların ruh kavramına da tekabül edebilir. Belli ki iç dünya tecrübesiyle kurduğu ilişkiyi kastediyor.

Rüya görünüşte çok basit ama teorik manada anlamamız gereken yerler var. Rüyaya getirdiği yorumdan memnun; yani üçüzlerin yeni bir yaşam formuna dair üç girişim olması, çünkü onun için ruhani gelişim aramak tamamen yeni bir girişimdi. Öncesinde büyük bir işletmenin başındaydı, çekilince "E şimdi ne olacak?" sorusuyla yüzleşmek zorunda kaldı. 45 yaşında, "şimdi ne yapacağım?" sorunu çok ciddi bir sorun haline gelir, bilhassa yapacak hiçbir şeyi olmama sorunuyla yüzleştiğimizde ama çareyi de başka yerde bulma yükümlülüğü duyduğumuzda. Önce ruhani denen meselelerden başlar, çünkü psikolojiden anlamayan insanlar ruh çağırma seanslarına, telepatiye ve genel olarak okültizme kolayca kapılırlar. Haliyle yönelimi gayet doğal, ve küçük rüya hakkında söyledikleri de tatminkar görünüyor, ama burada da anlamamız gereken bir şey var. Rüya yorumunun ilkelerini sıkı sıkıya takip ederseniz ne olduğunu göreceksiniz.

Sigg Hanım: Görünüşe göre bu üç çocuk aynı anda doğmuş ama bu araştırmalara başlaması aynı anda olmamış.

Dr. Jung: Evet, bu gerçekten biraz tuhaf, çünkü buna hiç dikkat etmemiş, fakat bu küçük bir unsur—çatı kapağına nispetle küçük bir fare deliği. Esas geçit nerede?

Nordfeldt Hanım: Çocukları doğuran karısı.

Dr. Jung: Evet, peki bu hususta size ne demiştim? Animusu ortaya çıkaran bu genel ve basit kuralı size tekrar edeyim. Eğer bir kişi rüyasında karısını görüyorsa o zaman o karısıdır. Sizle hayati ilişkisi olan birini rüyanızda görüyorsanız, o kişiyle ister gerçekten kan bağınız olsun ister herhangi bir hayati bağ—yeter ki sizin psikolojik yapınızda bir rolü olsun—o zaman rüyadaki o kişiye en azından bir süre için gerçekten kendisiymiş gibi bakmanız gerek, sizdeki bir şeyi temsil eden bir simge gibi değil. Örneğin, hasta ve analist arasında gayet canlı bir ilişki vardır, ve bir hasta onu rüyasında gördüğünde analistin kastedildiğini varsayabiliriz. Eğer analistin imgesi olumsuzsa analist eleştiriyle karşılaşır, belki de kendi hakkında ve muhtemelen doğru olan yeni bir keşifle. Her halükarda bu ihtimali gerçek olarak değerlendirmeli ve çok büyük bir dikkatle etraflıca değerlendirildiğinde sonuçta hiçbir şey bulunamazsa ancak bunun hastadaki öznel bir şeye tekabül ettiği varsayımına erişebiliriz. Ayrıca, analist de az çok hayati bir ilişki kurduğu hastayı bazen rüyasında görebilir. Çünkü analist ve hasta arasındaki ilişki hayatidir, öyle olmasaydı ilişki ölürdü. Bazıları diğerlerinden daha hayatidir—en hayatisi de analist anlamadığında ve tökezlediğinde olur. Sonra hastayı rüyasında görebilir, bu durumda yapılacak en iyi şey hastayı bundan haberdar etmektir, çünkü bu rüyalarda hastanın doğru yolu görmesini sağlayacak bir şey olabilir. Elbette, böyle sorunlara yalnızca görece ilerlemiş vakalar neden olur. Yoksa, hastaları rüyamızda görmeyiz. Böyle figürleri gerçekliğiyle ele almak konusunda ne kadar ciddi olduğumu göstermek için bunları anlattım.

Haliyle, hasta, karısının üçüz doğurduğunu rüyasında gördüğünde ben de karısının neden üçüz doğurduğunu açıklamak gibi nahoş bir durum içinde bulurum kendimi. Eğer böyle bir genel kuralımız olmasaydı hastanın rüya açıklamasıyla yetinirdim; hasta, sabah ola hayrola deyip konuyu kapatmaya dünden razıydı. Ama şu var—rüyasında karısını görüyor ve o karısı olmalı, ben ise bunla yüzleşmeliyim. Sonra, Sigg Hanımın söylediği şey var, ruhani çocukları yani yoga, teozofi ve analiz aynı anda doğmadılar, biri 1927'de, diğeri 1928'de, öbürü 1929'da doğ-

du, bu yüzden onlara üçüz diyemeyiz. Üçüz olma fikrine göre hepsi aynı anda doğmuş olmalı, ve aynı hamilelikten olmalı. Burada zorluk baş gösteriyor—karısı nerede dahil oluyor? Açıkçası, bu çocukların girişimler olduğuna dair çağrışımlarını çok ciddiye almamız gerekiyor, çünkü en makul açıklama bu. Görüyorsunuz, çocukları doğuranın karısı olduğunu söylediğimizde muazzam bir fark meydana geliyor. Bu bilmeceyi açıklayabilir misiniz? Hatırlayın, son seminerde buna işaret ettik.[7]

Crowley Hanım: Bir tür psişik ilişkiydi.

Baynes Hanım: Rüyanın bu aşamasından bahsederken bu hususi durum hakkında, sanki karısıyla çok yakın bir *gizemli katılım* durumu içinde olduğunu söylemiştiniz, öyle ki onu öznel bakımdan kendi gibi görebiliyor, ayrıca doğurgan olacağı da çok muhtemel.

Dr. Jung: İşte bu. Bildiğiniz üzere, bu adamın pratikte karısıyla hiçbir ilişkisi yok, karısına bundan bahsedemez çünkü karısı geleneksel şeylere tutunmayı, zihnin kaotik olasılıkları karşısında güvenli bir sığınakta kalmayı tercih ediyor, tıpkı erotik olasılıklara karşı güvenli bir evliliğe tutunan bir erkek gibi. Bu ilişki eksikliği bilinçdışında telafi ediliyor. Bilirsiniz, gerçek hiçbir bağınız olmayan biriyle yaşadığınızda ona bilinçdışı bağlanırsınız, ve bu tuhaf bilinçdışı ilişki, bir tür süreklilikle kıyaslanabilecek psikolojik bir durum üretir, burada her iki işlev de su altına batırılmış aynı depodaymış gibi işler. Aynı kılıf altındadırlar, aynı gemidedirler, bu da hususi bir tür doğrudan ilişki üretir. Bu bilinçdışı ilişki en tuhaf fenomenleri üretir, belli ki kişiye ait olmayan rüyalar gibi. Haliyle, karı koca meselesi olduğunda, kadın kocasını rüyasında görebilir, tersi de mümkün; ya da taraflardan biri, kendi psikolojisinden değil de diğerinin psikolojisinden ileri gelen bir şey yapmaya zorlanabilir. İşte bunlar böyle bir *gizemli katılım* belirtileridir.

Belli ki bu adamın karısıyla bilinçli ilişkisi yetersiz, haliyle burada bilinçdışı bir bulaşmadan bahsedebiliriz, hem karısı hem kendi böyle işliyor. Görüyorsunuz, karısı herhangi bir düşünmeye karşı muazzam bir direnç gösteriyor, adam da Eros tarafına karşı. Yapacak bir şey yok, kadın aklını kullanmıyor. Kadın bir şeyi kabul edecekse şayet her şey kullanıma hazır olmalı, güvenli olmalı ve en az iki bin yıllık teminatı olmalı, en yüksek otoritelerce de teyit edilmeli. Hava ya da su sızdırmamalı, hiçbir şey

[7] Bkz. yuk. s. 595.

değişmemeli. Pek tabii bu hiç doğal değil; anormal ve makine gibi; bir şey öldürülmüş ve bu sebeple kadının bilmediğimiz sıra dışı şeyler ürettiği bilinçdışında telafi edilmeli. Kadın bilinçdışında öfkeyle düşünüyor, orada her tür köklü şeyle meşgul, belki de dinle meşgul. Eğer rüyalarına tanık olsaydık bütün bunları görürdük. Kadının bilinçdışı gerçek bir kargaşa, ama bastırılmış ve bilince taşamıyor, fakat geceleri kocasının beynine giden açık kanalların içine dalıyor. Adamın zihni açık ve zihninin konuşmasına müsaade ediyor, bu da kadını derinden sarsıyor, çünkü konuşulanlar kadının meseleleri, kadının gece şeytanlarla konuştuğu meseleler. Aynı şekilde, diğer taraftan, kadının bilinçli söylediği şeyler, büyük ölçüde, adamın animasının bilinçdışı duyguları aracılığıyla gün yüzüne çıkıyor.

Hasta bu rüyayı bana getirdiğinde ona tüm bunlardan bahsetmedim, çünkü bu aşamada ona çok fazla hikmet vaazı vermek yanlış olacaktı. Analizde kendi yolunu tutmayı öğrenmesi ve bu malzemeyi idare edebileceğini sezmesi daha önemliydi. Başlangıçta bu onun için çok tuhaf bir şeydi, ama şimdi ön plana çıkan rüyaları yorumlama girişimlerini görebiliyoruz, ve ben buna müdahale etmeyi özellikle istemiyorum. Böyle bir adamın durumunda üst işlevle iyi ilişkiler içinde olmak çok önemlidir, aynı şekilde bir kadının Erosuna karşı olmak da hatadır. Yoksa devasa bir güç karşısında çalışmak zorunda kalırdık ki bu da çok fazla enerji kaybı demek.

Tüm bunlar, sadece rüyayı değil, aynı zamanda, üçüzlerin yani gayretlerin aynı anda doğması olgusunu da belirli bir noktaya kadar açıklayacak. Bundan öğreneceğimiz şey, zaman içinde gerçekleşen bir şeyin tarihe kaydedilmesi. Fakat bilinçdışında zaman olmadığı için ebedi. Bilinçdışı, birçok şeyden ya da olaydan eş zamanlıymış gibi bahsedebilir bize, ama esasında bunların arasında büyük zaman boşlukları vardır. Bu olaylar bizim için ayrıdır, ama bilinçdışı için değil. Karşıt çiftler gibilerdir, siyah ve beyaz gibi, aydınlık ve karanlık, geçmiş ve gelecek gibi—bilinçdışında fark yoktur. Haliyle, üçüzler de aynı anda doğuyorlar, ama arada yıllar var. Üç girişim esasında aynı ve tek girişim; muhtemelen karısından gelen hususi bir teşvik. Rasyonel ve entelektüel tutumunda yolun sonuna geldiğini hissettiği ve iç dünyasında Erosun belirdiği andı bu. Tamamen bilinçdışı bir andı. Sanırım bazı çok sezgici insanlar böyle bir anı fark edebiliyorlar, ama genelde tamamen bilinçdışında gerçekleşiyor.

Böyle bir vakitte rüyaları analiz ederken en nahoş sorunlarla karşılaşabilirsiniz. Korkunç bir şey gerçekleşmiştir, ve hasta bundan haberi olmadığını söyler, tamamen anlamsızdır. Analist, bir şey olduğunu ama henüz görünmediğini bilir; o şey, pleromada gerçekleşmiştir ve henüz fiiliyata geçmemiştir. Hastamızın bilinçdışında bu şeyin nihayete erdiğini hissetmesi ve diğer tarafta aynı olayın pek tabii karısında da olması çok belirli bir anda gerçekleşmiş olmalı. Ayrıca bu, üçüzlerin doğduğu vakitti. Tıpkı geleceğinin hayalini kuran bir çocuk gibi. Bazı vakalar gördüm; çocuklar, gelecek yaşamlarının ana noktalarını açıkça önceden seziyorlar. Bunlar tüm yaşama dair sezgilerdi, her şey bir aradaydı, fakat gerçekte otuz, kırk ya da elli yıl sonra gerçekleşeceklerdi. Çocuklar, en sıra dışı sorunları bile rüyalarında görürler, biz göremezken çocuklar nasıl olur da böyle şeyleri sezebilir? Bunları ana babalarından mı alıyorlar? Hâlâ bilmiyoruz. Sanırım kolektif bilinçdışıyla bir ilgisi olmalı ama bu başka bir sorun, şimdi girmeyelim.

Dr. Baynes: Teslisin güç kaybetmesi ve üçüzlerin doğumu arasında belirli bir bağ olmalı.

Dr. Jung: Evet, rüyanın gerçek yorumu bu, yani bir devamlılık var. Hava taşıtının yere inmesi, Teslisin güçten düştüğü, çözüldüğü ve burada yeniden belirdiği anlamına geliyor; şimdi bir adamdan doğuyor. Öncesinde bilinçdışı durumda olan Teslis, bilinçteki yeniden doğumunu tamamlıyor.

Wolff Hanım: Bu durumda üçüzlerin bir kadından doğmasının önemli olduğunu söyleyebilirim, çünkü Hıristiyanlık, Meryem hariç, kadınları yok sayar.

Dr. Jung: Neyse ki biriniz kadının tarafını tuttu. Bilirsiniz, güzelim Bilgelik, Rabbimizin eşi mahiyetinde Teslisin bir üyesi olduğunda, eski pederler ondan hiç hoşlanmadılar ve Kıpti Kilisesi haricinde lağvedildi. Onlar için Bakire Meryem, mahalledeki bir tür ruhani ebeden ibaretti. O vakitten beri Tesliste kadın unsur eksiktir, ama şimdi geri geliyor. Kadının kayıp Teslisi dünyaya sunması son derece muazzam bir olgu.

Dr. Draper: Peki neden ikisi ölüyor?

Dr. Jung: Çok önemli bir soru bu. Ölü çocukların hangileri olduğunu artık öğrenmemiz gerek. Bu rüya tuzaklarla dolu. Sorunuzu unutmayın.

3. Seminer

21 Mayıs 1930

Dr. Jung:

Rüyayı tartışmaya devam edeceğiz. Nerede kaldığımızı hatırlıyor musunuz?

Dr. Draper: *Gizemli katılım* hakkında konuşuyorduk, çapraz aktarımdan.

Dr. Jung: Tam öyle değildi. Çok ilginç bir soru sormuştunuz—iki çocuk neden öldü?

Dr. Deady: Wolff Hanım, kadının Teslise girişiyle ilgili bir soru sormuştu.

Wolff Hanım: Soru değildi, sadece bir tespitti.

Dr. Jung: Sadece bir tespit mi! İşte mesele de bu, bağlantıyı kurmalıyız, yoksa konuştuklarımız havada kalır. Hatırlarsınız, bir önceki rüyada, tüm Teslis gökten yere indi, sonraki rüyada da üçüzler doğdu, belli ki Teslise işaret ediyor, Teslis hususi bir şekilde yeniden doğuyor. Üçün işlevlerle bağlantılı olduğu hipotezini geliştirdik, yani Teslisin üç işleviyle, ikisi ölü biri canlı. Sonra sizin sorunuz geldi, Teslisteki canlı unsurlar olarak görülmelerine rağmen neden ikisi ölü? İşte ben buna çok ilginç bir soru diyorum. Bir cevabı var mı? Çağrışımlar çok önemli, yani çocuklar hastanın zihinsel gelişimindeki üç aşamayı temsil ediyor, aşamalardan ikisi ölü doğmuş. Hatta, hastanın benle özdeşleştirdiği ebenin ölü çocukları alıp gitmesi olgusu da bunun önemini vurguluyor. Haliyle, Dr. Draper'ın sorusu gerçekten çok ilginç, çünkü yeniden doğmuş bir şey nasıl ölü olabilir, ve eğer düşük yapacaksa yeniden doğmanın manası ne?

Crowley Hanım: Üçüzleri karısı doğurdu konusu da vardı.

Dr. Jung: Ama, babalıkla alakalı bir mesele yoktu; hastanın kendi çocuklarıyla ilgili olduğunu varsaymalıyız. Gizli bir sevgili de duymadık.

Sergeant Hanım: Teozofiyi ve diğer okült ilgilerini temsil ediyorlarsa neden analiz doğduğu anda ölmüyorlar?

Dr. Jung: İşte, rüya sahibinin tökezlediği yer de burası, ve böylece Dr. Draper'ın sorusuna açılan bir yol buluyoruz. Fakat biz kendi yorumumuzda Teslisin bilinçdışındaki üç işlev anlamına geldiğini varsaydık. Bu bir hipotezdi, rüya bunu temin etmiyor; rüya ve çağrışım malzemesi işlevlerden bahsetmiyor. Biz Teslisi çok genel bir şekilde tartışıyoruz, tamamen rüyayla bağlantısı içinde değil, rüyada sadece rüya sahibinin bahsettiği üç aşama söz konusu. Fakat bu bakış açısını terk ettik ve bu kutsal teslisleri dünyanın her yerinde bulabileceğimizden bahsettik, buradan da hareketle bu simgenin temelinde evrensel bir psikolojik durum olması gerektiğini söyledik. Bu psikolojik durumla alakalı olarak biliyoruz ki tarihin şafağında yahut medeniyetin başlangıcında bir zaman vardı, insan ilk kez kolektif bilinçdışından bir işlevi kopardı; bir başka deyişle, bilinçdışı ruhunun bir parçasını kendi amacı namına hizmet ettirmeyi başardı. İnsanın bir amacı olduğunu ya da şöyle şöyle yapmak için iradesi olduğunu söylediği an, bu kopuşun doğumuna işaret eder. Elbette, işlevler psikolojisini incelediğimizde tam bir kopuş olmadığını görürüz, yani farklılaşmış bir tipteki en farklılaşmış işlevde bile bir kısım ya da bir kök var ki kolektif bilinçdışına batmış ya da gömülmüştür.

İnsanların kendilerinde fark edecekleri en zor şey bu—en son bunu kabul ederler. Örneğin, bilinçli işleviyle tamamen özdeşleşmiş bir düşünce tipini ele alın. Düşüncesinin belirli bir kısmının tamamen ilkel olduğunu söylerseniz ona boğazınıza sarılır. Kabul etmez, bir yerde kutsal ve özgür olduğu düşüncesine tutunması gerekir. Onun duygu yaşamının çıtanın altında olduğunu, duyumunun iyi olmadığını, sezgisinin bozuk olduğunu söyleyin, bunların hepsini kabul eder ama düşüncesinin kirli olduğunu asla söylemeyin. Ama düşüncesi bile bir yerde kirlidir. Aynı şey, farklılaşmış bir duygu tipinde de görülür. Görünürde, hissedebildiğini varsayarız, tıpkı düşünce tipinin düşünebildiğini varsaydığımız gibi. Çoğu insan sadece somut düşünebilir. Birine şöyle dediğimi hatırlıyorum: Diyelim ki Sydney, Avustralya'da değil de Kanada'da. Hemen şöyle cevap verdi: Olamaz, Sydney, Avustralya'da. Bakın bu bir düşünce tipi değil, çünkü bir düşünce tipi Sydney'in Ayda olduğunu bile düşünebilir, her şeyi düşünebilir. Öyle de bir duygu tipi kendi işlevinde özgürdür; hepimizin eksiksiz mutlu olduğunu varsayabilir; herkes için bir süreliğine mutluluk hayal edebilir, mükemmel ortamdır bu, herkes muazzam olduğunu düşünür, ama ardından felaket gelir.

Bir süre sonra her şey çöker. İçindeki koşullardan azade görünen böyle aşırı gelişmiş bir duygu tipi için bile perde arkasında belirli duygular vardır ve bunlar mutlak köledir, karanlık sebeplerin sonuçlarıdır, ve kişi görünürde onlardan azadedir çünkü sadece kendi kutsallığına ve özgürlüğüne inanmak ister. Bir işlev koparmayı ne kadar çok başarmışsanız o kadar özgür olursunuz, koşullardan o kadar azade olursunuz, sebeplerin ötesine geçersiniz, buna şüphe yok. Fakat bütüne baktığımızda asla yeterince özgür değilsiniz.

Teslisin bilinçdışındaki üç işlevi temsil etmesi hakkında söylediklerim evrensel bir tasavvurdur, ve rüyada bunun bahsi geçmez. Ayrıca, insanların tuhaf sorular sordukları böyle durumlarda, rüyanın asıl metnine dönmek en iyisi olur, yani Teslis indi, üç çocuk doğdu, rüya sahibi de bunları zihinsel ya da ruhani gelişiminin üç aşamasıyla bağdaştırıyor. Ölü çocukları daha iyi açıklamak için rüya sahibinin çağrışımlarına başvurmamız gerek. Haliyle, ilk bakışta, her ne kadar önceki rüyadaki Teslisle bunu bağlasak da, teslisi üç işlevin taşıyıcısı mahiyetinde tartışmadan önce, onu farklı bir şekilde ele almalıyız, yani üç müteakip aşama mahiyetinde. Ayrıca gerçekte de tarihsel Teslisin üç aşamalı olduğunu görürüz: Baba, Yaratıcı; sonra Oğul; sonra da Kutsal Ruh. Oğul ardında Şefaatçiyi, Avutucuyu bırakır. Dogmada bile Teslisin bir silsile olduğunu görürüz, ama ebediyete dahildir. Bize ayrı ayrı görünen şey ebediyette beraberdir, çünkü orada zaman yok. O halde, rüya sahibinin çağrışımları ışığında, Teslis bu vakada tek seferde bir blok halinde değil de silsile halinde var olan üçlü olarak anlaşılmalı. Bir bakıma, onun üç aşaması, müteakip üç durumunun temsilidir—ruhaniyet Baba; teozofi Oğul; psikoloji de Kutsal Ruh.

Öyleyse, ölü olan iki çocuk bunların ilk ikisine tekabül edecek. Baba ölü, Oğul ölü, Kutsal Ruh canlı. Ruhaniyet ölü, teozofi ölü, psikoloji canlı. Kıyaslama böyle olacaktır, ve onun durumunda da öznel bakımdan doğru çıkacak. Kiliseye karşı tavrı hakkında yeterince şey duydunuz, bu doğrultuda inançlarının da gayet muayyen olduğunu tahmin edersiniz. Geleneksel Kiliseye artık inanmıyor, Hıristiyanlık onun için ölmüş. Bunun yanında, teozofi araştırmaları vasıtasıyla da günümüzde gayet yaygın olan bir inançtan muhtemelen haberdar: Ruhani gelişimin üç aşaması var; Eski Ahit Baba; Yeni Ahit Oğul; ve şimdiki zaman Kutsal Ruh, yani gelecek yeni şey. Bu fikir muhtemelen Doğudan geliyor, Buda'nın müteakip tecessümlerinin yadigarı.

Fierz Hanım: 12. ya da 13. yüzyılın manastır keşişleri bundan bahsedecek ilk kişilerdi.[1]

Schmitz Bey: 11. ya da 12. yüzyıl olması lazım. Yanılmıyorsam, II. Frederik[2] zamanında yaygın bir varsayımdı.

Dr. Jung: Sanırım haklısınız, o kadar erken bir vakitte ortaya çıkmış olması çok şaşırtıcı.

Soru: Buradaki fikir nedir?

Dr. Jung: Hakikatin evriminde üç müteakip durum olması: Eski Ahit, Babanın Alemiydi; Yeni Ahit Oğulun Alemi ve böylece genel olarak Hıristiyanlık Alemi; üçüncüsü de Kutsal Ruhun Alemi ya da Krallığı olacaktır, işte bu gelecek olan şey.[3] Bu müteakip tezahürler ya da dönemsel belirmeler fikrinde Doğulu bir karakter var. Erken dönem Kilisesinde Doğulu etkilerin olduğu kuşku götürmez. İsa'dan önce 2. yüzyılda İran'da Budist manastırları zaten vardı. İlk dönem Hıristiyanlığında Pers etkilerinin ve aynı zamanda Budist etkilerin olduğu da çok belli. Her halükarda Doğu, Katolik Kilisesini etkiledi. Örneğin, tespih bir Doğu *yantra*sıdır. Haliyle Bodhisattva'nın müteakip tezahürleri fikrinin erken dönem Hıristiyanlığa nüfuz etmiş olması gayet muhtemel.

Schmitz Bey: Rus Kilisesi üç unsur fikrini kabul etmişti.

Dr. Jung: Evet bu genel bir fikir. Teozofi çevrelerinde de bu üç aşama etraflıca tartışılmıştır.[4] Şimdi de insanlar yeni çağın—Kova—gelişinin üçüncü durum olacağını yani Teslisin yeni teza-

[1] Keşişler tarikatı 1098 yılında kuruldu ve 12. yüzyıl boyunca Batı Avrupa'da çok faaldiler. Jung'un 14. yüzyıla duyduğu ilgiyle karşılaştırabilirsiniz. Bir manastır keşişi olan Guillaume de Digulleville ve onun üç aşamalı görüleri için bkz. *Psychology and Alchemy*, II. Kısım, CW 12, par. 315-322.

[2] Kutsal Roma imparatoru II. Frederik (1194-1250) manastır keşişlerine "kalpten bağlı olduğunu" söylemişti ve tarikatın dua halkasına katılmıştı. Bkz. Ernst Kantorowicz, *Frederick the Second 1194-1250*, İng. çev.: E. O. Lorimer (New York, 1931), s. 85.

[3] Bu fikrin filizlendiği yer, Gioacchino da Fiore'nin (1135-1202) yazılarıdır, Gioacchino başlangıçta bir manastır keşişiydi ama muhtemelen sonrasında tarikattan ayrıldı ve kendi Fiore Tarikatını kurdu. Keşişlerden ayrıldıktan uzun bir süre sonra, kendi üçlü tarih anlayışını geliştirdi, buna göre tarih üç büyük *status* ya da dönemden geçiyordu. Bkz. Marjorie Reeves, *The Influence of Prophecy in the Later Middle Ages: A Study in Joachism* (Oxford, 1969), s. 16-27. Jung, Gioacchino'nun fikirlerini uzun uzun tartışır: *Aion* (1951), CW 9 II, par. 137-144.

[4] H. P. Blavatsky, *The Voice of the Silence* (1889; 1971 baskısı), s. 6 ve devamında ruhun süreci üç merhaleden geçişle simgelenir: Cehalet, Öğrenme ve Hikmet. Bunun ötesinde de Saadet Diyarı vardır. Jung'un kütüphanesinde Blavatsky'nin *The Secret Doctrine* (1893, 1897) kitabı ve teozofi kaynakçası vardı. Jung'un hem külliyatında hem de mektuplarında teozofiye atıfları genelde küçümseyicidir. 12 Şubat 1959 tarihli mektubunda buna "gerilemecilik" der.

hürü olacağını düşünüyorlar. Hastamız bu tür fikirlerden ne ölçüde etkileniyor bilmiyorum ama insan gelişimindeki üç müteakip aşama hakkında bilgi sahibi olduğunu öğrendim, ki bu aşamalar Teslisin müteakip aşamalarıyla çakışıyor ya da onlarca simgeleniyor. Görüyorsunuz, bu fikir, son seminerde tartıştığımız şeyleri teyit edecektir, yani üç farklı işlevin (Baba, Oğul, Kutsal Ruh) müteakip tecessümler süreci tamamlanırsa tam bir bireye de ulaşırız. Her halükarda, Teslis gökten yere indiğinde muazzam bir değişim umabiliriz, sadece kendi psikolojimizde değil, psikolojik kutsallık anlayışımızda da dönüşümler bekleyebiliriz. Çok büyük bir psikolojik farka yol açacaktır, çünkü ilahi faktör anlayışımız için zorunlu bilinçdışı koşullara artık sahip değiliz. Zorunlu malzeme, muazzam bir enerji bünyesini şekillendiren üç bilinçdışı işlevden oluşuyordu, bu bünye de her şeye kadir bir Teslis anlayışının temeliydi. Bunla birlikte, eğer bu faktör bilinçli bir gerçekleşme sonrasında ya da bu işlevlerin kopmasıyla feshedilirse nihayetinde bilinçdışınızda zaten olan psikolojik malzeme yeni bir kutsallık kavramı için tek yapı olacaktır. Haliyle, tamamen farklı bir yol izlenir. Tartışmayı tamamlayalım artık, bilinçdışındaki psikolojik malzemenin ne olabileceğine dair bir fikriniz var mı? Eğer Teslisin üç işlevi benimsenmişse geriye ne kalır? Rüya hakkında yine ilginç bir aydınlanma yaşayacağız.

Görüyorsunuz, insan yalnızca tek işlevi kullandığı sürece bir şey yapabilme kapasitesini fark edebiliyor, fakat durmadan ezici bir psikolojik durumla yüzleşmek zorunda kalıyor, bilinçdışındaki üçü yani çoğunluk onu hükmü altına alıyor. Sonra ikinci bir işlev kazanıyor ve daha tam hale geliyor. Daha fazla denge elde ediyor, felsefi bir bilinç gibi bir şey ediniyor. Kendinin bilincine varabiliyor ve böylece psikolojik bir varlık haline geliyor. Şöyle diyebiliyor, "Şunu ya da bunu yapmak istiyorum" ya da "Bunun ne kadar aptalca olduğunu görüyorum." Tek işlevle kalsaydı bu imkansız olurdu, muhakeme olmazdı, iki işlevi edinmesiyle bir ayna kazandı. O zaman sol el sağ eli yargılayabilir, böylece bir tür kutsallık yahut yüksek bir bakış açısı kazanmıştır. Üçüncü işlev ikinci bir ayna sağlar. Şöyle diyebilir, "Oradaki herifi gözetleyen bu adamı görüyorum, nasıl düşündüğünü ve nasıl yanlış sonuçlara vardığını anlayabiliyorum." Dördüncü bir işlevle daha fazla bilinç olacaktır. Kişi kendinin ardına geçebilir, tekrar tekrar izleyici konumuna girip kendini aynaya yansıtabilir ve bu bilin-

cin gelişiminde muazzam bir şey. Muhtemelen bunu sadece sınırlı bir kapsamda yapabiliyoruz, bilincimizde pek tabii belirli sınırlar var, ama sonsuz yansıtma ve sonsuz hüküm imkanını görebiliriz. Bu durumda nihayetinde pek tabii varacağımız nokta, bizim psişik durumlarımıza nispetle muazzam üstünlükte bir varlık olacaktır, neredeyse sınırsız bir özgürlüğe sahip olacaktır, tıpkı hiçbir psişik duruma itaat etmeyen Tanrının mutlak özgürlüğü gibi, çünkü bu özgürlük varoluşun tek koşuludur, var olan tek psişik durumdur. Bu sebeple, daha fazla işlev kazandıkça kutsallık yahut sihir faktörü ya da *mana* faktörü daha fazla etkinlik kaybeder. Sanki onu zayıflatıyormuşuz, dibini kazıyormuşuz gibi, çünkü edinilen her yeni bakış açısıyla bu kutsallık güçten düşer. Böylece kendimizi bazı psişik durumların üzerine yükseltiriz. Doğuda kurtulmanın yolu böyledir, bilincin müteakip durumlarına böyle ulaşılır, bilinç de karşıtlar çiftlerinden insanı aşama aşama azade kılar. İnsan, Doğuluların dediği gibi, ölüm ve yeniden doğum çarkından kurtulur. O zaman, şu sonuca varabiliriz, işlevlerin böyle kopması vasıtasıyla, Teslisin tam bir benimsenmesine erişebiliriz, bir başka deyişle, içimizdeki ilahi faktörün tam bir benimsenmesine. Ama o zaman da görünürde geriye bir şey kalmıyor. Yoksa bir şey mi unuttuk?

Fierz Hanım: Şeytan.

Dr. Jung: Doğru, şeytanı benimseyecektik. Tanrıyı bile denetleyeceğiz. Şöyle diyebiliriz: Biliyorum, Tanrı bu, ve şöyle şöyle düşünüyor, ama şimdi ona bir oyun oynayacağım, ben şeytanım. Ya da tam tersine: Şeytan bu, biliyorum, şimdi ona bir oyun oynayacağım. Soru şu: Teslisi tam özümsemeye erişmiş birini düşünün, o kişi hâlâ düşük bir varlık seviyesinde mi olacaktır? Bizler pek tabii şeytandan geliyoruz, başlangıçtan beri kalbimiz kara, çamurun içinden doğrulduk, korkunç düşük bir şeyi Teslise getiriyor olduğumuza tam manasıyla inanmış olacaktık. Fakat Teslisi elde ettiğimizde açıkça daha yüksek bir seviyeye yükseliyoruz, koşullardan sıyrılıp tam özgürlüğe ulaşıyoruz. Eğer durum böyleyse Tanrının artık hedef olamayacağını varsayarız, çünkü belli ki bizden biri haline gelmiş. Bir bakıma kutsal hale geliyoruz, ki bu da elbette Doğulu bir fikir. Böyle bir şeyin psikolojik bakımdan mümkün olduğunu düşünüyor musunuz—yani ilahi hedefin insan zihninden silinebileceğini?

Cevap: Bence peşinden bir tür entropi gelecektir.

Dr. Jung: O zaman tıpkı Doğuda görüldüğü gibi bir tür kayıt-

sızlık olacaktır. İnsanlar pratikte yitip gidiyorlar, kayboluyorlar. Fakat içerideki durumun ne olduğunu söyleyemiyoruz, çünkü kimse böyle bir durumun içinde olmaz. Bir kişi öldüğünde ne hissettiğini söylemesini beklemek gibi bir şey bu.

Schmitz Bey: Kutupluluk gerilimi son bulacak ve bu sebeple ölümle aynı olacak. İnsan, amacına ulaştığı anda artık yaşıyor olmayacak.

Dr. Jung: Evet, tüm yansıtmalarını tam manasıyla benimsediğinde kutsallık seviyesine de erişeceğini umabilirsiniz, o andan sonra zaten ister istemez ölür, çünkü hayal edebileceğimiz her enerji biçimi bir santimetrekarelik bir alan ya da bir adımlık bir hane içine sokulur ve orada toplanır, Çin Yogası da böyle yapar[5], ve orada hareketsiz bir şekilde muhafaza edilir. Fakat yaşadığımız müddetçe belli ki dünyadan tüm enerjiyi çekmeye yahut tüm yansıtmaları çekmeye muktedir değiliz. Şeyleri yemeye, koklamaya, gidip gelmeye devam ederiz ve bunların hepsi psikolojik yansıtmalardan ibaret. Yansıtma, maddileştirme... Bir şey devamlı bizden çıkıp gidiyor, yaşadığımız müddetçe yansıtıyoruz. Enerjiyi cisimleştiriyoruz, enerji tamamen bizde kalmıyor, demek ki ideal tam bilinç durumuna hayatta olduğumuz müddetçe ulaşılamayacak. Fakat ona az çok ulaşabileceğimizi söyleyebiliriz, öyle ki onun nasıl olabileceğini hayal edebiliriz. İçimizde yani şu cevher bedende maksimum enerji bulunan böyle bir durumu varsayabiliriz. O zaman ilahi amaca ne olur? Hâlâ ilahi midir? Ya da içi boşalmış mıdır? Bir tane vardıysa nasıl bir form alır? Ya da bu tamamen anlaşılmaz bir soru mu? Zihnimde bir şüphe olmasa bu soruyu sormazdım. Pek tabii analizde hastaları gözlemlediğim ve bu şeyleri sıkça gördüğüm için bazı fikirler geliştirdim.

Fakat bu rüyada aydınlatılmamış önemli bir nokta hâlâ duruyor; neden çocukları karısı dünyaya getiriyor—neden Teslis yeryüzüne indiğinde ona nüfuz etmiyor? Rüyanın dediğine göre karısı dünyaya getiriyor—sanki bir tür modern Meryem gibi, Kutsal Ruh kanatlarını açıp onun üzerine inmiş ve onu döllemiş.

Dr. Draper: Belki de yansıtmalarını tam manasıyla benimsemesine rağmen, ulaştığı aşamada hâlâ kurtçuk atasına geri döndüğü bir şey kalmış içinde. Bu da muhtemelen kaçamayacağı bir tür kalıp oluşturuyor. İçinde hâlâ amip gibi bir şey var.

[5] Bkz. yuk. 13 Şubat 1929, not 3'teki metin.

Dr. Jung: Doğru yoldasınız. Çünkü, diğer işlevlerimizi benimsemeyi ya da yansıtmalarımızı kendimize döndürmeyi başardığımızda bir tür kutsiyet kazanırız, bu da psikolojimiz üzerinde belirli etkiler yaratır, bizi düşük insandan uzaklaştırır. Bazen insanlar acayip şişer ve muazzam bir üstünlük kazandıklarını düşünürler, çünkü gelen ilk aynayla özdeşleşirler. İnsan ne kadar ayna kazanırsa o kadar ilahi olur, ayrıca o kadar da şişer—ilk gelen aynayla özdeşleşir ve tekrar maymun insandan ayrışır, düşük ve zayıf ve hatta ilk suların ıslaklığını taşıyan ve kadim çamurla kaplanmış kirli her şeyden uzaklaşır. Daha fazla bilinç kazandıkça bunlardan fersah fersah uzaklaşırız, ama o zaman çok hususi bir şey olur. Nedir o?

Profesör Hook: Benimseme ve ayrışma aynı şey mi?

Dr. Jung: Benimsemenin psikolojik sonucu ayrışma olacaktır, çünkü sadece yüksek bir bakış açısı edindiğimizde "ben şöyle şöyleyim" diyebiliriz. Kabiliyetsiz olmamızla ya da yanılıyor olmamızla değil, elbette yüksek bir bakış açısıyla özdeşleşiriz. Hepimiz farklılaşmış bir işlevimizle özdeşleşiriz—Ben benim, o halde kendimi kendi düşüncemde bulurum. Büyük bir müzisyen elbette kendinin büyük bir müzisyen olduğunu varsayacaktır. Wagner'in bundan şüphe duyduğunu düşünür müydünüz? Wagner'in başka bir şey—ne olduğunu söylemeyeceğim, sizin hayal gücünüze bırakıyorum—olduğu aklına bile gelmemiştir.

Baynes Hanım: Ama bence dört işlevi beraber ele almayı önden varsayıyorsunuz, bunu yapınca da ilk çamuru unutamıyorsunuz.

Dr. Jung: Unutmak zorunda değilsiniz, ama her aynayla daha yüksek bir bakış açısı kazanıyorsunuz ve elbette onla özdeşleşiyorsunuz. Esasında daima yer değiştiriyorsunuz, amip seviyesinde kalmıyorsunuz.

Schmitz Bey: Sonrasında düşük insanın intikamı mı geliyor?

Dr. Jung: Kesinlikle. Köklerimizden uzaklaştıkça aynalarla özdeşleşiyoruz, daha tesirsiz hale geliyoruz çünkü aynanın ne eli var ne ayağı. Belki tam bilinç durumu ama bizim ona atfettiğimizden başka hiçbir etkisi yok. Aynanın içindeki şeyin çok az anlamı var. Ben birine şunların şöyle şöyle olduğunu anlatabilirim, ama onun bunu teyit etmesi imkansız olacaktır, çünkü el ve ayak atfetmezsek idrakin yani şeylerin temelini görme kabiliyetinin bir anlamı kalmayacak. Uzaklaştıkça etkisizleşeceğiz.

Profesör Hook: Ama daha ilahi olacağız.

Dr. Jung: Evet, korkunç bir paradoks bu, fakat buna felsefe karıştırmamalısınız. Biz psikoloji icra ediyoruz, burada tüm hareketlerimiz paradoksludur. Daha ilahi oldukça, yeryüzünden uzaklaştıkça—psikoloji açısından konuşursak—buradan Tanrı'nın çok tesirsiz bir varlık olduğu sonucuna erişebilirsiniz. Fakat tabii bu metafizikle ilgili. Doğru olabilir de olmayabilir de.

Schmitz Bey: İşte bu sebeple Tanrı Oğlunda tecessüm etti. Deneyim bakımından böyle olamazdı, buna yetkin değildi, ve bu sebeple bu korkunç dünyayı yarattı. Yalnızca *in potentia* [bilkuvve] değil, *in actu* [bilfiil] da olması gerek.

Dr. Jung: Evet, işte bu sebeple insan, Tanrı için kaçınılmaz. İnsan olmadan Tanrı hiçbir şey yapamaz. Metafizik değil bu. Ben metafiziğe inanmam, sadece psikolojiye bakarım, ve bizim psikolojimizde kesinlikle böyle: Tanrı kendini çok çaresiz bir durumda bulur. Bu fikri eski efsanelerde buluruz, örneğin Kabala efsanesinde, size bahsetmiştim, Tanrı başlangıçta tamamen yalnızdı, kendi hariç hiçbir şey yoktu, yalnızlığı öyle büyüdü öyle büyüdü ki korkunç bir baş ağrısına sebep oldu, ve kendi haricinde de bir şey olması gerektiğini fark etti. Başlangıçta her şey buğulu bir bulut formundaydı, sonra bunun hepsini bir araya topladı, ta ki çok daha yoğunlaşıncaya kadar, sonra birden bir ışık tezahür etti, bu Oğuldu, Işığın ilk ışını (Karş. Yuhanna İncili).[6]

Dr. Baynes: Prajapati[7] gibi mi?

Dr. Jung: Kesinlikle aynı fikir—Tanrının sıra dışı yalnızlığı ve bu durumdaki çaresizliği.

O zaman, şu sonuca varabiliriz, bilincimiz ne kadar artarsa yansıtmalarımızı o kadar geri çekiyor ve enerjimizi kendimizde topluyoruz, fiilî etkinlikten o kadar kendimizi alıkoyuyoruz. Tanrının tamamen çaresiz olması, yalnızlığında kaybolmuş olması, olmak ya da var olmak için insanı yaratmak zorunda kalması fikri birçok mitte ve felsefi *parabola*[8] dahilinde ifade edilmiş, böylece Tanrının oluşumunda insanın ne ölçüde kaçınılmaz bir aracı olduğu açıklanmıştır. Meister Eckhart[9] bunu çok güzel betimliyordu; Tanrının kendi kutsallığı içinde Tanrı olmadığını, in-

[6] Yuhanna 1:9, "Dünyaya gelen, her insanı aydınlatan gerçek ışık vardı."

[7] Hindu yaratıcı tanrı, "her şeyi kapsayan yaşam maddesi ve yaşam gücünün bir kişileştirilmesi... yalnız hissetti... kendisine dost olsun diye evreni yarattı" (Zimmer, *Philosophies of India*, 1951, s. 300).

[8] Geç dönem Kilise Latincesi = "meseller".

[9] Alman Dominiken mistik (1260-1327); *Psychological Types* (1921), CW 6, par. 428 ve devamında Jung onun bu kavramını tartışır.

san ruhu vasıtasıyla tekrar tekrar doğması gerektiğini belirtiyordu. "Ben olmadan Tanrı yaşayamaz.[10]" Haliyle, ilahi bilinç durumu gerçekte sonsuz ayna durumudur, daha fazla ayna oldukça olduğumuz özden daha fazla uzaklaşırız. Çok yüksek bir bakış açısına sahip olmamak elimizde değil. Şeylere dair muazzam bir evrensel iç görünüz olduğunu hayal edin. Omuz silkip şöyle derdiniz, "Keşke bir şey bilmeseydim. O zaman eyleme serbestliğim olurdu." Çok fazla bilmek bizi varoluşun dışına iter, canlı mı ölü mü olduğumuzu bilemeyiz, kabaca evrensel oluruz. Dolayısıyla, bu bilinç vasıtasıyla işlevlerin farkına varırız, fakat işin ilginci şu ki bir şeyi aynada gördüğümüzde ona sahip olmayız. Bu bize eski bir büyü fikrini hatırlatır; buna göre, bir şeyi aynada görmek ona sahip olmaktır. Bu doğru değil. Bu yanılsamaya kapılıyoruz, bir aynada birinin suretini görüyoruz ve buradan hareketle ona sahip olacağımıza inanıyoruz. Fakat ona kimse sahip değil, kendi esas varlığını koruyor. O orada ve onu özümseyemeyiz. Yalnızca şeylerin suretlerini özümseyebiliriz ama şeyler yerinde kalır, biz onlardan kopuğuz. Enerjimizi ortadan kaldırdığımızda dünyayı da kendimizde tutamayız. Dünya olduğu gibi kalır. İnsan sadece kendini çeker; haliyle, üstün bir bilinç sayesinde kişinin özden özellikle ayrıştığı ortaya çıkar.

Sonra bir şey olur ve bu noktada başlangıçtaki tartışmamıza döneriz, yani Teslisi benimsediğimizde ne olur? Belli ki neredeyse evrensel veya tam bir bilinç ediniriz, ayna üstüne ayna gelir, ve görünürde kutsallık kazanırız. Tabii, bizdeki bir şey, belirli bir uzak bakış açısı kutsaldır, bir ışık demeti kutsaldır, fakat gerçekliğimizi yahut bu dünyayı çözmüş değiliz. Sadece bu bilinç sayesinde kendimizi dünyadan koparabildik, ve herhalde kutsal nesneyi yani daha önce ışık bölgelerinde bulunan kutsal nesneyi kaybettik. Tüm aydınlanmalar bize yukarıdan geldi, bize kendini hakikat olarak sunan da ışıktı. Fakat biz aynayla özdeşleşince ilahi faktör tamamen form değiştirdi. Peki hangi formda tekrar tezahür etti?

Schmitz Bey: Gerçekleşecek ilk şey, kolektif bilinçdışının intikamını alması olacak. İnsan yükseldikçe kendini bu yüksekliklerle daha çok özdeşleştirir, komik ve çocuksu kayıplar bataklığına daha çok düşer.

[10] *A.g.e.*, par. 432, Jung başka bir Alman mistik yani Angelus Silesius'tan (1642-1667) alıntı yapar, "Biliyorum ki ben olmazsam / Tanrı bir an bile yaşayamaz / Olur da ölürsem / O da hayatta kalamaz."

Dr. Jung: Evrensel bilinçle birlikte her şeyi biliriz; ama bu, maddeyi eylemeden alıkoymaz. Madde bundan az da olsa etkilenmez.

Schmitz Bey: Fakat örneğin duyum işlevi iyi çalışsa, gayet farklılaşmış ve özgür olsa bu ilahi yalnızlık durumunda maddeyle belirli bir bağ kurabilmemiz mümkün olmaz mı?

Dr. Jung: Bırakın mümkün olmayı, kaçınılmaz olur. Gerçekliği algılıyorsunuz, fakat üstün iç görünüz sizden uzaklaşıyor ve yalnızlığa düşüyorsunuz.

Schmitz Bey: Dört işlev vasıtasıyla iç görü mü?

Dr. Jung: Evet, çünkü aynalar maddeyi değil yalnızca sureti yansıtır. Ayrıca, duyum genelde anladığımız şey—dokunma, ışık, vs. duyumlarına sahip olmak—değildir; kabaca, şeylerin oldukları haline dair bilincimizdir, Fransız psikolog Janet buna "la fonction du réel[11]" [gerçeklik işlevi] der, psikolojik bir bakış açısıdır, bir tutumdur.

Schmitz Bey: Kişi bu gerçeklik işlevine sahip olduğunda maddeden de o kadar uzak olduğunu tasavvur edebilir miyiz?

Dr. Jung: Evet, bilinci sayesinde şeyleri gerçekten olduğu gibi görebilir, ama onlardan tamamen uzaktır. İşte büyük trajedi bu. Ne kadar bilinçli olursak o kadar uzaklaşıyoruz.

Schmitz Bey: O zaman, çok fazla bilinçli olmamak lazım.

Dr. Jung: Becerebiliyorsanız yapın, fakat bilinçli olmamak elimizden gelmez, içimizdeki her şey bizi daha yüksek bir bilince zorlar. Bu yolu izlemeliyiz ama izlerken de bağlantıyı kaybediyoruz.

Schmitz Bey: Mutlu son ölümdür.

Dr. Jung: Doğudaki Nirvana fikri bu. Daha fazla uzaklaştıkça—kozmik mesafeler katettiğinizi düşünmeyin, sadece psikolojik bir durumdan bahsediyorum—daha fazla "Bunalmak neye yarar?" diyoruz. İki yılda ya da elli yılda ölüyoruz, sonra bir şekilde kayboluyoruz. Başka insanlar geliyor, başka yanılsamalar geliyor, fark etmiyor. Evrensel bilinç bu; kişiyi uzaklaştırır. Psikolojik bir durum. İnsan buradadır, başkalarını görür, onlarla el sıkışır, hallerini sorar, ama on bin kilometre uzaktadır, kozmo-

[11] Bkz. yuk. 23 Ekim 1929, not 4. "Gerçeklik işlevi" için bkz. Janet, *Obsessions et la psychasthénie* (1903), 1. Cilt, s. 433. Jung bu kavramı farklı farklı açıklar, "gerçekliğe göre davranmak" (1907; CW 2, par. 1066, not 17), "çevreye psikolojik uyum" (1907; CW 3, par. 19, not 36) ve "çevreleyen dünyayla doğru ilişki" (1948, CW 18, par. 1232).

sun herhangi bir yerindedir, burada değil. O zaman, eğer böyle oluyorsa—ki daha fazla bilinçle daha fazla öyle olacak—telafi rol oynayacaktır. Ardından, Çinlilerin dediği gibi, su bölgesinin metali devreye girecektir.[12] Bu uzaklaşmaya isyan ederiz, sonra Tanrı, ilahi faktör, bizi ezen faktör, şeylerde tezahür eder. Anlıyor musunuz?

Fransız Devriminden sonra, doğa bilimlerinin rasyonel çağından sonra, 19. yüzyılda düşüncenin gelişimine psikolojik açıdan bakmak oldukça ilginç olacaktır. O devirde insanlar hayalettere, hareket eden masalara, maddileşen fenomenlere vs. inanmaya başladılar. Bunlar en ilkel fikirlerdir, ama o zamanlar neredeyse ilahi ilham değerine sahiptiler. Dikkat edin, bunlar kesinlikle aptal insanlar değiller, ve günümüzde bile bu fenomenlerin geçerli bir kaynağına inanan pek çok insan var. Büchner'in meşhur *Kuvvet ve Madde* kitabı[13] da o zaman çıkmıştı ve sıra dışı bir ilgiyle karşılanmıştı. Bu kitap materyalizmin zirvesini tasvir eder, çünkü bu kitapta madde, ruh halini alır. Bilimin en modern olgularına bakın, ve maddenin nihayetinde neden meydana geldiğine. Düşünce maddedir, madde de düşünce; artık arada bir fark yok. Einstein'ın teorisi bu. Madde hakkındaki son keşif, onun düşünce gibi olduğunu söyler, hatta psişik bir şey gibi davrandığını söyler, madde psişik bir fenomendir. Tüm madde kavramı, bu soyutlamalarda çözünür. Madde baştan sona değişir, şeyleri tamamen farklı bir şekilde tasavvur etmeyle çok alakalıdır, bakış açımızda yaşanan muazzam bir devrim bu.

Holdsworth Bey: Tanrının insansız yapamayan bir varlık olduğundan bahsettiğinizde insanı diğer hayvanlardan ayırt ediyor musunuz?

Dr. Jung: Bana kalsa tüm hayvanlar alemini dahil ederdim. Yeni bir fikir değil bu. Jaworski'yi[14] duymuşsunuzdur, insanın tüm kısımlarının hayvanlardan türediğini düşünüyor. Ona göre, insan bedeninin her bir organı, farklı hayvani ilkelerin bir tür

[12] Wilhelm, *The Secret of the Golden Flower*, İng. çev.: C. F. Baynes (1962 baskısı), s. 21 ve Jung'un yorumu (1929), CW 13, par. 35.

[13] Ludwig Büchner (1824-1899), Alman materyalist filozof. Jung onun *Kraft und Stoff* (1855) kitabı için "olağanüstü derecede aptalca" diyordu (1945; CW 18, par. 1383).

[14] Hélan Jaworski (1880-19??), felsefe ve bilim hakkında yazan Fransız yazar. *Pourquoi la mort?* [Neden Ölüm?] (1926) dahil olmak üzere Jung'da onun bazı kitapları vardı.

harmanlanmasından ibaret. Kitaplarından birinde bir resim var; hayvanın hangi kısmının insanın hangi kısmıyla bağdaştığını gösteriyor. Fikir kabaca her hayvanın insanda barındığını söylüyor. Dacqué'nin yayınladığı Almanca bir kitap da var[15], hayvanların hepsinin bir yekun içinden var olduğunu, insanın da orada yontulduğunu ve hayvanların insanlardan kopmuş parçacıklar olduğunu söylüyor. Biz maymun insandan gelmedik, maymun insan bizden türedi—maymunlar da böyle oluşmaya devam ediyor. Bu fikirde esaslı bir şey olabilir. İnsanın nesebiyle alakalı fikrimiz çok acayip. Koca goril, pek tabii insanın yan ürünü de olabilir; biyolojik bir bakış açısından bu tamamen mümkün. Günümüzde bu fikirlere itibar edilmiyor, ben de şahsen karar veremiyorum. Eckhart'ın ne söylediğini hatırlıyorsunuzdur, "Her tohum buğdaya, her metal altına, tüm doğa da insana işaret eder."

İnsandan bahsederken yaratımı kastediyorum, çünkü insan bir bakıma yaratımdır, zira sadece o yaratımın farkında. Kimse yaratımın farkında olmasa sanki öyle bir şey olmayacak. Schopenhauer'in fikri bu[16]—insan dünyanın farkında olmasa dünya diye bir şey olmazdı, bu sebeple insan acılarına bir son vermek için kendini yok etmeli. Doğudaki bakış açısı da böyledir. Delilerde de aynı bakış açısı vardır, dünya esasında bir yansıtmadan ibarettir, dünya sadece onu yarattıklarında vardır. "Bu insanları ben yaratıyorum, oraya bakmazsam orada hiçbir şey olmaz" derler. Böyle muazzam bir abartma pek tabii gerçeklikle bağlarının kopuk olmasından kaynaklanıyor, en yüksek Yoga durumunda da aynı şey oluyor, insan bu durumda tüm dünyayı muazzam bir yanılsama, bir sanrı olarak görüyor. Biriyle konuşuyor ama sanki kimse yokmuş gibi, sanki duyduğu sadece bir ses, o böyle hissediyor. Kendi içindeki düşünceye yoğunlaşmış insanların tuhaflıkları bunlar. Çiçek tarhında duran yaşlı Schopenhauer'in hikayesini anlatmıştım size. Daha yüksek bir bilinç seviyesine çekildiğimizde gerçeklik bir tür yanılsamaya dönüşür.

O halde, esas sorunumuza geri dönelim—Teslis dünyaya indiğinde ne olur? Rüya bize üçüz halinde yeniden doğduğu cevabını veriyor, ikisi ölü, biri yaşıyor. Çok acıklı bir yeniden doğum, hatta eksik bile diyebiliriz. Tüm bu dönüşüm sürecinden geriye

[15] Edgar Dacqué (1878-1945), Alman paleontolog, Darwin'in türlerin kökeni teorisini tersine çevirmiştir. Atıf belki de Jung'un kütüphanesinde bulunan *Urwelt, Sage und Menschheit* (1926) kitabına.

[16] Schopenhauer'in *İrade ve Temsil Olarak Dünya* eserinin ana teması.

kalan tek şey küçük bir bebek, belki ilahi bir özü var ama nihayetinde bir insan ve bakılması gerek.

Crowley Hanım: Bir bakıma aynı şey, çünkü bu bebek tüm imkanları barındırıyor.

Dr. Jung: Evet, öyle ama Hıristiyan bakış açısından çok mütevazı bir kurtarıcı bile değil.

Dr. Baynes: Teslisin güçsüzleştirilmesi insanın tecessüm eylemini soyut alanlardan normal ilişkiler alanına taşıyor. Bu olguyla bağlantılı değil mi?

Dr. Jung: Evet. Rüya sahibinin gerçek çağrışımlarına geri döndüğümüzde, ki unutmayın hep dönmeliyiz, şu teorik sonuca varıyoruz. Ona göre bu üç çocuk ruhani gayretlerdir, en son meşguliyeti yani psikoloji de Teslisten kalan tek çocuktur. Haliyle bu ilahi çocuk olacaktır. Peki ilahi çocuk nedir? *İnsanın en içten girişimi.* İlahi bir şeyden geriye kalan son şey, insanın en içten girişimidir, bu menşe sayesinde insan bir tür Tanrı katına yükselmiş bulur kendini. Burada Herbert George Wells'ten alıntı yapmam sizi güldürebilir, fakat *Görünmez Kral Tanrı*[17] kitabında Tanrı bir gençtir, ve ben bu figüre birçok rüyadan aşinayım. Fırsat buldukça bundan bahsetmiştik, insanın az çok kahramanca girişimini temsil eden Puer Aeternus, bir tanrı haline gelir ya da bir bakıma onun yerini alır. Hususi bir tür tanrı bu, zaten insanın girişiminden daha zayıf bir şey olabilir mi? Daha zavallı, daha çaresiz bir şey var mı? Başlangıçta aşırı küçük bir tohumdur. Büyümesi lazım gelir, büyümesini mümkün kılmak için de bakılması gerekir, ve elbette bu tanrılıktan anladığımız şey değil—çok çaresiz ve zayıf bir şey. Fakat şu da var ki Eckhart'ın dediği gibi Tanrı ruhta tekrar tekrar doğmalı, haliyle Tanrı zorunlu biçimde bir embriyo ya da küçük bir çocuk olarak tamamen tesirsiz bir halde doğmalı ki yetişsin. Dolayısıyla, insanın gayretine ilahi bir nitelik atfettiğimizde dini duygularımız çok fazla sarsılmamalı. Fakat rasyonalizm açısından ya da entelektüel açıdan baktığımızda belli ki bizi sarsıyor. Peki neden bu çocuk ilahi niteliğe sahip olmalı? Bunu anlayamıyoruz, neden anlamak zorundayız onu da bilmiyorum. Zaten anlamamamızı şiddetle tavsiye ederim. Gayretinizin illa ilahi olduğunu varsayarsanız korkunç sonuçlar doğurabilir.

Girişiminizin ilahi niteliğe sahip olduğunu söylüyorum, çün-

[17] Bkz. yuk. 27 Mart 1929, not 5; ayrıca 30 Ocak 1929, not 1.

kü insanın bu gayretlerini incelediğinizde bunların çok bilinçli kararlar olmadığının farkına varırsınız, bunlar insanın özgür iradesine bağlı değildir, ona dayatılırlar. Bu girişimi yapmak zorundadır, ondan kaçamaz. Belki de bu en çok korktuğu şeydir, durmadan düşündüğü bir şeydir. "Aman Allahım! Sen beni koru!" der. Sonrasında da "Bunu ben istedim" der. Fakat yıllarca bundan yan çizmiştir. En büyük aptallığı, en korkunç deliliği olduğunu bile düşünebilir, bunu denemenin bile lanet bir aptallık olduğunu sanır. Neden kendini bu şeylere maruz bırakır? Çünkü bunu yapmak zorunda, bundan el çekemez. İçindeki üstün bir faktör, *Deus ex machina*, ondaki ilahi şey, şu muazzam güç onu zorlar ve kendi gayretinin kurbanı olur—her ne kadar amacının sadece girişimi olduğunu söylese de. Hiç de değil. Bu sebeple, Goethe ya da Napolyon gibi kişilerle konuştuğunuzda bunun çok da kendi seçimleri olmadığını size açıkça söyleyeceklerdir, bunda kaderin gücünü hissettiklerini ve bir tür rehberi takip ettiklerini belirteceklerdir. Dünyada gerçekten bazı şeyleri başarmış insanlar perde ardında çok şeyin geçtiği hissine sahiptirler, seçimlerinde ve yaptıkları şeylerde gerçek bir saik vardır. Çünkü, bize önemli bir şeyi yapmamız söylendiğinde acayip korkuya kapılırız ve bundan kurtulmak için varımızı yoğumuzu verebiliriz.

O zaman, rüya bu adama şunu diyor, "Sen artık Tanrısızsın, Kiliseyi atlayıp geçtin, artık Tanrı yok, ilahi yapıda sana kalan tek şey bu psikoloji işine içten girişimin olacak." Analitik psikolojinin herhangi bir şekilde ilahi olduğunu kastetmiyorum, ama yapabileceği tek şey bu; gemisi, suyu, yelkeni, her şeyi, ve bu zavallı bir insan çabası. Bunun içinde ilahi bir ilham yok, ama bunu da terk edemez. Bir keresinde ona şöyle demiştim, "Bu tür bir analize girmeye mecbur değilsiniz, istediğinizi yapabilirsiniz. Bu sizin için entelektüel bir oyun, ve buna daha büyük bir önem atfetmenin alemi olduğunu düşünmüyorum. O halde, bu şeyin sizin için ne kadar değerli olduğunu merak ediyorsanız, vazgeçin gitsin." Bunu hastalarıma her seferinde söylüyorum, sanki bu bir inanç meselesiymiş gibi. Elbiselere ihtiyacınız yoksa, atın gitsin, çıplak dolaşın, öyle daha iyi hissedecekseniz, ne âlâ! Fakat analizi bırakamıyor. Sonrasında, analize muazzam bir enerjiyle sarıldığını söyleyecek, her gününü buna ayıracak. Aslında bundan vazgeçemez. Bu güce tutulmuş, *mana*ya yakalanmış, bunu görmesi akıllıca. İşte bu sebeple rüya böyle konuşuyor. Sıra dışı olan şey ise bu rüyaların bu kadar basit görünmesi, ama görüyorsu-

nuz işte, aslında ne kastettiklerini anlamamız saatlerimizi alıyor. Teslis yere indi ve bir çocuk doğdu demek çok kolay, ama adamın tüm psişik sisteminde muazzam bir dönüşüm yaşanıyor, bu da onu farkında olmadan ilahi bir mevcudiyetin içine sokuyor. Bu muazzam faktörle birden yüzleşiyor, peki bu ona nasıl tezahür ediyor? Küçük bir çocuk halinde.

Bir önceki seminere katılmış olanlarınız Meister Eckhart'ın anlattığı güzel hikayeyi hatırlayacaklardır; hikayede Parisli bir keşiş olan rahip Eustakhius'un rüyasından bahseder. Eustakhius, küçük çıplak bir oğlana ekmek yedirmeye çalışır, hiçbir ekmek çocuğa uygun değildir; sonrasında, yedirmeye çalıştığı bu küçük çocuğun bizzat Rab olduğunu keşfeder.[18] Aynı şekilde bizim hastamız da kendi içten girişiminin yani bu küçük oğlanın müstakbel Tanrı olduğuna dair en ufak bir fikre sahip değil.

Schmitz Bey: Analizdeki kutsallığın bu içten girişime karşı olan dirençleri yok etme yöntemi olabileceğini söyleyebilir misiniz?

Dr. Jung: Evet, bunu söyleyebiliriz. Çünkü çoğu insanın girişimi samimi değildir, bir yanılsamadır. Gerçek girişimden kaçmak için kahramanca girişimlerde bulunurlar, çünkü gerçek girişim insanların en çok korktuğu girişimdir. İçten girişim en büyük tehlikedir.

Schmitz Bey: Peki neden tehlike?

Dr. Jung: Tehlike, çünkü insan bundan korkar. Bir risk doğar. İnsan ölmese yaşamaz. Fransız bir asker vardı, çok nefis bir adamdı, yani gerçek bir adamdı, korkusunu daima izlemeyi ilke edinmişti; korkusunun kaynağına yürümeyi adet edinmişti, çünkü buna görev nazarıyla bakıyordu. Cahil cesareti değil, bacaya tırmanmaktan bahsetmiyorum, kimse bunu yapmaz, yapsa aptallık olur. Fransa'daki bir garnizonda memurdu, orada bir adamla tanıştı, adam Lejyon Birliklerinde görev almış, Cezayir ve Fas arasındaki sınır bölgesinde çalışmış, orada yaşanan korkunç şeylerden bahsetmiş, hem de en korkunç detayına kadar, bu memur da kendi kendine "sen korkarsın!" demiş—haliyle bu Afrika ordusuna katılmış. Sonrasında, Fransa'nın güneyine giderken, bir Trapist Manastırını ziyaret etmiş. Bu tarikat hakkında hiçbir şey bilmiyormuş, keşişlerin kurallarından hiç haberdar değilmiş, sadece konuşmadıklarını ve ölmek için yaşadıklarını öğrenmiş. Yapılacak en korkunç şeyin bu olduğu kafasına dank

[18] Bkz. yuk. 20 Mart 1929, s. 214.

etmiş, bu fikre kapılmış ve kendine şöyle demiş, "Bu adamlar bunu yapıyor, hadi git ve bir Trapist keşiş ol!" Haliyle onlara katılmış ve Trapist bir keşiş olarak tekrar bir tecrübe yaşamış. Bazı Trapist keşişlerin tek başına Fas'a gittiklerini, orada bazı kabileler içinde misyonerlik faaliyeti yürüttüklerini ve bazılarının zalimce katledildiklerini duymuş. Tekrar korku hissetmiş ve misyoner olup Fas'a gitmiş, sonra öldürülmüş. Hikayenin sonu böyle. Bu adam, korkuyu izlemenin, samimi girişimi olduğunu açıkça keşfetmiş. Böyle bir hayatı nasıl değerlendirmek gerekir bilmiyorum, güzel ya da muhteşem olduğunu söylemek bana düşmez. Bu adamın korktuğu şeyi nasıl izlediğini gösteren hikayeyi anlatırım sadece size. Onun için doğru olup olmadığını biz yargılayamayız. Bu adamı görmüş olsaydım, analize gelmiş olsaydı, bunun hayatının anlamına dönüştüğünü sanırım keşfedebilirdik. Birçok vaka gördüm, bana şöyle diyorlar, "Şu yoldan mı gideyim, yoksa bu yoldan mı, bana söyleyebilir misiniz?" Ben de "Bilmiyorum, bakıp anlayalım" diyorum.

Schmitz Bey: Rüya gören bir kadın olsaydı simge bir kız mı olacaktı yoksa yine oğlan mı? Kadınlar genelde küçük kızları rüyalarında görüyorlar.

Dr. Jung: Siz hususi bir sorundan bahsediyorsunuz, ama biz burada evrensel bir sorunla meşgul oluyoruz, çünkü bu adamda gerçekten felsefi bir zihin var. Size daha önce söylemiştim, karısı hiç düşünmüyor; diyebiliriz ki karısının zihni kozmosun derinliklerine batmış, adam da oradan mesajı alıyor. Onu ilgilendiren unsur sadece şu: İçten girişimini yani üçüzleri karısı doğuruyor.

4. Seminer

28 Mayıs 1930

Dr. Jung:

Ayna süreci vasıtasıyla etkinliğin düşmesi hususunda Crowley Hanımın bir sorusu var. Ayna süreci dediğimiz şeyin psikolojik etkisi hakkındaki iddiamızı hatırlıyorsunuzdur: İnsan yeni bir bakış açısı keşfediyor ve yeni elde edilen bir işlev—yani bilinçdışından yeni kopmuş bir işlev—vasıtasıyla kendini yargılıyor. Ayrıca şu ilginç olguyu da tartışmıştık; kendimizi ne kadar çok aynada görürsek, o kadar fazla koparız ve iç görümüz de o kadar genelleşir. Bu az çok evrensel iç görü öyle ya da böyle bir tür dinginliğe çıkar, Doğuda da böyle olmuştur. Bu süreçle bağlantılı Doğu felsefesindeki ilke *vu vei*[1] yani bir şey yapmamak. Yüce iç görüyle bağlantılı dinginlik ilkesinin kaidesi işte bu. Önceden sadece bu ahlaki ilkeyi değil, Doğunun siyasi ve stratejik ilkelerini de kapsıyordu, gerçi artık geçerli değil elbette, çünkü Doğu çok Avrupalılaştı. Fakat bu "hiçbir şey yapmama" ya da etkinlik eksikliği illa yıkıcı olmak zorunda değil. Pek tabii, olağan anlayışımıza göre etkinliğimizi engelliyor; örneğin, Amerikalıların etkinlik kavramı tabii ki *vu vei* ilkesinden zarar görecektir. Bu iki ilke arasındakinden daha büyük bir karşıtlık var mıdır bilmiyorum, fakat şu da kesin: Amerikan etkinliği Doğunun dinginliğinden çok daha fazla yıkıcı.

Crowley Hanım: Bireyi mahveder mi?

Dr. Jung: Evet, ama sadece bireyin psikolojik mahvı değil, aynı zamanda fizyolojik mahvı da söz konusu. Wall Street'teki adamlara bakın. 45 yaşında tamamen tükeniyorlar. Amerika'daki modern yaşam, dünyadaki herhangi bir yerden çok daha etkin, ama insanı tamamen mahvediyor. Amerikan kadınının bilinçdışında da hususi etkileri var: Bir erkekteki animayı tahrik ettiği

[1] Karş. *Psychological Types* (1921), CW 6, par. 369: *Vu-vei* "eylememe" demektir ("hiçbir şey yapmama" ile karıştırılmamalı).

gibi kadında da animusu tahrik ediyor. Bu iki figür hüküm sürdüğünde yıkım kaçınılmaz olur. Haliyle, Doğudaki *vu vei* ilkesinden bizim Batıdaki etkinlik fikrine biraz katabilseydik belki daha iyi olurdu. Elbette bizim etkinliğimiz zarar görecekti, ama bu bir canavar, bir ejderha, insan yaşamını yiyor. *Vu vei*, etkinliğin belirli derecede azaltılması anlamına geliyor, ama yaşamı mahvetmiyor. Hatta, belirli bir noktaya kadar, psikolojik ve fizyolojik varlığımız için mükemmel bir ilaç olabilir.

Crowley Hanım: Söylediklerinizden anladığım kadarıyla, ne kadar çok koparsak o kadar az işlev gösteriyoruz.

Dr. Jung: Bizim Batı dünyası anlayışımıza göre evet. Fakat Doğu da tesirsiz değil; imparatorluğunu *vu vei* kıstasıyla yöneten eski imparator da kendi nazarında asla tesirsiz değildi, gerçi bizim fikirlerimize göre çok zayıf.

Baynes Hanım: Milyonlarca insanın öldüğü Çin'deki mevcut durumun[2] bu *vu vei* fikrinden kaynaklandığını söyleyebilir misiniz?

Dr. Jung: Bu belki doğru olabilir, çünkü ilke ideal olmaktan çok uzak. Doğu elbette bizim tekniğimize çok muhtaç, ve biz onları dinginlikleri nedeniyle eleştiriyoruz, çünkü bu tek taraflı bir bakış açısı. Doğu felsefesini kabul etmemiz gerektiğini söylemiyorum. Birçok insan Hint murakabesini vesaire şeyleri öğrenmek için can atıyor, fakat ben buna karşıyım çünkü bunun bizim için sağlıklı olmadığını biliyorum. Görüyorsunuz bu adam, nihayetinde Doğuya çıkacak bir doğrultuda nasıl da ilerliyor; fakat Batıya Doğuyu eklemek, Batıyı ortadan kaldırmaz. Ortak sonuç çok farklı olacaktır. Bu karışımın sonucu olacaktır.

Soru: Merak ediyorum da sizin dört işlev açıklamanız yani işlevlerin hem iç hem dış varoluşa sahip olmaları, işlevlere illa dinamik bir faktör eklemez mi ve bu da içe dönüşe sebep olmaz mı? Teorik bir durumdan bahsediyorum tabii.

Dr. Jung: Doğu psikolojisinin bir içe dönüş nevrozundan mustarip olduğunu söyleyebiliriz. Orada çıkan bütün korkunç salgınlar, dehşet kıtlıklar, ve Batının o halkları fethedebilmesi, bütün bu işaretler, onları tahakküm altına alan içe dönüklüğe karşı bir tür isyanı ortaya çıkarır. Bizim Batılı nevrozumuz dışa dönüklük üzerine kurulu. Ben Doğudan bir tür telafi simgesi mahiyetinde bahsediyorum, fakat telafi girişimimizi şimdi olduğu haliyle Do-

[2] Çinli komünistler ile Kuomintang arasındaki uzun iç savaşa atıf var.

ğu psikolojisiyle özdeşleştirmezdim, çünkü Çin'de ve Hindistan'da olduğu haliyle siyasi ve sosyal şartları yadsıyorum, aynı türden bir zihne sahip olmayı da istemezdim. Çin felsefesini hayranlık duyarak anlatıyoruz ama Çinlilerin ne kadar zalim olduklarını unutuyoruz. Neyse ki bu tarz şeyler bizde olmuyor; gerçi Büyük Savaştan beri büyük konuşmamak lazım. Biz zalimliği örgütledik; orada sırf meşgale olsun diye yapıyorlar.

Schmitz Bey: Bence *vu vei*nin bilinçli ve bilinçdışı uygulaması arasındaki farka dikkat çekmemiz gerek. Çin felsefesinin büyük dönemlerinde *vu vei* bilinçli bir amaçtı, fakat eğer *vu vei* bilinçdışı işliyorsa tembel bir kayıtsızlıktan ibaret olur, ki son elli yılda Çin'de olan da bu zaten. Ama Avrupa'da da belirli bir *vu vei*, hep uygulanmıştır. O olmadan gerçek devlet adamlığı da mümkün olmazdı. Talleyrand'ın *pas trop de zèle*[3] kıstası ne anlama gelir, peki ya İngilizlerin "Bekle ve Gör" veya "şikayet etme, izah etme!" deyişleri? Özellikle İngiliz politikacıların etkinliği—bu kelimeyi vurguluyorum—eylemsizlik ilkesinin zekice uygulanmasından ileri geliyor. Örneğin, denir ki Büyük Savaşta Alman İmparatorun kız kardeşi[4] saldırıları başlatmak için uygun astrolojik tarihleri abisine vermiş, İngilizler de bunu biliyormuş ama hiçbir şey yapmamışlar. Haliyle, Almanlar uygun tarihler dizisinin sonuna kadar sabırla beklemişler, çarpışmaları kaybetmişler ama savaşı kazanmışlar. Psikolojinin askeri etkinlikten daha güçlü olduğu kanıtlanmış. Artık bunu kabul etmeliyiz, psikolojiye inansak da inanmasak da.

Dr. Jung: İlginçmiş! O zaman bir sonraki rüyaya geçebiliriz. Hatırlarsınız, işlediğimiz rüyadan şu sonuca varmıştık: Hayatta kalan çocuk, gerçekten içten girişim fikri—bu adamın psikolojiyle bir şey yapmaya yönelik samimi bir girişimi. Haliyle sonraki rüyanın da bu sorunu işleyeceğini pek tabii umabiliriz. Çünkü havada kalan sorun, girişiminin ne olacağıdır, nasıl ele alınacağıdır, bu çocuğun dünyaya nasıl getirileceğidir. Çünkü bir rüya bir çocuktan bahsediyorsa o daima yeni bir girişimdir, yaşamın olumlu bir tezahürüdür, ya da yeni bir fikirdir. Örneğin, kişi yeni bir kitap yazdığında mecazen bir çocuk mahiyetinde ifade edilir.

[3] Sainte-Beuve'e göre, devlet adamı Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord (1754-1838), astlarına gevezelikten kaçınmaları için "Et surtout pas de zèle" [özellikle gayret etme] tavsiyesini vermekle ünlüydü.

[4] Bu söylentiyi tarihsel kayıtlarda tespit etmek mümkün olmadı. İmparatorun tuhaflıkla nam salmış kız kardeşi Victoria olabilir.

Haliyle, sonraki rüyanın bu girişimle iştigal edeceğini varsayabiliriz. Bakalım bu varsayım doğru mu değil mi.

Rüya [27]

Rüya sahibi, firmasının yeni bir şirket açtığını söylüyor, artık kahve ihracatıyla ilgilenecekler. Firmanın asıl merkezi Sömürgelerde, yani bu tarz bir işi yönetmek için en iyi yer. Ayrıca bu yeni şirketin ortak şirket olarak işlemesinde karar kılınmış: Michel & Jalaubout adlı Fransız bir firma ortaklığında bir şirket olacak. Rüya sahibi de bu yeni organizasyondan sorumlu, bu ortak şirketin nasıl organize edileceğini ve nasıl yürütüleceğini bazı çalışanlarına açıklamak zorunda. Sonra aklına bir fikir geliyor: Kendi firması dahilinde bu yeni şirkete bir ofis tahsis edilmeli, meşgul olması gereken tek ofisin de bu olduğunu hissediyor. Hemen işe koyuluyor, çekmecelerden türlü türlü şişeleri ve kutuları çıkarıyor, onları bir kanepenin üstüne topluyor, sonra başka bir odaya taşıyor. Bu yeni şirketin çalışanları için hazır olsun diye bu odayı boşaltıyor. Sonra içeri giren çalışanlardan birine her şey tamam mı diye soruyor, o da tamam diyor, bu çalışan da önceki şirketin işlerinin devam edip etmeyeceğini merak ediyor, yoksa yeni bir şirket kuruldu diye işler bırakıldı mı? Rüya sahibi önceki işin devam edeceğinin kesin olduğunu söylüyor, bu yeni şirket yan bir şirket olacak. Tüm konuşmanın Fransızca olduğunu da ekliyor.

Çağrışımlar: Dediğine göre Amerika'dan bütün Kuzey Afrika'ya çok fazla kahve ithal edilmiş, ama neredeyse tamamı tekrar ihraç edilmeden kalmış, çünkü orada çok fazla kahve tüketilip hiç üretim yapılmıyormuş. Haliyle bir Kuzey Afrika şehrinden kahve ihraç etmek son derece zor olacak, sadece ithalat mümkün.

Michel & Jalaubout firma ismi hakkında, Michel adının ona Michelin'i[5] yani Fransız otomobil lastik üreticisini hatırlattığını söylüyor, o firmayla zamanında oldukça mühim iş ilişkileri varmış.

Jalaubout ismi hakkında, hayali bir isim olduğunu söylüyor, bu isimde kimseyi tanımıyor, ama ona Fransızca *jalon* kelimesini hatırlatıyor, bu kelime bir işaret ya da bir tür belirti anlamını taşıyor. Örneğin, belirli bir yeri işaretlemek adına toprağa dikilen direğe *jalon* denir, böylece bir bölgeyi belirlemiş olursunuz. Son-

[5] André Michelin (1853-1931), 1895'te lastik fabrikasını kurdu.

ra kelimenin J ya da I harfiyle başladığını söylüyor, bu harfler ona göre aşırı eril bir niteliğe sahip, hatta bu harfleri fallik bir simgeyle özdeşleştirmeye neredeyse meylediyor. Ardından, iyi bilinen yazar Schuré'yi[6] hatırlıyor (gayet fantastik bir yazar, teozofiden aşırı etkilenmiş, ama hayal dünyası çok ilginç, gerçi bazen biraz vahşi olabiliyor), onun kitaplarının birinde (Yehova anlamına gelen) *Jahve* isminin geçtiğini de hatırlıyor: Ayrıca bu isim, ebedi dişi *Ehve*den türüyor; başına eril ya da fallik I ya da J eklenmiş. Bu, dişi ve erilin bir figürde karışımının işareti olacaktır, haliyle burada hermafrodit ile ilişkiyi görüyoruz. Sonra kelimeyi *jalon au bout* diye ayırıyor; yani "dipteki *jalon*". Belli ki *jalon* fallik ilke; ölmeyi reddeden cinsel sorununa işaret ediyor, bu da nihayetinde fallus anlamına geliyor.

Dr. Baynes: *Ehve* kelimesi ne?

Dr. Jung: Muhtemelen İbranice, ama Schuré'ye bağlayamayız. Profesör Hooke[7] bizi bu konuda aydınlatabilir.

Prof. Hooke: İbranicede *havah*, varoluş anlamına gelir, *Jahve* kelimesi de ondan türer, ama rüya sahibinin kendi *Jahve*siyle bağdaştırdığı *haveh* yani yaşamak kelimesiyle filolojik bir bağı yoktur.

Dr. Jung: Schuré'nin burada çok abartılı bir fantezi yaşadığı gayet mümkün. Pek dikkatli değil. Kendisi bir şair. *Les Grands Initiés*[8] kitabını belki okumuşsunuzdur. Bazı çok iyi psikolojik fikirleri var ama bunlar ona ait değil, elinde olmadan bunları üretmekten kendini alamıyor. Bunlar analist için iyi bir psikolojik malzeme sağlar ama adamın başka bir meziyetini ispat etmez. Burada size anlattıklarım rüya sahibinin çağrışım malzemesi ve şahsen Schuré'ye hiç itimadı yok. Muhtemelen teozofiyi araştırırken aklının bir yerinde kalmış.

Sonraki çağrışım, şu *şişeleri ve kutuları* çıkarmasıyla ilgili, bu da ona evimizdeki eczaneyi hatırlatıyor. Hatırlarsınız, hijyen eğilimi var, böyle insanlarda çoğu zaman olur, ve her tür hazır ilaca ilgili. Böyle bir şey, gayet tek taraflı iş adamlarında özellikle görülür. Bir şey ters gitmeye görsün, hemen hastalık hastası olurlar. Bazen vejetaryen olurlar, alkolü bırakırlar, ve avuç avuç ilaç yutarlar. Sıhhatleri için tıp kitapları okurlar, ruhani gelişime bir tür

[6] Edouard Schuré (1841-1929), mistisizm ve okültizm konularında yazan bir yazar; Rudolf Steiner ve Richard Wagner'e yakındı.

[7] Samuel Henry Hooke (1874-1968), Londra Üniversitesi arkeoloji ve din profesörü; sonrasında Yakın Doğu mitolojisi üzerine kitaplar yayınladı.

[8] *Les Grand Initiés; esquisses de l'histoire secrète des religions* (1889).

ikamedir bu. Eczaneden ilaç satın alınca havaları yerine gelir. Böyle tek taraflı bir iş adamının bu kadar sık hastalık hastası olması gerçekten şaşırtıcı. Benim hastam için bu ne kadar geçerli bilmiyorum ama bu şişeler ve kutular ve başka reçeteler için sanırım gizli bir temayülü var. Zaten kullandığı odadan bir diğerine bütün bu malzemeyi taşımasını kendindeki tutum değişikliğiyle bağdaştırıyor; bir tutum nedeniyle olduğu için durum değişti.

Yeni şube, işletmenin esas uğraşı mı olacak diye soran *çalışan* hakkındaki çağrışımı; öncelikle, bu çalışanın kim olduğunu kesinlikle bilmiyor, sonra şunu diyor: Var olan faaliyetin ihmal edilmesiyle ve hatta lağvedilmesiyle alakalı bu soru açıkça psikolojik işlevlere işaret ediyor, ve rüyadaki tartışmanın sonucundan hareketle, sanki, ana işlevleri değiştirme planı yok, fakat bunlara karşı tutumunu değiştirebilir ve başka işlevler gelişebilir. Ayrıca, tuhaf biçimde, mantık dışı gibi görünen işlevi vurguluyor. Bu da kahve ihracatı işine işaret ediyor, ki bu işi Afrika'da yapmak tamamen saçmalık olurdu. Pek tabii, alt işlevler anlamına gelen bu yan ilgilerin bilinçli olması gerektiğini biliyor. Şimdiye kadar kullandığı ve şimdi de onlar için hazırladığı bu yeni odaya yerleşmeleri gerek. Sonra diyor ki bu yeni düzenlemeye yönelik girişimi temin etmek için en büyük Fransız firmalarından birini temsil eden Michelin adlı iyi bilinen ve çok etkili bir adamdan yardım almış, bunun yanında kendi erilliğinden de yardım almış.

Haliyle, bu sonraki rüyanın üçüncü çocukla yahut içten girişimle alakalı olacağına dair varsayımımız geçerliğini koruyor. Rüya sahibi bu yeni girişimi yeni bir iş başlatma girişimi olarak temsil ediyor, elbette bu ona bir iş adamı olarak tamamen münasip ve meşru görünüyor. Rüyanın ilk kısmının bize dediğine göre firmanın bu yeni şubesi Kuzey Afrika'nın bir limanından kahve ihracatı yapacak; ve çağrışımlarından duyduğunuz üzere bunu tamamen mantık dışı görüyor, çünkü böyle bir şey yapmaya güçleri yetmeyecektir. O memleketlerde çok fazla kahve tüketildiği gibi üretimi de yapılmıyor. Haliyle, bir ticaret de dönmeyecek. Şimdi sizin görüşlerinizi alabilir miyim?

Dr. Deady: Ürünü ihraç etmeden önce o bölgede üretmek zorunda kalacak.

Dr. Jung: Evet ama o bölgede toprak verimsiz, Kuzey Afrika kahve üretmek için iyi bir yer değil.

Schmitz Bey: İthalat ve ihracat arasında, içe dönüş ve dışa dönüş arasında bir bağlantı olabilir mi?

Dr. Jung: Sanmıyorum. Bu daha ziyade bir üretim ve yaratım sorunu.

Schmitz Bey: Şimdiye kadar toprağı verimsizdi ama şimdi bir şey üretmeye mecbur. Teozofi ithal etmişti, şimdi yeni bir ürün ihraç etmeli.

Dr. Jung: Evet, verimsiz toprağın verimli hale getirilebileceğini varsayabiliriz, gerçi rüyada bu hususi uyarlamaya dair hiçbir şey söylenmiyor. Ama elbette bu çok önemli bir motif; Kurtarıcı, kimsenin beklemediği bir yerden çıkar gelir.

Baynes Hanım: Mantıklıdan mantık dışıya dönmesi gerektiğini kendi söylemedi mi?

Dr. Jung: Evet, önceki rüyanın altında yatan fikir şuydu, "Tamam da içten girişim hakkında ne söyleyeceksin?" Bu rüya da diyor ki burada tamamen mantık dışı bir şey var, hiçbir şekilde bir iş teklifi değil. İnsan yeni bir girişim düşündüğünde makul koşullar ve uygun hatlar arasındaki imkanları araştırır. Bir iş adamı, hiç hareket gerçekleşmeyeceğinden emin olduğu bir yerde iş imkanları araştırmayacaktır. İlerleme olacağını ve makul şeylerin gerçekleşeceğini varsayar. Bütün insanlar elbette bunu arzular. Ama rüya ona bir şok hazırlıyor, yeni girişiminin tamamen mantık dışı bir girişim olacağını söylüyor. Adamın rüyalarında bile bir iş adamı olduğu aklınızda olsun, haliyle Kuzey Afrika'da kahve ihracatı için bir şube açma fikri, yakışıksız bir hareket gibi adamı sarsacak. Fakat rüyası, akıl dışı imkanı tanımaya adamı zorluyor. Öyle bir durumda ki makul araçlar tükenmiş, her şey engellenmiş, çıkış yolu göremiyor, haliyle yardım da sadece en az umduğu en imkansız yerden gelecektir; rüya diyor ki bir istisna için hazırla kendini, yani gerçeklikte hayal bile edemeyeceğin tamamen mantık dışı bir şey için.

Schmitz Bey: Burada mitolojik bir motif var, imkansız bir durum ilişmedikçe bir şeye sahip olamayacağımızı söylüyor, tıpkı *Macbeth*te ağacın gelmesi gibi[9], ya da başka bir efsanede taşlardan çiçekler çıkar. Simgesel bir anlatımın içindeysek bir taştan bir çiçek pek tabii doğabilir.

Dr. Jung: Bu tespiti yaptığınıza çok memnun oldum. Böyle bir durum genelde kehanetlerde veya peri masallarında görülür, örneğin *Macbeth*te Dunsinane'dan bir ağaç gelir; ya da bir kadından doğmamış bir insan, ya da nehrin tersine akan bir su—bu

[9] *Macbeth* IV, II.

rüyadaki gibi tamamen imkansız durumlar. Görüyorsunuz, böyle durumlarda gerçekten bir şok gerekir, çünkü bu tarz insanlar kaşarlanmış günahkarlardır. Onlar makul şeylere inanırlar çünkü yaşam onlara bu şeylerin değerini göstermiştir; makul araçlarla çok fazla para biriktirmişlerdir, böylece her şeyin satın alınabileceğine inanmışlardır. Dolayısıyla çok evhamlı olurlar. Yakın zamanda bir vakayla karşılaştım, büyük bir iş adamı, kendini kaybetmiş ve evhamlı fikirlere kapılmış, kendini tedavi edecek bir hekim bulmak için durmadan dünyayı geziyormuş. Hastalığına bir çare olması gerektiğini söyledi, çünkü her şey satın alınabilir, haliyle o harika doktor da bir yerde var olmalı. Eğer onu tedavi edersem istediğim kadar para vereceğini söyledi. Her şeyi isteyebilirdim. Para sorunun üstesinden gelecekti, eğer gelmemişse demek ki yeterince para ödenmemiş demekti. Başka bir zengin tanıdım, ölüme inanmıyordu. O da yaşamın satın alınabileceğini düşünüyordu, amasız bir hastalıktan mustarip bir yakını ölmemeliydi, en iyi doktorlara ve hastanelere yeterince para ödersek kimse ölmeyecekti, çünkü o zaman yaşama tutunmak için araçlarımız olacaktı. Bir adam başından vurulsa bile eğer yeterince para öderse bizim harika bilimimizin onu iyileştirememesi elbette imkansızdı. İşte insanlar sonrasında böyle nevroz geliştiriyorlar.

Bizim hastamızın zihniyeti elbette bu kadar kötü değil, fakat onda bu tarz bir şey var. Pek tabii, akılcı yollara teşebbüs edecektir, zaten bu kategorideki tüm insanlar böyle yaparlar, çünkü başarılarını bu yollara borçludurlar. Bir şeyden para kazanmayı başarıyorsak bu iyi bir şey olmalı, çünkü sonucunu banka hesabımızda görürüz, o sayede yaşarız ve ondan keyif alırız. Bu yüzden, bu akılcı yöntemi takip etti, ve tabii nihai sınıra da erişti. Rüya, yeni teşebbüse doğru tutulan yolun tamamen mantık dışı olduğunu söylediğinde tüm beklentileri altüst olur. Şimdiye kadar gizli umudu şöyleydi, "Her şeyi analiz edeceğiz, buradan bazı şeyler çıkartacağız, öyle ya da böyle sorunların üstesinden geleceğiz, gerçi buradaki mantık nedir tam anlamıyorum ama doktor ne yapması gerektiğini çok iyi biliyor; o bir bilim adamı, bu iş için iyi para ödüyorum ona, ve tuhaf bir biçimde her şey yoluna giriyor." Onun için bunların hepsi satın alabileceğimiz iyi bir iş. Bu sebeple böyle insanlar otoritelere yani uzmanlara iyi ödeme yapmış olmalılar, çünkü onlar için uğraşıyorlar. Fakat şimdi bu rüya bu varsayımlar ağını darmadağın ediyor, ve sanki

böyle anlamsız bir şube açmak zorundaymış gibi olduğunu söylüyor ve rüyada bunu gayet ciddiye alıyor.

Şimdi ikinci ifadeye gelelim: Yeni şube, Fransız Michel & Jalaubout işletmesi ortaklığında gerçekleşecek. Çağrışımları hatırlıyorsunuz. Böyle bir işletmedeki ortaklık ilişkisi fikrini ele alalım. Giriştiği bu yeni işteki yani kahve ihracatı işindeki ortaklık sorunu üzerinde durmak istiyorum, bildiğiniz gibi böyle işlerde kâr ve zarar paylaşılır. Pek tabii, Fransız firma eğer işler ters giderse kendi firması kadar zarar görecek. Böyle bir işe ortaklaşa girişme ifadesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Çok önemli bir sorun bu. Rüyasındaki bu gözlem, pratik manada analiz faaliyetinin ne olduğu hususunda derin bir bakış açısı sahibi olma fırsatı sağlayacak size.

Soru: Akılcı ve akıl dışı işlevlerinin ortaklığı değil mi?

Dr. Jung: Evet, tabii Michel & Jalaubout'nun akıl dışı işlevler olduğunu ispat edebilirseniz, ama edemezsiniz.

Dr. Baynes: Sanki Fransız bir unsur var gibi. Fransız firma çağrışımı önemli.

Dr. Jung: Evet, ama bu sanki firmayla alakalı gibi, ben şimdilik açık olmak adına işletmeler arasındaki ilişki veçhesine odaklanmak istiyorum.

Baynes Hanım: İşinde daima Fransızcayı kullandığını söylemiştiniz.

Dr. Jung: Kesinlikle doğru, fakat ortaklık ilişkisiyle alakası yok. Bütün bir durumla ilgili olabilir ama açık olmak adına önce bu ilişkiden konuşmalıyız.

Tespit: Demek ki işin içinde sadece rüya sahibi yok.

Dr. Jung: Evet, burası önemli. Bu girişim sadece kendisini değil, diğer insanları da bir o kadar ilgilendiriyor—şimdilik konuşmadığımız şu Fransız firma. Haliyle, girişimi bireysel bir girişim değil. Gayet bireysel olabilir, fakat bencil ya da egoist değil, yalnızca kendini ilgilendirmiyor. Diğer insanlar da bu riski paylaşıyor.

Dr. Baynes: İhraçla alakalı, bu da bize dışarı boşaltma fikrini veriyor.

Dr. Jung: Evet kendi ve dış dünya arasındaki ilişki fikrini açıkça görebilirsiniz. Sorumluluk paylaşımı fikri de çok önemli bir nokta, çünkü hastanın gelişimi tamamen kendi şartlarına bağlı olduğunda, anlamsız bir teşebbüse girişirse bunun pek tabii kendi bireysel saçmalığı olduğunu düşünecek ve gayet yalnız

hissedecek. Fakat rüya bunun bir ortaklık teşebbüsü olduğunu söylüyor. Riskler kendi firması veya kendi toptan kişiliği ve diğer firma arasında paylaşılıyor.

Schmitz Bey: Ortaklık biçimi altında olsa da bu mantıksız şey sadece kendi işi değil, kolektif dünya da bunun hakkını teslim ediyor.

Dr. Jung: Pek tabii, çünkü şu Michelin firması, en önemli lastik üreticilerinden bir tanesi, ve hastamız için çok şey ifade ediyor. Firmayla halihazırda çok önemli iş ilişkileri var, ve tabii rüya da diyor ki bu kadar anlamsız bir girişimde kötü yola sapmış değil, özellikle de çok etkin olduğu düşünülen bu kadar büyük bir firma riskleri paylaştığında. O halde, tartışmamızdan çıkardığımız sonuç şu: İnsanı aşağılık duygusuna hapsedebilecek böyle mantık dışı bir girişim, rüyanın ifadesiyle dengelenir; yani, tartışmasız bir otoriteye sahip bir firma riskleri en az onun kadar üstleniyor, ki bir iş adamı olarak onun için çok önemli bir şey. Pek tabii kendi işletmesinin iyi bir işletme olduğunu düşünebiliriz, çünkü Michelin öyle herkesle iş ilişkisi kurmaz. Haliyle bu veçhe kuşkusuz tamamen aptalca ve mantık dışı bir girişime kalkıştığında yüzleşeceği aşağılık duygusunun bir telafisidir. Fakat tüm mesele bu değil, daha derinlere inmeliyiz. Firmayı tartışmalıyız. Michel'i ele alalım.

Wolff Hanım: Michelin'in lastiği icat ettiğini biliyor muydu? Tekerlekler yaratıcı bir unsura işaret eder.

Dr. Jung: Doğru.

Schmitz Bey: Ama gerçekte Michel & Jalaubout diye bir firma var mı?

Dr. Jung: Hayır, burada sadece Michelin'i çağrıştırıyor.

Schmitz Bey: Yine de tuhaf bir birliktelik olmuş, Michel ve Jalau-bout. Michelin gibi bir firma bile dünyanın fallik unsuruyla gizli birlikteliğe sahip.

Dr. Jung: Gizli bir birliktelik değil bu. Michelin firması en önemli otomobil lastiği üreticilerinden biri. Ama yine de komik bir karışım.

Schmitz Bey: Bir otomobil genelde cinsel bir simgecilik içerir.

Dr. Jung: Ah evet, her şey içerebilir—üzerinde oturduğunuz sandalye bile içerebilir. Herkes, neredeyse her şeyle cinsel münasebete girebilir; bu, rüya gören kişiye bağlı. Michelin konusuna gelelim. Görüyorsunuz, isimde bir değişiklik var, sondaki "in" atılmış. Bir rüyada böyle bir şey varsa tam manasıyla Michelin

olmadığına dair bir ipucudur. Örneğin, rüyanızda babanızı görüyorsanız ve onu daha önce hiç bulunmadığı ortam ve koşullarda görüyorsanız, babanızı kastediyordur ama tam manasıyla değil. Onun giydiğini hiç görmediğiniz elbiseleri giyiyor olabilir, size başka birini hatırlatıyor olabilir. Haliyle, Michel'i rüyasında görüyorsa—Michel diye birini tanımadığını hesaba katarsak—sıradaki çağrışım muhakkak Michelin olacaktır. Bu isim, ajandasında en önemli iş bağlantılarından biri olarak kırmızı harflerle yazılmış, haliyle gerçekte Michelin firmasıyla karşılıklı risk paylaştığını söyleyebiliriz, aynı şekilde psikolojik bir girişimde de bir Michelin firmasıyla risk paylaşıyor, ama tam manasıyla Michelin değil, yaklaşık Michelin.

Sawyer Hanım: Yardımcı işlevlerle bir ilgisi yok mu?

Dr. Jung: Var ama konumuzla çok ilgili değil. Biz burada onun doğrudan tecrübesiyle ilgili bir şeyle ilgileniyoruz. Bu Michelin ismi ardında çok fazla rakamlı çok fazla sayı var, sonu gelmeyen sıfırlar, yüzlerce, binlerce—para, muazzam gerilimler, umutlar, korkular. Belki de her sene çok büyük siparişler veriyordur, ve asıl mesele bu siparişi kimin alacağı, kendi firması mı yoksa başka bir firma mı? Bütün varoluşu bu hesaplamalara bağlı, hayatının gerilimi bundan ileri geliyor. Bir finansçı kadar kimse tek taraflı olamaz. Haliyle, bu çok önemli kişisel faktörü yani Michelin'i görmezden gelemeyiz, çünkü bu umutla beklenen hayli önemli bir iş. Bir iş adamı olarak pek tabii bir füze gibi yükselecektir, çünkü Michelin yatırım ve iş yaşamındaki tutku anlamına geliyor. O halde, bir sonraki aklıselim çıkarımımız şu olacak: Eğer rüya Michelin firmasına işaret ediyorsa muhtemelen psikolojik yaşamındaki eşit derecede önemli bir iş birliğini simgeliyordur. Bu da pek tabii analistle iş birliği. Ona göre ben Michelin'im, ve bu sebeple sondaki "in" atılmış, çünkü tam da öyle değilim.

O zaman, Michelin lastiklerin mucidi, işte şimdi lastik, otomobil vs. simgesi hakkında konuşabiliriz. Psikoloji alanında bana büyük bir otorite nazarıyla bakıyor, ama psikoloji alanı onun için muazzam derecede önemli olmadığı için bilinçdışı da önemli olduğunda ısrar ediyor, hatta Michelin'le bağlantısı kadar önemli. Pek tabii bilinçli haliyle buna inanmayacak. Elbette saygısını benden esirgemiyor, ama onun için ne kadar değerli olabileceğimi hesaba katmıyor. Önemli olduğumu ona dayattığım fikrine kapılmayın lütfen. Şu an hangi ifadeleri kullanıyorsam ona da bu

ifadelerle anlattım, Michelin'le iş bağlantısının benle olan önemli bağlantısını temsil ettiğini söyledim. Michelin'le iş ortaklığı ne kadar önemliyse psikolojik sıhhati için bu iş birliği de o kadar önemli. Michel meselesi böyle işte, peki Jalaubout neyin nesi? Ne de olsa Jalaubout ile aynı firmadayım.

Baynes Hanım: Çok tehlikeli bir birleşim.

Dr. Jung: Benim için mi tehlikeli yoksa onun için mi? Biliyorsunuz riskleri paylaşmış durumdayız.

Schmitz Bey: Michel ejderhayı öldürecek, ve siz de analiz süreci içinde ejderhayı öldüreceksiniz; o zaman Jalaubout ejderhayla ilgili olmalı.

Dr. Jung: O zaman, bu Jalaubout kelimesiyle ilgili sunduğu çağrışımların farkına varalım. Hatırlarsınız, kelimeyi üçe bölmüştü. Önce "Jal" vardı ve sondaki "on" gitmişti, çünkü *jalon*, fallik direğe çok benzeyecekti. En ilkel fallik simge formlarından biri direktir, ama tam manasıyla bir fallus değil, sondaki "on" gitmiş. Fallik simge önemli bir ipucudur, fakat bir ismin bir kısmının değiştirildiği ya da sonunun atıldığı böyle bir durumda, bu değişime ya da atılmaya sebep olan başka bir unsur aramalıyız. Bu durumda, eşit derecede önemli başka bir çağrışım da *Jahve*, çünkü yaptığı çıkarıma göre *jalon* kelimesindeki J, dikey biçimi nedeniyle bir erkeklik simgesidir, ve Schuré'den okuyup edindiği bir düşünceye göre de *Eveh* kadınlık simgesi. İkisi bir araya gelince hermafrodit oluşturuyor. Bu çağrışımdan hareketle tekrar bütün bir idealar ve imkanlar dünyasına erişiyoruz—hermafrodit hakkındaki önceki tartışmamızı hatırlıyorsunuzdur[10]—hem de tuhaf bir şekilde fallik simgeyle ilişkilenen bir dünya. Tam bir saçmalık bu; bütün, tek bir form oluşturuyor, bu da belli ki tek ve aynı şeyin iki yüzünden ibaret. Bir taraftan onun benle psikolojik ilişkisi olacak, bunu ejderha öldüren ya da lastik mucidi Michelin simgeliyor; diğer tarafta da ilahi hermafrodit ve fallik simge var. Bu konuda sizin fikriniz nedir?

Dr. Schlegel: "Au bout" [sonunda], hermafrodit güçten destek alıp nihayetinde bunu tek başına yapması gerektiğini kastediyor.

Dr. Jung: Aslında Jal kelimemiz var, ve ilahi hermafrodit, ve fallik direk, ikisi birlikte sonda, bunun da özel bir anlamı var.

Crowley Hanım: Belli ki bireyleşme.

Dr. Jung: Evet ama bu şimdilik çok soyut. İlahi hermafrodit ile

[10] Bkz. yuk. 19 ve 26 Şubat 1930.

birlikte fallik simgenin temsil ettiği bu hususi olguyu çözmeye çalışalım. Zor bir sorun bu. "Michelin"in benle olan psikolojik ortaklığa sanki ben o firmanın parçasıymışım gibi işaret etmesi, hastanın benle kurduğu ilişkinin, teşebbüs risklerini paylaştığı anlamına gelir. Söz konusu teşebbüs, analizi başlatmaya yönelik psikolojik girişimdi, burada riskin yarısı ona yarısı bana aitti, sanki onun girişimiyle doğrudan bağlantılıymışım gibi, öyle ki o kaybederse ben de kaybederim, kazanırsa ben de kazanırım. Buna ne demeli? Ben pek tabii şunu diyebilirim: Bu benim işim, başarılı olayım ya da olmayayım, benim ücretimi ödedi, çok para kazandım, eğer fiyasko olduysa, kusura bakmayın.

Dr. Baynes: Size yansıttığı ya da atfettiği bir üst insan var, ve amacına bu sayede ulaşıyor—üst insanla ilişki sayesinde.

Dr. Jung: Tabii, Michelin uzak ara büyük bir firma, belirli bir üstünlükten bahsedebiliriz, fakat bu simgeciliğin bizi ayrı seviyeye yerleştirmeye çalıştığını söylesem daha iyi olur. Görüyorsunuz, kazanç ve kayıplarda eşit hisselere sahibiz. Rüya kuşkusuz psikolojik girişimi ortaklaşa bir işe dönüştürmüş. Bence bu çok önemli bir bakış açısı, çünkü genelde hastanın doktora başvurduğu sanılır, doktor tahtında oturuyordur, kara haplarını ve bilgeliğini dağıtıyordur, zavallı küçük hasta da elinden geldiğince onları yutuyordur, ve analist bunla hiç ilgilenmez—ya da sadece bir ilaç satıcısından veya bu tür bir şeyden ibarettir. Görüyorsunuz, tasarlanan genel tavır aslında bu. Onca para dökersiniz ve yapılması gerekeni alırsınız. Bu varsayımın aksine, rüya şöyle diyor, "Hayır, burada ortaklaşa bir iş var, kazanç ve kayıp bölüşülecek, Dr. Jung da senin kadar olayın içinde, senin teşebbüsün kadar onun da teşebbüsü." Böyle bir simgeciliğin ne ima ettiğini görüyor musunuz? Havayı tamamen değiştiriyor. Haplarını almak için yüksek makama karnının üstünde emekleyerek çıkan o küçük hasta değil artık. O şimdi bir iş ortağı, ben de ortağım, ve durumun tüm risklerini paylaşıyoruz. Rüya onu deney yapılan bir tavşan havasından tek hamlede çıkarıyor ve paylaştığımız işe ortak olduğunu gösteriyor. Ayrıca sadece benle değil, Jalaubout ile de paylaşıyor.

Schmitz Bey: Bunu artık çok net görebiliyorum, çünkü bir *jalon*, yeni bir yolun inşa edileceği yerde bir işaret olarak kullanılır. Analiz yeni yoldur, ve eğer uzun vadeli bir iş olacaksa, yapılacak ilk şey ihracatı denemek olacaktır, bu da hatalı yol. Fakat siz oraya ilk varmak zorundasınız. *Jalon*, sizin için işaret anlamına geliyor.

Dr. Jung: *Jalon*, bir işarettir diyebilirsiniz. Uzak bir hedefe giden yönü belirtmek için bir yere bir direk dikebilirsiniz, ya da bir yol inşa ediyorsanız, ilerlemek istediğiniz hattı tayin etmek için. İnsanın psikolojik yolunu yani kişinin hayatının hattını işlemek için güzel bir simgeleme bu. Tıpkı *jusqu'au bout* gibi *jalon*da da hedefi işaret eden bir veçhe olduğunu söyleyebiliriz. Fakat çağrışımları daha derine gidiyor, bir tarafta fallik simge var, diğer tarafta ilahi hermafrodit.

Sigg Hanım: Hasta analize ilk geldiğinde cinselliğin dinle hiç alakasının olmadığını düşünüyordu, cinsellikte herhangi bir ilahi unsur görmüyordu, fakat şimdi rüya diyor ki eğer Dr. Jung ile birlikte çalışacaksan ilahi unsurla kaynaşman gerek.

Dr. Jung: Kesinlikle doğru. Bu adam için, beklenmedik unsur, din ile cinsellik arasındaki bu hususi bağlantıdır, ve ikinci isim de din ile cinselliği içerir. Akılcı zihni ise ikisini tamamen ayırma eğilimindedir. Cinselliğin sağlam bir kısma hapsedilmiş olması, hayatındaki büyük bir sorun olmuştur. Teozofi girişimleri vasıtasıyla bütün bunlardan nasıl kurtulmaya çalıştığını ve kurtulamadığını biliyoruz. Sonra bir rüya gördü, zihninin farklı kısımlarından haberdar oldu, ardından bir kaza vasıtasıyla alakasız görünen unsurlar bir araya geldi. Haliyle, bu ikinci isim, cinsellik fikirlerini ve dini fikirlerini içeriyor. Bir simge mahiyetinde fallus ile ilahi hermafrodit yani kutsallığın bir ve aynı şeyi kastettiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda "yol" unsuru da burada içeriliyor, tıpkı *jalon* kelimesi ile belirli bir yönü işaret etmemiz veya bir yol üzerine bir işaret dikmemiz gibi. "Yol" fikri Doğuda çok önemli bir fikirdir. Peki nerede karşımıza çıkar?

Dr. Shaw: Protestan teolojisindeki bir fikir değil mi? "Ben yolum.[11]"

Dr. Jung: Evet, dogma formunda, ama kural orada uygulanmamıştır.

Dr. Baynes: Yol, Tao simgesidir.

Dr. Jung: Evet, Taoculuğun yol simgesi karşıtların birliğinde verilmiştir, yani, burada, cinsellik, direk, ve ilahi hermafrodit, ikisinin kesişmesi yolu yaratır. Aşağıda cinsellik, yukarıda din, arada da yol. Çünkü ne zaman karşıtlar çifti birleşse, iki karşıt durum bir araya gelse aralarında bir şey vuku bulur ve bu da enerjiye eşittir. Yüksek bir yerden alçak bir yere suyun akması,

[11] Yuhanna 14:6.

karşıtların çarpışmasından doğan bir enerji sürecini kasteder; yani yukarıdan aşağıya, gerginlikten gevşemeye. Enerji süreci sadece bir yöne olur. Tao simgeleri enerji simgeleridir, ya da karşıt çiftlerinin uzlaşmalarıdır. İki karşıt arasında daima biri gelir ve yolu açar, yolu yaratır. Haliyle, bu *jalon*, bu *jal-au-bout*, karşıtlar çifti yani fallus ve ilahi varlık arasındaki yol fikrini verir.

O zaman, Michel ve Jalaubout'dan oluşan bu hususi firmayı tanımalıyız. Jalaubout bey de riskleri paylaşıyor. Bu adamı bir yere ulaştırmaya yönelik en samimi girişimimizde başarısızlığa uğrarsak o zaman ben de kendimi bir yere ulaştıramam. Hastamın yolunu kurduğum takdirde kendi yolumu kurarım. İşte bağlantı bu ve rüya da ona bunu söylüyor. Çünkü bu işle bağlantılı başka bir şey daha var, yeryüzü tanrıları ve ışık tanrıları. Bir tarafta cinsellik, diğer tarafta kutsallık, evrenin yaratıcı güçleri bir figür içinde toplanmış, aşağıda fallus, yukarıda parlak Tanrı. Bu ikisi bir ve tektir, ve o kişi ya da her neyse o riskleri paylaşıyor. Eğer başarırsanız bu büyük yaşam gizeminin başarısıdır. Başaramazsınız Tanrı da başaramamış demektir. Gayet tuhaf bir dil kullanıyorum, ama bu simgelemenin tam manasıyla anlamı da bu. Yine bir telafi söz konusu. Daha önce de belirttiğim gibi, Jalaubout ismi aşağıdaki fallus ve yukarıdaki gök arasında rasyonel bir ayrım yapmak için kendi içinde bir telafidir. Herkesin pek tabii yapabileceği bir ayrım bu, çünkü yukarıdaki evrensel yaratıcı gücün fallusla bağlantılı olduğu fikrini artık kullanmıyoruz. Bunla birlikte, fallus daima muazzam yaratıcı gücün bir simgesi olmuştur. Böylece, dünyadaki en çirkin şey, yaratıcı olduğu için, dünyadaki en büyük yaratıcı unsuru barındırır. Upanişadlarda ifade edildiği gibi, "küçükten daha küçük, ama büyükten daha büyük[12]" ya da "başparmak büyüklüğünde ama iki el genişliği boyunda tüm yeryüzünü kaplıyor.[13]" Kişisel ya da kişi üstü *atman* böylece açıklanır. Hindistan'da bu zıtlıkları düşünmeye meyillilerdi. Biz o kadar yol kat edemedik, haliyle bu karşıtların birliği anlayışı da bizi acayip sarsıyor. Doğulu zihni bu o kadar sarsmaz, daha fazla sarsılmaları gerek.

Haliyle, bu görece önemsiz Michel ve Jalaubout simgelemesi sadece tüm analiz sürecini değil, aynı zamanda ilahi imalarını da ortaya çıkarır, hatta neredeyse kozmik bir öneme sahip olduğu-

[12] Karş. *Psychological Types* (1921), CW 6, par. 329.

[13] Karş. *Symbols of Transformation*, CW 5, par. 178 (1912 baskısı).

nu bile söyleyebiliriz. Daha önce bahsettiğim şeyi de gösterir; samimi girişim, Tanrı diyeceğimiz şeydir. Bu rüya bunu tasdik eder. Bir tarafta insan girişimi vardır, diğer tarafta ise Tanrıları ilgilendiren aynı derecede yakıcı bir sorun—insan başarabilecek mi başaramayacak mı, tanrılar başarabilecek mi başaramayacak mı? İşte bu Jalaubout hakkında diyeceklerim bunlar.

Wolff Hanım: Hermafroditin belirdiği diğer rüya, başarısız bir girişim miydi?

Dr. Jung: Evet, bu, önceki rüyadaki negatif bir sezgiye tamamen pozitif bir cevap niteliğinde.

5. Seminer

4 Haziran 1930

Dr. Jung:

Michel ve Jalaubout isimlerinin manalarını anladığımıza göre bir sonraki noktaya gelebiliriz, yani bu yeni işletmenin, bu şube işinin düzenlenmesi. Hatırlayacağınız üzere rüya sahibi bir çalışanına firmanın müşterek hesapla düzenleneceğini anlatıyordu. Adından da anlaşılacağı üzere müşterek hesap çok yakın bağlantı demektir. Yeni şube eski işine neredeyse entegre edilmiş, yani iki firma kısım kısım birbiriyle bütünleşmiş. Bu bize bir ipucu veriyor. Bir önceki rüyayı hatırlayın, adamın psikolojisi kısımlar dediğimiz şeylere bölünmüştü. Burada başka bir firma dahil ediyor ve çok samimi bir yolla var olan firmasının içine yeni bir şube katıyor. Emin olun, bu yeni işletme uzun zamandır onun içinde vardı, ama sızdırmaz bir kısmın içinde bekliyordu ve artık açılması gerekiyordu. İki karşıt eğilim burada bir araya geliyor ve onların harmanlandığına dair ilk işareti burada alıyoruz. Psikolojisinin farklı parçaları için kısımlara sahip olmayı seven bir adam kendisi; belirli şeyleri bir çekmeceye koyuyor, başka şeyleri de bir diğerine, ve bunların hiç temas etmeyeceğini umuyor. Fakat bir önceki rüyada bu farklı yanları karısına göstermeye başlamıştı, bir başka deyişle, kişiliğinin farklı kısımlarından onu haberdar etmişti. Şimdiki durumda da bir işletme edası içinde o farklı yanları örgütlemeye yönelik yeni ve çok ciddi bir teşebbüste bulunuyor.

Rüya sahibi o zaman planlarını çalışanlarına açıkladığını söylüyor—yani işi nasıl halledeceğini. Bazen rüyalarda kayıtsız ya da muğlak insanlar dolanır çevremizde, hastaya onlar hakkındaki çağrışımlarını sorduğunuzda bilmediklerini söylerler, öylesine insanlardır işte, pek önemleri yoktur. Ama belli ki sahnedelerdir, bir rolleri vardır, ve bu sebeple ne olduklarını bilmemiz gerekir. Bu durumda, bu çalışanların ne olduğuna dair bir fikriniz var mı? Bizi aydınlatacak bir teozof yok mu? Teozoflar her şeyi bilir-

ler. Peki! Bir simgenin anlamını bilmediğimizde, yapılacak en iyi şey bunu bütün saflığıyla ele almak ve bir işletmede çalışanlar ne ise gerçekten o olduklarını söylemektir, yani tali güçlerdir, bir tür temsilci kuvvetlerdir, kişileştirilebilecek psişik faktörlerdir. Görüyorsunuz, zihinlerimiz, bütün sinir sistemi yapımızda bulabileceğimiz bir özelliğe sahip, yani belirli işleyiş yolları refleks haline geliyor. Örneğin, bisiklete binmeyi öğrendiğinizde dengenizi sağlayabilmek dünyadaki en zor iş gibi gelir size, ama sonra birden sağlarsınız; sisteminize girmiştir, onu çalışanlarınızdan birine havale etmişsinizdir, çünkü artık bu işi sizin yerinize yapmak için antrenmanlıdır, siz farkında olmadan sizin için dengeyi sağlar. Tabii siz onu bilinçaltı bir faktör olarak hissedeceksiniz, fakat insan ruhunun her bir kısmı kişisel bir karaktere sahiptir.

Masaya vurma veya masa döndürme gibi deneylerde bunu kolayca görebilirsiniz. Bu bilinçaltı içerikler o zaman yüzeye çıkarlar, ve kişilere benzeyen unsurlarla üretilirler. Masa aracılığıyla kimin yazdığı veya tezahür ettiği sorulduğunda o şey sürekli *Ben* yapıyorum der. Peki sen kimsin? O zaman da Mary Teyze ya da Filanca Amca der—yani ölmüş biri. Bu durumda, her zaman sadece hayaletlerden bahsedildiğini farz edemeyiz. Aptal insanlar ve hatta aptal ruhlar vardır, bir gün daha zeki olurlar mı bilmem. Ama her halükarda, Ruh Araştırmaları Cemiyetinin yayınladığı raporlarda bulunan çok önemli bir vaka var, bu sesin ardında kim olduğunu keşfetmek için büyük çaba harcayan bir adamdan bahsediyor, o "kişi" sonunda utana sıkıla itiraf etmiş, "Ben senim, daha fazla soru sorma, ben bizzat senim." Çok olağan bir şey bu. Bilincin söylemeyeceği şeyleri ara sıra söyleyen bilinçdışı bir temsilci çünkü, bazen çok sıradan ifadeler kullanır, bazen de tıpkı rüyalarda olduğu gibi simgesel bir dil kullanır. Bunlar rüyaları üreten kişilerdir. Güpegündüz rüyalar gördüğümüz de olur, bilincimizin aydınlığını ya da belirli yoğunluğunu bir anlığına düşürsek bu şeyler ortaya çıkıverir ve sesler duyarız. Elbette, bunları tam manasıyla ses olarak duymayız—çünkü deli değiliz—zihinsel hastalığa sahip insanların sanrılarını araştırdığınızda bu küçük telefon aygıtların nasıl işlediğini daha iyi görürsünüz. Fakat bizim için burada birçok sorunun kaynağı beliriyor.

Örneğin, büyük bir toplantının ortasında salonu yürüyerek geçmek zorunda kaldığınızda elbette çok rahatsız olursunuz, utanıp sıkılırsınız ve sesler duyarsınız, "Şuna bak! Kıpkırmızı ol-

du, şimdi birinin ayağına takılıp düşecek, herkes ona gülecek." Açıkça ifade etmeseniz de sizin hissettiğiniz şey bu. Zihinsel hastalıklı biri ise gür bir sesin ona bağırdığını duyacaktır, "İşte geliyor bizim deli, eşeğin götüne girmesi an meselesi." Böyle bir anda yaşadığınız hislerinizi analiz etseniz pratikte aynı şeye ulaşırsınız. Ya da bir cenazede, hislerinizi tamamen münasip bir tarzda ifade etseniz, sesler size gelip şöyle diyecektir, "Aslında çok da üzülmedin, hatta ihtiyar geberip gittiği için memnunsun." Bu sizi öyle etkileyebilir ki matemdeki insanları kutlarken bulabilirsiniz kendinizi. Bir cenaze alayında yürürken düşünün kendinizi, üzgün bir yüz takınmak gerektiğini bilirsiniz, fakat gülmeden duramıyorsunuz, aklınıza olmadık şakalar geliyor, yanınızdakine şaka yapmak istiyorsunuz, hani fırsat bulsanız yaparsınız da. Rahip gelip diyor ki ihtiyar şimdi Tanrının sağ tarafında oturuyor, ama siz bunun palavra olduğunu ve ihtiyarın cehennemde yandığını biliyorsunuz. İşte tüm bu fenomenler, gerçek durumun tam manasıyla farkında olan o "çalışanlar" sayesinde. Onlardan bir grup var orada—kaç tane olduklarını bilmiyoruz—muhtemelen sınırsız sayıda varlar ve bizim düşüncelerimizi ve hislerimizi temsil ediyorlar. Bunlar bizim reflekslerimizdir, olur da bunlardan yani psişik işlevlerimizden ayrılırsak ve onlara kendi başlarına yaşama şansı verirsek bir kişi karakteri kazanırlar. Küçük bir kişilik olurlar, ama kendi varoluşunun çok az farkında olan sınırlı bir kişilik. Ne kadar az kişilik, o kadar az farkındalık.

Bu unsurlar bize çok az şey söylerler. Ruh çağırma seansında tezahür eden ruhlara durumlarının ne olduğunu sorsak, bize çok şey söyleyemezler, zırvalayıp dururlar, kendi ortamlarından bihaber oldukları görüntüsünü verirler. Sir Oliver Lodge'un ölen oğlu *Raymond* hakkında yazdığı kitabı okuyanlar vardır belki aranızda.[1] Ona her türlü soruyu sorar, cevaplar özellikle yavandır. Oğlan gayet zekidir, ondan daha iyi cevaplar beklenebilir. Baba ona sorar, "Evlerde mi yaşıyorsun?" Cevap gayet muğlaktır, "Evet, evlerimiz var," sanki onlarda yaşadıklarını bilmiyormuş gibi. Sanki bir rüyadaymış gibi cevap verir. Çok parçalı bir

[1] *Raymond, or Life and Death, with Examples of the Evidence for Survival of Memory and Affection after Death* (New York, 1916). İngiliz fizikçi Lodge (1851-1940), bilimi, dini ve ruhaniyeti uzlaştırmakla ilgiliydi. Ruh Araştırmaları Cemiyetinin önde gelenlerindendi, Jung da bu cemiyette bir sunum yapmıştı, "The Psychological Foundations of Beliefs in Spirits" (1919), CW 8, par. 570 vd.

kişinin psikolojisi bu, ve bunun sebebi de sadece psişik bir fenomen olması olabilir; ya da eğer bir hayaletse—ki hayalet nedir bilmiyorum, çünkü kanıt yok—o zaman hayaletler çok parçalı formlarda yaşıyorlar demektir. Delilerde de aynı şey görülebilir. Daha öncesinde terzilik yapmış ihtiyar bir kadın hatırlıyorum, biri ona günaydın dediğinde ve nasıl olduğunu sorduğunda şöyle diyordu, "Telefonum şimdi buradaydı. Nereye gitti bu telefon?" Cevap verdiği şeyin duvara tutturulmuş olduğunu söylüyordu, nasıl olduğunu bilmiyor, ama neredeyse her gün Tanrı ona mesajlar gönderiyormuş. Tüm dünyanın imparatoriçesi olduğu ya da saf gümüşten bir adaya sahip olduğu gibi saçma şeyler de söyleyebilirdi.[2] Bu kişiler çevrelerinin bilincinde değildir.

Hastamızın rüyasındaki bu küçük figürler de böyledir. Bilinçdışı yaratıcı güçlerdir, tamamen normaldirler, çünkü rüyalarda her nasılsa çözünürüz. Ama böyle figürleri sıradan bilinçli yaşamımızda görürsek ciddi bir sorun var demektir, çünkü kişinin çözündüğüne dair tartışmasız bir semptomdur. Bu durumdaki insanlar, sanki biyografilerine zaten yazılmış gibi evlerinden çıkarlar. Sanki bir ses, ya takdir ederek ya da eleştirerek, onlara ne yaptıklarını tekrarlıyormuş gibidir. Örneğin, bir ses onlara az önce söyledikleri şeyin mükemmel olduğunu söyler, sonra yüzlerinde hususi bir hissiyat yankısı olur. Ardından, pek tabii şu diğer ses çıkıp gelir, çünkü bu sesler daima dengelidir. Delilik durumlarında daima lehte ve aleyhte sesler olduğunu görürsünüz—sizin çıkarınızın lehine ve aleyhine çalışan işçiler, yani karşıtlar çifti.

Rüyadaki bir sonraki şey, bu yeni şube için bir oda hazırlaması. Çekmecelerden her tür şişe ve kutuyu çıkarıp bir araya getiriyor ki onları diğer odaya taşıyabilsin; çağrışımında, bunların ona evdeki küçük eczanesini hatırlattığını söylüyor. Hijyen kaygısından zaten bahsetmiştim size. Gerçi bunlar gülünç ayrıntılar olarak görünebilir, ve bu kutu ve şişelerin tamamen alakasız oldukları ve hiçbir şey kastetmedikleri düşünülebilir, ama böyle bir adamın hususi psikolojisi için çok tipiktirler. O zaman, çok tipik olan bu simgede ne görüyorsunuz? Rica ediyorum, çok karmaşık düşünmeyin, ancak böyle hakikate erişebilirsiniz. Kutular-

[2] "B. St." vakası, Burghölzli'deki bir hasta, "The Psychology of Dementia Praecox" (1907, CW 3, par. 198-314) makalesinin de esas konusudur. "Telefon" örneği için bkz. par. 309-313.

la ve şişelerle başa çıkmaya çalışan adamı gözünüzün önüne getirin.

Dr. Deady: Hayatı onlara bağlı ve onları kurban edecek.

Dr. Jung: Yo, hayır, neden onlardan kurtulmak istesin ki?

Hannah Hanım: Çok basit, her şeyi kutularda muhafaza etmeyi seviyor.

Dr. Deady: Kısım psikolojisi bu.

Dr. Jung: Kesinlikle. Her şeyi kutulara, şişelere ve çekmecelere özenle yerleştirmiş. Böyle bir psikolojiye sahip olan herkes, bu küçük eczaneye sahiptir ve bunu yok yere büyük bir mesele haline getirirler. Preslenmiş çiçekler, babaannenin dişleri, ya da çekmecelere ve sandıklara atılmış her tür küçük kitap ve biblo gibi bazı kutsal emanetleri aziz tutan ve narin hatıratına tutunup kalan insanlar gibilerdir, çünkü bu onların kısım psikolojisini ifade eder. Bu adam şöyledir: Her içerik diğerinden ayrılmış ve özenle etiketlenmiştir, şu an şu ilacı kullanırız, başka bir zaman başka bir hap içeriz. O zaman, hesapta çok düzenli bir zihin bu, tüm hissiyatı üzerinde yani tüm Eros sistemi üzerinde bir düzenlemeye işaret ediyor. Bütün içerikleri serbest bıraksa kaotik bir sel meydana gelecek ve onları şişelemesinin sebebi de bu. Sorun şu ki sel gerçekten çok ilginç olurdu. O halde, bu çekmeceleri boşaltmak ve içindekileri çıkarmak, yeni iş için tüm odayı hazır hale getirmek adına her şeyi silip süpürdüğünü ve düzenli bir şekilde yerleştirdiğini akla getirir. Tartışmasız, çok önemli bir ilerleme bu. Artık çok profesyonel bir şekilde ilerliyor. Ama tabii böyle bir işe giriştiğinde sesler duyacaktır, nitekim çalışanı da şöyle diyor, "Peki işlerin geri kalanı ne olacak?" Görüyorsunuz, öyle ya da böyle içinde bir şüphe doğuyor, çünkü bu yeni iş, bir süredir kaçındığı çok ilginç bir işe benziyor. Hatırlarsınız, ne zaman bu işe el atsa hemen geri çekildi, ama şimdi gerçek ve ciddi bir şeye benziyor. Ölümcül soru soruldu. Böyle bir anda böyle bir tepkinin oluşması gayet kaçınılmaz, haliyle burada esas işin akıbeti hakkında soru soran çalışanı geliyor. Bu asıl iş nedir?

Dr. Deady: Teşebbüs edeceği akıl dışı şeylere karşılık, entelektüel tavrı, bütüncül tutumu ve düzenli yaşam sistemi.

Dr. Jung: Evet, psikolojik durumunun bütünü, tüm yaşamı burada söz konusu ki doğal korkusu da bundan kaynaklanıyor zaten. Eğer yeni bir işe başlıyorsa önceki işine ya da tüm yaşamının işleyişine engel olacak demektir. Haliyle, bazı huzursuzluklar olabileceği yönündeki korku mantıksız değil, asıl işi etkile-

meyeceğini ve bunun sadece bir şube olduğunu çalışanına açıklamak için acele ediyor. Bu ifadeyi kullanıyor, sadece bir şube işi; bütün faaliyeti etkilemeyecek. Burada rüyada yaptığı şeyi siz de gündelik yaşamınızda böyle bir itirazla karşılaştığınızda yaparsınız. Hatta kendi kendinize konuşursunuz, şöyle dersiniz: Heyecana kapılma! Huysuzlanmış bir ata konuşurmuş gibi insanlar kendileriyle konuşurlar, ya da başka biri bunu onların yerine yapar. Bölünmüş bir bilinç türü bu.

İşte tüm rüyayı böylece görmüş olduk, sonraki rüyaya geçmeden önce kesin durumu görmemiz gerek. Fare kaçtı, demek ki bir şey olacak, ve kilise direnci kırıldı. Kendi din felsefesi hakkında çok karmaşık bir bilinçdışı muhakemeye maruz kaldı ve psikolojik teşebbüsünün kendi için gerçekten yaşamsal bir şey olduğu sonucuna vardı. Geri dönmemek üzere kalkışacağı bir girişim bu, ve hatırlarsınız, üçüncü canlı çocuk da buna işaret ediyor. O çocuk bir bakıma gerçek olmalı, ve şimdi bu rüyada teşebbüs benzeri bir yolla onu gerçeklikte de yaratmak üzere. Bu sebeple, adamın bilinçdışı, teşebbüsünün mutlak gerçekliğini vurgulamak için kendi iş yaşamının yöntemlerini seçiyor. Haliyle, rüya sahibiyle birlikte şimdi öyle bir durumdayız ki bir devam bekliyoruz, yani bu faaliyetin başlangıcını bekliyoruz. Şube, tam manasıyla kurulmamış, bu rüya sadece hazırlıkları içeriyor. Sonraki rüya beş günün ardından geliyor.

Rüya [28]

Bir çocuk sesi onu yüzme havuzuna gitmek için çağırıyor. Çocuk, suda büyük bir hayvan olduğunu söylüyor. Çocukla birlikte gidiyor ama yüzme havuzu yerine büyük bir yatağa geliyor. Çocuk, yatağın örtüsünü kaldırıyor, dev bir kaplumbağa görüyor. Adam elinde demirden bir aygıt olduğunu fark ediyor, ahşap saplı bir keski ama demir kısmından tutmuş. Ahşap sapıyla kaplumbağanın kafasına vuruyor—dikkat edin, demir kısmıyla değil—bunun üzerine hayvan ağzını açıyor ve canlı bir çocuk tükürüyor.

Çağrışımlar: Rüya sahibi, bir insan *yüzme havuzu*nda yani suda olduğunda olağan ortamında değildir diyor. Ona göre yüzmek, bilinçdışında yaşamakla ilgili, rüya görmek gibi bir şey. Yüzme havuzunun suya girecek bir yer değil de bir yatak olmasına şaşırıyor, yani aslında rüya gördüğümüz yer.

Kaplumbağa, ona göre, bir timsah gibi, tarih öncesi hayvanla-

rın bir kalıntısı, ve sanki onu öldürme niyetinin olmadığını (çünkü böyle bir şey hissetmiyormuş) sadece onun hakkından gelmek istediğini söylüyor, zira keskinin metal kısmıyla değil de ahşap kısmıyla kafasına vuruyormuş. Kaplumbağadan çıkan çocuk hakkında ise rahimdeki bir embriyoya benzediğini söylüyor, tıpkı bir fetüs halinde elleri ve ayaklarıyla çıkmış. Bunun bariz bir doğum olduğunu söylüyor, ama bunun hakkında ne düşüneceğini bilmiyor.

Bu basit bir rüya değil. Bence birinci cümleyle başlamalıyız. Onu bilinçdışına yani yüzme havuzuna çağıran bir çocuğun sesini duyuyor. Ne anlama gelir bu? Görüyorsunuz, bu kendi çocuğu değil, onu tanımıyor.

Schmitz Bey: Dürüst girişimi.

Dr. Jung: Evet, pek tabii şu üçüncü çocuğu düşünüyoruz, dürüst girişim, yeni işi, aynı zamanda bir tür çocuk. Yeni girişim, yeni yaşam onu belirli bir yere çağırıyor. Bu çocuk simgesini bundan iki önceki rüyada görmüştük[3], son rüyada açık kalan soru da yeni işletmenin nasıl devam edeceğiydi, haliyle bunun yeni girişim olduğu çok belli. Ayrıca, çağrışımları, yatak ve yüzme havuzu arasındaki analojiyi yahut dolaysız ilişkiyi gördüğünü de gösteriyor. Bilinçdışındaki bir hareket bu. Su genelde bilinçdışı anlamına gelir, ve sudaki hareketimiz de olağan bir hareket değildir, tıpkı havada yürümek gibidir, yeni bir devinim tarzıdır, çünkü bilinçli yaşam, bilinçdışındaki psişik yaşamınızdan pek tabii farklıdır. Rüyaların farklı bir hareket tarzı vardır, rüya sahibi de çağrışımlarında yatağı ve yüzme havuzunu karşılaştırmakta ısrar ediyor—havuzda yüzmek neyse yatakta rüya görmek de o. Sanırım çağrışımlarına pek bir şey ekleyemeyiz. Zira gayet açık.

Ama o yatakta—bilinçdışında—bir şey gizli—yeni girişimini izleyerek onu keşfedecek. Elbette, yeni bir şey keşfedilmeyecekse ya da bir macera olmayacaksa yeni girişimin de bir anlamı olmayacak. Böyle bir girişim daima yeni keşifler için bir arzu demektir, ve karşılaştığı ilk şey bir kaplumbağa. Yeni girişiminde yola çıkarken böyle bir tarih öncesi hayvanla neden karşılaştığını bilmiyoruz, bu tamamen mantık dışı, sadece olgunun böyle olduğunu kabul etmek zorundayız. Bunla birlikte, kaplumbağayı timsahla ilişkilendiriyor. Bir önceki rüyadaki timsahı hatırlıyor musunuz?[4]

[3] Bkz. yuk. s. 594.
[4] Bkz. yuk. s. 351.

Sigg Hanım: Yukarı Mısır'da timsah kutsal bir hayvandır.

Dr. Deady: Kertenkele, en akıl dışı derinliklerden libido taşır.

Dr. Jung: Bir timsah ya da kertenkele zuhur ettiğinde sıra dışı bir şeyin gerçekleşmesini bekleyin dediğimi hatırlarsınız. İşte yine böyle bir durum. O zaman da açıkladığım gibi, timsah ve bunun yanında kaplumbağa ya da başka bir soğukkanlı hayvan, içimizdeki soğukkanlı şeyin aşırı arkaik psikolojisini temsil ederler. Schopenhauer şöyle diyordu: Kardeşimizin eti, çizmelerimizi kirletmeye layıktır.[5] Bu asla anlayamayacağımız bir şey—yani bir yerde tamamen soğukkanlı olmamız. Başka zaman asla hazmedemeyeceği şeyleri belirli koşullarda yapmaya müsait insanlar var. Korkutucudur bu, ödümüz patlar ve kabul edemeyiz. Kadının doğal zihni hakkında örnekler vermiştim size; soğukkanlı hayvanı orada görebilirsiniz. Elbette aynı şey soğukkanlı erkekte de var, bunu birbirlerine itiraf ederler, ama bir kadına asla, çünkü çok sarsıcıdır. Çok uzaktaki korkunç bir tehlike gibidir. Bir zamanlar Balkanlardaydı, şimdi daha da uzakta—ayda. Aslında ahlaki bir felaket olurdu ama çok uzakta olduğumuz için ona gülebiliriz. Fakat bize temas ettiğinde gülmeyiz, insanları deliye döndürür. Bir zamanlar kesinlikle soğukkanlı hayvanlardık, anatomimizde ve sinir sistemimizin yapısında bunun izlerini görebilirsiniz. Kertenkele hâlâ içimizde işliyor, ve onu gün ışığına çıkarmak için beyin zarını biraz kaldırmak yeter. Beyninden çok kötü yaralanmış ya da beynini mahveden bir hastalığı olan bir insanı düşünün, tamamen bitkisel ve soğukkanlı bir şey olur, tıpkı kertenkele ya da timsah ya da kaplumbağa gibi.

Size Hagenbeck'ten bahsetmiştim, hani şu ünlü hayvan koleksiyoncusu, ona göre pratikte her hayvanla ruhani bir bağ kurabilirsiniz ama yılanlar, timsahlar ve aynı doğadan hayvanlar söz konusu olduğunda bu imkansızdır. Bir piton büyüten bir adamdan bahsetmişti, görünürde son derece zararsız ve tehlikesiz bir hayvan, belirli bir büyüklüğe erişinceye dek eliyle beslemiş. Herkes hayvanın adamı tanıdığını ve onu bakıcısı olarak bellediğini düşünüyormuş. Ama bir keresinde hayvan aniden adamın etrafını şimşek gibi dönmüş ve neredeyse onu öldürecekmiş. Adamın canını kurtarmak için başka biri gelmiş ve baltayla yılanı parçalara ayırmak zorunda kalmış. Bu canlıların güvenilmezliğine tipik bir örnek bu. Sıcakkanlı hayvanlarda insan

[5] Bu referansı tespit edemedik.

fikri var, ya insan dostudur ya da insandan ve onun mekanlarından kaçarlar, çünkü insan sevmezler ya da ondan korkarlar. Fakat yılanlar tamamen öngörülemezdir. Haliyle, soğukkanlı hayvanların tamamen farklı bir psikolojide olduğunu düşünebiliriz, bazıları hayır öyle değil diyebilir ama bu biraz keyfi bir hüküm olur. Bu soğukkanlı kalıntılar bir bakıma tekinsiz güçlerdir, çünkü paleozoik çağdan beri içgüdüsel yaşamımızdaki temel faktörleri simgelerler. Şartlar el verse ortaya bir kertenkele çıkar. Örneğin, dehşetli bir korku veya bedendeki bir hastalık tehdidi rüyalarda çoğu zaman yılanla ifade edilir. Bu sebeple, rüya yorumundan hiçbir şey anlamayan insanlar bile ne zaman rüyalarında yılan görseler hasta olacaklarını anladıklarını söylerler.

Savaş zamanında, enterne İngiliz askerlerin hizmetindeyken, memurlardan birinin karısıyla tanıştım, son derece basiretli bir kişiydi, ne zaman rüyasında yılan görse hastalık geldiğini söyledi. Ben oradayken, birçok insanı öldüren devasa bir yılan gördü rüyasında ve şöyle dedi: Göreceksiniz, felaket olacak. Birkaç gün sonra, İspanyol gribi denen şu büyük salgınlardan ikincisi patlak verdi ve birçok insanı öldürdü, o da ölenler arasındaydı. İçgüdüsel tepkilerimizi harekete geçiren bedensel bir tehdit olduğunda yılan tezahür eder. Dolayısıyla, yaşam bir işe döndüğünde ve işler ciddileştiğinde yolunuzun üstünde kertenkeleye rastlama ihtimaliniz vardır. Yahut hayati içerikler, hayati düşünceler ya da dürtüler bilinçdışından belirmek üzere olduğunda rüyanızda böyle hayvanları görürsünüz. Beliren şey bir engel olabilir ve çok basit olduğunu düşündüğünüz bir zaman yolunuzu kesebilir. Görünmez bir engel tezahür eder ve gerçekten ne olduğunu bilemezsiniz, çünkü onu göremezsiniz, hatta simgeleyemezsiniz bile, fakat sizi ele geçirir. Gizlenen bir şey vardır. Belki de libidonuz düşer, genelde bu iyi bilinen formda belirir, kişi ilgisini birden kaybeder, ve rüya da bunu yolunuza çıkmış ve sizi yolunuzdan alıkoymuş bir ejder ya da bir canavar olarak ifade eder. Başka durumlarda ise böyle bir canavar, yardım demektir: İçgüdü örgütlenmesinin muazzam gücü ortaya çıkar ve irade gücünüzle yahut bilinçli kararınızla aşamayacağınızı düşündüğünüz engelin ötesine sizi geçiriverir. Burada hayvan, yardımcı mahiyettedir.

Hastamız için bu kahve işi ne kadar hayati, bilmiyoruz, onun için önemli mi yoksa tehlikeli mi, onu da bilmiyoruz, ama bu rüya on şöyle diyor, "Dikkat et! Kertenkele var. Durum ciddi." Her

halükarda, açıkça aldığı karar, içgüdülerine yani varlığının temellerine temas eden bir durum olacağı anlamına geliyor. Haliyle, bir kaplumbağanın belirmesi, bu durumda görece şaşırtıcı bir keşif. Ayrıca burada çok önemli bir işlevi yerine getiriyor gibi, çünkü bir çocuk veriyor, bu da açıkça gösteriyor ki sıradan bir kaplumbağa değil, gerçekten şifacı bir kaplumbağa, yani gizli bir insan gibi bir şey. Rüya sahibinin verdiği tek çağrışım, kaplumbağayı timsahla ilişkilendirmesi. Kaplumbağa hakkında ne düşünüyorsunuz?

Schmitz Bey: Kaplumbağayla alakalı önemli bir mitsel simgeleme var. Hatta bir mit bile var, nerede bilmiyorum ama, kaplumbağa tüm dünyanın anası, canlı her şey kaplumbağadan doğuyor.

Dr. Jung: Genelde Hint mitlerinde görürsünüz bunu. Bir kaplumbağa üzerinde ayakta duran bir filin sırtında taşınır dünya.[6] Kaplumbağa çok temel bir varlıktır—tüm psikolojik dünyamızı taşıyan temel içgüdüdür. Çünkü dünya bizim psikolojimizdir, bizim bakış açımızdır. Bakış açımızı nasıl içgüdülerimiz taşıyorsa dünyayı da öyle kaplumbağa taşıyordur. Peki bu hayvanın simgesel yanı hakkında ne dersiniz?

Deady Bey: Ayrıca çok doğurgan.

Dr. Jung: Doğru, ama tüm aşağı hayvanlar çok doğurgandır.

Wolff Hanım: Kaplumbağa bir ana simgesiydi.

Dr. Jung: Evet, kaplumbağa mitolojide dişi karakterine sahiptir—anne, yeraltı. Fakat bu cinsiyet analojileri her yerde bulunabilir, kaplumbağanın çok spesifik bir özelliği var.

Crowley Hanım: Yaşam uzunluğu.

Dr. Jung: Muazzam uzun yaşam sürerler.

Sergeant Hanım: Çok yavaş hareket eder.

Dr. Jung: Çok huysuz değildir.

Profesör Hooke: Yalnızca çiftleşme anında ses çıkarır.

Dr. Jung: Bu da onun bir özelliği, ama insan bunu çok deneyimlemez. Çok vurucu başka bir özellik var.

Dr. Howells: Hayvanın karada ve denizde yaşaması.

Dr. Jung: Bu özellik, bilinçdışına işaret ettiği için fazlasıyla önemli; simgesel bir yana da sahip ama başka bir şey var.

[6] Herhalde iki mitolojik tema birbirine girmiş. *Matangalila*ya göre, 16 kutsal fil, evreni taşır (Zimmer, *Myths and symbols in Indian Art and Civilization*, 1946, s. 104 vd.). Vişnu, okyanusun çırpılması için, *Bhagavata Purana*da Mandara Dağını taşımak adına, *Markandeya Purana*da ise Hint kıtasını taşımak adına, bir kaplumbağa şeklini alır (A. Daniélou, *Hindu Polytheism*, 1964, s. 167).

Dr. Baynes: Kabuklu olması.

Dr. Jung: Evet, kendi evine çekilebilir. Fakat kaplumbağa, tamamen kişiyi aşan bir simgedir. En önemli özelliği, hayvanın zırhlı bir eve sahip olması, oraya çekilebilmesi ve orada saldırılardan korunması. Tabii, karada ve denizde yaşayabiliyor, duyarsız, çok uzun zaman yaşıyor, ve aşırı mitolojik ve gizemli. Hatırlayın, *Yi King*, yüzlerce kaplumbağa kabuğu üzerinde yeryüzüne taşındı.[7] Bütün bunlar—uzun yaşayan, çok bilge, ve bilinç kadar bilinçdışında tezahür eden—insanın belirli bir psikolojik faktörünün nitelikleridir. Bu, kaplumbağayı çok anlamlı kılar. Bir tür bilinçli işleve aktarsaydınız ortaya ne çıkardı?

Cevap: İçe dönüklük.

Dr. Jung: Evet, ama sadece dışa dönük bir tipte.

Dr. Baynes: Duyum?

Dr. Jung: Sadece sezgisel bir tipte.

Fierz Hanım: His?

Dr. Jung: Sadece entelektüel bir tipte. Bu şey tamamen gelişseydi ve insanla tam bütünleşseydi o zaman ne olurdu? Görüyorsunuz, muhtemelen insanın kendi içinde sahip olabileceği en farklılaşmış şeye kaplumbağa simgesini aktarırsanız, başlangıçta ve sonda olan şeyi daima içerecektir.

Dr. Baynes: Akıl dışı bir işlev bu.

Dr. Jung: Sadece akılcı bir tipte.

Dr. Schlegel: İçe dönme ve dışa dönme, girme ve çıkma kabiliyetine sahip.

Dr. Jung: Evet, ama bundan daha fazlası. Aşkın bir işlev bu. Kaplumbağa da bunu simgeliyor ve bu sebeple çok önemli.

Baynes Hanım: Ben anlamadım.

Dr. Jung: Kaplumbağa nitelikleri, aşkın işlevin nitelikleridir, bu işlev karşıt çiftleri birleştirir.

Baynes Hanım: Ben, karşıt çiftler her bir araya geldiğinde aşkın işlevin yaratıldığını düşünüyordum.

Dr. Jung: Her seferinde bir araya gelmek zaten aşkın işlevdir. Aşkın işlev terimi yüksek matematikte kullanılır, rasyonel ve irrasyonel sayıların işlevidir. Ben bu terimi yüksek matematikten almadım, orada da aynı terimin kullanıldığını sonradan öğrendim, aynı şeyi kastediyormuş, yani bilinçte olduğu kadar bilinçdışında da işleyen rasyonel ve irrasyonel verinin işlevi, alt işlev-

[7] Bu referansı tespit edemedik.

den farklılaşmış işlev. Karşıt çiftlerinin uzlaşması. Bu uzlaşmadan daima yeni bir şey üretilir, yeni bir şey yaratılır. İşte bu, aşkın işlev, yani kaplumbağa. Ayrıca yeni şey eski şeye daima yabancıdır. Örneğin, bir bitki, birbirine hiç benzemeyen meyvelere sahip olabilir, su yosunlarının sporları gibi. Ana bir bitkidir, ama çocuk küçük bir başı ve küçük bir kuyruğu olan küçük bir hayvandır, suda yüzer durur, sonra demir atar ve tekrar bir bitki olur.[8] Haliyle, aşkın işlevin sonucu bize en az kaplumbağa kadar yabancıdır.

Dr. Schlegel: Yalnızca kaplumbağa mı yoksa her soğukkanlı hayvan mı?

Dr. Jung: Kaplumbağa kadar değil, bunun sebebi de kaplumbağanın uzun bir hayat sürmesi ve hem karada hem denizde yaşaması. Yılanın biraz farklı bir anlamı var, deri değiştirerek kendini yenileyebilir, bu da ona bir ebediyet özelliği katar. Fakat yılan, timsahtansa kaplumbağaya yakındır, hem de timsahların etkileyici bir yaşa ulaşabilmesine rağmen. Victoria Gölünün[9] batı yakasında bir tane vardı, Zenciler hayvanı besliyordu, çünkü timsahın tüm sahili koruduğunu söylüyorlardı, diğerlerini kovalıyormuş. Acayip büyük ve şişkoydu—onu balıkla beslemişler, hiç insan yememiş. İnsan dostuydu, şifacı bir hayvandı. Genelde timsah bilinçdışının vahşi niteliğini simgeler, alttan birden çıkıp gelen ve insanı alt eden tehlikedir. Bu aynı zamanda bilinçdışının bir işlevidir, çok tehlikeli bir işlev.

Şimdi gelelim rüya sahibinin şu çok tuhaf hareketine, yani keskinin ahşap tarafıyla kaplumbağanın kafasına vurmasına. Açıkça hayvanın hakkından gelmek istediğini, onu öldürme niyetinin olmadığını, yoksa demir kısmı kullanacağını söylüyor. Keski hakkında ne düşünüyorsunuz? Bir alet, önemli bir motiftir. Aletler rüyada genelde mitolojidekiyle aynı anlama sahiptir.

Dr. Deady: Sanırım kutuları açmak için bir alet olduğunu söylemişti.

Dr. Jung: Evet, sanki kapalı bir kutuya birden işaret edildi ve kapağını açmak elzem oldu, ama kastedilen bu değildi.

[8] Biyolog John Bonner'a göre, bazı yosunlar ("ebeveyn" bitki eril, dişi ya da cinsiyetsiz olabilir) cinsiyetsiz zoosporlar (tek hücreli, iki kamçılı ya da "kuyruklu") üretir, bunlar yeni bir yere yüzebilirler, yerleşebilirler ve yeni bir sabit bitki üretebilirler (kişisel iletişim).

[9] Jung, 1926 Ocak ayında, Nil'e inmeden önce, Victoria Gölünün kuzey kıyısındaki Jinja'daydı (Uganda).

Dr. Deady: O zaman kafaya vurmak bilinci ortaya çıkarmak olacak.

Dr. Jung: Birinin kafasına vurmak mı? Bilinci kaybetmek desek daha yerinde olur. Gerçi bu ülkede hırsızlar hakkında hoş bir hikaye var, bir eve zorla dalıp adamın kafasını çekiçle parçalayacaklarmış. Kapısına vurulunca adamda bir merak oluşmuş ve "Girin" demiş. Bizim vakada da muhtemelen aynı şey var. Kaplumbağa öldürülmüyor, sadece sersemliyor ve çocuğu salıveriyor. Ama neden böyle bir alet?

Deady Hanım: Tüm çekmecelerini, kutularını ve kısımlarını açmasına yardım edecek.

Dr. Jung: Kutuları açma maksadıyla alete sahip olduğu gayet muhtemel ama alet ne anlama geliyor?

Crowley Hanım: Mitolojide fallik bir simgedir, haliyle delip geçme anlamına gelebilir.

Dr. Jung: Evet, *Yi King* metninde delip geçme bir şeyi anlamak demektir[10]; bu sebeple delip geçen bir zihinden bahsediyoruz. Ayrıca elbette delip geçme yetisi olan bir şeyden bahsettiğimizde uzun ve sivri bir nesne akla gelir. Haliyle, açık bir fallik analoji var, ama aynı zamanda insanın delip geçen iradesini de simgeliyor ve ifade ediyor. Psikolojide zihnin eylemi delip geçmeyle simgelenir. Fransızca ve Almanca gibi diğer dillerde de retorik kullanımlar var, zihnin eylemi delip geçme fikriyle simgeleniyor—örneğin, mızrak gibi bir ışık demeti. Daha sonra bu adam bir rüya daha gördü, ışıklı bir duvara gelmişti, ardında hakikatin olduğunu biliyordu, o duvarı delme maksadıyla bir mızrak tutuyordu.[11] Burada delip geçme eylemi var. Bu durumda delip geçecek bir alet kullanıyor ama delip geçmek için değil. Hayvanın kafasına vuruyor, ama kafatasını parçalama maksadıyla değil, sadece onu alt etmek için. Ne anlama geliyor bu?

Nordfeldt Hanım: Üstesinden geliyor da!

Dr. Jung: Evet, folklorda bunu nerede görüyorsunuz?

Baynes Hanım: Ejderin derisini kesip açmayla benzerlik gösteriyor.

Dr. Jung: Elbette. İçinde hazine saklayan ejderle mücadele bu, kahraman da ejderi alt etmeyi başarınca içinden ya anne çıkar ya da baba, veya gizli hazineye erişir. Bu durumda ejder ya da kap-

[10] *Yi King*, 57. altı köşeli yıldız.

[11] Bu rüya bu seminerde tartışılmıyor.

lumbağa bir çocuk salıveriyor. Rüyanın tam manasıyla kastettiği şey bu—bilinçdışını alt etmek. Onu bilinçli kılmak zorunda, başlangıçtaki bilinçdışından koparıp serbest bırakmak zorunda, ki bilinçdışından bir bilinç emaresi ya da içerik yakalayıp onu sahiplensin. O zaman, bilinçdışında her şeyi tutan içgüdüye vurarak neyi bilinçli hale getirecek?

Nordfeldt Hanım: İçten girişimi.

Dr. Jung: Evet, çocuk. Ama hangi çocuk?

Soru: Alt işlev mi?

Dr. Jung: Kuşkusuz, alt işlevle ilişkili. Adamın içinde düşük olan her şeyle, gelecek ve gelişecek her şeyle ilişkili. Fakat bu yeterince belirgin değil. Yine aynı çocuk olması mümkün değil mi? Görüyorsunuz, bir önceki rüyada yeni bir teşebbüsümüz vardı, ama bu yeni işin kastettiği şeyin gayet bilincinde olduğundan emin miyiz? Yeni teşebbüsün tamamen farkında olsaydı, ne kastettiğinin ve sonuçlarının bilincinde olsaydı, böyle bir rüya görmeyecekti. Bunu bilincinde bilmiyor, çok karanlık, bu sebeple, yeni teşebbüsün sadece bir yan iş olduğunu ve esas işe asla engel olmayacağını çalışanına açıklıyor. İşte o zaman, bu sonraki rüya bir çocuğun doğumundan bahsediyor, bilinçdışından ayırması gereken dürüst girişimin doğumundan; sanki yeni Aya Yorgi o, yoluna devam etmek için önce ejderi öldürmesi gerekiyor. Önce bilinçdışının üstesinden gelmesi lazım ki sonra amacının peşine düşsün.

Bu size tuhaf gelebilir ama analiste tuhaf gelmez. Hastaya bir şey gösteririz, o da şöyle der, "Evet, eksiksiz anlıyorum, muhteşem değil mi?" Üç ya da dört hafta sonra hiçbir şey anlamamış gibidir ve aynı şeyin yeniden tanıtılması gerekir. Görüyorsunuz, bu bilinçdışı içeriklerin gerçekten tanınması veya tam manasıyla anlaşılması asla tek seferde olmaz. Daima dalga dalga meydana gelir bu, bir silsile şeklinde, ikisi arasında bir fasıla olur, böylece bu içeriklerin öncekinden daha yoğun bir fark edilişi meydana gelir. Analizin başındaki bir rüyanın tüm analitik süreci kapsadığı durumlar vardır. Eğer bunu fark edebilirsek hedefe ulaşmak için gerekli her şeye sahip oluruz. Başlangıçta sadece muğlak bir belirti fark edersiniz, sanki onu hiç görmemiş gibisinizdir. Sonra tekrar gelir, işte bu dersiniz, fakat yeniden kaybolur. Ardından üçüncü bir dalga gelir ve bu şahane değil mi diye düşünürsünüz?—mutlak bir aydınlanmadır. Sonra yavaş yavaş azalır, dördüncü ve beşinci dalgalar gelir, gelişim dediğimiz şeyin gerçek-

ten daima tek ve aynı şey olduğunu anlayana kadar birçok dalga gelecektir, fakat bunu hemencecik anlamaya yetkin değilizdir, yavaş yavaş kafamıza dank eder. Hani güneş bize kendini göstermek için defalarca doğup batar da biz de sonunda onun güneş olduğunu ve gündüz yaptığını anlarız, işte öyle. Bu sorunun tekrar gün yüzüne çıktığı başka rüyalar da olması gerek. Bu adamın ilk fark etme girişimi yeterli değildi, hâlâ yaşlı ejderle, yaşlı bilinçdışıyla mücadele ediyordu. Bu sebeple, ejderin üstesinden gelmesi gerekiyor ki çocuğu gizlendiği annenin derinliğinden çekip çıkarabilsin.

Baynes Hanım: Ama onu yatağa götüren ve örtüyü kaldıran çocuğun yeni girişim olduğunu söylemedik mi?

Dr. Jung: Elbette öyle.

Baynes Hanım: Bu yeni çocuk aynı mı?

Dr. Jung: Bir ve aynı çocuk. İlk girişim fark etme girişimiydi, ama bu yeterli değildi. Tam bilincinde değil, böyle bir rüya görmesi de bunu gösteriyor. Size kullanışlı bir örnek verebilirim: Bir keresinde doktor bir adamı tedavi ediyordum ve kesinlikle deli değildi. Hatta psikiyatrdı—elbette bu deli olmadığını ispatlamaz. Anne kompleksi vardı; annesinin evinde yaşıyor, annesi ona bakıyordu. Onun küçük kocasıydı. Başlangıçtan beri, anne kompleksine dair rüya üzerine rüya gördü, ve her rüya böyle yaşamaya devam edemeyeceğini, bunun imkansız olduğunu söylüyordu ona. Yaklaşık altı hafta sonra—ne kadar zavallı bir analist olduğumu buradan anlayın—adamla annesi arasında özel bir bağ olması gerektiğini anladım, annesine her gün mektup yazdığını ve tüm analiz sürecini en ince ayrıntısına kadar anlattığını fark ettim. Haliyle, bu süreç boyunca annesiyle daima sıkı bir ilişki içindeydi. Her gün anne kompleksi üzerine altı hafta konuştuktan sonra oldu bu. Ondan altı ay sonra da asık bir suratla gelip şöyle dedi, "Fakat doktor, annemden kopmam gerektiğini gerçekten düşünüyor musunuz? Annemle aynı evde yaşamamam gerektiğini düşünüyor olabilir misiniz?" Ben de "Kesinlikle! Sizden beklediğim bu, kaç kere dedim size!" dedim. "Fakat bunu kastetmediğinizi düşündüm. Kendime mahsus bir dairede yaşamam gerektiğini düşünmüş olamazsınız. Peki bu durumda annem ne olacak?" dedi. "Bu sizin sorununuz" dedim. "Ne söylüyorsam onu kastediyorum, ne tuhaf ki ilk saat size söylediğim şeyi fark etmek bu kadar uzun vakit aldı."

Sanki biri gelip şöyle diyor, "Acele et, ev yanıyor!" Diğeri de

"Zürih'teki evlerin tutuşacağını nasıl düşünürsün?" Söyleneni duyma yetisi yok ve bu çok genel bir durum. İnsanları duymaya ve görmeye zorladığımız şeyler muazzam vakit alıyor. En basit şeyi bile kavrayamıyorlar, ve on kere yirmi kere tekrar etmek gerekiyor. Bu adam annesinden gerçekten ayrılmak zorunda olduğunu fark ettiği an korkunç bir rüya gördü. Çok kaygan bir sarp tepeye tırmanıyormuş. Bir şekilde tepeye vardığında aşağı bakmış ve annesini görmüş. "Allah aşkına, tırmanmaya çalışma!" Fakat annesi tırmanmaya başlamış, sonra kaymış ve bacağını kırmış. Sonraki gün, gerçek hayatta bir telgraf almış, "Anneniz bacağını kırdı." Bu, aptallığını ve neden bu kadar sağır olduğunu açıklıyor. Bilinçdışı, annesinin ölme riski olduğunu biliyordu. Bu dayanıklı bağlar, *gizemli katılım* durumları, son derece tehlikelidir. Sabırsızlanmayın. Sadece tekrar edin. Haliyle, fark etmedeki bu zorluk, bazı rüyaları açıklıyor.

Hastamız soruna yaklaşmak için kaç defa teşebbüste bulundu siz biliyorsunuz, ve burada sadece fark etme zorluğu var. Durumu olduğu gibi görmek ve hakkını teslim etmek için kafasını toparlayamıyor. Görünürde bu muazzam bir zorluk, onu asla sıkıştırmadım, ya da asla korkutmadım, çünkü bunun zorla yaptırılamayacağını çok iyi biliyorum. Hayati bir durum bu, bir kertenkele var, zorlamaya gelmez. Yavaş yavaş olgunlaşmalı. Eğer zorlarsanız yaşamsal içgüdüleri yaralayabilirsiniz. Asla şart koşmadım—şöyle şöyle yapmazsan, vs. Böylesi işe yaramaz. Böyle bir durumda son derece sabırlı olmalısınız. Fakat birkaç rüyayla daha karşılaşacağız, dalgalar arka arkaya gelecek ve böylece durumu kavramaya yönelik yeni şansları olacak. Gizli hazine ya da çiçek açma motifini mitolojide ya da folklorda sık sık görürüz. Belirli bir periyot sonunda açması beklenir, diyelim dokuz sene, dokuz ay, dokuz gün. Dokuzuncu gece hazine ortaya çıkar ve o gün orada kim varsa hazineyi alır, fakat sonraki gece tekrar derinliklere gömülür, tekrar yüzeye çıkması ve çiçek vermesi için bir dokuz yıl, dokuz ay ya da dokuz gün daha gerekir.[12] Psikolojik fark edişin zorluğunun folklordaki güzel bir gösterimi bu.

Howells Hanım: Başlangıçtan bu rüyayı gördüğü vakte dek ne kadar zaman geçti?

Dr. Jung: Mayısta başladı, bu rüyayı Ekim ortasında gördü.

[12] Karş. *Psychology and Alchemy*, II. Kısım (1935), CW 12, par. 111.

6. Seminer
11 Haziran 1930

Dr. Jung:

Geçen sefer bahsettiğimiz otonom figürler hakkında Crowley Hanım bir soru soruyor. Böyle otonom figürleri içgüdülerden veya çok güçlü itkilerden nasıl ayırt edeceğimizi bilmek istiyor. Ne yazık ki bunları ayırt edemem. Psikolojimizde beliren içgüdüler genelde otonom figürler olarak kişileşmiştir, elbette içgüdüler kişiliğin bütünüyle kolayca entegre olmadığı müddetçe. İçgüdülerle ters düştüğümüz an, bir şekilde somutlaşmaya doğru ciddi bir eğilim taşırlar, sonra bize karşı olurlar. Tıpkı bizim irademizle çelişen bir iradeye sahip başka bir kişiymiş gibi.

Artık bir sonraki rüyaya geçelim. Önceki rüya mitolojikti, Aya Yorgi ve ejder, ama bizim hastamızın rüyasında ejder bir kaplumbağaydı ve çocuk doğuruyordu. Şimdi, bu mitolojik rüyanın ardından, bilinçdışı, *Enantiodromia* yasası gereği, çok iş kokan bir öneriye dönüyor.

Rüya [29]

Rüya sahibi, işiyle ilgilenmek için yurt dışına gideceğini söylüyor. İşletmede bir müdür olan eniştesi, içerideki satın alma ajanslarının yüksek kalite pamuğu yüksek fiyatlara satın aldığından, halihazırda da bu kalite pamuğun talebinde bir durgunluk olduğundan şikayet ediyor. Haliyle rüya sahibi ona diyor ki böyle bir durumda ajansların satın alma gücünü ciddi anlamda azaltmak için çaba harcamak gerek, çünkü aksi takdirde yüksek meblağda para kaybedilecek. Elbette, çok miktarda pamuk satın almak için çok fazla para ödemek, yüksek bir sermaye yatırmaya sebep olacak.

Çağrışımlar: Bu rüyanın objektif düzlemde değerlendirilebileceğini söylüyor, çünkü müdür olan eniştesi kararlarında çok yavaş davrandığı için satın alma ajanslarının kontrolünü kaybedebileceğinden ya da bazı fırsatları kaçırabileceğinden gerçekten

korkuyor. Ama diğer taraftan, öznel düzlemde, adamın bilinçdışı, çok fazla yüksek kalite mal satın alındığı için şikayet ediyor olabilir, çünkü bu malın halihazırda piyasa değeri olmadığı için ciddi kayıplara sebep olabilir.

Adamın çağrışımlarından ya da yorumlarından bir şey anladınız mı? Rüyayı anlıyor musunuz?

Dr. Baynes: Şüpheli olduğu anlamına mı geliyor, çünkü piyasada çok talebi olmayan çok nadir kalitedeki bir şeye yetirebileceğinden fazla sermaye harcıyor?

Dr. Jung: Evet, ama bu nasıl uygulanıyor?

Richmond Bey: Adamın yeni değeri eskisinin içine giriyor, esas yaşam akışının içine giriyor, ve bu yüksek kalite malzemeye aşırı değer biçmekten korkuyor.

Dr. Jung: Peki bu hususi yüksek kalite malzeme hangi değeri temsil ediyor?

Richmond Bey: Keşfettiği yeni değeri, yani yüksek kalite kahveyi.

Dr. Jung: Kahve sadece yan bir dal. Burada esas işten bahsediyoruz. Yeni işletmesine çok değer biçmekten ya da çok fazla yatırım yapmaktan korktuğunu mu söylüyorsunuz?

Richmond Bey: Bunlar birlikte gelmiyor mu?

Dr. Jung: Göreceğiz. Emin değilim. Bence rüyanın anlamından emin olmak için rüyayı ayrıntısıyla incelesek iyi olacak. Önem arz eden ilk şey, rüyanın en nesnel ve pratik durumu ele alması. Tıpkı önceden idarecilik yaptığı işletmede olduğu gibi; gerçi şimdi idarecilik görevinde eniştesi var. Her şey gayet açık aslında, rüyadaki durum tamamen adamın bildiği gibi gerçek. Elbette, bir iş adamı için işi, örneğin, eşi kadar gerçektir; bazen ailesinden daha büyük bir gerçeklik arz eder, haliyle tamamen simgesel olduğunu söyleyemeyiz. Tüm çağrışımlarında gerçeklik niteliğini vurguluyor, eniştesi dikkatsiz bir satın alım yapacak diye kaygılanırken de. Haliyle, bilinçdışının, gerçeklik unsurunu özellikle vurgulamak istediğine inanmaya yöneliyoruz. Elbette, iş yaşamı, şu an analizde yaptığı şeyle taban tabana zıt. Pratik anlamda, rüyasındaki tüm bu düşünceler, önceki olağan yaşam tarzına işaret ediyor. Haliyle, günlük sıradan gerçeklik ve yeni işletmesi arasındaki farkın özellikle vurgulandığı ve burada bariz bir büyük zorluk olduğu, çünkü aksi takdirde bilinçdışının bu kadar ısrar etmeyeceği söylenebilir. Bu sebeple, analiz ve gerçeklik bağını ilgilendiren ve kendini açıkça ifade eden bir çatışmanın hastada sürdüğünü farz edebiliriz.

O zaman, Richmond Bey, pamuk alımının o yeni girişim olacağını düşünmez misiniz? Bu varsayıma karşı çıkacak bir şey görmüyorum ben bu rüyada. Sanki rüya, kahve meselesini tamamen unutmuş, çünkü belli ki sorunu tamamen farklı bir bakış açısıyla gösteriyor, yani yeni teşebbüs artık bir şube ya da bir tür yan dal olarak ele alınmıyor. Artık, ana işletme tabirince ifade ediliyor; hatta görünürde esas iş haline gelmiş. Bu noktada Goethe ile bir bağlantı kurmak ilginç olacaktır, üzerinde çok uzun vakit çalıştığı *Faust*un ikinci kısmı hakkında günlüğüne "esas iş (*das Hauptgeschäft*) üzerinde çalıştım" yazarmış. Haliyle, şimdiki rüya söz konusu olduğunda, analiz girişiminin hâlâ bir şube işi olduğunu farz etmek için hiçbir sebep yok. Esas işle özdeş hale gelmiş ve bu sebeple esas iş vasıtasıyla ifade edilebilmiştir. Fakat adamın zihninde yine de bir korku var: Satın alım ajansları, bu şüpheli yüksek kalite ürüne çok fazla para yatırabilirler.

Schmitz Bey: Önceki rüyanın çalışanları bu yeni girişime çok fazla libido yatırmışlardı, şimdi bu girişimin paraya çevrilmeyeceğinden, yatırımın karşılığını alamayacağından korkuyor.

Dr. Jung: Bu rüyada bu malzemenin yüksek kalite ve mükemmel bir malzeme olduğunu anlıyor, ama onla ne yapabilir? Soru bu. Analiz sayesinde çok fazla iyi ve ilginç fikir, yeni meraklar vs. ediniyor, ama satış yok; bir başka deyişle, uygulama yok. Bu bize ne söylüyor?

Schmitz Bey: Çünkü gölgesi yani eniştesi yeterince etkin değil.

Dr. Jung: Kötü satıştan eniştesi sorumlu değil. Piyasanın genel durumu böyle.

Dr. Baynes: Talep yok.

Dr. Jung: Evet, ayrıca bu değerli malzemeyi satın almayı kim reddediyor?

Baynes Hanım: Karısı.

Dr. Jung: Kesinlikle. İyi ürünü için bir piyasası yok, çünkü karısı satın almayacak, haliyle o da iyi bir iş adamı olarak şöyle düşünüyor: Satamayacaksam ve bir işe yaramayacaksa böyle yüksek kalite malzemeye bu kadar parayı neden yatırıyorum? O zaman bu tamamen meşru bir şüphe. Piyasanın durumu bir bakıma ortamla alakalı bir şey ve kuşkusuz dışsal bir durum. Karısı onun dışsal durumu, ve bu yüksek kalite malzemeyi edinmeye aşırı gönülsüz. Adam karısına bundan bahsedemez, çünkü onu incitebilir, ve karısı bunu istemiyor. Bunla birlikte, adam özellikle bu açıklamaya tutunmaya çalışırsa zavallı karısına çok ağır bir

sorumluluk yüklemiş olabilir. Karısı burada az çok bir misal. Elbette kendi payesi var. Oyunda çok ciddi bir rol oynuyor, ama ben ona aşırı bir önem atfetmezdim; adamın psikolojisinde bir misal sadece, belki de onun animası, adamdaki kadınlık niteliği, Yin niteliği.[1] Belki de iyi pamuk satın almaktan kaçınan ve ucuz ve hatta kötü malzeme almak isteyen sert ve kötü bir iradeyle karşı karşıyayız. Biliyorsunuz, insanlar her zaman yüksek kalite mal almak istemezler, ucuz şeyleri de arzularlar. Kuvvetle muhtemel, adamın yeni edindiği fark etme güçleri bu yüksek kalite malzemeyi edinmeye neredeyse gönülsüz. Peki bunun anlamı ne? Erkek psikolojisinin kıymetli bir örneği bu. Kadınları eleştirel bir tonla çok konuştuk, şimdi sıra erkeklerde. Onlardan esirgemeyelim.

Schmitz Bey: Yeterince fark etmiyor. Henüz bilincinde değil.

Dr. Jung: Doğru, ve bu erkekler hakkında çok önemli bir nokta. Görüyorsunuz, bir erkek bir şeyin hangi an doğru olmadığını ve onu doğru yapmak için ne gerektiğini kesinlikle bilir, ayrıca bir şey düşündüğünde onun var olduğunu, bir eylem düşündüğünde onun olacağını varsaymaya meyillidir, çünkü zihninde ona ikna olmuştur. Fakat henüz hiçbir şey yapılmış değil. Bir adam, kendi özel hayatındaki ilkelere hiçbir şekilde başvurmadan, insanların nasıl davranacağıyla alakalı bir kitap yazabilir ya da muazzam bir vaaz verebilir. Ama onu yaşamaz. Tamamen farklı bir düşünce bu. Zihin güçlüdür ama ten korkunç zayıftır. Yin gücü, yani fark edip gerçekleştirme gücü, çok düşüktür, çok zayıftır, ayak uydurmaz, bu muazzam düşünceyi kabul edip işe koyulmaz; atıl ve etkisiz kalır, harekete mecali yoktur. Düşünce kendi kendine eğlenir, kendi üzerine döner durur, ve ondan hiçbir şey çıkmaz. Gerçeklik, her zaman olduğu gibi kendi yolunu izler, ve hiçbir şey değişmez, o muazzam düşünceyle özdeşleşmiş adam, aklı bir karış havada, düşüncesinin her şeyi değiştirdiğini sanır. Şeylere ve dünyaya dair artık tamamen farklı bir bakış açım var, o yüzden her şey farklı diye düşünür. Fakat saf ve çıplak gerçekliğe baktığımızda hiçbir şeyin değişmediğini görürüz, her şey önceki gibidir. Eğer böyle bir adam iyi bir Yin gücüne sahip olsaydı, düşük değil de iyi bir fark edip gerçekleştir-

[1] Taoizmde "*tao*, temel bir karşıtlar çiftine bölünür: *yang* ve *yin*. *Yang*, sıcaklığı, ışığı ve erkekliği ifade eder; *yin* ise soğukluğu, karanlığı ve kadınlığı." — *Psychological Types* (1921), CW 6, par. 366.

me gücü olsaydı, sadece düşünce aşamasında kaldığını ve asla işe koyulmadığını hemen hissedecekti, ve bu sebeple böyle düşünmeye—yani böyle şeyler düşünmeye—hakkı olmadığını anlayacaktı. Eğer bu şeyleri hakkıyla düşünüyorsa ahdettiğini fark eder, fakat bu düşünce ve inanç mutlaklığı nadiren bulunur, çünkü bu tamamen dini bir niteliktir. Yalnızca dindar bir insan bu niteliğe yani düşünceleri işe dönüştüren Yin gücüne sahiptir. Saf entelektüel kişide böyle bir nitelik bulunmaz, gerçekleştirme güçleri onda yoktur, havacıvadır. Öyle de, hayal edebileceği en önemli şey sözlerden ibaret kalır; sözden ibaret olduğunu söylemekte de haksız değiliz. Asıl meselenin gerçeklik değil de sözler olduğuna neredeyse tüm erkeklerin *inanması* da çok yaygındır. Birini konuşurken duyduklarında, tüm erkeklerin neredeyse yüzde doksan dokuzu bunun gerçeklik değil de sözden ibaret olduğunu varsayar, ve bu, vakaların yüzde doksan dokuzunda doğrulanır.

Haliyle, bu yüksek kalite malzemeyi satın almaya gönüllü olmayan insanlar da büyük ihtimalle bu adamın ataletini temsil ediyor, maalesef karısının gönülsüz tavrıyla desteklenen zayıf gerçekleştirme gücünü simgeliyor. Hatırladığım kadarıyla ona şöyle demiştim: Bu rüya öznel tarafıyla ele alınmalı, her ne kadar karısı gerçekten direnç gösterse de. Böyle bir durumda bile, bunu bir bahane olarak kullanmamalı, karısını bundan sorumlu tutmamalı; aksine şöyle demeli: Ne olursa olsun, o benim karım. Kadın, adamın psikolojisinin misali, eğer karısını bu açıdan görürse, hem kendine hem karısına hakkaniyetli olacaktır. Çünkü eğer farkına varırsa, meseleleri pratiğe dökmeye başlarsa, göreceğimiz üzere, durum tamamen değişecek. Aslında bu oldu da. Atıl Yin gücünün önünü açınca her şey değişti. Birden, çok farklı hale geldi. Hatta sonra karısı da değişti, bu da gösteriyor ki aslında ön planda olan adamın ataletiydi, pasifliğiydi, ve bu karısını da engelliyordu. Bu gayet açık çünkü daha iyi bir ilişkiye eriştiklerinde kocasının ilgi alanlarına gösterdiği direnci hâlâ bırakmış değildi. Fakat bu dirence rağmen durum normale dönmüştü.

Schmitz Bey: Gerçekleştirme gücünün Yin ilkesi olduğunu söylediniz. O zaman gerçekleştirme duyum işleviyle mi belirleniyor?

Dr. Jung: Yo hayır, illa öyle olması gerekmez, çünkü bir duyum tipi de aynı tür psikolojiye sahiptir. Bu bir Logos ve Eros sorunu, yani işlevlerle ilgisi yok.

Schmitz Bey: O halde, duyum, *la fonction du réel* [gerçeklik işlevi] olmayacaktır.

Dr. Jung: Hayır, çünkü duyumsarken gerçekleştirmeden tamamen kopuk olabilirsiniz. Anlatmaya çalıştığım nokta şu: Bir erkeğin psikolojisi esasında Logos dediğim şeyle yani düşünce ilkesiyle belirlenir. Şu ya da bu tipe göre işlemesi esas mesele değil, ana özellik Logostur, kadınınki de Eros, kadının hangi tip olduğu önemli değil.

Schmitz Bey: Fakat kadınlarda da genelde aynı şeyle karşılaşıyoruz. Hissettikleri şeyi fark edip gerçekleştiremiyorlar. Çok iyi hissediyorlar ama gerçekleştiremiyorlar.

Dr. Jung: Bu tamamen farklı bir konu. Almancada "gerçekleştirme[2]" fiilini esasında şeyleri somutlaştırma anlamıyla kullanıyoruz, ben de o anlamda kullanıyorum. İngilizcede [*realize*] çok daha hafif bir manada kullanılıyor. Daha ziyade "fark etmek", "anlamak" anlamları var. Ben *somutlaştırmak* derdim.

Schmitz Bey: Kadınlarda da aynı zorluk var mı?

Dr. Jung: Elbette, yalnızca süreç tam tersi. O zaman zayıf bir Yin değil de zayıf bir Yang sorunu oluyor. Kusursuz bir fark etme gücüne sahip kadınlar zihinlerini eyleme sokamıyorlar. Bir şeyi çok uzun zamandır bildiklerine inanmış olabilirler, ama bilmiyorlardır, çünkü zihnin gücü yok; buna karşın bir adam her gün bir şey yapmaya karar verebilir ama onu asla yapmayabilir.

Dr. Baynes: Bir adam düşünür ama onu vermez, bir kadın da düşünmeden teslim olur, düşünerek de yapıcı biçimde teslim olur diyebilir miyiz?

Dr. Jung: Kesinlikle. Kadın psikolojisinin özelliği bu, birçok şey hakkında düşünmeden onları yapabilir.

Baumann Bey: Ünlü bir psikolog sayesinde, gerçekleştirmemenin çok güzel bir örneğine yakın zamanda şahit oldum. Cinsel sorunlar hakkında bir kitap yazmış olan Forel Bey[3] ile bir gün geçirdim. Kahvaltı yaparken yaklaşık yarım saat boyunca kadın haklarından ve kadınların oy kullanma hakkından konuştu, erkeklerin kadınlara hareket etme alanı sağlaması gerektiğini söyledi. Bir saat sonra mutfağa gitti, karısı şeftali reçeli yapıyordu,

[2] *Verwirklichen.*

[3] Auguste Henri Forel, M.D. (1848-1931), İsviçreli nörolog ve böcekbilimci, Eugen Bleuler'den önce, 1879-1898 arasında Burghölzli'de müdürdü. *Die Sexuelle Frage* [Cinsellik Sorunu] kitabı 1905'te yayınlandı.

bir kilo şeftaliye bir kilo şeker koymasını önerdi, ama Forel hanım yarım kilo şekerin yeterli olacağını söyledi. Reçel çok tatlı olmamıştı, Forel bey çok sinirlendi ve kaseleri yere çarptı.

Dr. Jung: Aynen öyle, şimdi sıradaki rüyaya geçelim.

Rüya [30]

Hastamız anlatıyor: Sokakta yürüyorum, bir kamyon geçiyor, büyük bir nakliyat kamyonu, içi dolu, şoförü görüyorum, uzun ince bir adam, kamyonun üstünde akrobatik hareketler yapıyor. Sonra kamyon birden küçük bir eve dönüşüyor, ben de şoförle birlikte evin içindeyim, ama şoför değişmiş, son derece sümsük, kaba bir herife dönüşmüş, duvarların birinin üzerinde tavan boyunca uzanan bir tür kiriş üzerinde jimnastik hareketlerini yapmaya devam ediyor. Epey çıplak. Aynı odada başka insanlar da var, aralarında da bir çocuk. Hava tuhaflaşıyor, ruh çağırma seansı gibi, insanlardan biri çocuğa bir kişiyi çağırmasını söylüyor, sonra başka biri muhabbete katılıyor ve şöyle diyor, "Evet, onun büyük büyükannesini çağıracağız, sonra da ona tecavüz edeceğiz." Bu sözler üzerine çocuk kaskatı kesiliyor, sanki bir transta gibi, sonra birden yaşlı bir hanım beliriyor, saçlarına ak düşmüş ama çok genç ve müstesna görünümlü bir yüzü var. O vakte kadar tavana tutunmuş duran kaba, sümsük herif, birden yere atlıyor ve onu kollarından yakalıyor. Kadın kendini savunuyor ve pencereden atlamayı başarıyor, kollarından yakalanmış halde yardım çığlıkları atıyor. İnsanlar geliyor ve adam kadını elinden bırakıyor, pencereyi kırdığı için lanet ediyor. Kadın, sokakta toplanan insanlarla birlikte uzaklaşıyor, belli ki polise gidiyor. Odadaki adamlardan biri, sinematograf aletiyle tüm olayı kaydetmeyi başardığını söylüyor, polis gelmeden önce kaydı hemen güvenli bir yere koymak için harekete geçiyor. Sonra pencereden dışarı bakıyorum, evin akıp giden bir nehrin kenarında olduğunu görüyorum. En çok şaşırdığım şey de topçu birliğinin nehrin öte yanından bize doğru geldiğini görmem. Silahlarını ateşlemek üzere dolduruyorlar ve bizim evi nişan alıyorlar, oradaki diğer insanların dikkatini çekiyorum, bodruma ya da yandaki eve gitmeyi teklif ediyorum, çünkü bombardımanın eli kulağında. Oradakilerden biri komşuların bizi misafir etmeyi istemeyeceğini ama bodruma inebileceğimizi söylüyor, fotoğrafçı da kayıtları güvende olduğu sürece kendisi için fark etmeyeceğini söylüyor. Kaydının muazzam bir başarı olduğundan ve onun için büyük bir iş anlamına geldiğinden emin."

Çağrışımlar: *Kamyon* ya da arabanın caddelerde gördüğümüz şu büyük nakliyat kamyonlarından olduğunu söylüyor, hani bahar ya da güz aylarında insanlar taşınırken kullanılan kamyonlar.

Şoför ona bir fotoğrafı hatırlatmış, bu fotoğrafı bir gazetede görmüş, özellikle güçlü ve kuvvetli bir köylüye aitmiş. O fotoğrafı gördüğünü çok iyi hatırlıyor. Cenevre Gölü yakınlarındaki şarap bölgesinden bir ormancı, ve çok yakışıklı bir adammış, gayet erkeksi. Hasta onun yüzünü görünce şöyle düşündüğünü söylüyor, "Artık engellenme yok—gerçek bir *coq du village*! Bilirsiniz, neredeyse her köyün bir ya da iki delisi olur, genelde tipik bir kişiliktir bu, ve ona *coq du village* denir, rüyamdaki o adam acayip bir erkeksi güzelliğe sahipti." Fakat çok geçemeden şoför sümsük ve kaba bir herife dönüşüyor, rüya sahibi de ona hayvan insan diyor, *bir maymun adam*, akrobatik hareketleri böylece açıklanıyor—bir maymun odada nasıl davranırsa o da öyle davranıyor.

Çocuk: Açıkça bir aracı olduğunu söylüyor, zincirdeki bir halka, ve bilinçdışı ruhu ya da animayı yahut büyük büyükanneyi geçmişin derinliklerinden çıkaran da onun odadaki etkisi.

*Tecavüz girişimi sahnesi*nde hasta, büyük büyükannenin kendi animası ya da ruhu olduğunu anlıyor, içgüdüsel maymun adam da onun üzerine atlıyor ve onu yok etmek istiyor, bir tür tecavüz. Adamın hayvan tarafının örtülmesiyle ya da beyaz ruhun tabi olmasıyla sorun çözülmüyor. Ruhu kurtaracak tek şey, kendi zekasının ve çevrenin yardımının sonucunda kaçabilmesi.

*Fotoğrafçı*nın perde arası rolüne dair, bir kayıt sayesinde tüm sahnenin ölümsüzleştirilmesi, unutulmaması gerektiği anlamına geliyor diyor.

Rüyadaki bir diğer özellik, *evin yanından akıp giden nehrin* keşfi. Ona göre, animanın dış dünyaya uçuşu sonucunda adam o dünyadan ayrılıyor, o dünya artık onun bilinçli Benine düşman bir tutumda. Ben de bir taraftan hizaya gelmiyor (burada maymun adamla özdeşleşiyor) diğer taraftan da animaya boyun eğdirecek kadar güçlü değil.

*Bodruma inme*nin kendine çekilme anlamına gelebileceğini söylüyor.

Fotoğrafçı hakkında daha ziyade alaycı bir son tespit: Kayıtları güvende olduğu müddetçe bütün olaylara karşı umursamaz bir tavrı var. Bu kaydın ve görüntülerin çok büyük öneme sahip olduğunu söylüyor ama nedenini bilmiyor.

Şimdi bu rüyayı yorumlayacağız. Rüyayı bir bütün olarak kavramak çok zor; çok uzun, bütün halinde ele alamayacağımız kadar çok fazla ayrıntı var. Bu yüzden, böyle bir durumdaki olağan teknik, rüyayı sahnelere ya da kısımlara bölmektir, ve her bir kısma ayrı ayrı bakmaktır. Ancak nihayetinde her şeyi bir araya getirmeyi deneyebiliriz.

Rüyadaki ilk resim, şu nakliyat kamyonu ve kamyon üzerinde akrobasi hareketleri yapan şoför. Bu şoför, hastanın gazetede gördüğü şu *coq du village* ile özdeş görünüyor. Akrobasi hareketleri hakkında hiçbir şey demiyor. Aslında, bu çağrışımı sunmuyor çünkü kendi kendine akrobasi hareketleri yaptığı ve yatağın altından farenin kaçtığı önceki rüyasını[4] hatırlatıyor. Ne de olsa bu hatıra, farenin kaçtığı çok hayati ana işaret ediyor, yine belki de aynı öneme sahip benzer bir sorunla meşgul olduğunu varsayabiliriz. Rüyadaki son figür fotoğrafçı; kayıtları güvende olduğu müddetçe olan bitenle ilgilenmeyeceğini söyleyen biri, bu noktada hastamız bunun öyle ya da böyle çok önemli olabileceğini gözlemliyor. Haliyle, bu rüyayla ilgili önemli bir duyguya sahip olduğu sonucuna varabiliriz. Bunun gerekçesini görüp görmememiz mühim değil, biliyoruz ki önemli, ve bu rüya çok önemli olduğunu bildiğimiz önceki bir rüyanın hatırasıyla başlıyor. O rüyadaki akrobasi hareketleri, analizi çağrıştırmıştı, bunlar zihinsel akrobasi hareketleriydi. Elbette, benim psikolojik iddialarımı takip etmek onun için belirli bir gayret anlamına geliyor, o zamanlar mantık dışı ve akıl dışı görünen tuhaf bir düşünce şekliyle içli dışlı olmak epey sabır gerektirir. Burada da yine biri akrobasi hareketleri yapıyor, ama artık kendi değil; şoför: Burada daha sonra bir maymun adama dönüşen kişi. Buraya kadar fikri olan var mı?

Dr. Baynes: Bir maymunun ağaçlarda akrobasi yaptığı bir rüya da yok muydu?[5]

Dr. Jung: Aa evet, uzun zaman önceydi. Ama o maymun değildi, hastanın kendisi ağaç dalları üzerinde maymun gibi akrobasi yapıyordu, Dr. Faustus'un yaşadığı kare bir avlusu olan eve çıkan bir tür patikaydı.

Dr. Baynes: Orada da eşya taşıma motifi vardı.

Dr. Jung: Evet, eşyalar evden çıkarılmıştı ve güneşin altında bekliyordu, bu da taşınmanın işaretiydi.

[4] Yuk. 24. Rüya, s. 567.

[5] Yuk. 17. Rüya, s. 308.

Crowley Hanım: Burada gölgesine işaret ediyor olabilir.

Dr. Jung: Evet, şoför, tipik bir gölge figür olarak tasvir edebileceğimiz biri. Hastanın olmadığı her şey—bir *coq du village*. Bu bize rüyanın tam anlamını veriyor. Hasta, oldukça engellenmiş ve bu çok doğru, haliyle ahlaki engellenme olmamasına bayılıyor, ve bu rolü oynayabildiği için onu kıskanıyor. Tipik bir gölge bu, alt insan, ve bu sefer bu alt insan jimnastik yapıyor, ama önceki rüyalarda bunları yapan hastanın kendisiydi, bilinçli Bendi. Ayrıca, patikada ağaçlar üzerinde eğlendiği rüyada yine bilinçli Beniydi. Bu, önemli bir değişime işaret ediyor. Görüyorsunuz, akrobasi hünerlerini gösterdiği iki rüya gördü, demek ki rüyada psikolojik bir düşünce şekline zihnini hazırlamanın onun için ne kadar zor olduğunu fark ediyor. Bu sezgisel düşünce tarzı, bu fantastik analojiler, rasyonel zihninin bildiği şeyler değil; haliyle, neredeyse herkesin pek tabii fantastik gülünç fikirler olarak bakacağı bu uçucu fikirlerle uğraşmak ona çok zor geliyor. Bunlarla sanki somut şeylermiş gibi uğraşmama insanlar hep hayret eder. Örneğin, animanın yahut bu elle tutulmaz varlığın bir emaresini algıladıklarında, sanki somut bir figürmüş gibi onun hakkında nasıl konuşulacağını merak ederler. Ayrıca, mantık dışı kavramlarla uğraşmak çoğu insan için son derece zordur, çünkü bunlar çok soyuttur ve insanlar onlarla uğraşırken yollarını kaybederler. Bu akrobasi motifi hastanın rüyalarında halihazırda iki kere belirdi, bu hareketlerle meşgul olan artık hastanın kendi değil, gölge. Ne anlama geliyor bu?

Schmitz Bey: Bilinci ilgili ama bilinçdışı değil.

Dr. Jung: Evet, bilinç duruma egemen oldu. Adam olayı az çok anladı, bu kesinlikle doğru. Bilinçli haliyle buna alışkındı, ama şimdi aynı sorundan mustarip alt kişilik geliyor. Sanki mücadele daha düşük bir tabakada devam ediyordu, artık bilinci değil de bilinçdışı ıstırap çekiyor. Bu size tuhaf bir düşünce gibi gelebilir. Belki de bilinciniz duruma egemen olduğunda zorluğun üstesinden geldiğinizi düşünürsünüz, ama esasında doğru değil. Bir şeyi bilincinizde kolaylıkla halledebilirsiniz, fakat alt kişilik bunu aşırı zor bulacak ve o dertten mustarip olacak. Örneğin, hayatınızdaki herhangi bir insan ilişkisini düşünün, ya da herhangi bir zorlu görevi. Bilinciniz bunun zorunlu olduğunu bilir, buna uyum sağlamalısınız, ve gerçekten yapabilirsiniz, fakat biraz yorulduğunuzda ya da iyi hissetmediğinizde eski dargınlık açığa çıkar, ve bunla meşgul olmayı aniden kesersiniz. Sanki onla

meşgul olmayı daha önce hiç öğrenmemiş gibisinizdir. Bilinciniz biraz yumuşadığı an zayıf ve alt insan yüzeye çıkar. Hafif bir yorgunluğa ihtiyacı vardır, işte o zaman tüm güzel yetileriniz tamamen uçar gider—öğrendiğiniz her şey kaybolur. Böylesi gerçekten olabilir. Bir keresinde bana olduğunu da hatırlıyorum. Fizik laboratuvarında deneyler yapıyorduk ve ben de gayet karmaşık bir vakayla meşguldüm. Olayın nasıl işlediğini öğrencilerime açıklamak üzereydim. Bütün fenomenin nasıl oluştuğu benim için gayet netti, gayet iyi biliyordum, ve onlara öğle yemeğinden sonra açıklayacağımı söyledim. Fakat yemekten sonra artık hiçbir şey anlamıyordum, çünkü beynime yeterince kan gitmiyordu. O kadarcık bir yemek sonrası ağırlığı beni alıkoymaya yetmişti, yemek yemeden önceki düşünce açıklığına sahip değildim. Bazen bu kadarı bile yeter—akşam yemeğinden önce Kantçı, yemekten sonra Nietzscheci olduğunu söyleyen filozof gibi.

O halde, rüyanın ilk ifadesi, zorluğun şimdi esasında onun içindeki alt insanla ilişkili olduğunu söylüyor. Bilinç sorunun o kısmına az çok egemen olmuştur. Sorun çıkaran yalnızca alt insandır; ayrıca egzersiz hareketleri yapmaya da başlamış, demek ki bilinç seviyesine çıkmak üzere. Elbette gölgenin o seviyeye gelmesini beklemeyiz, ama az çok uyumlu olmasını ve söze girmesini bekleyebiliriz ki böylece ikisi bir araya gelsin. Bu aşamaya henüz gelinmiş değil, yalnızca hazırlık aşamasında, ama yolda gibi görünüyor. Sonradan küçük bir eve dönüşecek olan nakliyat kamyonunun üstünde alt insan marifetlerini sergiliyor. Bu bize bir ipucu veriyor. Biliyorsunuz, nakliyat kamyonu daima bir değişimi haber verir, bir yerden diğerine gider, bir geçiş halidir bu. Önceki rüyalar yeni girişimlerden bahsetmişti. Belli ki adam yeni bir yer bulacak ve yeni bir durum yaratacak. Dr. Baynes'ın az önce bahsettiği, akrobasi hareketlerini ilk kez gördüğümüz rüyada bile, taşınma ve eşya taşıma motifi vardı, burada da değişim gerçekleştiği çok bariz. O zaman, ev taşıma fikrinin ötesinde, nakliyat kamyonu neyi aklı getiriyor? Büyük ve hantal bir şey.

Dr. Baynes: İşlerini ve mallarını koyacağı geçici bir kutu değil mi?

Dr. Jung: Ama o işler ne?

Dr. Baynes: Değiştirmek üzere olduğu psikolojik işleri ya da değerleri.

Dr. Jung: Evet, ama hastanın özellikle vurguladığı şeyden etkilenmediniz mi? Birçok eşya alan arabanın acayip büyüklüğü.

Schmitz Bey: *İmpedimenta*!

Dr. Jung: İşte bu. Görüyorsunuz, bu *impedimenta* (aslında engeller ve maniler anlamına gelen bu güzel Latince sözcük) belirli bir psikolojik olgu için çok tipik bir simgedir. Örneğin, bazı anlar vardır bilirsiniz, istasyona koşturursunuz, her iki yanınızda bir valiz, sırtınızda bir çanta vardır, haliyle çantalardan birini düşürürsünüz, ve almak için geri dönersiniz, sonra sizin kompartımanınıza koyulması gereken yirmi bavul daha olduğu aklınıza gelir, ve hâlâ istasyona ulaşmamışlardır, son dakikada taşıyıcı, bavullarla birlikte koşturarak yetişir. Tipik bir rüya işte. Bunlar, bizim taşımamız gereken ölü şeylerdir, artık yaşamayan şeyler, bizi rahatsız ederler ama kurtulamayız da onlardan. Bizim varoluşumuza aittirler, et tırnak gibiler bizle, çünkü valiz olmadan seyahat edemeyiz, ve eşyamız olmadan yeryüzünde hayatta kalamayız. Hiçbir şeyi kaybetmeyiz, her şey birikir; eski ayakkabılar, eski pantolonlar asla terk etmez sizi, daima orada durup sizi beklerler, yenilerini kıskanırlar. İnsan bir şeyden bile kopamaz. İşte bize yapışan ve bizim de taşımak zorunda kaldığımız bu *impedimenta*, psikolojimizin basit bir sunumu.

Bizim psikolojimiz devasa mesafeleri kat edebilen, bir saniye kesitinde birkaç yüz kilometre seyahat edebilen bir gözden ibaret değil sadece. Çok daha hantal işleyen işlevleri de içerir. Örneğin, bir şeyi anlayabilirsiniz, enine boyuna bilirsiniz, ama duygunuz onu henüz fark etmemiştir; onun hakkında her şeyi bilirsiniz, ama henüz sizin mülkiyetinizde değildir, size nüfuz etmesi için daha fazla vakit gerekir. Zihninizin öncü birliğisinizdir, ve ordu yani sizin büyük kısmınız hâlâ kilometrelerce geridedir, henüz varmış değildir. Amerikan hastalarımda bunu çok sık görüyorum. Bedenen buradalar ama Avrupa'yı rüyalarında nadiren görüyorlar, hep Amerika'yı görüyorlar. Haliyle, gerçekten burada değiller—her şeye New York ya da Boston gözlüğüyle bakıyorlar. Yarım ya da çeyrek gerçeklik demek bu. Valizler, bavullar bir bir gelmeye başlıyor sonra Amerika'dan. Ne kadar vakit alıyor bilmiyorum. Bazen hiç gelmiyorlar, bir tarafları daima daha önce oldukları yerde kalıyor, bu da gayet makul. Biz Avrupalılar Amerika'ya gidecek olsaydık, bunun üstesinden gelmek için daha fazla zamana ihtiyacımız olurdu, çünkü toprağa Amerikalılardan daha bağlıyız. Bu çok doğal bir psikolojik yasa.

İyi bir arkadaş da bulabilirsiniz, ama bir süre sonra bakarsınız ki ardından tatsız bir dolu şey geliyor ve bunlar yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Ya da evlenirsiniz, şu adamla ya da şu kadınla ev-

lendiğinizi düşünürsünüz, ama hiç öyle değildir. Maymun adama kadar giden tüm ataları evliliğinizin ortasında bitiverirler, ve tabii psikolojik ilişkinizin ortasında da. Bu zaman alır, çünkü uzak geçmişten çıkıp gelmek zorundalar, haliyle, bir süre boyunca, diyelim elli yıl, şaşırıp durursunuz, belki hâlâ şaşırıyor olabilirsiniz. Bu sebeple, gördüğünüz üzere, taşındığınızda şemsiyenizi alıp öylece sıradaki daireye geçemezsiniz, bir diş fırçasından çok daha fazlası gerekir. Bir çanta taşırsınız, sonra arkanızdan biri bir bavulla gelir, sonra bir araba, sonra bir kamyon, bu kadarı da yetmez, çünkü her türden şeye dair anınız daha önce bulunduğunuz yerlere kayıtlıdır. Gerçek bir değişimin depremden farkı yoktur. Sadece bir düşünceyle bilinci değiştirebilirsiniz. Beş dakikada zorluğu ortadan kaldırabilirim. "İşte şöyle olduğu için böyle olmuş" derim. Konuştuğum kişi de anlayışlı biri çıkarsa "Tuhafmış. Şimdi anladım" diyecektir. Kendiyle gurur duyup gidecektir. Ama olan bir şey yok, hiçbir şey duymadı. İlk köşeyi döndüğünde yığılıp kalacak. Böyle her hafta doğan insanlar vardır, tıpkı 570 kez doğan Buda gibi. Bu da psikolojik bir hakikat.

Haliyle burada alt insan eşya yükünün üstünde ve o eşyalar asla akrobasi hareketi yapmayacaklar; tecrübe edebilecekleri tek akrobasi, tüm o valizleri idare etmek zorunda olan kişinin yaptığı akrobasi olacak. Akrobasi yapan kişi için bu iyi bir şey, ama bu eşyalar yapamaz, çünkü onlar cansız şeyler ve biri onları hareket ettirmezse hareket edemezler. Bilinçdışının en derin katmanlarının ölü pasifliğini ve ataletini barındırırlar. Elbette biz bunu düşünmeyiz, ama taşımak zorunda olduğumuz şeyler taşınmalı. Kimse onları değiştiremez, herkes seyahat ederken tüm bu yükü sırtına vurmak zorunda. Alt insanın aşağısında bu cansız eşya yükü gelir; bunlar yükümlülüktür, ama nasıl ki salyangoz evini sırtında taşıyorsa insan da onları taşımalı.

Holdsworth Bey: Peki ya Amerika'ya giden Avrupalılar?

Dr. Jung: Az önce söylediğim gibi, muhtemelen bir Amerikalının Avrupa'da olduğundan daha az Amerika'da olacaktır, bence Amerikalılar taşınmaya Avrupalılardan daha müsaitler, ama elbette Amerikalıların bir tarafı Yerli toprağına öyle derin kök salmıştır ki Amerika'yı asla terk etmez, tıpkı bizim Avrupa'yı asla tamamen terk edemeyeceğimiz gibi—en azından birkaç nesil boyunca. Sonra sömürge kopuşu yaşanır.

O halde, nakliyat kamyonu taşınma fikrini ifade ediyor, muhtemelen bu sebeple bir sonraki sahnede kamyon küçük bir eve

dönüşüyor, ve hem rüya sahibi hem de şoför kendilerini evde buluyorlar. Psikolojik açıdan bunun anlamı nedir?

Schmitz Bey: Bütün eşyasını koymak için yeni bir ev bulmuş.

Dr. Jung: Evet, yeni bir alana vardı ve buraya taşınması bekleniyor. Yeni bir duruma ulaşılmış.

Deady Hanım: *İmpedimenta*sından bazılarını atmak zorunda değil mi? Hasta, küçük bir ev olduğunu söylüyor.

Dr. Jung: Alıştığı evlerden daha mütevazı, ama bu adamı tanıyorum, ve yeni bir eve taşınırsa şayet tüm eşyasını birlikte götüreceğinden eminim. Yeni bir duruma, yeni bir eve eriştiği gayet açık, bu ev kendi başına yer değiştirmez, haliyle yerleşik bir durum. Belirli bir sonuca varıyor, kesin bir bakış açısı, belli ki bir süre kalmaya niyetlendiği bir mesken. Bunun anlamı yeni bir psikolojik idrak, tartışmasız bir ileri adım. Sonra çok tuhaf bir şey oluyor—o yakışıklı adam yani şoför, kaba saba bir ilkel maymun adama dönüşüyor. Böyle bir değişim nasıl olur? Sebebini bir yerde görmeliyiz.

Dr. Deady: Kamyon, bilinçdışının en derin tabakalarını saklıyordu.

Dr. Jung: Muhakkak ama bu neden şoförü etkiledi?

Dr. Deady: Nakliyat kamyonu için münasip olan şey ev için yakışıksız kaçtı. Göçebe hayvan kendiliğimiz, yerleştiğinde tanınmaz hale gelir.

Dr. Jung: Diyorsunuz ki yerleşme olgusu alt insan için az çok itici bir şey, bu da onu hemen kötü özellikler göstermeye itti. Bu tamamen kabul edilebilir bir bakış açısı, çünkü olgularla destekleniyor. Bazı insanlar vardır, taşındıkları sürece, göçebe oldukları sürece, idare edilebilirler, ama bir kez yerleşmeyegörsünler, hemen her tür nahoş özellikleri ortaya çıkar. Yerleşik olmaya tahammül edemezler. Neden böyle?

Crowley Hanım: Sorumluluğa karşı bir direnç.

Schmitz Bey: Evde yaşarken baskı hissederler. Göçebe bir yaşamın gerçekleşme imkanı sunduğu birçok içgüdü, bir eve sahip olunca bastırılır.

Dr. Jung: Fakat tek sebep bu mu?

Sigg Hanım: Uyum sağlamak için büyük çaba harcamak zorundalar, bu da yavaş yavaş oluyor.

Dr. Jung: Doğru. Bu adamın timsah ya da kertenkele bulduğu çadır rüyasını hatırlıyor musunuz?[6] O da buna benzer bir du-

[6] Yuk. 20. Rüya, s. 351.

rumdu. Çadır bir tür evdi, belirli bir yer anlamına geliyordu. Görüyorsunuz, tipik insan işte, durumlar sallantıda olduğunda hareket edip ilerleme şansı varsa ilk köşeyi dönüp iyi bir şeye erişme umudunu bir türlü bırakamıyor, bu sebeple, olduğu aynı yerde mutluluğa sahip olmada asla ısrarcı olmuyor. Fakat yerleşip artık mutluluğun geleceğini varsaydığınızda duvara toslarsınız. Mutluluk gökten inmez, huzurlu kalmak bile ne kadar çaba ister! Sonra pişmanlık içinde eski zamanları düşünürsünüz, halbuki o zamanlar ufka doğru kaçıp bulutların içinde kaybolabilirdiniz. Kendinize devamlı yeni diyarların, yeni şansların, mükemmel şeylerin sözünü verirsiniz, durmadan cezbe kapılırsınız, bu da sizi eğreti bir hayat yaşamaya iter.

Nevroz psikolojisinin tipik bir örneği bu; nevrozun bir kısmı bu sallantıdaki yaşamdan veya daha ziyade eğreti yaşamdan oluşur. Zorlanma nevrozu yaşayan bir hastadan öğrenmiştim bu terimi. Şöyle demişti, "Benim sorunum eğreti bir hayat yaşamam, adı da Mutlu Nevroz Adası, orada hiçbir şey başarıya ulaşmadı. 45 yaşındayım, eğreti hayatıma başladığım yani Mutlu Nevroz Adasına gittiğim zaman ise 17 yaşındaydım. Tedavim yok benim, çünkü eskiye döneceksem şayet 17 yaşında bir genç gibi uyanmam ve boşa harcanmış o kadar yılı icra etmem gerek. İşte bu umutla yaşayabilirim." Başlangıçta ona bunun mümkün olmadığını söyledim, çünkü otuz yılı feda etmeye dayanamazdı; yaşamınızdan otuz yılı söküp atmak kanlı bir kıyımdır. Eğer iyileşmeyi isteseydi çoktan yapmış olurdu, ama istemedi. Böyle bir vaka nadiren ister. Nevrozluya has psikolojinin mükemmel bir ifadesi bu. Sanki zaman yokmuş gibi yaşar, o vakte kadar hiçbir şey olmamış da her şey gelecekte olacakmış gibi yaşar. Şimdi ve burada yoktur, on milyon ihtimalin sonsuzluğu vardır, bir tür hayal veya zayıf duygu onu aldattığından kesin bir şeye ulaştıracak her türlü eylem hemen engellenir ve bir bakıma etkisiz kılınır. Nevrozlu kişi, iyisiyle kötüsüyle kendinin sorumlu olduğunu ilan etmesi gereken yeni bir yeri mesken tutamaz ya da tutmayacaktır.

O halde, hastamızın karşılaştığı büyük sorunu görebiliriz. Durumundan kendini sorumlu ilan edebilir, ama o duruma gerçekten tutunmak tamamen başka bir şey. İnsanlar bana bir şeyin mümkün olmadığını ve yapamayacaklarını söylediklerinde hiç umursamıyorum. Şöyle diyorum, elbette boynuna bir kement geçirmek zor bir iş, sanki kendini asıyormuşsun gibi; ama diğer

türlü de gittikçe gevşeyen ve hem zamanını hem yaşamını harcayan bir ihtimalde asılı duruyorsun. İki ateş arasında kaldığınızda taraflardan birini seçmek, arada kalmaktan daha iyidir, çünkü diğer türlü hiçbir şey olmaz. Haliyle, bu, hastamız için çok büyük bir adım, çünkü şöyle diyor: Bura benim evim, buradayım. Çok dikkate değer görünmüyor, ama bu onun evi, ve orada kalmak kendi kararı. Bundan sonra, her şeyin yoluna gireceğini umabiliriz, çünkü büyük fedakarlık yaptı, ama o zaman da şeytan sahneye çıkıyor. Hortlaklar. Heyulalar. Maymun adam eve musallat olmuş, bilinçdışı da mümkün olan bütün maymunlukları yapmaya başlıyor. Bilinçdışında muazzam bir devrim var. Ansızın vahşi bir hayvan ortaya çıkıyor, ve adamın içinde kaos başlatıyor. Bir kapı kapanıyor. Ancak, yemek ve su var, ama kapalı bir kapı da var, ve bu çok hayati bir an. Artık evin içindeyiz, şeytan da insandan ziyade hayvana dönüşmüş, her yere tırmanmaya çalışıyor. Böyle tırmanma, hastanın önceki akrobasi hareketlerini hatırlatıyor. Tehlikeli değil, şebek gibi bir şey.

Bir gün bir odada bir şebekle birlikte kaldım. Bir köşede sessizce oturuyordum, ama o mobilya parçalarını altüst ediyordu. Benle birlikte oturan adam—ünlü bir maymun eğitmeni—ona dikkat etmesek daha iyi olacağını söyledi. Sonra benim kafama ve omuzlarıma atladı, bayağı korkmuştum çünkü şebekler çok kötü ısırabiliyor. Hareket edemedim, uslu uslu oturdum, sonra kafamda bit ayıklamaya başladı. Adam, maymuna doğru maymun nezaketini gösterdiğimi söyledi. Görüyorsunuz, bu maymun nezaketi çocuklarda ve maymunlarda gerçekten işe yarıyor, bilinçdışındaki bu maymun özelliklerine de maymun nezaketi göstermeniz gerek. Onları bir süre görmezden gelin, omuzlarınızda otursalar bile, sanki yokmuşsunuz gibi sessiz kalın. O andan itibaren sizden hoşlanacaklar ve arkadaş olacaklar. Doğa size yaklaşacak. İnsanların yaptığı hata, hayvanı ilk gördüklerinde irkilmeleri ya da korkmaları. Bilinçleri onlarla arkadaş olmak istiyor, anlamsız sesler çıkarıp anlamsız hareketler yapıyorlar, tabii hayvan bu bebek dilini anlamıyor, sonra insanlar bir düşman daha kazanıyor. Çocuklarda da aynısı oluyor. Bebek ağzıyla konuşanlardan nefret ederler, arkadaş edinmek istedikleri için onları hor görürler. Yetişkinlerin küçük çocuklarla arkadaşlık kurmaları beklenmez, çocuklar yetişkinleri arkadaş edinirler, onlarla ilgili gibi göründüğünüzde bazen çok inatçı olabilirler.

Haliyle, bilinçdışı karşısında paniğe kapılmamalısınız. Elbette

maymun kıyamet koparır. Gayet sakin kalmalı ve galeyana gelmemelisiniz, yoksa maymun sizi çıldırtır. Eğer sakin kalırsanız, bir süre sonra tüm odaya huzur gelecektir, hayvan heyecana kapılmanın alemi olmadığını görecek çünkü tuhaf kürklü bu ahbap da heyecana kapılmıyor. Haliyle şoför ya da maymun insan da saldırgan değil. Tıpkı önceki gibi ve çok kavgacı olmayan bir halde marifetlerini sergiliyor, gerçi yabani hayvan görüntüsü veriyor ve bu medeni insanlar için iyi bir şey değil. Fakat şimdi korkunç bir şey oluyor, biri bir öneride bulunuyor—büyük büyükanne. Bu kuşkusuz bir sorun demek. Sahneye yeni bir unsur dahil oluyor. O vakte kadar bu küçük ev adamın eviydi, içinde de çok büyüleyici insanlar vardı. Çevrede büyük büyükanne olmadığı müddetçe bir insan alt insanıyla başa çıkabilir, ama büyük büyükanne varsa en kolay şey dayanılmaz hale gelir.

Baynes Hanım: Büyük büyükanne elbette şebeğin yerine geçmeyecek.

Dr. Jung: Şebek gölge. Onu yerleştirdik. Ama bu büyük büyükanne şahsen açıklanabilecek bir figür ya da kişi değil. Bu adamın büyük büyükannesi çoktan toprak olmuştur. Bu yeni figür, tamamıyla kişi dışı, bir tür mitolojik figür, kim olabilir?

Schmitz Bey: Anima.

Dr. Jung: Evet, ama sadece anima mı? Bu çok belirsiz, bunu daha belirgin kılmalıyız, kelimeye dikkat kesilelim. Biliyorsunuz, "büyük büyükanne" kelimesi, Almancada da olduğu gibi, çok büyük anneye ya da ilkellerin de diyeceği gibi koca büyükanneye işaret eder, bu da çok büyük yoğunluk demektir—en büyük anne. Çok yüksek bir onur derecesi bu. Sıra dışı bir varlık olmalı. Bildiğiniz üzere, ilkellerdeki fikre göre bir adam öldüğünde geride bir erkek evlat bırakmışsa hayalet diyarına bir baba olarak gider ve ona bir tavuk kurban edilir. Sonra oğlu baba olur, hayalet ülkesindeki babası da büyükbaba olur, ve birden mertebesi yükselir, bir tür dük olur, o zaman oğlu bir tavuk değil bir boğa kurban etmelidir. Haliyle büyükbabanın önemi babanın öneminden çok daha büyüktür. Kelimenin kökeninin buradan geldiğini fark etmeyiz. Bir başka deyişle, anneyi şimdiki zamandan koparıp ne kadar çok geçmişe gönderirseniz, önemi de o kadar artar. Çok daha fazla düşes olur, insan kökeninin daha fazla temsilcisi olur. Şöyle diyebiliriz, baba totem hayvanına ne kadar yaklaşırsa, haliyle, anne ile şimdiki nesil arasında ne kadar çok nesil olursa gücü ve kudreti de o kadar artar, çünkü o zaman insan geçmişinin gücünün tamamını temsil eder.

Prof. Hooke: Neden genç bir yüzü var?

Dr. Jung: Anima mahiyetindeki büyük büyükannenin bir veçhesi bu. Çok yaşlıdır ama aynı zamanda çok gençtir.

7. Seminer
18 Haziran 1930

Dr. Jung:

Geçen hafta rüyadaki maymun adamı tartıştık, bugün de bir sonraki noktaya gelelim, yani çocuğa. Önceki rüyalarda ara sıra çocuğa denk geldiğimizi hatırlarsınız.[1] Elbette bu simge daima aynı şeyi kastetmez. Bazen harfiyen önceki gibi aynı anlamda tekrarlanır, bazen de hiç öyle olmaz. Bu durum, bizzat rüyanın bağlamına ve aynı zamanda rüya sahibinin bilinçli tavrına bağlıdır. Bu sebeple, en iyi teknik, her rüyayı tamamen yeni bir mesele gibi, her durumu tamamen yeniymiş gibi ele almaktır, sanki simgelerin anlamını daha önce duymamışız gibi. Bu durumda bu tekniği öneriyorum. Şimdiye kadarki *dramatis personae* [ana karakterler] rüya sahibinin kendisidir, maymun adama dönüşen şoför, ve ima ettiği ama tanımadığı birçok insan, bunların arasında da bir çocuk var, başlangıçta çok göze çarpmıyor. Bu insanlar hakkında bir fikriniz var mı?

Schmitz Bey: Bunlar şu ufak güçler—bir tür *kabiri* gibi.[2] Önceki rüyada da çalışanlardı.

Dr. Jung: Aynı olacaklardır, ama bu durumda çalışanlara özel çağrışım yok. Biliyorsunuz, bir çalışan başkasına bir şekilde bağlı ya da iş birliği konumundaki bir insanı ifade eder, ama insanlar orada sadece bulunuyorlar, rüya sahibiyle herhangi bir iş birliği içinde olup olmadıkları da belli değil. Öylece oradalar, dost mu düşman mı olduklarını dahi söyleyemeyiz. Bir başka deyişle, henüz açık olmayan, henüz karar verilmemiş bilinçaltı figürleri temsil ediyorlar, ama aralarında bu fark edilen figür var, çocuk. Pek tabii böyle bir durumda rüya sahibinin çağrışımlarını dikkate almalıyız, çünkü çocuğun tam manasıyla önceki rüyalarda olan çocuk olduğunu farz etme yetkimiz yok. Örneğin, rüya sa-

[1] Yuk. 12. Rüya, s. 203 ve 18. Rüya, s. 470.

[2] Bkz. yuk., 22 Mayıs 1929, 3 ve 10. Notlar.

hibinin dediğine göre Yunan tanrısı Eros gibi ilahi niteliklere katiyetle sahip olduğu rüyayı hatırlarsınız. Çocuk burada belli ki bir tür aracı işlevi yerine getiriyor, çünkü çocuğun bir tür trans haline girdiğini söylüyor, ve ardından büyük büyükanne beliriyor. Bir rüyada ilk kez böyle bir figürle karşılaştık. Bu kendi başına bir simgedir, çünkü gerçeklik değil; gerçek hayatta bir aracı olacak bir çocukla ilgisi yok, bu sebeple tamamen hayali simgesel bir yaratım. Bunları psikolojik bir dille nasıl ifade edersiniz?

Sigg Hanım: Çocuk küçük, haliyle bir başlangıcı işaret ediyor, yeni bir tutumu.

Dr. Jung: Peki başka.

Fierz Hanım: Belki de şu diğer bütün bilinçaltı figürlerin zihnini.

Dr. Jung: Eğer rüya sahibi bir kadın olsaydı, çocuğun kadın için yeni bir düşünceyi temsil ettiğini söyleyebilirdik, çünkü bir kadında zihin genellikle erkek bir figürle temsil edilir, ama rüya sahibi bir erkek olduğundan bu başka bir şey.

Schmitz Bey: Bilinçdışından bilince bir mesaj.

Dr. Jung: Evet ama bu çok pozitif bir yorum. Bunu daha indirgemeci bir tarzda yorumlamalısınız.

Sigg Hanım: Rüya sahibinin ağaçlarda akrobasi yaptığı önceki rüyada da bir çocuk belirmişti, rüya sahibini de sopayla dövmeye çalışmıştı.

Sawyer Hanım: Rüya sahibi de sopayı çocuğun ağzından çekmişti ve ağzı kanamıştı.

Dr. Jung: Doğru, çocuk rüya sahibini dövmeye çalıştığı sopayı ağzında tutuyordu, sopayı çekince de çocuğun ağzı kanamıştı. Çoğu zaman olduğu gibi burada da iki motifimiz var, bunlar bir önceki rüyada da tezahür etmişti, bu rüyada ise maymun adam ve çocuk olarak tezahür ediyorlar. Haliyle, bunlar arasında ne gibi bir bağlantı var sorusuyla yüzleşiyoruz, bu soru da bizi çocuğu indirgeyeceğimiz yoruma götürüyor. Nedir çocuk?

Crowley Hanım: Adamın karşıtı, maymun adamın telafisi.

Dr. Jung: Bu yine çocuğa dair çok pozitif bir fikir, bunun yanında ona dair negatif bir fikrimiz de olabilir. Örneğin şöyle diyebiliriz, rüya sahibinin çocuk tarafı, hatta bir çocuk mahiyetinde rüya sahibinin kendisi. Bilirsiniz, oğlanların maymun özellikleri vardır, tırmanmamaları gereken yerlere tırmanırlar, her tür şebeklik oyununu oynarlar; erkek çocukların alamet-i farikası bu, çoğu zaman maymun gibi davranırlar. Erkek çocukların melek

olduğunu düşünmek çok anlamsız. Haliyle, içlerinde bir oğlan olan adamlar asla çekici insanlar değildir, hayvan olabilirler. Görüyorsunuz, maymun adamla ilişkili göründüğünde, diğer tarafa bakmalıyız, çocuk çok muğlak bir simgedir. Bu motif hakkında konuşurken referans verdiğim Almanca kitabı umarım hatırlıyorsunuzdur, *Das Reich ohne Raum* (Ülkesiz Krallık), yazarı Goetz.[3] *Puer Aeternus*un negatif tarafıyla alakalı, deri şapkalı çocukların hikayesi, hani insanlar üzerinde hiç de hoş olmayan muazzam numaralar çeviriyorlardı. Önceki rüyada o zaman ağaçlara tırmanan maymun motifi ve çocuk vardı, şimdi yine bu maymun adam beliriyor ve hemen ardından çocuk tezahür ediyor. Dolayısıyla, bağlantıya dikkat etmeliyiz.

Olguların bize gösterdiği üzere, bir adamdaki çocuk unsuru pek tabii ata figürlerine ya da ata yaşamına kadar geri gider. İşte bu sebeple ilkeller eğitim hakkında böyle tuhaf fikirlere sahip. Onlara göre ata ruhları çocuklarda tekrar doğar, bu sebeple onları cezalandırmaktan çok çekinirler. Çocuklara vurulmamalı, çünkü biri onlara saldırırsa atalara saldırmış olacaktır. Fakat ergenliğe ulaştıklarında o ruhlar çıkar giderler, ve o zaman şiddet başlar. Genç adamın ruhu terbiye edilir, tıpkı atın ruhunun terbiye edildiği gibi. Ondan önce eğitim yoktur, bunun sebebi de ata ruhlarının gazabından korkmalarıdır, o gazap onları vurabilir. Olur da çocuk ölürse ailenin başına bela yağar. O zaman, çocuğa bir ruhun musallat olduğu fikri, ya da çocuğun esas özünün bir ata ruhu olduğu fikri, çocuk psikolojisinin ata ruhlarından ya da kolektif bilinçdışından şekillendiği olgusuna tekabül eder. Çocuğun kendine has bir psikoloji geliştirmesi uzun zaman alır, bir çocuk psikolojisi yaratma girişimlerimizin hepsi de kolektif psikoloji olgusunu görmezden geldiğimiz sürece son derece tehlikeli olacaktır. Eğer farklı bir hipotezden hareket edersek çocuk rüyalarını anlamak imkansız olacaktır.[4] Tamamen yetişkin hatta yetişkinden de öte rüyalar görürler ve bunlar tamamen kolektif bilinçdışından gelir. Elbette son derece anlaşılabilir bir durum bu çünkü çocuk tam bir bilinçdışı durumda başlar. Kolektif bilinçdışı psikolojisi bu, uzak çağlardaki atalara kadar geri gider—

[3] Bkz. yuk., 27 Mart 1929, not 4.

[4] Jung, 1936-37, 1938-39, 1939-40 ve 1940-41 kış dönemlerinde, Zürih'te, çocuk rüyaları üzerine de seminerler verdi. Seminer kayıtları katılanlara özel paylaşıldı [*Rüya Analizleri* gibi bu seminerler de sonradan *Çocuk Rüyaları* başlığı altında yayınlandı—çn].

mağara adamına veya maymun adama. Bu sebeple, en şaşırtıcı simgeleri onların rüyalarında görebiliriz, ve onların davranışlarında eski ritüeller hayat bulur. Küçük çocukların hikmetini herkes bilir, kulak kesilip dinlersek en sıra dışı şeyleri söylediklerini duyarız. Çocuklar ve delilerin doğruyu söylediğini ifade eden bir Alman atasözü var. Bunun sebebi de kolektif bilinçdışının diliyle konuşmaları ve sıradan insanın ortaya çıkarmayı asla düşünmeyeceği şeyleri ortaya çıkarmalarıdır.

Haliyle, yetişkin bir adamdaki çocuk, yahut çocuk unsuru, uzak geçmişe ulaşan ve içgüdüsel yaşamı sayesinde kolektif bilinçdışıyla bağlantı kuran psikolojisinin bir kısmını ifade edebilir. Ayrıca, geleceğimiz kolektif bilinçdışı sayesinde üretildiği için, çocuk geleceğe de işaret eder. Çünkü gelecekte olacağımız her şey kolektif bilinçdışında hazırlanır, haliyle bir bakıma geleceğin anasıdır. Bu sebeple, çocuk bir yandan maymunlara kadar giden son derece çocuksu bir şeyi ifade eder, diğer yandan da uzak geleceğe ulaşan şeyi. Küçük bir çocuğun oyunlarında geleceğini sezdiğini genelde görebiliriz, özellikle de askerlerle oynarken ve savaşlar düzenlerken—belki bunları gerçekte de yapacak. Çocuk bir bakıma uzak geçmişle uzak gelecek arasında bir köprüdür. Bu durumda bir aracıdır, ve bir aracı bilinç ve bilinçdışı arasında bir köprüdür, ya da bu gerçeklik ve hayaletler ülkesi arasında. Ama bunların hepsi bir varsayım, fakat pratikte ne anlama geldiğini ve gerçekte ne hissedildiğini bilmek isterdim. Rüya sahibinin bunu bizzat hissetmesi için bunu anlamasını nasıl sağlayabilirim?—çünkü bu, rüya yorumunun esas noktası: Bu esas unsuru rüya sahibinin anlamasını sağlamak; ki buna nüfuz etsin ve "işte bu" hissini yaşasın. Siz bu durumda nasıl ilerlerdiniz? Bu olguyu nerede bizzat hisseder?

Sigg Hanım: Fiziksel doğasında hissedebilir. Görünen o ki rüya sahibi bazen çok suni şeylere karşı bir eğilim taşıyor.

Dr. Jung: Bir çocuğa dönüşmek elbette onu çok çok basit bir insan haline getirme etkisi yaratacaktır. Ama başka etkisi de var. Bildiğiniz üzere, çocuk onun rüyalarında ön plana itiliyor, bu da gerçekte bizzat rüya sahibine ne olduğunun canlı bir gösterimi. Kendi psikolojisinde bunu nasıl hissediyordur?

Schmitz Bey: Psikolojiyle meşgul olmadan önce ruhaniyet ile ilgileniyordu, ve bu çocuk da aracı olduğundan, sanki okült şeylere geri dönmüş gibi.

Dr. Jung: Evet, bu önemli bir ipucu. Belli ki rüyanın bu kısmı

ruhani ilgilerinden alınmış. Çocuk bir aracı, ve bu aşamada önceki ilgi alanlarına doğru bir gerilemeye şahit oluyoruz. Psikolojiden bir adım geri atıyor ve ruhaniyete giriyor. Hatta bu zihinsel bir şey de değil, bir parça çocuk psikolojisi—kısmen çocuğa dönüşüyor. Fakat bu konuda sizin aklınıza gelen fikirleri duymak isterim, mesela bunun ne anlama geldiğini anlıyor musunuz? Elinizde bir ipucu var, çocuk ağır biçimde kendinden geçiyor, bu da rüya sahibi çocuğu idrak etseydi hissedeceği şeyi tasvir ediyor.

Schlegel Bey: Gerçeklikten bir bakıma ayrışmış hissetmeyecek mi?

Dr. Jung: Doğru. Trans hali, profesyonel medyumlarca kullanılan bir araçtır, bireyi gerçeklikten koparma amacı taşır ki böylece zihinsel süreç dış etkilerden tamamen tecrit edilsin. Bir tür uyku gibidir, ama sıradan bir uyku değil; bilinçten koparılmış ve gerçek çevreden ayrıştırılmış bir parçadır. Bir adım bu ama biraz daha öteye gitmeliyiz. Neden çevresinden ayrışmak durumunda? Transın şartı ne?

Schmitz Bey: Daha düşük bir araç olan büyüye bir gerileme mi?

Dr. Jung: Evet, belli ki gerilemesi onu büyü zihniyetine götürüyor, haliyle ilkel zihnin kompleks yapısı içinde yolumuzu bulmalıyız. İlkel yaşamın bir parçası bu. Rüyada hemen önceki durum çok nahoş ve kolayca tehlikeli hale dönüşebilir; şoför çıplak bir maymun adama dönüşmüştür, ve akrobasi yapıyor. Sonraki gelişmelerin de onayladığı üzere tüm rüyada bir tehlike hissi var. Elbette, rüya sahibi en büyük kaygıları yaşıyor, çünkü çıplak bir maymun adamın ifade ettiği nitelik, onun içinde serbest kalabilir, bu herif Allah bilir ne yapacak, hemen ardından da büyük büyükanneye karşı tecavüz girişimi geliyor ki bu bir suç. Kontrolü mümkün olmayan dayanılmaz bir güç var, bir goril gibi. Bu hisse karşı ne yapabilir? Ateş etmeye başladıklarında toplara karşı ne yapabilir? Haliyle, paniğin eşiğinde, ve panik hallerinde insanlar ilkel bir psikoloji geliştirirler. İnsanın rüya halinde fark ettiği içsel bir panik bu. Görüyorsunuz, her şey kaçıp giden fareyle başladı[5], ve şimdi bir çığa dönüşüyor, hastanın üzerinde büyüdükçe büyüyor, maymun adamla ilgilenmesi gerek. Böyle durumlarda insan daima büyü zihniyetine geri döner. Nasıl başa çıkacağınızı bilemediğiniz tehlikeli bir durumla karşılaştığınızda ne yaparsınız? Böyle bir durumda kendinizi gözlemlediniz mi?

Dr. Howells: İnsanlar en saçma şeyleri yaparlar.

[5] Bkz. yuk., 24. Rüya, s. 567.

Dr. Jung: Neye saçma diyorsunuz? Bizim bilinçli bakış açımızdan gelen bir değer bu, bilhassa sonradan "Allahım! Nasıl da saçmaladım" dediğimizde. Ya da bir şeyin oluşuna tanık olurken panikleyip dışarıdan bir yargı vererek onu aptalca bulduğumuzda.

Sergeant Hanım: İnsanlar bazen dua ederler.

Dr. Jung: Evet, normalde dua edeceğini hiç düşünmeyeceğiniz insanlar birden dua etmeye başlarlar, ya da muadil hareketler yaparlar. Ya da sıra dışı hareketler yaparlar. Şahit olduğum bir olayı anlatayım size. Evimin yanında bir ahır yanıyordu. Gece vaktiydi, insanlar yataklarından çıkıp geldiler, köylü kadınlar yarı giyinik haldelerdi ve elbette panik içindelerdi. Olay yerindeki ilk insanlardan biriydim, ahırın kapılarını açtım ki hayvanlar dışarı çıksın. Sonra bir kadın koşarak çıktı. Ay ışığında yolda yürümeye başladı, trajik hareketlerle tanrılara yakarıyordu, Ah-h-h diye sesler çıkarıyordu. Arkasından koşup "Ne halt yiyorsun burada?" diyerek çıkıştım. Bunun üzerine boynuma tutundu ve sevecenlikle tatlı tatlı kucağıma yığıldı. Psikolog olduğum için cinselliğin eşlik edebileceği bir an olduğunu biliyordum, çünkü burada büyük bir trajedi yaşanıyordu, dünya yitip gidiyordu ve ona göre olay yerinde hemen çiftleşmek gerekiyordu. Şaka değil bu, çok ciddi bir iş. Böyle bir şey, deprem zamanında[6] Messina sokaklarında da yaşandı, birçok çiftin davranışı bunun kanıtıdır. Neredeyse her aile cinayetinde adam karısını vurmadan önce onla cinsel ilişkiye girer; sıradan bir şey bu, iyi bilinen bir gerçek, insan doğası böyle tepki verir. Dikkat edin, size bahsettiğim gece olan tek olay bu değil, başka bir kadın vardı, bir hizmetçi, birden uyandı ve zıvanadan çıktı.

Schmitz Bey: Ama tam tersi de doğru. Eğer cinsel münasebet beklentisi varsa ve bu beklenti karşılanmamışsa rüyamızda büyük bir yangın felaketi görürüz.

Dr. Jung: Evet, ya da mütekabil bir halüsinasyon, evin yanması gibi. Böyle anlarda nazardan koruyan eylemler, eski büyü ritüelleri birden ortaya çıkar. Haliyle bizim hastamız da belli ki maymun adam orada olduğu için sıkıntı içinde, böyle bir rüyayı önemsiz addedip geçemeyiz. Hastanın içinde sahnelenen bir

[6] 18 Aralık 1908'de şiddetli bir deprem Sicilya'nın Messina kentinin yüzde doksanını yok etti. 19 Ocak 1909 tarihinde konuyla alakalı Jung'un Freud'a gönderdiği mektup için bkz. *The Freud / Jung Letters*, s. 199.

dram var burada. Dramanın sancılarına kapılmıştır, bir tür hezeyan içindedir, duygular kızışmıştır, ve şimdi korku içindeyken çok tuhaf bir aracı devreye sokuyor: bir büyü ritüeli. Çocuk, büyük büyükanneyi Hades'ten çekip çıkarmak için transa geçiyor. İnsanlar bin ya da iki bin yıl önce büyük bir sorun içindeyken ya da önemli bir karar arifesinde şüphe yaşarken böyle yaparlardı. İncil'den biliyoruz bunu: Ölülere ya da büyücüye gideceklerdi. Şimdi doktora gidiyorlar, aynı şey, doktor da onların rüyalarını analiz ediyor, ölüyü çağırıyor, bilinçdışını çağırıyor, baştan sona sihirli bir ritüel. Çocuk burada ölüyü kaldırma amacıyla kullanılıyor. Çocuklar genelde kristal küreyle fal bakma ya da başka büyü icraatları için kullanılır.

Örneğin, bir yılan büyücüsünün hikayesini hatırlıyorum, Mısır'da çalışmış İsviçreli bir mühendis anlatmıştı bana, kucağında küçük bir çocuk olmadan asla yılan yakalamaya gitmezmiş. Kahire'deki ünlü adam[7] gibi profesyonel biri de değil bu, yılanlar gerçekten baş belası olduklarında çağrılan bir bedeviydi sadece. Boynuzlu engerek yılanları tüm ülkeyi istila etmiş; acayip zehirlilermiş ve kumun altına gömülü halde yaşayıp kurbanlarını beklerlermiş, yalnızca kafalarının ucu dışarıda kalırmış. Yerli ırgat arasında çok fazla ölüm vakası olmuş. Onları yakalayamıyorlarmış, istemeye istemeye bu yılan büyücüsüne başvurmuşlar, ıslık çalarak ve kucağında çocukla çıkıp gelmiş. Kendisini korumak için çocuğun mutlak zorunlu olduğunu söylemiş. Çalıların arasına girmiş, elini sokmuş, ve yılanları kaskatı kesilmiş ve tılsımlı bir halde çıkarmış. Böyle hikayeleri muhtemelen okumuşsunuzdur, bu hikayelerde oğlanlar ya da kızlar uyurgezer bir durumda aracı ya da medyum olarak işlev görürler. Antik dönemde bu bir tür meslekti.

Bunun çok ilginç bir örneği Mısır'daki bir kazıda bulundu. İmparatorluk döneminden Romalı bir memurun evindeki hizmetçiler listesi bulundu, aralarından birinin ismi Yunanca yazılmış, Walburga Sibylla.[8] Walburga bir Cermen ismi, Cermen kadınlar da medyumluğa çok yatkındırlar. Bilindiği üzere birçok Cermen kadın köle medyum ve uyurgezer olarak kullanılmak üzere satılmış. Haliyle bu da ev medyumunun ismiymiş, Yukarı Nil kısmına köle olarak satılmış bir Cermen kız. Soylu ve müs-

[7] Jung, 1926 baharında Nil boyunca seyahat etmişti; H. G. Baynes, Jung'un yılan büyücülerine olan ilgisini bir filmle kayda almıştı.

[8] Yunanca *sibylla* = "kadın kahinler".

tesna bir kişiliğin evine mensupmuş, ve acil durumlarda onun medyumu oluyormuş. Adam ne yapması gerektiğine dair kehanette bulunmasını Sibylla'sından isteyebilirdi. Şimdi de şüphe içinde kaldığımızda gidip danıştığımız falcılarımız var. Hem ilk medeniyetlerde hem de ilkeller arasında kullanılan bir tedbir bu ve aynı zamanda rüyadaki bağlantı. Durum gittikçe nahoş hale geliyor, paniğe kapılmış bu adam da tavsiye ya da yardım almak için bu eski araçlara başvuruyor. İnsanlardan bir yardım gelmediği için bilinçdışına başvuruluyor, o da büyük büyükanneyi ortaya çıkarıyor.

Bu oğlan simgelemesi hastamızın iç dünyasında nasıl işliyor, buna dair somut bir olgu henüz bulmuş değiliz. Belli ki çocuksu unsur bu; adamın içindeki yetişkin, sorunu nasıl çözeceğini bilmiyor, ben de ona söyleyemiyordum. Benim de bilmediğim gizemli bir çözüm olması gerektiğini söyledim ona. Bu sebeple, kendisine çekildi ve bütün zihinsel kaynaklarını iyice tüketti. Bir şeyin çaktırmadan ona yanaştığını hissediyor, bir şey gittikçe güçlü ve tehlikeli hale geliyor, şimdi de maymun adam, işte bu koşullarda insanlar çocuklaşır. Birçok nevrotik, bu ilginç çocukluk vasıtasıyla kendini çevresine belli eder, ama hususi sorunlarını biliyorsanız anlarsınız. Her şey son derece karanlık olduğunda yapılacak tek şey ya histerik olmak ya da çocuklaşmaktır. Ne kadar yetişkin olursa olsun bir erkek, öylece çöken ve annesi için gözyaşı döken ağlak birine her an dönüşebilir, bu adama da bu olmuş. Çıkış yolu bulamamış ve küçük bir çocuk olmuş. Şimdilik görünen manzara bu. Zihinsel araçlar vasıtasıyla değil de bu gerilemeye boyun eğerek bulduğu bu yolu izleyip çocuk arketipinin içine düşüyor, tıpkı bilmem kaç bin yıldır milyonlarca insanın zaten yaptığı gibi. Kötü bir durum olduğu zaman hemen çocuklaşıyorlar, ölçüsüz saçmalıyorlar. İçgüdünün temeline kendilerini bırakıveriyorlar.

Ne yapacağını bilmeyen ve umutsuzluk içinde *ekstatis* haline erişen çocuk kalıbı böyle oluştu. *Ekstatis* burada uygun kelime, çünkü bir panik veya korkunç bir acı zirveye ulaştığında kesilir ve insanlar kendinden geçerler [*ecstatic*]. Acı belirli bir noktadan sonra devamlı yükselen bir yoğunlukta sürmez. Devrilir ve *ekstatis* olur. *Malleus Maleficarum*[9] isimli ünlü kitapta cadının semp-

[9] İki Dominiken Engizisyoncu Jakob Sprenger ve Heinrich Kramer, 1489 yılında bu kitabı yayınladılar, cadıları tespit edip cezalandırmanın kurallarını anlatan bir kitaptı.

tomlarından biri olarak bu semptomdan bahsedilir, cadıların uykusu denirdi buna. Ruh halimiz en beter karanlığa eriştiğinde ışık belirir. Güneş mitidir bu. Birden mit kalıbına yani arketipe düşeriz. Şeylerin girdiği doğal yol bu. İncil'de bunla alakalı sayısız örnek var: Umutsuzluk zirve noktaya eriştiğinde Tanrı zuhur eder, ki bu da basit bir psikolojik hakikattir. Haliyle bu adam tamamen çaresiz ve korkudan kaskatı kesilmiş küçük çocuğa dönüştüğünde, uyuşukluk ve mutlak tükenmişlik durumundan sonra *ekstatis* geliyor ve anne beliriyor. Elbette gerçek bir anne belirmiyor, büyük büyükanne beliriyor ki söylediğim gibi çok yüksek bir şan ve şerefe sahip. Küçük çocuğa beliren kesinlikle sıradan bir anne değil. Yetişkin bir adam tamamen umutsuz bir çocuğa dönüştüğünde o zaman ilahi ana zuhur eder, çok yaşlıdır ama aynı zamanda çok gençtir, ki rüyadaki tasvir de öyle diyor. Çok genç bir yüzü olduğunu söylüyor.

Devam etmeden önce, umarım rüya sahibinin ruh haliyle yeterince hemhal olmuşsunuzdur. Maymun adamın belirmesi yüzünden gayet rahatsız. Böyle saygın ve çok rasyonel bir kişi birden böyle bir gerçeklikle karşılaştığında onun için bunun ne anlama geldiğini kestirmelisiniz. Biz hemen şöyle düşünürüz: Aman canım, rüyalar gerçek değil ki. Fakat bu şeyler geceleri korkunç derecede gerçektir. Kendimizi bir anlığına unutabiliriz, ama sonra sorun tekrar belirir. O sorundan kurtulamayız. Ne yapılması gerektiğini bilmediğimizi itiraf ederiz, hemen vazgeçeriz, işte bilinçdışının tezahürü için en müsait an bu. Ne yapacağımızı bilmez bir haldeyken arketip işlemeye başlar. Çünkü ezelden beri insan aşılmaz denen ne durumları aşmıştır, içgüdüler burada ya kurnazlıkla ya da *coup de force* [cebren] devreye girmiş ve durumu çözmüştür, şimdiki durum da aynı. Böyle bir durumda bilinçdışından rüya sahibine en fazla yardımı dokunacak imgeyi üretmesini bekleyeceğiz. Ayrıca bir adam küçük bir çocuğa dönüştüğünde elbette annesi için ağlayacaktır. Eğer yetişkin bir adam bu duruma gelmişse bahsi geçen sıradan bir anne değildir, çünkü çok iyi bilir ki kendi annesi çok yardımcı olmayacak, tabii ikinci bir gözü yoksa ya da üstün bir kişilik değilse. Haliyle tezahür eden de büyük büyükannedir, mitsel bir ilk annedir, muazzam geçmişin annesidir.

Schmitz Bey: Sanmıyorum bir insan bilinçli haliyle böyle bir şey yapsın. Bir vaka biliyorum, bir adam rüyasında vahşi bir adamla tanışıyor ve kendi kendine şöyle diyor, "Elbette, güç kul-

lanarak bu adama karşı hiçbir şey yapamam, ama numaralar var; insanlar daima kendilerinden çok çok güçlü hayvanları bu şekilde öldürebilmiştir." Haliyle rüyada bir hile yapıyor ve maymun adamı öldürüyor. Bunun hakkında ne derdiniz?

Dr. Jung: Adam soğukkanlı. Mutlak bir umutsuzluk durumu hakim değil. Rasyonel halini koruyor ve jiu jitsu bilgilerini uyguluyor. Maymun adamla belli ki bu şekilde başa çıkabiliriz. Ama bizim durumda maymun adamı öldürmenin hastamız için hiçbir faydası yok.

Schmitz Bey: Bahsettiğim adam rüyasından hoşnuttu, ama iki saat sonra hasta düştü.

Dr. Jung: Bu çok sorunlu bir olay. Biliyorsunuz, mitolojide kahraman bir dizi canavarı öldürmek zorunda kalır ve tuhaf hiçbir şey vuku bulmaz, ama sonra birden belirli bir canavarla birlikte bir şey olur. Genelde maymun adama karşı bir zaferler dizisi vardır, ta ki yaşam öyle saflaşsın ki artık hiçbir şey olmasın. Ama ardından maymun adam yine belirir ve bu sefer onu öldüremezsiniz. Buradaki zorluk genel bir reçete olmaması. Belirli durumlarda şöyle demek zorunda kalırız, "Hadi öldür onu, ez başını." Başka bir durumda da tam tersini deriz. Bu sebeple size bir tavsiye veremem.

Schmitz Bey: Belki de bu hastalığın şiddetli çarpışı, onun durumunda biraz daha erkeksi görünmenin daha uygun olduğunu söylemek istiyordu. Vahşi adamı öldürmek yerine büyükanneye gitmek daha yeğdi.

Dr. Jung: Eylemini *seçme* şansı yoktu. Bu bir zorunluluk meselesi, tıpkı bizim hastamızda da olduğu gibi. Problemiyle başa çıkmak için pratikte her yolu denemişti, ve böyle bir durumda anneyi çağırmaktan başka bir seçenek yok. Faust gibi— Mephistopheles'i öldüremez, yeniden doğum aramak için annelere başvurmak zorunda kalır.[10]

Schmitz Bey: Onu öldürmeye çalışmış olsaydı belki de bu bir hata olacaktı.

Dr. Jung: Eğer sıradan bir insan olsaydı şeytanı öldürme müsaadesi olacaktı. Ama Faust'un yok. Şeytanı öldürmekle yükümlü çok fazla önemsiz insan var, ama böyle durumlarda asla bir değeri olamaz. Bizim vakamızda hastamız maymun adam soru-

[10] *Faust*un İkinci Kısmındaki Anneler temasının işlenmesi için bkz. *Symbols of Transformation* (1952), CW 5, par. 180 vd. ve 299 (sonu).

nuyla başa çıkmak zorundaydı. Onu öldürmesi imkansızdı, durum da öyle bir noktaya geldi ki büyük büyükanne çıkıp gelmek zorunda kaldı. Nedir bu büyük büyükanne?

Dr. Schlegel: İnsanlığın tüm geçmişi.

Dr. Jung: Evet, bir bakıma öyle, ama neden büyük büyükbaba değil? O da tüm geçmiş değil mi?

Bianchi Hanım: Doğa Ana o.

Dr. Jung: Ama neden Doğa Ana?

Dr. Schlegel: Çünkü insan ona boyun eğmeli. Eğer baba olsaydı boyun eğmeyecekti.

Dr. Jung: Neden olmasın? Ben böyle bir durum içinde olsaydım anneye koşmazdım, eğer cesur bir yaşlı baba varsa belki de ona koşardım.

Schmitz Bey: Adam baba ilkesine bağlı, ve burada öyle bir an geliyor ki artık eril ilkenin yardımı dokunmuyor, dişi ilkeye gitmesi lazım. Sanırım benim bahsettiğim adam da bu yüzden hastalandı. Vahşi adamı öldüremeyecekti, dişi ilkeye gidecekti.

Dr. Jung: Kesinlikle doğru. Bizim vakamızda hastamız sahip olduğu tüm eril imkanları kullandı. Bunu bazen mitolojide de görürsünüz. Bir adam sorununu nasıl çözeceğini bilemiyorsa cadıya gider, Saul da Eski Ahitte Endor Cadısına gider.[11] Wagner efsanesinde Wotan, Erda'ya gider.[12] Mitolojide böyle başka birçok örnek var, erkekler kadınların tavsiyesini almaya gitmek zorunda kalırlar. Çok iyi bir örnek de *Penguenler Adası* kitabında var, size bu kitaptan birkaç kez bahsettim[13], Gökteki yüce Babalar penguenleri vaftiz edip etmeme konusunda karar veremezler, ve sonrasında Aziz Katarina'ya başvurmak ve onun fikrini sormak zorunda kalırlar, o da çok nazik bir cevap verir. Burada da belli ki eril zihnin karar veremeyeceği bir durum var, ve bu sebeple Doğa Ana, büyük büyükanne, son çare olarak çağrılır, hem çok yaşlı hem çok gençtir, ebedi bir doğa gibi. Kadın ona çocuğun trans halinden kaynaklanan gizemli bir keşif hali olarak tezahür eder. Çocukluk belirdiğinde ve *ekstatis* başladığında o zaman doğa zuhur ediyor ve son sözü söylüyor. Ama burada aşırı önemli bir şey vuku buluyor, maymun adam kadının üzerine atlayıp tecavüz etmek istiyor. Bunun anlamı ne?

[11] I Samuel 28:7.

[12] Richard Wagner'in opera dizisi *Nibelung Yüzüğü*nde savaş tanrısı Wotan (ya da Woden), eşinin yani yer tanrıçası Erda'nın tavsiyesine bel bağlar.

[13] Karş. yuk., 23 Ocak 1929, not 2.

Baynes Hanım: Otoritesiyle mücadele etmesini istemiyor. Onlar doğaları gereği karşıt güçler, eğer yapabilirse ona boyun eğdirecek.

Dr. Jung: Ama maymun adam—doğa—ve büyük büyükanne karşıt değiller.

Baynes Hanım: Ama bu adamın durumunu düşününce büyük büyükannenin maymunla mücadele edeceğini sandım. Yani onla iş birliği içinde olamaz.

Dr. Jung: Gerçi bilinçdışı büyük büyükanneyi tam bu anda gerçekten faydalı bir şey yapma fikriyle ortaya çıkarıyor, ama bilincin bunu bu şekilde hissedeceğine dair kesin bir şey yok. Bazen bir sorunun çözümünün faydalı olmakla uzaktan yakından alakası yoktur. İşte bu sebeple soruyorum, maymun adam neden Doğa Ananın üzerine atlamamalı? İlla yanlış bir şey mi bu?

Baynes Hanım: Bu hususi durumda büyük bir hata olduğunu düşünürdüm.

Schmitz Bey: Elbette çok ilkel ve şiddetli bir şekilde bunu yapıyor, ama simgesel açıdan Doğayı ele geçirmeli.

Baynes Hanım: Ama büyük büyükanne bunu kabul etme havasında değil, demek ki bunun iyi bir fikir olduğunu düşünmüyor.

Dr. Jung: Karşıt görüşleri savunuyorsunuz. İşin içinden nasıl çıkacaksınız?

Baynes Hanım: Schmitz Bey tamamen teoride yüzüyor, ama pencereden atlayan büyük büyükanne tamamen benim tarafımda.

Dr. Draper: Osiris mitinin bir iması olabilir mi burada, bu durumda büyük büyükanne figürü de İsis olacak?

Dr. Jung: Kesinlikle haklısınız, kusursuz bir benzetme bu. Maymun adam, Set rolünü üstlenecek. Mısır'ın diğer tüm tanrılarının yanında Osiris bir tanrı insandı, yeryüzünde bir insan gibi yaşadığı düşünülürdü, kaderi de İsa, Attis vs. gibi kurban edilen tanrınınki gibi oldu. Mısırlı şeytan Set onu paramparça etti, Set genelde kara bir domuz suretinde belirir, hakir ve fena görülür, çamurda yaşayan bir domuzdur. Osiris'in sol gözü kör olmuştur, çünkü Set'i görmüştür—bu kadarı kör olmaya yeter. Ünlü Horus gözü motifi burada ortaya çıkar, Mısır'da çok önemli bir simgedir bu; Horus, babası Osiris için gözlerinden birini feda etmiştir. Ne yazık ki hikaye bu açıdan gayet eksik, tüm miti bilmiyoruz.[14] Katolik Kilisesi, İsa mitinin dogmatik öncüsü olması

[14] Osiris mitinin bir özeti için bkz. *Symbols of Transformation*, CW 5, par. 349-357 (1912 baskısı). İkizler İsis ve Osiris karı kocaydı; kötü olan Set ise onların erkek kardeşiydi.

sebebiyle bu mitler döngüsünü doğrulamıştır, çünkü sıra dışı benzerliği inkar edemez. İnsanların ebedi sorunu bu, insanın kendini milyonlarca defa bulduğu tipik bir durum, bu sebeple mevcut bir mitle de ifade edilir. O zamanlar bu mitin değeri bir tür reçete olmasında saklıydı, bir musibet iliştiğinde ne yapılması gerektiğini söyleyen tıbbi bir talimattı. Eski Mısır'da insan böyle bir durum içinde olduğunda, zamane hekimler yani rahipler, bir deva bulabilmek adına mitler derlemesini açıp ilgili bölümleri okurlardı, dolayısıyla bu okumanın çok etkin bir tedavi değeri olurdu. Örneğin bir adamı yılan ısırdıysa ilgili İsis efsanesini okurlardı. Zehirli solucanı nasıl hazırladı, Ra'yı—ya da Osiris'i—soksun da felç edip hasta bıraksın diye onun yoluna nasıl yerleştirdi. Ardından tekrar onu iyileştirsin diye Ana İsis'i çağırmak zorunda kalırlar, çünkü başka çare kalmamıştır. Zehri hazırladığı için onu nasıl iyileştireceğini de biliyordur; Ana İsis doğru sözü söyler ve tanrı iyileşir.[15] Buna karşın, önceki kadar güçlü değildir, çünkü yılan ısırığından sonra bitap hissetmemiz normal bir şey.

Mısırlıların tıbbı böyleydi, biz de hâlâ benzer bir şeyi uyguluyoruz. İnsanlar sadece bir fikir sahibi olmak için doktora gidiyorlar. Amerikalılarda çok rastlanan bir şey bu; yeter ki biri bir fikir ortaya atsın, hemen inanırlar. Doktor şöyle der, "Katatonik tarzda bir şizofreniden mustarip," Amerikalılar da hemen başlarına bir şey geldiğini sanır—doktor öyle dedi. Hasta tüm semptomlarını söyler, doktor da rahatsızlığına bir ad koyar ve böylece rahatsızlığı hastanın bilincine özümsetir. Rahatsızlığı acı, kaygı ve belirsizlik alanından çıkarır ve tasavvur alanına sokar. Rahatsızlık hakkında belirli bir efsane bölümü ya da ilahi okur, ya da başka bir efsun. Böylece ebedi ve evrensel hakikatin arketip imgesini sunar, ve bu bahis bilinçdışı üzerinde belirli bir etki yaratır. Uzun bir seferde asker birlikleri üzerindeki müziğin etkisi gibidir bu; gayet yorgun ve moralleri düşük olabilirler, ve daha fazla yürümek istemeyebilirler, ama sonra müzik başlar ve tekrar canlanırlar. Hastamız şimdi bir umutsuzluk içinde, ilkel insanlar da hastalandıklarında öyle olurlar; o anda bir moral alkışı gelmezse kendilerini bırakırlar ve yitip giderler. Gerekli tahrik, kolektif bilinçdışının güçlerini harekete geçiren belirli efsunlardan gelebilir. Bu sebeple, tıpkı Osiris efsanesinde olduğu gibi, ya da

[15] Bir Mısır ilahisinden Jung'un aktarımı için bkz. *a.g.e.*, par. 451-453 (1912 baskısı).

Güneş tanrısı zehirlendiğinde yüce ana İsis onu iyileştirmeye geldiğindeki gibi, burada da büyük büyükanne geliyor. İşte Doğa böyle—olduğu haliyle doğa, ahlaki tasavvurlardan eser olmayan doğa.

Görüyorsunuz, eril psikolojinin durumu böyle. Kadınlar benle hemfikir olur mu bilmiyorum ama bir erkek, kadınların gerçek bakış açısının ahlak dışı olduğuna inanır. Kadınların neye eriştiği ya da neye talip olduğu çok önemli değil, buna temelde ikna olmuştur. Şahsen erkeklerin ahlaki tasavvurlar hakkında konuştuklarını çok duymuşumdur, konuşurlar çünkü ona inanmazlar. Haliyle, bir adam yolun sonuna geldiğinde bu ahlak dışı dişi ilkeye başvurur. Ahlaktan nasibini almadığı için kadın, şeytanla ittifak halindedir, ve böyle bir durumda ne yapılacağını bilir. Çok saygın bir kadın doktor hatırlıyorum, böyle bir vakayla ilgileniyordu ve ne yapacağını bilmiyordu. Çok müstesna ve gayet iyi tanınan bir beyefendi savaş zamanında fakir insanlar için bir mandıra kurmuş. Mandırayı işletmesi için de iki genç kızı görevlendirmiş, onlardan birine çok ilgi duymuş, hatta aşık olmuş. Evli bir adammış, çok saygınmış, bir çatışmaya doğru yokuş aşağı gittiğini fark etmiş, ama bu duruma uygun psikolojik bir yanıt da bulamıyormuş. Haliyle, kadın bir doktora gidip onun görüşünü almış, ama böyle hassas bir durumda doktor da ne yapılacağını bilmiyormuş, zaten gelip bana sordu. "Bu beyefendi belki de karısını durumdan haberdar etmiştir?" dedim. "Elbette" dedi, "ama bunu nasıl bildiniz? Bunu bildiğinize göre çok fena bir adam olmalısınız?" Hemen ahlaki tasavvurlar ortaya çıkıyor. Ama işte bir adamın düşündüğü şey bu; İsis—Doğa Ana—geldiğinde erkek bir dalavereden çok korkar, korkunç derecede belalı ve şüpheli bir şeydir bu.

Şimdi gelelim mitolojik duruma. İsis çağrıldığında bir adam tıpkı Ra gibi hissedecektir, çünkü Ra elbette bu zehirli solucanı kimin yaptığını biliyordu ve tabii ki böyle bir doktora da güvenmiyordu. Haliyle burada böyle bir tepki bekleyebiliriz. Belli ki maymun adam saf dostane niyetlere sahip değil. Eğer kadın onun eylemini özellikle dostane bir niyet olarak değerlendirseydi, pencereden atlayıp gitmezdi, haliyle durumu çok hoş karşılamadığını varsayabiliriz, bu tavır belki de ona terbiyesiz göründü ve geri çekilmeyi tercih etti. Bu sebeple, maymunun davranışının çok münasip olduğunu söyleyemeyiz. Belli ki Doğa Anayı çok kötü korkutuyor, o da yardımcı rolünü yerine getiremiyor. Hastamızı böyle bir durum içine sokan Doğa olsa da adama yar-

dım edecek araçları ve verilecek panzehri de biliyor olsa gerek, fakat maymun adamın bu müdahalesinden sonra hiçbir şey yapamıyor, getirmiş olabileceği yardım ortaya çıkamıyor. Maymun adamın neden onun üzerine atladığını şimdi anlayabiliriz. Belli ki rüyada cinsel açıdan tahrik olmuş, bu da davranışını açıklıyor. Ama bunu nasıl anlıyorsunuz?—bilinçdışının faydalı amaçlarını ve arketipin iyileştirici özelliklerini mahveden bir şey. Set birden Ana İsis'e bir çekim hissetmişse ve onun üzerine atlamışsa mesela? *Faust*ta, şeytan, hoş küçük melek çocukların cazibesine kapılır.

Holdsworth Bey: Bir adam karısını öldürmeden önce onla ilişkiye girer demiştiniz. Bu rüyada adam, büyük büyükanne için duyduğu bilinçdışı cazibeden utandığı için onu öldürmek istemiş olabilir mi?

Dr. Jung: Eğer maymun adamın kadına öldürmek için saldırdığından emin olsaydık söylediğiniz doğru olabilirdi ama öyle değil. Belli ki cinsel açıdan onun cazibesine kapılmış ve öfkeden bahsedilmiyor, haliyle böyle bir tahmin için elimizde kanıt yok.

Prof. Eaton: İsis vasıtasıyla yeniden canlanacak [*regenerate*] olan bizzat maymun adam değil mi? Elbette cinsel bir çekim duyacaktır, çünkü yenilenecek olan kendisi.

Dr. Jung: Evet, maymun adam bu zehirli solucanla var olmuştur [*generate*], ve Ana İsis'i gördüğünde tekrar ona girmek ister. Bir tür ensest bu. Sanki İsis'in yapmış olduğu solucan ona geri dönmek ister. İlkel büyüdeki gibi: Örneğin, büyü etkisine sahip olan biri bir cinayet işlemek istediğinde, kurbanı öldürecek sihirli bir kurşun gönderir, ama sonra o kurşun geri döner, ve büyücü çok dikkatli değilse, onu da öldürür, ilkeller böyle olduğunu iddia ederler. İlkel fikirlere göre, büyü etkisi daima geri döner. Psikolojik bir olgu bu. Bir büyü ya da sihirli bir etkinin üretilmesi için bunları harekete geçiren kişinin de hedef olması gerekir. Eğer öfkeniz ılımlıysa, başka birine kötü şeyler söylediğinizde çok kontrollüyseniz sadece yüzeysel bir etkisi olacaktır. Fakat öfkeniz sizi de ele geçirmişse, sizi hasta etmişse, *contagion mentale* [zihinsel sirayet] gereği onda da aynı koşullar uyanacaktır. İlkellerin en çok korktuğu şey, büyücü hekimin öfkesini uyandırmaktır, çünkü bilinçdışı sirayet vasıtasıyla her canlı şey üzerinde en yıkıcı etkiye sahip olan şey o öfkedir; ama büyücünün kendi de bu etkiler altındaysa şayet böyle bir şey gerçekleşir. Powys[16] adlı

[16] Llewelyn Powys, *Black Laughter* (Londra, 1924) çalışmasında, 1914-1920 arasında yaşadığı Doğu Afrika'daki yaşamı betimler.

İngiliz bir yazarın *Kara Kahkaha* isimli kitabında büyü etkisi vakasını görebilirsiniz, bir yangın sonrası çadırı mahvolan bir büyücünün hikayesini anlatır. Ana fikri de şu: Rakibimizin duygusunu kontrol ettiğini hissettiğimiz sürece ortada tehlikeli bir durum yok, fakat duyguları o kadar kontrollü değilse her şey olabilir ve korkarız. Sonra o bir şekilde bize ulaşır, hiçbir şey kontrolsüz duygu kadar bulaşıcı değildir. Üstesinden gelemezsiniz, sizi ele geçirir. Örneğin herkes kontrolünü kaybetmiş bir halde deli gibi gülüyorsa biz de onlara katılmak zorunda kalırız. Çocuklarda ve ilkellerde çok bariz görürüz bunu.

Bu rüyada büyü etkisi büyük rol oynuyor. Ana İsis, maymun adamı canlandırmış ve tüm çatışmayı üretmiştir. Şimdi, huzursuzluk zirve noktaya eriştiğinde anne derde deva bulmak için geri dönüyor. Kurşunu gönderiyor, kurşun da ona geri dönüyor. Demek ki ortada korkunç bir tehlike var ve bu da onu öldürebilir. Bu yüzden pencereden atlıyor. İlkel büyücünün yapması gereken şeyi yapmak zorunda—kurşun geri döndüğünde kenara çekil. Adam oldum olası hayaletlerden, büyülerden ve sihir etkilerinden korkuyor, Doğa Ana da sadece bu ürkütücü araçlarla iş görüyor, ayrıca geri dönen kurşunların da hedefinde. Pek tabii bu ilkel psikolojisi, mitoloji bu, ama hastanın kendisinde nasıl hissettiriyor? Biliyorsunuz, bir bakıma ilkel bir adam, ama böyle bir adama çok doğal bir çözüm olduğunu söylerseniz size şöyle diyecektir, "Fakat böyle davranmaya iznimiz yok." Hasta çok saygın kalmaya çalışıyor ve tüm sorunu bastırıyor, sonra doğa çalışıyor da çalışıyor, ta ki adam artık inkar edemeyene dek. Ardından maymun adam zincirlerinden kurtuluyor, Doğa Ana devreye giriyor, ve tabii her şeyi altüst eden şeytan. Eğer "Bu *benim* doğam! Maymun adamım ben!" dese o zaman doğa kaçacak ya da mahvolacak; olmaması gereken bir şey olacak. Hasta eğer maymun adamla özdeşleşseydi sonuç ne olurdu? Rüyanın gösterdiği üzere ondan çok korkuyor, ama onun gibi yapma eğilimi de muazzam.

Schmitz Bey: Yaşamı mahvolacaktır.

Dr. Jung: Evet, tüm medeni değerlerini kaybedecektir, tüm ahlaki ve felsefi değerlerini. Artık bilinçli bir rasyonel insan olmayacak, çamura düşecek ve kendini tamamen kaybedecek. İşte tam manasıyla modern doğanın ürettiği şey, ebedi bir paradoks. Doğa tabii ki sadece iki değil, çok tarafa sahip, ve bir tarafın diğerini tahrip etmesi gayet mümkün. Yapım ve yıkımın eşit bir

karışımı olduğunu söyleyebiliriz; sadece müşfik ve cömert bir ana değil, aynı zamanda bir hayvan. Sadece sevimli bitkiler, çiçekler ve hayvanlar değil, bunlardan beslenen lanet parazitler de üretiyor. Haliyle burada doğanın faydalı yanı var, ama diğer yan onun üzerine atlama izni alırsa harap olacak, ve burada belli ki durumu kurtarmak için bir müdahale gerek. Bu sorunun nasıl çözülebileceğini gösteren bir ipucu var mı rüyada? Büyük büyükanne polise gidiyor, sonra da topçu birliği tehlikesi beliriyor, ardından bu sahneyi çeken ve çektiği fotoğrafları saklama derdine düşen fotoğrafçı. Çözüm sanki bu gibi.

Fakat bugün aydınlatmamız gereken ana nokta büyük büyükanneye saldırı. Bunu ifade etmek hiç kolay değil, çünkü psikolojik doğa kavrayışı mitteki İsis Ana kadar tezatlıdır—hem de tiksindirecek kadar tezatlı. İsis Anayı hayal edin, kocası üzerine bassın diye zehirli solucanı hazırlarken ve sonra kurtarıcı gibi çıkıp gelirken bu kalleş şeytan kadını gözünüzün önüne getirin, tüm bu oyunda adam tam bir aptal konumunda. Tiksindirici ama doğa böyle. Doğa hastamızın sorununu yarattı ve onu iyileştirmeye girişti. Fakat doğa devreye girdiğinde hasta bunu yanlış anlayacak, tıpkı maymun adamın yanlış anladığı gibi. Maymun adam için sınırsız özgürlük var sanacak. İşte ebedi hata.

On bir bin bakirenin hatasını duymuşsunuzdur. Belki de burada bastırılan küçük bir şey var; doğanın pek tabii söyleyecekleri var, o zaman nevrotik oluyorlar ve doktora gidiyorlar. Doktor da şöyle diyor, "Yaşamana bak. Bunların hepsi bastırılmış cinselliğin sonucu. Arkadaş edin ya da evlen." Eğer kızın anne babası düzgünse meseleyi müzakere ediyorlar ve kızı evlilik paketine sokuyorlar. Ama o zaman da korkunç olaylar gelişiyor ve hiçbir şey yolunda gitmiyor. İnsanlar bunun sebebinin bastırılmış doğa olduğunu söylüyor, inek-boğa seviyesinde meseleyi çözüyorlar, insanla meşgul olduklarını tamamen unutarak. Sanırsınız ahırdayız, insan da bu seviyede şöyle düşünecek. "Canım zaten her kadının işi bu." Sonra kendine saygısını kaybettiği için şaşırır, çünkü elde ettiği tüm medeni değerlerle tezat içindedir. Bunu anlarsa şayet hastamız ne yaptığına dair kafa yoracaktır. Sadece yaşayarak olmaz, bunu denedi ve işe yaramadığını anladı.

8. Seminer

25 Haziran 1930

Dr. Jung:

Dr. Howells'tan bir soru var, "Rüya sahibi, animasının kaçtığı bu rüyayı gördüğü zaman bir çözülme hissi yaşadı mı?"

Böyle heyecanlı bir rüya hakkında belirli bir duygu hissedeceğini pek tabii düşünebiliriz, hatta bunu gün içinde hissedeceğini bile varsayarız, ama böyle bir rüya ille de heyecanın ya da asabiyetin ya da bu tür bir şeyin bilinçli farkındalığını getirmez. Bildiğimiz üzere rüyalar genelde telafi eder, haliyle bilinçli duygu sessiz olabilir. Mümkün imaların uygun bir farkındalığı yoksa hususi bir heyecanlanma da üretmeyecektir. Rüya daha ziyade bilinçdışında kopmak üzere olan bir fırtınadan haber verir. Haliyle bu adam da özellikle rahatsız veya sinirli değil. Analizinin bu aşamasında rüyalar az çok onun dışında konumlanıyor. Gece tuhaf rüyalar görüyordu, gündüz de her şey olduğu gibiydi. Sadece olağan ve gündelik şeyler oluyordu, en ufak bir sıkıntı duymuyordu, rüyalarıyla doğrudan bir bağlantı da hissetmiyordu. Bu rüyanın son kısmında rüyalarıyla derin bir ilişki hissettiğine dair ilk kez bir işaret var. Şimdiye kadar rüyalar onun için gayet ilginç görünüyordu, pek tabii rüya yorumları da önemli bir katkıyı temsil ediyordu, fakat her şey sanki onun dışındaymış gibi akıp gidiyordu. Çok uzun zaman, bu yorumlarla ne yapacağını merak ediyordum. Rüyalar onu ele geçirecek mi geçirmeyecek mi? Tüm tavrında had safhada nesnel ve bilimseldi, anladım ki bir insan onla ancak bu şekilde ilişki kurabilir, hakeza hastanın bilinçdışıyla ilişki kurma şekli de böyleydi, sadece ara sıra başka bir şey beliriyordu. Bilinçli yaşamında derinden çalkalanmışsa yüksek olasılıkla bu, rüyalarında daha ılımlı bir ifade şekli alacaktır, ki genelde böyle olur.

Geçen hafta, maymun adamın animaya saldırmasından ve animanın pencereden dünyaya kaçmayı nasıl başardığından konuştuk. Anima yardım çığlığı attığında insanlar hemen yetişti ve

maymun adam çekildi. Sonra tipik bir şey vuku buldu, hemen İncil'in başında da böyle bir şey görürsünüz. İnsanlığın veya belki de erkeklerin temel bir sorunu sanki bu. İşler çıkmaza girdiğinde Adem ne demişti?

Baynes Hanım: Havva'nın onu baştan çıkardığını söylemişti.[1]

Dr. Jung: Evet, kesinlikle öyle. Kadın yaptı bunu. Maymun adam da kadına şunu diyor: Allahın belası camı neden kırdın? Kadın canının derdine düşmüş, adam neden camı kırdın diye şikayet ediyor. Biraz medenileşmiş bir maymun adam özelliği bu. Önce hır çıkarıyor, sonra da yaka silkiyor. Maymun adamın tabiatını görüyorsunuz, korkunç derecede fevri, ona tecavüz etmeye çalışıyor, işe yaramayınca da "Özür dilerim, sadece saatin kaç olduğunu öğrenmek istedim" diyor. Tam bir ödlek. Amacına ulaştığı sürece sorun yok, ama amacına ulaşamazsa hemen yan çiziyor ve pencereyi kırdığı için kadının kibar ev sahibini rahatsız ettiğini düşünüp şikayet ediyor.

Sonraki sahne bize animanın dışarıdaki insanlarla gitmesini gösteriyor, belli ki polise gidiyor. Polisin olayla ilgili ne yapması gerekir? Rüya burada çok ciddi bir dönemeç geçiriyor.

Deady Hanım: Polisler kolektif durumun muhafızları.

Dr. Jung: Evet, ama kolektif durum nedir?

Schmitz Bey: Ahlaki durum. Polis, ahlakın koruyucusudur.

Dr. Jung: Tam manasıyla ahlak diyemeyiz, ama onla da ilişkisi var. Bir babanın oğluna 21 yaşına geldiğinde söylediği şeyden bahsetmiştim, ama tekrar edeyim, "Artık yetişkin oldun, sonraki yaşamın için önemli olacak bir şey söyleyeyim sana: Aptal insanlar için İncil vardır, ama daha zeki insanlar için ceza hukuku." Onun ahlak anlayışı böyleymiş. Ama burada polis çok hususi bir ahlak derecesini ifade ediyor. Hastamız, ahlak sorunlarını kafaya takan bir adam asla olmamış, ama burada bu sorunlar polis kisvesiyle yaklaşıyor.

Crowley Hanım: Artık bireysel bakış açısı değil de kolektif ve geleneksel bir bakış açısı söz konusu.

Dr. Jung: Kolektif bakış açısının en vahşi formu var burada. Polis sizi yakaladığında lamı cimi yoktur bunun. Huzur yoktur artık. Sıkıntı, bela art arda gelir. Peki kolektif güçlerle çatışmaya girmesine neden olan sorun neydi?

Schmitz Bey: Maymun adamı sindirmezseniz polis müdahale eder, çünkü medeni dünyayla çatışmaya girmişsiniz demektir.

[1] Yaratılış, 3:12, "...o bana ağaçtan verdi, ben de yedim."

Dr. Jung: Maymun adamın onu oynattığını mı varsayıyorsunuz?

Schmitz Bey: Eğer maymun adamla özdeşse polisle çatışma içindedir.

Dr. Jung: Kanıtımız var mı? Saldırıyı yapan maymun adam.

Schmitz Bey: Bilinçdışında maymunun saldırmasına izin veriyor.

Dr. Jung: Hayır, izin vermiyor, birden oluveriyor. Üç gazi ve bir subayın bir kaleyi savunduğu bir hikaye var. Düşman saldırıyor, aniden gazilerden biri "Birini esir aldım" diye bağırıyor. Albay da "getir buraya o zaman" diyor. Gazi "Müsaade etmiyor ki" diyor. Maymun adamın hikayesi bu. Maymun adam gayet farklı bir şey gibi görünüyor, rüya sahibinin gerçekte maymun adamla hiç alakası yok, çok nazik bir adam, sorun da zaten bundan kaynaklanıyor. Ama bazen başımıza geldiği üzere çok nazik ve kibar bir beyefendi çok uzak dereceden de olsa maymun adamla bazı ilişkilere sahip olabiliyor. Ve şimdi bu maymun adamın zincirlerini kırmış, ve ne kadar ileri gideceğini bilmiyoruz. Önceki rüyada fare kaçmıştı, ama şimdi bir goril boyutunda ve anima pencereden atlayıp yardım çağırıyor. İçeride bir maymun adam olduğunu kimse bilmiyor, ama anima iç çatışmadan dışarı kaçıyor. Çok özel bir vaka bu, hiç basit değil. Polisin neden geldiğini öğrenmek için bu vakanın ne kastettiğini bilmeliyiz. Polisin gelmesinin sebebi anima, çünkü maymun adamın sırf oradaki varlığı polisin gelmesine sebep olmuyor.

Sergeant Hanım: Anima koruma istiyor.

Dr. Jung: Siz mitolojik bir söylemle konuşuyorsunuz, ama biz bunun pratik psikoloji diline nasıl aktarılacağını öğrenmeliyiz, çünkü rüya sahibine bunun anlamını açıklamam gerek. Elbette herhangi bir iddiayı takip etmeye hazır, ve anlamış gibi kafasını sallayacak, ama sonra çıkıp gidecek ve kafası karmakarışık olacak, tabii eve dönerken kafasına bir şey dank etmezse. Haliyle ne olacağını bilmemiz gerek.

Prof. Eaton: Anima maymun adamla ilgilenmiyor. Adamın başka bir yönünü istiyor.

Dr. Jung: Evet. Yoksa kalırdı, vaktini orada geçirirdi. Maymun adam ona biraz ilgi göstermiş olsa muhtemelen kaçmaya çalışmazdı, fakat maymun adam kayıtsızdı ve sadece maymunluk yaptı.

Prof. Eaton: O zaman polis çağırıyor çünkü diğer taraf yani kolektif ahlak, kişiliğinin başka bir yönünü istiyor.

Dr. Jung: Kesinlikle doğru, ama insan yaşamında bu nasıl

gerçekleşir? Bunu bilmeliyim, çünkü dünya yüzeyinde bir şeyin nasıl belirdiğini hastaya göstermem gerek. Anima kaçtığı zaman gerçekte bu ne anlama gelir? Sanki anima dışarıda bir şeymiş gibi.

Dr. Draper: Somut kadın mahiyetinde animayla karşılaştığı an olabilir bu.

Dr. Jung: Kesinlikle. Anima dışarıda olduğunda gerçek bir kadına yansıtılır. Anima psikolojik bir hayalet olduğunda gerçekçi bir adam için hiçbir şey ifade etmeyecektir, teorik bir çatışmadır. Fakat anima yansıtıldığında, kanlı canlı bir kadına büründüğünde her şey aksileşir. Artık anlıyor ki anima onun evinden kaçar kaçmaz bir kadına bürünüyor, ve onla her an karşılaşabilir. Ve o andan itibaren ona tutuluyor, kapılıyor, çünkü kadın tüm kolektif bilinçdışının gücüne yaslanıyor. Sonra muazzam bir gerilim olacak, çünkü adam geleneksel ahlaka karşı çıkacak. Fareden bahsederken size anlatmaya çalıştığım şey buydu. Tabii o zamanlar belli değildi, ama libidosunun ve kişiliğinin çoğu erişilemeyecek bir yere kaçmıştı, ve kuşkusuz hepsi ona geri dönecektir. Çünkü bizden kopmuş tüm kısımlarımız geri döner, şu hayatta tanıştığımız ve bizim üzerimizde büyüleyici bir etki yaratan insanların hepsi aslında bizim kopuk kısımlarımızdır, bizim bastırdığımız ve sonra başka insanların bize getirdiği şeylerdir. İnsan ilişkileri için hem çok kıymetli hem de büyük tehlike ve zorluk yaratan bir şey bu. Şu durumda çok ciddi bir mevzu, çünkü anima kaçtığında, bu adamın tüm kadın tarafı orada burada belirme ihtimaline sahip, ve adam bunun yeri ve zamanını bilmiyor. Belki de yarın evinden çıkacak ve aslında kendi animası olan kadınla karşılaşacak. Artık ondan kaçamaz. Onu bastırabilir ama cinsel fanteziler yumağı olarak ortaya çıkacaktır, gayet nevrotik hale gelecek ve bunla doğru düzgün baş edemeyecektir, çünkü böyle bir sorunu halletmenin yolu genel olarak bilinmez. İşte bu karmaşık durumu önceden görebiliyor, polisle yani kolektif ahlakla çatışma da böylece aydınlığa kavuşuyor.

O zaman, bu çok önemli anda, adamın içini bir şafağın aydınlattığı anda başka bir adam sahneye çıkıyor, fotoğrafçı, ve tamamen kayıtsız görünüyor, ayrı bir birey gibi, onu ilgilendiren her şeyin yolunda olduğuna dair herkesi temin ediyor, çünkü tüm fotoğrafları çekmiş ve çok ilginç bir hikaye oluşturuyor. Kim bu?

Sergeant Hanım: Adamın aynası.

Dr. Jung: Evet, ama tam manasıyla yani somut dilde ne olacak?

Schmitz Bey: Bir zihin çatışması. Adam her şeyi anlamış ve artık eve dönebilir, ama hiçbir şey değişmemiş.

Dr. Jung: Evet, bu onun içindeki gözlemci, muhtemelen farklılaşmış işlevi. Adamın zihni bu olayları az çok kopuk bir şekilde ve biraz da yukarıdan bakarak izliyor, sanki sinemada heyecanlı bir sahneye şahit oluyormuş gibi bütün olayın kayıtlarını tutuyor, fotoğraflarını çekiyor. Aslında rüya sahibi tüm bu rüyalar dizisini, rüyalarında gördüğü tüm resimleri o fotoğrafçının filmiyle bağdaştırıyor. Rüyalarıyla çok kişisel bir ilişkisi var, onlara çok fazla önem atfediyor, tüm kayıtları tutmuş ve onlardan bir kitap oluşturmuş. Hatta bana o kitabı bana verdi. Çok nadir bir derleme, itinayla hazırlanmış ve üstelik çağrışımları, çizimleri ve resimleri aralara serpiştirmiş. Tüm izleri derleyip topladığı için gurur duyuyor, ona göre bu bir hazine. Her şey cehennemin dibini boylasa bile bu değerli malzemeyi yahut bu değerli düşünceleri her halükarda kurtardığını hissediyor. Bu onun için büyük bir teselli, muazzam bir rahatlık. Bir şirket açıp bu filmi satabilir. Zihni çok olumlu bir şey başarmış, tecrübesinde bir devamlılık inşa etme kabiliyetini ortaya koymuş.

Elbette ondaki farklılaşmamış işlev ilkel bir karaktere sahip. İlkeller tecrübelerini asla not etmezler, zihinlerinde de bir devamlılık yoktur, çatışmalı itkilerle kesilen bir rüya silsilesi gibidir her şey; tıpkı çocuklarda ve hayvanlarda olduğu gibi, odaklanamazlar. Ölümün eşiğinden dönmüş bir hayvan, sonraki anı yaşamaya koyulur. İşte alt işlev bu. Tarih oluşturmaz, çünkü her zaman bir ebediyet olan şu anda yaşar. Fakat farklılaşmış işlev, tarihçi niteliğine sahiptir, olayları kaydeder, devamlılık sunar, ve bu devamlılıktan yahut bu tarihsel bilinçten az çok faydalanmak daima mümkündür; çoğu insan için bu gerçekten bir sığınaktır, çekilebileceği bir ada kurmak gibidir. Çünkü bazen olaylar o kadar hızlı oluverir ki, öyle bir kargaşa ve telaşe vardır ki, kimse onların kaydını tutamaz, işte bu durumda bu insanları düzgün ve sakin tutan tek şey kayıtlarının devamlılığı olur. *Titanik* filmini sanırım izlemişsinizdir.[2] Herkes mantık dairesini terk edip kendini kaybederken bir adam, bir gazeteci, bu kıyamet içinde

[2] Filmin adı *Atlantik*. Nisan 1912 tarihli ilk seferinde bir buzdağına çarpıp batan ve çok sayıda can kaybına neden olan *Titanik* adlı geminin hikayesi üzerine kurulu İngiliz bir prodüksiyon. Film hem İngilizce, hem Almanca, hem de Fransızca seslendirildi; prömiyer Kasım 1929 tarihinde Berlin'de gerçekleşti. (New York Times, filmi "çocukça" diye eleştirmişti.)

tek bir şeyin peşinde: kayıtlarını kurtarmak. Hengamenin içinden noksansız ve sakin çıkan tek kişi o, çünkü zamanı aşan gözlemcinin mevkisine çekilmeyi başarmış. Yaşamı gözlerinin önünde, yitip gidiyor, ama yine de huzurlu. Farklılaşmış işlevin üstünlüğü bu.

Prof. Eaton: Üstün işlev, düşünme yerine hissetme olsaydı yine aynısı mı olacaktı?

Dr. Jung: Kesinlikle, çünkü hissetme sadece nitelik bakımından farklı bir işlevdir, aynı genel ilkeye uyar. Haliyle, gerçek dini ilke, Tanrı fikri, iç dindarlık, hem akla hem hisse hem de duygulara hitap eder. Hisseden tip de hislerini kargaşadan ayrı tutmaya ve o hissi dış durumlara karşı bir kalkan olarak kullanmaya son derece kabildir; yapabileceği şeyler muazzamdır, sadece tutunma ve koruma kabiliyetiyle hislerini farazi biçimde tutabilir. Eskiler bunu yapamıyordu. Örneğin, mekanik sürecin tüm bilgisine sahiptiler, böylece işleyen makineler icat edebilirlerdi, ama etmediler. Yalnızca birkaç parçayı bir araya getirdiler ve hoş bir oyuncak çıktı ortaya. Bu deneysel düzenlemede tezahür eden gelişimi takip etmek yerine onla oynamaya başladılar ve sırf merak seviyesinde kaldılar. Bu oyun niteliği ilk makinelerde hâlâ görülebilir: kıvrımlarla, helezonlarla, ve makinenin işleyişi ile kesinlikle alakası olmayan her türden figürle süslenmişlerdir. Gerçek makine çok yakın tarihli bir keşiftir, kendine has bir tarzı vardır, ama eski makineler çiçeklerle, insan uzuvlarıyla ve Allah bilir nelerle kaplıydı, belki de tekerleklerinin üzerinde oturan melekler vardı. Bu detaylar, sanatçının ya da mucidin makineden tam anlamadığını göstermeye yeter.

Bu oyun merakı, çocukların yetişkinler gibi düşünememesinin nedenidir; tam anlamıyla somut ve gerçekçi olamazlar. Yine bu sebeple, Ortaçağda bile insanlar sahip oldukları bilgiyi pratik ve somut manada işletip kullanamıyorlardı, ve tabii, Antikçağda bu durum daha belirgindi, ilkel insandan bahsetmiyorum bile, odaklanma yetisi olmadığından yüz binlerce yıldır bir arpa boyu yol kat edememiş. Bu yalnızca bir bakış açısı değil; ilkel insanın zihninin nasıl hemen yorulduğunu görmek en etkileyici şeylerden biri—bunlar gücü kuvveti yerinde yaban figürlerdi. Örneğin boş boş konuşurken[3] onlara çok basit sorular sorsanız, mesele

[3] Jung, 1925-26 kışındaki Doğu Afrika seyahati sırasında edindiği tecrübelere atıf yapıyor. Bkz. *MDR*, s. 264/248.

hayaletlere inanıyor musunuz deseniz, iki saat sonra herkes yatmaya gider. Çok yorulduk, boş konuşma bitebilir mi derler—çünkü ihtiyar sihirli sözü söyleyene kadar oradan ayrılamazlar, sihirli söz de şu: Mesele burada kapandı. Ama sonra aynı adamlar 48 saat boyunca yiyip uyumadan avlanmaya giderler. Mektup taşıdıklarında 120 kilometrelik yolu aralıksız yürürler, çünkü bunu yaparken içgüdüleri uyanır ve bizim yapamadığımız şeyleri yaparlar. Kafalarının üstünde 30 kilo yükle korkunç sıcaklıkta 62 kilometre yürüyebilirler. Onları takip etmek için çekmediğim sıkıntı kalmamıştı, bir de yüküm olsa kim bilir ne yapardım, neredeyse koşuyorlardı. Aşırı çalışma yüzünden erken yaşta ölüyorlar, neredeyse 50. Kendilerini tamamen tüketiyorlar, biz bunu yapmayacak kadar makulüz. Biz ihtiyatlı olurduk, ama onlar içgüdüyle hareket ettikleri için kendilerini son nefeslerine kadar tüketiyorlar. Ama içgüdüye karşı hareket ediyorlarsa hemencecik yoruluyorlar.

İçimizdeki ilkelde de aynısı oluyor; ilkel farklılaşmamış işlevler odaklanamazlar, muğlaktırlar, aniden kesilebilirler, devamlılıkları yoktur. Bu nitelikler, hangisi olursa olsun farklılaşmış işlevlerin özellikleridir. Hangi işlevin farklılaştığı pek mühim değil, esas mesele devamlı değişen doğaya karşı sağlam durması. Çevredeki tüm değişime direnebilen insan yapısıyla kıyaslanabilir; ya da en azından depremde sarsılmayan bir evle, ya da örneğin kesintiye uğramayan ve köprüleri olan bir yolla. Bir filin izlediği yolu takip etseniz, başlarda çok düzgün gelecektir, o kadar düzenlidir ki bisikletle bile takip edebilirsiniz. Sonra birden yol bataklığın içinde kaybolur. Medeniyet de böyle doğanın değişimlerine karşı direnir; üst işlevin özelliği de bu.

Schmitz Bey: *Titanik*teki gazetecinin durumunda kalsa bir hisseden tip nasıl davranırdı?

Dr. Jung: Seven bir kadın her şeye karşı bir konum muhafaza edebilir, ölüme karşı, şeytana karşı, ve tam bir inanmışlıkla kaos ortasında bir devamlılık yaratabilir. Galileo düşüncede işkenceye direnebiliyordu, gerçi inancını bıraktığına dair yemin etti, ama hemen sonrasında ayağa dikilip "E pur si muove[4]" dedi. İşte do-

[4] Astronom Galileo Galilei (1564-1642), Kopernikus'un güneş sistemi teorisini—özellikle de dünyanın güneş etrafında dönmesi fikrini—desteklediği için Roma'da engizisyonda yargılanırken inancından vazgeçtiğini söyler, ama rivayete göre, "E pur si muove" (yine de hareket ediyor) diye mırıldanmıştır.

ğanın ayrıştıran güçlerine karşı direnmenin gücü. Hissetmede de böyle olur. Hissetme en güçlü işlevdir.

Schmitz Bey: *Titanik*teki gazetecinin nasıl davrandığını biliyoruz. Buna mutabık hisseden bir tip nasıl davranırdı?

Dr. Jung: Hisseden bir tip, örneğin, karısı gibi davranırdı. Sadece sevdi onu, ve onla birlikte ölüme ve paniğe direndi. Çok güzel yaptı bunu. Adam duruma dair felsefi gözlemiyle özdeşti ve gayet mesafeliydi. Zaten zaman olmayan bir yerdeydi. Kadın da ona sevgisiyle eşlik ediyordu. Hissetme bu.

Schmitz Bey: Fakat sevgi hisseden tipe özgü bir yeti değil.

Dr. Jung: Elbette, çünkü bir kadının hissi ve hatta bir kadının düşüncesi sadece Erosun yardımıyla koparılabilir, tıpkı bir erkeğin düşüncesinin sadece Logosun yardımıyla koparılması gibi. Bu nedenle, bilinçdışının büyük yardımcı güçlerinin en yüksek formları bu ilkelere tekabül eder. Bir erkekteki düşünmenin en yüksek formu Logosa denk düşer, bir kadındaki hissetmenin en yüksek formunun Erosa denk düşmesi gibi. İnsan kendini yalnızca tanrıların yardımıyla doğanın anlamsızlığından kurtarabilir. Bu sebeple, bildiğimiz en yüce kurtarıcı İsa Mesih'tir ve ona Logos denir. Bizi karanlıktan kurtaran ışıktır o.

Schmitz Bey: Fakat hisseden bir tipte sevme kabiliyetinin daha fazla olduğuna dair bir izlenim var bende.

Dr. Jung: Hayır, sevmek bir histir, fakat Eros ilkesi illa sevme değildir, nefret de olabilir. Eros, ilişki ilkesidir, ve bu bakımdan kesinlikle kadın psikolojisindeki ana unsurdur, tıpkı erkek psikolojisinde ana unsurun Logos olması gibi. Ama elbette Logos düşünceyle olduğu gibi hisle de ilişkilidir. Hissetme ve sezmeye Logos etkisi altında daha fazla sahip olduğumuz gibi Eros etkisi altında da daha fazla sahip olabiliriz. İşlevlerin hepsi birbiriyle ilişkilidir ve ayrı şekilde bu iki temel ilke vasıtasıyla birbirlerine nüfuz ederler.

Schmitz Bey: Hisseden bir tip olmak kişiye daha fazla sevme kabiliyeti vermez mi?

Dr. Jung: Hayır, sevmeyle hiç alakası yok. Eğer Eros yoksa hisseden bir tip buz gibi soğuk olabilir. Ölüm ve şeytan yüzünden nefret duygusunu sürdürebilir, nefret dolu ölebilir ya da kayıtsızlık hissi taşıyabilir ve önüne gelen her şeye direnebilir.

Schmitz Bey: Peki bir kadın, hisseden bir tip, sevgi acizi olabilir mi?

Dr. Jung: Kesinlikle. Hisseden tip kadınlar vardır ama tama-

men soğukturlar ve cinsel yaşamları yoktur. Hisseden tip asla özellikle sıcak değildir, çünkü farklılaşmış işlev genelde insan niteliklerinde eksiktir. Hissi sevgiyle asla karıştırmayın. Bu karmaşanın sebebi dilin zavallı noksanlığından kaynaklanıyor. Örneğin savaş anında hükümet bildiriler yayınlar, şöyle başlarlar: Başkan filanca olay hakkında şöyle hissediyor. Tamamen saçmalık. Şöyle olmalı: Filanca olay hakkında şöyle bir *fikri* var. Alın size "his" kelimesinin tamamen farklı bir kullanımı. Sonra, görev hissi vardır, beğenme hissi, kelimeyi binlerce farklı şekilde kullanabilirsiniz. Almancada durum daha beter, Goethe bile duyum ve hissi karıştırıyor.[5] Fransızlar asla böyle yapmaz. Almanca, en sıradan duyum ve en hassas sevgi hisleri arasında bir ayrım yapacak kadar gelişmiş bir dil değil henüz. Yalnızca bir farklılaşma eksikliği bu, çünkü buradaki farklılaşma temelde sezgi ve akıl seviyesindedir, ve bu sebeple his ve duyum tamamen birbirine karışır. Farklılaşmış duyum işlevi, *fonction du réel* yani gerçeklik işlevidir, gerçeklik algısıdır, ve bedenin işlevleriyle alakası yoktur. İnsanlar seviştiklerinde ya da iyi yediklerinde veya içtiklerinde ya da sıcak bir banyo yaptıklarında duyumlarını geliştirdiklerini sanırlar.

Schmitz Bey: Ama bunlar yine de duyumdur.

Dr. Jung: Fakat psikolojik manada duyumla alakaları yok. Psikolojik duyum işlevi gerçeklik algısıdır, ve duyum tipinin bakış açısı sadece olgulara dair bir bakış açısıdır. Bir insan olguları tanımaya çalıştığında duyumu için bir şey yapar; fakat sıcak bir banyonun ya da vücudunu tentürdiyoda bulamanın bunla bir ilgisi yok. Sezgisel bir inşa hatası bu, vücudun duyumlarıyla duyum ilkesini yani olgular ilkesini karıştırıyor demektir. Latin halklarında duyumu ya da gerçekliği tanımak dille ifade edilebilir, ve duyum ve his asla karışmaz. Fakat Almancada fena karışır.

Dr. Schlegel: Sevgi hissi denen şey, sizin anladığınız haliyle işlevler çerçevesine girmeyen duygusal bir unsur değil mi?

Dr. Jung: Hissetme işlevi değerler hissiyle alakalıdır, illa sevgiyle alakalı olması gerekmez. Sevgi ilişkidir. İlişki olmadan hissedebiliriz. Güzel bir kadını beğenmek illa onla ilişkili olmayı ya da onu sevmeyi gerektirmez. Sevgi Erosla ilgilidir. Eğer sevgi

[5] *Goethe: A Psychoanalytic Study, 1775-1786* (Detroit, 1963) başlıklı kitabın yazarı K. R. Eissler'e göre *Gefühl* (his) ve *Empfindung* (duyum) terimleri 18. ve 19. yüzyıllarda denk anlamda kullanılıyordu (Kişisel temas).

sadece hisle alakalı olsaydı düşünen bir tip asla sevemezdi. Bu sezgisel kavramları kullanmalıyız fakat işlevlerin ötesinde iki ilke var.

Schmitz Bey: Düşünen bir tip illa Logosla bağlantılı değil mi? Kalın kafalı olabilir mi?

Baynes Hanım: Düşünen bir tip elbette kalın kafalı olamaz, çünkü en ayrışmış işlevler *bir şey* yapmaya muktedir.

Dr. Jung: Tip eğer diğer işlevlerin etkisi altındaysa başka tabii.

Baynes Hanım: Düşünen tipin kalın kafalı olabileceğini söyledi, ve bu bana çelişkili geliyor. Eğer kalın kafalıysa demek ki başka bir tip olabilir.

Dr. Jung: Gerçekten farklılaşmış bir düşünen tip konusunda tamamen haklısınız.

Prof. Eaton: Logos için yapıcı bir planlamaya dahil olduğunu söyleyebilir miyiz?

Dr. Jung: Söyleyebiliriz. Logos ayrıştırma ilkesidir, Eros ise bağ kurma ilkesi. Eros şeyleri bir araya getirir, şeyler arasında dinamik bağlar kurar, Logosun ortaya koyduğu bağlar ise kıyaslamalar veya mantıksal çıkarımlardır. Logos ilişkilerinin duygusal dinamiklerden yoksun olması tipik bir durumdur.

Prof. Eaton: Somuttan ziyade soyut mu olurlar?

Dr. Jung: Bu nitelikleri en iyi pratik örneklerden görürsünüz. Misal, Logos unsuru, ayrıştırma ilkesi olduğu için, herhangi bir düşünme veya gözlem nesnesine eşit paye vermeye müsaade eder, hatta bizi buna zorlar. Bitlerin sınıflamasına ya da dışkıların farklı niteliklerine ve hatta yıldızları saymaya neredeyse dini bir odaklanmayla insanın kendini adamasını mümkün kılar. Bunu gözünüzün önüne getirmek için bir dizi laboratuvar olduğunu hayal edin. 1 numaralı laboratuvarda kendini yıllarca astronomi araştırmalarına adamış bir adam gözlem yapsın. 2 numaralı laboratuvarda 60 bin farklı türü olan bitleri sınıflayan bir adam olsun—gerçekten çok ilginç bir girişim. Üçüncüde ise dışkıların farklı niteliklerine korkunç ilgi duyan bir adam olsun—gerçekten tatsız bir girişim. Fakat her adam aynı odaklanmayla, aynı zihniyetle çalışıyor. Bu durumda, bir kadının temsil ettiği Eros ne yapıyordur? O yerde temizlikçi olduğunu söyleyelim. Astronomu acayip nahoş bir adam olarak görecek, sert ve soğuk; kadına hiç bahşiş vermiyor, ve doğal olarak bekar. Bitlerle uğraşan profesör gayet hoş bir adam olabilirdi, tabii şu iğrenç şeylere bu kadar kafayı takmamış olsaydı; ara sıra kadına bahşiş bırakıyor, evli ve

çok tatlı çocukları var, muazzam saygınlığa sahip, büyük amcası da falanca yerde yaşıyormuş. Kadın bunların hepsini bilir. Görüyorsunuz, bağ kurmadır bunlar. Dünyanın tamamen farklı bir veçhesidir. Kendini yıldızlara adayan ve işinin başında tutkuyla duran adam, bir kadına aşık olabileceği olgusundan tamamen bihaberdir. Aşık olmanın bir tür hastalık olduğunu düşünür, gençken başınıza gelir, evlenirsiniz geçer, yakın zamanda bir adamın bana dediği gibi, "Şu lanet şeyin üstesinden gelmek için işte." Logos böyledir.

Bu ilkeleri tartışarak vakit kaybetmek istemezdim ama belli ki her tür şüpheye hâlâ mahal veriyorlar. Sanırım gökten düşmüş bir soru buldum masamın üzerinde, ancak şimdi psikolojik işlevler kuramının tüm unsurlarını tartışmamız maalesef mümkün değil. Sorun, içe dönük duyum işlevine kıyasla, iç gerçekliğin algılanması hakkında. Çok karmaşık bir soru bu, sanırım şimdi kıyaslayamam, bizim rüyamızdan bizi alıp çok uzaklardaki işlevler kuramına götürür. Belki de şimdilik şunu söyleyip bırakmalıyız: İşlevler, Logos ve Eros adlı iki ilkeden, iki tanrıdan türeyen güçlerin ya da etkilerin ya da faaliyetlerin aracıdır. Eğer işlevler dışında bir ilke olmasaydı, bilinçdışından herhangi bir şey koparma umudumuzun olamayacağını belki de anlayabilirsiniz. Bir işlev koparmaya yardım eden bir şey olmalı, bilinçdışının esas öbeğinden söküp çıkarmaya yarayan dış bir ilke.

Gerçekten psikolojik bir mesele olan ıslah düşüncesi tarihinde her iki ilkenin muazzam bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Örneğin Hıristiyanlıkta kurtarıcı rolü oynayan sadece Logos değil, aynı zamanda sevgi ilkesi formundaki Erostur. Burada yine iki ilkenin birleştirilmesini görürüz. Eros *içermediği* sürece ideal bir Logosun olmayacağını da burada eklemek isterim; aksi takdirde Logos asla dinamik olmaz. Sadece Logosa sahip olan bir adam çok keskin bir akla sahip olabilir ama bu kuru akılcılıktan ibarettir. Logosu olmayan Eros da asla anlamaz, kör ilişkiden ibarettir. Böyle insanlar Allah bilir nelere bağlanır—bazı kadınlar vardır, küçük mutlu ailelerinde eriyip gitmişlerdir, kuzenler, ilişkiler vs.—bomboş bir şeyden ibaret bu.

Schmitz Bey: Fakat hem Logos ve düşünce arasında hem de Eros ve his arasında belirli bir yakınlık yok mu?

Dr. Jung: Tüm diğer işlevler arasında olduğu gibi. İlişki mahiyetindeki sevgi ile "his" kelimesini karıştırmayın. Dediğim gibi, his bir değerler işlevidir. Gerçekte hiçbir şeyin ayrı olmadığını

söyleyebilirim, her şey aynı alan içinde akar, psikoloji hakkında yeterince uzun bir zaman konuşursanız kafanız karışır ve sinirlenebilirsiniz. Goethe'nin dediği gibi, "İsimler, insanların kavramları, ses ve havadan ibarettir; his her şeydir." Eros içinde her şey işleyebilir, keza Logos içinde de.

Dr. Draper: Başıboş anima karşısında rüya sahibinin tepkisini hâlâ anlamış değilim. Onu dışarıda bulunca ne tepki veriyor?

Dr. Jung: Adam polisten korkuyor, sonra bizim şimdi konuştuğumuz keşif geliyor. Farklılaşmış düşüncesi ve farklılaşmış duyumu olan bir adam olduğu için gerçekliği gözleme gücü çok keskin, fotoğrafçı da bunu ifade ediyor. Size söylediğim gibi, üst işlev son derece değerli, ve devasa bir kargaşada adama bir sığınak noktası sunuyor, dönebileceği bir sığınak. İç işlevleri vasıtasıyla sahip olamayacağı bir devamlılık ve güvenlik hissi sunuyor ona. Burada maymun adam içeri girince ayrıştırma mümkün olmuyor, güvenilirlik yok, her şey karman çorman oluyor, ilişki kalmıyor. Fakat tehlikenin her yandan baş gösterdiği bu muazzam anda bir şeyi takdir edip çekilebileceğini hatırlıyor: Her şey mahvolsa bile en azından iç devamlılığım var, kayıtlarım var, şu resimler. Bu rüyalardan ne elde ettiğini, tasavvurunun ne olduğunu hatırladığınızda çok değerli bir şeye, bir hazineye sahip olduğunu anlarsınız. Farklılaşmış işlevi hiç olmayan insanlar böyle bir hengamede mahvolurlar; panik ve karmaşa birbirini izler. Ancak böyle bir adam en azından paniğe kapılmama şansına sahip, çünkü yaslanabileceği bir dayanak var.

Birçok nevroz vakasında insanın böyle sığınabileceği farklılaşmış bir işlevi ilkin inşa etmesi çok önemli, çünkü böylece bir şansı olur. Eğer hasta böyle bir temele sahip değilse onla nasıl konuşuruz? Birlikte konuşacak bir zemin olmaz, sahneler değişir durur, doktor da kimle konuştuğunu asla bilmez. Farklılaşmış işleve sahip birinde ise başlangıçtaki duruma bir şekilde dönebiliriz. Şimdi uzlaştığımız noktaya dönelim, ya da makul olana dönelim, ya da gerçek bilimsel hakikate dönelim, ya da kişisel güven ilişkimize dönelim, diyebilirsiniz, yahut, ben düzgün bir insanım, bir şarlatan değil, siz de insansınız, suçlu değil, bunu kabul ettiğiniz ana geri dönelim, diyebilirsiniz.

Fotoğrafçı ise sadece bu fotoğraflara sahip olduğunu ve onları güvenli bir yere götüreceğini söylüyor, ve sonrasında tekrar beliriyor ve tüm duruma kayıtsız olduğunu belirtiyor, çünkü tüm kayıtları güvende ve bu onun için büyük bir başarı. Fakat bun-

dan hemen önce yeni bir sahne var ve tehlike asıl orada başlıyor. Nehrin öte tarafında askerler beliriyor, ve hatta bir topçu birliği, rüya sahibi de bombardımanın başlamak üzere olduğunu ve evini vuracaklarını düşünüyor. Çok tehlikeli bir durum bu ve simgeleme gayet açık. Benliğine karşı dış dünyanın düşmanlığı hakkındaki çağrışımlarında ne kadar alakadar olduğunu getiriyor, ama burada bunu tekrar yorumlamayacağım, çünkü çok önemli değil. Buradaki önemli nokta şu: Evine karşı bu saldırıyı dış dünyanın kendi güvenliğine karşı saldırısı olarak anlıyor, ve bu da animanın dış dünyaya kaçmasıyla ilgili. Gördüğümüz üzere, animanın gerçek bir kadındaki mümkün tecessümü tipik bir tehlike yaratacak ve geleneksel ahlakla onu çatışmaya sokacak, haliyle polisin olayla ilgilenmesi de mantıksal bir sonuç. Ama burada mesele daha da ileri gidiyor. Görüyorsunuz, iki ya da üç polisin gelmesi gayet yeterli olacaktı. Rüya sahibi herhangi bir direnç göstermeyecekti. Kayıtlarını kurtardığı takdirde fotoğrafçı da öyle; olaya tamamen kayıtsız. Haliyle sadece maymun adam kalıyor geriye, en fazla üç ya da dört polis onu zapt etmeye yetecekti. Topçu birliği getirmek biraz abartı gibi görünüyor, ama muhtemelen bilinçdışının sebepleri var bunun için. Nasıl açıklarsınız bunu?

Baumann Bey: Fotoğrafçı fotoğrafları aldı ve güvenli bir yere çekip gitmek istiyor.

Dr. Jung: Fotoğrafçının filmlerini alıp gitmek istemesinde herhangi bir sakınca olduğunu söyleyen bir kanıt yok rüyada. Topçu birliğini veya polisi açıklayan bir sebep değil bu, çünkü onlar sadece kamu ahlakıyla ilgileniyorlar. Haydi polis neyse, ama askerler ve topçu birliği—tek bir maymun adama karşı böyle bir kalkışma fazla ileri gitmek olur.

Dr. Schlegel: Demek ki ortada çok ciddi bir olay var.

Dr. Jung: Evet, çok ciddi. Eğer çok azimli bir suçlu kendini bir silahla savunuyorsa o zaman polis şart olur. Suçlular kalabalıksa askerler devreye girmeli; böyle bir çeteye karşı bir ya da iki top mevzilenmeli. Haliyle burada da böyle bir şey olmalı, bireysel durumun ötesine geçen çok ciddi bir hadise.

Jaeger Hanım: Rüyasında onları ayıran bir nehir olduğunu söylemişti. Belki de karşıdan ateşlemek için top gerekli.

Dr. Jung: Tüfekle de vurabilirler, illa topa gerek yok. Hatta anima kaçtıysa bir köprü olduğunu bile varsayabiliriz. Bu sebeple, nehrin gerçekten bir engel değil de sadece bir bölünmeyi işa-

ret etmek için orada olduğunu düşünebiliriz. Zihinlerinizde canlandırın bunu, bir ev, bir nehir, ve karşı tarafta bir top. Görüyorsunuz burada yine karşıtlar çiftleri hikayesi var. Bir nehir daima yaşam nehrini simgeler, enerji nehridir, dinamizmini karşıtlıktan alan canlı bir enerjidir. Karşıtlık olmadan enerji olmaz. Karşıtlık olduğunda, karşıtlar çarpıştığında enerji ortaya çıkar. Nehir ebedi bir imgedir, ve bir nehirden geçmek[6] ve nehrin üzerine köprü kurmak, enerjiye sebep olacak karşıtların teması için önemli simgelerdir. Rüyada belli ki böyle bir durum var. Bir tarafta maymun adam, hiçbir ahlaki tasavvuru olmayan içgüdüsel bir varlık, diğer tarafta kolektif ahlak görüşünün isyanı. Bu manzaradan çıkan çatışma işte bu.

Görüyorsunuz, belli ki çok bireysel bir çatışma değil bu, çünkü böyle bir durumda yanınızda büyük silahlar getirmezsiniz. Tek bir maymun adama ağır silah bataryaları doğrultmak çok abartılı olur—serçeleri topla vurmak gibi. Bu yüzden, maymun adamın kişisel bilinçdışından fazlasının yerine geçtiğini düşünebiliriz, kolektiflik ya da tüm kalabalık yerine geçiyor. Bir maymun adam sürüsü animaya saldırsaydı, top getirmek mantıklı olurdu. Haliyle, rüyanın ortaya koyduğu muazzam duygu, bu maymun adam sorununun kesinlikle kişisel bir sorun olmadığını söylüyor. Elbette rüya sahibi burada temsil edilenin kişisel eksikliği olduğunu sanmaya meyledecek, kurtulamadığı bir eksiklik. İnsanlar çatışmalarının sadece öznel olduğunu düşünürler, böylece kendilerini tecrit ederler; böyle sorunlara sadece kendilerinin sahip olduğunu sanırlar, hatta bu çok tuhaf bir boyut alabilir.

18 yaşında bir genç hatırlıyorum, ofisime gelmişti, bana söyleyeceği korkunç bir şey varmış, kütüphaneme giden ve devamlı açık duran kapıyı kapatmamı rica etti. Bir cinayet mi işledi diye sordum, "Keşke sadece cinayet olsa!" diye cevap verdi. Duvarda küçük bir tablom vardı, üzeri bir perdeyle örtülüydü[7], bir pencere var mı diye merak etti, bir sekreter oturup bizi dinleyebilirdi—çok olağan bir şüphelenme bu. Güven ve mahremiyet tam mana-

[6] Jung, bir nehrin ve nehir geçidinin ana simgeler olduğu bir rüyayı analiz eder, "On the Psychology of the Unconscious" (1943), CW 7, par. 123-130, 160, 163. Önceki versiyonu için bkz. *Collected Papaers on Analytical Psychology* (2. Baskı, 1917), s. 418. Jung, nehir geçidini arketip olarak da tartışır, "The Houston Films" (1957), Richard I. Evans ile mülakat, *C. G. Jung Speaking*, s. 293 vd.

[7] Jung'un çalışma odasında bir perdenin arkasında İsa'yı Torino Kefenindeki yüzüyle gösteren bir fotoğraf vardı. Upton Sinclair'e gönderdiği mektuba bkz., 24 Kasım 1952, *Letters*, 2. Cilt, s. 94.

sıyla sağlanınca şöyle dedi, "Çok korkunç bir şey itiraf etmem gerek; eğer ortaya çıkarsa yer yerinden oynar." Mastürbasyonu keşfetmiş, ve ona göre eğer bu ortaya çıkarsa kimse artık çiftleşmez ve ırkın sonu olur. Nevrotik çatışmalar yaşayan insanlar, her detayın gayet öznel olduğu hissine kapılırlar daima, sanki dünyada ilk onların başına gelir; başka insanların da aynı zorlukları çektiklerini kabul ederler, ama onlarınki başkadır. Bir insan aşık olunca dünyada o kadar güzel başka bir aşk olmadığını sanır. Yüce tutkularda insan daima yalıtılmışlık hissine kapılır, herhangi bir aşırı duyguda kişi soyutlanır; başkalarıyla temasını kaybeder, tamamen kendine erotik olur. Haliyle rüya sahibi de bu çatışmada böyle bir durumda sadece kendisinin olduğu önyargısı altında çabalıyor, çünkü karısıyla konuşamıyor. Analiz tedavisinin başarısının sebeplerinden biri insanların en azından sırlarını itiraf edebilmesidir, çünkü kişi sır sahibi oldukça soyutlanır. Duygusu, maymun adamın ona has olduğunu söylüyor, ama bilinçdışı hayır diyor, maymun adam herkeste var, işte kamusal bir tehlike olduğu için topçu birliği seferber ediliyor.

Bu ona elbette savaşı hatırlatıyor, bunu zamanında konuşmuştuk, maymun adamın savaş esnasında serbest kaldığını ve askerlerin maymun adamı karşılıklı öldürdüğünü fark ediyor, çünkü maymun adamın belirdiği yerde yıkım vardır. Elbette rüya sahibi çatışmanın ona özgü olmadığını, tüm dünyada olduğunu, mevcut dünyada ilkel insanın ortaya çıkışının böyle yıkıcı etkiye sahip olduğunu[8] hemen fark edemiyor. İşte bu sebeple topçu birliğini seferber edip savaş yapıyoruz, ne de olsa düşmanı hep komşularımızda görüyoruz, kendimizde görme yetimiz yok. Maymun adamın ortaya çıkışı insanın içgüdüsel doğasının serbest kalmasıdır, haliyle hepimizde her tür sorun var; felsefi ve dini hislerimiz yitip giderse naçar kalırız. Önceden dini duygularımız varmış, ama şimdi yönümüzü şaşırdık, ve neye inanacağımızı kimse gerçekten bilmiyor. Rahatsızlığımız kendini başka formlarda ifade ediyor. Örneğin sanatta zenciler hayran kaldığımız sanatçılar oluyor, oysa zamanında onların hep köle olarak doğduğunu düşünürdük. Danslarına bayılıyoruz, zenci aktörler çok iyi oyuncular, zenci ilahilerini aşırı güzel buluyoruz.[9] Halkın

[8] Karş. Avrupalılardaki ilkel unsurlar üzerine Jung'un tespitleri, "The Role of the Unconscious" (1918), CW 10, par. 16 vd.

[9] *Yeşil Otlaklar* isimli Zenci filmini Jung'un övdüğü pasaj için bkz. "A Psychological Approach to the Dogma of the Trinity" (1940, 1948), CW 11, par. 266

dini duygularıyla oynayan vaizlerin vaazlarındaki iki yüzlülüğe asla tahammülümüz yok, ama bu zenci ilahilerinde canlı bir inanç var, dolaysız ve dokunaklı bir tarafa sahip. Unutmayın, Filistin ve Celile'nin ücra köşelerinde yaşamış ve antik dönemin en çok hor görülmüş halkı olan Yahudilerden Roma'nın kurtarıcısı çıktı. Neden bizim kurtarıcımız bir zenci olmasın? Aslında gayet makul ve psikolojik açıdan da doğru.

RÜYA ANALİZLERİ

CARL GUSTAV JUNG

Yeni-Platoncu geleneğin, mistik teolojinin ve romantik Alman felsefesinin varisi olan Jung, psikanalizin kurucusu Freud'dan ve onun rüya teorilerinden tamamen ayrışır: Bir rüya, gizli anlamını dışa vurmak için peşin hükümlerle deşifre edilmeye ihtiyaç duymaz; aksine, bizzat kendi yorumunu içerir ve bu sayede ne kastettiğini bize söyler. Etnoloji ve antropolojinin yardımıyla rüyalardaki mitolojik ve dini motifleri ve simgesel oluşumları rüya sahibinin çağrışımlarıyla birlikte kavradığımızda o rüya zaten kendiliğinden çözülecektir.

Yaklaşık iki yıllık (1928-1930) bir seminer dizisinin ürünü olan bu eserde Jung, bir hastasının rüyalarını analiz etmenin yanında rüya analizinin yöntemlerini ve pratiklerini de sunar.

ISBN : 978-605-7768-72-8

130₺ (K.D.V.'den muaftır)

pinhanyayincilik.com
/pinhanyayincilik
/pinhankitap